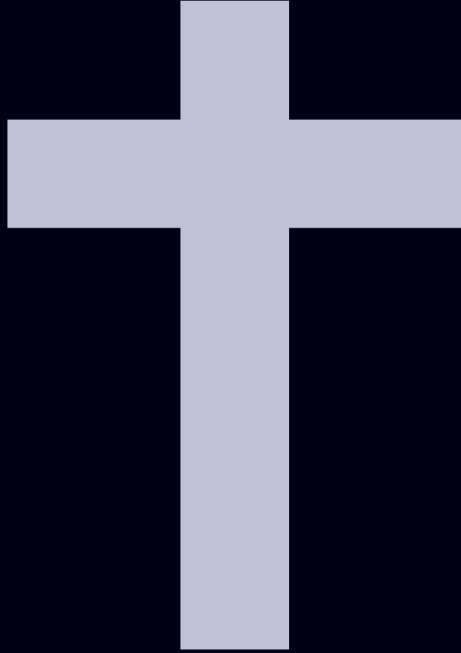

Nəkwəkwə imərhakə
kape kughen:
nirpenien vi

The New Testament in the Southwest Tanna Language of Vanuatu

Nəkwəkəwə imərəkə kape kughen: nīrpenien vi
The New Testament in the Southwest Tanna Language of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue sud-ouest Tanna de Vanuatu

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Southwest Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tanna, Southwest

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
ad9e16d0-33ca-5cbe-ad05-46d1635fa22b

Contents

Nəgkiarien kupa	1
MATIU	4
MAK	71
LUK	111
JON	182
WOK MĤNE	234
ROM	295
1 KORIN	327
2 KORIN	357
GALESIA	376
EFESAS	388
FILIPAE	398
KOLOSİ	405
1 TESALONAEKA	413
2 TESALONAEKA	420
1 TIMOTI	424
2 TIMOTI	433
TAETAS	439
FILIMON	443
HIBRUS	445
JEMES	469
1 PITA	477
2 PITA	486
1 JON	491
2 JON	499
3 JON	501
JUD	503
REVELESEN	506
DIKSONARI	536

Nəkwəkwə Imərhakə kape Kughen Nirpenien Vi

Niuteseman long Nivhaar,
lanwis blong Saotwes Tanna, Vanuatu
The New Testament in Nivhaar,
the language of Southwest Tanna, Vanuatu
Le Nouveau Testament en Nivhaar,
langue du sud-oues de l'île de Tanna au Vanuatu
First edition
© 2011
Wycliffe Bible Translators 2011

Nəgkarien kupan

Fastok

God hemi lavem ol man mo woman long wol, mo i wantem soemaot fasin blong hem long olgeta man, blong oli save gud hem, mo oli kam blong lavem hem. Ale, long taem bifo, God i bin jusumaot sam man mo i givim sam tabu toktok we oli mas raetemdaon long buk ya Ol Testamen. Sam toktok ya i talemaot paoa blong God. Sam i talemaot histri blong kantri ya Isrel mo olsem wanem God i bin givhan long olgeta. Sam i talemaot promes we God i mekem long ol man se bae i givhan long olgeta. Sam toktok i talemaot ol loa blong hem, mo sam i talemaot samting we bae i jas kamtru bihaen (olsem ol profes). Bihaen, God i kam wan man ya Jisas Kraes. Hemi tijim yumi long plante samting, mo hemi mekem plante merekel, gogo i ded blong pemeaot panis blong yumi, mo hemi laef bakgen. Be taem Jisas Kraes i stap lon wol ya hem i no raetem eni samting long Baebol. God i yusum ol narafala man blong raetm Toktok blong hem.

Bihaen, God i kam wan man ya Jisas Kraes. Hemi tijim yumi long plante samting, mo hemi mekem plante merekel, gogo i ded blong pemeaot panis blong yumi, mo hemi laef bakgen. Be taem Jisas Kraes i stap lon wol ya hem i no raetem eni samting long Baebol. God i yusum ol narafala man blong raetm Toktok blong hem.

Ale, sam man we oli bin lukum ol samting we Jisas i bin mekem oli raetem ol buk long Niutesteman. Speret blong God i givim toktok ya long olgeta. Stamba tingting blong Niutestemant hemi se ol man we oli biliflong Jisas Kraes, bae God i tekemaot panis blong sin blong olgeta, bae oli go stap wetem hem long heven oltaem.

Histri blong Baebol Translesen Projek

Ol man we oli raetem Niutesteman, oli bin raetem long lanwis blong olgeta ya Gris. Afta, jos hemi kam bigwan, i goraon long wol. Gogo, oli jas transletem Baebol i kam long ol defdefren lanwis olsem Franis mo Inglis. Be i no kam long plante lanwis long Vanuatu. Sipos wan kristen man i wantem ridim tok blong God, hemi mas ridim long wan lanwis blong defren kantri, olsem Inglis.

Ale, taem jos i stanap long Yanemilen Vilej, kompani blong Baebol Translesen ya SIL i askem olgeta long Yanemilen se bae oli mekem rod blong wan famle blong USA bae i kam givhan blong yumi transletem Baebol i kam long lanwis blong yumi. Ale, komuniti long Yanemilen i agri, mo oli stanemap wan komiti blong ol man mo woman we oli prea long ol defdefren jos long eria blong yumi. Translesen i no blong Presbyterian nomo, no i no blong Aposotolik nomo, be hemi blong evri man long Saotwest Tanna eria.

?Mifala i bin folem wanem rod blong transletem ol toktok long Niutesteman i kam long lanwis?

Lanwis ya Gris, we oli raetem Niutesteman fastaem long hem, i defren we i defren long lanwis blong yumi long Saotwes Tanna. Sipos yumi bin transletem nomo wan wan wod i kam long lanwis, bae i no stret nating- bae ol man oli no save kasem mining. Ale, Baebol translesen komiti i gat tingting se bae yumi no transletem wan wan wod nomo, be bae yumi faenemaot ful mining blong toktok long Gris; afta, bae yumi jas transletem

mining blong toktok ya, blong man i save kasem mining. Be i minim se samtaem mifala i mas ademap sam smol toktok i go long samfala ves blong mekem hemi klia. Mifala i no wantem joenem toktok blong man i go long toktok blong God blong jenesim mining blong ol tok long Niutestman. !Nogat! Mifala i joenem sam smol toktok nomo blong traem mekem se mining blong Niutesteman i klia nomo long lanwis blong Saotwes Tanna.

Lanwis blong Gris i gat ol samting we yumi nogat long Vanuatu olsem “hae pris” mo “grep” mo “olta” mo “temple.” Ale, Baebol translesen komiti i sidaon mo traem faenemaot rod blong talem ol niu toktok ya. Sam toktok ya, mifala i yusum Bislama nomo, mo yu save faenem mining blong ol toktok ya long diksoneri long en blong Niutesteman ya. Sam, mifala i faenem rod blong talem long lanwis nomo.

Lanwis blong Gris i talem sam tok piksa we i no klia tumas long lanwis blong yumi. Ale, sam taem komiti i bin lego tok piksa, i talem i klia nomo, be oli bin putum wan futnot we i talem toktok blong Gris we i bin stap fastaem.

Fasin blong joenem ol ves

Long sam buk long Niutesteman, oli bin raetemdaon samting we i kam bihaen, afta, oli raetem samting we i kam fastaem. Mifala i faenem se i isi moa blong raetem fastem samting we i kamaot fastaem, bihaen, jas raetem samting we i kam bihaen. Ale, samtaem mifala i mas joenem tu o tri ves olsem Rom 1:3-4, blong mekem storian i klia long lanwis blong Saotwest Tanna.

Ol futnot mo ol refrens

Samtaem bae yu luk wan smol leta i stap klosap long en blong wan wod o long en blong wan laen olsem hemia.* Leta ya i soemaot se i gat wan tok we i stap daon long en blong pej blong talemaot wan toktok long saed blong wod ya o ves ya. Luk daon long en blong pej blong faenem wan “futnot”. Wan wan taem bae i talemaot mining blong wan toktok, mo narafala taem bae i talemaot stret lanwis Gris blong wod ya o ves. I gud blong yumi lukluk ol smol tok ya blong kasem gud mining blong ves ya.

Ananit long ol futnot, bae yu luk ol refrens. Ol refrens oli talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting o toktok olsem ves we refrens i stap tokbaot.

Taem wan stori i stap long wan defren buk bakegen

Yumi save se ol buk blong Matiu, Mak, Luk, mo Jon, oli stap tokbaot laef mo ded blong Jisas Kraes, mo olsem wanem hem i laef bakegen long ded. Plante taem yumi ridim wan stori long buk blong Matiu, be i gat sem stori nomo long Mak o Luk o Jon. Sipos i olsem, bae yumi faenem refrens blong narafala stori ya ananit long blakmak, olsem hemia blong Mak 1:9:

Jon rimnor baptaes ye Yesu

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

Ale, sapoting teks ya i soemaot se stori ya blong baptaes blong Jisas long Mak 1:9 hem i stap bakegen long Mat 3:13-17 mo long Luk 3:21-22.

Ol kopi blong ol buk blong Baebol we oli raetemdaon fastaem

Ol man we oli raetem Niutesteman, oli bin raetem buk blong olgeta klosap tu taosan yia i pas finis. Taem man i raetem wan buk, be sam narafala man oli ridim mo oli mekem wan kopi blong hem. Afta, sam narafala man oli ridim ol kopi ya, mo oli mekem kopi bakegen. Ol stret buk we oli raetem fastaem, yumi nomo gat naoia. Be i gat plante kopi i stap. Wan wan taem, yumi faenem se ol kopi oli no agri long sam smol ples. Taem yumi faenem wan ples olsem, yumi ting se kopi we i olfala bitim ol narawan, hem nao i gat stret tok olsem buk we oli raetem fastaem. Be wan wan taem yumi no sua se weswan

* :: Hemia nao wan eksampol blong wan futnot we i stap long japta 3 mo ves 5 blong wan buk.

nao i stret olgeta. Ale, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se, “Long sam olfala kopi blong Niutesteman we oli raetem long lanwis blong Gris bifo, ves ya i talem olsem se, ...”

Diksoneri

Sipos yu no save mining blong wan wod long buk ya, traem lukluk long diksoneri bihaen. Bae yumi faenem plante wod we oli talemaot gud mining blong olgeta.

Ol map

Bae yumi faenem sam defren map blong ol defdefren ples we Jisas i wokbaot long hem, mo sam map we oli soemaot wokbaot blong Pol.

Lastok

Saotwes Tanna Baebol Translesen Projek hemi mekem ol wok blong tanem Niutesteman i kam long lanwis blong Saotwes Tanna. Projek ya i stap aninit long Vanuatu Baebol Translesen we hem i wan komiti blong Kristin Kaonsel blong Vanuatu. I gat plante man mo woman we oli bin givhan long wok blong tanem Niutesteman i kam long lanwis blong Saotwes Tanna. Mifala evriwan i wantem leftemap nem blong Masta mo Sevia Jisas Kraes mo talem tangkiu long hem from we hem nomo i givim paoa blong mekem bigfala wok ya. Prea blong mifala se, taem yumi ridim buk ya, bae God i tajem hat mo jenisim laef blong yumi wan wan.

Matiu

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Matiu rimirai Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Matiu

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e - nəmehuə kupan kape niməhuak kimnhani mhamə Aposol Matiu rimirai. In yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu. Nhagin min kirik e Livae. Matiu in yamə Isrel yame ramərer tuk mane kape takis kape gavman kape Rom. Mərig Yesu rimmokrən kin in mə in tukruə kafan kirik yermamə.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel, mərig rimirai ye nəgkiarien kape nəmə Gris, meinai narmamə m-fam aikin a kharkun.

?Nimraghien rimmhawor pən iran minə ye nipig rimirai? Nəkwəkwə e ramripin Oltestamen mine Niutesteman, meinai in raməgkiar pik ye nəgkiarien kape profet minə kupan kape Kughen yamə mine kimnəvsao kin ye Oltestamen. Ye nipig kape Yesu, gavman kape Rom rimmamarmaru ye nəmə Isrel. Kimnamhawhin yermamə kirik mə tukruə mivəhsi-ta əriə ye kwermi Rom. Tukmə kwən a ritərhav-pə, tukamokrən kin in kimə Kristo, uə Mesaea. Nipran ramni yermamə yame Kughen rimini ta mə tukrher-pə kin mə tukruə mivəh miragh narmamə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Rimirai nəkwəkwə e mə tukrini-ərhav huvə mə Yesu in Kristo (uə Mesaea). Matiu rimini nəgkiarien ripsaah ye Oltestamen yame profet minə kimnhani ye Yesu, kini mhajoun mə nəgkiarien minə a kimisor nəfrakisien kin ye nimraghien kape Yesu. Kini Matiu rorkeikei mə narmamə tukharkun mə Yesu in King yame In yerpig rapita king minə fam.

Rip Yesu Kristo minə (Luk 3:23-38)

- ¹ In e nhag rip Yesu Kristo* minə, kirik e King Deved, kini kirik min e Ebrahim.
- ² Mərig rip Yesu yame rəkupən, Ebrahim. Kini Ebrahim in rim Aesak, kini Aesak in rim Jakob, kini Jakob in rim Juda mine naorahini minə,†
- ³ kini Juda in rim Peres mine Zera, nisinriu e Tamara, kini Peres in rim Hesron, kini Hesron in rim Ram,
- ⁴ kini Ram in rim Aminadab, kini Aminadab in rim Nason, kini Nason in rim Salmon,
- ⁵ kini Salmon in rim Boas, e nisini e Rehab, kini Boas in rim Obed e, nisini e Rut, kini Obed in rim Jese,
- ⁶ kini Jese in rim King Deved. Kini King Deved in rim Solomon e nisini e piraovin kape Uria kupan,‡
- ⁷ kini Solomon in rim Rehoboam, kini Rehoboam in rim Abia, kini Abia in rim Asa,
- ⁸ kini Asa in rim Jehosafat, kini Jehosafat in rim Jehoram, kini Jehoram in rip Usia,
- ⁹ kini Usia in rim Jotam, kini Jotam in rim Ahas, kini Ahas in rim Hesekia,
- ¹⁰ kini Hesekia in rim Manase, kini Manase in rim Amon, kini Amon in rim Josaea,
- ¹¹ kini Josaea in rim Jehoeakin mine piauni minə, kini kwasig ikin, nəmə Babilonia kimnhavən apa Isrel, mhavəh-si ta nəmə Isrel tuk tanə atuatur kapəriə, mhapik əriə mhavən apa Babilonia.
- ¹² Kini in e nhag rip Yesu minə, ririkakun ye nipig yame kwənərəus minə kape Isrel kimnisarə Babilonia.

* **1:1:** Nəgkiarien Gris ramni "Mesaea." Nipran ramni mə "Yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin."
1:1: Jen 22:18; 1 Kron 17:11 † **1:2:** Juda mine naorahini minə iriə m-fam twelef, kamni kimiə kwənərəus twelef kape Isrel. **1:3:** Jen 38:1-30; 1 Kron 2:4, Rut 4:18-22 **1:5:** Rut 1:4-5; 4:13-17 **1:6:** 2 Saml 12:24 ‡ **1:6:** Uria rimamə, ai, King Deved rikir. əmru stori ye 2 Saml 11. **1:11:** 2 King 22-24; 2 Kron 36:10; Jer 27:20

Jehoeakin in rım Sealtiel, kini Sealtiel in rıp Serubabel,

¹³ kini Serubabel in rım Abiud, kini Abiud in rım Eliakim, kini Eliakim in rım Asor,

¹⁴ kini Asor in rım Jadok, kini Jadok in rım Aki, kini Aki in rım Eliud,

¹⁵ kini Eliud in rım Eleasara, kini Eleasara in rım Matan, kini Matan in rım Jakob,

¹⁶ kini Jakob in rım Josef e yerman kape Meri. Kini Meri in rımırəh Yesu, kini kamokrən kin In kimə Kristo yame Kughen rımını mə tukturher-pə kin.

¹⁷ Ror məkneikin mə ririkakun ye Ebrahim mamuə meriaji-pə King Deved, kaha hah minə kape Yesu, kimırai nhagriə, iriə fotin. Kini ririkakun ye King Deved, muə meriaji-pə kwənərəus kape Isrel kimnisarə Babilonia, nhagriə e, iriə m-fam fotin. Kini ririkakun min ye kwənərəus kape Isrel kimnisarə Babilonia, meriaji-pə Kristo yame Kughen rımını mə tukturher-pə kin, nhagriə e, iriə m-fam fotin.

Yesu Kristo rımınarha-pə

(Luk 2:1-7)

¹⁸ In e nəvsaoyen kin narhayen kape Yesu Kristo. Nisin Yesu, nhagin e Meri. Kimırpen-ta mə tukturəri-pən kwən kirik, nhagin e Josef. Mərig kiripəh hanə niwarə-kwisien, kini Josef rıpəh napır-pənien tukun, mərig Nanmın kape Kughen rımnor Meri ror tıpın. Kini narmamə kwəsəm mə Meri rınor tıpın.

¹⁹ Kini kafan yerman Josef rımə tukturəpəh in, mərig in yemə atuatur, [mıpəh norkeikeiyen mə tuktur Meri rauris ye nımri narmamə], rikin raməsik mə tukturəpəh apis-apis əmə Meri.

²⁰ Mərig nıpig rikin rımoh mə tuktur məknakin, kini rəmrərhav, məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rımauə tukun mımə, “Josef, mikip Deved. Takpəh niginien tuk nikirien Meri, meinai kwajikovə yame ramarə iran, in rımasi-pən əmə tuk Nanmın kape Kughen.

²¹ Kini Meri tukurirəh tini kirik yerman, kini takhen-pən nhagin mə Yesu§, meinai In tukuririsin kafan narmamə minə ye norien has kapəriə.”

²² Narımnar minə fam a kimnhatərhav-pə, kasor Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yame rımını-ərhav tuk profet kupan kirik mımə,

²³ “Piakəskəh kirik yame yerman rıpəh hanə nivənien tukun, tuktur tıpın.

Kini mırəh tini kirik yerman,

Kini tukhen-pən nhagin kimə Emanuel.”

(Aes 7:14)

(Nıpran e ramni mımə, “Kughen ramarə kitawə min.”)

²⁴ Josef rımnəm-ta nəmrərhavyen a, kini məri-pən nəgkiarien yame agelo kape Kughen Yermaru rımını, kini mivən, mikir Meri rəmhen kin kafan piraovin, mıravən iman yerkwanu.

²⁵ Mərig in rıpəh nivənien tukun meriaji Meri rımneiməkin tini yerman. Kini Josef rhen-pən nhagin mımə Yesu.

2

Nəmasur minə kimnhasi-pən isok, masarha kin Kristo

¹ Yesu rımınarha-pə apa Betlehem, ye tanə Judia. Ye nıpig a, King Herod rımnamarmaru iran. Kini ai nəmehuə minə tiksın khasi-fiak isok mhauə Jerusalem. Kharkun huvə nar tuk nəmien nımtətien ye kəmhau minə. Kini mhauə misaiyoh mhamə,

² “?Kwajikovə a In hiə, yame rımınarha-pə? In king kape nəmə Isrel. Kafan kəmhau rımnhaktə, yaksəm apa fiak; kini yakamhauə mə jakhavəh-si haktə In.”

³ Mərig King Herod rımnərig nəgkiarien a, iriə nəmə Jerusalem, kimisərig raha.

1:12: Esra 3:2 **1:18:** Luk 1:27,35 **§ 1:21:** Nhag e Yesu, nıpran ramni mə “Kughen ririsin narmamə ye norien has kapəriə.” **1:21:** Luk 1:31; 2:21 **1:25:** Luk 2:21 **2:2:** Nam 24:17

⁴ Kini rimmofugin hae pris minə mine nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, maiyoh əriə mə, “?Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin, In tukraməkeikei marha-pə apa hiə?”

⁵ Kini khani-pən tukun mhamə, “In tukrarha-pə apa Betlehem, ye tanə e Judia. Meinai profet kupan kirik kape Kughen rimirai məknakin mimə,

⁶ “Eh. Betlehem, ye tanə Judia.

Tukhapəh nisəm-əhuyen əmiə mə nəmehuə minə ye taon minə tiksın apa Judia kisapita əmiə, meinai yemehuə kirik tukrisi-pre irəmiə.

Kini In tukrəm huvə kafak narmamə minə e nəmə Isrel, rəmhen kin yame yermamə ramarha huvə tuk sipsip minə.’ ” *(Maeka 5:2)*

⁷ Məkneikin King Herod rokrən kin narmamə yamə mine kharkun huvə nar khauə, rofugin apis-apis əriə. Maiyoh əriə mə kəmhou a rimmhaktə atuaturuk ye naha nipig. Kini kimmhani-əsah-pən tukun.

⁸ Kini in rimini-pən tuk əriə mimə, “Havən Betlehem, misarha-kin huvə kwajikovə a. Kini tukmə naksəm, nakhani-əsah-pə iran, pəh yo min yakvən mivəh-si haktə In.”

⁹⁻¹⁰ Mərig nipig kimisərig nəgkiarien a, khatərhav, mhavən, misəm min kəmhou kupan yame kimisəm apa fiak, rikiriə ragien pik. Kini kəmhou a rikir əriə mivən mimhen atuaturuk a kwajikovə raməmır ikin.

¹¹ Kini khavən a imə, masəm kwajikovə a iriu nisini Meri. Kini misənimkur ye nimri Yesu mhavəh-si haktə In. Mhavəhsi-ərhav narimnar kapəriə yame nimrin rhaktə pik, mhavəh-si pən gol kimin, mine nimar nar kirik min yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə frangkinsens, mine pomad yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə mir.

¹² Kini kwasig ikin, kimisəmrərhav misəm Kughen ramor kwirig kimi əriə mimə, “Takhapəh nharerig-pənien tuk King Herod, mhakurao-pən ye swaturuk pisin, mharerig-pən iməmiə ikin.”

Josef mine Meri kirərah Yesu miwap mirhuvən apa Ijip

¹³ Kini kwənhatərhav-ta, məkneikin Josef rimmamrərhav məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rimatərhav-pə tukun mimə, “!Erer aihuaa! Mirəh kwajikovə e iriu nisini mirhap mirhuvin apa Ijip. Kini mirharə aikin mirheriaji Yo əmə jakni-pre tuk ik mə takrherig-pə min. Meinai pəh nien mə tuk tu, King Herod tukruə marha kin kwajikovə e mə tukrhopni.”

¹⁴ Ror pən, yenpig, Josef rarar, mirəh kwajikovə irisir nisini mirhap mirhuvin Ijip.

¹⁵ Kini kimirharə ye tanə a mirheriaji-pən King Herod rimmamhə. Kimirharə Ijip rəri-pən əmə Nəgkiarien kape Kughen Yermaru yame rimini-ərhav tuk profet kupan kirik mimə,

“Yimmokrən kin narik yerman mə tukritərhav Ijip.” *(Hos 11:1)*

Mobael minə kape King Herod kwəshopni-hopni kwajikovə narman apa Betlehem

¹⁶ Kini ye nipig King Herod ruirkun mə narmamə yamə mine kamhavəh nirkunien huvə tuk nəmien nimtətien ye kəmhou minə kwənhakurao ye nərigien kafan, məkneikin niemha rhai pik. Kini mher-pən kin kafan mobael minə mə tukhavən Betlehem mine ikin minə fam ipakə tukun masarha kin kwajikovə narman yamə mine kapəriə newk ripəh napitayen kiraru, mə tukshopni-hopni fam əriə. In rimirpen newk kiraru meinai rikin raməsik mə ye nipig atuaturuk a in a nəmə minə a kimisəm kəmhou iran.

¹⁷ Nar a rimitərhav-pə ror Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rimini-ərhav tuk profet Jeremaea kupan mimə,

¹⁸ “Narmamə ipakə tuk Betlehem* kimisərig piraovin kirik ramasək pik, meinai ramərig raha pik.

Piraovin a in Rejel†. In ramasæk tuk kafan kwajikovə minə.

Ripəh nipəhyen mə narmamə tuksəgkiar huvə kimin, meinai kafan kwajikovə narman minə kwənhamhə fam.” *(Jer 31:15)*

Josef mine Meri mine kwajikovə krhitərhav Ijip mirherig-pən Nasaret

¹⁹ Mərig nipig Josef mine Meri mine kwajikovə kirharə apa Ijip, King Herod rimhə. Kini Josef rimnamrərhav məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rini-pən tukun

²⁰ mīmə, “Josef. Hekimter. Mirəh kwajikovə e mine nisini, mirherig-pən ye tanə Isrel, meinai narmamə yamə minə khamə tukshopni kwajikovə a, iriə kwənhamhə ta.”

²¹ Ror pən, Josef rarar, mirəh kwajikovə a mine nisini, mirherig-pən min ye tanə a Isrel.

²² Mərig nipig Josef rimnərig mə kwən a Akeleas rimivəh tamhek rimni King Herod, marmaru ye Judia, kini in rigin min kin nireg-pənien tanə a Judia. Kini maməmrərhav məm Kughen rimnor kwirig kimin mīmə tukripəh nivənen Judia. Kini rimatərhav mivən iki pisin ye provins a Galili,

²³ kini kirhuvin mirharə ye taon kirik, nhagin e Nasaret. Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet minə kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yamə kimnhani mhamə,

“Tukamni kimə in yemə Nasaret.”

(Aes 11:1; 53:2)

3

Jon Baptaes raməvsao-ərhav kin nəgkiarien kape Kughen

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9, 15-17; Jon 1:19-28)

¹ Newk minə tiksın ruauə muavən ta, kini Jon Baptaes ritərhav-pə, maməvsao-ərhav kin Nəgkiarien kape Kughen apa ye tipəvsik apa Judia,

² mamni mīmə, “Saras ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has kapəmiə meinai nipig yame Kughen tukrarmaru ye narmamə mifam ruauə ipakə.”

³ Jon Baptaes e, in yermamə yame Aesea, profet kupan kape Kughen, rimini-ta mīmə, “Kwən kirik ramokrapomh ye tipəvsik mamni mīmə,

‘Kimiə, taksor əpnəpeinə tuk Yermaru, kini misor kafan swatuk ratuatuk.’” *(Aes 40:3)*

⁴ Jon rapəh nivəhsi-pənien neipən huvə kirik. Kafan kot kimnor kin tiki narmiragh kirik, kamni kimə kamel. Kini kafan kətəut kimnor kin tiki kau.* Kini nan nəviginien kəvraiyyuk əmə mine sukapak.

⁵ Kini narmamə khapsaah kimnhasi-pən Jerusalem mine iku pisin ye tanə Judia mine ikin minə ipakə tuk nu e Jodan. Kimnhauə mə tuksəm-ru Jon.

⁶ Kini mamhani-ərhav-pən norien has minə kapəriə. Kini in rimnor baptaes irəriə ye nu a Jodan.

⁷ Mərig nipig Jon rimnəm mə narmamə ye khwen mir e Farisi mine Sadusi khapsaah kimnhauə mə in tukror baptaes irəriə, kini rini-pən tuk əriə mīmə, “! Ah! ! Kimiə naksahas rəmhen əmə kin snek yamə mine kasərhkwopah! Pəh nien mə tuktu, Kughen ror niemhaa mivəhsi-pən narpinien kimi narmamə. ? Mərig, pa ramni mə to kimiə nakharkun nisaptayen kin?

⁸ Sor narimnar tiksın yamə rhuvə mə tuksəm mə nakwəsəpəh əfrakis norien has minə kini mhavən tuk Kughen.

⁹ Nəfrakisien mə kimiə kwənərəus kape Ebrahim, mərig rikimiə tukripəh nəsikien mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əmiə mhawor kimiə kwənərəus kape Ebrahim.

† **2:18:** Rejel e nisın kwən a Isrel kupan; kamni kimə Rejel in mama kape nəmə Isrel. Nipig ramni “Piraovin a in Rejel tukrasək” nipran ramni mə nipian Isrel minə fam tuksasək. **2:23:** Luk 2:39; Jon 1:45 * **3:4:** Neipən a rəmhen kin kape profet kupən kirik, nhagin e Elaeja. **3:4:** 2 King 1:8 **3:7:** Mat 12:34; 23:33

!Nikam, in nar apnapig əmə! Yakamni-pre tuk əmiə mə Kughen rirkun nor-min-ien kapier apnapig ruə rəmhen kin kwənərəus kape Ebrahim.

¹⁰ Kini taktəkun ai, Kughen rinərer matuk ta mə tukrərəru nuknei nai. Kini tukmə nai kirik rīpəh nikuəyen kin kwənkwan yame rhuvə, In tukrərəru marakikin-pən ye nap.†

¹¹ “Yo yakamor baptaes irəmiə kin nu yame ramhajoun mə nakwəsarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has. Mərig yermamə kirik tukruə kwasig irak, yame kafan nəsaninien mine nehuəyen rapita yo. Kini yo ye tanə əgkəp; yakpəh nəmhenien mə to yakrap kafan sandel. Kini In tukror baptaes irəmiə ye Nanmin kape Kughen mine nap.

¹² In ramərer matuk tuk nəmien norien kape narmamə maməwhai əriə, nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Rəmhen əmə kin yame yeməsim kirik ravəh safel tuk nəspir-tayen tiki kwənkwai wit mə tukrīpik nimitin yame rhuvə. Narmamə yamə mine khahuvə kisəmhen kin nimit wit yame rīpik əriə mamvən yerkwanu; mərig narmamə has kisəmhen kin tiki kwənkwai wit, yame ramarakikin-pən əriə ye nap ehua yame ramuək rerin.”

*Jon rimmor baptaes ye Yesu
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ Kini Yesu rimitərhav Galili muə ye nu e Jodan, mə Jon tukror baptaes iran.

¹⁴ Mərig Jon rimi-ni-əhu skai In mini-pən tukun mīmə, “Ratuatuk mə Ik takor baptaes irak. ?Rhawor nakamuə mə jakor baptaes iram?”

¹⁵ Mərig Yesu rini-pən tukun mīmə, “Nikam. Takpəh nəpəhyen. Kughen rimi-ni mə ratuatuk mə takor baptaes irak.” Kini Jon rimneighan kin.

¹⁶ Kini mor baptaes ye Yesu. Kini nīpig Yesu rimneiwaiyu mhekimter min ye tame nu, məkneikin napuə rəkwaag, kini rəm Nanmin kape Kughen reiwaiyu-pə rəmhen kin mak ye tanə, maməkwtə-pən iran.

¹⁷ Kini nəgkiarien kirik rīsi-pən ye neai mamni mīmə, “In e narik, yame yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”

4

*Setan ramarkut tuk nukuraoyen ye nərigien kape Yesu
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

¹ Kini Nanmin kape Kughen rimikir Yesu mivən ye tipəvsik, mə Setan* tukrivəhsi-pən vəhsi-pən kimin.

² Kini Yesu rimməpəh nəviginien kape nīpig foti, yeraan mine yenpig, kini məmkərvəv pik.

³ Kini Setan† ruə mivəhsi-pən vəhsi-pən kimi Yesu mini-pən tukun mīmə, “Tukmə Ik Ji Kughen əfrah, ni-pən tuk kapier minə e pəh khaukrekin mhauə misor bred kin.”

⁴ Mərig Yesu rhorpin nəgkiarien mīmə, “Nikam. Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Narmamə to khapəh nhamragh-əmə-yen ye nəviginien. Mərig kamhamragh min ye nəgkiarien minə fam yame ramsi-pən tuk Kughen.’” *(Dut 8:3)*

⁵ Kini Setan rimikir Yesu mivən apa Jerusalem, mərip In ye Nimə Ehuə kape Kughen apa yerpīrig əgkəp.

⁶ Kini mini-pən tukun mīmə, “Tukmə Ik ji Kughen əfrakis, iv-ərhav-ru ikin e, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, “ ‘In tukrher-pə kin agelo minə kafan khauə

3:9: Jon 8:33,39; Rom 4:12 † **3:10:** Jon Baptaes raməgkiar skai kimi Farisi mine Sadusi, yamə mine khamə ta mə Kughen tukraməkeikei mivəh mīragh əriə meinai iriə ji Ebrahim minə. Nuhpikinien ye nai yame Kughen tukrərəru ramhajoun mə Kughen tukrəkir norien kape narmamə, kini yamə mine khapəh nisorien norien huvə, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə. **3:10:** Mat 7:19; Luk 13:6-9 **3:11:** Jon 1:26-27,33; Wok 1:5,1:3-25

3:16: Jon 1:32 **3:17:** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 * **4:1:** Setan in yemehuə kape nanmin has minə. **4:1:** Hib 2:18; 4:15 **4:2:** Eks 34:28 † **4:3:** Gris ramni, “Kini yermamə kape nivəhsi-pən vəh-si-pəniyen ruə.” **4:4:** Kol 1:16-17

masarha huvə tuk Ik. Tukharaptərəkɪn Ik kɪn kwermiriə mə takpəh nowhan-pənien nihum ye kapiet kɪrik.’ ” *(Sam 91:11, 12)*

⁷ Məriɡ Yesu rhorpɪn kafan nəɡkiarien mɪmə, “Nɪkam. Nəkʷəkʷə kape Kughen ramni mɪn mɪmə, ‘Takhapəh nisəm-əsaahyen kapəmiə Kughen Yermaru mə ramarha huvə əfrakis tuk əmiə uə nɪkam.’ ” *(Dut 6:16)*

⁸ Məkneikɪn Setan rɪkɪr Yesu mɪvən apa ye tukwas apomh kɪrik, kɪni mhajoun In kɪn kantri mɪnə fam ye tokrei tanə, mɪne nehuəyen kapəriə,

⁹ kɪni mɪni-pən tukun mɪmə, “Tukmə nakəhuak kɪmi yo, yakvəhsi-pre narɪmnar m-fam e kimik.”

¹⁰ Məriɡ Yesu rɪni-pən tukun mɪmə, “!Setan, əta irak! Meinai Nəɡkiarien kape Kughen ramni mɪmə, ‘Taksəhuak əmə kɪmi kapəmiə Yermaru Kughen, mɪsəri-pən əmə kafan nəriɡien.’ ” *(Dut 6:13)*

¹¹ Kɪni ai Setan rətə iran, kɪni agelo mɪnə kɪmnəhuə mɪsasitu iran.

Yesu rɪmɪrikakun mamni-ərhav nəɡkiarien kape Kughen ye provins e nhagin e Galili

¹²⁻¹³ Kɪni ye nɪpɪɡ a, kɪmnharaptərəkɪn Jon Baptaes, kɪrəhsi-pən ye kalabus. Kɪni nɪpɪɡ Yesu rɪmnəriɡ nəvsaoyen kɪn, kɪni mɪvən apa yerkwənu kɪrik ye provins Galili, nhagin e Nasaret. Mamarə apaikɪn, mɪtərhav, mɪvən apa taon kɪrik e Kapaneam, ipakə tuk lugun e Galili, mamarə apaikɪn. Kwənmhaan a in kwənmhaan kape kwənərəus mir kape Isrel e Sebulun mɪne Naftali.

¹⁴ Nar a rɪtərhav-pə ror nəɡkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə mor nəfrakisien kɪn, yame rɪmɪni mɪmə,

¹⁵ “Kwənmhaan kape nəmə Sebulun mɪne Naftali, kawərer ye swatuk ramvən apa ye lugun ehuə e Galili, ye nɪkar tanə pən ye nu e Jodan.

In e provins e Galili - ime narmamə yamə mɪne pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel.

¹⁶ Nəmə aikɪn a kɪmɪsarə ye nəpɪɡnəpien, kɪni mɪsəm nɪkhakien kɪrik. Kɪni rɪnamraan.

Nɪkhakien ehuə rɪmnəsiə-pen əriə yamə mɪne kɪmnɪsarə ye nəpɪɡnəpien kape nɪmhəyen e yame ramhotərəkɪn əriə ye nɪpɪɡ mɪfam.” *(Aes 9:1-2)*

¹⁷ Kɪni rɪrikakun ye nɪpɪɡ a, Yesu rɪnamni-ərhav nəɡkiarien kape Kughen mamni mɪmə, “Sarat ye nəriɡien kapəmiə tuk norien has mɪnə, meinai nɪpɪɡ yame Kughen tukramarmaru ye narmamə ruauə pakə.”

Yesu rɪmnokrən kɪn narmamə kuas mə tukhauə kafan narmamə mɪnə

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu raməriwək ye nɪkar lugun ehuə e Galili kɪni məm kwərə mir kɪraru. Iriu piauni. Andru mɪne Saemon (yame nhagin mɪn kɪrik e Pita). Iriu kwarukɪn net apa ye lugun, meinai iriu yermamə mir kape nɪviyen kəmam.

¹⁹ Kɪni Yesu rɪni-pən tuk əriu mɪmə, “Rauə mɪrakwasig kɪn Yo, mɪrauə kafak yermamə mir. Yo jakor əmiru nakrauə yermamə mir kape nɪviyen narmamə.”

²⁰ Məkneikɪn, iriu kɪmɪwəpəh kapəriu net mɪrakwasig kɪn in.

²¹ Kɪni Yesu rəriwək kəkəkəh mɪn, məm kwərə mir kɪraru mɪn, iriu piauni. Nhagriu e Jemes mɪne Jon, ji Sebedi mir. Kawkwətə ye nəkwai bot irisɪr rɪmrii, marhajir əsigɪn kapərisɪr net. Kɪni Yesu rɪmnokrən kɪn əriu mə tukrauə,

²² məkneikɪn kwərə, mwəpəh bot, mɪne rɪmrii, kɪni mɪrakwasig kɪn.

Yesu ramhajoun narmamə kɪni mor huvə narmamə yamə mɪne kamhamə

(Luk 6:17-19)

²³ Kɪni Yesu raməriwək ikɪn mɪnə ye provins e Galili, mamhajoun narmamə ye nəkwai nɪmə kape nofuginien kape nəmə Isrel, maməvsao-ərhav kɪn nəvsaoyen huvə kape

narmaruyen kape Kughen, kini mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə ye nəmhəyen pisin pisin.

²⁴ Kini nəvsaoyen kin Yesu rarkurao fam ye provins e Siria. Kini narmamə kimnhapik narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mhauə tuk Yesu. Kapəriə nəmhəyen ror məkneikin: Tiksin kamhamhə; tiksin, nıprairiə rimamhə; tiksin, nanmin has ramərer-pən irəriə; tiksin, nikəvaan ramor əriə; kini tiksin, nıprairiə fam rimhə. Mərig Yesu rimnor huvə fam əriə.

²⁵ Kini nəmə Galili khapsaah, mine nəmə Dikapolis, mine nəmə Jerusalem, mine nəmə Judia, mine nəmə ikin minə apa nikarin pən apa ye nu e Jodan khapsaah kimnhakwasig kin In.

5

*Yesu ripik kafan narmamə minə mishaktə mhavən ye tukwas, raməvhag kimi əriə
(Luk 6:20-23)*

¹ Nıpig Yesu rimnəm nukwhao ehuə yame ramkwasig kin, kini In rhaktə fiak ye tukwas kirik, kini məkwətə. Kini kafan narmamə minə khakwasig kin.

² Kini In rimirikakun mhajoun əriə mimə,

³ “Narmamə yamə mine kamhavəhsi-əhu atuk əriə masətigətə əmə ye Kughen, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai iriə narmamə kape Kughen, kini In ramarmaru irəriə.

⁴ Narmamə yamə mine kisasək, kini rikiriə raməmhə, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen tukrəgkiar vi vi kimi əriə.

⁵ Narmamə yamə mine khapəh nhavəh-si-haktə-atukien əriə, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen tukrivəhsi-pən tokrei tanə e kimi əriə.

⁶ Narmamə yamə mine kisorkeikei pik yerkiəriə m-fam mə nımraghien kapəriə tukratu-atuk ye nımri Kughen, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen tukror nımraghien kapəriə in ratuatuk.

⁷ Narmamə yamə mine rikiriə rehuə tuk narmamə, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis, meinai Kughen rikin rehuə tuk əriə.

⁸ Narmamə yamə mine rikiriə ratuatuk, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai tuksəm Kughen.

⁹ Narmamə yamə mine kasərəhu nəmərinuyen, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai tukokrən kin əriə kimə ji Kughen minə.

¹⁰ Narmamə yamə mine kamuh əriə tuk norien atuatuk, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen ramarmaru irəriə.

¹¹ “Nakasarə ye nihuvəyen əfrakis nıpig narmamə kasor nahasien kimi əmiə meinai kimiə narmamə kafak minə. In e tukhani hah əmiə, misoriah əmiə, miseikuə irəmiə mamhani nəgkiarien hah misoriah əmiə kin.

¹² Nəfrakisien, narmamə kimisor min məknakin ye profet minə kupan rəmhen kin yame kasor irəmiə ai taktakun. Ror pən, sagien pik, meinai nərokien ehuə kapəmiə ramarə apa ye rao ye neai.”

*Nıgər mine nikakien
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)*

¹³ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə naksəmhen kin nıgər kape narmamə m-fam ye tokrei tanə. Kini mərig tukmə nıgar rəhiu pik, ?tukhawor kor rhekin min? Ripəh nəmhenien tuk nar kirik. Tukarakikin əmə.

¹⁴ “Kimiə naksəmhen kin laet kape narmamə m-fam ye tokrei tanə. Keinein nerk-waigien kin taon yame kimivhirəkin yerpırig ye tukwas.

¹⁵ Kini yermamə kirik rikək yame to rəsia-pən ye laet kini mivai-pən ye nitip. Nikam. Nipig tukmə rəsia-pən ye laet tukraməkeikei mukrai-haktə pən ikın kamukrai-pən laet ikın, mə laet tukrisia-pen fam narmamə apa imə.

¹⁶ Kini ye norien kirikianə əmə mın, sor laet rəsia ye nımraghien kapəmiə pəh narmamə tuksəm wok huvə yamə mine nakasor, kini mhavəhsi-haktə nhag Rımimiə Kughen yame ramarə ye rao ye neai.”

Nımraghien kape Yesu rımnor Loa kape Moses ruauə minor nəfrakisien kin

¹⁷ Kini Yesu ramni mın mımə, “Rikimiə tukripəh nuhyen mə yımauə mə jakarakikin Loa kape Kughen uə nəgkiarieren kape profet kupan mınə. Nikam. Pəh nien mə yımauə mə jakarakikin əriə, mərig yımauə mə jakor nəgkiarieren mınə a khauə misor nəfrakisien kin.

¹⁸ !Nəfrah! Yakamni-pre tuk əmiə mımə nipig tokrei tanə mine neiai kwarə, kini Loa, in mın tukramarə. To nar kirik ripəh nirkəkien iran. Nar apnapig in leta kwakwə əmə, kini Loa tukrərer mor wok meriaji-pən nəgkiarieren mınə fam kape Loa tukhauə misor nəfrakisien kin.

¹⁹ Ror pən, narmamə yamə mine kisəpəh loa, mishajoun narmamə mə iriə mın tuksəpəh, nar apnapig mə nəgkiarieren kəskəh əmə kirik ye loa kape Moses, tukokrən kin əriə kimə iriə yetanə əgkəp ye rao ye neai. Mərig narmamə yame mine kasor loa mınə a, mishajoun narmamə kin, tukokrən kin əriə kimə iriə yerpipig əgkəp ye rao ye neai.

²⁰ Yakamni məknakin tuk əmiə meinai kapəmiə norien tukraməkeikei matuatuk huvə əgkəp ye nımri Kughen rapita norien kape Farisi mınə mine nəmhajoun mınə kape Loa, yame khamə ta mə iriə kisatuatuk huvə. Mərig tukmə kapəmiə norien ripəh natuatuk-huvə-yen ye nımri Kughen, to nakhapəh nhavənien misarə apa ye rao ye neai.”

Niemha in rahas ramhen kin nhopniyen yermamə

²¹ Kini Yesu ramni mın mımə, “Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarieren yame nəmhajoun kimnhani-pən tuk ripmiə mınə, mhamə, ‘Takhapəh nishopniyen yermamə’ (Eks 20:13) kini, ‘yermamə yame ramhopni yermamə, in tukraməkeikei mərer ye nımri mirh mivəh narpinien.’ (Dut 5:17)

²² Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə, tukmə yermamə kirik, niemha rhai in tuk nar kirik yame piauni rımnor, ratuatuk mə kwən a yame niemha ramhai in tukrərer ye nımri mirh mivəh narpinien. Kini tukmə yermamə kirik rımnhek piauni*, ratuatuk mə in tukrərer ye nımri kaonsel. Kini tukmə yermamə kirik raməko-pən yarmhə kimi in kirik, ratuatuk mə yermamə yame rımını nəgkiarieren a tukrivən ye nap ehuə.

²³ “Kini tuk norien a, tukmə nakamvən ye tebol ye Nimə Ehuə Kape Kughen mə takvəhsi-pən nar kirik kimi Kughen, mərig aikin a, tukmə rikim raməsik piam yame rımnor niemha kimik, uə ik nımnor nar kirik kimin yame ripəh nəmhenien,

²⁴ pəh pi pom kafam nivəhsi-pənien, kini mivən məm piam mwərəhu huvə nətərigien kapəmiru, mırəpəh niworien tikmir, miwor kirikianə, kini ai, mipivən mipivəhsi-pən nar kirik kimi Kughen ye tebol.

²⁵ “Tukmə yermamə kirik rımə tukrərip ik ye nımri mirh, kini tukmə nakramə takwəriwək kwis miravən ye nımri mirh, rhuvə mə takaməkeikei məkupən mərəhu nəmərinyen tuk əmiru mınə, tamə rəukəkin ik mivən ye nımri mirh. Kini yamehuə kape kot reighan-pən kin ik ye kwermi polis. Kini polis rirəh ik mivən mətapig əsigin ik ye kalabus.

²⁶ Kini yakamni-pre nəfrakisien tuk ik, mə tukmə ror məknakin, to nakpəh nap-tayen ye kalabus meriaji mor infamien ye narpinien kafam.”

5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 5:16: Efes 5:8-9; 1 Pita 2:12 5:17: Rom 3:31 5:18: Luk 16:17; 21:33 5:19: Jem 2:10 * 5:22: Nəgkiarieren Gris ramni mə, “Tukmə ramni-pən tuk piauni mə ‘!Rakah!’ Nəgkiarieren e in narpakwaiyen. 5:22: 1 Jon 3:15 5:23: Mak 11:25

Rikim tukriph năkrăhyen kin piraovin

²⁷ Kini Yesu ramni min mimă, “Kimiă nakwəsərig năgkiarien e mă, ‘Kimiă yamă mine nakwəsarkurək ta, takhapəh nisăkrăhyen kin piraovin. (Eks 20:14; Dut 5:18)

²⁸ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiă mă tukmă yerman rəm piraovin pisin kini rikin raməkrəh kin, in rinor ta təvhagə has yerkin, rəmhen kin yame rimnəkrəh əfrakis kin.

²⁹ Kini tukmă nimrim matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mă takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik mă takpəh nimrim kirikianə, rapita yame takvən ye nap ehua kin nıpram piəpiə.

³⁰ Kini tukmă kwermim matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mă takərəru ta marakikin. Rhuvə pik mă takpəh kwermim kirikianə, rapita yame takvən ye nap ehua kin nıpram piəpiə.”

Takpəh nəpəhyen kafam piraovin

³¹ Kini Yesu ramni min mimă, “Kimiă nakwəsərig ta năgkiarien e yame ramni mimă, ‘Yermamə yame raməpəh kafam piraovin, in tukraməkeikei nivəhsi-pən năkwəkwə kirik kimin yame ramhajoun mă rimnəpəh.’ (Dut 24:1-4)

³² Mərig yakamni-pre tuk əmiă mă tukmă yermamə kirik raməpəh kafam piraovin yame ripəh nivən-hanəyen tuk yerman pisin kirik, kini pian a rarar mikwasig kin yerman pisin, rəmhen kin mă piraovin a rimnor təvhagə hah, mərig təvhagə has a rimirikakun ye yerman hanə kafan. Kini tukmă kwən kirik rikir piraovin a, in rəmhen kin yame rimnəkrəh kin piraovin a.”

Takpəh nivəhyen kwəsuyə nhag yermamə kirik, mərig takəfrakis əmə

³³ Kini Yesu ramni min mimă, “Nakwəsərig ta năgkiarien kirik min yame nəmhajoun minə kimnhani-pən tuk riptawə minə mhamə, “Tukmă nimnhani nhag yermamə kirik mă tukror kafam năgkiarien tukror nəfrakisien kin, takhapəh nisakapirien năgkiarien kapəmiă. Kini tukmă nimnhani-pən năgkiarien kirik kimi Kughen Yermaru, sor.’ (Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21)

³⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiă mimă, takhapəh nhaniyen nhag yermamə kirik mă tukror kafam năgkiarien tukror nəfrakisien kin. Takhapəh nhaniyen nhag rao ye neai, meinai Kughen ramkwətə ikin mamarmaru.

³⁵ Mhapəh nhaniyen nhag tokrei tanə, meinai Kughen ramarmaru ikin. Mhapəh nhaniyen nhag Jerusalem, meinai in taon kape King Ehuə.

³⁶ Mhapəh nishajounien kapəmia kapə mă kafam năgkiarien tukror nəfrakisien kin, meinai kapəmiă nəsaninien rikək tuk nukreikinien nikwənemiă mă tukrhawən uə tukrapig.

³⁷ Mərig taksəfrakis nipig m-fam. Tukmă nakseighan kin nar kirik, sor. Kini tukmă naksəpəh, hapəh. Mərig Setan in ramherer narmamə mă tukhani nhag nar kirik mă tukror năgkiarien kapəriə ror nəfrakisien kin.”

*Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has
(Luk 6:29-30)*

³⁸ Kini Yesu ramni min mimă, “Kimiă nakwəsərig ta năgkiarien kirik ramni mimă, ‘Tukmă yermamə kirik rhaps nimri yermamə kirik, tukaməkeikei khopis min nimrin. Kini tukmă yermamə kirik rhopir kweru yermamə kirik, tukaməkeikei khopir min kwerun.’ (Eks 21:24; Lev 24:20; Dut 19:21)

³⁹ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiă mimă, takhapəh nisarpinien tai təvhagə has yame kamor-pre kimi əmiă. Kini tukmă yermamə kirik rərip nikapim matuk, kini nakukreikin-pən min nikarin pəh rərip.

⁴⁰ Kini tukmə yermamə kirik rīvəh-si-pən ik ye kot maməkeikei kimik mə takvəhsi-pən kafam sot kimin mə tukrərəhu huvə nətərigien kapəmiru, vəhsi-ta min kafam kot mivəhsi-pən kimin.

⁴¹ Kini tukmə mobael kirik raməkeikei kimik mə takrur kafan nitip məriwək rəmhen kin kilomita kirikianə, takripin məriwək meriaji kilometa kiraru.

⁴² Vəhsi-pən naha nhagin kimi yermamə yame ramaiyoh ik kin. Kini takpəh nini-əhuyen yermamə kirik yame rimə tukrivəh kafam kirik nar kirik mivən, kini mirerig-pə min mirəhsi-pre min.”

Sorkeikei tikmir kapəmiə minə

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Kini Yesu ramni min mimə, “Nakwəsərig ta mə, ‘Takasəkeikei misorkeikei kimia minə tiksın, kini masəməkın kapəmiə tikmir minə.’ *(Lev 19:18)*

⁴⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə taksorkeikei kapəmiə tikmir minə, kini masəhuak tuk narmamə yamə mine kasor ahas pre kimi əmiə,

⁴⁵ kini norien a ramhajoun mə kimia ji Kughen Rimimie, yame ramarə apa ye rao ye neai. Kini sor məknakin meinai Kughen ramor mirh raməsia-pen nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Kini In mamor nəhig rip mamuh nəmə atuatur mine narmamə yamə mine khapəh nisatuaturien.

⁴⁶ Mərig tukmə naksorkeikei əmə narmamə yamə mine kasorkeikei əmiə, Kughen to ripəh nərokien əmiə iran, meinai nar apnapig mə nəmə has minə rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mərig iriə min kasorkeikei narmamə yamə mine kasorkeikei əriə.

⁴⁷ Kini tukmə nakhavəh əmə kimia minə tiksın misəgkiar kimi əmiə minə, pa rimə nakasor nar kirik rhuvə rapita narmamə minə tiksın. Nakharkun mə nar apnapig narmamə yamə mine khapəh nharkunien Kughen, mərig iriə min kasəgkiar kimi əriə minə tiksın.”

⁴⁸ Kini Yesu ramni min mimə, “Rimimie Kughen In ratuatur, ror pən, norien kapəmiə tukraməkeikei matuatur min.”

6

Takhapəh nhavəh-si-haktə-atur-ien əmiə tuk norien huvə yame nakasor

¹ Kini Yesu ramni min mimə, “Tukmə naksor nar atuatur, takhapəh nisorien mə tukəm kəgnəgin əmiə tukun, tamə Rimimie ye rao ye neai ripəh nərokien əmiə iran.

² Ror məkneikin, tukmə nakhavəh-si-pən nar kirik kimi yavən has minə mə taksasitu irəriə, hapəh nisorien ye norien kape narmamə yame norien kapəriə rhuvə mərig rikiriə rahas. In e, nipig kisasitu ye yavən has minə, masher naiyuk, mhani-ərhav ye nimə kape nofuginien mine ye nəkwai swatur, mə narmamə tuksəm khasiai əriə tukun. Mərig yakamni nəfrakisien tuk əmiə mimə iriə kasor məknakin, minhavəh ta nərok piəriə kapəriə [in e nisaiyen kape narmamə].

³ Mərig kimie, tukmə nakhavəh-si-pən nar kirik kimi yavən has minə mə taksasitu irəriə, takhapəh nisəpəhyen mə narmamə tuksəm. Nar apnapig mə kwermim matuk, mərig takpəh nəpəhyen mə tukrəm.

⁴ Sor məkneikin mə narmamə tukseinein norien huvə minə kapəmiə, kini Rimimie yame raməm norien apisapis kapəmiə minə, In tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.”

Norien kape nəhuakien

(Luk 11:1-4)

⁵ Kini Yesu ramni min mimə, “Nipig naksəhuak, hapəh nisəri-pənien norien kape narmamə yame kapəriə norien rhuvə mərig rikiriə rəmkimik. In e, kisorkeikei mə

tuksärer ye nimə kape nofuginien, mine ye swatuk pisiək, masəhuak mə narmamə tuksəriḡ əriə. Yakamni əfrakis tuk əmiə mīmə iriə kasor məknakin, minhavəh ta nərok piəpiə kapəriə- [in e nisaiyen kape narmamə].

⁶ Məriḡ tukmə nakhamə taksəhuak, havən apa ye nəkwai nimə kapəmiə, misətapig, masəhuak kimi Rimimiə yame kipəh nəmien In. Kini Rimimiə, yame raməm kapəmiə norien apisapis minə, tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.

⁷ “Kini tukmə naksəhuak, takhapəh nisəwhai-kəjiyen nəgkiarien ripsaah yame niḡran rikək, rəmhen kin yame narmamə yamə mine kaseinein Kughen kasor. Iriə khamə ta mə kapəriə kughen minə tuksəriḡ əriə tuk nəgkiarien minə khapsaah yamə mine kasəhuak mamhani.

⁸ Hapəh nisorien rəmhen kin əriə, meinai, kwasig ikin naksaiyoh kin nar kirik, Rimimiə In ruirkun ta naha nhagin yame naksəkwakwə kin.

⁹ Kini ror məkneikin, tukmə nakhamə taksəhuak, səhuak məkneikin: “ ‘Rimtawə ye neai, nhagin rəmrahə, pəh narmamə tukhasiai Ik.

¹⁰ Pəh kafam narmaruyen tukruə mamarə,

Kini pəh nar yame Ik nakorkeikei in tukruə mor nəfrakisien kin ikin e tokrei tanə rəmhen əmə kin apa ye rao ye neai.

¹¹ Niḡig mi-fam, vəh-si pə nəviginien kimi əmawə rəmhen tuk niḡig e towei.

¹²⁻¹³ Pəh niḡəhyen əmawə mə Setan tukriḡvəhsi-pə vəh-si-pə kimi əmawə tamə yakhamir. Kini vəhsi-ta əmawə tuk kwermi Setan.

Kini vəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəməwə minə meinai kimawə yakhapəh nharaptərəkin tim-timien norien has yame narmamə kasor irəməwə.”*

¹⁴ Səhuak məknakin meinai tukmə nakhapəh nisarpinien tai norien has yamə mine narmamə kasor irəmiə, Rimimiə ye rao ye neai tukriḡpəh narpinien kapəmiə norien has minə.

¹⁵ Məriḡ tukmə naksarpin norien has yame narmamə kasor irəmiə, Rimimiə min tukrəkeikei marpin norien has yame nakasor.”

Nəpəhyen nəviginien tuk nəhuakien

¹⁶ Kini Yesu ramni min mīmə, “Tukmə nakhamə taksəpəh nəviginien tuk nəhuakien, hapəh nisorien nimrimia rəpou rəmhen əmə kin narmamə yamə mine kapəriə norien rhuvə məriḡ yerkiria rəmkimik. Iriə kasor nimriə ror pisin, mə narmamə tuksəm əriə mə nikumhə raməs əriə, khasiai əriə tukun. Yakamni əfrac mə iriə kwənhavəh ta nərok piəpiə kapəriə- [in e nisaiyen kape narmamə].

¹⁷ Məriḡ niḡig naksəpəh nəviginien, misəhuak kimi Kughen, saikwas ye nimrimia, misətei huvə ye nikwənemia,

¹⁸ mə narmamə tuksəm əmiə khapəh nharkunien mə naksəpəh nəviginien tuk nəhuakien. Kini Rimimiə, yame kipəh nəmien In, In pisin əmə tukrəm mirkun. Kini Rimimiə yame raməm kapəmiə norien apisapis minə, tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.”

Taksor niḡip kapəmiə apa rao ye neai

(Luk 12:33-34)

¹⁹ Kini Yesu ramni min mīmə, “Takhapəh nisəwhai-kəjiyen kapəmiə nautə ye tokrei tanə e mə tukripsaah. Ye tokrei tanə e, ivn minə mine nəmtəyen raməs narimnar ikin, kini yəkrəh minə kisat-pən imə, misəkrəh kin narimnar.

²⁰ Məriḡ taksor niḡip kapəmiə apa rao ye neai. Kini ikin aikin a, to ivn minə mine nəmtəyen riḡpəh nəsien narimnar aikin, kini to yəkrəh minə khapəh nisat-pəniyen aikin.

6:5: Mat 23:5; Luk 18:10-14 **6:7:** 1 King 18:26-29 **6:8:** Mat 6:32 **6:10:** Luk 22:42 * **6:12-13:** Kopi akwas tiksin kape Niutesteman kamharpin nəgkiarien e mhama, “Meinai Ik pisin əmə Yermaru, Ik pisin əmə nakavəh nəsaninien, mine nar huvə minə, kafam pisin əmə, riḡpəh norien infamien. Amen.” **6:16:** Aes 58:5-9 **6:19:** Jem 5:1-3 **6:20:** Mat 19:21; Luk 18:22

²¹ Yakamni məkneikin meinai, ikin pukhaa kapəmiə narimnar huvə minə kamhaswin ikin, rikimiə tukrivən min aikin.”

*Nikhakien kape laet
(Luk 11:34-36)*

²² Kini Yesu ramni min mimə, “Nəkwai nimrim in rəmhen kin laet yame ravəhsi-pre nikhakien ye nīpram. Tukmə nəkwai nimrim mir kirahuvə, rəmhen kin mə nīpram rukwar kin nikhakien.

²³ Mərig tukmə nikwai nimrim mir kwahas, rəmhen mə nīpram rukwar kin nəpignapien. !Kini tukmə nikhakien ye nīpram rəmhen əmə kin nəpignapien, in rəmhen kin yame nakamarə əfrakis aikin rəpignəp ikin!

*To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine mane
(Luk 16:13)*

²⁴ “Yermamə rikək yame to ror slef kape yemehuə mir kiraru. To ramor məknakin, tukraməkeikei morkeikei kirik, maməməkin kirik; uə tukraməkeikei mor nəkwai kirik, məpəh kirik. To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine mane.”

*Tukhapəh nisətərig-pikien tuk neipən mine nəviginien, meinai Kughen rorkeikei ətawə,
mivəhsi-pə fam narimnar kimi ətawə
(Luk 12:22-31)*

²⁵ Kini Yesu ramni min mimə, “Tuk nar a, yakamni-pre tuk əmiə mə, takhapəh nisətərig-pikien tuk nimraghien kapəmiə mə taksən naha, mhanim naha, uə mə takvəhsi-pən naha neipən. ?Nakharkun mə nimraghien kapəmiə rapita nəviginien, kini nīpraimiə rapita neipən?

²⁶ Səm-ru man minə ye nīmago-ago. Khapəh nisəsимien, mhapəh nisarha-kinien nəviginien, mhapəh nisətu-yen nəriə nəviginien ye nəkwai nimə. Mərig Rīmimiə ye rao ye neai raməvigin əriə. !Mərig nakharkun mə In rorkeikei pik əmiə rapita man minə!

²⁷ ?Tukmə nakətərig pik tuk nimraghien apomh kafam, nakirkun mə to rasitu iram nakarə min rəpomh uə? !Nikam! Norien kape nətərig-pikien to rīpəh nəsik-əpnis-pənien aoa kirikianə ye nimraghien kapəmiə.

²⁸ “?Kini rhawor e naksətərig pik tuk neipən? Səm-ru jiji nai yamə mine kamhavirus. Iriə khapəh nisorien wok, mhapəh nhajirien kapəriə neipən.

²⁹ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə King Solomon kupan, kafan nautə rehuə pawk, kafan neipən rhuvə pawk, mərig rīpəh nihuvə-pikien mapita jiji nai minə a.

³⁰ Jiji nai minə kishaktə tuk nīpig kwakwə əmə, kəni rikwamer kin, kivaan əriə ye nap. Mərig Kughen ramor əriə kamhavəh-si-pən neipən huvə. ?Mərig kimiə nakharkun mə Kughen tukrivəhsi-pre neipən kimi əmiə uə nikam? !Əwəh! Kafak narmamə minə. Kapəmiə nhatətəyen in rəkəskəh əmə.

³¹ Ror pən, takhapəh nisətərig-pikien mhani mhamə, ‘?Jaksən naha?’ uə ‘?Jakhanim naha?’ uə ‘?Jakhavəhsi-pən naha neipən?’

³² Meinai narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen ye Kughen, rikiriə ramvən tuk narimnar minə a. Mərig Rīmimiə rirkun narimnar yamə mine naksəkwakwə kin ye nimraghien kapəmiə.

³³ Mərig taksor mə narmaruyen kape Kughen mine nimraghien atuatur, pəh iriu tukwərer əkupən ye nimraghien kapəmiə, kini Kughen tukrivəhsi-pre narimnar kape nimraghien e ye tokrei tanə kimi əmiə.

³⁴ Ror məkneikin, takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar yamə mine tukianəkwamer nakhavəh, meinai narimnar kape tikianəkwamer, iriə kape tuknəkwamir. Nimraghien

kape towei in rəutən pik, takpəh norien narkutien kimik mamətərig tuk narimnar kape tikianəkwamer.”

7

Takhapəh nhaniyen nikar narmamə (Luk 6:37-38, 41-42)

¹ Kini Yesu rimini min mə, “Takpəh nəm-pəniyen nar has ye narmamə, tamə Kughen min rəm-pre nar has irəmiə.

² Meinai nəgkiarieren skai yame nakamhani hah yermamə kirik, Kughen tukrini əmə min iram rəmhen kin yame nimini. Tukmə nakəkir narmamə ye norien yame ratuatuk, Kughen tukrəkir ik ye norien yame ratuatuk. Mərig tukmə nakəkir oror narmamə ye norien yame riskai, Kughen tukror əmə min iram rəmhen kin yame ik nimnor.

³ “? Rhawor nakamhani nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə; mərig nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimrimia?

⁴ Tukmə nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimrimia, ?takshawor pən iran mine mhasur ta nimoptanə ye nimri piaumiə?

⁵ Kimiə naksəmhen kin narmamə yamə mine kamhani nar mhapəh nisorien. Taksəkupən mhavəh-si ta nai ehuə ye nimrimia, kwasig ikin, nakharkun nisəm-huvəyen nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə mipihasar-ta.”

Nivəhsi-pəniyen nəgkiarieren kimi narmamə yame khapəh nisəhuakien

⁶ Kini Yesu rimini min mə, “Hapəh nhavəhsi-pəniyen narimnar kape Kughen kimi narmamə yamə mine kisahas rəmhen kin kuri minə, tamə kisasar misəs əmiə. Kini mhapəh nisarakikin-pəniyen nar huvə minə kapəmiə* kimi [narmamə yamə mine kisəkimik rəmhen kin] pukəh minə, tamə kasəriwək əsuun.”

Saiyoh kin, misarha kin, misəsik-əsik tapig (Luk 11:9-13; 6:31)

⁷ Kini Yesu rimini min mə, “Saiyoh Kughen kin narimnar, kini In tukrivəhsi-pre kimi əmiə. Sarha kin, misəm. Səsik-əsik tapig, kini tapig tukrəhitə tuk əmiə.

⁸ Yakamni məknakin meinai narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh, tukhavəh. Kini narmamə yamə mine kasarha kin, tuksəm min. Kini yamə mine kisəsik-əsik tapig, tapig tukrəhitə tuk əriə.

⁹ “?Yermamə kirik aikin irəmiə yame tukmə tini raiyoh kin bred, mərig in tukrivəhsi-pən kapier uə, nikam? !Nikam!

¹⁰ ?Uə tukmə nipig raiyoh kin kəmam, mərig in tukrivəhsi-pən snek uə? !Nikam!

¹¹ Kimiə naksahas pawk, mharkun nhavəhsi-pəniyen narimnar huvə minə kimi jimia minə. Mərig Rimimia ye neai, kafan norien rhuvə pik rapita norien kapəmiə. Kini nəfrakisien mə In tukrivəhsi-pən nar huvə minə kimi narmamə yamə mine kisaiyoh kin.

¹² “Kini sor huvə pən kimi narmamə m-fam ye norien minə fam yame naksorkeikei mə narmamə tuksor min kimi əmiə, meinai norkeikeiyeen raməpkəfugin nəgkiarieren fam ye loa kape Moses mine profet kupan minə.”

Swatuk kiraru (Luk 13:24)

¹³ Kini Yesu rimini min mə, “Kimiə takasəkeikei mhakurao ye kwəruə yame rəkəskəh, meinai kwəruə yame rehuə, mine swatuk yame rimar, ramkir-pən narmamə ye nap ehuə. Kini narmamə khapsaah tukhakurao-pən ye kwəruə a.

7:1: Rom 2:1; 1 Kor 4:5; Jem 4:11-12 **7:2:** Mak 4:24 * **7:6:** Gris ramni mə “Takpəh narakikin-pən-ien ‘perel’ kapəmiə kimi pukəh minə.” Perel in rəmhen kin kapier kirik yame nimrin rhaktə. **7:7:** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8:** Jon 15:7; Jem 4:3; 1 Jon 3:22 **7:11:** Jem 1:17 **7:12:** Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10; Gal 5:14

14 Mərig kwəruə yame rəkəskəh, mine swatuk yame rəutən, ramkir-pən narmamə ye nımraghien rerin. Kini narmamə kwatıksin əmə tuksəm.”

*Yesu tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kaseinein In
(Luk 6:43-44)*

15 Kini Yesu ramni min mə, “Takasərig əmiə tuk profet eikuə minə. Iriə tukhauə tuk əmiə misəpou rəmhen kin sipsip; mərig rikiriə rəmhen kin kuri aparı yamə mine kasəkwəpah.

16 Narmamə kasəm kwənkwan ye nımraghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisahas. Kwənurkəsik to rıpəh nıkuəyen kin kwənkwai grep; kini kapiriapir to rıpəh nıkuəyen kin kwənkwai fig.

17 Ye norien kirikianə min, nai huvə tukramkuə kin kwənkwai nai huvə; kini nai hah tukramkuə kin kwənkwai nai hah.

18 Nəpgin kirik rirkək yame ramkuə kin kwənkwan yame kipəh nənien. Kini to nai has rıpəh nıkuəyen kin kwənkwan yame rhuvə.

19 Nai minə fam yamə mine khapəh nhakuəyen kin kwənkwairiə yame rhuvə, tukərəpir-pir; karakə-pən kin ye nap.

20 Ror məkneikin mə narmamə kasəm kwənkwan ye nımraghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisahas.

21 “Nar apnapig mə narmamə kasokrən kin Yo mə Yermaru, mərig pəh nien mə iriə m-fam tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen. Mərig yamə mine kasor nəkwai Rimik yame ramarə ye rao ye neai, iriə en tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen.

22 Ye nıpig yame Kughen tukrəkir narmamə mifam iran, narmamə khapsaah tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘!Yermaru! !Yermaru! ?Rhawor? ?Nakirkun əmawə uə nıkam? Kimawə yimnhani-ərhav nəgkiarieren kafam yame nımivəhsi-pə kimi əmawə. Kini misəko-ta nanmin has ye nhagim. Kini masor nımtətien minə.’

23 Mərig Yo jakni-pən atuaturuk tuk əriə mımə, ‘!Ah! !Yakpəh hanə nirkunien əmiə! ! Havən isok tuk Yo! Kimiə yor təvhagə has minə.’ ”

*Nəgkiarieren kape Yesu ramasitu irətawə mə tuksərer tim tim
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)*

24 Kini mini min mımə, “Ror məkneikin meinai narmamə yamə mine khauə tuk Yo, kini misətərig kin nəgkiarieren kafak, masarar, misor narımnar yame yakməni, narmamə en kisəmhen əmə kin yermamə yame kafan nirkunien rehuə, tukmə rımə tukror kafan nımə, tukrəkupən mikir nımoptanə, meiwaiyu məspir kapier apig, mor pən nımə iran.

25 Kini nıpig tukmə nəhig rıp kini yapiwən raiyu, kini nımətag ramuh nımə, to rapəh nımirien, meinai nihun ramərer tim tim ye kapier.

26 Mərig narmamə yamə mine kasərig nəgkiarieren kafak, mhapəh nisorien, iriə kisəmhen kin yermamə yame kafan nirkunien rikək. Tukmə rımə tukror kafan nımə, ravhirəkin haktə əmə ye nıpakir.

27 Kini nıpig tukmə nəhig rıp, kini yapiwən raiyu, kini nımətag ramuh nımə, rəusərku, mowhan əpir-pir.”

28 Kini Yesu rımnor infamien ye kafan nəvhagien, nukwhao ehuə a kisərig kafan nhajounien, kisakur

29 meinai rımnhajoun əriə, kisəm mə rıpəh nəmhenien kin nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, meinai nəgkiarieren kafan, nanmin aikin.

8

*Yesu rimmor huvə yermamə kirik yame ravəh nəmhəyen e leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)*

¹ Kini Yesu rimasi-pən ye tukwas meiwaiyu-pə, kini narmamə khapsaah khakwasig kin.

² Kini kwən kirik yame ravəh nəmhəyen ətən kirik e leprosi raməmīr ye tikin ruə meiwaiyu, mənīmkur-pən tukun, mīni-pən tukun mīmə, “Yermaru, tukmə nakirkun mə to nakor huvə yo, or huvə yo, məspir ta nəmkimik irak.”

³ Kini Yesu rərao-pən mīrap kwən a, mīmə, “Əwəh. Yakorkeikei mə jakor. !Əsanin!” Kini taktəkun əmə nəmhəyen e leprosi rikək iran.

⁴ Kini Yesu rīmīni-əhu in mīmə, “Takpəh nīni-ərhavyen narīmnar mīnə e kimi narmamə. Mərig yuvən məm pris kirik pəh in rəm mə nīpram rīnor məknen. Kini or sakrefaes kimi Kughen rəri-pən Loa kape Moses, pəh narmamə tukharkun mə nəfrakisien nakwahuvə, kini kafam nəmkimik ruirkək.”

*Nhatətəyen kape yemehuə kape mobael
(Luk 7:1-10)*

⁵ Kini Yesu rīmavən mītərhav-pən taon Kapaneam, kini yamehuə kirik kape Mobael kape Rom rīmauə məm Yesu, maiyoh kin nasituyen, mīmə,

⁶ “Yermaru. Kafak yorwok ramhə, kini mamapir apa ye nīmə kafak, nīpran fam rīmhə. Kini ramərig pik nəmhəyen.”

⁷ Kini Yesu rīmīni-pən tukun mīmə, “Əwəh. Jakurə mor huvə in.”

⁸ Mərig yamehuə kape mobael rīmīni-pən tukun mīmə, “Yermaru, yakpəh nəmhəyen mə takuə imak ikīn. Ik yerpīrig mərig yo ye tanə əmə. Mərig, takəgkiar əmə, pəh kafak slef tukrəsanin mīn.

⁹ Yakirkun mə nīməhəyen a tukraməkeikei mor nəkwam, meinai yo mīn, kafak nəmehuə mīnə aikin yame kasehuə irak, kini yakamor nəkwairiə. Kini mobael mīnə tiksīn aikin yame yo yakamehuə irəriə. Tukmə yakni-pən tuk kirik mīmə, ‘Yuvən,’ kini tukraməkeikei mīvən. Kini tukmə yakni-pən tuk kirik mīmə, ‘Yuə,’ tukraməkeikei muə. Kini tukmə yakni-pən tuk kafak slef mīmə, ‘Or nar e,’ tukraməkeikei mor.”

¹⁰ Yesu rīmnərig nəgkiarīen e, rakur pik kin. Kini marar mīni-pən tuk narmamə khapsaah yamə mīne khakwasig kin In mīmə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə, nar apnərig kwən e pəh nien mə yemə Isrel, mərig yakpəh nəm-hanəyen yemə Isrel kirik yame kafan nhatətəyen rehuə rəmhən kin in.

¹¹ Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə khapsaah tukhasi-pən ye kantri pīsīn pīsīn mīnə, mhauə misəvīgīn kwis ye tebol iriə Ebrahim mīne Aesak mīne Jakob apa ye rao ye neai.

¹² Mərig kimiə kwənərəus kape Isrel yame Kughen rīmnəkupan mīrpen əmiə mə In tukrarmaru irəmiə, In tukrarak-ərhav kin əmiə iruə ye nəpīgnəpīen. Kini aikin a narmamə tuksasək, misəkweruə meinai kisərig nəmhəyen ehua.”

¹³ Kini Yesu rarar mīni-pən tuk yemehuə kape mobael mə, “Yuvən. Kafam yorwok tukrihuvə rəmhən kin yame nakwəni nəfrakisien mə Kughen tukror.” Kini ye nīpīg atuatur a, yorwok kafan rīmnəsanin mīn.

*Yesu rimmor huvə narmamə khapsaah yamə mīne kamhamhə
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Aikin, Yesu rarar, mīvən apa nīmə kape Saemon Pita*. Ye nīpīg a, kuhu Saemon ramhə maməpan-əpan pik, kini Yesu rīmavən məm,

¹⁵ məker-pən ye kwermīn, məkneikīn nəpan-əpanien rəta. Kini piahwaru a rərer, mīvən mīruk ta nəriə nəvīgīnien.

8:4: Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14 **8:11:** Luk 13:29 **8:12:** Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28 * **8:14:** Nīpīg kirik, kamokrən kin Saemon Pita kimə, ‘Saemon.’ Kini nīpīg kirik, kamokrən kin kimə, ‘Pita.’

16 Kini nipig mirh natukrivə, narmamə khapik narmamə khapsaah yamə mine nanmin has ramərer-pən irəriə, kini Yesu rimməngkiar əmə maməko ta nanmin has minə, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə.

17 Nar a rimitərhav-pə ror Nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimiini mimə,

“In rimiivəh-si ta nəmhəyen minə kapətawə,

kini mor nipraitawə yamə mine kamhamhə, kwənhahuvə min.” (Aes 53:4)

Nikwasigien kin Yesu in rəutən

(Luk 9:57-62)

18 Kini nipig Yesu rəm nukwhao kisərer ərkurao kin, kini rimiini-pən tuk kafan narmamə mə, “Takhavən ye nikar lugun pən.”

19 Aikin yemhajoun kirik kape loa ruə mini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Yo jakikwasig kin Ik ikin hiə takvən ikin.”

20 Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Kuri aparu minə, kapəriə nəpəəg rarə yame kasapir ikin. Kini man minə, nimairiə rarə yame kasapir ikin. Mərig Yo, Ji Yermamə, kafak nimə rirkək tuk napirien.”

21 Kini yermamə kirik kafan rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Pəh pi pom. Eighaan kin yo pəh yakvən minim rimik.”

22 Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Apəh-pən, mikwasig kin Yo. Narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nimraghien pəh khavən mhanim nəmə mhə minə.”

Yesu ramni-əhu nimətag ehuə ye lugun

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Kini ai, Yesu rat-pən ye bot, kini kafan narmamə minə khakwasig kin.

24 Məkneikin, nimətag ehuə kirik rimməvi nu, kini nu rinamakətənim kin bot. Mərig Yesu ramapir.

25 Kini narmamə kafan kimnhavən mhasig In, mhamə, “!Yemehuə! !Yemehuə! !Vəh miragh ətawə! !Kinasəmnim!”

26 Kini Yesu raiyoh-pən əriə mimə, “?Nakashawor mamhagin məkneikin? ?Nhatətəyen hiə kapəmiə?” Kini rarar, mini-əhu nimətag mine peao-peao ehuə. Nimətag reiwaiyu. Nu reiwaiyu mamərinu min.

27 Mərig nəmə minə a kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Naha e yermamə? ! Nar apnapig mə nimətag mine nu, mərig tukmə raməngkiar kawor nəkwan!”

Yesu rimməko ta nanmin has ye yermamə kiraru

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Kimnhavi-pirə bot mhavən mhavhiak apa kwənmhaan a kamni kimə Gedara†. Məkneikin, yermamə kiraru yamə mir nanmin has ramərer-pən irəriu kirasi-pən ye nəpəəg kapier yame kamnim narmamə ikin. Iriu karoh narmamə, narmamə kamhagin-pən aikin.

29 Kirauə miwəm Yesu kirəmə, “!Eh! !Ji Kughen! ?Nakmə takhawor əmru? ?Nakwauə mə takor narpinien kimi əmru yame ripəh hanə norien nipig tukun, uə?”

30 Ikin aikin a, pukəh minə khapsaah kasəruk ikin, mərig isok kəskəh tuk əriə.

31 Kini nanmin has minə kimisaiyoh-pən skai kimi Yesu mhamə, “!Aweh! Tukmə nakmə takəko ta əmawə, əta-pən irəmawə yerki pukəh minə a.”

32 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Havən!” Məkneikin, nanmin has minə a kimnhatərhav ye kwərə mir a mhavən yerki pukəh minə. Kini pukəh minə a, iriə fam kimisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhavi-ərhav misəmnim ye tahik.

8:20: 2 Kor 8:9 8:24: Sam 4:8 8:26: Mat 14:31; Sam 89:9 † 8:28: Mak mine Luk kiramə nhag kwənmhan a Gerasa. 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41

³³ Kini ai, narmamə yamə mine kasəvigin pukəh minə a kimisaiyu, mhavən apa ye taon misəvsao-pən kin narimnar fam, mine narimnar yame Yesu rimnor kimi kwərə mir yamə mir a nanmin has rimamərer-pən irəriu.

³⁴ Kini narmamə mi-fam yamə mine kasarə apa taon khatərhav, mhauə tuk Yesu masəkeikei kimin mə tukritərhav aikin.

9

*Yesu rimnor huvə yermamə kirik yame nīpran rimamhə
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)*

¹ Kini Yesu rat-pən ye bot mukurao-pən ye nīkar nu, mitərhav-pən iman ikin.

² Kini narmamə tiksın kharəh yermamə kirik mhavən kimin. Nīpran rimamhə. Ramapir ye kafan nikaokao. Kini Yesu rimnəm kapəriə nhatətəyen, kini mini-pən tuk yemə ramhə mimə, “Narik, pəh niginien. Yakwərəh-si ta fam ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

³ Kini nəmhajoun minə tiksın kape Loa kape Moses kimisərig nəgkiarrien a, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “!Ah! !Nəgkiarrien a rahas! Kwən a raməgkiar məknakin mamni mə in Kughen.”

⁴ Mərig Yesu In ruirkun ta kapəriə nətərigien, kini mini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor e nətərigien kapəmiə ramahas məkneikin?”

⁵ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm mə nəgkiarrien kafak rəfrakis? ? Mə jakni-pən tukun mə yakwərisin ta narpinien kape kafan təvhagə hah? ?Uə mə jakni-pən tukun mə tukrhekimter məriwək mamvən?

⁶ Mərig yakorkeikei mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakvəh nehuəyen ye tokrei tanə tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has.” Kini marə mini-pən tuk kwən a mimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, ‘Takhekimter, mirəh kafam nikaokao məriwək mamvən imam yerkwanu.’ ”

⁷ Kini taktəkun əmə, kwən a rhekimter, məriwək mamvən iman ikin.

⁸ Kini narmamə m-fam kisəm kisakur pik kin, masəgnəgin Kughen yame ravəhsi-pən nehuəyen kimi yermamə mə tukror məknakin.

*Yesu rimnokrən kin Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav maməriwək mamvən, kini məm kwən kirik yame ramərer tuk mane kape takis, nhagin e Matiu*. Ramkwətə ikin kamərok takis ikin. Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yuə, mikwasig kin Yo.” Məkneikin Matiu rərer, mikwasig kin Yesu.

¹⁰ Kini Yesu rimavən məvigin ye nimə kape Matiu, kini narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has pisin pisin minə kimnhauə misəkwətə misəvigin iriə Yesu mine kafan narmamə minə.

¹¹ Mərig nīpig Farisi minə kimisəm nar a, khani-pən tuk narmamə kape Yesu minə mhamə, “!Ah! ?Rhawor e yhajoun kapəmiə raməvigin iriə narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis mine yor təvhagə has minə?”

¹² Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kisəsanin khamhavən misəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə, tukasəkeikei mhavən misəm dokta.

¹³ Mərig havən misarha-kin nīprai nəgkiarrien e ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“ ‘Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimiə tukrehuə tuk narmamə,

mərig rikik rīpəh nagienien tuk kapəmiə sakrefaes minə.’ ”

(Hos 6:6)

Kini Yesu rirpin nægkiarieren mīmā, “Yakamni məkneikin meinai pəh nien mə Yo yīmauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine [khamə ta mə] kwəsatuatuk ta. Nīkam. Yīmauə mə jakokrən kin yor təvhagə has minə.”

Nhajounien kape Yesu in rivi, nhajounien kape loa kape Moses in nəkwəs
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Kini narmamə kape Jon Baptaes kimmhauə misəm Yesu mhani-pən tukun mhamə, “Ɛm-ru. Farisi minə mine kimawə yaksəpəh nəviginien tuk nəhuakien kimi Kughen. ? Mərig rhawor kafam narmamə minə khapəh nisəpəhyen nəviginien tuk nəhuakien?”

¹⁵ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mīmā, “Nipig kimiə nimisor nəviginien kape yerman yame rimmnarkurək pə pə, ?mərig nakhamə ta mə in minə tiksın tuksasək ye nipig a uə? !Nīkam! Mərig tukripior nipig yame narmamə tukhavəhsi-ta Yerman e yame rimmnarkurək pə pə tuk In minə tiksın. Kini ye nipig a in a, In minə tiksın tuksəpəh nisəviginien iran.†

¹⁶ “To yermamə kirik rīpəh nivəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətīt kafan [yame rimmneikus]. To ror məknakin, kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətīt, kini reikus ehə.

¹⁷ Kini to yermamə kirik rīpəh nivəhyen waen wi kini mivi-pən ye tiki waen mətīt. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətīt tukrəmətēih, kini waen tukraiye. Nīkam, kīpəh norien məknakin. Tukaməkeikei kivi-pən waen wi ye tiki waen wi. Kini waen mine tiki waen tukawəmīr huvə.”

Piraovin kirik yame ramhə, mine piakəskəh yame ruamhə
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Nipig Yesu raməgkiar hanə kimi əriə, yemehuə kirik ruə mənimmkur-pən tuk Yesu mīmā, “Eh. Kafak piakəskəh rīpimhə ai taktakun əmə. Mərig yuə, mərəhu-pən kwermim iran, pəh ramragh min.”

¹⁹ Kini Yesu rimmərer iriə kafan narmamə minə, mhakwasig kin kwən a mamhavən.

²⁰ Məkneikin pian kirik aikin yame ravəh nəmhəyen kape nipiraovin, mivəh newk twelef. Kini rukurao-pən ye nimetai Yesu ikin, mərao-pən mirap nəpəəg nimri kot kafan.

²¹ Ye nərigien kafan rīmā, “Tukmə yakrap əmə kafan kot, kini jakəsānin.”

²² Kini Yesu rukreik marha-pən məm pian a mīni-pən tukun mīmā, “Piakəskəh kafak. Pəh niginien. Kafam nhatətəyen rimmnor ik nakwahuvə min.” Kini ye nipig a, pian a rimməsānin.

²³ Kini nipig Yesu rīmauə mītərhav-pə ye nimə kape yemehuə a, kini mivən imə, məm narmamə kisher tərhenao masəni nīpei kape nimhəyen. Kini narmamə kimmhauvrīg-uvrīg pik.

²⁴ Kini Yesu rīmīni-pən tuk əriə mīmā, “Sap mhatərhav. Piakəskəh e rapəh nimhəyen; ramapir əmə.” Mərig narmamə kisarh iakei iran.

²⁵ Mərig narmamə kimmhatərhav mhavən iruə, kini Yesu rīvən imə, mirao-pən mivəh kwermi piakəskəh a, kini rhekimter.

²⁶ Kini nəvsaoyen kin rimmnaiye markurao fam ye tanə a.

Yesu rimmnor huvə nimrin pis mir

²⁷ Yesu rīmatərhav aikin a, kini lnimrin pis mir kiraru karakwasig kin, mwokrən apomh mirəmā, “Mikip King Deved. !Rikim tukrehuə tuk əmru!”

²⁸ Kini Yesu rīmavən apa imə, kini nimrin pis mir a kirauə tukun. Kini Yesu rini-pən tuk əriu mīmā, “?Kimiru nakwhatətə irak mə to yakor huvə nimrimiru uə nīkam?”

Kini iriu kirəni-pən tukun mirəmā, “Ɛwəh, Yermaru.”

9:14: Luk 18:12 † 9:15: “Yermamə yame rimmnarkurək pə pə,” nipran e Yesu. Mine “In minə tiksın” nipran e Kristen minə. Nipig Yesu rimməpəh əriə mīmā ye nai kamarkwao kin, kimisasək. 9:21: Mat 14:36 9:27: Mat 20:29-34

²⁹ Kini Yesu rimirap nimiriu mini-pən tuk əriu mə, “Kughen tukror huvə nimiru meinai nakwhatətə irak.”

³⁰ Kini nimiriu rhuvə, kinəwəm nar. Kini Yesu rini-pən skai tuk əriu mimə, “Takrapəh nəvsaoyen kin narimnar minə e kimi narmamə.”

³¹ Mərig iriu kimiratərhav miravən mwəvsao-ərhav kin Yesu, miravən ikin minə fam ye tanə a.

Yesu rimnəko ta nanmin has ye yermamə yame reinein nəgkiarinen

(Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15)

³² Nipig kwərə mir a kwəratərhav, narmamə kharəh yermamə kirik yame reinein nəgkiarinen, mhauə tuk Yesu. Kwən a in reinein nəgkiarinen meinai nanmin has ramərer-pən iran.

³³ Kini Yesu rimnəko ta nanmin hah ye kwən a, kini rimnəgkiar.

Kini nukwhao ehua kisəm, kisakur pik tukun, mhani mhamə, “Kipəh nəm-hanəyen nar kirik ror məkneikin ikin e Isrel.”

³⁴ Mərig Farisi minə khani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai rikwasig kin Setan, yemehua kape nanmin has minə.”

Yesu rikin raməmhə pik tuk narmamə

³⁵ Kini Yesu rimnəriwək mamvən ye taon mine yerkwanu minə fam, maməwhag ye nəkwai nimə kape nofuginien, mamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen. Mamor huvə narmamə m-fam yamə mine kamhamə, mine narmamə m-fam yamə mine niprairiə raha, kamhahuvə.

³⁶ Nipig rimnəm narmamə kwənhapsaah, kini rikin raməmhə pik tuk əriə meinai kimisarə ye nipig əutən minə, [miseinein nisasitu-atukien irəriə ye kapəriə nimiraghien] rəmhen kin sipsip yamə mine yermamə rikək tuk narha-huvəyen tuk əriə.

³⁷ Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “!Səm-ru! Nəviginien rinehua apa ye nəsimien yame kwənhamruə. Mərig yorwok kwatiksin əmə yame kamhavəh.

³⁸ Kini səhuak-pən kimi Yemasur kape nəsimien mhamə In tukrher-pən kin yorwok minə khapsaah mə tukhavən mhavəh nəsimien kafan.”

10

Yesu rimirpen kafan narmamə twelef

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Kini Yesu rimnokrən kin narmamə twelef kafan khauə kirikianə, kini rivəh-si-pən nəsaninien kimi əriə tuk nəkotayen nanmin has ye narmamə, mine tuk nor-huvəyen nəmhəyen minə fam.

² Nhag aposol* twelef kape Yesu minə, iriə e: yame raməkupan, Saemon, nhagin kirik e Pita; mine naorahini Andru; mine Jemes mine Jon, ji Sebedi mir;

³ mine Filip; mine Batalomiu; mine Tomas; mine Matiu, yermamə kape nivəhyen mane kape takis; mine Jemes ji Alfeas; mine Tadeas;

⁴ mine Saemon Selot†; mine Judas Iskariot, yame rimneighan-pən kin Yesu ramvən ye kwermi tikmir minə kafan.

Yesu rher-pən kin kafan narmamə twelef mə tuksasitu ye narmamə

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

9:30: Mat 8:4 **9:33:** Mak 2:12 **9:35:** Mat 4:23; Mak 1:39 **9:36:** Nam 27:17; 1 King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 **9:37:** Luk 10:2 * **10:2:** Aposol, nipran ramni mə “yermamə kher-pən kin.” Yesu rimirpen narmamə twelef kafan mə tukrher-pən kin əriə kamhavən masor wok kape Kughen. † **10:4:** “Selot” rəmhen kin yermamə kirik rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavyen kin nəmə Rom yame kasarmaru ye nəmə Isrel.

⁵ Kwasig ikin Yesu rher-pən kin kafan narmamə twelef mə tukhavən misor wok, mini-pən tuk əriə mimə, “Takhapəh nhavəniēn misarə kimiə narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel; kini mhapəh nhavəniēn ye taon kirik kape nəmə Sameria,

⁶ mərig takhavən misarə kimiə nəmə Isrel yamə mine kisəmhen kin sipsip yamə mine kaserwei.

⁷ Kini nīpig takamhavən, takasəkeikei mamhani-ərhav mhamə, ‘Nīpig yame Kughen tukrarmaru ye narmamə mifam ruauə ipakə.’

⁸ Kini kimiə takasəkeikei misor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. Kini takasəkeikei misor huvə narmamə yamə mine kwənhamhə ta mə tukhamragh mīn. Kini narmamə yamə mine leprosi ramor tikiriə, takasəkeikei misor nīprairiə ruə mīhuvə mīn. Kini narmamə yamə mine nanmīn has ramərer-pən irəriə, takasəkeikei misəko ta əriə. Kini tukmə naksasitu ye yermamə kirik, tukri-pəh nərökien əmiə iran, meinai nīmnhapəh nhavəhyen nīmri nirkunien tuk nor huvəyēn narmamə.

⁹ Tukmə nakamhavən, takhapəh nhavəhyen mane,

¹⁰ mhapəh nharurien nītip mīnə. Mhapəh nhavəhyen neipən kiraru kiraru. Mhapəh nhavəhsi-pəniēn sandel, mhapəh nhavəhyen kaskin. Yakamni məkneikin meinai ratu-atuk əmə mə narmamə yamə mine kimiə taksasitu irəriə tuksasitu mīn irəmiə ye napirien mine nəviginien.

¹¹ “Nīpig takhavən ye taon kirik uə yerkwānu kirik, taksəkeikei misarha-kin yermamə kirik yame rikin ragien mə takhavən misarə kimiə mīn, kini misarə aikin miseriaji nīpig yame takhatərhav yerkwānu a.

¹² Tukmə nīpig takamhavən misarə ye nimə kirik, takasəkeikei misəgkiar huvə kimi əriə mhamə, ‘Pəh nəmərinuyen tukraməmīr tuk əmiə.’

¹³ Kini tukmə narmamə kisəhitə ye nimə kapəriə tuk əmiə, kini pəh kapəmiə nəgkiariēn kape nəmərinuyen tukraməmīr tuk əriə. Mərig tukmə kisəpəh, nəhuakien kapəmiə ye nīkarin kape nəmərinuyen tukrurə əmə ye nīmraghiēn kapəmiə.

¹⁴ Mərig tukmə narmamə tiksīn khapəh nisəhitəyēn ye nimə kapəriə tuk əmiə, uə khapəh nisətərigiēn kin nəgkiariēn kapəmiə, takhatərhav ye nimə kapəriə, uə yerkwānu kapəriə, misarpita-arpita nīmokrur ye sandel kapəmiə.‡

¹⁵ Yakamni əfrakis tuk əmiə mə ye nīpig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, narpinien kape nəmə aikin a tukriskai pik rapita narpinien yame nəmə Sodom mine Gomora kimisarə iran kupan.§”

*Yesu ramni-pən tuk kafan narmamə mīnə mə “Tukor ahas-pre kimi əmiə”
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ Kini Yesu ramni mimə, “Takasəkeikei mharkun mə Yo yakamher-pən kin əmiə mə takhavən misarə mar yerki nəmə has mīnə rəmhen kin sipsip yamə mine kasəriwək yerki kuri aparū* yamə mine kasəkwəpah. Takasəkeikei mhavəh nirkunien tuk niko-ikoyen rəmhen əmə kin snek; misarə mar rəmhen əmə kin mak ye tanə.

¹⁷ Takasərig əmiə tuk narmamə; meinai iriə tuksərip-ərhav əmiə ye nīmri mīrh, misərkis-ərkis əmiə ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə.

¹⁸ Meinai kimiə kafak narmamə mīnə, taksəkeikei misərer ye nīmri namasur kape gavman mine ye nīmri nəmasur kapəmiə tuk nini-ərhavyen Nəgkiariēn Huvə kape Kughen kimi əriə mine narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel.

10:6: Jer 50:6 **10:7:** Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 **10:9:** Luk 10:4 **10:10:** Luk 10:7; 1 Kor 9:14 **10:12:** Luk 10:5-6 ‡ **10:14:** Norien e tukror nīmətətiēn mə narmamə yerkwānu a kimisor nar kirik ripəh nəmhenien. **10:14:** Luk 10:10-12; Wok 13:51 § **10:15:** Stori kape narpinien yame Kughen rīmnor kimi nəmə Sodom mine Gomora raməmīr ye Jen 19:24-28. **10:15:** Mat 11:24; Jaj 7 * **10:16:** Nəgkiariēn kape nəmə Gris ramni nar mīragh aparū kirik ye English kamni kimə “wolf.” **10:16:** Luk 10:3; Rom 16:19

¹⁹ Mərig nipiḡ tukharaptə̀rəkin əmiə, takhapəh nisətərig-pikien mə takshawor-pən iran mine mishorpın nəgkiarieren kapəriə, meinai ye nipiḡ atuaturuk a, Nanmın kape Kughen tukrhajoun əmiə kin naha nəgkiarieren yame takasəkeikei mhani-ərhav.

²⁰ Takhapəh nhaginien meinai pəh nien mə kimiə atuk naksəgkiar, mərig Nanmın kape Rimimiə Kughen tukrivəhsi-pre nəgkiarieren kimi əmiə, takhani-ərhav.

²¹ “Ye nipiḡ a, piauni tukreighaan kin piauni kamhopni. Kini yerman tukreighaan kin kafan kwajikovə kamhopni. Kini kwajikovə minə tukhani hah rimriə minə mine nisiriə minə, miseighan kin əriə khopni əriə.

²² Narmamə tuksəməkin əmiə, misor ahas pre kimi əmiə meinai kimiə nakamhavəh nhagik. Mərig narmamə yamə mine kasərer timtim miseriaji nipiḡ kwasig, Kughen tukrivəh miragh əriə.

²³ Tukmə kisor ahas pre kimi əmiə ye taon kirik, sap, mhavən ye taon pisin kirik. Yakamni əfrah tuk əmiə mə to nakhapəh nhavən-fam-ien ye taon minə kape Isrel, yo Ji Yermamə jakrerig-pə min.

²⁴ “Studen minə to khapəh nisehuəyen ye yhajoun kapəriə. Kini slef minə to khapəh nisehuəyen ye yemehuə kapəriə.

²⁵ “Narmamə tukasəkeikei misəm-pən studen minə mə kisəmhen əmə kin yhajoun kapəriə. Kini tukasəkeikei misəm-pən slef minə mə kasəmhen əmə kin yamehuə kapəriə. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yemehuə kape nimə. Kini narmamə tiksın khani hah yo mə yo Bielsebul, yamehuə kape yarmhə minə. Ror məkneikin mə tukasəkeikei misor min ye kafak yor wok yamə mine kasor wok ye nəkwai nimə kafak.”

Pəh narmamə kape Yesu minə tukhapəh nhaginien kin narmamə

(Luk 12:2-9)

²⁶ Kini Yesu ramni mimə, “Ror məkneikin, takhapəh nhaginien kin narmamə. Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.

²⁷ Narimnar yame yakamni-pre tuk əmiə ye nəpignapien, takasəkeikei mhani-ərhav yeraan; kini narimnar yame yakaməsiwən kin, takasəkeikei mhani-ərhav ye nimri narmamə khapsaah.

²⁸ Takhapəh nhaginien kin narmamə, meinai kharkun əmə nisoriahyen nipraimiə, mərig kaseinein nishopniyen nanmimiə. Mərig hagin kin Kughen meinai In rirkun narakikin-pən-ien niprai jir mine nanmın apa ye nap ehuə.

²⁹ “Nar apnapig keihap† in rikəskəh pik, kavəh nimrin kwaji mane əmə, mərig Kughen ramarha huvə tuk əriə.

³⁰⁻³¹ Kini nimraghien kapəmiə rapita nimraghien kape keihap. Kini tukmə Kughen ramarha huvə tuk keihap ramhajoun pən mə tukraməkeikei mamarha huvə tuk əmiə rapita. Nəfrakisien, nar apnapig mə nimar nikwənemiə in nar kəskəh, mərig Kughen raməvhuekin fam muirkun ta mə kuvhuun. Ror pən, takhapəh nhaginien tuk nimraghien kapəmiə.

³² “Tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nhagik ye nimri narmamə, Yo min jakni-ərhav nhagin ye nimri Rimik Kughen ye neai mə in kafak yermamə.

³³ Mərig tukmə yermamə ramni-ərhav ye nimri narmamə mə reinein Yo, Yo jakni-ərhav min ye nimri Rimik Kughen ye neai mə yakeinein min in.

³⁴ “Pəh rikimiə tukripəh nəsikien mə ta mə yimauə mə jakə̀rəhu nəmərinuyen ye tokrei tanə. Pa rimə yimauə mə jakə̀rəhu nəmərinuyen, mərig yimauə mə jakor narmamə kasarowagkəp.

10:20: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15; Jon 14:26 **10:21:** Jon 14:26 **10:24:** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20
10:25: Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26:** Mak 4:22; Luk 8:17 **10:28:** Rom 8:31; Jem 4:12 † **10:29:**
Nəgkiarieren kape Gris ramni man kirik ye English kamni kimə “sparo.” **10:30-31:** Luk 12:24; Wok 27:34 **10:33:**
Luk 12:8-9

³⁵ Yakamni məkneikin meinai yimauə mə jakor
 “Yerman tukror timəht iriu rimni,
 mine piakəskəh tukror timəht iriu nisini,
 mine yasuni tukror timəht iriu kuhuni.

³⁶ Kini narmamə tuksor tikmir kimi iriə atuk minə tiksın. *(Maeka 7:6)*

³⁷ “Kini yermamə yame rorkeikei pik rimni mine nisini [rapita Yo] in ripəh nəmhenien mə tukruə kafak yermamə. Kini yermamə yame rorkeikei pik kafan pikwarien uə piakəskəh [rapita Yo] in ripəh nəmhenien mə tukruə kafak yermamə.

³⁸ Tukmə yermamə rimə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə ramərig pawk nəmhayen rəmhen kin nəmhayen ye nımhayen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo.

³⁹ Yermamə yame ramgin tuk kafan nımraghien, tukraməkeikei mimhə. Mərig yermamə yame tukuh tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nımraghien rerin.

⁴⁰ “Kini yermamə yame ravəh əmiə yerkin agien, in rəmhen əmə kin yame ravəh Yo yerkin agien. Kini yermamə yame ravəh Yo yerkin agien, in rəmhen əmə kin yame ravəh min yermamə yame rimnher-pə kin Yo.

⁴¹ Kini yermamə yame ravəh profet kape Kughen yerkin agien, meinai in rirkun mə in profet kape Kughen, in tukrivəh nərokien iran, rəmhen kin yame profet minə kimnhavəh. Kini yermamə yame ravəh yemə atuatur yerkin agien meinai in rirkun mə in yemə atuatur, in tukrivəh nərokien iran rəmhen kin yame nəmə atuatur tukhavəh.

⁴² Nəfrakis, yermamə yame ravəh nu okiei ye pənkin, mivəhsi-pən kimi yermamə kirik kafak e, meinai in rirkun mə in kafak yermamə, nar apnərig mə kafak yermamə in ye tanə, kini kwən en, tukraməkeikei mivəh əfrakis nərokien iran.”

11

Jon Baptaes rimə tukrirkun-ru mə Yesu in Kristo, uə pəh nien mə in Kristo (Luk 7:18-23)

¹ Kini Yesu rimnəvhag ta kimi kafan narmamə twelef, marar, mıtərhav aikin, mivən apa ye taon minə apa Galili, maməvhag mamni-ərhav nəgkiarieren kape Kughen aikin.

² Ye nipig a, Jon Baptaes rimnamarə ye kalabus, kini mamərig nəvsaoyen kin wok yame Yesu rimnor. Kini mher-pən kin narmamə tiksın kafan khavən misəm In mhamə,

³ “?Rhawor? ?Ik e Kristo kimini ta mə takuə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?”

⁴ Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Harerig, mhavən mhani-pən narimnar minə fam yamə mine nımisərig misəm tuk Jon.

⁵ Nımrin pis minə khapsaah kimisəm nar. Kini narmamə yamə mine nihuriə rahas kimiseriwək. Kini narmamə yamə mine kamhavəh nəmhayen ye tikiriə*, tikiriə ruahuvə. Kini narmamə yamə mine nımətirgiriə rəru, kini taktəkun ai, kimisərig nar. Kini narmamə yamə minə kimnhamhə, kwənhamragh min. Kini yavən hah minə, taktəkun ai kwən kirik rinamni-ərhav-pən nəvsaoyen huvə tuk əriə.†

⁶ Kini hani-pən tuk Jon mə narmamə yamə mine kapəriə nhatətəyen irak ripəh nımirien, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.”

Yesu rimini mə Jon Baptaes in profet ehuə kirik (Luk 7:24-35)

⁷ Nipig narmamə a yame Jon rimnher pən kin əriə kratərhav, kini Yesu rimirikakun maməgkiar kin Jon kimi nukwhao ehuə. Mimə, “?In apa kupən kimia nımnhavən apa ye

10:37: Luk 14:26-27 **10:39:** Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 **10:40:** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 * **11:5:** Nəgkiarieren kape Gris ramni “leprosi.” † **11:5:** Profet Aesəa rimini mə Kristo tukruə mor wok minə e, mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. əm-ru Aes 35:5-6; 61:1.

tipəvsik mə taksəm naha nhagin? ?Nimnhavən mə taksəm əmə yermamə apnapig kirik yame in rəmhen kin nuwig yame ramərer ye nimir nımətəg? !Nikam!

⁸ ?Tukmə nikam, kini nimnamhavən mə taksəm pa? ?Yermamə kirik yame ramvən ye neipən huvə yame nimirin rəutən uə? !Nikam! Narmamə yamə mine kamhavən ye neipən huvə kisərə ye nimə huvə minə rəmhen kin kape king.

⁹ ?Kini naha nhagin a nimnhavən mə taksəm? ?Profet kirik uə? Əwəh, nəfrakisien. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Jon in yerpərig rapita profet.

¹⁰ Meinai kwən e in e Nəkwəkwə kape Kughen rimini-ta mimə,

“ Səm-ru. Yakamher-pre kin kafak yermamə yame tukrivəh kafak nəgkiarieren.

In tukrəkupən kin ik mor apnəpeinə ye kafam swatuk.’ ‡ *(Mal 3:1)*

¹¹ “Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə yamə mine kimisarha-pə ye tokrei tanə, kirik rapəh nuəyen yame rapita kwən e Jon. Mərig yermamə yame in ye tanə əmə ye narmaruyen kape Kughen, in yerpərig min rapita Jon. §

¹² Ye nipig Jon Baptaes rimirikakun mamni-ərhav nəgkiarieren kape Kughen meriaji-pə taktakun, narmaruyen kape Kughen ramskai mə tukritərhav-pə. Kini narmamə yamə mine khaskai misarkut pik mə tukhauə pəh Kughen rarmaru irəriə.

¹³ Yakamni məknakin meinai apa kupan əgkap muə meriaji-pə nipig kape Jon, nəgkiarieren kape Loa yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Moses mine nəgkiarieren kape profet kape Kughen minə kimnhani-ərhav narmaruyen kape Kughen.

¹⁴ Kini tukmə rikimiə ragien mə takhavəh nətərigien e, jakni mə Jon in Elaeja yame profet kupan minə kimnhani mə tukruə.

¹⁵ Tukmə kimiə narmamə yame nımətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarieren e.

¹⁶ “?Kini Yo jakni mə narmamə yamə mine kisərə ai taktakun, mə norien kapəriə rəmhen kin naha? Iriə kisəmhen əmə kin kwajikovə [yamə mine nar kirik rirkək yame tukror əriə, rikiriə ragien.] Misəkwətə masəukir ikin kamor maket ikin, mashek əriə minə mhamə,

¹⁷ ‘!Ah! Kimawə yimnhauh gita, mərig kimiə nakhapəh nisorien danis. Kini yaksarar miseikuə kin nasəkien tuk nımhəyen, mərig kimiə nımnhapəh nisasəkien kitawə-m kimiə.’

¹⁸ Yakamni məknei meinai ye nipig Jon Baptaes rimauə, məpəh nəviginien mə tukrəhuak nipig ripsaah, mipəh ninimien waen. Mərig narmamə kamhəni mhamə, ‘Kwən a, nanmin has kirik raməmır iran.’

¹⁹ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə maməvigin, mamnim waen, mərig narmamə kamhəni min mhamə, ‘!Ah! Kwən a in yermamə kape nəvigin-pikien, mine napisien kin waen. Kini mamor norkeikeiyen kimi yor təvhagə has minə mine narmamə yame kasərer tuk mane kape takis.’ Mərig narmamə əfrakis kape Kughen minə tukasəkeikei mharkun mə kimru Jon yakawor narimnar ye nirkunien əfrakis.”

*Yesu ramni narpinien ye narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran
(Luk 10:13-15)*

²⁰ Kini Yesu rimnəgkiar skai kimi narmamə ye taon yame mine In rimnor nımtətien ripsaah aikin ye nimiririə. Raməgkiar skai məknakin meinai iriə khapəh nisararieren ye nərigien kapəriə tuk kapəriə norien has minə.

²¹ Kini In mimə, “!Ah! !Kimiə yamə mine nakisarə apa Korasin! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə. !Ah! !Kimiə nəmə Betsaeda! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə, meinai yimnor pawk nımtətien ripsaah ye taon mir kapəmiə. Kini tokmə yakpior nımtətien minə a apa Taea mine Saedon kupən, narmamə a to kipisarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə

‡ 11:10: Ye v. 10 Kughen raməgkiar kimi Yesu Kristo. § 11:11: Tukmə ror Yesu raməgkiar atuk iran, mamni mə in rehuə rapita Jon. Uə, tukmə ror in ramni narmamə kafan minə, mə iriə kamhavəh nihuvəyen rapita Jon, meinai khakwasig kin Yesu. 11:13: Luk 16:16 11:14: Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13 11:19: Mat 9:14

has mīpīhavən ye neipən has, mīsəsok-əsok ye nīmrawk [ror nīmṭətien mə kīsərig rahas pīk tuk kapəriə norien has mīnə.]

²² Mərig ye nīpīg a yame Kughen tukror narpīnien kapəmīə, in tukrīskai pīk rapita narpīnien yame tukror kīmi narmamə yamə mīne kīmnīsarə apa Taea mīne Saedon kupən.*

²³ Kīni kīmīə nəmə Kapeneam. ?Kīmīə nakhamə ta mə Kughen tukrīvəh-si haktə əmīə ye kwənmhaan kape nīsiayen ye rao ye neai uə? !Nīkam! Kughen tukrīvəh-si-əhu əmīə naksweiwaiyu pīk əgkəp, ye kwənmhaan kape narpīnien†. Kīni tokmə yakpīor nīmṭətien mīnə a apa Sodom kupan, to taon a rīpīpəh nīrkəkien.‡

²⁴ Mərig yakamni-pre tuk əmīə mə nīpīg a yame Kughen tukror narpīnien kapəmīə, in tukrīskai pīk rapita narpīnien yame tukror kīmi narmamə yamə mīne kīmnīsarə apa Sodom kupən.”

*Yesu ravəhsi-pən napīsien kīmi narmamə yamə mīne kasəpəu
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Kīni ye nīpīg a Yesu rīmə, “Tatə Kughen. Ik Yermaru kape narīmnar fam- yerpīrig ye neai, mīne ye tokrei tanə. Yakəgnəgīn Ik meinai Ik nīmnerkwaig kīn nīprai narīmnar mīnə e ye nīmri narmamə yamə mīne kharkun nar. Kīni mor əpu kīmi narmamə yamə mīne kīsəmhen əmə kīn kwajikovə mīnə mə iriə e tukharkun nar.

²⁶ Tatə, in a norien yame Ik nakorkeikei.”

²⁷ Kīni Yesu rīrpīn mamni-ərhav mīmə, “Rīmīk rīmneighan-pə ta kīn narīmnar fam ye kwermīk. Kīni Rīmīk pīsīn əmə rīrkun Tīni. Kīni Tīni əmə mīne narmamə kafan mīnə, iriə əmə kharkun Tatə Kughen. Iriə e narmamə yamə mīne Tīni rīmīrpen ta əriə mə In tukror əpu Tatə Kughen kīmi əriə.

²⁸ “Hauə tuk Yo, kīmīə yamə mīne nakasor pīk wok kīni mīsəpəu kīn najipəyen kīn nar pam mīnə, pəh yakvəhsi-pre napīsien. §

²⁹⁻³⁰ Yakamni məkneikīn meinai Yo yemə mar, kīni kafak nətərigien in ye tanə. Kīni hauə tuk Yo mhavəh napīsien ye kapəmīə nīmraghien. Taksajipə kīn kafak nīṭīp meinai in rəruvəruvə, kīni kafak wok yame jakvəhsi-pre kīmi əmīə in rīmar.”

12

*Yesu ramhajoun narmamə kīn norien kape Sabat
(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)*

¹ Kīni ye Sabat kīrik, Yesu mīne kafan narmamə mīnə kīmīsəriwək mhavən yerki wit* tīksīn, kīni kafan narmamə mīnə kīsəmkərav. Khavən mīsətīm wit tīksīn, masən kwənkwan.

² Mərig Farisi mīnə tīksīn kīmīsəm mhani-pən tukun mhamə, “!Eh! Sabat e towēi, mərig kafam narmamə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor e kasor məknaikīn?”

³ Mərig Yesu rīmīni-pən tuk əriə mīmə, “Tukmə ror nakhapəh nīsəvheikīnien nəvsaoyen ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməvsao kūn norien yame King Deved rīmnor kupən, yame in mīne kafan narmamə mīnə kīmīsəmkərav.

⁴ Mərig, Deved rīmavən ye Nīmə Ehuə kape Kughen mən bred yame pris mīnə kwənhavəhsi-pən ta kīmi Kughen. Mərig bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapīg tukhapəh nīsənien. Mərig pris mīnə əmə kharkun nīsənien.†

* **11:22:** Kughen rīmnoriah əgkəp Taea mīne Saedon. əm-ru stori ye Aes 23:1-8. **11:22:** Esik 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 † **11:23:** Yesu ramni narpīnien yame Aesea rīmīni ta tu ye Aes 14:12-15. ‡ **11:23:** Kughen rīmnoriah taon a Sodom ye Jen 19:24-28. **11:24:** Mat 10:15; Luk 10:12 **11:25:** 1 Kor 1:26-29 **11:27:** Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 § **11:28:** Loa kupan kape Moses in rəmhen kīn kajipə pam. əm-ru Jer 31:25. **11:29-30:** 1 Jon 5:3 * **12:1:** Wit in kwənkwai nai kīrik kamor flaoa kīn. **12:1:** Dut 23:25 **12:2:** Eks 20:10 **12:4:** Lev 24:5-9 † **12:4:** Takəm stori e ye 1 Saml 21:1-6.

⁵ Uə tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien ye loa mə nīpīg minə fam ye Sabat, pris minə apa ye Nimə Ehuə Kape Kughen kasor wok kapəriə masakapir loa kape Sabat, mərig Kughen raməm mə nar a in ratuatuk əmə.

⁶ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə kwən kirik eikin e In yerpirig rapita Nimə Ehuə kape Kughen.

⁷ Ye Nəkwəkwə kape Kughen In ramni mə,

“ ‘Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimiə tukrehuə tuk narmamə, mərig rikik rīpəh nagienien tuk kapəriə sakrefaes minə.’ ”

(Hos 6:6)

Kini Yesu rīpīn nəgkiarien mamni-pən tuk Farisi minə mīmə, “To nakpiharkun nīprai nəgkiarien e, mīpiharkun narmamə yamə mine kisatuatuk‡, to nakpihapəh nisəm-pənien nar has kirik ye narmamə kafak minə.

⁸ Yakamni məkneikin meinai Yo, Ji Yermamə, Yo yakamarmaru ye Sabat.”

⁹ Kini Yesu rītərhav aikin a məriwək mamvən ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə.

¹⁰ Kini ikin a, kwən kirik aikin, kwermīn rīmḥə, rīpəh nīhuatukien kin. Kini kisaiyoh-pən Yesu mə, “?Rhawor? ?Ratuatuk ye loa mə to nakor huvə yermamə yame ramḥə ye Sabat, uə nīkam?” Iriə kīmisaiyoh-pən məknakin Yesu meinai kisarkut mə tuksəm-pən nar has kirik iran.

¹¹ Kini Yesu rīmīni-pən tuk əriə mīmə, “?Tukmə kimiə kirik, kafan sipsip rīvə-ərhav pīkin ye nəkwai nīmīr ehuə ye Sabat, kini in tukrhawor? In tukraməkeikei mīvən mīrəh-si haktə aihuaə əmə. ?Pa e irəmiə in to rīpəh norien məkneikin? Rīrkək.

¹² Mərig nīmraghien kape yermamə rapita sipsip. Kini in ratuatuk əmə ye loa mə tukamor nar huvə ye Sabat.”

¹³ Kini rīni-pən tuk kwən a mīmə, “Huatuk kin kwermīm.” Kini rīhuatuk kin kwermīn, rhuvə əgkəp rəmhen kin kwermīn nīkarin.

¹⁴ Mərig Farisi minə a kīmhavən, mamharai mhun mə tukshopni Yesu.

Yorwok yame Kughen rīmīrpen

¹⁵ Kini Yesu rīmīrkun mə Farisi minə kisarkut mə tukshopni In, mītərhav aikin a. Kini narmamə khapsaah khakwasig kin In. Kini In rīmīnor huvə nəmhəyən fam kapəriə,

¹⁶ mīni-əhu əriə mə tukhapəh nhani-ərhavyen In tuk narmamə.

¹⁷ Nar a rītərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə mīnor nəfrakisien kin, yamə rīmīni mīmə,

¹⁸ “In e yorwok kafak yame yīmīrpen ta yakorkeikei pīk In, kini rikik ragien pīk tukun.

Kini Yo jakor mə Nanmīn kafak tukrurə mukwar iran.

Kini In tukrīni-ərhav norien atuatuk kafak mine nīvəh-mīraghien kafak ye nīmīr nar-mamə tanə pīsīn pīsīn minə.

¹⁹ To In rīpəh nuhyen əjīr, mīpəh nokrən-apomhien;

Mīpəh nəgkiar-pīkien ikin narmamə kasofugin əriə minə ikin.

²⁰ In yemə mar, kini In tukror huvə-pən kīmi narmamə yamə mine kasəpəu kini kapəriə nəsanīnien rīkək. §

Tukror məkna meriaji-pən In tukror norien yame ratuatuk tukror win ye norien yame rahas.

²¹ Kini narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, iriə tuksərəhu-pən tim tim kapəriə nəriгийн iran, mə In tukrīvəh mīragh əriə.”

(Aes 42:1-4)

Narmamə tīksin kamhani mhamə Yesu ramor narīmīnar ye nəsanīnien kape Setan (Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

12:5: Nam 28:9-10 **12:6:** Mat 12:41-42 ‡ **12:7:** Yesu ramni mə kafan narmamə kisatuatuk. **12:10:** Luk 14:3
12:12: Luk 14:5 **12:14:** Jon 5:16 **12:16:** Mat 8:4; Mak 3:12 **12:18:** Mat 3:17 § **12:20:** Gris ramni mə, “Tukrīpəh nakapīrien nuwig kirik yame ramiko, kini tukrīpəh nher-əpīsien kandel yame ramuək.”

²² Kini narmamə kimnharəh kwən kirik mhavən kimi Yesu. Kwən a, nimirin rīpīs, rīpəh nəgkiarīen, meinai nanmīn has ramərer-pən iran. Kini Yesu rīmnor huvə mīn, kini kwən a rīmnəm nar, mægkiar.

²³ Kini narmamə m-fam kisəm kisakur pīk kīn mhamə, “Tukmə ror Kwən e in e Mīkip King Deved yame Kughen rīmə tukrher-pə kīn.”

²⁴ Mərig Farisi mīnə kīmisərig, kamhani mhamə, “Nīkam. Tukmə ror In raməko-ta nanmīn has ye nəsanīnien kape yarmhə e Bielsebul yame in yamehuə kape yarmhə mīnə.”

²⁵ Mərig Yesu ruirkun ta nətərigien kapəriə kini mīmə, “Nīkam. Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə mīnə, misarə kīraru, kini tukSORIAH kapəriə narəyen, kantri tukrīmīr. Kini rəmhen mīn kīn yerkwānu kirik. Tukmə narmamə kwəsəwhai əriə mīnə, misarə kīraru, rukwānu a to rīpəh narə-huvəyen.

²⁶ Kini rəmhen mīn kīn narmamə kape Setan mīnə, tukmə iriə kasəwhai əriə mīnə, misarə kīraru, tukseikus-eikus mīn nīmə kape Setan. Norien kape Setan tukrīpəh nīskaiyen. Tukrəsāah-əsāah mīrkək.

²⁷ Kini kīmīə mīnə mīn tīksin kasəko-ta nanmīn has mīnə rəmhen kīn yame yakamor. Mərig pa rīmə kisəko ta nanmīn has mīnə e ye nəsanīnien kape Bielsebul. Rhuvə mə iriə tukhani neikuəyen ye nəgkiarīen yame nakamhani mhamə yakaməko ta nanmīn has ye nəsanīnien kape Bielsebul.

²⁸ Mərig tukmə Yo yakaməko-ta nanmīn has mīnə ye nəsanīnien kape Nanmīn kape Kughen, ramhajoun mə narmaruyen kape Kughen ruauə ta tuk əmīə.

²⁹ Kini mamhen mīn kīn yame to yermamə kirik nagheen rehuə rīvən, mətu kafan narīmnar, maməmīr, yermamə pīsīn kirik to rīpəh nīvənien məkrəh kīn. Tukmə yermamə rīmə tukrīvən məkrəh kīn kafan narīmnar, kini tukrīrkwəji yermamə ai nagheen rehuə. Kini ai mīrkun nīvənien məkrəh kīn kafan narīmnar.*

³⁰ “Yermamə yame rīpəh nīkwāsīgien kīn Yo, in kafak tīkmīr. Kini yermamə yame rīpəh nofuginien narmamə mīnə kafak, in raməko-ta əriə kisaiyu rik rik.

³¹ Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmīə, mə Kughen rīrkun nīvəhsi-tayen narpīnien ye nahāsien mīnə fam yame nakasor, uə nīnī-hāsien yame nakasor iran. Mərig tukmə nakhani has Nanmīn kape Kughen, to Kughen rīpəh nīvəhsi-tayen narpīnien iran tuk nīpīg kirik.

³² Tukmə yermamə ramni hah Yo, Ji Yermamə, kini Kughen tukrəru-kīn mīpəh narpīnien. Mərig yermamə yame ramni hah Nanmīn kape Kughen, Kughen to rīpəh nərū-kīnien tuk nīpīg kirik, ye nīpīg e uə ye nīpīg yame tukrīpiuə.

³³ “Tukmə nai huvə, kwənkwan tukrhuvə; tukmə nai has, kwənkwan tukrahas. Ror məkneikīn meinai kīmīə takasəm əmə kwənkwai nai mə nai a in rhuvə uə rahas.

³⁴ !Ah! Kīmīə naksəmhen kīn snek yame ramor norien iko iko. Kīmīə nəmə has mīnə. To nakhapəh nhaniyen nar huvə kirik, meinai narmamə kamhani əmə naha nhagin yame raməmīr yerkiəriə.

³⁵ Yermamə yame nərigien rhuvə rukwar yerkin, nīpīg m-fam in ramni nar yame huvə. Kini yermamə yame nərigien has rukwar yerkin, nīpīg m-fam in ramni nar has.

³⁶ Yakamni-pre tuk əmīə mə, ye nīpīg yame Kughen tukrəkīr narmamə iran, narmamə tukasəkeikei mhani-ərhav-pən tukun mə rhawor iriə kīmnhani nəgkiarīen has apnapīg mīnə fam kapəriə.

³⁷ Ror məkneikīn In tukrəkīr fam nəgkiarīen pīsīn mīnə kapəmīə, mə kīmīə nəmə atuaturuk mīnə uə nəmə has mīnə.”

12:24: Mat 9:34; 10:25 **12:28:** Wok 10:38; 1 Jon 3:8 * **12:29:** Nīprai nuhpīkīnien ramni məkneikīn mə yermamə nagheen rehuə in e Setan. Yesu ruə mīrkwāji in, məkrəh kīn kafan narīmnar. In e, Yesu raməko ta nanmīn has ye kwən a yame reinein nəgkiarīen. **12:30:** Mak 9:40; Luk 9:50 **12:31:** Hib 6:4-6 **12:33:** Mat 7:16-20 **12:34:** Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45

Nimtätien yame Kughen rimmor ye nimraghien kape Jona, kini tukripior min ye Yesu (Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kini nambahoun minə tiksın kape Loa kape Moses mine Farisi minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. ?To nakor nimtätien əpsipis kirik yaksəm?”

³⁹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mımə, “Kimiə narmamə e towei mine, kimiə naksor pik təvhagə has mhaukreikin-pən nimeitaimiə kimi Kughen, masorkeikei mə taksəm nimtätien pisin kirik. Mərig tukmə ror Kughen tukripəh norien nimtätien kirik ye nimirimiə. Mərig tukror əmə nimtätien kirikianə əmə yame rimmor kupən ye nimraghien kape Jona.

⁴⁰ Jona rimnaməmır ye tip kəməəm ehuə kape nipig kisisər, yenpig mine yeraan. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo, Ji Yermamə, jakaməmır ye nəkwai nimir kape nipig kisisər, yenpig mine yeraan.

⁴¹ Kini ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, nəmə Nineve min tuksərer mhani hah narmamə yamə mine kisərə e towei mine. Meinai nəmə Nineve a kupan kimisərig nəgkiarien kape Jona, misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has. Mərig Yo yakapita Jona, mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo.

⁴² Kini in apa kupən, kwın kape kantri e Shipa†, rimasi-pən isok muə mə tukrivəh nirkunien kape King Solomon kupən. Mərig Yo yakmauə, nirkunien kafak rapita King Solomon. Mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo. Mə tukmə nipig Kughen tukrəkir narmamə iran, kwın a kape Shipa tukrərer mini-hah yamə mine kisərə e towei mine.

⁴³ “Nipig nanmin has raməta ye yermamə kirik, in ramavən ye tipəvsik, mamarha-kin ikin tukrapis ikin, mərig ripəh nəmien.

⁴⁴ Kini in mamni mımə, ‘Pəh yakrerig-pən ye kafak nimə yame yimnamarə ikin.’ Nipig in rirerig-pə məm kafan nimə, yermamə rikək iran, kimnahiə ripiə huvə, narimnar m-fam kamhaswin huvə.

⁴⁵ Kini in ramvən mikir min nanmin has minə iriə seven yamə mine kisahas pik min rapita in. Kini khavən min imə misarə min ye nimraghien kape yermamə a. Kini yermamə a, in apa kupən, kafan nimraghien rahas; mərig taktəkun ai rimnahas pik rapita yame in kupən. Kini kisəmhen əmə kin əmiə, nəmə has yamə mine nakasarə e taktakun.”

Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarien kafan (Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nipig Yesu raməgkiar hanə kimi narmamə, kini nisini mine piauni minə kasərer apa iruə mhamə tuksəgkiar kimin.

⁴⁷ Kini yermamə kirik rini-pən tuk Yesu mımə, “Yemasur, nisinim, mine naorahim minə khamə tuksəm-ru Ik apa iruə.”

⁴⁸ Mərig Yesu rimə, “?Pa e nisinik? ?Mine nipa e piak minə?”

⁴⁹ Kini In mambahoun-pən kafan narmamə minə mımə, “Kimiə e nisinik minə mine naorahik minə.

⁵⁰ Meinai yermamə yame ramor narimnar yame Rimik Kughen rorkeikei, in ai naorahik, in ai nisinik, mine in ai nowinik.”

13

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai (Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

¹ Ye nipig atuaturuk a, Yesu ritərhav mivən məkwətə apa ye nikar-kar nu apa Galili.

² Meinai narmamə khapsaah kimnhauə misərer rarkurao kin Yesu, In rimavən ye bot kirik mamkwətə. Kini narmamə kisərer fiak.

12:38: Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 **12:39:** Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 **12:40:** Jona 1:17 **12:41:** Jona 3:5
 † **12:42:** Nakəm kwın kape kantri e Shipa ye 1 King 10:1-13. **12:45:** Luk 11:24-26; 2 Pita 2:20 **12:50:** Rom 8:29
13:2: Luk 5:1-3

³ Kini In rini-ərhav-pən narimnar ripsaah kimi əriə ye nuhpikinien minə. Mamni mimə, “Yəsim kirik rımavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien.

⁴ Mipik mivitəg-ətəg fam. Kini tiksın rəsaaħ-əsaaħ-pən ye swatuk, kini man minə khauə misən fam.*

⁵ Kini kweru nai tiksın rəsaaħ-pən ye tokrei kapiet, nimoptanə rikəskəħ ikin. Kini rurə aihuaa əmə meinai nimoptanə rikəskəħ.

⁶ Məriğ nipiğ mirh rhaktə, kini mhen, kisaukei fam meinai nuairiə rıpəħ neiwaiyu-pikien.

⁷ Kini kweru nai tiksın rəsaaħ-əsaaħ-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehuə. Məknekın, kwənurkəsik rerko əsuun.

⁸ Kini tiksın rəsaaħ-əsaaħ-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihuə, kini tiksın khakuə kın kwənkwaيريا wan hundred, tiksın sikisti, kini tiksın toti.”

⁹ Kini Yesu rımə, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətəriğ huvə kın nəgkiarien e.”

¹⁰ Kini narmamə kape Yesu khauə misaiyoh In mhamə, “?Rhawor nakaməgkiar kimi narmamə ye nuhpikinien?”

¹¹ Kini Yesu rımını-pən tuk əriə mə, “Yakamni məkna meinai Kughen rımnəhitə ye swatuk tuk əmiə mə takharkun nəgkiarien məniwən kape narmaruyen kape Kughen. Məriğ narmamə apnapıg minə, Kughen rıpəħ nəhitəyen ye swatuk məknakın tuk əriə.

¹² Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Məriğ narmamə yamə mine kisəriğ kafak nəgkiarien kini misor nar apnapıg iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəħ kapəriə.

¹³ Yakaməgkiar kimi əriə ye nuhpikinien meinai kisəriğ pawk, mhapəħ nharkunien; kini iriə kisarhakın pawk, mhapəħ nisəmien nıpran.

¹⁴ Nimraghien kapəriə ror nəgkiarien kape Profet Aesea ruauə minor nəfrakisien kın yame ramni mə,

“ Iriə tuksarhakın, misarhakın pawk, məriğ to khapəħ nisəmien nıpran.

Iriə to kisəriğ pawk, məriğ to khapəħ nharkunien.

¹⁵ Ror məkneikın meinai kaparia kapə ruauə muiskai,

kini kwəsəpou kın nətəriğien kın nar,

kini misətapıg kın nımririə.

To kipiħapəħ nisorien məknakın, kipişəm nar kın nımririə,

mıpişəriğ nar kın nimətirgiriə,

mıpiħarkun nar yerkiəriə,

mıpişarar ye nəriğien kapəriə tuk təvhagə has, kini to Yo yakpivəħ mıragh əriə.’ (*Aes 6:9-10*)

¹⁶ “Məriğ kimiə e, Kughen rımnautə-pre kın kafan nihuvəyen kimi əmiə, kini tukmə naksarha-kın, taksəm; kini tukmə naksəriğ, takharkun nıpran.

¹⁷ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə profet minə khapsaaħ mine nəmə atuatuk minə khapsaaħ kimisorkeikei mə tuksəm naha nhagin yame nakwəsəm ai taktakun, məriğ kimnhapəħ nisəmien. Kini misorkeikei pik mə tuksəriğ naha nhagin yame nakwəsəriğ ai taktakun, məriğ kimnhapəħ nisəriğien.

¹⁸ “Kimiə sətəriğ huvə kın nıprai nuhpikinien kape yəsim.

¹⁹ Kweru nai yame rımnəsaaħ-pən ye swatuk, in rəmhen kın yermamə yame rımnəriğ nəgkiarien kape narmaruyen kape Kughen, məriğ rıpəħ nirkunien. Kini Setan ravəhsi-ta aihuaa əmə nəriğien yame rımavən yerkin.

* **13:4:** Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuyyen wit. † **13:7:** Yesu to rıpəħ niniyen mə kwənurkəsik, məriğ nəərəus kirik ror nhirin. **13:12:** Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:17:** Luk 10:23-24

²⁰ Kini kweru nai yame raməsaah-pən ye nimoptanə yame kapiet ipakə ikin, in rəmhen kin yermamə yame rimmərig nəgkiarient kape Kughen, məkneikin ravəh yerkin agien,

²¹ mərig nuan rīpəh neiwaiyu-pikien. Kini ramərer əmə tuk nīpig kwakwə əmə. Tukmə nīpig əutən uə nahasien kirik ruə ye nimraghien kafan tuk nəgkiarient a, taktakun əmə rimir ye kafan nhatətəyen.

²² Kini kweru nai yame rimməsaah-pən yerki kwənurkəsik, in rəmhen kin yermamə yame rimmərig nəgkiarient kape Kughen, mərig kafan nətərigien ramvən pik tuk narimnar kape tokrei tanə, kini in rorkeikei mə kafan nautə tukripsaah, kini nətərigien minə a kaserko əsuun nəgkiarient kape Kughen. Kini nəgkiarient a rīpəh nikuəyen kin kwənkwan.

²³ Mərig kweru nai yame rəsaah-pən ye nimoptanə huvə, in rəmhen kin yermamə yame rərig nəgkiarient kape Kughen, kini mirkun nīpran. Kini ye nimraghien kafan, rikuə kin kwənkwan. Tiksin khakuə kin kwənkwaieria wan hundred, tiksın sikisti, tiksın toti.”

Nuhpikinien ye mənvhirik yame rahas

²⁴ Kini Yesu rimini-ərhav-pən min nuhpikinien kirik kimi əria mimə, “Narmaruyen kape Kughen, in rəmhen kin yermamə kirik yame riməvitəg-ətəg kweru nai ye kafan nəsimien.

²⁵ Yenpig, kisapir iria kafan narmamə minə, məkneikin kafan kirik tikmir ruə mivitəg-ətəg mənvhirik has ye kafan nəsimien, map.

²⁶ Kini kweru nai huvə minə kishaktə, misəhuə, misor kwənkwaieria. Mərig ye nīpig a, mənvhirik has rhaktə min, mehuə.

²⁷ “Kini slef minə kape kwən a khauə misəm, mhani-pən tukun mhamə, ‘Yeməhuə. ? Nimisuv kweru nai huvə in əmə in əmə, uə nikam? ?Mənvhirik has risi-pkaa?’

²⁸ “Kini yəməhuə a rini-pən tuk əria mimə, ‘Tikmir kirik kafak rimmor nar en.’

“Kini kafan slef minə khani-pən tukun mhamə, ‘?Mərig nakmə jakhavən misəkwai ta mənvhirik has a uə?’

²⁹ “Rini-pən tuk əria mimə, ‘Nikam. Hapəh. To nakasəkwai ta mənvhirik has minə a, masor misəkwai ta pikin kwənkwai nai huvə.

³⁰ Pəh iriu kwəhaktə kwis əmə miravən mwəriaji kwənkwai nai huvə rimruə. Ye nīpig a in a, jakni-pən tuk kafak narmamə yamə mine tukharhi kwənkwai nai mə tukhavən misəkupan misəkwai ta mənvhirik has, mhəpik, misarakikin-pən ye nap. Kwasig ikin, khəpik kwənkwai nai huvə minə mhəuə ye nəkwai nimə kafak yame kamətu-pən nəviginien ikin.’ ”

Narmaruyen kape Kughen raməhuə atuk ye nəsaninien kafan

(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)

³¹ Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien kirik tuk əria mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin kwənkwai mastad, yame yermamə rimirəh mivən misuv ye kafan nəsimien.

³² Kwənkwai mastad a in rarkəskəh pik, mərig nīpig in tukrurə mehuə rəmhen kin nai ehə kirik. Kini man minə yamə mine kamhəivə yerpīrig tukhəuə misor nimairia ye kwəgrəgin.”

³³ Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien kirik tuk əria mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin yis yame piraovin kirik ramarap ye fləoa ripsaah yame ramor-pən ye besin ehə, kini rher-əpu fləoa rəsiis, mehuə.”

³⁴ Narimnar minə fam, Yesu ramni əmə nuhpikinien iran kimi narmamə, to rīpəh nini-atuatuk-əməyen.

³⁵ Nar a ritarhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini mimə,

“Nipig tukmə yakaməgkiar, jakni əmə nuhpikinien.

Jakamni-ərhav narimnar yame yimnerkwaig kin ririkakun ye nipig yimnor tokrei tanə meriaji-pə e taktəkun.” *(Sam 78:2)*

Yesu ramhoprai nuhpikinien ye mənvhirik has

³⁶ Kini Yesu rəta ye narmamə, mivən ye nəkwai nimə kirik. Kini kafan narmamə minə khavən misəm, misaiyoh-pən mhamə, “Hoprai-pə ru nuhpikinien ye mənvhirik has yame raurə ye nəsimien.”

³⁷ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yo e, Ji Yermamə, Yo e yermamə yame yimnəvi-ətəg-ətəg kwənkwai nai ye nəsimien.

³⁸ Kini nəsimien in tokrei tanə. Kini kwənkwai nai huvə, iriə e ji Kughen yamə mine In ramarmaru irəriə. Kini mənvhirik has minə, iriə e ji Setan.

³⁹ Kini tikmir yame rimavən mivitəg-ətəg mənvhirik has a in Setan. Kini nipig yame tukrhi kwənkwai nai, in e Nipig Kwasig. Kini narmamə yamə mine kamharhi kwənkwan, iriə e agelo minə.

⁴⁰ Tukhapik mənvhirik has misəhi-pən ye nap. Norien a rəmhen kin Nipig Kwasig.

⁴¹ Yo, Ji Yermamə, jakher-pre kin agelo minə kafak tukhavən ikin yakamarmaru ikin, misəkwai ta yor təvhagə has minə fam, mine narimnar minə fam mine yame kamhavi-pən narmamə tuk norien təvhagə has minə.

⁴² Iriə tuksarakikin-pən əriə ye nap ehua. Kini aikin a, narmamə tuksasək misəkwəruə.

⁴³ Kini narmamə yamə mine kisatuatuk tuksəsiə ye rao ye neai, rəmhen kin mirh. Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

Nuhpikinien ye bokis mane yame ramerkwaig

⁴⁴ Kini Yesu rirpin nəgkiarien kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin bokis mane kirik yame ramerkwaig ye nimoptanə. Kini yermamə kirik rimavən, məm, kini rarə minim min ye nimoptanə. Rikin rimnagien pik, kini rivən mor salem kin narimnar fam kafan, mivəh mane iran, mivən mivəh nimri nimoptanə a kimnerkwaig kin bokis mane ikin.”

Nuhpikinien ye kapiere kamni kimə perel

⁴⁵ Kini Yesu rirpin nəgkiarien kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin sto kipa yame ramarhakin kapiere huvə minə e nimrin rhaktə, kamni kimə perel, mə tukripik mivən mor salem kin.

⁴⁶ Tukmə rəm perel kirik yame rhuvə pik, kini marar mivən mor salem fam kin kafan narimnar, kini mivəh mane iran, mivən mivəh perel a kin.”

Nuhpikinien ye net kape niviyen kəmam

⁴⁷ Kini Yesu rirpin nəgkiarien kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin nipig narmamə kisarko-pən kin net apa ye lugun mamhavi kəmam pisin pisin iran.

⁴⁸ Nipig net rukwar kin kəmam, kini khavi-haktə net, kini masəwhai kəmam minə mhavai-pən kəmam huvə minə ye nitip ehua minə kapəriə, misarakikin kəmam yamə mine kisahas.

⁴⁹ Kini ye norien kirikianə əmə min, tuk Nipig Kwasig, agelo minə tukhauə mhavəhsi-ta narmamə yamə mine kisahas tuk narmamə yamə mine kisatuatuk,

⁵⁰ misarakikin-pən əriə ye nap ehua- ikin narmamə kisasək misəkwəruə ikin.”

⁵¹ Kini Yesu raiyoh-pən kafan narmamə minə mə, “?Kimiə nakharkun narimnar minə a uə nikam?”

Kini iriä khamä, “Ewäh.”

⁵² Kini rini-pän tuk äriä mimä, “Ror mäkneikin, nəmhajoun minä fam kape loa yamä mine kwänhauä ye narmaruyen kape Kughen, kimisofugin-pän nægkiarien wi kafak mine nægkiarien akwas kape Moses rəmhen kin yame yemehuä kape nimä kirik ramofugin-pän narimnar huvä yamä mine khawi mine narimnar huvä yamä mine ramswin hanä ye nimä kafan.”

Nəmä imei Yesu kimisəpəh In
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Kini Yesu rimini ta nuhpikinien minä a, marar, mitərhav.

⁵⁴ Muä iman ikin, mirikakun maməvhag kimi narmamä ye näkwai nimä kape nofuginien. Kisərig nægkiarien kafan, kisakur, misaiyoh äriä minä mhamä, “!Man! ?In ravəh hiä nirkunien e? Rhawor mor nimtätien minä e?”

⁵⁵ Kitawä kwänharkun ta kwän e. In kwajikovä əmə kape yermamä yame ravhirəkin nai. Nisini e Meri; kini naorahini minä e Jemes, mine Josef, mine Judas, mine Saemon.

⁵⁶ Kini nowini minä kasarə min e kitawä miriä. ?Ravəh hiä nirkunien e?”

⁵⁷ Kini iriä kinasəməkin In.

Mərig Yesu rini-pän tuk äriä mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamä tukhasiai In. Kini mərig, narmamä iman ikin, mine kwənərəus kafan minä, iriä pisin əmə to khapəh nhasiaiyen In.”

⁵⁸ In a ye kwänmhaan a, ripəh nor-pikien nimtätien, meinai kapəriä nhatətəyen rikək iran.

14

Nimhəyen kape Jon Baptaes
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Ye nipig a, King Herod Antipas yame rimnamarmaru ye tanə Galili rimnərig nəvsaoyen kin Yesu.

² Kini mini-pän tuk kafan yorwok minä mə, “!Eh! !Kwän e in Jon Baptaes, ruimragh min ye nimhəyen! Ror pän ravəh nəsaninien tuk norien nimtätien minä.”

³⁻⁴ Herod rikin raməsik məkna kin meinai nipig kirik, in rimikir ta piraovin kape Filip e piauni. Pian a, nhagin e Herodias. Kini Jon rimini-əhu mimä, “Kimini-əhu mə takpəh nikir-tayen piraovin e.”* Jon ramni-əhu Herodias, Herodias raməməkin in tukun. Kini Herod rimivəhsi-pän Jon ye kalabus.

⁵ Kini Herod rimä tukrhopni Jon tukun, mərig ruagin kin narmamä, meinai rikiriä rimnəsik mə Jon in profet kirik.

⁶ Mərig nipig kirik, Herod rimnor nəviginien ehüə kirik mamor nipig kafan yame rimnarha iran. Kini piakəskəh e ji Herodias rimnor danis ye nimri narmamä. Rimnor danis, Herod rəm rorkeikei,

⁷ mini-pän tuk piakəskəh a mə, “Yakamni kwəsu əgkəp mə nar yame ik nakorkeikei mamaiyoh yo kin, yakirkun nivəhsi-preyen.”

⁸ Mərig Herodias rimnaməkeikei kimi piakəskəh ai mə tukrini-pän tuk Herod mimä, “Yakorkeikei mə taktəkun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pän ye tikiplet, mirəh muä kimi yo pəh yakəm.”

⁹ Nægkiarien ai ror King Herod rərig rahas pik, meinai rimnor nægkiarien əutən ye nimri in minä tiksın. To ripəh nəpəhyen. Kini rimä tuksor näkwai piakəskəh ai.

¹⁰ Mher-pän kin narmamä tiksın khavən ye kalabus misərəru-ta kapən kapə Jon,

13:54: Jon 7:15 **13:55:** Jon 6:42 * **14:3-4:** Kughen ramni-əhu mə takpəh nikirtayen piraovin kape piam ye Lev 18:16, mine 20:21. Kini mərig tukmə piam rimhə, kafan kwajikovə rikək, takaməkeikei mikir kafan piraovin (Dut 25:5-6). **14:3-4:** Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 **14:5:** Mat 21:26

11 mhaukrai-pən ye tikiplet, mhavəh mhavən mhavəhsi-pən kimi ji Herodias. Kini in rivəh-si-pən kimi nisini.

12 Kini narmamə kape Jon kimnhavən mharəh nipran, mhavən mhanim. Misarar mhavən misəvsao kin kimi Yesu.

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faeftaosen kin (Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Nipig Yesu rimnərig nəvsaoyen a, kini rat-pən ye bot kirik mivən apa ikin ruhiko ikin. Mərig nukwhao kimnharkun aikin ramvən ikin, mhatərhav ye kapəriə rukwanu minə misəriwək mhakurao mamhavən misəm.

14 Kini Yesu rimivhiak məm narmamə khapsaah aikin, kini rikin reiwaiyu tuk əriə. Kini rimavən mor huvə narmamə yamə minə kamhamhə.

15 Rinamenaiyu, narmamə kape Yesu khauə misəm In, mhamə, “Kwənmhan əkwak ikin e, kini rinamenaiyu. Takher rik rik kin narmamə minə e, pəh kamhavən apa yerkwanu ipakə minə mhavəh nəriə kirik nəviginien.”

16 Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə mə tukhapəh nisaiyu-rik-rik-ien. Kimiə taksəvigin əriə.”

17 Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Jakshawor? Nipar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.”

18 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Havəh mhauə.”

19 Kini mini-pən tuk narmamə mə tuksəkwətə huvə yerki mənvhirik. Kini mivəh bred ai kirkirip mine kəmam kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu bred, mipik-pən kimi kafan narmamə mimə, “Takhapik misəvigin narmamə minə a kin.”

20 Kini iriə kimisəvigin tupriə rəsiis misəpəh nipərpər bred mine kəmam. Kini kafan narmamə minə kimnhavai-pən ye nitip twelef khakuar min.

21 Narmamə ai kimisəvigin, kimivəh əmə nihupin ye narman, iriə fam rəmhen kin faeftaosen. Mərig kipəh nəvhuekinien nipiraovin mine kwajikovə minə.

Yesu rameriwək ye nimar mar nu (Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

22 Məkneikin, Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə mə tukhavən ye bot misəkupan mhavən ye nikar nu, mərig In raməmir əmə mə tukrher-pən kin narmamə kamhavən iməriə ikin.

23 Rher-pən ta kin narmamə ai, kini marar mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik In pisin əmə, mə tukrəhuak. Rinamenaiyu, Yesu pisin əmə aikin.

24 Mərig bot ravirə ta ye nu, mirəhpikin nimətag. Peao-peao ramuh bot.

25 Kini ye kwəsum-niraanien, Yesu rarar məriwək ye nimar-mar nu mamuə tuk əriə.

26 Kini narmamə kafan minə kimisəm rəriwək mamuə ye nimar-mar nu, kamhagin pik. Misokrapomh mhamə, “!Eh! !Yarhmə kirik apa!”

27 Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.”

28 Kini Pita rimə, “Yermaru. Tukmə Ik əfrah, okrən min kin yo pəh yakəriwək min ye nimar-mar nu murə.”

29 Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yuə.”

Kini Pita rəvi-ərhav ye nəkwai bot, məriwək ye nimar-mar nu mivən tuk Yesu.

30 Məmə peao-peao, kini rigin pik, kini minaməmnmim. Masək-pən tuk Yesu mimə, “!Yermaru, vəh miragh yo!”

31 Məkneikin, Yesu rərao-pən mirəh, mini-pən tukun mimə, “Kafam nhatətəyen rəkəskəh pik. ?Rhawor e nakpəh niniyen nəfrakisien irak?”

32 Kini kwat-pən min ye bot, məkneikin nimətag reiwaiyu.

33 Kini narmamə minə a ye nəkwai bot kasəgnəgin In mhamə, “!Nəfrah! Ik Ji Kughen.”

³⁴ Kini kimnhavən ye nıkar lugun pən, mhavhiak ye tanə Genesaret.

³⁵ Kini narmamə aikin khauə misəm Yesu, minharkun In, misher-pən nəgkiarinen kimi narmamə rarukrao ye rukwanu minə fam aikin a. Kini khapik min kapəriə narmamə yamə mine kamhamhə mhavən tuk Yesu,

³⁶ misəkeikei kimin mhamə iriə yamə minə kamhamhə, tukharap əmə nəpag nımri neipən kafan, kini iriə fam yamə mine kimnharap In misəsanin.

15

Nəmhajoun kape loa kape Moses kasotgoh iriə Yesu ye nıkarin kape loa

(Mak 7:1-23)

¹ Nəmhajoun tiksın kape loa kape Moses iriə Farisi minə khasi-pən apa Jerusalem mhauə misəm Yesu misaiyoh In mhamə,

² “?Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pənien kapətawə natuakəmien yame kaha minə kimnəsəvhag kin kimi ətawə? Kafam narmamə minə kasəvigin mhapəh nisəravyen rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

³ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Mərig kimiə nakwəsəpəh loa kape Kughen minamhakwasig əmə kin narəyen kape kaha minə!

⁴ Əmrü, Kughen rimini kupən mimə, ‘Takhasiai nisinmiə mine rimimiə.’ *(Eks 20:12; Dut 5:16)* Kini mimə, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rimni tukhopni.’ *(Eks 21:17; Lev 20:9)*

⁵ Mərig kimiə nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisasituyen ye nisinriə mine rimriə, mhamə tukhani-pən tuk əriə mhamə, ‘Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini yo to yakpəh nivəhsi-ta-minien nivəhsi-pre kimik.’

⁶ Nakasəvhag kimi narmamə məknekin mamhani əswasig kin nasituyen yame narmamə tuksor kimi nisinriə minə mine rimriə minə. Ror pən narəyen kapəmiə yame nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun nəgkiarinen kape Kughen.

⁷ Niniyen kapəmiə rhuvə mərig norien kapəmiə rahas. In apa kupən, profet e Aesea, rimnəfrakis ye nıkarin kapəmiə mirai mamni mə,

⁸ “Nəmə minə, kamhani apnapig əmə nəfrakisien irak ye nheriə, mərig rikiriə raməmır isok pik tuk Yo.

⁹ Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini ye kapəriə nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarinen e kape Kughen, mərig rəmhen əmə kin nərigien kape yermamə.’ ” *(Aes 29:13)*

¹⁰ Kini Yesu rimnokrən kin narmamə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Sətərig-ru, mharkun nar e.

¹¹ Nar raməmır iruə, tukmə rıvən yerki yermamə, to rıpəh norien rəmkimik ye nımri Kughen. Nar ramtərhav ye nəkwai yermamə ramor nəmkimik ye nımri Kughen.”

¹² Kini kafan narmamə minə khauə misəm misaiyoh-pən mhamə, “?Mərig nakirkun mə Farisi minə kimisərig nəgkiarinen e kafam, rikiriə raha?”

¹³ Kini rini-pən tuk əriə mə, “Nai minə fam yame Rimik apa ye neai rimipəh nihuyen, In tukrivi-haktə piəpiə iriə nuan minə.

¹⁴ Səpəh əriə. Iriə kamhakır narmamə, mərig nımriə rıpis. Tukmə nımrin pis rikir nımrin pis, kini iriü tukawəkeikei mirəivə ye nəkwai nımir.”

¹⁵ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “?Hoprai-pə ru nıprai nuhpikinien en kimi əmawə?”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor? ?Kimiə min nakseinein?”

¹⁷ ?Nakharkun mə narımnar yame kamən ramvən ye tip jir mamtərhav min?

¹⁸ Mərig narımnar yame ramsi-pən yerki yermamə kini mamtərhav ye tikinherin, ramor yermamə raməmkimik ye nımri Kughen.

¹⁹ Meinai in ai yerki yermamə, nərigien hah ripsaah, rəmhen kin nhopniyen yermamə, nəkrəhyen kin piraovin, nor-apnərigien nar, nəkrəhyen, neikuəyen, mine niniyen nıkar jir.

²⁰ Norien has minə a kamhasi-pən yerki yermamə masor in raməmkimik ye nımri Kughen. Mərig tukmə yermamə kirik rıpəh nəravyen, pa rimə rəmkimik ye nımri Kughen.”

Piraovin yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramni nəfrakisien ye Yesu (Mak 7:24-30)

²¹ Kini Yesu ritərhav aikin a mivən ye taon kiraru e Taea mine Saedon.

²² Kini pian kirik yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramarə ye kwənmhan a rimauə məm, mamasək apomh mimə, “Yermaru. Mikip King Deved. !Rikim tukreihuə tuk yo! Nanmin has kirik ramərer-pən ye piakəskəh kafak, mamoriah pik in.”

²³ Mərig Yesu rıpəh niniyen nar kirik tukun. Kini kafan narmamə khauə masəkeikei kimin mhamə, “Her-pən kin pəh ramvən, meinai in ramasək apomh mamkwasig kin ətawə.”

²⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kughen rimmher-pə kin Yo mə jakvən əmə tuk sipsip minə kape kwənərəus kape Isrel yamə mine kaserwei.”

²⁵ Mərig pian a ruə mənımkur ye nımri Yesu mamni mimə, “Yermaru, asitu irak.”

²⁶ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Rapəh natuatukien mə tikvəh nəviginien ne kwa-jikovə minə karakikin-pən kimi kuri minə kapəriə.”*

²⁷ Mərig piraovin ai rini-pən tukun mə, “Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisəniyen nımsımsi nəviginien ne kwajikovə minə yame raməsah-pən ye nəpəəg tebol kape yamehuə kapəriə.”†

²⁸ Kini Yesu rhorpin nəgkiarien kafan mimə, “Piraovin. Kafam nhatətəyen rehuə. Naha nhagin yame nakorkeikei, tukruə mor nəfrakisien kin.” Kini taktakun əmə, piakəskəh kafan rimməsanin min.

Yesu rımnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə

²⁹ Kini Yesu ritərhav aikin a maməriwək ye nıkar-kar lugun Galili. Mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik mamkwətə.

³⁰ Kini nukwhao ehuə khauə misəm. Mhapik narmamə yamə mine nihuriə rarpəvin mine nımrin pis minə, mine yamə mine nıprairiə rimhə, mine yamə mine kaseinein nəgkiarien, mine yamə mine kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin. Misətu-pən əriə ipakə tuk Yesu, kini In ror huvə əriə.

³¹ Kini narmamə minə a kimisəm mə narmamə yame kaseinein nəgkiarien kimisəgkiar, mine yamə mine nıprairiə rimhə kimisəsanin, mine yamə mine nihuriə rahas kimisəriwək, mine nımrin pis minə kimisəm nar, kini kisakur pik kin, mhani vi vi Kughen kape Isrel.

Yesu rımnor nımtətien kirik, maməvigin narman fo taosen

(Mak 8:1-10)

³² Ye nıpig a, Yesu rımnokrən kin kafan narmamə minə mimə, “Rikik reiwaiyu pik tuk narmamə minə e. Kitawə miriə kimisəmır nıpig kisisər, kini nəriə nəviginien rirkək. To yakher-pən kin əriə yerkwanu, kamhavən kirik rəmkərəv ye swatuk, nımrin rapig, kini rimir.”

³³ Kini narmamə kafan minə khani-pən tukun mhamə, “?Tukhavəh hiə nəviginien rəmhen tuk nukwhao ehuə e? Ikin eikin e kwənmhan əkwak.”

15:24: Mat 10:6 * **15:26:** Yesu raməgkiar kin kuri meinai nəmə Isrel iriə khamə nəmə pəh nien mə kwənərəus kape Isrel kisəmhen kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mıpəh nasituyen ye kwajikovə minə kape nəmə tanə pisin. † **15:27:** Pian a rımnəgkiar kin nımsımsi nəviginien ror nuhpikinien kin. Mə Yesu ramasitu ye narmınə Isrel, mərig nıpar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-ien kimi narmınə Isrel. **15:31:** Mak 7:37 **15:32:** Mat 14:14

³⁴ Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig bred kuvhuun en?”

Khamə, “Bred seven. Mine kwaji kəmam tiksın.”

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwətə.”

³⁶ Kini mivəh nıpar bred ai mine kəmam, mini vi vi Kughen tukun, kini makapır-pır, məhi-pən kimi kafan narmamə minə mə tuksəvigın narmamə ai kın.

³⁷ Kini kisəvigın, tupriə rəsiis fam. Kini narmamə kafan minə khavən mhapık nıpərpər nəvigınien, mhavai-pən ye kəmeiru ehuə seven.

³⁸ Narmamə minə ai kimisəvigın, kimivəh əmə nıhupın ye narman, iriə fam rəmhen kın fo taosen. Mərig kıpəh nisəvhuekinien nıpiraovın mine kwajikovə minə.

³⁹ Kini Yesu rher rik rik kın əriə. Mat-pən ye bot, mivən apa kwənmhan ehuə kirik, nhagin e Magadan.

16

Farisi minə mine Sadusi minə kisaiyoh Yesu mə tukror nımtətien kirik

(Mat 12:38-45; Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Kini ai, Farisi tiksın mine Sadusi tiksın khauə masəni-əhu Yesu mə to rıpəh norien nımtətien kirik ye nımririə yame ramhajoun mə nəsaninien kafan ramsi-pən ye neai.

² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nıpig mırh natukrivə, nakhamə, ‘Tikianakwamer rukweiha tukravən meinai napuə raməwhao.’

³ Kini yenpigyenpig iran, nakhamə, ‘Nəhig tukrıp, meinai napuə rəwhao markurao.’ Nakharkun niniyen nıprai nımtətien ye nımar napuə, mərig nakseinein niniyen nıprai nımtətien yame yakamor ai taktakun.

⁴ Kimiə e taktakun mine, naksahas. Kimiə nəmə Isrel nımisəpəh kapəmiə nhatətəyen ye Kughen rəmhen kın piraovın kirik yame rapəh kafan yerman məri-pən kwən pısın. Kini taktakun naksorkeikei mə jakor nımtətien kirik yame tukrhajoun mə yımasi-pən ye Kughen. Mərig Kughen tukror nımtətien kirikianə əmə, in e nımtətien kape Jona kupan.” Yesu rımnəgkiar fam ai məpəh əriə.

Yesu rımnor kwirig kimi kafan narmamə minə meinai kasəvit-ərhav ye nımtətien yame rımnor

(Mak 8:14-21)

⁵ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot, misəviəfugin ye nu apa Galili. Misəru-kın nıpər bred nəriə.

⁶ Kini Yesu rımnor kwirig kimi əriə mımə, “Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə, mine Sadusi minə.’

⁷ Kini kınəsaiyoh əriə minə kın nıpran, mhamə, “?Tukmə ror kwən e rımə kitawə kımnhapəh nhavəhyen bred uə?”

⁸ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə. Mini-pən tuk əriə mə, “Kapəmiə nhatətəyen rikəskəh. ?Nakshawor e masəm əmiə minə mə bred rikək?”

⁹ ?Rhawor e rikimiə rıpəh nəsikien kini nakhapəh nharkun-huvəyen mə nıpig yımivəh nıpar bred kirkirip, məhi-pən kimi narman faef taosen kisən, kini kimisəpəh nıpərpər nəvigınien, ?nakhavai-pən ye nıtip kuvhuun?

¹⁰ Kini nıpig yımivəh nıpər bred seven, məhi-pən kimi narman fo taosen, kini mhapəh nıpərpərin, ?nakhavai-pən ye kəmeiru kuvhuun?

¹¹ ?Rhawor kimiə nakhapəh nharkunien mə yakpəh nəgkiarien kın bred? Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə mine Sadusi minə.”

¹² Kini ye nıpig a, iriə kımnharkun mə pəh nien mə raməgkiar kın yis yame kamor bred kın, mə tukasərig əriə tukun. Mərig tukasərig əriə tuk nhajounien kape Farisi minə mine Sadusi minə.

*Pita ramni mæ Yesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Kini ai Yesu mine kafan narmamæ khavhiak mhatærhav-pæn ye kwænghan e kamni kimæ Sisaria Filipae. Kini Yesu raiyoh æriæ mæ, “?Mærig narmamæ kamhani mæ Yo, Ji Yermamæ, Yo e pa?”

¹⁴ Kini khani-pæn tukun mhamæ, “Tiksiñ khamæ Ik e Jon Baptaes; tiksini khamæ Ik e Elaeja tu; kini tiksini khamæ Ik e Jeremaea uæ profet kupæn pisin kirik kape Kughen.”

¹⁵ Mærig In raiyoh æriæ mæ, “?Mærig rhawor iræmiæ? ?Nakhamæ Yo e pa?”

¹⁶ Mærig æmæ Saemon Pita rimæ, “Ik e Kristo,* ji Kughen yame Ramragh.”

¹⁷ Kini Yesu rimini-pæn tukun mæ, “Saemon Jona†, Kughen rimnautæ-pre kin nihuvæyen kafan kimik, meinai pæh nien mæ yermamæ kirik rimnor æpu nar e kimik; mærig Rimik apa ye rao ye neai, In rimnor æpu nar e kimik.

¹⁸ Kini yakamni-pre tuk ik mæ ik Pita‡, nipran ramni mæ kapier yame jakvhirækin-pæn nimæhuak kafak iran. Kini to næsaninien kape nimhæyen ripæh napitayen kafak narmamæ minæ.

¹⁹ Jakvæhsi-pre ki kimik kape narmaruyen kape Kughen. Tukmæ nakæhitæ ye naha tapig ye tokrei tanæ, tukræhitæ ye rao ye neai. Tukmæ nakætapig ye naha tapig ye tokrei tanæ, tukrætapig ye rao ye neai.”

²⁰ Kini mini-ætæn-pæn tuk kafan narmamæ minæ mæ tukhapæh nhani-pænien tuk yermamæ kirik mæ In Kristo yame Kughen rimini mæ tukrher-pæ kin.

*Yesu rimnækupæn mirkun, mini-ærhav mæ tukrimhæ, kini mimragh min
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

²¹ Ririkakun ye nipig a, Yesu rimini-pæn tuk kafan narmamæ minæ mæ tukramækeikei mivæn Jerusalem, kini næwharu minæ Isrel, mine jif pris minæ, mine namhajoun kape loa kape Moses, tursor næmhæyen kimin, mhani mæ tukramækeikei mimhæ. Mærig ye nipig yame ror kisisær kin, tukramragh min ye nimhæyen kafan.

²² Mæknekin Pita rikir In, mwapta iræriæ, kini mamni-æhu In mimæ, “!Nikam, Yermaru! Tukripæh norien ræmhen kin yame nakamni.”

²³ Mærig Yesu rarar, mini-pæn skai tuk Pita mimæ, “!Setan! !Ap ikin e! Ik nakamærer æswasig kin Yo. Nærigien kafam ripæh næmhenien kin nærigien kape Kughen. Nærigien æmæ kape yermamæ.”

²⁴ Kini Yesu rimini-pæn tuk kafan narmamæ minæ mæ, “Tukmæ yermamæ rimæ tukrikwasig kin Yo, tukramækeikei mæta ye nærigien kafan, kini tukmæ rærig pawk næmhæyen ræmhen kin næmhæyen ye nimhæyen ye nai kamarkwao kin, mærig tukrikwasig kin Yo.

²⁵ Meinai yermamæ yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukramækeikei mimhæ. Mærig yermamæ yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukraræ ye nimraghien rerin.

²⁶ Tukmæ yermamæ kirik kafan nautæ rehuæ pik ye tokrei tanæ e, mamarakikin kafan nimraghien tukun, nanmin tukrerwei. Mærig nar kirik rirkæk min tuk nivæhyen nimri nimraghien kafan.

²⁷ Ror mæknakin meinai Yo Ji Yermamæ jakpiuæ kimawæ agelo minæ ye næsaninien ehua mine nikhakien kape Rimik, kini jakpivæhsi-pæn nærokien kimi narmamæ mfam tuk wok yame kimisor.

16:14: Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * **16:16:** “Kristo” mine “Mesaea” kwæm næmhen. Nipran rimæ, “Yermamæ yame Kughen rimini kupæn mæ tukrher-pæ kin tuk niwæh-miraghien ætawæ.” † **16:17:** Nægkiarien kape Gris ramni mæ “Saemon Bar Jona.” Nipran ramni mæ in ji kwæn kirik, nhagin e Jona. ‡ **16:17:** Gal 1:15-16 † **16:18:** Ye nægkiarien Gris, “Pita” nipran ramni “kapier.” **16:18:** Jon 1:42; Efes 2:20 **16:24:** Mat 10:38; Luk 14:27 **16:26:** Mat 4:8-9 **16:27:** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Rev 22:12

²⁸ Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə tiksın kasarə ikin e to khapəh nhamhəyen miseriaji nıpiğ narmamə tuksəm Yo Ji Yermamə yakavəh nehuəyen tuk narmaruyen ye narmamə.”

17

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nımrin rukreikin muə mor pisin
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Nıpiğ sikis ruauə muavin, Yesu rikir Pita, Jemes mine piauni Jon mishaktə fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pisin əmə kimirhkwasig kin.

² Aikin, nıprai Yesu rukreikin muə mor pisin. Nımrin rakhak rəmhen kin nikhakien kape mirh. Kini neipən kafan rhawən pik.

³ Kini yemasur kupən mir kiraru, Elaeja mine Moses, kratərhav-pə min, marhəgkiar irisir Yesu.

⁴ Kini Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru, rhuvə mə kimasir jakəhrarə əmə eikin e. Pəh yakrharkwopək nimə kisisər. Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elaeja kirik.”

⁵ Pita raməgkiar hanə, məknekin napuə hawən kirik reiwaiyu, muvrig əpis əriə. Kini nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mimə, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”

⁶ Kimirhərig nəgkiarien a, kirhigin pik, mirhənim-pən nımririsir ye nımoptanə.

⁷ Mərig Yesu ruə mirap ərisir mimə, “Rhekimter. Mirhipəh nırhiginien.”

⁸ Məknekin, krharharha, mrhipəh min nırhəmien əriu. Yesu pisin əmə ramərer.

⁹ Kini khasi-faktə ye tukwas, Yesu rimini-əhu əutən pən tuk ərisir mimə, “Takrhıpəh nırhəvsəoyen kin mirheriaji Yo, Ji Yermamə, jakimragh min ye nımhəyen kafak.”

¹⁰ Kini krhaiyoh mirhimə, “?Mərig rhawor e nəmhajoun kape loa minə kamhani mhamə Elaeja tukraməkeikei məkupan ye Kristo muə?”

¹¹ Kini Yesu rimə, “Nəfrakisien mə Elaeja tukraməkeikei məkupan muə mə tukrətu huvə narimnar fam.

¹² Mərig yakamni-pre tuk əmisir mə Elaeja ruərerig ta, mərig narmamə khapəh nharkunien in; misor ahas pən kimin. Ye norien kirikianə min, tuksor Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyen.”

¹³ Ramni məknakin, kafan narmamə minə kharkun mə In raməgkiar ye Jon Baptaes.

Yesu rımnəko ta nanmin has ye pikwarien kirik
(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

¹⁴ Kini khatərhav-pə tuk nukwhao ehuə. Kini yermamə kirik ruə mənimkur-pən tuk Yesu mimə,

¹⁵ “Yermaru. Pəh rikim tukrehuə tuk pikwarien kafak. Nıkəvaan ramor pik in. Ramarə ye nıpiğ əutən. Nıpiğ rıpsaah ramimir-pən ye nap mine ye nu.

¹⁶ Kini yo yimirəh mivən kimi kafam narmamə minə, mərig kiseinein nor-huvəyen.”

¹⁷ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Kəsi! Kimiə e taktakun mine, nhatətəyen kapəmiə rirkək. Kini kapəmiə nətərigien rapəh natuatukien. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji naha nıpiğ takpishatətə irak?” Kini mamni min mimə, “Harəh pikwarien en mhauə.”

¹⁸ Kini Yesu rımnəgkiar skai kimi nanmin has maməko-ta. Məkneikin mor huvə pikwarien a.

¹⁹ Kini ai kafan narmamə khauə iriə pisin əmə misəm Yesu misaiyoh-pən mhamə, “?Rhawor e kimawə yakwəseinein nəkotayen nanmin has a?”

²⁰⁻²¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Meinai nhatətəyen kapəmiə rikəskəh əmə. Kini nanmin has yamə mine kisor məknekin, to nakpəh nəviginien məhuak mirkun

nəkotayen əriə.* Məriğ yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə to nhatətəyən kapəmiə rikəskəh pawk rəmhen kin kwənkwai mastad, məriğ takharkun nhani-pənien tuk tukwas e mhamə, ‘Əta ikin e mivən aikin a,’ kini tukror nəkwaimiə. Kini takharkun nisorien narimnar fam.”

Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

²² Kini kimnhauə kirikianə apa Galili, kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kwən kirik tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə.

²³ Narmamə tukshopni Yo, kini ye nipiğ yame ror kisisər kin, Kughen tukrivəh miragh Yo ye nimhəyən.” Kini kafan narmamə minə rikiriə rəpou pik tuk nəgkiarien a.

Yesu rameighan kin mə tukvəhsi-pən mane kape takis kimi Nimə Ehuə kape Kughen

²⁴ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə kimnhatərhav apa Kapaneam. Kini narmamə yame kasərer tuk mane kape takis kape Nimə Ehuə kape Kughen khauə tuk Pita mhamə, “?Rhawor? ?Yhajoun kafam ramərok-pən takis kin mane kape Nimə Ehuə kape Kughen, uə nikam?”

²⁵ Kini Pita rimə, “Əwəh. Ramərok.”

Kini Pita rivən ye nəkwai nimə, Yesu rəkupən maməgkiar mamni nuhpikinien kirik mimə, “Saemon. ?Nakmə rhawor? ?King minə kape tokrei tanə kamhavəh takis tuk nipa? ?Kamhavəh tuk kapəriə narmamə minə, uə tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpien?”

²⁶ Məriğ Pita rimə, “Kamhavəh tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpien.”

Kini Yesu rimə, “Nəfrah. Narmamə kape king khapəh nisərokien takis.”†

²⁷ Kini Yesu rirpin mimə, “Məriğ kitawə khapəh nisorkeikeiyen mə tuksor niemha rhai əriə tuk ətawə. Kini ror məknei, rhuvə mə ik takvən apa ye lugun, maruk kin string, mivi kəmam. Kəmam yame takvi məkupan, meikus nəkwan, məm mane‡ kirik rəmhen tuk nərokien takis. Vəh mane en, mivən, mivəhsi-pən kimi əriə tuk nərokien takis kapərao.”

18

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Ye nipiğ a, narmamə kape Yesu kimnhauə misaiyoh-pən mhamə, “?Pa in yerpriğ ye narmaruyen kape Kughen?”

² Kini Yesu rokrən kin kwajikovə kirik, ruə mərer ye kwerkwan irəriə.

³ Kini mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakhapəh nisararien irəmiə mhauə rəmhen kin kwajikovə, to nakhapəh nhavənien misarə ye narmaruyen kape Kughen.

⁴ Ror məkneikin, tukmə yermamə ravəhsi-əhu atuk in rəmhen kin kwajikovə e, in yerpriğ ye narmaruyen kape Kughen.

⁵ “Yermamə yame ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo.

⁶ Məriğ Kughen tukror narpinien ehuə kimi narmamə yamə mine kamhavi-pən kwajikovə yamə mine kishatətə irak, mə tuksor təvhagə has. Kini narpinien a tukriskai

* **17:20-21:** Nəgkiarien e ye ves 21 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrah ikin e uə nikam. **17:20-21:** Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Kor 13:2 **17:22:** Mat 16:21 **17:24:** Eks 30:13; 38:26

† **17:26:** Ye nuhpikinien e, Yesu ramni mə in yermamə kape Kughen, to riphəh nərok-pən-ien takis kimi Nimə Ehuə kape Kughen, rəmhen kin yame yermamə kape king to riphəh nərok-pən-ien takis kimi king, nəmə iruə əmə kasərok-pən takis kimin. ‡ **17:27:** Gris ramni “drakna kuas.” “Drakna” kirikianə in nərok kape wok ye nipiğ kirikianə. **18:1:** Luk 22:24 **18:3:** Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 **18:5:** Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20

rapita yame tukruk-pən kapiet kirik ye nipətək nuan, karkw-ərhav-pən kin apa ye tame tahik mə tukrəmnim.

⁷ “!Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukruə tuk narmamə kape tokrei tanə e yame kamhavəh-sipən vəhsi-pən kimi narmamə mə tuksor təvhagə hah. Nivəhsi-pən vəhsi-pənien minə a tukraməkeikei muə. !Mərig, kəsi! Nəmhəyen ehuə tukruə tuk yermamə yame in ramor swatuk tuk nahasien a.

⁸ Kini tukmə kwermim uə nihum ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takəraru ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh kwermim uə nihum nikarin mamragh kin kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehuə kin kwermim kwis mir uə nihum kwis mir.

⁹ Kini tukmə nimrim ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh nimrim kirikianə mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehuə kin nimrim kwis mir.”

Nuhpikinien ye sipsip yame rimnerwei
(Luk 15:3-7)

¹⁰ Kini Yesu rimə, “Takasəkeikei mharkun huvə mə takhapəh nisəm-əhuyen narmamə minə kafak yamə kisəmhen kin kwajikovə, meinai yakamni-pre tuk əmiə mə agelo yamə mine kasəm əriə, nipig mifam iriə kasərer ye nimri Rimik apa ye rao ye neai, mamhani-ərhav pən nhagriə tukun.

¹¹ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə mə jakarhakin narmamə yamə mine kwəserwei, mivəh miragh əriə.*

¹² “Tukmə yermamə kirik, kafan sipsip wan hundred, kini kirikianə ramerwei. ?Mərig nakirkun mə tukrhawor? In tukraməkeikei mipəh kafan naenti naen sipsip kasərer ye tukwas, kini in mivən marhakin yame rimnerwei.

¹³ Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nipig tukrəm, rikin tukragien tuk sipsip kirikianə əmə rapita nagienien tuk naenti naen e khapəh niserweiyen.

¹⁴ “Ye norien kirikianə əmə min, Rimimie apa ye rao ye neai, In ripəh norkeikeiyen mə kafan kirik kwajikovə tukrerwei.”

Piam yame ramor nahasien kimik
(Luk 17:3)

¹⁵ Kini Yesu rimə, “Tukmə piam kirik ror nahasien kimik, yuvən kimiru pisin əmə, mhajoun-pən naha nhagin yame rimnor ripəh nəmhenien. Tukmə rərig ik, kafam nəgkiarien tukror rikin rirerig-pə min, nakawor huvə əmiru minə.

¹⁶ Mərig tukmə ripəh nərigien ik, takvəh min yermamə kirikianə uə kiraru, mə tukirkun mə nəgkiarien fam yame takhani in nəfrakisien.†

¹⁷ Kini tukmə ripəh nərigien əmiə, hani-ərhav kimi niməhuak. Kini tukmə ripəh nərigien niməhuak, səm in rəmhen kin yemə iruə, uə [yemə has rəmhen kin] yermamə yame ramərer tuk mane kape takis.

¹⁸ “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə naksəhitə ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrəhitə ye rao ye neai. Tukmə nakasətapig ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrətapig ye rao ye neai.

¹⁹ “Kini yakamni-pre min tuk əmiə mə, tukmə kimiru kiraru nakrani kwis mə takwaiyoh kin nar kirik, kini Rimik apa ye rao ye neai tukror naha nhagin yame nakawaiyoh kin.

18:6: Mak 9:42; Luk 17:1-2 **18:8:** Mat 5:29-30 **18:9:** Mak 9:43-48 * **18:11:** v. 11 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini nəgkiarien ikin e uə nikam. **18:12:** Esik 34:11,16; Luk 19:10 **18:15:** Luk 17:3; Gal 6:1 † **18:16:** Nəgkiarien kirik ye Dut 18:15 ramni mə tukmə narmamə kiraru uə kisısər kirhəni nəgkiarien kirikianə, tukni nəfrakisien ye nəgkiarien kapərisir. **18:18:** Mat 16:19; Jon 20:23 **18:19:** Mak 11:24; Jon 15:7

²⁰ Ror məkneikin meinai ikin hiə yermamə kiraru uə kisisər kirhuə kirikianə ye nhagik, kimawə miriə.”

Nuħpikinien ye yermamə yame narmamə kasor kaon kimin, kini in raməkeikei kimi əriə mə tuksarpin

²¹ Kini Pita rimauə tuk Yesu maiyoh-pən In mimə, “Yermaru. ?Tukmə piak ramor ahas pə kimi yo mamripin, nakmə jakaməkeikei mor fogivim iran m-kivhuun? ?Mi-seven rəmhen uə nikam?”

²² Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, pəh nien mə takor fogivim iran m-seven əmə, mərig takor m-seventi seven.‡

²³ “Takaməkeikei mor məknai meinai narmaruyen kape Kughen rəmhen əmə kin yame king kirik rorkeikei mə tukrəm-ru kaon yamə mine kafan narmamə kasor kimin, mə iriə tukasəkeikei misarpin.

²⁴ Nipig rimirikakun mə tukrivəh tai mane, kharəh kafan kirik yorwok yame ramor kaon rəmhen kin milian vatu khapsaah§, mhavən kimin.

²⁵ Kwən a reinein narpinien; king rimə tukor salem kin yor wok a mine kafan piraovin mine kafan kwajikovə minə mine kafan narimnar minə fam pəh rarpin kafan kaon.

²⁶ “Məkneikin kafan yorwok rənimkur-pən tukun, maməkeikei mamni-pən tukun mə, ‘!Awəh! ?Nakirkun nivəhsi-pə-minien nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpin fam kafak kaon uə?’

²⁷ Kini kafan yeməhuə rikin rehuə tukun, kini məpəh fam kafan kaon mə tukripəh min narpinien, meighaan kin mə tukramvən.

²⁸ “Mərig nipig yorwok a rimavən, məm yermamə kirik yame rimnor kaon kimin rəmhen kin wan hundred taosen vatu əmə.* Iriu kwis yorwok mir kape king. Kini yorwok yame king rimnəru-kin kafan kaon, rarar miraptəək kin yermamə yame ramor kaon kimin, mirəh nipətək nuan, məvit, mamni mimə, ‘!Arpin kafam kaon yame rimnor kimi yo!’

²⁹ “Kini yorwok a yame rimnor kaon kimin reiwaiyu mənimkur maməkeikei kimin mimə, ‘!Awəh! ?Nakirkun nivəhsi-pəyen nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpin fam kafak kaon uə?’

³⁰ “Mərig in rimə, ‘Nikam.’ Kini mivən mə tukrivəh kwən a kavən kivəhsi-pən ye kalabus meriaji rarpin fam mane yame rimnor kaon kin.

³¹ “Nipig yorwok minə tiksın kimisəm nar a, rikiriə rəmhə pik tukun. Kisarar mhavən mhani-əzah-pən fam narimnar yamə mine kimisəm tuk king.

³² “Kini king rimnokrən kin yorwok a ruə rini-pən tukun mə, ‘!k yorwok has kirik. Yimnəpəh fam kafam kaon, meinai ik nimnəkeikei kimi yo tukun.

³³ ?Mərig rhawor e rikim ripəh nehuəyen tuk yermamə yame nakawor wok kimiru min, rəmhen kin yame rikik rehuə tuk ik?’

³⁴ Kini niemha rhai king a, kini rimə tukrəh kavən kirəhsi-pən ye kalabus mə yemə ramarha tuk kalabus tukror nəmhəyen kimin meriaji rarpin fam mane yame ramor kaon kin.”

³⁵ Yesu rimini-ta nuħpikinien a, mini-pən tuk əriə mə, “Tukmə kimia nakhapəh nisəru-kinien norien has yame piaumiə minə kasor irəmiə, Rimik apa ye rao ye neai tukrivəhsi-pre min narpinien rəmhen kin yame king a rimnor kimi kafan yorwok.”

19

*?Rhuvə mə yerman mine piraovin tukwəpəh əriu minə uə?
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)*

‡ **18:22:** Niprai namba seventi seven ramni mə tukraməkeikei məru kin fam norien has yame kamor iran nipig mifam. § **18:24:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə “ten taosen talen” in mane rehuə pik. * **18:28:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə “wan hundred denari.” **18:34:** Mat 5:25-26 **18:35:** Mat 6:15; Mak 11:25; Efes 4:32; Kol 3:13

¹ Kini Yesu rægkiar ta, mitêrhav Galili mivên ye provins e Judia, mivên mamêmîr apa nîkar nu Jodan pên.

² Kini narmamê khapsaah khakwasig kin. Kini In rimnor huvê narmamê aikin yamê mine kamhamhê, kasêsanin.

³ Kini Farisi tiksîn khauê masaiyoh Yesu kin naiyohyen êutên kirik mê tuksâm-ru mê tukrîni nægkiarien kirik yame rîpêh nêmhênien. Mhani-pên tukun mhamê, “?Loa rameighan kin mê yerman rîrkun nêpêhyen kafan piraovîn tuk nêrigien apnapig êmê kirik kafan uê nîkam?”

⁴ Kini Yesu rîni-pên tuk êriê mê, “Tukmê ror kîmiê nakhapêh nisêvheikîniyen ye Nêkwêkwê kape Kughen mê nîpig Kughen rîmnêrêhu nîmoptanê, ‘In mor mîn yerman mîne piraovîn.’” *(Jen 1:27)*

⁵ Kini mîmê yerman tukrêta ye rîmni mîne nisîni, kini iriu piraovîn mwarê kirikianê. ‘Iriu tukrauê nîprairiu kirikianê.’ *(Jen 2:24)*

⁶ Kini iriu kwis tukwarê kirikianê. Meinai Kughen rîmêviêfugin mêknakin êriu, yermamê to rîpêh nakapîrien narêyen kapêriu.”

⁷ Kini iriê kisaiyoh-pên In mhamê, “?Tukmê ror mêknakin, rhawor e Moses rîmneighan kin mê yerman rîrkun nîraiye nêkwêkwê tuk nêpêhyen kafan piraovîn mîvêhsi-pên kîmin, kini mêpêh in?”

⁸ Kini Yesu rîni-pên mîn tuk êriê mîmê, “Moses rîmneighan kin êmiê mê taksêpêh kapêmiê nîpiraovîn mînê meinai kapêmiê kapê riskai pik. Mêrig in apa kupan rîpêh norien mêknakin.

⁹ Mêrig yakamni-pre tuk êmiê mê tukmê yerman kirik, kafan piraovîn rîpêh nîvên-hanêyen tuk yerman pîsîn kirik, kini tukmê yerman a rarar mîvên tuk yarmê, rêmhen kin mê in rîmnêkrêh kin piraovîn a.”

¹⁰ Kafan narmamê kisêrig, kisakur, mhani-pên tukun mhamê, “Tukmê narêyen kape yerman mîne piraovîn riskai pik mêkneikin, rhuvê mê tukpêh êmê norien kape mared.”

¹¹ Kini Yesu rîni-pên tuk êriê mîmê, “Pêh nien mê narmamê m-fam kharkun nîsorien nægkiarien e; mêrig êmê yamê mîne Kughen rîmîvêhsi-pên nîrkunien kîmi êriê, kapêriê pîsîn êmê.

¹² Ror mêknakin meinai narmamê tiksîn to khapêh nîsorien mared tuk nêrigien pîsîn pîsîn mînê. Tiksîn tukhapêh nîsorien mared meinai nîprairiê rahas ror hanê. Kini tiksîn tukhapêh nîsorien mared meinai kêrai rêmhen kin kao karman. Kini tiksîn kamhani atuk êmê mê tukhapêh nîsorien mared mê tuksor wok kape narmaruyen kape Kughen. Yermamê yame rîrkun nîvêhyen nægkiarien e, tukramêkeikei mîvêh.”

Yesu ravêhsi-pên nîhuvêyen kîmi kwajikovê mînê

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kini narmamê tiksîn khapîk kapêriê kwajikovê mînê, mhauê mîsêm mîn Yesu, mê In tukrêrêhu-pên kwermîn irêriê, mamêhuak tuk êriê. Mêrig narmamê mînê kape Yesu kîmnhani-êhu êriê.

¹⁴ Kini Yesu rîmê, “Takhapêh nhani-êhuyen kwajikovê mînê. Sêta irêriê pêh khauê tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamê yamê mîne kisêmhên kin kwajikovê mînê en.”

¹⁵ Kini In mîpîk kwajikovê mînê a mêrêhu-pên kwermîn irêriê, mîvêhsi-pên nîhuvêyen kîmi êriê, mitêrhav aikin a.

Tamaruê yame kafan nautê rehuê, mêrig rorkeikei mê tukrarê ye nîmraghien rerîn

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kini tamaruê kirik ruê mêm Yesu, maiyoh In mîmê, “Yhajoun. ?Nakmê jakamêkeikei mor naha nhagin yame rhuvê, mê jakamarê rerîn?”

17 Kini Yesu rimə, “?Nakhawor mamaiyoh Yo kin nar yame rhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə. Tukmə nakmə takarə ye nımraghien rerin, əri-pən loa.”

18 Mərig kwən a rimə, “?Naha loa yame nakamni?”

Kini Yesu rimə, “Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mıpəh napir-pəniyen tuk piraovin pisin. Kini mıpəh nəkrəhyen. Kini mıpəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik.

19 Tuk nıpig minə fam takamsiai rimim mine nisinim. Kini morkeikei min ik minə tiksın rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.”*

20 Kini tamaruə ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam. ? Mərig naha nhagin raməmır yame yakpəh hanə norien?”

21 Kini Yesu rimə, “Tukmə nakmə kafam nımraghien tukratuatuk, yuvən, məvrai rik rik kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi narmamə yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

22 Nıpig tamaruə ai rımnərig nəgkiarien yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah.

23 Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “!Nəfrakis! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivəniyen ye narmaruyen kape Kughen.

24 Kini yakamni-pre min tuk əmiə mə, ?Nakasərig mə nar mıragh ehuə kirik rəmhen kin kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nikam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətəyen aikin a muə Kughen ramarmaru iran.”

25 Kini narmamə kafan minə kisərig, kisakur, minəsaiyoh mhamə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nımraghien rerin?”

26 Mərig Yesu rəm tim tim əriə mini-pən tuk əriə mə, “Nar e, to yermamə rıpəh norien. Kughen pisin əmə In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narimnar fam.”

27 Kini Pita rini-pən tukun mimə, “?Mərig kimawə jakhavəh naha nhagin? Yiməsəpəh fam kapəmawə narimnar, mhauə, mhakwasig kin Ik.”

28 Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yakamni əfrəh tuk əmiə mə, ye nıpig yame narimnar fam tukhaukreikin mhauə mhawi, kini Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kafak jea kape king yame rhakak pik, kini kimiə e yame nımnhakwasig kin Yo, taksəkwətə-pən min ye jea kape king iriə m-fam twelef, kini masarmaru ye kwənərəus twelef kape Isrel.

29 Kini narmamə m-fam yamə mine kimisəpəh kapəriə nimə minə, uə piauriə minə, uə nowinriə minə, uə rimriə minə, uə nisinriə minə, uə jiriə minə, uə kapəriə nıpiraovin†, uə nımoptanə kapəriə tuk nhagik, Kughen tukrivəh-sipən narimnar minə a rehuə pik kimi əriə, mivəhsi-pən nımraghien rerin kimi əriə.

30 Mərig, narmamə minə e kasəkupən tukpihamakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mıpisəkupən.”

20

Nuhpikinien ye yorwok minə apa plantesen kape grep

1 Kini Yesu rimə, “Ror məkneikin mə narmaruyen kape Kughen rəmhen kin yemehuə kirik kape nəsimien. Rımatərhav yenpig-enpig əgkap marha-kin narmamə mə tukhauə misor wok ye plantesen kape grep.

2 Kini mini mə tukrərok əriə kirikianə kirikianə wan taosen vatu.* Marar mher-pən kin əriə khavən misəsim.

19:17: Lev 18:5; Luk 10:28 * **19:19:** Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20. **19:26:** Job 42:2 **19:28:** Mat 25:31; Luk 22:30; Rev 3:21 † **19:29:** Nəgkiarien e “Nıpiraovin” rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrakis uə nikam. **19:30:** Mat 20:16; Luk 13:30 * **20:2:** Nəgkiarien kae Gris ramni mə “wan denari.” In nərok atuutuk kape wok kape nıpig kirikianə.

³ “Ipa kə tuk naen klok yenpig-enpig, ritərhav, mamvən ye maket, məm narmamə tiksın kasərer apnapig.

⁴ Rini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə havən misəsım apa plantesen kape grep kafak. Kini jakərok əmiə kın mane yame ratuatuk.’

⁵ Kini kimnhavən.

“Kini yer kweiha, rimatərhav mor nar kirikianə mın, kini mor mın ye tri klok yenaiyu.

⁶ Kini ipakə tuk faef klok yenaiyu, ritərhav mivən məm narmamə tiksın kasərer apnapig əmə. Kini rini-pən tuk əriə mə, ‘Rhawor nakasərer ikin e kape nıpig piəpiə kirik mhapəh nisorien nar kirik?’

⁷ “Mərig khani-pən tukun mhamə, ‘Meinai yermamə kirik rıpəh nivəhsi-pəyen wok kirik kimi əmawə.’

“Kini rini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə havən misəsım apa plantesen kape grep kafak.’

⁸ “Kini yenaiyu, yemehuə kape plantesen kape grep rini-pən tuk manaja mə, ‘Okran kın yorwok mınə khauə, nakvəhsi-pən nərok kapəriə. Takrikakun mamərok narmamə yamə mine kimnhauə mhakwasig, mamvən meriaji-pən narmamə yamə mine kimnhauə misəkupan.’

⁹ “Kini yorwok yamə mine kimnhauə misor wok ye faef klok, manaja rımnərok əriə wan taosen vatu.

¹⁰ Ror pən, narmamə yamə mine kimisəkupən misor wok, khamə ta mə tukhavəh rapita yamə mine kimisor wok mhakwasig. Mərig iriə kirikianə kirikianə kimnhavəh əmə wan taosen vatu.

¹¹ Nıpig kimnhavəh mane, misat-munmun mhani hah yemehuə kape plantesen.

¹² Mhani-pən tukun mhamə, ‘Nəmə yamə mine kimisor wok mhakwasig, kimisor əmə wok ye aoa kirikianə əmə, mərig ik nımnərok əmawə miriə rəm nəmhen əmə. Mərig kimawə yimisor wok ehua yer kweiha ehua, nıpig piəpiə.’

¹³ “Mərig yemehuə rini-pən tuk əriə mə, ‘Yo kirik. Pa rimə yimnoriah ik. Nakneighaan ta kın mə jakvəhsi-pre wan taosen vatu.

¹⁴ Vəh kafam mane mamvən. Yakorkeikei mə jakərok yermamə yame rımikwasig rəmhen əmə kın ik.

¹⁵ Kafak e mane. Yakirkun norien naha nhagin kın mane kafak. ?Nakamor jalus meinai yakamor huvə pən kimi əriə uə?’ ”

¹⁶ Kini Yesu rımini-ta nuhpikinien mını-pən tuk əriə mə, “Narmamə mınə e kamhakwasig tukpisəkupan, kini yamə mine kasəkupən tukpihakwasig.”

Yesu rımini ərhav mın mə tukrimhə kini mamragh mın

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Kini Yesu rokrən mın kın kafan narmamə twelef mə tukhauə ye tamhekın kirikianə. Kini mını-pən mımə,

¹⁸ “Taktəkun ai tukshaktə mhavən Jerusalem. Kini ye kwənmhaan aikin a, narmamə tiksın tuksərəhu-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi jif pris mine nəmhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə Yo jakaməkeikei mımhə.

¹⁹ Kini tukseighan-pən kın Yo kimi narmamə mınə e pəh nien mə nəmə Isrel, mə tuksarh iakei irak, misərkis-ərkis Yo, kini misəsik-pən yo ye nai kamarkwao kın. Kini mərig jakamragh mın ye nıpig yame ror kisisər kın.”

Mama kape Jemes mine Jon raiyoh-pən nar kirik kimi Yesu

(Mak 10:35-45)

²⁰ Kini piraovın kape Sebedi rikir tını mir muə mənımkur-pən tuk Yesu maiyoh In kın nar kirik.

²¹ Kini Yesu rımini-pən tukun mə, “?Nakorkeikei naha?”

Kini pian a rımə, “Pəh kafak kwajikovə mir kirik tukrəkwətə ye nıkarım matuk, kini kirik tukrəkwətə ye nıkarım mawor, nıpig lk takvəh nehuəyen kape narmaruyen.”

²² Mərig Yesu rini-pən tuk kwərə mir a mə, “Nakawaiyoh-pə kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramə nakwəmhən mə takwərig mın nəmhəyen ye nıpraimiru rəmhən kin yame Yo jakərig uə?”†

Kini iriu kramə, “Əhə. Kimru yakwəmhən.”

²³ Kini Yesu rini-pən mə, “Nəfrakis. Kimiru takwərig nəmhəyen rəmhən kin yame Yo jakərig. Mərig nar yame nakwaiyoh kin, mə kirik tukrəkwətə ye nıkarık matuk, kirik ye nıkarık maor, yo yakeinein nıvəhsi-preyen. Mərig Rımık Kughen rımıvəhsi-pən kwənmhan mir e kimi narmamə yamə mıne In rımırpen ta mımə iriə tuksəkwətə ikin.”

²⁴ Nıpig narmamə mınə tıksin kape Yesu, iriə ten, kısərig nəvsaoyen kin, niemha rhai əriə tuk Jemes mıne Jon.

²⁵ Kini Yesu rokrən kin əriə mə tukhauə misəm. Kini mını-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehuə yamə mıne pəh nien mə nəmə Isrel. Iriə kasor əutən pik tuk kapəriə narmamə mınə. Kini kapəriə nəmehuə mınə kasəviətərəkın-əhu pik əriə mhamə tukamhakwasig əmə kin əriə.

²⁶ Mərig rıpəh natuatukien mə kimiə taksor məknakin. Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrıvəh nehuəyen rapita əmiə, nərigien kafan tukreiwayu muə mə in yor atuə kin kirik kapəmiə.

²⁷ Kini tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrəkupən mamkir əmiə, in mın tukruə rəmhən kin yasitu kapəmiə fam

²⁸ rəmhən kin yame Yo mın, Ji Yermamə, pəh nien mə Yo yımauə mə narmamə tuksor atuə kin kafak. Yımauə mə jakor atuə kin kapəriə, kini moriah kafak nımraghien marpın nımraghien kin kape narmamə khapsaah.”

*Yesu rımnor huvə nımrın pıs mir
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

²⁹ Kini Yesu mıne kafan narmamə khauə yerkwanu kirik nhagin e Jeriko. Misarə, mhatərhav mın, narmamə khapsaah kımnhakwasig kin əriə.

³⁰ Kini nımrın pıs mir kwəkwətə ye nıkar swatuk. Kini nıpig kwərig mə Yesu e ramuə, kwokrən kin In mırəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yakworkeikei mə rikim tukrehuə tuk əmru.”

³¹ Kini narmamə khapsaah kısəgkiar-pən skai kimi əriu, mhamə, “!Ah! Rapim.”

Mərig iriu karərpın əmə ye nokrənien. Mırəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yakworkeikei mə rikim tukreihuə tuk əmru.”

³² Kini Yesu rarar, mokrən kin əriu mımə, “?Nakramə jakor naha nhagin kimi əmiru?”

³³ Kini krəni-pən tukun mırəmə, “Yermaru. Yakworkeikei mə nımrımrıru tukrarha, pəh yakwəm nar.”

³⁴ Kini Yesu rikin rehuə tuk əriu, mərao-pən mırıp nımrıriu. Məknekin nımrıriu rarha. Kini kwəm nar. Kini ai iriu mırakwasig kin Yesu.

21

*Yesu ramvən Jerusalem mamor əpu mə In king
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Kınəmhavən pakə tuk Jerusalem, mhatərhav-pən yerkwanu e Betfas, ipakə tuk tukwas kirik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pən kin yermamə kıraru kafan,

20:21: Mat 19:28; Luk 22:30 † **20:22:** Ye v. 22, Yesu rımnəgkiar kin nuhpikinien məknekin, “?Nakrarkun nıranım-pən-ien ye pənkin yame jaknım-pən ikin uə?” Mərig Translesen Komiti rımnəri-pən yame Bislama Baebol ramni mhoprı nuhpikinien mırıai əmə nıpran. **20:25:** Luk 22:25-26 **20:26:** Mat 23:11; Mak 9:35 **20:28:** Luk 22:27; Fil 2:7

² mīmə “Takravən yerkwanu a nakaravaag-pən ikin. Kini mwəm dongki kirik, mine tini, kimirkwəji əriu. Nakararisin əriu, mwəsīg mirauə.

³ Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre tuk əmiru mə takweihe kin, takrani-pən tukun mirəmə, ‘Yermaru rimə tukrəsua ye dongki mir e.’ Kini taktakun əmə tukreighaan kin dongki mir a kimi əmiru.”

⁴ Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarieren kape profet kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rimini mīmə,

⁵ “Hani-pən tuk nipian Saeon* mhamə,
‘Səm-ru kapəmiə king ruauə tuk əmiə,
maməsua ye dongki.

Maməsua ye ji dongki.

Kini king a In yemə mar.’ ”

(Sek 9:9)

⁶ Kini kafan yermamə mir kwor naha nhagin yame Yesu rimini.

⁷ Kiravən mirarəh dongki mine tini mirauə mwəm Yesu. Miravəhsi-ta kot kapəriu mawəpeinə-pən kin ye nimetai dongki. Kini Yesu rəsua iran.

⁸ Narmamə khapsaah kisətu kot kapəriə mīmhahuvə-pən kin kimi swatuk; kini misərai nimar nai misətu-pən min ye swatuk.

⁹ Narmamə yamə mine kasəkupən kin Yesu kini mine yamə mine kimnhakwasig kin kasokrən apomh mamhani mhamə,

“!Səgnəgin Mikip King Deved!†

Pəh kivəh-si haktə Kwən e ramua ye nhag Yermaru.

(Sam 118:26)

!Səgnəgin Kughen yerpig!‡

¹⁰ Yesu rimatərhav-pə Jerusalem, narmamə m-fam aikin, rikiriə rimnakur mamhani nəgkiarieren ripsaah misaiyoh-pən əriə minə mhamə, “?Pa e?”

¹¹ Kini narmamə khamə, “Yesu e. In profet kirik rimasi-pən apa Nasaret ye provins a Galili.”

*Yesu rimnəko ta narmamə yamə mine kasor nar apnəpig ye Nimə Ehuə kape Kughen
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)*

¹² Kini Yesu rivən ye nimə ehua kape Kughen. Kini maməko yerhav narmamə yamə mine kasəvrai narimnar mamhavəh mane iran, mine yamə mine kasəvrə. Kini mərakita kin narimnar yame ramswin ye tebol kape narmamə yamə mine kasərai mane ikin; kini məsuə kin jea kape narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə.§

¹³ Kini mor kwirig kimi əriə mīmə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,
“ ‘Nimə kafak, in nimə kape nəhuakien.’

(Aes 56:11)

Mərig kimie nakasor rəmhen kin

‘nimə yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’ ”

(Jer 7:11)

¹⁴ Kini nimrin pis minə mine yamə mine nihuriə rarpəvin kimnhavən tuk Yesu apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini ror huvə əriə.

¹⁵ Kini kwajikovə minə kasokrən apomh ipakə tuk Nimə Ehuə kape Kughen mamhani mhamə, “!Səgnəgin Mikip King Deved!” Mərig jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kimisəm Yesu ramor narimnar huvə minə, misərig mə kwajikovə minə a kasəgnəgin In, niemhaa rhai əriə.

¹⁶ Khani-pən tuk Yesu mhamə, “?Nakərig nəgkiarieren yame kwajikovə minə e kamhani iram uə?”

Kini Yesu rimə, “Əhə. Mərig tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəgkiarieren ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

* **21:5:** Jerusalem, nhag pisin kirik e Saeon. † **21:9:** Kimnhani mhamə, “Hosana.” Kini nipran rimə, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ‡ **21:9:** Kaməni nipe e ye nipig kape Pasova. § **21:12:** Yesu rimnor məknekən, mamor fulfilem profesi kirik ye Sek 14:21.

“Ik nimmor mə kwajikovə minə, mine kwajikovə əmtəmtə minə tuksəgnəgin Ik ye tikinheriə.” (Sam 8:2)

17 Kini rəgkiar ta, məpəh əriə mitərhav Jerusalem mamvən Betani, mapir ikin.

*Yesu rimiini hah nai kirik kimə figtri, kini ror siə kin
(Mak 11:12-14, 20-26)*

18 Kəni rikwamer kin, yenpig-yenpig əgkap, iriə khatərhav min Betani, mharerig-pən Jerusalem, kini Yesu rinəmkəv.

19 Kini məm nai kirik, kimə figtri, ramərer ye nıkar swatuk. Rəriwək mivən pakə tukun, məm nımarin in əmə e in əmə. Kini Yesu rəgkiar-pən kimi figtri ai mımə, “Yermamə tukripəh min nənien kwənkəwam tuk nipig kirik.”* Məkneikin nai a rımnaukei.

20 Kini narmamə kafan minə kimisəm, kisakur. Mhamə, “!E-he-o! !Nai e raukei ahuaa əmə!”

21 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakshatə ye Kughen, kini kapəmiə nhatətəyen rıpəh norien kıraru, nakharkun nisorien nar yame yimmor ye figtri. Mərig pəh nien mə in əmə a, mərig nakharkun nhani-pənien tuk tukwas a mhamə, ‘Əta eikin e mivən məmnim apa ye tahik’ kini tukror nəkwaimiə.

22 Tukmə nakshatə, nakharkun nhavəhyen naha nhagin yame naksəhuak tukun.”

*Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu mə rımasip-kaa
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

23 Kini Yesu rıvən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen maməvhag kimi narmamə. Kini jif pris minə mine nəmehuə kape kwənərəus kape Isrel minə, khauə misəm In. Masaiyoh In mhamə, “?Nakamhawor narımnar minə e? ?Pa nhagin rımivəhsi-pre nehuəyen mə takor narımnar məknekin?”

24 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuvə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rımivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narımnar.

25 Hanipə-ru tuk Yo mə ?Pa rımivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

Kini kınasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw ni e? Tukmə kıtawə khani mə, ‘Kughen rımivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon,’ mərig Yesu tukrimə, ‘?Tukmə Kughen rımivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?’

26 Mərig to khapəh min nhaniyen mhamə, ‘Yermamə əmə rımivəhsi-pən nehuəyen kimin,’ meinai kıtawə khagin kin narmamə minə e meinai iriə kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

27 Ror pən iriə kimnhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yakseinein.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mımə, “Əhə. Mərig Yo min to yakpəh nini-pre-yen mə Pa nhagin rımivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narımnar.”

Nuhipikinien ye pikwarien kıraru

28 Kini Yesu rimiini-pən min nuhipikinien tuk əriə mımə, “Kwən kirik, tını yerman kıraru. Kini rıvən mimi-pən tuk irehuə mımə, ‘Narik, yuvən məsim ye plantesen kape grep.’

29 Mərig rımə, ‘Ah. Yakapəh.’ Kini marə, marar min ye nərigien kafan mivən məsim.

30 Kini tatə kapəriu rımavən məm yame rəkəskəh, mimi-pən min əmə nar kirikianə. Kini rımə, ‘Rhuvə, pəh yakvən.’ Meikuə, məpəh.”

31 Kini Yesu raiyoh əriə mımə, “?Kwərə mir a, pa nhagin rımnor nəkwai rımni?”

Kini khamə, “Irehuə.”

* 21:19: Yesu rəgkiar kin nai e rəmhen kin nuhipikinien kirik, mimi məknekin, “Tukmə yermamə rapəh norien nəkwai Kughen, kafan narəyen tukrəmhen kin figtri; tukror siə kin.” Ror pən Yesu ramni hah narəyen yame ror siə kin.

21:21: Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1 Kor 13:2 21:22: Mat 7:7-11; 18:19 21:26: Mat 14:5

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Ratuatuk. Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nəmə has rəmhen kın narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nīpiraovın kape swatuk kimnhauə ye narmaruyen kape Kughen kwasig ikin kimia.

³² Meinai Jon Baptaes rimauə tuk əmiə mə tukrhajoun swatuk kape norien atuatur, kini mərig kimiə nimnhapəh nhaniyen nəfrakisien iran. Mərig yor təvhagə has minə rəmhen kın narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nīpiraovın kape swatuk, iriə kimnhani nəfrakisien iran. Mərig kimiə naksəm pawk nar a, mhapəh nisararien ye nərigien kapəmiə mhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.”

Yesu ramni mə nəmə Isrel kimishopni profet kape Kughen rəmhen kın yame yorwok minə kimishopni narmamə kape yemehuə kape plantesen

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Kini Yesu rimə, “Kini sərig min ru nuhpikinien kirik. Yermamə kirik rimnəsim kın kafan plantesen kın grep, markoparin-pən. Kini mikir kwətəgtap kirik kape nəviəsis-pənien kwənkwaı grep iran. Mə nehen tukraiye, kīvəh kor waen kın. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer ikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksın, tukhapik nəriə tiksın, mhavəh-si-pən nan kirik rəmhen kın nərokien. Marə, mitərhav min aikin mivən ye tanə pisin.

³⁴ Kini kwənkwaı grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kın kafan tiksın manaja mə tukhavən misəm narmamə yamə mine kisəsim aikin mə tukhavəhsi-pən grep nan, rəmhen kın nərok kafan.

³⁵ Mərig iriə kisərar, mhauh kirik, mishopni kirik, misarkwhopni kirik.

³⁶ Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kın kafan tiksın narmamə kisapita yamə minə apa kupan. Khavən, kini narmamə yame kasəsim kimisor rahas pən min kimi əriə rəmhen kın yame kimisor kupan.

³⁷ Kisor məknaikin mamhavən, yamehuə kape plantesen rher-pən kın tini rivən tuk əriə. Ye nərigien kafan rimə, ‘Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, kini tukhasiai.’

³⁸ Mərig iriə kisəm khamə, ‘Kwajikovə atuatur e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kın.’

³⁹ Məknəkin kharaptəəkın, misarkwərhav kın ye plantesen mishopni.”†

⁴⁰ Kini Yesu raiyoh narmamə yame kasətərig kın, mīmə, “?Rikimiə raməsik mə nīpig yemehuə kape plantesen tukruə, kini tukrhawor-pən iran mine narmamə yamə mine kimisəsim ye plantesen kafan?”

⁴¹ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tukroriah-oriah nəmə has minə a, mhopni əriə. Kwasiğ ikin, tukreighaan pən kın kafan plantesen kimi narmamə pisin minə. Kini ye nīpig atuatur yame grep tukrimhiak, iriə tukhavəhsi-pən kwənkwan kimin.”

⁴² Kini Yesu rimə, “Tukmə ror kimiə nakhapəh nisəvhəkin-hanə-yen nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mīmə,

“ ‘Nai yame narmamə kape nīvhirəkinien nimə kimnhavəh kini minəsarakikin.

Mərig nai ai rehuə, taktəkun ai Kughen rimnherig min, mor səpag apomh kın.

Nar e Kughen Yermaru rimnor.

Rikitawə ragien pik tukun.’

(Sam 118:22,23)

⁴³ “Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə tukvəh-si ta narmaruyen kape Kughen tuk əmiə, kīvəhsi-pən kimi narmamə yamə mine kasor narmaruyen kape Kughen ramkuə kın kwənkwan.

⁴⁴ Tukmə yermamə kirik rirəh-pikin səpaag e, tukrowhan əgkap. Kini tukmə səpaag a ruh yermamə kirik, tukrhosis-hosis in.”‡

21:32: Luk 3:12; 7:29-30 **21:33:** Aes 5:1-2 **21:38:** Mat 27:18 † **21:39:** Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksın kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In. **21:39:** Hib 13:12 ‡ **21:44:** Ves 44 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Matiu rimirai əfrakis nəgkiarien ikin e uə nikam.

⁴⁵ Kini jif pris minə mine Farisi minə kimisərig nuhpikinien yamə mine Yesu rimini, kharkun mə In raməgkiar irəriə.

⁴⁶ Kini misarha kin swatuk mə tukhavəhsi-pən Yesu ye kalabus. Mərig kimnhagin kin narmamə, meinai narmamə kamhani mhamə In profet kirik.

22

*Yesu rimini nuhpikinien kape nəviginien ehua
(Luk 14:15-24)*

¹ Kini Yesu rimini min nuhpikinien tiksın tuk əriə mimə,

² “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin king kirik yame ramor apnəpeinə ye nəviginien ehua tuk narkurəkien kape tini.

³ Kini mher-pən kin kafan yorwok minə mə tukhavən mhavi-pə narmamə yame rimnokrən-ta kin əriə mə tukhauə tuk nəviginien. Mərig iriə m-fam kimisəpəh-pən, mhamə to iriə khapəh nhavəniən.

⁴ “Kini rher-pən kin kafan yorwok tiksın min, mini-pən tuk əriə mə, ‘Havən mhani-pən tuk narmamə yamə mine yimnokrən ta kin əriə mə tukhauə mhamə yaknor apnəpeinə ye nəviginien. Yimoh kafak kau yamə mine kisəsis-əsis huvə. Narimnar fam rinəmhen. Hauə ye nəviginien kape narkurəkien.’

⁵ “Mərig khapəh nisərigien yor wok minə a. Kirik ramvən ye kafan nəsimien; kirik ramvən ye kafan stoa.

⁶ Kini tiksın kharaptərəkın yorwok minə a misor ahas-pən irəriə, mishopni əriə.

⁷ Kini king, niemha rhai pik. Kini rher-pən kin mobael kafan minə khavən mishopni narmamə yamə mine kimishopni kafan yorwok minə. Kini mhasiai-pən nap ye taon kapəriə.

⁸ “Kini mini-pən tuk kafan yorwok minə mə, ‘Kinor apnəpeinə ta ye nəviginien kape narkurəkien. Mərig narmamə yame yimnokrən kin əriə, norien kapəriə ripəh nəmhenien mə tukhauə.

⁹ Havən apa ye swatuk minə mhani-pən tuk narmamə apnapig minə fam yamə mine nakasəm, mə tukhauə ye nəviginien.’

¹⁰ “Kini yorwok minə kimnhavən apa ye swatuk minə, misofugin narmamə mi-fam yamə mine kimisəm əriə, yamə mine khahuvə mine yamə mine kisah, kini narmamə kimnhakuar aikin kaməvigin ikin.

¹¹ “Mərig nipig king rimauə məm narmamə, məm yermamə kirik aikin ripəh nivəniən ye neipən kape lafet kape narkurəkien.

¹² Kini king rini-pən tukun mə, ‘Yo kirik, nimipəh nivəhsi-pəniən neipən kape lafet kape narkurəkien. ?Rhawor e nakuə imə?’ Mərig kwən a reinein nhorpinien nəgkiariən kafan.

¹³ “Kini king rini-pən tuk kafan narmamə minə mə tuksərkis-ətərəkın kwermın mir mine nihun mir, kini misarakikin-pən ye nəpignəpien, ikin kamasək ikin, kaməkwəruə ikin.”

¹⁴ Kini Yesu rirpin nəgkiariən mimə, “Ror məkneikin, narmamə khapsaah yame kimnokrən kin əriə, mərig kwatiksın əmə yamə mine kimirpen əriə mə tukhauə imə.”

*Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiariən ye nikarın kape takis
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Kini Farisi minə kimnhatərhav mamharai mhun mə tuksor Yesu rini nəgkiariən kirik yame ripəh nəmhenien.

¹⁶ Mishər-pən kin narmamə tiksın kapəriə, mine nukwao kape King Herod, khauə misəm Yesu. Mhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Yakharkun mə Ik yermamə atuatuk. Nakpəh niginiən kin yermamə mə to rivi kafam nərigien, meinai rikim rapəh nəsikien

mə yermamə kirik rehuə uə yermamə kirik reiwaiyu; mərig nakaməfrakis əmə. Kini nəwhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei.

¹⁷ Kini yaksorkeikei mə jakharkun nərigien kafam mə, ?Ratuatuk ye loa kapətawə mə tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nīkam?”

¹⁸ Mərig Yesu rirkun mə kamhani nəgkiarien e, mhamə tuksor nar has kirik. Kini mīni-pən tuk əriə mə, “!Ah! Kapəmiə nīniyen in rhuvə mərig rikimiə rəmkimik. ?Nakshawor e misarkut mə taksapita Yo?”

¹⁹ Havən-ru mharəh mane yame rəmhen tuk nərokien takis.”

Kini khavən, mhavəh siren*, mhauə.

²⁰ Kini raiyoh-pən əriə mə, “?Nanmi pa e? ?Kini nhag pa e?”

²¹ Khamə, “Nanmi Sisa. Kini mine nhagin min.”

Məknekin Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nəmhen. Nar kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mərig nar kape Kughen, havəhsi-pən kimi Kughen.”

²² Yesu rhorpin məkneikin nəgkiarien kapəriə, kisərig, kisakur pik kin. Məkneikin kisəta ye Yesu mamhavən.

Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarien ye nīkarin kape nīmraghien rerin

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Ye nīpig a, Sadusi minə tiksīn khauə misəm Yesu. Sadusi minə ai khamə ta mə tukmə yermamə rīmhə to rīpəh nīmragh-minien ye rao ye neai.

²⁴ Kini kisaiyoh pən Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rīmīrai ye Loa mīmə, “Tukmə yerman rīmhə-tan kin piraovīn kafan, kini kapəriu kwajikovə rirkək, naoraih yerman ai tukraməkeikei mīkir piraovīn ai tukreimək.’ *(Dut 25:5-6)* Ye nərigien a, iriu kirirkun nīrəptərəkīnien nhag piauni yame rīmhə.

²⁵ Tukmə narmamə seven, iriə piauriə minə. Nīmrin nupan ror mared, kini mīpəh nīrəhyen kafan kirik kwajikovə, mīmə. Kini yame rikwasig kin rikir pian a.

²⁶ Kini mīmə, mīpəh nīvəhyen tīni. Kini naorahini yame ror kisisər kin ror əmə min nar kirikianə kin, meriaji iriə fam a seven kimnhakir piraovīn a, kini mhamə fam, mharəh nīseiməkien.

²⁷ Kini en piraovīn ai rīmhə min.

²⁸ Kini ye nīpig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə ai seven iriə piauriə minə, ? piraovīn ai tukror piraovīn kin kape pa nhagin?”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Nakamhani-əro kin en meinai tukmə ror nak-seinein nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen, mīseinein min nīrkunien kape Kughen.

³⁰ Tukmə narmamə yamə mine khamə mamragh min to khapəh nīsorien mared. Norien kape mared rīmnor infamien, rəmhen kin narəyen kape agelo minə apa rao ye neai.

³¹ Kini ye nīkarin kape nīmragh-minien, tukmə ror nakhapəh nīsəvheikīnien nəgkiarien yame Kughen rīmīni mīmə,

³² ‘Yo Yo Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Yo.’ *(Eks 3:2,6)* !Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnəpig kwərhimə ta tu mīrhəkupən Moses, mərig Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rīmə narmamə mhə minə kasəgnəgin Kughen, mərig narmamə yamə mine kamhamragh!”†

³³ Nīpig narmamə minə a kimīsərig nəgkiarien kafan, kisakur pik kin nhajounien kafan.

* **22:19:** Nəgkiarien kape Gris rīpəh nīniyen “siren,” mərig ramni mə “denari.” **22:21:** Rom 13:7 **22:23:** Wok 23:8

† **22:32:** Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhamə tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhamə tukhamragh min.

*Naha loa in rehuə pik
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)*

³⁴ Farisi minə kimisəm mə Yesu rimivəhsi-əhu Sadusi minə ye kafan nəgkiarien, khaue kirikianə mharai mhun mə tuksaiyoh-pən Yesu kin naiyohyen autən kirik.

³⁵ Kini iriə kirik, yame in yhajoun kape loa rini-pən nəgkiarien kirik kimi Yesu mə tukrəm-ru mə Yesu tukror nar kirik yame ripəh nəmhenien. Kini mimə,

³⁶ “Yhajoun. ?Naha loa in rehuə pik rapita tiksın, kini mihuvə pik tuk nəri-pənien?”

³⁷ Kini Yesu rimə, “Loa yame rehuə pik rapita tiksın in e ramni məknekin, ‘Taksəkeikei misorkeikei pik Kughen ai In Yermaru kapəmiə ye rikimiə fam, mine ye narəyen fam kapəmiə, mine ye nərigien fam kapəmiə.’ *(Dut 6:4-5)*

³⁸ In e loa yame rəkupən kini in yerpig.

³⁹ Loa yame ror kiraru kin, ipakə əmə kwəm nəmhen. In e ramni mə ‘Taksorkeikei narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk əmiə misor huvə pən tuk əriə, rəmhen kin yame kimiə naksorkeikei atuk əmiə.’ *(Lev 19:18)*

⁴⁰ Loa mir e kawəpkəfugin nəgkiarien fam yame loa mine profet kamhani.”

*Yesu rimivəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen autən kafan
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)*

⁴¹ Kini nipig Farisi minə kimisofugin əriə minə, Yesu rimini-pən tuk əriə mimə,

⁴² “?Rhawor ye nərigien kapəmiə ye Kristo? ?Nakhamə In mikip pa?”

Kini khamə, “In mikip King Deved.”

⁴³ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “?Tukmə ror məkneikin, rhawor e Nanmin Imərhakə rimivəhsi-pən nirkunien kimi Deved mə tukrokrən kin Kristo mə ‘Yermaru’? Yaka-maiyoh məkneikin meinai Deved rimə,

⁴⁴ “Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mimə,

“Əkwətə ye kwermik matuk

Meriəji nipig jakor ik takehuə ye tikmir kafam minə.”’ *(Sam 110:1)*

⁴⁵ ?Tukmə Deved rimnokrən kin Kristo mə ‘Yermaru,’ rhawor e kamni kimə Kristo in mikip King Deved?”

⁴⁶ Kini yermamə kirik rirkək yame to rhorpin nəgkiarien kape Yesu. Kini ririkakun ye nipig a mamvən, kimnhagin kin naiyoh-min-ien kin nəgkiarien skai kirik kimin.

23

*Yesu ramni mə narpinien tukrivən tuk Farisi minə
(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)*

¹ Kini Yesu rimini-pən tuk nukwhao ehuə mine kafan narmamə minə mə,

² “Nəmhajoun kape loa minə mine Farisi minə kamhavəh nehuəyen mə tukhani-ərhav Loa kape Moses kimi əmiə.

³ Ror pən, takasəkeikei misəri-pən, misor narimnar fam yame kamhani-pre tuk əmiə. Mərig norien kapəmiə tukripəh nəmhenien kin norien kapəriə. Meinai iriə khapəh nisorien naha nhagin yame iriə kamhani.

⁴ Iriə kasəkeikei kimi narmamə mhamə tuksəri-pən loa yame in rəmhen kin kajipə pam, mərig to khapəh nhavəhsi-pənien kwermiriə mə tuksasitu irəriə.

⁵ “Narimnar fam yame kasor, iriə kasor əmə mə narmamə tuksəm. Neipən yame narmamə kamhavən iran yame ramhajoun-pən mə kamhasiai Kughen, rəmhen kin kwaji bokis yame kivai-pən nəkwəkwə iran, mine nərəus yame ramaker-pən ye neipən, Farisi minə mine nəmhajoun kape loa minə kamhavəh narimnar minə e yame rehuə mapomh.

6 Kini tukmæ khavæn ye nimæ kape nofuginien, misorkeikei mæ tukasækwætæ ækupæn. Kini tukmæ khavæn ye lafet, misorkeikei mæ tuksækwætæ ye kwænmmaan kape nisaiyen.

7 Kini tukmæ khavæn apa ye maket, misorkeikei pik mæ narmamæ minæ fam tukhani vi vi æriæ misokræn kin æriæ mæ, 'Yemehuæ*.'

8 "Mærig kimiæ takhapæh nisorien mæ narmamæ tuksokræn kin æmiæ mæ 'Yemehuæ.' Meinai kapæmiæ yermaru kirikianæ æmæ. Kimiæ m-fam piaumiæ minæ mine kaka minæ.

9 Kini hapæh nisokrænien kin yermamæ kirik ye tokrei tanæ e mæ 'Tatæ.' Meinai kapæmiæ tatæ kirikianæ æmæ. In apa ye rao ye neai.

10 Kini hapæh niseighanien kin narmamæ mæ tuksokræn kin æmiæ mæ 'Yhajoun.' Meinai kapæmiæ yhajoun kirikianæ æmæ. In e Kristo.

11 Yermamæ iræmiæ yame in yerpîrig, in yorwok kapæmiæ.

12 Meinai yermamæ yame ravæh-si haktæ atuk in, Kughen tukrivæh-si æhu in; kini yermamæ yame ravæhsi-æhu atuk in, Kughen tukrivæh-si haktæ.

13 "Man, næmhajoun minæ kape loa, mine Farisi minæ. Næmhæyen ehuæ tukruæ tuk æmiæ. Kapæmiæ niniyen in rhuvæ, mærig rikimiæ ræmkimik. Nakasætapig kin swatuk tuk narmamæ tuk nhavænien ye narmaruyen kape Kughen. Mine kimiæ min to nakhapæh nhavænien. Mhapæh niseighanien kin narmamæ mæ tukhavæn aikin, nar apnapig mæ kisorkeikei mæ tukhavæn.

14 "Man, næmhajoun minæ kape loa, mine Farisi minæ. Næmhæyen ehuæ tukruæ tuk æmiæ. Kapæmiæ niniyen in rhuvæ, mærig rikimiæ ræmkimik. Tukmæ piahwaru yame kimnamhæ-tan kin, kini naksækræh kin kafan nautæ. Kini masæhuak apomh min mæ narmamæ tukhasiai æmiæ. Næmhæyen kapæmiæ tukriskai rapita.†

15 "Man, næmhajoun minæ kape loa, mine Farisi minæ. Næmhæyen ehuæ tukruæ tuk æmiæ. Kapæmiæ niniyen in rhuvæ, mærig rikimiæ ræmkimik. Rikimiæ ramagien æmæ mæ takhaviræ ye rao mhavæn isok, uæ mæ taksæriwæk æmæ mhavæn ye tanæ pisin pisin minæ mæ takhavi-pæ yermamæ kirikianæ æmæ ye næhuakien kapæmiæ. Mærig nipig yermamæ kirik rivæh norien minæ a kapæmiæ, in tukruæ yemæ has rapita æmiæ. Kini nimisor mæ in tukramækeikei mivæh narpinien kape nap ehuæ rapita æmiæ.

16 "Man! Næmhæyen ehuæ tukruæ tuk æmiæ yamæ mine nakamhakir narmamæ mærig nimrimia ripis. Kimiæ nakamhani mhamæ, 'Tukmæ yermamæ kirik rivæh kwæsu ye nhag Nimæ Ehuæ kape Kughen mæ tukror kafan nægkiarien ripam, kini marar mipæh norien nægkiarien yame ruini ta, in nar apnapig æmæ.' Mærig nakhamæ, 'Tukmæ yermamæ kirik rivæh kwæsu ye mane‡ yame kivæhsi-pæn ye Nimæ Ehuæ kape Kughen, kini in tukramækeikei mor naha nhagin yame rimini.'

17 !Kimiæ naksætawao, nimrimia ripis! Takasækeikei mharkun mæ Nimæ Ehuæ kape Kughen§ in yerpîrig rapita mane yame kivæhsi-pæn ikin, meinai Nimæ e in ramor mane ramærhakæ.

18 Nakamhani min mhamæ 'Tukmæ yermamæ kirik rivæh kwæsu ye nhag tebol ye Nimæ Ehuæ kape Kughen, in nar apnapig æmæ. Mærig tukmæ ravæh kwæsu ye sakrefaes yame ramswin-pæn iran, kini in tukramækeikei mor naha nhagin yame rimini.'

19 !Kimiæ nimrin pis minæ! Takasækeikei mharkun mæ tebol in yerpîrig rapita sakrefaes, meinai tebol ramor sakrefaes ramærhakæ.

20 Ror mækneikin, yermamæ yame ravæh kwæsu ye nhag tebol kape Nimæ Ehuæ kape Kughen, ravæh kwæsu æfrakis ye tebol mine narimnar fam yame ramswiin aikin.

21 Kini yermamæ yame ravæh kwæsu ye nhag Nimæ Ehuæ kape Kughen, ravæh kwæsu æfrakis ye Nimæ kape Kughen mine Yermamæ yame ramaræ aikin.

* **23:7:** Nægkiarien kape Gris ramni mæ 'Rabi.' Nipran ramni yhajoun uæ yemehuæ. **23:11:** Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12:** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 † **23:14:** ves 14 rikæk ye kopi akwas tiksîn kape Niutesteman. Keinein mæ Yesu rimini æfrakis nægkiarien ikin e uæ nikam. ‡ **23:16:** Nægkiarien kape Gris ramni mæ 'gol,' in ræmhen kin mane yame kavæhsi-pæn kimi nimæhuak tuk nini-vi-vi-yen Kughen. **23:16:** Mat 15:14 § **23:17:** Gris ramni olta, uæ tebol.

²² Kini yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag rao ye neai, ravəh kwəsu əfrakis ye nhag jea kape king, kini mivəh kwəsu ye nhag Yermamə yame ramkwətə aikin mamarmaru.

²³ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Kimiə nakasəri-pən huvə loa yamə mine khamar əmə tuk əmiə tuk nəri-pəniyen, rəmhen kin in e naksəri-pən loa yame ramni mə takasəkeikei mhavəh kwesris mine onion* ye nəsimien vi mhavəhsi-pən kimi Kughen. Mərig nakwəsəpəh Loa yamə mine kasəkupən. Iriə e: nakhapəh nisorien nar yame ratuatuk kimi narmamə, rikimiə ripəh nehuəyen tuk narmamə. Kini keinein niniyen nəfrakisien irəmiə. Rhuvə mə to nakpisəri-pən loa yamə mine kasəkupən, mipisəri-pən min Loa minə tiksın.

²⁴ Kimiə nakamhakir narmamə, mərig nimirimə ripis. Kimiə nakhavəh-si ta man-man ye nəmiə nəviginien, tamə naksəmkimik ye nimri Kughen; mərig naksətigai piəpiə nar yame rəmkimik, misəmkimik ye nimri Kughen.†

²⁵ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Kimiə naksəmhen kin besin mine kap yame kamrai-ta nəmkəmkien e iruə mərig apa ye nəkwairiə kisəmkimik. Nəmkimikien rukwar irəmiə, meinai naksəptig kin nar, misor əmə narimnar yame nipraimiə rorkeikei.

²⁶ Farisi minə, kimiə imrin pis minə. Takasəkeikei misaikwas yerkimia, kini narimnar fam apa iruə tukshawən min.

²⁷ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Naksəmhen kin suranə ye yermamə yame kimoh kin pen hawən apa iruə, narmamə kisəm, khamə rhuvə. Mərig in apa imə, rukwar kin nikəkri narmamə yamə mine kwənhəmhə, mine narimnar fam yame rəmkimik.

²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, apa iruə, narmamə kasəm norien kapəmiə, khamə rhuvə. Mərig yerkimia, rukwar kin nahasien, meinai nakhapəh nisorien naha nhagin yame nakamhani, masor pik təvhagə has.

²⁹ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Kimiə nakhavhirəkin suranə kape profet kape Kughen minə masor huvə pən marə marə ye təwk ye nəmə atuatur minə.

³⁰ Kini mhani mhamə, “Tukmə yimnisarə ye nipig kape kaha minə kapəməwə, to yakpihapəh nisasituyen ye kaha yamə mine kimishopni profet minə.’

³¹ Naksəgkiar məknakin, mamhani hah atuk əmə əmiə, mhani-ərhav mə kimiə kwənərəus atuatur minə kape ripmiə kupan yamə mine kimishopni profet minə.

³² Kini rhuvə əmə- kimiə takasəkeikei misərkin təvhagə has yame ripimie minə kimnharikakun.

³³ “!Kimiə snek minə, mine nipnət snek minə! ?Rikimiə ramuh mə ta mə to naksap ta kin narpinien ye nap ehuə uə? Nīkam.

³⁴ Ror pən, yakamher-pre kin profet minə, mine narmamə yamə mine kharkun nar, mine nəmhajoun minə. Kini nakharuk haktə tiksın ye nai kamarkwao kin mishopni əria;

23:22: Aes 66:1; Mat 5:34 * **23:23:** Yesu ripəh niniyen kwesris mine onion, mərig rimini nəviginien mir e “dill mine kumen”. Nimar nai yamə mine nəmiovria ramapien huvə yame kiwəh-si-pən ye nəviginien. Loa ye Dut. 14:22-29; 26:12-15, mine Lev. 27:30-33 ramni mə tukaməkeikei kiwəhsi-pən nipar nəsimien vi kimi Kughen. Farisi minə kimisəri-pən huvə loa minə e, mərig kimnəpəh nisəri-pən huvəyen loa yame ramni mə tuksorkeikei Kughen mine narmamə. Loa e raməmir ye Dut. 30:16. † **23:24:** Ye nəgkiarien Gris Yesu ramni nuhpikinien kirik mima, “Nakhavəh-si ta man-man, misətigai kamel pəpiə.” Kamel in nar miragh ehuə kirik yame rəmkimik ye loa kape nəmə Isrel. Nipran ramni mə Farisi minə kasəri-pən loa tiksın yame rimar, mərig khapəh nisəri-pəniyen loa ehuə minə. **23:25:** Mak 7:4 **23:27:** Wok 23:3 **23:28:** Luk 16:15

naksarkis-arkis tiksın mhauh ərıə apa ye nimə kape nofuginien kapəmiə; kini masəko ta tiksın mamharpəhu ərıə mhavən apa ye taon minə.

³⁵ Ror pən, kimiə takhavəh narpinien kape narmamə yame kashopni narmamə m-fam yamə mine kisatuatuk; ririkakun ye Ebel yame in yemə atuatuk muə meriaji-pə Sekaraea‡ ji Berekia, yame kaha kapəmiə minə kimishopni in ye Nimə Ehuə kape Kughen ye kwenimrhei tebol mine kwənmhaan rhakə.

³⁶ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narpinien minə fam e tukruə tuk nəmə Isrel yame kisarə ai taktakun mine.

³⁷ “!Awəh, nəmə Jerusalem, nəmə Jerusalem! Kimiə nakashopni profet minə kape Kughen. Kini narmamə yamə mine Kughen rimnher-pre kin ərıə tuk əmiə, nakasark-whopni ərıə kin kapiet apig. Nipig ripsaah yakorkeikei mə jakəpkəfugin əmiə maməm əmiə rəmhen kin yame man ramauu tını minə, mərig kimiə nakasəpəh.

³⁸ Səm-ru. Kughen rimnəpəh əmiə; nahasien tukrirəh-pikin nimə kapəmiə; nar kirik rikək iran,

³⁹ meinai, yakamni-pre tuk əmiə mə to nakhapəh nisəm-minien Yo miseriaji takhani mhamə, ‘Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru.’ ”

24

Nimtətien minə kape Nipig Kwasig (Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

¹ Kini ai, Yesu rimitərhav ye Nimə Ehuə kape Kughen, mameriwək mamvən, kini narmamə kafan kisəgkiar kin Nimə Ehuə kape Kughen.

² Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Emru. Nimə ehuə minə e, tukohtəg-ətəg ta kapiet iran, kipəh nipəhyen kirik.”

³ Kini kwasig ikin, Yesu rimnəriwək iriə kafan narmamə minə mhavən apa ye tukwas e Olif, misəkwətə. Kini kafan narmamə pisin minə əmə kimnhavən misəm, mhani-pən tukun mhamə, “Takni-ru mə ?narimnar minə e tukhauə ye naha nipig? ?Kini naha nimtətien yame tukror əpu mə Nipig Kwasig rinamuə ipakə?”

⁴ Kini Yesu rini-pən tuk ərıə mimə, “Takasərig huvə, tamə yermamə kirik reikuə irəmiə.

⁵ Meinai narmamə khapsaah tukhavəh nhagik, kini mhauə mhani mə iriə e, Kristo. Tukseikuə ye narmamə khapsaah mhavi nərigien kapəriə.

⁶ Kini nipig naksərig mə narmamə kamhauh ərıə minə, uə naksərig nəvsaoyen kin nuhyen əjir minə, takhapəh nisakur-akurien, mhapəh nhaginien. Narimnar mine tukruə məkupən, mərig pəh nien mə Nipig Kwasig a.

⁷ Kwənərəus kirik tukruh kwənərəus kirik. Kini narmamə ye tanə kirik tukhavən tanə pisin mhauh narmamə ikin. Kini nimnimien tukravən ye tanimtanə. Kini sweiwei tukruh narmamə.

⁸ Mərig narimnar minə e in nirikakunien əmə kape nipig əutən, rəmhen kin piraovın yame rinamərig nəmhəyen tuk neiməkien.

⁹ “Ye nipig a, tukseighan-pən kin əmiə kimi tikmir minə, tuksor ahas-pre kimi əmiə. Mishopni əmiə. Kini nəmə kantri pisin pisin minə tuksəməkin əmiə meinai nakamhavəh nhagik.

¹⁰ Ye nipig minə a, narmamə khapsaah tuksəpəh kapəriə nhatətəyen, miseighan-pən kin ərıə minə ye kwermi tikmir minə kapəriə, kini masəməkin ərıə minə.

¹¹ Kini profet eikuə minə tukhauə miseikuə ye narmamə khapsaah.

¹² Meinai nahasien tukrehuə, ipakə narmamə mifam, norkeikeiyen kapəriə tukrirəkək.

¹³ Mərig yermamə yame ramərer timent meriaji Nipig Kwasig, Kughen tukrivəh miragh in.

‡ 23:35: Pəh nien mə Sekaraea e rim Jon Baptaes. Nakəm stori kape Sekaraea kupən ye 2 Kron 24:20-22.

14 Kini Nəvsaoyen Huvə kape narmaruyen kape Kughen, tukni-ərhav ikin minə fam ye tokrei tanə, mə kwənərəus minə fam tukharkun nisərigien, kini ai, Nipig Kwasig ruə.”

15 (Kini pəh narmamə tuksəvhuekin nəkwəkəwə e mharkun). Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kini nipig kimiə takhavən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen masəm nar a kamni kimə ‘Nar has yame rorlah pik nar,’ yame profet Daniel rimini-ərhav,*

16 kimiə e Judia taksap miserkwaig ye tukwas.

17 Tukmə yermamə ramapis iruə ye nimə kafan to ripəh nivəniyen imə tuk nipikien narimnar kafan, mərig pəh rap.

18 Tukmə yermamə raməmir yerki nəsimien kafan, to ripəh nivəniyen yerkwanu tuk nivəhyen kafan neipən, mərig pəh rap.

19 !Man! Riskai pik tuk nipiraovin yamə mine khasiai nar, kini mine yamə mine jiriə minə kasəmaah hanə, meinai tuksərig rahas pik.

20 Taksəhuak tuk nahasien e mə tukripəh nuəyen mirəh əmiə ye Sabat,† uə ye nipig kape nokieiye,

21 meinai nahasien ehuə yame tukruə, yermamə ripəh nəm-hanəyen ririkakun ye nipig Kughen rimnərəhu nimoptanə meriaji-pə taktəkun mine. Kini nahasien kirik to ripəh nuə-minien nipig kirik rəmhen kin nahasien a.

22 Mərig Kughen tukrərai ta nipig kape nahasien a yame tukruə iran. Tamə, narmamə m-fam khamhə tukun. Mərig In rimnərəai nipig a mə tukrivəh miragh narmamə yamə mine In rimirpen əriə mə kafan narmamə minə.

23 “Nipig a, tukmə kirik rimə, ‘Səmru. Kristo e,’ uə yermamə kirik rimə, ‘Səmru, Kristo en,’ mərig kimiə to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

24 Meinai profet eikuə minə khapsaah tukhauə mhasigəvin Kristo misor nimtətien mə tukseikuə ye narmamə. Kini misarkut tuk nisəmien swatuk tuk nivi-tayen narmamə yamə mine Kughen rimirpen əriə.

25 Rikimiə tukraməkeikei maməsik huvə nəgkiarieren yame yimini-ta tuk əmiə, kwasig ikin narimnar minə e khauə misor nəfrakisien kin.

26 “Ror pən, tukmə yermamə kirik rini-pre tuk əmiə mə, ‘Kristo apa ye tipəvsik,’ takhapəh nhavəniyen mə taksəm. Uə tukmə yermamə kirik rimə, ‘In apa ye nəkwai nimə,’ takhapəh nhaniyen nəfrakisien iran,

27 meinai nipig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min, jakuə aihuaa əmə, kini narmamə m-fam tuksəm Yo, rəmhen kin yame karuəruə ramaroapig pirə, narmamə fiak kisəm.

28 Rəmhen əmə min kin nipig ligkai‡ minə kamhaivə yerpirig miseiwaiyu masərip tahik, nakharkun mə kəməm minə apaikin.

29 “Kini nipig kape nahasien ruə mor infamien, ‘Mirh tukripis,

kini makuə to rapəh min nəsiəyen;

kini kəmhou minə tuksəsaah,

kini mine narimnar fam ye nimago-ago tukhakiu-kiu.’

(Aes 13:10, 34:4)

30 Kwasig ikin, Yo, Ji Yermamə, jaktərhav-pə ye napuə. Kini kwənərəus minə fam ye tanimtanə tuksəm tuksasək. Kini narmamə tuksəm Yo, Ji Yermamə, jaksi-pən ye napuə mivəh nehuəyen mine nikhakien.

31 Kini ai, tukher naiyuk, kher-pən kin agelo kafak minə mə tukhavən misarkurao ye tanimtanə, mine ikin pukaa ye neai misofugin narmamə yamə mine yimirpen-ta əriə.

32 “Sərig min nuhpikinien kin nai e kamni kimə figtri. Nakharkun mə nipig kape figtri rimnəpir-pir, mine nipig kape nəsimien kirauə kwis.

* 24:15: Əm-ru nar e Daniel rimini ye Dan 9:27; 11:31; 12:11. 24:17: Luk 17:31 24:19: Luk 23:29

† 24:20: Meinai loa ramni-əhu narmamə mə tukhapəh niseriwəkien mhavən isok tuk yerkwanu ye Sabat. ‡ 24:28: Nəgkiarieren Gris ramni man kirik ye English kamni kimə “vulture.” 24:29: Joel 2:10 24:30: Dan 7:13; Sek 12:10; Rev 1:7 24:31: 1 Kor 15:52; 1 Tes 4:16

³³ Rəmhen əmə kin yame tukmə nahasien ramuə, takharkun mə Yo Ji Yermamə, yaknamuə ipakə, minamərer ipakə əmə tuk kwəruə ye nimə kapəmiə.

³⁴ “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhamragh ai taktakun, to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar mine e tukpihatərhav-pə.

³⁵ Napuə mine nimoptanə tukawəkeikei mirarkək; mərig nəgkiarieren kafak to ripəh nirkəkien tuk nipig kirik.”

Yermamə rikək yame rirkun nipig yame Yesu tukrərerig-pə min iran

³⁶ Kini Yesu rimə, “Yermamə kirik ripəh nirkunien nipig uə aoa atuatur kape narimnar minə a. Agelo minə apa ye neai kaseinein, kini Yo min, Ji yermamə, yakeinein. Mərig Tatə Kughen əmə In rirkun nipig atuatur a.

³⁷ Ye nipig yo Ji Yermamə jakuə iran, tukrəmhen kin nipig kape Noa kupan, yame narmamə khapəh nisor-apnəpənəyen iran.

³⁸ Ye nipig a, yapiwən ripəh hanə naiyuyen, narmamə kasəvigin, mamhanim, masor nəviginien kape narkurəkien, in e narimnar fam yame kimisor ye nimraghien kapəriə, miseriaji-pə Noa rimavən ye nəkwai rao kafan,

³⁹ kini iriə kimiseinein naha nhagin yame tukruə miseriaji-pən yapiwən rimnaiyu mipik əriə fam. In e tukror rəmhen əmə kin nipig yame Yo Ji Yermamə jakurə iran.

⁴⁰ Yermamə kiraru ye nəsimien, kini jakvəh kirik, məpəh kirik.

⁴¹ Piraovin kiraru kaokwətə kwis mawor nəviginien, kini jakvəh kirik məpəh kirik.

⁴² “Ror pən, takasəkeikei misarha, meinai nakseinein naha nipig yame kapəmiə Yermaru tukruə iran.

⁴³ Mərig takasəkeikei mharkun nar e. Tukmə yemehuə kape nimə rirkun nipig atuatur yenpig yame yəkrəh tukruə iran, kini tukraməkeikei mamarha huvə mə yəkrəh tukripəh neikusien nimə mivən imə.

⁴⁴ Kini kimiə min takasəkeikei masərer matuk meinai Yo, Ji Yermamə, jakuə ye nipig yame rikimiə tukripəh nuhyen.

⁴⁵ “Rikimiə tukraməkeikei maməsik huvə norien kape manaja yame rirkun nar, yame ramraptərəkin wok kafan mipəh nəpəhyen. Yermaru kafan rimnərəhu mə tukror wok a mamehuə ye kafan yorwok minə fam mivəhsi-pən nəriə nəviginien ye nipig atuatur.

⁴⁶ Kini tukmə yermaru ruə məm manaja kafan, maməm mə ramor huvə wok kafan, kini manaja a tukrarə ye nihuvəyen.

⁴⁷ Yakamni əfrakis mə yermaru a tukrərəhu in ramehuə ye narimnar fam kafan.

⁴⁸ Mərig tukmə manaja a in yemə has, kini rikin raməsik mə, ‘To kafak yermaru ripəh nurə-aihuəa-yen,’

⁴⁹ kini marar mamvən, mamuh yorwok minə tiksın, kini mivən maməvigin, mamnim iriə nəmə kisapis.

⁵⁰ Kini yermaru kape manaja a tukruə ye nipig mine aoa yame manaja rikin ripəh nəsikien mə kafan yermaru tukruə iran.

⁵¹ Yermaru a tukror narpinien ehuə kimi manaja a, marakikin-pən ikin kwənmhaan kape narmamə yamə mine kapəriə niniyen rhuvə mərig rikiriə rəmkimik. Ikin a, narmamə kisasək pik misəkwəruə ikin.”

25

Nuhpikinien ye nipiraovin iriə m-fam ten

¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Ye Nipig Kwasig, narmaruyen kape Kughen tukror məkneikin. Nipiraovin, iriə ten. Kamhatərhav yenpig, mhamə tukhavən ye narkurəkien

kirik. Kini maseito kin kwən a yame rimnarkurək pə pə əmə tukruə mikir kafan piraovin mhavən ye nimə kamor lafet ikin.

² Nipiraovin minə a, kirkirip irəriə kisarmar, kini kirkirip irəriə kharkun nar.

³ Iriə kirkirip yamə mine kisarmar, kimnhavəh kapəriə laet minə, mərig khapəh nhavəhyen kerosin* rəmhen tuk nivi-pənien ye laet.

⁴ Mərig nipiraovin kirkirip yamə mine kharkun nar, kamhavəh kapəriə laet kini mhavəh min kerosin rəmhen tuk nivi-pənien ye laet.

⁵ Kini kwən a yame tukror mared ripəh nuə-aihuaayen. Kini napirien ravəh nipiraovin minə a, kamhavi kəviəm, misapir.

⁶ “Kini yenpig-əru, kwən kirik rokrən apomh mimə, ‘Kwən yame tukror mared rinamuə. !Hauə misəm!’

⁷ “Kini nipiraovin iriə ten kimisarha, mhaukrakin laet kapəriə minə.

⁸ Mərig nipiraovin yamə mine kisarmar khani-pən tuk nipiraovin yamə mine kharkun nar mhamə, ‘!Awī! Havəhsi-pə kerosin rəmhen meinai kapəməwə kerosin ruirkək, kini laet minə natukhapis.’

⁹ “Mərig nipiraovin yamə mine kharkun nar khani-pən tuk əriə mə, ‘Nikam. Kerosin e ripəh nəmhenien tuk ətawə m-fam. Mərig harerig mhavən mhavəh nimri kapəmiə kerosin rəmhen apa ye stoa.’

¹⁰ “Mərig nipig nipiraovin yamə mine kisarmar kasəriwək, mhavən mə tukhavəh kerosin, kini kwən a yame tukror mared ruauə. Kini nipiraovin yamə mine kasərer matuk kimnhavən iriə min ye nəviginien kape mared. Mhavən imə, kini kətapig.

¹¹ “Kwasig ikin, nipiraovin yamə mine kisarmar kimnharerig-pə, mhamə, ‘!Yemehuə! !Yemehuə! Əhitə, pəh yakhaurə imə.’

¹² “Mərig kwən a yame tukror mared rini-pən tuk əriə mə, ‘Yakamni əfrakis mə yo yakeinein əmiə.’”

¹³ Kini Yesu rini ta nuhpikinien, mini-pən tuk əriə mə, “Ror məkneikin, kimiə takasəkeikei misərer matuk, meinai nakseinein nipig mine aoa yame kapəmiə Yermaru tukruə iran.”

*Nuhpikinien ye yermamə kisisər yame kimirhor wok kin mane
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ Kini Yesu rimini nuhpikinien kirik min mimə, “Yakamni min mə narmaruyen kape Kughen tukror məkneikin. Yemehuə kirik rimnor apnəpeinə mə tukrivən ye tanə pisin kirik isok. Kini mokrən kin kafan yorwok misir kirhuə. Kini rərəhu-pən mane ye kwermirisir mə tukrhor wok kin.

¹⁵ Mivəhsi-pən mane† kimi ərisir rəmhen tuk nirkunien kapərisir. Mivəhsi-pən nitip kirkirip kimi yermamə kirik; kini mivəhsi-pən nitip kiraru kimi yermamə kirik; kini mivəhsi-pən nitip kirikianə kimi kirik. Kini marar mitərhav mamvən ye kafan nəriwəkien.

¹⁶ Kini yorwok yame rimivəh nitip kirkirip rimavən mor aihuaa əmə biznes kin, kini mor win ye kirkirip min.

¹⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, yorwok yame rimivəh nitip kiraru rimavən mor biznes kin mor win ye kiraru min.

¹⁸ Mərig yorwok yame rimivəh nitip kirikianə in rimavən mikir nimoptanə minim nitip kape yemehuə kafan.

¹⁹ “Kini newk ripsaah ruə mivən. Yemehuə a kape yorwok minə a rirerig-pə kini mokrən kin ərisir mə tukrəm-ru mə kimirhawor-pən ye kafan mane.

25:1: Luk 12:35; Rev 19:7 * **25:3:** Nəgkiarien kape Gris ripəh niniyen “kerosin,” ramni mə “oel.” **25:11:** Luk 13:25-27 **25:12:** Mat 7:23 **25:13:** Mat 24:42 † **25:15:** Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni mə mane e “talen.” Talen kirikianə in nərok wok kape newk 15. **25:15:** Rom 12:6

²⁰ Yorwok yame rimivəh nitip kirkirip rimavən mivəh nitip kirkirip min yame rimnor win iran mimə, ‘Yemehuə. Apa kupan, nimivəhsi-pə nitip kirkirip, kini yimnor bisnes kin, mor win ye yame rəkwakw nitip kirkirip min.’

²¹ “Kini yemehuə rini-pən tukun mə, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakamraptərəkın huvə wok kafam kini mipəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksın, kini jakərəhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yuə imə pəh rikirau ragien!’

²² “Yorwok yame rimivəh nitip kiraru ruə məm yemehuə kafan mini-pən tukun mimə, ‘Yemehuə. Apa kupan, nimivəhsi-pə nitip kiraru, kini yimnor bisnes kin, mor win ye yame rəkwakw nitip kiraru min.’

²³ “Kini yemehuə rini-pən tukun mimə, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakamraptərəkın huvə wok kafam kini mipəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksın, kini jakərəhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yuə imə pəh rikirau ragien!’

²⁴ “Mərig yorwok yame rimivəh nitip kirikianə ruə mini-pən tukun mə, ‘Yemehuə. Yakirkun mə kafam norien rəutən. Ik nakampik nəviginien yame ik nimipəh nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame ik nimipəh nəmənəyen ikin. Ror pən, yimigin kin ik,

²⁵ mamvən, mikir nimir merkwaig kin mane. Ɛm-ru, mane en kafam.’

²⁶ “Kini yemehuə a rini-pən tukun mimə, ‘!Ik yorwok has kirik! Nakamarpah pik. Nakwirkun ta mə yakampik nəviginien yame yimipəh nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame yimipəh nəmənəyen ikin.

²⁷ Rhuvə mə to nakpivəh kafak mane mivən mərəhu-pən ye bang, pəh nipig yame jakrerig iran, jakirkun nivəhyen kafak mane iriu yame rəkwakw.’

²⁸ “Kini yemehuə rini-pən tuk kafan yorwok minə tiksın mimə, ‘Havəh-si ta mane tukun mivəhsi-pən kimi yorwok e yame rimivəh nitip ten,

²⁹ meinai yermamə yame ravəh nar kirik, tukpivəhsi-pən min tiksın kimin. Mərig yermamə yame kafan nar kirik rirkək, tukpivəh-si ta fam kafan narimnar minə.

³⁰ Kini arakikin-pən yorwok e yame ramarpah, meinein norien nar huvə kirik ye nəpignəpien- ikin kamasək ikin, kaməkwəruə ikin.’ ”

Nuhpikinien ye sipsip minə mine nəni minə

³¹ Kini Yesu rimini mimə, “Nipig Yo Ji Yermamə jakuə ye nikhakien mine nəsaninien kafak, kimawə agelo minə fam, Yo King, jakwəkwətə ye kafak jea mamarmaru ye nəsaninien mine nikakien kafak.

³² Narmamə m-fam ye kantri minə fam tuksofugin əriə minə ye nimirik, kini jakor narimnar rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip minə, maməwhai sipsip minə mine nəni minə.

³³ Jakəwhai sipsip minə tukhavən ye kwermik matuk; kini nəni minə tukhavən ye kwermik mawor.

³⁴ “Kini Yo, King, jakni-pən tuk yamə mine kasərer ye kwermik matuk mə, ‘Hauə. Kimiə e yamə mine Rimik Kughen rimnautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə. Hauə mhavəh naha nhagin yame Kughen rimnərəhu karin mə kapəmiə. Hauə misarə əfrakis ye narmaruyen kafan yame rimnor əpnəpeinə iran mə kapəmiə kwasig ikin ror tokrei tanə.

³⁵ Hauə mhavəh, meinai nipig yimnəmkərəv, nimnhavəhsi-pə nəviginien; kini nipig yimnəkwakwə, nimnhavəhsi-pə nu; kini nipig yimaurə rəmhen kin yepsipis, nimnhakir Yo mhavən ye kapəmiə rukwanu;

³⁶ kini nīpig kafak neipən rīmīkək, nīmnhavəhsi-pə neipən kimi yo; kini nīpig yimnamhə, nīmīsəm huvə Yo; kini nīpig yimnamarə ye kalabus, nīmnhauə mhavaag-pə kin Yo.'

³⁷ "Kini nāmə atuatur minə tukhani-pə tuk Yo mhamə, 'Yermaru. ?Naha nīpig yīmīsəm Ik nīmnamkərəv, kini yaksəvigin Ik? ?Uə naha nīpig nīmnaḱwakwə, yakhavəhsi-pre nu kimik?"

³⁸ ?Kini naha nīpig yīmīsəm Ik yepsipis kini yakhakir ik mhavən yerkwanu? ?Uə naha nīpig kafam neipən rīmīrkək kini yakhavəhsi-pre neipən kimik?"

³⁹ ?Kini naha nīpig yīmīsəm nakamhə uə nīmnamarə ye kalabus, kini yimnhaurə mhavaag-pre kin Ik?"

⁴⁰ "Kini Yo, King, jakni-pən tuk əriə mə, 'Yakamni əfrakis mə naha nhagin yame nīmisor kimi piak kirik, nar apnapig mə in yermamə apnapig əmə, mərig nīmisor kimi Yo.'

⁴¹ "Kini ai, jakni-pən tuk yamə mine kasərer ye kwermik mawor mə, 'Havən isok tuk Yo. Kughen rīnərəhu ta kapəmiə narpinien. Havən ye nap ehuə yame ramuək rerin, yame kinnor kape Setan mine yarmhə minə kafan."

⁴² Havən isok meinai nīpig yimnamkərəv, nīmnhapəh nhavəhsi-pəyen nəviginien kimi Yo. Kini nīpig yimnaḱwakwə, nīmnhapəh nhavəhsi-pəyen nu kimi Yo.

⁴³ Kini nīpig yimaurə rəmhen kin yepsipis, nīmnhapəh nhakirien Yo mhavən yerkwanu. Kini nīpig kafak neipən rīkək, nīmnhapəh nhavəhsi-pəyen neipən kimi Yo. Kini nīpig yimnamhə, mine nīpig yimnamarə ye kalabus, nīmnhapəh nhaurəyen mhavaag-pə kin Yo.'

⁴⁴ "Kini iriə min tukhani-pə tuk Yo mhamə, 'Yermaru. ?Naha nīpig yīmīsəm Ik nīmnamkərəv iran, uə nīmnaḱwakwə iran, uə Ik nīmauə yepsipis, uə kafam neipən rīkək, uə nīmnamhə, uə nīmnamarə ye kalabus, kini yakhapəh nhaurəyen mhavaag-pre kin Ik?"

⁴⁵ "Kini jakni-pən tuk əriə mə, 'Yakamni əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakhapəh nisatuyen ye piak kirik, nar apnapig mə in yermamə apnapig əmə, mərig nakhapəh nisatuyen irak.'

⁴⁶ "Kini iriə tukhavən mhavəh narpinien yame infamien rīkək. Mərig nāmə atuatur tukhavəh nīmraghien rerin."

26

*Nəmehuə kape nāmə Isrel kasarhakīn swatur tuk nhopniyen Yesu
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ Kini Yesu rəgkiar ta, mīni-pən tuk kafan narmamə minə mə,

² "Nakharkun mə tuknahu ror nīpig kape lafet kape Pasova. Kini tukeighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, kəsik haktə Yo ye nai kamarkwao kin."

³ Kini jif pris minə mine nəmehuə kape nāmə Isrel kimisofugin əriə minə ye nīmə kape hae pris, nhagin e Kaeafas.

⁴ Mamharai mhun mə tukharaptərəkin apis-apis Yesu mishopni.

⁵ Mamhani mhamə, "Mərig to khapəh nisorien ye nīpig kape nəviginien ehuə, tamə narmamə khauh apnapig əmə əriə minə."

*Piraovin kirik ramətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

⁶ Kini Yesu ramarə apa Betani, imei kwən kirik nhagin e Saemon, yame apa kupən rīmivəh nīmhayen əutən ye tīkin.

⁷ Kini Yesu raməvigin, məkneikin piraovin kirik ruə mivəh botel senta kirik kinnor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Senta a, nīmrin rhaktə pik. Kini in ruə mətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu.

8 Mərig narmamə kafan minə niemha rhai əriə khamə, “?Rhawor pian e ramoriah senta e?”

9 Rhuvə pik mə to in ror salem kin; mirkun nivəhyen mane ehua kin tuk nivəhsi-pəniən kimi yavən has minə.”

10 Mərig Yesu ruirkun nərigien kapəriə, mimə, “!Ei! Hapəh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvə kirik kimi Yo.

11 Yavən has minə tukasəmır kimiə miriə nipiğ fam. Mərig Yo jakpəh nəmirien kitawə-m kimiə nipiğ fam.

12 Piraovın e ravi-təgpən senta ye nıprak mapnəpenə ye nıprak mə tuknim Yo.

13 Yakamni əfrakis tuk əmiə mə ikin pukaa ye tokrei tanə yame kamni-ərhav Nəgkiarien Huvə ikin, tukaməvsao min kin norien kape pian e, pəh narmamə rikiriə tukraməsik in.”

*Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

14 Kini Judas Iskariot, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, rıvən məm jif pris minə

15 maiyoh əriə mimə, “?Takhavəhsi-pə naha nhagin kimi yo tukmə yakeighan-pre kin Yesu kimi əmiə?” Kini kishen-pən fiftin taosen vatu kimin.*

16 Kini ririkakun ye nipiğ a, Judas rimnamərig nipiğ yame tukreighaan-pən kin Yesu kimi əriə.

Lodsapa

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-26)

17 Kini ye nirikakunien kape nipiğ kape lafet e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran, kini narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən In mhamə, “?Nakmə jakhaukaa misor apnəpenə ye nəviginien kape Pasova?”

18 Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Havən apa ye taon, kini masəm yermamə kirik mhani-pən tukun mhamə, ‘Yhajoun ramni mə nipiğ yame Kughen rimirpen ta mə kafan, ruauə ipakə. Kini tukror nəviginien kape Pasova iriə kafan narmamə minə ye kafam nimə.’”

19 Kini narmamə kape Yesu minə khatərhav, misor naha nhagin yame Yesu rimini mə tuksor tuk nor-əpnəpənəyen ye nəviginien kape Pasova.

20 Yenpig, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan misofugin misəvigin ye tebol.

21 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik tukreighaan-pən kin Yo kimi tikmir minə kafak.”

22 Kini narmamə kafan minə rikiriə reiwaiyu, kini iriə kirikianə kirikianə kisaiyoh-pən In mhamə, “?Yermaru, pa? Pəh nien mə yo.”

23 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə kirik yame yakaweires kwis bred ye supsup ye bol tukreighaan-pən kin Yo kimi kafak tikmir minə.

24 Yo Ji Yermamə jakaməkeikei mimhə rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən.† !Kini mərig rahas pik tuk yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermiriə! !Kwən a tukrivəh narpinien ehua!”‡

25 Kini Judas e yame natukreighan-pən kin Yesu ye kwermi kafan tikmir minə rimnaiyoh mimə, “?Pa ai? ?Yo?”

Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Əwəh. Ik atuk nimini.”

26:11: Dut 15:11 * 26:15: Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni mə “kishen-pən silva toti.” 26:15: Sek 11:12; Jon 11:57 26:17: Eks 12:14-20 26:23: Sam 41:9 † 26:24: Sam 22 mine Aes 53 kirani mirəmə mə Mesiah tukraməkeikei mimhə nivəh narpinien kape təvhagə has kape narmamə. ‡ 26:24: Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “!Ripimə kwən ripipəh narha-pə-yen ye tokrei tanə, riphuvə!” Mərig nıprai nəgkiarien ramni mə, “tukrarə ye narpinien ehua.”

26 Kini kasəvigin hanə, Yesu rīvəh bred məhuak mini vi vi Kughen tukun, makapir mivəhsi-pən kimi kafan narmamə minə mimə, “Sən. In e nīprak.”

27 Kini mivəh kap waen mini vi vi Kughen tukun, mivəhsi-pən min kimi əriə, kini mimə, “Kimiə m-fam hanim.

28 Nītawik e. Ramor nərigien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə tuk nuəyen məmir-ərhav. Tukraiye mirisin ta təvhagə has kape narmamə khapsaah.

29 Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mimə to yakpəh ninim-minien waen meriaji minim min waen ye narmaruyen kape Rimik.”

30 Kini kimisəni nipei əhuak kirik, mhatərhav mhavən ye tukwas Olif.

*Yesu rimə Pita tukrini mə in reinein In
(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)*

31 Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Tuk yenpig əmə e, taksəm naha nhagin yame tukor irak tukritərhav-pə, nhatətəyen kapəmiə mifam tukrimir, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“Jakuh yermamə yame ramarha huvə tuk sipsip minə,

kini sipsip kafan minə tuksaiyu rik rik.” *(Sek 13:7)*

32 Kini Yesu rirpən nəgkiarien mimə, “Mərig nīpig jakimragh min, jakəkupən kin əmiə mivən apa Galili.”

33 Mərig Pita rimini-pən tukun mimə, “Tukmə ror nhatətəyen kapəriə tiksın tukrimir; mərig nhatətəyen kafak to rapəh nimirien.”

34 Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukripəh nəkakəhanəyen, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

35 Mərig Pita rarə mini-pən skai min mimə, “!Nar apnapig tukmə khamə tukshopni ərau mik, to yakpəh niniyen mə yakeinein Ik!” Kini iriə fam khani əmə min nəgkiarien ai.

*Yesu rimavən apa Getsemane maməhuak
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)*

36 Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən yerkwənu kirik, nhagin e Getsemane. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə taksəkwətə eikin e. Pəh yakvən aikin a maməhuak.”

37 Kini In mikir Pita mine ji Sebedi mir, irisir min. Rikin rərhakis pik.

38 Kini mini-pən tuk ərisir mimə, “Rikik rərhakis pik ipakə yakmhə. Takarhəmir eikin e, marharha-huvə kitawə-m kimiə.”

39 Kini In rəriwək mivən kəskəh əmə mənimkur mənim-pən nimirin ye nimoptanə maməhuak. Maiyoh Kughen mimə, “!Awəh! Rimik, tukmə rikim ragien, vəhsi-ta nəmhəyen yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mor əmə ye kafam nərigien.”

40 Kini ai, In rirerig-pən min tuk ərisir, məm kwərhapir yeru. Kini rini-pən tuk Pita mə, “!Eh! ?Rhawor nakrhapir? ?To naksarha huvə kitawə-m kimiə kape nīpig kwəkwə uə?

41 Kimiə takasərig əmiə. Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmiə nakhamir. Rikimiə rəsanin mərig nīpraimiə rəpou.”

42 Kini ai In mirerig min maməhuak yame ror kiraru kin. Mimə, “Rimik, tukmə jakaməkeikei mivəh nəmhəyen yame tukruə, kini pəh ror nəkwam.”

43 Kini ai mirerig-pən min, məm irisir kwərhapir yeru min, meinai napirien rimivəh nimirisir.

44 Kini ai In rimnəpəh min ərisir mivən maməhuak yame ror kisisər kin mamni nəgkiarien yame rimini ta.

⁴⁵ Marə muə min tuk kafan narmamə minə mīmə, “?Rhawor? ?Nakarhapir hanə? !Nəmhen! Nipig ruauə pakə ta yame yermamə tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi narmamə hah minə.

⁴⁶ Rhekimter, pəh kamhavən. !Yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak ruauə ta ipakə!”

*Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharaptərəkīn In
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)*

⁴⁷ Nipig Yesu raməgkiar hanə, məknekin Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu ritirhav-pə. Nukwhao ehuə kamhakwasig kin. Mamhapik nau nisə mine kwətavhə kapəriə. Jif pris minə mine nəmehuə minə kape nəmə Isrel, kimisher-pən kin nukwhao a.

⁴⁸ Judas ruini-pən ta tuk əriə mīmə, “Yermamə yame jakəturəm-pən iran, yermamə e in en takharaptərəkīn.”

⁴⁹ Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mīmə, “!Rhuvə, Yhajoun!” Məturəm-pən kimin.

⁵⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yo kirik, or nar yame nimaue mə takor.”

Kini narmamə minə a khauə mharaptərəkīn Yesu.

⁵¹ Kini yermamə kirik kape Yesu rivən mirəh nau nisə kafan, mowhan mərəru ta nimətərgi slef kirik kape hae pris.

⁵² Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “!Ah! Vai-pən kafam nau ye tamhekin, meinai narmamə yamə mine kasərai əjir kin nao, tukpiərəpni min əriə kin nao.

⁵³ Rikimiə raməsik mə yakirkun nokrənien kin Rimik, taktakun əmə tukrher-pə kin agelo minə taosen taosen tukhauə misasitu irak.

⁵⁴ Mərig to yapior məknakin, to nəgkiarīen kape Kughen rīpipəh nuəyen mor nəfrakisīen kin.”

⁵⁵ Ye nipig a, Yesu rimini-pən tuk nukwhao mīmə, “?Rhawor? ?Kimiə nakhamə ta Yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyen yermamə, nakamhapik nau nisə mine kwətavhə mamhauə mə takharaptərəkīn Yo? Nipig fam kitawə-m kimiə kasəmir ye Nimə Ehuə kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhapəh hanə nharaptərəkīnien Yo.

⁵⁶ Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini tukraməkeikei muə mor nəfrakisīen kin.” § Kini kafan narmamə minə kimisəpəh In misap.

Yesu ramərer ye nimri kaonsel

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Kini khakir Yesu mhauə kimi hae pris, nhagin e Kaeafas. Nəmhajoun kape loa kape Moses, mine nəmehuə minə kape nəmə Isrel kwəsofugin ta əriə minə aikin.

⁵⁸ Kini Pita rikwasig kin əriə, mipəh nivən-pakəyen tuk Yesu. Nipig ruauə pakə tuk nimə kape hae pris, kini mivən mamkwətə iriə mōbael minə kape hae pris, mə tukrəm-ru mə tukhawor Yesu.

⁵⁹ Kini jif pris minə mine narmamə kape kaonsel kasarha-kin narmamə tiksīn yame tukhauə miseikuə mamhani hah Yesu, ai khauh mishopni Yesu tukun.

⁶⁰ Nar apnapig narmamə khapsaah khauə miseikuə iran mamhani hah In, narmamə kape kaonsel khapəh nisəm-pəniən nar has kirik iran.

Kasəgkiar mamhavən yermamə kiraru kwhekimter,

⁶¹ mirəni mirəmə, “Kwən e rimini mīmə, ‘Yo jakəvitəg-ətəg Nimə ehuə kape Kughen; mərig kwasig ikin ye nipig kisisə, jakərip yame rivi.’ ”

⁶² Kini ai, hae pris rərer mini-pən tuk Yesu mīmə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarīen? ?Rhawor ye nəgkiarīen mine kamhani-pre iram?”

⁶³ Mərig Yesu rərer əmə mapnapig.

Kini hae pris rarar maiyoh min mimə, “?Rhawor? Ik takaməkeikei mivəh kwəsu ye nhag Kughen yame ramragh, mini-pə tuk əmawə mə ?Ik e Kristo, ji Kughen uə nikam?”

⁶⁴ Kini Yesu rimə, “Rəmhen əmə kin yame nakamni. Kini yakamni-pre tuk əmiə mə, tuk nipig kirik, takpisəm Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehuə. Kini takpisəm min Yo jaksı faktə ye napuə meiwaiyu-pə.”

⁶⁵ Kini hae pris reikus neipən kafan [meinai niemhaa rimnhai pik]. Mimə, “! Raməgkiar məkneikin mamni hah Kughen! ?Rhawor e kitawə kasarha-kin hanə yermamə yame tukrini hah in? Nakwəsərig ta mə rimini hah Kughen.

⁶⁶ ?Rikimiə ramhaw əsik? ?Tukshawor In?”

Kini khamə, “In rimnor nar has kirik yame tukraməkeikei mimhə tukun.”

⁶⁷ Kini kisərig-əvhin nimri Yesu, misəsik In kin kwermiriə, kini tiksın kimisərip In.

⁶⁸ Kini [tiksin kisərkis nimirin*] misərip In mhamə, “!Eh! Kristo. Tukmə ik profet, ni-ru mə pa e ramuh Ik.”

Pita ramni mə in reinein Yesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Kini Pita raməmir ipakə tuk nimə ehua kape hae pris, kini piraovin kirik, yor wok kape hae pris, ruə mini-pən tukun mimə, “Eh, kimiru Yesu yemə Galili nimnawəriwək.”

⁷⁰ Mərig Pita rini-əhu ye nimiria, mimə, “Nikam. Yo yakeinein əfrakis nar en nakamni.”

⁷¹ Mitərhav meiwaiyu min maməmir ye kwəruə kape rukwanu ai.

Kini piakəskəh pisin kirik ruə məm in. Minamni-pən tuk narmamə minə aikin mimə, “Kwən e, iriu Yesu yemə Nasaret kimnawəriək.”

⁷² Mərig Pita rivəh kwəsu mə pian a rameikuə; kini mimə, “Yakeinein kwən a.”

⁷³ Kasəkwətə mamhavən, narmamə yamə mine kasəmir aikin khani-pən min tuk Pita mhamə, “Nəfrakis, ik əfrakis kirik min a. Nakəgkiar, yaksərig mə kimiru Yesu nimirasi-pən ye tamhekin kirikianə.”

⁷⁴ Kini Pita rimə “Yo yakeinein yermamə en yame nakamhani. To yakameikuə, Kughen tukror narpinien kimi yo.” Məknekin, man rəkakə.

⁷⁵ Kini Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarinen yame Yesu rimini mimə, “Man tukripəh hanə nikakəyen, kini takni m-kisisər mə ik nakeinein Yo.” Kini ritərhav; rikin rərhakis mamasək.

27

Judas rimnhopni atuk in

(Wok 1:17-19)

¹ Yenpig-enpig əgkap, jif pris minə fam mine nəmehua kape nəmə Isrel kimnhauə kirikianə mhani kirikianə mə tukhopni Yesu.

² Kini mharkwəji In, mhakir mhavən kimi Paelat e, gavman kape Rom.

³ Nipig Judas e yame rimneighan-pən kin Yesu kimi kafan tikmir minə, rimnəm mə kimnhavi-ərhav Yesu mhamə tukrimhə, rikin rimhə pik tuk naha nhagin yame in atuk rimnor, kini mivəhsi-pən fiftin taosen vatu a rirerig-pən min tuk jif pris minə mine nəmehua kape nəmə Isrel.

⁴ Kini mimə, “Yimnor təvhagə has, meighan-pən kin kwən kirik yame ripəh norien nar has kirik kimi kafan tikmir minə, mə tukshopni in.”

Kini khamə, “Kafam atuk. Kapəməwə kirik nar kirik rikək.”

⁵ Məkneikin Judas raraka-pən kin mane ye Nimə Ehuə kape Kughen mitərhav. Mamvən, mijir-əpni atuk in.

26:63: Aes 53:7; Mat 27:12 **26:64:** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 **26:65:** Mat 9:3; Jon 10:33 **26:66:** Lev 24:16; Jon 19:7 **26:67:** Aes 50:6; 53:5 * **26:68:** Matiu riph niniyen mə kimisərkis nimirin, mərig Luk ramni ye Luk 22:64. **26:75:** Mat 26:34 **27:5:** Mat 26:14-15; Wok 1:18-19

⁶ Kini jif pris minə khapik mane mhamə, “Rapəh natuatukien ye loa kapətawə mə taksərəhu-pən mane e iriə mane kape Nimə Ehuə kape Kughen, meinai kimivəh nimri yermamə kin.”

⁷ Kini kimnhani mhamə tukhavəh mane a mhavəh nimri nimoptanə kirik apa “Kamor sospen ikin.” Nimoptanə a, kiminim yepsipis minə aikin.

⁸ Tuk nar e, ruə meriaji-pə ai taktakun, kamni kimə nimoptanə a, “Nitə rimnaiyu ikin.”

⁹ Nar a ritərhav mor nəgkiarrien kape Jeremaea ruauə minor nəfrakisien kin yame rimini mə, “Nəmə Isrel khamə mane ye kwən a fiftin taosen vatu. Kini kimnhavəh mane a,

¹⁰ mhavən, mhavəh nimri nimoptanə e ‘Kamor sospen ikin.’ Kisor rəmhen kin yame Kughen rimini-pə tuk yo mə taksor.” *(Jer 19:1-13; Sek 11:12-13)*

Yesu rinmərəer ye nimri Paelat

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5, 13-25; Jon 18:33-19:6)

¹¹ Kini Yesu rinamərəer ye nimri gavman kape Rom e Paelat. Kini Paelat raiyoh-pən In mimə, “?Ik king kape nəmə Isrel uə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Rəmhen əmə kin yame ik nakamni.”

¹² Kini jif pris minə mine nəmehuə minə kape Isrel kimnhani hah In, mərig In ripəh nəgkiarrien.

¹³ Kini Paelat raiyoh min In mə, “?Rhawor? ?Nakpəh nərigien əriə kamhani nəgkiarrien rehuə iram uə?”

¹⁴ Mərig Yesu rapnapig əmə, mipəh nhorpinien nəgkiarrien yame kamhani. Kini Paelat rimnəm rakur.

¹⁵ Ye newk minə fam, nipig kape nəviginien kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kirik kivəhsi-pən ta in ye kalabus, kini gavman tukraməkeikei mirisin in ramvən.

¹⁶ Kini ye nipig a yemə has kirik ye kalabus, narmamə m-fam kharkun. Nhagin e Barabas.

¹⁷ Kini kuwhen ai rofugin, kini Paelat raiyoh əriə mə, “?Nakhamə jakrisin pa nhagin rirerig-pre tuk əmiə? ?Barabas, uə Yesu yame kamni kimə Kristo?”

¹⁸ Ramaiyoh məknaikin meinai in rimnəm ta mə jif pris minə kimisərəhu-pən Yesu ye kwermi meinai kasəməkin Yesu tuk yamai mə narmamə m-fam kimisorkeikei In.

¹⁹ Kini Paelat rəkwətə-pən ye jea kape nəkirien nəgkiarrien, məkneikin kafan piahuaru rher-pən kin nəgkiarrien kimin, mimə, “Kafam kirik nar kirik rikək takor ye kwən en. In yemə atuatur. Yimnəm nəmrəhavyen kirik iran e taktakun, yakərig rahas pik tukun.”

²⁰ Mərig jif pris minə mine nəmehuə kape Isrel kimnhani mhani-pən tuk kuwhen ai mhamə, “Taksaiyoh gavman mə tukririsin Barabas, mhopni Yesu.”

²¹ Kini Paelat raiyoh-pən əriə mə, “?Iriu pa nhagin jakrisin rirerig-pre tuk əmiə?”

Khamə, “!Barabas!”

²² Mərig Paelat rimə, “?Mərig jakhawor ye Yesu e kamni kimə Kristo?”

Khamə, “!Əsik haktə ye nai kamarkwao kin!”

²³ Mərig Paelat raiyoh əriə mimə, “?Tuk naha? ?Rimnakapir naha loa?”

Mərig kisokrən apomh pik min mhamə, “!Əsik haktə ye nai kamarkwao kin!”

²⁴ Kini Paelat rəm mə to ripəh nini-əhuyen nəgkiarrien kapəriə, kini iriə kinasərəer matuk tuk nhauhyen əriə minə. Məkneikin rivən mərəv ye nimri narmamə [ror nimtətien mə kafan kirik nar kirik rikək]. Kini mimə, “Tukmə nitawin raiyu, pəh nien mə yo yimnor. Raməmir irəmiə.”

²⁵ Kini narmamə mi-fam kimnhani mhamə, “Pəh nitawin tukraməmir irəmawə mine kapəmawə kwajikovə minə.”

²⁶ Kini Paelat ririsin Barabas rirerig-pən tuk əriə. Kini mimə tukup Yesu, kikir kavən, kəsik haktə ye nai kamarkwao kin.

*Mobaël minə kimisarh iakei ye Yesu
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)*

27 Kini mobaël tiksın kape gavman khakır Yesu mhavən ye nimə ehuə kape Paelat kini misokrən kin nukwhao kape mobaël minə mə tukhauə.

28 Kini khavəhsi-ta kafan neipən, mharəh kot kirik rəwhao, rəmhen kin kot kape yermaru, misarkaoh-pən kin kimin.

29 Kini mharəh nərəus kirik ror nirhın, misor kəvəvhao kin, rəmhen kin kəvəvhao kape yermaru, mhaukrai-pən ye kapən kapə. Mhavəhsi-pən kaskin kirik ye kwermın matuk, misənımkur ye nımrın mhamə kamhasiai In. Kini misarh iakei iran mamhani mhamə, “Ik e yermaru kape nəmə Isrel. !Kimawə yakamhasiai Ik!”

30 Kini masərig-əvhin, mharəh kaskin a mhauh kapən kapə kin mi-khapsaah.

31 Kini misarh iakei fam iran, mharəhsi-ta min kot əwhao mhavəhsi-pən kafan neipən. Mhakır mhatərhav, mhavən mə tukharuk haktə ye nai kamarkwao kin.

*Mobaël minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

32 Nıpig kamhauə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. Kini khani-əhu masəkeikei kimin mə tukrırəh nai kamarkwao kin kape Yesu.

33 Kini iriə mhakır Yesu mhavən ikin kirik nhagin e Golgota (yame nıpran rımə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).*

34 Ikin aikin a, kimivəhsi-pən waen kimi Yesu ikin yame kimnəvit-pən nar əukəh kirik iran tuk nini-əhuyen nəməmhəyen. Mərig Yesu rinim əsigəvin əmə, mıpəh nınimien.

35 Kini kimnharuk haktə In ye nai kamarkwao kin. Kini misəwhai kafan neipən masəukır tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan. Nar e ritərhav-pə mor nəgkiarien kupan kape profet ruauə minor nəfrakisien kin yame ramni mə, “Kimisəwhai neipən kafak misarukin daes tukun.”† (Sam 22:18)

36 Kini misəkwətə aikin masarha tukun.

37 Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nai kirik ramni mə kimisəm-pən nar has kirik iran mımə, “In e Yesu, King kape nəmə Isrel.” Kini kisarkwətərkın-pən a kapən kapə ikin yerpırig.

38 Kini mharəh yeməkrəh mir kiraru, mharuk haktə min əriu irisır Yesu. Kirik ye matuk, kirik ye mawor.

39 Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk kisarha-pən misəm, kisarh iakei iran. Kasəwhan-əwhan kapəriə kapə,

40 mhamə, “!Eh! !Ik yermamə kape natmətəg-ətəgien Nimə Ehuə kape Kughen mine nor-minien ye nıpig kisisər əmə! İntah. Tukmə Ik Ji Kughen əfrah, eıwaiyu-ru ye nai kamarkwao kin mivəh mıragh atuk Ik.”

41 Kini ye norien kirikianə əmə min, jif pris minə mine nəmhajoun minə kape loa kasarh iakei min iran.

42 Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “In rivəh mıragh ta narmamə khapsaah. Mərig rıpəh nəmhenien tuk nivəh-mıragh-atuk-ien In. Rhuvə mə king kape nəmə Isrel tukreiwaiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfrakisien iran.

43 In rhatətə ye Kughen. Tukmə Kughen rorkeikei, pəh rivəh-si ta In. Meinai In ramni mə In Ji Kughen.”

44 Kini ye norien kirikianə əmə min, yeməkrəh mir yame kimiruk haktə ərisır Yesu kawarpakwə kimin.

27:28: Luk 23:11 27:30: Aes 50:6 * 27:33: Nəgkiarien e “Golgota” ye nəgkiarien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nıpran rımə “kerhə irə jir.” 27:34: Sam 69:21 † 27:35: Nəgkiarien e rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Matiu atuk rımırai, uə yermamə kirik rımnəsək-əpnis ye nəgkiarien kape Matiu. 27:38: Aes 53:12 27:39: Sam 22:7; 109:25 27:40: Mat 26:61; Jon 2:19

*Yesu rimamhə**(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

⁴⁵ Yerksweiha əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrig əpis tanımtanə meriaji tri klok.

⁴⁶ Kini ye tri klok, Yesu rokrən apomh mimə, “Elae, Elae. ?Lama sabaktani?” Nipran rimə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”[‡]

⁴⁷ Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarrien ai mhamə, “Sərigru. In ramokrən kin Elaeja.”

⁴⁸ Məkneikin, kwən kirik raiyu atkin mivən mirəh nipar-par neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrinim.

⁴⁹ Kini narmamə minə tiksın khamə, “Apəh. Pəh kisəm ru mə to Elaeja ruə mivəh miragh in, uə?”

⁵⁰ Mərig Yesu rarar mokrən ehua min. Kini ai kafan neihagien ritərhav.

⁵¹ Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen, kiruk neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmrhakə Məmrhakə pik. Neipən a rəhipu nipərin kiraru. Rəhipu apa yerpərig əgkəp meiwaiyu. Nimnimien ramavən, kini kapier minə kisakapir-pir.

⁵² Kini suranə yamə mine kimnor ye nipəg kapier kimisakapir-pir misəkwag; kini niprai nəmə atuatur yamə mine kwənhamhə, khamragh min.

⁵³ Kishaktə ye nəkwai nimir, kini kwasig ikin, nipig Yesu rimimragh min ye nimhəyen kafan, iriə kimnhavən Jerusalem mhatərhav-pən tuk narmamə khapsaah.

⁵⁴ Kini yamehuə kape mobael iriə narmamə yamə mine kasərer masarha tuk Yesu, kimisəm nimnimien a ramavən, mine narimnar minə a, kimnhagin pik, masokrən pik mhamə, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

⁵⁵ Kini nipiraovin khapsaah kasərer isok masəm. Apa kupan kimnhatərhav Galili mhakwasig kin Yesu misasitu iran ye nar pisin pisin minə.

⁵⁶ Iriə tiksın, kirik e Meri pian Magdala, mine Meri mamə kape kwərə mir e Jemes mine Joses, mine mamə kape ji Sebedi mir.

*Kiminim Yesu**(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)*

⁵⁷ Ipakə mirh rivə, yemə Aramatia kirik ritərhav-pə. Nhagin e Josef. Kafan nautə rehuə. In yermamə kirik kape Yesu.

⁵⁸ Rivən məm Paelat, kini maiyoh-pən mə tukreighaan kin niprai Yesu. Kini Paelat rimə tukrirəhsi-pən niprai Yesu kimin.

⁵⁹ Kini Josef rivən mirəh niprai Yesu, muvrig kin neipən hawən kirik nhagin e linen.

⁶⁰ Kini mirəh mivən mərəhu-pən ye nəpag kapier kirik yame kimikir wi əmə kimə kafan. Kini məpər-pər pən kin kapier ehua kirik mətəpig kin nəpag kapier. Kini in mamvən.

⁶¹ Ye nipig a, Meri, pian Magdala, mine nifnagni, iriū kaokwətə ipakə tuk nəpag kapier.

Mobael yamə mine kimnisarha tuk nəpag kapier

⁶² Kəni rikwamer kin, ye Sabat, jif pris minə mine Farisi minə kimnhavən misəm Paelat.

⁶³ Mhamə, “Yemehua. Rikimawə raməsik mə nipig kwən a, yermamə kape neikuəyen rimnamragh hanə, mimə, ‘Nipig kisisər tukruə mivən, jakimragh min ye nimhəyen kafak.’

⁶⁴ Ror pən, yaksaiyoh ik mə takher-pən kin kafam tiksın mobael tukhavən masarha tuk nəpag kapier miseriaji-pən nipig kisisər ruauə mivən ta. Tamə, kafan narmamə minə khauə misəkrəh kin nipran, mhanı-ərhav mhamə ruimragh min ye nimhəyen kafan. Neikuəyen a tukrahas pik rapita fam nhajounien eikuə yame Yesu rinamor.”

[‡] 27:46: Yesu ramni Sam kirik ikin e, ye Sam 22:1. Nimhəyen kape Yesu rimnor fulflem ye profesi ye Sam 22.
 27:48: Sam 69:21 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20 27:55: Luk 8:2-3 27:58: Dut 21:22-23 27:60: Aes 53:9
 27:63: Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

⁶⁵ Kini Paelat rımə, “Hakır mobael mınə, mhavən mısor naha nhagin yame nakharkun mə taksor mısarha huvə tuk nəpag kapier.”

⁶⁶ Kini khavən mısor, masarha huvə tuk nəpag kapier. Mısor mak kın nehe kandel ye kapier mə tukmə kəsüə ta kın kapier, nehe kandel tukrakapir, kini mısətu mobael mınə tukun.

28

*Yesu rımamragh mın ye nımhəyen kafan
(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)*

¹ Kini Sabat rınamor infamien. Kini Sande, yenpig-yenpig əgkap, Meri, pian Magdala, mıne Meri, mama kape Jemes mıne Joses, kravən apa ye nəpag kapier.

² Məkneikin, nımnimien ehuə kirik ravən, meinai agelo kirik kape Kughen Yermaru rımasi faktə ye neiai mivən ye nəpag kapier, məsuə ta kın kapier mamkwətə aikin.

³ Kafan neipən rhawən, nıpran raməsiə rəmhen kın narəpigien.

⁴ Mobael mınə kimisəm, khagin kın, mısətəmnimin. Mhamir masəmır rəmhen kın yermamə yame ruamhə.

⁵ Kini agelo a rini-pən tuk nıpiraovın mınə a mımə, “Takrapəh nıraginien. Yakirkun mə nakawarhakın Yesu e, yame kimiruk haktə In ye nai kamarkwao kın.

⁶ Mərig In rırəkək ikın e. Ruəmragh ta, rəmhen kın yame rımını. Rauə mıwəm tamhekın e kimnərəhu ikın.

⁷ Takwhai miren əmə mıravən mırani-ərhav-pən tuk narmamə kafan mınə mırəmə, ‘In ruımragh mın ye nımhəyen kafan, mınəkupən ta kın əmiə muavən apa Galili. Nakharkun nisəmien In aikin.’ İnta, nəgkiarieren en yakwəni-pre ta tuk əmiru.”

⁸ Kini pia mir a kwaiyu pik mıratərhav. Mragin pik, mərig rikiriu ragien. Mıravən mə tukrəni-ərhav pən tuk narmamə kape Yesu mınə.

⁹ Kimıravən hanə, məkneikin Yesu ruə məm əriü, mımə, “Rhuvə.” Kini kırauə tuk Yesu, mawəker-pən ye nihun, mawəgnəgin In.

¹⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriü mımə, “Rapəh nıraginien. Ravən, mırəni-pən tuk piak mınə mə tukhavən apa Galili mısəm Yo apaikin.”

Mobael mınə kaseikuə

¹¹ Nıpig pia mir a kimırarərig mıravən, mobael mınə a tiksın khavən ye taon mhani-ərhav fam tuk jif pris mınə kın naha nhagin yame rımatərhav-pə.

¹² Kini jif pris kimnhauə mısəm nəmehuə mınə kape nəmə Isrel, mharai mhun mə tukshawor. Kini mhavəhsi-pən mane ehuə kimi mobael mınə

¹³ mhani-pən tuk əriə mhamə, “Takhani-pən tuk narmamə mə, ‘Kafan narmamə mınə kimnhauə yenpig, nıpig kimawə yımısapir, mısəkrəh kın nıpran, mharəh mısap.’

¹⁴ Tukmə gavman rərig nəvsaoyen kın, kimawə jakhavən mısərəhu huvə kimawə min. Kimiə takhapəh nhavəhyen narpınien iran.”

¹⁵ Ror pən, mobael mınə a kimnhavəh mane a, masor naha nhagin yame kimnhani. Kini nəmə Isrel kasərig nəvsaoyen eikuə a miseriaji-pə ai taktakun.

*Yesu rımatərhav-pə tuk kafan narmamə mınə
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)*

¹⁶ Kini narmamə leven kape Yesu kimnhavən Galili, mhavən ye tukwas kirik yame Yesu rımını ta tuk əriə mə tukhavən ikın.

¹⁷ Nıpig kisəm In, kini kisəgnəgin In. Mərig tiksın, kapəriə nərigien ror kıraru.

¹⁸ Kini Yesu ruə tuk əriə, mını-pən tuk əriə mə, “Kughen rımivəhsi-pə nehuəyen mınə fam kape narmaruyen ye rao ye neai mıne ye tokrei tanə.

¹⁹ Ror pən, yakamher-pre kin əmiə mə takhavən mhavi narmamə ye kantri minə fam ye tokrei tanə mə tukhauə kafak narmamə, kini misor baptaes irəriə ye nhag Tatə Kughen minə Tini, mine Nanmin Imərhakə.

²⁰ Kini mishajoun əriə mə tuksəri-pən fam nəgkiarien yame yimini-pre tuk əmiə. Kini nəfrakisien mə jakamarə kitawə-m kimiə ye nipig m-fam meriaji Nipig Kwasig.”

Mak Nəgkiarien Huvə yame Mak rimirai Nəgkiarien kwəkwə ye nəkwəkwə e Mak

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e- nəmehua kupan kape niməhuak kimnhani mə Jon Mak rimirai nəkwəkwə e. In, pəh nien mə yermamə twelef kirik kape Yesu Kristo. Mərig kamni kimə in fren huvə kirik kape Pita yame iriu kiravən ikin minə fam. Ol Wok ramni mə in apa kupən, Mak rimnor wok iriu Pol, kini ai, mivən mor wok iriu Banabas.

?Rimirai ramvən kimi pa? Kamni kimə Mak rimnamarə apa Rom ye nipig rimirai nəkwəkwə e. Kini tukmə ror in rimnamarə iriu Pita, kwasig ikin kishopni Pita. Mak rimirai nəkwəkwə e rivən kimi nəməhuak minə apa Rom mine yamə mine pəh nien mə kwənərəus kapə nəmə Isrel. Kitawə kharkun mə ramvən kimi nəmə pəh nien mə nəmə Isrel meinai Mak ramhoprai niprai norien minə kape nəmə Isrel, kini mirai nəgkiarien tiksın ye nəgkiarien e kamni kimə Arameak, yame nəmə Isrel kwənharkun ta. Mərig Mak rukreikin nəgkiarien minə a rivən ye nəgkiarien kape nəmə Gris, yame nəmə Rom kimnhani.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig Mak rimirai nəkwəkwə e, nəmə Rom kimisarmaru ye tanə ehua yame rarkurao ye tahik e kamni kimə Mediterenian. Kapəriə nəgkiarien kirikianə əmə, kini kasarə ye nəmərinuyen. Ror pən, rimar əmə tuk nini-əravyen nəgkiarien kirik ritərhav mivən ikin minə fam. Ye nipig a, Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo rimnaiyu aihuaa əmə ye tanə pisin pisin minə ye swatuk minə apa Rom.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Mak rorkeikei mə tukrini-ərhav atuaturə nəvsaoyen fam kape Yesu, mə in pa, kini rimnor naha, kini mamhajoun naha. Tukmə ror in rorkeikei mə tukrivəhsi-haktə nərigien kape nəməhuak minə apa Rom, meinai narmamə khapsaah kimisor ahas pən kimi əriə. Mak rimnəvsao pik kin nipig əutən yamə mine tukripiuə tuk narmamə kape Yesu. Kini mīni-ərhav norien kape Yesu mə In min rimnamarə ye nipig əutən minə.

*Jon Baptaes raməmir ye tipəvsik mamniərhav nəgkiarien
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹ In e Nəgkiarien Huvə kape Yesu Kristo, Ji Kughen.

² Profet kupən kirik kape Kughen, nhagin e Aesea, rimnəvsao kin mīni-ərhav mə, “Kughen rimə,

“Yakamher-pre kin yermamə kirik tuk nəvsaoyen kin kafak nəgkiarien.

In tukror apnəpenə ye swatuk kafam.”*

(Mal 3:1)

³ Yermamə kirik ramok-rapomh ye tipəvsik, mamni mə,

“Taksor apnəpenə ye swatuk kape Kughen, yame in Yermaru kapətawə.” ’ ’ (Aes 40:3)

⁴ Kini ai kwən kirik, nhagin e Jon, rimauə ye tipəvsik, kini mor baptaes ye narmamə mə tukror nimtətien mə kwəsarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini mīmə, “Taksarar ye nərigien kapəmiə, misarakikin təvhagə hah, kini misor baptaes.”

⁵ Kini ai narmamə fam ye yerkwanu a Judia mine Jerusalem khavən misəm in. Mamhani-ərhav-pən təvhagə has kapəriə. Kini Jon ror baptaes irəriə ye nu apa Jodan.

* **1:2:** Kughen raməgkiar kimi Yesu ye ves e. **1:4:** Wok 13:24; 19:4

⁶ Jon rīpəh nīvəhsi-pənien neipən huvə kirik. Kafan kot kīmnor kīn tiki narmīragh kīrik, kamni kīmə kamel. Kīni kafan kətəut kīmnor kīn tiki kau.† Kīni nan nəvīgīnien kəvraiyuk əmə mīne sukapak.

⁷ Kīni in ramni-ərhav pən tuk narmamə mə, “Kwasig irak, yermamə kīrik e tukruə In yerpīrig rapita yo. Yo yakpəh nəmhenien mə to yakənimkur kīni mīrisin-ta nərəus ye kafan sandel.

⁸ Mərig yo yīmnor əmə baptaes irəmiə kīn nu; kīni mərig In tukror baptaes irəmiə kīn Nanmīn Rhakə.”

Jon rīmnor baptaes ye Yesu

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ Ye nīpig a, Yesu rīmasi-pən Nasaret, yerkwānu kīrik ye Galili. Muə e Jon raməmīr ikin. Kīni ai Jon rīmnor baptaes iran ye nu apa Jodan. ¹⁰ Nīpig Yesu rīmneiwaiyu mhəkīmter mīn ye tame nu, In məm məknekīn mə napuə rīmnəkwaɡ. In rəm Nanmīn kape Kughen rīsī-pən aikīn meiwaiyu-pə tukun rəmhen kīn mak ye tanə.

¹¹ Kīni ai, nəɡkiariēn kīrik rīmasi-pən ye rao ye neai mamni mīmə, “Ik Narīk yame yakorkeikei. Rīkīk ragīen pīk tuk Ik.”

Setan rīmnarkut tuk Yesu

(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Məknekīn, Nanmīn kape Kughen rīmnəkēikei kīmi Yesu kīni mīkīr mīvən apa ye tīpəvsīk.

¹³ Aikīn, Setan ramarkut mə tukrukrao ye nərigīen kafan kape nīpig foti. Yesu ramarə iriə nar mīragh aparū mīnə. Kīni mərig agelo mīnə kīmisarha huvə tukun.

Yesu rīmīrikakun kafan wok apa Galili

(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Kīni kīrəhsi-pən Jon ye kalabus. Kwasig ikin, Yesu rīpivən Galili, mamni-ərhav Nəɡkiariēn Huvə kape Kughen.

¹⁵ Mīmə, “Taktəkun ai, rīnor atuatur nīpig. Narmaruyen kape Kughen ruauə-ta. Taksarar ye nərigīen kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə, mhani nəfrakīsīen ye Nəɡkiariēn Huvə kape Kughen.”

Yesu rīmnokrən kīn narmamə kuas- narmamə kape nīviyēn kəmām

(Mat 4:18-22 Luk 5:1-11)

¹⁶ Kīni ai, Yesu rīmnəriwək ye nīkar lugun Galili, kīni məm kwərə mir kīraru, nhagriū e Saemon mīne naorahini Andru. Iriū kwarukīn net, meinai iriū yermamə kape nīviyēn kəmām.

¹⁷ Kīni Yesu rīni-pən tuk əriū mīmə, “Rauə mīrakwasig kīn Yo. Pəh yakor əmiru yermamə mir kape nīviyēn narmamə.”

¹⁸ Məknekīn krəpəh kapəriū net, mwarar, mīrakwasig kīn.

¹⁹ Kīni Yesu rəriwək mīvən kəskəh əmə mīn, kīni məm kwərə mir kīraru. Kwajīkovə mir kape Sebedi. Nhagriū e Jemes mīne Jon. Kaokwətə ye nəkwai bot kapəriū, kīni marajir əsigīn net kapəriū.

²⁰ Məknekīn Yesu rokrən kīn əriū. Kīni ai iriū kwərə mīwəpəh rīmriū Sebedi raməmīr ye nəkwai bot iriə kafan narmamə mīnə. Kīni iriū mīrakwasig kīn Yesu.

Yesu rīmnəko ta yarmhə ye yermamə kīrik

(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu mīne narmamə kafan kīmnhavən apa yerkwānu kīrik, nhagin e Kapaneam. Kīni ye Sabat mīn kīrik, Yesu rīvən apa nīməhuak kape nəmə Isrel, kīni mamhajoun narmamə.

† 1:6: Neipən a rəmhen kīn kape profet kupən kīrik, nhagin e Elaēja. 1:6: 2 King 1:8; Mat 11:8 1:7: Wok 13:25
1:11: Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7 1:13: Sam 91:11-13 1:14: Mak 6:17 1:15: Mat 3:2

²² Narmamə kimsərig kafan nəgkiarinen, kisakur, meinai kafan nəgkiarinen nanmin aikin, ripəh nəmhenien kin nəgkiarinen kape nəmhajoun kape Loa kape Moses.

²³ Ye nipig a, yermamə kirik, nanmin has ramərer-pən iran. Kini in ruə min ye nofuginien kapəria. Kini mok-rapomh kin Yesu mimə,

²⁴ “!Eh! !Yesu, yemə Nasaret! ?Nakamuə ikin e mə takhawor əmawə? Tukmə ror Ik nimaue mə takoriah əmawə.” Kini mamni min mimə, “Yo yakwirkun-ta mə Ik e Ik Yemə Imərhakə kape Kughen.”

²⁵ Mərig Yesu rimnəgkiar skai pən kimi nanmin has ai, mimə, “!Eh! Pim. Eta ye yermamə e.”

²⁶ Məknekin, nanmin has ai ror niprai yermamə rətəmnimin pik kini mokrən ehuə, mətə iran, mivən isok.

²⁷ Kini narmamə minə aikin kisəm kisakur, misaiyoh əria minə mhamə, “!Eh! ?Rhawor e? Nəgkiarinen vi kirik e. Kwən e kafan nəgkiarinen, nanmin aikin. Tukmə In rəgkiar kimi nanmin has minə kasor nəkwan.”

²⁸ Məkneikin, nəvsaoyen kape Yesu ritərhav markurao ye Galili.

Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Məknekin Yesu mine Jemes, Saemon mine Andru kimnhatərhav ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel mhavən atuatur ye nəkwai nimə kape Saemon mine Andru,

³⁰ misəm kuhu Saemon ramokie-okie mamapir. Kini kirhəvsao-pən kin kimi Yesu.

³¹ Yesu rivən, mivəh kwermən, mivi haktə, kini rhekimter. Kini ai nokie-okieyen a ror infamien. Kini piahwaru ai rivən, mivəhsi-pən nəviginien kimi əria.

³² Kini rinamenaiyu, narmamə yamə mine kimnhamhə, mine narmamə yamə mine nanmin has raməmır irəria, iria minə tiksın kimnhakir-pə əria tuk Yesu.

³³ Narmamə minə fam a yerkwanu aikin, kasofugin əria minə ye kwəruə ye nimə Yesu ramarə ikin.

³⁴ Kini Yesu ror huvə narmamə khapsaah yamə mine kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin. In maməko ta min nanmin hah minə ye narmamə, mamni-əhu nanmin has minə mə tukhapəh nisəgkiarinen, meinai iria kwənharkun-ta In.

Yesu ramniərhav kafan nəgkiarinen apa Galili

(Luk 4:42-44)

³⁵ Kəni rikwamer kin, yenpig-enpig əgkəp, Yesu rarar mivən apa ikin narmamə kharkək ikin maməhuak.

³⁶ Kini ai, Saemon mine in minə tiksın khavən masarha-kin In.

³⁷ Kisəm In, khani-pən tukun mhamə, “Narmamə fam kasarha-kin Ik.”

³⁸ Mərig Yesu rimə, “Nikam. Pəh khavən apa yerkwanu pisin pisin, ipakə tuk ətawə. Pəh yakni-ərhav nəgkiarinen aikin, meinai Yo yimaue tukun.”

³⁹ Kini ai In rəriwək markurao ye Galili, mamni-ərhav Nəgkiarinen Huvə kape Kughen ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Maməkota nanmin hah minə ye narmamə.

Yesu rimnor huvə yermamə kirik rimivəh nimhəyen əutən kirik ye tikin

(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Kini yermamə kirik yame rimivəh nimhəyen əutən ye tikin, in rimaue məm Yesu, kini mənimkur ye nimrin mamasək. Mamaiyoh kin nasituyen, mimə, “Tukmə nakorkeikei, nakirkun nor-huvəyen yo.”

⁴¹ Kini Yesu, rikin rewaiyu tukun. Mərəhu-pən kwermən iran, kini mimə, “Yakorkeikei mə takhuvə min. !Esanin!”

⁴² Məknekin niprai yermamə ai rhuvə min, nəmhəyen ai rirkək min iran.

⁴³⁻⁴⁴ Kini Yesu rægkiar skai pæn kimin, mimə, “Takpəh nəvsaoyen kin kimi narmamə. Mərig takvən mərer ye nimri pris, pəh in rəm min ik. Kini ik mivən, məhuak mivəhsi-pən narimnar kimi Kughen rəmhen kin yame Moses rimini mə takor, pəh narmamə kisəm mə naknəsanin.”

⁴⁵ Mərig yermamə ai rimitərhav məvsao kin kimi narmamə. Ror pən, Yesu rimə to ripəh min nivəniyen yerkwanu minə məriwək ye nimri narmamə, meinai iriə kamhaku-pən pik In. Kini mərig In raməmır əmə apa ikin ruhiko ikin. Narmamə fam khavən masəm In aikin.

2

*Yesu rimmor huvə yermamə kirik yame nipran rimamhə
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Nipig tiksın ruə mivən, Yesu rirerig-pən min yerkwanu e Kapaneam. Kini narmamə kwəsərig mə In aikin.

² Kini ai, narmamə khapsaah khavən aikin, mhavən imə, kwənmhaan rimərkəskəh. Nimə rukwar meriaji kwəruə risisəg. Kini ai Yesu ramni-əhrav-pən Nəgkiarien kape Kughen tuk əriə.

³ Mərig nipig raməgkiar hanə, narmamə kuas kharəh yermamə kirik. Nipran rimamhə.

⁴ Nimə rukwar kin narmamə, ror pən, iriə to khapəh nharəhyen yermamə ai mhavən ipakə tuk Yesu. Mərig khavən mishaktə apa tokrei nimə, misəhipu ta nikar nimə kirik, kini mharəh nikaokao yermamə ramapir-pən iran, mhavi, reiwaiyu-pən.

⁵ Yesu rəm nhatətəyen kapəriə, mini-pən tuk yermamə ai nipran rimamhə, mimə, “Kafak kwajikovə. Yo yakwərəhsi-ta ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

⁶ Mərig namhajoun tiksın kape Loa kape Moses kasəkwətə, misəm norien a, minəsaiyoh əriə minə tukun,

⁷ mhamə, “!Ah. !Kwən e ramni hah Kughen! Nəgkiarien e rahas. Kughen pisin əmə In rirkun nərəhsitayen narpinien kape təvhagə hah kape narmamə. ?Pa min to rirkun nivəhsi-tayen?”

⁸ Mərig Yesu ruirkun-ta nərigien kapəriə. Kini mini-pən tuk əriə, mimə, “?Rhawor e nakasərig məknekin?”

⁹ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm əfrakis? ?Mə jakni-pən tuk yermamə a mə kafan təvhagə hah yakwərisin ta? ?Uə mə jakni mə in tukrhekimter mirəh kafan nikaokao məriwək mamvən?

¹⁰ Səm-ru, Yo yakorkeikei mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakavəh nehuəyen ye tokrei tanə e tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah kape narmamə.” Məkneikin marar mini-pən tuk yermamə nipran rimamhə mimə,

¹¹ “Yakamni-pre tuk ik mə takhekimter, mirəh kafam nikaokao, meriwək, mamvən apa imam yerkwanu.”

¹² Yesu raməgkiar hanə, kini yermamə ai rhekimter, mirəh kafan nikaokao ye nimririə, məriwək mamvən.

Məkneikin narmamə kimisəm kisakur. Misəgnəgin Kughen, mhamə, “!Eh! Kitawə khapəh nisəm-hanə-yen nar kirik ror məknekin.”

*Yesu rimmokrən kin Livae mə tukruə mikwasig kin
(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Mərig Yesu rarə meiwaiyu-pən min ye nikar lugun, narmamə khapsaah khauə masəm In. Kini In rimməvhag kimi əriə.

¹⁴ Kini ai, in rimməriwək mivən kəskəh əmə, məm Livae, kwajikovə kape Alfeas. Kwən ai rimmamərer tuk mane kape takis. Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yuə, mikwasig kin Yo, muə ik kafak yermamə.” Məkneikin, yermamə ai rhekimter kini mikwasig kin.

15 Kini ai, Yesu ruvæn apa imei Livae, masəviġin kwis iriə narmamə minə kape nivəhyen mane kape takis, mine narmamə tiksın min kamni kimə “yor təvhagə has minə,” mine kafan narmamə minə- meinai narmamə khapsaah kimnhakwasig kin.

16 Ye nipiġ a, nəmhajoun minə tiksın kape Loa kape Moses kimisəm Yesu. Iriə tiksın a Farisi minə, kasəm Yesu raməviġin iriə yor təvhagə has minə, kini kinisaiyoh-pən narmamə kape Yesu mhamə, “?Rhawor e kwən e raməviġin iriə yor təvhagə has minə e?”

17 Məriġ Yesu rimnəriġ nəġkiarieren kapəriə, mini-pən tuk əriə mīmə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kasəsanin khamhavən misəm dokta. Məriġ narmamə yamə mine kamhamhə tukasəkeikei mhavən misəm dokta. Pəh nien mə Yo yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kwəsatuatuk ta. Nikam. Yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kisahə.”

Nhajounien kape Yesu in nar vi; nhajounien kape loa in nar əkwəs

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Kini, ye nipiġ a, narmamə minə kape Jon Baptaes, mine Farisi minə kwəsəpəh nəviġinien misatuakəm tuk nəhuakien, raməri-pən loa kape Moses. Kini narmamə minə tiksın khauə misaiyoh Yesu, mhamə, “Əm-ru. Narmamə minə kape Jon, mine Farisi minə min, kharkun nisəpəhyen nəviġinien. ?Məriġ rhawor e kafam narmamə minə khapəh nisorien məknakin?”

19 Kini Yesu rini-pən tuk əriə, mīmə, “Tukmə yermamə yame kimnərkurək kafan, kini nagienien iran ramvən hanə, in minə tiksın to khapəh nisəpəhyen nəviġinien.

20 Məriġ tukripior nipiġ kape narmamə tukhauə mharəh Yermamə yame kimnərkurək kafan, mhavən isok tuk In minə tiksın. Ye nipiġ a in a, In minə tiksın kharkun nisəpəhyen nəviġinien iran.”*

21 Kini mīmə, “To yermamə kirik ri-pəh nivəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətit kafan [yame rineikus ta]. To ror məknakin, kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətit, kini reikus ehua.

22 Kini to yermamə kirik ri-pəh nivəhyen waen vi kini mivi-pən ye tiki waen mətit. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətit reikus, kini waen raiyu fam. Məriġ yermamə a tukri-pən waen vi ye tiki waen vi.”

Yesu raməvhag ye nikarın kape Sabat

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Nipiġ kirik ye Sabat, Yesu mine kafan narmamə minə kasəriwək mamhavən mhatərhav-pən yerki wit tiksın.† Kini narmamə kafan minə kharhi kwənkwai wit nəriə.

24 Kini Farisi minə khani-pən tukun mhamə, “!Eh! Sabat e towai, məriġ iriə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor kafam narmamə kasor məknakin?”‡

25 Məriġ Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Tukmə ror nakhapəh nisəhvekinien ye Nəkwəkwə kape Kughen norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə, nəriə nəviġinien ramrikkək, kisəmkəv.

26 Nipiġ e in a, Abiata in hae pris kape Kughen. Kini məriġ, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mamən bred yame pris minə kwənhavəhsi-pən ta kimi Kughen. Kini məriġ Deved rimivəhsi-pən min kimi kafan narmamə, kini kisən. Kini məriġ bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisənien. Məriġ pris minə əmə kharkun nisənien.”§

27 Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mīmə, “Səmru, Sabat ri-pəh nikirien narmamə. Məriġ narmamə kamhakir Sabat.

2:16: Mat 11:19 * 2:20: “Yermamə yame rimnarkurək pə pə,” nipran e Yesu. Mine “In minə tiksın” nipran e Kristen minə. Nipiġ Yesu rimnəpəh əriə mīmə ye nai kamarkwao kin, kimisasək. † 2:23: Wit in kwənkwai nai kirik kamor flaoa kin. ‡ 2:24: Loa e kape Moses yame ramni-əhu mə takpəh nəsimien ye Sabat. Eks 20:8-11. § 2:26: Kwanage e kape Deved raməmir ye 1 Saml 21:1-6 2:27: Dut 5:14

²⁸ Ror pən Yo Ji Yermamə Yo yakamarmaru ye narimnar fam mine Sabat.”

3

Yesu rimnor huvə kwermi yermamə kirik yame rimnahas
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Yesu rimavən min ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Nipig ai, yermamə kirik, kwermi rimnarpəvin. ² Mərig narmamə tiksın kimisarkut mə tuksəm-ru naha nhagin yame tukhani hah Yesu iran, misarha-əterik mə tuksəm-ru mə Yesu to ror huvə kwən a ye Sabat uə nıkam.

³ Kini Yesu rini-pən tuk yermamə a yame kwermi rimnarpəvin mimə, “Yuə marer ye nımrı narmamə.”

⁴ Kini mini-pən tuk əriə mə, “?Loa kape Moses ramni mə nakharkun nisorien naha ye Sabat? ?Ramni mə takasor norien huvə uə takasor norien has? ?Mə takshopni yermamə uə takhavəh miragh yermamə?” Kini kisəkwətə misapnapig əmə.

⁵ Kini Yesu rarha mərərao irəriə. Niehmaa rhai in. Kini mərig rikin rarə meiwaiyu min tuk əriə, meinai kapəriə kapə riskai pik. Kini mini-pən tuk kwən a mimə, “Huatuk kin kwermim.” Kini ai, kwən ai rhuatuk kin kwermi, ruahuvə əgkəp.

⁶ Mərig Farisi minə kimisəm norien a, kisap, mhavən misəm nukwhao kape King Herod, mharai mhun nəgkiarrien tukun mə tukshopni.

Narmamə khapsaah kimnhakwasig kin Yesu

⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav min aikin, miseiwaiyu-ərhav ye nıkar lugun. Kini narmamə minə Galili khapsaah kimnhakwasig kin əriə.

⁸ Narmamə min aikin kimisərig nəvsaoyen kin Yesu, kini mamhauə mə tuksəm. Khatərhav iku pisin pisin minə. Tiksın kimnhasi-pən apa Judia. Tiksın khasi-pən apa Jerusalem. Kini tiksın khasi-pən apa Idumia, tiksın khasi-pən ye nıkar nu Jodan, mine ye kwənmhaan minə yame ipakə tuk Taea mine Saedon.

⁹ Narmamə khapsaah pik. Yesu rimnamni-pən tuk kafan narmamə, mimə, “Taksor apnəpənə ye bot kirik, pəh yakat-pən aikin, meinai narmamə kamhaku-pə Yo.”

¹⁰ In ramni məknakin meinai In rimnor huvə ta narmamə khapsaah yamə mine kimnhamhə. Kini narmamə yamə mine kimnhamhə aikin kisarkut mə tukhavən pakə tukun mharap misəsanin.

¹¹ Kini narmamə yamə mine nanmin hah ramərer-pən irəriə, tukmə kisəm əmə Yesu, khamir ye nımrin. Kini masokrən ehua kin, mhamə, “!Ik Ji Kughen!”

¹² Mərig Yesu rəgkiar skai pən kimi nanmin hah minə, mətapig kin əriə mə tukhapəh nhani-əpuyen In.

Yesu rimirpen aposol minə kafan twelef
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə fiak ye tukwas kirik. Kini rokrən min kin kafan tiksın narmamə yame In rimnorkeikei, mə tukhauə pakə. Kini iriə khauə pakə.

¹⁴ Kini ai In rirpen kafan narmamə twelef. Mifəhsi-pən nehuəyen kimi əriə, kimə, Aposol* minə, mə iriə tukasəmir ipakə tukun tuk nini-ərhavyen Nəgkiarrien Huvə kape Kughen

¹⁵ kini mhavəh nirkunien tuk nəkotayen nanmin hah ye narmamə.

¹⁶ Nhag namasur twelef e ror məknekin: Saemon (yame Yesu rhen-pən nhagin vi mə Pita);

¹⁷ mine Jemes; mine piauni Jon (yame kwajikovə mir kape Sebedi. Yesu rhen-pən min nhagriu mə, Boanejes. Kini nipran rimə, Pikwarien mir kape Karuəruə);

18 mine Andru; mine Filip; mine Batalomiu; mine Matiu; mine Tomas; mine Jemes, kwajikovə kape Alfeas; mine Tadeas; mine Saemon Selot†

19 mine Judas Iskariot, yame kwasig ikin reighan-pən kin Yesu kimi nəmə hah minə.

*Narmamə tiksın kamhani mhamə Yesu ramor narimnar ye nəsaninien kape Setan
(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

20 Yesu rirerig-pə yerkwanu. Kini ai narmamə khapsaah khauə masəm min In. Mamhauə, mhauə, kini kwənmhaan kape napisien ramrirkək tuk əriə. Nipig kape nəviginien ramrirkək min.

21 Nipig famle kafan minə kimisərig, məknakin khauə mə tukhani-əhu, mhakir, misap, meinai nəmə aikin kimnhani mhamə kapan kapə rameno-eno.

22 Mərig namhajoun tiksın kape Loa kape Moses kimnhatərhav Jerusalem, mhauə, mamhani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai Bielsebul, yemehuə kape nanmin has minə, ramərer-pən iran.”

23 Kini Yesu rokrən kin narmamə minə ai khauə ipakə tukun. Kini rini nuhpikinien kirik tuk əriə, mimə, “Nikam. ?Nakharkun mə Setan rirkun nəkotayen Setan uə? Nikam.

24 Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini tuksoriah kapəriə narəyen, kantri tukrimir.

25 Kini rəmhen min kin yerkwanu kirik. Tukmə narmamə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwanu a to ripəh narə-huvəyen.

26 Rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai narəyen kapəriə ror kiraru, kwəseikus-eikus nimə en kape Setan. Kini norien kape Setan to ripəh nərertimtim-ien. Tukrəsaah-əsaah mirkək.

27 “Kini mamhen min kin yame to yermamə kirik nagheen rehuə rivən mətu kafan narimnar, kini in maməmir, yermamə pisin kirik to ripəh nivənen məkrəh kin. Tukmə yermamə kirik rimə tukrəkrəh kin, tukrəkupən mirkwəji yermamə ai nagheen rehuə. Kini ai mirkun nivənen məkrəh kin kafan narimnar.

28 Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rirkun nivəhsi-tayen nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran.

29 Mərig tukmə nakhani has Nanmin kape Kughen, to Kughen ripəh nivəhsi-tayen nipig kirik. Təvhagə hah a tukraməmir kape rerin.”

30 Yesu raməgkiar məknakin meinai in apa kupən kimnhani mhamə nanmin hah kirik raməmir iran.

*Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarien kafan
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)*

31 Kini ai, piau Yesu minə, mine nisini khatərhav-pən min. Kini masəmir iruə. Kini misher-pən kin kirik mə tukrivən mokrən-pən kin.

32 Narmamə khapsaah kasəkwətə imə misarkurao ye Yesu. Kini mamhani-pən tukun, mhamə, “Yemasur, nisim, mine piam minə mine kafam kakə minə kisorkeikei mə tuksəm-ru Ik apa iruə.”

33 Mərig Yesu rini-pən mə, “?Pa e nisinik? ?Mine nipa e piak minə?”

34 Kini In marha mərərao ye narmamə yamə mine kisəkwətə misarkurao kin, mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə e nisinik minə mine piak minə.

35 Meinai yermamə yame ramor narimnar yame Kughen rorkeikei, in e piak, in e nisinik, mine in e kafak kakə.”

† 3:18: “Selot” rəmhen kin yermamə kirik yame rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavyen kin gavman kape nəmə Rom. 3:22: Mat 9:34; 10:25 3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Wok 1:14

4

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai
(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Ye n̄ipig a, Yesu rarə meiwaiyu-pə min ye n̄ikar nu. Narmamə khapsaah khauə masəm In. Kini Yesu ruvən ye bot mamkwətə aikin maməvhag kimi narmamə. Kini narmamə kasəkwətə i-fiak masətərig kin.

² In rimnəwhag kimi əriə kin narimnar khapsaah ye nuhpikinien minə. Kini mimə,

³ “!Sərig-ru! Yermamə kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsимien.

⁴ Kini mərig in rimavən mə tikrisuv kweru nai, mipik mivitəg-ətəg fam, kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye swatuk, kini man minə khauə misən fam.*

⁵ Kini kweru nai tiksın rəsaah-pən ye tokrei kapier yame nimoptanə rikəskəh ikin, murə aihuaa əmə.

⁶ Kini mərig m̄irh rhaktə mhen əpni fam. Kisaukei fam meinai nuairiə r̄ipəh neiwaiyu-pikien.

⁷ Kini kweru nai tiksın rəsaah-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehuə. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun, kini kweru nai rurə mipəh nikuəyen.

⁸ Kini tiksın rəsaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihuə, mhakuə kin kwənkwaairiə khapsaah. Tiksın kimnhakuə kin kwənkwaairiə toti, kini tiksın kimnhakuə kin sikisti, kini tiksın kimnhakuə kin wan handred.”

⁹ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə, mimə, “Tukmə kimia narmamə yame nimətirgimie rarə, sərig huvə nəgkiarien e.”

Narmamə tiksın kisaiyoh Yesu kin n̄iprai nuhpikinien
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Kini Yesu r̄ivən In p̄isin, kini kafan narmamə twelef, iriə narmamə tiksın min khavən minisaiyoh-pən kin n̄iprai nuhpikinien minə.

¹¹ Kini In rimni-pən tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen, in nar erkwaig; mərig yakwəni-ərhav-pre ta tuk əmia. Kini mərig Yo yakamni-ərhav-pən əmə nuhpikinien tuk narmamə yamə mine kasəm̄ir iruə,

¹² rəmhen kin yame Profet Aesea rimini mə,

“ ‘Iriə tuksarhak̄in, misarhak̄in pawk, mərig to khapəh nisəmien n̄ipran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.

Tamə iriə kisərig mharkun, kini misarar ye nərigien kapəriə, pəh Kughen tukrivəhsita narp̄inien kape təvhagə hah kapəriə.’ ”

(Aes 6:9-10)

Yesu ramni-ərhav n̄iprai nuhpikinien kape yermamə yame rimisuv kweru nai
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Kini Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə, mimə, “?Rhawor e? ?Nakaseinein hanə n̄iprai nuhpikinien e? Tukmə ror məkne, ?takshawor pən iran mine mharkun min n̄iprai nuhpikinien minə min tiksın?

¹⁴ Nuhpikinien e, n̄ipran ramni məknekin: Yermamə yame rimisuv kweru nai, in rəmhen kin yermamə yame ramni-ərhav nəgkiarien kape Kughen.

¹⁵ Narmamə tiksın yame kisərig nəgkiarien a, kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən ye swatuk. Rəmhen kin yame kimisərig nəgkiarien kape Kughen, taktəkun əmə Setan r̄ivəhsi-ta min.

¹⁶ Kini narmamə tiksın kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən yerki kapier kini murə aihuaa əmə. Rəmhen kin yame kisərig nəgkiarien kape Kughen, rikiriə ragien tukun,

4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 4:2: Mat 13:34; Mak 4:33-34 * 4:4: Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rari-pən norien kape nisuvyen wit. † 4:7: Yesu r̄ipəh n̄inien kwənurkəsik, mərig rimini nərəus kirik yame ror n̄irin.

¹⁷ mærig khapəh nhavəhs-huvəyen nəgkiarien yerkiria, masərer kape nīpig kwakwə əmə. Kini tukmə kharəhpikin nīpig ətən, uə narmamə kisor ahas pən kimi əria tuk Nəgkiarien Huvə kape Kughen, məknekin kamhamir.

¹⁸ Kini narmamə tiksīn yame kisərig nəgkiarien kisəmhen kin kweru nai yame rīmnəsaah-pən yerki kwənurkəsik. Kisərig nəgkiarien e,

¹⁹ mærig kasətərig pik tuk narimnar kape nīmrəghien kapəria. Kini nautə reikuə irəria, mivi əria, ror rikiria ramvən əmə tuk mane. Norien a roriah nəgkiarien kape Kughen, rīpəh norien kwənkwan.

²⁰ Kini narmamə tiksīn kisəmhen kin kweru nai yame rīmnəsaah-pən ye nīmoptanə huvə. Kisərig nəgkiarien a, mharkun. Kini mhavəh kwənkwai nəgkiarien a ye narəyen kapəria. Iria tiksīn kamhavəh kwənkwan rəmhen kin toti; tiksīn kamhavəh sikisti; kini tiksīn kamhavəh kwənkwan wan hundred ye narəyen kapəria.”

*Nhatətəyen kapətawə rəmhen kin laet yame raməsia
(Luk 8:16-18)*

²¹ Kini əmə ai, Yesu rini-pən tuk əria mīmə, “To kipəh nīvəhyen laet kirik kukrai-pən ye nəkwai baket, uə ye nəpag bed. Nīkam. Tukaməkeikei kiruk haktə.

²² Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mærig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.

²³ Tukmə kimiə narmamə yame nīmətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

²⁴ Kini Yesu rini-pən mīn tuk əria mīmə, “Nəgkiarien e nakasərig, takasəkeikei misərig huvə. Narmamə yame mīne kisərig kafak nəgkiarien kini mhapəh nisəripən-huvəyen, to khapəh nharkun-huvəyen. Mærig narmamə yamə mīne kisərig kafak nəgkiarien kini misəri-pən huvə, tukhavəh nīrkunien mīn rhaktə haktə.

²⁵ Narmamə yame mīne kisəri-pən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən mīn nīrkunien kimi əria. Mærig narmamə yamə mīne kisərig nəgkiarien e kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nīrkunien kəskəh yame rikiria raməsik mə iria kharkun.”

Narmaruyen kape Kughen ramhaktə atuk

²⁶ Kini Yesu rini-pən mīn tuk əria mīmə, “Narmaruyen kape Kughen rəmhen kin kweru nai yame yermamə ramsuv yerki nəsimien.

²⁷ Tukmə yenpig, ramapir. Mə yeraan, in raməriwək mamavən. Mærig kweru nai in ramhaktə atuk əmə mamehuə. Mærig kwən a reinein mə rhawor e mamor məknekin.

²⁸ Nīmoptanə əmə ror kweru nai ramhaktə, mamor nīmarin, kini mavus jihin, kini mamkuə kin kwənkwan.

²⁹ Kini nīpig tukmə kwənkwan rīmrūə, kini yermamə ai rīvən mamrhi meinai neriaji nīpig kafan.”

*Narmaruyen kape Kughen ramehuə ye nəsaninien kafan
(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)*

³⁰ Kini Yesu rīmə, “?Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin naha nhagin? ?Jakni naha nhagin rimhen?

³¹ In rəmhen kin kwənkwai nai kirik kamni kimə mastad. Kwənkwai mastad rarkwəskwə rapita kwənkwai nai mīnə fam.

³² Mærig tukmə rəsaah, in murə mamehuə pik, mapita nai mīnə tiksīn. Mamtikimkimin man yerpīrig mīnə khauə masor-pən nīmairia ye rəgrəgin.”

³³ Nīpig fam, Yesu raməvhag kimi narmamə khapsaah kin nəgkiarien ye nuhpikinien, reriaji atuatur nīrkunien kapəria.

³⁴ In ramægkiar kimi narmamə apnapig ye nuhpikinien əmə. Mərig tukmə In mine kafan narmamə minə, ramhoprai-pən nıprai nəgkiarlen kafan kimi əriə.

Yesu rini-əhu nimətag ehuə ye tame tahik

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Kini ye nıpig a, mirh rinameiwaiyu, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mımə, “Pəh khavən apa nıkar lugun pən.”

³⁶ Kini kisapta ye narmamə, misat-pən ye bot yame Yesu ramkwətə iran, mhavirə. Kini bot minə tiksın kimnhakwasig min kin əriə.

³⁷ Mhavirə, mhavirə, nimətag ehuə kirik ravən kini tahik rehuə pik, ipakə rakətanım kin bot.

³⁸ Mərig Yesu ramapir maməsawə huvə ye nəkwai bot. Mərig narmamə kafan minə kimnhasig In, mhamə, “Yhajoun, !Əmru! !Natuksəmnim, mərig Ik nakpəh nərigien!”

³⁹ Məkneikin Yesu rıhekınter mægkiar kimi nimətag mine tahik mımə, “Rapəhrə.” Kini ai nimətag rewaiyu, tahik reiwaiyu; mamərinu min.

⁴⁰ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mımə, “? Nakshawor mamhagin məknekin? ?Nhatətəyen kapəmiə rirkək hanə uə?”

⁴¹ Mərig iriə kwənhagin pik. Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine tahik, mərig kawor nəkwən!”

5

Yesu rinnəkota nanmin has ye yermamə kirik

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Kini ai, iriə khatərhav-pən min ye nıkar lugun a, kini mhavhiak mhavən ye kwənmhaan kirik kape nəmə Gerasa.

²⁻³ Kimnhatərhav ye nəkwai bot, kini yermamə kirik rarə misi-pən min ikin kamnim narmamə ikin, mamuə mirəhpikin Yesu. Kwən a ramarə ikin kamnim narmamə ikin. Nanmin has raməmır iran, keinein narkis-ətərekin-ien kin nəərəus uə jen.

⁴ Nıpig rıpsaah kisarkis ətərekin nihun mine kwermın kin jen, mərig in ramakapir-pir. Nagheen rehuə, narmamə kaseinein nharaptərekinien.

⁵ Tukmə yenpig uə yeraan, raməmır apa ikin kamnim narmamə ikin uə apa ye tukwas kini mamətəpar apomh, kini maməreiteh-əreiteh nıpran kin kapier.

⁶ Nıpig Yesu raməmır hanə isok, yermamə ai rəm, kini raiyu ətkin muə mənımkur ye nımrın.

⁷⁻⁸ Yesu rini-pən tukun mımə, “!Nanmin has, əta!”

Kini nanmin has ai rokr-apomh mımə, “!Eh! Yesu, Ji Kughen yame In yerpirig pik. ? Nakmə takhawor yo e? Yakamaiyoh ik ye nhag Kughen mə takpəh norien nəmhəyen kimi yo.”

⁹ Kini Yesu raiyoh-pən kin nhagin. Mərig rımə, “Nhagik e, Nukwao Ehuə, meinai kimawə e khapsaah.”

¹⁰ Məknekin ramasək ətgın Yesu m-ripsaah mə tukripəh nəkota-pənien əriə apa isok.

¹¹ Kini ikin a, pukəh minə khapsaah ikin. Kasəruk ye nihu tukwas a.

¹² Kini nanmin has minə ai kisasək mhani-pən tuk Yesu mhamə, “Takəta-pən irəmawə yerki pukəh minə e.”

¹³ Kini Yesu reighan kin əriə kamhavən. Kisəta ye yermamə ai, kini mhavən yerki pukəh minə. Pukəh minə ai khapsaah ipakə tuk tu taosen. Kisaiyu misewaiyu ye nəpatu, mhavi-ərhav misəmnim ye tahik.

¹⁴ Narmamə kape nəviginien pukəh minə kasərer aikin masəm pukəh minə kasəmnim, kini kisaiyu mhavən apa iməriə ikin minə, kini misəvsao kin. Kini misəvsao apnapig kin yerkwənu minə ipakə tuk əriə. Kini narmamə ai khavən tukun misəm.

15 Khauə misəm Yesu, misəm yermamə ai, nukwao ehuə kape nanm̄in has rimnaməm̄ir iran kupən. Misəm ramkwətə mivəhsi-pən neipən. Kini nirkunien kafan ruahuvə. Narmamə minə ai kisəm khagin.

16 Kini nəmə minə kimisəm Yesu rimnəkota nanm̄in has kisəvsao kin yermamə yame nanm̄in has rimnaməm̄ir iran kupan, mine pukəh.

17 Kini nəmə aikin kisaiyoh-pən skai Yesu mə tukritərhav a iməriə ikin.

18 Kini ai Yesu ratpən ye bot. Yermamə yame nanm̄in has rimnaməm̄ir iran ramaiyoh-pən In mə iriu min.

19 Mərig Yesu riməni-əhu, mimə, “Nikam. Takvən apa imam yerkwanu kimia kafam narmamə minə, kini məvsao kin narimnar yame Kughen rimnor kimik, meinai rikin rimneiwaiyu pik tuk ik.”

20 Kini kwən ai ritərhav mivən kwənmhan kirik nhagin e Dikapolis, kini maməvsao kin norien yame Yesu rimnor iran. Kini narmamə fam kisərig, kisakur kin.

Yesu rimnor huvə piraovin kirik yame rimivəh nəmhəyen, mor huvə min piakəskəh kirik yame rimamhə ramragh min

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Kini Yesu rivəh bot məviəfugin ye nikar lugun mivhiak. Mivhiak hanə, narmamə khapsaah khauə misərer kurao kin.

22 Yaməhuə kirik kape niməhuak kape nəmə Isrel, nhagin e Jaeras, ruə məm Yesu, mənimkur ye nimirin

23 kini masək ətḡin, mimə, “Yhajoun, piakəskəh kafak nimhəyen rineriaji. Yuə-ru mərəhu-pən kwermim iran, pəh in rəsanin.”

24 Kini Yesu rivən iriu min.

Kini narmamə khapsaah kimnhakwasig kin əriu. Mamhasig-sig əriə minə, misarkurao ye Yesu.

25 Piraovin kirik aikin rimivəh nəmhəyen kape piraovin. Rimivəh nimhəyen ai meriaji newk twelef, nəmhəyen rapəh nirkəkien.

26 Nipig minə fam, ramərig nəmhəyen. Kini rivən məm dokta minə, moriah fam kafan mane ye nəmhəyen kafan. Mərig nəmhəyen ripəh neiwaiyuyen; ramor pik.

27-28 Nipig rimnərig nəvsaoyen kin Yesu, kini rikin rəsik mə, “To yakpirap neipən kafan, mipiəsanin.” Kini mivən mikwasig kin narmamə yamə mine kimnhakwasig kin Yesu, kini mərəo-pən mirap neipən kape Yesu.

29 Nipig rimirap əmə neipən kafan, məsanin. In mirkun mə to ripəh min nərigien nəmhəyen.

30 Məknekin, Yesu rərig yerkin, mirkun mə nanm̄in kafan ror huvə yermamə kirik. Kini rarharha maiyoh əriə mə, “?Pa e rimirap Yo?”

31 Narmamə kafan khani-pən tukun mhamə, “!Emru! Kitawə khahum. ?Rhawor e nakamaiyoh mə pa e rimirap Ik?”

32 Mərig Yesu rarharha mamarhak̄in yermamə yame rimirap In.

33 Məknekin, piraovin ai rərig mirkun naha nhagin yame rimnor in, kini muə məm Yesu, mənimkur ye nimirin. Migin pawk, mini fam ye nəfrakisien kafan.

34 Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Piakəskəh, nhatətəyen kafam rimnor ik naknəsanin. Takamvən ye nəmərinyuyen. Kafam nəmhəyen ruirkək.”

35 Yesu raməgkiar hanə, narmamə tiksin khasi-pən apa imei Jaeras, yaməhuə kirik kape niməhuak kape nəmə Isrel, mhatərhav-pə. Mhani-pən tuk Jaeras mhamə, “Takpəh norien narkutien kimi Yhajoun mikir mivən. Kafam piakəskəh ruamhə ta.”

36 Kini Yesu rimnərig nəgkiarien a, mini-pən tuk Jaeras mə, “Takpəh niginien. Hatətə əmə irak.”

³⁷ Kini Yesu rini-əhu narmamə mə tukhapəh nhakwasigien kin. Kini mikir əmə Pita, mine Jemes, mine Jon, piau Jemes irisir min.

³⁸ Khatərhav-pə imei yemehuə a. Yesu rəm mə narmamə khapsaah aikin. Kisasək mamhauvrig-uvrig pik.

³⁹ Rauru-pən imə mini-pən tuk əriə mə, “? Rhawor nakamhauvrig-uvrig pik a? Piakəskəh ripəh nimhəyen, mərig ramapir əmə.”

⁴⁰ Kisərig, kisarh iakei iran.

Məknəkin Yesu rher-yerhav kin əriə apa iruə, mipəh əmə rim piakəskəh a, mine nisini mine kwərə misir ai yame karhikwasig kin In. Khavən misəm piakəskəh a.

⁴¹ Kini Yesu rivəh kwermın mini-pən tukun mə, “Talita kum.” (Ye nəgkiarien kapəriə, nıpran rimə, “Piakəskəh, yakamni-pre tuk ik mə, ‘Hekimter’.”)

⁴² Məknəkin, piakəskəh a rhekimter məriwək. (Kafan newk twelef əmə.) Kimisəm norien ai Yesu rimnor, kisakur pik kin.

⁴³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nisəvsaoyen kin norien e kimi narmamə. Kini havəhsi-pən nəviginiyen kirik kimin pəh rən.”

6

Nəmə ime Yesu kimisəpəh In (Mat 13:53-58, Luk 4:16-30)

¹ Kini Yesu ritərhav min aikin, mivən apa iman ikin. Narmamə kafan minə kimnhakwasig kin.

² Sabat yame ramuə, In rimnəvhag kimi narmamə apa niməhuak kape nəmə Isrel. Narmamə khapsaah aikin. Kini kisərig kafan nəgkiarien, kisakur pik kin. Mamhani mhamə, “Man, ?In ravəh hiə nirkunien e? ?Ramhawor mivəh nirkunien? ?Rhawor mor nımtətien minə e?”

³ Kitawə kwənharkun ta kwən e. In kwajikovə əmə kape yermamə yame ravhirəkin narimnar kin nai. Nisini e Meri; kini naorahini minə e Jemes, mine Josef, mine Judas mine Saemon. Kini kafan kakə minə kasarə min e kitawə miriə.” Kini narmamə minə a kasəməkın In.

⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə tukhasiai in. Kini mərig, narmamə iman ikin, mine kwənərəus kafan minə, iriə pisin əmə khapəh nhasiayen in.”

⁵ In a kwənmhaan a, ripəh nor-pikien nımtətien. Mərig In rərəhu-pən kwermın ye narmamə kwatıksin yamə mine kamhamhə, kini mor huvə əriə.

⁶ Mərig Yesu rimnəm mə narmınə iman ikin kapəriə nhatətəyen rirkək, rakur.

Yesu rher-yerhav kin kafan narmamə twelef mə tukhatərhav misəvsao kin narmaruyen kape Kughen

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Kini ai, Yesu rəriwək mamarkurao yerkwanu minə aikin maməvhag kimi narmamə.

⁷ Kini mokrən kin narmamə twelef kafan mə tukhauə, kini mivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə tuk nəkotayen nanmin has ye narmamə.

⁸ Kini mimə, “Tukmə nakamhavən ye swatuk, mhapəh nhavəhyen nar kirik. Takhapəh nhavəhyen bred, uə nitip uə mane. Takhavəh əmə kaskin.

⁹ Kini mhavəhsi-pən sandel, mərig takhapəh nhavəhyen neipən kiraru kiraru.”

¹⁰ Mini-pən min tuk əriə mimə, “Nıpig tukmə nakhavən yerkwanu kirik, misarə ye nimə kirik, nimə a in a taksarə əmə ikin miseriaji mhatərhav ikin mamhavən.

¹¹ Mərig tukmə yerkwanu kirik ripəh norkeikeiyen əmiə mə takhavən iməriə ikin, mhapəh nisətərigien kin əmiə, takhatərhav iməriə ikin, misarpita-arpita nimokrur ye

sandel kapəmiə. Norien e tukror nımtətien mə narmamə yerkwanu a kimisor nar kirik rapəh nəmhenien.”

¹² Kini ai iriə khatərhav, mhavən, mhani-pən tuk narmamə mə tuksarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah.

¹³ Kini masəkota nanmin hah minə ye narmamə khapsaah. Kini masətəg-pən nehe kwənkwai olif* ye kapən kapə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kini khahuvə.

*Herod rimə ta mə Jon Baptaes ruəmragh min
(Mat 14:1-2; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Kini nəvsaoyen kin Yesu ritərhav, kini king kape nar aikin, nhagin e Herod, rərig. Narmamə tiksın khamə, “Mə Jon Baptaes a. Mə riməmragh min kini mamor pik nımtətien.”

¹⁵ Mərig narmamə tiksın khamə, “Nikam. Mə Elaeja.”

Kini mərig tiksın khamə, “Mə profet pisin kirik. Rəmhen kin profet kupən kape Kughen.”

¹⁶ Mərig Herod rımnərig, mımə, “Nikam. Mə Jon Baptaes e, yame yımnərəru ta nıpətək nuan. Yakmə rımımragh min.”

¹⁷ Herod rikin rımnəsik məknekin meinai in apa kupən, rımırəhsi-pən Jon Baptaes ye kalabus meinai piauni Filip rınamkır piraovın kirik, nhagin en Herodias; kini en, Herod rikir-ta min.

¹⁸ Mərig Jon rımını-pən tuk Herod mə, “Kamni-əhu mə takpəh nıkir-tayen piraovın kape piam.”†

¹⁹ Kini niemha rhai Herodias tukun, mə tukrhopni Jon, mərig rıneinein

²⁰ meinai Herod rımisiai Jon, mırkun mə in yermamə atuatur kape Kughen, kini maməm vi vi in. Nıpig Jon raməgkiar mukrekin kapan kapə Herod, kini Herod rorkeikei mə tukrərig min.

²¹ Mərig nıpig kirik, Herodias rımivəh kwənmhaan tuk nhopniyen Jon. Herod rımnor nəviginien ehuə kirik mamor nıpig kafan yame rımnarha iran. Kini mokrən kin gavman kafan, mine namehuə minə kape mobael, mine namehuə minə tiksın apa Galili; khauə ye nəviginien kafan.

²² Kini piakəskəh kape Herodias rıvən min aikin, mamor danis ye nımririə. Nıpig Herod mine in minə tiksın kimisəm, rikiriə ragien tukun.

Kini Herod rini-pən tuk piakəskəh ai mə, “Tukmə nakorkeikei naha nhagin, yakirkun nıvəhsi-preyen kimik.

²³ Yakamni kwəsu əgkəp mə nar yame nakorkeikei mamaiyoh yo kin, yakirkun nıvəhsi-preyen. Nar apnapig tukmə rehuə pawk, yakirkun nıvəhsi-preyen kim ik.”

²⁴ Kini ai piakəskəh ai ritərhav maiyoh nisini mımə, “?Nisınik, jakaiyoh-pən kin naha nhagin tuk rımik?”

Kini ai rini-pən tukun mə, “Takvən maiyoh kin kapən kapə Jon Baptaes.”

²⁵ Məknekin, piakəskəh ai raiyu, mivən məm yermaru, kini mımə, “Yakorkeikei mə taktəkun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pən ye tikiplet, mırəh muə kimi yo pəh yakəm.”

²⁶ Nəgkiarien ai ror King Herod rərig rahas pik, meinai rımnor nəgkiarien əutən ye nımrı in minə tiksın. To rıpəh nəpəhyen.

²⁷ Ror pən, rher-pən kin mobael kirik mə tukrıvən mikisəru nıpətək nuai Jon, mırəh kapan kapa muə. Kini mobael ai rıvən apa kalabus, mikisəru ta nıpətək nuai Jon,

6:11: Luk 10:4-11 **6:11:** Wok 13:51 * **6:13:** Olif in nai kirik kamən kwənkwan. Kamarkwəsis min nehen kamor oel kin. **6:13:** Jem 5:14 **6:14:** Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20 † **6:18:** Kughen ramni-əhu mə takpəh nıkir-tayen piraovın kape piam ye Lev 18:16, mine ye 20:21. Kini mərig tukmə piam rımhə, kafan kwajikovə rırəkək, takaməkeikei mikir kafan piraovın. (Dut 25:5-6). **6:19:** Lev 18:16

²⁸ mərəhu-pən kapan kapa ye tikiplet. Mivəhsi-pən kimi piakəskəh ai, mə tukrivəh mivən kimi nisini.

²⁹ Mərig narmamə kape Jon Baptaes kimisərig nəvsaoyen kin, khavən mharəh nīpran, mhavən misərəhu-pən ye nəpəəg kapier.

*Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mōr ripsaah, maməvigin narman faef taosen kin
(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)*

³⁰ Kini aposol minə kape Yesu khasi-pən min yerkwānu yamə mine Yesu rimnher-pən kin əriə ikin, mamhauə misəvsao-pən kin norien kapəriə mine nəvhagien kapəriə kimin.

³¹ Mərig narmamə khapsaah kimnhauə masəm In, kini iriə kafan narmamə minə kapəriə nīpig rirkək tuk nəviginien. Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Hauə, pəh khavən apa ikin narmamə kharkək ikin kini misapis.”

³² Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot mhatərhav mhavən ikin narmamə kharkək ikin.

³³ Mərig narmamə khapsaah kisəm Yesu mine kafan narmamə minə kinamhavən, kini kharkun əriə. Kini khatərhav iməriə yerkwānu minə, misaiyu əkupən kin əriə.

³⁴ Mərig Yesu rimivhiak məm narmamə khapsaah aikin, kini rikin rewaiyu tuk əriə meinai iriə kisəmhen kin sipsip minə tiksın yame yermamə rikək yame ramarha huvə tuk əriə. Kini In raməvhag kimi əriə mamni narimnar ripsaah.

³⁵ Rinamenaiyu, narmamə kape Yesu khauə misəm In. Mhani-pən tukun mhamə, “Kwənmhan əkwak eikin e, kini rinamenaiyu.

³⁶ Takher rik rik kin narmamə minə e, pəh khavən apa yerkwānu ipakə minə mhavəh nəriə kirik nəviginien.”

³⁷ Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə mə kimiə əmə taksəvigin əriə.”

Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Jakshawor? ?Nakmə jaksoriah apnəpig əmə tu hundred taosen vatu‡ ye bred, mhawəhsi-pən kimi əriə?”

³⁸ Mərig raiyoh əriə mimə, “?Nakhavəh bred kuvhuun? Havən-ru misəm.”

Khavən misəm nīpar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.

³⁹ Kini Yesu ruh rikiriə mimə, “Takhani-pən tuk narmamə minə en khavən yerki mənvhirik yame rhuvə, misəkwətə ye nimirin nimirin.”

⁴⁰ Nimirin tiksın wan hundred. Kini nimirin tiksın fifti.

⁴¹ Kini ai Yesu rivəh bred a kirkirip mine kəmam a kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu-hapu bred mine kəmam, mīpik-pən kimi kafan narmamə mə tukhapik misəvigin narmamə minə a kin.

⁴² Kini iriə kisəvigin tupriə rəsiis

⁴³ misəpəh nīpərpər bred mine kəmam. Kini kafan narmamə minə kimnhavai-pən ye nītip twelef khakwar min.

⁴⁴ Narmamə ai kimisəvigin, narman əmə, kisəmhen kin faef taosen.

*Yesu rameriwək haktə ye nīmar mar tahik
(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)*

⁴⁵ Məknekin Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mə tukhavəh bot kapəriə, misəviəfugin misəkupən mamhavən apa ye nīkar lugun, mhavən yerkwānu kirik, nhagin e Betsaeda. Pəh In raməmīr, mher rik rik kin narmamə pəh kamhavən iməriə minə.

⁴⁶ Yesu raowīə kin əriə, mapitan kin əriə, mhaktə mivən ye takwar kirik maməhuak.

⁴⁷ Rinəpignəp, bot ai raməmīr hanə apa ye tame lugun. Mərig Yesu In raməmīr pisin apa fiak.

6:30: Luk 10:17 **6:34:** Nam 27:17; Mat 9:36 ‡ **6:37:** Nakirkun min niniyen məknekin, “?Nakorkeikei mə jaksoriah mane yame yermamə kirik tukror wok tukun makuə seven uə?” **6:44:** Mak 8:1-9 **6:46:** Luk 5:16

48 In maməm əriə kasəsua ye bot, misəm rəutən meinai nīmətag ramuh əriə. Kīsərig rahah misəsua ye bot ipakə reraan, kini Yesu rəriwək ye nīmar mar tahik mivən pakə tuk əriə. Natukrapita əriə,

49-50 mərig iriə kimisəm raməriwək ye nīmar mar tahik, khamə ta yarmhə. Kīsətəpar mhagin pik.

Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.”

51 Kini ratpən ye bot, nīmətag ror infamien. Kīsəm kisakur rikiriə ragien.

52 Mərig kapəriə kapə riskai hanə. Kimisəm pawk Yesu rimməvigin narmamə khapsaah kin bred, məpəh irəkwak ramswin, mərig kimnhapəh nharkunien mə In pa.

*Yesu rimmor huvə narmamə kimnhamhə apa Genesaret
(Mat 14:34-36)*

53 Kini iriə kisəviəfugin ye lugun ai mhavhiak ye kwənmhaan kirik nhagin e Genesaret. Mhavi-tərəkin kapəriə bot aikin.

54 Kini mhavhiak, narmamə min aikin kimisəm Yesu kini kharkun In.

55 Kini kisaiyu mhavən apa iməriə minə mhəpik narmamə yamə mine kimnhamhə ye nikaokao mhavən ikin pukaa Yesu ramvən ikin.

56 Ikin minə fam Yesu ramvən ikin, yerkwānu ehua, mine yerkwānu kwəskwəh, narmamə minə khəpik narmamə minə kamhamhə, masərer əswasig kin ye swatuk pisiək. Kini misasək ətgin mə tukreighaan kin narmamə kamhamhə pəh kharap əmə nipeihage neipən kafan. Kini narmamə mi-fam yamə mine kimnharap, kimisəsanin.

7

*Nəmhajoun kape loa kape Moses kamhani hah Yesu
(Mat 15:1-20)*

1 Namhajoun tiksın kape loa kape Moses iriə Farisi minə khasi-pən Jerusalem mhauə misofugin-pən tuk Yesu

2 kini misəm mə narmamə tiksın kape Yesu kasəvigin mamhavəh nəmkimik kirik meinai khapəh nisəravyyen rəri-pən natuakəmien kape nəmə Isrel.

3 (Farisi minə, mine nəmə Isrel minə fam kamhakwasig kin narəyen kupən kapəriə. Tukmə khapəh nisəravyyen rəri-pən norien kapəriə, to khapəh nisəviginien.

4 Kini, tukmə khasi-pən apa maket, mhauə yerkwānu, kini mhəpəh nisəravyyen, to khapəh min nisəviginien. Kapəriə natuakəmien ripsaah ye nīkarin kape nəspir-tayen nəmkimik ye pənkin, mine sospen mine besin kapəriə).*

5 Kini Farisi minə mine namhajoun kape loa kape Moses kinəsaiyoh Yesu mhamə, “? Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pənien kapətawə natuakəmien yame kaha minə kimnəsəvhag-pə kin kimi ətawə? Kafam narmamə minə kasəvigin mhəpəh nisəravyyen rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

6 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Eh. Kapəmiə niniyen rhuvə, mərig kapəmiə norien in rahas. In apa kupən, profet kirik kape Kughen, nhagin e Aesea, rimməfrakis ye nīkarin kapəmiə mirai mamni mə,

“ Nəmə minə a kamhani apnapig əmə nəfrakisien irak ye nheriə, mərig rikiriə raməmir isok pik tuk Yo.

7 Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini kapəriə nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarinen e kape Kughen, mərig ror əmə nərigien kin kape yermamə.” *(Aes 29:13)*

8 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwəsəpəh loa yame Kughen rimmivəhsi-pre, kini minamhakwasig əmə kin nərigien kape yermamə.”

6:49-50: Luk 24:37 6:51: Mak 4:39 * 7:4: Nəmə Isrel kisəuji-pən min loa tiksın tuk loa kape Moses. Kini ai mharai-pən ye nəkwəkwə kirik kimə, Mishnah.

⁹ Kini mini-pən mìn tuk əriə mə, “?Kimiə nakhamə nakharkun pik nar? !Mərig nakwəsəpəh loa kape Kughen minamhakwasig əmə kin narəyen kape kaha minə!

¹⁰ Səm-ru, Moses rimiini kupən mīmə, ‘Takhasiai nisinmiə mine rimimiə.’ (Eks 20:12; Dut 5:16) Kini mīmə, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rimni tukhopni.’ (Eks 21:17; Lev 20:9)

¹¹ Mərig kimiə nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisasituyen ye mamə mine tata kapəriə, mhamə tukhani-pən tuk əriə mhamə, ‘Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini to yakpəh nivəhsi-ta-minien mivəhsi-pre kimik.’

¹² Nakasəvhag kimi narmamə məknekin misətapig kin nasituyen yame narmamə tuksor kimi nisinriə mine rimriə.

¹³ Ror pən narəyen kapəmiə yame nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun nəgkiarien kape Kughen. Kini masor narimnar khapsaah ror məknekin.”

¹⁴ Kini Yesu rokrən kin narmamə mə tukhauə mìn. Mini-pən tuk əriə mə, “Taksətərig huvə, misərig mharkun.

¹⁵ Nar raməmır iruə, tukmə rīvən yerki yermamə, to rīpəh norien rəmkimik ye nīmri Kughen. Nar ramtərhav yerki yermamə ramor nəmkimik ye nīmri Kughen.

¹⁶ Yermamə yame nīmətergin rarə, tukrərig huvə nəgkiarien e.”†

¹⁷ Kini Yesu rəta mìn ye narmamə ai, mivən imə. Kini narmamə kafan kisaiyoh kin nīprai nuhpikinien yame in rimini.

¹⁸ Kini rini-pən tuk əriə mīmə, “?Rhawor? ?Kimiə mìn nakseinein? Takharkun mə narimnar yame kamən to rapəh norien yermamə rəmkimik ye nīmri Kughen.

¹⁹ Narimnar yame ror məknakin to rīpəh nivənen yerkin. Mivən ye tipeuə en mīpitərhav hanə mìn.” (Nəgkiarien a kape Yesu rini huvə fam nəviginien minə ye nīmri Kughen).

²⁰ Kini In mīmə, “Mərig narimnar yame ramsi-pən yerki yermamə in en ramor yermamə raməmkimik ye nīmri Kughen.

²¹ Meinai yerki yermamə, nərigien hah rīpsaah, rəmhen kin nəkrəhyen kin piraovın, nhopniyen yermamə, napir-pəniyen tuk piakwənahin, nəkrəhyen,

²² nəptigien kin nautə, norien has, nor-apnapigien nar, neikuəyen, niniyen nīkar jir, nanipinien, nəgkiar-ausitien, mine nətəwaoyen.

²³ Norien has minə a kamhasi-pən yerki yermamə mor yermamə raməmkimik ye nīmri Kughen.”

Piraovın kirik yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramni nəfrakisien ye Yesu (Mat 15:21-28)

²⁴ Kini Yesu rītərhav mìn aikin meiwaiyu ərhav kwənmhaan ehə kirik, nhagin e Taea. Maiyu apis-apis pawk, mivən imə, mərig narmamə a kharkun mə In eikin e.

²⁵⁻²⁶ Kini piraovın kirik, nanmìn has rimnəmır ye kafan piakəskəh. Pian ai pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. In rimnarha apa Fonisia, ye provins a Siria. Kini rimnərig nəvsaoyen kin Yesu, kini ruə, mənīmkur ye nīmriin masək ətgin mə tukrəko ta nanmìn has ye kafan piakəskəh.

²⁷ Mərig Yesu rini-pən nuhpikinien kirik tukun mīmə, “Pəh kwajikovə minə əmə tuksəvigin tupriə rəsiis. Rīpəh natuatukien mə tukvəh nəviginien ne kwajikovə karakikin-pən kimi kuri minə.”‡

† 7:16: Nəgkiarien ye v. 16 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.

‡ 7:27: Yesu raməgkiar kin kuri meinai nəmə Isrel iriə khamə nəmə Fonisia mine nəmə Siria kisəmhen kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mīpəh nasituyen ye kwajikovə minə kape tanə pisin.

²⁸ Mərig piraovın ai rini-pən tukun mə, “Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisəniən nimsimsi nəviginien ne kwajikovə minə yame raməsaah-pən ye nəpəəg tebol.”§

²⁹ Kini Yesu rini-pən min mə, “Nimnhorpin məknən nəgkiarinen, rhuvə. Nanmin has ruatərhav ta ye kafam piakəskəh. Rerig-pən imam yerkwanu.”

³⁰ Piraovın ai rirerig-pən iman yerkwanu məm kafan piakəskəh ramapir huvə ye nikaokao. Nanmin has ruatərhav iran.

Yesu rimmor huvə kəru kirik, mor huvə min rəgkiar

³¹ Kini ai, Yesu ritərhav min provins a Taea, kini meiwaiyu-pə mapita provins a Saedon, muə e Galili, mivən kwənmhan ehuə kirik nhagin e Dikapolis. ³² Kini kharəh kəru kirik yame ripəh nəgkiarinen, mhauə kimin. Misaiyoh-pən Yesu mə tukrəəhu-pən kwermın ye yermamə ai, pəh rhuvə.

³³ Kini Yesu rivəh yermamə ai, miravən isok tuk narmamə, mivəhsi-pən kwənkwai kwermın ye nimətərgi yermamə ai, məjai kwənkwai kwermın, kini mirap nerami yermamə ai.

³⁴ Kini marha faktə ye neai, mərig kafan nərigien ripam, kini meihagh əpir. Kini mini-pən tuk yermamə ai mə, “!Efata!” (Nipran rimə, “!Əkwag!”).

³⁵ Məknekin, nimətərgi yermamə ai rəkwag, kini neramin rihuatuk, məgkiar huvə.

³⁶ Kini Yesu rini-əhu əutən tuk narmamə mə tukhapəh nisəvsaoyen kin norien a. Mini-əhu əutən pawk, mərig iriə kisəvsao kin mamharpin.

³⁷ Kini iriə kisakur pik kin nimtətien a, mamhani mhamə, “Man. Kwən a rapita. Rirkun nar əfrakis. Ramor huvə kəru minə mine narmamə khapəh nisəgkiarinen.”

8

Yesu rimmor nimtətien kirik, maməvigən narman fo taosen

(Mat 15:32-39)

¹ Ye nipig a, narmamə khapsaah khauə min misəm Yesu. Iriə, nəriə nəviginien rirkək. Ror pən Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mə,

² “Rikik reiwaiyu pik tuk narmamə minə e. Kitawə miriə kasəmır nipig kisisər, kini nəriə nəviginien rirkək.

³ To yakher-pən kin əriə yerkwanu kamhavən, kirik rəmkərəv ye swatuk, nimrin rapig, kini rimir, meinai tiksın kimnhasi-pən isok.”

⁴ Kini narmamə kafan minə khani-pən tukun mhamə, “? Tukhavəh hiə nəriə nəviginien? İkin eikin e kwənmhan əkwak.”

⁵ Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig bred kuvhuun en?”

Khamə, “Bred seven.”

⁶ Kini Yesu rini-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwətə.” Kini mivəh nipar bred ai, mini vi vi Kughen tukun, kini makapir-pir, məhi-pən kimi kafan narmamə mə tuksəvigin narmamə kin aikin. Kini ai iriə kisor.

⁷ Kwaji kəmam tiksın min aikin. Yesu rini vi vi Kughen tukun, mini mə tukhavəhsi-pən min kimi narmamə ai.

⁸ Kini kisəvigən, tupriə rəsiis fam. Misəpəh nipərpərin mhavai-pən ye kəmeiru ehuə seven.

⁹ Iriə kiməsəvigən, narman əmə, rəmhen kin fo taosen. Kini Yesu rher rik rik kin əriə.

¹⁰ Kini ai iriə kafan narmamə minə, mhavən ye bot, mhavən apa kwənmhan ehuə kirik, nhagin e Dalmanuta.

Nəmhajoun minə kape loa kape Moses khamə tuksəm nimtətien kirik

(Mat 16:1-4)

§ 7:28: Pian a rimməgkiar kin nimsimsi nəviginien ror nuhpikinien kin. Mə Yesu ramasitu ye narminə Isrel, mərig nipar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-ien kimi narminə Isrel. 8:9: Mak 6:35-44

11 Kini ai, Farisi tiksın khauə masəni-əhu Yesu mə to rapəh norien nımtətien kırık ye nımrırıə ye nəsanınien kape Nanmın kape Kughen.

12 Kini Yesu rıkin rəpou, meihagh əpır, mını-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e kımıə narmamə nakəsarə ye rao e, nakhamə taksəm nımtətien kırık? Yakamni-pre əfrakıs tuk əmıə mə taktəkun ai, to nakhapəh nısəmıen nımtətien kırık ror məknenkın.”

13 Kini Yesu rəpəh namhajoun mınə a, matpən mın ye bot, məviəfugin-pən ye nıkar lugun.

*Yesu rımnor kwırıg kımı kafan narmamə mınə meınai kaparhia kapə rıskai pık
(Mat 16:5-12)*

14 Kini ai Yesu mıne kafan narmamə mınə khavən ye bot, mısəru kın bred mhavəh əmə nıpər bred kırıkianə əmə.

15 Kini Yesu rımnor kwırıg kımı əriə ye nuhpıkınien mımə, “Takəsərıg əmıə tuk ‘yıs’ kape Farisi mınə, mıne Herod.”*

16 Kini kınəsaiyoh əriə mınə kın nıprai nuhpıkınien a, mhamə, “?Tukmə ror kwən e rımə kımnhapəh nhavəhyen bred uə?”

17 Mərıg Yesu ruırkun ta nərıgien kapəriə. Mını-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e nakasəm əmıə mınə mə bred rıkək? ?Nakshawor mhapəh nısəm-huvəyen? ?Mıshawor mhapəh nısərıg-huvəyen? Kapəmıa kapə rıskai pık.

18 Nımrımıə pawk əmə eıkin, mərıg nakhapəh nısəmıen. Nımətərgımıə pawk əmə eıkin, mərıg nakhapəh nısərıgien. Tukmə ror nakwəsərükın fam narımnar yame kıtawə kımısor.

19 Nıpıg yımıvəh nıpar bred kırıkırıp, makapır-pır, məhi-pən kımı narman faef taosen kısən, mərıg kımısəpəh nıpərpər nəvıgınen, ?nakhavai-pən ye nıtıp kuvhuun?”

Khamə, “Twelef.”

20 Kini rarə maiyoh mın əriə mə, “Nıpıg yımıvəh nıpər bred seven, məhi-pən kımı narman fo taosen kısən, kını mhapəh nıpərpərın, ?nakhavai-pən ye kəmeıru kuvhuun?”

Khamə, “Seven.”

21 Mərıg əmə rını-pən tuk əriə mə, “?Mərıg rhawor? ?Nakaseıneın hanə Yo?”

Yesu rımnor huvə nımrın pıs kırık rhuvə mın

22 Kini ai khauə mhavhiak mın yerkwanu kırık nhagın e Betsaeda. Kini narmamə tiksın kharəh nımrın pıs kırık mhauə kımı Yesu mə tukrərəhu-pən kwermın iran.

23 Kini Yesu rıwəh kwermı yermamə ai mıkır mıravən isok tuk yerkwanu. Kini ai, rəjai nımrın, kını mərəhu-pən kwermın iran, mımə, “?Nakarha maməm nar uə nıkam?”

24 Məknekın, yermamə ai rəm nar. Kini mımə, “Nəfrəh, yakaməm narmamə kaserıwək. Mərıg kısəm nəmhen əmə ırıə nai mınə.”

25 Kini Yesu rarə mərəhu-pən kwermın ye nımrın, kını ai yermamə ai rarəh huvə. Kini nımrın rəmtır, məm huvə nar.

26 Kini Yesu rher-pən kın mamni mımə, “Takvən apa imam ıkın, mərıg takpəh nıvənien yerkwanu e nıması-pən ıkın.”

*Pıta in ramniərhav mə Yesu In Kristo
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)*

27 Kini ai Yesu mıne kafan narmamə khatərhav mın mhavən yerkwanu mınə ıpakə tuk kwənmhan ehıə kırık nhagın e Sisarıa Filipae. Kısərıwək mamhavən ye swatuk, Yesu ramıyoh əriə mə, “?Mərıg narmamə kamhani mə Yo e pa?”

28 Kini khani-pən tukun mhamə, “Tıksın khamə ık e Jon Baptaes; tiksın khamə ık e Elaeja tu; kını tiksın khamə ık e profet kupən kırık kape Kughen.”

8:12: Mat 12:39; Luk 11:29 * 8:15: “Yıs” in nar kırık ror bred raməsııs. Yesu ramni yıs meınai nəwhagıen kape nəmhajoun kape loa kape Moses mıne Herod rıvən yerki narmamə, ror nərıgien kapəriə raməsııs kın nahasıen.

8:15: Luk 12:1 8:17: Mak 6:52 8:19: Mak 6:41-44 8:28: Mak 6:15

29 Kini In raiyoh əriə mə, “?Mərig kimiə nakamhani mə Yo e pa?”

Mərig əmə Pita rımə, “Ik e Kristo.”*†

30 Kini ai Yesu rini-əhu ətən pən tuk əriə mə tukhapəh nhani-pəniən tuk narmamə.

Yesu rımnəkupən mırkun, mını-ərhav mə tukrımhə, kini mımragh mın
(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

31 Kini Yesu ririkakun maməvhag kimi kafan narmamə mınə mımə, “Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyen ye narımnar khapsaah. Nəməhuə kape nəmə mınə Isrel, mine jif pris mınə, mine namhajoun kape loa kape Moses, tuksəməkin Yo mhani mə Yo jakmhə. Mərig nıpig kisisər tukruə mivən, kini Yo jakımragh mın.”

32 Rini-ərhav-pən huvə tuk əriə, məknekın Pita rikir In, mwapta irəriə, kini mamniəhu-pən nəgkiarien yame Yesu rımını.

33 Mərig Yesu rarar, məm kafan narmamə mınə, mını-pən skai tuk Pita mımə, “!Setan! !Ap ikin e! Nərigien kafam rıpəh nəmhenien kin nərigien kape Kughen. Nərigien əmə kape yermamə.”

Yermamə kape Yesu tukrəta ye narımnar yame in atuk rorkeikei
(Mat 16:24-28; Luk 9:23-27)

34 Yesu rokrən kin narmamə mıfam aikin a, mine narmamə kafan, khauə kini rini-pən tuk əriə mımə, “Tukmə yermamə rımə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei məta ye nərigien kafan, kini tukmə rərig pawk nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen ye nımhəyen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo.

35 Yermamə yame ramgin tuk kafan nımraghien, tukraməkeikei mımhə. Mərig yermamə yame tukhopni tuk nıkwasigien kin Yo, tukrarə ye nımraghien rerin.

36 Tukmə yermamə kirik kafan nautə rehuə pik ye tokrei tanə e, mərig in ramarakikin kafan nımraghien tukun, nanmın tukrerwei.

37 Mərig nar kirik rirkək mın tuk nıvəhyen nımri nımraghien kafan.

38 Narmamə yame kasarə ye rao e kwəsəpəh Kughen masor pik təvhagə has. Tukmə nakauris kin nini-ərhavyen nhagik mine nəgkiarien kafak ye nımri mırh, Yo mın jakauris kin nini-ərhavyen nhagim nıpig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə mın kimawə agelo rhakə mınə ye neihuəyen kape Rımik.”

9

1 Kini Yesu rini-pən mın, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə tiksın kasarə ikin e to khapəh nhamhəyen miseriaji nıpig narmamə tuksəm Kughen ravəh nehuəyen tuk narmaruyen ye narmamə.”

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nımrin rukreikin muə mor pisin
(Mat 17:1-9; Luk 9:28-36)

2 Nıpig sikis ruə mivən, Yesu rikir Pita, Jemes mine Jon mishaktə fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pisin əmə kimırhkwasig kin. Kharərer mhrəm mə nıprai Yesu rukreikin muə mor pisin.

3 Neipən kafan rhawən pik. Kini to yermamə kirik ye tokrei tanə e rıpəh norien neipən kirik rhawən məsiə məknakin.

4 Kini yermamə misir ai kafan kırhəm yemasur kupən mir kape Kughen kıraru, Elaeja mine Moses, kratərhav-pə mın, mawəgkiar irisir Yesu.

5 Kini Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yhajoun, rhuvə mə kimasir jakrharə əmə ikin e. Pəh yakrharkwopək nımə kisisər: Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elaeja kirik.”

6 (Khrigin, kini Pita rımnəgkiar apnapig əmə).

* 8:29: Jon 6:68-69 † 8:29: “Kristo” mine “Mesaea” kwəm nəmhen. Nıpran rımə, “Yermamə yame Kughen rımını kupən mə tukrher-pə kin tuk nıvəh-mıraghien ətawə.” 8:30: Mak 9:9 8:34: Mat 10:38-39; Luk 14:27 8:38: Mat 10:33 9:1: Mak 13:30

⁷ Mæknekin napuə kirik reiwaiyu, muvrig əpis əriə. Kisərig nəgkiarieren kirik risi-pən ye napuə mimə, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. !Taksətərig kin In!”

⁸ Mæknekin, krharhaha, mrhipəh min nırhəmien əriu. Yesu pisin əmə ramərer.

⁹ Kini khasi-faktə ye tukwas, Yesu rimi-əhu əutən pən tuk ərisir mimə, “Takrhipəh nırhəvsəoyen kin mırheriaji Yo, Ji Yermamə, jakimragh min ye nimhəyen kafak.”

¹⁰ Kini irisir kimırhivəh tim tim nəgkiarieren kape Yesu, mərig irisir atuk əmə kırhaiyoh ərisir minə mırhimə, “?Nəgkiarieren e ramni, tukrimhə mimragh min, nıpran ramni naha?”

¹¹ Kini kinırhaiyoh Yesu mırhimə, “?Rhawor nəmhajoun kape loa kape Moses khamə Elaeja tukraməkeikei muə məkupən kin Kristo?” *(Mal 3:1)**

¹² Kini Yesu rima, “Nəfrakis. Elaeja rimməkupən muə tuk nətu-huvəyen narimnar fam. ?Mərig rhawor Nəkwəkwə kape Kughen rima ‘Narmamə tuksəməkin Ji Yermamə kini tukrərig nəmhəyen ye narimnar ripsaah?’ †

¹³ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Elaeja ruauə ta. Kini narmamə kasəri-pən nərigien kapəriə misor ahas pən tukun, rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimi.

*Yesu rimməkota nanmin has ye pikwarien kirik
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Irisir krhuə iriə narmamə minə kape Yesu, misəm min narmamə khapsaah. Namhajoun kape loa kape Moses, mine narmamə kape Yesu kasotgoh kimi əriə minə.

¹⁵ Mæknekin misəm Yesu, kisakur, kini misaiyu mhavən tukun misətərum-pən iran.

¹⁶ Kini Yesu raiyoh kafan narmamə mimə, “?Nakasotgoh kimi nəmə minə e tuk naha?”

¹⁷ Kini mərig yermamə kirik ruə mini-pən tukun mə, “Yhajoun, yo yimirəh kafak pikwarien muə mə jakəm lk, meinai nanmin has raməmır iran, mamor in reinein nəgkiarieren.

¹⁸ Tukmə nanmin has rərer-pən pik iran, kini maməsüə kin, ramimır-pən ye nimoptanə. Nehe nəkwan ramtərhav, mamoh kwəruə, kini nıpran rikimkim pik. Kini yakaiyoh-pən kafan narmamə mə tuksəko-ta nanmin has, mərig kaseinein.”

¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “!Kəsi! Kimiə yamə mine naksarə e towei, nhatətəyen kapəriə rirkək. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji naha nıpig nakpishatətə irak? Harəh pikwarien en mhauə.”

²⁰ Kini kharəh mhauə kimin. Nıpig nanmin has rimməm Yesu, məkneikin ror pikwarien a rətəmnimin, maməsok-əsok ye nimoptanə. Kini nehe nəkwan ramtərhav rhawən.

²¹ Kini Yesu raiyoh-pən rim pikwarien mə, “? Rimmor məknekin m-kivhuun ai taktəkun?”

Kini rini-pən tukun mə, “Rimnamarkəskəh mirikakun.

²² Nıpig ripsaah nanmin has raməsüə-pən kin ye nap uə ye nu, mamarkut mə tukrimhə. Tukmə nakirkun nasituyen, rikim reiwaiyu tuk əmawə, kini masitu.”

²³ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Nakhawor mamaiyoh mə yakirkun nasituyen uə? Yakirkun norien narimnar fam kimi narmamə yamə mine kashatətə irak.”

²⁴ Mæknekin, rim pikwarien ai rok-rapomh mini mə, “Yakamhatətə, mərig kafak nhatətəyen rarkəskəh. !Takor yo mə jakhatətə pik min iram!”

²⁵ Kini Yesu rəm mə narmamə kamhauə ipakə tukun, kini rəgkiar pən skai kimi nanmin has mimə, “lk nanmin hah. Nimətərgim rəru. Nakeinein nəgkiarieren. Yakamni-pre tuk ik mə takətə ye pikwarien e, mırpəh min nuəyen tukun.”

²⁶ Mæknekin nanmin ai rok-rapomh mor nıprai pikwarien ai rətəmnimin kini mətə iran. Kini iriə kisəm nıprai pikwarien ai mamhani mhamə, “Ruamhə əgkəp.”

²⁷ Mərig Yesu rivəh kwermın, mivi haktə, kini rhekimter.

9:7: Wok 3:22; 2 Pita 1:17-18 * **9:11:** Emru Mat 11:14, 17:12, mine Luk 1:17. **9:12:** Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 † **9:12:** Aes 53:3 ramni mə Mesaea tukrərig nəmhəyen tuk narimnar ripsaah. **9:13:** Mat 11:14 **9:23:** Mat 21:21; Mak 11:23 **9:26:** Mak 1:26

²⁸ Kini Yesu rauru-pən mìn imə, iriə pisin əmə kafan narmamə mìnə kình kısıyoh In mhamə, “?Kımawə yakshawor miseinein nəkotayen nanmìn has a?”

²⁹ Kini Yesu rımə, “Nanmìn has yamə mine kisor məknekin, nəhuakien pisin əmə rirkun nəkotayen əriə.”‡

*Yesu rımını-ərhav mìn mə tukrımhə
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰ Kini khatərhav-pən mìn aikin mamhavən misapita yerkwanu mìnə e Galili. Mərig Yesu rıpəh norkeikeiyen mə narmamə tukharkun kwənmhaan yame In ramarə ikın,

³¹ meinai In raməwhag kimi kafan narmamə mìnə mamni mə, “Yermamə kirik tikreighan-pən kın Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir mìnə kafak. Mərig tukshopni pawk Yo, tukreriaji nıpig kısısər, Kughen tukror mìn Yo yakımragh.”

³² Mərig narmamə mìnə kafan khapəh nharkunien nıprai nəgkiarın a. Mhagin mìn kın naiyohyen kın nıpran.

*?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³ Kini khatərhav-pə mìn ye yerkwanu kirik, nhagin a Kapaneam, mhavən ye nəkwai nimə. Kini Yesu rımnaiyoh kafan narmamə mımə, “?Naksəriwək ye swatuk, masotgoh kimi əmiə mìnə tuk naha?”

³⁴ Kini iriə khapəh nhaniyen nar kirik tukun meinai kımnamhauə ye swatuk masotgoh mə iriə pa nhagin in rehuə rapita əriə mìnə tiksın.

³⁵ Kini Yesu rıteı-əhu məkwətə mokrən kın kafan narmamə twelef khauə, kini mını-pən tuk əriə mə, “Tukmə kimiə kirik rımə tukreihuə mapita narmamə, kafan nərigien tukraməkeikei meıwaiyu əgkəp. Kini mamor atuə kın əmə kape narmamə.”

³⁶ Kini rırəh kwajikovə kirik mərip in ye kwerkwan irəriə. Mırəh-si haktə, mını-pən tuk əriə mımə,

³⁷ “Yermamə yame ravəh nhagık, mamasitu kın ye kwajikovə kirik rəmhen kın yame, nasıtuyen e in e tukror mìn kimi Yo. Kini pəh nien mə ramasitu əmə irak, mərig ramor mìn kimi Yermamə yame rımnher-pə kın Yo.”

*Yermamə yame rıpəh nını-hahyen ətawə, kıtawə kirik en
(Mat 19:6-9; Luk 9:49-50, 17:1-2)*

³⁸ Kini Jon rını-pən tuk Yesu mə, “Yhajoun. Yermamə kirik e yakasəm rawəh nhagin maməkota nanmìn has kın ye narmamə. Kini yakhani-əhu meinai rıpəh nien mə kıtawə kirik.”

³⁹ Mərig Yesu rını-pən tukun mə, “Takhapəh nhani-əhuyen. Yermamə yame rawəh nhagık mamor nımtətien kın, to rıpəh narar-mınıen mını has nhagık.

⁴⁰ Yermamə yame rıpəh nını-hasien ətawə, in kıtawə kirik.

⁴¹ Nəfrakis, yermamə yame ravəh nu ye pənkin, mıvəhsi-pre kimi əmiə meinai kafak e kimiə, kini Yo e Kristo, kini kwən en, tukrıvəh əfrakis nərokien iran.”

⁴² Kini Yesu rını mìn mə, “ Mərig tukmə yermamə kirik ravi-pən kwajikovə kirik yame rhatətə irak, mə tukror təvhagə has, kini yermamə a, Kughen tukror narpınien ehua kımın. Kini narpınien a tukriskai rapita yame kıruk-pən kapiet kirik ye nıpətək nuan, karkwərhao kın apa ye tame tahik mə tukrəmmım.

⁴³ Kini tukmə kwermım ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takəraru ta. Rhuvə pik mə takpəh kwermım kırıkianə mamragh kın kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehua kın kwermım kwis mir, yame nap to rapəh nıpsien.

‡ **9:29:** Swatuk pisin kirik tuk nınıyen v. 29: “Nanmìn has yamə mine kisor məknekin, nəhuakien əmə mine nəpəhyen nəviginien, rirkun nəkotayen əriə.” **9:30:** Jon 7:1 **9:31:** Mak 8:31; 10:32-34 **9:32:** Luk 9:45 **9:35:** Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 **9:37:** Mat 10:40 **9:40:** Mat 12:30; Luk 11:23 **9:41:** Mat 10:42 **9:43:** Mat 5:30

⁴⁴ In aikin, sirət minə to khapəh nhamhəyen, kini nap min to rapəh nipsisien. §

⁴⁵ Kini tukmə nihum ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta. Rhuvə pik mə takpəh nihum kirikianə, mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehuə kin nihum kwis mir.

⁴⁶ In aikin, sirət minə to khapəh nhamhəyen, kini nap min to rapəh nipsisien.*

⁴⁷ Kini tukmə nimirim ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta. Rhuvə pik mə takpəh nimirim kirikianə mivən kin apa ye rao ye neai. Rapita yame takvən ye nap ehuə kin nimirim kwis mir.

⁴⁸ In aikin

“Sirət minə to khapəh nhamhəyen,
Kini nap min to rapəh nipsisien.’

(Aes 66:24)

⁴⁹ “Nap tukrəsaah-əsaah pən ye narmamə fam rəmhen kin yame kaməviətəg-pən nigar ye nəviginien.

⁵⁰ Nigar in nar huvə kirik. Kini mərig tukmə nigar rəhiu pik, ?tukhawor kor rhekin min? Pəh narəyen kapəmiə tukrheikən, kini takasarə ye nəmərinuyen.”

10

?Rhuvə mə yerman mine piraovin tukwəpəh əriu minə uə?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Kini Yesu rarə mītərhav min aikin mivən provins e Judia, mivən maməmir apa nikar nu kirik nhagin e Jodan. Kini narmamə khapsaah kimnhauə min masəm In. Kini In raməvhag kimi əriə, rəmhen kin yame In ramor rerin.

² Kini Farisi tiksın khauə masaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mə tuksəm-ru mə tukrini nəgkiarieren kirik rapəh nəmhenien. Mhani-pən tukun mhamə, “?Rhawor tukmə yerman rəpəh kafan piraovin? ?Ramakapir loa uə nikam?”

³ Kini Yesu raiyoh-pən əriə mīmə, “?Naha e loa Moses rimivəhsi-pre kimi əmiə məkupən?”

⁴ Kini iriə khamə, “Moses rimneighan kin mə yerman rirkun niraiben nəkwəkwə tuk nəpəhyen kafan piraovin mivəhsi-pən kimin, kini məpəh in.”*

⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Moses rimirai loa en meinai kapəmia kapə riskai pik.

⁶ Mərig kupən, nipiğ Kughen rimnərəhu nimoptanə, ‘In mor min yerman mine piraovin.’

(Jen 1:27)

⁷ Ror məknakin mə yerman tukrəta ye rimni mine nisini, kini iriu piraovin mwarə kirikianə.

⁸ “Tukwarə mə niprairiu kirikianə.’ (Jen 2:24) Kini iriu kwis tukwarə kirikianə.

⁹ Meinai Kughen riməviəfugin məknakin əriu, yermamə to rīpəh nakapirien narəyen kapəriu.”

¹⁰ Kini ai, Yesu mine kafan narmamə kharerig-pə yerkwanu, kini iriə kisaiyoh-pən min kin.

¹¹ Kini In rini-pən min tuk əriə mīmə, “Yerman yame rapəh kafan piraovin mamvən mamarkurək-pən min ye piraovin pisin, ramor təvhagə hah ye kafan hanə piraovin.

¹² Kini piraovin yame rəpəh kafan yerman, kini mivən mamarkurək-pən min ye yerman pisin, in min ramor təvhagə has ye kafan hanə yerman.”

Yesu rivəhsi-pən nihuvəyen kimi kwajikovə minə

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

§ 9:44: v. 44 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam. * 9:46: v. 46 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam. 9:47: Mat 5:29 * 10:4: Nəgkiarieren e raməmir ye Dut 24:1-4. 10:8: Efes 5:31-33 10:11: Mat 5:32

13 Kini narmamə tiksın khapik kapəriə kwajikovə minə, mhauə misəm Yesu, mə In tukrəəhu-pən kwermın irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə.

14 Kini Yesu rəm, niemhaa rhai In, kini məgkiar skai pən kimi əriə mimə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramar-marū ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə en.

15 Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame rikin rıpəh nagienien tuk nivəhyen kafan nərigien rewaiyu rəmhen kin kwajikovə, to rapəh nivəniyen ye Rao ye Neai.”

16 Kini In mıpik kwajikovə minə kini mərəhu-pən kwermın irəriə, kini mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə.

Yermamə kirik kafan nautə rehuə, mərig rorkeikei mə tukrarə ye nımraghien rerin (Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Kini Yesu rarə, mapitan kin əriə, kini yermamə kirik raiyu muə məm. Kini mənımkur ye nımrin. Mıni-pən tukun mimə, “Yhajoun huvə. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha mine yakamarə rerin?”

18 Kini Yesu rimə, “?Nakhawor mamni mə Yo yakhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə.

19 Ik nakwırkun ta loa yame Moses rimini mə, “Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mıpəh napir-pəniyen tuk piraovın pisin. Kini mıpəh nəkrəhyen. Kini mıpəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. Kini mıpəh neikuəyen kin nəkrəhyen. Tuk nıpig minə fam takamsiai rimim mine nisim.” †

20 Kini kwən ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam ye nəkəskəhyen kafak, muə meriaji-pə.”

21 Kini Yesu rəm tim tim kwən ai, kini morkeikei pik. Mıni-pən tukun mimə, “Nar kirikianə əmə ik nakpəh nor-hanəyen. Takvən, məvrai rik rik kafam narımnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi yavən has minə. Kini kafam narımnar tukripsaah apa ye rao ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

22 Nıpig kwən ai rımnərig nəgkiariyen yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah. Rarar map ta ye Yesu.

23 Kini Yesu rarha-pən məm kafan narmamə kini mıni-pən tuk əriə mimə, “!Man! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivəniyen pəh Kughen rarmaru irəriə.”

24 Kini kafan narmamə kisakur kin nəgkiariyen ai. Kini in rarə mıni-pən min tuk əriə mimə, “Kwajikovə kafak minə, rəutən pik tuk yermamə tuk nivəniyen pəh Kughen rarmaru iran.‡

25 ?Nakasərig mə narmıragh ehuə kirik, kamni kimə kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nikam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətayen aikin a pəh Kughen ramarmaru iran.”

26 Kini narmamə kafan minə kisakur, minəsaiyoh əriə minə, mhamə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nımraghien rerin?”

27 Mərig Yesu rəm tim tim əriə mıni-pən tuk əriə mə, “Nar e, to yermamə rıpəh norien. Kughen pisin əmə In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narımnar fam.”

28 Kini Pita rheximter maiyoh min mimə, “?Mərig rhawor irəmawə? Yiməsəpəh fam kapəmawə narımnar, mhauə, mhakwasig kin Ik.”

29 Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yermamə yame in ravəh əkupən Yo, kini maməta ye kafan narımnar rəmhen kin nimə, uə piauni, uə kafan kakə, uə rimni mine nisini, uə kafan kwajikovə, uə nəsimien kafan tuk nini-ərhavyen Nəgkiariyen Huvə kape Kughen,

10:15: Mat 18:3 † 10:19: Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20. ‡ 10:24: Nakirkun niniyen min məknekin, “Riskai pik tuk yermamə yame ramətigə pik ye kafan nautə, tuk nivəniyen ye Rao ye Neai.”

³⁰ narimnar a to khapəh nharkək-min-ien tukun. Yermamə ai, tukrivəh tain ye tokrei tanə e rəmhen kin wan handred, rəmhen kin nimə, mine piauni, mine nisini, mine kafan kakə, mine kafan kwajikovə, mine nəsimien kafan (mərig tukhauh min in). Kini ye narəyen vi kafan, tukrarə ye nimraghien rerin.

³¹ Mərig, narmamə minə e kasəkupən tukpihamakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”

Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Yesu rikir əriə mhavən. Kini kafan narmamə kisakur pik. Kini narmamə apnapig tiksın yamə mine kimnhakwasig kin əriə, kimnhagin min. Kini Yesu rokrən kin kafan narmamə twelef mə tukhauə kirikianə. Kini mini-ərhav narimnar yame tukritərhav-pən tukun.

³³ Kini mini-pən mimə, “Taksərig-ru. Taktəkun ai kamhavən Jerusalem. Kini ikin aikin a, narmamə tiksın tuksərəhu-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi Jif Pris mine namhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə tukshopni Yo. Miseighan-pən kin Yo kimi narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel,

³⁴ pəh tuksarh iakei irak, kini misərig-əvhin əpəs Yo, misərkis-ərkis Yo, kini mishopni Yo. Kini mərig jakamragh min ye nipig yame ror kisisər kin.”

Jemes mine Jon kwaiyoh kin nar kirik tuk Yesu

(Mat 20:20-23)

³⁵ Kini ai, Jemes mine Jon, kwajikovə mir kape Sebedi, kirauə mwəm Yesu, mirəni-pən tukun mirəmə, “Yhajoun, yakworkeikei nar kirik mə takor kimi əmru.”

³⁶ Kini Yesu raiyoh mə, “?Nakworkeikei naha?”

³⁷ Kini krəmə, “Yakworkeikei mə kimru kirik tukrəkwtə ye nikarim matuk, kini kirik tukrəkwtə ye mawor, nipig Ik takvəh nehuəyen kape narmaruyen.”

³⁸ Mərig Yesu rini-pən tuk əriu mə, “Kimiru nakwaiyoh-pə kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramə nakwəmhen mə takwərig min nəmhəyen ye nipraimiru rəmhen kin yame Yo jakərig uə? ?Uə nakramə kimiru nakwəmhen mə takwarə ye nipig əutən rəmhen kin yame Yo jakarə iran?”*§

³⁹ Kini iriu kramə, “Əhə. Kimru yakwəmhen.”

Kini Yesu rini-pən mə, “Nəfrakis. Kimiru nakrarkun niwərigien nəmhəyen rəmhen kin yame Yo jakərig. Kini kimiru nakrarkun min narəyen ye nipig əutən rəmhen kin yame Yo jakarə iran.

⁴⁰ Mərig nar yame nakwaiyoh kin, mə kirik tukrəkwtə ye nikarik matuk, kini kirik ye mawor, Yo yakeinein nivəhsi-preyen. Mərig Kughen rimivəhsi-pən kwənmhan mir e kimi narmamə yamə mine In rimini-ta mimə iriə tuksəkwtə ikin.”

⁴¹ Nipig narmamə minə tiksın kape Yesu, iriə ten, kisərig nəvsaoyen kin nar yame Jemes mine Jon kwaiyoh kin, niemhaa rhai əriə tukun.

⁴² Kini Yesu rokrən kin əriə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehuə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Iriə kasor əutən pik tuk kapəriə narmamə minə. Kini kapəriə nəmehuə minə kasəviətərəkın-əhu pik əriə mhamə tukamhakwasig əmə kin əriə.

⁴³ Mərig ripəh natuatukien mə kimiə taksor məknakin. Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivəh nehuəyen rapita əmiə minə tiksın, nərigien kafan tukreiwayu muə mə in yor atuə kin kirik kapəmiə.

10:31: Mat 20:16; Luk 13:30 **10:34:** Mak 8:31; 9:31 * **10:38:** Mak 14:36; Luk 12:50 § **10:38:** Ye v. 38, Yesu rimnəgkiar kin nuhpikinien məkneikin, “?Nakrarkun niranim-pən-ien ye pənkin yame jaknim-pən ikin uə? ?Uə nakrarkun nirawəhyen baptaes yame Yo jakpiwəh uə?” Mərig Translesen Komiti rimnəri-pən yame Bislama Baebol ramni mhoprai nuhpikinien mirai əmə nipran. **10:39:** Wok 12:2; Rev 1:9 **10:42:** Luk 22:25-26 **10:43:** Mat 23:11; Mak 9:35

⁴⁴ Kini tukmæ kimiæ kirik rorkeikei mæ tukramkir æmiæ mamækupæn, in min tukruæ ræmhen kin yasitu kapæmiæ fam

⁴⁵ meinai Yo min, Ji Yermamæ, pæh nien mæ yimauæ mæ narmamæ tuksor atuæ kin kafak. Mærig yimauæ mæ jakor atuæ kin kapæriæ, kini moriah kafak nimraghien marpin nimraghien kin kape narmamæ fam.”*

*Yesu rimnor huvæ nimri Batimeas
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Kini Yesu mine kafan narmamæ khauæ yerkwanu kirik nhagin e Jeriko. Misaræ, mhatærhav min, narmamæ khapsaah kimnhakwasig kin. Kini nimrin pis kirik ramkwotæ ye nikar swatuk. Nhagin e Batimeas. (In kwajikovæ kape Timeas). Nipig fam in ramawæ-pæn kin mane tuk narmamæ.

⁴⁷ Kini nipig in rimnærig mæ Yesu, yemæ Nasaret, ramuæ, ramokræn kin mamni mæ, “!Yesu! !Kwænæræus kape King Deved! Yakorkeikei mæ rikim tukreihuæ tuk yo.”

⁴⁸ Kini narmamæ khapsaah kisægkiar-pæn skai kimin, mhamæ, “!Ah! Pim.”

Mærig in ramripin æmæ ye nokrænien. Mamni mæ, “!Kwænæræus kape King Deved! Yakorkeikei mæ rikim tukreihuæ tuk yo.”

⁴⁹ Kini Yesu rarar, mini-pæn tuk æriæ mimæ, “Hani-pæn tukun mæ ruæ.”

Kini iriæ khavæn misokræn kin nimrin pis ai, mhamæ, “Eh. Agien. Yuvæn. Ramokræn kin ik.”

⁵⁰ Kini nimrin pis a rarar mæknekin mæpækiæk-ta kin kafan kot, kini mivæn mæm Yesu.

⁵¹ Kini Yesu rini-pæn tukun mæ, “?Nakmæ jakor naha nhagin kimik?”

Kini rini-pæn tukun mæ, “Yhajoun. Yakorkeikei mæ nimrik tukrarha, pæh yakæm nar.”

⁵² Kini Yesu rini-pæn tukun mæ, “R huvæ æmæ. Takamvæn. Nhatætøyen kafam rimnor ik nakwahuvæ min.”

Mæknekin nimrin rarha. Kini ræm nar. Kini ai in mikwasig kin Yesu.

11

*Yesu rimavæn Jerusalem mor æpu mæ in king
(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Kinæmhavæn pakæ tuk Jerusalem, mhatærhav-pæn yerkwanu mir kiraru, nhagriu e Betfas mine Betani, ipakæ tuk tukwas kirik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pæn kin yermamæ kiraru kafan, mimæ

² “Takravæn yerkwanu a nakaravaag-pæn ikin. Mwæm kwaji dongki kirik kipæh næsuæhanøyen iran, kimirkwæji. Nakrarsin, mwæsig mirauæ. ³ Kini tukmæ yermamæ kirik raiyoh-pre æmiru mimæ, ‘?Nakwhawor mawor mæknekin?’ Nakrani-pæn tukun miræmæ, ‘Yermaru rimæ tukræsuæ ye dongki e. Pæh nien mæ tuk tu, rarpin-pre min.’ ”

⁴ Kini ai, kiravæn mwæm kwaji dongki ai ramærer ye nikar swatuk. Kimirkwæji ipakæ tuk kwæruæ ye nimæ kirik. Kini kirarsin,

⁵ narmamæ tiksîn kasærer aikin minæsayoh æriu mhamæ, “Eh. Kwæræ mir. ?Nakwhawor marirsîn dongki e?”

⁶ Kini iriu kræni-pæn nægkiarien yame Yesu ruini-pæn ta tuk æriu. Kini næmæ minæ ai kiseighan kin.

⁷ Kiraræh dongki ai mirauæ mwæm Yesu. Miravæhsi-ta kot kapæriu mawæpeinæ-pæn ye nimetai dongki. Kini Yesu ræsuæ iran.*

⁸ Narmamæ khapsaah kisætu kot kapæriæ mimhahuvæ-pæn kin kimi swatuk; kini misærai nimar nai misætu-pæn min ye swatuk.

* **10:45:** Mak 10:45 in ræmhen kin nuknei nærigien kape nækwækwæ e yame Mak rimirai. **10:52:** Mak 5:34 * **11:7:** Yesu ramkwotæ-pæn ye dongki, profesi ye Sek 9:9 ruauæ minor næfraksien kin.

⁹ Narmamə yamə mine kasəkupən kin Yesu kini mine yamə mine kimnhakwasig kin kasokrən ehuə mamhani,

“!Səgnəgin Kughen!†

Pəh khawəhsi-haktə Kwən e ramuə ye nhag Yermaru.

¹⁰ Narmaruyen kupən kape kapətawə kaha Deved ruauə min.

!Səgnəgin Kughen yerpig!”‡

(Sam 118:25, 26)

¹¹ Kini Yesu ritərhav-pən Jerusalem mivən ye nimə ehuə kape Kughen, kini mamətamə. Rinenaiyu ta, iriə kafan narmamə twelef, kharerig-pən min yerkwanu kirik, nhagin e Betani.

Yesu rimini hah nai e figtri, ror siə kin

(Mat 21:18-19)

¹² Kəni rikwamer kin, iriə khatərhav min Betani, kini Yesu rimnəmkərav.

¹³ Kini məm nai e figtri, ramərer, nimarin ripsaah. Rəriwək mivən pakə tukun, məm nimarin in əmə e in əmə. Rimə-ta tukrəm kwənkwan kirik, mərig kwənkwan rirkək, meinai ripəh neriaji-hanəyen nipig tukrikuə iran.

¹⁴ Kini Yesu rəgkiar-pən kimi figtri a mimə, “Yermamə tukripəh min nənien kwənkwan tuk nipig kirik.”§ Narmamə kafan minə kisərig nəgkiarrien ai.

Yesu rimnəkota narmamə yamə mine kasor nar apnapig ye nimə ehuə kape Kughen

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Nipig khatərhav-pən Jerusalem, Yesu rivən ye nimə ehuə kape Kughen. Kini minaməko yerhav narmamə yamə mine kasor salem kin narimnar, mine yamə mine kasəvrə. Kini mərəkita kin narimnar yame ramswin haktə ye tebol kape narmamə yamə mine kasor jenis ye mane; kini məsuə kin jea kape narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə.*

¹⁶ Kini mini-əhu mə narmamə tukhapəh nhapikien narimnar mhavən ye Nimə Ehuə kape Kughen.

¹⁷ Kini mor kwirig kimi əriə mimə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Nimə Ehuə kape Kughen, nimə kape nəhuakien kape narmamə minə fam rarkurao ye tanimtanə.’ (Aes 56:11) Mərig kimia naksor ruə rəmhen kin ‘nimə yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’” (Jer 7:11)

¹⁸ Yesu rinaməgkiar, kini narmamə kisakur kin, misagien tukun. Ror pən, jif pris minə, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kimnhagin kin, masarhakin swatuk tuk nhopniyen.

¹⁹ Mərig rinamenaiyu, Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav min aikin.

Yesu rimnəvhag kin nuhpikinien kape nai a figtri

(Mat 21:20-22)

²⁰ Kini rikwamer kin, yənpig-enpig, kisəri-pən min swatuk ai, mhauə misəm nai ai figtri. Rinaukei minəriaji nuan minə.

²¹ Kini Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarrien kape Yesu. Mini-pən tukun mə, “!Yhajoun, əmru! Nai e nimini has, rinaukei.”†

²² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takshatətə ye Kughen.

²³ Yakamni-pre əfrakis tuk əmia, mə tukmə kimia kirik rhatətə huvə ye Kughen, mini-pən tuk tukwas e mə tukraiye məsok pirə ye tahik məmnim, mipəh niniyen ye rikin kiraru, mhatətə əmə ye Kughen, kini nar en tukror əfrakis.

† 11:9: Kimnhani mə, “Hosana.” Kini nipran rimə, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ‡ 11:10: Kaməni nipe e ye nipig kape Pasova. 11:13: Luk 13:6 § 11:14: Yesu rəgkiar kin nai e rəmhen kin nuhpikinien kirik, mini məknekən, “Tukmə yermamə rapəh norien nəkwai Kughen, kafan narəyen tukrəmhen kin figtri; tukror siə kin.” Ror pən Yesu ramni hah narəyen yame ror siə kin. * 11:15: Yesu rimnor məknekən, mamor fulfilem profesi kirik ye Sek 14:21. 11:18: Mak 14:1 † 11:21: Yesu ramni hah figtri ye Mak 11:14. Əmru futnot kafan. 11:23: Mat 17:20

²⁴ Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə naksəhuak, narimnar nakasaiyoh kin kimi Kughen, takhani nəfrakisien iran mə takhavəh, kini en mhavəh.

²⁵ Tukmə naksəhuak, mərig tukmə yermamə kirik rimnor nar kirik ripəh nəmhenien kimi əmiə, takhapəh nisarpinien tai kafan təvhagə. Kini Kughen, Rimimiə ye Neai, In tukripəh min narpinien tai təvhagə hah kapəmiə.

²⁶ Kini mərig tukmə kimiə nakasor tai təvhagə hah, Kughen min tukrarpin min tai təvhagə hah kapəmiə.”‡

Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu mə rimasi-p-kaa (Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav-pə min Jerusalem. Kini Yesu rəriwək mivən ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini jif Pris minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses mine nəmehuə kape kwənərəus kape Isrel, khauə misəm In. Masaiyoh In mhamə,

²⁸ “?Nakamhawor narimnar minə e? ?Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar minə e.

³⁰ ?Hani-pə ru tuk Yo mə pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

³¹ Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw-ni e? Tukmə kitawə khani mə, Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon, mərig Yesu tukrimə, ‘?Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?”

³² Mərig to khapəh min nhaniyen mə, yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, meinai narmamə minə e kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

³³ Ror pən khani-pən tuk Yesu mhamə, “?Hei? Yakseinein.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Əhə. Mərig Yo min to yakpəh ninipre-min-ien mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar minə e.”

12

Yesu rimini nuhpikinien kirik kin plantesen kape grep (Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Yermamə kirik rimnəsim kin grep ye kafan plantesen, markoparin-pən. Kini mikir kwətagtap kirik kape nəviəsis-pənien kwənkwai grep ikin. Mə nehen tukraiyyu, kivəh kor waen kin. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer aikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksın, tukhapik nəriə tiksın, mhavəh-si-pən nan kirik rəmhen kin nərokien. Marə, mitərhav min aikin mivən ye tanə pisin.

² Kini kwənkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan manaja mə tukrivən məm narmamə yamə mine kisəsim aikin mə tukhavəhsi-pən grep ne yamehuə kape plantesen, rəmhen kin nərok kafan.

³ Mərig iriə kisarat, mharaptərəkin manaja ai, misərkis-ərkis, misher-pən kin mə tukrirerig, mhapəh nhavəhsi-pənien nar kirik kimin.

⁴ Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kin kafan kirik yermamə. Rivən, kini khauh kapən kapə, misor ahas pən tukun.

⁵ Əmaikin, yamehuə kape plantesen rher-pən min kin yermamə kirik min. Mərig khauh min mishopni. Kini mərig yemehuə ai kape plantesen rher-pən min kin kafan tiksın

11:24: Mat 7:7 **11:25:** Mat 6:14-15 ‡ **11:26:** Nəgkiarinen ye v. 26 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam. **12:1:** Aes 5:1-2

narmamə khavən; narmamə minə ai kisor ahas pən min tuk əriə. Tiksin kasərkis-ərkis əriə; kini tiksin kimuh əriə, khopni əriə.

⁶ Kisor məknaikin mamhavən, yamehuə kape plantesen, kafan narmamə kwənharkək. Kafan yermamə kirikianə əmə: Tini keikei. Rher-pən min kin mə tukrivən. Ye nərigien kafan rimə, 'Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, khasiai.'

⁷ Mərig iriə kimisəm khamə, 'Kwajikovə atuatak e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.'

⁸ Məknekin kharaptəkin, mishopni, mharəh nıpran misarkwərhav kin ye nəkwai plantesen.*

⁹ Yesu rini-pən tuk nəmehuə minə ai mə, "?Yamehuə kape plantesen ehə tukrhawor min? Tukrivən mhopni-hopni narmamə minə a, mərəhu-pən plantesen ye kwermi narmamə pisin.

¹⁰ Tukmə ror kimiə nakhapəh nisəvhekin-hanə-yen nəgkiarieren yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,

“ ‘Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkinien nimə kimisarakikin, mərig Kughen rimnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən.

¹¹ Nar e Kughen Yermaru rimnor.

Rikitawə ragien pik tukun.’ ”

(Sam 118:22,23)

¹² Kini nəmasur minə ai kimisorkeikei mə tukharaptəkin Yesu, meinai kharkun mə kafan nuhpikinien ramni hah əriə. Mərig iriə kimnhagin kin narmamə, misap.

Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarieren ye nikarin kape takis (Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Kini nəmehuə minə tiksin kisher-pən kin Farisi minə, mine nukwhao kape King Herod, khauə misaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mə tuksəm-ru mə tukrini nəgkiarieren kirik rıpəh nəmhenien.

¹⁴ Kini ai iriə khauə misəm In, mhani-pən tukun mhamə, "Yhajoun. Yakharkun mə Ik yermamə atuatak. Nakpəh niginiyen kin yermamə mə to rivi kafam nərigien, meinai rikim rıpəh nəsikien mə yermamə kirik rhaktə uə yermamə kirik reiwaiyu, mərig nakaməfrakis əmə, kini nəvhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei. Kini yaksorkeikei mə jakharkun mə, ?Ratuatak ye loa kapətawə mə tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nikam?

¹⁵ ?Tukasəkeikei misərok takis uə nikam?"

Mərig Yesu ruirkun mə iriə narmamə kape neikuəyen minə tiksin. Kini mini-pən tuk əriə mə, "?Nakshawor misarkut mə taksapita Yo? Havən-ru mharəh siren kirik mhauə pəh yakəm."

¹⁶ Kini khavən, mhavəh siren, mhauə. Kini raiyoh-pən əriə mə, "?Nanmi pa e? ?Kini nhag pa e?"

Khamə, "Nanmi Sisa. Mine nhagin."

¹⁷ Məknekin Yesu rini-pən tuk əriə mə, "Namhen. Nar kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mərig nar kape Kughen, havəhsi-pən kimi Kughen." Kisərig nəgkiarieren kape Yesu, kisakur pik kin.

Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarieren ye nikarin kape nimraghien rerin (Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Kini Sadusi minə tiksin khauə misəm Yesu. Sadusi minə a khamə ta mə tukmə yermamə rimhə to rıpəh nimragh-minien ye rao ye neai.

* **12:8:** Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksin kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In. **12:8:** Hib 13:12 **12:13:** Luk 11:53-54 **12:17:** Rom 13:7 **12:18:** Wok 23:8

19 Kini kisaiyoh kin narigien kirik kimi Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rimirai ye Loa mimə, ‘Tukmə yerman rimhə-tan kin piraovin kafan, kini kapəriu kwajikovə rirkək, piau yerman ai tukraməkeikei mikir piraovin ai tukreimək.’ Ye narigien a, iriu kirirkun niraptərəkinien nhag piauni yame rimamhə.†

20 Tukmə narmamə seven, iriə piauriə minə. Nimrin nupan rarkurək kini mipəh nirəhyen kafan kirik kwajikovə, mimhə.

21 Kini tukmə yame rikwasig kin rikir piraovin kape piauni yame rimamhə, kini mipəh neiməkien, kini mimhə min. Kini naorahini yame ror kisisər kin ror əmə min nar kirikianə kin

22 meriaji iriə fam a seven kisarkurək ye piraovin a, kini mhamhə fam, mhapəh niseiməkien. Kini en piraovin a rimhə min.

23 Kini ye nipig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə a seven iriə piauriə minə, ? piraovin a tukror piraovin kin kape pa nhagin?”

24 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nakamhani-əro kin en meinai tukmə ror nakseinein nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen, miseinein min nirkunien kape Kughen.

25 Tukmə narmamə yamə mine khamhə mamragh min to khapəh nisarkurəkien. Norien kape narkurəkien rimnor infamien, rəmhen kin narəyen kape agelo minə ye rao ye neai.

26 Kini ye nikarin kape nimragh-minien, tukmə ror nakhapəh nisəhuekinien nəkwəkwə yame Moses rimirai tu, mə Moses rimnəm nai kirik ramuək. Aikin, Kughen rimnamni-pən tukun mimə, ‘Ik Ik Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Ik.’ *(Eks 3:2,6)*

27 !Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnapig kwərhimhə ta tu mirhəkupən Moses, mərig Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rimə narmamə mhə minə kasəgnəgin Kughen, mərig narmamə yamə mine kamhamragh! ! Kimiə naksətəwao əfrakis!”‡

Naha loa in rehuə pik

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Kini yhajoun kirik kape loa kape Moses rimnərig nəgkiarien minə ai, mə Yesu ramhoprai huvə, kini ruə minamaiyoh pən In mimə, “?Naha loa in rehuə pik rapita tiksın, kini mihuvə pik tuk nəripanien?”

29 Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Loa yame rehuə pik rapita tiksın in e ramni mimə, “!Kimiə nəmə Isrel! !Taksərig huvə! Kughen in Yermaru kapətawə. Kini In pisin əmə In Kughen.

30 Taksəkeikei misorkeikei pik Kughen ai In Yermaru kapəmiə ye rikimiə fam, mine ye narəyen kapəmiə, mine ye narigien kapəmiə, mine ye nəsaninien kapəmiə.’ *(Dut 6:4-5)*

31 Loa yame rikwasig kin ramni mimə,

“Taksorkeikei narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk əmiə misor huvə pən tuk əriə, rəmhen kin yame kimiə naksorkeikei atuk əmiə.’ *(Lev 19:18)*

Loa kirik min rirkək yame in rapita yamə mir e.”

32 Kini yhajoun kape loa kape Moses a rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Nakaməfrakis mə Kughen pisin əmə In Yermaru.

33 Kini tukasəkeikei misorkeikei In ye rikitawə fam, mine ye narigien kapətawə, mine ye nəsaninien kapətawə. Kini misorkeikei min narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk ətawə minə rəmhen kin yame kasorkeikei atuk ətawə minə. Nəri-pənien loa mir e rapita nuhyen narmiragh mivaan tuk nivəhsi-pənien kimi Kughen.”

† 12:19: Moses rimini məknekin ye Dut 25:5-6. ‡ 12:27: Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwənhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. 12:28: Luk 10:25-28 12:33: 1 Saml 15:22; Hos 6:6

³⁴ Kini Yesu rəm mə nəgkiarieren kape kwən a rhuvə pik, kini mīni-pən tukun mīmə, “Ik nakuauə pakə ta tuk narmaruyen kape Kughen.”

Emə aikin, narmamə kinisauris kin naiyohyen Yesu kin nəgkiarieren skai kirik.

Yesu rīmivəh-si əhu Farisi mīnə kin naiyohyen əutən kafan

(Mat 22:41-23:3; Luk 20:41-47)

³⁵ Kini Yesu rīvən apa ye nimə ehuə kape Kughen, maməvhag kimi narmamə, ma-maiyoh əriə mīmə, “?Rhawor e nəmhajoun kape loa kape Moses kamhani mə Kristo In kwənərəus əmə kape Deved?”

³⁶ Mərig, səmru, Nanmin kape Kughen rīmivəh-si-pən nirkunien kimi Deved mə tukrini mə,

“Kughen Yermaru rīmīni-pən tuk Yermaru kafak mīmə,

“Əkwətə ye kwermik matuk

Meriaji nīpig jakor Ik takehuə ye tikmīr mīnə kafam.” ’ ’ §

(Sam 110:1)

³⁷ Kini Yesu rīrpīn mīmə, “Ye nəgkiarieren e, Deved rīmnokrən kin Kristo mə ‘Yermaru.’ ?Mərig nakshawor mamhani mə Kristo in kwənərəus əmə kape Deved?”

Yesu rəgkiar aikin, narmamə khapsaah kisərig kisagien.

³⁸ Kini Yesu rīmnor kwirig kimi əriə, mīmə, “Kimiə takasərig əmiə tuk nəmhajoun kape loa kape Moses. Iriə rīkiriə ramagien tuk nīvəh-si-pənien neipən huvə. Kini tukmə khavən apa ye maket, mīsorkeikei pik mə narmamə mīnə fam tuksaowīə kin əriə mhasiai əriə.

³⁹ Kini tukmə khavən ye nimə kape nofuginien, mīsorkeikei mə tuksəkwətə əkupən, kini tukmə khavən ye lafet, mīsorkeikei mə tuksəkwətə ye kwənmhaan kape nīsiayien.

⁴⁰ Kini tukmə piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini iriə kasəkrəh kin kafan narimnar. Kini masəhuak apomh mīn mə narmamə mīnə tukhasiai əriə. !Ah! Narpīnien kapəriə tukrīskai rapita.”

Piahwaru yame kimnamhə-tan kin rīmivəh-si-pən mane kimi Kughen

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Kini Yesu ramkwətə ye nəkwai nimə ehuə kape Kughen, ipakə tuk kwənmhan yame kīvəh-si-pən mane kape Kughen ikin. Kini maməm narmamə kamhavəh-si-pən mane kapəriə. Narmamə khapsaah, kapəriə mane rehuə, kamhavəh-si-pən mane ehuə.

⁴² Kini piahwaru kirik kimnamhə-tan kin ruə, kafan mane rīrkək. Kini in rīvəh-si-pən əmə siren* kiraru.

⁴³ Kini Yesu rokrən kin narmamə kafan mīnə khauə. Kini rīni-pən tuk əriə mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə piahwaru e kimhə tan kin, kafan mane rīrkək, mərig in rīmivəh-si-pən mane kimi Kughen rapita fam mane yame narmamə mīnə tiksīn kimnhavəh-si-pən.

⁴⁴ Narmamə ai kimnhavəh-si-pən əmə nīpar mane, mamhapəh nīpərin. Mərig piahwaru e kafan mane rīrkək pawk, mərig rīmivəh-si-pən fam mane yame tukrīvəh nīmri nəviginien kin nan.”

13

Yesu rīmīni mə nimə ehuə kape Kughen tukrīmīr

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Kini ai, Yesu rīmītərhav ye nimə ehuə kape Kughen, yermamə kirik kafan rīni-pən tukun mīmə, “Yhajoun, əmru. Nimə ehuə kape Kughen kimnor kin kapier ehuə, kini nimə mīnə e khahuvə pik.”

² Mərig Yesu rīni-pən tukun mīmə, “Əmru. Nimə ehuə mīnə e, tukoh-ətəg-ətəg kapier iran, kīpəh nīpəhyen kirik.”

§ 12:36: Kughen rīmīni-pən nəgkiarieren e tuk King Deved. * 12:42: Yesu to rapəh nīniyen “siren” mərig rīmə mane kape nəmə Isrel e “lepta.” 12:43: 2 Kor 8:12 13:2: Luk 19:44

Nahasien yame tukrua ye Nipig Kwasig
(Mat 2:3-14; Luk 21:7-19)

³ Kini Yesu rimnəkwətə ye nihu takwar kirik, nhagin e Olif, mivag-əhu kin nimə ehua kape Kughen. Kini Pita mine Jemes mine Jon mine Andru khauə misəm In.

⁴ Misaiyoh-pən In mhamə, “Yaksorkeikei mə takni-pə tuk əmawə mimə ? narimnar minə e tukruə ye naha nipig?”

⁵ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Takasərig huvə, tamə yermamə reikuə irəmiə.

⁶ Narmamə khapsaah tukhavəh nhagik, kini mhauə mhani mə iriə e, Kristo. Tukseikuə ye narmamə khapsaah mhavi nərigien kapəriə.

⁷ Kini nipig naksərig mə narmamə kamhauh əriə minə, uə naksərig nəvsaoyen kin nuhyen əjir minə, takhapəh nisakur-akurien, mhapəh nhaginien. Narimnar minə e tukruə məkupən, mərig pəh nien mə Nipig Kwasig a.

⁸ Narmamə tukhauh əriə minə. Kini narmamə ye tanə kirik tukhavən apa tanə pisin mhauh əriə minə. Kini nimnimien tukravən ye tanimtanə. Kini sweiwei tukruh narmamə. Mərig narimnar minə e in nirikakunien əmə kape nahasien, rəmhen kin piraovin yame ramərig nəmhəyen ye nipig kape neiməkien.

⁹ “Mərig takasərig əmiə. Tukeighan kin əmiə naksərer ye nimri mirh. Kini tukərkis-ərkis əmiə ye nəkwai niməhuak kapəriə. Meinai kimiə kafak narmamə minə, takasəkeikei misərer ye nimri nəmasur kape gavman mine ye nimri nəmasur kapəmiə tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen kimi əriə.

¹⁰ Tikni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen ikin minə fam rarkurao ye tokrei tanə, kwasig ikin Nipig Kwasig tukripiruə.

¹¹ Mərig tukmə kivəh əmiə mə taksərer ye nimri mirh, rikimiə tukripəh nəpouyen. Mhapəh nisərigien mə, ‘?Jakhawni-pən tuk əriə?’ Takhani-ərhav nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pre kimi əmiə meinai pəh nien mə kimiə nakasəgkiar, mərig Nanmin Imərhakə tukrəgkiar ye tikinhermiə.

¹² “Ye nipig a, piauni tukreighaan kin piauni kamhopni. Kini yerman tukreighaan kin kafan kwajikovə kamhopni. Kini kwajikovə minə tukhani hah rimriə minə mine nisinriə minə, miseighan kin əriə kamhopni əriə.

¹³ Narmamə tuksəməkən əmiə, misor ahas pən kimi əmiə meinai kimiə nakamhavəh nhagik. Mərig narmamə yamə mine kasərer timtim miseriaji nipig kwasig, Kughen tukrivəh miragh əriə.”

Nahasien ehua apa Jerusalem
(Mat 24:15-28, 42-44; Luk 21:20-24)

¹⁴ Kini pəh yermamə yame raməvhuekin nəkwəkwə e tukrirkun. Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kini nipig kimiə naksəm nar a kamni kimə ‘Nar has yame roriah pik nar,’ ramərer ye kwənmhan yame ripəh nien mə tukramərer ikin, kimiə e Judia taksap miserkwaig ye takwar.

¹⁵ Tukmə yermamə ramapis iruə ye nimə kafan to ripəh nivəniyen imə tuk nipikien narimnar kafan.

¹⁶ Tukmə yermamə raməmir yerki nəsimien kafan, to ripəh nivəniyen yerkwanu tuk niwəhyen kafan neipən.

¹⁷ !Man! Riskai pik tuk nipiraovin yamə mine kisor tipriə, kini mine yamə mine jiriə minə kasomaah hanə, meinai tuksərig rahas pik.

¹⁸ Taksəhuak tuk nahasien e mə tukripəh nuəyen mirəh əmiə ye nipig kape nəhig

¹⁹ meinai nahasien ehua yame tukruə, yermamə ripəh nəm-hanəyen ririkakun ye nipig Kughen rimnəruəhu nimoptanə meriaji-pə ai taktəkun mine. Kini nahasien kirik to ripəh nuə-minien nipig kirik rəmhen kin nahasien a.

²⁰ Məriḡ Kughen rimməraitə nīpīḡ kape nahasien a yame tukruə iran. Tamə, narmamə to khapəh nhamraghien tukun. Məriḡ In rimmərai nīpīḡ a mə tukrivəh miragh narmamə yamə mine In rimirpen əriə mə kafan narmamə minə.

²¹ “Nīpīḡ a, tukmə kirik rimə, ‘Səmru. Kristo e,’ uə yermamə kirik rimə, ‘Səmru, Kristo en,’ məriḡ kimiə takhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

²² Meinai profet eikuə minə khapsaah tukhauə mhasigəvin Kristo misor nīmtətien mə tukseikuə ye narmamə. Kini misarkut tuk nisəmien swatuk tuk nivi-tayen narmamə yamə mine Kughen ruirpen əriə.

²³ Məriḡ kwasig ikin narimnar a ruə, yakamni-pre ta tuk əmiə mə takasəriḡ əmiə.”

²⁴ Kini Yesu rirpīn mamni-pən tuk əriə mimə, “Kini nīpīḡ kape nahasien tukruə mor infamien,

“ ‘Mirh tukripis,

Kini makuə to ripəh min nəsiəyen;

²⁵ Kini kəmhau minə tuksəsaah,

Kini mine narimnar fam ye nīmago-ago tukhakiu-kiu.’ ” *(Aes 13:10, 34:4)*

²⁶ Kini Yesu rirpīn mimə, “Kini en, kwasig ikin, narmamə tukpisəm Yo, Ji Yermamə, jaksi-pən ye napuə mivəh nehuəyen mine nīkakien.

²⁷ Kini ai, jakher-ərhav kin agelo kafak minə mə tukhavən misarkurao ye tanīmtanə, mine ikin pukaa ye neai misofuḡin narmamə yamə mine yimirpen-ta əriə.

²⁸ Sətəriḡ min kin nuhpikinien kin nai a figtri. Tukmə nīpīḡ yame kwermīn rinaurə kini nīmarin rinəmhaier, kimiə nakharkun mə kwənhauə ipakə tuk nəsimien en.

²⁹ Rəmhen əmə kin yame tukmə naksəm narimnar məknekīn, takharkun mə Yo Ji Yermamə, yaknamuə ipakə, minamərer ipakə əmə tuk kwəruə ye nīmə kapəmiə.

³⁰ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kasarə ye rao e to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar mine ritərhav-pə.

³¹ Napuə mine nīmoptanə tukawəkeikei mirarkək, məriḡ nəḡkiarīen kafak to ripəh nīrkəkien tuk nīpīḡ kirik.

³² Məriḡ narmamə fam kīseinein nīpīḡ kape narimnar minə e tukruə iran. Agelo minə ye neai, mine Yo Ji Kughen, kimawə yakseinein min. Məriḡ Rimik pīsīn əmə In rīrkun.

³³ “! Takasəriḡ əmiə! ! Mhapəh nisapīrien! Meinai kimiə nakseinein nīpīḡ yame narimnar minə e tukruə iran.

³⁴ Tukrəmhen kin yermamə kirik yame ritərhav iman yerkwānu mamvən yerkwānu pīsīn. Kwasig ikin ritərhav, rəhi-pən kafan narimnar kimi narmamə pīsīn minə mə tukasəm vi vi, kini mərəhu wok pīsīn pūşun kimi əriə. Kini mīni-pən tuk yermamə yame ramərer tuk kwəruə mimə, ‘Takamarha.’

³⁵ Rəmhen əmə min kin kimiə takasəriḡ əmiə meinai nakseinein nīpīḡ yame Yaməhuə kape nīmə tukruə iran. Tukmə ror tukruə yenaiyu. Uə tukruə yenpīḡ əru, uə tukruə yenpīḡ-yenpīḡ, uə tukruə yerkwəiha.

³⁶ Tukmə In ramuə ye naha nīpīḡ, pəh In tukripəh nəmīen mə kimiə nakasapīr.

³⁷ Yakamni-pre tuk əmiə, mamniərhav-pən min tuk narmamə mə takasəriḡ əmiə nīpīḡ fam.”

14

*Namehuə kape nəmə Isrel kasarhakīn swatuk tuk nhopniyen Yesu
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ Kini nīpīḡ a, tukharaptərkīn nəvīḡinien ehuə kin bred yame yis rīrkək iran tukhani nahu kin. Jif pris minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses kīnasarhakīn swatuk mə tukharaptərkīn apīs-apīs Yesu mīshopni.

² Iriə kimnhani mhamə, “Pəh khapəh nharaptəəkinien In ye nīpig kape nəviginien ehuə, tamə narmamə [niemhaa rhai əriə kīni] khauh apnapig əmə əriə minə.”

*Piraovin kirik ramətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu
(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)*

³ Kīni Yesu rīvən Betani mīvən ye nəkwai nimə kape Saemon. Kwən ai kupən rīmivəh nīmhayen əutən ye tikin. Kīni Yesu raməvigin hanə, piraovin kirik ruə mīvəh botel kirik kīmnor kīn kapier kirik nhagin e alabasta. Botel ai, senta aikin kamni kīmə nad: nīmrin rhaktə pik. Kīni piraovin a rəsikta botel, mətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu.

⁴ Mərig narmamə tiksīn niemhaa rhai əriə khamə, “?Rhawor pian e roriah senta e?”

⁵ Rhuvə pik mə to in rəvrai əmə; mīrkun nīvəhyen mane rəmhen kīn tri hundred taosen vatu* kīn tuk nīvəhsi-pənien kīmi yavən has minə.” Kīni kishək pian a.

⁶ Mərig Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “!Ei! Hapəh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvə kirik kīmi Yo.

⁷ Yavən has minə tukasəmīr kīmiə miriə nīpig fam. Kīni tukmə nakhamə taksasitu irəriə nakharkun nisasituyen irəriə nīpig fam. Mərig Yo jakpəh narəyen kitawə-m kīmiə nīpig fam.

⁸ Piraovin e rīmnor huvə-pə kīmi Yo ye nīrkunien kafan. Mavi-təg-pə senta ye nīprak mapnəpenə ye nīprak mə tuknim Yo.

⁹ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə ikin pukaa ye tokrei tanə yame kamni-ərhav Nəgkarien Huvə ikin, tukaməvsao min kīn norien kape pian e, pəh narmamə rīkiriə tukraməsik in.”

*Judas rīmneighan-pən kīn Yesu kīmi tikmīr minə kafan
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ Kīni Judas Iskariot, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, rīvən məm jif pris minə tuk norien swatuk tuk neighan-pənien kīn Yesu ye kwermiriə.

¹¹ Rīvən məm əriə, rīkiriə ragien, kīni kimnhani mə tukhavəhsi-pən mane kīmin. Kīni Judas rīvən, mamarə, mawhin nīpig tuk neighan-pənien kīn Yesu kīmi əriə.

*Lodsapa
(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)*

¹² Kīni nīpig kape nəviginien e kamni kīmə Bred yame Yis Rīrkək iran ruauə ipakə, kīni lafet a rīrikakun ye nīpig kape nəviginien e kamni kīmə Pasova. Kīni narmamə tukasəkeikei mhauh kwaji sipsip kirik mīsor nəviginien ai kīn. Kīni narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən mhamə, “?Ik nakmə jakhavən hiə mīsor apnəpenə ye nəviginien kape Pasova?”

¹³ Kīni Yesu rher-pən kīn kafan yermamə kīraru mīmə, “Tukmə nakratərhav-pən Jerusalem, mwəm kwən kirik ramrəh jag ehuə kirik kīmīruk-pən nu iran. Kīni takrak-wasig kīn in

¹⁴ mīrhuvən ye nimə kirik yame in ramvən ikin. Kīni mīrəni-pən tuk yemehuə kape nimə mīrəmə, ‘Yhajoun rīmher-pə kīn əmru mə jakrauə mwaiyoh-pre ik mə ? kwənmhaan a in hiə yame in mine kafan minə narmamə tukhavən mīsor nəviginien kape Pasova?’

¹⁵ Kīni in tukrīkīr əmiru nakrhuvən ye kwənmhaan ehuə apa yerpīrig ye nimə yame kīmnətu huvə ta narīmnar m-fam kape nəviginien aikin. Kīni takwor apnəpeinə ye nəviginien aikin.”

¹⁶ Kīni kratərhav mīravən Jerusalem mwəm narīmnar rəmhen kīn yame Yesu ruini ta. Kīni iriu kwor apnəpenə fam ye nəviginien kape Pasova.

14:3: Luk 7:37-38 * **14:5:** Khapəh nhaniyen tri hundred taosen vatu, mərig kimnhani mə, “Tri hundred denarii.” Tri hundred denarii in rəmhen kīn mane yame yermamə kirik rawəh kape newk kīrikianə. **14:7:** Dut 15:11 **14:8:** Jon 19:40 **14:12:** Eks 12:6

*Yesu rîmini-ərhav mə Judas tukreighan-pən kîn In kimi tikmîr mînə
(Mat 26:20-30; Luk 22:14-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-25)*

17 Yenpîg, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan

18 misofugin ye tebol misəvîgin. Kîni Yesu rîni-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə kîmiə kîrik tukreighan-pən kîn Yo kimi tikmîr mînə kafak. Kîmiə kîrik e kitawə kasəkwətə.”

19 Kîni narmamə kafan mînə rikiriə reiwaiyu mînəsaiyoh əriə mînə mhamə, “?Pa? ? Yo?”

20 Kîni Yesu rîni-pən tuk əriə mə, “Kîmiə kîrik ye narmamə twelef kafak yame yakaweires kwis bred ye supsup ye pənkin.

21 Yo Ji Yermamə jakaməkeikei mîmhə rəmhen kîn yame Nəkwəkwə kape Kughen rîmini kupən. !Kîni məriğ rahas pik tuk yermamə yame tukreighan-pən kîn Yo ye kwermiriə! !Kwən a tukrivəh narpîniyen ehua!”†

22 Kîni kîməsəvîgin ta, Yesu rîvəh bred məhuak mîni vi vi Kughen tukun. Kîni ai mhapu-hapu mîvəhsi-pən kîmi əriə. Mîni-pən tuk əriə mîmə, “Sən. In e nîprak.”

23 Kîni mîvəh kap waen mîni vi vi Kughen tukun, mîvəhsi-pən mîn kîmi əriə, kîni kîmnhanîm.

24 Kîni rîni-pən tuk əriə mîmə, “Nîtawik e. Ramor əpu nəriğien kape Kughen tuk nîvəh-mîraghien narmamə tuk nuəyen məmîr-ərhav. Tukraiyyu mîvəh mîragh narmamə rehua.

25 Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mîmə to yakpəh nînim-mîniyen waen meriaji mînim mîn ye rao ye neai.”

26 Kîni iriə kîmîsəni nîpe kîrik,‡ kwasig ikîn khatərhav mhavən ye takwar kîrik nhagin e Olif.

*Yesu rîmini-ərhav mîmə Pita tukrîni-ərhav mə in reinein In
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)*

27 Kîni Yesu rîni-pən mîn tuk əriə mə, “Nhatətəyen kapəmiə mîfam tukrîmîr, meinai kîmîrai ye Nəkwəkwə kape Kughen kîmə,

“ ‘Jakuh yermamə yame raməm huvə sipsip mînə, kîni sipsip kafan mînə tuksaiyyu rik rik.’ ”

(Sek 13:7)

28 Kîni Yesu rîrîpîn mîmə, “Məriğ nîpîg jakîmragh mîn, jakəkupən kîn əmiə mîvən apa Galili.”

29 Məriğ Pita rîni-pən tukun mîmə, “Tukmə ror nhatətəyen kapəriə tiksîn tukrîmîr; məriğ nhatətəyen kafak to rîpəh nîmîriyen.”

30 Kîni Yesu rîni-pən tukun mîmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukrîpəh nəkakəhanəyen mîkîraru, ik takni m-kîsisər mə nakeinein Yo.”

31 Məriğ Pita rarə mîni-pən skai mîn mîmə, “Tukmə khamə tukshopni ərau, to yakpəh nîniyen mə yakeinein Ik.” Kîni iriə fam khani əmə mîn nəgkiariyen kîrikianə.

Yesu rîmavən apa Getseməne maməhuak

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Kîni ai iriə khavən mîn apa yerkwənu kîrik, nhagin e Getseməne. Kîni Yesu rîni-pən tuk kafan narmamə mîmə, “Kîmiə taksəkwətə ikîn e. Pəh yakvən maməhuak.”

33 Kîni In mîkîr Pita mîne Jemes mîne Jon, irisîr mîn. Rîkin rərhakis pik.

34 Kîni rîni-pən tuk ərisîr mîmə, “Rîkîk rərhakis pik ipakə yakmhə tukun. Takarhəmîr eikîn e, marharha-huvə.”

35 Kîni In rəriwək mîvən kəskəh əmə mənîmkur maməhuak. Mamaiyyoh Kughen mîmə, “Rîmîk, tukmə nakeighan kîn, nəmhəyen en tukrîrkək tuk Yo.”

14:18: Sam 41:9 † 14:21: Nəgkiariyen kape Gris ramni mə, “!Rîpîmə kwən rîpipəh narha-pə-yen ye tokrei tana, rîpihuvə!” Məriğ nîprai nəgkiariyen ramni mə, “tukrarə ye narpîniyen ehua.” 14:24: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16; Hib 9:20 ‡ 14:26: Ye Nəvîginîyen kape Pasova, kwasig ikîn kasəvîgin, nəmə Isrel kîmîsəni nîpe tiksîn ye Ol Sam 113-114. Misəvîgin ta, ai, misəni nîpe tiksîn ye Ol Sam 115-118. 14:28: Mat 28:16; Mak 16:7 14:31: Jon 11:16 14:32: Jon 18:1 14:34: Jon 12:27

36 Kini mimə, “Tatə, tukmə rikim ragien, aweh, vəhsi-ta nəmhəyən§ yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mor əmə ye kafam nərigien.”

37 Kini ai In rirerig-pə min tuk ərisir. Məm irisir krhapir yeru. Kini rini-pən tuk Pita mə, “Eh, Saemon, ?Rhawor nakamapir? ?To nakpəh narhayen kape nipig kwakwə uə?”

38 Kimiə takasərig əmiə. Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmiə nakhamir. Rikimiə rəsanin mərig nipraimiə rəpou.”

39 Kini ai In mirerig min maməhuak. Mini-pən əmə min nəgkiarieren a.

40 Kini ai mirerig-pə min, məm irisir kwərhapir yeru min, meinai napirien rimivəh nimririsir. Mərig irisir kwərhauris mirheinein nar yame tikrhini-pən tukun.

41 Kini ai In rivən min. Marə muə min yame ror kisisər kin. Rini-pən tuk ərisir mə, “?Rhawor? ?Nakarhapis hanə? !Infamien! Nipig ruauə pakə ta yame yermamə tukreighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi nəmə has minə.

42 Rhekimter, pəh kamhəvən. !Rhəmru! Yermamə yame rikin rimnagien tuk neighan-pənien kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak ruauə ipakə ta.”

*Tikmir minə kape Yesu khauə mharaptərəkin In
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)*

43 Yesu raməgkiar hanə, məknekən Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, ritirhav-pə. Nukwhao ehuə kamhakwasig kin, mamhapik nau nisə mine kwətavhə kapəriə. Jif pris minə mine nəmhajoun minə kape loa kape Moses, mine nəmehuə kape nəmə Isrel, kimisher-pən kin nukwhao a.

44 Judas ruini-pən ta tuk əriə mimə, “Yermamə yame jakəturəm-pən iran, yermamə e in en. Takharaptərəkin, mhakir mhəvən, mhapəh nisorien rap.”

45 Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mimə, “Yhajoun,” məturəm-pən kimin.

46 Kini ai iriə khauə mharaptərəkin Yesu.

47 Mərig yermamə kirik ramərer ipakə tukun, rəvi kafan nau nisə mərəru ta nimətərgi yor atuə kin kape hae pris.*

48 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor? ?Kimiə nakhamə ta yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyen yermamə? ?Rhawor nakamhapik nau nisə mine kwətavhə mamhauə mə takharaptərəkin Yo?”

49 Nipig fam kitawə-m kimiə kasəmir ye nimə ehuə kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhapəh hanə nharaptərəkinien Yo. Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini tukraməkeikei mor nəfrakisien kin.”

50 Kini mərig narmamə kafan kisap ta iran.

51 Mərig yermamə kirik yame rimikwasig kin Yesu rətəut əmə. Kini nipig kharaptərəkin kwən a,

52 rəta ye neipən kafan maiyu kopiə kopiə əmə map.†

*Yesu rimnərer ye nimri kaonsel
(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)*

53 Kini khakir Yesu mhauə kimi hae pris. Jif pris minə mine nəmehuə kape nəmə Isrel minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kwəsofugin ta əriə minə aikin.

54 Kini Pita rikwasig kin əriə, mərig ripəh nivən-pakəyən tuk Yesu. Nipig ruə pakə tuk nimə ehuə kape hae pris, kini mivən məkwətə iriə narmamə kape hae pris minə masərkəp.

§ 14:36: Nəgkiarieren kape Gris ramni, “Vəh-si ta ‘kap.’ Kap ramor nuhpikinien ye nəmhəyən.” 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38 * 14:47: Jon 18:10 rimə Pita e rimnəreru nimətərgi kwən a. 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 14:50: Sam 31:11 † 14:52: Narmamə tiksən kamhani mə kwən a raiyu kopiə kopiə mamap, Mak en, yame rimirai nəkwəkwə e Mak.

⁵⁵ Kini jif pris minə mine narmamə kape kaonsel kimisarha kin narmamə tiksın yame tukhauə miseikuə ye Yesu, ai khauh mishopni. Mərig khapəh nisəmien yermamə kīraru yamə mir tikrani nəgkiarien kirikianə.‡

⁵⁶ Narmamə khapsaah kishekimter maseikuə ye Yesu, mərig nəgkiarien kapəriə rīpəh nəm-nəmhenien.

⁵⁷ Kini narmamə tiksın kishekimter mhani nəgkiarien eikuə ramvən tukun mhamə,

⁵⁸ “Yakasərig ramni mə, ‘Yo jakatmətəgətəg Nimə ehua kape Kughen yame narmamə kimisor; mərig kwasig ikin ye nīpig yame ror kisisər kin, jakəriḡ yame rivi yame to yermamə rīpəh nīvhirəkinien.’ ”

⁵⁹ Iriə kamhani mhani mərig nəgkiarien kapəriə rīpəh nəm-nəmhenien.

⁶⁰ Kini ai, hae pris rərer ye nīmririə mīni-pən tuk Yesu mīmə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarien? ?Rhawor e kamhani məkneikin nəgkiarien iram?”

⁶¹ Mərig Yesu rərer əmə mamapnapig. Kini hae pris rarar maiyoh min mīmə, “?Rhawor? ?Ik e Kristo? ?Kughen yame kamni vi vi In, Ik kafan e kwajikovə uə?”

⁶² Kini Yesu rīmə, “Yo en. Takpisəm Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehuə. Kini takpisəm min Yo jaksī-faktə ye napuə meiwaiyu-pə.”

⁶³ Kini hae pris reikus neipən kafan [meinai niemha rīmnhai ni]. Mīni mə, “?Rhawor kitawə kasarha kin hanə narmamə yame tukhani hah In?”

⁶⁴ Nakwəsərig ta mə rīmīni hah Kughen. ?Rikimiə ramhaw-əsik? ?Tukshawor In e?”

Kini khamə tukraməkeikei mīmḡ. §

⁶⁵ Kini tiksın kishekimter masərig-əwhin. Tiksın kisarkis-ətərəkīn nīmrin mir, mhauh mhani-pən tukun mhamə, “!Eh, profet! !Ni-ru mə pa e rīmuh Ik!”* Kini narmamə minə kape hae pris kisəsik In mhakir.

*Pita rīmīni mə in reinein Yesu
(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18; 25-27)*

⁶⁶ Kini Pita raməmīr ipakə tuk nimə ehua kape hae pris, kini piraovin kirik, yasitu kape hae pris, ruə.

⁶⁷ Məm Pita ramərkəp. Rəm tim tim kini mīmə, “Eh, ik min kirik. Nakamkwasig kin yemə Nasaret e Yesu.”

⁶⁸ Mərig Pita rīmə, “Nīkam. Yo yakeinein əfrakis nar en nakamni.” Mītərhav meiwaiyu min maməmīr ye kwəruə kape rukwanu a. Kini man kirikianə rəkakə.†

⁶⁹ Kini yasitu a kape hae pris rarə muə min. Mīnamni-pən tuk narmamə minə aikin mə, “Kwən e, in kirik min a.”

⁷⁰ Mərig Pita rīmīni neikuəyen iran.

Rapəh norien tu, narmamə yamə mine kasəmīr aikin khani-pən tuk Pita mhamə, “Nəfrakisien, ik əfrakis kirik min a. Meinai ik min yemə Galili.”

⁷¹ Mərig Pita rīni-pən skai tuk əriə mīmə, “Yo yakeinein yermamə en yame nakamhani. Tukmə yakameikuə, Kughen tukror narpinien kimi yo.”

⁷² Məknekin, man rəkakə mīkiraru. Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarien yame Yesu rīmīni mīmə, “Man tukrīpəh hanə nīkakəyen mīkiraru, takni m-kisisər mə ik nakeinein Yo.” Kini rərig rahas pik; rikin rərhakis masək.

‡ 14:55: Nam 35:30 mine Dut 17:6; 19:15 khamə tukmə tukhopni yermamə hah kirik, yermamə kīraru tikrani nəgkiarien kirikianə, ai khopni. § 14:58: Jon 2:19-21 * 14:64: Loa kape nəmə Isrel, ye Levitikas 24:16, rīmə tukmə yermamə kirik ramni hah Kughen, tukhopni. † 14:65: Aesea 11:3 rīmə Mesaea, uə Kristo, nar apnapig mə ramapir, mərig tukrirkun naha nhagin yame narmamə kasor. Narmamə e kasarkis nīmrī Yesu kini mhamə tuksəm-ru mə to Yesu rīrkun əfrakis min əriə uə nīkam. † 14:68: Kopi akwas tiksın kape Niutesteman khapəh nhaniyen mə man kirik rəkakə aikin. Kamhani əmə mə Pita raməmīr ye kwəruə kape rukwanu a.

15

*Yesu ramarer ye nimri Paelat**(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)*

¹ Yenpig-enpig əgkəp, jif pris, mine nəmehuə kape nəmə Isrel, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, mine narmamə tıksin min kape kaonsel kape nəmə Isrel kaharah mhun nəgkiarien kirik. Mhani-pən tuk narmamə tıksin mə tuksərkis-ərkis Yesu. Kini mhakir In mhauə mhakir-pən kimi Paelat, yamehuə kirik kape Rom.

² Kini ai Paelat raiyoh In mimə, “?Ik e Ik Yermaru kape yemə Isrel uə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Nəfrakisien e nakamni.”

³ Kini jif pris minə khani-ərhav neikuəyen rehuə yame kimisəm-pən ye Yesu.

⁴ Kini Paelat raiyoh min In mə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarien? Əmru. Kamhani nəgkiarien rehuə iram.”

⁵ Kini Paelat rimməm mə Yesu rıpəh niniyen nar kirik, rakur.

*Paelat rimə Yesu tukraməkeikei mimhə**(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)*

⁶ Ye newk minə fam, ye nıpig kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kirik kwəvəhsi-pən ta ye kalabus, kini yamehuə ririsin kirik ramvən.

⁷ Kini narmamə tıksin kasəmır ye kalabus meinai khamə tukhauh gavman, kini mishopni narmamə tıksin. Iriə kirik, nhagin e Barabas.

⁸ Kini nəmə Isrel kimnhauə misəm Paelat mamaiyoh-pən in mə tukror norien yame ramor rerin mirisin yermamə kirik ye kalabus.

⁹ Kini Paelat raiyoh əriə mə, “?Naksorkeikei mə jakrisin Yermaru kape nəmə Isrel uə?”

¹⁰ In ramaiyoh məknaikin meinai in rimməm ta mə jif pris minə kimisərehu-pən Yesu ye kwermın meinai kasəməkin Yesu tuk yamai mə narmamə fam kisorkeikei In.

¹¹ Kini jif pris minə kimnhani mhani-pən tuk kuwhen a mhamə tukhapəh niseighanien kin Yesu mə tukritərhav, mərig mə tukseighaan kin Barabas.

¹² Kini Paelat raiyoh-pən min əriə mimə, “? Mərig jakhawor kwən yame kimia nakamhani mə In Yermaru kape nəmə Isrel?”

¹³ Kini iriə kisokrən ehuə mhamə, “!Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kin!”

¹⁴ Mərig Paelat raiyoh-pən min əriə mə, “?Tuk naha? ?Naha norien yame rimmor rahas?”

Mərig iriə kisokrən ehuə pik min mhamə, “!Əsik-haktə In ye nai kamarkwao kin!”

¹⁵ Kini Paelat rimmorkeikei mə tukror rikiriə, meighaan kin Barabas ritərhav ye kalabus. Kini rimə tukərkis-ərkis Yesu, kikir In kavən kiruk haktə In ye nai kamarkwao kin.

*Mobael minə kasarh iakei ye Yesu**(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)*

¹⁶ Kini mobael tıksin khakir Yesu mhavən ye nimə ehuə kape Paelat kini misokrən kin nukwao kape mobael minə mə tukhauə.

¹⁷ Kini kharəh kot kirik rəwhao, rəmhen kin kot kape yermaru, misarkaoh-pən kin kimin. Kini mharəh nəəus kirik ror nhirin, misor kəvəvhao kin, rəmhen kin kəvəvhao kape yermaru, mhaukrai-pən ye kapən kapə.

¹⁸ Kini masokrən kin mamhani mhamə, “Ik e yermaru kape nəmə Isrel. !Kimawə yakamhasiai Ik!”

¹⁹ Kini mamhauh kapən kapə kin nai, masərig-əwhin, kini misənimkur ye nimmrin mhamə kamhasiai In.

²⁰ Kini misarh iakei fam iran, mharəhsi-ta min kot əwhao mhavəhsi-pən kafan neipən. Mhakir mhatərhav, mhavən mə tukharuk haktə In ye nai kamarkwao kin.

*Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin
(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

²¹ Kamhauə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. In rim Aleksanda mine Rufas. In ramvən apa Jerusalem, kini khani-əhu misarkut kimin mə tukrirəh nai kamarkwao kin kape Yesu.

²² Kini iriə mhakir Yesu mhavən ikin kirik nhagin e Golgota (yame nīpran rimə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).*

²³ Kini ye kwənmhaan a khavəhsi-pən waen kimi Yesu yame kavit-pən nīmar nai kirik kamni kimə “mir”.† Mərig Yesu ripəh nīnimien.

²⁴⁻²⁵ Rampigpig hanə, kimnharuk haktə In ye nai kamarkwao kin. Kini misəwhai kafan neipən masarukin daes tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan.

²⁶ Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nai kirik ramni mə kimisəm-pən nar has kirik iran mimə, “In e Yermaru kape nəmə Isrel.” Kini misarkwətəəkən-pən ye nai kamarkwao kin.

²⁷ Kini mharəh yeməkrəh mir kiraru, mharuk haktə min əriu irisir Yesu. Kirik ye matuk, kirik ye mawor.

²⁸ Məknekin, nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen ruauə, yame rimə, “Kiməsəvheikin In iriə nəmə has minə.”‡

²⁹ Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk kasarh iakei pən iran. Masəwhan-əwhan kapəria kapə. Kini mamhani mhamə, “!In en! !Ik yermamə kape natmətəg-ətəgien nimə ehuə kape Kughen mine nor-minien ye nipig kisisər əmə!

³⁰ Intah. Əta-ru ye nai kamarkwao kin meiwaiyu, mivəh miragh atuk ik.”

³¹ Kini jif pris minə mine nəmhajoun minə kasarh min iran. Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “In rivəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig ripəh nəmhenien tuk nivəh-miraghien In.

³² Rhuvə mə Kristo e, In yermaru kape nəmə Isrel, tukreiwaiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfrakisien iran.” Kini kwərə mir yame kimiruk haktə ərisir Yesu kwarpakwə kimi Yesu.

*Yesu rimamhə
(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

³³ Yerksweiha əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrig əpis tanimtanə meriaji tri klok.

³⁴ Kini ye tri klok, Yesu rokrən ehuə mimə, “!Elae! !Elae! ?Lama sabaktani?” Nīpran rimə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”§

³⁵ Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarien ai mhamə, “Sərig-ru. In ramokrən kin Elaeja.”

³⁶ Kini kwən kirik raiyu ətkin mivən mirəh nīpərpər neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrinim. Kini mimə, “?Pəh kisəm-ru mə to Elaeja ruə masitu iran uə?”

³⁷ Mərig Yesu rarə mokrən ehuə min kini ai kafan neihagien ritərhav.

³⁸ Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai nimə ehuə kape Kughen, kimiruk haktə neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmərhakə Məmərhakə pik. Neipən a rəhipu nīpərin kiraru. Rəhipu apa yerpirig əgkəp meiwaiyu.

³⁹ Kini yamehuə kape mobael yame ramərer ipakə tuk Yesu məm nīmhayen kape Yesu kini mimə, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

⁴⁰ Kini Meri, pian Magdala, mine Salome, mine Meri nisın kwajikovə mir nhagrii Jemes mine Joses, karharer isok, iriə nīpiraovın tiksın masəm In.

15:21: Rom 16:13 * **15:22:** Nəgkiarien e “Golgota” ye nəgkiarien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nīpran rimə “kerhə irə jir.” † **15:23:** Tukmə ror kaməvit-pən mir ye waen tuk nīni-əhuyen nəməmhəyen. **15:24-25:** Sam 22:18 ‡ **15:28:** Nəgkiarien ye v. 28 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam. **15:29:** Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 § **15:34:** Yesu ramni Ol Sam 22:1 ikin e. Nīmhayen kape Yesu rimnor fulfilem ye profesi ye Ol Sam 22. **15:36:** Sam 69:21 **15:40:** Luk 8:2-3

⁴¹ Nipig Yesu rimavən Galili, irisir ai karhikwasig kin In, mirhasitu iran. Kini nipiraovin apnapig minə khapsaah apaikin, kimnhatərhav-pən Jerusalem iriə min mhauə.

Josefyemə Aramatia rimiñim Yesu
(*Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42*)

⁴² Nipig a, kamni kimə napnəpenəyen meinai tikəni rikwamer kin nipig kape Sabat. Ipakə mirh rivə,

⁴³ Josef, yemə Aramatia kirik, ritərhav-pə. In yermamə kirik kape kaonsel kapəriə, yame yermamə kamhasiai in. Kini in min rawhin narmaruyen kape Kughen mə tukruə. Ramgin pawk, məriğ rimnarar mivən məm Paelat, maiyoh in mə tukreighaan kin niprai Yesu.

⁴⁴ Paelat rimnəriğ mə Yesu rimamhə aihuaa əmə, rakur pik kin. Kini mokrən kin yamehuə kape mobael maiyoh in mimə, “?Yesu ruamhə əfrakis uə?”

⁴⁵ Kini yamehuə ai reighan kin. Kini Paelat reighan kin Josef mə tukrivən mirəh niprai Yesu.

⁴⁶ Kini Josef rivən mirəhsi-əhu nipran ye nai kamarkwao kin, mivən mivəh nimri neipən huvə kirik muə muvriğ nipran kin neipən a. Kini mirəh mivən mərəhu ye nəpag kapiet kirik yame kinor huvə ta. Kini mətapig əswasig kin kapiet ehuə kirik.

⁴⁷ Ye nipig a, Meri, pian Magdala, mine Meri nisin Joses, iriu kimawəm kwənmhaan yame rimnərəhu-pən Yesu ikin.

16

Yesu rimamragh min ye nimhəyen
(*Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10*)

¹ Rinamenaiyu, nipig kape Sabat rinamor infamien, Meri, pian Magdala, mine Salome, mine Meri, nisin Jemes, krhivən mirhivəh nimri nimar nai tiksın yame nəmiovin rapien huvə. Mirhivən mə tukrhor-pən ye niprai Yesu.

² Kəni rikwamer kin, ye Sande, yenpig-enpig əgkəp, krhivən ikin niprai Yesu raməmir ikin. Mirh ririkakun mamhaktə,

³ karhivən hanə ye swatuk, marhini-pən tuk ərisir mirhimə, “?Pa tukrasitu irətasir tuk nəsoktayen kin kapiet yame kimnhaukrai əswasig pən tuk Yesu?”

⁴ Irisir kirhini məknaikin meinai kapiet a in rehuə pik, məriğ karhini hanə marharhəpən, mirhəm mə kinəsok ta kin kapiet a.

⁵ Karhivən imə ye nəpag kapiet ai, mirhəm pikwarien kirik, kafan kot rəpomh mhawən. Ramkwətə ye kwermirisir matuk. Kirhəm, kirhakur.

⁶ Məriğ rini-pən tuk ərisir mimə, “Takrhipəh nırhiginien. Yakirkun mə nakarharhakın Yesu yemə Nasaret, yame kimiruk haktə ye nai kamarkwao kin. Məriğ In rirkək eikin e. Ruimragh ta. Rhuəru mirhəm. Tamhekın e kimnərəhu ikin.

⁷ Takrhivən mirhini-ərhav-pən tuk narmamə mine Pita mirhimə, ‘In rinəkupən ta kin əmiə muavən apa Galili. Nakharkun nisəmien In aikin, rəmhen kin yame In ruini-pre ta tuk əmiə.’”

⁸ Kini pia misir a krhitərhav, meinai kimirhigin pik, kini marhətəmnimin. Ror pən krhipəh nırhini-əsah-pənien tuk narmamə.*

16:7: Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8:** Kopi akwas tiksın kape Niutesteman ye nəgkiarien kape nəmə Gris kharpin nəgkiarien ye ves 8 mhama, “Məriğ nipiraovin minə ai kimnhauə misəvsao-pən kin kimi Pita mine narmamə yamə mine kasəmir aikin. Misəvsao kin narimnar yame kwən ai rimi-pən tuk əriə. Kwasig ikin ye narimnar minə a Yesu atuk ritərhav-pən tuk əriə mivəhsi-pən nəgkiarien kimi əriə mə tukhatərhav misarkurao ye tanimtana misəvsao kin Nəgkiarien Huvə kape Kughen. Nəgkiarien ai ramni mə Kughen rirkun niwəh-miraghien narmamə mirkun nəmvivien narmamə kape rerin.”

*Yesu rimamragh min, narmamə khapsaah kasəm In†
(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)*

⁹ Yesu rarə mimragh min ye Sande yenpig-enpig əgkəp. Aikin mitərhav-pə tuk Meri, pian Magdala yame Yesu rimnəkota nanmin has seven iran kupən.

¹⁰ Kini pian ai rīvən məm narmamə yamə mine kimnəmhakwasig kin Yesu, yame kasərig rahas pik tukun, misasək. Məvsao-pən kin kimi əriə.

¹¹ Mərig nipig kimisərig mə Yesu rimimragh min kini Meri min rimnəm, iriə khapəh nhanien nəfrakisien iran.

¹² Kini ai, yermamə mir kīraru kape Yesu kaweriwək ye swatuk, Yesu ritərhav-pən tuk əriu. Nīpran rukrekin pisin.

¹³ Kini kīrarerig miravən mwəvsao kin kimi narmamə minə kafan; mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

*Yesu rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə
(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Wok 1:6-8)*

¹⁴ Kasarə mamhavən, narmamə leven kape Yesu kasəvigin, Yesu ritərhav-pən min tuk əriə; kini məkīar-pən skai kimi əriə meinai iriə khapəh nishatətəyen iran. Kini kaparhia kapə riskai pik. In rimnəgkiar skai pən tuk əriə meinai khapəh min nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kape narmamə minə tiksın yame kimisəm In, mamhani-ərhav mə rimimragh min.

¹⁵ Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Taksəkeikei mhavən misarkurao ye tanımtanə mhani-ərhav nəgkiarien huvə kape Kughen.

¹⁶ Yermamə yame rhatətə irak, kini mor baptaes, Kughen tukrivəhsi-pən nimraghien rerin kimin. Mərig yermamə yame rīpəh niniyen nəfrakisien irak, Kughen tukrini mə tukrivəhsi-pən narpinien kimin mə tukrivən apa ye nap ehua.

¹⁷ Kini narmamə yamə mine kishatətə irak, Kughen tukror nımtətien tiksın ye nimraghien kapəriə. Tukharkun nisəkotayen nanmin has ye narmamə ye nhagik; mharkun min niniyen nəgkiarien pisin pisin;

¹⁸ mharkun nırəhyen snek, mərig snek to rīpəh nəsien əriə; mharkun ninimien kakonə, mərig to khapəh nhamhəyen kin; mharkun nərəhu-pənien kwermiriə ye narmamə yamə mine kamamhə, kini tuksəsanin.”

¹⁹ Yesu Yermaru raməgkiar infamien, Kughen rīvəh In mhaktə mivən ye rao ye neai. Taktəkun ai, In ramkwətə ye kwermi Kughen matuk.

²⁰ Kini narmamə kafan kimnhatərhav misəvsao kin Nəgkiarien Huvə ikin minə fam. Kini In ramasitu irəriə. Kini mamor nımtətien rīpsaah ye nimraghien kapəriə mə narmamə tukhani nəfrakisien iran.

† **16:8:** Nəgkiarien ye v. 9 meriaji 20, rirkək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə pa nhagin rimirai.
16:14: 1 Kor 15:5 **16:15:** Wok 1:8 **16:16:** Wok 2:38 **16:17:** Wok 2:4; 8:7 **16:18:** Luk 10:19; Wok 28:3-6
16:19: Wok 1:9-11; 2:33-34 **16:20:** Wok 14:3; Hib 2:3-4

Luk Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Luk rimirai Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Luk

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e- nəmehuə kupan kape nıməhuak kımnhani mhamə Luk rimirai nəkwəkwə e. In pəh nien mə yermamə twelef kirik kape Yesu, mərīg in rirkun huvə aposol Pol, kini maməriwək-pən rehuə tuk Pol. Pəh nien mə Luk yemə Isrel, mərīg in yemə Gris; mərīg in yeməhuak kirik. In dokta kape nor-huvəyen narmamə, kini mor huvə skul. Mıwəs huvə nəvsaoyen kape narımnar yame rımatərhav ye narəyen kape Yesu. In rimirai nəkwəkwə e, mine Wok yame Aposol minə Kimisor.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi in kirik, nhagin e Teofilas. Nıprai nhag e ramni mə, “Yermamə yame rorkeikei Kughen.” Luk rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi kwən a, mərīg rirkun mə nəməhuak minə khapsaah tuksəvhekin.

?Nımraghien rımnhawor pən iran mine ye nıpig yame rimirai? Ye nıpig a, nəvsaoyen kape Yesu rehuə mərərao. Kasərīg, tiksın kımnhani nəfrakisien iran, tiksın kımnhaukreikin nəvsaoyen kape Yesu mhani atuk ye nərıgien kapəriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Luk rorkeikei mə tukrini atuaturək nəgkiarien ye narəyen kape Yesu. Rımə tukrirkun huvə nəfrakisien ye narəyen kape Yesu, maməgkiar kimi narmamə yamə mine kımnasəriwək iriə Yesu masəm naha nhagin yame In rımnamor. Kini Luk rımıwəs huvə nəgkiarien kapəriə, kwasıg ikin rırai nəkwəkwə e. In rorkeikei mə tukrhajoun mə Yesu In yermamə əfrakis kirik mine Kughen, rımıpəh norien nar has kirik. In Kughen, kini In ravəh mıragh narmamə.

Luk rimirikakun nəgkiarien kafan

¹⁻³ Teofilas, ik yamehuə kirik, kamsıai ik. Narmamə khapsaah kımısəm narımnar kın nımrıriə yame Yesu rımnor ye nıpig rımnamarə ye tokrei tanə. Iriə kımnisarə ye nıpig kape nırıkakunien kape narımnar minə a, kini misarkut pik mə tuksərəhu atuaturək nəvsaoyen kape narımnar minə a. Kımnharai ta narımnar yamə mine narmamə tiksın kımnhani, kini mhani-ərhav. Kini yo yımıwəs huvə nəgkiarien iran minə mə jakirkun huvə narımnar minə a ye nırıkakunien kafan. Kini taktəkun ai, kafak nərıgien rımə jakrai atuaturək narımnar m-fam mher-pre kın. Jakrai atuaturək yamə minə kımısəkupən, mine yamə mine kımnhakwasıg. ⁴ Yımnorkeikei mə jakni narımnar minə e tuk ik mə takirkun atuaturək nəfrakisien kape nəvsaoyen yame kınhajoun ta ik kın.

Agelo kirik rımıni-ərhav narhayen kape Jon Baptaes

⁵ Ye nıpig king kape provins e Judia, nhagin e Herod Ehuə, pris kirik aikın, nhagin e Sekaraea. In kirik ye pris minə kamokrən kın əriə kımə, “Pris minə kape kwənərəus kape Apia,” [yame rımasi-pən ye kwənərəus kape Eron kupən]. Kafan pıahwaru, nhagin e Elisabet, rımasi-pən min ye kwənərəus kape pris e Eron.

⁶ Kini iriü kwətuaturək ye nımri Kughen, mawəri-pən huvə norien kape Loa kape Moses, mine nəgkiarien minə iran; mırapəh nıwəsikien kirik.

⁷ Mərīg jiriü rırəkək meinai Elisabet ror siə kın ror hanə, minəpıahuaru, kini Sekaraea mın rınəhuaru.

⁸ Kini ruauə atuaturək ye nıpig yame Sekaraea mine kwhen kafan kasor wok kapəriə ye Nımə Ehuə kape Kughen.

⁹ Khamə tuksəm-ru mə pa nhagin tukrauru-pən ye Nımə Kape Kughen mıvaan insens nəmıovın rapien huvə mamvən tuk Kughen. Kini ye norien kape pris minə kape nırpenien yermamə yame tukrıvən imə, kımnharai-pən nhagriə ye kwaji kapier kirik

mhawhan. Kimnhawhan, kapier yame kimnharai-pən nhag Sekaraea iran rukreikin haktə.

¹⁰ Məkneikin rīməpəh narmamə khapsaah iruə kasofugin masəhuak, kini rīmauru-pən imə mivaan insens.

¹¹ Məkneikin agelo kirik kape Kughen Yermaru rītərhav-pə marer ye nikar tebol matuk ye kwənmhaan yame rivaan insens ikin.

¹² Kini Sekaraea rəm rakur, miğin pik.

¹³ Mərig agelo a rīni-pən tukun mīmə, “Sekaraea, pəh niginien, meinai Kughen rīmnərig kafam nəhuakien. Kafam piahwaru Elisabet tukrīrəh tīni kirik yerman. Kini takaməkeikei mhen-pən nhagin mə Jon.

¹⁴ Kini takərig rhuvə, magien tukun, kini narmamə khapsaah tuksagien tuk nīmraghien kafan,

¹⁵ meinai in tukruə yamehuə kirik ye nīmri Kughen Yermaru. Kini to in rīpəh nīnimien waen, mine nīnimien skai minə.* Kini Nanmīn kape Kughen tukrīkwar ye nīmraghien kafan, rīrikakun ye nīpig raməmīr apa ye tīp nisīni, mamvən, infamien rīrkək.

¹⁶ Kini in tukrivi-pə nəmə Isrel khapsaah kharerīg-pə tuk Yermaru kapəriə e Kughen.

¹⁷ Kini in tukruə məkupən kīn Yermaru ye nanmīn mine nəsaninien kape Elaeja kupən, mə in tukrukreikin rīki tatə minə khrerīg-pən mīn tuk kapəriə kwajikovə minə; kini in tukrukreikin mīn narmamə yamə mine kasəsik nəkwai Kughen khauə mīn ye nīrkunien kape nəmə atuatur minə. Ye norien a, in tukror apnəpeinə ye nīmraghien kape narmamə tuk nuəyen kape Yermaru.”

¹⁸ Məkneikin, Sekaraea rīni-pən tuk agelo mīmə, “?Jakhawor pən iran mine mīrkun mə nar e tukruə mor nəfrakisien kīn? Meinai yo yaknəhuaru ta; kini kafak piraovīn rīnəpiəhuaru mīn.”

¹⁹ Mərig agelo a rīni-pən tukun mīmə, “Yo, nhagik e Gabriel, kini yo yakamərer ye nīmri Kughen ye nīpig m-fam. Kini In rīmnher-pə kīn yo mə jakuə məgkiar kimik, mīni-pre nəvsaoyen huvə e.

²⁰ !Etərig-ru! Neramīm tukrərpəvīn kini takeinein nəgkiarien meriaji nīpig takəm nīprai nəgkiarien e, meinai nīmipəh nīniyen nəfrakisien ye kafak nəgkiarien. In tukruə mor nəfrakisien kīn ye nīpig atuatur kafan.”

²¹ Kini ye nīpig a, narmamə kīmiseito kīn Sekaraea, misərig mə rhawor ramor məkna tan pən ye nəkwai Nīmə kape Kughen.

²² Kini rīmatərhav-pə, meinein nəgkiarien. Ror məkneikin iriə kīmnharkun mə in rīmnəm nəmrərhavyen kīrik imə. Raməgkiar əmə kīn kwermīn mamvən, neramən rīmnarpəvīn.

²³ Kini nīpig rīmnor infamien ye wok kape pris ye nəkwai Nīmə kape Kughen, in rīrerīg-pən yerkwānu.

²⁴ Kini rīpəh norien tu, kafan piahwaru ror tīpīn, mamerkwaig əmə yerkwānu meriaji makuə kīrkīrip,

²⁵ mamni mīmə, “Nar e Kughen Yermaru rīmnor ruə irak. Apa kupən, narik rīrkək, yakauris. Mərig taktəkun ai, Kughen rīmnor rhuvə-pə kīmi yo, kini rīkik ragien mə jakrəh kwajikovə kīrik, mīpəh mīn naurisien kīn nīmri jir.”

Agelo kirik rīmīni-ərhav mə Yesu tukrarha-pə ye tokrei tanə

²⁶ Kini nīpig Elisabet ror tīpīn mīvəh makuə sikis, Kughen rīmnher-pə kīn agelo kirik kafan, nhagin e Gabriel, rīvən apa yerkwānu kīrik nhagin e Nasaret, ye provins e Galili.

²⁷ In mīvəh nəgkiarien kīrik mamvən kīmi piraovīn kīrik nhagin e Meri. Yerman rīpəh hanə nīvənien tukun, mərig kīmīrpen ta kīmə tukīkīr pən kīmi kwən kīrik, nhagin e Josef, yame in kwənərəus kīrik kape King Deved.

^{1:9:} Eks 30:7 * ^{1:15:} Nam 6:1-4 ramni mə profet mīnə khapəh nhanīmien waen, tamə kisapis kīn. ^{1:15:} Nam 6:2-3 ^{1:17:} Mal 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13 ^{1:19:} Dan 8:16; 9:21 ^{1:27:} Mat 1:16,18

28 Kini agelo a raji-ərhav pən tukun, mīni-pən tukun mīmə, “Rhuvə, Meri. Kughen rīmnərəhu kafan nīhuvəyen kīmik, kīni mamarə kīmiru mīn.”

29 Mərig tīpīr ramuh Meri tuk nīprai nəgkiarīen a, mīmə, “?Rhawor e mamni vi vi məkneikīn yo?”

30 Mərig agelo a rīni-pən tukun mīmə, “Takpəh nīgīnīen, Meri, meinai Kughen rīmīrpen mə tukrautə-pre kīn kafan nīhuvəyen kīmik.

31 Ror məkneikīn, takaməkeikei mor tīpīm. Takaməkeikei mīrəh kwaji kīrik yerman, mhen-pən nhagīn mə Yesu†.

32 In tukruə mamor yemə huvə pīk kīn. Tukaməkeikei kokrən kīn In kīmə In Ji Kughen Yerpīrig. Kīni Kughen Yermaru tukror In ruə king rəmhen əmə kīn rīpni kupən e Deved.

33 Kīni In tukramarmaru ye kwənərəus yamə mīne khasī-pən ye Jakob, kīni kafan narmaruyen tukramarə kape rerīn.”

34 Kīni Meri rīni-pən tuk agelo mīmə, “?Jakhawor-pən iran mīne mīrəh kwajikovə kīrik tukmə yakpəh nəri-pən-hanəyen yerman?”

35 Mərig agelo rīni-pən tukun mīmə, “Nanmīn kape Kughen tukrurə marə iram, kīni nəsanīnīen kape Kughen Yerpīrig tukrhen ik. Kīni in e kwajikovə yame takrəh, in ratuatuk pīk, tukamokrən kīn In kīmə Ji Kughen.

36 Kīni, əmru, kuhum e Elisabet rīnəpīəhuaru pawk, mərig rīnor ta tīpīn kīn kwaji yerman kīrik. Kīmīnī in kīmə pīahwaru yame ror siə kīn, mərig taktəkun ai rīnor tīpīn mīvəh makuə sikis.

37 Narīmnar mīnə e kashajoun-pən mə nar kīrik rīpəh norīen neineinīen tuk Kughen.”

38 Məkneikīn Meri rīni-pən tukun mīmə, “Əwəh. Yo yorwok əmə kape Kughen Yermaru. Pəh In tukror naha nhagīn kīmi yo yame ik nakamni.” Kīni agelo rəta iran, mamvən.

Meri rīmavən məm Elisabet

39 Kwasīg ikīn ye narīmnar mīnə a, rīpəh norīen tu, Meri rīmnarar iman ikīn, mhai mīren nar mīvən apa yerkwānu kīrik ye nīkar tukwas mīnə ye provīns e Judia,

40 mauru-pən imei Sekarəea mīne Elisabet. Magīen tuk Elisabet,

41 kīni nīpīg Elisabet rərig Meri raməgkiar, məknaikīn kwajikovə a ye tīpīn rakur mīkiu; kīni Nanmīn kape Kughen rīmnor Elisabet

42 rok-rapomh mīmə, “!Kughen ramor rhuvə-pre kīmik rapita nīpīraovīn mīnə fam, kīni In tukror huvə-pən kīmi kwaji yerman yame takrəh!

43 Mərig yakpəh nīrkunīen mə rhawor e Kughen ramor huvə pə məkneikīn kīmi yo mə nīsīn Yermaru kafak tukruə məm yo.

44 Yakamni məkneikīn meinai nīpīg yīmnrīg kafam nəgkiarīen, kwajikovə e yame raməmīr e ye tīpīk ramagīen mamkiu.

45 Kīni Kughen tukror rhuvə pre kīmik meinai nīmīnī nəfrakīsīen ye nəgkiarīen yame Kughen Yermaru rīmīni-pre tuk ik.”

Meri raməni nīpei maməgnəgīn Kughen

46 Məkneikīn Meri rīmə, “Ye nīmraghīen mīnə fam kafak, yakaməgnəgīn Kughen Yermaru,

47 kīni rīkīk ramagīen pīk tuk Kughen kafak yame ravəh mīragh yo,

48 meinai yo yorwok əmə kafan yame yo yermamə apnāpīg əmə, mərig rīkīn raməsīk yo.

Kīni taktəkun ai mamvən, narmamə m-fam tukhani mə Kughen rīmnor huvə pə kīmi yo.

49 Meinai Kughen e nəsanīnīen kafan in rehuə,

In rīmnor narīmnar rehuə kīmi yo.

Kīni nhagīn ramərhakə.

† 1:31: Nhag e Yesu, nīpran ramni mīmə Kughen tukrīvəh mīragh narmamə mīfam. 1:31: Aes 7:14; Mat 1:21-23
1:33: 2 Saml 7:12,13,16; Aes 9:7 1:37: Mat 19:26; Job 42:2; Jer 32:17 1:46: 1 Saml 2:1-10

- 50 Kini riikin rehuə tuk narmamə yamə mine kamhasiai In, iriə e narmamə yamə mine kimisəkupən misarə mine yamə mine tukpihauə kwasig ikin.
- 51 In rimnor nar apsipis minə ye nəsaninien ye kwermīn.
Mher yerhav kin narmamə yamə mine kisausit ye nətərigien kapəriə.
- 52 Mivəh-si-əhu namehuə minə ye kapəriə neihuəyen,
kini mivəhsi-haktə narmamə yamə mine kapəriə nətərigien reiwaiyu.
- 53 Narmamə yamə mine nikumhə raməs əriə, In raməvigin əriə kin nəviginien yame rhuvə,
kini narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə, In rimnher yerhav kin əriə, nar rimirkək tuk əriə.
- 54 In rimnasitu ye kwənərəus kape Isrel, iriə e yorwok minə kafan. Riikin raməsik mə riikin tukraməkeikei mamehuə tuk əriə,
- 55 ririkakun ye Ebrahim kupən mine kwənərəus kafan, mamvən kape rerin, rəri-pən nəgkiarien yame rimini-pən ta tuk kaha minə kapətawə.”
- 56 Kini Meri ramarə iriū Elisabet mivəh makuə kisisə, kini ai, mipirerig-pən iman ikin.

Jon Baptaes rimnarha-pə

- 57 Kini nipig atuatur kape Elisabet rimauə mə tukreimək iran, kini rimirəh tini yerman.
- 58 Kini narmamə yamə mine kasarə ipakə tukun mine kafan kwənərəus minə kimisərig nəvsaoyen a mə Kughen Yermaru riikin rehuə tukun mor rhuvə pən məknakin kimin, kini iriə kimnhauə misor kirikianə iriə min mə tuksagien kwis.
- 59 Kini nipig pikwarien a rimivəh nipig eit, kini iriə khauə mhavəh nao kim in. Kini ipakə əmə kishen-pən nhagin mə nifnhag rimni e Sekaraea,
- 60 mərig nisini rimini-pən mimə, “Nikam. Pəh kishen-pən nhagin mə Jon.”
- 61 Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Rhawor? Ye kwənərəus kapəmiru, nhag e Jon rirkək iran.”
- 62 Kini masəgkiar kin kwermiriə misaiyoh-pən Sekaraea mhamə in rorkeikei mə tukshen-pən nhagin mə pa.
- 63 Kini in raiyoh-pən əriə mə tukharəh-sipən nar kirik pəh tukrirai-pən nəgkiarien kirik aikin, mirai-pən mimə, “Nhagin e Jon.” Kisəm kisakur pik kin.
- 64 Məkneikin, neramin rihuatur, məgkiar mamni vi vi Kughen.
- 65 Kini narmamə m-fam yamə mine kasarə ipakə tukun kisakur kin. Kini narmamə kimnhani narimnar minə a rarkurao ikin minə fam ye nikar tukwas minə ye provins e Judia.
- 66 Kini narmamə mifam yamə mine kimnhavəh nəvsaoyen a, misətərig kin, misaiyoh əriə minə mhamə, “Man. ?Keinein mə kwajikovə e tukreihuə mor naha?” Kimnhani məknaikin meinai kimisəm mə nəsaninien kape Kughen Yermaru ramarə iran.

Sekaraea rimini-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin

- 67 Məkneikin Nanmin kape Kughen rimnor riki Sekaraea, ramni-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin mimə,
- 68 “Pəh khani vi vi Yermaru, In Kughen kape nəmə Isrel,
meinai In rimauə mə tukrasitu ye kafan narmamə minə,
kini mipik ta əriə ye kwermi tikmir minə kapəriə.
- 69 In rimivəh-si haktə yemə əsanin yame ravəh miragh ətawə, yame ramsi-pən ye kwənərəus kape yorwok kafan e Deved kupən
- 70 raməri-pən əmə nəgkiarien yame rimivəhsi-pən kimi kafan profet kupən minə mimə
- 71 tukrivəhsita ətawə tuk tikmir minə kapətawə mine tuk kwermi narmamə mifam yamə mine kasəmakin ətawə.

- ⁷² Kini mimə rikin tukreihuə tuk riptawə minə,
 kini rikin tukraməsik promes atuaturuk
⁷³ yame In rimini-pən ta tuk riptawə e Ebrahim mimə
⁷⁴ tukrirəh-si ta ətawə ye kwermi tikmir minə kapətawə,
 mə nipig mifam ye nimraghien kapətawə, kitawə tukharkun nisorien wok kafan ye nimri
 Kughen, mhapəh nhaginien,
⁷⁵ kitawə kisəmərhakə misatuaturuk ye nipig mifam.”
⁷⁶ Kini Sekaraea rarar mini-pən tuk tini mimə,
 “Kini ik, narik, tukokrən kin ik kimə ik pris kape Kughen Yerpirig;
 meinai Ik takəkupən kin Yermaru mor apnəpeinə ye swaturuk kafan,
⁷⁷ mamni-ərhav tuk kafan narmamə minə mə Kughen tukrəspir ta təvhagə has kapəriə,
 mivəh miragh əriə.
⁷⁸ In tukraməkeiki mor məknakin meinai rikin rehuə tuk ətawə, mamor huvə pə kimi
 ətawə.
 Rikin rehuə tuk ətawə, Kristo tukruə tuk ətawə rəmhen əmə kin yame mirh ramhaktə
 mamvən ye neai
⁷⁹ misia-pen ətawə yamə mine kasarə ye nəpignapien mine apa ikin nəsaninien kape
 nimhəyen ramhen narmamə ikin,
 kini mamkir-pən nihutawə ye swaturuk kape nəmərinyen.”
⁸⁰ Kini pikwarien a nipran ramehuə, kini mamehuə min ye nanmin kape Kughen. Kini
 nipig mifam in ramarə apa ye tipəvsik mameito kin nipig atuaturuk yame tukririkakun
 wok iran ye nimri nəmə Isrel.

2

Yesu rimnarha-pə (Mat 1:18-25)

- ¹ Ye nipig a, yemə Rom kirik, nhagin e Sisa Ogastas, in ramarmaru ye tanə minə fam
 kape Rom. In mamərəhu loa kirik mimə tukəvheikin fam narmamə yamə mine kisarə
 aikin a.
² (In e nəvheikinien narmamə yame kimnəkupən kor. Ye nipig a, kwən e Kwaerinas in
 gavman kirik kape provins e Siria).
³ Kaməvheikin narmamə, narmamə tukasəkeiki mharerig-pən mhavən hanə iməriə
 minə ikin mə tukəvheikin əriə.
⁴ Ror pən kwən a Josef min ritərhav yerkwanu e Nasaret ye provins e Galili, mivən apa
 provins a Judia, yerkwanu kirik kamni kimə Betlehem, imei King Deved kupən. Rimavən
 aikin a meinai in kwənərəus kirik kape King Deved.
⁵ Kwerpen ta Josef mine pian e Meri mə tukwarkurək; kini Meri natukreimək kin
 kwajikovə. Kini iriu kimiravən apa Betlehem mə tukəvheikin min əriu.
⁶⁻⁷ Kini kratərhav Betlehem, mirapəh niwəmien kwənmhan tukwapir ikin, mwarə ye
 nimə kape nar miragh. Mwarə hanə apaikin, kini rinor nipig kape kwajikovə tukrarha,
 kini reimək kin nimrin nupan kafan, yerman. Muvrig kin neipən, mərəhu-pən əmə in ye
 tikirao yame nar miragh minə kasəvigin-pən iran.

Agelo minə khatərhav-pə tuk yorwok ye sipsip minə

- ⁸ Kini ipakə əmə tuk yerkwanu e Betlehem, narmamə yamə mine kasəvigin sipsip minə
 kasarə yerki mənvhirik masarha tuk sipsip minə yenpig.
⁹ Məkneikin agelo kirik kape Kughen Yermaru ritərhav-pə tuk əriə, nikhakien kape
 Kughen Yermaru risia-pen əriə, khagin pik.

10 Mərig agelo a rimi-pən tuk əriə mīmə, “Hapəh nhaginien. Meinai yo yakwauə mə jakni-pre nəvsaoyen huvə tuk əmiə, yame tukror riki narmamə ragien pik. Kini Nəvsaoyen a ramvən tuk narmamə mifam.

11 Taktəkun əmə, yermamə kirik rimnarha-pə ye taon kape King Deved. In ravəh mīragh narmamə, kini In Kristo yame Kughen rimi-ta kupən mə tukrher-pə kin tuk əmiə. Kini In Yermaru.

12 Kini taksəm kwajikovə en kimuvrig kin neipən, kərəhu-pən ye tikirao, ror nımtätien kimi əmiə mə kwajikovə a in a yakməni.”

13 Məkneikin, agelo minə khapsaah khatərhav-pə masərer iriə min, masəgnəgin Kughen, mhani mhamə,

14 “Pəh khani vi vi Kughen apa yerpırig ye neai.

Kini narmamə ye tokrei tanə yamə mine riki Kughen ramagien tuk əriə, pəh kisarə ye nəmərınyen.”

Yorwok ye sipsip minə kimnhavən masəm Yesu

15 Məkneikin agelo minə kimisəta ye yorwok ye sipsip minə, mharerig-pən apa ye rao ye neai, kini yorwok ye sipsip minə kimnhani tuk əriə minə mhamə, “Pəh khavən apa Betlehem, misəm-ru nar e Kughen Yermaru rimi-pə tuk ətawə.”

16 Kishai miren mhavən misəm Meri mine Josef mine kwajikovə yame ramapır-pən ye tikirao.

17 Nıpig kimisəm, kimnhani ərhav nəgkiarın yame agelo rimi ye kwajikovə,

18 kini narmamə mifam yamə mine kimisərig nəgkiarın yame yorwok ye sipsip minə kimnhani-pən tuk əriə, kisakur pik kin.

19 Mərig Meri rimnətərig əmə kin narımnar minə e, markut tuk nərigien nıpran.

20 Mərig yorwok ye sipsip minə kimnharerig, mhavəhsi-haktə nhag Kughen, mhani vi vi In tuk narımnar m-fam yamə mine kimisəm misərig; rəmhen əmə kin yame agelo rimi-ta tuk əriə.

Kamhen-pən nhag Yesu

21 Kwajikovə a rimnarha, mivəh nıpig eit, kini kimivəh nao kimin rəri-pən əmə loa kapəriə, kini khen-pən nhagin kimə Yesu, nhag yame agelo rimi-pən ta tuk Meri nıpig in rimnor tıpin.

Josef mine Meri kimirərah Yesu miravən apa ye Nimə kape Kughen

22-24 Ye nıpig a, tukmə kwajikovə kirik rarha, rimni mine nisini tukawəkeikei mwor sakrefaes kape nəspirien mamə, rəri-pən Loa kape Moses,* kini ruauə atuatur ye nıpig kape Josef mine Meri mə tukwor məkna. Ror pən kərərah Yesu mırhuvən Jerusalem, miravəh mak ye tanə kiraru uə yəkwi-nətuən kiraru kini mwhopni, rəri-pən əmə loa yame Kughen Yermaru rimi.†

Kini kimiravəhsi-pən kwajikovə a kimi Kughen Yermaru. Nar a raməri-pən Nəgkiarın kape Kughen yame ramni mīmə,

“Nımrın nupan minə yerman, tukaməkeikei kivəhsi-pən əriə kimi Kughen Yermaru mə kafan minə.” *(Eks 13:2, 12)*

Simeon mine Ana kimawəm Yesu, kawəgnəgin Kughen

25 Kini huaru kirik ramarə apa Jerusalem, nhagin e Simeon. Kafan nımraghien in ratuatur huvə, kini nıpig mifam in raməri-pən nəgkiarın kape Kughen. Kini in rameito kin nuəyen kape Kristo yame In tukruə mivəh mıragh nəmə Isrel. Kini Nanmın kape Kughen ruə mıkuar yerkin.

26 Nanmın kape Kughen ruini-pən ta tukun mīmə tukripəh nımhəyen meriaji tukrəm Kristo yame Kughen Yermaru rimi mə tukrher-pə kin.

2:14: Luk 19:38 2:19: Luk 2:51 2:21: Luk 1:31 * 2:22-24: Nakəm loa e ye Eks 13:2 mine 1 Saml 1:22-28.
† 2:22-24: Loa e raməmir ye Lev 12:8.

²⁷ Kini Nanmin kape Kughen rimnor rikin mə tukrauru-pən ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini Josef mine Meri kimirərəh Yesu mwaru-pən ye Nimə kape Kughen mə iriu tukwor narimnar fam yame Loa kape Moses ramni.

²⁸ Məkneikin Simeon rimnəm Yesu, kini mirəh kin kwermın, kini mamni vi vi Kughen mamni-pən tukun mimə,

²⁹ “Kughen Yermaru, promes yame Ik nimini tuk yo, naknor əfrakis.

Kini taktəkun ai, eighaan kin yo, yorwok e kafam, pəh yakmhə ye nəmərinuyen,
³⁰ meinai yaknəm kwajikovə e kin nimirik yame tukriwəh miragh narmamə.

³¹ Ik nimnor apnəpeinə mə In tukrivəh miragh narmamə,

kini narmamə m-fam tukharkun nar a.

³² In tukruə rəmhen kin laet, mhajoun swatuk kin nəmə ye kantri pisin pisin minə,

Kini narmamə tukhavəhsi-haktə nəmə Isrel tukun.”

³³ Kini rim kwajikovə a mine nisini kwakur pik kin nəgkiarrien yame Simeon rimini iran.

³⁴ Kini Simeon rəhuak mimə, “Pəh nihuvəyen kape Kughen tukrurə tuk əmiru.” Kini mini-pən tuk Meri, nisın kwajikovə a, mimə,

“!Ərig-ru! Kughen rimirpen ta kwajikovə e mə tukror nəmə Isrel khapsaah tukhamir,
kini mə tukror min əriə khapsaah khavəh nimraghien.

Kughen rimirpen pawk In mə In ror nımtətien kirik, mərig narmamə tukhani hah In.

³⁵ Ror pən tukəm əpu nərigien has kape narmamə khapsaah.

Kini, Meri, rikim tukrəmhə tukun rəmhen kin yame yermamə kirik ramhai rikim kin nau nisə.”

³⁶ Kini piahwaru kirik ramarə aikin, nhagin e Ana. In profet kirik. In ji Fanuel, kwənərəus kape Aser kupən. Rinəpiahuaru əgkəp. Nipig rimnamətamaruə əmə, məri-pən kafan yerman. Mwarə kwis kape newk seven əmə, kwən a rimhə.

³⁷ Rimnarə pisin əmə məknakin meriaji mipiəhuaru. Kini taktəkun ai kafan newk eiti fo. Nipig mifam in raməmir ye Nimə kape Ehuə Kughen maməhuak, yenpig mine yeraan. Matuakəm mipəh nəviginien mə tukrəhuak kimi Kughen.

³⁸ Kini in rimauə atuaturuk ye nipig yame Simeon raməgkiar kin kwajikovə a. Kini piahwaru ai rimini vi vi Kughen tukun, kini maməgkiar ye kwajikovə e kimi narmamə mifam yamə mine kamhawhin mə Kristo tukririsin nəmə Jerusalem.

Josef mine Meri kimiravən apa Nasaret

³⁹ Kini Josef mine Meri kimiwor narimnar fam yame Loa kape Kughen Yermaru ramni, kini mərhirerig-pən imərisir ikin Nasaret ye provins e Galili.

⁴⁰ Kwajikovə a rinehuə muiskai, muirkun huvə nar, kini nipig m-fam nihuvəyen kape Kughen rukwar ye kafan nimraghien.

Tamaruə e Yesu ramvən apa Nimə Ehuə kape Kughen

⁴¹ Ye newk minə fam, rim Yesu mine nisini kimiravən apa Jerusalem mə tukwor lafet kape Pasova.‡

⁴² Kini nipig Yesu rimivəh newk twelef, kimiwor norien yame kawor hanə, kini Yesu rikwasig kin əriu mirhivən apa faktə ye lafet a.

⁴³ Kini lafet rinor infamien, kini kafan minə kimnharerig mhavən iməriə ikin; mərig tamaruə Yesu In ripəh nikwasigien kin rimni mine nisini, maməmir əmə apa Jerusalem. Kini iriu kweinein.

⁴⁴ Krəmə-ta mə ramkwasig kin əriə. Kini kimisəriwək mamhavən tuk nipig piəpiə kirik. Mipirərikakun mwarha-kin yerki kwənərəus kapəriu mine iriu minə tiksın.

2:30: Aes 52:10; Luk 3:6; Taet 2:11 **2:32:** Aes 42:6; 49:6; 52:10 **2:34:** Aes 8:14; Mat 21:42; 1 Pita 2:8 **2:39:** Mat 2:23 ‡ **2:41:** Ye nipig kape lafet kape Nəviərokinien, uə Pasova, nəmə Isrel rikiriə raməsik Kughen rimivəh miragh kwənərəus kupən kapəriə mirəh-si ta əriə ye kwermi yamehuə kape Ijip. Əm-ru stori kape Pasova ye Eksodas 12:21-27.

⁴⁵ Mərig kirapəh niwəmien In, mwarha-kin, mirarerig miravən Jerusalem.

⁴⁶ Kwarha-kin In nipiḡ kisisə, kini mīpiwəm apa ye Nimə Ehuə kape Kughen. Ramkwətə iriə nəmhajoun minə, mamətərig kin əriə. Kini mamaiyoh əriə kin narimnar tiksın.

⁴⁷ Kini narmamə mifam kimisərig In, kisakur tuk kafan nirkunien mine nhorpinien nəgkiarien minə kafan.

⁴⁸ Kini rimni mine nisini kimiwəm In, kwakur pik kin. Kini nisini rimini-pən tukun mimə, “Narik. ?Nimnhawor mor məkneikin irəmru? !Ərig-ru! !Kimru rimim, rikimru rəmhə pik tuk ik, kini yakwarha-kin pik ik!”

⁴⁹ Mərig In rini-pən tuk əriu mimə, “?Nakawarha-kin Yo tuk naha? Tukmə ror nakrapəh nirkunien mə Yo jakaməkeikei maməmır ye Nimə kape Rimik.”

⁵⁰ Mərig iriu kirəpəh nirkunien nīprai nəgkiarien yame rimini-pən tuk əriu.

⁵¹ Kini In rikwasig kin əriu, mırheiwaiyu mırhivən apa Nasaret. Kini In rimisiai əriu mamor nəkwairiu. Mərig nipiḡ mifam nisini ramətərig kin narimnar minə fam a.

⁵² Kini Yesu nīpran ramehuə, kini kafan nirkunien ramhaktə pik. Kini ye nipiḡ mifam, Kughen mine narmamə, rikiriə ragien əmə tukun.

3

Jon Baptaes raməvsao-ərhav kin nəgkiarien kape Kughen (Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹ Kwasiḡ ikin ye narimnar minə a, yemə Rom kirik, nhagin e Taebirias Sisa, in ramehuə ye provins minə fam kape Rom. Kini ye nipiḡ in rinamarmaru meriaji newk fiftin, kini kwermim minə tiksın e: Herod Antipas ramehuə ye provins e Galili; mine piauni Filip in ramehuə ye provins mir e Ituria mine Trakonaetas, mine Lisantias ramehuə ye provins e Abilin, mine Ponjes Paelat in gavman kape provins e Judia.

² In e ye nipiḡ atuatur kape Anas mine Kaefas yame iriu jif pris mir.

Ye nipiḡ a, Jon, ji Sekaraea, yame rinehuə ta ai, mamarə apa ikin ruhiko ikin, kini Kughen rimivəh-sipən nəgkiarien kirik kimin.

³ Kini in rimnokrən apomh pən ikin minə ipakə tuk nu apa Jodan maməvsao-ərhav kin nəgkiarien kape Kughen. In mamni-pən mimə narmamə tukasəkeikei misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini mhavən tuk Kughen mə In tukrəspir norien has minə kapəriə. Kini mə nimtətien kirik e, tukor baptaes irəriə.

⁴ In rəri-pən əmə nəgkiarien yame Aesea rimirai kupən ye nəkwəkwə kafan mimə, “Kwən kirik ramokrən ehuə apa ikin ruhiko ikin mamni mimə,

‘Kimiə taksor apnəpeinə ye swatur kape Yermaru,

kini misor kafan swatur ratuatur.

⁵ Nīkwətanə minə fam tuksuun huvə,

kini tukwas minə mine nahawk minə fam tuksətən-ətən,

kini swatur iko iko minə tukərəhu atuatur,

kini swatur yame rapəjiapət tukəkeikei kor rīpiə.

⁶ Kini narmamə mifam tuksəm swatur kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə.’ ”
(Aes 40:3-5)

⁷ Kini ye nipiḡ a, narmamə khapsaah kimnhavən tuk Jon mə in tukror baptaes irəriə; mərig rini-pən tuk əriə mimə, “!Kimiə naksahas rəmhen əmə kin snek yamə mine kasərhwopah! Pəh nien mə tuktu, Kughen ror niemhaa mivəhsi-pən narpinien kimi narmamə. ?Mərig, pa ramni mə to kimiə nakharkun nisaptayen kin?”

⁸ Sor narimnar tiksın yamə rhuvə mə tuksəm mə nəkwəsəpəh əfrakis norien has minə kini mhavən tuk Kughen. Nəfrakisien mə kimiə kwənərəus kape Ebrahim, mərig rikimiə tukriyəh nəsikien mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əmiə mhawor kimiə

kwənərəus kape Ebrahim. !Nikam, in nar apnapig əmə! Yakamni-pre tuk əmiə mə Kughen rirkun nor-mın-ien kapiet apnapig ruə rəmhen kın kwənərəus kape Ebrahim.

⁹ Kini taktəkun ai, Kughen rınərer matuk ta mə tukrərərü nuknei nai. Kini tukmə nai kirik rıpəh nikuəyen kın kwənkwan yame rhuvə, kını tukrərərü marakikın-pən ye nap.”*

¹⁰ Kini kwhen ehua a kımısaiyoh Jon mhamə, “?Mərig, naha nhagin kımawə jakasəkeikei mısor?”

¹¹ Kini Jon rını-pən tuk əriə mımə, “Tukmə kafam neipən kırıru, vəhsi-pən kirik kimi yermamə yame kafan rirkək. Kini tukmə nam nəviginien rarə, əhi-pən tıksın kimi narmamə yamə mine nəriə rirkək.”

¹² Kini narmamə tıksın yamə mine kasərer tuk mane kape takis kımnhauə mə Jon tukor baptaes irəriə, kın mısaiyoh in mhamə, “?Naha e nhagin kımawə jakasəkeikei mısor?”

¹³ Kini Jon rını-pən tuk əriə mımə, “Takhapəh nhavəh-sitayen mane tuk narmamə rapita yame rəmhen mə takhavəh.”

¹⁴ Kini mobael mınə tıksın kımısaiyoh mın mhamə, “?Mərig rhawor irəmawə? ?Naha e nhagin kımawə jakasəkeikei mısor?”

Kini in rını-pən tuk əriə mımə, “Takhapəh nhaviyen niginien kimi narmamə mhamə, ‘Tukmə nakhapəh nhavəh-si-pəyen mane, kını jaksor nəmhəyen kimi əmiə, uə jaksor əmiə naksarer ye nımri mirh kını yakhani hah əmiə.’ Mərig rikimiə tukraməkeikei mamagien əmə tuk nərok atuatuk kapəmiə.”

¹⁵ Kini narmamə mınə a kasəm mısəm, rikiririə ruh mə tukmə ror Jon in Kristo yame Kughen rımını mə tukrher-pə kın.

¹⁶ Mərig Jon rhorpın nətərigien kapəriə mımə, “Yo yakamor baptaes irəmiə kın nu, mərig yermamə kirik tukripiuə yame kafan nəsaninien mine nehuəyen rapita yo. Kini yo ye tanə əgkəp; yakpəh nəmhenien mə to yakənimkur mırısın ta nərəus ye kafan sandel. Kini In tukror baptaes irəmiə ye Nanmın kape Kughen mine nap.

¹⁷ In ramərer matuk tuk nəmien norien kape narmamə maməwhai əriə, nəmə huvə mınə mine nəmə has mınə. Rəmhen əmə kın yame yeməsim ravəh safel tuk nəspir-tayen tiki kwənkwai wit mə tukripiik nimitin yame rhuvə. Narmamə yamə mine khahuvə kısəmhen kın nimit wit, rıpiik əriə mamvən yerkwanu. Mərig narmamə has kısəmhen kın tiki kwənkwai wit, ramarakikın-pən əriə ye nap ehua yame ramuək rerin.”

¹⁸ Kini Jon ramni-ərhav nəgkiarien rıpsaah mamor kwirig kın kimi narmamə mə tukripi-pə nətərigien kape narmamə khauə tuk Kughen.

Herod rımivəh-sipən Jon Baptaes ye kalabus

(Mak 6:14-29)

¹⁹ Ye nıpiğ a, Herod Antipas rımikir ta Herodias in e piahwaru kape piauni, kını mamor narımnar rıpsaah yame rahas. Mərig Jon rokrən skai kımın tukun.

²⁰ Ror pən Herod rımnəsik əpnis pən mın ye norien has kafan mivəhsi-pən Jon ye kalabus.

Jon rımnor baptaes ye Yesu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Mərig kwasig ikin Jon rıvən ye kalabus, kını in rınamor baptaes ye narmamə, kını Yesu mın rımvən, Jon ror baptaes iran. Kini nıpiğ Yesu rımnəmahuak, Kughen rımnəhitə ye neai,

3:8: Jon 8:33,39 * **3:9:** Jon Baptaes raməgkiar skai kimi Farisi mine Sadusi, yamə mine khamə ta mə Kughen tukraməkeikei mivəh mıragh əriə meinai iriə ji Ebrahim mınə. Nuhpikinien ye nai yame Kughen tukrərərü ramhajoun mə Kughen tukrəkir norien kape narmamə, kını yamə mine khapəh nisorien norien huvə, Kughen tukriyəh-si-pən narpinien kimi əriə. **3:9:** Mat 7:19 **3:12:** Luk 7:29 **3:16:** Wok 13:25 **3:19:** Mat 14:3-4; Mak 6:17-18

²² kini Nanmin kape Kughen risi-faktə meiwaiyu iran, ni pran ramhen kin mak ye tana, kini nagkiarien kirik risi-pən ye rao ye neai mamni mimə, “Ik narik keikei; rikik ragien pik tuk ik.”

Rip Yesu minə

²³ Nipig Yesu rimirikakun kafan wok, kafan newk ramhen kin toti. Narmamə khamə ta mə in ji Josef.

Kini Josef in ji Heli,

²⁴ Heli in ji Matat,

Matat in ji Livae,

Livae in ji Melki,

Melki in ji Janae,

Janae in ji Josef

²⁵ Josef in ji Matatias,

Matatias in ji Amos,

Amos in ji Neham,

Neham in ji Esli,

Esli in ji Nangae,

²⁶ Nangae in ji Mahat,

Mahat in ji Matatias,

Matatias in ji Semein,

Semein in ji Josek,

Josek in ji Joda,

²⁷ Joda in ji Joanan,

Joanan in ji Resa,

Resa in ji Serubabel,

Serubabel in ji Sealtiel,

Sealtiel in ji Neri,

²⁸ Neri in ji Melki,

Melki in ji Adi,

Adi in ji Kosam,

Kosam in ji Elmadam,

Elmadam in ji Ere,

²⁹ Ere in ji Josua,

Josua in ji Eliesa,

Eliesa in ji Jorim,

Jorim in ji Matat,

Matat in ji Livae,

³⁰ Livae in ji Simeon,

Simeon in ji Juda,

Juda in ji Josef,

Josef in ji Jonam,

Jonam in ji Eliakim,

³¹ Eliakim in ji Melea,

Melea in ji Mena,

Mena in ji Matataha,

Matataha in ji Natan,

Natan in ji Deved,

³² Deved in ji Jese,

Jese in ji Obed,

Obed in ji Boas,
 Boas in ji Salmon,
 Salmon in ji Nason,
³³ Nason in ji Aminadab,
 Aminadab in ji Admin,
 Admin in ji Ani,
 Ani in ji Hesron,
 Hesron in ji Peres,
 Peres in ji Juda,
³⁴ Juda in ji Jekob,
 Jekob in ji Aesak,
 Aesak in ji Ebrahim
 Ebrahim in ji Teraha,
 Teraha in ji Neho
³⁵ Neho in ji Serug,
 Serug in ji Rehu,
 Rehu in ji Peleg,
 Peleg in ji Eba,
 Eba in ji Sela,
³⁶ Sela in ji Kenan,
 Kenan in ji Apaksad,
 Apaksad in ji Sem,
 Sem in ji Noa,
 Noa in ji Lamek,
³⁷ Lamek in ji Metusela,
 Metusela in ji Inok,
 Inok in ji Jared,
 Jared in ji Mahalalel,
 Mahalalel in ji Kenan,
³⁸ Kenan in ji Enos,
 Enos in ji Set,
 Set in ji Adam,
 kini Adam in ramsi-pən tuk Kughen.

4

*Setan rimivəhsi-pən wəhsi-pən kimi Yesu
 (Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)*

¹ Nanmın kape Kughen rimikuar ye nımraghien kape Yesu, kini ye nıpiğ ruasi-pən ye nu apa Jodan, Nanmın kape Kughen rikir In mivən apa ikın ruhiko ikın.

² Aikın, Setan ramarkut mə tukrukrao ye nərigien kafan kape nıpiğ foti. Ye nıpiğ minə fam a, In rapəh nəviginien, kini ye nıpiğ infamien, nıkumhə rəs pik.

³ Kini Setan rini-pən tukun mımə, “Tukmə ik Ji Kughen əfrah, ni-pən tuk kapier e mə rukreikın muə mor bred kın.”

⁴ Mərig Yesu rhorpin mımə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Yermamə rıpəh nımraghien əmə ye nəviginien.’” *(Dut 8:3)*

⁵ Məkneikın Setan rikir Yesu mivən apa ye tukwas apomh kirik, kini taktəkun əmə, rhajoun In kın kantri minə fam ye tokrei tanə,

⁶ kini mını-pən tukun mımə, “Yo jakərəhu-pre narmaruyen ye tanımtanə ye kwermım, mine nautə kapəriə minə fam, meinai narımnar mıfam a raməmır ye kwermik, kini

yakirkun neighan-pənién kìn kimi naha yermamə yame yakorkeikei mə jakvəhsi-pən kìn.

⁷ Kìni tukmə nakəhuak kimi yo, narimnar m-fam ai ik takor kafam kìn.”

⁸ Mərig Yesu rhorpìn kafan nəgkiarién mìmə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni mìmə, ‘Taksəhuak əmə kimi kapəmiə Yermaru Kughen, misəri-pən əmə kafan nərigien.’ (Dut 6:13)”

⁹ Məkneikìn Setan rìkìr In mərìp In apa Jerusalem mhaktə ye tokrei Nimə Ehuə kape Kughen apa yerpìrig əgkəp. Kìni mìnì-pən tukun mìmə, “Tukmə ik Ji Kughen əfrakis, iv-ərhav-ru ìkìn e,

¹⁰ meinai kìmìrai kìmə,

“ In tukrher-pə kìn agelo mìnə kafan khauə masarha huvə tuk ik.

¹¹ Tukharaptərəkìn ik kìn kwermiriə mə takpəh nowhan-pənién nìhum ye kapièr kìrik.’ ” (Sam 91:11, 12)

¹² Mərig Yesu rhorpìn kafan nəgkiarién mìmə, “Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mìmə, ‘Takhapəh nisəm-əsaahyen kapəmiə Kughen Yermaru mə ramarha huvə əfrakis tuk əmiə uə nìkam.’ (Dut 6:16)”

¹³ Kìni Setan ror infamien ye nivəhsi-pən vəhsi-pənién kimi Yesu; məkneikìn, mapitan kìn Yesu mawhin nìpig huvə yame tukruə mìn tukun.

Yesu rìmirikakun kafan wok
(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Kìni ai, Yesu rìmirerig-pən Galili, kìn nəsanién kape Nanmìn kape Kughen rìmikuar ye nìmraghien kafan. Kìni kìmnavsao kìn In rarkurao ye tanə a.

¹⁵ Kìni Yesu rìmnhajoun ye nìmə kape nofuginien mìnə, kìn narmamə m-fam khani vi vi In.

Nəmə ime Yesu kìmìsəpəh In

¹⁶ Kìni Yesu rìmauə Nasaret, aikìn rìmnehuə ikìn kupən. Kìni ye Sabat kìrik, In rìmavən ye nìmə kape nofuginien rəmhen əmə kìn yame ramor hanə. Kìni mərèr mə tukrəvheikìn Nəkwəkwə kape Kughen,

¹⁷ kìn kìvəhsi-pən nəkwəkwə yame kìmnapəvìn-arpəvìn yame profet Aesaea rìmirai kupən. Kìni ruhatukìn nəkwəkwə məm nəgkiarién yame Aesaea rìmirai yame ramni mìmə,

¹⁸ “Nanmìn kape Kughen ramarə irak

meinai In rìmirpen yo,

jakəvsao-ərhav kìn nəgkiarién huvə kimi yavən hah mìnə.

Kìni In rher-pə kìn yo mə jakvən mamni-pən tuk narmamə yamə mìnə kìvəhsi-pən əriə ye kalabus mə tukirìsin əriə,

kìn mìnì-pən tuk nìmrìn pìs mìnə mə tuksəm mìn nar.

Kìni rher-pə kìn yo mə jakrìsin narmamə yamə mìnə kasəmìr ye kwermi narmamə pìsin masərig rahah,

¹⁹ mamni-ərhav mə nìpig ruauə ta yame Kughen Yermaru tukrhajoun kafan nìhuvəyen mivəh mìragh narmamə.” (Aes 61:1, 2)

²⁰ Yesu rìmnəhueikìn ta nəkwəkwə a, kìn meiwaiyu mivəhsi-pən mìn kimi yermamə yame ramarha huvə tuk nəkwəkwə mìnə, kìn mamkwətə mə tukrəvhag kimi narmamə. Kìni narmamə m-fam ye nìmə kape nofuginien kasarha tìm tìm iran.

²¹ Kìni In raməgkiar kimi əriə mamni mìn mìmə, “Taktəkun ai, ye nìpig yame nìmisərig Nəkwəkwə e Kape Kughen, nìniyen a ruauə mìnor nəfrakisien kìn.”

²² Kìni narmamə mifam kasəgnəgìn In, kìn kisakur pìk tuk nəgkiarién huvə yamə mìnə ramni, kìn misaiyoh əriə mìnə mhamə, “?Mərig kwən e In ji Josef əmə uə?”

²³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Yakirkun mə takpiani nəgkiarien akwas e tuk yo yame ramni mīmə, ‘Dokta, or huvə atuk-ru nīpram,’ mhani mīn mhamə, ‘Narimnar yamə mine yimisərig mə nīmnor ta apa Kapaneam, rhuvə mə takuə mor mīn e, imam ikin.’

²⁴ Nəfrakisien, yakamni tuk əmiə mə narmamə to khapəh nhasiayen profet kirik yame ramsi-pən irəriə.

²⁵ Ye nīpig kape Elaeja, nəhig rīpəh nīpien newk kisisəz mine makuə sikis, kini nīkumhə ravən ikin mīnə fam, nəviginien rirkək. Kini yakni nəfrakisien tuk əmiə mīmə, ye nīpig a nīpiahuaru kimhə tan kin əriə khapsaah e Isrel,

²⁶ mərig pəh nien mə Kughen rher-pə kin Elaeja mə tukrivən masitu irəriə. Nīkam. In rher-pə kin mə tukrasitu əmə ye piahwaru kirik yerkwanu Jarefat apa ye provins e Saedon. Mərig piahwaru a pəh nien mə pian Isrel.

²⁷ Kini ye nīpig kape profet e Elisa, narmamə khapsaah kimnisarə Isrel yamə mine kamhawəh nəmhəyen e ‘leprosi’* mərig Elisa rīpəh nor-huvəyen kirik. Mərig in rīmnor huvə əmə kwən Siria e Neman, yame pəh nien mə yemə Isrel.”

²⁸ Narmamə ye nīmə kape nofuginien kimisərig nəgkiarien a, niemhaa rhai pik əriə m-fam.

²⁹ Kini kisarar mharəh In, misəukəkin mhatərhav yerkwanu, mhavən misokrig ye tukwas yame kīmnor taon ikin, mə tuksarkwərhav kin apa ikəutən.

³⁰ Mərig Yesu rīvən-pən ta ye kwənimrheriə, map.

*Yesu rīmnəko ta yarmhə ye yermamə kirik
(Mak 1:21-28)*

³¹ Kini Yesu rīmneiwayu apa Kapaneam, taon kirik ye provins e Galili. Kini ye Sabat kirik, In raməvhag kimi narmamə.

³² Kini narmamə kimisərig nəgkiarien kafan, kimisakur kin, meinai nəgkiarien kafan, nanmīn aikin.

³³ Kini ye nəkwai nīmə kape nofuginien, kwən kirik aikin yame nanmīn has ramərer-pən iran. Kini in rokr-apomh mīmə,

³⁴ “!Eh, Yesu, yemə Nasaret! ?Rhawor? ?Nīmauə mə takoriah əmawə uə? Yakwīrkun ta ik. !Ik yemə rhakə kape Kughen!”

³⁵ Mərig Yesu rīmnəgkiar skai kimin mīmə, “!Ah, pim! !Eta ye kwən e!” Kwən a ramərer ye kwerkwān irəriə, məkneikin nanmīn hah a rəsua kin reiwaiyu mowhan ye nīmoptanə, map ta iran, kini mīpəh noriahyen in.

³⁶ Kini narmamə m-fam aikin a kisakur kin, mhani-pən tuk əriə mīnə mhamə, “!Eh! Nəgkiarien pīsīn kirik e. Kwən a kafan nəgkiarien nanmīn aikin. Tukmə In rəgkiar kimi nanmīn has mīnə, kasəta ye narmamə.”

³⁷ Kini nəvsaoyen kape Yesu rītərhav markurao ye tanə a.

*Yesu rīmnor huvə narmamə khapsaah
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)*

³⁸ Aikin, Yesu rarar, mītərhav ye nīmə kape nofuginien mīvən apa nīmə kape Saemon Pita†. Ye nīpig a, kuhu Saemon ramhə maməpan pik, kini iriə kisaiyoh-pən Yesu mə tukror huvə.

³⁹ Kini Yesu rərer ipakə tukun, məgkiar skai kimi nəpanien, nəpanien rəta. Taktəkun əmə piahwaru a rərer, mīvən mīruk ta nəriə nəviginien.

4:24: Jon 4:44 **4:25:** 1 King 17:1,7 **4:26:** 1 King 17:8-16 * **4:27:** Leprosi in nəmhəyen skai kirik yame raməmīr ye tiki yermamə. **4:27:** 2 King 5:1-14 **4:32:** Mat 7:28-29 † **4:38:** Nīpig kirik, kamokrən kin Saemon Pita kimə, ‘Saemon.’ Kini nīpig kirik, kamokrən kin kimə, ‘Pita.’

⁴⁰ Kini nîpîg mîrîh natukrivê‡, narmamê kimnhapîk narmamê m-fam yamê minê kamhamhê, mhavên tuk Yesu. Kini In rêrêhu-pên kwermîn irêriê kirikianê kirikianê, kini iriê m-fam kisêsanîn.

⁴¹ Kini yarmhê minê min kamhatêrhav misap ye narmamê khapsaah, misokrên apomh mhamê, “!Ik Ji Kughen!” Mêrig Yesu rêgkiar skai kimi êriê mêtapîg kîn êriê tuk nêgkiarîen meinai iriê kwênharkun ta mê In Kristo yame Kughen rîmnher-pê kîn.

⁴² Kêni rîkwamer kîn, Yesu rîtêrhav aikin a, mîvên apa îkîn kirik. Mêrig narmamê kimîsarha-kîn In, kini nîpîg kimîsêm, khauê tukun misarkut mhamê tukhani-êhu mhamê In tukrîpêh nêpêhyen êriê.

⁴³ Mêrig êmê Yesu rîni-pên tuk êriê mîmê, “Nîkam. Yo jakamêkeikei mîvên yerkwanu pîsîn pîsîn minê, mîni-êrhav Nêvsaoyen Huvê kape narmaruyen kape Kughen, meinai Kughen rîmnher-pê kîn yo mê jakor mækneikîn.”

⁴⁴ Kini In rîmavên mameriwêk ye tanê Judia mamni-êrhav nêgkiarîen kape Kughen ye nimê kape nofuginien minê.

5

Aposolyamê mine Yesu rîmnêkupên mokrên kîn êriê (Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Nîpîg kirik, Yesu rêrer ye nîkar-kar nu ehûê kamni kimê Galilî*, kini narmamê khapsaah kimnhauê misêrer rarkurao iran mhamê tuksêrig nêgkiarîen kape Kughen.

² Kini In rîmnêm kwaji rao kiraru yame narmamê kape nîviyen kêmêem kimnhapêh kawêrer ye nîpakîr misaikwas ye kapêriê net minê.

³ Mækneikîn Yesu ratpên ye rao kape Saemon Pita, mîni-pên tukun mê tukrîvi-pirê rao. Saemon rîvi-pirê rao, kini Yesu rêkwêtê-pên aikin mamêvhag kimi narmamê.

⁴ Yesu rîmnêgkiar infamien, kini mîni-pên tuk Saemon mîmê, “Saemon, êsuê. Pêh khavên apa îkêmnîm, pêh naksaruk kîn net minê mhavi kêmêem tîksîn.”

⁵ Mêrig Saemon rîni-pên tukun mîmê, “Yemehûê, yenpîg, yîmisarkut pîk tuk nar e miseriaji reraan, mêrig yîmnhapêh nîviyen kêmêem kirik. Mêrig îk nakmê tukhavên mîn, ror pên, pêh khavên misaruk mîn kîn net minê.”

⁶ Khavhîrê, misaruk kîn net minê, mhavi kêmêem khapsaah pîk, ror net minê kapêriê khakwar huvê kîn kêmêem, mharikakun mîseikus net minê.

⁷ Kini iriê kisokrên-pên kîn iriê minê tîksîn ye rao mîn kirik mhamê tukhauê misasitu irêriê. Kini khauê misarakê-pên kîn kêmêem ye rao mir a kwêkrig, îpakê êmê rao mir kwêmnîm.

⁸ Kini Saemon Pita rîmnêm, kini rênîmkur-pên tuk Yesu mamni mîmê, “Yermaru. ! Yuvên isok tuk yo, meinai yo yakpêh nêmhênien! Yo yor têvhagê hah kirik.”

⁹ In rîmnêgkiar mæknaikîn meinai in minê narmamê minê a ye rao mir, kimîsakur pîk kîn kêmêem khapsaah yamê minê kimnhavi.

¹⁰ Kini Jemes minê Jon, ji Sebedi mir, yamê mir e kawor wok irisîr Saemon, iriu mîn kimîwakur pîk kîn.

Mêrig Yesu rîni-pên tuk Saemon mîmê, “Pêh nîginien. Ik yermamê kape nîviyen kêmêem. Mêrig taktêkun ai mamvên, îk takvi-pê narmamê.”

¹¹ Ror pên, kimnhavi-fiak kapêriê rao minê, misêpêh narîmnar mî-fam mhakwasîg êmê kîn Yesu, kini mhauê kafan narmamê minê.

‡ 4:40: Nêmê Isrel, rîkirîrê rîmnêsik mê Loa kape Moses ramni-êhu mê tukpêh nîrêhyen yermamê ye Sabat. Mêrig nîpîg mîrîh rîmîviê, Sabat rînor infamien en, kini kîrkun nîrêhyen yermamê. 4:41: Mat 8:29; Mak 3:11-12 4:44: Mak 1:35-39; Mat 4:23 * 5:1: Nêgkiarîen kape Gris ramni mîmê, “nu apa Genesaret.” 5:1: Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 5:5: Jon 21:3-8 5:11: Mat 19:27

Yesu rimmor huvə yermamə kirik yame ravəh nəmhəyen autən ye tikin†
(*Mat 8:1-4; Mak 1:40-45*)

¹² Nipig kirik, Yesu rimmeriwək mivən yerkwānu kirik, kini kwən kirik yame ravəh nəmhəyen e leprosi, kini nīmḥəyen ai rīvəh fam nipran. Kini rəm Yesu, rəriwək muə tukun, meiwaiyu, mənīm-pən nipəghigīn ye nīmoptanə, kini mamasək ətgīn Yesu mīmə, “Yermaru, tukmə nakirkun mə to nakor huvə yo, or huvə yo, məspir ta nəmkimik irak.”

¹³ Kini Yesu rərao-pən mirap kwən a, mīmə, “Əwəh. Yakorkeikei mə jakor. !Əsanin!” Kini taktəkun əmə nəmhəyen e leprosi rəta.

¹⁴ Mərig Yesu rīmīni-əhu in mīmə, “Takpəh nini-ərhavyen narimnar minə e kimi narmamə. Mərig yuvən məm pris kirik pəh in rəm mə nipram rinor məknen. Kini or sakrefaes kimi Kughen rəri-pən yame Loa kape Moses rīmīni ye yermamə kirik yame kafan leprosi ruirkək, pəh narmamə tukharkun mə nəfrakisien nakwahuvə, kini kafam nəmkimik ruirkək.”

¹⁵ Mərig nəvsaoyen kape Yesu ramtərhav mamvən ikin minə fam, kini narmamə khapsaah kamhauə mə tuksətərig kin kafan nəgkiarīen kini mhamə In tukror huvə nəmhəyen minə kapəriə.

¹⁶ Mərig, nipig ripsaah, In ramvən pisin əmə apa ikin kirkək ikin, maməhuak.

Yesu rimmor huvə yermamə kirik nipran rīmḥə
(*Mat 9:1-8; Mak 2:1-12*)

¹⁷ Nipig kirik, Yesu rīmnhajoun apa nimə kirik, kini Farisi minə, mine nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, iriə kasəkwətə min aikin. Kimnhasi-pən apa yerkwānu minə apa provins mir e Galili, mine Judia, mine Jerusalem. Kini nəsaninien kape Kughen Yermaru ramarə tuk Yesu mə tukror huvə narmamə yamə mine kamhamḥə.

¹⁸ Ye nipig a, narmamə tiksīn kimnharəh kwən kirik mhauə yame ramapir-pən əmə ye nikaokao, meinai nipran rīmḥə. Kini iriə kisorkeikei mə tukharəh misərəhu-pən ye niḥu Yesu.

¹⁹ Mərig kiseinein mə tukshawor mhavən imə, meinai narmamə khapsaah aikin. Kini kimnhavən apa ye tokrei nimə, misəhipu ta nikar nimə kirik, mharəh nikaokao yermamə ramapir-pən iran, mhavi, reiwaiyu-pən ye kwerkwān ye narmamə, ipakə əmə tuk Yesu.

²⁰ Kini Yesu rəm nhatətəyen kapəriə mīni-pən tuk kwən a mīmə, “Yo kirik. Kafam norien has minə, yakwərəh-si ta fam narpinien iran.”

²¹ Mərig nəmhajoun kape Loa kape Moses mine Farisi minə, rikiriə rəsik mīmə, “?Kwən e raməgkiar məkne, mamni hah Kughen. Kughen pisin əmə In rirkun nivəh-sitayen narpinien kape norien has kape narmamə. ?Pa min to rīvəh-si ta?”

²² Mərig Yesu In ruirkun ta əmə kapəriə nətərigien, kini mīni-pən tuk əriə mīmə, “? Rhawor e nakasətərig məkneikin?”

²³ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimia nakasəm əfrakis? ?Mə jakni-pən tukun mə narpinien kape kafan təvhagə hah yakwərəh-si-ta ta? ?Uə mə jakni-pən tukun mə tukrhekimter meriwək mamvən?

²⁴ Mərig yakorkeikei mə jakor yo mə takharkun mə yo, Ji Yermamə, yakvəh nehuəyen ye tokrei tanə tuk nivəh-si-tayen narpinien kape təvhagə has.” Kini marə mīni-pən tuk kwən a mīmə, “Yakamni-pre tuk ik mə, takhekimter, mirəh kafam nikaokao mamvən imam yerkwānu.”

²⁵ Kini taktəkun əmə, kwən a rhekimter, mirəh kafan nikaokao məriwək maməgnəgin Kughen mamvən.

²⁶ Kini iriə m-fam kisakur pik kin, masəgnəgin Kughen. Khagin, mhamə, “Man, kimisəm əfrakis nar apsipis minə e towēi.”

† 5:11: Ye Nəkwəkwə kape Kughen, nəgkiarīen e ‘leprosi’ raməgkiar ye nəmhəyen pisin pisin minə kape tikim. Nəmhəyen minə e kasoriah tikim, kini Loa kape Moses ramni mə yermamə yame ravəh nəmhəyen məkna, in rəmkimik ye nīmri Kughen. Əvheikin Levitikas yame rehuə 13-14. 5:20: Aes 43:25; Luk 7:48 5:24: Jon 5:8

Yesu rimmokræn kin Livae

²⁷ Kwasig ikin ye narimnar minæ e, Yesu ritærhav mamæriwæk mamvæn, kini mæm kwæn kirik yame ramærer tuk mane kape takis, nhagin e Livae. Ramkwætæ ikin kamærok takis ikin. Kini Yesu rimini-pæn tukun mimæ, “Yuæ, mikwasig kin Yo.”

²⁸ Mækneikin rimmæpæh narimnar fam kafan, mærer, mikwasig kin Yesu.

²⁹ Kini ai, Livae rimaraptæra kin næviginien ehuæ kirik kape Yesu ye nimæ kafan. Kini narmamæ khapsaah yamæ mine kasærer tuk mane kape takis, mine narmamæ apnapig minæ, kimnhavæn misækwætæ iriæ min, mæ tuksævigîn kwis.

³⁰ Mærig Farisi minæ mine narmamæ min tiksîn iræriæ yamæ mine iriæ næmhajoun kape Loa kape Moses, rikiriæ rapæh nagienien, kini mhani-pæn tuk narmamæ kape Yesu minæ mhamæ, “?Rhawor e nakasævigîn kwis kimiæ narmamæ yamæ mine kasærer tuk mane kape takis mine yor tævhagæ has minæ?”

³¹ Mærig Yesu rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Pæh nien mæ narmamæ yamæ mine kisæsanin khavæn masæm dokta. Mærig narmamæ yamæ mine kamhamhæ, tukasækeikei mhavæn misæm dokta.

³² Pæh nien mæ Yo yimauæ mæ jakokræn kin narmamæ yamæ mine kwæsatuatuk ta. Nïkam. Yimauæ mæ jakokræn kin yor tævhagæ has minæ, mæ tuksarar ye kapæriæ nærigien.”

*Nhajounien kape Yesu in rivi, nhajounien kape loa in nækwæs**(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)*

³³ Kini iriæ kimnhani-pæn tuk Yesu mhamæ, “Ëmru. Narmamæ kape Jon Baptaes, nipig ripsaah kisæpæh næviginien masæhuak kimi Kughen; mine Farisi minæ min. ?Mærig rhawor kafam narmamæ minæ kasævigîn æmæ mamharpin?”

³⁴ Mærig Yesu rini-pæn tuk æriæ mimæ, “?Nipig kimiæ nakmasor næviginien kape yerman yame rimnarkuræk pæ pæ, mærig nakhani-æhu in minæ tiksîn mæ tukhapæh nisævigînien uæ? !Nïkam!

³⁵ Mærig tukripior nipig yame narmamæ tukhawæhsi-ta Yerman e yame rimnarkuræk pæ pæ tuk In minæ tiksîn. Kini ye nipig a in a, In minæ tiksîn tuksæpæh næviginien iran.”‡

³⁶ Kini Yesu rimini min nuhpikinien kirik tuk æriæ mimæ, “To yermamæ kirik ripæh niwæhyen kwonmut neipæn vi kirik kini mijir-pæn ye neipæn mætît kafan yame rimneikus. To ror mæknakin, kini tukroriah kwonmut neipæn yame rivi, kini neipæn vi tukripæh næmir-pæn-tim-tim-ien ye neipæn mætît.

³⁷ Kini to yermamæ kirik ripæh niwæhyen waen vi kini mivi-pæn ye tiki waen mætît. To ramor mæknakin, kini waen a ye tiki waen mætît tukræmæteih, kini waen tukraiye.

³⁸ Nïkam. Waen vi tukamækeikei kivi-pæn ye tiki waen vi.

³⁹ Kini yermamæ yame ruinim ta waen, in ripæh norkeikeiyen mæ tukrinim waen vi, mærig in ramni mimæ, ‘Waen akwas in rhuvæ rapita.’ ”

6*Narmamæ kape Yesu kimisætîm wit ye Sabat**(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)*

¹ Kini ye Sabat kirik, Yesu mine kafan narmamæ mine kimiseriwæk mhavæn yerki wit tiksîn, kini kafan narmamæ mine kimisætîm wit tiksîn misækwai-ækwai, masæn kwænkwan.

² Mærig Farisi minæ tiksîn kimnhani mhamæ, “!Eh! Sabat e towæi, mærig iriæ kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor kafam narmamæ kasor mæknakin?”

³ Mærig Yesu rimini-pæn tuk æriæ mimæ, “Tukmæ ror nakhapæh nisævheikinien nævsaoyen ye Nækwækwæ kape Kughen yame ramævsao kün norien yame King Deved

5:30: Luk 15:1-2 **5:34:** Jon 3:29 ‡ **5:35:** “Yermamæ yame rimnarkuræk pæ pæ,” nipran e Yesu. Mine “In minæ tiksîn” nipran e Kristen minæ. **6:1:** Dut 23:25

rinnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə, nəriə nəviginien ramrirkək, kisəmkərav.

⁴ Mərig, Deved rımavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mən bred yame pris minə kwənhawəhsipən-ta kimi Kughen. Kini mərig Deved rımivəhsi-pən mən kimi kafan narmamə kisən mən. * Kini mərig bred a, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisəniən. Mərig pris minə əmə kharkun nisəniən.”

⁵ Kini Yesu rımını-pən tuk əriə mımə, “Yo, Ji Yermamə, Yo yakamarmaru ye Sabat.”

*Yesu rinnor huvə yermamə ye Sabat
(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)*

⁶ Kini ye Sabat mən kirik, Yesu rımavən ye nəkwai nimə kape nofuginien, maməwhag kimi narmamə. Kini aikin a, kwən kirik aikin yame kwermən matuk rımhə mırpəvin.

⁷ Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses minə mine Farisi minə kimisarkut mə tuksəm-ru naha nhagin yame tukhani hah Yesu iran, misarha əterik mə tuksəm-ru mə Yesu to ror huvə kwən a ye Sabat uə nikam.

⁸ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə, kini mını-pən tuk yermamə yame kwermən rımhə mırpəvin mımə, “Yuə, mərer ye nımri narmamə m-fam.” Kini rıvən mərer əkupən.

⁹ Kini Yesu rımını-pən tuk əriə mımə, “?Loa kape Moses ramni mə nakharkun nisorien naha nhagin ye Sabat? ?Ramni mə takasor norien huvə uə takasor norien has? ?Mə takshopni yermamə uə takhavəh mıragh yermamə?”

¹⁰ Kini rımnarha məərəao irəriə, mını-pən tuk kwən a mımə, “Huatur kin kwermən.” Kini ruatur kin kwermən, rhuvə əgkəp.

¹¹ Mərig niemhaa rhai pik narmamə minə a, kimnhavən, mhani-pən tuk əriə minə mə tukshawor pən iran mine ye Yesu.

*Yesu rımırpen kafan aposol minə twelef
(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)*

¹² Kini ye nıpig a, Yesu rımnhaktə fiak ye tukwas kirik maməhuak, kini maməhuak kimi Kughen meriaji reraan.

¹³ Kini yenpig-enpig, rımnokrən kin kafan narmamə minə mə tukhauə masəm In. Kini mırpen narmamə twelef irəriə mivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə mımə “aposol minə.”

¹⁴ Nhag namasur twelef e ror məknekin: Saemon (yame Yesu rımnhen-pən nhagin vi mə Pita), mine piauni Andrew, mine Jemes, mine Jon, mine Filip, mine Batalomiu,

¹⁵ mine Matiü, mine Tomas; mine Jemes ji Alfeas, mine Saemon Selot,†

¹⁶ mine Judas ji Jemes; mine Judas Iskariot, yame kwasig ikin rinnor kəut kəsüə kin Yesu kimi nəmə has minə.

*Yesu rımnəwhag kimi narmamə, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə
(Mat 4:23-25)*

¹⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimnhasi-faktə mhauə ikin rətən-ətən ikin, misəm narmamə khapsaah aikin- kimnhasi-pən yerkwanu minə ye provins e Judia, mine Jerusalem, mine ye nikar-kar tahik apa taon mir e Taea mine Saedon.

¹⁸ Kimnhauə mə tuksərig nəgkiarien kape Yesu kini mə tukror huvə nəmhəyen minə kapəriə. Kini In rinnor huvə narmamə yamə minə nanmən has minə kimisoriah əriə.

¹⁹ Kini narmamə yamə mine kimisərer rao rao kin, misarkut mə tukharap In meinai nəsaninien ramsi-pən iran mamor huvə fam narmamə.

*Nagienien mine nahasien
(Mat 5:1-12)*

²⁰ Kini Yesu rarha-pən məm kafan narmamə minə, mını-pən tuk əriə mımə,

* 6:4: Stori e ramamir ye 1 Saml 21:1-6. 6:4: Lev 24:5-9 6:14: Jon 1:42 † 6:15: “Selot” rəmhen kin yermamə kirik rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavyen kin nəmə Rom.

“Kimiə e yavən has minə, nakasarə ye nihuvəyen əfrakis. In nihuvəyen əfrakis meinai, kimiə narmamə kape Kughen, kini In ramarmaru irəmiə.

21 Kimiə yamə mine naksəmkərəv ai taktakun, nakasarə ye nihuvəyen əfrakis. In nihuvəyen əfrakis meinai, takpisəvigin rəmhen.

Kimiə yamə mine naksasək ai taktəkun, nakasarə ye nihuvəyen əfrakis. In nihuvəyen əfrakis meinai, takpisarh.

22 Nakasarə ye nihuvəyen əfrakis ye nipig narmamə tuksəməkin əmiə, kini mhapəh niseighanien kin əmiə mə taksor narimnar kimiə miriə, kini mhani hah əmiə, kini masoriah nhagmiə mhamə kimiə narmamə kape yarmhə minə, kini iriə tuksor məknakin irəmiə meinai yo e yo Ji Yermamə, kini kimiə, kafak narmamə minə.

23 “Kini ripriə minə kimsor məknakin ye profet minə kupən. Mərig ye nipig narimnar a ramuə tuk əmiə, taksagien, mhavi-haktə-haktə meinai nərökien kapəmiə ramarə apa ye rao ye neai.

24 “!Kəsi! Mərig nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə yamə mine kapəmiə nautə rehuə ai taktəkun, meinai nakwənhavəh nar huvə, mərig tukripior infamien.

25 !Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə yamə minə nakasəvigin tipimiə raməsiis, meinai takpisəmkərəv.

!Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə yamə minə nakasarh ai taktəkun, meinai, takpisasək rikimiə rəmhə.

26 !Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə nipig narmamə kamhavəh-si haktə nhagmiə meinai, ripriə minə kupən kimnhavəh-si haktə nhag profet eikuə minə.”

Sorkeikei tikmir minə

(Mat 5:38-48; 7:12; Luk 6:29-30)

27 Kini Yesu rimini min mimə, “Mərig yakamni-pre tuk əmiə yamə minə nakasərig Yo mimə takasəkeikei misorkeikei kapəmiə tikmir minə, kini masor huvə-pən kimi narmamə yamə mine kasəməkin əmiə,

28 kini nipig narmamə kamhani hah əmiə, mərig kimiə taksaiyoh Kughen mə tukriwəhsi-pən kafan nihuvəyen kimi əriə, kini masəhuak tuk narmamə yamə mine kasor-ahas-pre kimi əmiə.

29 Tukmə yermamə kirik rərip nikapim, kini nakukreikin-pən min nikarin pəh rərip. Kini tukmə yermamə kirik rirəhsi-ta kafam kot, takpəh nini-əhuyen mə tukripəh nirəhsita-minien kafam sot.

30 Vəh-sipən naha nhagin kimi yermamə yame ramaiyoh ik kin. Kini tukmə yermamə kirik rirəhsi-ta kafam kirik nar kirik, takpəh niniyen mə tukrarpin.

31 Kini taksor huvə pən kimi narmamə mifam ye norien mifam yamə naksorkeikei mə narmamə tuksor min kimi əmiə.

32 “?Mərig tukmə naksorkeikei əmə narmamə yamə mine kasorkeikei əmiə, nakhamə ta mə norien a ramor əmiə nakhahuvə uə? Nīkam. Yor təvhagə hah minə min kisorkeikei narmamə yamə mine kisorkeikei əriə.

33 ?Kini tukmə naksor rhuvə pən əmə kimi narmamə yamə mine kasor huvə pre kimi əmiə, nakhamə ta mə nakhahuvə tukun uə? Nīkam. Yor təvhagə has minə min kasor əmə nar kirikianə.

34 ?Kini tukmə nakseighan-pən əmə kin narimnar kimi narmamə yamə mine kharkun nhavəhsi-preyen tain, nakhamə ta mə nakhahuvə tukun uə? Nīkam. Yor təvhagə has minə min kaseighan-pən kin narimnar kimi narmamə yamə mine tuk nipig kirik tukpihawəh-sipən min tain rəmhen.

35 Mərig takasəkeikei misorkeikei kapəmiə tikmir minə. Masor rhuvə pən kimi əriə. Mhavəhsi-pən narimnar kimi əriə mhapəh nisaiyohyen kin tain. Tukmə naksor

mæknekin, nərokien ehuə tukrurə tuk əmiə, kini takpihauə ji Kughen minə yame In Yerpərig, meinai In min ramor huvə pən kimi nəmə has minə, mine narmamə yamə mine khapəh nhani-vi-vi-yen In.

³⁶ Rikimiə tukreihuə tuk narmamə rəmhen kin yame Rimimiə Kughen rikin rehuə tuk narmamə.”

Takhapəh nhaniyen nikar narmamə
(Mat 7:1-5, 17-27; 12:34-35)

³⁷ Kini Yesu rimini mimə, “Takpəh nəm-pənien nar has ye narmamə, tamə Kughen min rəm-pre nar has iram. Takpəh nini-pənien narpinien ye narmamə, tamə Kughen rini-pre narpinien iram. Takpəh norien tai təvhagə has yame narmamə kasor pre kimik, kini tukpəh norien tai təvhagə has kafam.

³⁸ Vəhsi-pən narimnar, kini tukwəhsi-pre min narimnar kimik. Narimnar khapsaah yame kivai-pən, kəsian-əsian, rhaktə mukwar tukhaswin ye kwermim. Tukmə nakvəhsi-pən narimnar ripsaah, tukwəhsi-pre narimnar ripsaah kimik; mərig tukmə nakvəhsi-pən rikəskəh, tukhavəhsi-pre rikəskəh kimik.”

³⁹ Kini Yesu rimini nuhpikinien min kirik kimi əriə mimə, “?Nimrin pis to rikir nimrin pis kirik uə, to reinein? Nikam, tamə kirəviə ye nəkwai nimir.

⁴⁰ Kini studen minə to khapəh nisarmaruyen ye yhajoun kapəriə. Mərig narmamə yamə mine kasətirig huvə kin yhajoun kapəriə, mhavəh fam nəgkiarien kafan, iriə tukhauə misəmhen kin yhajoun kapəriə.

⁴¹ ?Rhawor nakamhani nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə; mərig nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramərer-pən ye nimrimiə?

⁴² Tukmə nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimrimiə, ?takshawor pən iran mine mhavəh-si ta nimoptanə ye nimri piaumiə? Kimiə nəmarpəkao eikuə minə. Taksəkupən mhavəh-si ta nai ehuə ye nimrimiə, kwasig ikin, nakharkun nisəm-huvəyen nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə.”

Kwənkwai nai huvə mine nai hah
(Mat 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ Kini Yesu rimini mimə, “Kini nəpgin kirik rirkək yame ramkuə kin kwənwkan yame kipəh nənien. Kini to nai has ripəh nikuəyen kin kwənkwan huvə.

⁴⁴ Meinai narmamə kasəm kwənkwan, kharkun mə nhag nai minə a. Kapiriapir to ripəh nikuəyen kin kwənkwai fig; kini kwənurkəsik to ripəh nikuəyen kin kwənkwai grep; .

⁴⁵ Yermamə huvə, rikin rukwar kin narimnar huvə minə; kini in ramor əmə narimnar yame rhuvə. Kini yermamə has, rikin rukwar əmə kin nar has minə, kini mamor əmə norien has. Meinai tukmə rəgkiar, nar has minə yerkin khatərhav-pə.”

Nəgkiarien kape Yesu ramasitu irətawə mə tuksərer tim tim

⁴⁶ Kini Yesu rimini mimə, “?Rhawor e naksokrən kin Yo mhamə, ‘Yermaru, Yermaru,’ mərig nakhapəh nisəri-pənien nəgkiarien kafak?

⁴⁷ Pəh yakhajoun əmiə kin norien kape yermamə kirik yame ramuə tuk yo, kini mətərig kin nəgkiarien kafak, marar, mor narimnar yame yakməni.

⁴⁸ Yermamə a in a in rəmhen əmə kin yermamə yame, tukmə rimə tukror kafan nimə, tukrəkupən mikir nimoptanə, meiwaiyu məspir kapiar apig, mor pən nimə iran. Kini nipig tukmə yapiwən raiyu, mirəhpikin nimə, to rapəh nəusarkuyen, meinai rimnəvhirəkin tim tim.

⁴⁹ Mərig yermamə yame ramərig nəgkiarien kafak, mipəh norien, in rəmhen kin yermamə yame tukmə rimə tukror kafan nimə, ravhirəkin haktə əmə ye nimoptanə. Kini nipig tukmə yapiwən raiyu, mirəhpikin nimə, tukrimir mowhan əsis.”

7

*Yamehuə kape mobael kafan nhatətəyen rehuə
(Mat 8:5-13)*

¹ Nipig Yesu rimnəgkiar ta kimi narmamə minə a, kini mivən min apa ye taon Kapeneam.

² Kini ikin aikin a, yamehuə kirik kape mobael kape nəmə Rom ramarə ikin, kini slef kirik kafan aikin, yame in rorkeikei pik. Mərig slef a ramhə pik, ipakə rimhə.

³ Kini nipig yamehuə a rimnərig nəvsaoyen ye Yesu, kini in rher-pən kin nəmehuə tiksın kape nəmə Isrel mīmə tukhavən mhani-pən tuk Yesu mə tukruə mor huvə kafan slef.

⁴ Kini nipig nəmasur minə a kimnhavən misəm Yesu, misəkeikei kimin mhamə, “Eh, ratuatuk əmə mə takasitu ye yamehuə a

⁵ meinai in rorkeikei pik ətawə nəmə Isrel, kini in rimivhirəkin nimə kape nofuginien kapətawə.”

⁶ Kini Yesu rikwasig kin əriə.

Kini nipig kwənhauə ipakə tuk nimə, yamehuə kape mobael rher-pən kin kafan minə narmamə mə tukhavən misəm Yesu mhani-pən mhamə, “Yermaru, takpəh norien narkutien tuk nuəyen, meinai yakpəh nəmhenien mə takuə imak ikin.

⁷ Kini ror məkneikin, yimipəh nuəyen məm ik. Ik yerpirig mərig yo yetanə əmə. Mərig, takəgkiar əmə, pəh kafak slef tukrəsanin min.

⁸ Yakirkun mə nimhəyen a tukraməkeikei mor nəkwam, meinai yo min, kafak nəmehuə minə kasehuə irak, kini yakamor nəkwairiə. Kini mobael minə tiksın aikin yame yo yakamehuə irəriə. Tukmə yakni-pən tuk kirik mīmə, ‘Yuvən,’ kini tukraməkeikei mivən. Kini tukmə yakni-pən tuk kirik mīmə, ‘Yuə,’ tukraməkeikei muə. Kini tukmə yakni-pən tuk kafak slef mīmə, ‘Or nar e,’ tukraməkeikei mor.”

⁹ Nipig Yesu rimnərig nəgkiarien e, rakur pik kin. Kini marar mini-pən tuk narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin In mīmə, “Yakamni tuk əmiə mə, pəh nien mə kwən e in yemə Isrel. Kini nar apnapig kwənərəus minə Isrel, mərig yakpəh nəm-hanəyen kirik irəriə yame kafan nhatətəyen rehuə rəmhen kin in.”

¹⁰ Kini ye nipig narmamə yamə mine yamehuə kape mobael rimnher-pən kin əriə kimnharerig-pə imə, misəm mə slef a rinəsanin ta.

Yesu rimivəh miragh ji piraovin kirik yame kimhə tan kin

¹¹ Kini kwasig ye narimnar minə e, ripəh norien tu, Yesu rimavən ye taon kirik, nhagin e Nain, iriə narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin.

¹² Kimnəsik kəupə rarkurao ye taon a, kini nipig Yesu rimauə ipakə tuk kwəruə, kini məm narmamə tiksın khasi-pən ye taon a mamharəh yemə mhə kirik mamhauə. In pikwarien kape piraovin yame kimhə tan kin, tini yerman kirikianə əmə. Kini narmamə khapsaah khasi-pən ye taon a mamhauə iriə pian a.

¹³ Məkneikin Yesu Yermaru rimnəm pian a, rikin rəpou pik tukun, kini mini-pən tukun mīmə, “Pəh nasəkien.”

¹⁴ Kini mivən mirap nikaokao yame kamharəh kwən a kin rimamhə, məkneikin kisərer. Kini Yesu rimini-pən tukun mīmə, “!Pikwarien! !Yakamni-pre tuk ik mīmə, hekimter!”

¹⁵ Məkenikin yemə mhə a rimragh, mhekimter, kini mirikakun məgkiar. Kini Yesu rivəhsi-pən min pikwarien a kimi nisini.

¹⁶ Iriə m-fam kimnhagin, misətəmnimin, mhani-vi vi Kughen mhamə, “!Profet ehə kirik ramarə kitawə min ai taktəkun! !Kughen e ruauə mə tukrasitu ye kafan narmamə minə!”

¹⁷ Kini nəvsaoyen kin Yesu rimnarkurao ikin minə fam ye tanə Judia* mine yamə mine ipakə tukun.

7:15: 1 King 17:23; 2 King 4:36 **7:16:** Luk 1:68 * **7:17:** 7:17 Ikin e, nipig Luk ramni “tanə Judia,” tukmə ror raməgkiar ye tanə pəpiə kape nəmə Isrel.

*Jon Baptaes rima tukrikun-ru ma Yesu in Kristo, ua nikam
(Mat 11:2-6)*

¹⁸ Narmamə kape Jon Baptaes kimisəvsao-pən Jon kin narimnar minə fam yame Yesu ramor. Kini rimnokrən kin kafan yermamə kiraru kirauə mwəm,

¹⁹ kini rher-pən kin əriu mə tukravən miwəm Yesu Yermaru mwayioh-pən ru mirəmə, “?Rhawor? ?Ik e Kristo kimini ta mə tukruə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?”

²⁰ Kini kwərə mir a kimiravən mwəm Yesu, mirəni-pən tukun mirəmə, “Jon Baptaes rimnher-pə kin əmru mə jakrauə mwəm ik yakwaiyoh-ru ik mirəmə, ‘ ?Ik e yermamə yame Kughen rimini ta mə tukruə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?’ ”

²¹ Kini ye nipiğ atuatur a, Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə. Tiksin kimnhavəh nəmhəyen minə pisin pisin; tiksin nanmin has raməmir irəriə. Kini iriə khapsaah nimririə ripsis. Mərig Yesu rimnor huvə əriə.

²² Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriu mə, “Rarerig, miravən mirəni-pən narimnar minə fam tuk Jon, yamə mine nimiwərig kini mwəm. Nimrin pis minə khapsaah kimisəm nar. Kini narmamə yamə mine nihuriə rahas kimiseriwək. Kini narmamə yamə mine kamhavəh nəmhəyen ye tikiriə, tikiriə ruahuvə. Kini narmamə yamə mine nimətirgiriə rəru, kini taktəkun ai, nimətirgiriə rinərig nar. Kini narmamə yamə minə kimnhamhə, kwənamragh min. Kini yavən hah minə, taktəkun ai kwən kirik rinamni-ərhav pən nəvsaoyen huvə tuk əriə.

²³ Kini kimiru, takravən mirəni-pən tuk Jon mirəmə narmamə yamə mine kapəriə nhatətəyen irak ripəh nimirien, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.”

*Yesu raməgiar ye Jon Baptaes
(Mat 11:7-15)*

²⁴ Nipiğ kwərə mir a yame Jon rimnher pən kin əriu kratərhav, kini Yesu rimirikakun maməgiar ye Jon kimi nukwao ehua. Mimə, “?In apa kupən kimiə nimnhavən apa ye tipəvsik mə taksəm naha nhagin? ?Nimnhavən mə taksəm əmə yermamə apnapig kirik yame in rəmhen kin nuwig yame nimətag ramuh mamowhan-owhan? !Nikam!

²⁵ ?Tukmə nikam, kini nimnamhavən mə taksəm pa? Yermamə kirik yame ramvən ye neipən huvə yame nimrin rəutən uə? !Nikam! Narmamə yamə mine kamhavən ye neipən huvə misagien əmə tuk kapəriə nautə, iriə kisarə ye nimə huvə minə rəmhen kin kape king.

²⁶ ?Kini naha nhagin a nimnhavən mə taksəm? ?Profet kirik uə? Əwəh, nəfrakisien. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Jon in yerpərig pik rapita profet.

²⁷ Kwən e in e Nəkwəkwə kape Kughen rimini-ta mimə,
“ Səm-ru. Yakamher-pre kin kafak yermamə yame tukrivəh kafak nəgiarieren.

In tukrəkupən kin ik mor apnəpeinə ye kafam swatuk.’ *(Mal 3:1)*

²⁸ Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə yamə mine kimisarha-pə ye tokrei tanə, kirik rapəh napitayen kwən e Jon. Mərig yermamə yame in ye tanə əmə ye narmaruyen kape Kughen, in yerpərig min rapita Jon.”

*Yesu raməgiar skai kimi narmamə yame khapəh nhaniyen nəfrakisien iran
(Mat 11:16-19)*

²⁹ Nipiğ narmamə apnapig, mine narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis kimisərig nəgiarieren kape Yesu, iriə khamə swatuk kape Kughen in swatuk atuatur. Kimnhani məkna meinai Jon rimnor ta baptaes irəriə.

³⁰ Mərig Farisi minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses, iriə kimnhapəh niseighanien kin Jon mə tukror baptaes irəriə. Kini mhaukreikin pən nimeitairiə ye swatuk kape Kughen ye nimraghien kapəriə.

³¹ Kini Yesu rimməgkiar min mimə, “?Kini Yo jakni mə narmamə yamə mine kisarə ai taktəkun, mə norien kapəriə rəmhen kin naha? ?Mə naha nhagin nətərigien kapəriə?”

³² Iriə kisəmhen əmə kin kwajikovə yamə mine nar kirik rirkək yame tukror əriə, rikiriə ragien. Misəkwətə masəukir ikin kamor maket ikin, mashek əriə minə mhamə, ‘!Ah! Kimawə yimnhauh gita, məriɡ kimiə nakhapəh nisorien danis. Kini yaksarar miseikuə kin nasəkien tuk nimhəyen, məriɡ kimiə nimnhapəh nisasəkien kitawə-m kimiə.’

³³ Yakamni məknei meinai ye nipig Jon Baptaes rimauə, mamatuakəm, mərəh nəviginien nipig ripsaah tuk nəhuakien, mipəh ninimien waen. Məriɡ kimiə nakamhani mhamə, ‘Kwən a, nanmin has kirik raməmır iran.’

³⁴ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə maməvigin, mamnim waen, məriɡ kimiə nakamhani min mhamə, ‘!Ah! Kwən a in yermamə kape nəvigin-pikien, mine napisien kin ninimien. Kini mamor norkeikeiyen kimi narmamə kape nərərien tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has minə.’

³⁵ Məriɡ kwajikovə əfrakis kape Kughen minə tukasəkeikei mharkun mə kimru Jon yakawor narimnar ye nirkunien əfrakis.”

Piraovin kape norien təvhagə has rimməkwi nihu Yesu kin senta

³⁶ Kini Farisi kirik, nhagin e Saemon, raiyoh-pən Yesu mimə tukrivən ye nəkwai nimə kafan məvigin kwis. Kini Yesu rimavən yerkwanu, mivən ye nəkwai nimə kape Farisi a, məkwətə mə tukrəvigin.

³⁷ Kini piraovin kirik ye taon a in yor təvhagə hah, rimməriɡ mə Yesu raməvigin apa imei Farisi. Kini rimavən miwəh botel kirik kimnor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Nimrin rhaktə. Botel a, senta aikin.

³⁸ Kini in rimauə ipakə tuk Yesu mərəer ye nikar nihun, mamasək. Nehe nimrin rətəg-pən ye nihu Yesu, mokwi nihun. Kini mamrai-ta nehe nimrin kin nikwənen ye nihu Yesu, mənim-pən nimrin ye nihu Yesu, mətəg-pən senta ye nihun mir.

³⁹ Məriɡ Farisi e yame rimmokrən kin Yesu mə tukrəvigin iriu min, nipig rimməm narimnar minə e, rikin ruh mə, “To kwən e profet əfrakis, ripirkun norien kape piraovin a yame ramrap nihun, mipirkun mə in yor təvhagə has.”

⁴⁰ Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Saemon, yakmə jakni-pre nar kirik tuk ik.”

Kini Saemon rimə, “Yhajoun, ni.”

⁴¹ Kini Yesu rimini mimə, “Yermamə kiraru, kapəriu mane rapəh nəmhenien, kini yamehuə kirik rivəhsi-pən mane kirik kimi əriu, mə tuk nipig kirik iriu tukwarpin kafan mane. Kirik rimiwəh faef hundred taosen vatu; kini kirik riwəh fifti taosen vatu†.

⁴² Kini mwarə miravən, mweinein narpinien mane a. Kini yamehuə rimini-pən tuk əriu mimə, ‘Nəmhen. Wəpəh narpinien mane yame nimirəvəh tuk yo.’ ?Kini, pa nhagin irəriu tukrorkeikei pik yamehuə a rapita?”

⁴³ Kini Saemon rini-pən tukun mimə, “Rikik raməsik mə yermamə yame rimivəh mane ehuə, kini yamehuə a ripəh naiyohyen kin tain.”

Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nakamni əfrah.”

⁴⁴ Kini Yesu rarar marha-pən məm pian a, mini-pən tuk Saemon mimə, “Saemon. ? Nakaməm pian e uə? Nipig yimauə imam ikin, ik nakpəh niwəhsi-pəyen nu kirik tuk naikwasien ye nihuk. Məriɡ pian e in rimməkwi nihuk kin nehe nimrin, məspir kin nikwənen.

⁴⁵ Kini nipig yimauə, ik nimipəh nəturəm-pəyen kimi yo. Məriɡ pian e, ravəhsi-pə nisaiyen kimi yo mipəh nipəhyen.

⁴⁶ Ik nimipəh nhawkien kapək kapə kin nehe olif, məriɡ pian e rimmətəg pən senta ye nihuk yame nimrin rhaktə pik.

7:34: Luk 15:2 7:37: Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 † 7:41: Gris ramni mə kirik rimiwəh “denari” faef hundred, kini kirik rimivəh “denari” fifti. “Denari” kirik in rəmhen kin mane yame kiwəh tuk wok kape nipig kirikianə əmə.

⁴⁷ Kini ror məkneikin yakamni-pre tuk ik mə yimnəspir ta fam kafan təvhagə has yame rehuə pīk. Ror məkneikin mə in rorkeikei pīk yo. Mərig tukmə yakaspir təvhagə has kape yermamə yame təvhagə has kafan rəkəskəh əmə, kini, rorkeikei mar əmə Yo.”

⁴⁸ Kini Yesu rimi-pən tuk pian a mīmə, “Yakwərah-si ta ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

⁴⁹ Kini narmamə minə tiksın yamə mine kasəvigın iriə min, khani tuk əriə minə mhamə, “?Naha e yermamə yame In ramni mə ravəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kape narmamə?”

⁵⁰ Mərig Yesu rini-pən tuk pian a mīmə, “Kughen rimi-vəh mīragh ik meinai nimnhatətə irak. Amvən ye nəmərinyen.”

8

Nipiraovin yamə mine khakwasig kin Yesu

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu In rimneriwək mamvən ye taon minə mamtərhav mamvən yerkwānu minə, maməvsao-ərhav kin nəgkiarien huvə kape narmaruyen kape Kughen. Ye nipig a, aposol minə twelef kafan kimnhakwasig kin,

² mine nipiraovin tiksın yamə mine kupən kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin, uə nanmin has minə kimnasəmīr irəriə, mərig Yesu rimnəko-ta əriə irəriə, mor huvə kapəriə nəmhəyen. Nhag nipiraovin minə e: Meri, pian Magdala yame Yesu rimnəko-ta nanmin hah seven iran;

³ mine Joana, piahwaru kape Jusa yame in ramarmaru ye nimə kape King Herod Antipas; mine Susana; mine nipiraovin khapsaah. Nipiraovin minə e kimnhavəh-sipən mane kapəriə tuk nivəhyen nimri narimnar tuk nasituyen ye Yesu mine kafan minə.

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai

(Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁴ Narmamə khapsaah khasi-pən ye taon minə khapsaah mhauə tuk Yesu. Nipig kimnhauə masərer rarkurao iran, kini rimi ni nuhpikinien kirik tuk əriə, mīmə,

⁵ “Yermamə kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. Mipik mivitəg-ətəg fam, kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye swatuk, kəvi-əpni, kini man minə khauə misən fam.*

⁶ Kini kweru nai tiksın rəsaah-pən ye tokrei kapier, murə aihuaa əmə. Kini mərig kwəsaukei fam meinai ikin rəusik ikin.

⁷ Kini kweru nai tiksın rəsaah-əsaah-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehuə. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun, kini kweru nai rurə mipəh nikuəyen.

⁸ Kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihuə, mhakuə kin kwənkwaieria wan hundred.”

Kini Yesu rimi ni ta nəgkiarien e, mokrən apomh mīmə, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

⁹ Mərig narmamə kape Yesu minə kisaiyoh-pən In mhamə, “Hoprai-pə nīprai nəgkiarien e kimi əmawə.”

¹⁰ Kini rini-pən tuk əriə mīmə, “Narmaruyen kape Kughen nar erkwaig, mərig yakwəni-ərhav-pre ta kimi əmiə; kini mərig Yo yakamni-ərhav əmə nuhpikinien kimi narmamə minə tiksın, rəmhen kin yame Profet Aesaea rimi ni mə,

“Iriə tuksarhakın, misarhakın pawk, mərig to khapəh nisəmien nīpran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.”

(Aes 6:9-10)

¹¹ “Nīprai nuhpikinien e ror məkneikin. Kweru nai, in e Nəgkiarien kape Kughen.

¹² Kini yamə mine kisəsaah-pən ye swatuk iriə kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, məkneikin Setan ravəhsi-ta yerkiria, mamətapig kin əriə mə tukhapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, kini In to ripəh nivəh-mīraghien əriə.

7:50: Luk 8:48; 18:42 **8:2:** Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 * **8:5:** Kwon e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuvyen wit. † **8:7:** Yesu ripəh niniyen kwənurkəsik, mərig nəərəus kirik nirhin aikin.

¹³ Kini yamə mine kisəsaah-pən yerki kapier kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, rikiriə ragien tukun, mərig nuairiə ripəh neiwaiyu-pikien, kini nhatətəyen kapəriə ramarə kape nipig kwakwə, mərig tukmə nəsaəoyen uə nahasien ramuə tuk əriə, tukhamir ye kapəriə nhatətəyen.

¹⁴ Kini yamə mine kisəsaah-pən yerki kwənurkəsik, kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, mərig narimnar khapsaah kiseruk nimraghien kapəriə, in e, kasətərig pik kin narimnar kape nimraghien kapəriə, uə, kisorkeikei nautə ripsaah, uə kisorkeikei mə tukasərig rhuvə ye niprairiə. Khapəh nishaktə-huvəyen ye nimraghien yame Kughen rorkeikei.

¹⁵ Mərig yamə mine kisəsaah pən ye nimoptanə huvə, iriə kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, kini rikiriə ratuatuk mihuvə, mamharaptəək in nəgkiarien kape Kughen riskai yerkiria. Kini iriə masərer tim tim mhavən, mhakuə kin nimraghien huvə.”

*Nhatətəyen kapətawə ramhen kin laet yame raməsia
(Mak 4:21-25)*

¹⁶ Kini Yesu rimini mimə, “To kipəh nəsiə-pənien ye laet kukrai-pən ye nəkwai baket uə ye nəpəəg tebol. Nīkam. Tukaməkeikei kiruk haktə pəh narmamə kisəm nar.

¹⁷ Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə yermamə kirik ruvrig nar kirik, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.

¹⁸ Ror pən, nəgkiarien e yamə nakasərig, sətərig huvə kin. Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsita nirkunien kəskəh yame rikiriə raməsik mə iriə kwənhavəh ta.”

*Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarien kafan
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)*

¹⁹ Kini ye nipig a, nisin Yesu mine piauni minə kimnhauə mə tuksəm In, mərig kiseinein nhavənien ipakə tukun, meinai narmamə khapsaah kisərer rarkurao kin.

²⁰ Kini yermamə kirik rini-pən tukun mimə, “Eh. Nisinim mine piam minə kasərer apa iruə mhamə tuksəm ik.”

²¹ Mərig In rini-pən tukun mimə, “Narmamə m-fam yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen kini misəri-pən, iriə e kafak narmamə minə, mine nisinik, mine piak minə.”

*Yesu ramni-əhu nimətag ehuə ye tame tahik
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Nipig kirik, Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Pəh khavən apa nīkar lugun a.” Məkneikin kisatpən ye bot mhavi pirə.

²³ Bot ramaiyu mavirə, Yesu rapir. Kini nimətag ehuə kirik rimnəvi nu, kini nu rinamakətənim kin bot; ipakə iriə kisəmnim.

²⁴ Kini narmamə kape Yesu kimnhavən mhasig In, mhamə, “!Yemehuə! !Yemehuə! ! Natuksəmnim!”

Kini Yesu rarha, mini-əhu nimətag mine peao-peao ehuə. Nimətag reiwaiyu. Nu reiwaiyu mamərinu min.

²⁵ Kini Yesu raiyoh-pən kafan narmamə minə mimə, “?Mərig nhatətəyen hiə kapəmiə?”

Mərig iriə kisakur mhagin, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine tahik, mərig kawor nəkwān!”

*Yesu rimnəko-ta nanmin has ye yemə Gerasa kirik, yame nagheen rehuə
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Kimnhavi-pirə bot mhavən mhavhiak nīkar Galili pən, apa kwənmhaan a kamni kimə Gerasa.

²⁷ Yesu rəviə-fiak, məkneikin yermamə kirik ruə məm In. Kwən a, nanmın has minə kasəmır iran. In rımipəh nivəniyen ye neipən, mipəh napirien imə, ramarə əmə ikin kammım narmamə ikin.

²⁸⁻²⁹ Apa kupən, nıpig rıpsaah, nanmın has minə a kimisor in ramarmar pik, kini narmamə kimnharkwəji kwermın mine nihun ye jen mə tukharaptərəkin tim tim pəh rıpəh noriahyen narımnar. Mərig nıpig m-fam raməvi-əru jen minə. Kini nanmın has minə kasəkeikei kimin mə tukhakır misap mhavən apa ikin kirkək ikin.

Kini nıpig kwən a rımnəm Yesu ruə mənimkur-pən ye nihun. Kini Yesu rımını mə nanmın has tukrier map ye kwən a. Kini kwən a rok-rapomh mımə, “Yesu, Ji Kughen Yerpırig. ?Nakmə takhawor yo? !Aweh! !Yakamaiyoh ik mımə takpəh norien nəmhəyen kimi yo!”

³⁰ Kini Yesu rımnaiyoh-pən nanmın has mımə, “?Nhağım pa?”

Kini in rımə, “Nhağik e Nukwao Ehuə.” Rımını məknakin meinai nanmın has khapsaah kasəmır iran.

³¹ Kini nanmın has minə kimisaiyoh-pən skai m-rıpsaah kimi Yesu mhamə, “Takpəh nher-pəyen kin əmawə ye nəpəəg e yame reiwaiyu pik, imei narpınien rerin.”

³² Kini ikin a, pukəh minə khapsaah ikin. Kasəruk a ye nihu tukwas a. Kini nanmın has minə kimisasək mhani-pən tuk Yesu mhamə, “!Awe! Əta-pən irəmawə yerki pukəh minə a.” Kini Yesu reighan-pən kin əriə kamhavən.

³³ Kini nanmın has minə a kimnhatərhav ye kwən a mhavən yerki pukəh minə. Kini pukəh minə a, iriə fam kimisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhaviərhav misəmnım ye nu.

³⁴ Mərig nıpig narmamə yamə mine kasəvigın pukəh minə a kimisəm nar a, kimisaiyu mhatərhav, mhavən misəvsao-pən kin ye taon mine ikin minə fam rarkurao aikin.

³⁵ Kini narmamə kimnhatərhav ye taon mhavən mə tuksəm nar a. Kini mhavən masəm Yesu, kini misəm kwən a yame nanmın has minə kimisəta iran ramkwətə yetanə, ipakə tuk Yesu. Kini mınipəh narmərien, muavən ye neipən. Kini narmamə ye taon a kimnhagin.

³⁶ Kini narmamə yamə mine kimisəm atuatuk nar a kin nımririə kimisəvsao mın kin kimi narmamə tiksın mhamə Yesu rımnhawor mor huvə kwən a yame in apa kupən nanmın has minə kimnasəmır iran.

³⁷ Kini narmamə mi-fam yamə mine kasarə apa Gerasa kimnhani-pən tuk Yesu mə tukritərhav aikin, meinai kimisəm khagin pik kin. Məkneikin, Yesu ratpən ye bot mə tukritərhav.

³⁸ Mərig kwən a yame nanmın has minə kimisəta iran, raiyoh-pən Yesu mımə, “!Eh! Pəh kirau.”

Mərig Yesu rımını-pən tukun mımə,

³⁹ “Rerig-pən imam ikin, mivən mini-ərhav naha nhağın Kughen rımnor kimik.” Kini kwən a rımavən ikin minə fam ye taon iman ikin mamni-ərhav narımnar m-fam yame Yesu rımnor kimin.

*Piahuaru kirik yame ramhə, mine piakəskəh yame rımamhə
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Nıpig Yesu rımırerig-pə mın ye nıkar lugun pə, narmamə kimisagien tukun, meinai iriə kimnaseito kin.

⁴¹ Kini yermamə kirik, rımauə məm In, nhağın e Jaeras. In ramehuə ye nimə kape nofuginien. Rımauə, mənimkur-pən tuk Yesu, maməkeikei kimin mə iriu tukravən apa iman ikin

⁴² meinai kafan kwajikovə piraovın kwənkwan kirikianə ramhə pik, nımhəyen rineriaji. Kini kafan newk twelef əmə.

Kini Yesu rımnəriwək mivən tuk piakəskəh a, kini narmamə khapsaah khakwasig kin mamhasig-sig In.

⁴³ Kini piraovin kirik aikin yame rawəh nəmhəyen kapəriə nīpiraovin, nītawin rīmnaiyu mivəh newk twelef. Rīmavən məm dokta minə, moriah fam kafan mane ye nəmhəyen kafan, mərig yermamə kirik to rīpəh nor-huvəyen. Kini ruə məm Yesu,

⁴⁴ mukurao-pən ye nīmetain, mīrap nəpəəg nīmri neipən kafan, taktəkun əmə, kafan nəmhəyen ror infamien.

⁴⁵ Kini Yesu rīmə, “!Eh! Pa e rīrap Yo?”

Kini iriə m-fam khamə kīseinein. Mərig Pita rīmə, “!Yhajoun, narmamə khapəsaah e kamhasig-sig Ik.”

⁴⁶ Mərig Yesu rīmīni mīmə, “Nīkam. Yakirkun mə yermamə kirik e rīmīrap Yo, meinai yīmnərig mə nanmīn kafak rīmnor huvə yermamə kirik.”

⁴⁷ Kini piraovin a ruirkun mə in to rīpəh mīn nerkwaiɡien, rīmauə mənīmkur ye nīhu Yesu makur pīk kīn. Kini ye nīmri narmamə m-fam rīni-ərhav-pən nar yame rīmīrap Yesu tukun. Kini mīni-ərhav mīn mə ye nīpīg atuatur yame rīmīrap In, taktəkun əmə, rīmnəsanīn mīn.

⁴⁸ Kini Yesu rīni-pən tukun mīmə, “Kafak piakəskəh, nhatətəyen kafam rīmnor ik naknəsanīn. Amvən ye nəmərinuyen.”[‡]

⁴⁹ Yesu raməɡkiar hanə, məkneikin, yermamə kirik rīsi-pən apa imei Jaeras, yamehuə kape nīmə kape nofuginien, muə, mīni-pən tuk Jaeras mə, “Kafam piakəskəh ruamhə ta. Takpəh norien narkutien kimi Yhajoun e mə takikīr mivən.”

⁵⁰ Mərig Yesu rīmnərig nəɡkiarīen e, mīni-pən tuk Jaeras mə, “Takpəh nīɡinien. Hatətə əmə irak, piakəskəh kafam tukramragh mīn.”

⁵¹ Kini ye nīpīg Yesu rīmauə mītərhav-pə ye nīmə kape Jaeras, mīni-əhu narmamə mə tukhapəh nhakwasīɡien kīn. Kini mīkīr əmə Pita, mīne Jon, mīne Jemes, mīne rīm piakəskəh e mīne nīsīni, iriə mīn.

⁵² Narmamə m-fam kəsasək apomh tuk piakəskəh a mamhauvrig-uvrig pīk. Mərig Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, “Hapəh nīsasəkien. Piakəskəh e rīpəh nīmhəyen; ramapir əmə.”

⁵³ Mərig iriə kīmīsarh iakei iran meinai iriə kharkun mə piakəskəh a in ruamhə ta.

⁵⁴ Mərig Yesu rərao-pən, mivəh kwermī piakəskəh a, mīni-pən tukun mə, “Piakəskəh kafak. Hekīmter.”

⁵⁵ Kini taktəkun əmə nanmīn rīrerīg-pə, in mhəkīmter. Kini Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “Havəh-sipən nəvīɡinien kīrik pəh rən.”

⁵⁶ Kini rīmīni mīne nīsīni kawakur pīk kīn; mərig Yesu rīni-pən tuk əriū mīmə, “Takrapəh nīwəvsaoyen kīn nar e kimi narmamə.”

9

Yesu rher yerhav kīn kafan narmamə twelef mə tukhani-ərhav narmaruyen kape Kughen

(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

¹ Kini ai, Yesu rīmnofugin kafan aposol twelef, mivəhsi-pən neihuəyen mīne nəsanīnien kimi əriə tuk nəko-tayen nanmīn has ye narmamə, mīmə iriə tuksor huvə mīn nəmhəyen mīnə.

² Kini Yesu rīmnher-pən kīn əriə mə tukhani-ərhav narmaruyen kape Kughen, kini mīmə iriə tuksor huvə mīn narmamə yamə mīne kamhamhə.

³ Kini mamni-pən tuk əriə mə, “Tukmə nakamhavən ye swatur, mhapəh nhavəhyen nar kīrik rəmhen kīn kaskīn, uə nītip, uə nəvīɡinien, uə mane, kini mhapəh nhavəhyen neipən kīraru kīraru.

⁴ Nīpīg tukmə nakamhavən yerkwānu kīrik, mīsarə ye nīmə kīrik, nīmə e in a taksarə əmə ikīn mīseriaji mhatərhav ikīn mamhavən.

[‡] 8:48: Nəɡkiarīen kīrikianə əmə yame Yesu rīmīni-pən tuk piroavin kīrik ye Luk 7:50.

⁵ Kini ikin pukhaa takhavən ikin, tukmə narmamə rikiriə ripəh nagienien mə takhauə misarə kimiə miriə, taksarpita-arpita nimokruur ye sandel kapəmiə. Norien e tukror nimitətien mə narmamə yerkwanu a kimisor nar kirik rapəh nəmhenien.”

⁶ Kini iriə kimnhatərhav miseriwək mamhavən yerkwanu minə, masəvsao-ərhav kin nəvsaooyen huvə, kini ikin minə fam kimnhavən ikin, kimisəhuak tuk narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kini kasəsanin.

⁷ Kini King Herod Antipas, yame in ramarmaru ye nəmə Galili, in rimiwəh nəvsaooyen kin, kini mətərig kin meinein apomh, meinai narmamə tiksın khamə Jon Baptaes a in a rimamragh min.

⁸ Kini narmamə tiksın kamhani mhamə Elaeja a ruauə min. Kini narmamə tiksın kamhani mhamə in profet kupən kirik kape Kughen yame rimamragh min.

⁹ Mərig Herod Antipas rimə, “Jon e, yimikis əru nipətək nuan. ?Mərig pa e nhagin yakamərig nəvsaooyen kin?” Kini in morkeikei mə tukrəm Yesu.*

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faef taosen kin (Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ Kini aposol minə kape Yesu kharerig-pə min tukun, mhani-pən narimnar m-fam yame kimisor. Kini In rikir əriə misəta ye narmamə, mhavən apa taon kirik, nhagin e Betsaeda.

¹¹ Mərig nipig narmamə kimisərig mə Yesu rimauə, kini khauə, mhakwasig kin. Kini Yesu rimnəm əriə, rikin ragien əmə. Kini mamhajoun əriə kin narmaruyen kape Kughen, mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə.

¹² Kini rinamenaiyu, narmamə twelef kape Yesu khavən tukun, mhani-pən tukun mhamə, “Yermaru. Her-pən kin narmamə mifam e kamhavən apa yerkwanu minə mə tuksarhakin kwənmhan huvə kirik kape napirien, mine nəviginien. Meinai ikin e kitawə kasəmır ikin, kwənmhaan əkwak.”

¹³ Mərig əmə rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə əmə. Kimiə səvigin əriə.”

Mərig iriə khamə, “?Rhawor? Kimawə yakamhawəh əmə bred faef mine kəməəm kiraru. ?Nakmə jakhavən mhawəh nimri nəviginien ne nukwao e uə?”

¹⁴ Kimnhani məknakin meinai narmamə khapsaah khapsaah kwənhauə ikin a, tukmə kəvheikin əmə narman, rəmhen kin faef taosen.

Mərig Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Havən mhani-pən tuk əriə mə tuksəkwətə fifti fifti ye nimrin minə.”

¹⁵ Məkneikin kafan narmamə minə kimisəwhai məknakin əriə, kasəkwətə.

¹⁶ Kini Yesu rimivəh bred a faef mine kəməəm kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu-hapu bred mine kəməəm, mipik-pən kimi kafan narmamə minə mə tukhapik misəvigin narmamə minə a kin.

¹⁷ Kimisəvigin tipriə rəsiis, misəpəh nipərpər bred mine kəməəm. Kini kafan narmamə minə khavai-pən ye kəmeiru twelef khakwar min.

Pita rimini mə Yesu in Kristo (Mat 16:13-20; Mak 8:27-33)

¹⁸ Nipig kirik, Yesu rimnaməhuak iriə pisin əmə kafan narmamə minə. Kini raiyoh-pən əriə mimə, “Mərig narmamə minə a kamhani mə Yo e pa?”

¹⁹ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tiksın kamhani mə ik Jon Baptaes. Kini tiksın kamhani mə ik profet Elaeja. Kini tiksın kamhani mə ik profet kupən kirik kape Kughen yame ruəmragh min.”

²⁰ Mərig Yesu raiyoh-pən əriə mimə, “?Mərig kimiə nakhamə Yo e pa?”

Mərig əmə Pita rimə, “Ik e Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.”

9:5: Luk 10:4-11 **9:7:** Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * **9:9:** Nipig mobael minə kimnharaptəkin Yesu (Luk 23:8), Herod ramni mə rorkeikei mə tukrəm Yesu, məmru mə to Yesu ror merkel kirik. **9:19:** Luk 9:7-8 **9:20:** Jon 6:68-69

21 Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə tukhapəh nhani-pənien tuk narmamə.

*Nikwasigien kin Yesu in rəutən
(Mat 16:24-28; Mak 8:34-9:1)*

22 Kini In rini-pən min mimə, “Nar kirik yame tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. Mə Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyen tuk narimnar khapsaah. Kini nəmehuə kape nəmə Isrel, mine jif pris minə, minə nəmhajoun kape Loa kape Moses, iriə tukhaukreikin-pə nimeitairiə kimi Yo, mishopni Yo. Mərig nipig yame ror kisisər kin, Kughen tukror Yo jakamragh min ye nimhəyen kafak.”

23 Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Tukmə yermamə rimə tukrikwasig kin Yo, in tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə rərig pawk nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen ye nimhəyen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo.

24 Yermamə yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukraməkeikei mimhə. Mərig yermamə yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nimraghien rerin.

25 Tukmə yermamə kirik kafan nautə rehuə pik ye tokrei nimoptanə e, mərig ramarakikin kafan nimraghien tukun, nanmin tukrerwei.

26 Tukmə nakauris kin nini-ərhavyen nhagik mine nəgkiarien kafak ye nimri mirh, Yo min jakauris kin nini-ərhavyen nhagin nipig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min kimawə agelo rhakə yamə mine tukhauə ye neihuəyen kape Rimik.

27 Mərig yakamni nəfrakisien tuk əmiə mə, kimiə tiksın e nakasərer ikin e, kwasig ikin nakhamhə, taksəm narmaruyen kape Kughen.”

*Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nimirin rukreikin muə mor pisin
(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)*

28 Yesu rinnəgkiar ta, nipig eit ruə mivən, kini rikir Pita, mine Jon mine Jemes mishaktə mhavən ye tukwas kirik mə tuksəhuak.

29 Nipig raməhuak hanə, nimirin rukreikin muə mor pisin. Kini neipən kafan raməsiə rəmhen kin naroapigien kape karuəruə.

30 Məkne, Moses mine Elaeja

31 kratərhav-pə, nikhakien rarkurao irəriu. Kwarer mwəgkiar irisir Yesu. Marhini nimhəyen kape Yesu apa Jerusalem yame tukror nəgkiarien kape profet minə kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin.†

32 Mərig Pita mine in mir kiraru, napirien rimirisir, kimirhapir kape nipig kwakwə. Mərig nipig kimirharha, mirhəm nikhakien rarkurao ye Yesu, mirhəm min Moses mine Elaeja kawərer irisir Yesu.

33 Kini nipig kwərə mir a kimiravən, Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. Rhuvə mə kimasir jakarharə ikin e. Pəh jakrharkwopək nimə kisisər-kafam kirik, kape Moses kirik, mine kape Elaeja kirik.” (Mərig in rinnəgkiar əmə mipəh nirkunien nar yame ramni).

34 In raməgkiar hanə, napuə kirik reiwaiyu muvrig əpis əriə. Napuə rimmhorukin əriə, kirhigin pik.

35 Kirhərig nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mamni mimə, “! In e Narik yame yimirpen; taksətərig kin In!”

36 Kimisərig ta nəgkiarien yame Kughen rini, kini Pita mine Jon mine Jemes kimirharha-pən mirhəm Yesu ramərer pisin əmə. Ye nipig minə a, kimirhipəh nirkunien-ərhavyen narimnar minə a kimi narmamə; mirhipəh nirkunien narimnar a yame kimirhəm.

9:22: Luk 9:44; 18:32-33 9:23: Mat 10:38; Luk 14:27 9:24: Mat 10:39; Mak 8:35; Luk 17:33; Jon 12:25 9:26: Mat 10:33; Luk 12:9 † 9:31: Nəgkiarien Gris atuatur ramni mə, “kirhəgkiar ye nipig yame in tukritərhav mipəh Jerusalem.” Nipran ramni nimhəyen kafan. 9:31: Luk 9:22 9:32: 2 Pita 1:16-18 9:35: Luk 3:22

*Yesu rimməkota nanmın has ye pikwarien kirik
(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)*

³⁷ Kəni rıkwamer kın, kiséta ye tukwas miseiwaiyu-pə, misəm narmamə khapsaah kamhauə mə tuksəm Yesu.

³⁸ Kini yermamə kirik ramokrən apomh kın Yesu mımə, “Yhajoun. Yakorkeikei pik mə takuə masitu irak. Kwajikovə kafak yerman kwənkwan kirikianə əmə.

³⁹ Nıpig nanmın hah kirik ramərer-pən iran, mor in ramətəpar pik, nıpran ramətəmnımın mamor ghan əmə. Nehe nəkwan ramaiyu rhawən. Nanmın has a ramoriah pik in; mamraptəəkın in, mıpəh nıpəhyen.

⁴⁰ Kini yo yımnəkeikei kimi kafam narmamə mınə mə tuksəko ta nanmın has e, mərig kiseinein.”

⁴¹ Kini Yesu rını-pən tuk əriə mımə, “!Kəsi! Kimiə yamə mine naksarə e towei mine, nhatətəyen kapəmiə rırkək. Kini kapəmiə nətərigien rapəh natuatukien. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriəji nıpig pukaa nakpishatətə irak?” Kini rını-pən tuk rım kwajikovə ai mımə, “Harəh pikwarien en mhauə.”

⁴² Kini pikwarien a ruə tuk Yesu, məkneikın nanmın has rəsua kın reiwaiyu mowhan, mamətəmnımın. Mərig Yesu rımnəgkiar skai kimi nanmın has məko-ta. Kini mor huvə pikwarien a. Meighan-pən kın pikwarien a kimi nisini mine rımnı.

⁴³ Kini iriə m-fam kisakur, rikirirə ragien tuk nəsaninien kape Kughen.

Mərig nıpig narmamə kımısakur pik kın narımnar m-fam yame Yesu rımnor iriə miriə, kını In rını-pən tuk kafan narmamə mınə mımə,

⁴⁴ “Havəh tım tım nəgkiarien e yerkimia: Yermamə kirik tukreighaan pən kın Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir mınə kafak.”

⁴⁵ Mərig kafan narmamə mınə kımiseinein nıprai nəgkiarien e meinai Kughen rımnerkwaig kın nıprai nəgkiarien e mə iriə tukhapəh nharkunien; kını iriə khagin mın kın naiyoh-pən-ien kın nıpran.

*?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)*

⁴⁶ Kini narmamə kape Yesu kisotgoh kimi əriə mınə mhamə, “?Pa irətawə in ravəh nehuəyen, yame rhuvə mapita?”

⁴⁷ Mərig Yesu rımırkun kapəriə nətərigien, kını mivən mikir kwajikovə kirik mərip ye nıkarın,

⁴⁸ mını-pən tuk əriə mımə, “Tukmə yermamə kirik ravəh nhagik, mamasitu kın ye kwajikovə kirik rəmhen kın yame, nasituyen e in e tukror mın kimi Yo. Kini pəh nien mə ramor əmə irak, mərig ramor mın kimi Yermamə yame rımnher-pə kın Yo. Meinai tukmə yermamə rıvəh-si əhu atuk in yetanə, in tukruə mamehuə mapita.”

⁴⁹ Kini Jon rımını mımə, “Yermaru. Kimawə yımısəm kwən kirik ravəh nhagin, maməkota nanmın has mınə kın, mərig yakhamə jakhani-əhu, meinai kwən a, pəh nien mə kitawə kirik.”

⁵⁰ Mərig Yesu rımını-pən tuk əriə mımə, “Hapəh nhani-əhuyen in. Meinai, tukmə yermamə kirik rıpəh norien tikmir kitawə mın, in kitawə kirik en.”

Nəmə Sameria tıksın rikirirə rapəh nagienien tuk Yesu

⁵¹ Kini ruauə ipakə tuk nıpig yame Kughen tukrıwəh Yesu iran mivən apa ye rao ye neai. Kini Yesu rıkin rımnəsik mə tukraməkeikei mivən apa Jerusalem, nar kirik rırkək yame tukrərer əswasig kın.

⁵² Kini In rher-pən kın yəgkiar tıksın khavən apa yerkwanu kirik apa Sameria, mə tuksor apnəpeinə tukun.

⁵³ Mərig narmamə aikin a, khapəh nisorkeikeiyen mə In tukrivən marə a iməriə ikin, meinai iriə kwənharkun huvə mə In ramvən min Jerusalem.‡

⁵⁴ Kini kafan yermamə mir e Jemes mine Jon kimiwəm mə narminə Sameria khapəh nisorkeikeiyen əriə, krəmə, “Yermaru. ?Nakorkeikei mə jakwokrən kin nap risi-faktə ye neai meiwaiyu məs əriə, uə?”

⁵⁵ Mərig Yesu rarha-pən məm əriu mini-əhu.

⁵⁶ Kini khatərhav mhavən min yerkwanu pisin min kirik.

*Yesu rimə narmamə tuksəpəh fam narimnar mhakwasig kin In
(Mat 8:19-22)*

⁵⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimiseriwək ye swatuk, kini kwən kirik rini-pən tukun mimə, “Yo jakikwasig kin ik ikin hiə takvən ikin.”

⁵⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Kuri aparı minə, kapəriə nəpəəg rarə yame kasapir ikin. Kini man minə, nimairiə rarə yame kasapir ikin. Mərig Yo, Ji Yermamə, kafak nimə rirkək tuk napirien.”

⁵⁹ Kini Yesu rini-pən min tuk kwən kirik mimə, “Yuə, kirau mik, muə kafak kirik yermamə.” Mərig kwən a rini-pən tukun mimə, “Rhuvə, Yermaru. Mərig eighaan kin yo yakvən pi pom minim rimik.”

⁶⁰ Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Apəh-pən. Narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nimraghien pəh khavən mhanim nəmə mhə minə. Mərig ik, yuvən mini-ərhav narmaruyen kape Kughen.”

⁶¹ Kini kirik min rini mimə, “Yermaru, jakikwasig kin ik muə yermamə kirik kafam. Mərig, awhin yo, pəh yakrerig mivən imak ikin mawiə kin yo minə tiksın.”

⁶² Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame rimə tukror wok kape Kughen, mərig rikin ramvən tuk nar pisin, rapəh nəmhenien mə to ruə Kughen ramarmaru iran.Ş”

10

Yesu rher-yerhav kin kafan narmamə seventi tu

¹ Kwasig ye narimnar minə a, Yesu Yermaru rimirpen ta narmamə kafan seventi tu, kini mher-pən kin əriə kiraru kiraru kisəkupən kin In mhavən ye taon minə mine ikin minə tiksın yamə mine Yesu tukripikwasig mipivən min ikin.

² Kini rimini-pən tuk əriə mimə, “!Səm-ru! Nəviginien rehuə apa ye nəsimien yame kwənhamruə. Mərig yorwok kwatiksın əmə yame kamhavəh. Kini səhuak-pən kimi Yemasur kape nəsimien mhamə In tukrher-pə kin yorwok minə khapsaah mə tukhavən mhavəh nəsimien kafan.

³ !Havən! Mərig takasəkeikei mharkun mə Yo yakamher-pən kin əmiə mə takhavən rəmhen kin kwaji sipsip yamə mine kaseriwək mhavən yerki kuri aparı minə, yame kasəs narmamə.

⁴ Takhapəh nharurien kwaji nitip kape mane, mine nitip apnapig min, mhapəh nhavəhsi-pənien sandel, mhapəh nisapisien ye swatuk misəgkiar aparı kimi narmamə.

⁵ Naha nimə yame taksapir ikin, taksokupən mhani-ərhav mhamə, ‘Pəh nəmərinuyen tukramarə eikin e.’

⁶ Tukmə narmamə aikin, iriə narmamə kape nəmərinuyen, kafam nəhuakien tukruə mor nipran, nəmərinuyen tukraməmir tuk əriə. Mərig tukmə narmamə kape nəmərinuyen rirkək aikin, kwənkwai nəhuakien kafam tukrirerig-pre min tuk ik.

‡ 9:53: Nəmə Sameriə kasəmakin nəmə Jerusalem. 9:54: 2 King 1:9-16 9:61: 1 King 19:20 § 9:62: Yesu rimini nuhpikinien ye nəsimien. Yermamə yame rimə tukrəsim, mərig rikin ramvən tuk rukwanu, mə tukrapis əmə, in riphəh nəmhenien. 10:1: Mak 6:7 10:2: Mat 9:37-38; Jon 4:35 10:3: Mat 10:16 10:4: Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5

⁷ Taksapir əmə ye nimə a, mhapəh nisapirien ye nimə pisin pisin. Kini taksən naha nəviginien yame tukvəhsi-pre kimi əmiə, mhanim naha ninimien yame tukvəhsi-pre kimi əmiə. Meinai ratuatuk mə narmamə yamə mine kasor wok tukhavəh nərokien iran.

⁸ Tukmə nakhavən ye taon kirik, kini narmamə rikiriə ragien tuk əmiə, sən naha nəviginien yame tukvəhsi-pre kimi əmiə,

⁹ misor huvə narmamə aikin yamə mine kamhamhə. Mhani-ərhav tuk əriə mhamə, ‘Narmaruyen kape Kughen ruauə ipakə tuk əmiə.’

¹⁰ Mərig tukmə nakhavən ye taon kirik, kini narmamə rikiriə riphəh nagienien tuk əmiə, havən miseriwək ye swatuk ehuə mamhani mhamə,

¹¹ ‘Yaksarpita-arpita nimokrur ye taon kapəmiə yamə ramswin-pən ye nihumawə, ramor nimtətien mə nimisor nar kirik rapəh nəmhenien. Kini Kughen rimnəpəh əmiə. Mərig takasəkeikei mharkun mə narmaruyen kape Kughen ruauə pakə ta.’

¹² Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə Kughen tukror narpinien ehuə kimi əriə rapita narpinien yame rimnor ye taon has a Sodom* kupən.

¹³ “!Kimiə nəmə Korasin! !Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə. Kimiə nəmə Betsaeda, kəsi, nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə, meinai yimnor pawk nar apsipis rehuə ye taon mir kapəmiə. Kini tokmə yapior narimnar minə a apa Taea mine Saedon kupən, narmamə a to kipisarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has mipihavən ye neipən has, mipisəsok-əsok ye nimrawk ror nimtətien mə kisərig rahas pik tuk kapəriə norien has minə.

¹⁴ Mərig ye nipig a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimisarə apa Taea mine Saedon kupən.†

¹⁵ Kini kimiə nəmə Kapeneam. ?Kimiə nakhamə ta mə Kughen tukrivəh-si haktə əmiə ye kwənmhaan kape nisaiyen ye rao ye neai? Nīkam. Kughen tukrivəh-si-əhu əmiə naksweiwaiyu pik əgkəp, ye kwənmhaan kape narpinien.”‡

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk kafan minə mīmə, “Narmamə yamə mine kasətərig kin əmiə, kasərig Yo. Kini narmamə yamə mine kamhaukreikin-pən nimetairiə kimi əmiə, khaukreikin-pə min nimetairiə kimi Yo, kini narmamə yamə mine kamhaukreikin-pə nimetairiə kimi Yo, kamhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Yermamə yame rimnher-pə kin Yo.”

Narmamə seventi tu kape Yesu kharerig-pə min

¹⁷ Kini narmamə seventi tu kape Yesu kharerig-pə min, rikiriə ramagien, mhanipən tuk Yesu mhamə, “Yermaru. !Nar apnapig mə nanmin has minə, mərig kimawə yaksəgkiar ye nhagim, kini iriə kasor nəkwaimawə!”

¹⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Yo yimnəm Setan risi-pən ye neai meiwaiyu rəmhen kin yame naroapigien reiwaiyu mowhan.

¹⁹ Sətərig-ru. Yo yakvəhsi-pre ta nəsaninien kimi əmiə. In a nakharkun nisəvi-əpnien snek minə mine milped§ minə. Kini nəsaninien yame yakavəh-si-pre kimi əmiə in rapita nəsaninien kape tikmir kapətawə e Setan. Kini to nar kirik riphəh noriahyen əmiə.

²⁰ In e nəfrakisien. Mərig tukmə naksagien, pa rimə naksagien mə nanmin has minə kasor nəkwaimiə, mərig taksagien mə kwərai-pən ta nhagmiə ye nəkwəkwə ye rao ye neai.”

²¹ Kini ye nipig a, Yesu, rikin ramagien pik ye nagienien yame ramsi-pən ye Nanmin kape Kughen, kini In raməhuak mamni mīmə, “Tatə Kughen. Ik Yermaru kape narimnar

10:7: 1 Kor 9:6-14; 1 Tim 5:18 **10:8:** 1 Kor 10:27 **10:11:** Wok 13:51; 18:6 * **10:12:** Nap risifaktə ye neai məs narmamə m-fam apa Sodom. Nakəm stori kape Sodom ye Jen 19:1-25. **10:12:** Wok 13:51; 18:6 † **10:14:** Kughen rimnoriah əgkəp Taea mine Saedon. Em-ru stori ye Aes 23:1-8. ‡ **10:15:** Yesu ramni narpinien yame Aesea rimini ta tu ye Aes 14:12-15. **10:15:** Mat 11:20-24 **10:16:** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 **10:18:** Aes 14:12; Rev 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Rev 20:1-3,10 § **10:19:** Gris rapəh niniyen “milped,” mamni əmə “skopion.” Nipikov skopion ramhai əjir. **10:20:** Fil 4:3; Rev 3:5

fam- yerpirig ye neai, mine ye tokrei tanə. Yakəgnəgin Ik meinai Ik nimmerkwaig kin nīprai narimnar minə e ye nimir narmamə yamə mine kharkun nar. Kini mor əpu kimi narmamə yamə mine kisəmhen əmə kin kwajikovə minə mə iriə e tukharkun nar. Əwəh. Tatə. In e nar yame nakorkeikei.”

²² Kini Yesu rirpīn nəgkiarīen mīni-ərhav mīmə, “Rimik rimneighan-pə ta kin narimnar fam ye kwermik. Kini Rimik pīsīn əmə rirkun Tini. Kini Tini əmə mine narmamə kafan minə, iriə əmə kharkun Rimni. Iriə e narmamə yamə mine Tini rimirpen ta əriə mə In tukror əpu Rimni tuk əriə.”

²³ Kini Yesu rarar mægkiar əmə kimi kafan narmamə minə mīmə, “Kimiə nakasarə ye nihuvəyen əfrakis meinai kimiə nakasəm narimnar minə e ye nimirimə.

²⁴ Yakamni-pre tuk əmiə mə apa kupən, profet minə khapsaah, mine king minə khapsaah, kimisorkeikei pik mə tuksəm narimnar minə e yame kimiə nakasəm ai taktəkun. Mərig kimnhapəh nisəmien. Kini iriə kimisorkeikei mə tuksərig narimnar yamə mine nakasərig, mərig kimnhapəh nisərigien.”

Yesu rimini nuhpikinien kin yemə Sameria kirik yame rhuvə

²⁵ Nipig kirik, yemhajoun kirik kape Loa kape Moses ruə mīni naiyohyen kirik kimi Yesu mə tukrəm-ru mə Yesu rirkun nar uə nikam. Mīmə, “Yhajoun. ?Jakhawor pən iran mine mivəh nimirghien rerin?”

²⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “?Mərig Loa kape Moses ramni naha nhagin? ?Nipig nakəvheikin, kini nīpran ramni naha nhagin tuk ik?”

²⁷ Kini kwən a rini-pən mīmə, “Takaməkeikei morkeikei Kughen Yermaru kafam yerkim fam, mine ye nimirghien mi-fam kafam, mine ye nəsaninien fam kafam, mine ye nətərigien fam kafam. Kini morkeikei mīn ik minə tiksin rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.”

²⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “In atuatur en. Tukmə nakor məknakin, kini ik takvəh nimirghien rerin.”

²⁹ Mərig kwən a, in rorkeikei əmə mə tukrhajoun mə in yemə atuatur, kini maiyoh-pən Yesu mīmə, “?Mərig, ni-pa minə e yo minə tiksin?”

³⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Yemə Isrel kirik rimatərhav Jerusalem meriwək mamvən apa Jeriko. Mamvən ye swatur, yəkrəh minə tiksin kimnharaptəəkīn mhapik ta kafan narimnar, kini mhauh, rimhə rhaih, misap ta kin.

³¹ Mərig ye nipig atuatur a, pris kirik rəri-pən swatur a mamuə. Mərig nipig in rimnəm kwən a, rəurək kin mamvən.

³² Kini Lifaet* kirik rəri-pən mīn swatur a mamuə. Kini nipig rimnəm kwən a raməmīr, in rimnor əmə nar kirikianə kin məurək kin.

³³ Mərig yemə Sameria kirik [yame kasor tikmir iriə nəmə Isrel], in mīn rəri-pən swatur a mamuə, kini məm kwən a raməmīr. Nipig rimnəm, rikin rimhə tukun. ³⁴ Kini meriwək mivən pakə tukun. Maməkwi kafan nimap minə kin nehe olif mine waen, muvrig kafan nimap minə. Kini mirəh-si haktə kwən a mərəhu-haktə ye kafan dongki, kini mirəh miravən apa ye hotel, mamarha huvə tukun aikin.

³⁵ Kəni rikwamer kin, in rivəh mane tiksin, mivən mivəhsi-pən kimi yamehuə kape hotel, mīni-pən tukun mīmə, “Takamarha huvə tuk kwən en. Kini tukmə nakəvrə kin kafam kirik mane, tukmə yakrerig-pə, nakni tuk yo pəh jakarpin.’ ”

³⁶ Kini Yesu rimini-ta nuhpikinien a, marar maiyoh-pən yemhajoun kape Loa kape Moses mīmə, “?Ye kafam nərigien, nakirkun mə kwərə misir a, pa nhagin rimnor huvə pən kimi kwən a kimoh, rəmhen kin mə in kirik?”

10:22: Jon 3:35; 10:15 **10:24:** Mat 11:25-27; 13:16-17 **10:25:** Mat 22:35-40; Luk 18:18 **10:27:** Dut 6:5 **10:27:** Lev 19:18 **10:28:** Lev 18:5 * **10:32:** Lifaet in pris kirik yame ramehuə ye temple.

³⁷ Kini yemhajoun kape Loa kape Moses rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame rikin rehuə tuk kwən a.”

Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ita. Ik yuvən mor min rəmhen kin yame kwən a rimmor.”

Yesu rimavən imei Mata mine Meri

³⁸ Kini nipig Yesu mine kafan narmamə minə kaseriwək ye swatuk, mhatərhav-pən yerkwanu kirik. Kini piraovin kirik, nhagin e Mata, rikir Yesu yerkin agien miravən ye kafan nimə.

³⁹ Pian a, naorahini e Meri. Kini Meri ruə məkwətə-pən ipakə tuk nihu Yesu Yermaru, mamətərig kin nəgkiarien minə kafan.

⁴⁰ Mərig Mata, kafan nətərigien ramvən pik tuk norien nəviginien. Kafan wok rimoh in. Kini rivən mini-pən tuk Yesu mimə, “Yermaru. ?Rhawor? ?Rikim raməsik mə ratuatuk uə nikam mə pian e naorahik rapəh nasituyen irak tuk norien wok e, kini yo pisin əmə yakamor. Her-pə kin pəh ruə masitu irak.”

⁴¹ Mərig Yesu Yermaru rini-pən tukun mimə, “Eh, Mata. Takpəh nərig-pikien narimnar ripsaah məknei.

⁴² Mərig nar kirikianə əmə in nar keikei. Kini Meri rorkeikei nar yame rhuvə rapita, kini to yakpəh min nivəhsi-tayen.”

11

Nəhuakien kape Yermaru

(Mat 6:9-15)

¹ Nipig kirik, Yesu rimnaməhuak apa ikin kirik. Kini nipig rimnəhuak ta, kafan kirik yermamə raiyoh In mə, “Yermaru, hajoun-ru əmawə kin nəhuakien rəmhen kin yame Jon Baptaes rimnhajoun kafan minə.”

² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nipig nakahamə taksəhuak, takhani mhamə, “Rimtawə ye neai, nhagin rəmərəkə, pəh narmamə tukhasiai Ik. Pəh kafam narmaruyen tukruə mamarə.

³ Nipig mi-fam, vəh-si pə nəviginien kimi əmawə rəmhen tuk nipig e towei.

⁴ Kini vəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəməwə meinai kimawə yakhapəh nharaptəkin tim-timien norien has yame narmamə kasor irəməwə.

Pəh nipəhyen əmawə mə Setan tukrivəhsi-pə vəh-si-pə kimi əmawə tamə yakhamir.’ ”

Tukamharpin ye nəhuakien

(Mat 7:7-11)

⁵⁻⁶ Kini rini-pən tuk əriə mə, “?Tukmə yermamə kirik ruə imam ikin yenpig, tukmə nakəm nəviginien rirkək, kini takhawor pən iran mine? Takvən imei ik kirik, mini-pən mimə, ‘Yo kirik, vəh-si-pə nəviginien kirik, pəh yakvən məvigin yermamə kirik kin yame rimasi-pən isok mitərhav-pə imak ikin yenpig. Mərig nəviginien rirkək yame jakəvigin in kin.’

⁷ Kini ik kirik tukrhorpin nəgkiarien kafam mimə, ‘!Ah! Amvən. Pəh nisigien əməwə. Yaknəsapir kimawə kwajikovə minə. To yakpəh nərerien mivəhsi-pre nəviginien kimik.’

⁸ Yakamni-pre tuk əmiə mə, nar apnapig mə in ik əgkəp kirik, mərig kwən a rīpəh norkeikeiyen mə tukrivəh-si-pre nəviginien kimik. Mərig yakamni əfrakis mə tukmə nakamharpin ye naiyohyen, in tukraməkeikei mərer mivəh-si-pre narimnar fam kimik yame nakorkeikei.

⁹ Kini ror məknakin, yakamni-pre tuk əmiə mə, saiyoh Kughen kin narimnar, kini In tukrivəh-sipre kimi əmiə. Sarha kin, misəm. Səsik-əsik kwəruə, kini pəh kwəruə tukrəhitə tuk əmiə.

10 Yakamni məknakin meinai narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh, tukhavəh. Kini narmamə yamə mine kasarha kin, tuksəm min. Kini yamə mine kisəsik-əsik kwəruə, kwəruə tukrəhitə tuk əriə.

11 “Kini, kimiə tatə minə. Yermamə kirik aikin irəmiə yame tukmə tini raiyoh kin kəməm, mərig ravəhsi-pən snek uə, nīkam? !Nīkam!

12 ?Uə tukmə nīpig raiyoh kin kwənəhr man, mərig ravəhsi-pən milped* uə? !Nīkam!

13 Kimiə naksahas pawk, mharkun nhavəh-si-pənien narimnar huvə minə kimi jimie minə. Mərig Rimtawə Kughen ye neai, kafan norien rhuvə pik rapita norien kapəmiə, kini nəfrakisien, In tukrivəh-si-pre Nanmin Kafan kimi narmamə yamə mine kisaiyoh kin.”

*Farisi minə kamhani mhamə Yesu ramor wok ye nəsaninien kape Setan
(Mat 12:22-30, 43-45; Mak 3:20-27)*

14 Kini nīpig kirik, kwən kirik aikin yame nanmin has raməmīr iran, mamor in rameinein nəgkiarieren. Kini Yesu rīmnəko-ta nanmin has a iran, kini kwən a ririkakun maməgkiar, kini narmamə kisakur pik kin.

15 Mərig narmamə tīksin kimnhani mhamə, “!Nīkam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai rikwasig kin Setan, yemehuə kape nanmin has minə.”

16 Mərig narmamə minə min tīksin aikin khamə tukharkun-ru mə nəsaninien kafan ramsipkaa, kini misaiyoh In mə tukror nīmtətien kirik ye nəsaninien yame ramsipən ye rao ye neai.

17 Mərig Yesu ruirkun ta nətərigien kapəriə kini mīmə, “Nīkam. Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini tuksorih kapəriə narəyen, kantri tukrimīr. Kini rəmhen min kin yerkwanu kirik. Tukmə narmamə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwanu a to rīpəh narə-huvəyen.

18 Kini rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, tukseikus-eikus min nimə kape Setan. Norien kape Setan tukrīpəh nīskaiyen. Tukrəsəah-əsəah mīrkək. Yakamni məkneikin meinai kimiə nakamhani mə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul.

19 Kini kimiə minə min tīksin nakasəko-ta nanmin has minə rəmhen kin yame yakamor. Mərig pa rīmə kisəko ta nanmin has minə e ye nəsaninien kape Bielsebul. Rhuvə mə iriə tukhani neikuəyen ye nəgkiarieren yame nakamhani mhamə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul.

20 Mərig Yo yakəko-ta nanmin has minə ye nəsaninien kape Kughen, ramhajoun mə narmaruyen kape Kughen ruauə ta tuk əmiə.

21 Nīpig yermamə yame nagheen rehuə, ravəhsi-pən neipən kape narowaginien, mamərer matuk mamarha huvə tuk kafan nimə, in, kafan narimnar ramswin huvə əmə.

22 Mərig tukmə yermamə min kirik nagheen rehuə rapita min kwən a, ruə, mīroh əriu minə, mīravən, mərig yermamə nagheen rehuə, in tukraməkeikei mapita, mivən, mīpik ta neipən kape narowaginien yame kwən a rīmnəkupən mivən iran, mamətigtə iran, mīpik ta min kafan nautə mivən məwhai kimi kafan narmamə minə.†

23 “Yermamə yame rīpəh nīkwasigien kin yo, in kafak tīkmīr. Kini yermamə yame rīpəh nofuginien narmamə minə kafak, in raməko-ta əriə kisaiyu rik rik.

24 Nīpig nanmin has raməta ye yermamə kirik, in ramavən ye tīpəvsik, mamarha kin ikin tukrapis ikin, mərig rīpəh nəmien. Kini in mamni mīmə, ‘Pəh yakrerig pən ye kafak nimə yame yimnamarə ikin kupan.’

* **11:12:** Nəgkiarieren kape Gris ramni mə “skopion.” Əm-ru footnote ye Luk 10:19. **11:15:** Mat 9:34; 10:25 **11:16:** Mat 12:38 † **11:22:** Ye stori e, Yermamə yame ramarha tuk nimə kafan, in e Setan. Yesu rəmhen kin yermamə nagheen rehuə rapita. Yesu rīmnapita in, mīrīsi-ta nautə kafan. In e, rīmnor huvə yermamə yame reinein nəgkiarieren, meinai yarmhə raməmīr iran. **11:22:** Kol 2:15 **11:23:** Luk 9:50

²⁵ Nipig in rirerig-pə məm kafan nimə, kimnahiə rīpiə huvə, narimnar m-fam kamhaswin huvə.

²⁶ Kini in ramvən mikir min nanmin has minə iriə seven yamə mine kisahas pik min rapita in. Kini khavən min imə misarə min ye nimraghien kape yermamə a. Kini yermamə a, in apa kupən, kafan nimraghien rahas, məriḡ taktəkun ai rimnahas pik rapita yame in kupən.”

²⁷ Yesu raməḡkiar hanə, məkneikin, piraovin kirik rokrən apomh mimə, “Pəh Kughen tukrautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi piraovin yame rimneimək kin ik, mivəhsi-pre nah kimik.”

²⁸ Kini Yesu rimə, “Nəfrakis. Məriḡ Kughen tukrautə-pən kin kafan nihuvəyen rapita kimi narmamə yamə mine kasəriḡ kafak nəḡkiarien masor.”‡

Nimtətien yame Kughen rimnor kupan ye nimraghien kape Jona, kini tukripior min ye Yesu

(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹ Kini narmamə kimnhauə mə tuksəriḡ nəḡkiarien kape Yesu; iriə khapsaah. Kini Yesu rimə, “Kimiə narmamə e towei mine, kimiə naksor pik təvhagə has. Kimiə naksorkeikei mə taksəm nimtətien pisin kirik. Məriḡ tukmə ror Kughen tukripəh norien nimtətien kirik irəmiə. Məriḡ tukror əmə nimtətien kirikianə əmə yame rimnor kupən ye nimraghien kape Jona.

³⁰ Rəmhen əmə kin yame nimraghien kape Jona rimnor nimtətien ye nəsaninien kape Kughen kimi nəmə Nineve kupən. Ye norien a, in əmə min e, Yo, Ji Yermamə, nimraghien kafak tukror nimtətien ye nəsaninien kape Kughen kimi narmamə e towei mine.

³¹ In apa kupən, kwın kape kantri e Shipa§, rimasi-pən isok muə mə tukriyəh nirkunien kape King Solomon kupən. Məriḡ yo yakmauə, nirkunien kafak rapita King Solomon. Məriḡ kimiə nakhapəh nisətəriḡien kin Yo. Mə tukmə nipig Kughen tukrəkir narmamə iran, kwın a tukrərer mini-hah yamə mine kisarə e towei mine.

³² Kini ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, nəmə Nineve min tuksərer mhani hah narmamə yamə mine kisarə e towei mine. Meinai iriə kimisəriḡ nəḡkiarien kape Jona, misarar ye nəriḡien kapəriə tuk təvhagə has. Məriḡ Yo yakapita Jona, məriḡ kimiə nakhapəh nisətəriḡien kin Yo.”

Nikhakien kape laet

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ Kini Yesu rimini mimə, “Yermamə kirik to rīpəh nəsiə-pənien ye laet, kini merkwaig kin, uə məskəmnaan kin besin. Nikam. Tukmə yermamə rəsiə pən ye laet, tukraməkeikei miruk haktə ye kwənmhaan kape laet, mə narmamə yamə mine tukhauə ye nəkwai nimə masəm nar.

³⁴ “Nikwai nimrim in rəmhen kin laet yame rawəhsi-pre nikhakien ye nipram. Tukmə nikwai nimrim mir kirahuvə, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nikhakien. Məriḡ tukmə nikwai nimrim mir kwahas, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nəpiḡnapien.

³⁵ Kini ror məkneikin mə ik takaməkeikei mamarha huvə tuk nikhakien ye nimraghien kafam, mə takpəh nivənen ye nəpiḡnapien.

³⁶ Kini tukmə kafam nimraghien in rukwar huvə kin nikhakien, nəpiḡnapien tukriəkək əfrakis iram, kini nikhakien in raməsia-pen huvə fam kafam nimraghien rəmhen kin yame nikhakien kape laet raməsia-pen ik.”

Yesu rimnəḡkiar skai kimi Farisi minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Kini Yesu rimnəḡkiar ta, kini Farisi kirik ruə mini-pən tukun mimə tukravən məviḡin ye kafan nimə. Kini Yesu rauru-pən imə, məkwətə-pən ye nikar tebol tuk nəviḡinien.

‡ 11:27: Luk 1:28,42,48 § 11:28: Əm-ru stori ye Luk 8:18-21. § 11:29: Mat 16:4 § 11:31: Nakəm kwın kape kantri e Shipa ye 1 King 10:1-13. § 11:32: Jona 3:5-10 § 11:33: Mak 4:21; Luk 8:16

³⁸ Kini Farisi rəm mə Yesu rīpəh nərvayen tuk nəvīgīnien, rakur.

³⁹ Kini Yesu Yermaru rīni-pən tukun mə, “Kimiə Farisi minə nakhamə ta mə tukmə naksai kwas ye narimnar, rəmhen kin kap mine tikiplet mə kimiə takhahuvə, nəmkimik rirkək irəmiə. Mərig in apa imə, nəptigien kin nar mine nahasien rukwar irəmiə.

⁴⁰ !Kimiə naksarmar pik! ?Rikimiə raməsik uə nīkam mə Kughen e yame rīmnor nīprai yermamə iruə rīmnor min riki yermamə imə, uə? !Əwəh!

⁴¹ Mərig havəhsi-pən narimnar kimi yavən has minə yerkin agien, kini narimnar fam apa iruə irəmiə mine in apa imə tuksatuatuk mhahuvə.

⁴² “Mərig, !awi, kimiə Farisi minə! !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kimiə nakasəri-pən huvə loa yamə mine khamar əmə tuk əmiə tuk nəri-pənien, rəmhen kin in e naksəri-pən loa yame ramni mə takasəkeikei mhavəh kwesris mine onion* ye nəsimien vi mhavəhsi-pən kimi Kughen. Mərig naksəpəh Loa yamə mine kasəkupən, iriə e, nakhapəh nisorien nar yame ratuatuk minə kimi narmamə, kini mhapəh nisorkeikeiyen Kughen. To nakpisəri-pən Loa yamə mine kasəkupən a, mīpisəri-pən min Loa minə tiksīn.

⁴³ “Kimiə Farisi minə, nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə meinai naksorkeikei mə takhavən misəkwətə əkupən əmə ye nimə kape nofuginien. Mine in apa ye maket, naksorkeikei mə narmamə tuksaowīə kin əmiə ye nisaiyen.

⁴⁴ “Kimiə Farisi minə, naksəmkimik rəmhen kin suranə ye yermamə yame rikinar rhorukin. Narmamə kasəriwək əsuun, miseinein kimnhavən ye kwənmmaan kape nimhəyen.”

⁴⁵ Kini yemhajoun kirik kape Loa kape Moses rīni-pən tuk Yesu mīmə, “Yhajoun. Nakni nəgkiarien minə e, mamoriah min əmawə kin.”

⁴⁶ Mərig Yesu rīmə, “!Kimiə namhajoun kape Loa kape Moses! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə meinai kimiə nakhapik-pən nar pam minə kimi narmamə mə tukhapik. Mərig nakhapəh nhawəsi-pənien kwermimiə mə taksasitu irəriə tuk nīpikien.

⁴⁷ Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə. Meinai kimiə nakasor huvə pən marə marə ye suranə kape profet kape Kughen minə, mərig rīpmiə minə atuatuk kimishopni əriə.

⁴⁸ Naksor-pən huvə marə marə ye suranə kape profet kape Kughen minə, ramhajoun mə rikimiə ragien tuk nar yame rīpmiə minə kimisor, in e kimishopni profet minə.

⁴⁹ Kini tuk nar e, Kughen yame nirkunien kafan rehuə, ramni mīmə, ‘Yo jakher-pən kin kafak profet minə mine aposol minə tukhavən misəgkiar kimi əriə, kini mərig iriə tuksor nəmhəyen kimi tiksīn, mīshopni tiksīn.’

⁵⁰ Ror məknakin mə Kughen tukrəkir əmiə rəmhen kin mə kimiə atuk nimishopni profet minə m-fam kafan. Kini In tukror narpīnien kimi əmiə tuk nimhəyen kapəriə. Iriə yame mine kimisarə ye nīrikakunien kape tōkrei tanə meriaji-pə ai taktəkun-

⁵¹ profet minə fam yame kimnhopni əriə rīrikakun ye Ebel muə meriaji-pə Sekaraea, yame rīmamhə ye Nimə Ehuə kape Kughen ye kwenimrhei tebol mine kwənmmaan rhakə.† Nəfrakisien mə kimiə e towei mine Kughen tukror narpīnien kimi əmiə.

⁵² “Kimiə nəmhajoun kape Loa kape Moses. Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə, meinai kimiə nakharkun pawk swatuk yame Kughen rorkeikei, mərig nakhapəh nisəri-pənien, masərer əswasig kin narmamə yamə mine khamə tuksəri-pən.”

⁵³ Kini Yesu rītərhav ye nimə a, meriwək mamvən, kini nəmhajoun kape Loa minə mine Farisi minə, niemhaa rhai əriə. Rīrikakun ye nīpig a, kimisor tikmir iriə min. Misaiyoh-pən kin naiyohyen skai rehuə kimin

⁵⁴ mə tuksəm nəgkiarien kirik kafan yame tukhani hah In iran.

* **11:42:** Yesu rīpəh nīniyen kwesris mine onion, mərig rīmīni nəvīgīnien mir e “dill mine kumen”. Nīmar nai yamə mine nəmiovriə ramapien huvə yame kiwəh-si-pən ye nəvīgīnien. Loa ye Dut. 14:22-29; 26:12-15, mine Lev. 27:30-33 ramni mə tukaməkeikei kiwəhsi-pən nīpar nəsimien vi kimi Kughen. Farisi minə kimisəri-pən huvə loa minə e, mərig kimnhapəh nisəri-pən huvəyen loa yame ramni mə tuksorkeikei Kughen mine narmamə. Loa e raməmīr ye Dut. 30:16.

† **11:51:** Pəh nien mə Sekaraea e rīm Jon Baptaes. Nakəm stori kape Sekaraea kupən ye 2 Kron 24:20-22.

12

Pəh norien mine nəgkiarien kapətawə tukror kirikianə
(*Mat 10:19-20, 26-33; 12:32*)

¹ Kini ye nipiḡ a, narmamə khapsaah kimnhauə kirikianə, to kipəh nəhueikin-famien əriə. Məriḡ narmamə kwənhapsaah pik, kini mhasig-ta-sig-ta əriə minə. Kini Yesu ririkakun maməḡkiar kimi kafan narmamə minə, mimə, “Kimiə, takasəriḡ əmiə tuk yis kape Farisi minə, yis e in e nəgkiarien kapəriə rhuvə məriḡ nəriḡien kapəriə rəmkimik.

² Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvriḡ əpis, kini məriḡ tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.

³ Nəgkiarien yame nakhani yenpiḡ, tukəriḡ yeraan. Nəgkiarien yame nakhani ye nəkwai nimə, tukni-ərhav ye swatuk.”

Kughen rorkeikei pik ətawə mamarha huvə tuk ətawə

⁴ Kini Yesu rimə, “Kafak narmamə minə, yakamni-pre tuk əmiə mə takhapəh nhaginien kin narmamə yamə mine kharkun nhopniyen nipraimie, meinai kwasig ikin, to khapəh nisə-ḡhas-preyen nar kirik kimi əmiə.

⁵ Məriḡ yakamni-ərhav yermamə e kimi əmiə mə ratuatuk mə takhagin kin. Takasəkeikei mhagin kin Kughen, meinai tukmə In rhopni yermamə kirik, In rirkun narakikin-pən-ien in apa ye nap ehuə. Əwəh, nəfrakisien, yakamni-pre tuk əmiə mə takasəkeikei mhagin kin Kughen.

⁶ Nar apnapig keihap in rikəskəh pik, kivəh nimrin kwaji mane əmə, məriḡ Kughen ramarha huvə tuk əriə.

⁷ Kini nimraghien kapəmie rapita nimraghien kape keihap. Kini tukmə Kughen ramarha huvə tuk keihap ramhajoun pən mə tukraməkeikei mamarha huvə əmiə rapita. Nəfrakisien, nar apnapig nimar nikwənemie in nar kəskəh, məriḡ Kughen raməvheikin fam muirkun ta mə kuvhuun.

⁸ “Kini yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nhagik ye nimri narmamə, Yo, Ji Yermamə, yo min jakni-ərhav nhagin ye nimri agelo minə kape Kughen mə in kafak yermamə.

⁹ Məriḡ tukmə yermamə ramni-ərhav ye nimri narmamə mə reinein Yo, Yo jakni-ərhav min ye nimri agelo minə kape Kughen mə yakeinein min in.

¹⁰ Kini yermamə yame ramni hah Yo, Ji Yermamə, Kughen rirkun nivəh-si tayen narpinien ye kafan təvhagə hah. Məriḡ yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen, Kughen to ripəh nivəh-si-tayen narpinien kape kafan təvhagə has.

¹¹ “Kini tukmə kərip-ərhav əmiə ye nimə kape nofuginien, uə ye nimri nəmehuə minə, uə ye nimri narmaru minə, mə tukharuk-pre nəgkiarien has irəmie, pəh kimiə takhapəh nisəteriḡ-pikien mə takshawor-pən iran mine mišorpin nəgkiarien kapəriə,

¹² meinai ye nipiḡ atuatur a, Nanmin kape Kughen tukrhajoun əmiə kin naha nəgkiarien yame takasəkeikei mhani-ərhav.”

Takhapəh nisəteriḡ-pikien tuk nimoptanə mine nautə

¹³ Kini nəmə minə a kirik rini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun. Rimik ruamhə ta. Awəh. Uh riki piak mə tukrəwhai narimnar kape rimimru, nivəh-si-pə yame rimimru ruini ta mə kafak.”

¹⁴ Məriḡ Yesu rimini-pən tukun mimə, “Kafak yermamə. Yakirkək ye nəteriḡien e kapəmiru tuk nəwhaiyen kapəmiru narimnar.”

¹⁵ Kini mini-pən tuk əriə mimə, “!Takasəriḡ əmiə! Taksətapig kin əmiə mə takhapəh nisəptigien kin nar. To yermamə kafan nautə rehuə pawk, məriḡ pəh nien mə nautə in nuknei nimraghien.”

16 Kini rimini nuhpikinien kirik mimə, “Yermamə kirik, kafan nautə ripsaah. Kini kafan nəsımien ramor kwənkwan rehuə.

17 Kini rikin raməsik mimə, ‘?Jakhawor pən iran mine? Meinai kafak nimə riphə nəmhenien mə to yakətu-pən kafak nəsımien aikin.’

18 Kini rarar mimə, ‘Rhuvə mə jakor məkneikin. Jakpik ta nimə minə e miwhirəkin min nimə tiksın yame rehuə pik min, mətu-pən kafak nəsımien aikin, mine kafak nautə.

19 Aikin, rikik tukraməsik mə kafak narimnar ripsaah rəmhen tuk newk ripsaah. Kini jakapis kin norien narimnar, məvigin, mamnim, mamərig əmə nagienien mamvən.’

20 Mərig Kughen rini-pən tukun mimə, ‘!Ik nakeno-eno! Taktəkun əmə, tuk yenpig, nakmhə. ?Kini rhawor ye kafam narimnar e yame nimnəwhai kəji?’

21 Kughen tukror məknakin kimi narmamə yamə mine kasəwhai kəji nautə ripsaah mə kapəriə əmə, mərig rikiriə riphə nəsik-pikien norien huvə yamə mine Kughen rorkeikei.”

Tukhapəh nisətərig-pikien tuk neipən mine nəviginien, meinai Kughen rorkeikei atawə, mavəhsi-pə fam narimnar kimi atawə

(Mat 6:19-21, 25-34)

22 Kini Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Tuk nar a, yakamni-pre tuk əmiə mə, takhapəh nisətərig-pikien tuk nimraghien kapəmiə mə taksən naha. Kini takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar kape nıpraimiə mə ‘?Yakwəseinein mə jakhawəhsi-pən naha?’

23 Takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar minə e, meinai nimraghien kapəmiə rapita nəviginien, kini nıpraimiə rapita neipən.

24 Səm-ru man minə. Khapəh nisəsımien, mhapəh nisərhakinien nəviginien, mhapəh nisətu-yen nəriə nəviginien ye nəkwai nimə. Mərig Kughen raməvigin əriə. !Mərig Kughen rorkeikei pik əmiə rapita yame rorkeikei man minə!

25 ?Tukmə nakətərig pik tuk nimraghien apomh kafam, nakirkun mə to rasitu iram nakarə min rəpomh uə? !Nikam! Norien kape nətərig-pikien to riphə nəsik-əpnis-pənien aoa kirikianə ye nimraghien kapəmiə.

26 ?Mərig tukmə nakseinein norien nar kəskəh a, mərig rhawor e nakasətərig pik tuk narimnar pisin pisin ye nimraghien kapəmiə?

27 “Rikimiə tukraməsik jiji nai yamə mine kamhavirus. Iriə khapəh nisorien wok, mhapəh nhajirien kapəriə neipən. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə King Solomon kupən, kafan nautə rehuə pawk, kafan neipən rhuvə pawk, mərig riphə nihuvə-pikien mapita jiji nai minə a.

28 Jiji nai minə a kashaktə tuk nipig kwakwə əmə, kəni rikwamer kin, kivaan əriə ye nap. Mərig Kughen ramor əriə kamhavən ye neipən huvə. ?Mərig kimiə nakharkun mə Kughen tukrivəhsi-pre neipən kimi əmiə uə nikam? !Əwəh! Kafak narmamə minə. Kapəmiə nhatətəyen in rəkəskəh əmə.

29 “Riphə nihuvəyen mə rikimiə tukrivən pik tuk nəviginien mine ninimien. Takhapəh nisətərig-pikien tukun,

30 meinai narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen ye Kughen, rikiriə ramvən tuk narimnar minə a. Mərig Rimimiə rirkun narimnar yamə mine takamhavəh tuk nimraghien kapəmiə.

31 Mərig taksor mə narmaruyen kape Kughen, pəh in tukrərer əkupən ye nimraghien kapəmiə, kini Kughen tukrivəhsi-pre narimnar kape nimraghien e ye tokrei tanə kimi əmiə.

32 “Kimiə e sipsip minə kafak, kimiə kwatiksın əmə, mərig takhapəh nhaginien meinai Rimimiə rikin ragien pik mə In tukramarmaru irəmiə, mamarha huvə tuk əmiə. Kini kimiə min taksarmaru kimiə min.

³³ Taksor salem kin kapəmiə narimnar, mhavəhsi-pən mane iran kimi yavən has minə. Tukmə naksor məknakin, rəmhen mə naksor nītip kapəmiə yame to rīpəh nīmətītien tuk nīpig kirik. Misərəhu-pən nətərigien kapəmiə ye narimnar yame rhuvə apa ye rao ye neai. Kini ikin aikin a, to yəkrəh minə khapəh nhavən-pakəyən ikin, kini to ivn* minə khapəh nisəsien narimnar aikin.

³⁴ Yakamni məkneikin meinai, ikin pukhaa kapəmiə narimnar huvə minə kamhaswin ikin, rikimiə tukrivən ikin.”

Narmamə kape Yesu tukasəkeikei masərer matuk tuk nīrerig-pə-minien kafan

³⁵ Kini Yesu rimə, “Takasərer matuk nīpig mīfam, rəmhen kin yame nakamhawəhsi-pən neipən minə kape wok, uə rəmhen kin yame nakasarha huvə tuk kapəmiə laet minə mə tukamhauək ye nīpig mīfam.

³⁶ Takasəkeikei misəmhen kin yorwok minə kape yemehuə kirik yame ramsi-pən ye lafet kape mared yame kimnor pə pə əmə. Tukmə rīrerig-pən iman yerkwānu, məsik-əsik tapig, taktəkun əmə kafan yorwok minə tuksəhitə ye tapig mhamə tukruə imə.

³⁷ Yorwok minə kafan yamə mine kasarha masərer matuk ye nīpig yame yamehuə kapəriə ramuə, iriə tuksərig huvə. Nəfrakisien, yakamni tuk əmiə mə, yamehuə a in tukreiwaiyu mivəhsi-pən neipən kape yorwok əmə kirik, mokrən kin əriə mə tukhauə misəkwətə, kini in rarha huvə tuk əriə maməvigin əriə rəmhen kin mə in yorwok kapəriə.

³⁸ Kini tukmə yamehuə ramuə pawk yenpig, uə ye kwəsum-nīraanien, mərig yorwok minə kafan kasərer matuk əmə, kini in tukror huvə-pən pik kimi əriə.

³⁹ “Kini kimiə takasəkeikei mharkun mə, tukmə yermamə kirik rirkun nīpig atuatur yame yəkrəh tukruə ye kafan nīmə mə tukrəkrəh, kini in to rīpəh napirien, mərig tukramərer matuk mamarha huvə tuk kafan nīmə mə yəkrəh tukripəh nivənien imə.

⁴⁰ Kini kimiə, nīpig mī-fam, takasəkeikei misərer matuk meinai Yo, Ji Yermamə, jakrerig pə min ye nīpig yame kimiə nakseinein.”

⁴¹ Kini Pita rimini-pən tukun mīmə, “Yermaru. ?Nakamni-pə nuhpikinien e kapəməwə əmə, uə kape narmamə mī-fam?”

⁴² Kini Yesu Yermaru rimə, “?Pa e yorwok yame rirkun nar, kini mamor kafan wok ye nīpig m-fam ye norien yame rhuvə? ?Kini yemehuə kirik to rīvəh-si haktə pa nhagin mə in tukrameihuə ye yorwok minə kafan, mivəh-si-pən kapəriə nərokien, in e nəriə nəviginien?

⁴³ Əwəh. Nīpig yemehuə kape kwən a ramtərhav-pə, kini məm mə in ramor huvə kafan wok, kini in tukror huvə-pən kimi yorwok a.

⁴⁴ Nəfrakisien, yakamni-pre tuk əmiə mə yemehuə in tukrivəhsi-haktə yorwok a mə tukruə mamehuə ye narimnar m-fam kafan.

⁴⁵ ?Mərig rhawor? Tukmə ror yorwok a rikin tukruh mīmə, ‘Kafak yamehuə ramor tan pən tuk nuəyen.’ Kini mirikakun mamuh yorwok minə nīpiraovin mine narman, mamvən, maməvigin, mamnim, mamapis. ?Kini yamehuə kafan tukrhawor?

⁴⁶ Yemehuə kape kwən a tukritərhav-pə tukun ye nīpig kirik yame in to rīpəh nirkunien mīpəh nərer matukien tukun. Kini Yermaru tukrərpni, mərəsis-ərəsis, marakikin-pən imei narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

⁴⁷ Yorwok a yame ruirkun ta nəgkiarieren kape yamehuə kafan, mərig rīpəh norkeikeiyen mə tukrarer matuk mamor wok minə a, tukup in, rərig nəmhəyen.

⁴⁸ Mərig yorwok yame rīpəh nirkun-huvəyən nəgkiarieren kape yamehuə, kini mamor narimnar yame rīpəh natuatukien, yame tukraməkeikei mivəh narpinien iran, tukup mar əmə in. Tukup mar əmə yorwok e meinai yermamə yame Kughen rīvəhsi-pən

* 12:33: Nəgkiarieren kape Gris ramni “Ikin aikin a, to popahuk rīpəh nəsius narimnar aikin.” 12:33: Luk 18:22
12:35: Mat 25:1-13 12:39: Mat 24:43-44; 1 Tes 5:2 12:44: Mat 25:21,23 12:46: Mat 24:45-51 12:47: Jem 4:17

narimnar ripsaah kimin, in tukramækeikei mor narimnar ripsaah. Kini yermamæ yame kæræhu-pæn narimnar ripsaah ye kwermîn, tukaiyoh-pæn kin narimnar rehuæ tukun.”

Yesu ramæwhai narmamæ kafan minæ mine narmamæ yamæ mine khapæh nhaniyen næfrakisien iran

⁴⁹ Kini Yesu rimini mimæ, “Yo yakwauæ mæ jakæræhu-pæn nap ye tanimtanæ, kini taktækun ai, nap a to rîpiuæk ta; rikik rîpiagian.

⁵⁰ Mærig nîpig æutæn† kirik tukruæ ye kafak nimraghien, kini rikik ræmhæ tukun meriaji nîpig yame tukror infamien iran.

⁵¹ ?Rikimiæ ramæsik mæ jakæræhu æmæ næmærinuyen ye tanimtanæ uæ? !Nikam! Pæh nien mæ yimauæ mæ jakæræhu næmærinuyen, mærig yimauæ mæ jakor narmamæ kasæwhai æriæ minæ.

⁵² Kini taktækun ai, tukmæ narmamæ kirkirip yerkwanu kirik, kini tuksæwhai æriæ minæ, kisisar kirhek kiraru, kini kiraru kawhek kisisar.

⁵³ Rim narman tukshek nîpikwarien minæ kapæriæ; kini nîpikwarien minæ tukshek rimriæ minæ; kini nisîn nîpiraovîn minæ tukshek nîpiakwæskwæh minæ kapæriæ; kini nîpiakwæskwæh minæ tukshek nisînriæ minæ; kini kuhu nîpiraovîn minæ tukshek yasunriæ minæ. Kini yasunriæ minæ tukshek kuhuriæ minæ.”

Tukasækeikei mharkun nîprai nîmtætien yame Kughen ramor kimi atawæ (Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Kini Yesu rimini-pæn tuk nukwao ehuæ mimæ, “Tukmæ nakasæm napuæ rærer, nakharkun mæ næhig natukrip.

⁵⁵ Kini tukmæ nakasæm mæ nuwig ravus jihin, nakharkun mæ nîpig kape næpan-æpanien ruauæ pakæ.

⁵⁶ !Eh! !Kimiæ næmarpækao has minæ! Kimiæ nakhamæ nakharkun pik nar, mharkun nîprai nîmtætien ye tokrei tanæ mine ye neai, ræmhen kin napuæ, uæ jihi nai minæ. Mærig nakhapæh nharkunien nîprai nîmtætien e yame Kughen ramor kimi æmiæ ai taktækun.

⁵⁷ Takasækeikei misæri-pæn swatuk yame ratuatuk mæ taksæri-pæn.

⁵⁸ Tukmæ yermamæ kirik rimæ tukrærip ik ye nimri mirh, kini tukmæ nakramæ takwæriwæk kwis miravæn ye nimri mirh, rhuvæ mæ takawækeikei mwækupæn mwæræhu næmærinuyen tuk æmiru minæ, tamæ, rækækin ik mivæn ye nimri mirh. Kini yamehuæ kape kot reighan-pæn kin ik ye kwermi polis. Kini polis riræh ik mivæn mætapiæ æsigin ik ye kalabus.

⁵⁹ Kini yakamni-pre tuk ik mimæ, tukmæ ror mæknakin, to nakpæh napien ye kalabus meriaji takarpin fam.”

13

Sarar ye nærigien kapæmiæ tuk tævhagæ has, tamæ nakhamæ

¹ Kini ye nîpig a, narmamæ tiksîn kimnhauæ mhani-pæn tuk Yesu mæ næmæ Galili tiksîn kamhauh nar miragh minæ mhamæ tuksor sakrefaes kin kimi Kughen, kini aikin, mobael minæ kape gavman e Paelat kimnhauæ mishopni æriæ.*

² Kini Yesu rini-pæn mimæ, “?Rhawor? ?Nakhamæ ta mæ nimhøyen skai a yame rimivæh æriæ ramhajoun pæn mæ iriæ næmæ has rapita narmamæ apnapig minæ apa Galili uæ?

³ Nikam. Yakamni-pre tuk æmiæ mæ riræh norien mæknakin. Mærig tukmæ nakhapæh nisararien ye nætærigien kapæmiæ ye norien has minæ kapæmiæ, kini kimiæ fam takpiasækeikei mhamæ.

12:48: Mat 10:34-36 † **12:50:** Nægkiarien kape Gris ramni “Baptaes,” mærig ikin e nîpran ramni nîpig æutæn kirik.

12:50: Mak 10:38-39 **12:53:** Maeka 4:6 **12:59:** Mat 5:25-26 * **13:1:** Narmamæ kimisærig nævsaoyen kin, mæ gavman kape Paelat rimavan ye nimæ rhakæ kirik, mhopni narmamæ ye nîpig yame kimnhauæ masæhuak, kisakur. Mæ nar a gavman rimnor ramor naurisien. **13:2:** Jon 9:2

⁴ Uə jakni mīn ye narmamə iriə m-fam 18 yamə mīne nimə apomh a yame kamni kīmə Saeloam rīmamīr mohtərəkīn əriə, khamhə. ?Nakhamə ta mə nīmhəyən skai yame rīmivəh əriə ramhajoun-pən mə iriə kīshas rapita narmamə apnapīg mīnə apa Jerusalem uə?

⁵ Nīkam. Yakamni-pre tuk əmiə mə rīpəh norien məknakin. Mərig tukmə nakhapəh nīsararien ye nətərigien kapəmiə ye norien has mīnə kapəmiə, kīni kīmīə fam takpiasəkeikei mhamə.”

⁶ Kīni Yesu rīmoh nuhpīkinien kīrik mīmə, “Yermamə kīrik rīmīhu nai kīrik e figtri, apa ye kafan nəsīmien. Kīni newk mīnə tīksīn ruə mīvən, kīni kwən a ramaiyu-pən məsiəkun, məm rīpəh nīkuəyən.

⁷ Kīni mīni-pən tuk yermamə yame ramarha tuk nəsīmien mīmə, ‘Ǝm-ru. Yīmauə məsiəkun kwənkwai figtri e mīwəh newk kīsīsə, mərig yakpəh nəmien kwənkwai nai kīrik. Ǝrəru ta. Rīpəh nəmhenien mə tukrərer əswasīg kīn nīmoptanə ye nəsīmien.’

⁸ Kīni kwən yame ramarha tuk nəsīmien rhorpīn nəgkiarien mīmə, ‘Yemasur. Pəh rīvəh mīn ru newk kīrikianə, pəh jakīkīr-pən nīmoptanə huvə kīmīn.

⁹ Kīni tukmə ramkuə ye newk aikīn, kīni rhuvə əmə. Mərig tukmə rīpəh nīkuəyən, pəh kərəru ta.’ ”

Yesu rīmnor huvə piraovīn kīrik ye Sabat

¹⁰ Kīni ye Sabat kīrik, Yesu rīnaməvhag kīmī narmamə apa ye nəkwai nimə kīrik kape nofuginien.

¹¹ Kīni piraovīn kīrik aikīn yame nanmīn has rīmnəmīr-pən iran mīvəh newk 18. Mor nīmēitaan ramīrpəvīn ye nīpīg mīfam, to rīpəh nərer-atuatuk-ien.

¹² Kīni Yesu rəm in, rokrən kīn mə tukrərer kupən ye narmamə, mīni-pən tukun mīmə, “Piraovīn. Yo yakwərisīn ta kafam nəmhəyən, to rīpəh nīraptərəkīn-mīnien ik.”

¹³ Kīni Yesu rərəhu-pən kwermīn mīr iran, məkneikīn rərer atuatur mīhuvə, kīni maməgnəgīn Kughen.

¹⁴ Niemhaa rhai yermamə yame ramehuə ye nimə kape nofuginien, meinai Yesu rīmnor huvə pian a ye Sabat. Kīni mīni-pən tuk narmamə mīnə mīmə, “Nīpīg sikis kape norien wok kapəmiə. Nakharkun nhauəyən ye nīpīg mīnə a pəh In ror huvə əmiə. Mərig ye Sabat, takhapəh nhauəyən mə In tukror huvə əmiə.”

¹⁵ Kīni Yesu Yermaru rīni-pən tuk əriə mīmə, “!Kīmīə nəmarpəkao hah mīnə. ?Kīmīə pa nhagin ramrīsīn kafan dongki mīne kao ye Sabat, mə tukrəsīg mīvən mə tukrīnim nu? Mə kīmīə m-fam naksor wok məkna.

¹⁶ Kīni ye norien əmə a in a, ratuatur əmə mə yo jakrīsīn pian e ye nəmhəyən kafan, mīvəh mīragh in ye Sabat. Pian a, in kwənərəus kīrik kape Ebrahim, kīni Setan rīmīrkwəji ətərəkīn in kape newk 18.”

¹⁷ Yesu raməgkiar məknei, kafan tīkmīr mīnə kīmīsauris. Kīni narmamə mīfam, rīkiriə ragien tuk wok huvə yamə mīne Yesu ramor irəriə.

Narmaruyen kape Kughen ramehuə ye nəsānīnien kafan (Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Kīni Yesu rīmīni mīmə, “?Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kīn naha nhagin? ? Jakni naha nhagin riumhen?

¹⁹ Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kīn kwənkwai mastad, kīni yermamə kīrik rīmivəh mīhu ye kafan nəsīmien. Kīni kwerun rhaktə mehuə, kīni man yerpīrig mīnə kamhauə masor-pən nīmairiə ye rəgrəgīn.”

²⁰ Kīni mamni mīn mīmə, “Jakamhajoun narmaruyen kape Kughen mīmə riumhen naha?

21 In rəmhen kın yis kirik yame piraovın kirik ramərap-pən ye flaoa yame kamor-pən ye besin ehua, kını rher əpu fam flaoa raməsiis mamehua.”

Swatuk kəskəh
(*Mat 7:13-14, 21-23*)

22 Kını nıpig Yesu rımnəriwək mamvən Jerusalem, maməwhag kını narmamə ye taon ehua mınə mine yerkwanu mınə.

23 Kını kwən kirik raiyoh-pən In mımə, “Yermaru. ?Kughen tukrivəh mırəgh narmamə kwatıksın əmə uə?”

Kını Yesu rını-pən tuk əriə mımə,

24 “Yakamni-pre tuk əmiə mə kimiə takasəkeikei misarkut pik mhamə takhavən misauru-pən ye kwəruə yame rəkəskəh, meinai narmamə khapsaah kisarkut mhamə tukhavən imə, məriğ to khapəh nhavəniən.

25 Məriğ tukmə Yermamə, yame kafan a nimə, tukrərer mətapıg ye kwəruə kafan, kını kimiə yamə mine nakhapəh nisauru-pən-hanəyen ye kwəruə, takasərer iruə masəsik-əsik tapıg mhamə, ‘Yermaru. Əhitə ye kwəruə tuk əmawə.’ Məriğ əmə jakni mımə, ‘!Ah! Yakeinein əgkəp əmiə.’

26 Kını kimiə taksokrən mhamə, ‘Yermaru. Kitawə kimisəvıgın kwis. Kını Ik nımnhajoun əmawə apa iməməwə ikin.’

27 Məriğ Yo jakni mımə, ‘Yo yakamni-pre tuk əmiə mımə, yakeinein əgkəp əmiə. Kimiə m-fam yor təvhagə has mınə. !Havən isok tuk Yo!’

28 Ye nıpig a, kimiə taksəm Ebrahim mine Aesak mine Jakob mine profet kupən mınə kasarə ye rao ye neai ikin Kughen ramarmaru ikin, məriğ kimiə takasərer iruə, kını tukarak-ərhav kın əmiə, takasəsək, misokwəruə, masəriğ rahah.

29 Kını narmamə tukhasi-pirə, mhasi-fiak, mhasi-prah, mhasi-pihıu, mhavən misəkwətə misəvıgın ye rao ye neai yame Kughen ramarmaru ikin.

30 Kını rhuvə mə takharkun mhamə narmamə mınə e kasəkupən tukpihauə mhakwasıg, kını yamə mine kamhakwasıg tukpihauə mıpisəkupən.”

Yesu rıkin rəpou tuk nəmə Jerusalem
(*Mat 23:37-39*)

31 Kını ye nıpig a, Farisi mınə tıksın kımnhauə mhani-pən tuk Yesu mhamə, “!Eh! Rhuvə mə takitərhav eikin e mamvən, meinai Herod rorkeikei mə tukrhopni Ik.”

32 Kını Yesu rını-pən tuk əriə mımə, “Herod in yor kiko iko rəmhen kın kuri aparı yame ramən nar mırə. Takhavən mhani-pən tukun mə Yo yakmə, ‘Əm-ru. Nıpig kwakwə əmə aikin ramarə, yame Yo jakəko ta nanmın has mınə ye narmamə, kını mor huvə nımhəyen kape narmamə. Kını nıpig kısısər ror infamien, kını jakərkin kafak wok.’

33 Nar apnapıg əmə Herod rımə tukrhopni yo, məriğ Yo jakaməkeikei məri-pən kafak swatuk mamvən ai taktəkun mine tikianakwamer mine tuknahu mivən mıtərhav-pən Jerusalem, meinai ikin əmə aikin a kamhopni profet kape Kughen mınə ikin.

34 !Awəh, nəmə Jerusalem, nəmə Jerusalem! Kimiə nakashopni profet mınə kape Kughen. Kını narmamə yamə mine Kughen rımnher-pre kın əriə tuk əmiə, nakwəsarkwhopni fam əriə kın kapier apıg. Nıpig rıpsaah yakorkeikei mə jakəpkəfugın əmiə maməm huvə əmiə rəmhen kın yame man ramauu tını mınə, məriğ kimiə nakasəpəh.

35 Məriğ kimiə nakharkun mə Kughen rımnəpəh əmiə. Kını yakamni-pre tuk əmiə mə to nakhapəh nisəm-mınien Yo mhavən miseriaji takhani mhamə, ‘Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru.’ ”

14

Yesu rimavən imei Farisi kirik

1-2 Ye Sabat kirik, Yesu rimavən ye nəkwai nimə kape yemehuə kirik kape Farisi minə mə tuksəvigin. Kini apa Yesu ramkwətə ikin, kwən kirik ramhə kin nəmhayen e kəsis ramkwətə ipakə tukun. Kini narmamə kimisəm Yesu mə tukrhawor.

3 Kini Yesu raiyoh-pən nəmhajoun minə kape Loa kape Moses mine Farisi minə mimə, “?Rhawor? ?Loa rameighan kin mə yermamə kirik rirkun nivəh-miraghien narmamə yamə mine kamhamhə kamhamragh min ye Sabat uə nīkam?”

4 Mərig iriə khapəh nisəgkiarieren. Kini Yesu rirap kwən a mor huvə min nīpran, mher-pən kin ramvən.

5 Kini mini-pən tuk əriə mimə, “?Tukmə kimiə kirik, kafan kwajikovə*, uə kafan kau rivə-ərhav pikin ye nəkwai nimir ehuə ye Sabat, kini tukrhawor? In tukraməkeikei mivən mirəh-sihaktə aihuaa əmə. ?Pa e irəmiə in to rirəh norien məkneikin? Rirkək.”

6 Kini nəgkiarieren kapəriə rirkək.

7 Kini Yesu rimməm narmamə tiksın yame kimnokrən kin əriə tuk nəviginien a, kini khauə imə misorkeikei mə tuksəkwətə kupən ye narmamə, ye kwənmhaan kape nisaiyen. Kini Yesu rini-pən nuhpikinien tuk əriə mimə,

8 “Tukmə yermamə rokrən kin ik mə takvən tuk nəviginien kirik kape narkurəkien, takpəh nivəniən məkwətə kupən ye kwənmhaan kape nisaiyen. Tamə yermamə kirik in yerpərig pik rapita ik ruə,

9 kini yamehuə kape nimə tukrini-pre tuk ik mimə, ‘Eta. Pəh kwən e tukrəkwtə-pre ikin en.’ Kini takauris meinai takaməkeikei mivən məkwətə yetanə, ikin kipəh nisaiyen əjir ikin.

10 Mərig tukmə yermamə kirik ramokrən kin ik mə takvən məvigin ye lafet kirik, kini rhuvə mə takvən məkwətə-pən ikin kipəh nisaiyen əjir ikin. Tukmə ror yamehuə kape nimə tukruə mini-pre tuk ik mimə, ‘Yo kirik, yuvən məkwətə kupən ye narmamə, ye kwənmhaan kape nisaiyen.’ Ramni-pre məkneikin tuk ik, mivəhsi-haktə nhagim ye nimir narmamə mi-fam apa imə.

11 Yakamni-pre məknai meinai yermamə yame ravəhsi-haktə atuk in mə tukreihuə, Kughen tukrivəhsi-əhu in. Mərig yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-sihaktə in tukreihuə.”

12 Kini Yesu rimini-pən tuk yemehuə kape nimə mimə, “Kini tukmə nakamor nəviginien ehuə kirik yenpig uə yeraan, takpəh nokrənien kin ik minə tiksın, mine piam minə, mine kafam kwənərəus minə, mine narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə yame mine kisarə ipakə tuk ik. Tamə, iriə kisokrən min kin ik mə takvən məvigin kimiə miriə, misarpin tai nar yame nimmor irəriə.

13 Mərig tukmə nipig nakmə takor lafet kirik, takaməkeikei mamokrən kin yavən has minə, mine narmamə yamə mine nikariə rimhə, mine nimirin pis minə, mə tukhauə nakasəvigin kwis kimiə miriə.

14 Iriə to khapəh nisarpin-preyen tai norien a, mərig Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kim ik. Kini ye Nipig Kwasig, nipig narmamə yamə mine kisatuatuk tukhamragh min, kini Kughen tukrərok ik iran.”

Yesu rimini nuhpikinien kape nəviginien ehuə

(Mat 22:1-10)

15 Kini iriə kirik aikin raməvigin, mamərig nəgkiarieren a, kini mini-pən tuk Yesu mimə, “!Nar huvə kirik e, nivəniən apa ye rao ye neai, ikin Kughen ramarmaru ikin, maməvigin ye lafet ehuə kafan!”

14:3: Luk 6:9 * 14:5: Kopi akwas tiksın kape Niutesteman khapəh nhaniyen “kwajikovə” mərig kamhani “dongki.” 14:5: Mat 12:11; Luk 13:15 14:8: Prov 25:6-7 14:11: Mat 23:12; Luk 18:14 14:14: Jon 5:29 14:15: Luk 13:29

16 Mərig Yesu rimi-pən tukun mimə, “Nipig kirik, yermamə kirik rimə tukror nəviginien ehuə kirik kafan, kini markupig, mini-pən tuk narmamə khapsaah mə tukhauə misəvigin kwis iriə min.

17 Kini rinor ta nipig kape nəviginien, mher-pən kin kafan kirik yorwok mə tukrivən mini-ərhav pən tuk narmamə yame rimnokrən-ta kin əriə mimə, ‘Hauə misəvigin, meinai yaknor apnəpeinə ta ye nəviginien.’

18 “Mərig iriə m-fam kimisəpəhs-pən, mhamə to iriə khapəh nhavəniən. Kirik rimnəkupən mini-pən tukun mimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehuə mə to yakpəh nurəyen. Yimivəh nimri nimoptanə kirik, kini jakaməkeikei mivən məsiəkun.’

19 Kini kirik min rimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehuə mə to yakpəh nurəyen. Yimivəh nimri kau ten, kini jakaməkeikei mivən məm pi pom wok minə kapəriə.’

20 Kini kirik min rimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehuə mə yimnarkurək pə pə əmə, to yakpəh nurəyen.’

21 Kini yorwok rimauə mini-əsah pən tuk kafan yemehuə. Kini yemehuə ai rikin rəmhə pik, kini mini-pən tuk kafan yorwok mimə, ‘Ita. Yuvən aihuaa, apa ye swatuk mine ikin minə tiksın ye taon a məm yavən has minə, mine narmamə nikariə rimhə, mine nimrin pis minə, mine yamə mine nihuriə rahas, mikir əriə, mhauə.’

22 Kini in ror nar a yame yemehuə rimi-pən tukun, kini mərərig-pə mini-pən mimə, ‘Yemehuə. Narimnar fam yame nimini, yo yaknor fam. Mərig nəviginien rehuə aikin, kini nimə rəmhen min tuk narmamə tiksın.’

23 Kini yemehuə rimi-pən tuk yorwok mimə, ‘Ita. Yuvən ye swatuk, mine ikin minə fam iruə ye taon. Yuvən məkeikei kimi narmamə mə tukhauə imə. Nimə e kafak tukraməkeikei mukwar huvə.

24 Mərig yakamni-pre tuk ik mə narmamə yamə mine yimnokrən kin əriə maməkupən, iriə to khapəh nisən-əsigəvinien nəviginien kirik kafak.’ ”

Yermamə kape Yesu tukrəəhu kupən Yesu ye nimraghien kafan

25 Narmamə khapsaah pik kamhakwasig kin Yesu ye swatuk, kini In rarar mini-pən tuk əriə mimə,

26 “Tukmə yermamə kirik rorkeikei mə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mivəh Yo yakəkupən ye kafan nimraghien. In tukraməkeikei morkeikei Yo rapita rimni mine nisini, mine kafan piraovın, mine tini minə, mine piauni minə, mine nowini minə, mine in atuk. Tukmə rıpəh norien məkneikin, in rıpəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə.

27 Kini tukmə yermamə rıpəh neighanien kin mə tukhopni in tuk nhagik, uə rıpəh norien nəkwak, in rıpəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə.

28 “Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivhirəkin nimə apomh kirik, in tukraməkeikei mukupən məkwətə, mirkun huvə mane ye narimnar minə, məm-ru mə kafan mane rəmhen uə nikam.

29 Tamə ririkakun mor nuknen, meinein norien infamien iran, narmamə tuksarh iakei iran

30 mhamə, ‘Im-ru. Kwən a rimirikakun əmə kafan nimə. Mərig reinein norien infamien iran.’

31 Kini tukmə king kirik, kafan mobael, iriə ten taosen əmə, tukmə rərig nəvsaoyen mə king pisin kirik min yame kafan mobael minə twenti taosen kamhauə mə tuksarowagin iriə min, kini in to rıpəh nivən-aihuaayen ye narowaginien. Kwasig ikin ramvən tuk narowaginien, tukraməkeikei məkwətə, mirkun huvə mə in rirkun napitayen tikmir minə a uə nikam.

32 Tukmə rirkun mə to rıpəh napitayen, tukraməkeikei mher-pən kin narmamə tiksın khavən məsəm kafan tikmir minə tiksın nipig khapəh hanə nhauəyen ipakə tukun, misərəhu nəmərinyen.

³³ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə takasəkeikei misəkwətə misəm huvə nımraghien kapəmiə. Tukmə yermamə kirik rıpəh norkeikeiyen mə tukrəpəh narımnar fam kafan mıkwasıg kın Yo, in rıpəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kın kafak yermamə.

³⁴ “Nıgar in nar huvə kirik. ?Kini mərıg tukmə nıgar rəhiu pık, tukhawor kor rhəkın mın?”

³⁵ Rıpəh nəmhenien tuk nar kirik. Tukarakikın əmə. Tukmə kimiə narmamə yame nımətırgımıə rarə, sətərıg huvə kın nəgkiarieren e.”

15

Nuhpıkinien ye sipsip yame rımnerwei (Mat 18:10-14)

¹ Ye nıpıg a, narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has khapsaah kımnhauə mə tuksərıg nəgkiarieren kape Yesu.

² Kini Farisi mınə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kımnhani hah Yesu mhamə, “Ah. Kwən a, rıkin rorkeikei mə yor təvhagə hah mınə tukhavən misəm, kini misəvıgın kwis.”

³ Ror pən, Yesu rımını nuhpıkinien kirik mımə,

⁴ “?Kimiə pa nhagın, kafan sipsip wan hundred, kini kirikianə ramerwei, mərıg rıkin rapəh nəsikien? Tukmə kimiə kirik kafan sipsip rımırkək məknakın, kini in tukraməkeikei mıpəh kafan naenti naen sipsip kasən mənvhirik masərer apa rıpiəpiə ikin, kini in tukrıvən marhakın yame rımnerwei meriaji məm.

⁵ Kini nıpıg tukrəm, kini rırəhsi-haktə mərəhu-pən ye nuran, kini rıkin tukragien.

⁶ Kini nıpıg tukmə rajıərhav-pə yerkwanu, in tukraməkeikei mokrən kın in mınə tıksın, mine narmamə yamə mine kasarə ipakə tukun, kini mını-pən tuk əriə mımə, ‘Hauə, kısagien kwis, meinai yımnam mın kafak sipsip yame rımnerwei.’ ”

⁷ Kini Yesu ramrıpın nəgkiarieren mımə, “Yakamni-pre tuk əmiə mə, rəmhen əmə kın apa ye rao ye neai. Tukmə yor təvhagə hah kirikianə rarar ye kafan nərıgien mıvən tuk Kughen, kini nagienien apa ye rao ye neai tuk kwən a in rehuə, rapita nagienien tuk narmamə naenti naen yamə mine kısıtuatuk mhapəh nısorien nar has kirik yame tukasəkeikei mısasarar ye nərıgiein kapəriə tukun.”

Nuhpıkinien ye mane yame rımırkək

⁸ Kini Yesu rarə mını mın mımə, “Tukmə pıraovın kirik kafan silva mane ten, kini kirik rırkək. ?Kini tukrhawor? Tukrəsiə pən ye laet mahiə marhakın huvə apa imə mıvən meriaji məm.

⁹ Kini nıpıg tukrəm mane a, in tukrokrən kın in mınə tıksın mine narmamə yamə mine kısısarə ipakə tukun, mını mə, ‘Hauə kısagien kwis, meinai yaknəm mane apa kafak yame rımırkək.’ ”

¹⁰ Kini nıpıg Yesu rımnor infamien ye nıniyen nuhpıkinien, mını-pən tuk əriə mımə, “Kini yakorkeikei mə jakni-pre tuk əmiə mə, ye norien kirikianə əmə min, agelo mınə kape Kughen kısagien pık ye nıpıg yor təvhagə has kirikianə ramarar ye kafan nərıgien mamvən tuk Kughen.”

Nuhpıkinien ye ji yermamə kirik yame rımnerwei

¹¹ Kini Yesu ramrıpın nəgkiarieren mamni mımə, “Yermamə kirik, tını yerman kıraru.

¹² Kini yame rəkəskəh iran rını-pən tuk rımriü mımə, ‘Rımık. Əwhai nautə mınə kafam, mıvəhsi-pə kafak ai taktəkun.’ Kini rımriü rəwhai kafan narımnar mıvəhsi-pən kimi əriü.

¹³ Kini rapəh norien tu, tını yame rəkəskəh rırəh kafan, mıvən, mor salem kın, kini mıvəh mane ye nautə mınə a, mıtərhav iməriə ikin, mıvən ye tanə pısın kirik mın isok.

Kini aikin a rimnoriah kafan mane ehuə ye norien yamə mine ravi narigien kafan, mamvən mamvən.

¹⁴ Kini nipig kafan mane rimirkək fam, nikumhə ehuə rimavən piəpiə ye tanə a. Kini nikumhə rinaməs min kwən a; nan nəviginien ruirkək.

¹⁵ Kini rivən mamor wok kimi kwən kirik aikin, kini kwən a rher-pən kin mə tukrivən maməvigin kafan pukəh minə.

¹⁶ [Kini nikumhə rimnəs pik], rikin rivən tuk nəviginien ne pukəh minə, mərig yermamə kirik rirkək mə to riwəhsi-pən nəviginien kirik kimin.

¹⁷ Kini rikin rarə min, mamətərig mə, 'Eh. Taktəkun ai, yorwok minə kape rimik, nəriə nəviginien rehuə rapita, mərig yo yakamarə ikin e, pəh nien mə tuktu, yakəmkərəv mimhə.

¹⁸ Pəh yaktərhav ikin e, mirerig-pən tuk rimik, kini mini-pən tukun mimə, "Tatə. Yo yimnor təvhagə has kimik mine Kughen.

¹⁹ Taktəkun ai, yakpəh nəmhenien mə takokrən kin yo mə narim e yo. Mərig okrən kin yo rəmhen əmə kin yo yorwok əmə kirik kafam."'

²⁰ Kini rarar, meriwək, mamvən mə tukrəm kafan tatə.

"Kini ramuə hanə isok, kafan tatə rimnarha-pən məm, kini rikin rehuə tukun, raiyu, mivən məutəru, mamagien tukun.

²¹ Mərig tini rini-pən tukun mimə, 'Tatə. Yo yimnor təvhagə has kimik mine Kughen. Taktəkun ai yakpəh nəmhenien mə takokrən kin yo mə narim e yo.'

²² "Mərig kafan tatə rokrən kin kafan yorwok minə mini-pən tuk əriə mimə, '!Eh! Havən aihuaa mhavəh kot yame rhuvə pik rapita, mhauə misarkaoh-pən kimin, kini mhavəh ring mhauə mhavəsi-pən ye kwermın. Kini mhavəh sandel mhauə mhavəsi-pən ye nihun.

²³ Kini mharəh kau e yame rəsiis-əsiis, mhauə mhauh, pəh kisor kwis lafet kin kitawə narik,

²⁴ meinai narik e, rəmhen kin mə ruamhə ta, mərig taktəkun ai in ruəmragh min. In rimnerwei, mərig yaknəm min in.' Kini iriə kisor lafet.

²⁵ "Kini ye nipig a, tini yame rehuə, in apa yerki nəsimien. Kini ye nipig ramuə muə ipakə tuk yerkwanu, kini mərig narmamə kasəni nipe, masor danis.

²⁶ Kini rokrən kin yorwok kirik ruə maiyoh in mimə, '!Eh! ?Naha e narmamə kasor?'

²⁷ Kini rini-pən tukun mimə, 'Naorahim ruauə, kini kafam tatə rimoh kau kirik yame rəsiis-əsiis, meinai naurahim rirerig-pə min, kini in rəsanin əmə.'

²⁸ "Kini piauni yame rehuə, rikin rimhə, kini mimə, 'To yakpəh nivənien imə.' Kini kafan tatə ritərhav-pə iruə maməkeikei kimin mə tukrivən imə.

²⁹ Mərig rini-pən tuk kafan tatə mimə, 'Emru. Kimwarə newk ripsaah, kini yakamor wok ikin e rəmhen kin yorwok kirik kafam, kini mipəh nəsikien nəkwam. ?Mərig rhawor, tatə? Nimipəh nivəsi-pəyen nar kəskəh kirik kimi yo rəmhen kin nəni, mə jakor nəviginien kirik kimawə yo minə tiksın.

³⁰ Mərig narim a yame rimnoriah fam kafam nautə tuk nərokien piraovin kape swatuk, kini nipig rirerig-pə yerkwanu, kini nakarar muh kau kirik yame rəsiis-əsiis mamor lafet kin kafan.'

³¹ "Kini kafan tatə rini-pən mimə, 'Narik. Nipig m-fam kirau mik kwarə. Kini narimnar kafak kafam.

³² Mərig ratuatuk əmə mə tuksor lafet e misəvigin meinai naorahim e rəmhen mə ruamhə ta, mərig taktəkun ai in ruimragh min. In rimnerwei, mərig taktəkun ai kwəsəm in.' "

16

Nuhpikinien ye manaja yame ramor norien yame riko-iko

¹ Nipig kirik, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mīmə, “Yermaru kirik, kafan nautə ripsaah, kini in mivəh manaja kirik muə yame ramehuə ye kafan yorwok minə. Kini yorwok minə tiksın khauə mharuk-pən nəgkiarrien has ye manaja a kimi yermaru mhamə, ‘!Eh! Kwən a ramoriah kafam narimnar.’

² Kini rokrən kin kwən a ruə raməgkiar kimin mīmə, ‘!Eh! ?Naha nəgkiarrien yakərig kamni iram? Yakorkeikei mə takvəh fam nəgkiarrien minə kape wok kafam, muə, meinai taktəkun ai jakher ye-rhav kin ik.’

³ “Kini manaja a rimavən, mamətərig kin mīmə, ‘Aweh. Kafak yermaru rorkeikei mə tukrher ye rhav kin yo, kafak wok tukrirkək. ?Kini jakhawor pən iran mine? Nagheek ripəh nəmhenien mə to yakikir nimoptanə [mivəh mane iran], kini yakauris pik tuk nawəyen kin mane tuk narmamə.

⁴ !Eh! Taktəkun ai yakirkun naha nhagin yame jakor, pəh narmamə tukhakir yo mhavən iməriə ikin masarha huvə tuk yo nipig kafak yermaru tukrher ye-rhav kin yo.’

⁵ “Kini manaja rimavən mokrən kin narmamə yamə mine kasor kaon kimi yermaru khauə kirikianə kirikianə. Kini rini-pən tuk yermamə yame rimnəkupən muə mīmə, ‘?Ik nimnor kaon kimi yermaru ye naha?’

⁶ Kini kwən a rini-pən tukun mīmə, ‘Yimipik dram kape nehe olif iriə m-fam wan handred.’ Kini yemehuə rini-pən tuk kwən a mīmə, ‘In əmə e nəkwəkwə kape kaon kafam. Əkwətə aihuaa əmə ru, mirai-pən əmə fifti dram ye kafam nəkwəkwə.’

⁷ “Kini rini-pən min tuk kwən kirik mīmə, ‘?Ik nimnor kaon kin naha?’ Kini rimə, ‘Yimnor kaon kin wan taosen bag wit.’ Kini manaja rimə, ‘Vəh nəkwəkwə kape kaon kafam, kini mirai-pən əmə eit handred bag wit.’

⁸ “Kini kwasig ikin, yermaru kape manaja aperə rimnərig nəvsaoyen kin, marar məgnəgin in tuk kafan norien kape neikuəyen mə in tukrəm huvə atuk in. Norien e ramhajoun mə narmamə ye tokrei tanə, kharkun norien bisnes irəriə minə, mərig narmamə kape nikakien khapəh nharkun-huvəyen norien minə kape tokrei tanə.

⁹ Kini yakamni-pre tuk əmiə mə, sasitu huvə ye narmamə kin mane kape tokrei tanə mə iriə tukhauə kimiə minə tiksın. Kini nipig mane kape tokrei tanə tukrirkək, kini Kughen tukrivəh əmiə mivən apa ye rao ye neai yame ramarə kape rerin.

¹⁰ “Tukmə yermamə yame rirkun narha-huvəyen tuk nar kəskəh kirik rirkun narha-huvəyen tuk nar ehua kirik. Kini yermamə yame ramor norien yame rapəh natuatukien ye nar kəskəh kirik, in tukror norien yame rapəh natuatukien ye nar ehua kirik.

¹¹ ?Ror məknakin mə tukmə kimiə nakhapəh nisarha-huvəyen tuk mane kape tokrei tanə e, yermamə rirkək yame tukreighaan kin əmiə mə takhawəh nar huvə əfrakis, in e narimnar kape Kughen.

¹² Kini tukmə kimiə nakhapəh nisarha-huvəyen tuk narimnar kape yermamə min kirik, kini pəh rikimiə tukripəh nəsikien mə tukvəhsi-pre min kimi əmiə kapəmiə atuk narimnar, meinai, kirkun mə takhapəh nisarha-huvə-minien tuk narimnar minə a.

¹³ “Yermamə rikək yame to ror slef kape yemehuə mir kiraru. To ramor məknakin, tukraməkeikei morkeikei kirik, maməməkin kirik; uə tukraməkeikei mor nəkwai kirik, məpəh kirik. To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine tuk mane.”

¹⁴ Farisi minə kisorkeikei pik mane, kini nipig kimisərig nəgkiarrien minə a, kini misarh iakei ye Yesu.

¹⁵ Mərig In rimini-pən tuk əriə mīmə, “Kimiə nakasor norien yamə mine kasor narmamə rikiriə raməsik mə naksatuatuk. Mərig Kughen rirkun mə rikimiə rahas. Yakamni məkneikin meinai naha nhagin yame narmamə khavəh-si haktə mə in nar ehua, mərig ye nimri Kughen in nar apnapig əmə.”

*Loa tukramarə rerin
(Mat 19:1-12; Mak 10:1-12)*

16 Kini Yesu rimə, “Kamni-ərhav Loa mine nəgkiarien kape profet kape Kughen minə meriaji-pə Jon Baptaes, kini kwasig ikin, kamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen, kini narmamə m-fam kisarkut mə tukhavən misarə aikin.

17 Mərig kipəh niniyen kimə wok kape Loa mine nəsaninien kafan ruirkək. Nikam. Nəgkiarien m-fam kafan kasəmır- yame rehuə minə meriaji-pən yame rəkəskəh əgkəp minə. Loa tukrarə rerin rapita neai mine tokrei tanə.

18 Tukmə yermamə kirik ripəh kafan hanə piraovin, kini mamkir piraovin pisin kirik min mwarə, in ramor təvhagə has. Kini tukmə yermamə kirik rikir piraovin kirik yame kafan yerman rimnəpəh, kini kwarə kwis, kini in ramor təvhagə has meinai in raməkrəh kin piraovin kape yermamə pisin.”

Kwanage kape kwən kirik kafan nautə rehuə mine Lasaros mine Ebrahim

19 Kini Yesu rimini mimə, “Kwən kirik, kafan nautə rehuə rivən ye neipən huvə minə, nimrin rhaktə, kini nipig mifam ramən pik nəviginien huvə minə.

20 Kini yavən has kirik, nhagin e Lasaros, nipran rəmhir-əmhir. Kini kirəh kavən apa ye kwəruə kape yerkwanu .

21 In rorkeikei pik mə tukrən nisimsi nəviginien yame raməsaah-əsaah-pən ye nəpəəg tebol kape yamehuə a. Kini nar kirik rahas min, kuri minə min khauə masəpaih-əpaih nimap minə kafan.

22 “Kini yavən has a rimamhə, kini agelo minə khavəh mhavən apa ye nikar Ebrahim, kwənmhaan kape nisaiyen. Kwən a kafan nautə rehuə, in min rimamhə, kini kinim.

23 Kini in rivən apa ye nap ehuə, mamərig nəmhəyen ehuə, marha-faktə, maməm Ebrahim apa isok, Lasaros apa ye nikarin.

24 Kini mokrən apomh mimə, ‘Tatə Ebrahim. !Aweh! Pəh rikim tukreihuə tuk yo. Her-pən kin Lasaros mə tukreires kwənkwai kwermın ye nu kini mivəh muə mirap neramik kin pəh rokiei, meinai yakamərig nəmhəyen ehuə eikin e ye nap ai taktəkun.’

25 “Mərig Ebrahim rimə, ‘Narik, rikim tukraməsik ru kafam nimraghien apa kupən. Ik nimnavəh narimnar huvə kafam ripsaah, mərig Lasaros rimnamərig nəmhəyen ehuə ye nipran. Mərig taktəkun ai, in ramərig rhuvə ikin e. Kini ik, nakamərig nəmhəyen ehuə ye nipram.

26 Kini nar kirik min. Ye kwerkwan irətawə, nəkwai nimir ehuə yame raməwhai ətawə. Ik en, kini kimawə e. Tukmə kimawə kirik rimə tukrurə məm əmiə, mərig to ripəh nurəyen. Kini tukmə kimiə kirik rimə tukruə məm əmawə, mərig to ripəh nuəyen.’

27 “Kini yermamə yame kafan nautə rehuə rimini mimə, ‘Tatə. Yakaməkeikei kimik. ! Aweh! Her-pən kin Lasaros rivən ye nimə kape kafak tatə

28 meinai piak kirkirip aikin. Rhuvə mə in tukrivən mor kwirig kimi əriə pəh tukasərig əriə mə tukhapəh nhauə-minien ikin yakamərig pik nəmhəyen ikin.’

29 “Mərig Ebrahim rimə, ‘Nikam. Iriə kharkun nisəvheikinien Nəkwəkwə kape Moses mine profet kupən minə kape Kughen. Pəh piam minə tuksərig nəgkiarien minə a.’

30 “Kini yermamə yame kafan nautə rehuə ramni mimə, ‘Nikam, Tatə Ebrahim. Ripəh nəmhenien. Mərig tukmə yemə mhə kirik rirerig-pən mini əsaah pən tuk əriə, iriə tuksarar ye nərigien kapəriə, misəpəh norien has minə kapəriə.’

31 “Mərig Ebrahim rimə, ‘Tukmə khapəh nisərigien nəgkiarien kape Moses mine profet minə kape Kughen, kini in nar apnapig tukmə kwən kirik ramragh min ye nimhəyen kafan, kini mivən məkkiar kimi əriə, mərig tukhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.’ ”

17

*Takhapəh nisorien yermamə rimir ye norien has
(Mat 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mīmə, “Nəfrakisien. Nivəhsipən-vəhsipənien kape təvhagə has yamə mine kamhavi-pən narmamə ye nahasien, iriə tukhauə. Mərig narpinien ehuə ramvən tuk yermamə yame ravəhsi-pən vəh-sipən kimi narmamə, uə yame in swatuk kape niwəhsi-pən wəhsi-pənien.

² Mərig tukmə yermamə kirik ravi-pən kwajikovə kirik yame rhatətə irak, mə tukror təvhagə has, kini yermamə a, Kughen tukror narpinien ehuə kimin. Kini narpinien a tukriska rapita yame kiruk-pən kapier pam kirik ye nipətək nuan, karkw-ərhav-pən kin ye tame tahik mə tukrəmnim.

³ Kini ror məkneikin mə takasəkeikei masarha huvə tuk kapəmiə nimraghien.”

*Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has kape yermamə
(Mat 18:15, 21-22)*

Kini Yesu rimə, “Kini tukmə piam ramor təvhagə has kimik, ni-pən kafan norien has ye nimirin, kini tukmə ramarar ye kafan nərigien, kini əru kin kafan norien has mipəh nivəh-timtimien yerkim.

⁴ Kini nar apnapig in ramor təvhagə has kimik m-seven ye nipig kirikianə, kini muə m-seven mini-pre tuk ik mīmə, ‘Kəsi. Yimnor təvhagə has kimik. Jakarar ye kafak nərigien mipəh kafak təvhagə has,’ kini ik takaməkeikei mərugin kafan norien has minə, kini mipəh niwəh-tim-timien yerkim.”

*Yermamə yame ramni nəfrakisien ye Kughen, kafan nəhuakien ror nanmin
(Mat 17:20)*

⁵ Kini aposol minə kimisaiyoh Yesu Yermaru mhamə, “Or kapəməwə nhatətəyen riskai məmhen min.”

⁶ Kini Yesu Yermaru rimə, “To nhatətəyen kapəmiə rikəskəh pawk məmhen kin kwənkwai mastad, mərig nakharkun nhani-pənien tuk tukwas e mə, ‘Evi atuk ik, kini mivən miviə pən apa ye tahik,’ kini tukror nəkwaimiə.”

Kimiə naksəmhen kin yorwok minə kape Kughen

⁷ Kini Yesu rimə, “Hani-ru. ?Tukmə yermamə kirik, kafan yorwok ramasim, uə ramarha tuk sipsip minə, kini mirerig-pə yerkwanu, kini rikimiə raməsik mə yamehuə kafan tukrini pən tukun mīmə, ‘!Eh! Yuə aihuaa məkwətə mən nəviginien a.’? !Nikam!

⁸ Mərig in tukrini-pən tuk kafan yorwok mīmə, ‘Yuvən mor nak nəviginien, kin yuvən miwəhsi-pən kafam neipən huvə, kini miwəhsi-pə nak nəviginien mine nik ninimien. Nipig nimir fam kafam wok, nakirkun nivənen məvigin minim.’

⁹ ?Kini rikimiə raməsik mə yamehuə, in tukrini-pən tenkiu kimi kafan yorwok tuk wok ehuə kafan yame in tukraməkeikei mor uə nikam? !Nikam!

¹⁰ Kini kimiə en, naksəmhen əmə kin yorwok minə kape Kughen. Nipig nimir fam narimnar yame Kughen rimini-pre tuk əmiə mə takasəkeikei misor, takasəkeikei mhani əmə mhamə, ‘Kimawə yor wok minə əmə. Ripəh nəmhenien mə tukni vi vi əməwə. Yakasor əmə wok yame kimawə jakasəkeikei masor.’ ”

Yesu rimir huvə narmamə ten yamə mine kamhawəh nəmhəyen e leprosi

¹¹ Nipig Yesu rimiriwək mamvən Jerusalem, In rimavən-pən ye kwerkwən ye provins mir e Sameria mine Galili.

¹² Kini nipig rimatərhav-pən ye yerkwanu kirik, narmamə ten yamə mine kamhavəh nəmhəyen e leprosi kimnhauə misərer isok kwənmopin,

¹³ kini misokrən kin In mhamə, “!Yesu Yermaru! !Pəh rikim tukreihuə tuk əməwə!”

¹⁴ Kini nipig Yesu rimir əriə, mini-pən tuk əriə mīmə, “Havən, misəm pris, pəh in tukrəm niraime.” Kini nipig kimiseriwək ye swatuk, kini mhahuvə, nəmhəyen a rikək irəriə.

15 Kini iriə kirik rəm mə leprosi kafan rirkək. Kini rarar mīrerig-pən tuk Yesu mamokrən apomh mīmə, “!Yakamni vi vi Kughen! !Yakamni vi vi Kughen!”

16 Kini in rimneiwaiyu mənīmkur-pən ye nihu Yesu, mīni vi vi In tuk nor-huvəyen kafan nəmħəyen. Kwən a in yemə Sameria.

17 Kini Yesu rīmīni mə, “?Nəfrakisien mə yīmnor huvə narmamə ten maikwas ta ye kapəriə nəmħəyen, uə nikam? ?Mərig naen hiə?

18 Kwən a in yepsipis əmə, mərig in pisin əmə rīmīrerig-pə mamni vi vi Kughen.”

19 Kini Yesu rīni-pən tuk kwən a mə, “Erer meriwək mamvən. Kafam nhatətəyen rīmnor huvə ik.”

Narmaruyen kape Kughen tukrua

(Mat 24:23-28, 36-41)

20 Nīpig kirik, Farisi mīnə kīmīsaiyoh-pən Yesu mhamə, “Tuk nagheen narmaruyen kape Kughen ruə?”

Kini In rīni-pən tuk əriə mīmə, “To narmamə khapəh nisəmien Narmaruyen kape Kughen yame ramuə kin nīmriə.

21 Kini yermamə kirik rirkək yame tukrini mə, ‘Hauə-ru misəm, in apa,’ uə ‘Hauə misəm. In apa.’ Meinai narmaruyen kape Kughen ruauə ta maməmīr yerkimīə.”

22 Kini Yesu rīni-pən tuk kafan narmamə mīnə mīmə, “Nīpig mīnə kīmnhauə yame naksorkeikei mhamə taksəm nīpig mīnə kape Ji Yermamə, mərig to nakhapəh nisəmien.

23 Kini narmamə tukhani-pre tuk əmiə mhamə, ‘!Hauə-ru misəm, in apa!’ uə ‘Hauə, in apa!’ Mərig takhapəh nhakwasigien kin əriə,

24 meinai ye nīpig Yo, Ji Yermamə, jakurə iran, in tukrəmhen əmə kin narəpigien yame raməsiə ye neai ye nīkarin kirik muə meriaji-pən nīkarin kirik mīn. Kini narmamə m-fam tuksəm mharkun.

25 Mərig kwasig ikin ye narīmnar mīnə a, jakaməkeikei mamərig nəmħəyen ehuə, kini narmamə yamə mīne kisərə ai taktəkun, kamhaukreikin-pə nīmeitairiə masəpəh Yo.

26 “Ye nīpig Yo, Ji Yermamə, jakuə iran, tukrəmhen əmə kin narəyen kupən ye nīpig kape Noa.

27 Ye nīpig a, narmamə kasəvigīn, mamhanīm, masor nəvigīnien kape narkurəkien, in e narīmnar m-fam kasor ye nīmraghien kapəriə, mīseriaji-pə ye nīpig yame Noa ruavən imə ye nəpəəg nəkwai rao ehuə kafan. Kini nəhig rīmap, yapiwən ehuə rīmauə maiyu makatənīm fam kin narmamə yamə mīne khapəh nhavənien ye nəkwai rao.

28 “In rəmhen əmə mīn kin narəyen kupən ye nīpig kape Lot. Narmamə kīmnasəvigīn, mhanīm, masor salem kin narīmnar, mamhawəh nīmri narīmnar, masəsīm, mhavhīrəkīn nīmə mīnə, in e narīmnar fam kīmīsor ye nīmraghien kapəriə.

29 Mərig ye nīpig yame Lot rīmatərhav-pən ye taon a Sodom, kini nap mīne kapier yame kamhawək mhasi-faktə ye neai masəkwəpni əriə m-fam apa ye taon.

30 “Kini rəmhen əmə kin nīpig Yo Ji Yermamə jakuə mīn iran. Kini Kughen tukror əpu Yo kimi narmamə.

31 Ye nīpig a, tukmə yermamə kirik ramkwətə iruə ye kafan nīmə, pəh in tukrap mīpəh nīvən-mīnien a ye nīmə mə tukripik kafan narīmnar. Kini tukmə yermamə kirik apa ye kafan nəsimien, pəh in tukrap, mīpəh nuə-mīnien ye yerkwānu.

32 !Takhapəh nisəru-kinien pīahwaru kape Lot!

33 Yermamə yame rorkeikei mə in tukramraptərəkīn kafan nīmraghien ye tokrei tanə e, mīpəh nīkwasiɡien kin Yo, in tukripəh nī-wəhyen nīmraghien rerin. Mərig yermamə yame raməpəh narīmnar kape nīmraghien kape tokrei tanə e, mīkwasiɡ kin Yo, in tukrivəh nīmraghien rerin.

³⁴ Yakamni-pre tuk əmiə mə, ye nīpīg a, yenpīg, yermamə kīraru tukawapir ye bed kīrikianə əmə, kini jakvəhsi-ta kīrikianə, mīpəh kīrikianə.

³⁵ Kini piraovın kīraru tukawor nəviginien, kini jakvəhsi-ta kīrikianə, mīpəh kīrikianə.

³⁶ Yerman kīraru tukawasim, kini jakrəhsi-ta kīrik, mīpəh kīrik.”*

³⁷ Kini kafan narmamə minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yermaru, takitərhav-pə hiə?”

Kini In rīmīni-pən tuk əriə mīmə, “Takharkun əmə. Rəmhen kin nīpīg ligkai minə kamhaivə yerpīrig miseiwaiyu masərip tahik, nakharkun mə kəməəm minə apaikin.”

18

Nuhpikinien ye yeni has yame ramor tan pən ye nasituyen

¹ Kini Yesu rīmīni nuhpikinien kimi əriə maməvhag kin kimi əriə mə tukasəkeikei masəhuak nīpīg mīfam mhəpəh nisəpəhyen, mhəpəh nisorien mə rikiriə tukreiwaiyu.

² In rīmīni mīmə, “Yerkwanu kīrik, yeni kīrik aikin kape nərəhuyen nəgkiarien minə. Kini rīpəh nisaiyen Kughen, kini mīpəh nisai-minien narmamə.

³ Kini ye yerkwanu a, piraovın kīrik kimnamhə tan kin aikin, kini nīpīg mīfam ramuə mamaiyoh yeni a mīni-pən tukun mīmə, ‘Aweh. Asitu irak mərəhu atuatur nahasien yame kafak tikmir ramor irak.’

⁴ Mərig yeni a ramor pik tan pən tuk nəgkiarien mə tukror huvə aihuaa nahasien kape pian a. Mərig pian a rīmnaiyoh-pən kwən a ye nīpīg mīfam. Kini yeni a ramətərig mīmə, ‘Nar apnapīg mə yakpəh nisaiyen Kughen, mīpəh nisai-minien narmamə,

⁵ mərig jakaməkeikei mivən mərəhu atuatur kafan nahasien kini mərəhu nihuvəyen. Meinai pian a ramni nar kīrikianə mamərik mītə yo tuk kafan nəgkiarien mamripin. Kini tukmə yakamor tan pən tukun, kini in tukruə mamokrən-okrən kin yo, kini yakəpkəs kin.’”

⁶ Kini Yesu Yermaru ramripin nəgkiarien mīmə, “Sətərig kin Yo. Nəgkiarien kape yeni apa rahas pik.

⁷ ?Mərig rhawor ye Kughen? In rīmīrpen kafan narmamə minə, kini iriə kisasək ətgīn In nīpīg mī-fam yenpīg-enpīg minə mine yenpīg minə fam. ?Kini rikimiə raməsik mə In tukrini-pən tuk əriə mīmə, “Takhawhin pi pom’? Nikam. ?Kimiə nakhamə ta mə In ramor tan pən tuk nasituyen ye kafan minə uə? Nikam.

⁸ Yakamni-pre tuk əmiə mə nəfrakisien, In tukrasitu aihuaa əmə ye kafan minə, kini mərəhu atuatur nahasien yame ramuə tuk əriə. ?Mərig nīpīg Yo, Ji Yermamə, jakrerīg-pə mīn iran ye tokrei tanə, jakəm mə narmamə tiksīn aikin yamə mine kishatətə ye Kughen uə kharkək?”

Nuhpikinien kape Farisi mine narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis

⁹ Kini Yesu rīmīni nuhpikinien kīrik kin narmamə tiksīn yamə mine khamə ta mə kisatuatur rapita narmamə minə tiksīn, masəm-əhu narmamə minə fam.

¹⁰ In rīmīni mīmə, “Kwərə mir kīraru kimiravən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen mə tukwəhuak. Kīrik, in Farisi. Kini kīrik in ramərer tuk mane kape takis.

¹¹ Kini Farisi ramərer mamsigəvīn nəhuakien, maməgkiar atuatur iran mīmə, ‘Kughen, yakamni vi vi lk meinai yakor pīsīn ye narmamə apnapīg minə, yamə mine kisorkeikei pik mane, maseikuə mə tuksəkrəh kin, masor rahas, misəkrəh kin piraovın kape yermamə pīsīn. Kini yo yakpəh norien rəmhen kin kwən e yame ramərer tuk mane kape takis.

¹² Nīpīg kīraru ye wik kīrikianə, yo yakamatuakəm maməpəh nəviginien tuk nəhuakien. Kini tukmə yakvəh narīmnar ten, yakvəhsi-pre kīrikianə.’

* **17:36:** Nəgkiarien ye v 36 rikək ye kopi akwas tiksīn kape Niutesteman. Keinein mə Luk rīmīrai əfrakis uə nikam. **18:1:** Kol 4:2; 1 Tes 5:17 **18:12:** Aes 58:1-4; Mat 23:23

13 “Mərig kwən a yame ramərer tuk mane kape takis, in ramərer isok, kini mamauris, mīpəh narha-faktəyen ye neai maməhuak. Kini rikin rarkwopir, mamasək, mamərip nīmagen mīmə, ‘Kughen. Yo yemə has. !Pəh rikim tukreihuə tuk yo!’ ”

14 Kini Yesu ramripin nəgkiarien mīmə, “Yakamni-pre tuk əmiə mə nīpig kwərə mir e tukrererig-pən yerkwanu, yermamə yame ramərer tuk mane kape takis, Kughen tukrəm mə kafan nīmraghien in ratuatuk. Mərig Farisi rapəh natuatukien, meinai yermamə yame ravəh-si haktə atuk in, Kughen tukrivəh-si əhu; mərig yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-si haktə.”

*Kwajikovə minə kimnhavən misəm Yesu
(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)*

15 Kini narmamə tiksın kimnhapik kapəriə kwajikovə əmtəmtə minə mhavən masəm Yesu mə In tukrərəhu-pən kwermın irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə.

16 Mərig Yesu rīmnokrən kin kwajikovə minə mə tukhavən ipakə tukun. Kini mīmə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə e.

17 Yakamni əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame rikin rīpəh nagienien tuk nīvəhyen kafan nərigien reiwaiyu rəmhen kin kwajikovə, to rīpəh nīvənien ye Rao ye Neai.”

*Yermamə kirik kafan nautə reihuə
(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)*

18 Kini yeməhuə kirik ruə mīni-pən tuk Yesu mīmə, “Yhajoun huvə. ? Nakmə jakaməkeikei mor naha mamarə rerin?”

19 Kini Yesu rīmə, “? Nakhawor mamni mə Yo yakhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə.

20 Ik nakwīrkun ta loa yame Moses rīmīni mīmə, “Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mīpəh napirpən-apnapig-ien tuk piraovin pisin. Kini mīpəh nəkrəhyen. Kini mīpəh nīni-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. Tuk nīpig minə fam takamsiai rīmim mine nisinim.”

(Eks 20:12; Dut 5:16-20)

21 Kini kwən ai rīni-pən tukun mīmə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam ye nəkəskəhyen kafak, muə meriaji-pə.”

22 Kini Yesu rīmnərig nəgkiarien a, mīni-pən tuk kwən a mīmə, “Nar kirikianə əmə ik nakpəh nor-hanəyen. Takvən, məvrai rik rik fam kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

23 Nīpig kwən ai rīmnərig nəgkiarien yame Yesu rīmīni, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah.

24 Kini Yesu rarha-pən mīni-pən tukun mīmə, “!Man! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nīvənien pəh Kughen rarmaru irəriə.

25 ? Nakhamə ta mə narmiragh ehuə kirik, kamni kimə kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nīkam, rəutən pik. Rəmhen əmə mīn kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətəyen aikin a muə Kughen ramarmaru iran.”

26 Kini narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarien yame Yesu rīmīni kinasaiyoh əriə minə, mhama, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nīmraghien rerin?”

27 Mərig Yesu rīmīni mə, “Narimnar yame narmamə kiseinein nisorien, Kughen rirkun norien.”

28 Kini Pita rīni-pən tukun mīmə, “?Mərig rhawor irəmawə? Yiməsəpəh fam kapəmawə narimnar, mhauə, mamhakwasig kin Ik.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame in ravəh əkupən Yo, kini maməta ye kafan narimnar rəmhen kin nimə, uə piraovin, uə piauni, uə kafan kakə, uə rimni mine nisini, uə kafan kwajikovə mə tukruə ye Narmaruyen kape Kughen,

³⁰ kini yermamə a, ye tokrei tanə e, tukraməkeikei mivəh narimnar ripsaah məknakin rapita narimnar yamə mine rimnəpəh kupən. Kini ye narəyen vi kafan, tukrarə ye nimraghien rerin.”

*Yesu rimini-ərhav min kafan nimhəyen
(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Narmamə khapsaah, kini Yesu rokrən kin kafan narmamə twelef, misəkwətə karin, kini rini-pən tuk əriə mimə, “Sətərig ru. Taktəkun ai, tukhavən apa faktə, Jerusalem. Kini narimnar yame profet kape Kughen minə kupən kimnhani irak, Ji Yermamə, tukhauə misor nəfraksien kin.

³² Tukeighan-pən kin Yo ye kwermi nəmə Rom, kini tuksarh iakei irak, misərkis-ərkis Yo, misərig-əvhin Yo.

³³ Tukrah Yo, kavən, khopni Yo. Mərig ye nipig yame ror kisisər kin, jakamragh min.”

³⁴ Mərig narmamə twelef kafan kimnhapəh nharkunien niprai nəgkarien kafan, meinai Kughen rimnerkwaig kin niprai narimnar minə a, kini kimnhapəh nharkunien mə raməgkiar ye naha.

*Yesu rimnor huvə nimrin pis kirik
(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)*

³⁵ Nipig Yesu ramuə ipakə tuk taon a Jeriko, nimrin pis kirik aikin ramkwətə ye nikar swatuk. Nipig mi-fam in ramawə-pən kin mane kimi narmamə.

³⁶ Kini nipig nimrin pis rimnərig mə narmamə khapsaah kaseriwək ye swatuk, kini raiyoh-pən mə, “?Naha nhagin narmamə kasor?”

³⁷ Narmamə khani-pən tukun mhamə, “Yesu e. Yemə Nasaret. Rameriwək ye swatuk.”

³⁸ Kini rokrən apomh mimə, “!Yesu! !Kwənərəus kape King Deved! !Rikim tukreihuə tuk yo!”

³⁹ Kini narmamə e kaseriwək misəkupən kin Yesu khani-pən tukun mhamə, “!Ah! ! Pim!”

Mərig ramripin əmə ye nokrənien, mamni mə, “!Kwənərəus kape King Deved*! !Rikim tukrehuə tuk yo!”

⁴⁰ Kini Yesu rərer mini-pən tuk əriə mimə, “Harəh mhauə.” Kini kimnharəh mhauə ipakə, Yesu raiyoh-pən mimə,

⁴¹ “?Nakmə jakor naha nhagin kimik?”

Kini in rimə, “Yermaru, yakorkeikei mə jakəm nar.”

⁴² Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Arha məm nar. Kafam nhatətəyen rimnor huvə ik.”

⁴³ Məkneikin, rarha məm nar, kini mikwasig kin Yesu, mamni vi vi Kughen. Kini nipig narmamə m-fam kimisəm nar a, iriə min kimnhani vi vi Kughen.

19

Sakias rimini nəfraksien ye Yesu

¹ Kini Yesu reriwək mamvən mə tukritərhav-pən Jeriko.

² Kini ye taon a, kwən kirik aikin, nhagin e Sakias. In yemehuə kirik kape narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis. Kini kafan nautə ripsaah.

³ Kini in rorkeikei mə tukrəm-ru mə Yesu In pa. Mərig reinein nəmien, meinai in rarkwakwə. Kini narmamə kasərer əswasig kin.

18:31: Luk 24:44 **18:32:** Luk 9:22,44 **18:34:** Mak 9:32 * **18:39:** Kwən a ramokrən kin Yesu məknakin, ramhajoun mə ramni nəfraksien iran, mə in Kristo yame Kughen rimirpen.

⁴ Kini Sakias raiyu akupən mivən mhaktə ye tokrei nai kirik e kamni kimə sikamo, mə tukrəm Yesu ye nipiḡ In tukrukuraopən aikin.

⁵ Kini nipiḡ Yesu rimauə atuatur a in ikin, marha faktə məm in. Kini mini-pən tukun mimə, “Sakias. Eiwaiyu aihuua. Meinai taktəkun ai, jakaməkeikei mivən apa imam yerkwanu kafam mamarə.”

⁶ Məkneikin Sakias rimneiwaiyu, mikir Yesu miravən apa iman ikin yerkin agien.

⁷ Mərig nipiḡ narmamə kimisəm narimnar minə a, kini kisəsiwən-əsiwən kin norien minə a, mamhani nikar Yesu mhamə, “!Ah! Kwən a ramvən imei yor təvhagə has minə.”

⁸ Kini nipiḡ kimnhavən ye nəkwai nimə kape Sakias, in rərer mini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. Ərig-ru yo. Jakəwhai kafak narimnar mvwəhsi-pən nipərən kimi yavən has minə, mipəh nipərən kafak. Kini narimnar yame yimnəkrəh kin, yo jakarpən-pən mi-kuas.”*

⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Taktəkun Kughen rivəh miragh ik mine kafam minə. Meinai ik min nimnhatətə ye Kughen, kini ik nimauə kwənərəus əfrakis kirik kape Ebrahim.

¹⁰ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə mə jakarhakin narmamə yamə mine kwəserwei, miwəh miragh əriə.”

*Nuhpikinien ye narmamə yamə mine kimisor wok kin mane
(Mat 25:14-30)*

¹¹ Nipiḡ Yesu rinamuə ipakə tuk Jerusalem, narmamə rikiriə rimnəsik mə narmaruyen kape Kughen pəh nien mə tuktu ruə. Kini Yesu ramripən nəgkiarien kafan mamni nuhpikinien kirik kimi əriə

¹² mimə, “Yemehuə kirik rimə tukrivən apa kantri pisin kirik isok, mə tukvəh-si haktə in mə in king kirik.

¹³ Kwasig ikin ritərhav, in rimnokrən kin kafan yorwok ten, məwhai mane mivəhsi-pən kirikianə kirikianə kimi əriə†. Kini mini-pən tuk əriə mimə, ‘Kimiə takasəkeikei masor wok kin mane, pəh ramehuə, miseriaji yo jakrerig-pə min.’

¹⁴ “Mərig iriə apa iman ikin kimisəməkin kwən a, kini misher-pən nəgkiarien mhamə, ‘Yakhapəh nisorkeikeiyen mə kwən a tukrarmaru irəmawə.’

¹⁵ Mərig kivəh-si haktə in kinor king kin, kini in rirerig-pə min. Kini mokrən kin kafan yorwok yame mine rimnəwhai kafan mane irəriə. Rimə tukrirkun-ru mə kimisor win ye naha mane ye nipiḡ rimnamarə isok.

¹⁶ Kini yame raməkupən rimauə mini-pən tukun mimə, ‘Yemehuə. Nimnərəhu-pə mane kirik ye kwermik, kini yimnor win min ye irəkwak ten.’

¹⁷ Kini kafan yemehuə rimini-pən tukun mə, ‘Ik nimnor wok yame rhuvə, meinai nimnor wok huvə tuk nəm-huvəyen nar yame rikəskəh, kini taktəkun ai, yakeighan kin ik mə takarmaru ye taon iriə m-fam ten.’

¹⁸ “Kini yame ramkwasig kin ruə mini-pən mə, ‘Yemehuə. Nimnərəhu-pə mane kirikianə ye kwermik, kini yimnor win min ye irəkwak kirkirip.’

¹⁹ Kini yemehuə rimini-pən tukun mimə, ‘Ik takamarmaru ye taon iriə m-fam kirkirip.’

²⁰ “Mərig yorwok min kirik ruə mini-pən tukun mə, ‘Yemehuə. Mane e kafam. Yimnərkis ətərkən kin neipən merkwaig huvə kin

²¹ meinai yakamgin kin ik, meinai kafam norien rəutən. Ik nakawəh narimnar yame pəh nien mə kafam, kini mampik nəviginiyen ye nəsimien yame pəh nien mə kafam.’

²² “Kini yemehuə a rini-pən tukun mimə, ‘!Ik yorwok has! Nəgkiarien əmə kafam ramhajoun mə nimnoriah əgkəp. Nakwirkun ta mə yo yemə əutən, kini yakavəh

19:7: Luk 15:2 * **19:8:** Eks 22:1 mine Nam 5:6-7 krəni mə tukmə yermamə kirik raməkrəh kin nar kirik, turkraməkeikei marpin-pən m-kwas. **19:9:** Luk 13:16; Wok 16:31 **19:10:** Luk 15:4; Jon 3:17; 1 Tim 1:15 † **19:13:** Nəgiarien kape Gris ramni mə yemehuə rimivəhsi-pən “mina” kirik kimi əriə kirikianə kirikianə. Mina kirikianə in rəmhen kin wan hundred taosen vatu. **19:17:** Luk 16:10

narimnar yame pəh nien mə kafak, kini mampik nəviginien ye nəsimien yame pəh nien mə nəsimien kafak.

²³ ?Rhawor nimipəh nivəhyen kafak mane mivən mərəhu-pən ye bang, pəh nipig yame jakrerig iran, jakirkun nivəhyen kafak mane iriu profit kafan?"

²⁴ "Kini yamehuə a rarar mini-pən tuk narmamə yamə mine kasərer ipakə, mimə, 'Havəhsita mane yame yimivəhsi-pən kimin, mhavəhsi-pən kimi kwən a kafan mane ten.'

²⁵ "Kini iriə kimnhani mhamə, 'Yamehuə. Rapəh natuatukien meinai ruivəh-ta mane ten.'

²⁶ "Kini yemehua a rini-pən tuk əriə mimə, 'Yakamni-pre tuk əmiə mə, yermamə yame rawəh nar kirik, tukpivəhsi-pən min tiksın kimin. Mərig yermamə yame kafan nar kirik rirkək, tukpiwəh-sita fam kafan narimnar minə.

²⁷ Kini taktəkun ai, kafak tikmir yamə mine khapəh nisorkeikeiyen mə jakuə king kapəriə, takhakir əriə mhauə, mishopni əriə ye nimrik.' "

Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Kini nipig Yesu rimnəgkiar ta, kini In rimneriwək məkupən mamvən Jerusalem, kini narmamə kimnhakwasig kin.

²⁹ Nipig kimnhauə ipakə tuk yerkwanu mir a Betfas mine Betani ye tukwas a kamni kimə Olif, kini In rimini-pən tuk kafan yermamə mir kiraru mimə,

³⁰ "Takravən apa yerkwanu yame nakaravaag-pən ikin. Ikin a, takwəm kwaji dongki kirik yame kipəh hanə nəsuəyen iran. Nakrarisin mwəsıg mirauə.

³¹ Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre əmiru mimə, '?Nakararisin dongki a tuk naha?' Kini takrani-pən tukun mirəmə, 'Yermaru kapətawə rimə tukrəsua iran.'

³² Kini kimiravən mwəm naha nhagin yame Yesu rimini.

³³ Kini nipig kimirarisin kwaji dongki, kini narmamə kapəriə a dongki kimisaiyoh əriu mhamə, "!'Eh! ?Nakararisin dongki a tuk naha?'"

³⁴ Kini iriu kirəni-pən tuk əriə mirəmə, "Yermaru rimə tukrəsua iran."

³⁵ Kini kimwəsıg miravən kimi Yesu, mawəpeinə-pən kin kapəriu kot ye nimetai dongki, kini mwasitu ye Yesu rhaktə məsuə ye kwaji dongki a.‡

³⁶ Nipig rimnəsua iran mamvən, kini kafan narmamə kisəpəkiək ta kin kapəriə kot misətu mimhahuvə-pən kin kimi swatuk.

³⁷ Kini nipig Yesu rinamuə ipakə tuk Jerusalem, maməsua ye dongki a, mamuə ye tukwas e kamni kimə Olif. Kini narmamə minə kafan khapsaah kimnhauə. Rikirie m-fam ragien, kharikakun mamhani vi vi Kughen masokrən apomh tuk nımtətien yamə mine kimisəm In ramor.

³⁸ Kini mamhani mhamə,

"Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru!

(Sam 118:26)

Pəh nəmərınyen tukrarə apa ye rao ye neai.

Kini apa yerpirig əgkəp ye rao ye neai,

pəh kivəh-si haktə nhag Kughen Yermaru."

³⁹ Kini Farisi minə tiksın yamə mine kasərer aikin khani-pən tukun mhamə, "Yhajoun. Ni-əhu kafam narmamə minə mə tukhapim əmə."

⁴⁰ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, "Tukmə narmamə mine e khapim, kapiə minə e tuksokrən-okrən."

Yesu rimini mə nəmə Jerusalem tuksarə ye narpinien

⁴¹ Kini nipig Yesu rimauə ipakə məm taon a Jerusalem, kini mamasək tuk narmamə minə aikin a.

19:26: Mat 13:12; Mak 4:24-25; Luk 8:18 ‡ **19:35:** Sek 9:9 ramni profesi kirik mə Kristo tukrəkwtə-pən ye dongki mamuə Jerusalem rəmhen kin king.

⁴² Mamni mimə, “! Eh! Nar apnapig mə nimisəpəh narimnar yame ravəhsi-pə nəmərinyen kimi əmiə miseriaji-pə ai təkun, mərig tokmə nakpiharkun əriə ai taktəkun, kini Kughen rəpivəhsi-pre kimi əmiə. Mərig nīkam. Narimnar minə a kaserkwaig to nakhapəh nisəmien.

⁴³ Mərig nīpig minə e yame ramuə tuk əmiə, kapəmiə tikmir minə tukhauə misərer rukrao irəmiə, tukhakir nīmoptanə mhakir ihaktə kor kəsik kəupə kin ye kapəmiə taon, misor əswasig kin tuk əmiə.

⁴⁴ Kini iriə tuksoriah fam nimə minə ye taon kapəmiə, to kapier kirik ye kapəmiə nimə minə rīpəh nərerien. Kini tukshopni əmiə mīfam mine kapəmiə kwajikovə minə. Narimnar minə fam e tukruə meinai kimiə nakseinein nīpig e towei yame Kughen rīmauə mə tukrivəh mīragh əmiə iran.”

Yesu rīmnəko ye-rhav narmamə yamə mine kasor maket ye Nimə Ehuə kape Kughen (Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Kini Yesu rīmavən ye Nimə Ehuə kape Kughen, maməko yerhav narmamə yamə mine kasor maket aikin.

⁴⁶ Kini In rīmini-pən tuk əriə mə, “Kimirai-pən ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Kafak nimə, in nimə kape nəhuakien,’ (Aes 56:7) mərig kimiə naksor ruə rəmhen kin ‘nimə kirik yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’ (Jer 7:11)”

⁴⁷ Kini kwasig ikin, ye nīpig m-fam, Yesu rīmnəwhag apa ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. Kini jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses, mine nəmehuə minə kape kwənərəus kape Isrel, kasarhakin swatuk mə tukshopni Yesu,

⁴⁸ mərig khapəh nisəmien, meinai nīpig m-fam narmamə khapsaah iriə min, meiani kisorkelkei pik mə tukasərig nəgkarien minə kafan, kini nəgkarien kafan ramuh kapəriə nətərigien.

20

Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu mə rīmasip-kaa (Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Nīpig kirik, Yesu rīmnəwhag kimi narmamə apa ye Nimə Ehuə Kape Kughen, mamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen kimi narmamə. Kini jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses mine nəmehuə minə kape kwənərəus kape Isrel kimnhauə masəm In.

² Misaiyoh mhamə, “?Nakamhawor narimnar minə e? ?Pa nhagin rīmivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekən?”

³ Kini Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “Rhuvə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuaturuk, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rīmivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar.

⁴ Hanipə-ru tuk Yo mə ?Pa rīmivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

⁵ Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw ni e? Tukmə kitawə khani mə Kughen rīmivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon, mərig Yesu tukrini mimə, ‘?Tukmə Kughen rīmivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?’

⁶ Mərig to khapəh min nhaniyen mə, ‘Yermamə əmə rīmivəhsi-pən nehuəyen kimin,’ meinai narmamə minə e kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

⁷ Kini kishorpin mhamə, “Kimawə yakseinein mə pa rīvəhsi-pən neihuəyen kimin.”

⁸ Kini Yesu rīmini-pən tuk əriə mə, “Kini Yo min, to yakpəh nīniyen mə Pa rīmivəhsi-pə neihuəyen kimi Yo mə jakor narimnar minə e.”

Nuhpikinien kin plantesen kape grep (Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)

⁹ Kini Yesu rimini nuhpikinien kirik kimi narmamə mimə, “Yermamə kirik rəsim kin kafan plantesen kape grep. Kini in mərəhu plantesen a ye kwermi narmamə tiksın, marə, mitərhav ye tanə pisin marə kape nipig apomh.

¹⁰ Kini kwənkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan tiksın manaja mə tukhavən misəm narmamə yamə mine kisəsim aikin mə tukhavəhsi-pən grep nan, rəmhen kin nərok kafan. Mərig iriə kisarar, mharaptərəkin kwən ai, misərkis-ərkis, misher-pən kin mə tukrirerig, mhapəh nhavəhsi-pənien mane kirik kimin.

¹¹ Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kin kafan kirik yermamə. Mərig iriə kimnhauh min misor naurisien kimin, misher-pən kin mə tukrirerig, mhapəh nhavəhsi-pənien mane kirik kimin.

¹² Əmaikin, yamehuə kape plantesen rher-pən min kin yermamə kirik min. Kimnhauh in, misəko yerhav in.

¹³ Kini yamehuə kape plantesen a rimə ‘?Jakhawor ai taktəkun? Rhuvə mə jakher-pən kin narik keikei, tukmə ror iriə tukhasiai in.’ Kini rher-pən kin ruvən.

¹⁴ Mərig iriə kisəm khamə, ‘Kwajikovə atuatur e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’

¹⁵ Məknekin kharaptərəkin, misarkw-ərhav kin ye nəkwai plantesen, mishopni.* ? Yamehuə kape plantesen a tukrhawor min?

¹⁶ Tukrivən mhopni-hopni narmamə minə ai, mərəhu-pən plantesen a ye kwermi narmamə pisin.”

Kini nipig narmamə kimisərig nəgkiarieren a khamə, “Pəh nar a tukripəh norien nəfrakisien kin.”

¹⁷ Mərig Yesu rimnarha tim tim irəriə mimə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“ Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkinien nimə kimisarakikin,

mərig Kughen rimnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən.’ (*Sam 118:22*)
“?Mərig nəgkiarieren e nipran naha?

¹⁸ Mə narmamə mifam yamə mine kamharəh pikin səpaag a, nikikririə tukrakapir. Kini yermamə yame səpaag a tukrimamir, mhopni, mhosis.”

¹⁹ Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses mine jif pris minə kimnharkun mə nuhpikinien minə a ramni irəriə; ror məkneikin, kimisarha-kin swatuk mə tukharaptərəkin aihuaa əmə In, mhawəhsi-pən ye kalabus, mərig kimisəpəh meinai kimnhagin kin narmamə.

*Nəmehuə kape Isrel khamə tukhavəhsi-əhu Yesu tuk nəgkiarieren ye nikarin kape takis
(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses, mine jif pris minə kimisarha tim tim ye Yesu misorkeikei mə tukharuk-pən nəgkiarieren kirik iran tuk nəgkiarieren kafan, mhawəhsi-pən in ye kwermi gavman kape Rom. Kini misarar misher-pən kin narmamə tiksın mə tukhavən masor kəut kəsua kimin.

²¹ Kini kəut kəsua minə kimnhavən misaiyoh Yesu mhamə, “Yhajoun. Yakharkun mə Ik yermamə atuatur. Nakpəh niginien kin yermamə mə to rivi kafam nərigien, meinai rikim rapəh nəsikien mə yermamə kirik rehuə uə yermamə kirik reiwaiyu, mərig nakaməfrakis əmə, kini nəvhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei.

²² Ni-ru tuk əmawə mə, ?Ratuatur mə tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nikam?”

²³ Mərig Yesu ruirkun mə kimnhani əmə naiyohyen a mə in tukrini nəgkiarieren kirik yame tukhani hah in tukun.

20:9: Aes 5:1 **20:10:** Aes 5:1-2 * **20:15:** Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksın kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In. **20:18:** Aes 8:14-15; Rom 9:33; 1 Pet 2:8, 3:14 **20:20:** Luk 11:54

24 Kini mini-pən tuk əriə mə, “Havən-ru mhawəh mane kirik mhauə pəh yakəm. ?Mə nanmi pa raməmır-pən aikin? ?Mine nhag pa?”

25 Khamə, “Nanmi Sisa, mine nhagin.”

Məknekın Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Namhen. Nar kimini kimə kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mərig nar kape Kughen, hawəhsi-pən kimi Kughen.”

26 Kini kisakur pik kin nəgkiarrien yame Yesu rimirpen, miseinein nhawəhsi-əhuyen Yesu ye nimir narmamə kin naiyohyen. Mhapəh nhaniyen nar kirik.

Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarrien ye nikarin kape nimirghien rerin

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Kini Sadusi minə tiksın kimnhauə tuk Yesu. Iriə khamə ta mə narmamə yamə mine kwənhamhə, to khapəh nhamragh-minien ye rao ye neai.

28 Kini kimisaiyoh-pən kin nəgkiarrien kirik kimi Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rimirai-pən ye Loa kapətawə mə tukmə kwən kirik rimhə-tan kin kafan piraovin, mərig kiripəh hanə niweiməkien kin kwajikovə kirik, kini piauni kirik tukraməkeikei mikir pian a tukaweimək†, kini kwajikovə minə tukharaptərakın min nhag yermamə yame rimamhə.

29 Tukmə narman seven, iriə piauriə minə. Nimirin nupan rarkurək kini mipəh nirəhyen kafan kirik kwajikovə, mimhə.

30-31 Kini tukmə yame rikwasig kin rikir piraovin kape piauni yame rimamhə, kini mipəh neiməkien, kini mimhə min. Kini naorahini yame ror kisisər kin ror əmə min nar kirikianə kin meriaji iriə fam a seven kisarkurək ye piraovin a, kini mhamhə fam, mhapəh niseiməkien.

32 Kini en piraovin ai rimhə min.

33 Kini ye nipig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə ai seven iriə piauriə minə, ? piraovin ai tukror piraovin kin kape pa nhagin?”

34 Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Ye tokrei tanə e, narman mine nipiraovin kisarkurək.

35 Mərig ye nipig kape narəyen vi, narmamə yame Kughen rikin ragien tuk əriə mə tukhamragh min ye nimhəyen kini mivəh əriə mivən kisarə ye narəyen vi, to iriə khapəh nisarkurəkien.

36 Kini iriə to khapəh nhamhəyen meinai tuksəmhen əmə kin agelo minə. Kini iriə ji Kughen minə meinai In rimnor əriə kamhamragh min ye nimhəyen.

37 Kini Moses ramhajoun ye nəkwəkwə kafan mə narmamə tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə, mamni mə nipig in rimnəm nai kirik ramuək; aikin, Moses rokrən kin Kughen mimə Ik, ‘Ik Ik Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Ik.’

38 !Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnapig kwərhimhə ta tu mirhokupən Moses, mərig Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rimə narmamə mhə minə ksəgnəgin Kughen, mərig narmamə yamə mine kamhamragh!”‡

39 Kini Farisi§ tiksın kimhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yhajoun, nimirpen huvə nəgkiarrien.”

40 Kini iriə m-fam kimnhagin kin naiyoh-pən-minien nəgkiarrien kirik kimin.

Yesu rimivəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen autən kafan
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

† 20:28: Moses rimini məknekın ye Dut 25:5-6. 20:37: Eks 3:2,6 ‡ 20:38: Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. § 20:39: Nəgkiarrien kape Gris ramni mə “nəmhajoun kape Loa kape Moses.”

41 Kini Yesu ramaiyoh-pən əriə mīmə, “?Rhawor e kamni kimə, ‘Mesaea in kwənərəus əmə kape Deved?’

42 Mərig, səmru, Deved rimirai-pən ye Ol Sam mīmə,
“Kughen Yermaru rimiini-pən tuk Yermaru kafak mīmə,
“Əkwətə ye kwermik matuk

43 Meriaji nīpig jakor ik takehuə ye tikmir kafam minə.” ’ (Sam 110:1)

44 “Ye nəgkiarrien e, Deved rimnokrən kin Mesaea mə ‘Yermaru.’ ?Mərig nakshawor mamhani mə Mesaea in kwənərəus əmə kape Deved?”

*Yesu rimnəgkiar ye nəmhajoun minə kape Loa kape Moses
(Mat 12:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)*

45 Nīpig narmamə kisətərig kin, In rimiini-pən tuk kafan narmamə mīmə,

46 “Kimiə takasərig əmiə tuk namhajoun kape loa kape Moses. Iriə rikiriə ramagien tuk niwəhsi-pənien neipən huvə. Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik mə narmamə minə fam tuksaowiə kimi əriə mhasiai əriə. Kini tukmə khavən ye nimə kape nofuginien, misorkeikei mə tukasəkwətə əkupən, kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tuksəkwətə ye kwənmhaan kape nisaiyen.

47 Kini tukmə piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini iriə kasəkrəh kin kafan nautə. Kini masəhuak apomh min mə narmamə minə tukhasiai əriə. Narpinien kapəriə tukrīskai rapita.”

21

*Piahwaru yame kimnamhə-tan kin ravəhsi-pən mane kimi Kughen
(Mak 12:41-44)*

1 Kini Yesu ramkwətə ipakə tuk kwənmhan yame kiwəhsi-pən mane kimi Kughen ikin, mivaag haktə məm narmamə kapəriə nautə rehuə kamhavəhsi-pən mane kapəriə.

2 Kini məm min piahwaru kirik kimnamhə-tan kin ruə; kafan mane rirkək. Kini in miwəhsi-pən əmə siren* kiraru.

3 Kini Yesu rimə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə. Piahwaru e kimhə tan kin, kafan mane rirkək, mərig in rimiivəhsi-pən mane kimi Kughen rapita fam mane yame narmamə minə tiksın kimnhavəhsi-pən.

4 Narmamə ai kimnhavəhsi-pən əmə nīpar mane, mamhapəh nīpərin. Mərig piahwaru e kafan mane rirkək pawk, mərig rimiivəhsi-pən fam mane yame tukrivəh nīmri nəviginiyen kin nan.”

*Nimtətien minə kape Nīpig Kwasig
(Mat 24:1-35; 42-44; Mak 13:1-37)*

5 Kini kafan tiksın narmamə kasəgkiar ye Nimə Ehuə kape Kughen yame kafan kapiyer ehuə minə khahuvə, mine narimnar huvə minə a imə yame narmamə kamhavəh-sipən kimi Kughen. Kini Yesu rini mīmə,

6 “Nimə e nakasəm ai taktakun, mərig nīpig ramuə yame narmamə tuksatmətəg-ətəg kapiyer minə kape nimə e, kapiyer kirik to rīpəh nərerien a ikin ramərer ikin taktakun.”

7 Kini kisaiyoh-pən In mhamə, “Yhajoun. ?Narimnar minə e tuk nagheen ruə? ?Kini naha nīmətien tukrhajoun mə pəh nien mə tuktu narimnar minə e tukhatərhav pə?”

8 Kini Yesu rimə, “Takasəkeikei masərig əmiə mə yermamə kirik tukrīpəh neikuəyen irəmiə mivi əmiə. Meinai narmamə khapsaah tukhauə mhamə, ‘Yo, yo e Kristo’ kini tiksın tukhani mhamə, ‘Nīpig kape narimnar minə e rinamuə ipakə.’ Mərig takhapəh nhakwasigien kin əriə.

* 21:2: Pəh nien mə rimiivəhsi-pən “siren” mərig mane kiraru kape nəmə Isrel, mə “lepta.” 21:3: 2 Kor 8:12 21:6: Luk 19:44

⁹ Kini nīpig takasərig nəvsaoyen kin mə narmamə kasarowagin, uə narmamə kasərer mashopni gavman kapəriə, mərig takhapəh nhaginien. Narimnar minə a tuksəkupən kin, mərig pəh nien mə Nīpig Kwasig a.”

¹⁰ Kini Yesu ramripin nəgkiarien mīmə, “Kwənərəus minə tiksın tukhauh min kwənərəus pisin minə tiksın. Kini gavman kirik tukruh gavman kirik.

¹¹ Kini mig ehuə minə tuksavən. Kini nīkumhə tukravən ikin minə khapsaah ye tokrei tanə, kini nəmhəyen skai minə tukhavəh narmamə ye tokrei tanə. Kini apa yerpīrig ye nīmago-ago, narimnar tukhauə misor riki narmamə khagin. Kini tuksəm nīmtətien ehuə minə ye neai.

¹² Mərig kwasig ikin narimnar minə a tukritərhav, narmamə tukharaptərəkin əmiə, mhauh əmiə, misərip əmiə ye nīmə kape nofuginien kapəriə, mhavəhsi-pən əmiə ye kalabus. Misərip əmiə ye nīmri king minə, mine nəmehuə minə kape gavman meinai kimiə nakamhavəh nhagik mamhani nəfrakisien irak.

¹³ In a nīpig atuaturuk yame takhani-ərhav nəvsaoyen huvə kimi əriə.

¹⁴ Mərig takhapəh nisətərig-kupəniən mə naha nəgkiarien takhani-pən tuk əriə,

¹⁵ meinai Yo jakvəhsi-pre nəgkiarien atuaturuk kimi əmiə kini mivəhsi-pre nirkunien kimi əmiə, kini mor kapəmiə nəgkiarien rəsanin, kini kapəmiə tikmir minə tukhapəh nishorpinien nəgkiarien, mhapəh nhaniyen mə kimiə nakseikuə.

¹⁶ Kini kapəmiə tatə minə mine mamə minə mine piaumiə minə mine kapəmiə kwənərəus minə mine kimiə minə tiksın tukseighan-pən kin əmiə ye kwermi tikmir minə kapəmiə. Kini mishopni əmiə tiksın.

¹⁷ Narmamə m-fam tuksəməkin əmiə meinai nakamhani nəfrakisien irak.

¹⁸ Mərig kimiə taksarə huvə əfrakis, to kimiə kirik ripəh nerweiyen.

¹⁹ Tukmə naksərer tim tim, mishatətə irak ye nīpig əutən yamə mine kamhauə ye kapəmiə nīmraghien, takhavəh nīmraghien rerin.

²⁰ “Mərig tukmə naksəm mobael minə khapsaah khauə misərer kurao ye taon e Jerusalem, kini kimiə takasəkeikei mharkun mə pəh nien mə tuktu kini kisoriah əgkəp taon a.

²¹ Kini kimiə yamə mine nakasarə ye Judia, takasəkeikei misaiyu misap mhavən miserkwaig apa ye tukwas minə. Kini kimiə yamə mine nakasarə ye taon a, takasəkeikei misap. Kini kimiə yamə mine nakasarə ikin minə rarkurao ye taon a, takhapəh nhavəniən imə ye taon a,

²² meinai nīpig a in nīpig kape Kughen tukror narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has. Kini nəgkiarien yame kimirai-pən ye Nəkwəkwə kafan tukruə mor nəfrakisien kin.

²³ !Awəh! Nəmhəyen ehuə tukruə tuk nīpiraovin yamə mine kisor tipriə, mine yamə mine kahavəhsi-pən nah kimi kwajikovə, meinai nahasien ehuə tukruə ye tanimtanə. Kini Kughen tukror niemhaa mine narpinien kimi nəmə Isrel minə fam.

²⁴ Kini tukshapni narmamə kin nau, kini nīpig kapəriə tikmir minə kisapita əriə, tukhakir əriə mhavən ye kantri pisin pisin minə misor əriə rəmhen kin slef minə kapəriə. Kini narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel tuksəvi-əsis Jerusalem mhavəh-si əhu narmamə yamə mine kisarə aikin, misarmaru irəriə mhavən miseriaji nīpig kapəriə tukror infamien.†

²⁵ “Kini nīmtətien tiksın tukhauə ye mirh mine makuə mine kəmhau minə. Kini eikin e ye tokrei tanə. Kini tahik tukrəsəso, peao-peao minə tukhavi pik, narmamə m-fam tukhagin kin, rukreikin kapəriə kapə.

21:14: Luk 12:11-12 **21:15:** Wok 6:10 **21:16:** Mat 10:21-22 **21:22:** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 † **21:24:** Yesu rimamhə, newk 40 ruə muavən, kini ye newk 70 AD, mobael kape Rom kimisoriah Jerusalem. **21:24:** Sam 79:1; Rev 11:2 **21:25:** Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Rev 6:12-13

²⁶ Narmamə tukhagin pik, nimiria rapignap kin nahasien ehuə yamə mine tukhauə ye tokrei tanə meinai narimnar kape neai kasərer tim tim pawk, mərig Kughen tukrikiu-kiu irəria.

²⁷ Kini ye nipig a, tuksəm Ji Yermamə tukreiwaiyu-pə ye nimar napuə kirik ye nəsaninien, nikhakien ehuə tukrarkurao iran.

²⁸ Kini nipig narimnar minə a kharikakun mhauə misor nəfrakisien kin, sərer misarha faktə ye neai, meinai pəh nien mə tuktu kapəmiə Kristo tukruə mirisin əmiə.”

²⁹ Kini In rimini nuhpikinien kirik kimi əria mimə, “Nakharkun-ru nai e fig mine nai minə tiksın.

³⁰ Tukmə nımariə rəsaah, mhapir-pir min, ramor nımtətien mə in nipig kape nəsımien.

³¹ Ye norien kirikianə əmə min, tukmə naksəm narimnar minə a ror məknakin, ramor nımtətien mə pən nien mə tuktu narmaruyen kape Kughen tukruə.

³² Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kasarə ye rao e to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar minə fam e tukritərhav-pə.

³³ Napuə mine nimoptanə tukawəkeikei mirarkək, mərig nəgkiarieren kafak to ripəh nirkəkien tuk nipig kirik.”

³⁴ Kini Yesu ramripin nəgkiarieren mimə, “Takasəkeikei misərig əmiə. Takhapəh nisoriahyen nipig kapəmiə tuk norien əmə lafet, misapis kin ninimien, misətərig pik kin narimnar kape tokrei tanə, tamə Nipig Kwasig tukruə mor kakur kimi əmiə rəmhen kin yame kwənməkuru ramhotərkın əmiə, naksakur.

³⁵ Meinai nipig a tukruə miwəh fam narmamə kape tokrei tanə.

³⁶ Mərig nipig mifam takasəkeikei misərer matuk, kini masəkeikei masəhuak mə takhavəh nəsaninien rəmhen mə takasərer tim tim əmə ye nipig narimnar m-fam a tukruə, kini in a riki Ji Yermamə tukragien tuk əmiə ye nipig taksərer ye nimirin.”

³⁷ Kini nipig m-fam Yesu raməvhag kimi narmamə apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini yenpig minə In ritərhav mivən apa tukwas a kamni kimə Olif, mamapir aikin.

³⁸ Kini yenpig-enpig minə fam, narmamə kamhauə misətərig kin kafan nəgkiarieren apa ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen.

22

*Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə
(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11; Jon 11:45-53)*

¹ Kini nipig kape nəviginien e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran ruauə ipakə, kini lafet a ririkakun ye nipig kape nəviginien e kamni kimə Nəviərokinien.

² Kini hae pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kasarhakin məniwən swatuk tuk nhopniyen Yesu. Kasarhakin məniwən swatuk meinai kamhagin kin narmamə.*

³ Kini Setan rimavən yerki Judas, nhagin min kirik e Iskariot, in yermamə twelef kirik kape Yesu.

⁴ Kini in rimavən mægkiar kimi hae pris minə mine nəmehuə minə kape mobael kape Nimə Ehuə Kape Kughen, mamharai mhun mə tukreighan-kin Yesu rivən ye kwermiria.

⁵ Kini rikiria ragien, kini kimiseighan kin mə tukhawəh-si pən mane kimin.

⁶ Kini Judas reighan kin nəgkiarieren kapəria, mə tukror, kini mamawhin nipig yame narmamə tukharkək iran, kini reighan-pən kin Yesu rivən ye kwermiria.

Lodsapa

(Mat 26:17-19; Mak 14:12-16)

⁷ Kini nipig kape lafet e kamni kimə Bred Yame Yis Rirkək Iran ruauə, kini ye nipig a, narmamə tukasəkeikei mhauh kwaji sipsip tuk nəviginien e kamni kimə Nəviərokinien.

21:27: Dan 7:13; Mat 26:64; Rev 1:7 * **22:2:** Nəmehuə minə kimnharkun mə tukmə kimishopni Yesu, narmamə tukhauh əria tukun. **22:3:** Jon 13:2,27 **22:7:** Eks 12:1-27

⁸ Kini Yesu rimnokræn kîn Pita mine Jon, mini-pæn tuk æriu mæ, “Ravæn kini mwor apnæpeinæ ye næviginiën kape Næviærokinien apa ikin tukhavæn misævigin ikin.”

⁹ Kini kiræni-pæn tukun miræmæ, “?Nakorkeikei mæ kimru jakravæn hiæ mwor apnæpeinæ ye næviginiën?”

¹⁰ Kini rini-pæn tuk æriu mimæ, “Wætærig huvæ ru. Nipig kimiru nakratærhav-pæn Jerusalem, kini takwæm kwæn kirik ramræh jag ehuæ kirik kimiruk pæn nu iran. Kini takrakwasig kîn mirhuvæn ye nimæ kirik yame in ramvæn ikin.

¹¹ Kini takrani-pæn tuk yemehuæ kape nimæ miræmæ, ‘Yhajoun rimnher-pæ kîn æmru mæ jakrauæ mwaiyoh-pre ik mæ ?kwænmhaan a in hiæ yame In mine kafan minæ narmamæ tukhavæn misor næviginiën kape Næviærokinien?’

¹² Kini in tukrikir æmiru nakrhuvæn apa yerpærig ye nimæ yame kimnætu huvæ ta narimnar kape næviginiën aikin. Kini takwor apnæpeinæ ye næviginiën aikin.”

¹³ Kini kimiravæn mwæm narimnar m-fam ræmhen kîn yame Yesu rimini. Kini kwor apnæpeinæ ye næviginiën kape Næviærokinien.

*Næviginiën infamien kape Yesu mine kafan narmamæ minæ
(Mat 26:20-30; Mak 14:17-26; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-25)*

¹⁴ Kini ye nipig kape næviginiën, kini Yesu rimavæn mækwætæ-pæn ye tebol iriæ kafan aposol minæ.

¹⁵ Kini mini-pæn tuk æriæ mæ, “Pæh nien mæ tuktu, kor næmhæyen kimi Yo. Mærig yakorkeikei pik mæ tuksækupæn misor kwis næviginiën kape Næviærokinien.

¹⁶ Yakorkeikei pik mæ kitawæ tuksævigin mækneikin meinai, jakpæh næn-min-ien næviginiën kape Næviærokinien meriaji-pæn niprai næviginiën e tukruæ mor næfrakisien kîn ye narmaruyen kape Kughen.”

¹⁷ Kini Yesu rimivæh kap waen mini-vi-vi Kughen tukun, kini mimæ, “Kimiæ fam havæh mhanim,

¹⁸ meinai taktækun ai yakamni-pre tuk æmiæ jakpæh ninim-minien waen meriaji-pæn nipig Narmaruyen kape Kughen tukruæ.”

¹⁹ Kini miwæh bred mini-vi-vi Kughen tukun, kini mhapu, mæwhai kimi kafan narmamæ minæ, mimæ, “In e niprak yame yakavæh-sipre kimi æmiæ. Nipig nakasæn bred e, rikimiæ tukramæsik Yo.”

²⁰ Kini ye norien kirikianæ æmæ, nipig kimsævigin ta, Yesu rimivæh kap waen kini mini-pæn tuk æriæ mæ, “Kap waen e in nitawik yame tukraiye tuk æmiæ, kini ramhajoun promes vi yame Kughen ramor kimi narmamæ.

²¹ Mærig taksætærig-ru. Kwæn kirik ikin e kasævigin kitawæ min e ye tebol, kini in tukreighan-pæn kîn Yo ye kwermi tikmir minæ kafak.

²² Yo, Ji Yermamæ, jakamækeikei mimhæ ræri-pæn nærigien kape Kughen. !Mærig, awe! Narpiniën ehuæ tukrivæn tuk yermamæ yame rameighan-pæn kîn Yo ye kwermi tikmir minæ kafak.”

²³ Kini kinisaiyoh æriæ minæ mhamæ, “?Kitawæ pa tukror norien a?”

Aposol minæ kimsotgoh kimi æriæ mæ pa in rehuæ rapita

²⁴ Kini nar min kirik, iriæ kimsotgoh kimi æriæ minæ mhamæ pa nhagin iræriæ in yerpærig pik rapita æriæ.

²⁵ Mærig Yesu rimini-pæn tuk æriæ mimæ, “King minæ kape tokrei tanæ kasarmaru ye narmamæ ye kapæriæ nesaniniën, mamhawæhsi-haktæ atuk æriæ mæ iriæ ‘narmamæ kape nasituyen.’

²⁶ Mærig kimiæ, takhapæh nisorien mæknakin. Tukmæ kimiæ kirik in yerpærig, in tukræhsi-æhu in ræmhen kîn kwajikovæ. Kini tukmæ kimiæ kirik ramærer kupæn, kini in tukruæ ræmhen æmæ mæ yorwok æmæ kirik.

²⁷ ?Pa e in yerpirig pik, yermamə yame raməvigin ye tebol uə yorwok yame ravəh nəviginién mamuə? Nakharkun mə yermamə yame raməvigin ye tebol in yerpirig rapita. Mərig Yo, yemehuə kapəmiə, nipiɡ yimnamarə kitawə-m kimiə, yakəmhen əmə kin yorwok əmə kirik.

²⁸ “Kimiə e, nipiɡ mifam nakasarə ipakə tuk Yo ye nipiɡ yakamarə ye nipiɡ əutən minə.

²⁹ Kini rəmhen əmə kin mə Rimik rawəhsi-haktə Yo mə jakuə king, kini Yo min yakawəhsi-haktə əmiə mə takhauə rəmhen kin king minə,

³⁰ mə takhauə misəkwətə kitawə, masəvigin kwis ye nipiɡ yame jakuə rəmhen kin king. Kini ye nipiɡ a, kimiə min taksəkwətə ye jea kape king minə, kini kimiə takhauə misərer kupən ye kwənərəus minə twelef kape Isrel masəkir əriə masarmaru irəriə.”

*Yesu rimə Pita tukrini mə in reinein In
(Mat 26:31-35; Mak 14:26-31; Jon 13:36-38)*

³¹ Kini Yesu rini-pən tuk Saemon Pita mə, “Kəsi. Saemon. Setan rinaiyoh-pən ta Kughen mə tukreighaan kin in pəh in ruə mivəhsi-pən vəhsi-pən kimi əmiə mor nahasien kimi əmiə mə tukəm-ru mə nhatətəyen kapəmiə riskai uə nikam.

³² Mərig Saemon, yimnəhuak tuk ik mə kafam nhatətəyen tukripəh nimir-əgkəp-ien. Kini nipiɡ nakamarar ye kafam nətərigien mamrerig-pə min, ik takaməkeikei mor nətərigien kape piam minə tukhaskai.”

³³ Mərig Saemon Pita rimini-pən tukun mimə, “Yermaru. Yakamərer matuk mə kirau mik. Tukvəhsi-pən pawk ərau ye kalabus uə tukhopni pawk ərau.”

³⁴ Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Pita. Yakamni-pre tuk ik mə tuk yenpig, kwasig ikin man rəkəkə, kini takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

Yesu ramor kwirig kimi narmamə kafan mə tuksarə ye nəmheyen

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Apa kupən, yimnamher-pən kin əmiə yerkwanu minə, nimmhapəh nhawəhyen mane mine nitip mine bag mine sandel. ?Mərig rhawor irəriə? ?Nimisəkwəkwə kin nar kirik uə nikam?”

Kini khani-pən tukun mhamə, “Nikam.”

³⁶ Kini rini-pən tuk əriə mə, “Mərig taktəkun ai, tukmə kafam mane aikin ye nitip, kini takaməkeikei miwəh mine bag. Kini tukmə kafam nau nisə rirkək, takaməkeikei mor salem kin kafam kot miwəh nimir nau nisə.

³⁷ Yakamni-pre tuk əmiə mə nəgkiarien e ye Nəkwəkwə Kape Kughen yame raməgkiar irak, tukraməkeikei mor nəfrakisien kin, e ramni mə, ‘Narmamə khamə-ta mə in yemə-akapir loa.’† Əwəh, nəgkiarien e ruə minor nəfrakisien kin ai taktəkun.”

³⁸ Kini iriə kamhani mhamə, “Yermaru. Emru. Nau nisə kiraru apa.”

Kini In rimini-pən tuk əriə mə, “Ah, nəmhen.”

*Yesu rimavən maməhuak apa ye Tukwas e kamni kimə Olif
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Kini Yesu rimatərhav ye taon mivən apa ye tukwas e kamni kimə Olif rəmhen kin yame ramor nipiɡ mifam. Kini kafan narmamə minə khakwasig kin.

⁴⁰ Kini kishaktə aikin a, rini-pən tuk əriə mə, “Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik to ripəh nivəh-si-pən vəhsi-pənién kimi əmiə mor kapəmiə nhatətəyen rimir.”

⁴¹ Kini In rimipəh əriə mivən isok kəskəh əmə, mənimkur maməhuak mamni mimə,

⁴² “Tatə, tukmə rikim ragien, awəh, vəhsi-ta nəmheyen‡ yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; or əmə ye kafam nərigien.”

⁴³ Kini agelo kirik rimasi-pən ye neai muə mivəhsi-pən nəsaninién kimin.

22:27: Jon 13:12-15 **22:30:** Mat 19:28 **22:32:** Jon 17:15 **22:34:** Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38
22:35: Luk 9:3; 10:4 † **22:37:** Profesi e raməmir ye Aes 53:12. ‡ **22:42:** Nəgkiarien kape Gris ramni, “Vəh-si ta ‘kap.’ Kap ramor nuhpikinién ye nəmheyen.”

44 Meinai rikin rimhə pik, kini ramətarig pik, kini maməhuak skai. Nəmnhawkien rarkwəməteih iran maiyu rəmhen kin yame nitaw jir ramaiyu məsik nimoptanə.Š

45 Nipig rimnəhuak ta, mərər mirerig-pə mə tukrəm kafan narmamə minə. Kini məm əriə kwəsapir yeru. Kwəsəpou meinai rikiriə raməmhə.

46 Kini rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor nakasapir? Sarha, misəhuak mhamə nar kirik tukripəh niwəhsi-pən wəhsi-pənien kimi əmiə mə tukror nhatətəyen kapəmiə tukrəta irak.”

*Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharəh In
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11)*

47 Nipig Yesu raməgkiar hanə, kwhen ehuə ritərhav-pə tukun, kini kwən a Judas, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, in rimikir əriə mhauə. Kini rimauə ipakə tuk Yesu mə tukraturəm-pən iran.

48 Mərig Yesu rimini-pən tukun mə, “Judas. Yo Ji Yermamə. ?Mərig rhawor nakamə mə takaturim-pə irak mameighan-pən kin Yo kimi tikmir minə?”

49 Kini nipig narmamə kape Yesu kimisəm narimnar minə a, mharkun naha nhagin tukor, mhani-pən tukun mhamə, “Yermaru. ?Jakshawor? ?Jaksərai əriə kin nau, uə?”

50 Kini iriə kirik rimnərai nimətirgi slef kirik kape jif pris kin nau.

51 Mərig Yesu rimə, “!Ah! !Nəmhen! Səpəh əmə!” Kini In rirap nimətirgi kwən a kini mor huvə min.

52 Kini Yesu rimnəgkiar kimi hae pris minə mine nəmehuə minə kape mobael kape Nimə Ehuə kape Kughen, mine nəmehuə minə kape kwənərəus kape Isrel, yame kimnhauə mə tukharaptəəkkin In. Mini-pən tuk əriə mə, “!Eh! ?Nakhamə ta mə Yo yermamə kape narowaginien, kini nakamhapik nau nisə mine kwətavhə minə mamhauə mə takharaptəəkkin Yo uə?”

53 Nipig mifam yakamarə kitawə-m kimiə ye Nimə Ehuə kape Kughen. ?Mərig rhawor nakhapəh nharaptəəkkinien Yo aikin? Mərig taktəkun ai, in nipig atuatur kapəmiə- nipig yame nəpignapien in ramehuə.”

*Pita rimə in reinein Yesu
(Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)*

54 Kini khauə mharaptəəkkin Yesu mharəh mhavən imei jif pris. Kini Pita rikwasig kin əriə, mərig ripəh nivən-pakəyen tuk əriə.

55 Narmamə minə a kimisher nap kirik ipakə tuk nimə kape hae pris, kini misəkwətə rao rao kin nap. Kini Pita rivən məkwətə iriə miriə.

56 Kini piakəskəh kirik yame in yorwok kirik rimauə məm Pita ramkwətə, nəmrhawəniən kape nap risia-pen in. Kini pian a rarha tim tim iran, mini-pən tukun mimə, “Kwən min e in e iriu Yesu kimnaweriwək.”

57 Mərig Pita rimini-pən tuk pian a mə, “Pian apa, yakeinein kwən en.”

58 Kini kwasig ikin, ripəh norien tu, kwən min kirik ruə mini-pən tuk Pita mə, “Eh. Ik min kirik yermamə kafan.”

Mərig Pita rimə, “Eh. Pəh nien mə yo yermamə kafan.”

59 Kwasig ikin, aoa kirik ruə muavən ta, kini kwən kirik raməgkiar skai kimi əriə mimə, “Yakamni əfrakis mə kwən e rinaməriwək iriu Yesu, meinai in min in yemə Galili.”

60 Mərig Pita rimə, “Kwən apa, yakpəh-nirkun-əgkəpien nəgkiarien e nakamni.” Kini Pita raməgkiar hanə, man rəkakə.

61 Kini Yesu Yermaru rarar mivaag-pən məm Pita. Kini Pita, rikin ruh nəgkiarien kape Yermaru yame rimini iran mimə, “Tuk yenpig əmə e, kwasig ikin man rəkakə, takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

62 Kini Pita rimatərhav iruə, rimnasək rimnasək.

Narmamə kisarh iakei ye Yesu
(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Kini ye nīpīg a, narmamə yamə mine kīmnharaptərəkīn Yesu kīmisarh iakei iran, mamhauh.

⁶⁴ Mīsarkīs ətərəkīn nīmriin kīni mhauh, mhani-pən mhamə, “!Eh! !Profet! Ni-ru mə pa ramuh ik!”

⁶⁵ Kini kīmnhani nəgkiarīen hah rehuə iran mīsoriah In.

Kīmnərip Yesu ye kaonsel
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Kini yenpīg-yenpīg kīn, nəmehuə kape kwənərəus kape Isrel, mine hae pris minə, mine nəmhajoun kape Loa kape Moses khauə mīsufugin ye kaonsel kapəriə. Kini narmamə kharəh Yesu mhauə rərər ye nīmri kaonsel a. Kini narmamə kape kaonsel kīmnhani-pən tukun mhamə,

⁶⁷ “Ni-ru tuk əmawə mə ik e Kristo yame Kughen rīmīrpen uə nīkam.”

Mərig Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “To yakni pre tuk əmiə, nakhapəh nhanīyen nəfrakīsien irak.

⁶⁸ Kini to yakaiyoh əmiə, nakhapəh nishorpinien.

⁶⁹ Mərig rīrikakun ai taktəkun, Yo, Ji Yermamə, Yo jakvən məkwətə ye kwənmhaan kape nəsanīnien mine nīsiayen, in e ye nīkar Kughen matuk yame Rəsanīn.”

⁷⁰ Kini iriə m-fam kīsiayoh-pən tuk Yesu mhamə, “?Rhawor? Ik Ji Kughen uə?”

Kini Yesu rīmīni mə, “Nakamhani məknen, nəfrakīsien.”

⁷¹ Kini khamə, “To khapəh nhawhinien yermamə mīn kīrik mə tukruə mīni-hah in, meinai kīmisərig atuaturəkīn nəgkiarīen a ye nherīn.”

23

Yesu rīmnərər ye nīmri Paelat
(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Kini narmamə m-fam kape kaonsel kīmisarar mhakīr Yesu mhavən kīmi Paelat.

² Kini mharuk-pən nəgkiarīen iran mhamə, “Yīmīsəm mə kwən e in e ramkīr kapətawə narmamə minə mamor əriə kasarmər, kīni mamrar ye nərigien kapəriə kasor tikmīr iriə gavman kape Rom, mamni-əhu əriə mə tukhapəh nīsərokien takīs kīmi Sisa yame ramarmaru ye tanə e. Kini in mamni-ərhav mə in Kristo yame Kughen rīmīrpen ta mə In king kīrik.”

³ Kini Paelat raiyoh-pən mīmə, “?Rhawor? ?Ik king kape nəmə Isrel uə?”

Mərig Yesu rīmīni-pən tukun mīmə, “Nakamni əfrah.”

⁴ Kini Paelat rīni-pən tuk jif pris minə mine narmamə m-fam mə, “Yakpəh nəm-pənien nar has kīrik iran yame ramni mə In rīmnakapīr loa kīrik.”

⁵ Mərig iriə kīsokr-apomh mamhani mhamə, “Nīkam. Kwən e raməriwək apnapīg mamhajoun narmamə mīfam ikīn minə ye Judia, rīrikakun Galili muə meriaji-pə eikīn e, kīni mamor nətərigien kapəriə kaserwei mīsarmər.”

⁶ Kini nīpīg Paelat rīmnərig nəgkiarīen a, raiyoh mə, “?Rhawor? ?Kwən e in yemə Galili?”

⁷ Kini rīmnərig mə Yesu rīmatərhav ikīn a Herod Antipas ramarmaru ikīn, in mher-pən kīn Yesu mə tukrīvən mamərər ye nīmri Herod, meinai ye nīpīg a, Herod mīn in ramarə Jerusalem.

Yesu rīmnərər ye nīmri Herod Antipas

⁸ Kini nīpīg Herod Antipas rīmnəm Yesu, rīkin rīmnagian pīk, meinai rīmnorkeikei mə tukrəm In ror tu. Herod rīmnərig əmə nəvsaoyen kīn, kīni morkeikei mə tukrəm Yesu tukror nīmətīen kīrik.

⁹ Kini rimmnaiyoh kin nægkiarieren ripsaah kimi Yesu, mærig Yesu ramapnapig æmæ mipəh nhorpinien kafan nægkiarieren.

¹⁰ Kini jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kimisərer ye nimri Herod mamharuk-pən nægkiarieren ripsaah ye Yesu.

¹¹ Kwasig ikin, Herod Antipas mine kafan mobael minə kimisarh iakei ye Yesu. Kini Herod rini-pən tuk kafan mobael minə mə tuksarkaoh-pən kin kot huvə kirik kimin, kini mhakir mhavən min kimi Paelat.

¹² Kupan ikin, Herod Antipas mine Paelat kimawor tikmir kimi əriu minə. Mærig ye nipig a, iriu kimirauə kirikianə.

*Paelat rimini mə Yesu tukraməkeikei mimhə
(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)*

¹³ Kini Paelat rimmokrən kin jif pris minə mine nəmehuə minə kape nəmə Isrel, mine narmamə m-fam, kini iriə mifam kimnhauə kirikianə.

¹⁴ Kini in rimini-pən tuk əriə mimə, “Kwən e, nimmharəh mhauə ramərer ye nimrik, kini nakamhani mhamə ramarar ye nərigien kape narmamə kapəmiə, kasor tikmir kimi gavman. Mærig yaknəkir ta nərigien a ye nimrimia, kini mipəh nəmien mə rimmakapir loa kirik. Nægkiarieren yamə mine nakamharuk-pən iran ripəh norien nəfrakisien kin.

¹⁵ Kini Herod Antipas min, in rinəkir min məm mə ripəh norien nar has kirik. Ror məkneikin in rimmher-pə min kin kimi ətawə, kini rymar əmə tuk nəmien mə kwən a in ripəh norien nar has kirik mə to khopni in tukun.

¹⁶ Pəh kafak mobael minə kisərkis-ərkis əmə in kini ai misher-yerhav kin pəh ramvən.”

¹⁷ Ye nipig kape lafet kape Nəviərokinien, Paelat tukraməkeikei mirisin kapəriə kirik yermamə ritərhav ye kalabus.*

¹⁸ Mærig iriə m-fam kisokr-apomh mhamə, “!Kir ərhav kwən en pəh khopni! !Mærig risin Barabas rirerig-pə tuk əmawə!”

¹⁹ (Kwən e Barabas, kimivəhsi-pən in ye kalabus meinai in rimmnor narmamə kamhauh mobael minə kape gavman ye taon a, kini in yhopni yermamə).

²⁰ Mærig Paelat rorkeikei mə tukrisin Yesu ramvən, kini in mægkiar min kimi əriə.

²¹ Mærig iriə kisokr-apomh pik min mhamə, “!Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kin! !Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kin!”

²² Mærig Paelat rimmægkiar min kimi əriə yame ror kisisəer kin, mimə, “?Rhawor? ?Kwən a In rimmnor naha nhagin yame rahas? Yo yakpəh nəmien mə In rimmnor nar has kirik yame ratuatuk mə tukhopni In tukun. Mærig pəh kafak mobael minə tuksərkis-ərkis əmə In, kini ai misher-yerhav kin ramvən.”

²³ Mærig iriə kasəkeikei misəgkiar skai, kini masokrən apomh ye Paelat mhamə tukrəsik haktə pən ye nai kamarkwao kin. Kini misokrən apomh mamhavən, mhakurao ye nərigien kape Paelat.

²⁴ Kini Paelat rimini-ərhav mə Yesu tukraməkeikei mimhə rəri-pən nægkiarieren kapəriə.

²⁵ Kini meighan-pən kin ramvən ye kwermi kafan mobael minə mə tukharəh mhavən misor nərigien kape narmamə minə a. Mærig Paelat rimirisin Barabas e kupən kimivəhsi-pən ye kalabus tuk nuhyen mobael kape gavman mine nhopniyen yermamə.

*Kimikir Yesu kivən mə tukhopni
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)*

²⁶ Kini nipig mobael minə kimnhakir Yesu mhatərhav ye taon, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. In rimasi-pən isok meriwək mamuə ye taon. Kini kharaptəekin, misərəhu-pən nai kamarkwao kin kape Yesu ye nuran mhamə tukrərəh. Kini mhani-pən

* **23:17:** Nægkiarieren ye ves 17 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Luk rimirai əfrakis uə nikam.

tukun mhamə, “Kwasig kin Yesu.” ²⁷ Kini narmamə khapsaah kimiseriwək mamhakwasig kin Yesu ye swatuk. Kini nipiraovin khapsaah kimnhakwasig kin əriə, misasək, masokrən kin Yesu.

²⁸ Mərig Yesu rarar marha-pən məm əriə, kini mini-pən tuk əriə mīmə, “Nipian Jerusalem, takhapəh nisasəkien tuk Yo; mərig sasək atuk tuk əmiə mine jimia minə.

²⁹ Sətərig kin Yo. Nipig ramuə tukpini kimə ‘Sagien kimiə nipiraovin yamə mine naksor siə kin əmiə, mine yamə mine nakhapəh nhavəhsi-pənien nah.’

³⁰ Ye nipig a, narmamə tukhani-pən tuk tukwas ehua mhamə, ‘!Aweh! !Əkwətəsis əmawə!’

Mhani-pən tuk nahak minə mhamə,

‘Əkwətəsuun əmawə.’

(Hos 10:8)

³¹ “?Mərig tukmə nap ramuək məkna nipig nai ramrəmrə, kini tukrhawor ye nipig yame nai ramsiə?”†

Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

³² Kini mobael minə kimnharəh kwərə mir kīraru yamə mir kimawəkəpir loa mhamə tukshopni ərisir Yesu.

³³ Kini kimnhauə ikin kīrik e, nhagin e Kerhə Irə Jir. Aikin a, kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin. Kini mharuk haktə min yemə-akapir loa mir kīraru aikin, kīrik ye nīkar Yesu matuk, kini kīrik ye nīkarin mawor.

³⁴ Kini Yesu rīmə, “Tatə, takpəh narpin-pənien tai norien has yame kasor irak, meinai kiseinein naha nhagin yame kasor.” Kini kimisəwhai kafan narimnar masarukin daes tukun.

³⁵ Kini narmamə yamə mine kasərer aikin kasəm narimnar minə a. Mərig nəmehua minə kape kwənərəus kape Isrel kasarh iakei min ye Yesu mamhani mhamə, “In ruəvəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig tukmə in Kristo yame Kughen rimirpen, mine in Yemə Kughen Rimmher-pə kin, pəh rīvəh miragh atuk ru In.”

³⁶ Kini mobael minə, iriə min kisarh iakei ye Yesu, kini mhavən ipakə tukun masaiyoh mə rorkeikei waen. (Mərig waen a rəukəh pik).

³⁷ Mamhani-pən tukun mhamə, “!Tukmə Ik king əfrakis kape kwənərəus kape Isrel, vəh miragh atuk Ik ai təkun!”

³⁸ Kini kimirai-pən nəgkiarien kīrik ye tənkar nai kīrik, kəsik-pən yerpirig ye nai kamarkwao kin yame ramni mīmə, “In e king kape nəmə Isrel.”

³⁹ Kini yemə-akapir loa kīrik yame kimarkwətərakin-pən in ye nai kamarkwao kin, rimməgkiar has pən kimi Yesu mamni mīmə, “!Eh! ?Ik Kristo yame Kughen rimmher-pə kin Ik uə nīkam? Tukmə ror məknenkin, vəh miragh Ik kini mivəh miragh min əmru.”

⁴⁰ Mərig yemə-akapir loa kīrik min rīmīni-pən tuk in kīrik, mīni-əhu mīmə, “?Rhawor? Natakmhə pawk, mərig nakpəh nisaiyen Kughen. Narpinien e kapətəsir in rəm nəmhen əmə.

⁴¹ Mərig ratuatuk əmə mə kīrau tukrimhə tuk kapərəu norien has yame mine kimiwor. Mərig kwən a rīpəh norien nar has kīrik.”

⁴² Kini mīni-pən tuk Yesu mīmə, “Yesu, ye nipig takuə mor king iran, pəh rīkim tukraməsik yo.”

⁴³ Kini Yesu rīmīni-pən tukun mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik, mə towei əmə, kīrau mik tukwarə apa ye rao ye neai.”

Yesu rīmamhə

(Mat 27:45-46; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

23:29: Luk 21:23 † **23:31:** Yesu ramni nuhpikinien kīrik ye nai ramrəmrə mine nai ramsiə. Yesu In rəmhen kin nai ramrəmrə, meinai nīmraghien kafan ratuatuk, mərig in ramərig rahas rəmhen kin yame nap ramuək. Mərig yor təvhagə has minə kisəmhen kin nai yame ramsiə nihuvəyen rīrkək irəriə. Kini iriə tuksarə ye narpinien ehua, nap tukrəs pik əriə. **23:34:** Sam 22:18; Aes 53:12 **23:35:** Sam 22:7-8 **23:36:** Sam 69:21

⁴⁴⁻⁴⁵ Kini ipakə tuk twelef klok yerkwaiha, mirh rirəh nəsaiyen, kini nəpignapien rimneiwaiyu-pə məmir meriaji-pən tri klok yenaiyu. Kini ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen, kimiruk haktə neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmərhakə Məmərhakə pik. Neipən a rəhipu niperin kiraru.

⁴⁶ Kini Yesu rimnokrən apomh mimə, “Tatə. Yakamərəhu-pre nimraghien kafak ye kwermim.” Nipig rimnəgkiar ta, kini kafan neihagien ritərhav.

⁴⁷ Kini nipig yemehuə kape mobael minə kape nəmə Rom rimnəm narimnar minə a, rəgnəgin Kughen mamni mimə, “!Nəfrakisien, kwən a In yemə atuatur!”

⁴⁸ Kini narmamə yamə mine kimnhauə aikin a mhamə tuksəm, nipig kimisəm narimnar minə a, kimnhavən misərig rahah yerkiria, kini misərip nimagiria.

⁴⁹ Kini narmamə tiksın kape Yesu, mine nipiraovin yamə mine kimnhasi-pən Galili, mamhakwasig kin Yesu mamhauə, iriə kimisərer isok kəskəh, masəm narimnar minə a.

Josef Aramatia riminim niprai Yesu

(Mat 23:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Kini yemə Aramatia kirik aikin, nhagin e Josef. Aramatia in taon kirik apa Isrel, kini kwən a in yermamə kirik kape kaonsel kape nəmə Isrel. In yemə huvə, kafan nimraghien ratuatur, kini in yermamə kirik yame rimnawhin mə tukrəm nar-maruyen kape Kughen. Kini in rimipəh neighanien kin nəgkiarien kape kaonsel yame kimiseighan-pən kin Yesu mə tukhopni.

⁵² Kini in rimavən məm Paelat maiyoh-pən in mə tukreighaan kin niprai Yesu pəh rirəh.

⁵³ Kini Josef rimavən mirəhsi-əhu niprai Yesu ye nai kamarkwao kin, mirəh mivən muvrig kin neipən huvə kirik e kamni kimə linen. Kini mirəh mivən mərəhu-pən ye nəpəəg kapier yame kinirai ta tuk norien suranə ikin, mərig kipəh hanə ninimien yermamə kirik aikin.

⁵⁴ In a ye nipig yame nəmə Isrel kasor apnəpeinə iran tuk Sabat, kini ipakə Sabat ririkakun.

⁵⁵ Kini nipiraovin yamə mine kimnhasi-pən Galili mamhakwasig kin Yesu, kimnhakwasig kin kwən a, mhavən misəm nəpəəg kapier a. Kini misəm mə Josef rimnhawor pən iran mine mərəhu niprai Yesu.

⁵⁶ Kini ai, nipiraovin minə a kimnharerig-pən yerkwanu mə tuksor apnəpeinə ye nimar nai minə tiksın mine pomad yame nəmiovriə rapien huvə mə tuksor-pən ye niprai Yesu. Mərig ye Sabat, iriə kisapis rəri-pən loa.

24

Yesu rimimragh min ye nimhəyen

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Kini Sande, yenpig-enpig əgkəp, nipiraovin minə kimnhavən apa ye nəpəəg kapier, mhapik nar pien-pien yamə mine nəmiovriə rapien huvə, yamə mine kwəsor apnəpeinə ta iran.

² Nipig kimnhauə ipakə tuk nəpəəg kapier, misəm kapier yame kimnətapig kin ye nəpəəg kapier, mərig kinəsua ta kin.

³ Kini kimisauru-pən imə ye nəpəəg kapier, mhapəh nisəmien niprai Yesu Yermaru.

⁴ Kini miseinein apomh masətərig kin narimnar minə a. Məkneikin, yermamə kiraru kratərhav-pə, mwərer iriə miriə. Miravən ye neipən yame rhawən maməsiə.

⁵ Kini nipian minə a kimnhagin pik, misənimkur. Kini kwərə mir a krəmə, “?Rhawor nakasarha kin yemə ruəmragh ta e imei nəmə mhə minə?”

⁶ In ruirkək eikin e. !In ruəmragh min! Rikimiə tukraməkeikei maməsik-ru nəgkiarien yame rimini-pre tuk əmiə ye nipig yame rinamarə apa Galili mimə,

⁷ ‘Narimnar minə e tukasəkeikei mhauə misor nəfrakisien kin. Tukeighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, yakvən ye kwermi yor təvhagə has minə, kini tukruk haktə Yo ye nai kamarkwao kin kini jakmhə. Mərig nipiḡ yame ror kisisər kin, jakaməkeikei mamragh min.’ ”

⁸ Kini rikiriə rimnaməsik nəgkiarieren a kape Yesu.

⁹ Mhatərhav ye nəpəəḡ kapier, mhavən mhani-pən narimnar minə a tuk narmamə leven kape Yesu, mine kafan minə m-fam.

¹⁰ Kini nipiḡraovin yamə mine kimnhani-ərhav narimnar minə a kimi aposol minə, iriə e Meri Magdala, Joana, Meri nisin Jemes, mine nipiḡraovin minə min tiksın yamə mine kimnhavən ye nəpəəḡ kapier.

¹¹ Mərig aposol minə kimisərig nəgkiarieren a, khamə nəgkiarieren armər kirik yame nipiḡran rirkək, mhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

¹² Mərig Pita rərer maiyu mivən apa ye nəpəəḡ kapier, məmrəmır mivaag-pən məm əmə neipən yame kimuvriḡ nipiḡrai Yesu kin, mərig nar min kirik rirkək. Kini in rarar mireriḡ mivən yerkwānu, kini mamətəriḡ pik kin norien a.

*Yermamə kiraru kape Yesu kimiwəm In ye swatuk yame ramvən apa Emeas
(Mak 16:12-13)*

¹³ Ye nipiḡ əmə in a, yermamə kiraru kape Yesu kimaweriwək miravən yerkwānu kirik, nhagin e Emeas. Yerkwānu a isok tuk Jerusalem rəmhen kin leven kilometa.

¹⁴ Kini ye nipiḡ iriu kweriwək miravən, kini marəni narimnar yamə mine rimatərhav-pə.

¹⁵ Mwəḡkiar hanə, kini Yesu rivən ipakə tuk əriu, mirhəriwək kwis marhivən.

¹⁶ Mərig kiripəh nirhirkunien mə pa irisir miriu krhəriwək, meinai Kughen rimnətapig kin ye nərigien kapəriu.

¹⁷ Kini Yesu rimini-pən tuk əriu mīmə, “Kwərə mir. ?Naha e nakarəni?”

Məkneikin kwərə, rikiriu rəpou.

¹⁸ Kini iriu kirik, nhagin e Kleopas, rimini-pən tukun mīmə, “Tukmə ror Ik yepsipis əmə kirik e Jerusalem, yame reinein narimnar yamə mine rimatərhav-pə ye nipiḡ yamə mine ruauə ta muavən.”

¹⁹ Kini raiyoh əriu mīmə, “?Naha minə e?”

Kini kirəni-pən tukun mirəmə, “Narimnar yamə mine kimnor ye Yemə Nasaret e Yesu. In profet kirik kape Kughen, kini kafan wok rəsanin huvə mine kafan nəgkiarieren minə khapam. Kini riki Kughen mine riki narmamə ragien tukun.

²⁰ Mərig kapəmawə hae pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kimnharəhsipən In ye kwermi nəmə Rom mə tuksəkir misəm mə In tukrimhə. Kini kimisəsik haktə In ye nai kamarkwao kin, kini rimhə.

²¹ Narimnar a rinor ta ruəvəh nipiḡ kisisər. Mərig kimawə yimisərhəhu-pən pawk kapəmawə nərigien skai iran mə In tukririsin əmawə kwənərəus minə kape Isrel ye kwermi tikmir minə kapəmawə.

²² Nar kirik min, nipiḡraovin tiksın irəmawə kimisor əmawə yaksakur tuk nəgkiarieren kirik. Toweı, yenpiḡ-enpiḡ əḡkəp, kimnhavən apa ye nəpəəḡ kapier yame kiminim Yesu ikin,

²³ mhapəh nisəmien nipiḡran. Mhareriḡ-pə mhani mhamə, ‘Yimisəm nəmrərhavyen kirik. In e agelo mir kiraru kirəni-pə tuk əmawə mirəmə, “Yesu ramragh.” ’

²⁴ Kini kapəmawə narmamə tiksın kimnhavən ye nəpəəḡ kapier, masəm narimnar fam əḡkəp ratuatuk rəmhen kin yame nipiḡraovin minə a kimnhani. Mərig khapəh nisəmien Yesu.”

²⁵ Kini In rini-pən tuk əriu mīmə, “Kwərə mir. Kapəmıru kapə rirkək. Naksor pik kəmar tuk niniyen nəfrakisien ye nəgkiarieren yame profet minə kape Kughen kimnhani.

26 ?Nakrarkun uə nīkam mə Kristo yame Kughen rimirpen tukraməkeikei mamərig nəmħəyen ye nīpran, kini kwasig ikin, In tukripivən apa ye rao ye neai mivəh nhag kape nisaiyen?”

27 Kini Yesu rimnhoprai-pən Nəkwəkwə kape Kughen kimi əriu yame raməgkiar iran, ririkakun ye nəkwəkwə minə kape Moses muə meriaji-pə nəkwəkwə minə kape profet minə kape Kughen.

28 Kini kinarhuə ipakə tuk yerkwənu yame kwərə mir a kiravən ikin, mərig kwəm mə rameriwək mamvən.

29 Kini iriu kawəkeikei kimin mirəmə, “Eh. Rhuvə mə takaməmir kitasir, meinai rinəpignəp ta. Pəh nien mə tuktu mirh rivə.” Kini rimavən məm əriu marhəkwətə.

30 Kini kinarhəkwətə mə tukrhəvigin, kini In rivəh bred minni vi vi Kughen tukun, kini mhapu miğəhsi-pən kimi əriu.

31 Məkneikin Kughen rimnor kirarkun mə In Yesu. Taktəkun əmə rirkək min, kirəpəh niwəmien In.

32 Kini kirəni-pən tuk əriu mirəmə, “Eh. Nəfrakisien mə nīpig In rimnamhoprai-pə huvə Nəgkiarien kape Kughen kimi ərau ye swatuk, kini kwərig huvə kin, rikirau ramagien pik.”

33 Kini taktəkun əmə min kimiwərer miratərhav aikin a mirarerig min miravən Jerusalem. Kini ikin a, iriu kimiwəm nəmə leven kape Yesu mine narmamə tiksın min kafan kwənhauə misofugin ta misəkwətə.

34 Mamhani-pən tuk əriə mhamə, “Nəfrakisien. Yesu Yermaru rimimragh min, kini Saemon Pita rinəm ta.”

35 Kini iriu kirəni-pən fam narimnar yame rimatərhav-pə tuk əriu ye swatuk, kini mirəni-pən nīpig yame iriu kimirarkun Yesu iran, ye nīpig yame In rimnhapu bred mivəhsi-pən kimi əriu.

*Yesu rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)*

36 Kini nīpig kirəni nəgkiarien a, Yesu ruə mərer ye kwerkwənu irəriə mamni-pən tuk əriə mə, “Pəh nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə.”

37 Mərig iriə kisakur pik kin, kini mhagin kin. Khamə ta mə yarmhə.

38 Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor nakamhagin məkneikin? ?Rhawor kapəmiə nətərigien ramor kiraru?”

39 Taksəm-ru kwermik mir mine nihuk mir. Yo əmə e. Sərao-pə mharap nīprak kini mharkun mə Yo e. Nanmi yermamə nīpran mine nīkəkrin rirkək, rīpəh norien məkneikin. Nakasəm Yo, nīprak mine nīkəkrin aikin.”

40 Rimini nəgkiarien a, mhajoun kwermın mir mine nihun mir kimi əriə.

41 Iriə khapəh nhani-əgkəpien nəfrakisien iran, meinai rikiriə rimnamagien pik, kini kisakur pik kin. Mərig In rimnaiyoh əriə mimə, “Havəhsi-pə-ru nəviginien kirik.”

42 Kini kimivəhsi-pən kəməm kirik yame kimnhavaan ye nap kimin.

43 Kini rən ye nimiria.

44 Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “In apa kupən, nīpig yimnamarə kitawə-m kimia, yimini nəgkiarien e tuk əmiə mə, ‘Narimnar minə fam yame kamhani irak ye Nəkwəkwə kape Kughen, tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. In e nəgkiarien minə ye nəkwəkwə minə kape Moses mine nəkwəkwə kape profet minə kape Kughen, mine Ol Sam.’”

45 Kini In rəhitə ye nərigien kapəriə mə tukharkun nīprai nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen.

46 Mini-pən tuk əriə mimə, “Nəgkiarien yame raməmir ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə ‘Narmamə tuksor ahas pən kimi Kristo yame Kughen rimirpen. Masor rərig

nəmhəyən ye nīpran meriaji mīmḥə. Məriḡ ye nīpīḡ yame ror kīsīsər kīn, In tukramragh mīn ye nīmḥəyən.’

⁴⁷ Kīni ye nhagik, narmamə tukasəkeikei mhani-ərhav nəḡkiarīen a mhamə narmamə tukasəkeikei mīsarar ye nəriḡien kapəriə tuk təvhagə has, kīni Kughen tukrīpəh narpīnien tai təvhagə hah kapəriə, kīni mərū-kīn kapəriə norien has mīnə. Nəḡkiarīen e tukraməkeikei mīvən kīmi kwənərəus mīnə fam apa ikīn mīnə fam. Rīrikakun Jerusalem, mīvən meriaji pən ikīn mīnə fam ye tanīmtanə.

⁴⁸ Kīmīə nīmīsəm narīmīnar mīnə e, kīni takhani-ərhav atuatur nəḡkiarīen mīnə iran.

⁴⁹ Məriḡ taksəmīr ye taon e mamhawhin mīseriaji takhavəh nəsanīnien kape Nanmīn kape Kughen, kīni tukrīkwar ye nīmraghien kapəmīə. Yo jakher-pən kīn In rəmhen kīn yame Rīmīk rīmīrpen ta mə tukror.”

Kughen rīmīvəh Yesu mamvən ye neai

(Mak 16:19-20)

⁵⁰ Kīni Yesu rīmīkīr əriə mhatərhav ye taon, mhavən yerkwānu a Betani. Kīni rīmīvəhsi-haktə kwermīn mir maməhuak mīvəhsi-pən nīhuvəyən kīmi əriə.

⁵¹ Kīni nīpīḡ raməhuak hanə, mīpəh əriə. Kughen rīvəh In mamhaktə ye neai.

⁵² Kīni kasəḡnəḡin In, mharerīḡ pən Jerusalem, rīkiriə ragien.

⁵³ Kīni nīpīḡ mīnə fam kamhavən ye Nīmə Ehuə kape Kughen mamhani vi vi Kughen.

Jon

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Jon rimirai Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Kitawə kaseinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e, meinai yermamə yame rimirai nəkwəkwə e ripəh niniyen nhagin. Mərig rikitawə raməsik mə Aposol Jon rimirai. In naorahi Jemes, kini iriu kwajikovə mir kape Sebedi. In yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, kini Yesu rorkeikei pik in. Kamni kimə in rimirai nəkwəkwə minə e: Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Jon rimirai, mine 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi narmamə mə tukhani nəfrakisien ye Yesu Kristo. In rorkeikei mə tukrasitu irəriə mor nhatətəyen kapəriə tukriskai, meinai kapəriə nhatətəyen ripəh niskaiyen.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Yesu rimamhə mamragh min, ai, newk fifti o sikisti ruauə muavən ta, Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e. Jon in yemehuə kirik kape niməhuak, kini narmamə m-fam kape niməhuak kamhasiai in. In rorkeikei mə narmamə m-fam tukharkun huvə kafan nhajounien. Kini nipig nhajounien eikuə minə tukramuə, in rorkeikei mə narmamə tukharkun nhani-əhuyen.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Rimirai nəkwəkwə e mamni-ərhav mə Yesu in Ji Kughen, kini in Kughen əfrakis. Kini narmamə m-fam yamə mine kashatətə iran tukhavəh nimraghien rerin. Kini Jon rorkeikei mə tukrini-ərhav nəvsaoyen kape Yesu yame nəkwəkwə kape Matiu mine Mak mine Luk kimirhipəh nirhiniyen. Kini in rorkeikei mə tukrini atuaturik nətərigien tiksın yame narmamə kamhani ye Yesu.

Nəgkiarien kape Kughen rimauə mor yermamə kin, in e Yesu

¹ Apa kupan əgkap, ye nirikakunien, Nəgkiarien rimnəmır ta.* Nəgkiarien e rimnamarə iriu Kughen. Kini Nəgkiarien e, in Kughen.

² Nipig Kughen ripəh hanə norien narimnar, in rinərə rerin ta iriu Kughen.

³ Kini Kughen rimnor narimnar fam ye nəgkiarien a, kini narimnar fam yame Kughen rimnor, nar kirik min rikək yame Nəgkiarien a rimipəh norien.

⁴ In e, in Nuknei nimraghien, kini nimraghien e, in nikakien yame raməsia-pen narmamə mifam.

⁵ Nikakien a raməsia-pen nəpignəpien, kini nəpignəpien to ripəh napitayen.

⁶ Yermamə kirik yame Kughen rher-pə kin mə tukruə, nhagin e Jon Baptaes.†

⁷ In rimnərə-ərhav mə tukrini-ərhav-pən nikakien a kimi narmamə, pəh iriə m-fam tukhani nəfrakisien iran.

⁸ Pəh nien mə Jon in nikakien, mərig in rimauə əmə mə tukrini-ərhav nikakien a kimi narmamə m-fam.

⁹ [Nəgkiarien a rimauə ye tokrei tanə], kini in nikakien əfrakis, yame raməsia-pen narmamə m-fam ye tokrei tanə.

¹⁰ Nar apnapig mə Kughen rimnor tokrei tanə ye Nəgkiarien a, kini rimnamarə ye tokrei tanə e, mərig narmamə kape tokrei tanə kimiseinein In.

¹¹ Rimauə ye tanə yame in kafan əmə tanə, mərig narmamə yame In rimirpen əriə‡ kimnhaukreikin-pən nimeitairiə kim In, mhapəh nisorkeikeiyen In.

* **1:1:** Nhag pisin kirik, ramni Yesu Kristo, mə “Nəgkiarien.” Əm-ru Jen 1:1; 1 Jon 1:1; Jon 17:5; Rev 19:13. **1:3:** Kol 1:16; 1 Korin 8:6; Hib 1:2 **1:4:** Jon 5:26; 11:25; 14:6 **1:5:** Jon 9:5; 12:46 † **1:6:** Aposol Jon in rimirai nəkwəkwə e. Ror pisin ye Jon Baptaes. **1:9:** 1 Jon 2:8 ‡ **1:11:** Yesu rimauə pawk apa Isrel, mərig nəmə Isrel, yame Kughen rimirpen əriə apa kupan, khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

¹² Mərig narmamə m-fam yamə mine kamhavəh In yerkiria, rikiria ragien tukun, mishatəta ye nhagin, kini In rameighan kin əria mə tukhauə kwajikovə minə kape Kughen.

¹³ Pəh nien mə kwajikovə minə a kape Kughen kasarha-pə rəmhen kin yame kwajikovə minə kape tokrei tanə kasarha. Pəh nien mə nərigien kape yermamə, uə kape tatə, yame kasarha iran. Mərig kasarha wi min ye Kughen, ye kafan nəsaninien.

¹⁴ Nəgkiarieren a rimauə yermamə mamarə kitawə min. Kimawə yimisəm kin nimirawə nehuəyen kafan. In e, in nehuəyen kape Kwənkwan kirikianə Əmə, yame rimasi-pən ye Tatə Kughen. In rukwar kin nihuvəyen yame ramautə-pə kin kimi ətawə, kini rukwar min kin nəfrakisien.

¹⁵ Jon rimmərer-ərhav mamokrən apomh mimə, “Yermamə e in e yame yimnamni mimə, ‘Yo jakəkupən, kini kwən kirik min aikin yame tukripikwasig kin yo. Mərig In yerpirig rapita yo. Meinai nipig yimipəh hanə narhayen, mərig In rinarə rerin ta.’ ”

¹⁶ Kini In rukwar kin nihuvəyen yame ramautə-pə kin kimi ətawə, kini nipig m-fam In ravəhsi-pə nihuvəyen kafan kimi ətawə.

¹⁷ Ror məkneikin meinai Moses in swatuk kupan yame Kughen rimivəhsi-pə loa kimi ətawə, mərig Yesu Kristo in swatuk yame Kughen ramautə-pə kin kafan nihuvəyen mine nəfrakisien kimi ətawə.

¹⁸ Narmamə to khapəh nisəmien Kughen. Mərig Tini Kwənkwan Kirikianə Əmə, yame ramərer ye nikar Kughen, in Kughen. In rimmor əpu Kughen kimi ətawə kini kitawə kharkun In.

Jon Baptaes ramni mə pəh nien mə in Kristo

(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Kini nəmehuə minə tiksın ye kwənərəus kape Isrel yamə mine kimnisarə Jerusalem, kisher-pən kin pris tiksın mine Lifaet§ tiksın mə tukhavən misəm Jon Baptaes misaiyoh in mhamə, “Eh. ?Ik naha yermamə?” Ror məkneikin, Jon rimini-ərhav in.

²⁰ Nipig kimisaiyoh in mə in pa, in ripəh nerkwaigien kin, mərig rimini-pən atuatur əmə in tuk əria mimə, “Pəh nien mə yo Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.”

²¹ Kini iriə kimnhani mhamə, “?Tukmə pəh nien mə ik Kristo, kini ik pa? ?Ik Elaeja uə?” Mərig Jon rimə, “Nikam. Pəh nien mə yo Elaeja.”

Kini iriə kimisaiyoh min in mhamə, “?Tukmə pəh nien mə ik Elaeja, kini ik pa? ?Ik profet kape Kughen yame kimini kupan mə tukruə uə?”

Mərig Jon rimə, “Nikam.”

²² Kini iriə kimnhani mhamə, “Ik takaməkeikei minni-ərhav ik kimi əmawə, pəh kimawə jakhavən mhani-əsah-pən kimi narmamə yamə mine kimisher-pə kin əmawə.”

²³ Kini rini-pən tuk əria mimə, “Yo e yermamə yame profet Aesea rimini-ərhav ta kupan mə,

“Yermamə kirik tukrokrən apomh apa ye tipəvsik mamni mimə, “Kimiə taksor huvə swatuk kape Kughen Yermaru.” ’ ’ ” *(Aes 40:3)*

²⁴ Kini Farisi minə kimisher-pən kin narmamə tiksın min khauə apaikin,

²⁵ misaiyoh-pən Jon mhamə, “?Tukmə pəh nien mə Ik Kristo, kini pəh nien mə ik Elaeja, kini pəh nien mə ik profet a yame kimisəvsao kin kupan, kini rhawor e nakamor baptaes ye narmamə?”

²⁶ Kini Jon rhorpin nəgkiarieren kapəriə mimə, “Yo yakamor baptaes ye narmamə ye nu, mərig yermamə kirik ramərer ye kwerkwan irəmiə yame nakseinein In.

²⁷ Yo yakaməkupan, kwən a tukrikwasig, mərig In yerpirig, kini yo yetanə əmə. Yakpəh nəmhenien tuk nirisin-tayen sandel kafan.”

1:12: Gal 3:16 **1:13:** Jon 3:5; 1 Pita 1:23 **1:14:** Fil 2:7; 1 Tim 3:16 **1:17:** Rom 5:21 **1:18:** 2 Korin 4:6; Kol 1:19; 2:9; Rev 22:4 § **1:19:** Lifaet in yamehuə kape nəhuakien kape nəmə Isrel. Əm-ru diksoneri. **1:21:** Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 **1:21:** Dut 18:15

²⁸ Narimnar a rimnor əfrakis apa yerkwanu kirik, kamni kimə Betani. In apa nikar nu Jodan pən- apa ikin Jon rimnor baptaes ye narmamə ikin.

Yesu In rəmhen kin kwaji sipsip kape Kughen

²⁹ Kəni rikwamer kin, Jon rimnəm Yesu raməriwək mamuə, kini rini-ərhav mīmə, “!Ei! !Səm-ru! Kwən e in e in rəmhen kin kwaji sipsip kape Kughen, meinai in tukririsin ta narpinien kape norien has minə kape narmamə ye tokrei tanə.

³⁰ Yermamə e in e yimnaməvsao kin kimi əmiə mīmə, ‘Yo jakəkupən, kini kwən kirik min aikin tukrikwasig kin yo. Mərig In yerpərig rapita yo. Meinai nipiğ yimipəh hanə narhayen, In rinarə rerin ta.’

³¹ Nipiğ yo yimnaməvsao kin In, kini yo min meinein mə In pa; mərig yimauə mor baptaes ye narmamə ye nu mə jakor əpu kwən a kimi kwənərəus minə kape Isrel.”

³²⁻³³ Kini ai, Jon rimnərer-ərhav mamni min mīmə, “Kughen rimnher-pə kin yo mə yo jakor baptaes ye narmamə kin nu, kini nipiğ yimnaməvsao kin in, yo min yimneinein mə kwən ai in a. Mərig Kughen rimini-pə tuk yo mīmə, ‘Takəm Nanmin kafak tukreiwaiyu mərer-pən ye yermamə kirik. Kini kwən e In e In tukror baptaes ye narmamə kin Nanmin Rhakə.’ Kini ai, yimnəm Nanmin Kape Kughen risi-faktə ye neiai [rəmhen kin mak] meiwaiyu məkwətə-pən ye yermamə kirik.

³⁴ Yimnəm atuatur nar a, kini mərer-ərhav mamni-ərhav mīmə, ‘Kwən e in e, in Ji Kughen əfrakis.’ ”

Yesu rimirpen kafan tiksın narmamə

³⁵ Kəni rikwamer kin, Jon rimavən min apaikin irisir yermamə kiraru kafan.

³⁶ Kini məm Yesu raməriwək ye swatuk mamuə, kini rini-pən tuk əriu mīmə, “!Eh! ! Wəm-ru! Kwən e In e in Kwaji sipsip kape Kughen.”

³⁷ Kafan yermamə mir kimiwəriğ nəgkiarien a, mwərer, mirakwasig kin Yesu.

³⁸ Kini Yesu rarar məm kwərə mir a karakwasig kin In, kini In rimə, “!Eh! Kwərə mir. ?Nəkawarha-kin naha?”

Kini iriu krəmə, “Rabae. ?Nakamarə hiə?” (Nəgkiarien e rabae, nıpran ramni mə “yhajoun”).

³⁹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriu mīmə, “Pəh krhivən, nakwəm-ru ikin yakamarə ikin.” Kini iriu kimirakwasig kin, mirhuvən, kini mwəm ikin ramarə ikin. Ipakə mirh rivə, irisir min kimnarhəmır mirheriaji rəpignəp.

⁴⁰ Kwərə mir a kirik rimnəriğ nəgkiarien yame Jon rimini marar mamkwasig kin Yesu, nhagin e Andru, naorahi Saemon Pita.

⁴¹ Məkneikin, Andru rimavən məm piauni Saemon, rikir mirauə, kini mini-pən tukun mīmə, “!Eh! Yaknəm ta Mesaea.” (Nəgkiarien e Mesaea, nıpran rimə “Kristo,” yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin).

⁴² Kini Andru rikir Saemon miravən miwəm Yesu.

Kini Yesu rəm in, mīmə, “Ik e Saemon, kwajikovə kape Jon. Mərig taktakun ai, tukokrən kin ik kimə ‘Kefas.’ ” (Nhag e Kefas, nıpran ramni mə kapier. Ye nəgkiarien kape nəmə Gris kamni kimə Pita).

Yesu rimirpen Filip mine Nataniel

⁴³ Kəni rikwamer kin, Yesu rikin raməsik mə tukrivən apa Galili. Kini məm kwən kirik, nhagin e Filip, mini-pən tukun mīmə, “Yuə mikwasig kin Yo.”

⁴⁴ Filip in yemə Betsaeda, imei Andru mine Pita.

⁴⁵ Kini Filip rivən məm Nataniel mīmə, “Kimawə yakwəsəm kwən apera, yame Moses rimnaməvsao kin ye nəgkiarien kape loa, In yermamə yame profet minə kimisəvsao kin, kini In yemə Nasaret, ji Josef. Nhagin e Yesu.”

⁴⁶ Mərig əmə Nataniel rimə, “?Rhawor? Nar huvə kirik to rıpəh nısi-pənien a Nasaret.”

Mərig Filip rımə, “Ita. Yuə məm-ru.”

⁴⁷ Kını Yesu rımnəm Nataniel raməriwək mamuə, kını rını-ərhav mımə, “Kwən e, in kwənərəus atuatur kape Isrel. In reinein neikuəyen.”

⁴⁸ Əmaikin, Nataniel raiyoh Yesu mımə, “?Rhawor nakirkun yo?”

Kını Yesu rını-pən tukun mımə, “Yımnəm ik nakamkwətə ye tıkimkimi nai*, kwasig ikin Filip rokrən kin ik.”

⁴⁹ Kını Nataniel rımə, “Yhajoun. !Ik Ji Kughen! !Ik King kape kwənərəus kape Isrel!”

⁵⁰ Kını Yesu rımını-pən tukun mımə, “?Nakamni nəfrakisien irak meinai yakməni əmə mə yaknəm ta ik, nıpig nımnamkwətə ye tıkimkimi nai? Ik takpiəm nar ehua mınə rapita yame.”

⁵¹ Kını mını mın mımə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə, takpisəm napuə tukrəkweg, kını agelo mınə kape Kughen tukshaktə mhavən ye neiai, miseiwaiyu-pə tuk Yo, Ji Yermamə.”

2

Yesu rımukreikin nu ruə mor waen kin

¹ Kəni nahu kin, kimnor narkurəkien kirik apa Kena, yerkwanu kirik apa Galili. Kını mama kape Yesu rımavən ye narkurəkien a.

² Kını kimnokrən mın kin Yesu mine kafan narmamə mınə mə tukhavən mın ye narkurəkien a.

³ Əmaikin, narmamə kimnhanım fam waen, kını mama kape Yesu rımını-pən tukun mımə, “Nitawə waen ruikək.”

⁴ Mərig Yesu rımə, “Piahuaru apə. ?Rhawor nakamaiyoh-pə kin nar e kimi Yo? Rıpəh hanə norien nıpig kafak.”

⁵ Mərig kafan mama rımını-pən tuk yorwok mınə aikin mımə, “Takasor naha nhagin yame kwən e ramni.”

⁶ Kimnətu jag ehua sikis aikin, tukvi-pən nu iran, mə nəmə Isrel tuksərav ikin, mə tukhapəh nisəmkəmikien ye nımrı Kughen. Kimnor jag mınə a kin kapiet. Kirkun nıvi-pənien galon twenti faef ye kirikianə kirikianə.*

⁷ Kını Yesu rını-pən tuk yorwok mınə mə, “Havi-pən nu ye tikikwipir mınə e.” Kimnhavən mhavi-pən nu irəriə kisokrig huvə. Kını rını-pən tuk əriə mımə, “Havi-ta nu tiksın, mhavəh, mhavən, mhavəhsi-pən kimi yemehua kape nəviginien.”

⁸ Kını kimnhavən masor.

⁹ Kını yemehua kape nəviginien rımınım əsigəvin, mərig nu rinor ta waen kin. Kını reinein mə kimivəhs hiə waen e. Mərig narmamə yamə mine kimnhavi-ta nu a mhavəh mhavən, iriə əmə kharkun. Kını yemehua kape nəviginien rımnokrən kin yermamə yame rımnarkurək pə pə əmə,

¹⁰ mını-pən tukun mımə, “Tukmə nəviginien ehua kirik, narmamə kasəkupən mhavəhsi-ərhav waen yame rhuvə pik, kını narmamə kamhanım rıpsaah, misapis kin, kını ai, kipivəhsi-ərhav yame rıpəh nihuvə-pikien. Mərig yakaməm mə ik nımnərəhu karın yame rhuvə rapita, raməmır meriaji nakpihavəhsi-ərhav ai taktakun.”

¹¹ Kını nımtətien yame Yesu rımnor apa Kena ye Galili in nımtətien yame In rımnəkupan mor rhajoun-pən nehuəyen kafan, kını kafan narmamə mınə kimışatətə tımtım iran.

Yesu rımnəkəu ye rhav narmamə yamə mine kasor nar apnapig ye nımə ehua kape Kughen

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46)

^{1:47:} Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 * ^{1:48:} Nəgkiarien kape Gris ramni “tıkimkimi nai kirik kamni kimə fig;”
kwənkwan rheikən. ^{1:51:} Jen 28:12 * ^{2:6:} Nəgkiarien kape Gris ramni mə “Kirkun nıvi-pənien ‘metrete’ kıraru
uə kisisət.”

¹² Kini ai, Yesu rimneiwaiyu mivən ye taon a Kapaneam iriə kafan mama mine naorahini minə mine kafan narmamə minə. Misarə kape nipig kwakwə əmə aikin.

¹³ Kini nipig kape nəviginien kape nəmə Isrel e kamni kimə Pasova ruauə ipakə, kini Yesu rimnhaktə mivən Jerusalem.

¹⁴ Mamvən ye Nimə Ehuə kape Kughen, məm narmamə kasor salem kin kau minə, mine sipsip minə, mine mak ye tanə minə. Məm narmamə tiksın kasor jenis ye mane.

¹⁵ Əmaikin Yesu rimavən mirəh təvrə kirik, mərəm mamarkis kau mine sipsip minə kin, maməko ərhav narmamə ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini mahiə-ərhav kin mane kape narmamə yame kasor jenis ye mane kape kantri pisin pisin minə ruə ye mane kape Jerusalem, mei-əhu tebol minə kapəriə.

¹⁶ Kini mamhek narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə mimə, “Hapik narimnar minə e mhatərhav. Hapəh nisorien Nimə kape Rimik rəmhen kin nimə kape norien maket.”

¹⁷ Narmamə kape Yesu minə kimisəm nar a, rikiriə raməsik nəgkiarrien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“Narmamə tuksəməkin Yo, meinai Yo yakorkeikei pik kafam Nimə, kini mamarkut pik mə narimnar m-fam aikin tukratuatuk.”

(Sam 69:9)

¹⁸ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel kasəkeikei kimin mhamə, “!Ah! Pa nhagin rimivəh-si-pre nehuəyen kimik mə takor narimnar minə e? Or-ru nımtətien kirik, pəh yaksəm-ru mə nəfrakisien kafam nəsaninien ramsi-pən ye rao ye neai.”

¹⁹ Mərig Yesu rimə, “Ita. Taksoriah Nimə Ehuə Kape Kughen, kini ye nipig yame ramor kisisər kin, jakherig min mərip.”

²⁰ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel khamə, “Kəsi. Narmamə kimnhavhirəkin nimə e mhavəh newk foti sikis. ?Takhawor pən iran mine mivhirəkin min ye nipig kisisər əmə?”

²¹ (Mərig nipig Yesu ramni Nimə Ehuə kape Kughen, In raməgkiar atuk əmə iran.

²² Kini kwasig ikin, nipig In rimamhə kini mamragh min, kafan narmamə minə rikiriə raməsik nəgkiarrien e yame ramni ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini iriə kimnhani nəfrakisien ye Nəkwəkwə kape Kughen mine nəgkiarrien yame Yesu rimini-ərhav).

Yesu ruirkun ta nətərigien kape narmamə

²³ Mərig nipig Yesu rimnamarə apa Jerusalem, ye nipig kape nəviginien kape Pasova, narmamə khapsaah kimisəm In rimnor nımtətien tiksın, kini khani nəfrakisien iran.

²⁴ Mərig Yesu rimipəh niniyen nəfrakisien irəriə, meinai In ruirkun nərigien kapəriə.

²⁵ Yermamə kirik to ripəh nini-pənien nərigien kafan tukun, mərig In ruirkun ta narimnar fam yame ramswiin yerki narmamə.

3

Nikodimas rimavən məm Yesu

¹ Kini Farisi kirik aikin, nhagin e Nikodimas. In yemehuə kirik ye kaonsel kape nəmə Isrel.

² Kini nipig kirik, yenpig, in rimavən mə tukrəgkiar iriu Yesu, mimə, “Yhajoun. Kimawə yakharkun mə ik yhajoun kirik yame Kughen rimnher-pə kin ik nakuə, meinai Kughen ripipəh nəmirien tuk Ik, nakpipəh norien nımtətien minə e.”

³ Kini Yesu rhorpın nəgkiarrien kafan mimə, “Yakamni əfrakis tuk ik mə, tukmə yermamə ripəh narhayen yame ror kiraru kin, to ripəh narəyen ye narmaruyen kape Kughen.”

⁴ Nikodimas rinərig nəgkiarrien a, rakur, maiyoh In mimə, “?Yermamə tukrhawor-pən iran mine marha yame ror kiraru kin? To ripəh nırerig-pən-minien ye tip mama, marha min.”

⁵ Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yakamni əfrakis tuk ik mə tukmə yermamə rīpəh narhayen ye nū mine ye Nanmīn kape Kughen, tukrīpəh nīvənien mamərə ye narmaruyen kape Kughen.

⁶ Yermamə rameimək əmə kin yermamə mor nīpran ramragh; mərig Nanmīn kape Kughen əmə rīrkun norien nanmī yermamə ramragh.

⁷ Takpəh nakurien tuk nəgkiarīen kafak yame yīmīni-pre tuk ik mə, “Takaməkeikei marha wi mīn.”

⁸ Rəmhen əmə kin nīmətag. Nīmətag ramavən, mamvən ikīn yame rorkeikei mə tukrīvən-pən ikīn. Nakərig nīmətag ramavən, nakeinein mə ramsīpkaa, uə ramvən hīə. Kini ye norien kirikianə əmə mīn, narmamə khapəh nīsəmīen Nanmīn kape Kughen, mərig kasəm əmə wok kafan ye nīmraghīen kape narmamə yamə mīne kasarha wi mīn.”

⁹ Mərig Nikodimas rimini-pən tuk Yesu mimə, “Nar e nakamni rəutən pīk. ?Tukrhawor pən iran mīne mītərhav-pə?”

¹⁰ Kini Yesu rimə, “Ik yhajoun kīrik kape nəmə Isrel. ?Rhawor nakeinein narīmnar mīnə e?”

¹¹ Yakamni əfrakis tuk ik mə kīmawə kafak narmamə mīnə yakharkun narīmnar mīnə mamhani-ərhav, mīsəvsao kin narīmnar yamə yakwəsəm ta. Mərig kīmīə nakhapəh nhaniyen nəfrakisīen ye nəgkiarīen kapəmawə.

¹² Yo yakamni pawk əmə narīmnar kape tokrei tanə, mərig kīmīə nakhapəh nhaniyen nəfrakisīen ye kafak nəgkiarīen. Tukmə ror məkneikīn, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisīen ye kafak nəgkiarīen ye nīkarīn kape narīmnar kape rao ye neai.

¹³ Mərig yermamə kīrik rīkək yame ruavən ta apa ye rao ye neai. Mərig Yo pīsīn əmə, Jī Yermamə, yaksī-pən ye rao ye neai meiwaiyu-pə, mīrkun nəvsaoyen kin.

¹⁴ “Apa kupan, Moses rīmnamərə ye tīpəvsīk, mīruk haktə nar yame rīmnor mīsīgovīn snek kīn, mīruk haktə ye nai.* Kini ye norien kirikianə əmə mīn, tukruk haktə mīn Yo, Jī Yermamə,

¹⁵ mə narmamə m-fam yamə mīne kamhani nəfrakisīen irak tukhavəh nīmraghīen rerīn.

¹⁶ Ror məkneikīn meinai Kughen rorkeikei narmamə m-fam ye tanīmtnə mher-pə kīn Yo, Tīni kwənkwan kirikianə əmə, mə narmamə yamə mīne kashatətə irak, tukhapəh nhamhəyen, mərig tukhavəh nīmraghīen rerīn.

¹⁷ Pəh nīen mə Kughen rīmnhər-pə kīn Yo Tīni mə jakuə mīvəhsi-pən narpīnīen kīmī narmamə. Mərig rīmnhər-pə kīn mə Yo jakuə mor swatuk tuk nīvəh-mīraghīen narmamə ye tanīmtnə.

¹⁸ “Narmamə yamə mīne kīshatətə irak, Kughen tukrīpəh nīvəhsi-pənīen narpīnīen kīmī əriə; mərig narmamə yamə mīne khapəh nīshatətəyen irak, Kughen ruīni ta narpīnīen kapəriə, meinai khapəh nhaniyen nəfrakisīen irak, Jī Kughen Kwənkwan kirikianə əmə.

¹⁹ Kughen tukrīvəhsi-pən narpīnīen kīmī əriə meinai nīkakīen ruauə ta ye tokrei tanə, mərig iriə khapəh nīsorkeikeiyen nīkakīen. Kasorkeikei əmə nəpīgnəpīen, meinai nīpīg m-fam, norien kapəriə ramahas.

²⁰ Narmamə yamə mīne kasor norien has kasəməkīn nīkakīen. To khapəh nhavənīen aikīn rakhak ikīn, meinai khapəh nīsorien mə nīkakīen tukrəsīa-pen norien kapəriə.

3:5: Esik 36:25-27; Efes 5:26; Taet 3:5 **3:8:** Esik 37:9 * **3:14:** In apa kupan Moses rīmīkīr ərhav nəmə Isrel ye kwermī nəmə Ijīp, mərig nəmə Isrel kīmnhani hah Moses mīne Kughen. Kughen rher-pən kīn snek yamə mīne kasəkwpah, kīmīsəs əriə. Kini narmamə yamə mīne kīsarha-pən masəm nar yame ramsīgovīn snek, yame Moses rīmīruk haktə, kamhamragh. Mərig yamə mīne khapəh nīsarha-pənīen mīsəm nanmī snek, kamhamhə. Əm-ru stori ye Nam 21:4-9. Ikīn e Yesu ramni mə snek ramuh nuhpikīnīen kīn nəmhəyen kape Yesu ye nai kamarkwao kīn. Kīmīruk haktə in, kīni narmamə yamə mīne kīsarha-pən mīsəm, kamhamragh. **3:14:** Nam 21:4-9; Jon 8:28; 12:32; 12:24
3:16: Esik 18:23,32; 37:9; 1 Tim 2:4; 4:10; 1 Jon 4:9-10

21 “Mərig narmamə yamə mine kisəri-pən swatuk kape nəfrakisien tukasərer aikin rakhak ikin, mə nıkakien a tukrəsia-pen norien kapəriə, mhajoun mə naha nhagin yame kasor, kasor ye nəsaninien əmə kape Kughen.”

Jon Baptaes raməgkiar ye Yesu

22 Kini ai, Yesu mine kafan narmamə minə kimnasəriwək misavən apa Judia, misarə iriə nəmə aikin. Kini In rimnor baptaes ye narmamə.

23 Mərig ye nıpig a, Jon rimnor baptaes ye narmamə apa Aenon, ipakə əmə tuk taon a Salim. Rimnor baptaes ye narmamə apaikin meinai nu rehuə aikin. Kini narmamə kimnhauə pik mə Jon tukror baptaes irəriə.

24 Ye nıpig a, kıpəh hanə nivəhsi-pəniyen Jon ye kalabus.

25 Kini narmamə tiksın kape Jon kimasotgoh iriə yemə Isrel kirik, ye nıkarın kape nəravıyen mə tukror narmamə khapəh nisəmkəmikien ye nımri Kughen.

26 Kini kimnhavən misəm Jon mhamə, “Yhajoun. Ik nakırkun kwən a kupan kimiru min apa nıkar nu Jodan pən. Kini ik nımnərer-ərhav minı-ərhav pən In tuk narmamə. Taktakun ai, In ramor baptaes ye narmamə. Kini narmamə m-fam kamhavən masəm.”

27 Kini Jon rimini-pən tukəriə mımə, “Narmamə kharkun əmə nisorien narımınar yame Kughen ravəhsi-pən nəsaninien kimi əriə tuk norien.

28 Kimiə e nakasərer tuk yo. Kimiə nakharkun huvə mə yakməni mımə, ‘Pəh nien mə Yo Kristo.’ Mərig Kughen rimnher-pə kin yo mə jakəkupən muə, kini Kristo tukripikwasig.

29 Yakmə jakni-pre nuhpikinien kirik. Yermamə yame tukrarkurək ye piraovın kirik, piraovın a tukrəri-pən əmə in. Kini kwən a, in minə tiksın kaseito kin in mə tukruə ye lafet kape narkurəkien, kini rikiriə ragien tukun, kasərer masarha-kin in mə tukruə ye swatuk. Kini nıpig tuksəm in ramuə, rikiriə tukragien. Kini yermamə yame tukrarkurək, yo e in kirik yame yakamərer mameito kin, mamarha-kin in mə jakravən ye nəviginien kape narkurəkien. Kini taktakun ai, yımınarig nəvsaoyen kin Kristo mə ruauə ta, kini rikik ragien pik.

30 In tukraməkeikei muə mə In yerpırig rapita yo; kini yo jakaməkeikei meiwaiyu.

31 “Yermamə yame ramsi-pən ye Rao ye Neai In yerpırig rapita narmamə m-fam. Yermamə yame ramsi-pə əmə ye tokrei tanə, in yermamə kape tokrei tanə, kini rirkun əmə niniyen narımınar kape tokrei tanə. Mərig yermamə yame ramsi-pən ye rao ye neai In yerpırig rapita narmamə m-fam.

32 In mamərer-ərhav tuk nini-ərhavyen narımınar yame rimnəm minərig ta, mərig narmamə khapəh naniyen nəfrakisien iran.

33 Kini mərig yermamə yame ravəh kafan nəgkiarien kini mamni nəfrakisien iran, in ramni-ərhav mə nəgkiarien yame Kughen ramni, in nəfrakisien.

34 Ror məkneikin meinai yermamə yame Kughen rimnher-pə kin mə tukruə, In ramni-ərhav nəgkiarien kape Kughen. Kitawə kharkun mə In ramni-ərhav əmə nəgkiarien kape Kughen meinai Nanmın kape Kughen rehuə pik iran.

35 Tata Kughen In rorkeikei pik Tini, kini mərəhu-pən narımınar fam əgkap ye kw-ermin.

36 Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Ji Kughen e, iriə tukhavəh nımraghien rerin. Mərig narmamə yamə mine kasəpəh In to khapəh nhavəhyen nımraghien rerin, meinai Kughen tukror niemhaa kimi əriə kape rerin.”

4

Yesu ruirkun ta norien kape pian Sameria kirik

1 Farisi minə kimisərig nəgkiarien mə Yesu ravi-pə narmamə khapsaah kamhauə tukun, kini In mamor baptaes irəriə khapsaah. Namba irəriə rıpsaah rapita narmamə kape Jon minə.

² (Mərig nəfrakisien mə pəh nien mə Yesu rimmnor baptaes irəriə, mərig narmamə kafan minə kimisor baptaes ye narmamə.)

³ Kini nıpig Yesu rimmnərig mə Farisi minə kimisərig nəvsaoyen kin, rimitərhav Judia mırerig-pən apa Galili.

⁴ Rımə tukruvin apa Galili, mərig provins e Sameria ramərer əkupan.

⁵ Kini rıtərhav-pə ye taon kirik ye Sameria, kamni kimə Saeka. Taon a, ipakə tuk tanə kirik yame Jakob rımivəhsi-pən kimi tını a Josef apa kupan.

⁶ İkin aikin a, huaru Jakob rımikir kwətig nu kirik kafan. Yesu rimmnəriwək rapomh ikin minəpəu, kini muə məkwətə-pən ye nıkar kwətig nu a, mamapis, yerkwēiha.

⁷⁻⁸ Kini kafan narmamə minə kimnhavən apa taon, mə tukhavəh nımri nəviginien. Kini pian Sameria kirik ramuə mə tukrırük nu. Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Eh. Ruk nu mivəhsi-pə kimi Yo.”

⁹ Kini pian Sameria a rini-pən tukun mə, “!Eh! Ik yemə Isrel, kini yo pian Sameria. ? Rhawor e nakaməgkiar kimi yo?” Ramni məknakin meinai nəmə Isrel kapəriə kirik nar kirik rikək tuk nar Sameria.

¹⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik nakeinein naha nhagin yame Kughen rorkeikei mə tukrivəhsi-pre kimik. Kini ik nakameinein min Yo. Yo e, yakamaiyoh-pre nu kimik. To nakpirkun, nakpiayoh-pə kin nu tuk Yo. Kini yakpivəhsi-pre nu mıragh.”

¹¹ Kini pian a rini-pən tukun mımə, “Yemehuə. Ik kafam tikikwipir rikək, kini kwətig nu e reiwaiyu pik. ?Takhawor-pən iran mine mırük nu mıragh e yame nakamni?”

¹² Apa kupan, rıptawə Jakob rımmamruk nu eikin e nin mine ni kafan kwajikovə minə, mine ni kau minə kafan, kini ai, meighan-pə kin kwətig nu e mə nitawə. ?Mərig rhawor? ?Nakmə ik nakehuə rapita rıptawə Jakob, uə?”

¹³ Kini Yesu rımını-pən tukun mə, “Narmamə yamə mine kamhanım nu ye kwətigin e, tukasəkeikei misəkwakwə min.

¹⁴ Mərig narmamə yamə mine tukhanım nu mıragh yame yakvəhsi-pən kimi əriə, to khapəh nisəkwakwə-min-ien tuk nıpig kirik. Nu yame jakvəhsi-pən kimi əriə, in rəmhen kin nımri nu kirik yame ramkwor-kwor apa yerkin nıpig m-fam mamaiyu, mivəh-si-pən nımraghien rerin kimin.”

¹⁵ Kini pian a rini-pən tukun mımə, “Yemehuə. Vəh-si-pə-ru nu en kimi yo, mə jakpəh nəkwakwə-min-ien, pəh jakpəh nuə-minien ikin e mırük nu ye kwətigin e.”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Yuvən mokrən kin kafam huaru, mırəuə.”

¹⁷ Kini pian a rini-pən tukun mə, “Ah. Kafak huaru rikək.”

Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Nakaməfrakis mə kafam huaru rikək.

¹⁸ Meinai ik, naknəri-pən ta narman kirkirip, kini yerman yame nakwarə kwis ai taktakun, pəh nien mə kafam atuatur yerman. Nakwəni mə kafam yerman rikək, nəfrakis.”

¹⁹ Kini pian a rini-pən tukun mə, “Yemehuə, yakwırkun mə ik profet kirik kape Kughen.

²⁰ Rıptawə minə kupan, iriə kimishaktə-pə ye tukwas e [kirau kawərer ikin,*] masəhuak kimi Kughen. Mərig kimiə nəmə Isrel nakamhani mə tukaməkeikei kavən əmə apa Jerusalem kaməhuak.”

²¹ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Piahuaru. Ik takaməkeikei mini nəfrakisien ye kafak nəgkiarien. Nıpig aikin tukruə yame narmamə m-fam takhapəh nisəhuak-əmə-yen kimi Tatə Kughen ikin e ye tukwas e, mhapəh nisəhuak-əmə-yen apa Jerusalem.

²² Kimiə nəmə Sameria, naksəhuak pawk kimi Kughen, mərig nakseinein In. Mərig kimawə nəmə Isrel yakasəhuak kimi Kughen, mharkun In, meinai swatur yame Kughen tukrivəh mıragh narmamə iran, ramsi-pə irəmawə.

4:5: Jen 48:22; Jos 24:32 **4:14:** Sam 42:1-2; 63:1, Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38
4:15: Jon 6:34 * **4:20:** Irii kawərer apa tukwas kirik apa Samaria kamni kimə Gerasim. **4:22:** Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9

²³ Nipig ramuə - kini ruauə ta - yame Nanmin kape Kughen tukrasitu ye nəməhuak əfrakis minə, mor əriə tukharkun huvə Kughen, mə in Kughen əfrakis, mamor əriə tuksəhuak kimin yerkiria mifam. Meinai Tatə Kughen In rorkeikei nəməhuak yamə mine kasəhuak əfrakis kimin.

²⁴ Kughen ripəh norien rəmhen kin niprai yermamə. In nanmin. Ror pən, narmamə yamə mine khamə tuksəhuak kimin tukasəkeikei masəhuak kimin yerkiria m-fam, ye norien yame Nanmin kape Kughen ramasitu irəria, mə tukharkun mə In Kughen əfrakis.”

²⁵ Kini pian a rini-pən tukun mimə, “Yo yakwirikun mə Mesaea tukraməkeikei muə. In e, kamokrən kin In kimə Kristo. Kini nipig yame In tukruə iran, In tukrhoprai fam niprai nəgkiarien minə kimi ətawə.”

²⁶ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Yo e yakaməgkiar kimik, Yo e Kristo.”

²⁷ Məkneikin, narmamə kafan minə kimnharerig-pə min tukun. Masəm raməgkiar kimi piraovin kirik, kisakur. Mərig khapəh nisaiyohyen Yesu mə rhawor maməgkiar kimi pian a, mə rorkeikei naha.

²⁸ Kini pian a, rəpəh kafan tikikwipir, marar mamvən apa ye taon. Maməvsao kin kimi narmamə mimə,

²⁹ “Eh. Havən-ru misəm kwən kirik aikin a, In ruirikun ta norien has minə fam yamə mine yimnamor ye nimraghien kafak mamni-pə tuk yo. ?Tukmə ror in Kristo, uə?”

³⁰ Kini narmamə khatərhav ye taon, mhavən mə tuksəm Yesu.

Yesu rimini nuhpikinien ye nəviginien

³¹ Ye nipig a, narmamə kape Yesu minə kasəkeikei kimin mhamə, “Yhajoun, əvigin.”

³² Mərig In rini-pən tuk əriə mə, “Yo, nak aikin nəviginien yame kimiə nakseinein.”

³³ Məkneikin, kafan narmamə minə kimisaiyoh əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Tukmə ror yermamə kirik rivəhsi-pən nan kirik nəviginien uə?”

³⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kughen rimnher-pə kin Yo yakuə, kini nəviginien nak ror məkneikin, mə jakamor narimnar fam yame Kughen rorkeikei. Kini yakamor fam wok yamə minə In rimnher-pə kin Yo mə jakor, mor naunin ye kafan wok.

³⁵ “Sətərig-ru kin niprai nuhpikinien yame jakni-pre tuk əmiə mə, ‘Makuə kuas tukruə mivən, ror nipig kape nivəhyen nəsimien.’ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə sarha-pən ru, misəm-ru nəsimien. Ruəmruə ta.

³⁶ “Tukmə nakhavəh kafak nəgkiarien, jakvəhsi-pre nərokien kimi əmiə rəmhen kin yame yemehuə kape nəsimien tukrərok narmamə yamə mine kasor wok ye nəsimien kafan. Nipig nakasor wok, naksasitu ye narmamə mə tukhavəh nimraghien rerin. Yakamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen rəmhen əmə kin yame yermamə ramsuv kweru nai. Kini kimiə naksasitu ye narmamə mə tukhavəh nəgkiarien kafak, rəmhen kin yame kavəh nəviginien ye nəsimien. Nipig tukmə narmamə tukhavəh nəgkiarien kafak, kitawə kwis tuksagien.

³⁷ Rəmhen kin nəgkiarien kirik kamni kimə, ‘Yermamə kirik ramsuv kweru nai, kini yermamə pisin kirik ravəh kwənkwan.’

³⁸ Yakamher-pre kin əmiə mə taksasitu ye narmamə mə tukhavəh nəgkiarien kafak. Mərig pəh nien mə kimiə nimnhasuv kweru nai. Nəmə pisin kimisəkupən masəmnhakw tuk nisuyen kweru nai. Kimiə takharhi kwənkwai nəviginien ye nəsimien yame iriə kimnhasuv.”

Nəmə Sameria khapsaah kamhani nəfrakisien ye Yesu

³⁹ Pian a rimini-ərhav mə Yesu ruirikun ta norien has minə fam yame ramor ye nimraghien kafan, kini nəmə Sameria khapsaah ye taon a kimisərig, mhani nəfrakisien ye Yesu.

40 Kini nīpīg nāmə Sameria kimmhavən misəm In, masəkeikei kimin mə iriə min. Kini Yesu rīvən iriə miriə misarə kape nīpīg kīraru.

41 Kini In raməgkiar kimi əriə, narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran.

42 Mhani-pən tuk pian a mhamə, “Apa kupan, kimawə yimnhani nəfrakisien iran tuk nəvsaoyen yame ik nīmīni-əsah-pə tuk əmawə. Mərig taktakun ai, yakamhani nəfrakisien iran meinai yimisərig kafan nəgkiarīen, kini mharkun əfrakis mə in Yermamə yame tukrivəh miragh narmamə ye tanimtanə.”

Yesu rimnor huvə kwajikovə kape yemehuə kīrik

43 Yesu rimnamarə mivəh ta nīpīg kīraru, kini ai mitərhav mivən [iman ikin] apa provins Galili.

44 (Mərig apa kupan in rimnamni mə, “Tukmə profet kīrik kape Kughen, narmamə iman ikin tukhapəh nhasiaiyen In.”)

45 Kini nīpīg Yesu ritərhav-pə Galili, narmamə aikin kimmhahi vi vi In meiani in apa kupan iriə min kimmhavən Jerusalem masor lafet kape Pasova, kini misəm narimnar yame In rimnor aikin.

46 Ror pən, rimavən min apa taon e Kena, ye provins Galili. Ikin a kupan, In rimnor nu rukreikin muə mor waen kin. Kini yemehuə kīrik ramarə apa taon pisin kīrik e Kapaneam, kafan kwajikovə ramhə.

47 Kini yemehuə a rimnərig mə Yesu ruatərhav Judia mamuə e Galili, məkneikin rīvən məm Yesu, maməkeikei kimin mə tukrivən apa Kapaneam mor huvə kafan kwajikovə. Meinai kafan kwajikovə, nimhəyen rineriaji.

48 Kini Yesu rini-pən tuk kwən a mīmə, “!Ah! !To nakpihapəh nisəmīen nīmtətien, to nakpihapəh nhaniyen nəfrakisien irak!”

49 Kini kwən a rimə, “Yemehuə. Pəh kwhai miren əmə miravən miwəm tamə rimhə.”

50 Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Ita. Rerig-pən tukun. Kafam kwajikovə rinəsanin ta.”

Kini kwən a rīmīni nəfrakisien ye nəgkiarīen kape Yesu, mirerig-pən tuk kafan kwajikovə.

51 Nīpīg raməriwək hanə ye swatuk, məm kafan yorwok minə, kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Kafam kwajikovə rinəsanin.”

52 Kini in raiyoh-pən əriə mīmə, “?Rimnəsanin ye naha nīpīg atuatur?”

Khani-pən tukun mhamə, “Nəpan-əpanien riemniwaiyu e niəv, ye wan klok, mirh rinəkəkin.”

53 Kini kwən a ruirkun mə ye nīpīg atuatur a, Yesu rinamni-pən tukun mə, “Kafam kwajikovə rinəsanin.” In mine kafan narmamə minə kimmhahi nəfrakisien ye Yesu.

54 In e nīmtətien yame ror kīraru kin yame Yesu rimnor apa Galili, nīpīg rīmasi-pən apa Judia.

5

Yesu rimnor huvə yermamə kīrik apa Betsata

1 Kasarə mamhavən, Yesu rimnhaktə mivən apa Jerusalem, meinai kasor lafet kīrik kape nāmə Isrel.

2 Ipakə tuk kwəruə kīrik kape Jerusalem, kamni kimə “Kwəruə kape Sipsip” nu ehua kīrik aikin, narmamə kasar aikin. Ye nəgkiarīen kape nāmə Isrel, kamhani mə Betsata. Nimə kīrik ramərer ipakə tuk nu a. Nimə a, nīpərin kirkirip iruə ikin narmamə kasəkwətə ikin.

3 Narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kasəkwətə aikin. Tiksin, nimirīə rīpis. Tiksin, nihuriə rahas. Tiksin nikariə rimhə. Kasəkwətə aikin mamhawhin nu mə tukrikiu,

⁴ meinai nīpig kīrik, agelo kape Kughen ramuə, meiwaiyu ye nu, mamor ramkiu. Ye nīpig a, yermamə yame raməkupan mamar ye nu a, nar apnapīg mə ravəh naha nəmhayen, mərig tukrəsanin.*

⁵ Kini kwən kīrik aikin, ramhə mivəh newk toti eit.

⁶ Kini Yesu rəm kwən a raməmīr, rīrkun mə kwən a rīmivəh ta nəmhayen tu. Kini raiyoh in mīmə, “?Nakmə takəsanin?”

⁷ Kini kwən a yame ramhə rīni-pən tukun mīmə, “Yemehuə. Yermamə kīrik rīkək yame tukrīrəh yo meiwaiyu ye nəkwai nu nīpig tukramkiu-kiu. Nīpig m-fam yakamarkut pīk mə jakəkupən mar ye nu, mərig narmamə tīksin kasəkupən kin yo, misar.”

⁸ Kini Yesu rīni-pən tukun mīmə, “!Ērer! Mərpəvin-ərpəvin nīmhakuə kafam mīrəh mamvən.”

⁹ Kini taktakun əmə kwən ai ruahuvə mīn. Mərpəvin-ərpəvin kafan nīmhakuə mīrəh mamvən.

Nar a kīmnor ye Sabat.

¹⁰ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel kīmishek kwən a yame rīmnəsanin, mhamə, “Ah. Sabat e towēi; kini rīpəh natuatukien ye loa kapətawə mə takrəh kafam nīmhakuə ye nīpig e taktakun.”

¹¹ Kini in rīni-pən tuk əriə mə, “Mərig kwən a yame rīmnor huvə yo rīmīni-pə mə jakarpəvin-ərpəvin nīmhakuə kafak mameriwək mamvən.”

¹² Kini iriə kīmisaiyoh in mhamə, “?Pa rīmīni-pre tuk ik mə takarpəvin-ərpəvin kafam nīmhakuə mīrəh mameriwək mamvən?”

¹³ Mərig kwən a rīmnənein nhag Yesu, meinai narmamə khapsaah aikin a, kini Yesu rīmnəp ta iriə.

¹⁴ Kini kwasīg ikīn, Yesu rīmnəm mīn kwən a ramkwətə ye Nīmə Ehuə kape Kughen, kini rīni-pən tukun mə, “!Eh! !Ēm-ru! Naknəsanin ta. Mərig takamərig ik mə takəpəh nor-mīnien təvhagə has, tamə, nəmhayen kīrik tukruə tuk ik yame rahas rapita.”

¹⁵ Məkneikin kwən ai rīmavən mīni-əsahpən tuk nəmehuə kape nəmə Isrel mīmə, “Kwən e yame rīmnor huvə yo, nhagin e Yesu.”

¹⁶ Ror məkneikin, nəmə Isrel kīmisor ahas pən kīmi Yesu, meinai kīmisəm mə In rīmnor wok ye Sabat.

¹⁷ Mərig Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, “Rīmīk Kughen ramor wok nīpig m-fam, kini Yo mīn yakamor wok ye nīpig m-fam.”

¹⁸ Yesu raməgkiar məkna, nəmehuə kape nəmə Isrel kīmisarkut pīk mə tukshopni In. Meinai kīmisəm mə rīmnəkapīr Sabat kini mor nar kīrik mīn yame rahas rapita, in e, rīmīni mə Rīmni atuatur e Kughen, kini In mīn Kughen.

Ji Kughen ravəhsi-pə nīmraghien

¹⁹ Kini Yesu rīmīni-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə, Ji Kughen reinein norien nar kīrik ye kafan atuk nətərigien. Rīrkun əmə norien narīmnar yamə mīne Tatə Kughen ramor, meinai narīmnar fam yame Tatə Kughen ramor, Tīni mīn tukraməkeikei mamor.

²⁰ Meinai Tatə Kughen rorkeikei pīk Tīni, kini mamhajoun In kin narīmnar fam yame In tukror. Kini tukrīpihajoun mīn narīmnar yamə mīne khahuvə misapita, taksəm naksakur.

²¹ Ror məkneikin meinai Tatə Kughen rīrkun norien narmamə yamə mīne kamhamhə khamragh mīn. Ye norien kīrikianə əmə mīn, Tīni rīrkun nīvəhsi-pənien nīmraghien kīmi narmamə yame rīkin ragien mə tukrīvəhsi-pən kīmi əriə.

²² Meinai pəh nien mə Kughen tukrəkīr narmamə; mərig Tatə Kughen rīmivəh-si pən nehuəyen kīmi Tīni mə In tukrəkīr narmamə,

* **5:4:** Nəgkiarīen ye v. 4 rīkək ye kopi akwas tīksin kape Niutesteman. Keinein mə Jon rīmīrai əfrakis nəgkiarīen ikīn e, uə nīkam. **5:10:** Jer 17:21 **5:17:** Jon 14:10 **5:18:** Jon 10:30,33; 19:7 **5:19:** Jon 14:10 **5:21:** Rom 4:17; Jon 11:25 **5:22:** Jon 5:26-27; 9:39; Wok 10:42

²³ mə narmamə m-fam tukhasiai Tini, rəmhen əmə kin yame kamhasiai Tatə Kughen. Yermamə yame rīpəh nisaiyen Tini, to rīpəh nisaiyen Tatə Kughen e yame rīmnher-pə kin Tini.

²⁴ “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame ramərig kafak nəgkiarien, kini mamhatətə ye Kughen yame rīmnher-pə kin Yo mə jakuə, in ruivəh ta nīmraghien rerin. Nīpig tukrərer ye nīmrik, jakpəh nivəhsi-pənien narpinien kimin. Rīnap ta ye kwənmhaan kape nīmhayen muauə ime nīmraghien.

²⁵ Narmamə yamə mine kimisərwei kisəmhen kin narmamə yamə mine kwənhamhə ta; mərig yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nīpig ramuə - kini ruauə ta - yame iriə tuksərig nəgkiarien kafak e Yo Ji Kughen; kini yamə mine kamhavəh nəgkiarien kafak tukhavəh nīmraghien rerin.

²⁶ Tatə Kughen In nuknei nīmraghien. Ye norien kirikianə əmə min, In ramor mə Yo Tini, Yo min nuknei nīmraghien.

²⁷ Kini In mərəhu-pən nəsaninien mine nehuəyen ye kwermik e Tini mə yo jakəkir narmamə, meinai Yo Ji Yermamə.

²⁸ “Yakaməgkiar məkneikin, naksərig, takhapəh nisakurien. Meinai nīpig yame ramuə, narmamə yamə mine kwənhamhə ta tuksərig nəgkiarien kafak e Yo Ji Kughen.

²⁹ Kini iriə tukhatərhav-pə ye nəkwai nīmīr minə kapəriə. Yamə mine kimisor norien yame ratuatuk tukasəkeikei misərer min mamhavəh nīmraghien rerin. Mərig yamə mine kimisor norien has minə tukasəkeikei misərer min ye nīmhayen masərer ye nīmrik e Ji Kughen, kini jakni-ərhav kapəriə narpinien.

³⁰ “Mərig Yo to yakpəh norien nar kirik ye nəsaninien əmə kafak. Yo jakəkir narmamə meinai yakamor əmə naha nhagin yame Tatə ramni-pə tuk Yo mə jakor. Kini nīpig jakaməkir norien minə kape narmamə, yakirkun mə jakor ye norien yame ratuatuk, meinai yakpəh narkutien mə jakor əmə ye kafak nəsaninien. Mərig Yo, jakaməkeikei mamor əmhen ye nətərigien kape Kughen yame rīmnher-pə kin Yo.”

Jon Baptaes mine Nanmin kape Kughen kimirəvəhsi-haktə Yesu; mərig narmamə khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

³¹ Kini Yesu rīmə, “Tukmə Yo atuk əmə yakvəh-si haktə Yo, narmamə rikiriə tukrəsik mə nəgkiarien kafak rīpəh norien nəfrakisien.

³² Mərig kwən min kirik aikin yame ramərer-ərhav mamor əpu Yo. Kini yakirkun mə nəgkiarien yame ramni irak in nəfrakisien.

³³ Apa kupan, nīmisher-pən narmamə tiksin khavən misəm Jon Baptaes misaiyoh-pən in mə Yo pa. Kini in rīmīni nəgkiarien əfrakis irak.

³⁴ Mərig yakpəh nətərigien kin nəgkiarien kape yermamə kirik mə tukrini mə Yo pa. Mərig yakamor nīkwənemiə kin nəgkiarien kape Jon, mə takhani nəfrakisien iran pəh Kughen tukrivəh mīragh əmiə.

³⁵ Nhajounien kape Jon in rəmhen kin laet. Raməsiə makak huvə. Kini rikimiə ragien tukun kape nīpig kwakwə.

³⁶ Mərig kafak wok ror nirkunien mə Yo e pa, rapita yame Jon rīmnor. Rīmīk rīmivəhsi-pə wok e kimi Yo, mə jakor infamien iran. Kini wok e kafak, ramni-ərhav Yo, mamor əpu Yo mə Rīmīk rīmnher-pə kin Yo.

³⁷ Kini Rīmīk yame rīmnher-pə kin Yo, In min ramni-ərhav Yo. Ramni-ərhav pawk Yo, nakhapəh hanə nisərigien nəkwān. Kini nakhapəh hanə nisəmien nīmrin nīpig kirik.

³⁸ Nəgkiarien kafan rirkək yerkimīə, meinai kimīə nakhapəh nishatətəyen irak - Yo e yemə Kughen rīmnher-pə kin Yo.

³⁹ “Kimiä nakasəvheikin pik nəgkiarien minə ye Nəkwəkwə kape Kughen, mamhani nəfrakisien iran, meinai naksorkeikei mə tukrivəhsi-pre nimraghien rerin kimi əmiə. Mərig sərig-ru, nəgkiarien minə ye Nəkwəkwə kape Kughen kasəgkiar irak kini mamhani-ərhav Yo.

⁴⁰ Mərig kimiä nakasəpəh nhauəyen tuk Yo, mə takhavəh nimraghien rerin.

⁴¹ “Yakpəh nərigien mə narmamə kasəgnəgin Yo uə nīkam.

⁴² Mərig Yo yakirkun huvə əmiə. Kini yakirkun huvə mə norkeikeiyen kape Kughen rikək yerkimia.

⁴³ Yakməvəh nehuəyen kape Rimik muə, mərig kimiä nakhapəh nhavəhyen Yo yerkimia, kini rikimia ripəh nagienien tuk Yo. Mərig tukmə yermamə kirik ruə ye nəsaninien əmə kafan, takhavəh in, rikimia ragien tukun.

⁴⁴ Nipig m-fam əgkap kimiä naksorkeikei mə narmamə tukamhani vi vi əmiə, mərig nakhapəh nisarkutien tuk norien yamə mine Kughen, yame In pisin əmə In Kughen, tukrini vi vi əmiə tukun. Tukmə nakasərig əmə nərigien kape narmamə, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien irak.

⁴⁵ “Mərig pəh rikimia tukripəh nəsikien mə yakamni hah əmiə ye nimri Rimik Kughen. Nīkam. Mərig Moses e naksərahū-pən tim tim nərigien kapəmiə iran, in e ramni hah əmiə ye nimri Kughen,

⁴⁶ meinai to kimiä nakpihani nəfrakisien ye Moses, mipihani min nəfrakisien irak, meinai Moses rimnəvsao kin Yo.

⁴⁷ Mərig kimiä nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien yame in rimirai; ror pən, ror neineinien tuk əmiə tuk nhaniyen nəfrakisien irak.”

6

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narmamə khapsaah kin (Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu rimnəviəfugin ye nu apa Lugun Galili e kamni kimə Lugun Taebirias.

² Kini narmamə khapsaah kimnhakwasig kin, meinai kimisəm nimtətien ripsaah yamə mine In ramor tuk nor-huvəyen narmamə yamə mine kamhamhə.

³ Kini Yesu rimnhaktə fiak ye tukwas, misəkwətə iriə kafan narmamə minə.

⁴ Ye nipig a, lafet kirik kape nəmə Isrel, kamni kimə Pasova, ruauə pakə.

⁵ Kini Yesu rivaag pirə məm narmamə khapsaah kamhauə. Kini raiyoh Filip mimə, “? Tukhavəh hiə nimri bred rəmhen tuk narmamə minə a?”

⁶ Yesu raməgkiar məknakin mə tukrəm-ru nhatətəyen kape Filip, mərig ruirkun ta naha nhagin yame tukripior.

⁷ Kini Filip rini-pən tukun mə, “!Eh! To kisarakikin pawk tu hundred taosen vatu* ye bred, to ripəh nəmhen-hanəmə-yen kin narmamə.”

⁸ Kini yermamə kirik kape Yesu, naorahi Saemon Pita, nhagin e Andru, rini-pən tuk Yesu mə,

⁹ “Kwajikovə kirik e ravəh bred kirkirip kimnor kin bale, mine kəmam kiraru. Mərig to ripəh nəmhen-əgkəp-ien kin narmamə minə e.”

¹⁰ Kini Yesu rimə, “Hani-pən tuk narmamə kisəkwətə.” Ikin aikin a, mənvhirik ripsaah ikin, kini iriə kisəkwətə. Narman əmə aikin, ipakə tuk faef taosen.

¹¹ Kini Yesu rimivəh bred, mini vi vi Kughen tukun. Mivəh-si-pən kimi narmamə yamə mine kasəkwətə. Kini mor min nar kirikianə əmə ye kəmam, məhi-pən kimi narmamə. Kisən rəmhen kin yame iriə kisorkeikei mə tuksən.

¹² Kimisəvigin ta, tupriə rəsiis, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mimə, “Havən mhavai-pən nipərpər nəviginien yame rakwak, tamə rahas.”

13 Apa kupan, bred yame kimnor kin bale, iriä fam kirkirip, mærig kimnhapsaah. Narmamæ kimisæn misæpæh tiksîn. Kini narmamæ kape Yesu minæ kimnhavæn misæwhai nipærpær næviginien, mhavai-pæn ye kameiru twelef rokrig huvæ.

14 Narmamæ kimisæm nimtätien yame Yesu rimnor, khani mhamæ, “Næfrakisien. Profet æfrakis e kape Kughen yame profet minæ kimnhani kupan mæ Kughen tukrher-pæ kin ye tokrei tanæ.”

15 Kini Yesu ruirkun mæ narmamæ minæ a tukhauæ misarkut kimin mæ In tukror king kin kapæriä. Kini rap, mirerig-faktæ min ye tukwas, mamæmir In pisin æmæ.

*Yesu rameriwæk haktæ ye nimar mar nu
(Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)*

16 Nipig mirh rivæ, narmamæ kafan minæ kimnhaviræ mhavæn ye lugun.

17 Kini rinæpignæp, mærig Yesu rikæk. Mækneikin, kisat-pæn ye bot kirik, misæsuæ mhaviræ ye lugun, mhamæ tuksæviæfugin-pæn ye Kapaneam.

18 Kini nimætag ehua kirik rærer mher-æpu nu, peao-peao rehua.

19 Kasæsuæ mamhavæn ramæhen kin kilometa faef uæ sikis†, kini misarha-pæn misæm Yesu ramæriwæk ye nimar-mar nu, mamua ipakæ tuk bot. Kini khagin pik.

20 Mærig In rini-pæn tuk æriä mimæ, “Haræh nhaginien. Yo æmæ e.”

21 Kini rikiriä ragien mhamæ tukrivæn ye bot. Nipig Yesu rimnat-pæn ye bot, kini kisakur æmæ misæm kwænhavhiak apa ikin kimnhamæ tukhavhiak ikin.

22 Kæni rikwamer kin, narmamæ tiksîn yamæ mine kimnasæmir iriä Yesu ye nikar lugun kwænharkun mæ bot kirikianæ æmæ rimnamærer ifiak e niæv. Kini mharkun mæ narmamæ kape Yesu minæ kimnhavæn ye bot a, mærig Yesu rimipæh nivænien iriä miriä.

23 Kini narmamæ tiksîn kimnhasi-pæn ye taon e Taebirias, misæsuæ ye bot minæ tiksîn, mhavhiak ikin Yesu Yermaru rimini vi vi Kughen tuk bred mæhi-pæn kimi narmamæ ikin.

24 Kini narmamæ kimisæm mæ Yesu mine kafan narmamæ minæ kwænharkæk aikin. Mækneikin kisat-pæn ye bot minæ tiksîn, mhavæn apa Kapaneam, mæ tuksarha-kin Yesu.

Yesu in bred kape nimraghien

25 Narmamæ minæ a kimisæviæfugin ye lugun, misæm Yesu, misaiyoh In mhamæ, “Yhajoun. ?Nimnhawor-pæn iran mine muæ eikin e?”‡

26 Mærig Yesu rimini-pæn tuk æriä mimæ, “Yakamni-pre æfrakis tuk æmiä mæ pæh nien mæ nakasarha-kin Yo meinai Yo yakamor nimtätien, mærig nakasarha-kin Yo meinai nimisæn bred, tipmiæ ræsiis.

27 Mærig ripæh nihuvæyen mæ kapæmiä næsaninien tukrirkæk tuk nivæhyen bred yame pæh nien mæ tuk tu tukrahas mirkæk. Kimiä takasækeikei masæmnhakw tuk nivæhyen bred yame ramaræ rerin. Bred e in e, Yo Ji Yermamæ na-jakvæhsi-pre kimi æmiä. Yo e Ji Yermamæ, Tatæ Kughen, rimnhajoun mæ rikin ragien tuk Yo.”

28 Kini iriä kimisaiyoh In mhamæ, “?Naha norien yamæ mine Kughen rorkeikei mæ kimawæ jakasor?”

29 Kini Yesu rini-pæn tuk æriä mæ, “Kimiä takasækeikei mishatætæ irak, mæ Kughen rimnher-pæ kin Yo. Nar e in e Kughen rorkeikei.”

30 Kini iriä kimisaiyoh min In mhamæ, “?Mærig Ik takor naha nimtätien mæ kimawæ jaksæm kini yakshatætæ iram tukun? ?Ik takor naha nhagin?”

31 Nipig riptawæ minæ kupæn kimiseriwæk ye tipævsik, iriä kimisæn ‘mana.’ Nægkiarinen kirik ye Nækwækwæ kape Kughen ramni mimæ,

“In rimivæhsi-pæn bred yame ramsi-pæn ye rao ye neai mæ iriä tukasæn.” *(Eks 16:4)*”

6:14: Dut 18:15-19 6:15: Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 † 6:19: Gris ramni “stadia twenti faef uæ toti.” 6:20: Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37 ‡ 6:25: Swatuk pisin kirik tuk nukreikinien nægkiarinen ye v. 25 in e, “Yhajoun. ?Nimauæ naghæn?” 6:27: Aes 55:2; Jon 6:35, 48 6:29: Jon 6:35; 1 Tes 1:3; 1 Jon 3:23 6:31: Neham 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40

³² Mərig Yesu rimi-pən tuk əriə mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə, pəh nien mə Moses atuk e rimi-vəhsi-pre nəviginien yame ramsi-pən ye rao ye neai, mə taksən. Kafak Tata e in e ravəhsi-pre nəviginien əfrakis yame ramsi-pən ye rao ye neai, mə kimiə takasən.

³³ Mərig in ai bred kape Kughen, in e yermamə yame ramsi-pən ye rao ye neai mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Kini bred e in e ravəhsi-pən nımraghien kimi narmamə ye tanımtanə.”

³⁴ Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yemasur, vəh-sipəh bred e kimi əmawə kape nıpig m-fam.”

³⁵ Kini Yesu rimi-pən tuk əriə mīmə, “Yo e, yo Bred yame ravəhsi-pən nımraghien. Narmamə yamə mine kamhauə tuk Yo, to khapəh min nisəmkərvyen. Kini narmamə yamə mine kashatətə irak, to khapəh min nisakwəkwəyen.

³⁶ Mərig Yo yimi-pre ta tuk əmiə mə nakasəm pawk Yo, mərig nakhapəh nıshatətəyen irak.

³⁷ Narmamə yamə minə kafak Tatə ravəhsi-pə əriə kimi Yo, iriə tukhauə tuk Yo. Kini narmamə yamə mine tukhauə tuk Yo, to yakpəh nher-yerhav-yen kin əriə tuk nıpig kirik.

³⁸ “Meinai pəh nien mə Yo yimasi-pən ye Rao ye Neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə mə jakor əmə narımnar yame yo yakorkeikei. Mərig yımauə mə jakor narımnar minə e yame kafak Tatə rımnher-pə kin Yo tukun.

³⁹ Kini In rıpəh norkeikeiyen mə jakəpkərhav ye narmamə yamə minə In rımnəhi-pə əriə kimi Yo. In rorkeikei mə, ye Nıpig Kwasig, Yo jakor narmamə minə e tukhamragh min ye nımhəyen kapəriə.

⁴⁰ Mərig in ai kafak Tatə In rorkeikei mə narmamə m-fam yame kamhavaag-pə tuk Yo e Tini, mıshatətə irak, tukhavəh nımraghien rerin. Kini ye Nıpig Kwasig, yo jakor narmamə minə e tukhamragh min ye nımhəyen.”

⁴¹ Nəmehuə kape Isrel kimisərig nəgkiarrien yame Yesu ramni mə In Bred yame ramsi-pən ye rao ye neai, meiwaiyu-pə ye tokrei tanə, kini kamhani hah In tukun,

⁴² mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “Ah. Kwən e in Yesu, ji Josef. Kitawə kharkun kafan tatə mine mamə. ?Rhawor e ramni məkneikin mə In rımasi-pən ye rao ye neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə?”

⁴³ Kini Yesu rimi-pən tuk əriə mə, “Rikimiə tukrıpəh nəsikien məknenkin.

⁴⁴ Tatə Kughen yame rımnher-pə kin Yo, to rıpipəh nıvi-pəyen yermamə kirik ramuə tuk Yo, yermamə to rıpəh nuəyen tuk Yo. Yermamə to rıpəh nuə-atukien tuk yo mə jakor in ramragh min ye nımhəyen, ye nıpig kwasig.

⁴⁵ Nəgkiarrien yame profet minə kimnharai kupan ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni məkneikin mə,

“ ‘Kughen tukrhajoun narmamə m-fam.’

(Aes 54:13)

Yermamə yame ramətərig kin nhajounien kape Tatə Kughen, in tukramuə tuk Yo.

⁴⁶ Yermamə kirik rikək yame rımnəm Tatə Kughen kin nımrin. Yermamə kirikianə əmə rımnəm, Yermamə e in e rımasi-pən tuk Kughen.

⁴⁷ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak kwənhavəh ta nımraghien rerin.

⁴⁸ Yo e bred kape nımraghien rerin.

⁴⁹ Nar apnapig mə rıpmiə minə kimisən bred e ‘mana’ ye tıpəvsik, mərig kwənhamhə.

⁵⁰ Mərig bred yame ramsi-pən ye rao ye neai mameiwaiyu-pə ai taktakun, in ror pisin. Bred e, rameiwaiyu-pə mə narmamə m-fam yamə mine kasən tukhapəh nıhamhəyen.

6:33: Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4; Jon 3:13, 31 **6:34:** Mat 6:11; Jon 4:15 **6:35:** Jon 4:14; 7:37-39; 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 **6:37:** Jon 17:2 **6:39:** Jon 17:2,12; 18:9 **6:44:** Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 **6:45:** Jer 31:34 **6:46:** Jon 1:18; 5:37; 7:29

51 Yo e, Yo bred mragh, yame ramsi-pən ye rao ye neiai mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Yermamə yame tukrən bred e, in tukramragh rerin. Kini Bred e, yame jakvəhsi-pre kimi narmamə ye tokrei tanə, in e, nīprak.”

52 Nəgkiarīen a rīmnor nəmehuə kape nəmə Isrel kasərer masotgoh kimi əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Tukrhawor pən iran minə mivəhsi-pə nīpran mə tuksən?”

53 Kini Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nakpihapəh nisənien nīprak e Ji Yermamə, mīpihapəh nhanimien nītawik, to nakpihapəh nhavəhyen nīmraghien rerin.

54 Narmamə yamə minə tuksən nīprak, mhanim nītawik tukhavəh nīmraghien rerin. Kini ye Nīpig kwasig, jakor əriə kamhamragh mīn ye nīmhayen.

55 Yakaməgkiar məkneikin meinai ratuatuk mə narmamə tukasəkeikei misən nīprak mhanim nītawik.

56 Narmamə yamə minə tuksən nīprak, mhanim nītawik, tukharpin-pə ye nīmraghien kafak. Kini Yo jakripin-pən mīn ye nīmraghien kapəriə.

57 “Kafak Tatə rīmnher-pə kin Yo yakuə, In nuknei nīmraghien. Kini Yo yakvəh nīmraghien tukun. Ye norien kirikianə əmə mīn, narmamə yamə minə tuksən nīprak tukhavəh nīmraghien iran.

58 Yo e bred əfrakis, yame ramsi-pən ye Rao ye Neai, mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Bred e rīpəh nəmhenien kin bred kupan yame rīpmiə minə kimisən [ye tipəvsik]. Nar apnapig mə iriə kimisən bred a, mərig kwənhamhə ta. Mərig narmamə yamə minə kasən bred e, iriə tukhavəh nīmraghien rerin.”

59 Yesu rīmini-ərhav nəgkiarīen e nīpig rīmnhajoun narmamə apa ye nīmə kape nofuginien apa Kapaneam.

Narmamə kape Yesu minə mīn khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

60 Narmamə khapsaah kape Yesu kimisərig nəgkiarīen e yame Yesu rīmini, mhamə, “! E-he-o! Nəgkiarīen e riskai pik. ?Pa e to rīni nəfrakisien ye kafan nəgkiarīen?”

61 Kafan narmamə minə kisəsiwən-əsiwən, mərig In ruvirkun ta nərigien kapəriə, mīni-pən tuk əriə mīmə, “?Rhawor? ?Nətərigien kapəmiə rīmneiwaiyu tuk nhajounien e kafak uə?”

62 ?Mərig tukmə naksəm Yo Ji Yermamə yakamrerig faktə ye rao ye neai ikin yimasi-pən ikin kupan, takhani nəfrakisien irak uə nīkam?

63 Nanmīn kape Kughen əmə rirkun nīvəhsi-pənien nīmraghien rerin kimi narmamə. Yermamə to rīpəh nīvəhyen nīmraghien rerin ye nəsaninien əmə kafan. Nəgkiarīen minə e yakamni-pre tuk əmiə, iriə nəgkiarīen yamə minə kamhasi-pən ye Nanmīn kape Kughen yame ravəhsi-pən nīmraghien kimi narmamə.

64 Mərig kimiə tiksīn eikin e, nakhapəh nishatətəyen irak.” (Yesu ramni məkneikin meinai In ruirkun ta ye nīrikakunien mə ni-pa minə khapəh nhaniyen nəfrakisien iran, muirkun mə iriə pa nhagin tukreighaan-pən kin In ye kwermi tikmir minə kafan).

65 Kini Yesu rīmə, “Tuk nar e in e, yakwəni-ta tuk əmiə mə Tatə Kughen to rīpipəh nīvi-pəyen yermamə kirik ramuə tuk Yo, yermamə to rīpəh nuəyen tuk Yo.”

66 Ye nīpig a, narmamə kape Yesu khapsaah kimisəpəh In, mhapəh nhakwasigien kin.

Pita ramni-ərhav mə in ramhatətə ye Yesu

67 Kini Yesu rīmnaiyoh kafan narmamə twelef mīmə, “?Rhawor irəmiə? ?Kimiə mīn nīmhamə taksəpəh Yo uə?”

68 Mərig Saemon Pita rīmini-pən tukun mə, “Yermaru. ?Tukmə yaksəpəh Ik, jakhavən tuk pa? Mə ik əmə. Kafam əmə nəgkiarīen ravəhsi-pə nīmraghien rerin.

69 Kini kimawə yakshatətə iram, mīnharkun ta mə Ik Yemə Rhakə kape Kughen.”

⁷⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə e narmamə twelef kafak. Yo e yimirpen əmiə. Mərig kimiə kirik in yarmhə.”

⁷¹ (In ramni Judas, ji Saemon Iskariot, meinai in min kirik ye narmamə twelef kape Yesu, mərig kwasig ikin, rimneighan-pən kin In ye kwermi tikmir minə kafan.)

7

Yesu rimnəgkiar kimi naorahini minə

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu ripəh norkeikeiyen mə tukrivən yerkwanu minə ye Judia tuk norien kafan wok, meinai nəmehuə kape nəmə Isrel apaikin kamharai mhun apsapis tukun mə tukshopni. Kini rirerig min mivən ye provins Galili.

² Mərig nipig ruauə ipakə tuk norien lafet kirik kape nəmə Isrel, kamni kimə “lafet kape nivəhsi-haktəyen nimə tapolen minə.”

³ Kini naorahi Yesu minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Rhuvə mə taktərhav eikin e mamvən apa Judia, pəh narmamə kafam minə apaikin tuksəm nimtətien yamə mine Ik nakamor.

⁴ Yuvən apaikin meinai yermamə yame rorkeikei mə narmamə tukharkun In, to ripəh nerkwaigien kin kafan wok. Mərig tukmə nakirkun norien nimtətien minə, yuvən, mor əpu Ik ye nirmə narmamə khapsaah ye nipig kape lafet, pəh narmamə ye tanimtanə tuksəm.”

⁵ Kasəgkiar məknakin meinai nar apnapig mə iriə naorahini atuatur minə, mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Ripəh hanə norien nipig kafak. Mərig kimiə nakharkun nisorien nar ye nipig apnapig əmə.

⁷ Narmamə kape tokrei tanə e, iriə to khapəh nisəməkien əmiə. Mərig iriə tukasəkeikei masəməkin Yo, meinai Yo yakamni-ərhav mə kapəriə norien ripəh natuatukien.

⁸ Kimiə havən ye lafet, mərig Yo to yakpəh nivənien, meinai ripəh hanə norien nipig kafak.”

⁹ Raməgkiar məknakin kini In maməmər əmə apa Galili.

Yesu ramvən ye lafet e kamni kimə “Nivəhsi-haktəyen nimə tapolen minə”

¹⁰ Kini naorahi Yesu minə kimisəkupən mhavən ye lafet a, kwasig ikin, Yesu ripivən. Mərig In rimnaiyu apsapis əmə, mə narmamə tukhapəh nisəmien.

¹¹ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel khapsaah kimnhavən ye lafet a masarhakın In, misaiyoh apnapig əmə narmamə mhamə, “?Kwən e in pukaa?”

¹² Ikin a, narmamə khapsaah kisəsiwən-əsiwən mamhani In. Tiksin khamə, “In yemə huvə kirik;” mərig tiksın khamə, “Nikam. In rameikuə ye narmamə.”

¹³ Mərig iriə khapəh nisəvsao-ərhavyen kin Yesu, meinai kamhagin mə ta mə nəmehuə kape nəmə Isrel kisərig nəgkiarien yame kamhani.

¹⁴ Lafet a ramvən hanə, Yesu rimavən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, maməvhag kimi narmamə.

¹⁵ Nəmehuə kape nəmə Isrel kimisərig nəgkiarien kafan, kisakur, mhamə, “?Kwən e rimnhawor mirkun narimnar minə e ye Nəkwəkwə kape Kughen? Yeməhuə kirik kapətawə rimipəh nhajounien In.”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nəgkiarien yame yakamhajoun narmamə kin, pəh nien mə kafak. Ramsi-pən tuk Tatə Kughen yame rimnher-pə kin Yo.

¹⁷ Narmamə yamə mine nətərigien kapəriə ramskai mə tuksor narimnar yame Kughen rorkeikei, tukharkun mə nəgkiarien kafak ramsi-pən tuk Kughen; pəh nien mə kafak atuk əmə.

¹⁸ Narmamə yamə mine kasəgkiar atuk əmə ye kapəriə nehuəyen, iriə kasor əmə mə narmamə tukhavəh-si haktə əriə. Mərig Yo yakorkeikei mə narmamə tukhavəh-si haktə nhag yermamə yame rimnher-pə kin Yo. Yo yermamə kape niniyen nəfrakisien. To yakəpəh neikuəyen.

¹⁹ “Moses rimivəhsi-pre loa kimi əmiə, mərig yermamə kirik rikək irəmiə raməri-pən fam loa minə e. ?Rhawor e kimiə naksarkut mə takshopni Yo?”

²⁰ Kini narmamə khapsaah kimnhani-pən tukun mhamə, “!Man! ?Tukmə ror nanmin has ramərer-pən iram uə, mamor Ik nakamni nəgkiarien ətəwao uə? ?Pa e rimə tukrhopni Ik?”

²¹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yo yimnor nimtətien kirikianə əmə ye Sabat, nimisəm, niemhaa ramhai əmiə fam tukun.

²² Mərig kimiə min nakasor wok ye Sabat, mamhavəh nao kimi kwajikovə minə, raməri-pən loa kape Moses. (Mərig nəfrakisien mə pəh nien mə Moses rimirikakun norien kape nivəhyen nao kimi narmamə, mərig kaha minə apa kupan kimnharikakun).

²³ ?Mərig tukmə nakharkun nivəhyen nao kimi kwajikovə minə ye Sabat, rəri-pən loa kape Moses, rhawor e niemha ramhai əmiə nipig yakamor huvə nıprai yermamə kirik ye Sabat?

²⁴ Takhapəh nisəkirien wok yame yakamor ye nərigien əmə kapəmiə, mərig taksəkir kafak wok ye nərigien yame ratuatuk.”

Narmamə kasəgkiar ye Kristo

²⁵ Kini ye nipig a, nəmə Jerusalem kimisaiyoh əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Kwən e In e nəmehuə minə kapətawə khamə tukshopni In uə?

²⁶ Mərig səm-ru. In ramni-ərhav nəgkiarien ye nimri narmamə, mərig nəmehuə minə khapəh nhani-pənien nar kirik tukun. ?Tukmə ror nəmehuə minə kwənharkun ta mə In Kristo, uə?

²⁷ Mərig kitawə kharkun rukwanu kwən e rimasi-pən ikin. Mərig nipig Kristo tukramuə, narmamə tukseinein mə risipkaa.”

²⁸ Ye nipig a, Yesu rinamərer ye Nimə Ehuə kape Kughen maməvhag kimi narmamə, kini mamokr-apomh mimə, “Kimiə nakharkun Yo, mharkun ikin yimasi-pən ikin. Mərig nəfrakisien mə pəh nien mə yimauə atuk əmə ye nərigien kafak. Mərig Kughen rimnher-pə kin Yo. Kini Kughen In nəfrakisien. Kimiə nakseinein In,

²⁹ mərig Yo yakirkun In, meinai yimasi-pən iran. Kini In rimnher-pə kin Yo.”

³⁰ Yesu raməgkiar məknakin, khamə tukharaptəəkən In. Mərig yermamə kirik rikək yame tukraptəəkən In, meinai ripəh hanə norien nipig kafan.

³¹ Mərig narmamə khapsaah kimnhani nəfrakisien iran mhamə, “Tukmə ror Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin, meinai kimini mə nipig Kristo tukramuə, tukror nimtətien khapsaah. Kini yermamə rikək yame rirkun norien nimtətien ripsaah rapita In.”

Mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimnhauə mə tukharaptəəkən Yesu

³² Kini Farisi minə kimisərig narmamə khapsaah kisəsiwən-əsiwən masəvsao kin Yesu. Kini Farisi minə mine jif pris minə kimisher-pən kin mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen mə tukharaptəəkən Yesu.

³³ Kini Yesu rimə, “Yo jakamarə kitawə-mkimiə kape nipig kwakwə əmə. Kwasig ikin, jakrerig-pən min tuk Yermamə yame rimnher-pə kin Yo.

³⁴ Ye nipig a in a, taksarha-kin Yo mərig to nakhapəh nisəmien Yo; meinai ikin yakamvən ikin, kimiə to nakhapəh nhavəniən ikin.”

³⁵ Kini nāmә Isrel kımısayoh әriә minә mhamә, “?In rimә tukrivән hiә, mә to kitawә khapәh nisәmien In? ?Rimә tukrivән mәm kwәнәrәus kape nāmә Isrel yamә mine kisarә iriә nāmә Gris apa tanә pisin pisin minә, mamhajoun min nāmә Gris uә?”

³⁶ In rimini mә ye nipig a, kitawә tuksarha-kin In, mhapәh nisәmien In, meinai kwәнmhan yame In tukrivән ikin, to kitawә khapәh nhavәnien ikin. ?Nәgkiarient e, nipran ramni mә naha?”

Nu yame ravәhsi-pә nimraghien rerin

³⁷ Lafet natukror infamien, kamor nәviginiәn yame in rehuә rapita nәviginien tiksın kape lafet. Kini ye nipig a, Yesu rimnәrer ye nimri narmamә mamokrәn apomh mimә, “Yermamә yame rinәkwәkwә, pәh in ruә tuk Yo, minim nu.

³⁸ Meinai Nәkwәkwә kape Kughen ramni mә,
“Yermamә yame rhatәtә irak, rәmhen kin nimri nu yame ravәhsi-pән nimraghien ramkwor-kwor mhaktә mokrig yerkin mamaiyu.” *(Aes 44:3)*

³⁹ Yesu ramni nuhpikinien a, mamәgkiar ye Nanmin kape Kughen yame kwasig ikin tukripivәhsi-pән kimi narmamә yamә mine kashatәtә iran. Mәrig ye nipig a, Nanmin kape Kughen ripәh hanә nuәyen tuk narmamә, meinai Yesu ripәh hanә nivәnien ye nikakien kafan ye rao ye neai.

Narmamә kımısayohai kwhen kapәriә tuk Yesu

⁴⁰ Yesu ramәgkiar mәknakin, narmamә kımısayoh, kini tiksın kamhani mhamә, “Kwән e in profet kape Kughen yame profet minә kimnhani mә tukruә.”*

⁴¹ Kini tiksın khamә, “Kwән e in Kristo.”

Mәrig tiksın khamә, “Nikam. ?Nakhamә ta mә Kristo tukrisi-pән apa Galili uә?”

⁴² Nәkwәkwә kape Kughen ramni mә Kristo tukramәkeikei misi-pән ye kwәнәrәus kape King Deved, ye taon e Betlehem, imei Deved kupan.”

⁴³ Ror mәkneikin, narmamә kımısayohai kwhen kapәriә tuk Yesu.

⁴⁴ Tiksın khamә tukharaptәrәkin In; mәrig yermamә kirik rikәk yame tukriraptәrәkin In.

Nәmehuә minә kape nāmә Isrel khapәh nhaniyәn nәfrakisien ye Yesu

⁴⁵ Kini mobael minә kimnhavән misәm jif pris minә mine Farisi minә. Kini nәmehuә minә a kımısayoh mobael minә mhamә, “?Rhawor e nimnhapәh nharaptәrәkinien Yesu mhakir mhauә?”

⁴⁶ Kini mobael minә khani-pән tuk әriә mhamә, “Yimnhapәh nharaptәrәkinien In meinai yermamә kirik ripәh hanә nhajounien rәmhen kin In.”

⁴⁷ Kini Farisi minә kimnhani-pән tuk әriә mhamә, “?Rhawor? ?In rimivi әmiә kin nekuәyen kafan uә?”

⁴⁸ ?Kapәtawә kirik yemehuә rikәk mine Farisi kirik yame ramni nәfrakisien iran.

⁴⁹ Narmamә apnapig әmә yamә mine kaseinein әgkap loa kape Moses kamhani nәfrakisien iran. Pәh iriә tukasarә ye narpinien kirik.”

⁵⁰ Kini Nikodimas e, in Farisi kirik. Kini in a iriә min. Kwән a, apa kupan rimavән mamәgkiar kimi Yesu. Kini rarar mini-pән tuk әriә mimә,

⁵¹ “?Rhawor? Loa kapәtawә ramni mә kwasig ikin tukhani-әhrav narpinien kape yermamә kirik, tukasәkeikei misәkupan mhavән, misәtәrig kin nәgkiarient kafan, misәm atuatur naha nhagin yame rimnor.”

⁵² Kini khani-pән tukun mhamә, “?Rhawor? ?Ik min ik yemә Galili, uә? Yuvән-ru mәvheikin Nәkwәkwә kape Kughen, mәm atuatur mә profet a kape Kughen to ripәh nisi-pәnien ye Galili.”

7:37: Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Rev 22:17 **7:38:** Jer 2:13; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Rev 7:17 **7:39:** Jon 1:33; 12:23; 13:31,32; Wok 2:17,33 * **7:40:** Em-ru Dut 18:15. Moses rimini mә profet kirik min tukruә rәmhen kin in. **7:42:** 2 Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 **7:50:** Jon 3:1

⁵³ Kini narmamə kimnharerig-pən yerkwānu minə kapəriə.†

8

¹ Mərig Yesu rimnhaktə fiak ye tukwas e kamni kimə Olif.

Yesu rīpəh nəgkiar-skaiyen kimi piraovīn kirik yame rakwasig apnapig kīn narman

² Kəni rikwamer kīn, Yesu rirerig-pən min ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini narmamə khapsaah kimnhauə, masərer ərkurao iran, kini In rəkwətə maməvhag kimi əriə.

³ Kini nəmhajoun minə kape loa, mine Farisi minə khakir piraovīn kirik mhauə tukun, misərip-ərhav in ye nīmri narmamə. Narmamə kimisəm əpu mə pian a rimnapir iriu yerman pisin.

⁴ Kini iriə kimnhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yhajoun. Narmamə kimisəm əpu mə pian e rimnapir iriu yerman pisin.

⁵ Moses rimnəruhu loa kirik ye loa kapətawə mamni mə tukmə piraovīn yame ramapir-pən apnapig tuk yerman, tukaməkeikei karkwhopni in. *(Lev. 20:10; Deut. 22:22-24)* ?Mərig ik nakmə rhawor?”

⁶ Iriə kimisaiyoh məknakin masor kiko-iko, mə Yesu tukrini nəgkiarien kirik yame rīpəh nəmhenien, pəh kisəm-pən nar has kirik iran, mhavəhsi-pən narpinien kimin. Mərig Yesu rapnapig əmə, məmrəmīr, mamrai-pən nar ye nīmoptanə kīn kwənkwaī kwermīn.*

⁷ Mərig iriə kasəkeikei misaiyoh In. Kini In rərer, mīni-pən tuk əriə mə, “Nəmhen. Tukmə kimīə kirik e ikin e kafan norien has rikək, pəh in tukrəkupən markwhopni pian e.”

⁸ Kini In məmrəmīr min mamrai-pən nar ye nīmoptanə.

⁹ Kini iriə kimisərig nəgkiarien kafan, misəriwək kirikianə kirikianə misap, ririkakun ye nəwharu minə meriaji nitamaruə. Iriə kimisap, mhapəh əmə Yesu mine pian ai kawəmīr.

¹⁰ Kini Yesu rēkimter min mīni-pən tuk pian ai mīmə, “Pian əpə. ?Narmamə minə apa kwənhaukaa? ?Yermamə ruikək yame tukrini-ərhav kafam narpinien uə?”

¹¹ Kini pian a rīmīni-pən tukun mīmə, “Yemehuə. Yermamə rikək yame to rīvəhsi-pə narpinien kimi yo.”

Kini Yesu rīni-pən tukun mə, “Ror pən Yo min to yakpəh nīvəhsi-preyen narpinien kimik. Mərig amvən, məpəh əmə norien yame mine rahas.”

Yesu In rəmhen kīn nīkakiēn yame raməsia-pen narmamə m-fam ye tokrei tanə

¹² Kini Yesu rīni-pən min tuk əriə mīmə, “Yo e, yo Nīkhakien kape narmamə m-fam ye tokrei tanə. Narmamə yamə mine kamhakwasig kīn Yo to khapəh niseriwəkien ye nəpignəpien, mərig tukhavəh nīkakiēn yame ravəhsi-pən nīmraghien kimi əriə.”

¹³ Kini Farisi minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Ik nakamni-əhrav məknakin Ik, mərig yermamə kirik rikək yame tukrərer-ərhav mamni əfrakis mə kafam nəgkiarien raməfrakis. To kafam nəgkiarien rīpəh nərerien.”

¹⁴ Kini Yesu rīni mīmə, “Ǝwəh. Nəfrakisien mə Yo atuk əmə yakamni-ərhav Yo. Mərig nəgkiarien kafak in tukramərer tīmtim, meinai Yo yakirkun aikin yimasi-pən ikin. Kini mīrkun min aikin yakamvən ikin. Mərig kimīə nakseinein aikin yakamvən ikin mine ikin yimasi-pən ikin.

¹⁵ Kimīə e naksəkir norien kape narmamə ye nətərigien əmə kape yermamə. Mərig Yo yakpəh nəkirien norien kape narmamə məknakin.

† **7:53:** Nəgkiariēn ye Jon 7:53-8:11 rikək ye kopi akwas tiksīn kape Niutesteman. Keinein mə Jon rīmīrai əfrakis, uə yermamə kirik rīmnasik-əpnis-pən ye nəgkiariēn kape Jon. * **8:6:** Rikimīə tukraməsik mə Kughen rīmīrai-pən Natuakəmīen Ten ye kapier kīn kwermīn. Eks 31:18; Dut 9:10. **8:7:** Dut 17:7; Rom 2:1,22 **8:11:** Jon 3:17; 5:14 **8:12:** Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Esik 1:26-28; Mat 5:14; Jon 1:4-5; Hib 1:3; Rev 21:23-24 **8:13:** Jon 5:31 **8:14:** Jon 13:3; 16:28

¹⁶ Mərig tukmə yakəkir norien kape yermamə, yakamor ye norien yame ratuatuk. Mərig pəh nien mə yakaməkir ye nətərigien əmə kafak, mərig kimru Tatə Kughen yame rimmher-pə kin Yo, kapəmru nəkirien kirikianə əmə.

¹⁷ Kimirai ye loa kapəmiə kimə, “Tukmə yermamə kīraru karəni nar kirikianə əmə, pəh narmamə tukharkun mə nəgkiarien kapəriu raməfrakis.” *(Dut 19:15)*

¹⁸ Kini taktakun ai, Yo yakamni-ərhav Yo, mərig Rimik yame rimmher-pə kin Yo, ramor nəgkiarien kafak ramərer tintim.”

¹⁹ Kini kimisaiyoh In mhamə, “?Mərig kafam hiə tatə?”

Kini In rimə, “Kimiə nakseinein Yo, miseinein min Tatə kafak. Nakpiharkun Yo, to nakpiharkun min kafak Tatə.”

²⁰ Yesu rimini nəgkiarien a nipiğ in rimmnamhajoun narmamə apa ikin kamərəhu-pən mane ikin ye Nimə Ehuə kape Kughen. Mərig kwən kirik rikək yame to rivən miraptərəkīn In meinai ripəh hanə norien nipiğ kafan.

Yesu ramni mə In rīmasi-pən ye rao ye neai

²¹ Kini Yesu rimini-pən min tuk əriə mīmə, “Tuk nipiğ kirik, jakirkək, kini kimiə taksarha kin Yo. Mərig nipiğ takhamhə, narpinien kape təvhagə has kapəmiə tukraməmīr irəmiə. Kimiə nakseinein nhavəniēn aikin yakamvən ikin.”

²² Nipiğ rimini məknakin, mukreikin kapən kapə nəmehuə kape nəmə Isrel. Khamə, “?Rhawor e kitawə kaseinein nhavəniēn aikin ramvən ikin? ?Tukmə ror tukrhopni atuk In uə?”

²³ Mərig Yesu rirpīn nəgkiarien mīmə, “Kimiə, iməmiə eikin e. Mərig Yo yakmasi-pən apa ye rao ye neai meiwaiyu-pə. Tokrei tanə e pəh nien mə imak ikin.

²⁴ Ror məkneikin, yakamni-pre tuk əmiə mə kimiə takhamhə, narpinien kape təvhagə has kapəmiə tukraməmīr irəmiə. Tukmə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien mə yo e Kristo, nipiğ takhamhə, narpinien kape təvhagə has kapəmiə tukraməmīr irəmiə.”

²⁵ Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “!Eh! ?Ik pa en?”

Kini In rimini-pən tuk əriə mə, “Yo e yakaməvsao kin Yo ye nipiğ yame yimirikakun nhajounien kafak meriaji-pə e taktakun.

²⁶ Yakirkun niniyen narimnar rehuə irəmiə, mivəhsi-pre narpinien ehuə kimi əmiə. Mərig jakamni əmə nəgkiarien yame Yermamə yame rimmher-pə kin Yo ramni-pə tuk Yo. Nəgkiarien yame In ramni raməfrakis. Kini yakamni-ərhav pən nəgkiarien kimi narmamə fam ye tokrei tanə yame In ramni-pə tuk Yo.”

²⁷ Mərig iriə khapəh nharkunien mə Yesu raməgkiar ye Rimni Kughen.

²⁸ Ror pən, In rini-pən tuk əriə mə, “Nipiğ kimiə takpiharuk haktə Yo, Ji Yermamə, mīpiharkun mə nəgkiarien yame yakamni irak in raməfrakis. Kini mīpiharkun min mə yakpəh norien nar kirik ye nətərigien əmə kafak, mərig yakamni əmə nəgkiarien yame Rimik ramni-pə tuk Yo.

²⁹ Yermamə yame rimmher-pə kin Yo ramarə kimru min. In ripəh nəpəhyen Yo yakəriwək Yo pisin. Meinai nipiğ m-fam yakamor naha nhagin yame In rorkeikei.”

³⁰ Yesu ramni nəgkiarien e, narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran.

Mikip Ebrahim əfrakis minə mine ji Setan minə

³¹ Kini Yesu rimməgkiar kimi nəmehuə kape nəmə Isrel yamə mine kimnhani nəfrakisien iran mīmə, “Tukmə nakharaptərəkīn tim tim nəgkiarien yame yakamni-pre tuk əmiə, kimiə atuatuk e narmamə kafak minə.

³² Kini kimiə takharkun nəfrakisien. Kini nəfrakisien en tukririsin əmiə nakhapiəpiə.”

³³ Kini iriä kimnhani-pän tukun mhamä, “!Ah! Kitawä e kwänäräus kape Ebrahim. Kitawä khapäh nisör-atuä-kinien kape yermamä kirik. ?Rhawor e nakamni mä nar kirik tukramäkeikei mirisin ämawä yakhapiäpiä?”

³⁴ Kini Yesu rini-pän tuk äriä mä, “Yakamni-pre äfrakis tuk ämiä mä narmamä yamä mine kasor norien has, norien has ramarmaru ireriä, mamraptäräkin äriä mamor äriä kamhauä yorwok minä kafan.

³⁵ Kini nakharkun mä yorwok kirik, kafan yemehuä to ripäh neighanien kin in mä tukramarä ye nimä kafan. Märig yemehuä rameighan ämä kin tini mä tukramarä ye nimä kape yamehuä kape nipig m-fam.†

³⁶ Ror pän, tukmä Yo Ji Kughen yakamrisin ämiä, jakrisin äfrakis ämiä nakhapiäpiä.

³⁷ Yakirkun mä kimiä kwänäräus kape Ebrahim. Märig nakasarha-kin swatuk tuk nhopniyen Yo, meinai nakhapäh nisörkeikeiyen mä taksätärig kin kafak nägkiarieren.

³⁸ Yo yakamni narimnar minä e yame yimnäm kafak Tatä ramor. Märig kimiä nakasor narimnar yame kapämiä tatä minä kimnhani-pre tuk ämiä.”

³⁹ Kini iriä kimnhani-pän tukun mhamä, “Märig rimtawä e Ebrahim.”

Kini Yesu rimini-pän tuk äriä mimä, “To ripi mä kimiä kwänäräus atuatuk kape Ebrahim, to norien kapämiä ripiämhen kin norien kape Ebrahim kupan.

⁴⁰ Yo yakamni-pre nägkiarieren äfrakis tuk ämiä yame Kughen rimini-pä tuk Yo. Märig kimiä nakhamä takshopni Yo. Märig to Ebrahim ripäh norien mäknenkän.

⁴¹ Kimiä nakasor ämä norien kape tatä atuatuk kapämiä.”

Kini iriä kimnhani-pän tukun mhamä, “Päh nien mä kimawä e kwajikovä kape swatuk. Kughen pisin ämä In rimimawä.”

⁴² Kini Yesu rini-pän tuk äriä mimä, “To ripi mä kapämiä äfrakis e tatä Kughen, to nakpisörkeikei Yo, meinai Yo yimasi-pän iran, muä eikin e. Päh nien mä yimauä ye kafak närigien. Märig yimauä meinai In rimnher-pä kin Yo.

⁴³ ?Märig rhawor e nakhapäh nharkunien niprai nägkiarieren kafak? Meinai nakhapäh nisörkeikeiyen mä taksärig nägkiarieren kafak.

⁴⁴ Kimiä, norien kapämiä rämhen ämä kin rimimiä e Setan. Kini nipig m-fam naksörkeikei mä takasor näkwan. Norien kafan yame in rimirikakun mamor, ramor hanä. In yermamä kape nhopniyen yermamä. In ramämäkin näfrakisien, meinai näfrakisien rikäk iran. In rameikuä mäknakin meinai in a norien hanä kafan. In yeikuä, mine tatä kape neikuäyen.

⁴⁵ Märig Yo yakamni-pre ämä nägkiarieren äfrakis tuk ämiä. Ror pän, nakhapäh nhaniyen näfrakisien ye kafak nägkiarieren.

⁴⁶ Yo yakpäh hanä norien norien has; ror pän kimiä kirik ripäh hanä näp-pä-yen nar has kirik irak. Yakamni-pre nägkiarieren äfrakis tuk ämiä. ?Rhawor e nakhapäh nhaniyen näfrakisien irak?

⁴⁷ Narmamä kape Kughen kasor näkwai Kughen; märig päh nien mä kimiä kwajikovä minä kape Kughen, nakhapäh nisorien näkwan.”

Yesu In yerpirig rapita Ebrahim

⁴⁸ Kini nämehuä kape nämä Isrel kimishek In mamhani mhamä, “!Man! Yakwäsäm äpu ik, mharkun mä ik pa. Ik näkämhen kin yemä Sameria kirik yame nanmin has ramärer-pän iran.”

⁴⁹ Märig Yesu rimä, “Nanmin has rikäk irak. Märig yakamsiai Rimik; kini kimiä nakhapäh nhasiayen Yo.

8:34: Rom 6:12-23; 1 Jon 3:8-9 † **8:35:** Ye nuhpikinien e, Yesu ramni mä nämä Isrel kisämhen kin slef yame kasarä iruä tuk promes mine nimä kape king. Nar apnapig Kughen rimirpen nämä Isrel mä kafan narmamä, märig in rivähsi-ta nehuäyen kapäriä, kiseiwaiyu ägkap rämhen kin slef yame kafan nihuväyen uä nautä rikäk. **8:35:** Gal 4:30 **8:37:** Jer 9:25-26; 1 Jon 3:10 **8:39:** Rom 2:28-29; 9:7-9 **8:42:** 1 Jon 5:1 **8:44:** 1 Jon 3:8

⁵⁰ Yo yakpəh narkutien mə nhagik tukrehuə; mərig yermamə kirik aikin yame ramar kut mə nhagin tukrehuə. Kini In tukripiəkir narmamə m-fam.

⁵¹ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame ramor kafak nəgkiarien to ripəh nimhəyen tuk nipig kirik.”

⁵² Kini nəmehuə kape nəmə Isrel kimnhani-pən tukun mhamə, “!Yakwənharkun ai taktakun mə nanmin has ramərer-pre iram! Meinai Ebrahim rimamhə, kini profet minə kimnhamhə min, mərig Ik nakamni mə yermamə yame ramor nəkwam to ripəh nimhəyen tuk nipig kirik.

⁵³ ?Nakmə Ik nakehuə rapita Ebrahim e riptawə yame ruamhə ta, mine profet yamə mine kwənhamhə ta? ?Nakmə ik e pa?”

⁵⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “To yakvəhsi-haktə atuk Yo mamor nhagik ramehuə, kafak nəgkiarien in ror nar apnapig əmə kin. Mərig kafak Tatə e yame kimiə nakamhəni mə In Kughen kapəmiə In ravəhsi-haktə Yo, mamor nhagik ramehuə.

⁵⁵ Kimiə nakseinein pawk In; mərig Yo yakirkun In. To yakpini mə yakeinein In, mipiuə yeikuə rəmhen kin yame kimiə nəmeikuə minə. Mərig yakirkun In mamor nəkwam.

⁵⁶ Ripmiə e Ebrahim rikin ramagien pik mə tukripiəm nipig kafak yame tukripiuə. Kini nipig in ruirkun mə nipig kafak rinamuə, kini rikin ramagien əmə tukun.”

⁵⁷ Kini nəmehuə kape Isrel kimnhani-pən tukun mhamə, “!Man! Ik tamaruə əmə kirik, kafam newk ripəh hanə neriaji-pəniyen fifti. ?Rhawor e nakamni mə nimnəm yemə tu e Ebrahim?”

⁵⁸ Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə Ebrahim ripəh hanə narhayen, Yo yaknarə ta.‡”

⁵⁹ Məkneikin khapik kapiet asur minə mə tuksarkwhopni In kin. Mərig Yesu rimnerkwaig, map ta irəriə ye Nimə Ehuə kape Kughen mamvən.

9

Yesu rimnor huvə nimrin pis kirik

¹ Nipig kirik, Yesu rinaməriwək mamavən, kini məm kwən kirik nimrin rimapis hanə.

² Kini narmamə kape Yesu khauə mhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Kwən kirik e rimnarha, nimrin ruapis ta. Takni-ru mə rhawor ror məknakin. ?Ravəh narpinien ye norien has kape tatə uə mamə kafan, uə ravəh narpinien ye norien has kirik kafan yame rimnor?”

³ Mərig Yesu rimə, “Nimri kwən e ramahas, mərig pəh nien mə ravəh narpinien ye norien has kirik kafan, uə kape tatə uə mamə. Mərig nimrin ramapis məkneikin mə Kughen tukrhajoun kafan wok ye nimraghien kafan.

⁴ Kitawə kasarə ye nipig kape nikakien, tukasəkeikei masor wok kape Yermamə yame rimnher-pə kin Yo. Mərig nipig kape nəpignəpien tukruə, tukseinein nisorien wok ye nipig a.

⁵ Nipig yakamarə ye tokrei tanə e, Yo nikakien kape narmamə m-fam ye tokrei tanə.”

⁶ Yesu rini-ta nəgkiarien a, mivəh nimoptanə mərig-əvhin, rəptig, mərəhu-pən ye nimri yermamə a.

⁷ Mini-pən tukun mimə, “Takvən mar ye nu apa Saeloam.” (Nhag e Saeloam, nipran ramni mə, “Kher-pən kin.”) Kini ai rimavən, mar ye nu, kini marha maməm nar, mirerig-pən iman yerkwanu.

⁸ Kini nəmə iman ikin, mine narmamə yamə mine kharkun in, mə in yermamə kirik yame nipig m-fam ramaiyoh-pən kin mane, kimisəm in, kisakur. Misaiyoh-pən əriə minə mhamə, “!Eh! ?Kwən e in e yermamə yame nipig m-fam in ramkwətə mamaiyoh-pən kin mane kimi narmamə, uə nikam?”

9 Kini tiksın khamə, “Ɛwəh. Mə in.”

Mərig tiksın khamə, “Nıkam. To nakəm, nakmə in. Mərig pəh nien mə in.”

Mərig kwən a rımə, “!Mə yo e!”

10 Kini iriə kasəkeikei kımın mə tukrını mə rımnhawor nımırin rhuvə.

11 Kini in rımə, “Kwən e, nhagin e Yesu, in rımivəh nımoptanə mərig-əvhin rəptig, mərəhu-pən ye nımrik mir, mını-pə tuk yo mə jakvən ye nu apa Saeloam, mar. Kini yakvən mar. Məkneikin məm nar.”

12 Kini iriə kisaiyoh-pən mın in mhamə, “?Mərig kwən en ramarə hiə?”

Kini in rımə, “?Hei? Yakeinein.”

13 Kini khakır in mhauə kimi Farisi mınə.

14 Nıpig Yesu rımivəh nımoptanə mərig əvhin rəptig mərəhu-pən ye nımırin mir, nıpig a ye Sabat.

15 Ror pən, Farisi mınə mın kisaiyoh-pən kwən a mhamə, “?Rhawor nımırin rhuvə?”

Kini kwən a rını-pən tuk əriə mımə, “Yesu rımnor-pən nımtəgei ye nımrik, kini yımavən mar, kini nımrik rhuvə.”

16 Kini Farisi mınə kımısəwhai kwhen kıraru kapəriə tuk nəgkiarın a. Tıksın kımnhani mhamə, “Tukmə ror məkneikin, Yesu rıpəh nısi-pənien ye Kughen, meinai In rımnapır Sabat.” Mərig tiksın khamə, “Nıkam. Ramsı-pən ye Kughen. Meinai yor təvhagə has to rıpəh norien nımtətien mınə məknakin.”

17 Kini iriə kisaiyoh mın kwən a nımırin ramapıs kupan, mhamə, “?Kwən a rımnor huvə nımırin, nakmə In naha yermamə? ?Kini rikim ramhaw-əsik?”

Kini in rını-pən tuk əriə mımə, “In profet kırık.”

18 Mərig nəmehuə mınə kape nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien iran mə in apa kupan kwən a nımırin rımapıs, mərig taktakun ai raməm nar. Ror pən, kısıkrən kın rımni mınə nısini kırəuə.

19 Kisaiyoh-pən əriu mhamə, “?Rhawor? ?Kapəmıru e kwajikovə uə? ?Rımnarha nımırin rıpis uə nıkam? ?Rımnhawor nımırin rhuvə?”

20 Kini rımni mınə nısini krəmə, “Yakrarkun mə kapəmru e kwajikovə. Nıpig rımnarha, nımırin rıpis.

21 Mərig yakweinein mə rımnhawor nımırin rhuvə. Maweinein mə pa nhagin rımnor huvə nımırin. Saiyoh in. Mə rıkin rınarə ta. In rırkun nəvsaoyen kın in.”

22 Karəni məknakin meinai krəgin kın nəmehuə mınə kape nəmə Isrel, meinai nəmə Isrel kımnhani əutən mə tukmə yermamə kırık ramni-ərhav mə Yesu in Kristo, tukhapəh nıseighanien kın rauru-pən ye nımə kape nofuginien.

23 Ror pən, rımni mınə nısini kırəni mırəmə, “Saiyoh in. Mə rıkin rınarə ta.”

24 Kini kısıkrən mın kın kwən a yame kupan nımırin rımapıs, mə tukruə mərəer ye nımıririə. Kini kashek in mhamə, “Ni əfrakis əmə, mıvəhsi-haktə nhag Kughen.* Kıtawə kharkun mə Yesu In yor təvhagə has əmə.”

25 Mərig kwən ai rımə, “Yo yakeinein mə kwən a in yor təvhagə has uə nıkam. Nar kırıkianə əmə yame yo yakırkun. Apa kupan, nımrik rımapıs. Mərig taktakun ai, yaknaməm nar.”

26 Kini kisaiyoh-pən mın in mhamə, “?Rımnhawor ik? ?Rımnhawor mor huvə nımırin?”

27 Mərig in rımə, “Yakwəni-pre ta tuk əmiə, mərig kımıə nakhapəh nısətərigien kın yo. ?Rhawor nakhamə jakəvsao mın kın? ?Kımıə mın nakhamə takhauə narmamə kape Yesu mınə, uə?”

28 Kini iriə kashek in, mamhani hah in, mhamə, “!Ah! !Ik e kafan kırık yermamə! Mərig kımawə narmamə kape Moses.

* 9:24: Nəmehuə mınə kımnhani-pən tuk kwən a “Vəh si haktə nhag Kughen” nıpran ramni mə khamə Yesu tukrıvəh kwəsı ye nhag Kughen. Ɛm-ru Jos 7:19. 9:28: Jon 5:45

²⁹ Kimawə yakharkun huvə mə Kughen rimməgkiar kimi Moses; mərig kimawə yakseinein mə kwən en rimasipkaa.”

³⁰ Kini kwən ai rımə, “!Nəfrakisien! Kwən a rimmor huvə nımrik, mərig kimia nakseinein mə rimasipkaa.

³¹ Kitawə kharkun mə Kughen rıpəh nətərigien kin yor təvhagə minə. Mərig yermamə yame ramsiai Kughen, mamor nəkwən, kini Kughen ramətərig kin!

³² Yermamə kirik rikək yame rirkun nor-huvəyen yermamə rimmnarha əmə nımrin rıpis.

³³ To Yesu rıpipəh nısi-pəniyen ye Kughen, to rıpipəh norien nar kirik.”

³⁴ Kini iriə kimishek min in mhamə, “!Kəsi! Ik yermamə kape norien has nıpig mıfam, rırikakun ye nıpig yame nımmnarha-pə, muə meriaji-pə ai taktakun. ?Rhawor e nakmə takhajoun əmawə?” Kini kisher-ye-rhav kin In ye nımə kape nofuginien.

Yermamə yame reinein Yesu, in ramhen kin nımrin pis

³⁵ Kini Yesu rımmnərig nəvsaoyen kin, mə kımner-ye-rhav kin kwən ai ye nımə kape nofuginien. Kini rıvən mıvaag-pən kin, maiyoh-pən in mımə, “?Ik nakamni nəfrakisien ye Ji Yermamə?”

³⁶ Kini kwən a rımə, “Yemehuə. ?Ji Yermamə e pa? Ni-pə huvə tuk yo, pəh jakni nəfrakisien iran.”

³⁷ Kini Yesu rıni-pən tukun mımə, “Ik naknəm ta In. Yo e yakaməgkiar kimik ai taktakun.”

³⁸ Kini kwən ai rımə, “Yermaru. Yo yakamhatətə iram.” Kini in mənımkur maməhuak kımın.

³⁹ Kini Yesu rıni-pən tukun mımə, “Yo yımauə ye tokrei tanə mə jakəkır narmamə. Mor narmamə yamə mıne khapəh nısəm-huvəyen nar, kısəm huvə nar. Mamor narmamə yamə mıne kasəm huvə nar, iriə tukhapəh nısəmıen nar.”

⁴⁰ Kini Farisi minə tiksın kımısərig nəgkiarın kəfan mhamə, “?Rhawor? ?Nakmə nımrimawə rıpis min uə?”

⁴¹ Kini Yesu rıni-pən tuk əriə mımə, “To nakpihani-ərhav mə nakhapəh nısəm-huvəyen nar, to nakpihapəh nhavəhyen narpınien tuk təvhagə has kapəmiə. Mərig kimia nakhamə ta mə naksəm huvə nar, kini narpınien kape təvhagə has kapəmiə raməmır hanə irəmiə.”

10

Yesu ramni nuhpıkinien ye yermamə yame ramarha tuk sipsip

¹ Kini Yesu rımə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə yəkrəh kirik rımə tukrıvən məkrəh kin sipsip, to rıpəh nukuraoyen ye kwəruə; mərig tukrıviəro kin kəupə.

² Mərig yermamə yame ramarha tuk sipsip in tukrukuraopən ye kwəruə.

³ Yermamə yame ramarha tuk kwəruə, nıpig m-fam in raməhitə ye kwəruə tuk kwən a, kini sipsip minə kharkun rıkin. Nıpig m-fam in ramokrən kin nhagriə kirikianə kirikianə, kini kamhatərhav.

⁴ Mokrən fam kin sipsip minə kəfan, maməkupən; sipsip minə kəfan kamhakwasig kin, meinai kharkun rıkin.

⁵ Mərig to khapəh nhakwasigien kin yermamə apnapig. Nıkam. Tukmə yermamə apnapig, kısapta iran, meinai kaseinein rıkin.”

⁶ Yesu ramni nuhpıkinien, mərig narmamə kaseinein nıprai nəgkiarın kəfan.

⁷ Kini əmə ai, Yesu rıni-pən tuk əriə mımə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə Yo e, yo kwəruə yame sipsip minə tukhakuraopən ikin.

⁸ Narmamə yamə mine kimisəkupən irak, iriə yeməkrəh minə. Sipsip minə khapəh nisətərigien kin əriə.

⁹ Yo e yo kwəruə. Narmamə yamə mine tukhakurao-pə yakamərer ikin, Kughen tukrivəh miragh əriə. Tukhauə imə masəriwək misavən masən mənvhirik yame rhuvə.

¹⁰ Mərig yəkrəh ramuə imə tuk nar kirikianə əmə. Ramuə tuk nəkrəhyen, mine tuk nhopniyen, mine tuk noriahyen nar. Mərig Yo yakamuə mə takhavəh nimiraghien. Kini nimiraghien e in rukwar kin nihuvəyen minə fam.

¹¹ “Yo e Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə. Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə, in rameighan kin kafan nimiraghien mə tukrivəh miragh əriə.

¹² Mərig yorwok yame ramor əmə wok tuk nərok, sipsip minə pəh nien mə kafan. Kini nipig tukmə rəm kuri aparū minə kamhauə, in rap, mipəh sipsip minə. Kini kuri aparū minə tukhauə misəs sipsip minə, misəko rik rik əriə.

¹³ Yorwok a tukrap meinai in ramor əmə wok tuk nərok. Ripəh nərig-pikien sipsip minə.

¹⁴⁻¹⁵ “Yo e, Yo Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə. Tata Kughen rirkun Yo, kini yakirkun In. Ye norien kirikianə əmə min, Yo yakirkun kafak sipsip minə, kini iriə kharkun min Yo, kini yakeighaan kin nimiraghien kafak tuk nivəh-miraghien əriə.

¹⁶ Kini kafak min tiksın aikin sipsip, yamə mine khapəh nisəmīrien ye kəupə e. Iriə min, tuksərig rikik. Kini iriə fam tukhauə kirikianə. Yo pisin əmə jakamarha huvə tuk əriə.

¹⁷ Kafak Tatə In rorkeikei pik Yo meinai yakeighaan kin kafan nimiraghien tuk nivəh-miraghien sipsip minə kafak. Kini kwasig ikin jakamragh min.

¹⁸ Yermamə kirik rikək yame to rivəhsi-ta nimiraghien kafak. Yo pisin əmə yakavəh nehuəyen tuk nivəhsi-pən-ien kafak nimiraghien, mine tuk nimiragh-minien. Kafak Tatə rimini-pə tuk Yo mə jakor məknakin.”

¹⁹ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel minə kimisəwhai min kwhen kapəriə tuk nəgkiarīen a.*

²⁰ Iriə khapsaah kimnhani mhamə, “Kwən a, nanmin has kirik ramərer-pən iran. Kapən kapə rətəwao. ?Nakshawor masətərig kin In?”

²¹ Mərig tiksın khani mhamə, “Nəgkiarīen a pəh nien mə nəgkiarīen kape yermamə yame nanmin has yame ramərer-pən iran. ?Rikimiə raməsik mə ta mə nanmin has rirkun nor-huvəyen nimirin pis rarha min, uə?”

Narmamə kasəmakin Yesu meinai In ramni mə In Ji Kughen

²² Ruauə ye nipig yame nəmə Isrel kasor lafet kirik kamni kimə “Dedekesen” apa Jerusalem. Nipig a, nipig kape nokieiyen.

²³ Kini Yesu rinaməriwək ye nikar Nimə Ehuə kape Kughen, ye kwənmhan kirik kamni kimə “Vranda Kape King Solomon.”

²⁴ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel tiksın kimnhauə misarkurao iran. Misaiyoh In mhamə, “?Rhawor nakpəh norien Ik ror nirkunien ye nərigien kapəməwə mə Ik pa? Tukmə Ik Kristo, ni-pə huvə tuk əməwə.”

²⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yo yakwəni-pre ta tuk əmiə, mərig nakhapəh nishatətəyen irak. Nimtətien yamə mine yakamor ye nhag Tatə kafak, iriə kasor kafak nəgkiarīen mə in raməfrakis.

²⁶ Mərig kimiə nakhapəh nishatətəyen irak, meinai kimiə pəh nien mə kafak sipsip minə.

10:8: Jer 12:1; Esik 34:2 **10:9:** Sam 118:20,22-24 **10:10:** Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31 **10:11:** Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1 Pita 2:25; 5:2-4; Heb 13:20; Rev 7:17; Jon 15:13; 1 Jon 3:16 **10:14-15:** Mat 11:27 **10:16:** Aes 56:8; Jon 11:52; Wok 10:34,35; Rom 1:16; Efes 3:6 **10:17:** Aes 53:12 **10:18:** Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hib 5:8 * **10:19:** Am-ru Jon 9:16. **10:21:** Eks 4:11 **10:24:** Luk 22:67-71 **10:25:** Jon 5:36; 8:58; 14:11 **10:26:** Jon 6:44

²⁷ Kafak sipsip minə kasərig rikik mharkun Yo. Kini yakirkun huvə əriə. Kini iriə kamhakwasig kin Yo.

²⁸ Kini Yo yakvəhsi-pən nımraghien rerin kimi əriə. To iriə khapəh nhamhəyen tuk nıpig kirik. Kini yermamə kirik rikək yame to rıvəhsi-ta əriə ye kwermik.

²⁹ Kafak Tatə yame ravəhsi-pə əriə kimi Yo, In yerpırig rapita narımnar fam. Kini yermamə kirik rikək yame to rıvəhsi-ta əriə ye kwermın.

³⁰ Kimru kafak Tatə, kimru kirikianə əmə.”

³¹ Raməgkiar məknakin, nəmehuə kape nəmə Isrel kimnhapik kapier apig mhamə tuksarkwhopni In.

³² Mərig Yesu rımini-pən tuk əriə mə, “Kafak Tatə rımıvəhsi-pə nəsaninien kimi Yo, yakamor nımtətien huvə minə rıpsaah ye nımrımiə. ?Yımnor naha nımtətien rahas nakhamə taksarkwhopni Yo tukun?”

³³ Kini iriə khamə, “Pa rımə yakhamə jaksarkhwopni Ik tuk nımtətien kirik yame Ik nımnor. Mərig yakhamə jaksarkhwopni Ik meinai nəgkiarien kafam ramni hah Kughen. Ik yermamə apnapig əmə kirik, mərig nakamni mə Ik Kughen.”

³⁴ Kini Yesu rıni-pən tuk əriə mə, “In apa kupan, kimırai-pən ye loa kapəmiə mə Kughen rımini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə naksəmhen kin kughen minə. *(Sam 82:6)*’

³⁵ Kini kitawə kharkun huvə mə Nəkwəkwə kape Kughen to rıpəh nukreikinien. ? Tukmə Kughen rımini-pən tuk narmamə tiksın apa kupan mə iriə kisəmhen kin Kughen,

³⁶ rhawor e nakashek Yo mamhani mə yakamni hah Kughen meinai yakamni mımə Yo Kwajikovə kafan? Tatə Kughen rımnərəhu karin Yo mə Yo pısın əmə e Kafan, mher-pə kin Yo ye tokrei tanə.

³⁷ To yakpipəh norien nımtətien yamə mine Kafak Tatə ramni-pə tuk Yo, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien irak.

³⁸ Mərig nar apnapig nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kafak, mərig takhani nəfrakisien irak meinai yakamor nımtətien minə kini nımtətien minə a kasor əpu Yo, mə takharkun mə nımraghien kape Tatə Kughen raməmır irak, nımraghien kafak raməmır ye Tatə.”

³⁹ Yesu raməgkiar məknakin, khamə tukharaptərəkin In. Mərig In rapta irəriə.

⁴⁰ Kini mıvən məviəfugin ye nu apa Jodan, mamvən ikın Jon rımnor baptaes ye narmamə ikın kupan. Kini mamərə apaikin.

⁴¹ Kini narmamə khapsaah kimnhavən misəm In, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “! Man! Jon rıpəh nor-pawk-əyen nımtətien kirik, mərig nəgkiarien yame in rımnamni ye kwən e ruauə minor nəfrakisien kin.”

⁴² Kini narmamə khapsaah aikın a kimnhani nəfrakisien ye Yesu.

11

Lasaros rımamhə

¹⁻³ Kini yemə Betani kirik, nhagin e Lasaros. Betani e yerkwanu imei Meri mine Mata. Meri a in a kwasig ikın rəvit-pən senta ye nihu Yesu Yermaru kapətawə, mırəh nıkwənen mamrai nihun kin. Kini Lasaros ramhə, məkneikin, nowini mır kwher-pən nəgkiarien tuk Yesu mə, “Yermaru, ik kirik yame nakorkeikei pik, in ramhə.”

⁴ Yesu rımnərig nəgkiarien a, mımə, “Lasaros ramhə, mərig nımhəyen tukrıpəh nıvəhyen in. Nəmhəyen a kafan tukror nımtətien ye nəsaninien kape Kughen. Kini nəmhəyen kafan in swatuk tuk Kughen tuk nıvəhsi-haktəyen Yo e kafan kwajikovə.”

⁵ Yesu rorkeikei pik Mata mine naorahini, mine kapəriu kakə Lasaros.

⁶ Mərig nıpig rımnərig pawk mə Lasaros rımamhə, In rımnarə Jodan mıvəh nıpig kırıru mın.

⁷ Kini mīni-pən tuk kafan narmamə mīnə mə, “Pəh kharerīg-pən mīn [ime Lasaros] ye provins Judia.”

⁸ Məriḡ kafan narmamə mīnə kīmnhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Taktakun əmə kwuse, nəmehuə kape nəmə Isrel apa Judia kīmnhamə tuksarkwhopni Ik kīn kapier apīg. ?Məriḡ Ik nakmə tukharerīg-pən mīn aikīn?”

⁹ Kini Yesu rīmīni-pən nuhpikīnien kīrik kīmi əriə mīmə, “Kīmīə nakharkun mə nīpīg rarə kape nīraanien rəmhen tuk norien wok kīrik. To yermamə kīrik raməriwək yeraan, to rīpəh nhapītətəriēn, meinai rhakak.

¹⁰ Məriḡ tukmə raməriwək yenpīg, in mīrkun nhapītətəriēn. Meinai rəpīgnaḡp.”

¹¹ Yesu rīmīni-ta nuhpikīnien mamni-pən tuk kafan narmamə mīnə mə, “Kītawə kīrik e Lasaros rīnapīr yeru ta. Məriḡ yakmə jakvən mīsīg in pəh rarha.”

¹² Kini kafan narmamə mīnə khani-pən tukun mhamə, “Yermaru. To rīmə in ramapīr əmə, tukrīpiəsānīn mīn.”

¹³ Məriḡ nəḡkiariēn kape Yesu, nīpran ramni mə Lasaros ruamhə ta. Məriḡ kafan narmamə mīnə, rīkiriə raməsīk mə Lasaros ramapīr əmə.

¹⁴ Kini Yesu rīmīni-pən huvə mīmə, “Lasaros ruamhə ta.

¹⁵ Kini rīkīk ragien mə yakpəh nīwəmīr-kwis-ien kīmru mīn. Meinai nar e yame jakor tukrasitu irəmīə takshatətə irak. Nəmhen, pəh khavən mīsəm in.”

¹⁶ Kini Tomas e kamni kīmə Didimas*, rīni-pən tuk narmamə mīnə tīksīn kape Yesu mīmə, “Rhuvə. Pəh kītawə mīfam khavən apa Judia. Pəh tīkmīr mīnə tukhauh ətawə, pəh kītawə tukhamhə kwis kītawə mīn.”

Yesu In rīrkun nor-huvəyen yermamə yame ruamhə rarə mamragh mīn

¹⁷ Kini Yesu rīmatərhav-pən Betani, kīni məriḡ mə kīmnerkwaīg ta kīn nīprai Lasaros, rīvəh nīpīg kuas.

¹⁸ Rukwanu a Betani in ipakə əmə tuk Jerusalem. Rīpəh norien isok rapita kilometa kīsīsər.†

¹⁹ Kini nəmə Isrel khapsaah kīmnhasi-pən Jerusalem mhauə mīsəm Mata mīne Meri mhavəh-si haktə nəriḡien kapəriu, meinai kapəriu kakə ruamhə.

²⁰ Kini Mata rīmnəriḡ mə Yesu ramuə, kīni rərar, mīvən məm. Məriḡ Meri, in ramkwətə əmə apa imə.

²¹ Kini Mata rīmīni-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. To kītawə kīpīsārə, to kafak kakə rīpīpəh nīmḡeyen.

²² Məriḡ yo yakīrkun mə tukmə nakaiyoh Kughen kīn naha nhagīn, kīni In tukraməkeikei mīvəhsi-pre kīmīk.”

²³ Kini Yesu rīmīni-pən tukun mə, “Kafam kakə tukrīpiamragh mīn.”

²⁴ Kini Mata rīmə, “Yakīrkun mə Lasaros tukramragh mīn ye Nīpīg Kwasiḡ, ye nīpīg yame narmamə mī-fam tukhamragh mīn iran.”

²⁵ Kini Yesu rīmīni-pən tukun mə, “Yo e, yo nuknei nīmragh-mīnien ye nīmḡeyen. Kini Yo e, yo nuknei nīmraghien. Narmamə yamə mīne kashatətə irak, nar apnapīg tukmə khamhə, məriḡ tukasəkeikei mhamragh mīn.

²⁶ Kini narmamə yamə mīne kamhani nəfrakīsien irak kīni masarə hanə, tukhapəh nhamhə-əḡkəpiēn tuk nīpīg kīrik. ?Nakamni nəfrakīsien ye kafak nəḡkiariēn uə nīkam?”

²⁷ Kini Mata rīni-pən tukun mīmə, “Ἐwəh, Yermaru. Yakamni nəfrakīsien iram mə Ik Kristo, Ji Kughen. Ik e, yermamə yame profet mīnə kīmnamhani kupan mə takuə ye tokrei tanə.”

Yesu rīmnasək tuk Lasaros

11:9: Jon 8:12; 9:5 * **11:16:** Tomas mīne Didimas, nīpran ramni mə, “Mir Mir.” † **11:18:** Gris ramīn “stadia fiftin” rəmhen kīn tri kilometa. **11:20:** Luk 10:38-42 **11:24:** Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Wok 24:15 **11:26:** Mat 25:46; Jon 3:15

28 Mata rîmini-ta nêgkiarien ai, mîvên mokrên kin naorahini Meri rikir ta mîravên iriu pîsin, mîni-pên tukun mîmê, “Meri, Yhajoun ruauê, morkeikei mê tukrêm ik.”

29 Meri rêrig, mærer aihuaa êmê, mîvên mê tukrêm Yesu.

30-31 Kîni nîpîg nêmê Isrel yamê mîne kîmnasêkwêtê ime Meri, mhavêh-si haktê nêrigien kafan, kîmîsêm Meri ramêrer aihuaa êmê imê mamtêrhav, khakwasîg kîn. Rîkirîê ramêsîk mê ramvên apa suranê mê tukrasêk.

Yesu rîpêh hanê nîvênien ye rukwanu a; In ramêmir hanê aikîn Mata rîmavên mêm In ikîn.

32 Kîni Meri rîtêrhav mîvên mêm Yesu, meiwaiyu mênîmkur-pên ye nîhun, mîmê, “Yermaru. To nakpiamarê kîtasîr, to kafak kakê rîpîpêh nîmhêyen.”

33 Yesu rêm pian a mîne narmamê yamê mîne kîsarê irîê min mîsasêk, rîkin rêmhê pîk.

34 Kîni raiyoh-pên êrîê mê, “?Nîmnhanîm hiê kwên en?”

35 Mækneikîn mamasêk.

36 Kîni nêmê Isrel tîksîn khamê, “Sê-m-ru. Kwên e rîmnorkeikei pîk kwên a kupan.”

37 Mêrig tîksîn kîmnhanî mhamê, “Kwên e In e kupan rîmnor huvê yîmrîn pîs kîrik. ? Rhawor e rîpêh nîni-êhuyen Lasaros mê tukrîpêh nîmhêyen?”

Yesu rîmîvêh mîragh Lasaros

38 Yesu rîmnêrig rahas pîk tuk Lasaros. Kîni mîvên apa ye suranê. Kwênmhan yame kîmîrêhu ikîn ye nîpêg kapier, yame kîmîsisîgîn kîn kapier.

39 Kîni Yesu rîmê, “Sêsuê-ta ru kîn kapier.”

Mêrig Mata e nowîn Lasaros rîmîni-pên tukun mîmê, “Yermaru. In rînapien ta. Kîmîserkwaig ta kîn rîvêh nîpîg kuas.”

40 Mêrig Yesu rîmîni-pên tukun mîmê, “?Rhawor? ?Naknêrukîn ta mê yakmêni-pre tuk ik mê tukmê nakhatêtê irak, takê m nêsanîniên ehûê kape Kughen, uê?”

41 Mækneikîn, kîsêsuê ta kîn kapier. Kîni Yesu rîvaag faktê mîmê, “Tata. Yakamni vi vi ik meinai nîmnêrig kafak nêhuakîen.

42 Kîni yakîrkun mê nîpîg m-fam, nakamêrig Yo. Mêrig yakamêgkiar mækneikîn mê narmamê yamê mîne kasêrer rarkurao irak tukhani nêfrakîsîen mê nîmnher-pê kîn Yo.”

43 Yesu rîni-ta nêgkiariên a, mokrên apomh mîmê, “!Lasaros! Êrer mîtêrhav-pê.”

44 Kîni yermamê mhê ai rîmnhekîmter, mîpîk neipên yame kîmnhatuapis kapên kapê kîn, meriaji nîpran mîne yamê mîne kîmnêrkîs nîhun kîn, mêriwêk mîtêrhav-pê.

Kîni Yesu rîni-pên tuk êrîê mê, “Havêhsi-ta neipên kape yermamê mhê, pêh ramvên yerkwanu.”

Nêmê Isrel kasarhakîn swatuk tuk nhopniyen Yesu

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Nêmê Isrel khapsaah yamê mîne kîmnîsarê irîê Meri masêm nar yame Yesu rîmnor kîni kîshatêtê iran.

46 Mêrig irîê tîksîn kîmnhavên mîsêm Farîsi mînê, mhani-êrhav-pên fam narîmnar yame Yesu rîmnor kîmî êrîê.

47 Mækneikîn, Farîsi mînê mîne jîf pris mînê kîmîsofugîn ye kaonsel kapêrîê. Mhamê, “?Tukshawor iran mîne kwên e? Rînamor nîmtêtien rîpsaah.

48 To khapêh êmê ramor êmê mæknaikîn, kîni narmamê m-fam tukshatêtê iran. Kîni nêmê Rom tukhauê mîsoriah kapêtawê nîmê e Nîmê Ehuê kape Kughen, mhavêhsi-ta kwênmhaan kapêtawê tuk êtawê.”

49 Kîni irîê kîrik, nhagîn e Kaeafas, in ramor wok kape hae pris ye newk a. Rîmîni mîmê, “!Nakseinein êgkap nar!

50 Rhuvê êmê tuk êmîê mê yermamê kwênkwân kîrikianê êmê tukrîmhê tuk narmamê. Nar a rhuvê rapita yame narmamê ye kantri piêpiê tukhamhê.”

⁵¹ (Ramni nægkiarien a, mærig pəh nien mə nərigien kafan. Mærig in ramni-ərhav nægkiarien yame Kughen rīmivəhsi-pən kīmin, meinai in ramor wok kape hae pris ye newk a. Kini in ramni mə Yesu tukrimhə tuk nivəh-miraghien nəmə Isrel.)

⁵² Mærig pa rīmə tukrimhə əmə tuk nəmə Isrel mærig tukrimhə tuk ji Kughen yamə mine kisarə rarkurao ye tanīmtanə, mamor əriə kamhauə kirikianə.)

⁵³ Ror məkneikin, ye nīpig a, nəmehuə kape nəmə Isrel kīmnharai mhun mhamə tukshopni In.

⁵⁴ Ror məkneikin, ririkakun ye nīpig a, Yesu rīpəh nəriwəkien ye nīmri nəmə Isrel. Map aikin a, mivən ye taon kirik, nhagin e Efrem. Taon a in ipakə əmə tuk tīpəvsik. Kini In mamarə aikin iriə kafan narmamə minə.

Narmamə kape Yesu kīmisor apnəpeina ye lafet kape Pasova

⁵⁵ Rinamuə ipakə tuk nīpig kape lafet kape nəmə Isrel kamni kīmə Pasova. Kini narmamə khapsaah khasi-pən ikin pisin pisin minə mhauə Jerusalem mhamə tuksor narimnar minə pəh mishawən ye nīmri Kughen, mipihavən ye lafet.

⁵⁶ Kini narmamə minə a kīmisarha-kin Yesu. Misofugin ye Nimə Ehuə kape Kughen, misaiyoh əriə minə mhamə, “?Keinein mə Yesu tukruə ye lafet e uə nīkam?”

⁵⁷ Mærig ye nīpig a, jif pris minə mine Farisi minə kīmnhani nægkiarien kirik mə tukmə yermamə kirik rirkun ikin Yesu ramarə ikin, tukraməkeikei muə mīni-əsah pən tuk əriə, pəh mobael minə tukhavən mharaptərəkīn.

12

*Meri rīmnəvit-pən senta ye nihu Yesu
(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)*

¹ Nīpig sikis əmə raməmīr ai tukpisor lafet kape Pasova. Kini Yesu rīrerig-pən mīn Betani a imei Lasaros e yame Yesu rīmnor ramragh mīn ye nīmhayen.

² Kini nəmə ikin a kīmisor nəviginien kirik tuk nivəhsi-pənien nisaiyen kimi Yesu. Kini Mata rīmivəh nəviginien muə. Kini Lasaros mīn raməmīr aikin iriə Yesu mine, kasəkwətə ye tebol masəvigin.

³ Kini Meri rīvəh botel ehuə kirik* rukwar kin senta e kamni kīmə nad; nīmri rhaktə pik. Kini məvit-pən ye nihu Yesu, mivəh nīmar nīkwənen, mamrai-ta kin. Nəmiəv senta rīmnapien huvə ye nəkwai nimə minə fam.

⁴ Mærig yermamə kirik kape Yesu, nhagin e Judas Iskariot, kwasig ikin rīpieighaan-pən kin Yesu ye kwermi tikmīr minə kafan, rīmīni-əhu, mamni mīmə,

⁵ “Rhuvə pik mə to in ror salem əmə kin; mīrkun nivəhyen mane ehuə kin tuk nivəhsi-pənien kimi yavən has minə. Senta e nīmri rəmhen kin tri hundred taosen vatu.”†

⁶ In ramni məknaikin, mærig pa rīmə rikin rehuə tuk yavən has minə. Mærig ramni əmə meinai in yəkrəh. In ramərer tuk nītip kapəriə, kini nīpig kirik in raməkrəh kin.

⁷ Mærig Yesu rīmə, “!Ei! Hapəh pian en. Piraovīn e ravi-təgpən senta ye nīprak mamor apnəpenə ye nīprak mə tukrihuvə ye nīpig yame tuknim Yo.

⁸ Yavən has minə tukasəmīr kīmīə miriə nīpig fam. Mærig Yo jakpəh nəmīrien kītawə-m kīmīə nīpig fam.”

Jif pris minə kasarha kin swatuk tuk nhopniyen Lasaros

⁹ Ye nīpig a, nəmə Isrel khapsaah kīmīsərig mə Yesu ramarə Betani, kini kinəmhavən tukun. Mærig pa rīmə kīmnhavən mə tuksəm əmə Yesu, mærig kīmnhavən mīn mə tuksəm-ru Lasaros e yame rīmamhə mærig Yesu rīmnor in ramragh mīn.

¹⁰ Məkneikin, jif pris minə kīmnharai mhun mə tukshopni mīn Lasaros,

11:52: Aes 49:6; Jon 10:16 11:55: Eks 12:13,23,27 12:2: Luk 10:38-42 * 12:3: Nægkiarien kpae Gris ramni
“lepta,” rəmhen kin hafilita. 12:3: Mak 14:3 † 12:5: Nægkiarien kape Gris ramni tri hundred dinari. 12:8: Dut
15:11 12:9: Jon 11:43,44

11 meinai nāmә Isrel khapsaah kimisәm Lasaros ramragh min, kimishatәtә ye Yesu, mhaukreikin-pән nimeitairiә kimi jif pris minә.

*Yesu rimavән Jerusalem mor әpu mә in king
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)*

12 Kәni rikwamer kin, narmamә khapsaah kimnhauә Jerusalem mhamә tuksor lafet kape Pasova. Kini misәrig mә Yesu ramәriwәk mamuә ipakә tuk taon.

13 Mәkneikin iriә khatәrhav ye taon a, mhapik nimar nәmir mhavән mә tuksәm Yesu. Masokrән apomh mhamә,

“!Sәgnәgin Kughen!”‡

“!Pәh kivәhsi-haktә Kwән en ramuә ye nhag Yermaru!”

(Sam 118:26)

“!Pәh kivәhsi-haktә king kape nāmә Isrel!”

14 Kini Yesu rimnәm kwaji dongki kirik, mәkwәtә-pән iran mamvән. Nar e ramәri-pән profesi kirik yame ramni mә,

15 “Nipian Saeon. § Hapәh nhaginien.

Sәm-ru kapәmiә king ruauә tuk әmiә, mamәsuә ye dongki.

Mamәsuә ye ji dongki mamuә.”

(Sef 3:14; Sek 9:9)

16 Ye nipig a, narmamә kape Yesu minә kimiseinein niprai nar a. Mәrig kwasig ikin, nipig Yesu rimimragh min ye nimhәyen, kini Kughen rimnor әpu nehuәyen kape Yesu, kini rikiriә ripiәsik mә Nәkwәkwә kape Kughen rimnәvsao kin narimnar yame tukripitәrhav-pә ye nimraghien kape Yesu. Kini narmamә kimisor narimnar minә a, ror nәgkiarien kape Kughen ruauә minor nәfrakisien kin.

17 Kupan, nipig Yesu rimnokrән kin Lasaros, kini Lasaros rhekimter ye nәpәg kapier mitәrhav-pә ye nimri narmamә khapsaah. Kini ai, iriә kimnhatәrhav misәrer-әrhav mamhani-әrhav nar a yame Yesu rimnor.

18 Emә mәkneikin, narmamә khapsaah kimisәrig nәgkiarien mә In rimnor nimtәtien a, kini khauә masәm Yesu aikin a.

19 Kini Farisi minә kimnhani-pән tuk әriә minә mhamә, “Sәm-ru. Kitawә kiseinein nhani-әhuyen kwән a. !Taktakun ai, narmamә m-fam ye tanimtanә kinamhakwasig kin In!”

Nāmә Gris tiksın kimisorkeikei mә tuksәm-ru Yesu

20 Kini nipig narmamә kimnhavән Jerusalem mә tuksәhuak ye nipig kape lafet e, kini nāmә Gris tiksın kimnhavән min mә tuksәhuak.

21 Mhavән misәm Filip e yemә Betsaeda, yerkwanu kirik apa Galili. Mhani-pән tukun mhamә, “Yemehuә. Yaksorkeikei mә jaksәm Yesu.”

22 Kini Filip rәrer mivән, mini-әsaah-pән tuk Andru, kini iriu kimiravән mirәni-әsaah-pән tuk Yesu.

23 Kini Yesu rini-pән tuk әriә mimә, “Taktakun ai, Yo, Ji Yermamә, kafak nipig ruauә ta, mә Kughen tukror әpu kafak nehuәyen.

24 Yakamni-pre әfrakis tuk әmiә mә tukamәkeikei kinim-pән kweru nai ye nimoptanә. To kipipәh ninim-pәnien ye nimoptanә, to ripipәh nurәyen mhaktә mamor kwәnkwan khapsaah. Mәrig tukmә kinim-pән ye nimoptanә, tukramәkeikei murә mamor kwәnkwan ripsaah.

25 Yermamә yame ramәtәrig pik tuk kafan nimraghien kape tokrei tanә, in tukramәkeikei mәpkәrhav iran. Mәrig yermamә yame rikin ripәh nәsik-pikien kafan nimraghien kape tokrei tanә, in tukramәkeikei mamraptәrәkin huvә nimraghien kafan kape rerin.

‡ 12:13: Nәgkiarien kape Gris ramni mә, “Hosana.” Nipran ramni mә, “Vәh miragh әmawә,” uә, “Sәgnәgin Kughen.”

12:13: Jon 1:49 § 12:15: Nipian Saeon uә ji nāmә Saeon, nipran ramni nipiraovin yamә mine kisarә apa Jerusalem.

12:24: 1 Korin 15:36 12:25: Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2 Korin 5:14-15

²⁶ Yermamə yame rorkeikei mə tukror wok kafak, in tukraməkeikei mikwasig kin Yo. Ikin pukaa yakamvən ikin, kimru min. Kini Rimik Kughen tukrisiai yor wok kafak minə.”

Yesu raməgkiar ye nimhəyen kafan

²⁷ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Taktakun ai, rikik rəmhə pik. ?Mərig jakhawor pən iran mine? To yakpəh nini-pənien tuk kafak Tatə mimə, ‘Takvəhsi-ta nəmhəyen yame ramuə tuk Yo.’ Nikam, to yakpəh niniyen məknakin meinai narimnar minə a, yakmauə tukun.”

²⁸ Kini In maməhuak mimə, “Tatə, vəh-si haktə atuk nhagim.”

Məkneikin nəgkiarien kirik risi-pən ye rao ye neai mamni mimə, “Yo yakwəəhsi-haktə ta nhagik, kini taktakun ai, jakrəh-si haktə min.”

²⁹ Kini narmamə yamə mine kimnasərer ipakə tukun kimisərig nəgkiarien a, kini iriə tiksın khamə, “!Eh! ?Naha e? ?Karuəruə kirik, uə?”

Mərig tiksın khamə, “Nikam. Agelo kirik raməgkiar kimin.”

³⁰ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nəgkiarien ramsi-pən ye rao ye neai pəh nien mə kafak; mərig kapəmiə, tukrasitu irəmiə.

³¹ Taktakun ai rimnor nipiğ yame Kughen tukrəkir narmamə ye tanimtanə. Kini taktakun ai, in tukrivəh-si-əhu əgkap nəsaninien kape Setan e yame ramarmaru ye tokrei tanə.

³² Nipiğ tukaməsik haktə Yo, kini yakvi-pə narmamə m-fam tukhauə tuk Yo.”

³³ In raməgkiar məknakin kimi əriə mamhajoun mə tukshawor-pən iran mine mishopni In.

³⁴ Kini narmamə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakwəsərig ta ye loa kapətawə mə Kristo tukraməkeikei mamarə kitawə min kape rerin. ?Mərig rhawor e nakamni mə narmamə tukasəkeikei misəsik haktə Ji Yermamə? ?Nəgkiarien e ‘Ji Yermamə,’ nıpran ramni mə naha?”

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nikakien e, ramarə tuk əmiə kape nipiğ kwakwə əmə. Kini nipiğ nikakien tukraməmır tuk əmiə, taksəriwək iran. Tamə, nəpignəpien ruvriğ əpis əmiə. Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye nəpignəpien, kaseinein ikin kamhavən ikin.

³⁶ Nipiğ nikakien tukraməmır tuk əmiə, kimiə taksəkeikei mishatətə ye nikakien, mə kimiə takharkun nhauəyen kwajikovə minə kape nikakien.”

Nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu

Yesu rimini-ta nəgkiarien a, kini map-ta irəriə, mivən merkwaig.

³⁷ Nar apnapig mə In rimnor ta nımtətien rıpsaah ye nımrı nəmə Isrel, mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

³⁸ Nar a rıtarhav-pə ror Nəgkiarien kape profet Aesaea kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yame ramni mimə,

“Ah. Yermaru. Narmamə kwatiksın əmə kamhani nəfrakisien ye nəgkiarien kapəməwə.

Nar apnapig mə nakamor nımtətien ye nəsaninien kafam, mərig to khapəh nhaniyen nəfrakisien iram.”

(Aes 53:1)

³⁹ Kini iriə to khapəh nhaniyen nəfrakisien iran rəri-pən nəgkiarien yame Aesea ruini-ta kupan mimə,

⁴⁰ “Kughen rimnor əriə mə nımririə tukripiş.

To nımririə rıpipəh nıpisien, to iriə kipsisəm, mıpiharkun.

Kini In rimnor rikiriə rıpəh narəyen.

To rikiriə rıpiarə, to kipsisarar ye nərigien kapəriə, kini mishatətə iran, kini rıpior nımraghien kapəriə rıpihuvə min.”

(Aes 6:10)

12:26: Mat 10:38; Luk 14:27; Jon 14:3; 17:24 **12:27:** Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 **12:30:** Eks 19:9; Jon 11:42
12:31: Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2 Korin 4:4; Efes 2:2, 6:12 **12:32:** Jon 3:14; 6:44; 8:28 **12:33:** Fil 2:8-9; 1 Tim 3:16; Hib 1:3 **12:36:** Mat 5:14; Efes 5:8-9; 1 Tes 5:5

⁴¹ Profet Aesea kupan rimnamægkiar mamni mæknakin meinai in rimnəm nəsaninien kape Yesu, maməvsao kin.

⁴² Kini məriḡ, ye nipiḡ a, nəmehuə minə ripsaah kwənmopin, iriə min kimishatətə ye Yesu. Məriḡ iriə kimnhapəh nhani-ərhavyen mə kwəshatətə iran, meinai kimnhagin kin Farisi minə, mə tamə kisher ye rhav kin əriə ye nimə kape nofuginien,

⁴³ meinai nəmehuə minə a kimisorkeikei pik mə narmamə tukhavəh-si haktə əriə, rapita yame kisorkeikei mə Kughen rikin tukragien tuk əriə.

Nipiḡ Kwasiḡ tukruə, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu

⁴⁴ Kini Yesu rokr-apomh mimə, “Narmamə yamə mine kishatətə irak, pəh nien mə kishatətə pisin əmə irak, məriḡ kishatətə min ye Kughen yame rimnher-pə kin Yo.

⁴⁵ Kini narmamə yamə mine kasəm Yo, pəh nien mə kasəm əmə Yo, məriḡ kasəm min Kughen yame rimnher-pə kin Yo.

⁴⁶ Yo e nikakien. Yakmauə ye tokrei tanə e mə narmamə yamə mine kishatətə irak tukhapəh nisarayen ye nəpignəpien.

⁴⁷ Narmamə yamə mine kasəriḡ kafak nəgkiarien, mhapəh nisorien, to yakpəh nini-ərhavyen kapəriə narpinien, meinai pəh nien mə yakmauə ye tokrei tanə e mə jakni-ərhav narpinien kape narmamə. Məriḡ yakmauə mə jakvəh miragh əriə.

⁴⁸ Məriḡ Yermamə kirik aikin yame tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kamhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Yo, mhapəh nhavəhyen kafak nəgkiarien. Tuk nipiḡ yame Kughen tukrəkir narmamə iran, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə, meinai kimisəpəh nəgkiarien yame yimini-pən tuk əriə.

⁴⁹ Meinai nəgkiarien yame yakamni, pəh nien mə kafak pisin əmə, məriḡ Tata Kughen yame rimnher-pə kimi Yo, In rimini-pə tuk Yo mə jakaməkeikei mini mæknakin.

⁵⁰ Kini Yo yakwirikun ta mə nəgkiarien kafan ririkun nivi-pəniyen narmamə ye nimraghien rerin. Ror pən, nəgkiarien yamə mine yakamni, Tata Kughen ravəhsi-pə kimi Yo, kini yakamni.”

13

Yesu rimneiwaiyu rəmhen kin yor wok kirik, məkwi nihu narmamə kafan minə kin nu

¹ Rinor nipiḡ atuatur kape nəmə Isrel tuk norien lafet kape Pasova. Kini Yesu ruirkun mə kafan nipiḡ ruauə ta mə tukrəpəh kafan nimraghien ye tokrei tanə mivən mamərə iriu Rimni Kughen. Nipiḡ m-fam In rorkeikei pik kafan narmamə yamə mine kisərə ye tokrei tanə, kini məriḡ taktakun ai in ramhajoun norkeikeiyen minə fam kafan kimi əriə.

² Rinamenaiyu, kini Yesu mine kafan narmamə minə kinasəvigin. Kini Setan rimivəhsi-pən vəh-si-pən ta kimi Judas ji Saemon Iskariot, mə tukreighaan-pən kin Yesu ye kwermi tikmir minə kafan.

³ Yesu rimirkun mə Tata Kughen rimnərəhu-pən ta narimnar fam ye kwermi, kini muirkun min mə In rimasi-pən ye Kughen, kini tukripirerig-pən min tuk Kughen.

⁴ Məkneikin, rhekimter, mirəhsi-ta kafan kot, kini mətəut kin neipən kirik.

⁵ Kini mirəh besin kirik, miruk-pən nu iran. Kini mivən mokwi nihu kafan kin narmamə minə. Məspir nihuriə kin neipən yame rimnətəut kin.

⁶ Mor mæknakin, mivən meriaji-pən Saemon Pita, kini Pita rini-pən tukun mimə, “Yermaru. ?Rhawor? Ripəh nəmhenien mə Ik takəkwi nihuk kin nu.”

⁷ Məriḡ Yesu rini-pən tukun mimə, “Ik nakpəh nirkunien niprai nar e yakamor ai taktakun. Məriḡ tuk nipiḡ kirik, takpirkun nipran.”

⁸ Kini Pita ramni-əhu In mimə, “Nikam. To nakpəh nəkwi-əfrakisien nihuk tuk nipiḡ kirik.”

Mərig Yesu rima, “To yakpipəh nəkwiyen nihum, ik nakpəh nuəyen kafak yermamə.”

⁹ Kini Saemon Pita rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Tukmə ror məkneikin, kini takpəh nəkwi-əməyen nihuk, mərig əkwi min kapək kapə mine kwermik.”

¹⁰ Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Narmamə yamə mine kwəsar ta, kwəshawən. To khapəh nisar-min-ien. Mərig Yo jakaməkeikei məkwi əmə nihum. Kimiə nakwəshawən ta. Mərig pəh nien mə kimiə fam.

¹¹ Yesu ruirkun mə iriə pa nhagin tukreighaan-pən kin in ye kwermi tikmir minə kafan. Ror pən, In rimini mimə, “Pəh nien mə kimiə fam nakwəshawən.”

¹² Kini Yesu rimnəkwi fam əriə, mivən mivəh-si-pən kafan kot, mivən məkwətə-pən ye kwənmmaan yame rinamkwətə-pən ikin. Mamaiyoh əriə mimə, “?Kimiə nakharkun nıprai nar e yimnor irəmiə ai taktakun uə?”

¹³ Kimiə naksokrən kin Yo mə Yhajoun mine Yermaru, kini ratuatuk. Meinai nəfrakisien mə Yo Yhajoun kapəmiə mine kapəmiə Yermaru.

¹⁴ Meinai nar apnəpig Yo e kapəmiə Yermaru mine Yhajoun kapəmiə, mərig yimnəkwi nihumiə, kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə min takasəkeikei masəkwi nihumiə minə.

¹⁵ Yo yimnor mhajoun əmiə kin, mə takasor əmə norien kirikianə əmə irəmiə minə.

¹⁶ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yorwok kirik to rıpəh nehuəyen rapita kafan yemehua; kini yermamə yame ravəh nəgkiarien mameriwək to rıpəh napitayen yermamə yame ravəhsi-pən nəgkiarien kimin.

¹⁷ Taktakun ai, kimiə nakwənharkun huvə nar e. Ror pən, tukmə nakasor məkneikin irəmiə minə, Kughen tukrivəhsi-pre nihuvəyen kimi əmiə.

¹⁸ “Mərig pa rima yakamni əmiə m-fam. Yakirkun əmiə mə ni-pa minə e yakmirpen əriə. Mərig nəgkiarien e kape Nəkwəkwə kape Kughen tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin yame ramni mə,

“Yermamə yame jakwən kwis bred kimru min,

in tukrukreikin-pə nimeitaan kimi Yo, muə tikmir kafak.’

(*Sam 41:9*)

¹⁹ Yakamni-pre tuk əmiə, mə narimnar minə e rıpəh hanə nitərhav-pəyen; mərig nıpig tukmə khatərhav-pə, takhani nəfrakisien irak, mə Yo e Kristo.

²⁰ “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə yakher-pən kin yermamə kirik tuk nəvsaoyen kin kafak nəgkiarien kimi narmamə, kini narmamə rikiriə ragien tukun, rəmhen əmə kin yame rikiriə ramagien tuk Yo. Kini tukmə narmamə rikiriə ragien tuk Yo, rəmhen əmə kin yame rikiriə ragien tuk Yermamə yame rimnher-pə kin Yo.”

Yesu rimini-ərhav mə Judas tukreighaan-pən kin in ye kwermi tikmir minə kafan

(*Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23*)

²¹ Nıpig Yesu rimini nəgkiarien a, rikin rəmha, kini In mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik irətawə tukreighaan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak.”

²² Kini kafan narmamə minə kisarha-pən misəm əriə minə. Rikiriə raməsik mə, “?Ramni pa?”

²³ Kini iriə kirik, yame Yesu rorkeikei pik, ramkwətə ipakə əmə tukun.

²⁴ Kini Saemon Pita rəsiwən-apsapis-pən kimin mimə, “Aiyoh-pən-ru In mə pa nhagin e ramni.”

²⁵ Kini kwən a rimneiwaiyu-pən ipakə tuk Yesu maiyoh In mimə, “Yermaru. ?Pa e nhagin?”

²⁶ Kini Yesu rima, “Kwən a in e yame jakakapir bred meires ye sup mivəh-si-pən kimin.” Məkneikin In rəkapir bred, meires ye sup, mivəh-si-pən kimi Judas, ji Saemon Iskariot.

²⁷ Kini Judas rıvəh bred ai. Məkneikin Setan rıvən yerkin.

Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nar e nakmə takor, yuvən aihuaa əmə mor.”

²⁸ Mərig narmamə minə kape Yesu kisəkwətə rarkurao ye tebol masəvigin, kimnhapəh nharkunien nīprai nəgkiarien kape Yesu.

²⁹ Judas, in ramərer tuk nītip kapəriə, kini iriə tīksin, rikiriə rəsik mə Yesu rīmini-pən tukun mə tukrivən mivəh nīmri nəviginien kirik nəriə kape lafet, uə mə tukrivən mivəh-si-pən mane tīksin kimi yavən has minə.

³⁰ Rinəpignəp ta. Kini nīpig Judas rivəh bred, kini mərəer, mitərhav.

Yesu rīmini nəgkiarien vi kirik mə tuksor

³¹ Judas ruatərhav, kini Yesu rīmā, “Taktakun ai, Kughen tukrivəhsi-haktə nhagik e Ji Yermamə. Kini Yo, Ji Yermamə, yakvəhsi-haktə nhag Kughen.

³² Mərig nīpig Yo, Ji Yermamə, jakor əpu nehuəyen kape Kughen, kini Kughen pīsīn əmə tukror əpu atuk nehuəyen kafak. Kini In tukror aihuaa əmə.

³³ “Kafak kwajikovə minə, kitawə to khapəh nisəmīr kwisīen ror tu. Kini kimiə takpīsarha-kīn Yo. Mərig Yo yakamni-pre nəgkiarien kirikianə əmə kimi əmiə yame yakwəni-pən ta tuk nəmehuə kape nəmə Isrel, mīmə, ‘Ikin yakamvən ikin, kimiə to nakhapəh nhavəniēn ikin.’

³⁴ “Yakamərhū-pre natuakəmīen vi kirik kimi əmiə mə takasəkeikei mīsorkeikei əmiə minə. Yīmnorkeikei əmiə, kini ye norien kirikianə əmə mīn, kimiə takasəkeikei mīsorkeikei əmiə minə.

³⁵ Kini tukmə naksorkeikei məknakin əmiə minə, narmamə mīfam tukharkun mə kimiə kafak narmamə minə.”

Yesu rīmini-ərhav mə Pita tukripini mə in reinein Yesu

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Kini Saemon Pita rīmnaiyoh In mīmə, “Yermaru. ?Nakmə takvən hiə?”

Kini Yesu rīni-pən tukun mə, “Ik to nakpəh nīkwasiēn kīn Yo ai taktakun, kīravən ikin yakamvən ikin. Mərig tuk nīpig kirik, nakpivən.”

³⁷ Kini Pita raiyoh-pən mīmə, “Yermaru. ?Jakpəh nīkwasiēn kīn ik tuk naha? Yakmə jakīkwasiēn kīn Ik nar apnāpig tukmə kīmə tukhopni Ik, tukhopni kwis ərau.”

³⁸ Mərig Yesu rīmini-pən tukun mīmə, “?Ik nakmə takīkwasiēn kīn Yo nar apnāpig tukmə kīmə tukhopni kwis ərau? Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə, man tukripəh nəkakə-hanəyen, ik takni m-kīsīsər mə nakeinein Yo.”

14

Yesu In swatuk tuk nivəniēn tuk Tatə Kughen

¹ Kini Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “Rikimiə tukripəh nəmhəyen. Shatətə ye Kughen, mīshatətə mīn irak.

² Ye nīmə kape Tatə kafak, kwənmhaan rīpsaah. To rīpipəh norien məknakin, to yawəni-əsaah pre ta iran tuk əmiə. Taktakun ai, yakamvən aikīn tuk nor-əpnəpənəyen ye kwənmhaan kapəmiə.

³ Meinai jakvən mor apnəpeinə ta ye kwənmhaan kapəmiə, kini mīrerig-pə mīn mīkīr əmiə, khavən mīsarə kitawə-m kimiə, mə kimiə takasarə aikīn yakamarə ikin.

⁴ Ikin a yakamvən ikin, kimiə nakwənharkun ta swatuk yame ramvən ikin.”

⁵ Mərig Tomas rīni-pən tukun mə, “Yermaru, kīmawə yakseinein aikīn nakamvən ikin. ?Jakshawor-pən iran mīne mharkun swatuk yame ramvən apaikīn?”

⁶ Kini Yesu rīni-pən tukun mīmə, “Yo e, yo swatuk. Kini Yo e, nuknei nəfrakisīen, kini Yo e nuknei nīmraghīen. Yermamə yame rīpəh nuəyen tuk Yo to rīpəh nivəniēn tuk Rīmīk.

13:29: Jon 12:5-6 13:30: Luk 22:53 13:31: Jon 12:23 13:32: Jon 17:1-5 13:33: Jon 7:33-34 13:34: Lev 19:18; Jon 15:12; 1 Tes 4:9; 1 Pita 1:22; 1 Jon 2:7-11; 3:11 13:35: 1 Jon 3:14; 4:20 13:36: Jon 14:2 13:38: Jon 18:27 14:1: Sam 4:5 14:2: Hib 11:16 14:3: Jon 12:26; 1 Tes 4:16-17; 2 Korin 5:8, Fil 1:23 14:6: Jon 1:4; 6:35; 10:9; Wok 4:12; Hib 10:20

7 Tukmə nakharkun Yo, nakharkun min Rimik. Ror pən, ririkakun ai taktakun, nakwənharkun ta In, misəm ta In.”

8 Kini Filip rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Hajoun-ru Tata Kughen kimi əmawə. In əmə a kimawə yaksorkeikei.”

9 Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Filip, Yo yimnarə pawk kitawə-m kimiə rapomh. ?Mərig ik nakeinein hanə Yo uə? Yermamə yame raməm Yo, raməm min Tatə Kughen. ?Rhawor e ik nakamni mə jakhajoun Tata Kughen kimi əmiə?

10 ?Nakamni nəfrakisien irak mə nimraghien kafak, ramarə iriu Tatə Kughen, kini nimraghien kafan ramarə irak? Nəgkiarien e yakamni, pəh nien mə kafak əmə. Nipig m-fam, Tatə Kughen ramarə irak, mamor wok ye nimraghien kafak.

11 Hani nəfrakisien irak mə nimraghien kafak raməmir ye Tatə Kughen, kini nimraghien kafan raməmir irak. Mərig tukmə nakhapəh nishatətəyən irak məknenkin, takhani nəfrakisien irak tuk nimtətien yamə mine yakamor.

12 Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak, iriə tukasor narimnar yamə mine Yo yakamor. Nəfrakisien mə iriə tuksor nimtətien ripsaah rapita yame Yo yakamor, meinai Yo yaknəpəh tokrei tanə e, minamrerig-pən tuk Tatə Kughen.

13 Yo Ji Kughen, kini tukmə naksaiyoh Kughen kin naha nhagin ye nhagik, Yo jakaməkeikei mor, mə wok e kafak - Yo kwajikovə kape Kughen - tukrivəhsi-haktə nhag Tatə Kughen.

14 Kini tukmə naksaiyoh Yo kin nar kirik ye nhagik, jakaməkeikei mor.”

Yesu ruini ta mə Nanmin kape Kughen tukreiwaiyu-pə

15 Kini Yesu rimnəgkiar mirpin nəgkiarien kafan mimə, “Tukmə kimiə naksorkeikei Yo, takasəkeikei masor nəgkiarien kafak.

16 Kini Yo, jakaiyoh Tatə Kughen mə In tukrher-pre kin Yasitu min kirik rurə tuk əmiə. Kini In tukramarə rerin kimiə min.

17 Yasitu a in Nanmin kape Nəfrakisien. Narmamə kape tokrei tanə tukhapəh nhavəhyen In yerkiyə, meinai iriə khapəh nisəmien In, maseinein In. Mərig kimiə nakwənharkun ta In, meinai In ramarə kimiə min. Kini In tukraməmir yerkimyə kape nipig m-fam.

18 “Nipig Yo jaktərhav, to yakpəh nəpəhyen əmiə naksarə pisin əmə, rəmhen kin kwajikovə yame khamhə tan kin. Yo jakpirerig-pə min tuk əmiə.

19 Pəh nien mə tuktu, narmamə kape tokrei tanə tukhapəh nisəm-minien Yo. Mərig kimiə takasəm Yo kape nipig m-fam. Yo jakamragh min ye nimhəyən kafak, kini kimiə min takhamragh min ye nimhəyən kapəmiə.

20 Ye nipig kape narimnar minə e, kimiə takharkun mə nimraghien kafak raməmir ye Tatə Kughen. Kini nimraghien kapəmiə raməmir irak, kini nimraghien kafak raməmir irəmiə.

21 “Yermamə yame ravəhs-huvə nəgkiarien kafak, kini mamor, norien a ramhajoun pən mə in rorkeikei Yo. Kini yermamə yame rorkeikei Yo, Tatə Kughen rorkeikei min in. Kini Yo min jakorkeikei in. Mor əpu yo kimin, mə in tukrirkun huvə Yo.”

22 Məkneikin, Judas e (pəh nien mə Judas Iskariot, mərig nifnagni kirik), rimnaiyoh In mimə, “Yermaru. ?Nakhawor mor əpu əmə Ik kimi əmawə, kini mipəh nor-əpu-yen Ik kimi narmamə m-fam ye tokrei tanə?”

14:7: Jon 1:18; 1 Jon 2:23 14:8: Eks 33:18 14:9: Aes 9:6; Jon 1:14,18; 10:30; 12:44-45; 13:20; 2 Korin 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hib 1:3 14:10: Jon 14:20; 10:38; 17:21 14:12: Luk 10:17 14:13: Mat 7:7 14:15: Dut 11:13; Jon 13:34, 1 Jon 2:3-5,24; 5:3; 2 Jon 6 14:16: Jon 14:26; 15:26; 16:7 14:17: Jon 15:26; 16:13; 1 Korin 2:14; 1 Jon 4:6; 5:6 14:19: Jon 6:57; 16:16 14:20: Jon 10:38; 17:21 14:21: Jon 16:27; 1 Jon 2:5 14:22: Wok 10:41

²³ Məriḡ Yesu rini-pən tukun mīmə, “Yermamə yame rorkeikei Yo, in tukraməkeikei mamor kafak nəgkiarien. Kini Kafak Tatə tukrorkeikei in. Kini kimru kafak Tatə, jakrauə mwarə kimasir min.

²⁴ Yermamə yame rīpəh norkeikeiyen Yo, in to rīpəh norien nəgkiarien kafak. Nəgkiarien yamə mine nīmīsəriḡ yakamni, pəh nien mə yakamni atuk əmə. Məriḡ yimivəh nəgkiarien minə a tuk kafak Tatə yame rīmnher-pə kin Yo yakuə.

²⁵ Yo yakamni-ərhav-pre nəgkiarien mine kimi əmiə ye nīpīḡ kitawə-m kimiə.

²⁶ Məriḡ Nanmīn kape Kughen yame in Yasitu, yame Tatə Kughen tukrher-pre kin ye nhagik, In tukrhajoun əmiə kin narīmnar minə fam. Kini mor əmiə mə rīkimīə tukraməsik narīmnar yame yakamni-pre tuk əmiə, mə takhapəh nisəru-kinien.

²⁷ Pəh nien mə tuktu, yakəpəh əmiə, kini mərəhu-pre nəmərinuyen kafak ramarə tuk əmiə. Kini nəmərinuyen e yame jakvəhsi-pre kimi əmiə, ror pīsīn ye nəmərinuyen yame narmamə kape tokrei tanə kasərəhu. Rīkimīə tukrīpəh nəpouyen, mhapəh nhaginien.

²⁸ Kimiə nakwəsəriḡ ta nəgkiarien kafak yame yimīni-pre tuk əmiə mīmə, ‘Yo jakpīəpəh əmiə, kwasīḡ ikīn, mīpīreriḡ-pə min tuk əmiə.’ Tukmə naksorkeikei əfrakis Yo, rīkimīə tukragien əmə mə taksəm Yo yakamvən tuk kafak Tatə, meinai In yerpīriḡ rapita Yo.

²⁹ Yo yakwəni-pre ta narīmnar minə e tuk əmiə ai taktakun, yamə mine tukpīhatərhav-pə, mə nīpīḡ tukhauə mīsor nəfrakisien kin, kimiə takhani nəfrakisien irak.

³⁰ To yakpəh nəgkiar-pikien kitawə-m kimiə, meinai Setan e yermaru kape tokrei tanə rīnamuə. Nəsanīnien kafan rīkək tuk napitayen Yo,

³¹ məriḡ yakamor atuaturə əmə nəgkiarien kape Tatə Kughen, mə narmamə kape tokrei tanə tukharkun mə Yo yakorkeikei In.”

Kini Yesu rīmə, “Ita. Pəh kisərəer mīsap eikīn e.”

15

Yesu ramni nuhpīkīnien kin In, mə In rəmhen kin nukne nai

¹ Kini Yesu rīmīni mīmə, “Yo e nuknei nai əfrakis. Rīmīk In yəsīm.

² Kini kwermī nai minə fam yamə mine khapəh nhakuəyen, In tukrərəru ta əriə. Kini kwermī nai minə fam yamə mine kamhakuə, In tukrəspir əriə mə tukhakuə kin kwənkwaīriə rīpsaah.

³ Kini kimiə naksəmhen kin kwermī nai. Yakaməspir huvə əmiə kin nəgkiarien yame yakamni-pre tuk əmiə.

⁴ Səpit-pə irak, kini jakəpit-pre irəmīə. To kwermī nai rīpəh nəpit-pənien ye nīpran, to rīpəh nīkuəyen. Ye norien kīrīkianə əmə min, tukmə nakhapəh nisəpit-pəyen irak, to nīmraghien kapəmīə rīpəh norien kwənkwan.

⁵ “Yo e nuknei nai. Kini kimiə rəgrəḡīn minə. Yermamə yame rəpit-pə irak, kini jakəpit-pən iran, nīmraghien kafan tukror kwənkwan rīpsaah. Məriḡ tukmə naksəpəh Yo, to nakhapəh nisorien nar kīrik.

⁶ Yermamə yame rīpəh nəpit-pəyen irak in rəmhen kin kwermī nai yame kərəru, kamarakīkīn, ramswīn mīmīə. Kwermī nai yamə mine kīsor məknakīn, kampīk, kamarakīkīn-pən ye nap, kavaan əru.

⁷ Tukmə naksəpit-pə tuk Yo, kini nəgkiarien kafak raməmīr irəmīə, naha nhagīn yame kimiə naksorkeikei mīsayoh kin, Kughen tukrīvəhsi-pre kimi əmiə.

⁸ Nīmraghien kapəmīə tukror kwənkwan rīpsaah; nar a tukravəh-si haktə nhag Tatə, kini mamhajoun mə kimiə kafak minə narmamə.

14:23: Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efes 3:17; 1 Jon 4:12,16; Rev 21:3 **14:24:** Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 **14:26:** Jon 15:26; 16:7,13; 1 Jon 2:27 **14:27:** Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 **14:30:** Jon 12:31 **14:31:** Jon 10:18; 12:49 **15:1:** Aes 5:1-7; Jon 6:35 **15:2:** Mat 7:20; Gal 5:22-23; Efes 5:8-9; Fil 1:11; Hib 12:5-11 **15:3:** Jon 1:29; 13:10; Efes 5:26 **15:4:** Jon 6:56 **15:5:** Fil 4:13 **15:6:** Mat 3:10 **15:7:** Mat 7:7 **15:8:** Jon 8:31; Gal 5:22-23

⁹ “Tatə Kughen In rorkeikei pik Yo. Kini ye norien kirikianə əmə mɪn, Yo yakorkeikei əmiə. Haraptərəkɪn tɪm tɪm kafak norkeikeiyen.

¹⁰ Tukmə nakasor kafak nəgkiarɪen, takamharəh tɪm tɪm kafak norkeikeiyen, rəmhen əmə kɪn yame yakamor nəgkiarɪen kape Tatə Kughen, mamraptərəkɪn tɪm tɪm norkeikeiyen kafan.

¹¹ Yo yɪmnamni-ərhav-pre nəgkiarɪen e tuk əmiə mə rikimiə tukragien, rəmhen kɪn yame Yo, rikik ramagien. Kini rikimiə tukragien magien pik.

¹² Yakamərəhu-pre natuakəmien kirik kimi əmiə mə takasəkeikei misorkeikei əmiə mɪnə, rəmhen kɪn yame Yo yakorkeikei əmiə.

¹³ Yermamə yame rameighan-pən kɪn kafan nɪmraghien mə tukrɪvəh mɪragh in mɪnə tɪksɪn, norkeikeiyen kafan rehuə rapita norkeikeiyen kape narmamə mɪnə tɪksɪn.

¹⁴ Tukmə nakasor kafak nəgkiarɪen, ramhajoun-pən mə kimiə kafak tɪksɪn fren mɪnə.

¹⁵ To yakpəh nokrən-mɪnien kɪn əmiə mə yorwok mɪnə kafak, meinai yorwok ramor əmə wok meinein nərigien kape yamehuə kafan. Mərig taktakun ai, yakamokrən kɪn əmiə mə kafak mɪnə fren, meinai yakamni-ərhav-pre fam nəgkiarɪen yame Tatə Kughen ramni-pə tuk Yo.

¹⁶ Pəh nien mə kimiə nɪmnharpen Yo; mərig Yo yɪmɪrpen əmiə. Kini Yo yakamɪrpen əmə mə takhavən masor wok, kɪn pəh wok kapəmiə tukror kwənkwan. Kini kwənkwai wok kapəmiə tukraməmɪr kape rerɪn. Kini ai, tukmə naksaiyoh kɪn naha nhagin kimi Tatə Kughen ye nhagik, kɪn In tukrɪvəhsi-pre kimi əmiə.

¹⁷ Yakamərəhu-pre natuakəmien kirik kimi əmiə mə takasəkeikei misorkeikei əmiə mɪnə.”

Narmamə kape tokrei tanə kasəməkɪn narmamə kape Yesu mɪnə

¹⁸ Kini Yesu rɪni-pən mɪn tuk əriə mɪmə, “Tukmə narmamə kape tokrei tanə kasəməkɪn əmiə, rikimiə tukraməkeikei maməsik mə apa kupan, iriə kimisəməkɪn məkneikɪn Yo.

¹⁹ To rɪpi mə kimiə narmamə kape tokrei tanə, to narmamə kape tokrei tanə kisorkeikei əmiə; mərig pəh nien mə kimiə narmamə kape tokrei tanə e. Yo yakwɪrpen ta əmiə, kɪn mɪvəh-si ta əmiə tuk narmamə kape tokrei tanə. Ror pən, narmamə kape tokrei tanə kasəməkɪn əmiə.

²⁰ Rikimiə tukraməkeikei məsik nəgkiarɪen yame yakwəni-pre ta tuk əmiə mə, ‘Yorwok kirik to rɪpəh nehuəyen rapita kafan yemehuə.’* Kini tukmə narmamə kape tokrei tanə kasor ahas pə pik kimi Yo, ye norien kirikianə əmə mɪn, iriə tukasəkeikei masor ahas pre tuk əmiə. To iriə kɪpisor nəgkiarɪen kafak, to kɪpisor mɪn nəgkiarɪen kapəmiə.

²¹ Iriə tuksor məknakɪn irəmɪə, meinai kimiə kafak mɪnə narmamə, kɪn iriə kaseinein Kughen yame rɪmnhher-pə kɪn Yo.

²² “To yakpipəh nuəyen məgkiar kimi əriə, to kɪpəh nəm-pənien nar kirik irəriə. Mərig taktakun ai, yakwauə ta; to khapəh niserkwaigien kɪn təvhagə has kapəriə.

²³ Yermamə yame raməməkɪn Yo, In raməməkɪn mɪn Rɪmik.

²⁴ Yɪmauə mor nɪmtətien mɪnə e ye nɪmrɪriə, yame to yermamə pɪsɪn kirik rɪpəh norien. Ror pən, iriə kharkun mə Yo e pa. Kharkun pawk Yo, mərig kasəməkɪn Yo, masəməkɪn mɪn Rɪmik. Kini taktakun ai, tuksəm-pən nar has irəriə.

²⁵ Mərig narɪmnar mɪnə e tukasəkeikei misor məknakɪn, mor mə nəgkiarɪen yame kɪmnharai ta ye nəkwəkwə kape Loa kapəriə tukruə mor nəfrakisien kɪn, yame ramni mə,

“ ‘Yɪmɪpəh nor-pawk-əyen nar has kirik irəriə, mərig iriə kasəməkɪn Yo.’

(Sam 35:19, 69:4)

15:10: Jon 14:15 **15:11:** 1 Jon 1:4 **15:12:** Jon 13:34 **15:13:** Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1 Jon 3:16 **15:15:** Jon 8:26
15:16: Jon 13:18; 15:5 **15:17:** Jon 15:12 **15:18:** Aes 66:5; 1 Jon 3:13 **15:19:** Jon 13:16; 17:14 * **15:20:** Yesu rɪmɪni məkneikɪn ye Jon 13:16. **15:20:** Jon 3:16; 2 Tim 3:12 **15:21:** Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Jon 16:1-3; Wok 5:41; 1 Pita 4:14; Rev 2:3 **15:22:** Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 **15:24:** Jon 5:36; Mat 11:20-24

²⁶ “Məriḡ nṗiḡ Yasitu tukruə, in tukrini-ərhav Yo. Nanmṗn kape Nəfrakisien tukrṗsi-pən tuk Tatə Kughen. Kini Yo jakher-pre kin rurə tuk əmiə.

²⁷ Kini kimiə mṗn, takasəkeikei mhani-ərhav Yo, meinai kitawə-m kimiə kimnisarə kwis ye nirikakunien ye wok kafak muə meriaji-pə ai taktakun.

16

¹ “Yo yakamni-ərhav-pre narṗmnar mṗnə e tuk əmiə mə kapəmiə nhatətəyen tukrṗpəh nṗmirien.

² Iriə tukpisher ta kin əmiə ye nṗmə kape nofuginien kapəriə; kini nəfrakisien əḡkap mə nṗiḡ yame ramuə, tukshopni əmiə, mhamə ta mə nar yame kasor, riki Kughen ramagien tukun.

³ Iriə kasor narṗmnar mṗnə a meinai iriə kaseinein Tatə Kughen maseinein mṗn Yo.

⁴ Məriḡ Yo yakaməkupan mamni-ərhav-pre narṗmnar mṗnə e tuk əmiə. Kini nṗiḡ tukmə nakwəsəm narṗmnar mṗnə a kinamor irəmiə, rikimiə tukraməsik mə Yo yakwəni-ta narṗmnar mṗnə a tuk əmiə.

Wok yame Nanmṗn kape Kughen tukror

Kini Yesu rṗmə, “Məriḡ Yo yṗmnəpəh nṗniərhav-pre-yen narṗmnar mṗnə e tuk əmiə apa kupan, meinai kitawə-m kimiə kimnasəmṗr, [nahasien mṗnə a ramuə əmə tuk Yo].

⁵ Məriḡ taktakun ai, jakrerṗ-pən tuk Yermamə yame rṗmnher-pə kin Yo. Kini kimiə kirik rṗmnəpəh naiyohyen Yo mə yakamvən hiə.

⁶ Yakamni-ərhav-pre narṗmnar yamə mine tukrṗpitərhav-pə tuk əmiə, rikimiə rəpou.

⁷ Məriḡ yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə rhuvə pṗk tuk əmiə mə jakəpəh əmiə. Meinai to yakpṗpəh nəpəhyen əmiə, to Yasitu rṗpipəh nəmṗrien tuk əmiə. Məriḡ tukmə yakəpəh əmiə mamvən, kini jakher-pre kin Yasitu tukruə marə kimiə mṗn.

⁸ Kini nṗiḡ In tukruə, mhajoun narmamə kape tokrei tanə mə iriə yor təvhagə has mṗnə, kini nətəriḡien kapəriə rṗpəh nəmhenien mə iriə tuksor nar ratuatuk ye nṗmri Kughen. Kini nətəriḡien kapəriə rṗpəh nəmhenien tuk nəkirien norien kape narmamə.

⁹ Nanmṗn e tukrhajoun əriə mə iriə yor təvhagə has mṗnə meinai khapəh nhaniyen nəfrakisien irak.

¹⁰ Kini tukrhajoun əriə mə nətəriḡien kapəriə rṗpəh nəmhenien mə tuksor nar yame ratuatuk ye nṗmri Kughen, meinai jakrerṗ-pən tuk kafak Tatə, kini iriə tukhapəh nisəm-minien Yo.

¹¹ Kini tukrhajoun əriə mə nətəriḡien kapəriə rṗpəh nəmhenien tuk nəkirien norien kape narmamə, meinai Kughen in rṗnəkir ta yermaru kape tokrei tanə e Setan mṗmə tukrṗvəh-si-pən narpṗnien kimin.

¹² “Yakmə jakni-pre narṗmnar rṗpsaah mṗn tuk əmiə. Məriḡ to nakhapəh nhapṗk-famien əriə, meinai iriə khaskai pṗk tuk əmiə.

¹³ Məriḡ nṗiḡ Nanmṗn kape Nəfrakisien tukruə, In tukrikir əmiə, mor əmiə takharkun nəfrakisien mṗnə fam. In to rṗpəh nṗni-atuk-əməyen kafan nəḡkiarien. Məriḡ In tukramni-ərhav əmə narṗmnar yamə mine In ravəh tuk Tatə Kughen. Kini mamni-ərhav-pre tuk əmiə narṗmnar fam yame tuk nṗiḡ kirik kṗpihauə.

¹⁴ In tukrṗvəh nəḡkiarien əfrakis tuk Yo mṗni-ərhav-pre tuk əmiə. Tukror norien a, mṗvəh-si haktə Yo.

¹⁵ Narṗmnar fam kape Tatə Kughen, kafak. Ror məkneikin, Yo yakamni mə Nanmṗn e tukrṗvəh nəḡkiarien əfrakis tuk Yo, mamhoprai-pre kimi əmiə.”

Yesu tukrimhə, marə mhekṗmter mṗn, kafan narmamə tuksəm mṗn In

16 Kini Yesu rimi-pən tuk əriə mīmə, “Pəh nien mə tuktu, takhapəh nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo.”

17 Kini narmamə tiksın kafan kisaiyoh əriə minə mhamə, “?Nəgkiarrien e nıpran rımə naha? In ramni-pə tuk ətawə mīmə, ‘Pəh nien mə tuktu, takhapəh nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo,’ kini In rimi min mīmə, ‘Yakamvən jakəm Tatə Kughen.’

18 ?Nəgkiarrien e rimi mə, ‘pəh nien mə tuktu’ nıpran ramni mə naha? Kitawə kiseinein nəgkiarrien e In ramni.”

19 Kini Yesu ruırkun ta mə iriə kasorkeikei mə tuksaiyoh In kin nıprai nəgkiarrien kafan, kini In rimi-pən tuk əriə mə, “?Rhawor? Yo yakamni mə, ‘Pəh nien mə tuktu, takhapəh nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo.’ ?Kini taktakun ai naksaiyoh əmiə minə mə takharkun nıprai nəgkiarrien e uə?

20 Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə rikimiə tukrəmhə, taksasək pık. Mərig narmamə kape tokrei tanə, rikiriə tukragien. Kimiə taksərig rahas pık, mərig nəmhəyen kapəmiə tukrukreikin muə nagienien.

21 Tukmə ruauə ipakə mə piraovın kirik tukreimək kin kwajikovə kafan, tukraməkeikei mərig rahas; meinai rinor nıpig kafan mə tukreimək. Mərig kwasig ikin, tukmə tını rarha, rikin tukripəh nəsik-minien nəmhəyen kafan. Rikin tukragien əmə meinai tını rımnarhə-pə ye tokrei tanə.

22 Ye norien kirikianə əmə min, naksərig rahas pawk ai taktakun, mərig kwasig ikin, jakəm min əmiə, kini rikimiə tukragien pık; to yermamə kirik ripəh nor-minien əmiə naksərig rahas.

23 Ye nıpig a, to nakhapəh nisaiyoh-minien Yo kin nıprai nəgkiarrien kirik.

“Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə naksaiyoh Tatə Kughen kin nar kirik ye nhagık, kini In tukriyəh-si pre kimi əmiə.

24 Nakhapəh nisaiyoh-hanəyen kin nar kirik ye nhagık. Mərig saiyoh kin, mhavəh, pəh rikimiə tukragien pık.”

Yesu rımnapita nəsaninien kape tokrei tanə

25 Kini Yesu rəgkiar mamni mīmə, “Yo yimni-pre nuhpikinien ye narımnar minə e tuk əmiə. Mərig nıpig ramuə yame jakpəh nini-pre-əmə-yen nuhpikinien minə tuk əmiə, mərig jakəgkiar atuatur kin Tatə Kughen kimi əmiə, mə takharkun huvə In.

26 Ye nıpig a, to yakpəh nəgkiar-atuə-kinien kapəmiə, mərig taksəgkiar atuatur kimiə Tatə Kughen misaiyoh In kin narımnar ye nhagık.

27 Meinai Tatə Kughen In rorkeikei pık əmiə, meinai kimiə naksorkeikei Yo, mamhani nəfrakisien irak mə yimasi-pən ye Kughen.

28 Yimasi-pən ye Tatə Kughen muə ye tokrei tanə. Kini pəh nien mə tuktu, jaktərhav min ye tokrei tanə, mirerig-pən min tuk Tatə Kughen.”

29 Kini narmamə kafan minə kimnhani mhamə, “!In en! Taktakun ai ik nakpəh nini-əməyen nuhpikinien, mərig nakamhoprai atuatur əmə nəgkiarrien.

30 Taktakun ai yakwənharkun ta mə to yermamə kirik ripəh hanə nini-pre-yen nəgkiarrien kirik, kini ik nakwırkun ta nərigien kafan. !Nar e ramhajoun-pən mə Ik nımasi-pən ye Kughen!”

31 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nakamhani nəfrakisien irak ai taktakun.

32 Mərig sətərig-ru. Nıpig ramuə, kini nəfrakisien mə ruauə ta- yame narmamə tuksəko ye rhav əmiə taksaiyu rik rik, mamhavən iməmiə minə ikin, misəpəh pisin əmə Yo yakaməmir. Mərig Yo yakpəh nəmirien Yo pisin, meinai nıpig m-fam Kafak Tatə raməmir kimru min.

³³ Yo yakwəni-ərahv-pre ta narimnar minə e tuk əmiə, mə takhapəh nisətərig-pikien tukun, misarə ye nəmərinyen meinai nimraghien kapəmiə raməmīr irak. Nipig tukmə naksarə ye tokrei tanə e, takasəkeikei misarə ye nəmhəyen. Mərig takhapəh nhaginien, masərer tim tim, meinai Yo yimnapita nəsaninien kape tokrei tanə.”

17

Yesu rimnəhuak tuk kafan nimraghien

¹ Yesu rinamni narimnar minə a, mivaag haktə ye neai, mamni mimə,

“Kafak Tatə. Nipig ruauə ta. Vəh-si haktə nhagik pəh rehuə, mə Yo min jakvəh-si haktə nhagim pəh rehuə,

² meinai Ik nimivəhsi-pə nəsaninien mine nehuəyen kimi Yo e kafam Kwajikovə; mə jakamarmaru ye narmamə minə fam, kini mirkun min nivəhsi-pəniēn nimraghien rerin kimi narmamə yamə mine nimivəhsi-pə əriə kimi Yo.

³ Kini nimraghien rerin e, nipran e mə narmamə tukharkun Ik, yame Ik pisin əmə Ik Kughen əfrakis, mharkun Yo, Yesu Kristo, yame Ik nimnher-pə kin Yo.

⁴ Yo yimnavəh-si haktə nhagim ye tokrei tanə e, kini minor ta infamien ye wok yame Ik nimivəhsi-pə kimi Yo mə jakor.

⁵ Tatə, taktakun ai, takvəh Yo yakurə mamarə kirau mik. Vəh-si haktə Yo mivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo, rəmhen əmə kin yame yakwəvəh ta kupan nipig tokrei tanə e rimnamrikək hanə.

Yesu raməhuak tuk aposol minə kafan

⁶ “Narmamə yamə mine Ik nimivəh-si ta əriə ye tokrei tanə mivəh-si pə kimi Yo, Yo yakamhajoun əriə kin Ik. Kupan, iriə kafam narmamə minə; mərig taktakun ai, Ik nakaməruə-pən əriə ye kwermik, mə iriə kafak minə narmamə. Iriə kasəri-pən kafam nəgkiarīen,

⁷ kini taktakun ai, iriə kharkun mə narimnar yame nimivəhsi-pə kimi Yo, ramsi-pre əmə tuk Ik.

⁸ Iriə kharkun narimnar minə e meinai Ik nakwəni-pə ta nəgkiarīen iran kimi Yo, kini Yo yakməni-ərhav-pən tuk əriə, kini iriə kamhavəh yerkirīə, mharkun mə nəfrakisien əgkap mə Yo yimasī-pre tuk Ik, mamhani nəfrakisien mə Ik nimnher-pə kin Yo.

⁹ “Yo yakaməhuak tuk əriə. Yakpəh nəhuakien tuk narmamə kape tokrei tanə.

Yakaməhuak əmə tuk narmamə yamə mine Ik nimivəh-si-pə əriə kimi Yo, meinai iriə kafam narmamə minə.

¹⁰ Narmamə minə e yimipik əriə, iriə fam mine e, iriə kafam narmamə minə. Kini narmamə mifam e nimipik əriə, kafak minə fam. Kini Ik nimnor narmamə minə e mə nimraghien kapəriə ravəh-si haktə nhagik.

¹¹ Taktakun ai, yaknauvrə tuk Ik, kini pəh nien mə tuktu, jakpəh narə-minien ye tokrei tanə e. Mərig narmamə minə e kasarə hanə ye tokrei tanə e. Tatə, Ik nakatuatuk əgkap. Takəpkətərəkīn narmamə minə e pəh tukasarə huvə ye nəsaninien kafam, yame Ik nimivəh-si pə kimi Yo, mə iriə tukasarə kirikianə əmə, rəmhen kin yame kirau kwarə kirikianə.

¹² Nipig yimnamarə kimawə miriə, kini yimnarha huvə tuk əriə ye nəsaninien kafam yame Ik nimivəhsi-pə kimi Yo. Yimnaməm huvə əriə, mipəh nəpəhyen kirik. Iriə kirikianə əmə rimnerwei, yermamə e in e yame tukraməkeikei mivəh narpinien. Nar a rimatərhav-pə mor nəgkiarīen ye Nəkwəkwə Imərhakə ruə mor nəfrakisien kin.

16:33: Mak 13:9; Jon 14:27; Rom 8:37; 1 Jon 4:4; 5:4; Rev 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7 **17:1:** Jon 12:23; 13:31,32
17:2: Dan 7:14; Mat 28:18; Jon 6:37,39; 1 Korin 15:27-28 **17:3:** Jon 17:25,26; Fil 3:8 **17:4:** Jon 13:31; 19:30
17:5: Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 **17:6:** Jon 1:18 **17:10:** Jon 16:15 **17:11:** Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 **17:12:** Jon 6:39,70-71

13 “Taktakun ai, yaknavruə tuk Ik, mærig yakamarə hanə ye tokrei tanə mamni nəgkiarien minə e, mæ narmamə minə e tukhavəh fam nagienien e raməmīr yerkiik.

14 Yo yimīni-ərhav-pən kafam nəgkiarien kimi əriə. Kini ror məkneikin, narmamə kape tokrei tanə kasəməkin əriə, meinai iriə pəh nien mæ narmamə kape tokrei tanə, rəmhen kin yame pəh nien mæ Yo yermamə kape tokrei tanə.

15 Pəh nien mæ yakamaiyoh Ik mæ takvəh-si ta əriə ye tokrei tanə. Mærig yakorkeikei mæ Ik takərer əswasig kin yemə has e Setan, mæ in tukripəh nuəyen moriah əriə. Ik takamarha huvə tuk əriə.

16 Pəh nien mæ Yo yermamə kape tokrei tanə. Ror pən, iriə min, pəh nien mæ narmamə kape tokrei tanə.

17 Kafam nəgkiarien raməfrakis. Ik takor kafam nəgkiarien pəh ramor wok ye nımraghien kapəriə mæ iriə tukhauə narmamə əfrakis minə kafam, misəmərhakə misatuatuk.

18 Ik nımner-pə kin Yo yakuə ye tokrei tanə e; kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakamher-ərhav kin əriə mæ tuksarkurao ye tanımtanə.

19 Kini Yo yakvəh-si pre atuk Yo mæ jakamərhakə, mæ jakasitu ye narmamə minə e, mæ iriə min tuksəmərhakə misatuatuk, mæ iriə tukhauə narmamə əfrakis kafam.

Yesu raməhuak tuk narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iran

20 “Pəh nien mæ yakaməhuak əmə tuk narmamə kafak minə, mærig yakaməhuak min tuk narmamə tiksın min yamə mine kafak narmamə minə tukhani-ərhav pən kafak nəgkiarien kimi əriə, pəh iriə tukshatətə irak.

21 Tatə, yakaməhuak tuk əriə, mæ iriə m-fam tukhauə kirikianə əmə, rəmhen əmə kin yame kirau kwarə kirikianə əmə. Kafak nımraghien raməmīr iram, kini kafam nımraghien raməmīr irak. Yakaməhuak tuk əriə mæ tukhauə kirikianə kitawə mik, mæ narmamə kape tokrei tanə tukhani nəfrakisien irak mæ nımner-pə kin Yo.

22 Ik nakwəvəh-si-pə ta nehuəyen kimi Yo, kini Yo yakamautə-pən kin kafak nehuəyen kimi əriə, mæ iriə tuksarə kirikianə rəmhen kin yame kirau kwarə kirikianə.

23 Kafak nımraghien raməmīr yerkiəriə; kini kafam nımraghien raməmīr irak. Ror pən, yakaməhuak mæ iriə tukhauə kirikianə ye narımnar fam, mæ narmamə kape tokrei tanə tuksəm əriə, kharkun mæ Ik nımner-pə kin Yo, mharkun mæ Ik nakorkeikei kafam narmamə minə rəmhen əmə kin yame Ik nakorkeikei Yo.

24 “Tatə. Ik nımnerəhu-pə əriə ye kwermik mæ iriə kafak narmamə minə. Kini Yo yakorkeikei mæ iriə tukharkun nıvənien aikin Yo yakamvən ikın, mæ iriə tuksəm nehuəyen kafak yame jakpivəh. Nehuəyen e, Ik nımivəhsi-pə kimi Yo, meinai Ik nımnorkeikei Yo məkupan, nıpig tokrei tanə rınnamrikək hanə.

25 “Tatə. Ik nakatuatuk pik. Narmamə kape tokrei tanə, iriə kiseinein Ik, mærig Yo yakirkun Ik. Kini narmamə kafak minə, iriə kharkun mæ Ik nımner-pə kin Yo.

26 Yo e yımnor əpu Ik kimi əriə, mæ iriə tukharkun huvə Ik, kini Yo, jakaməkeikei mamor əpu Ik mamripin, mæ norkeikeiyen kafam tukramarə yerkiəriə, mæ Yo min jakamarə yerkiəriə.”

18

Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharaptərəkın In (Mat 26:7-56; Mak 14:43-50; Luk 21:47-53)

17:14: Jon 8:23; 15:19; 1 Pita 2:11 17:15: Mat 24:24; Jon 8:44; 1 Pita 5:8 17:17: Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1 Pita 1:16
 17:18: Jon 3:17; 20:21; Mat 28:18-20 17:19: Dut 15:19,21; Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1 Kor 11:24; Taetas 2:14;
 Hib 9:14; 10:10 17:21: Jon 3:17 17:22: Jon 1:14; 14:20 17:23: Jon 16:27 17:24: Jon 1:1-3,14; 12:26; 1 Pita
 1:20 17:25: Sam 119:137; Jon 15:21; 16:3; Rom 3:26 17:26: Jon 15:9; 17:6; Rom 5:5

¹ Yesu rimməhuak ta, mitərhav ye taon a, mukurao-pən ye kwenimrhe tukwas mir, ye nikwətanə kirik kamni kimə Kedron, mhaktə ye tukwas, mivən aikin kaməsim ikin. Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimnhavən yerki nai minə a.

² Kini Judas e kwasig ikin rimmneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan, in ruirkun ta kwənmhaan a, meinai nipig kirik, Yesu mine kafan narmamə minə iriə kasofugin əriə minə aikin.

³ Kini jif pris minə mine Farisi minə kimisher-pən kin mobael minə tiksın kape nəmə Rom mine mobael minə tiksın yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen, khauə misəm Judas. Kini Judas rikir əriə mhavən yerki nəsimien a. Iriə kimnhapik kwensia, mine laet, mine narimnar kape narowaginien.

⁴ Kini Yesu ruirkun ta naha nhagin yame tukur iran. Mərig rimməriwək, mivən tuk əriə, maiyoh əriə mimə, “?Nakasarha-kin pa?”

⁵ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Yakasarha-kin yemə Nasaret kirik, nhagin e Yesu.”

Kini In rini-pən tuk əriə mə, “Yo e.” (Kini Judas e yame rimmneighan-pən kin Yesu ye kwermiriə, in ramərer iriə min).

⁶ Kini nipig Yesu rimini mimə, “Yo e,” iriə kimisəriwək kin nimeitairiə mharerig, miseiwaiyu, mhamir.*

⁷ Kini Yesu rarə maiyoh min əriə mimə, “?Kimiə nakasarha-kin pa en?”

Kini iriə khamə, “Yemə Nasaret kirik, nhagin e Yesu.”

⁸ Kini Yesu rimə, “Yakwəni-pre ta tuk əmiə mə ‘Yo e.’ Tukmə nakasarha-kin əmə Yo, sətə ye narmamə minə en pəh kamhavən.”

⁹ In rimini məknakin mə nəgkiarien yame ruini ta tukruə mor nəfrakisien kin, yame rimini mimə, “Tatə, narmamə yame nimnərəhu-pən əriə ye kwermik, yimnamarha huvə tuk əriə, mipəh nəpəhyen kirik.”†

¹⁰ Kini Saemon Pita, kafan kirik aikin nao nisə. Məkneikin rirəhsi-ərhav, mərəru ta nimətərgi slef kirik matuk kape hae pris. (Nhag slef e Malkas).

¹¹ Mərig Yesu rimini-pən tuk Pita mə, “!Vai-pən nao nisə kafam ye tamhekin! Ik takaməkeikei mirkun mə Yo yakaməkeikei mamarə ye nəmhəyen yame Tatə Kughen ravəhsi-pə kimi Yo.”

Kimnharəh Yesu mhavən ramərer ye nimri mirh

(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)

¹² Kini mobael minə kape nəmə Rom mine yemehuə kapəriə, mine mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimnharəh Yesu misarkis ətəəkkin.

¹³ Kimisəkupən mharəh In ramərer ye nimri Anas. Anas e mirei Kaefas. Kini Kaefas a ramor wok kape hae pris ye newk a.

¹⁴ In apa kupan rimini-pən tuk nəmehuə kape nəmə Isrel mə, “Rhuvə əmə tuk əmiə mə yermamə kwənkwan kirikianə əmə tukrimhə tuk narmamə. Nar a rhuvə rapita yame narmamə ye kantri piəpiə tukhamhə.”‡

Pita rimini mə in reinein Yesu

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Yermamə min kirik kape Yesu, hae pris rirkun huvə in. Kini iriu Saemon Pita karakwasig kin Yesu, mhavən ipakə tuk nimə kape hae pris.

¹⁶ Mərig Pita to ripəh nivəniyen imə, mamərer əmə ye kwəruə. Mərig yermamə a kape Yesu yame hae pris rirkun huvə in, risi-pən imə, mitərhav-pə ye kwəruə, maməgkiar kəskəh kimi piraovin yame ramərer tuk kwəruə, kini reighan kin Pita mə tukrivən imə.

18:2: Luk 21:37; 22:39 **18:3:** Wok 1:16 **18:5:** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * **18:6:** Tukmə ror nipig Yesu rimini mə “Yo e” iriə kimiseiwaiyu mamhamir meinai nəgkiarien e “Yo e” ye nəgkiarien kapə nəmə Gris rəmhen əmə kin nhag Kughen yame ramərhaktə, to kipəh niniyen. **18:6:** Rev 1:17 **18:8:** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8
† **18:9:** Ruini məkneikin ye Jon 17:12. **18:11:** Mat 20:22 ‡ **18:14:** Kaefas ruini ta nəgkiarien e ye Jon 11:49-51.

¹⁷ Mækneikin pian a yame ramærer tuk kwæruæ rarha-pæn mæm Pita, maiyoh in mimæ, “Eh. ?Ik min yermamæ kirik kape Yesu?”

Mærig Pita rimæ, “Nikam. Pæh nien mæ yo yermamæ kirik kafan.”

¹⁸ Kini nipig a, nipig kape nokieiyen. Kini yor wok minæ kape hae pris, mine mobael minæ kimnasarkæp. Kini Pita ramærer iriæ miriæ, masærkæp.

Hae pris ramægkiar kimi Yesu

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Ye nipig a, hae pris rimnaiyoh Yesu kin narmamæ minæ kafan, mine naha nhagin yame In ramhajoun.

²⁰ Kini Yesu rini-pæn tukun mæ, “Yo yimnamni-ærhav kafak nægkiarien ye nimri narmamæ ye tokrei tanæ. Nipig m-fam, yakamhajoun narmamæ ye nimæ kape nofuginien, mine apa ye Nimæ Ehuæ kape Kughen, ikin næmæ Isrel kasofugin ikin. Yakpæh nerkwaigien kin nar kirik.

²¹ ?Rhawor nakamaiyoh mækneikin Yo? Rhuvæ pik mæ takvæn maiyoh-pæn narmamæ yamæ mine kimnasærig kafak nægkiarien. Iriæ kharkun huvæ narimnar yame yakmæni-pæn tuk æriæ.”

²² Yesu rægkiar mæknakin, mobael kirik yame ramærer tuk Nimæ Ehuæ kape Kughen ramærer ipakæ tukun, marar mærip nikapin, mimæ, “Nægkiarien e nakamni-pæn tuk hae pris ripæh næmhenien.”§

²³ Kini Yesu rini-pæn tukun mæ, “?Rhawor e yakamni æmæ nægkiarien yamæ mine kisatuatuk kini nakamærip nikapik tukun? Tukmæ nakasæm mæ yakmæni nar kirik ripæh næmhenien, hani.”

²⁴ Mækneikin Anas rher-pæn Yesu rivæn mæm hae pris e Kæafas. Kipæh nirisin-ta-hanæ-yen næræus ye kwermîn mir.

Pita ramni min mæ reinein Yesu

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Kini Saemon Pita ramærkæp hanæ, kini kisaiyoh-pæn in mhamæ, “Eh. Ik min e ik yermamæ kirik kafan uæ?”

Mærig Pita rimæ, “Nikam. Pæh nien mæ yo yermamæ kirik kafan.”

²⁶ Mækneikin, yorwok kirik kape hae pris, in kwænæræus kirik kape kwæn a yame Pita rimnæræru-ta nimætiringin, rimini-pæn tukun mæ, “Rikik ramæsik mæ yimnæm æmiru min apa yerki næsimien.”

²⁷ Mærig Pita rimini-pæn tukun mimæ, “Pæh nien mæ yo.”

Æmæ mækneikin, man rækakæ.

Yesu rærer ye nimri Paelat

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Kini yenpig-ænpig ægkap, kharaptærækin Yesu mhatærhav ye nimæ kape Kæafas, mhavæn ipakæ tuk nimæ kape Paelat. Paelat in gavman kape Rom, pæh nien mæ yemæ Isrel kirik. Kini næmehuæ kape næmæ Isrel kasæri-pæn loa kapæriæ, mhapæh nhavænien ye nækwai nimæ kape yermamæ yame pæh nien mæ yemæ Isrel, tamæ kisæmkimik, miseinein nænien næviginiien kape Pasova.

²⁹ To khapæh nhavænien imei Paelat, Paelat ritærhav-pæ, maiyoh æriæ mimæ, “?Naksæm-pæn naha nhagin rahas ye kwæn e?”

³⁰ Kini iriæ khani-pæn tukun mhamæ, “To rimæ kwæn e ripæh norien nar has, to yakhapæh nhakirien mhauæ kimik.”

§ 18:22: Khamæ Yesu ramni hah hae pris, makapir loa ye Eks 22:28 yame ramni mæ, “Takpæh nini-hah-yen Kughen mine næmehuæ minæ kapæmia.” 18:27: Jon 13:38 18:28: Jon 11:55

³¹ Mərig Paelat rini-pən tuk əriə mīmə, “Nikam. Rhuvə mə takhakir in mhavən. Rhuvə mə kimiə səkir norien kafan rəri-pən natuakəmien kapəmiə, mhavəhsi-pən narpinien kimin.”

Mərig iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “Mərig loa kape nəmə Rom ramni mə nəmehuə əmə kape Rom kharkun nhavəhsi-pənien narpinien kimi yermamə mə tukraməkeikei mīmə.”

³² (Apa kupan, Yesu rimiəni mə In tukrimhə məknakin; kini narimnar minə a ritərhav-pə mor nəgkiarien kafan ruə mor nəfrakisien kin).*

³³ Məkneikin Paelat rivən min imə, mokrən kin Yesu mə tukruə mərer ye nimirin, kini raiyoh In mīmə, “?Rhawor? ?Ik king kape nəmə Isrel uə?”

³⁴ Kini Yesu raiyoh In mīmə, “?Nərigien en kafam nakamni, uə narmamə kamhani-pre tuk ik?”

³⁵ Kini Paelat rimiəni-pən tukun mīmə, “!Ah! Pəh nien mə yo yemə Isrel kirik. Narmamə imam ikin əmə mine jif pris minə kafam, iriə kimiseighan-pə kin Ik ye kwermik. ?Naha e nimmor?”

³⁶ Kini Yesu rīmə, “Narmaruyen kafak ripəh nəmhenien kin narmaruyen kape tokrei tanə əmə. To ripimə narmaruyen kafak in kape tokrei tanə e, kafak narmamə minə kipihaoh mobael minə tuk Yo, misərer əswasig kin nəmehuə kape nəmə Isrel mə tukhapəh nharaptəkinien Yo. Mərig narmaruyen kafak ror pisin ye narmaruyen kape tokrei tanə.”

³⁷ Kini Paelat rini-pən tukun mə, “!nta. Ik nakamni mə Ik king kirik.”

Kini Yesu rīmə, “Tukmə ik nakamni mə Yo king, nəfrah. Yo yimnarha-pə ye tokrei tanə tuk nar kirikianə əmə, mə jakərer-ərhav mamni-ərhav nəfrakisien. Kini narmamə yamə mine kisorkəikei mə tuksərig nəfrakisien tukasəkeikei misərig nəgkiarien kafak.”

³⁸ Mərig Paelat rini-pən tukun mīmə, “?Naha e nhagin nəfrakisien?”

*Paelat rimiəvəhsi-pən narpinien kimi Yesu mə tukraməkeikei mīmə
(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)*

Kini Paelat ritərhav min mivən məm nəmehuə kape nəmə Isrel, mini-pən tuk əriə mīmə, “Yo yakpəh nəmien norien has kirik ye kwən e, yame ramni mə rimmakapir loa.

³⁹ Mərig ye norien kapəmiə, ye newk minə fam, ye nipig kape Pasova, yakamrisin yermamə kwənkwan kirikianə ye kalabus. ?Kini rhawor ye nərigien kapəmiə? ?Nakhamə jakrisin king e kape nəmə Isrel uə?”

⁴⁰ Kini iriə kisokrən apomh mhamə, “!Nikam! Takpəh nirisinien. !Risn Barabas!” (Barabas e rimikwasig kin narmamə tiksın mamhauh mobael kape gavman).

19

¹ Kini Paelat reighan-pən kin Yesu ye kwermi mobael minə, kini iriə kisərkis-ərkis In.

² Kini khapik nərəus kirik yame ror nhirin, mhakuh kəvəvhao kin, yame ramsigovin kəvəvhao kape king, kini mhaukrai-pən ye kapən kapə. Misarkaoh-pən kin kot əvhao kirik yame ramsigovin kot kape king.

³ Kini masərer tukun, misarh iakei iran, mamhani mhamə, “Ik e king kape nəmə Isrel. Kimawə yakamhavəhsi-pre nisaiyen kimik.” Kini misarar misərip nikapin.

⁴ Kini Paelat risi-pən imə mitərhav mini-ərhav mīmə, “Eh. Narmamə. Yakamkir ye-rhav kwən e mə kimiə taksəm mə yakpəh nəm-pənien nar has kirik iran.”

⁵ Kini Yesu risi-pən imə mitərhav. Məvəvhao kin kəvəvhao yame kimnor kin nərəus yame ror nhirin, markaoh kin kot kape king, kini Paelat rini-pən tuk əriə mīmə, “Səm-ru, kwən e ramuə.”

* **18:32:** Yesu rimiəni mə tuksəsik in ye nai kamarkwao kin. (Em-ru Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Tukmə nəmə Rom khamə tukhavəhsi-pən narpinien kimi yermamə mə tukraməkeikei mīmə, khavəhsi-haktə in ye nai kamarkwao kin. Mərig nəmə Isrel to khapəh nisorien məknakin. **18:33:** Mat 2:2; Luk 23:2-3 **18:36:** Luk 17:21; Jon 6:51 **18:37:** Jon 3:32; 8:47 **18:38:** Luk 23:4 **18:40:** Wok 3:14 **19:1:** Aes 50:6; 53:5

⁶ Mərig jif pris minə mine mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimisarha-pən misəm, masokrən apomh mamhani mhamə, “!Əsik-pən ye nai kamarkwao kin! !Əsik-pən ye nai kamarkwao kin!”

Kini Paelat rini-pən tuk əriə mə, “Nikam. Kimiə atuatur hakir mhavən, misəsik-pən In ye nai kamarkwao kin. Mərig Yo yakpəh nəm-pənien nar has kirik iran.”

⁷ Mərig iriə khamə, “Kapəməwə loa ramni mə In tukraməkeikei mīmə, meinai In ramni mə In Ji Kughen.”

⁸ Paelat rimmərig nəgkiarien a, rigin pik.

⁹ Kini marar mivən min imə, maiyoh Yesu mīmə, “?Ik yemə hiə?”

Mərig Yesu rirəh nhorpinien nəgkiarien kafan.

¹⁰ Kini Paelat rini-pən tukun mīmə, “?Rhawor e nakpəh nhorpinien nəgkiarien kafak? ?Nakirkun uə nikam mə yakavəh nehuəyen tuk nirisinien Ik uə tuk nəsik-pənien Ik ye nai kamarkwao kin?”

¹¹ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “To Kughen riripəh nivəhsi-preyen nehuəyen kimik, to nakpipəh nivəhyen nehuəyen tuk nəkirien Yo. Mərig hae pris rimməghan-pə kin Yo ye kwermim. Ror pən, Kughen tukrini mə in rimmor ta təvhagə has kirik rehuə rapita yame ik nimmor.”

¹² Kini ririkakun ye nipig a, Paelat rorkeikei mə tukririsin Yesu. Mərig nəmehua minə kape nəmə Isrel kisokrən apomh mhamə, “Tukmə nakrisin kwən en ramvən, pəh nien mə ik yermamə əfrakis kirik kape King Sisa, meinai tukmə yermamə kirik ramni mīmə in king, in tikmir kape Sisa.”

¹³ Paelat rimmərig nəgkiarien a, kini mikir Yesu miratərhav. Mivən ye kwənmhan kirik kamni kimə Kapier Ətən-ətən Ikin. (Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, kamni kimə Gabata). Kini məkwətə-pən ye jea kape nəkirien nəgkiarien.

¹⁴ İpakə yerkwəiha, ye nipig kape nor-əpnəpənəyen ye nəviginien kape Pasova. Kini Paelat rini-pən tuk nəmehua kape nəmə Isrel mīmə, “!Kapəmiə e king!”

¹⁵ Mərig iriə kasokr-apomh mamhani mhamə, “!Hakir ye-rhav! !Hakir ye-rhav! !Əsik-pən In ye nai kamarkwao kin!”

Kini Paelat rini-pən tuk əriə mīmə, “?Nəfrah? ?Kimiə naksorkeikei mə jakarkwətə-rəkin-pən king kapəmiə ye nai kamarkwao kin uə?”

Kini jif pris minə khamə, “Sisa pisin əmə in king kapəməwə.”

¹⁶ Kini Paelat rimməghan-pən kin Yesu rivən ye kwermiriə, mə mobael minə kape Rom tuksarkwətə-rəkin-pən In ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimisəsik haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Kini kharəh Yesu mhavən.

¹⁷ In atuk rinamrəh nai kamarkwao kin, mhatərhav mhavən ikin kirik, kamni kimə Kerhə irə jir. (Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, kamni kimə Golgota).

¹⁸ Ye kwənmhaan atuatur a in a, kimisarkwətə-rəkin haktə Yesu ikin ye nai kamarkwao kin. Misarkwətə-rəkin min yermamə kiraru. Kirik ye nikarin matuk; kirik ye mawor. Kini Yesu rimməker ye kwerkwan.

¹⁹ Kini Paelat rini, kirai ta nəgkiarien kirik, karkwətə-rəkin haktə ye nai kamarkwao kin. Nəgkiarien a ramni mə, “Yesu, Yemə Nasaret. In King kape nəmə Isrel.”

²⁰ Kini nəmə Isrel khapsaah kimisəvheikin nəgkiarien a, meinai ikin a, kimisarkwətə-rəkin haktə Yesu ikin, ipakə əmə tuk taon. Kini nəgkiarien a kimirai ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, mine ye nəgkiarien kape nəmə Rom, mine ye nəgkiarien kape nəmə Gris.

²¹ Kini jif pris minə kape nəmə Isrel kimnhavən mhani-pən tuk Paelat mhamə, “Takpəh nīraiye n mə ‘In e king kape Isrel.’ Rhuvə mə takrai mə, ‘Kwən e in ramni mə in king kape nəmə Isrel.’ ”

²² Mərig Paelat rīmə, “Nikam. Yakwərai, yakwərai.”

Mobael minə kimisəwhai neipən kape Yesu

²³ Kini nīpig mobael minə kwəsəkwətərəkīn-pən ta Yesu ye nai kamarkwao kīn, kini mhəpīk kafan narīmnar, kini misəwhai narīmnar misətu nīmrin kuas, meinai iriə kuas. Mərig kimnhapəh nisəwhaiyen kot apomh kafan. Nīpərin əmə, yame kīpəh nījirien.

²⁴ Mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “To khapəh niseikusien. Pəh kisəsik daes tukun. Yermamə yame rapita, kafan e kot.” Nar e rītərhav-pə mor nəgkiarīen ye nəkwəkwə kape Kughen ruə mor nəfrakisien kīn, yame ramni mə, “Iriə tukhapīk ta kafak neipən misəwhai irəriə minə.

Kini misarukīn daes tukun.”

(Sam 22:18)

Ror məkneikīn, mobael minə kimisor əfrakis məknakīn.

Yesu mine kafan mamə

²⁵ Kini nīpiraovīn kuas kimnasərer ipakə tuk nai kamarkwao kīn kape Yesu. Iriə e: Mamə kape Yesu, mine piauni, mine Meri kīrik min, yame in piraovīn kape Kleopas, mine Meri pīsīn kīrik, yame in pian Magdala.

²⁶ Kini Yesu rarha-pən məm kafan mamə, mine yermamə kīrik kafan yame in rorkeikei pīk, kawərer ipakə tukun, kini rīni-pən tuk kafan mamə mə, “Pian əpə, kafam en kwajikovə.”

²⁷ Mīni-pən tuk kwən a mīmə, “Kafam en mamə.” Kini rīrikakun ye nīpig a, yermamə a kape Yesu raməm huvə pian a rəmhen kīn mamə atuatur kafan.

Yesu rīmamhə

(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Kini kwasīg ikīn ye narīmnar minə a, Yesu ruirkun mə In rīnərkin wok yame rīmauə tukun mə tukror. Kini mīmə “Yaknəkwəkwə.” Rīmīni məkneikīn mə tukror nəgkiarīen kīrik ye Nəkwəkwə kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kīn.*

²⁹ Kini kwaji besin kīrik aikīn ramkwətə, kwəvi-pən ta waen əkwahir iran. Kini iriə kharəh neipən kīrik, miseires waen kīn, misarkis-pən ye nai kīrik kamni kīmə ‘hisop’ mhavəh-si haktə mhavəhsi-pən ipakə tuk tīkinher Yesu, mə tukrīnim.

³⁰ Kini rəpaih əsigəvīn waen, mīni mīmə, “Rīnor infamien.”

Kini rīvaag-əhu, meighan-pən kīn nīmraghien kafan, kini mīmə.

Mobael kīrik rīmnhai nīkar Yesu

³¹ Ruauə ye nīpig kape napnəpenəyen, tukəni rīkwamīrkīn, Sabat. (Sabat a in nīpig ehua kīrik). Kini nəmehua kape nəmə Isrel kimnhapəh nisorkeikeiye n mə nīprai yermamə tukraməker ye nai kamarkwao kīn meriaji-pən Sabat. Ror pən, iriə tīksīn kimnhavən misaiyoh Paelat mhamə tukrher-pən kīn mobael minə khavən mishoprīr-hoprīr nīhurisīr, pəh irisīr tukrīmnhə aihuaa əmə. Kini nəmə Isrel tukharəh-si ta nīprairisīr ye nai kamarkwao kīn.

³² Kini mobael minə kimisəkupən mishoprīr-hoprīr nīhu yermamə mir e kawəker ipakə tuk Yesu.

³³ Mhauə ipakə tuk Yesu, misəm mə In ruamhə ta, mhəpəh nīshoprīrien nīhun.

³⁴ Mərig iriə kīrik rīmnhai əmə nīkarīn kīn kwenhao. Əmə aikīn, nītawīn mine nunu iran, iriu kwis kīmīwaiyu mīratərhav ye nīkarīn.

19:21: Jon 19:14 19:24: Jon 19:28,36,37 19:25: Luk 8:2; Jon 20:1,18 * 19:28: Əm-ru profesī kīrik ye Ol Sam 69:21. 19:28: Jon 17:4 19:30: Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4 19:34: Sek 12:10; 1 Jon 5:6-8; Rev 1:7

³⁵ (Kini kwən kirik rīnamərer ipakə tukun, məm narimnar minə e kin nimirin. Kini mamni-ərhav nəgkiarien yamə mine raməfrakis. Mamrai-pən ye nəkwəkwə e mə kimia min takhani nəfrakisien iran).

³⁶ Narimnar minə e kimnhatərhav-pə misor nəgkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ruauə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə,

“To iriə khapəh nishopir-pirien nikəkrin kirik.” (Eks 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20)

³⁷ Kini nəgkiarien kirik min ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Iriə tuksarha-pən misəm yermamə yame kimishai.” (Sek 12:10)

Josefyemə Aramatia, mine Nikodimas, kimiwerkwaig kin niprai Yesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Kini ai, yemə Aramatia kirik, nhagin e Josef, in yermamə kirik kape Yesu. Mərig ramerkwaig kin mə tukpəh nirkunien mə in yermamə kafan, meinai ramgin kin nəmehuə kape nəmə Isrel. Kini in rimavən məm Paelat, maiyoh in mə tukreighaan kin niprai Yesu. Kini Paelat reighan kin, kini Josef rivən mirəhsi-əhu.

³⁹ Kini Nikodimas e kupan rimavən yenpig məm Yesu, in rikwasig kin Josef. Mamrur nitip kirik rukwar kin monar pien pien mir e ‘mir’ mine ‘alos.’ Nitip a ripam rəmhen kin toti fo kilo†.

⁴⁰ Kini iriu kirərhəsi-ta niprai Yesu, mirəuvrig kin neipən kirik e ‘linen.’ Kini miwor-pən monar pien pien ye nipran, raməri-pən əmə norien kape nəmə Isrel tuk ninimien yermamə.

⁴¹ Kini ikin a kimiruk haktə Yesu ikin, ipakə tuk nəsimien kirik. Ye kwənmhaan a, kimnəpnəpeinə ta ye nipəg kapier tuk ninimien yermamə, mərig kipəh hanə ninim-pənien yermamə kirik aikin.

⁴² Meinai tukəni rikwamer kin, Sabat kape nəmə Isrel, Josef mine Nikodimas kwhai miren nar, mirəmə tukrinim aihuaa əmə. Kini nipəg kapier a yame kamnim yermamə ikin ipakə əmə. Ror pən, iriu kwərəhu-pən niprai Yesu aikin.

20

Yesu ramragh min

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Ye Sande, yenpig-enpig əgkap, rampigpig hanə, Meri e pian Magdala rimavən ye nəpag kapier, kin məm mə kapier ehua yame kimukrai əswasig-pən nipəg kapier kin, kinəsok ta kin.

² Məkneikin, raiyu, mirerig mivən tuk Saemon Pita mine yermamə min kirik kape Yesu, yame Yesu rorkeikei pik in. Kini mini-pən tuk əriu mimə, “Yermamə kirik ruirəhsi-ərhav niprai Yesu Yermaru ye nipəg kapier. Kini yakeinein mə rimnərəhu hiə nipran.”

³ Kini Pita mine yermamə kirik min kape Yesu, kimiratərhav miravən mə tukwəm nəpag kapier.

⁴ Kimiwaiyu pik miravən, mərig kwərə mir a kirik rimnaiyu məkupan mapitan kin Pita, mivən ye nəpag kapier.

⁵ Kini mamrəmir, mivaag-pən imə, məm neipən huvə minə e kamni kimə ‘linen,’ yame kimuvrig Yesu kin kəkupən ramswiin. Mərig ripəh nivənien imə.

⁶ Kini Saemon Pita rarə muə min, kini mauru-pən apa ye nipəg kapier, məm neipən minə a ramswiin.

⁷ Kini məm min neipən yame kimuvrig kapən kapə Yesu kin kupan. Neipən a, ripəh nəmir-pənien tuk neipən tiksın yame kimuvrig Yesu kin; mərig kimnarpəvin-arpəvin huvə, kukrai-pən iki-pisin.

† 19:36: Jon 19: 24,28,37 19:37: Rev 1:7 19:38: Jon 7:13 † 19:39: Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni “wan hundred litrai,” rəmhen kin toti fo kilo. 19:39: Jon 3:1-2; 7:50 20:1: Luk 8:2; Jon 19:25

⁸ Kini ai yermamə kape Yesu yame rimmayıu məkupan ye Pita, in min rimmayıu-pən ye nıpəg kapier, məm narımnar minə a, mamni nəfrakisien mə Yesu rımmıragh min ye nımhəyen.

⁹ (Ye nıpıg a, iriu kırıpəh nırarkun-hanə-yen nıprai nəgkiarieren ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə Yesu tukraməkeikei mamragh min ye nımhəyen).*

Meri e pian Magdala rımməkupan məm Yesu

(Mak 16:9-11)

¹⁰ Kini yermamə mir e kape Yesu kımırererıg mıravən iməriu ikin,

¹¹ mərıg Meri in rımmərer ipakə tuk nıpəg kapier mamasək. Mamasək əmə məkneikin, məmrəmır, mıvaag-pən ye nəpag kapier,

¹² məm agelo mir kırıru apa imə. Neipən kapəriu rhawən pık. Iriu kaokwətə aikin kımınərəhu-pən nıprai Yesu ikin. Kırık ramkwətə-pən a kımırəhu kapən kapə rıvən pən ikin; kini kırık ramkwətə-pən a kımınərəhu nıhun rıvən pən ikin.

¹³ Kini iriu kwaiyoh Meri mıramə, “Pian əpə. ?Nakamasək tuk naha?” Kini in rını-pən tuk əriu mımə, “Kwərəhsi-ta nıprai Yermaru kafak, kini yakneinein mə kımırəhu-pən hiə.”

¹⁴ Ruini-ta nəgkiarieren a, marar, marha-pən məm Yesu ramərer aikin. Mərıg in rıpəh nırkunien mə Yesu.

¹⁵ Kini Yesu raiyoh in mımə, “Pian əpə. ?Nakamasək tuk naha? ?Nakamarha-kın pa?”

Mərıg Meri, rıkin raməsık mə ta mə yəsım kırık, rını-pən tukun mımə, “Yemehuə. Tukmə ik nımırəh nıpran, mərəhu ikin pukaa, hajoun kın yo pəh yakvən mımə.”

¹⁶ Kini Yesu rını-pən tukun mə, “Meri.” Məkneikin Meri rarha-pən, məm, mokrən apomh mımə, “Raboni.” (Ye nəgkiarieren kape nəmə Isrel, nıpran rımə, “Yhajoun kafak”).

¹⁷ Kini Yesu rını-pən tukun mə, “Takpəh nırapien Yo, meinai yakpəh hanə nıvənien tuk kafak Tata Kughen. Mərıg ik, yuvən, məm naorahik minə mıni-əsahpən tuk əriə mə Yo yaknamrerıg-pən apa ye rao ye neai tuk kafak Tata, kini In min kapəmiə Tata. In Kughen kafak, kini In min kapəmiə Kughen.”

¹⁸ Kini Meri pian Magdala rımvən məm narmamə kape Yesu minə, mıni-pən tuk əriə mımə, “!Nəmə minə əpə! Yımnəm Yermaru.” Kini məvsao kın naha nhagın yame Yesu rımmıni-pən tukun.

Narmamə kape Yesu minə kımısəm In

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Ye Sande, yenayıu, narmamə kape Yesu minə kımısəfugın əriə minə apa ye nımə kırık, kini mımətapıg tım tım, meinai kımnhagın kın nəmehuə minə kape nəmə Isrel. Məkneikin, Yesu rımauə mərer ye kwerkwan irəriə, kini mıni-pən tuk əriə mə, “Nəmərınyen tukramarə tuk əmiə.”

²⁰ Kini mhajoun kwermın kın əriə, mıne nıkarın. Kımısəm Yesu Yermaru, rıkirıə ragien pık.

²¹ Kini Yesu rını-pən min tuk əriə mə, “Nəmərınyen tukramarə tuk əmiə. Kafak Tata rımmher-pə kın Yo, kini ye norien kırıkianə əmə min, Yo yakamher-ərhav kın əmiə mə takhatərav mhavən ikin minə ye tanımtanə.”

²² Rımmıni ta nəgkiarieren e, mher əpu əriə, mımə, “Havəh Nanmın kape Kughen.

²³ Tukmə nakharısın narmamə tuk təvhagə has kapəriə, Kughen min tukrıvəh-si ta narpinien kapəriə. Kini tukmə nakhapəh nharısınien narmamə tuk təvhagə has kapəriə, Kughen tukrıpəh nıvəhsi-tayen narpinien kapəriə.”

Tomas rımməm Yesu kın nımrın

* **20:9:** Profesi e raməmır ye Ol Sam 16:10 mıne Aes 53:11. **20:9:** Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Wok 2:24-28 **20:19:** Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 **20:20:** Jon 16:19-22 **20:21:** Mat 28:19; Jon 3:17; 17:18; 20:19,26 **20:22:** Esik 37:9; Jon 7:39; Wok 2:38; 8:15-17; 19:2; Gal 3:2 **20:23:** Mat 16:19; 18:18

²⁴ Kini yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, nhagin e Tomas. Kamokrən kin in kimə Didimas. In rimirkək yenipig Yesu rimatərhav-pə tuk əriə.

²⁵ Kini in minə tiksın kimnhani-pən tukun mhamə, “Eh. Yimisəm Yesu Yermaru.”

Mərig Tomas rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə yakəm tamhek nil kin nimirik mirap, kini mirap tamhek kwenhao ye nikarin, mipini nəfrakisien iran. Mərig tukmə yakpəh nəmien, to yakpəh niniyen nəfrakisien iran.”

²⁶ Kini nəhuakien kirikianə ruə mivən, narmamə kape Yesu minə kimnasəkwətə kwis iriə Tomas ye nəkwai nimə kirik. Misətapig tim tim pawk, mərig Yesu ritərhav-pə mərer ye kwerkwan irəriə mimə, “Nəmərinyen tukramarə tuk əmiə.”

²⁷ Kini mini-pən tuk Tomas mimə, “Yuə mirap tamhek nil ye kwermik. Mirap tamhek kwenhao ye nikarik kin kwermim. Ni əmə nəfrakisien irak. Nərigien kafam tukripəh norien kiraru.”

²⁸ Kini Tomas rini-pən tukun mə, “Ik kafak Yermaru, mine Ik kafak Kughen.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik nimini nəfrakisien irak meinai ik nimnəm Yo. Mərig yamə mine khapəh nisəmien Yo, mamhani nəfrakisien irak, iriə tukasarə ye nihuvəyen əfrakis.”

Kimirai nəkwəkwə e kimə narmamə tukshatətə əfrakis ye Yesu

³⁰ Yesu rimnor nimtətien minə ripsaah ye nimri kafan narmamə, yame kimnəpəh niraiyen ye nəkwəkwə e.

³¹ Mərig kimirai narimnar ye nəkwəkwə e mə kimiə takhani nəfrakisien mə Yesu in Kristo, mine in Ji Kughen. Kimirai nəkwəkwə e mə kimiə takhani nəfrakisien iran, mamhavəh nimraghien rerin.

21

Yesu rimnor nimtətien kirik, kafan narmamə minə khavi kəmam ripsaah

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav-pə min tuk kafan narmamə minə apa ye nikar-kar tahik apa Lugun Galili.* Kini mamor əpu In.

² Ye nipig a, narmamə minə kape Yesu kimnasəriwək kirikianə. Saemon Pita, mine Tomas e kamokrən kin kimə Didimas, mine Nataniel e yemə Galili, rukwanu kafan kamni kimə Kena, mine ji Sebedi mir, mine yermamə mir kiraru min kape Yesu.

³ Saemon Pita rini-pən tuk əriə mə, “Yo yakamvən jakaruk kin net.”

Kini khamə, “Inta. Pəh kitawə khavən.” Kini iriə fam kimisəsok pirə ye bot kirik. Misaruk kin net a miseriaji reraan. Mərig khapəh nhaviyen kəmam kirik.

⁴ Kini rinamraan, Yesu ruə mamərer i-fiak; mərig kafan narmamə minə khapəh nharkunien mə Yesu.

⁵ Kini In raiyoh əriə mə, “Ah. ?Nakhavi kəmam kirik, uə?”

Mərig iriə khamə, “Nikam. Kəmam rikək.”

⁶ Kini In rini-pən min tuk əriə mimə, “Intə. Sarko-pən ru kin net e ye matuk, mhavi kəmam tiksın.” Məkneikin, kisarko-pən kin net, mhapik kəmam ripsaah, ripsaah, to khapəh nhavi-haktəyen net.

⁷ Kini yermamə yame Yesu rorkeikei pik in, rini-pən tuk Pita mimə, “Eh. Yermamə e in en, Yesu Yermaru.” Pita rərig nəgkiarien a, mətət aihuaa əmə, (meinai ye nipig a rimnamaiyu kopiə kopiə) meiwaiyu ye bot, meiai məsok fiak.

⁸ Kini narmamə kape Yesu minə kimnhavi fiak bot, misəukəkin fiak net yame rukwar kin kəmam, meinai bot ramərer ipakə əmə tuk nimirəkir, rəmhen kin wan handred meta.†

20:25: Mak 16:11 **20:26:** Jon 14:27; 20:19,21 **20:27:** Luk 24:40 **20:28:** Rev 4:11 **20:29:** Jon 3:15; 1 Pita 1:8-9 **20:30:** Jon 21:25 **20:31:** Jon 3:15; 19:35 * **21:1:** Lugun Galili, nhag pisin kirik e Lugun Tiberias. **21:1:** Jon 21:14; Jon 20:19,26 **21:3:** Luk 5:5 **21:4:** Luk 24:16; Jon 20:14 **21:6:** Luk 5:4-7 † **21:8:** Nəgkiarien kape Gris ramni “kiubit tu handred,” rəmhen kin wan handred meta.

⁹ Kini misəsok fiak misəm kher nap, kini kwənəmtarhe nap ramuək. Kini misəm kımnapir kəmam kirik. Kini bred mın apaikin.

¹⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mımə, “Hapik kəmam tiksın yamə mine nımnhavi, mhapik mhauə.”

¹¹ Kini Saemon Pita rımavən ye bot, kini məukəkin net məsok fiak. Net a rukwar kın kəmam ehua mınə, iriə m-fam wan handred fifti tri. Net a rukwar pawk kın kəmam, mərig rımipəh neikus-eikusien.

¹² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mımə, “Hauə, pəh kisəvigın kwis.”

Kini iriə kirik rikin rıpəh nəsikien mə tukraiyo In mə, “?Ik pa?” meinai iriə m-fam kwənharkun ta mə In Yesu Yermaru.

¹³ Kini Yesu rımivəh bred mivəh-si-pən kimi əriə, mivəh-si pən mın kəmam.

¹⁴ Nıpig Yesu rımamhə mamragh mın, kini in a nıpig yame ror kisisər kın yame In rımatərhav-pə tuk kafan narmamə mınə.

Yesu rımivəhsi-haktə nərigien kape Pita, meinai in apa kupan, rımını m-kisisər mə reinein Yesu

¹⁵ Kimisəvigın ta, kini Yesu raiyoh Saemon Pita mımə, “Saemon, ji Jon. ?Norkeikeiyen kafam tuk Yo rapita norkeikeiyen kape narmamə mınə tiksın, uə?”

Kini Pita rini-pən tukun mımə, “Əwəh. Yermaru, Ik nakwırkun ta mə yakorkeikei pik Ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Inta. Ik takaməvigın kwaji sipsip mınə kafak.”

¹⁶ Kini marar maiyoh mın in mımə, “Saemon, ji Jon. ?Nakorkeikei Yo?”

Kini in rini-pən tuk Yesu mımə, “Əwəh Yermaru. Ik nakırkun mə yakorkeikei pik Ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Inta. Takamarha huvə tuk kafak sipsip mınə.”

¹⁷ Kini marar maiyoh mın yame ror kisisər kın mımə, “Saemon, ji Jon. ?Ik nakorkeikei Yo?”

Kini Pita, rikin rəmhə, meinai Yesu rımnaiyoh in m-kisisər mımə, “?Ik nakorkeikei Yo?”
Kini rini-pən tukun mımə, “Yermaru. Ik nakırkun narımnar m-fam. Ik nakırkun mə yo yakorkeikei ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Ita. Ik takaməvigın kafak sipsip mınə.”

Yesu rımını-ərhav mə tukhopni Pita

¹⁸ Kini Yesu rırpın nəgkiarien mını-pən tuk Pita mımə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə, apa kupan, nıpig nımnamatamaruə, nımivəhsi-pən atuk kafam neipən, mameriwək, mamvən aikın mınə fam yame ik nakorkeikei mə takvən ikın. Mərig tukmə naknəhuaru, takhuatuk kın kwermim, kini yarmə kirik tukrivəhsi-pre atuə kın kafam neipən, kini mikir ik nakravən aikın ik nakpəh norkeikeiyen mə takvən ikın.”

¹⁹ Nəgkiarien e Yesu rımnəkupan mamni-ərhav nımhəyen kape Pita, kini kafan nımhəyen in tukrivəh-si haktə nhag Kughen.

Kini Yesu rımnarar mını-pən tukun mə, “Ita, kwasig kın Yo.”

Yesu mine yermamə yame Yesu rorkeikei pik

²⁰ Kwəriwək miravən, kini Pita rarar marha-pən məm yermamə kirik kape Yesu, yame Yesu rorkeikei pik, ramkwasig kın əriu. (Kwən a in a, yame apa kupan, ye nıpig kape Pasova, rımneiwaiyu mını-pən tuk Yesu mımə, “Yermaru. ?Pa nhagin tukreighaan-pən kın Ik ye kwermi tikmir mınə kafam?”)‡

²¹ Nıpig Pita rımnəm yermamə e kape Yesu, kini raiyoh Yesu mımə, “Yermaru. ? Rhawor ye kwən e?”

21:14: Jon 20:1,19,26 **21:15:** Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 **21:16:** Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Wok 20:28; 1 Pita 5:2-3 **21:17:** Jon 13:38 **21:19:** Jon 13:36; 2 Pita 1:14 ‡ **21:20:** Jon rımını nəgkiarien e ye Jon 13:23, 25.

²² Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Tukmə Yo yakorkeikei mə in tukramragh əmə mamrɪrɪpɪn meriaji jakrerig-pə mɪn, ik to nakpəh nətərig-pikien tukun. Mərig ik, takaməkeikei mikwasig kin Yo.”

²³ Yesu rimini-pən məknakin tuk Pita, kini nəvsaoyen kirik rəvirh-əvirh ye nəməhuak mɪnə mə yermamə a kape Yesu tukrɪpəh nɪmhəyen. Mərig pəh nien mə Yesu rimini mə tukrɪpəh nɪmhəyen. Rimini-pən əmə tuk Pita mɪmə, “Tukmə Yo yakorkeikei mə in tukramragh əmə mamrɪrɪpɪn meriaji jakrerig-pə mɪn, ik to nakpəh nətərig-pikien tukun.”

²⁴ Yermamə e kape Yesu, in yermamə kirikianə əmə yame ramni-ərhav narɪmnar mɪnə e, kini mirai-pən narɪmnar mɪnə e ye nəkwəkwə e. Kini kitawə kharkun mə nəgkiarɪen mɪnə e kasəfrakis.

Nəgkiarɪen infamien kape nəkwəkwə e

²⁵ Kini Yesu rimnor narɪmnar rɪpsaah mɪn. Tukmə narmamə khamə tukharai fam narɪmnar yame In rimnor, nəgkiarɪen rɪpsaah, tukreriaji nəkwəkwə rɪpsaah rɪpsaah rɪpsaah. Kwənmhan ye tokrei tanə e to rɪpəh nəmhenien tuk nətu-pənien nəkwəkwə mɪnə e aikin.

Wok Minə Wok yamə mine Aposol minə kimisor Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkwə e Wok Minə

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Luk rimirai nəkwəkwə e. Eɣhuekin “Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkwə a Luk” tuk nirkunien mə Luk in pa.

?Rimirai ramvən kimi pa? Luk rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi in kirik, nhagin e Teofilas, yermamə kirikianə əmə yame Luk rimmher-pən kin nəkwəkwə kupan e kamni kimə “Luk.” Nhag Teofilas, nıpran rimə, “Yermamə yame rorkeikei Kughen.” Luk rimmher-pən pakw kin nəkwəkwə e kimi kwən a, mərig rirkun mə nəmə Gris khapsaah tuksəvheikin.

?Nimraghien rimmhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nəkwəkwə e, kitawə kasəm mə nəməhuak minə kimishorpin nəgkiarien kape nəmə Isrel mine nəmə kantri pisin pisin minə yame kasorkeikei mə tukharkun nuknei nhatətəyen kape narmamə kape Yesu. Ye nəkwəkwə e, kasəm mə gavman kape Rom, iriə min kimisərig nəgkiarien kape Pol ye nıkarin kape Yesu Kristo.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nəkwəkwə yame Luk rimməkupan mirai, nhagin e “Luk” raməvsao kin nimraghien mine nəmhəyen kape Yesu Kristo. Mərig Luk rimirai nəkwəkwə e mamni mimə niməhuak rimmhawor pən iran mine mirikakun, kini tukrhawor pən iran mine mhaktə. Nıpərin raməvsao kin nəriwəkien kape Pita, kini nıpərin raməvsao kin nəriwəkien kape Pol. Ye nəkwəkwə e, kitawə kasəm mə Luk mine Pol kworkeikei mə narmamə m-fam yame Rom ramarmaru irəriə, iriə tukhani nəfrakisien ye Yesu.

Kughen rimə tukrher-pə kin Nanmin Rhakə

¹ Teofilas, kafak yermamə, yimməvsao ta kin Yesu ye nəkwəkwə yame yimirai ta. Yimməvsao kin nəwhagien mine norien kafan

² muə meriaji-pə Kughen rıvəh In mivən apa ye neai. Kwasig ikin rıvən apa ye neai, Nanmin Rhakə rıməvən iran, In rıwəhsi-pən nəgkiarien infamien kimi kafan aposol minə yame In rimirpen ta əriə.

³ Kini mərig, nipig kimoh Yesu khopni, kini ai rimirragh min ye nimhəyen kafan, kini marə min iriə kafan narmamə minə meriaji nipig foti. Nipig a, rimmərer ye nimirriə nipig rıpsaah mamor əpu In mə tukharkun mə rımamragh əfrakis ye nimhəyen kafan. Iriə kisəm In, In raməvsao kin narmaruyen kape Kughen.

⁴ Nipig ramarə hanə iriə min, In rıvəhsi-pən nəgkiarien kirik kimi əriə mimə, “Takhapəh nisətəyen taon e Jerusalem. Masəmır mamawhin Nanmin Rhakə yame Rımik rimirpen mə tukrıvəhsi-pre kimi əmiə, rəmhen kin yame Yo min yimməvsao ta kin kimi əmiə.

⁵ Mərig in ai kupən, Jon Baptaes rimmnor baptaes irəmiə kin nu, kini rıpəh norien tu, Kughen tukror baptaes irəmiə kin Nanmin Rhakə.”

Kughen rıvəh Yesu mivən ye Rao ye Neai

⁶ Ye nipig a, aposol minə kimnhauə kirikianə iriə Yesu, misaiyoh In mhamə, “Yermaru. ?Rınor nipig ai taktəkun mə Ik takor ətawə tuksarmaru ye tanə kapətawə e Isrel, uə nıkam?”

⁷ Kini Yesu rımını-pən tuk əriə mə, “Rımik pisin əmə In ravəh nehuəyen tuk nərəhuyen nipig minə a. Mamerkwaig kin tuk əmiə, mor əmiə mə takhapəh nharkunien.

⁸ Kini mærig nīpig Nanmīn Rhakə tukruə irəmiə, takhavəh nəsanīnien, mhani-ərhav nhagik e Jerusalem, mhavən yerkwānu mīnə fam ye Judia mīne Sameria, mhavən yerkwānu mīnə fam ye tanīmtanə.”

⁹ Yesu ruini ta, nīpig iriə kisarha-pən hanə masəm In, Kughen rīvəhsi ta In kini mīvəh in mhaktə mamvən ye neai. Aikin, napuə ruvrig əpis In.

¹⁰ Kasarha-əterik ye napuə, məkneikin, misəm yermamə mir kīraru neipən kapəriu rhawən kīrauə mawərer iriə miriə.

¹¹ Marəni mīrəmə, “Nəmə Galili. ?Rhawor nakasərer məkneikin masarha faktə ye napuə? Yesu e, Kughen rīvəhsi-ta In, mīvəh In muavən ye rao ye neai. In tukrīrerig-pə mīn rəmhen əmə kin yame In rīmnhaktə ai taktəkun.”

Aposol mīnə kīmnhavəh-si haktə yermamə kīrik mə tukrīvəh tamhek Judas

¹² Aposol mīnə kisəta ye takwar Olif, misəriwək kəskəh əmə*, mharerig mīn mhavən Jerusalem.

¹³ Mhavən Jerusalem, kini misauru-pən ye nimə kīrik mishaktə mhavən ye kwənmhaan kīrik yame kīmnasəmīr ikin kupən. Narīmnə a: Pita, mīnə Jon, mīne Jemes, mīne Andru, mīne Filip, mīne Tomas, mīne Batalomiu, mīne Matiu, mīne Jemes, kwajikovə kape Alfeas, mīne Saemon Selot†, mīne Judas, kwajikovə kape Jemes.

¹⁴ Iriə nīpiraovīn tīksīn mīne Meri, nīsīn Yesu, mīne naorahi Yesu mīnə tīksīn, iriə kasofugīn iriə miriə. Rikiriə kīrikianə əmə. Nīpig mīnə fam, kasəhuak.

¹⁵ Nīpig tīksīn ruauə muavən, narmamə yamə mīne kishatətə ye Yesu kīmnhauə kīrikianə. Iriə khapsaah kisəmhen kin 120. Aikin, Pita rərer maməgkiar kimi əriə, mamni mīmə,

¹⁶ “Kafak narmamə mīnə, nəgkiarien kape Kughen tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. Apa kupən, Nanmīn kape Kughen rīmivəhsi-pən nəgkiarien kimi King Deved. King a rīmīrkun məkupən mīni-ərhav mə kwən e Judas tukrīkīr narmamə mhavən kharaptərkīn Yesu.‡ Kini nəgkiarien e ruauə ai taktəkun mīnor nəfrakisien kin.

¹⁷ Apa kupən, Judas in kītwə kīrik; mamor wok kape Kughen kītwə mīn.

¹⁸ Mərig rīmnarar meighan-pən kin Yesu, mīvəh mane iran, kini en mīvən mīvəh nīmri nīmoptanə kīrik kin. Ikin aikin a, in rīməviə məwhan əteih tīpīn nīsīnavīn rītərhav.

¹⁹ Kini nəmə Jerusalem kisərig nar a, kishen-pən nhag nīmoptanə a mhamə, ‘Akel-dama.’ Ye nəgkiarien kapəriə nīpran ramni mīmə ‘Nītə.’ ”

²⁰ Kini Pita rīmīni mīn mə, “Ye Ol Sam nəgkiarien kīrik ramni mīmə, “Pəh kwənmhaan kafan tukraməmīr apnapig əmə;

Pəh yermamə kīrik tukrīpəh nəmīriən aikin.’

(Sam 69:25)

“Kini nəgkiarien kīrik mīn ramni məkneikin mīmə,

“Pəh yarmə kīrik tukruə mīvəh tamhekīn mīvəh nehuəyen.’ ”

(Sam 109:8)

²¹⁻²² Kini Pita rīni mīrpin mīn mīmə, “Ror məkneikin mə tukasəkeikei mhavəh-si haktə yermamə mīn kīrik yame rīmnəm kin nīmri mə Yesu Yermaru rīmamragh mīn ye nīmhəyen kafan mə tukrīni-ərhav mə Yesu In rīmnərer mīn ye nīmhəyen kafan. Yermamə a in yermamə kīrik yame rīmnaməriwək kīmawə mīn kupən, ye nīpig yame Yesu rīmnaməriwək kīmawə mīn. In rīmnəm norien mīnə a rīrikakun ye nīpig Jon Baptaes rīmnamni-ərhav nəgkiarien, muə meriaji-pə nīpig yame Kughen rīmivəhsi-ta Yesu tuk ətwə, mīvəh In mhaktə.”

²³ Kini iriə khani-ərhav nhag yermamə kīraru. Kīrik, nhagīn e Josef, kamni kīmə Basabas, kini kamni mīn kīmə Jastas. Kīrik mīn nhagīn e Matias.

1:8: Mat 28:19; Luk 24:48 **1:11:** Mat 26:64; Luk 21:27 * **1:12:** Ye nəgkiarien kape nəmə Gris, v. 12 ramni mə, “Kīmiseriwak ye nerwakien yame kīmneighan kin mə tukeriwak ye nīpig kape Sabat.” **1:12:** Luk 24:50-53
† **1:13:** Selot, nīpran rīmə, “Yermamə ye kwhen a yame rorkeikei mə tukher ye rhav kin namehuə kape Rom mīnə apa Jerusalem.” **1:13:** Mat 10:2-4 ‡ **1:16:** Əm-ru Sam 41:9. **1:21-22:** Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27

²⁴ Kĭni iriā mĭsəhuak mhani mhamə, “Kughen, Ik nakĭrkun rikimawə fam. Ik takasitu irəmwə mĭni mə pa e nhagin yermamə mir e Ik nĭmirpen ta kirik

²⁵ mə in tikrivəh neihuəyen kape aposol yame Judas in rĭmnəpəh məri-pən swatuk ahas- in a kwənmhaan atuatur kafan.”

²⁶ Kĭni kĭmĭsəhuak ta, mharai-pən nhagriu ye kapiet kiraru mhawhan, mhamə tukharkun mə pa tukrivəh neihuəyen a “aposol.” Kĭni nhag Matias rukreikĭn. Kĭni iriā kĭmnhavəhsi-haktə Matias rəmhen kĭn aposol. Kĭni taktəkun ai rĭnor mĭn aposol iriā fam twelef.

2

Nanmĭn kape Kughen rĭmneiwaiyu-pə

¹ Kĭni ai, ye nĭpig kape nəvĭginien ehuə kirik kamni kĭmə Pentekos,* narmamə yamə mĭne kĭshatətə ye Yesu kĭmnhauə kirikianə.

² Məkneikĭn, kĭsərig nar kirik rĭmasi-pən ye napuə rəmhen kĭn nĭmətəg ramavən mĭvən apa imə a kasəmĭr ikĭn.

³ Aikĭn, iriā kĭsəm nar kirik rəmhen kĭn nap raməsĭə, məwhai neram nap reiwaiyu irəriə m-fam.

⁴ Iriə m-fam, Nanmĭn kape Kughen rukwar irəriə. Kĭni mĭvəhsi-pən nĭrkunien kĭmĭ əriə kasəgkiar ye nəgkiarĭen ye tanə pĭsĭn pĭsĭn.

⁵ Kĭni ye nĭpig a, nəmə Isrel tikĭsĭn yame kamhasĭai Kughen kĭmnhasi-pən ikĭn mĭnə fam ye tokrei tanə, mhauə mĭsəfugin e Jerusalem.

⁶ Nĭpig kĭmĭsərig əriə kasəgkiar ye nəgkiarĭen ye tanə pĭsĭn pĭsĭn, narmamə khapsaah khauə mĭsəm kĭsakur meinai narmamə mĭnə fam kasərig kamhani nəgkiarĭen atuatur kapəriə.

⁷ Kĭsakur pik kĭn nar a mhamə, “!Eh! Narmamə yamə mĭne kasəgkiar məkneikĭn, məriɡ iriə nəmə Galili əmə.

⁸ ?Rhawor e kitawə m-fam kĭsərig kasəgkiar ye nəgkiarĭen pĭsĭn pĭsĭn kapətawə?

⁹ Kitawə narmamə ikĭn pĭsĭn pĭsĭn. Ikĭn e taktəkun narmamə Patia, mĭne narmamə Media, mĭne narmamə Elam, mĭne narmamə Mesopotemia, mĭne nəmə Judia, mĭne nəmə Kapadosia, mĭne nəmə Pontas, mĭne nəmə Tarki,

¹⁰ mĭne nəmə Frijia, mĭne nəmə Pamfilia, mĭne nəmə Ijip, mĭne nəmə Libia ipakə tuk Saerin, mĭnə nəmə Rom

¹¹ (yame iriə tikĭsĭn nəmə Isrel atuatur, kĭni tikĭsĭn kĭmnhasi-pən ye tanĭmtanə mĭnə mĭsəpəh narəyen kape nar iməriə ikĭn, mhauə mĭsəhuak kĭmĭ Kughen); mĭne nəmə Krit, mĭne nəmə Arebia. !Məriɡ kitawə m-fam kĭmĭsərig əriə kasəgkiar ye nəgkiarĭen mĭnə fam kapətawə mamhani norien ehuə mĭnə yame Kughen ramor kĭmĭ ətawə!”

¹² Iriə kĭmĭsərig kĭsakur pik kĭn rukreikĭn kapəriə kapə mĭsaiyoh əriə mĭnə kĭn nĭpran.

¹³ Məriɡ narmamə tikĭsĭn kĭsarh irəriə mhamə, “Nĭkam. ?Kĭsapĭs kĭn waen uə?”

Pita rĭmnhoprai nĭprai norien e yame Nanmĭn kape Kughen rĭvəhsi-pən nəsanĭnien kĭmĭ nəməhuak mĭnə

¹⁴ Aikĭn, Pita rĭmnərəer iriə aposol mĭnə, iriə fam leven. In mokrən ehuə mĭni-pən tuk narmamə mĭnə mĭmə, “Nəmə Isrel, mĭne kĭmĭə mĭnə fam yamə mĭne nakasarə e Jerusalem, taksətəriɡ huvə kĭn yo. Pəh yakhoprai-pre norien mĭnə e kĭmĭ əmĭə.

¹⁵ Narmamə mĭnə a khapəh nĭsapĭsĭen kĭn waen, rəmhen kĭn yame kĭmĭə nakamhani. Ramraan əmə- [pəh nĭen mə nĭpig kape nĭnimĭen waen.]

¹⁶ Nar yame nakasəm ai taktəkun rəmhen əmə kĭn yame profet kape Kughen, nhagin e Joel, rĭmĭni ta kupən mĭmə,

* **2:1:** Pentekos in nəvĭginien ehuə kirik kape nəmə Isrel. In nĭpig yame kamni vi vi Kughen tuk nəvĭginien vi kape nəsimĭen. Kamor Nəvĭginien Kape Pasova, nĭpig fifti ai, kĭni ai kamor nəvĭginien ehuə a Pentekos. **2:1:** Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 **2:3:** Mat 3:11 **2:4:** Mak 16:17; Wok 4:31; 10:44-46; 19:6

- 17 “Kughen rimini-ta mimə,
 “Nipig Kwasig tukruə ipakə, Yo jakher-pre kin Nanmin Kafak tuk narmamə minə fam.
 Kwajikovə kapəmiə minə tukharkun nini-ərhavyen nəgkiarien kafak.
 Tamaruə kapəmiə minə mine nəwharu kapəmiə minə tuksəmrərhav ye nəfrakisien.
 18 Jakvəhsi-pən Nanmin Kafak kimi yasitu minə kafak- narman mine nipiraovin,
 pəh tukharkun nini-ərhavyen nəgkiarien kafak.
 19 Yo jakor nimtətien tiksin ye napuə mine ye tokrei tanə:
 Nitə tukraiye, nap tukruək, nehenap tukramənah.
 20 Mirh tukripis, makuə tukrəwhao rəmhen kin nitə;
 kwasig ikin, Nipig Ehuə Pik kape Yermaru tukruə.
 21 Ye nipig a, narmamə yamə mine kasokrən kin Yo, Kughen Yermaru, Yo jakvəh miragh əriə.” ’”

(Joel 2:28-32)

Narmamə khapsaah kimnhani nəfrakisien ye Yesu

- 22 Kini Pita rimə, “!Kimiə nəmə Isrel! Taksətərig kin nəgkiarien e. Kimiə nakharkun huvə nimtətien minə pisin pisin yame Yesu rimnor ye nəsaninien kape Kughen, yame kimiə nimisəm. Narimnar minə e ramhajoun-pən mə Kughen e In e rimnher-pə kin Yesu ruə.
 23 Kughen rimirkun məkupən mə tukup In, kərəhu-pən In ye kwermimimə. Kini kimiə nimnhauh In misərəhu-pən In ye kwermi nəmə has minə, iriə kisəsik-pən In ye nai kamarkwao kin, mishopni.
 24 Mərig Kughen In rimirisin Yesu ye nəmhəyen kape nimhəyen, mor In rimragh min; meinai nimhəyen ripəh nəutənen mə to riraptərəkin tim tim Yesu.
 25 Rəmhen kin nəgkiarien kirik yame King Deved rimini kupən. Rimnəgkiar iran mamni mimə,
 “Nipig minə fam yakaməm Kughen ramarə kimru min.
 Nar kirik rirkək tukror yo yakmir.
 26 Ror pən, rikik ramagien pik mavəhsi haktə In.
 Kini rikik ramərinu meinai yakirkun mə Kughen tukrivəh miragh niprak.
 27 Mərig In ripəh nipəhyen yo mə jakaməmir rerin ye nəkwai nimir.
 Ripəh nipəhyen niprak ramətīt mapien, mərig in ai Yo, yemə rhakə kafan.
 28 In rimnhajoun ta swatuk kin yo;
 yame tuk nivənen mamarə huvə, kini mor yo rikik ramagien. Mərig in ai In ramarə kimru min.’”
 (Sam 16:8-11)
 29 Kini Pita rimə, “Yo minə tiksin, jakhoprai-pre nəgkiarien e kimi əmiə. Kaha kapətawə a, King Deved, ruamhə ta tu, kiminim in. Təwk iran raməmir imətawə ikin maməmir təvir.
 30 In profet kirik kape Kughen, kini rimirkun mə Kughen rimirpen ta mə kwənərəus kirik kafan tukruə min yermaru kirik rəmhen kin In.
 31 Deved rimnəm nar a tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. In rimini mə Kristo, yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin, In tukror ramragh min ye nimhəyen, kini tukripəh nipəhyen nanmin kafan raməmir rerin ye nəkwai nimir, kini nipran tukrəpəh nimətətien.
 32 Kughen rimnor Yesu ramragh min. Kini kimawə fam yimisəm kin nimirimawə, mamhani-ərhav nar a.
 33 Kughen e In Rimni, in rimivəhsi haktə Yesu mə tukrəkwtə ye nikarin, mivəhsipən Nanmin Rhakə kimin, rəmhen kin yame rimirpen ta kupən. Kini narimnar yame nakasəm mine yame nakasərig, Nanmin Rhakə ramor kimi ətawə.
 34 King Deved in rimipəh nivənen ye neai, mərig in əmə rimini nəgkiarien e mə,

“ Kughen Yermaru rĭmini-pĕn tuk Yermaru kafak mĭmĕ,

“Ĕkwĕtĕ-pĕn ye kwermĭk matuk

³⁵ Meriaji nĭpĭg jakor Ik takehuĕ ye tĭkmĭr kafam mĭnĕ.” ’ ’ ”

(Sam 110:1)

³⁶ Kĭni Pita rĭrĭpĭn mĭmĕ, “Pĕh kĭtawĕ nĕmĕ Isrel, tukharkun huvĕ mĕ Yesu e nĭmĭsĕsik-pĕn In ye nai kamarkwao kĭn In a Kughen rĭmnor In mĕ In Yermaru kapĕtawĕ, mĭne Kristo mĭn.”

³⁷ Pita ramĕgkiar mĕkneikĭn, rĭkiriĕ rĕrhakis. Aikĭn, kĭsaiyoh Pita mĭne aposol mĭnĕ mhamĕ, “Yo mĭnĕ tĭksĭn ?jakshawor-pĕn iran mĭne?”

³⁸ Kĭni Pita rĭmini-pĕn tuk ĕriĕ mĭmĕ, “Kĭmiĕ taksarar ye nĕrĭgien kapĕmiĕ tuk norien hah kapĕmiĕ, kĭni mĭsor baptaes ye nhag Yesu Kristo, mĭsarakikĭn tĕvhagĕ hah, pĕh Kughen tukrĭvĕhsi-pre nĭhuvĕyen a Nanmĭn Rhakĕ kĭmi ĕmiĕ.

³⁹ Kughen rĭmĭrpen ta ĕmiĕ mĭne kwajikovĕ mĭnĕ kapĕmiĕ, mĭne mukupmiĕ mĭnĕ yamĕ mĭne tukpihauĕ. Nĭrpenien e ramĕmĭr ye narmamĕ yamĕ mĭne Kughen Yermaru rĭmnokrĕn kĭn ĕriĕ.”

⁴⁰ Kĭni Pita rĭmini-ĕrhav mĭn nĕgkiarien rĭpsaah kĭmi ĕriĕ mamĕgkiar skai kĭmi ĕriĕ mĭmĕ, “!Takasĕkeikei mĭsĕta ye nĕmĕ hah yamĕ mĭne kĭsarĕ ye tokrei tanĕ ai taktakun, pĕh Kughen tukrĭpĕh nĭvĕhsi-preyen narpĭnien kĭmi ĕmiĕ!”

⁴¹ Kĭni narmamĕ yamĕ mĭne kĭmnhani nĕfrakisien iran, kĭmĭsor baptaes. Ye nĭpĭg a, narmamĕ rĕmhen kĭn tri taosen kĭmnhauĕ mhakwasĭg kĭn narmamĕ yame mĭnĕ kĭshatĕtĕ ye Yesu.

Norien kape narmamĕ yamĕ mĭne kĭshatĕtĕ ye Yesu

⁴² Nĭpĭg mĭnĕ fam narmamĕ yamĕ mĭne kĭshatĕtĕ ye Yesu kasarĕ kirikianĕ mĭsĕtĕrĭg kĭn nĕvhagien kape aposol mĭnĕ, mamhavĕh Nĕvĭginien Rhakĕ†, mĭsĕhuak. Rĭkiriĕ rĭskai mĕ tukasĕkeikei mĭsor narĭmnar mĭnĕ a.

⁴³ Kĭni Kughen rĭvĕhsi-pĕn nehuĕyen kĭmi aposol mĭnĕ tuk norien nĭmtĕtien rĭpsaah. Narmamĕ kĭsĕm kĭsakur pĭk kĭn.

⁴⁴ Narmamĕ yamĕ mĭne kĭshatĕtĕ ye Yesu, nĭpĭg mĭnĕ fam kasofugin kirikianĕ. Iriĕ fam rĭkiriĕ ragien tuk nĕvraiĕyen kapĕriĕ nautĕ kĭmi iriĕ mĭnĕ tĭksĭn,

⁴⁵ rĕmhen kĭn tukmĕ yermamĕ kirik kafan nar kirik rĭrkĕk, kĭni kirik rĕvrai kafan nautĕ, mĭvĕh mane iran, kĭni masitu iran.

⁴⁶ Nĭpĭg mĭnĕ fam iriĕ kasofugin ye Nimĕ Ehuĕ kape Kughen, rĭkiriĕ kirikianĕ. Kasĕvĭgin ye nĕkwai nimĕ kapĕriĕ, mamhavĕh Nĕvĭginien Rhakĕ rĕmhen kĭn Yesu rĭmini. Nĭpĭg mĭnĕ fam, nĕrĭgien kapĕriĕ reiwaiyu, kĭni masagien,

⁴⁷ masĕgnĕgin Kughen. Kĭni narmamĕ kamhani vivi ĕriĕ tuk norien kapĕriĕ. Kĭni nĭpĭg mĭnĕ fam Kughen ravĕh mĭragh narmamĕ mamofugin ĕriĕ ye kwhen kapĕriĕ.

3

Yermamĕ yame nĭhun raha, rĕhekĭmter meriwĕk

¹ Nĭpĭg kirik, ye nĭpĭg kape nĕhuakien, ye tri klok yenaiyu, Pita mĭnĕ Jon iriu kĭmiweriwĕk mĭravĕn ye nĕkwai Nimĕ Ehuĕ kape Kughen.

² Yermamĕ kirik ramĕmĭr aikĭn, nĭhun rahas rĭmnor hanĕ. Nĭpĭg mĭnĕ fam in mĭnĕ tĭksĭn kharĕh in mamhavĕn ye kwĕruĕ kape Nimĕ Ehuĕ kape Kughen. Kwĕruĕ a kamni kĭmĕ “Rhuvĕ pĭk.” In ramawĕ-pĕn kĭn mane kĭmi narmamĕ yamĕ mĭne kĭsauru-pĕn ye nĕkwai nimĕ.

³ Nĭpĭg in rĕm Pita mĭne Jon kaweriwĕk mĭravĕn mĕ tukwauru-pĕn ye nĕkwai nimĕ, in rĭmnaiyoh ĕriu kĭn mane.

2:36: Wok 5:30-31 **2:39:** Aes 57:19 **2:41:** Wok 2:47; 4:4 † **2:42:** Nĕvĭginien Rhakĕ, uĕ Lodsapa: Nĭpĭg Yesu ramĕvĭgin infamien iriĕ kafan narmamĕ mĭnĕ, In mĭni-pĕn tuk ĕriĕ mĕ tukhawĕh nĕvĭginien mĕknakĭn, rĭkiriĕ tukramĕsik In. **2:42:** Wok 20:7 **2:44:** Wok 4:32-35 **2:47:** Wok 6:7; 11:21

⁴ Aikin, Pita mine Jon kwarha-pən mwəm kwən a. Kini Pita rini-pən tuk kwən a mīmə, “Arha-pə atuatur məm əmru.”

⁵ In rarha-pən məm əriu, rikin rəsik mə tikrivəh mane kirik.

⁶ Mərig Pita rini-pən tukun mīmə, “Yo, kafak mane* rirkək. Mərig nar kirik yame yo yakavəh, jakvəhsi-pre kimik. Ye nhag Yesu Kristo, yemə Nasaret, yakamni-pre tuk ik mə takhekimter məriwək.”

⁷ Kini Pita rivəh kwermīn matuk, masitu iran mə tukrərer, taktəkun əmə nihun mir kirahuvə.

⁸ Rivia haktə, məriwək mamavən. Mamkwasig kīn əriu, irisir mirhauru-pən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. In rimnəriwək, mavihaktə-vihaktə, maməgnəgin Kughen.

⁹ Kini narmamə fam kisəm kwən a raməriwək, maməgnəgin Kughen,

¹⁰ kharkun mə kwən ai nīpig m-fam ramawə kīn mane ye kwəruə ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kisakur pik tuk kwən a.

¹¹ Kwən a ramrəh tim tim hanə kwermi Pita mine Jon, narmamə kimisəm, kisakur pik kīn, misaiyu mhauə a karharer ikin, ye kwənmhaan kirik kamni kimə Vranda kape King Solomon.

¹² Kini Pita rəm narmamə minə a, mīni-pən tuk əria mīmə, “Nəmə Isrel. ?Rhawor naksakur pik kīn nar e? ?Rhawor naksətamə pik irəmru? ?Kimiə nakhamə ta kimru yerpirig kīni mirarkun nor-huvəyen yermamə e raməriwək ye nəsaninien əmə kapəmru uə? !Nikam!

¹³ Kughen kape kaha minə tu, Ebrahim mine Aesak mine Jakob, In a rimnor nar e. In pisin əmə rimivəh-si haktə yor atuə kīn kafan e Yesu. In e Yesu əmə e nimnhavəhsi-pən In rərer ye nīmri namasur minə kape gavman. Ye nīpig ai, Paelat rimnamni pawk mə tukririsin In, mərig nimisəkeikei kimi Paelat mə tukhopni In.†

¹⁴ Nakwənhaukrekin-pən nimetaimiə kimi Yesu e yame ratuatur mamərhakə, kīni misaiyoh Paelat mə tukririsin əmə yermamə kirik yame ramhopni yermamə.

¹⁵ Ye nərigien a, kimiə nimishopni yermamə a in nuknei nīmraghien. Mərig kwasig ikin, Kughen rimnor In rimragh mīn. Kini kimawə yimisəm mamhani-ərhav mhamə nar a in nəfrakisien.

¹⁶ Kwən e kimiə nakasəm mharkun in, in rinəsanin meinai kimawə yakshatətə ye Yesu. In nəsaninien kape Yesu, mine nhatətəyen yame Kughen rimivəhsi-pə kimi əmawə yame rimnor huvə yermamə e, kimiə nakasəm.

¹⁷ “Yo minə tiksīn, yakirkun mə nīmisor narimnar minə e kimiə namehuə kapəmiə minə ye nətəwaoyen kapəmiə.

¹⁸ Ror pən, nəgkiarien yame Kughen rimini kupən, ruauə minor nəfrakisien kīn. Nəgkiarien kape profet kafan minə kupən rimini ta mīmə kafan Kristo tukraməkeikei mamərig nəmhəyen.

¹⁹ !Eh! Kimiə takasəkeikei misasar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə. Kini mhakwasig kīn Kughen, pəh In tukrivəhsi ta narpinien kape təvhagə hah kapəmiə kīni mətū-pən əmiə imei nāpisien.

²⁰ Kini In tukrher-pə mīn kīn Kristo tukrirerig-pə mīn, yame Kughen rimirpen ta kupən. Yakamni Kristo e, Yesu.

²¹ Mərig Yesu tukraməmīr ye neai meriaji nīpig yame Kughen tukror huvə narimnar fam rəmhen kīn yame Kughen rimini ta tuk profet rhakə kafan minə kupən,

²² meinai Moses rimini mīmə,

“Kughen Yermaru tukrivəh-si haktə profet kirik kapəmiə rəmhen kīn yo. Profet a in kimiə kirik; takasəkeikei masətərig huvə kīn nəgkiarien kafan misor nəkwān.

3:4: Wok 14:9 * **3:6:** Pita rimə, “Silva mine gol rirkək tuk yo,” mərig nīpran rimə, “Kafak mane rirkək.” **3:6:** Wok 4:10; 16:18 † **3:13:** Swatur pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarien ye v. 13: “nimnhani-pən hah in tuk Paelat.”
3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Wok 2:23 **3:17:** Luk 23:34; 1 Tim 1:13 **3:19:** Wok 2:38

23 Narmamə yamə mine khapəh nisətərigien kin nəgkiarien kafan, Kughen tukror narpinien ehuə kimi əriə.’ ” *(Dut 18:15-16)*

24 Kini Pita rirpĭn nəgkiarien mĭmə, “Kini profet minə min tiksĭn kimnhani min nəgkiarien a. Ririkakun ye Profet Samuel, muə meriaji-pə ai taktəkun. Mərig iriə kasəgkiar kin narĭmnar minə ai taktəkun.

25 Nirpenien yame Kughen rĭmini kupən tuk profet kafan minə, promes a kapəmiə. Kimiə naksəmir ye promes yame Kughen rĭmini ta tuk kaha minə kapəmiə kupən. Nəgkiarien yame Kughen rĭmivəhsi-pən kimi Ebrahim mĭmə, “‘Kwənərəus kafam tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi narmamə fam ye tanĭmtanə.’ *(Jen 22:18)*

26 “Rəri-pən nəgkiarien a, Kughen rĭmnher-pə kin Yesu, yor atuə kin kafan, kimi əmiə tuk nivəhsi-preyen nihuvəyen kimi əmiə məkupən, mĭmə taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah.”

4

1 Pita mine Jon kawəgkiar hanə kimi narmamə, kini pris minə, mine yamehuə kape mobael yamə mine kasarha tuk Nimə ehuə kape Kughen, mine Sadusi minə, khauə mhatərhav-pə.

2 Iriə, niemha rhai pĭk əriə meinai iriu kimĭraniərhav-pən tuk narmamə mə Yesu rĭmamhə mĭmragh min mor swatuk mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə.

3 Məkneikin, kharaptərəkĭn əriu, mərig rĭnenaiyu ta, kini kharəhsi-pən əriu ye kalabus mhamə tikəni rikwamer kin tuksəm əpu əriu.

4 Kini mərig, narmamə khapsaah kisərig nəgkiarien kapəriu, mamhani nəfrakisien iran. Nəməhuak minə kimnhapsaah, iriə fam rapita faef taosen.

Pita mine Jon kawərer ye nĭmri kaonsel

5 Kəni rikwamer kin, namehuə minə kape nəmə Isrel, mine nəwharu minə kapəriə minə, mine namhajoun kape loa kape Moses, kimisofugin apa Jerusalem.

6 Misofugin iriə hae pris kapəriə, nhagin a Anas, mine Kaeafas, mine Jon, mine Aleksandra, mine narmamə tiksĭn yame iriə kwənərəus kape hae pris.

7 Misor Pita mine Jon kawərer ye nĭmriə, misaiyoh əriu mhamə, “?Nakaravəh nhag pa e mawor huvə yermamə e kin?”

8 Aikin, Nanmin Rhakə reiwaiyu-pən ye Pita. Kini Pita rĭni-pən tuk əriə mĭmə, “Namehuə kape nəmə Isrel, mine nəhuaru minə,

9 tukmə ror kimiə naksarkut mə taksarhakĭn-pə ru irəmru mə kwən yame nihun rĭmnahas rĭmivəh hiə nihuvəyen- mə yimĭwhawor-pən iran mine mawor huvə nihun.

10 Kini kimiə nəmə Isrel minə fam takasəkeikei mharkun mə kwən e yame nihun ruahuvə ta, ramərer əkupən irəmiə ye nəsanĭnien əmə ye nhag Yesu Kristo, yemə Nasaret. In e Yesu yame kimiə nĭmisəsik-pən In ye nai kamarkwao kin. In rĭmhə, mərig Kughen rĭmivəh mĭragh min In.

11 Yesu a In a Nəkwəkwə kape Kughen rĭmini ta mĭmə, “‘Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkĭnien nĭmə kimĭsarakikin, mərig Kughen rĭmnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkĭr məkupən.’ *(Sam 118:22)*

12 “Kini yermamə kirik rĭrkək ye tokrei tanə e yame rĭrkun nivəh-mĭraghien ətawə, meinai Kughen tukraməkeikei mĭvəh mĭragh ətawə ye nhag Yesu Kristo pisĭn əmə.”

13 Narmamə kape kaonsel minə kimĭsəm mə Pita mine Jon yermamə apnapig mir əmə, kimĭrapəh nĭwor-pawk-ien skul, mərig kimĭwətgha kin nəgkiarien. Kini iriə kisakur kin nĭrkunien kapəriu, kini mharkun mə iriu kimĭwəriwak irisir Yesu.

14 Kini iriə to khapəh nhaniyen nar kirik mərig in ai kimisəm yermamə a yame nihun ruahuvə ta, ramərer ye nimiria.

15 Kini iriə khani-pən tuk ərisir mhamə irisir tukrhap a ye kwənmhaan kape kaonsel pəh iriə əmə tuksəgkiar.

16 Kini iriə kimnhani tuk əriə minə mhamə, “?Tukshawor nar mir a? Nəmə Jerusalem kwənharkun ta norien a nar mir a kimiwor ye kwən a. In rehuə pik; kitawə to khapəh nhaniyen mə neikuəyen.

17 Pəh khani-əhu nəvsaoyen kin, kini misor kwirig kimi nar mir a mə tukripəh niri-ninien nhag Yesu.”

18 Kini ai, narmamə kape kaonsel minə kisokrən kin Pita mine Jon mə tukravən min imə. Kini mhani-əhu əriu mə tukripəh min niranien nhag Yesu, mine niwhajounien narmamə kin.

19 Kini iriu krəni-pən tuk əriə mirəmə, “Nikam. Kimiə taksəkir mə ratuatuk ye nimir Kughen mə jakwor nəkwai Kughen, uə mə jakwor nəkwaimiə.

20 Mərig kimru jakrapəh niwapnapigien. Kimru jakawəkeikei mirəni-ərhav narimnar a yame kimru yimwəm ye nimirru, mine yame yimwərig kin nimatirgimru.”

21 Kini kaonsel rimini-pən min tuk Pita mine Jon mə iriə tukhavəhsi-pən narpinien kirik kimi əriu tukmə iriu kawəkeikei mə tukarani-ərhav Yesu kimi narmamə; kini tuksher yerhav kin əriu. Kimisher yerhav kin əriu meinai kwəseinein mə tukshawor əriu. Kimnharkun mə narmamə apnapig minə rikiriə tukrimhə tukmə iriə khavəhsi-pən narpinien kimi əriu, meinai narmamə fam khavəh-si haktə Kughen tuk nimtətien yame rimnor

22 ye kwən a yame nihun rahas rimnor hanə meriaji-pə aitaktəkun, kini kafan newk rinapita ta foti.

Nəhuakien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu

23 Kaonsel a rher-yerhav kin Pita mine Jon kiravən, taktəkun əmə iriu kirarerig-pən min tuk kapəriu narmamə minə. Kini mawəvsao kin nəgkiarien kape jif pris minə mine nəhuaru minə kimi əriə.

24 Kini iriə kisərig nəgkiarien a, iriə m-fam khauə kirikianə misəhuak kimi Kughen mhani mhamə, “Kughen. Ik nimnor neai mine nimoptanə mine tahik, mine narimnar minə fam yame kasəmir ye tokrei tanə.

25 Kini kaha kapəməwə a Deved, yor atuə kin kafam, rimini-ərhav nəgkiarien e ye Nanmin Kafam mimə,

“?Rhawor nəmə tanimtanə minə niehmaa ramhai əriə?

?Rhawor narmamə minə a kamharai mhun mə tuksor nahasien minə e? Kamharai mhun təkun əmə nəgkiarien.

26 Namehuə kape tokrei tanə kasor apnəpenə tuk nuhyen,
mine namehuə minə khauə misofugin mamhani hah Kughen
kini mamhani hah min Kristo yame In rimirpen In.’ ”

(Sam 2:1-2)

27 Kini iriə mhamə, “Kughen, nəgkiarien e nəfrakis. Herod mine Ponjes Paelat mine nəmə Isrel, kimisofugin iriə nəmə tanə pisin pisin minə, mharai mhun nəgkiarien mə tukshopni Yesu, yame In kafam yor atuə yame nimirpen.

28 Kimnharai mhun nəgkiarien rəri-pən atuə yamə kafam nəgkiarien yame Ik nimini ta ye nəsaninien mine nirkunien kafam kupən.

29 Mərig Kughen, taktəkun ai, takaməkeikei mamərig nəgkiarien skai yame kamhani-pə tuk əməwə. Kimawə yor atuə kin kafam minə. Takaməkeikei masitu irəməwə mə kimawə jakhani-ərhav nəgkiarien kafam. Mə kimawə jaksətgah kin nini-ərhavyen nəgkiarien kafam.

³⁰ Takaməkeikei mərav-pə mhajoun nəsaninien kafam, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə, kini mor nīmṭətien pişin pişin ye nhag Yesu yame In kafam yor atuatuk.”

³¹ Kimisəhuak ta, nimə yame kimnasəmir ikin rikiu-kiu. Kini Nanmin Rhakə reiwaiyu-pən irəriə m-fam. Kasətgħa tuk nini-ərhav-yen nəgkiarien kape Kughen.

Norien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu

³² Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, rikiriə kirikianə əmə. Yermamə kirik to riṭəh niniyen mə, “Nar e kafak.” Tukmə nautə kirik, kapəriə m-fam.

³³ Nəgkiarien kape aposol minə, nanmin aikin. Kini iriə kimnhani-ərhav mhamə, “Yesu in Yermaru kapəṭawə. In rimimragħ min ye nimhəyen kafan.” Kini Kughen rivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə.

³⁴ Yermamə rirkək ye kwhen kapəriə yame kafan nautə rirkək, meinai narmamə yamə mine kapəriə aikin nimoptanə, uə kapəriə aikin nimə, kasəvrai mamhavəh mane iran,

³⁵ mhauə, mhavəhsi-pən kimi aposol minə. Kwasig ikin, aposol minə kisəwhai-pən mane a kimi narmamə m-fam yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, yamə mine kapəriə nar kirik rirkək.

³⁶ Kini kwən kirik, nhagin e Josef, in kwənərəus kape Livae, in rimnarha apa tanə kirik kamni kimə Saepiras. Aposol minə kimishen-pən min nhagin kirik mhamə, “Banabas.” (Niṭpran rimə, “Yermamə kape nəgkiar-vi-vi-yen.”)

³⁷ Kwən a rimnəvrai kafan nimoptanə, mivəh mane iran, muə mivəhsi-pən kimi aposol minə.

5

Ananaes mine Safaera

¹ Kwən kirik, Ananaes iriu kafan piahwaru, Safaera, iriu min kimiwor salem kin kapəriu nimoptanə.

² Kwən a rimivəh niṭpar mane muə mivəhsi-pən kimi aposol minə. Merkwaig kin niṭpərin mimə kafan. Kini kafan piahwaru rimirkun.

³ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “Ananaes. ?Nakhawor mameighan kin yarmhə e Setan raurə yerkim, kini ik mameikuə ye Nanmin Rhakə, mamraptərəkkin niṭpar mane yame nimivəh ye nimoptanə a?”

⁴ Kwasig ikin niṭpior salem kin nimoptanə a, kafam pişin əmə. Kini niṭpig nimnor salem kin, mane iran raməmir əmə ye kwermim. ?Mərig rhawor nakameikuə məkneikin? Pa rimə nakameikuə ye yermamə, mərig nakameikuə ye Kughen.”

⁵ Kini Ananaes rərig nəgkiarien a, taktəkun əmə risi-faktə meiwaiyu mowhan mimhə əgkəp. Kini narmamə kisərig, kisakur pik kin.

⁶ Kini nitamaruə minə tiksın khauə, mhauvrig əpis niṭpran, mharəh, mhatərhav, mhanim.

⁷ Kini aoa kisisər ruə mivən, Safaera, piahwaru kape kwən ai, ruə imə. Miṭpəh nirkunien mə kafan yerman ruamhə ta.

⁸ Kini Pita raiyoh-pən in mimə, “Takni-pə tuk yo mə, ?mane hanə əme e in e yame nimiravəh ye nimoptanə uə?” Kini pian a rini-pən tukun mimə, “Əhə. Mane hanəmei en.”

⁹ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “?Rhawor nakawor məknenkin? !Kimiru nimirəmə takwəvi niehmaa kape Kughen! ?Nakamərig narmamə kasəriwək mamhauə ye kwəruə? Iriə kwənhanim ta kafam yerman. !Kini iriə tukharəh min ik mhavən mhanim ik!”

¹⁰ Taktəkun əmə min, risi-faktə meiwaiyu mowhan a ye niṭhu Pita mimhə. Nitamaruə minə a khauə imə, misəm mə ruamhə min, kharəh mhatərhav mhavən, mhanim-pən min ye nikar yerman kafan.

11 Nəməhuak mīnə mīne narmamə mīn tīksin kisərig nəvsaoyen a, khagin pik.

Aposol mīnə kasor nīmtətien mīnə

12 Kini, aposol mīnə kimisor nīmtətien rīpsaah ye nīmri narmamə. Nīpig mīnə fam narmamə yamə mīne kamhani nəfrakisien ye Yesu kimisofugin apa kwənmhaan kirik apa ye Nīmə Ehuə kape Kughen, kamni kimə, “Vranda kape King Solomon.”

13 Narmamə yamə mīne khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu, kamhasiai pawk əriə mərig kamhagin kin nisofugin-pəniyen tuk əriə.

14 Kamhagin, mərig nīpig m-fam, narman mīne nīpiraovin khapsaah khauə mamhani nəfrakisien ye Yesu.

15 Aposol mīnə kimisor nīmtətien rīpsaah. Narmamə khapik kapəriə narmamə yamə mīne kamhamhə, mamhauə. Kini misərəhu-pən əriə ye təvheitə kapəriə ye nīkar swatuk mhapəh mhamə tukmə Pita rukrao ye swatuk, nanmīn tukrīrəh-pikin əriə tīksin, kisəsanin.

16 Kini narmamə khapsaah mīn yerkwānu mīnə ipakə tuk Jerusalem, kimnhapik narmamə yamə mīne kamhamhə, mīne yamə mīne nanmīn has raməmīr irəriə, mhapik əriə mhauə, kini aposol mīnə kisor huvə əriə.

Namehuə mīnə khavəhsi-pən aposol mīnə ye kalabus

17 Kini hae pris mīne in mīnə tīksin ye kwēn kape “Sadusi” kimisor tīmət kimi aposol mīnə.

18 Mīsasar mharaptərəkīn aposol mīnə, mharəhsi-pən əriə ye kalabus.

19 Kini yenaiyu, agelo kirik kape Kughen ruə məhitə ye kwəruə ye kalabus, mīkir əriə mhatərhav.

20 Mīni-pən tuk əriə mīmə, “Kimiə takhavən apa Nīmə Ehuə kape Kughen, misəvsao kin nīmraghien rerin kimi narmamə.”

21 Aikin, aposol mīnə kisor nəkwān. Yenpig-enpig əgkəp, khavən apa ye Nīmə Ehuə kape Kughen, misəwhag kimi narmamə.

Kimisərip aposol mīnə ye kot

Kini hae pris mīne in mīnə tīksin kisokrən kin nəwharu mīnə kape nəmə Isrel, khauə misofugin misəkwətə ye kaonsel kape nəmə Isrel. Kini mīsher nəgkiarien rīvən apa kalabus mə tukher-pə kin aposol mīnə mə tukhauə misərer ye nīmriəriə.

22 Mərig nīpig mobael mīnə kimnhavən apa ye kalabus, misəm mə aposol mīnə kwənharkək. Kharerig mhauə ye kaonsel, mamhani-əsah pən iran tuk əriə, mhamə,

23 “Yimnhavən apa ye kalabus, misəm yakhamə tapig rətapig tīm tīm. Kini mobael mīnə kape kalabus kasarha huvə tukun. Mərig nīpig yimishitə, misəm yermamə rirkək a imə.”

24 Yaməhuə kape mobael mīnə kape Nīmə Ehuə kape Kughen, mīne jif pris, kisərig nəgkiarien a, rukreikin kapəriə kapə, khani-pən tuk əriə mhamə, “?Naha nhagin tukruə mīn?”

25 Kini yermamə kirik ritərhav-pə, mīni-pən tuk əriə mīmə, “!Eh! !Narmamə mīnə e nīmnhapik-pən əriə ye kalabus, kwənhavən ta apa ye Nīmə Ehuə kape Kughen; masəvhag kimi narmamə apaikin!”

26 Məkneikin, yaməhuə kape mobael mīnə rīmīkir kafan narmamə mīnə, mhavən mhapik aposol mīnə mhauə. Mərig kimnhapəh nisəukəkinien əriə, meinai khamə ta tukmə kisəukəkin əriə, narmamə apnapig kisəsik əriə kin kapier apig.

27 Kimnhapik aposol mīnə, mhavən imə, mhani-pən mə tuksərer ye nīmri kaonsel. Kini hae pris rīmnaiyoh əriə mīmə,

28 “?Rhawor? Yakwənhani-pre ta mhamə takhapəh nhaniyen nhag kwən a Yesu. ? Mərig rhawor e kimiə naksor nəgkiarien kapəmīə rehuə e Jerusalem? Kini kimiə naksor narmamə kamhani mhamə kimawə yimishopni Yesu.”

²⁹ Aikin, Pita mine aposol minə khamə, “Kimawə jakasəkeikei misor nəkwai Kughen. Kimawə yakhapəh nisorien nəkwai yermamə.

³⁰ Kimiə nakwəsəsik-pən ta Yesu ye nai kamarkwao kin mishopni. Mərig Kughen kape kaha minə tu rimnor In rimragh min.

³¹ Kini Kughen rimivəhsi-haktə In ramkwətə ye nikarin matuk. Mə In Yemehuə, In Kristo kapətawə. Kughen rimnor məknakin mə tukror swatuk mə kitawə nəmə Isrel tukharkun nisararien ye nərigien kapətawə tuk təvhagə hah, kini In tukrirəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapətawə.

³² Yakamhani-ərhav nar a yame yiməsəm, mine Nanmin Rhakə yame Kughen rivəhsi-pə ta kimi narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen.”

³³ Narmamə kape kaonsel minə kisərig nəgkiarien a, nəgkiarien a raməvi pik niemhaa kapəriə, kini khamə aposol minə tukasəkeikei mhamhə.

³⁴ Kini iriə kirik, nhagin e Gamaliel, in Farisi kirik, in yemhajoun kirik kape Loa kape Moses, yame narmamə kamhasiai in, ramərer ye nimri kaonsel, mini-pən tuk mobael minə mimə, “Takhapik ta aposol minə mhatərhav.”

³⁵ Kini mini-pən tuk kaonsel mimə, “Kafak narmamə minə. Pəh kisərig huvə mə tukshawor-pən iran mine narimnə a.

³⁶ Pəh nien mə tu əgkap e, kwən e Tudas rimnarar, mamni-ərhav mimə in yamehuə kirik. Narmamə tiksın rəmhen kin fo hundred kimnhakwasig kin in. Mərig kimnhopni in, kəko rik rik kafan narmamə minə. Kwhen kafan ruirkək ta.

³⁷ Kwasig, Judas, yemə Galili, ritərhav-pə ye nipig gavman rimnaməvheikin narmamə minə. In min ravi narmamə kamhakwasig kin. Mərig kimnhopni min in, kəko rik rik kafan narmamə minə.

³⁸ In e ye nirkunien kafak: Pəh khapəh narmamə minə e. Mharisin əriə khatərhav. Nar a kasor, to kape yermamə əmə, tukrirəkək.

³⁹ Mərig tukmə rimasi-pən ye Kughen, keinein nini-əhuyen. Tukmə khani-əhu, tuksəm əmə mə kitawə Kughen kasotgoh.” Narmamə kape kaonsel minə kisərig, kiseighan kin kafan nəgkiarien.

⁴⁰ Kini kisokrən kin aposol minə khauə min imə. Khani-pən tuk mobael minə mə tuksərkis-ərkis əriə. Misəgkiar-pən skai kimi əriə mhamə tukhapəh nhani-min-ien nhag Yesu. Misher yerhav kin əriə.

⁴¹ Khatərhav ye kaonsel, aposol minə rikiriə ragien maməsik mə nar huvə kirik mə Kughen rimnəm-pən əriə mə iriə kisəmhen mə tuksərig nəmhəyen tuk nhaniyen nhag Yesu.

⁴² Nipig minə fam, khavən ye Nimə Ehuə kape Kughen, mine nimə apnapig minə, masəvhag kimi narmamə, mhani-ərhav Nəgkiarien Huvə, mhamə Yesu In Kristo yame Kughen rimirpen.

6

Kimnhavəh-si haktə dikon seven mə tuksasitu ye nəməhuak minə

¹ Kini ai, narmamə kape Yesu minə kamhapsaah. Iriə tiksın kwənərəus kape Isrel yamə mine kimnhasi-pən ye tanə pisin pisin; mərig iriə tiksın, kwənərəus kape Isrel yamə mine kasarə rerin Isrel. Kini yamə mine khasi-pən ye kantri pisin pisin minə kimnhani nikar yamə mine kasarə rerin apa Isrel, mhamə, “Nipig fam, nipig kaməwhai mane mine nəviginien, kipəh nisarha-huvəyen tuk nipiwəharu kapəməwə yamə mine khamhə-tan kin əriə.”

² Ror pən, aposol mīnə twelef kīmisokrən kīn narmamə kape Yesu mīnə khauə kīrikianə, mhani-pən tukəriə mhamə, “Kītawə mīnə tiksīn. Rīpəh nəmhenien mə jaksəpəh nīni-əravyen nəgkiarien kape Kughen mhauə misowhai əmə narīmnar*.”

³ Rhuvə mə takshajoun narmamə seven irəmiə yamə mīne Nanmīn Rhakə rukwar irəriə, kīni nīrkunien kapəriə rehuə. Pəh kīmawə jakhavəh-si haktə əriə tukasarha huvə tuk nar a;

⁴ kīni pəh kīmawə jakharkun nəhuakien mīne nīni-əravyen nəgkiarien kape Kughen.”

⁵ Kīsəriḡ nəgkiarien a aposol mīnə khani, rīkiriə ragien. Kīmīshajoun Steven, kwən kīrik yame kafan nhatətəyən rehuə, kīni Nanmīn Rhakə rukwar iran. Mīshajoun mīn Filip, mīne Prokoras, mīne Nikano, mīne Timon, mīne Pamenas, mīne Nikolas, yemə Antiok kīrik, yame rīmnapəh narəyən kape nəmə iman ikin, muə mīkwasiḡ kīn nəhuakien kape nəmə Isrel.

⁶ Kīni iriə khakīr nəmə mīnə a iriə seven, mhauə misərer ye nīmri aposol mīnə. Kīni aposol mīnə kasərəhu-pən kwermiriə ye kapərhiə kapə, misəhuak-pən irəriə.

⁷ Kīni narmamə kape Yesu kīmnhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen kīmi narmamə, kīni narmamə kape Yesu e Jerusalem kīmnhapsaah. Ye nəmə mīnə a, pris mīnə khapsaah kīmīshatətə ye Yesu.

Nəmə Isrel tiksīn kīmnharəh dikon a Steven mhavən ye kaonsel

⁸ Kīni Steven, in kwən kīrik yame Kughen rīvəhsi-pən nəsanīnien mīne nīhuvəyən kīmin, kīni in ramor pīk nīmətətien ye nīmri narmamə.

⁹ Məriḡ nəmə Isrel tiksīn kape nukwao kīrik kamni kīmə “Friman,” kasəməkīn Steven. Iriə a nəmə Saerin mīne nəmə Aleksandra, mīne nəmə Silisia mīne nəmə Tarki, kīmnhauə misotgoh kīmi Steven.

¹⁰ Məriḡ Nanmīn Rhakə rīvəhsi-pən nīrkunien kīmi Steven. Nīpīḡ in rəḡkiar, iriə to khapəh nisapitayən in.

¹¹ Kasəməkīn in, mhavən misərok narmamə tiksīn mhamə tukseikuə iran, mhamə iriə kīmīsəriḡ kwən a raməḡkiar has pən kīmi Moses mīne Kughen.

¹² Kīni nəgkiarien kapəriə rīmnor narmamə mīnə aikīn, mīne nəhuaru mīnə, mīne nəmhajoun kape loa kape Moses, kīsəməkīn mīn Steven. Kīmnhavən mharaptərəkīn in. Mharəh mhauə misərer ye nīmri kaonsel.

¹³ Mhakīr mīn narmamə tiksīn mhauə mə tukhani nəgkiarien eikuə ye Steven. Iriə kīmnhani mhamə, “Nīpīḡ mīnə m-fam kwən e ramni hah Nīmə Ehuə kape Kughen mīne Loa kape Moses.

¹⁴ Yīmīsəriḡ mīn ramni mīmə, ‘Yesu e, yemə Nasaret, tukratmətəḡ-ətəḡ Nīmə Ehuə kape Kughen, kīni mukreikīn narəyən yame Moses rīmnrəhu kīmi ətawə apa kupən.’ ”

¹⁵ Kamhani hah Steven, iriə fam yamə mīne kasəkwətə ye kaonsel kīmīsarha-pən mīsəm Steven meinai nīmri n rukreikīn məmhen kīn nīmri agelo.

7

Steven rhorpin nəgkiarien kape tikmīr mīnə kafan

¹ Kīni ai, hae pris raiyoh-pən Steven mīmə, “?Rhawor? ?Nəgkiarien e nəfrakisien?”

² Kīni Steven rīni-pən mīmə, “Tatə mīnə, mīne yo mīnə tiksīn, sətəriḡ kīn yo. Kughen yame yerpīriḡ In rīmauə tuk kaha kapətawə Ebrahim. Aikīn, Ebrahim rīmīpəh nīvənhanəyən marə apa ye tanə a Haran; məriḡ in ramarə hanə ye tanə apa Mesopotemia.

³ Kīni Kughen rīni-pən tukun mīmə, ‘Takapta ye kafam narmamə mīnə mīne rukwanu kafam, mīvən apa ye kwənmhan kīrik yame Yo jakhajoun kīn ik.’ *(Jen 12:1)*

* **6:2:** Nəwhaiyən narīmnar in wok kape dikon. Ye japta e, nīməhuak rīmivəh-si haktə dikon kupan mīnə iriə m-fam seven. **6:7:** Wok 2:41; 16:5 **6:10:** Luk 21:15

⁴ Mækneikin, Ebrahim rəta apa Koldia mivən marə apa Haran. Nipig ramarə aikin a, kini rimni rimhə, kini Kughen rikir in muə ye tanə e kitawə kisarə ikin mhauə miseriaji-pə ai taktəkun.

⁵ Ebrahim rimauə aikin, mərig Kughen ripəh hanə nərαιyen nimoptanə kirik kimin. Kafan nimoptanə rirkək pawk, mərig Kughen rimini ta mə tukripiaməkeikei mivəhsi-pən fam nimoptanə e kimin. Kini rimə, 'Nimoptanə fam e kafam mine kape kwənərəus kafam.' Mərig ye nipig a, Ebrahim, tini rirkək.

⁶ Nəgkiarrien yame Kughen rimini-pən tukun rimini mimə, 'Mərig kwənərəus kafam minə tukhavən misarə ye tanə pisin. Iriə yor atuə kin əmə kape nəmə ye tanə a. Tuksərik mitə əriə mhavən miseriaji newk fo hundred.

⁷ Mərig Yo, jakor narpinien kimi nəmə kasərik mitə əriə. Kini ai, kwənərəus kafam minə tuksəta ye tanə a, mharerig mhauə eikin e, misəhuak kimi Yo.' *(Jen 15:13,14)*

⁸ Kini Steven rirpin nəgkiarrien mimə, "Kughen rimirpen Ebrahim mimə In tukrarha huvə tuk əriə. Kini mini-pən tukun mə tukrəsip-pən nipikwarrien, ror nimtətien kin mə iriə narmamə kape Kughen. Ror pən, nipig Ebrahim rirəh kwajikovə kafan Aesak, kini ye nipig yame ror eit kin, rəsip-pən. Kwasig ikin, Jakob rəsip-pən kwajikovə kafan minə, iriə fam twelef yamə mine iriə kaha kapətawə."

Steven ramni hah nəmə Isrel mimə Kughen rimnher-pən pawk kin Josef, mərig kaha tu minə kape nəmə Isrel kimisəpəh in

⁹ Kini Steven rirpin mimə, "Kaha tu minə kapətawə kimisəməkin naorahiria e Josef, miseighan-pən kin in kimi nəmə Ijip mə tukror atuə kin kape nəmə Ijip. Mərig Kughen rimnarha huvə tukun,

¹⁰ kini mivəh miragh in ye narə-ororien kafan. Kini mivəhsi-pən nirkunien kimin. Nipig Josef rərer ye nimir yermaru kape nəmə Ijip, yermaru a rorkeikei in, mivəhsi-haktə in mimə in yamehuə kirik. Mə tukramarha huvə tuk nəmə Ijip mine nautə kafan.

¹¹ Nipig a, sweiwei ramuh nəmə Ijip mine Kenan. Kaha kapətawə minə, nəriə nəviginien rimirkək, kasərig raha.

¹² Kini mərig rimriə Jakob rərig mə nəviginien apa Ijip, kini rher-pən kin kaha kapətawə minə khavən aikin, in e nirikakunien kapəriə kimnhavən Ijip.

¹³ Kini, kwasig ikin, iriə khavən min, Josef rəsik əpu in kimi piauni minə. Kini yermaru kape nəmə Ijip rəm rirkun kwənərəus kape Josef.

¹⁴ Kini Josef rher-pən nəgkiarrien kimi rimni Jakob mine kafan minə tiksın tukhauə misarə iriə min. Iriə fam seventi faef.

¹⁵ Mækneikin Jakob rəsok pihui mivən apa Ijip. Kasarə mamhavən, in mine kaha kapətawə minə kimnhamhə aikin.

¹⁶ Kwasig ikin, kimirəh nikikriria kirerig khavən apa Sekem, kərəhu-pən əriə ye nəpag kapier yame Ebrahim ruivəh-ta nimirin tuk kwənərəus kape kwən a Hamor."

Steven ramni hah nəmə Isrel mimə Kughen rimnher-pən pawk kin Moses, mərig kaha tu minə kape nəmə Isrel kimisəpəh in

¹⁷ Kini Steven rarar mini min mimə, "Kimisarə mamhavən, ruə ye nipig yame nəgkiarrien yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Ebrahim tukruə mor nəfrakisien kin. Ye nipig a, kaha kapətawə minə kimnhauə mhapsaah apa Ijip.

¹⁸ Kimisarə mamhavən, yermamə pisin kirik yame reinein Josef ruə rəmhen kin yermaru kape nəmə Ijip.

¹⁹ In mamor has pən pik kimi kaha tu minə kapətawə mameikuə irəriə. Mamarkut kimi əriə mə tukmə kiseimək, misapitan kin kapəriə kwajikovə minə, pəh khamhə.

²⁰ “Ye nipig atuatur a, Moses rimnarha. Mor kwən huvə kin.* Rimni mine nisini kwerkwaig kin ye nəkwai nimə, mawarha huvə tukun mweriaji makuə kisisər.

²¹ Mərig nipig iriu kwapitan kin in mə tukrimhə, piakəskəh kape yermaru kape nəmə Ijip rəm in, kini mirəh mivən, mamrhi rəmhen kin tini atuatur.

²² Kini kimnhajoun in kin nirkunien kape nəmə Ijip. Kini in raməgkiar huvə, mamor nar huvə.

²³ “Kini nipig Moses kafan newk foti, rikin raməsik mə tukrivən məm narimnə iman e nəmə Isrel.

²⁴ Rarar mivən məm yemə Ijip kirik ramor aha-pən kimi yemə iman ikin kirik. Kini Moses rimavən, masitu ye yemə iman; mivəhsi-pən tai norien mhopni yemə Ijip ai.

²⁵ (Moses, rikin rimoh məta nəmə iman ikin tuksəm kharkun mə Kughen rimnher-pən kin in mə tukripik ta əriə ye nəmheyen yame kamor irəriə; mərig iriə kisəm, khapəh nharkunien).

²⁶ Kəni rikwamer kin, Moses ruə məm yemə Isrel mir kiraru karauh əriu minə. Kini in rivən mə tukrini-əhu əriu mimə, ‘!Ah! Kimiru piaumiru minə əmə. ?Nakwhawor mawor rahah irəmuru minə?’

²⁷ “Mərig əmə kwən e yame ramor hah kimi in kirik rəsua ta kin Moses mini-pən tukun mimə, ‘?Rhawor? ?Nakmə takarmaru irəməwə mivəhsi-pə narpinien kimi əməwə uə?’

²⁸ ?Nakmə takhopni min yo rəmhen kin yame nimnhopni yemə Ijip a e niəv uə?’ (*Eks 2:14*)

²⁹ Nipig Moses rərig nəgkiarien a, rigin, marar map. Map a Ijip mivən mamarə apa Midian rəmhen kin yepsipis kirik. Kini mirəh kwajikovə kafan mir aikin a.

³⁰ “Newk foti ruə mivən, nipig kirik, Moses rarar mivən apa ye tipəvsik ipakə tuk tukwas kirik kamni kimə ‘Sinae.’ Mivən aikin, məm nap ramuək ye kwaji nai kirik, kini agelo kirik kape Kughen ritərhav-pə tukun aikin.

³¹ Moses rəm rakur. Kini mivən ipakə tuk nai a mə tukrəm huvə. Məkneikin mərig nəgkiarien kape Kughen ramni mimə,

³² ‘Yo Kughen kape kafam kaha misir kupən: Ebrahim, mine Aesak, mine Jakob.’ (*Eks 3:6*) Moses rimnərig nəgkiarien a, rətəmnimin, migin pik kin nivag-pəniən.

³³ “Kini Kughen rini-pən tuk Moses mimə, ‘Moses. Takrəh-si ta sandel kafam, mərig in ai kwənmhan e nakamərer ikin in ramərhakə.

³⁴ Yo yaknəm ta mə kafak narmamə minə apa Ijip kasərig raha pik. Kini yakamərig mə kasasək; kini yakamuə mə jakpik-ta əriə ye nəmheyen kapəriə. Yuə. Yakamher-pən kin ik takrerig mivən apa Ijip.’ (*Eks 3:5, 7, 8, 10*)”

³⁵ Kini Steven rirpən mimə, “Moses e in e, yermamə e nəmə Isrel kimisəpəh miseinein in mhamə, ‘Ah. ?Nakmə takarmaru irəməwə mivəhsi-pə narpinien kimi əməwə uə?’ Mərig Kughen rimivəh-si haktə in mə tukrarmaru irəriə. Kughen rimnher-pə kin agelo yame rimitərhav-pə tuk Moses ye nai yame nap ramuək iran, mə tukrivəh-si haktə in mə in tukrarmaru irəriə, mivəh miragh əriə.

³⁶ Moses a rimnor nimtətien minə tiksın nipig rimnamkir nəmə Isrel misap-ta Ijip misəviəfugin ye tahik a kamni kimə Red Si†, mamhauə ye tipəvsik.

³⁷ “In e Moses min yame rimini-pən tuk nəmə Isrel mimə, ‘Kughen tukripivəh-si haktə profet kirik kapəmiə rəmhen kin yame rimivəh-si haktə yo. Profet a in kimie əmə kirik.’ (*Dut 18:15*)

³⁸ Moses əmə e in e rimnamarə iriə nəmə Isrel nipig kimiseriwək kirikianə ye tipəvsik. In rimnamarə iriə kaha tu minə kapətawə; ye nipig a agelo kirik kape Kughen rimauə məgkiar kimin ye tukwas e kamni kimə Sinae. Kini Kughen rimivəhsi-pən əmə nəgkiarien miragh kimin, mə tukruə mivəhsi-pə kimi ətawə.

* **7:20:** Swaturk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarien ye v. 20, in e, “Moses rimnarha, in kwajikovə huvə kirik ye nimri Kughen.” **7:20:** Eks 2:2 **7:21:** Eks 2:3-10 **7:24:** Eks 2:11-15 **7:29:** Eks 2:21-22; 18:3-4 **7:35:** Eks 2:14 † **7:36:** Red Si nipran rimə, “Tahik nuwig ripsaah aikin.” **7:36:** Eks 7:3; 14:21; Nam 14:33 **7:38:** Eks 19:3

39 “Mərig kaha mīnə kapətawə kimnhapəh nisorkеikeiyen mə tuksərig in. Mhapəh nisorkеikeiyen mə tukhakwasig kin. Ye nərigien kapəriə kimisorkeikei mə tukharerig-pən mīn apa Ijip.

40 Ror pən kimisəkeikei kimi Eron mamhani mahmə, ‘Ah. Takvhirəkin kapətawə tiksīn kughen, pəh iriə tukhakir ətawə. Mərig in a Moses e rimipik ta ətawə apa Ijip, mə tukhauə eikīn e, mərig kitawə khapəh nharkunien mə in hiə ai taktəkun.’ (Eks 32:1)

41 Kini ye nipig a, iriə kimnhavhirəkin nanmi kwaji kau kirik rəmhen kin kughen kirik kapəriə. Mhavən mhauh nar miragh mhavaan əru misəhuak-pən kimi kau a. Kini misor nəviginien ehuə kirik, rikiriə rimnagian tuk nar yame iriə kimnhavhirəkin.

42 Məkneikin, Kughen rukreikin-pən nimeitaan kimi əriə, meighan-pən kin əriə khavən misəhuak kimi kəmhau mīnə. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini ye nəkwəkwə kape profet mīnə mīmə,

“! Nəmə Isrel! Kimiə nimisarə ye tipəvsik kape newk foti, mamhauh nar miragh mhavaan əru tuk nəhuakien, ?mə naksəhuak-pə kin kimi Yo uə? !Nikam!

43 Nipig mīnə fam kimiə nakamharəh nimə tapolen yame kaməhuak kimi Kughen Yermaru ikin, mərig yerkimie naksəhuak kimi kughen eikuə e Molek, mamhavəh-si haktə nanmi kəmhau kape kughen kapəmie Refan. Nakhamə kughen mir e kapəmie.

Ror məkneikin, jakher-ərhav kin əmie takasarə apa isok,’ (Amos 5:25) takasarə apa Babilon, ye nikarin pən.”

Steven ramni mə nəmə Isrel kimiseinein niprai nəgkiarinen e “Nimə kape Kughen”

44 Kini Steven rarar mīni-pən tuk əriə mīmə, “Nipig kaha tu mīnə kapətawə kimnisarə ye tipəvsik, kapəriə kirik aikin nimə tapolen yame kaməhuak kimi Kughen ikin. Nimə a, Kughen rimini-pən tuk Moses mə tukrivhirəkin; kini Moses rimnor atuaturuk ye nirkunien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin.

45 Kwasig ikin, nipig Josua rimikir kaha kapətawə mīnə mhauə misəkota nəmə Kenan mharəhsi-ta tanə ye kwermiriə, iriə mharəh nimə tapolen a mhauə iriə min. Nimə tapolen a rimnəmir meriaji-pə nipig kape King Deved.

46 Kughen rimnorkeikei pik King Deved. Kini Deved rini-pən tuk Kughen mīmə, ‘Ik Kughen kape kaha tu Jakob. Takaməkeikei mipəh yakor nimə kirik kafam, pəh Ik takamarə ikin.’ (2 Saml 7:1-16)

47 Mərig nimə ai, King Deved rimipəh nivhirəkinien. Mərig King Solomon əmə e in rimivhirəkin.

48 Mərig Kughen, In yerpirig pik. Ripəh narəyen ye nimə yame yermamə əmə ravhirəkin. Rəmhen kin nəgkiarinen kape profet yame rimini mīmə,

49 “ ‘Kughen ramni mə “Yo yakamarmaru ye neai mīne tokrei tanə. ?Nakharkun mə taksor naha nimə yame Yo jakamarə ikin? ?Nakharkun mə taksor naha kwənmhan yame jakvən mapis ikin?

50 Hani-pə tuk Yo. ?Pa rimnor narimnar fam? Yo pisin əmə yimnor narimnar fam ye tokrei tanə.” ’ ’ ’ (Aes 66:2)

Steven ramni mə nəmə Isrel kimisəpəh profet mīnə fam yamə mīne Kughen rimnher-pə kin əriə

51 Kini Steven rarar mīni-pən tuk əriə mīmə, “! Ah! Kapəmie kapə riskai pik. Kapəmie nərigien rəpignap rəmhen kin nəmə khapəh nisəhuakien. Kimiə nakhapəh nisorkеikeiyen mə taksor nəkwai Kughen. Kimiə naksəmhen kin kaha kapəmie mīnə kupən. Nakasətapig əmə kin Nanmīn Rhakə nipig mīnə fam.

52 Profet mīnə kupən kimnhani-ərhav nəgkiarinen kape Kughen, mərig kaha kapəmie mīnə kimisor has pən kimi əriə fam. Mishopni mīnə profet mīnə kupən yamə mīne

kimnhani-ərhav kupən mə Yemə Atuatuk kape Kughen natukruə. Kini taktəkun ai kimiə min nakaseikuə mhakurao-pən ye nimetai Yemə Atuatuk a kini mhauh In mishopni.

⁵³ Kimiə nakwənharkun-ta Loa a kape Kughen yame agelo minə kwənhavəhəsi-pə ta, mərig kimiə nakhapəh nisorien nəkwan.”

Iriə kimisarkwhopni Steven

⁵⁴ Steven rimnəgkiar fam, narmamə kape kaonsel minə kimisərig, niemhaa rhai əriə, kasarkwəruə tukun.

⁵⁵ Mərig Steven, Nanmin kape Kughen rukwar iran. Kini in marha faktə apa ye neai, məm nikhakien kape Kughen; kini məm min Yesu ramkwətə ye nikarin matuk.

⁵⁶ Kini mini-pən tuk əriə mimə, “Səmru. Yakaməm napuə rimnəkwag, mə Ji Yermamə ramərer ye nikar Kughen matuk.”‡

⁵⁷ Kini namehuə kape kaonsel minə khasisigin nimətirgiriə kini misokrən iran. Misarar, iriə fam misaiyu mhauə tukun.

⁵⁸ Mharaptərakin in, mhaukəkin mhatərhav-pən apa yerkwənu mə tuksarkwhopni In. Kini narmamə yamə mine kimnhani hah Steven kimisəpəkiək ta kin sot kapəriə misəhipən kimi tamaruə kirik nhagin e Sol, kini ai misəsik Steven kin kapier apig.

⁵⁹ Kasəsik Steven kin kapier, raməhuak mamni mimə, “Yesu Yermaru, yakamərahupən nanmik ye kwermim.”§

⁶⁰ Mənimkur mokrən ehua mimə, “Yermaru, takpəh narpinien tai təvhagə has kapəriə.” Kini rimini fam nəgkiarien a, kini mimhə.

8

1-2 Kini Sol ramərer əmə rikin ragien mə iriə kimishopni Steven.

Sol ramuh nəməhuak minə

Kini nəməhuak minə tiksın khauə mharəh niprai Steven mharəh mhavən mhanim, kini misasək pik tukun. Ririkakun ye nipig a, Sol mine in minə tiksın kisarar masor ahas pən kimi nəməhuak minə apa Jerusalem. Misəkota əriə kisap mhavən misarə apa yerkwənu minə tiksın apa Judia mine Sameria. Mərig aposol minə əmə kisarə apa Jerusalem.

³ Mərig Sol ramarkut pik mə tukroriah nəməhuak minə. In mamvən ye nimə minə mampik yerhav narman mine nipiraovin yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu. Ripik əriə mivən mampik-pən əriə apa kalabus.

Dikon a Filip ramni ərhav Nəgkiarien Huvə apa Sameria

⁴ Mərig Sol mine kafan narmamə minə kimisəkota narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, kisaiyu kirikianə kirikianə, mhavən apa ikin minə mamhani-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Yesu.

⁵ Kini Filip rəsok-prah mivən yerkwənu kirik ye Sameria, kini maməvsao kin Kristo yame Kughen rimirpen.

⁶ Kini nəmə aikin kisərig, misəm mə Filip ramor nimtətien minə, khauə kirikianə misətərig huvə kin in.

⁷ Narmamə khapsaah, nanmin has minə kimisəta irəriə. Nipig kisəta irəriə, misətəpar. Mine narmamə yamə mine nikariə rəpou, mine yamə mine nihuriə rahas, iriə khapsaah khahuvə min.

⁸ Ror pən nəmə Sameria rikiriə ragien pik.

Saemon e ramor narimnar ye norien kape yarmhə minə

7:52: Mat 23:31 **7:55:** Sam 110:1 ‡ **7:56:** Daniel min rimnəm napuə rəkwaag, kini məm Ji Yermamə ramərer ye nikar Kughen. Əm-ru stori ye Daniel 7:13-14. § **7:59:** Yesu rərahupən nanmin ye kwermi Kughen ye Luk 23:46. **7:60:** Luk 23:34 **8:3:** Wok 9:1,13; 22:4; 26:9-11

⁹ Yerkwanu a, kwən kirik, nhagin e Saemon, nipig m-fam in ramor nimtätien ye norien kape yarmhə minə, ye nimri nəmə Sameria, kini kasəm kisakur pik kin. In ravəh-si haktə in mimə in yamehuə kirik.

¹⁰ Nəmə ikin, nəmapnapig minə, mine namehuə minə, iriə m-fam kasətərig kin in. Mamhani mhamə, “In ravəh nəsaninien a kamni kimə ‘Nisaninien kape Kughen.’ ”

¹¹ Iriə kimnhakwasig kin mərig in ai nipig ripsaah in ramor əriə kisakur kin nimtätien yamə mine in ramor.

¹² Mərig nipig kisərig Filip ruə mini-ərhav nəgkiarien kape Narmaruyen kape Kughen, mine nhag Yesu Kristo, khani nəfrakisien ye nəgkiarien a. Narman mine nipiraovin yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu, Filip ror baptaes irəriə.

¹³ Kini ai, Saemon min rini nəfrakisien ye Yesu; marar mivən kor baptaes iran. Ikin pukaa Filip ramvən ikin, Saemon rakwasig kin. Kini məm nimtätien yamə mine Filip rimnor ye nəsaninien kape Kughen kini rakur pik kin.

¹⁴ Nipig Aposol minə apa Jerusalem kisərig nəvsaoyen mə nəmə Sameria kamhani nəfrakisien ye nəgkiarien kape Kughen, kini iriə kisher-pən kin Pita mine Jon mə tukravən mwəm əriə.

¹⁵ Nipig kimiravən mratərhav-pən tuk əriə, iriu mwəhuak-pən ye nəmə minə e mə tukhavəh Nanmin kape Kughen.

¹⁶ (Mərig in apa kupən, kimnor baptaes əmə irəriə ye nhag Yesu Yermaru; mərig Nanmin Rhakə ripəh hanə neiwaiyu-pəniyen tuk əriə).

¹⁷ Kini Pita mine Jon kwərəhu-pən kwermiriu ye kaparia kapə, məkneikin iriə khavəh Nanmin kape Kughen.

¹⁸ Kini Saemon rimnəm mə Nanmin kape Kughen rimavən ye nimraghien kape narmamə nipig aposol mir a kwərəhu-pən əmə kwermiriu irəriə mwəhuak-pən irəriə, məkneikin Saemon ripik yerhav mane mə tukrivəhsi-pən kimi əriu

¹⁹ maməkeikei kimi əriu mimə, “Takravəhsi-pə min nirkunien en kimi yo. Pəh jakərəhu-pən kwermik ye narmamə, khavəh Nanmin kape Kughen.”

²⁰ Mərig Pita rəgkiar-pən skai kimin mimə, “!Mane en kafam tukraməkeikei mirkək kimiru min takravən ye nap ehuə! ?Nakmə nakirkun nivəhyen nimri nihuvəyen a yame Kughen ravhsi-pən apnapig əmə kimi narmamə uə?”

²¹ Tukor ik nakpəh norien norien minə e kapəməwə, meinai rikim rapəh natuatukien ye nimri Kughen.

²² Takaməkeikei marar ye nərigien kafam tuk təvhagə has, maiyoh Kughen pəh tukrəspir ik tuk nərigien has kafam.

²³ Yakaməm nipig minə fam nakəməkən narmamə, morkeikei əmə ik; norien has rimnəruk əutən ik.”

²⁴ Aikin, Saemon rini-pən tuk əriə məkeikei kimi əriə mimə, “Kimiru takwəhuak kimi Kughen tuk yo; mə jakpəh nivəhyen narpinien yame nakarani-pə tuk yo.”

²⁵ Aposol mir a kirani-ərhav fam nəgkiarien kape Yesu Yermaru, mine narimnar yame In rimnor, kini ai mwarar, mratərhav Sameria, mweriwək mrarerig miravən Jerusalem. Nipig kiravən, mirani-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen apa yerkwanu minə kape nəmə Sameria.

Filip rimnəgkiar iriu yemə Itiopia kirik

²⁶ Nipig kirik, agelo kirik kape Kughen reiwaiyu-pə tuk Filip mini-pən tukun mimə, “Takhekimter, məri-pən swatuk e ye tipəvsik, yame ripsis e Jerusalem muə mipis apa Gasa.”

²⁷ Aikin, Filip rhekimter məriwək mamvən. Məm yamehuə kirik kape pianehuə kape nəmə Itiopia, nhagin a Kandas. Kwən a in Yunik* kirik; in ramarha huvə tuk mane kape pianehuə ai. In ruavən ta apa Jerusalem minəhuak.

²⁸ Rimavən məhuak-ta apa Jerusalem, mīrerig minamvən apa iman ikin. Mamkwətə ye nar kirik kamni kimə “kat” yame hos ravi. Mamkwətə maməvheikin nəkwəkwə yame Profet Aesea rimirai.

²⁹ Kini Nanmīn Rhakə ruvən ye Filip mīmə, “Takvən məriwək ipakə tuk kat a.”

³⁰ Məkneikin, Filip raiyu mivən ipakə tukun, kini məm kwən a raməvheikin nəkwəkwə yame Profet Aesea rimirai. Kini Filip raiyoh-pən in mīmə, “Yamehuə. ?Nakirkun nīprai nəgkiarien e nakaməvheikin uə nīkam?”

³¹ Kini yamehuə a rimə, “Tukmə yermamə kirik rhoprai-pə kimi yo, jakirkun.” Kini raiyoh-pən Filip mə tukrat-pən ye kat məkwətə iriu min.

³² Nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame kwən a raməvheikin mamni mīmə, “In rəmhen kin sipsip kirik, kimirəh khopni.

Məmhen kin kwaji sipsip əmə kirik yame rapəh nasəkien nīpig kimnəkis nīmrin
Mərig in rapəh nəgkiarien.

³³ Kimnor naurisien kim in, kīvəhsi-pən narpinien kirik kimin yame rīpəh natuatukien.

Kafan kwajikovə rirkək, mərig in ai kīvəhsi-ta nīmraghien kafan ye tokrei tanə e.”

(Aesea 53:7-8)

³⁴ Kini yamehuə a raiyoh Filip mə, “?Profet e raməvsao kin pa nhagin? ?Raməvsao atuk kin in, uə raməvsao kin yermamə pisin kirik?”

³⁵ Kini Filip rimirikakun ye nəgkiarien kirikianə əmə yame rinaməvheikin minamni-pən Nəgkiarien Huvə kape Yesu kimin.

³⁶ Iriu kwəri swatuk a, mīrauə mwəm nu kirik, kini yamehuə a rini-pən tuk Filip mīmə, “Əm-ru nu apa. ?To nakor baptaes irak eikin e uə nīkam?”

³⁷ Kini Filip rini-pən tukun mīmə, “Tukmə nakhatətə ye Yesu, yerkim m-fam, nakirkun norien baptaes.”

Kini in rini-pən tuk Filip mīmə, “Yo yakamni nəfrakisien ye Yesu mə In Ji Kughen.”

³⁸ Məkneikin rini-əhu kat a, kini mweiwaiyu iriu Filip, kini Filip ror baptaes iran.

³⁹ Kweiwaiyu mwərer mīn ye tame nu, məkneikin Nanmīn kape Kughen rīvəh-si ta Filip kini yamehuə a rīpəh mīn nəmien, marar aikin a, məri swatuk mamvən, rikin ragien.

⁴⁰ Mərig Filip rakur məm ramərer apa yerkwanu a Asdod. Kini mivən apa yerkwanu minə mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Yesu, mivən mivən meriaji-pən apa Sisaria.

9

Sol rimnamvən apa Damaskes məm Yesu ye swatuk

¹ Ye nīpig a, Sol rimnamni has hanə narmamə kape Yesu minə mə tukraməkeikei mhopni əriə. Marar, mivən məm hae pris

² maiyoh-pən in mə tukrirai nəkwəkwə kirik rīvən kimi nəmə Isrel apa Damaskes, mīmə tukmə ruvən aikin məm narmamə kisəri-pən Swatuk kape Yesu, nar apnapig narman uə nīpiraovin, tukriraptərəkən əriə, mīpik əriə mhauə apa Jerusalem.

³ Nīpig Sol ruavən ipakə tuk Damaskes, taktəkun əmə rəm nikhakien risi-pən ye napuə məsia-pen in.

⁴ In rimamir, mərig nəgkiarien kirik ramni mīmə, “!Sol! !Sol! ?Rhawor nakamor ahah pə məkneikin kimi Yo?”

⁵ Kini Sol rini-pən tukun mīmə, “Yermaru. ?Ik pa en?” Kini In rini-pən tukun mə, “Yo Yesu e, yame ik nakamor ahah pə kimi Yo.

* **8:27:** “Yunik” in yamehuə kirik, kimnərai rəmhen kin pukəh kərai; tamə ror wok ipakə tuk kwīn, məm, morkeikei, moriah in. **8:37:** Wok 10:47 **8:40:** Wok 21:8 **9:1:** Wok 8:3

⁶ Mərig takhekimter, mivən apa yerkwānu. Aikin en, tukni-pre tuk ik mə takhawor-pən iran mīne.”

⁷ Narmamə yamə mīne kamhakwasig kin Sol kasərer, kisakur pik, misapnapig meinai kisərig pawk nəgkiarien a, mərig khapəh nisəmien yermamə kirik.

⁸ Kini Sol rhekimter mīn, mərha, məm ripəh nəmien nar. Ror pən khavəh kwermīn mhakir in mhavən apa Damaskes.

⁹ Kini raməmir nipig kisisə, nimirin ripəh narhayen, mipəh nəviginien, kini mipəh ninimien nar kirik.

¹⁰ Kini yermamə kirik kape Yesu ramarə apa Damaskes, nhagin e Ananaeas. Yesu Yermaru rimnokrən kin ye nəmrərhavyen kirik mīmə, “Ananaeas.” Kini Ananaeas rimə, “O-o, Yermaru.”

¹¹ Kini Yesu Yermaru rini-pən tukun mīmə, “Takəri-pən swatuk a kamni kimə ‘Raturatuk’ mivən mauru-pən imei Judas maiyoh kin yemə Tasas kirik nhagin e Sol. Taktəkun ai in raməhuak.

¹² In rimnəm nəmrərhavyen kirik məm mīmə ik nakvən ye nəkwai nimə a mamərhupən kwermim iran mə nimirin tukrihuvə mīn.”

¹³ Kini Ananaeas rini-pən tukun mīmə, “Yermaru. Narmamə khapsaah kwəsəvsao-ta kimi yo kin kwən en. Mamhani-ərhav norien has kafan yame in ramor-pən kimi narmamə yamə mīne kashatətə iram apa Jerusalem.

¹⁴ Kini in ruauə ta eikin e, jif pris mīnə kwəseighan-ta kin mə in tukriaptərəkīn narmamə mīnə e kasəhuak kimik.”

¹⁵ Mərig Yesu Yermaru rini-pən tukun mīmə, “Yuvən. Yo yakwirpen ta in mə in tukri-ni-ərhav nhagik kimi narmamə ye tanə pisin pisin mīnə, mīne namehuə mīnə, mīne nəmə Isrel mīn.

¹⁶ Kini Yo jakpihajoun in mə tukraməkeikei mivəh nəmhəyen tuk nhagik.”

¹⁷ Məkneikin, Ananaeas rivən ye nəkwai nimə a. Mərəhu-pən kwermīn ye Sol mīmə, “Piak Sol, Yesu Yermaru rimnher-pə kin yo eikin e mə jakuə mor huvə mīn nimirin, kini pəh Nanmīn Rhakə rukwar iram. In e Yesu yame In rimitərhav-pə tuk ik ye swatuk nipig nimnamuə eikin e.”

¹⁸ Taktəkun əmə, nar kirik rəmhen kin niriğəvi kəmam rier ta ye nimir Sol, kini in rarha mīn məm nar. Kini ye nipig a kor mīn baptaes iran.

¹⁹ Kini məvigin ta, marə mivəh mīn nəsaninien.

Sol ramniərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen apa Damaskes

Kini Sol rarə mīn nipig tiksīn apa Damaskes iriə narmamə kape Yesu mīnə.

²⁰ Kini nipig ruauə Damaskes, mivən ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, mamni-ərhav mə Yesu in Ji Kughen.

²¹ Aikin, narmamə kisərig kisakur pik kin mhamə, “Ah. ?Rhawor? Kwən a in apa kupən in rimnamuh nəmə Jerusalem yamə mīne kamhani nəfrakisien ye Yesu. Khamə ta mə ramuə mīn eikin e mə tukripik narmamə kape Yesu mīnə, mivən kimi jif pris.”

²² Mərig nəgkiarien kape Sol ramhaktə mamskai mapita nəgkiarien kape nəmə Isrel. Mamhajoun huvə mə Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen.

²³ Sol ramni-ərhav Yesu, nəmə Isrel kamharai mhun nəgkiarien mə tukshopni in,

²⁴ mərig Sol ruirkun ta nərigien kapəriə. Nipig fam, yenpig-yenpig yenaiyu, iriə kimisərer əswasig ye kwəruə ye yerkwānu ai, mə tukshopni Sol.

²⁵ Mərig yenaiyu kirik, narmamə kape Sol mīnə khakir in mhavən mhavai-pən in ye nitip ehuə kirik, mharuk-pən nərəus iran, mhavi reiwaiyu ye nikar kəupə ye yerkwānu a, kini Sol rap mamvən.

Sol rimavən apa Jerusalem

26 Sol rap mivən apa Jerusalem, mamarkut mə tukrikwasig kin narmamə kape Yesu minə. Mərig rikiriə rimməsik mə rameikuə irəriə mə in yermamə kape Yesu, kini kinnhagin kin.

27 Kini kwən kirik, nhagin e Banabas, ruə masitu iran, mikir in mivən mwəm aposol minə. Mini-pən tuk əriə mə Sol rimməm Yesu Yermaru ye swatuk rəgkiar kimin. Kini Banabas rini-ərhav mimə Sol rimipəh niginien tuk nini-ərhavyen nhag Yesu apa Damaskes.

28 Kini Sol rimmamarə iriə miriə mamvən yerkwanu minə ye Jerusalem mamətgha kin nini-ərhavyen nhag Yesu.

29 Kini maməgkiar kimi nəmə Isrel yamə mine kamhani nəgkiarien kape nəmə Gris, kini masotgoh; kini iriə khamə tukhauh in mishopni.

30 Nipig in minə tiksın kisərig, khakir Sol misəsok pirə mhavən apa yerkwanu kirik nhagin e Sisaria, misher-pən kin mə tukrivən isok apa yerkwanu a Tasas.

31 Kwasig ikin, nəməhuak minə fam rarkurao ikin minə Judia mine Galili mine Sameria, kasarə ye nəmərinuyen. Kini Nanmin Rhakə ramasitu irəriə, mamor əriə kamhaskai, mamor əriə kamhapsaah. Kini iriə kamhasiai Yesu Yermaru.

Pita rimmor huvə nihu kwən kirik nhagin e Aeneas

32 Mərig Pita rimməriwək mamvən ikin minə; nipig kirik rivən mamarha-pən kin nəməhuak minə apa Lida.

33 Aikin a, rimməm yermamə kirik nikarin rimhə. Kwən a reinein nəriwəkien. In rimməpir əmə meriaji newk eit. Kwən ai nhagin e Aeneas.

34 Kini Pita rini-pən tukun mimə, “Aeneas. Taktəkun ai, Yesu Kristo tukror huvə min nipram, ik takhuvə min. Takhekimter mərəpəvin-ərpəvin kafam nimakuə məriwək mamvən.” Taktəkun əmə Aeneas rhekimter.

35 Kini nəmə Lida mine Saron kisəm in, kisarar ye nərigien kapəriə mamhakwasig kin Yesu Yermaru.

Pita rivəh miragh pian a Dokas

36 Yerkwanu a Jopa, piraovin kirik aikin ramni nəfrakisien ye Yesu, nhagin e Tabita Dokas.* Pian a, nipig fam ramor nar huvə, masitu ye yavən hah minə.

37 Nipig a, rimmivəh nimhəyen kirik, kini mimhə. Kəkwi, kor huvə nipran kirəh kərəhu-pən ye nimə ye kwənmhan apa yerpirig əgkəp.

38 Ikin a Jopa ipakə əmə tuk Lida, ror pən, nipig narmamə kape Yesu minə apa Jopa kisərig mə Pita raməmir apa Lida, kisher-pən kin yermamə kiraru kiravən mwəm in. Miweikeikei kimin mirəmə, “Əriwak aihuaa muə.”

39 Kini Pita rarar mikwasig kin əriu. Kini rivən mitərhav-pən tuk əriə, khakir in mishaktə mhavən ye kwənmhaan apa yerpirig əgkəp. Kini nipiahuaru minə khamhə-tan kin əriə, iriə fam khauə, misərer rao rao kin. Misəsək, mishajoun Pita kin neipən yame Dokas rimijir nipig rimmamragh.

40 Kini Pita rher-ərhav kin əriə, kini mənimmkur məhuak. Miwag-pən məm pian ai ruamhə ta mini-pən tukun mə, “Tabita, hekimter.” Məkneikin pian ai rarha-pən məm Pita, kini mhekimter məkwətə.

41 Kini Pita rasitu iran mivi haktə in, ai rərer. Kini Pita rokrən kin narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu mine nipiahuaru yamə mine khamhə-tan kin əriə khauə, kini rhajoun əriə kin pian a mə ruəmragh min.

42 Kini nəvsaoyen kin norien a rarkurao fam ye Jopa. Kini narmamə khapsaah khauə mishatətə ye Yesu Yermaru.

9:26: Gal 1:17-19 9:27: 1 Kor 9:1 * 9:36: Nhag pian a, ye nəgkiarien kape nəmə Gris ramni “Dokas,” ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, ramni “Tabita.” Nipran ramni nar miragh huvə kirik kamni kimə “dia.”

⁴³ Kĭni Pita rarə mĭn apa Jopa ror tu, iriu yermamə kĭrik nhagin e Saemon, yame kafan e wok in ramor apnəpeinə ye tĭki kau mə tukjir kor narĭmnar kĭn.

10

Kughen rĭmnəgkiar kĭmi Konilias

¹ Yermamə kĭrik, nhagin e Konilias, ramarə apa Sisaria. In yamehuə kĭrik kape mobael mĭnə kamni kĭmə “Mobael kape Itali.”

² In mĭne kafan mĭnə iriə kamhasiai pĭk Kughen kape nəmə Isrel. Kĭni in mĭvəhsi-pən mane ehuə kĭmi yavən hah mĭnə. Kĭni nĭpĭg m-fam, raməhuak kĭmi Kughen.

³ Nĭpĭg kĭrik, ipakə tuk tri klok yenaiyu, ye nĭpĭg atuatur kape nəhuakien, rĭmnəm nəmrərhavyen kĭrik, məm huvə mə agelo kĭrik kape Kughen rĭmauə tukun mĭmə, “!Konilias!”

⁴ Kĭni Konilias rĭgĭn pĭk marha-əterĭk iran, mĭni-pən tukun mĭmə, “Ǝwəh, Yermaru. ? Rhawor?”

Kĭni agelo a rĭni-pən tukun mĭmə, “Kughen rĭnərig ta nəhuakien kafam. Mĭnəm ta norien mĭnə kafam, mə ik nĭmnasitu ye yavən hah mĭnə. Kĭni In ramərig ik.

⁵ Taktəkun ai, ik takher-pən kĭn narmamə tĭksĭn khavən apa yerkwanu a Jopa, mhakĭr yermamə kĭrik mhauə ikĭn e. Yermamə a, nhagin əgkəp e Saemon Pita.

⁶ In ramarə iriu yermamə kĭrik nhagin e Saemon yame in yermamə kape norien narĭmnar kĭn tĭki kau. Nĭmə kafan ramərer ye nĭkar-kar tahik.”

⁷ Kĭni agelo a rəgkiar fam, mapta iran. Məkneikĭn Konilias rokrən kĭn kafan yasitu mir kĭraru mĭne mobael kĭrik yame ramsiai Kughen kape nəmə Isrel, mamasitu mĭn iran, mə irisĭr tukrhuə mĭrhəm.

⁸ In rhoprai-pən nəmrərhavyen a kĭmi ərisĭr. Kĭni mher-pən kĭn ərisĭr kĭrhĭvən apa Jopa.

Pita mĭn rəm nəmrərhavyen kĭrik

⁹ Kəni rəkwanĭr kĭn, yerkwaiha, nĭpĭg kwərə misĭr a karhəriwak hanə marhĭvən ye swatuk, ipakə əmə krhĭtərhav-pən apa Jopa, kĭni Pita rhaktə mĭvən apa ye tokrei nĭmə mə tukrəhuak.

¹⁰ Maməhuak mamvən, mĭnəmkərəv pĭk. Kĭni nĭpĭg kamavaan hanə nan, in rəm nəmrərhavyen kĭrik.

¹¹ Məm mə napuə rĭmnəkwag. Rəm nar kĭrik rəmhen kĭn tapolen ehuə rameiwaiyu-pə ye tokrei tanə; kavi rameiwaiyu ye nĭkarĭn mĭnə.

¹² Kĭni nar mĭragh mĭnə pĭsĭn pĭsĭn kape tokrei tanə kasərer-pən ye tapolen a: yamə mĭne kaserko, mĭne yamə mĭne kasəriwək, mĭne man mĭnə pĭsĭn pĭsĭn.

¹³ Kĭni rərig nəgkiarien kĭrik ramni mĭmə, “Pita. Hekĭnter, muh nar mĭragh mĭnə a kĭrik mən.”

¹⁴ Kĭni Pita rĭni-pən tukun mĭmə, “Yermaru. !Yakapəh! To yakpəh nənien narĭmnar mĭnə e yame rəmkiĭmik ye nĭmrĭm.”

¹⁵ Kĭni mərig nəgkiarien a rĭmə, “Takpəh nĭniyen mə nar kĭrik rəmkiĭmik yame Yo, Kughen, yakamni mə rhuvə əmə, rĭpəh nəmkiĭmikien.”

¹⁶ Kĭmĭwəgkiar tuk narĭmnar mĭnə a m-kĭsĭsər; kwasĭg ikĭn, kĭrəhsi-ta tapolen a, rhaktə mĭvən ye neai.

Yermamə kĭsĭsər kape Konilias kĭrhĭvən mĭrhəm Pita

¹⁷ Kĭni Pita ramarkut hanə mə tikrĭrkun nĭprai nəmrərhavyen yame in rĭmnəm, mərig kwərə misĭr yamə misĭr e Konilias rĭmnher-pən kĭn ərisĭr, kĭrhuə. Mĭrhayoh kĭn nĭmə kape Saemon, mĭrhuə, mĭrhəm. Kĭni marhərer ye kwəruə ye nĭmə kafan.

¹⁸ Kĭni mĭrhokrən mĭrhĭmə, “!Ei! ?Yermamə kĭrik eikĭn e nhagin e Saemon Pita uə?”

19 Kini Pita ramətərig hanə kin nīprai nəmṛərhavyen kafan, mərig Nanmīn Rhakə rīnī-pən tukun mīmə, “!Ei! Ərig-ru. Kwərə misir kīsīsər e karharha kin ik.

20 Hekimter, meiwaiyu mivən məm ərisir. Mərig rikim tukripəh nəsikien mə to nakpəh nīkwasigien kin ərisir, mərig in ai Yo e yimnher-pə kin ərisir mə tukrhurə.”

21 Məkneikin Pita reiwaiyu mivən mīni-pən tuk ərisir mə, “Yo e yermamə yame kimisir nakarharhakīn. ?Nakrhimə rhawor?”

22 Kini kirhimə, “Yamehuə kirik kape mobael, nhagin e Konilias, rimnher-pə kin əmasir. In yemə atuatak kirik; ramsiai Kughen kape nəmə Isrel. Kini nəmə Isrel kharkun mə in ror məkna. Agelo kirik kape Kughen ruə mīni-pən tukun mə tukrokrən kin ik, takvən apa iman yerkwanu. Pəh in rərig nəgkiarien kafam.”

23 Məkneikin Pita rikir ərisir mhavən ye nəkwai nimə. Yenaiyu, kisapir aikin.

Pita rīvən məm Konilias mhoprāi nīprai nəmṛərhavyen kafan

Kəni rikwamer kin, Pita rarar mīkwasig kin kwərə misir a. Kini nəməhuak mīnə mīn tiksīn ye yerkwanu a Jopa, khakwasig mīn kin.

24 Kəni rikwamer mīn kin, rīvən mītərhav pən yerkwanu a Sisaria. Kini aikin a, Konilias mīne kafan mīnə, mīne kafan narmamə yamə mīne in rimnokrən kin əriə, kaseito kin Pita.

25 Nīpig Pita rīmavən yerkwanu kape Konilias, Konilias ruə mənīmkur ye nihu Pita mivəhsi-pən nisaiyen kimin.

26 Mərig Pita rīvəh-si haktə mīn in, mīni-pən tukun mīmə, “Hekimter. Yo mīn yo yermamə əmə.”

27 Kwəgkiar, mīravən apa imə, kini Pita rəm mə narmamə khapsaah kwənhauə ta aikin.

28 Kini Pita rīnī-pən tuk əriə mīmə, “Kimiə m-fam nakharkun huvə mə natuakəmien kapəməwə ramni-əhu mə nəmə Isrel tukhapəh nhavənien ye nəkwai nimə yamə mīne pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel kini mhapəh nisəriwak-kwisien. Mərig Kughen rimnhajoun yo mə jakpəh nīniyen mə narmamə tiksīn kisəmkimik ye nīmriin uə kisahas.

29 Ror pən, nīpig naksokrən kin yo mə jakuə eikin e, yakpəh nīpəhyen, yakarar əmə mamuə. Mərig yakmə jakaiyoh əmiə mīmə, “?Kimiə nīmīsookrən kin yo tuk naha?”

30 Kini Konilias rīnī-pən tukun mīmə, “Nīpig kīsīsər ruə mivən,* ye tri klok yenaiyu, ror məkneikin taktəkun, yo yimnaməhuak ye nəkwai nimə kafak. Taktəkun əmə yermamə kirik yame kafan neipən raməsia, rīmatərhav-pə, mərəer ye nīmrik.

31 Mīni-pə tuk yo mīmə, ‘Konilias. Kughen rīnərig ta nəhuakien kafam. Rīmnam ta norien mīnə kafam, mə ik nīmnasitu ye yavən hah mīnə.

32 Taktəkun ai, ik takher-pən kin narmamə tiksīn khavən apa yerkwanu a Jopa, mhakir yermamə kirik mhauə eikin e. Yermamə a, nhagin əgkəp e Saemon Pita. In ramarə iriu yermamə kirik nhagin e Saemon yame kafan e wok nor-apnəpəneiyen ye tiki kau tuk nījirien mor narīmnar kin. Nimə kafan ramərəer ye nīkar-kar tahik.’

33 Ror pən taktəkun əmə yimnher-pre kin kwərə misir e, mə tukrhikir ik mīrhua. Kini rhuvə pik mə nakuauə. Taktəkun ai kimawə fam yaksərəer ye nīmri Kughen, mamhawhin əmə mə jaksərig naha nəgkiarien yame Kughen rīmivəhsi-pre kim ik mə ik takni tuk əməwə.”

Pita ramni-ərhav mə Kughen rīmīrpen narmamə ye kantri pīsīn mīnə fam mə tukhauə mharkun In

34 Kini Pita raməgkiar mamni mīmə, “Taktəkun yakwīrkun mə Kughen ramor rəm nəmhen kimi nəmə kantri pīsīn mīnə fam,

10:26: Wok 14:13-15; Rev 19:10 * 10:30: Nīpig nəmə Isrel kasəvheikin nīpig mīnə, ror pīsīn ye norien yame nəmə Vanuatu kasəvheikin nīpig mīnə. Nar Isrel kisəvhuekin nīpig mīnə a mhamə “nīpig kuas,” mərig tukmə nəmə Vanuatu kimisəvheikin nīpig mīnə a, tukhani mhamə, “nīpig kīsīsər.” 10:34: Dut 10:17; Rom 2:11

³⁵ kini rikin ragien tuk narmamə ikin minə fam yamə mine kamhasiai In, kini misor nar yame ratuaturuk.

³⁶ “Kimiə nakwənharkun ta nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimi nəmə Isrel. Nəgkiarien Huvə a ramni-ərhav mə narmamə tukhavəh nəmərinuyen tuk nhatətəyen ye Yesu Kristo, yame In Yermaru kape narmamə minə fam.

³⁷ Kini kimiə nakharkun narimnar yame rimatərhav-pə e Judia. Jon Baptaes rimini-ərhav baptaes, kwasig ikin, narimnar minə a ripirikakun.

³⁸ Rəmhen kin Kughen rimnher-pə kin Nanmin Rhakə kimi Yesu, mivəhsi-pən nəsaninien kimin. Kini ai, Yesu rimnarkurao, mamor huvə pən kimi narmamə. Kini narmamə yamə mine kasəm̄ir ye kwermi Setan, Yesu rivəh-si ta əriə, mor huvə əriə, meinai Kughen ramarə iran.

³⁹ “Kini kimawə yimisəm narimnar yame rimnor apa Jerusalem mine yerkwanu minə tiksın apa Judia. Kini yimisəm min mə kimisarkwətəək-in-pən In ye nai kamarkwao-kin, kini rimhə.

⁴⁰ Mərig ye nipig yame ror kisisər kin, Kughen rimnor In rimragh min. Kini mor əpu In kimi narmamə mə tuksəm mə In rimimragh min.

⁴¹ Pəh nien mə narmamə minə fam kimisəm In, mərig narmamə əmə iriə e yame Kughen rimirpen ta əriə mə tuksəm. Kimawə e yimisəvigin mhanim kwis kimawə min nipig rimimragh min ye nimhəyen.

⁴² Kini Yesu a in a rimini-pə tuk əmawə mīmə jakasəkeikei mhani-ərhav nhagin, mhani-ərhav mə Kughen rimivəh-si haktə In mə In tukrəkir narmamə yamə mine kamhamragh, mine yamə mine kwənhamhə ta.

⁴³ Kini profet minə kupən kimnhani ta In, mhamə narmamə minə fam yamə mine kashatətə ye Kughen, Kughen tukrivəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəriə ye nhagin.”

Nanmin kape Kughen rimneiwaiyu ye narmamə minə

⁴⁴ Pita raməgkiar hanə, Nanmin Rhakə reiwaiyu ye narmamə yamə mine kasətərig kin in.

⁴⁵ Kini nəmə Isrel yamə mine kamhani nəfakisien ye Yesu yamə mine kimnhatərhav apa Jopa iriə Pita, mhauə, misəm, kisakur pik mə Kughen rivəhsi-pən ta nihuvəyen a Nanmin Rhakə kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel.

⁴⁶ Kisakur pik kin meinai kimisərig narmamə minə a kasəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, masəgnəgin Kughen.

Kini Pita rini-pən tuk əriə mīmə,

⁴⁷ “Narmamə minə e kwənhavəh ta Nanmin kape Kughen rəmhen kin yame kitawə kimnhavəh. ?Pa nhagin tukrətəpig kin əriə mīmə tukhapəh nisorien baptaes ye nu?”

⁴⁸ Kini in rimə iriə tuksor baptaes ye nhag Yesu Kristo. Kini iriə kimisaiyoh-pən in mhamə in tukrarə kəskəh min iriə min.

11

Pita rimnəvsao kimi nəməhuak minə

¹ Kini aposol minə mine nəməhuak minə ye yerkwanu minə ye Judia kimisərig nəvsaoyen mə nəmə minə a pəh nien mə nəmə Isrel iriə min kamhani nəfrakisien ye nəgkiarien kape Kughen.

² Kini Pita rivhiak mivən Jerusalem, mərig nəməhuak yamə mine khani mhamə tukaməkeikei kivəh nao kimi narmamə, iriə kimnhani nikarin,

³ mhani mhamə, “?Rhawor e ik nimavən ye nimə kape nəmə kipəh nivəhyen nao kimi əriə, maməvigin kimiə miriə?”

⁴ Kini Pita rĭmnəvsao kimi əriə kin narĭmnar fam yame rĭmnəm apa Sisaria.

⁵ Mamni mĭmə, “Nĭpĭg yĭmnaməmĭr apa Jopa, maməhuak məm nəmrərhavyen kĭrik. Məm nar kĭrik rəmhen kin tapolen rĭmneiwaiyu-pə ye tokrei tanə; kavi rameiwaiyu ye nĭkarĭn mĭnə reiwaiyu ipakə tuk yo.

⁶ Yakarha-pən huvə a tapolen a, kini məm nar mĭragh mĭnə pĭsĭn pĭsĭn kape tokrei tanə kasərer: yamə mine kaserko, masəriwək, mine man mĭnə pĭsĭn pĭsĭn.

⁷ Kini yĭmnəriĭg nəgkiarien kĭrik ramni mĭmə, ‘Pita. Hekĭmter, muh nar mĭragh mĭnə a kĭrik mən.’

⁸ Məriĭg yo yakmə, ‘Yermaru. !Yakapəh! To yakpəh nəniĭen narĭmnar mĭnə e yamə mine kisəmkĭmik ye nĭmrĭm.’

⁹ Kini yĭmnəriĭg mĭn nəgkiarien a rĭsi-pən apa ye rao ye neai mĭmə, ‘Takpəh nĭniĭen mə nar kĭrik rəmkiĭmik yame Yo, Kughen, yakamni mə rhuvə əmə, rĭpəh nəmkĭmikien.’

¹⁰ Yĭmawəgkiar tuk narĭmnar mĭnə a m-kĭsĭsər; kwasĭg ikĭn, kĭrəh-si ta tapolen a, rhaktə mĭvən ye neai.

¹¹ “Ye nĭpĭg atuatur əmə a, kwərə misir kĭsĭsər krhĭtərhav-pə ye nəkwai nĭmə yame yakasəmĭr ikĭn. Iriə apa Sisaria kĭmĭsher ta kin ərisir mə tukrhuə mĭrhĭkĭr yo mĭrhuvən apa Sisiria.

¹² Kini Nanmĭn kape Kughen rĭmĭni-pə tuk yo mĭmə, ‘Rĭkim tukrĭpəh nəsikien mə to nakpəh nĭkwasĭgien kin ərisir.’ Kini piaturawə mĭnə iriə sikis kĭmnhakwasĭg kin yo, mhavən, mĭsauru-pən ye nəkwai nĭmə kape Konĭlias.

¹³ Kini in rĭni-pə tuk əmawə mə in rĭmnəm agelo kĭrik ruə marer ye nəkwai nĭmə kafan mĭni-pən tukun mĭmə, ‘Takher-pən kin narmamə tikĭsĭn khavən apa Jopa tuk kwən kĭrik yame nhagin əgkəp e Saemon Pita.

¹⁴ In tukrĭni-pre nəgkiarien kĭrik tuk əmiə, pəh Kughen tukrĭvəh mĭragh ik mine kafam narmamə mĭnə kin.’

¹⁵ “Kini nĭpĭg yĭmĭsəgkiar hanə, Nanmĭn kape Kughen rĭmneiwaiyu ye nəmə tanə pĭsĭn pĭsĭn mĭnə rəmhen kin yame rĭmauə irətawə e nəmə Isrel kupən.

¹⁶ Kini rĭkĭk raməsĭk nəgkiarien kape Yermaru kapətawə yame rĭmĭni kupən mĭmə, ‘Jon rĭmnor baptaes irəmĭə kin nu; məriĭg tukrĭpəh norĭen tu, Kughen tukror baptaes irəmĭə kin Nanmĭn Rhakə.’

¹⁷ Kini tukmə Kughen rĭvəhsi-pən nĭhuvəyən a Nanmĭn Rhakə kimi nəmə tanə pĭsĭn pĭsĭn mĭnə rəmhen kin yame rĭmĭvəhsi-pə kimi ətawə nĭpĭg kĭtawə kĭmnhani nəfrakĭsĭen ye Yermaru Yesu Kristo, rhuvə əmə. Yo yermamə əmə, to yakpəh nĭni-əhuyen Kughen tuk naha nhagin yame In rorkeikei mə tukror mĭn kimi nəmə tanə pĭsĭn pĭsĭn mĭnə.”

¹⁸ Nĭpĭg iriə kĭsəriĭg nəgkiarien a kape Pita, kĭsapnəpĭg. Mĭsəgnəgin Kughen, mhani mhamə, “Tukmə ror Kughen rĭmnor ta swatur tuk narmamə yamə mine pəh nĭen mə nəmə Isrel, iriə mĭn kharkun nĭsararien ye nəriĭgien kapəriə tuk təvhagə hah kapəriə, pəh Kughen tukrĭvəh mĭragh əriə.”

Nĭməhuak apa Antiok

¹⁹ Kini məriĭg, kupən, nĭpĭg Sol mine in mĭnə tikĭsĭn kĭmĭshopni Steven, mĭsarar masor-ahas-pən mĭn kimi narmamə yamə mine kĭshatətə ye Yesu, kĭsap, mhavən isok. Iriə tikĭsĭn kĭsap mhavən apa Fonisia, tikĭsĭn apa Saepras, kini tikĭsĭn khauə apa Antiok. Kini mamhani-ərhav Nəgkiariĭen Huvə kape Yesu. Kini məriĭg kasəgkiar əmə kimi nəmə Isrel.

²⁰ Məriĭg tikĭsĭn, iriə nəmə Saepras, mine Saerin, kĭmnhauə apa Antiok, kini mamhani-ərhav mĭn Nəgkiariĭen Huvə kape Yesu Yermaru tuk nəmə Gris.

²¹ Kini Kughen rĭmnasitu irəriə, narmamə khapsaah kĭsarar ye nəriĭgien kapəriə, mamhani nəfrakĭsĭen ye Yesu.

²² Nəməhuak mīnə apa Jerusalem kīmīsərig nəvsaoyen kīn, kīni kīsher-pə kīn yermamə kīrik nhagin e Banabas ruə e Antiok.

²³ Banabas ruə mītərhav-pə, məm mə Kughen ruivəhsi-pən ta nihuvəyən kimi nəmə aikīn, kīni Banabas, rīkīn ragien pīk. Mamor kwirīg kimi əriə mə tukasəkeikei mhavəh tim tim Yesu Yermaru yerkirīə m-fam.

²⁴ Banabas in yemə huvə kīrik. Nanmīn kape Kughen rukwar iran. Kīni nhatətəyən kafan rīskai. In ravi narmamə khapsaah kamhakwasig kīn Yesu Yermaru.

²⁵ Kīni kwasig ikīn, Banabas rīvən apa Tasas mamarha-kīn Sol.

²⁶ Nīpīg rīmnam Sol, rīkīr, iriu mīravən apa Antiok mwarə apaikīn kape newk kīrikianə. Mwofugin iriə nəməhuak mīnə aikīn, mawəvəhwag kimi narmamə khapsaah. Ikin a Antiok, kīmīrikakun kīni narmamə kape Yesu Kristo mīnə kīmə, “Kristin.”

²⁷ Ye nīpīg a, profet mīnə tiksīn khatərhav a Jerusalem mhavirə mhavən Antiok.

²⁸ Iriə kīrik, nhagin e Akabus, Nanmīn Rhakə ramarə iran, rīmīrkun məkupən mīmə sweiwei ehuə kīrik tukruh narmamə m-fam. (Kīni profesi e rīmauə mīnor nəfrakisien kīn ye nīpīg yame Klodias rīmnamehuə ye nəmə Rom).

²⁹ Kīni narmamə kape Yesu mīnə apa Antiok kīmīsorkēikei mə tuksasitu ye narmamə kape Yesu mīnə apa Judia, mīsher-pən kīn mane kīrikianə kīrikianə yame ratuatuk ye nīrkunien kapəriə.

³⁰ Kisor məknakīn, mīsərəhu-pən mane a ye kwermi Banabas mīne Sol mə tukravən mwərəhu-pən ye kwermi elda mīnə ye nīməhuak apa Jerusalem.

12

Kughen rīmivəhsi-ərav Pita ye kalabus

¹ Ye nīpīg a, king kape nəmə Rom, nhagin e Herod*, rīmīraptərəkīn nəməhuak mīnə tiksīn mīmə tukruh əriə.

² Mīni-pən tuk kafan narmamə mīnə mə tukhavən mharaptərəkīn Jemes, piau Jon, mīsərəru-ta kapən kapə.

³ Kīni rīmnhopni-ta Jemes məm mə nəmə Isrel, rīkīriə ragien tukun, rarə mīni-pən mīn tuk kafan narmamə mīnə mə tukharaptərəkīn mīn Pita. Kīraptərəkīn Pita ye nīpīg kape nəvīgīnien ehuə e kamni kīmə “Nənien Bred yame yis rīrkək iran.”

⁴ Kharaptərəkīn Pita, mhrəhsi-pən ye kalabus. Kīni Herod rīmīni mə mobael 16 tuksərəer əswasig kīn, kuas kuas ye aoa mīnə fam, yenpīg mīne yeraan. Herod rīkīn raməsik mīmə nīpīg nəvīgīnien ehuə tukror infamien, in tukrīkīr Pita muə ramərəer ye nīmri mīrh.

⁵ Mərig nīpīg Pita raməmīr hanə ye kalabus, nəməhuak mīnə kasəhuak əusik-əusik tukun.

⁶ Kīni tikəni rəkwamīr kīn, Herod rīmə ta mə tukrərip Pita ye nīmri mīrh. Mərig yenpīg, Pita raməmīr ye kalabus mamapīr ye kwerkwan ye mobael mir kīraru. Karkwəji in kīn jen kīraru: kīrik raməker-pən ye kwermi mobael kīrik, kīrik raməker-pən ye kīrik. Kīni mobael kīraru kawarəer ye kwəruə mawarha tukun.

⁷ Taktəkun əmə, agelo kape Kughen rītīrhav-pə tukun. Kīni məsiə rakhak ye nəkwai kalabus. Kīni agelo a rīnhai kwerkwai Pita mīmə, “Ei. !Ərer aihuaa!” Taktəkun əmə jen mir yame e kawəker-pən ye kwermi Pita kīmīraier-ta atuk.

⁸ Kīni agelo ai rīni-pən tukun mīmə, “Vəhsi-pən kafam sot mīne sandel.” Kīni Pita ror nar yame agelo rīmīni. Kīni agelo a rīni-pən tukun mə, “Takvəhsi-pən kafam kot, mīkwasig kīn yo.”

⁹ Kini Pita rikwasig kin, miratərhav ye nəkwai kalabus. Mərig in rīpəh nirkunien mə nar yame agelo a ramor iran ror nəfrakisien kin; rikin rəsik mə ta mə in raməmrərhav əmə.

¹⁰ Kini iriu kirauə mwapita mobael yame ramərer əkupən mamarha, kini mirauə mwapita yame ror kiraru kin. Kwasig ikin, kirauə miratərhav-pə ye kwəruə yame kimnor kin aean. Kwəruə a kamtərhav-pən ikin, kamavən Jerusalem. Kini ye nīpig a, kwəruə ai rəhitə atuk, kini iriu kiratərhav. Mawəriwak ye swatuk miravən. Taktəkun əmə agelo ai rəta ye Pita mamvən.

¹¹ Məkneikin, Pita, rikin rarə, kini rīmə, “Ei. Yakəm yakirkun mə nar e in ror nəfrakisien kin. Yesu Yermaru rīmnher-pə kin agelo kafan mə tikrīrəh-si ta yo ye kwermi King Herod mine narimnar minə yame nəmə Isrel khamə tuksor irak.”

¹² Pita rəm rirkun mə Kughen ruirisin in, taktəkun əmə, rīvən imei Meri, nisin Jon Mak. Narmamə khapsaah kwənhauə ta ye nəkwai nimə a masəhuak.

¹³ Kini Pita rəsik-əsik tapig ye nimə a. Kini yasitu kirik, nhagin e Roda, ruə mə tukrəhitə.

¹⁴ Kini in mərig riki Pita, ruirkun mə Pita a; kini rikin ragien pik tukun, kini mərugin nəhitəyen, kini maiyu əmə mivən mini-əsah-pən iran mimə, “!Ei! Narimnə əpə. Pita ramərer ye kwəruə apa iruə.”

¹⁵ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Nikam. Nakeno-eno.”

Kini raməkeikei mamni mimə, “Nikam. Yo yakamni əfrakis.”

Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Nikam. ?Tukmə ror agelo əmə kafan uə?”

¹⁶ Mərig Pita ramərer hanə iruə maməsik-əsik tapig. Kini iriə khavən misəhitə, misəm in, kisakur kin.

¹⁷ Kini Pita rīmīni-əhu əriə mə tukhapim. Kini maməvsao kin Yesu Yermaru rīmivəhsi-ərhav in ye kalabus. Kini mimə, “Taksəvsao kin kimi Jemes† mine kitawə minə tiksīn.” Rəgkiar ta kini map.

¹⁸ Kəni rikwamer kin, yenpig-yenpig, mobael yamə mine kasarha tuk Pita ye kalabus kasaiyoh-aiyoh əriə minə kin, mərig kiseinein mə naha nhagin rīmnor Pita.

¹⁹ Kini King Herod rīni-pən tuk əriə mə tukhavən misarhakīn Pita; mərig khapəh nisəmien. Kini ai, King Herod rərip mobael minə a ye nīmri mirh, mivəhsi-pən narpinien kimi əriə mə tukasəkeikei mhamhə.

Kughen rīvəhsi-pən narpinien kimi yermaru kape nəmə Rom, kini rīmha

Kwasig ikin, King Herod rīmatərhav Judia, məsok pirə, mivən apa kwənmhan kirik kamni kimə, Sisaria.

²⁰ Ye nīpig a, narmamə ye taon mir e Taea mine Saedon kimisotgoh iriə min, kini rīni-əhu nəviginien mə tukrīpəh nherpən-ien kin. Kini iriə kimisaiyoh nasituyen kin Blastus, yame in ramehuə ye nautə kape King Herod. Kimnhavi nərigien kafan mə tukrokrən kin Herod ruə, pəh kisərahə nəmərinuyen iriə min, mə tukrəta min ye nəviginien rīvən min kimi əriə.

²¹ Kini kwənhauə ye nīpig yame Herod rīmīni mə tukrəm əriə iran, kini rīvəhsi-pən neipən huvə kafan yame ramhajoun mə in ramarmaru; mivən məkwətə ye kwənmhan kape king, mivəhsi-pən nəgkiarien kafan kimi əriə.

²² Kini iriə kisokrən apomh mhamə, “Yermamə e raməgkiar, pəh nien mə yermamə əmə, mərig in kughen kirik.”

²³ Mərig Herod rīpəh nīvəhsi-haktəyen Kughen, məkneikin, Kughen rher-pə kin kafan agelo ror Herod rīmīr. Kini wom minə kisən tipeiwə iran, rīmha.

²⁴ Ye nīpig a, nəgkiarien kape Kughen rarkurao. Narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran.

12:10: Wok 5:19 † **12:17:** Jemes e ror pisin ye Aposol Jemes yame King Herod rīmnhopni kupan (ye Wok 12:2).

12:18: Wok 5:22-24 **12:23:** Dan 5:20 **12:24:** Aes 55:11

²⁵ Kini Banabas mine Sol kwægkiar fam apa Jerusalem, mirarerig-pə Antiok, mirəkir kwən kirik nhagin e Jon Mak irisir min.

13

Kughen rimirpen Banabas mine Sol mə tukrəni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen

¹ Ye niməhuak apa Antiok, profet minə mine nəmhajoun minə kasarə aikin. Iriə e: Banabas, mine Sol, mine Simeon (yame kamni kimə yemapig), mine Lusias yemə Saerin, mine Manaen (apa kupan in yermamə kirik kape King Herod Antipas).

² Kasarə, kini nipig kirik, kisəpəh nəviginien masəhuak kimi Kughen. Kini Nanmin Rhakə ruə mini-pən tuk əriə mimə, “Yakorkeikei mə takhavəh-si haktə Banabas mine Sol pəh iriu tukwor nar yame yakamokrən kin əriu mə tukwor.”

³ Kimisor infamien ye nəhuakien mine nipəhyen nəviginien, kini misərəhu-pən kwermirə ye kapəriu kapə tuk niwəhsihaktəyen əriu. Kini misher-pən kin əriu mə tukravən.

Banabas mine Sol kirani-ərhav Nəgkiarien Kape Kughen apa Saepras

⁴ Nanmin Rhakə rivəhsihaktə-ta Banabas mine Sol, kini kwəsok pirə miravən apa Selusia, kini miwat-pən ye nəkwai rao ehua kirik, miravən apa kwaji tanə kirik kamni kimə “Saepras.”

⁵ Miravən miratərhav-pən apa Saepras, miravən mirəvhiak apa yerkwanu kirik kamni kimə “Salamis.” Ikin aikin a, karəni-ərhav nəgkiarien kape Kughen ye nəkwai nimə kape nofuginien minə kape nəmə Isrel. Kini Jon Mak rimnasitu irəriu.

⁶ Kini irisir kirharkurao ye tanə a, mirhivən mirhatərhav-pən min yerkwanu a Pafos. Kini ikin aikin a, kirhəm kleva kirik, nhagin e Bajisas. In yemə Isrel, yame in profet eikuə kirik.

⁷ Kleva a, in yasitu kirik kape gavman kape tanə a. Yamehua a, nhagin e Sejas Polas, nirkunien kafan rehua. Kini in rokrən kin Banabas mine Sol mə tukrauə mwəm in, meinai in rorkeikei mə tukrərig nəgkiarien kape Kughen.

⁸ Mərig kleva a, Bajisas, ramni hah Banabas mine Sol. (Nhag kleva a, ye nəgkiarien kape nəmə Gris, kamni kimə “Elimas, ” nipran ramni mə “kleva.”) Ramarkut mə tukrukreikin nərigien kape yamehua a, mə tukripəh niniyen nəfrakisien ye Yesu.

⁹ Kini Sol, yame nhagin min kirik kamni kimə Pol,* Nanmin kape Kughen ramarə iran. Rarha-pən məm kleva a Elimas,

¹⁰ mini-pən tukun mimə, “Ik kwajikovə atuatur kape Setan. Ik nakamni hah narimnar fam yame rhuvə. Ik yermamə kape təvhagə hah mine neikwəyen. Nipig m-fam nakaukreikin swatur atuatur kape Kughen.

¹¹ Taktəkun əmə, kwermi Kughen tukrirap ik, nimirim tukripis. Takpəh nəm-pipom-ien nikhakien.”

Taktəkun əmə kleva ai rəm nətokien rəpignap muə muvrig əpis nimirin. Kini in rimnəriwək mamərav-ərhav əmə mamarkut mimə yermamə kirik tikrivəh kwermim mikir in.

¹² Kini gavman a rəm nar a rimnor, rakur pik kin nəvhagien kape Pol mine Banabas, kini mamni nəfrakisien ye nəgkiarien kape Yesu Yermaru.

Banabas mine Pol kiravən apa Antiok

¹³ Kini Pol mine in minə tiksın kimnhavən apa Pafos, mhavən ye rao ehua kirik, mhavən apa kwənmhan kirik kamni kimə Pamfilia. Mhavən mhavhiak ye yerkwanu kirik kamni kimə Pega. Ikin aikin a, Jon Mak rimnəpəh əriə ikin mirerig mamvən apa Jerusalem.

^{12:25:} Wok 11:29-30; 15:37 ^{13:2:} Wok 9:15 ^{13:3:} Wok 6:6 ^{13:5:} Wok 12:12; 15:39 * ^{13:9:} Nhag e “Sol” in nəgkiarien kape nəmə Isrel; kini nhag e “Pol” in nəgkiarien kape nəmə Rom. Nipig Sol rimavən mor wok iriə nəmə Rom, maməri-pən narəyen kapəriə, mukreikin nhagin muə nəgkiarien kape nəmə Rom. ^{13:11:} Wok 9:8 ^{13:13:} Wok 15:38

14 Kini iriā kīsarar apa Pega, mīseriwāk mamhavən apa yerkwānu kīrik kamni kimā Antiok, apa Pisidia. Ye nīpīg kape Sabat, khavən ye nəkwaī niməhuak kape nəmā Isrel, mīsəkwtə.

15 Kəvheikin nəkəkəwə kape Loa kape Moses mine nəkəkəwə kape profet minə kupən, kini kwasīg ikin, namehuə kape niməhuak minə kīsaiyoh əriə mhamə, “Yo minə tiksīn. Tukmā kimiā nakamhavəh nəgkiarien kīrik tuk nərip-tim-timien nəmā iku, hani-ərhav.”

16 Kini Pol rhekimter, mīni-əhu əriə mə tukhapim, kini mīmə, “Nəmā Isrel, mine nəmā iku pīsīn pīsīn minə yamə mine nakhasiai Kughen kape nəmā Isrel, kimiā fam taksətərig kīn nəgkiarien kafak.

17 Kupən, Kughen kape nəmā Isrel rīmīrpen kaha kapəmawə minə, kini nīpīg kīmīsarə rəmhen kīn yepsīpīs minə Ijip, Kughen rīvəh-si haktə əriə mor əriə khauə mhapsaah. Ye nəsanīnien ehua kafan, In rīrəhsi-ta əriə ye kwermī nəmā Ijip.

18 Kini khavən mīsarə ye kwənmhan əkwak mīseriaji newk foti, masor təvhagə hah; mārīg Kughen rapəh nīpəhyen əriə.

19 In rīmnor narmamə minə kape nəmā Isrel kamhauh gavman minə kape tanə seven yamə mine kasarə ye tanə a Kenan; kini mīvəhsi-pən tanə a kapəriə kimi rīpmawə minə, mə kapəriə.

20 Narīmnar a rīmnor rīvəh nīpīg rəmhen kīn newk 450.

“Kwasīg ikin, Kughen rīvəh-si haktə namehuə kapəriə minə mə tuksarmaru irəriə, mhauə mīseriaji nīpīg kape profet kīrik nhagin e Samuel.

21 Nīpīg a in a, kīmīsaiyoh Kughen mhamə iriə kīsorkeikei mə tukhavəhsi-haktə king kīrik kapəriə. Kini Kughen rīvəh-si haktə yermamə kīrik nhagin e Sol, kwajikovə kape Kis. In kwənərəus kape Benjamin. Sol rīmnehua irəriə rəmhen kīn king kapəriə kape newk foti.

22 Kini ai Kughen rīrəhsi-əhu Sol, kini mīvəhsi-haktə Deved mor king kīn kapəriə. Kughen rəgnəgin King Deved mīmə, ‘Yakəm yakīrkun mə Deved e, kwajikovə kape Jese, norien kafan ratuatuk ye rīkik. In yermamə kīrik in ramor rīkik.’ (1 Saml 13:13; 16:12)

23 “Kini taktəkun ai, Kughen ruəvəh-si haktə mīkīp King Deved kīrik, nhagin e Yesu, mə tukrīvəh mīragh narmamə, rəmhen kīn yame Kughen rīmīrpen-ta kupan.

24 Mārīg kwasīg ikin Yesu ruə mīrikakun kafan wok, Jon Baptaes rīmnamni-ərhav tuk nəmā Isrel mīmə, ‘Taksarar ye nərigien kapəmīə tuk təvhagə hah kapəmīə, mīsor baptaes.’

25 Kini nīpīg kape Jon Baptaes ruə ipakə tuk nərkinien kafan wok, kini rīmīni-pən tuk əriə mīmə, ‘?Kimiā nakharkun mə yo pa? Pəh nien mə yo e yermamə Kughen rīmīni ta. Takasətərig kīn yo. Yermamə kīrik e ramuə, yo yakpəh nəmhenien mīmə yo jakrīsīn ta nəərəus ye kafan sandel.’†

26 “Yo minə tiksīn, kimiā kwənərəus kape Ebrahim, mine kimiā nəmā tanə pīsīn pīsīn minə e nakamhasiai Kughen kape nəmā Isrel. Kughen rīmīvəhsi-pə Nəgkiarien kape swatuk yame tukrīvəh mīragh narmamə iran.

27 Nīpīg Yesu rīmatərhav-pə əmə, nəmā Jerusalem mine namehuə kīmīseinein mə In a In yermamə yame Kughen rīmīrpen. Kini mīseinein nəgkiarien kape profet minə kupən yame kaməvheikin ye Sabat minə fam. Məkneikin, kīmīshopni Yesu rəri-pən nəgkiarien kape profet minə kupən.

28 Kini iriə khapəh nīsəm-pawk-ien mə In rīmnor norien has kīrik yame ratuatuk mə tukrīmḥə tukun, kini kīsarar, mīsəkēikei kimi Paelat, yamehuə kape nəmā Judia, mə tukhopni Yesu.

13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51 13:18: Nam 14:34; Dut 1:31-32 13:19: Dut 7:1; Jos 14:1 13:20: Jdg 2:16; 1 Saml 3:20 13:21: 1 Saml 8:5,19; 10:20-24 13:22: Sam 89:20 13:23: 2 Saml 7:12-16 13:24: Mat 3:1-2 † 13:25: Nəgkiarien e kape Jon Baptaes raməmīr ye Mak 1:7; Jon 1:20, 27. 13:28: Mat 27:22-23

²⁹ Kīmisor fam narimnar a rəri-pən nægkiarien kape profet minə kupən. Kimnharəh-si-əhu nīpran ye nai kamarkwao kin, mharəh mhavən, misəru-pən ye nəpəəg kapier.

³⁰ Mərig Kughen rimnor In ramragh min ye nimhəyen.

³¹ Kini rimimragh min, mitərhav-pə tuk narmamə kafan minə. Narmamə minə a, kīmiseriwək kwis iriə Yesu kupən. Kharikakun Galili, mhauə miseriaji-pə ye Jerusalem. Kini taktəkun ai, narmamə minə a kamhani-ərhav-pən kimi piautawə minə e, nəmə Isrel, mə iriə kīmīsəm əfrakis Yesu, mhani mhamə In rimimragh əfrakis.

³² “Kini kimawə yimnhauə ikin e tuk nini-ərhavyen Nægkiarien Huvə kimi əmiə. Nīrpenien yame Kughen rimini-pən tuk kaha kapətawə minə kupən,

³³ ruini-ta tuk ətawə, nimikipriə. Rimnor Yesu rimragh min ye nimhəyen, rəri-pən nægkiarien ye Ol Sam japta tu yame ramni mimə,

“ ‘Ik kafak kwajikovə.

Yimirəh Ik e towei.’

(Sam 2:7)

³⁴ “Kughen ruini-ərhav ta ye Nəkwəkwə kape Kughen mimə tukror Yesu ramragh min ye nimhəyen kafan, mərig In tukriyəh min nimhəyen; nīpran to rapəh nəmətitiēn. Kini mamni mimə,

“ ‘Yo jakwəhsi-pre nihuvəyen kimik rəmhen kin yame yimirpen-ta mə jakwəhsi-pən kimi King Deved.’

(Aes 55:3)

³⁵ “Kini nægkiarien pisin kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“ ‘Ik to nakpəh nīpəhyen mə nīprai yemə rhakə kafam tukrəmətiti.’

(Sam 16:10)

³⁶ “Nīpig King Deved rimamragh, in mamor narimnar yame Kughen rorkeikei. Kwasig ikin, rimhə. Kinim in iriə kafan kaha minə. Kini nīpran ruəmətiti ta.

³⁷ Mərig nīprai Yesu yame Kughen rimnor rimragh min ye nimhəyen, in rīpəh nəmətitiēn.‡

³⁸⁻³⁹ “Ror pən, yo minə tiksīn, takasəkeikei mharkun huvə nægkiarien yame kimawə yakamhani-ərhav-pre tuk əmiə mhamə Yesu rimnor swatuk mə Kughen tukriyəhsi-ta narpinien kape təvhagə hah kape narmamə. Yermamə, to rəri-pən pawk Loa minə fam kape Moses, to Kughen rīpəh nīniyen mə in yemə atuatur. Mərig narmamə m-fam yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu, Kughen tukriini mə iriə nəmə atuatur.

⁴⁰ Ror məknakin mə kimiə takasərig əmiə, pəh nægkiarien kape profet minə tukriyəh nuə-minien irəmiə

⁴¹ yame ramni mimə,

“ ‘!Ah! Kimiə yamə mine naksarh iakei irak.

Taksəm, mharkun. Misakur, kini mhamhə.

Jakor nar kirik irəmiə, to yermamə kirik rhoprai-pre kimi əmiə,

to kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.’ ”

(Hab 1:5)

Narmamə rikiriə ramagien tuk nərigien Nægkiarien Huvə

⁴² Kini nīpig Pol mine Banabas kiratərhav, narmamə kisaiyoh masəkeikei kimi əriu mhamə, “Ye Sabat yame ramuə, nakrərig-pə min, mwəgkiar min kin kimi əmawə.”

⁴³ Kasəhuak infamien, misaiyu rik rik, narmamə khapsaah kimnhakwasig kin Pol mine Banabas.

Narmamə minə a, tiksīn nəmə Isrel, mine tiksīn nəmə tanə pisin pisin yamə mine kīmīsəpəh narəyen kape nəmə iməriə ikin, mhauə mhakwasig kin nəhuakien kape nəmə Isrel. Kini iriu kawəgkiar kimi əriə mwor kwirig kimi əriə mirəmə, “Takasəkeikei misarə ye nihuvəyen kape Kughen mamharpin.”

⁴⁴ Kini ai, ye Sabat yame ramuə, ipakə tuk narmamə minə fam ye yerkwānu a khauə misofugin mə tuksərig min nəvsaoyen kin Yesu Yermaru.

^{13:29}: Mat 27:59-60 ^{13:31}: Wok 1:3,8 ‡ ^{13:37}: Aposol Pita min rimnhoprai nægkiarien ye Sam 16:10 ye Ol Wok 2:22-35. ^{13:38-39}: Rom 10:4

Nāmehua kape nāmā Isrel kīmisəpəh Pol mīne Banabas; kīni iriu kīravən tuk nāmā tanə pīsīn mīnə

⁴⁵ Mərig nāmā Isrel tīksīn kīmisəm mə narmamə khapsaah kwənhauə aikin, kasor jalus kīmi Pol, mamhani hah in mīne nəgkiarien kafan.

⁴⁶ Mərig Pol mīne Banabas krapəh nīragīnien; mīrəni mīrəmə, “Kīmru yakawarkut mə jakrəni-ərhav nəgkiarien kape Kughen mwəkupən kīmi əmiə nāmā Isrel. Kīni kīmiə nakasəpəh nəgkiarien kapəmru ramhajoun pən mə nakhapəh nīsəmhenien mə takhavəh nīmraghien rerin. !Nəmhen, pəh kīmru yakwəpəh əmiə mīravən tuk nāmā iku pīsīn pīsīn mīnə!

⁴⁷ Meinai Kughen Yermaru rīmivəhsi-pə ta nəgkiarien kīmi əmawə mīmə,
“Yīmnor ik laet kape tanīmtanə.

Mə ik takvən mīni-ərhav swatuk yame jakvəh mīragh narmamə fam iran, rarkurao
ye tanīmtanə.’” *(Aes 49:6)*

⁴⁸ Kīni nīpīg narmamə e pəh nien mə nāmā Isrel kīmisərig nəgkiarien a, rīkiriə ragien pīk. Kīni kasəgnəgīn Kughen tuk nəgkiarien kafan. Kīni narmamə yamə mīne Kughen rīmīrpen ta əriə mə tukhavəh nīmraghien rerin, iriə kīmnhani nəfrakīsien iran.

⁴⁹ Ror məkneikīn, nəgkiarien kape Kughen rītərhav mīvən ikīn mīnə fam rarkurao ye kwənmhan a.

⁵⁰ Məkneikīn nāmā Isrel kīmnhavən mīsəm nīpianehua yamə mīne kasəhuak ye nəhuakien kape nāmā Isrel, mīne nāmehua mīnə kape rukwanu a, mīsarkut tuk əriə mhamə tukhauh Pol mīne Banabas. Kīni mīsəkəu-ta əriu a iməriə ikīn.

⁵¹ Mərig iriu kwarpita-arpita nīmokrur ye sandel kapəriu [mwor nīmətəien mə nāmā ikīn a kīmisor nar kīrik rīpəh nəmhenien.] Kīni kīravən apa yerkwanu a, Ikoniam.

⁵² Mərig narmamə kape Yesu mīnə apa Antiok, Nanmīn kape Kughen rukwar irəriə; kīni rīkiriə ragien.

14

Pol mīne Banabas kīmīravən apa Ikoniam

¹ Nar a rīmnor mīn apa Ikoniam. Apaikīn, Pol mīne Banabas kīmīwauru-pən ye nīməhuak kape nāmā Isrel mīwəgkiar mīwapita, mīrəvi narmamə khapsaah- nāmā Isrel mīne nāmā Gris mīn; khani nəfrakīsien ye Yesu.

² Mərig nāmā Isrel yamə mīne khapəh nhaniyen nəfrakīsien ye nəgkiarien kapəriu kīmnhavən tuk nāmā Gris, mhauh nərigien kapəriə mə tuksəməkīn nāməhuak mīnə, mhani hah əriə.

³ Mərig Pol mīne Banabas kīmīwarə aikin a ror tu; kīni kwətghah tuk nīni-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Yesu Yermaru; kīni Kughen rīmnor əriu kwor nīmətəien rīpsaah mə narmamə tuksəm kharkun mə nəgkiarien kape nīhuvəyen kape Kughen ror nəfrakīsien kīn.

⁴ Nāmā ikīn kīmisəwhai əriə mīnə; tīksīn kīmnhakwasig kīn nāmā Isrel yamə mīne khapəh nhaniyen nəfrakīsien ye Yesu, kīni tīksīn kīmnhakwasig kīn aposol mir a.

⁵ Nāmā Isrel a, mīne nāmā Gris, mīne nāmehua mīnə kapəriə kīmnharai mhun nəgkiarien mhamə tukhauh əriu mīsarkwhopni əriu kīn kapier apīg.

⁶⁻⁷ Nīpīg Pol mīne Banabas kwərig nīrai-mhunien kapəriə, kwarar, mīwap mīravən ye provins e Likaonia.

Pol mīne Banabas kīmīravən apa Listra

Kīni mawəriwak, mīravən yerkwanu mir a, Listra mīne Debe. Kīni ye yerkwanu mir a mīne ikīn mīnə ipakə tuk yerkwanu mir a, iriu kīmarəni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Yesu.

⁸ Apa Listra, yermamə kīrik apaikīn nihun rahas ror hanə; to rapəh nəriwəkien. Ramkwətə,

⁹ mamətərig kīn nəgkiarien kape Pol. Kīni Pol rəm tim tim kwən a mīrkun mə ruini-ta nəfrakisien mīmə Kughen to rīrkun nor-huvəyen nihun.

¹⁰ Kīni Pol rokrən apomh mīmə, “!Ah! Hekimter.” Taktəkun əmə rhekimter məriwək.

¹¹ Kīni narmamə kisəm nar yame Pol rīmnor, kisokrən mamhani ye nəgkiarien Likaonia mhamə, “!Səmru! !Kughen kapətawə minə khaukrekin əriə minhauə misor yermamə kīn əriə, miseiwaiyu-pə imətawə!”

¹² Kīni rīkiriə rəsik mə Banabas e Sus, [yermaru kape kughen minə kapəriə.] Mərig in ai Pol in yermamə kape nəgkiarien, rīkiriə rəsik mə in e Heremes, yeni kape kughen minə kapəriə.

¹³ Nimə kape kughen e Sus, ramərer ye nīkar rukwanu pən. Kīni pris kape kughen a rīmavən mokwan-pən jīhi nai ye kau minə tīksin məsig əriə muə ye kwəruə kape kəupə ye yerkwānu a kīmnor kīn kapiēr. In minə kwhen a kīsorkeikei mə tukhauh mhavaan nar mīragh minə a tuk nəhuakien kīmi Pol minə Banabas.

¹⁴ Mərig aposol mir a kwərig nəvsaoyen kīn, kweikus neipən kapəriu [mwor nīmətien mə rīkiriū rəpou.] Mwaiyu mīravən ye kwerkwān irəriə mwokrən ehūə mīrəmə,

¹⁵ “!Ah! ?Rhawor nakhamə taksor nar e? Kīmru yermamə mir əmə e- rəmhen kīn əmiə. Kīmru yakərauə mə jakrəni-ərhav Nəgkiarien Huvə, mīrəmə taksarar ye nərigien kapəmiə, mhapəh nisəhuakien kīmi kughen apnəpig minə. Misəhuak əmə kīmi Kughen rerin. In rīmnor neai minə nīmoptanə minə tame tahik, minə narimnar fam yame kamhaswin irəriə.

¹⁶ Apa kupən, In rīmnəta ye narmamə m-fam ye tanīmtanə kīsəri-pən əmə swatuk minə kapəriə.

¹⁷ Mərig nīpig m-fam, In ramor swatuk kīmi əriə mə iriə tukharkun nisəmien nihuvəyen kafan. In ramor nəhig ramip; mamor nəviginien ramor kwənkwan ye nīpig minə atuatuk kapəriə. In ravəhsi-pre nəviginien kīmi əmiə, mamor rīkimiə ramagien.”

¹⁸ Aposol mir a kīrəni pawk nəgkiarien a, mərig ipakə əmə iriū kīrapəh nəmhenien tuk nīrəni-əhuyen narmamə minə a yamə minə khamə tukhauh kau, mhavaan əru, misor sakrefaes kīn kīmi əriū.

¹⁹ Kasarə pi pom mamhavən, kīni nəmə Isrel tīksin kīmnhasi-pən apa Antiok minə Ikoniam, mhauə mhatərhav-pə Listra. Khavi narmamə khapsaah khauə mhakwasig kīn əriə, mharaptərkīn Pol, misəsik in kīn kapiēr, mhaukəkin in misərəhu in iruə yerkwānu a, misapəh raməmīr. Rīkiriə rəsik mə ruamhə əfrakis.

²⁰ Mərig narmamə kape Yesu minə kīmnhauə misərer rao rao kīn, Pol rhekimter min, mivən min yerkwānu a. Kəni rīkwamer kīn, in minə Banabas kīmīravən apa yerkwānu a Debe.

Pol minə Banabas kīrarerig-pən Antiok ye provins e Siria

²¹ Pol minə Banabas kīmirani-ərhav Nəgkiarien Huvə yerkwānu a Debe, mīrəvi narmamə khapsaah khauə narmamə kape Yesu minə. Kwarar min, mīrarerig min mīravən apa Listra. Kwasig ikin, kratərhav min aikīn, mīrarerig mīrauə Ikoniam. Kwasig ikin, kīrarerig min mīrauə apa Antiok.

²² Ikin minə, iriū kwərip tim tim narmamə kape Yesu minə mwor kwirig kīmi əriə mə tuksərer tim tim ye nhatətəyen kapəriə, mīrəmə, “Kītawə kamhavən ye Narmaruyen kape Kughen, tukasəkeikei misəm rəutən tuk ətawə.”

²³ Kīni Pol minə Banabas kīrmīavən ye nīməhuak minə, mīravəh-si haktə elda minə kapəriə, mwapəh nəviginien mawahuək, mawərəhu-pən əriə ye kwermi Yesu Yermaru yame kashatətə iran.

²⁴ Kĭni ai, kĭrakrao ye kwĕnmhaan a Pisidia, mwĕsok-pĭhiu mĭravĕn Pamfilia

²⁵ marĕni-ĕrhav Nĕgkiarien Huvĕ apa Pega. Mwĕsok pĭrĕ mĭn yerkwanu kĭrik kamni kĭmĕ Atalia.

²⁶ Mĭravĕn ye rao kĭrik mĭrarerĭg mĭn mĭrauĕ Antiok ye provĭns a Siria. Ikin aikĭn a kĭmnamĕhuak kupĕn kĭmi Kughen mĕ In tukrĭvĕhsi-pĕn nĭhuvĕyen kĭmi ĕriu mĕ iriu tukratĕrhav mĭrĕni-ĕrhav nĕgkiarien kape Kughen. Kĭni taktĕkun ai kwor infamĭen ye nĕriwĕkien kapĕriu.*

²⁷ Kĭmĭratĕrhav-pĕ aikĭn a, mwokrĕn kĭn nĕmĕhuak mĭnĕ mĕ tukhauĕ mĭsofugĭn. Kĭni mwĕvsao kĭn narĭmnar mĭnĕ a yame Kughen rĭmnor ĕriu mĕ tukwor, mĕhitĕ ye swatuk tuk nĕmĕ tanĕ pĭsĭn pĭsĭn mĭnĕ mĕ tukhauĕ mhani nĕfrakisĭen ye Yesu.

²⁸ Kĭni iriu mwarĕ aikĭn a ror tu irĭĕ narmamĕ kape Yesu mĭnĕ.

15

Nĕmĕhuak mĭnĕ tĭksĭn khamĕ tukamĕkeikei kĕri-pĕn Loa kape Moses

¹ Narmamĕ tĭksĭn khatĕrhav a Judia, mĭsĕsok-pĭhiu, mhavĕn apa Antiok. Mĭshajoun nĕmĕhuak mĭnĕ mhamĕ, “Tukmĕ kĭpĕh nĕsĭgpĕnĭen ĕmiĕ rĕri-pĕn Loa yame Moses rĭmĭni, Kughen to rĭpĕh nĭvĕh-mĭraghĭen ĕmiĕ.”

² Kĭni Pol mĭne Banabas mĭne narmamĕ mĭnĕ a, kasotgoh pĭk kĭmi ĕriĕ mĭnĕ tuk nĕgkiarien a. Mĕkneikĭn, nĕmĕhuak mĭnĕ apa Antiok khavĕh-si haktĕ Pol mĭne Banabas mĭne narmamĕ mĭnĕ mĭn tĭksĭn mĕ tukhavĕn apa Jerusalem mĭsĕm aposol mĭnĕ mĭne elda mĭnĕ kape nĭmĕhuak tuk nĕrĕhu-atuatuk-ĭen nĕrĭgĭen a.

³ Nĕmĕhuak mĭnĕ kĭsher-pĕn kĭn ĕriĕ mĕ tukhavĕn. Nĭpĭg khavĕn, mhatĕrhav-pĕn Fonisia mĭne Sameria, mhani-ĕsah pĕn tuk ĕriĕ mĕ nĕmĕ tanĕ pĭsĭn pĭsĭn mĭnĕ kĭmnhauĕ mhani nĕfakisĭen ye Yesu. Nĕvsaoyen a ror nĕmĕhuak mĭnĕ rĭkĭriĕ ragĭen.

⁴ Nĭpĭg khauĕ mhatĕrhav-pĕ Jerusalem, nĕmĕhuak mĭnĕ mĭne aposol mĭnĕ mĭne elda mĭnĕ kĭmnhani vi vi ĕriĕ. Kĭni Pol mĭne kafan mĭnĕ kasĕvsao kĭn narĭmnar yamĕ mĭne Kughen rĭmĭvĕhsi-pĕn nĕsanĭnĭen kĭmi ĕriĕ mĕ tuksor.

⁵ Mĕrĭg Farisi mĭnĕ tĭksĭn yamĕ mĭne khani nĕfrakisĭen ye Yesu kĭshekĭmter mhamĕ, “Nĕmĕ mĭne pĕh nĭen mĕ nĕmĕ Isrel, tukamĕkeikei kĕsĭg-pĕn ĕriĕ kĭni tukamĕkeikei khajoun ĕriĕ pĕh kĭsĕri-pĕn Loa kape Moses.”

⁶ Kĭni aposol mĭnĕ mĭne elda mĭnĕ kape nĭmĕhuak kĭsĕkwĕtĕ tuk nĕrĭgĭen a.

⁷ Kĭmĭsĕgkiar rapomh pĭk, kĭni Pita rhekĭmter mĭmĕ, “Yo mĭnĕ tĭksĭn. Kĭmiĕ nakharkun mĕ tu tu kwĕnmopĭn, Kughen rĭmĭrpen-ta yo irĕtawĕ mĭmĕ yo jakni-ĕrhav Nĕgkiarien Huvĕ kĭmi narmamĕ yamĕ mĭne pĕh nĭen mĕ nĕmĕ Isrel, mĕ irĭĕ tukhani nĕfrakisĭen ye Yesu.

⁸ Kughen, yame rĭrkun rĭki narmamĕ, mĭvĕhsi-pĕn Nanmĭn Rhakĕ kĭmi ĕriĕ rĕmhen ĕmĕ kĭn yame rĭmĭvĕhsi-pĕ kĭmi ĕtawĕ, kĭni mamor nĭmtĕtĭen mĕ rĭkĭn ragĭen mĭn tuk ĕriĕ.

⁹ Rĭpĕh norĭen ror pĭsĭn kĭmi ĕriĕ. Nĭkam. Irĭĕ mĭn khani nĕfrakisĭen iran, kĭni In rĭvĕh-si ta tĕvhagĕ hah kapĕriĕ rĕmhen kĭn yame rĭmnor ta irĕtawĕ.

¹⁰ Kĭmiĕ naksĕvi niemhaa kape Kughen mhavĕhsi-pĕn loa kĭrik kĭmi ĕriĕ rĕmhen kĭn kajipĕ pam kĭrik. Sĕmru. Kĭtawĕ, mĭne kapĕtawĕ kaha mĭnĕ kupĕn khapĕh nĭsĕmhenĭen mĕ to kharĕh kajipĕ pam a.

¹¹ Mĕrĭg kĭtawĕ kĭshatĕtĕ ye Yesu Yermaru mĕ tukrĭvĕh mĭragh ĕtawĕ ye nĭhuvĕyen kafan, mĭne nĕmĕ tanĕ pĭsĭn pĭsĭn mĭnĕ mĭn.”

* **14:26:** Nĕmĕ Antiok kĭmĭsher-pĕn kĭn Pol mĭne Banabas mĕ tukrakurao mĕvsao kĭn Yesu Kristo. Newk kĭrĭkĭanĕ ruauĕ muavĕn ta, kĭni taktakun ai iriu kĭrarerĭg-pĕ apa Antiok. **14:27:** Wok 15:4,12 **15:1:** Gal 5:2 **15:2:** Gal 2:1 **15:4:** Wok 14:27 **15:7:** Wok 10:1-43 **15:8:** Wok 10:44; 11:15 **15:10:** Mat 11:30; Gal 3:10 **15:11:** Gal 2:16; Efes 2:5-8

12 Nægkiarrien a rətapig pik kin narmamə minə a kasofugin aikin a. Kini iriə kasətarig əmə kin Pol mine Banabas kawəvsao kin nimtətien yamə mine Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi əriu mə tukwor ye nimri narmamə ye tanə pisin pisin minə.

Jemes rətapig kin nægkiarrien

13 Pol mine Banabas kwor infamien ye nəvsaoyen, kini Jemes rheximter, mini-pən tuk əriə mimə, “Yo minə tiksın, sətərig kin yo.

14 Saemon Pita rimnhoprai-pə huvə kimi ətawə mə Kughen rimnor əpu In kimi nəmə tanə pisin pisin minə, mipik ta əriə tiksın mə kafan narmamə minə.

15 Rəmhen əmə kin nægkiarrien kape profet kirik kupən yame rimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen, mə Kughen rimə,

16 “ ‘Kwasig ikin, Yo jakrerig-pə min. Mor huvə rao* kape narmaruyen kape King Deved e yame rimnaməteih kupən, ipakə əmə rəmnim.

Rinahas pawk, jakrəh-si haktə, mirirpin, məspir, mor rəutən min.

17-18 Mə narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel- narmamə pisin pisin minə rarkurao ye tanimtanə- yamə mine yimirpen ta əriə mə kafak narmamə minə tuksarha-pə tuk Yo.

Yo e Kughen Yermaru, apa kupan yimnhajoun narmamə kin narimnar minə e mə tukharkun. In e nægkiarrien kafak.’ ” *(Amos 9:11-12)*

19 Kini Jemes rimə, “Nægkiarrien kafak ror məkneikin: Taktəkun ai, narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel kwəsarar ye nərigien kapəriə mamhauə tuk Kughen. Rapəh nəmhenien mə kitawə tuksor riskai pik tuk əriə.

20 Mərig pəh kharai nəkwəkwə kirik rivən kimi əriə, mhani-pən tuk əriə mhamə tukhapəh nisənen nəviginien yame kimoh kivaan əru tuk nəhuakien kimi nanmi kughen eikuə minə. Nəviginien minə a kisəmkimik ye nimri Kughen. Mhapəh nisənen haspən-ien kimi nipiraovin. Mhapəh nisənen nar miragh yame kimnəvit-əpni, meinai nitawin raməmir hanə ye nipran. Mhapəh nisənen nitə.

21 Tukasəkeikei mhavəhsi-pən natuakəmien minə e kimi əriə meinai kimnharikakun ta tu, kaməvheikin Loa kape Moses ye Sabat mine fam ye nəkwai niməhuak minə fam kape nəmə Isrel. Kini kimnamni-ərhav Loa kape Moses yerkwanu minə m-fam.”

Aposol minə mine elda minə kisher-pən kin nəkwəkwə kirik kimi nəməhuak minə pəh nien mə nəmə Isrel

22 Kini aposol minə mine elda minə, mine nəməhuak minə fam khani kwis mə tukhavəhsi-haktə iriə tiksın misher-pən kin əriə khakwasig kin Pol mine Banabas, mhavən apa Antiok. Mishajoun Saelas mine Judas (nhagin min kirik kamni kimə Basabas). Kwərə mir a, narmamə kamhasiai əriu.

23 Mhavəhsi-pən nəkwəkwə kimi əriu mə tukhrivəh miravən. Nəkwəkwə a ramni mimə, kimawə aposol minə mine elda minə, kimawə piaumiə minə.

Kimawə yakamhani vi vi əmiə, nəmə tanə pisin pisin minə, kimiə nəməhuak minə, yame kasarə apa Antiok, mine Siria, mine Silisia:

24 Yakasərig mə kimawə tiksın kimnhauə misor riskai-pre pik tuk əmiə. Mərig kimawə yakhapəh nhavəhsi-pənen nægkiarrien kirik kimi əriə mə tukhauə misor məknenkin.

25 Ror pən, kimawə yimisəkwətə kirik, mishajoun yermamə kiraru e misher-pre kin mə tukravəh nægkiarrien kapəməwə miraurə kimi əmiə. Mə iriu tukrakwasig kin fren kapəməwə mir e Pol mine Banabas.

26 Ipakə əmə iriu kramhə tuk nini-ərhavyen nægkiarrien kape Yesu Kristo, Yermaru kapətawə.

15:13: Gal 2:9 * 15:16: Nægkiarrien kape nəmə Gris ripəh niniyen “rao kape King Deved” mərig rimə, “nimə tapolen kape King Deved.” Mərig nipran rimə “generation” uə yerkwanu, mine narmamə, mine nimə. 15:20: Eks 34:15-17; Lev 17:10-16

²⁷ Kimawə yaksher-pre kin Judas mine Saelas mə iriu tukraurə tuk əmiə. Kwərə mir ai tukrani huvə nəgkiarjen yame kimawə yimnharai.

²⁸ Kini Nanmin kape Kughen rikin ragien, mine rikitawə ragien mə jakkhapəh nhavəhsi-preyen natuakəmien kirik yame riskai pik tuk əmiə. Kini yakhavəhsi-pre əmə natuakəmien mine en:

²⁹ Takhapəh nisəniən nəviginien yame kamoh kivaan əru tuk nəhuakien kimi nanmi kughen eikuə minə. Mhapəh nisəniən nitə. Mhapəh nisəniən nar miragh yame kimnəvit-əpni, meinai nitawin raməmır hanə ye nıpran. Mhapəh nisor-haspan-ien kimi nıpiraovin. Tukmə naksəri-pən natuakəmien minə a, takpisarə huvə.

In əmə e nəgkiarjen kapəməwə.

³⁰ Kini namehuə minə a kisher-pən kin narmamə a, khavən apa Antiok. Khavən, mhatərhav-pən, misokrən kin nəməhuak minə aikin. Khauə, misofugin. Kini kimnhavəhsi-pən nəkwəkwə a kimi əriə.

³¹ Kimisəvhuekin nəkwəkwə a misərig rhuvə pik, meinai nəgkiarjen kafan ravəhsi-haktə nərigien kapəriə.

³² Judas mine Saelas, profet mir ai, kawəgkiar apomh kimi nəməhuak minə, məwhag kimi əriə mwor əriə kasərer tim tim.

³³ Iriu kimıwarə rəpomh kwənmopin aikin. Kwasig ikin, nəməhuak minə kimisaowia kin əriu. Misaiyoh-pən Kughen mə tukrivəhsi-pən nəmərinuyen kimi əriu. Kini misher-pən kin əriu kirarerig miravən tuk narmamə yamə mine kimisher-pən kin əriu.

³⁴⁻³⁵ Mərig Pol mine Banabas kimıwarə min apa Antiok ror tu kwənmopin, iriə narmamə khapsaah kasəvhag mhani-ərhav nəgkiarjen kape Kughen.

Pol mine Banabas kawəwhai əriu minə

³⁶ Kısarə mamhavən, Pol rini-pən tuk Banabas mimə, “Rhuvə mə tukrererig miravən mwəm kirau minə tiksın yerkwanu minə a mirani-ərhav ta nəgkiarjen kape Kughen, ai mwəsiekun-ru əriə.”

³⁷ Mərig Banabas rorkeikei mə tukrəkir Jon Mak pəh rikwasig kin əriu.

³⁸ Mərig Pol rəm mə rıpəh natuatukien, meinai in apa kupən, kimnarharə apa Pamfilia, kini Jon Mak rımnəpəh əriu, mirerig.

³⁹ Kini Pol mine Banabas kaotgoh kimi əriu minə tuk Jon Mak, kini məwhai əriu minə. Banabas rikir Jon Mak, miravən ye rao kirik miravən apa ye tanə kirik kamni kimə Saepras.

⁴⁰ Mərig Pol rımini-pən tuk Saelas mə iriu min. Kini nəməhuak minə kimisəhuak kimi Yesu Yermaru mə In tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriu, kini en kratərhav.

⁴¹ Iriu kimıwəriwək mratərhav-pən Siria mine Silisia, mawor nəməhuak minə kamhaskai.

16

Timoti ramkwasig kin Pol mine Saelas

¹ Kini Pol rəriwək min mivən apa yerkwanu mir kiraru nhagriu Debe mine Listra. Aikin a, yermamə kirik kape Yesu ramarə ikin, nhagin e Timoti. Nisini ramni nəfrakisien ye Yesu; in kwənərəus kape nəmə Isrel. Mərig rımnı in yemə Gris.

² Nəməhuak minə apa Listra mine İkoniam kamhani mhamə Timoti in yamehuə kirik.

³ Kini Pol rorkeikei mə tukrəkir Timoti iriu min. Kini məsig-pən in, meinai rıpəh norkeikeiyen mə nəmə Isrel rikiriə tukrahas mhawor nəmə aikin a kharkun mə rım Timoti in yemə Gris.*

15:28: Mat 23:4 **15:37:** Wok 12:12,25 **15:38:** Wok 13:13; Kol 4:10 **16:1:** Wok 14:6; 2 Tim 1:5 **16:2:** Fil 2:19-22 * **16:3:** Nəmə Isrel to khapəh nisərigien kwənərəus kirik kape nəmə Gris. Mərig Pol rımə to rəsıgpan Timoti, ai ruə məmhen kin yemə Isrel kirik, ai nəmə Isrel to kisərig.

⁴ Kini irisir kīrhuvən mrhītərhav-pən yerkwānu mīnə, marhəni-ərhav tuk narmamə kape Yesu mīnə mīrhīmə nəgkiarien yame aposol mīnə mīne elda mīne Jerusalem kīmīsəəhu. Kini irisir krhājoun əriə mə tukasəkeikei mīsəri-pən nəgkiarien a.

⁵ Ror məknakin, mə nəməhuak mīnə aikin mīnə fam kamhaskai ye nhatətəyen kapəriə. Nīpīg mīnə fam, kamhapsaah.

Pol rəm nəmərəhavyen kīrik

⁶ Irisir kīrhuvən mrhītərhav-pən yerkwānu mīnə Frijia mīne Galesia, meinai Nanmīn kape Kughen rīmīni-əhu mə tukrhipəh nīrhivənien mīrhīni-ərhav nəgkiarien apa provins a Tarki.

⁷ Kīrhuvən mīrhuə ye nīkar provins mir a Misia mīne Bitinia, krhīmə tukrhuvən apa Bitinia; mərig Nanmīn kape Yesu† rīpəh nīniyen mə tukrhuvən aikin.

⁸ Kini irisir krhītərhav-pən Misia, mrhivirə mīrhuvən yerkwānu kīrik kamni kīmə Troas.

⁹ Yenaiyu, Pol rəm nəmərəhavyen məm mīmə yemə Masedonia kīrik rərəer maiyoh-pən in maməkeikei kīm in mīmə, “Yuə-ru e Masedonia masitu irəmawə.”

¹⁰ Pol rīmnam ta nar a, taktəkun əmə kīmawə yīmīsətu huvə kapəmawə narīmnar mə jakhatərhav mīn aikin a, mhavən apa Masedonia, meinai yīmnharkun mə Kughen rīmnochrən kīn əmawə mə jakhani-ərhav Nəgkiarien Huvə kīmi narmamə ikin.

Pian a Lidia ruə mīni nəfrakīsien ye Yesu

¹¹ Kini ai, yakhavəh rao kīrik, mhatərhav apa Troas, mhavən atuətuk ye tanə a kamni kīmə Samotres. Kəni rīkwamīr kīn, yakhavhiak-pən apa yerkwānu kīrik kamni kīmə Neapolis.

¹² Kini yakhatərhav aikin a, mīsəriwək mhavən mīsəriaji yerkwānu a Filipae, yame raməmīr kupən ye provins a Masedonia. Yermaru kape Rom ramarmaru ye kwənmhaan a. Kīmawə yīmīsərə kəskəh aikin a.

¹³ Kini ye Sabat, yīmīsəta yerkwānu a, mīseiwaiyu mhavən ye nu kīrik, meinai yīmīsəriɡ mə kavən aikin kaməhuak. Aikin, yīmīəkwətə, mīsəɡkiar kīmawə nīpiraovīn yamə mīne kwənhauə ta aikin mīsəkwətə.

¹⁴ Pian Tuatira kīrik ramkwətə mamətəriɡ kīn əmawə. Nhagīn e Lidia. In piraovīn kape nəvraiyeen neipən huvə mīnə‡ mavəh mane iran. Pian a, ramsiai Kughen. Kini Yesu Yermaru rəhitə ye nīrkunien kafan mīmə in tukrīni nəfrakīsien ye nəgkiarien kape Pol.

¹⁵ Kini in mīne kafan mīnə kīmnhavən mīsor baptaes. Kini rīmīni-pə tuk əmawə mīmə, “Nakasəm mə yakamni nəfrakīsien ye Yesu Yermaru, kini takasəkeikei mhauə mīsərə imak yerkwānu.” In rīmīvi əmawə, yakhavən mīsərə kīmawə mīn.

Kivəhsi-pən Pol mīne Saelas ye kalabus

¹⁶ Nīpīg kīrik, kīmawə yīmnhavən aikin kaməhuak ikin, kini mīsəm piraovīn kīrik. In yor atuə kīn kīrik yame kīmivəh nīmīn. Pian a, nanmīn hah raməmīr iran, mamor in mə in rīrkun nīni-ərhavyen narīmnar yame tukrīpiuə. Kini pian a in ravəh pīk mane ehūə iran, kape kafan namehuə, meinai narmamə kasərok namehuə kafan mīnə mə tuksəriɡ nəgkiarien kafan.

¹⁷ Kini in ramkwasiɡ kīn əmawə Pol, mamokrən ehūə mamni mīmə, “!Narmamə mīnə e, iriə narmamə kape nor atuə-kīnien kape Kughen, yame In yerpīriɡ! Kamhani-ərhav swatuk yame Kughen ravəh mīragh narmamə iran kīmi əmīə.”

¹⁸ Rīmnor nar a nīpīg rīpsaah. Ror Pol raməriɡ rahas pīk. Rarar məɡkiar kīmi nanmīn has yame raməmīr ye pian a, mīmə, “Ye nhag Yesu Kristo, yakamni-pre tuk ik mīmə, ! Takətə ye pian e!” Taktəkun əmə, nanmīn has a rətə ye pian a.

16:4: Wok 15:23-29 **16:6:** Wok 18:23 † **16:7:** Nanmīn kape Yesu in Nanmīn kape Kughen, uə Nanmīn Rhaka.
‡ **16:14:** Neipən a nīmīn rhaktə, kini rīmīmrə apīg. **16:17:** Mak 1:24

¹⁹ Mərig namehuə kafan minə kisəm kharkun mə swatuk kape nivəhyen mane ruirkək ai taktəkun, kisarar, mharaptərəkĭn Pol mine Saelas, mharəh əriu misor əriu kawərer ye nĭmri mirh.

²⁰ Mĭsərip əriu kawərer ye nĭmri yemə Rom mir - iriu narmamə kape kaonsel. Kini mhani-pən tuk əriu mhamə, “Kwərə mir e, iriu yemə Isrel. Iriu kaworiah pik nəmə imətawə ikĭn.

²¹ Mwarkut tuk ətawə mə tuksəri-pən narəyen pĭsin. Mərig norien a rapəh natuatukien ye loa kapətawə. Kitawə nəmə Rom. To khapəh nisəri-pənien swatuk a.”

²² Kini narmamə khapsaah khauə min mhani hah əriu. Kini yamehuə mir kape kaonsel krəni-pən tuk mobael minə mə tukharəh-si ta neipən kapəriu mhauh əriu.

²³ Kini kimnhauh pik əriu, kwasig ikĭn, kharəhsi-pən əriu ye kalabus, mhani-pən tuk yermamə kape narhayen tuk kalabus mhamə, “Ik takamarha huvə tuk əriu.”

²⁴ Yermamə yame ramarha tuk kalabus rərig nəgkiarĭen a, mirəh əriu mĭvən ye kwənmhan kirik apa imə əgkəp. Mərəhu-pən nai ye nihuriu markwəji ətərəkĭn-pən əriu iran.

²⁵ Kini yenpig əru, Pol mine Saelas kimĭwəhuak. Kini mawəni nĭpe marəvəh-si haktə Kughen; kini narmamə yamə mine kasəmĭr ye kalabus kimĭsətərig kĭn əriu.

²⁶ Taktəkun əmə, nĭmnĭmien ramavən pik, mor kalabus rikĭu-kĭu. Taktəkun əmə kwəruə minə kisəhitə. Kini nərəus yamə mine kimnərkis narmamə kĭn, kharĭsĭn mĭsəsaah.

²⁷ Kini yermamə yame ramarha tuk kalabus rarha, məm kwəruə minə kape kalabus kimĭsəhitə, rĭmə ta mə narmamə a ye nəkwai kalabus kwəsap ta. Məknekĭn rĭrəh kafan nau nisə mə tukrhapni atuk əmə in kĭnS.

²⁸ Mərig Pol rokrən apomh mĭmə, “!Ah! !Apəh nhapniyen ik! Kimawə fam yakasəmĭr hanə imə.”

²⁹ Kini yermamə yame ramarha tuk kalabus rokrən mə yermamə kirik tukrĭrəh laet muə, maiyu mĭvən ye nəkwai nĭmə, mənĭmkur-pən ye nihū Pol mine Saelas, mĭgĭn pik.

³⁰ Mĭkĭr əriu mĭvən apa iruə maiyoh əriu mĭmə, “!Yemehuə mir! ?Jakhawor pən iran mine pəh Kughen rĭvəh miragh yo?”

³¹ Kini kĭrəni-pən tukun mirəmə, “Ik, takni nəfrakisĭen ye Yesu Yermaru, pəh Kughen tikrĭvəh miragh ik mine kafam minə min.”

³² Kini iriu kĭrani-ərhav nəgkiarĭen kape Yesu Yermaru kimĭn mine kafan narmamə minə.

³³ Yenpig əru, mərig kwən a rikĭr əriu mĭvən, məspir tamhek nĭmap kapəriu yame kimoh. Taktəkun əmə, in mine kafan narmamə minə, mine kafan yor atuə kĭn minə kimisor baptaes.

³⁴ Kini in rĭmĭkĭr Pol mine Saelas mĭvən ye nəkwai nĭmə kafan, mĭvəhsi-pən nəvĭgĭnĭen kĭmi əriu. Kini in, mine kafan minə, kimĭsərig rhuvə pik, meinai kimnhani nəfrakisĭen ye Kughen.

³⁵ Kini rueraan, yermamə mir kape kaonsel kĭrəni-pən tuk mobael mine mirəmə, “Havən mharĭsĭn nar mir a kiravən.”

³⁶ Kini kwən a ramarha tuk kalabus rĭmini-pən tuk Pol mĭmə, “Yamehuə kape kaonsel rĭmə kimawə jakharĭsĭn əmiru nakravən. Ravən ye nəmərĭnuyen.”

³⁷ Mərig Pol rĭni-pən tuk mobael minə a mĭmə, “!Ah! ?Rhawor e? Kimru yemə Rom mir e, kini namehuə mir e kape nəmə Rom kirapəh nĭwəm-pawk-eyen mə kimru yĭmwor nar has kirik, mərig kwəroh-ta əmru ye nĭmri mirh, mwarko-pən kĭn əmru ye kalabus. Kini taktəkun ai iriu kworkeikei mə tukwher-ərhav apĭs-apĭs əmə kĭn əmru. !Nĭkam! Pəh iriu kirauə, mirakĭr əmru kimawə miriu.”

³⁸ Kini mobael minə a khavən mhani-pən nəgkiarġen kape Pol mine Saelas tuk yamehuə mir kape kaonsel. Kwərig mə Pol mine Saelas iriu yemə Rom mir, kwakur.

³⁹ Kini iriu kiravən rikiriu reiwaiyu tuk Pol mine Saelas, mirakir-ərhav əriu ye kalabus. Kini mawəkeikei kimi əriu mə tukravən.

⁴⁰ Pol mine Saelas kiratərhav ye kalabus, kwasig ikin, kiravən imei piraovġn kirik, nhagin e Lidia, mawəm nəməhuak minə tiksġn aikġn a. Kini iriu mawor kwirig kimi əriə. Kwasig ikin, kimiravən.

17

Pol mine Saelas kimiravən apa Tesalonaeka

¹ Kini ai, Pol mine Saelas kimiwəriwək mratərhav yerkwanu mir a Amfipolis mine Apolonia, miravən mweriaji yerkwanu a Tesalonaeka. Ikin aikġn a, niməhuak kirik aikġn kape nəmə Isrel.

² Kini Pol ror əmhen kġn yame ramor rerġn, mauru-pən ye nimə kape nofuginġen kape nəmə Isrel; mamarə yerkwanu a meriaji Sabat kisġsə. Kamhani nəgkiarġen rġpsaah ye nikarġn kape Nəkwəkwə kape Kughen.

³ Kini Pol rimnhoprai-pən kimi əriə mimə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni atuatur mimə Kristo tukraməkeikei mamərig rahah ye nġpran meriaji mimhə, kini Kughen tukror In ramragh min.” Kini mimə, “Yesu yame yakamni-pre tuk əmiə, In e Kristo.”

⁴ Kini nəmə Isrel minə tiksġn, mine nəmə Gris khapsaah yamə mine kamhasiai Kughen, mine nġpianehuə minə khapsaah min, kisərig nəgkiarġen kape Pol, kamhani nəfrakisġen iran, mamhakwasig kġn Pol mine Saelas.

⁵ Mərig nəmehuə kape nəmə Isrel kasəməkġn əriu; kini mhavən apa ye maket, mhapiġk nəmə has tiksġn misor kwġhen kapəriə kirikianə, misor nahasġen rehuə apa yerkwanu a. Kini mhavən imei yermamə kirik nhagin e Jeson. Miseikus kwəruə ye nimə kafan, misauru-pən ye nimə misarha-kġn Pol mine Saelas. Mhamə tuksəriġ əriu ye nġmri mirh.

⁶ Mərig khapəh nisəmġen, kharaptərəkġn Jeson mine nəməhuak minə tiksġn min, mhaukəkġn əriə mhauə kisərer ye nġmri nəmehuə minə kape kaonsel. Misokrən apomh mhamə, “Kwərə mir a Pol mine Saelas kawor pik nahasġen muavən fam ye tanġmtanə; mirauə min eikġn e.

⁷ Kini kwən e Jeson rimnokrən kəriu kiravən iman ikin. Mərig iriu kwakapġr loa minə kape yermaru kapətawə e Sisa. Iriu karəni mə king pisġn kirik aikġn; nhagin e Yesu.”

⁸ Nəmə Isrel kimnhani nəgkiarġen a, misor narmamə mine namehuə minə a niemhaa ramhai əriə.

⁹ Kini ai namehuə minə kisəkeikei kimi Jeson mine nəməhuak minə mə tukavəhsi-pən mane kirik kimi əriə, mhamə “Tukmə naksarə mar, mane ai kapəmġə əmə; mərig tukmə nakasəvi niemhaa, mane ai kapəmawə.” Nəməhuak minə kimisərok namehuə minə a, kini ai, kisəta irəriə kamhavən.

Pol mine Saelas kiravən apa Berea

¹⁰ Kini yenaiyu kġn, nəməhuak minə kisher-pən kġn Pol mine Saelas kiravən yerkwanu a Berea. Iriu kiravən miratərhav pən aikġn, mwauru-pən ye nəkwai niməhuak kape nəmə Isrel.

¹¹ Nəmə Berea, nərigġen kapəriə rhuvə rapita nəmə Tesalonaeka, mərig in ai, kisorkēikei pik mə tukasərig nəgkiarġen kapəriu. Kini nġpig m-fam kasəvheikġn huvə Nəkwəkwə kape Kughen mə tuksəm mə nəgkiarġen kape Pol ramni əfrah, uə rameikuə.

¹² Kini nəmə Isrel khapsaah khani nəfrakisġen ye Yesu, mine nġpianehuə Gris khapsaah, mine nəmə Gris khapsaah min.

¹³ Məriḡ nīpīḡ nəmə Isrel apa Tesalonaeka kīmīsəriḡ mə Pol ramni-ərhav mīn nəḡkiarien kape Kughen apa Berea, khauə mīn aikīn, misəvi niehmaa kape nəmə Berea tuk Pol.

¹⁴ Taktəkun əmə, nəməhuak mīnə kisher-pən kīn Pol rīvən mīn apa ye nīkar tahik. Məriḡ Saelas mīne Timoti kiwarə hanə apa Berea.

¹⁵ Məriḡ narmamə yamə mīne kimnhakīr Pol mhavən miseriaji əmə Atens mharerig, mhauə mīn Berea, mhavən tuk Saelas mīne Timoti mhavəhsi-pən nəḡkiarien kimi əriu mə tukwhai mīren mīrauə mwəm Pol.

Pol rīvən apa Atens

¹⁶ Kīni Pol ramarə apa Atens mawhin Saelas mīne Timoti mə iriu tikravən mīn mwəm. Raməriḡ rahah pīk meinai rəm mə yerkwānu a, nanmi kughen eikuə mīnə khapsaah.

¹⁷ Ror pən, in rīmavən ye nəkwai nīmə kape nofuginien kape nəmə Isrel, kīni iriə nəmə Isrel, mīne nəmə Gris yamə mīne kamhasiai Kughen, khani mīn nəḡkiarien rīpsaah. Kīni nīpīḡ mīnə fam, Pol ramvən mīn ye kwənmhaan kape maket, maməḡkiar kimi narmamə kasəkwətə aikīn.

¹⁸ Kīni nəmə Gris tīksin, kamni kīmə Epikiurien mīne Sitok*, iriə nəmhajoun mīnə. Khauə misəḡkiar mīn iriə Pol, mamharpəhu əriə mīnə. Iriə tīksin kamhani mhamə, “Kwən e rīmīrəh əmə nəḡkiarien apa ye swatuk, mamuə. !Keinein mə ramni naha apa!” Məriḡ narmamə tīksin kimnhani mhamə, “Kīmawə yaksəriḡ yakhamə in ramni kughen pīrə pīsīn pīsīn mīnə.” Kamhani məkna meinai Pol raməḡkiar kīn Yesu, mamni mīmə, “In rīmamhə, məriḡ Kughen rīmnor In rīmragh mīn.”

¹⁹ Kīni iriə kisokrən kīn Pol mə tukruə marer ye nīmri namehuə mīnə kapəriə. Iriə kasəkwətə ye takwar a Areopagus. Kīni namehuə khani-pən tukun mhamə, “Kīmawə yaksorkeikei mə jakharkun nəḡkiarien vi yame ik nakamni-ərhav.

²⁰ Nəḡkiarien kafam yame nakamni kīmawə yaksəriḡ ror pīsīn. Yaksorkeikei mə jakharkun nīpran.”

²¹ Kamhani məkna meinai nīpīḡ m-fam nəmə Atens, mīne nəmə tanə pīsīn mīnə mīn aikīn kasəkwətə masətəriḡ kīn nəriḡien vi pīsīn masəḡkiar mamharpəhu əriə mīnə.

²² Kīni Pol rərer ye nīmri namehuə mīnə a mīmə, “Nəmə Atens. Yakəm yakīrkun mə kīmīə nakhasīkai tuk nəhuakien kapəmīə.

²³ Nīpīḡ yakameriwək mamətamə iməmiə ikīn, maməm narīmnar kape nəhuakien kapəmīə. Kīni yaknəm ta kapiēr imərhakə kirik yame kīmīrai nəḡkiarien aikīn kīmə, ‘In e kwənmhan kape nəhuakien kimi kughen kirik yame keinein In.’ Məriḡ kughen yame kīmīə nakhamə nakseinein, yo jakni-ərhav In tuk əmiə.

²⁴ Kughen e In e rīmnor tokrei tanə mīne narīmnar yame ramswin aikīn. In rarmarmaru tuk neai mīne tokrei tanə. Nīmə kafan pəh nien mə nīməhuak yame kītawə kamhahvirəkīn.

²⁵ To In rīpəh nəkwakwəyen kīn nar kirik yame kītawə narmamə kasor mhavəhsi-pən kīmīn. Meinai In pīsīn əmə rīmnor ətawə kamhamragh; kīni In mīvəhsi-pə narīmnar fam kimi ətawə.

²⁶ Apa kupən əḡkəp, In rīmnor yermamə kirikianə əmə. Taktəkun ai narmamə fam ye tanīmtanə kamhatərhav əmə ye yermamə a. Kīni Kughen rərəhu-pən əriə kasarə ye tanīmtanə mīnə fam. Kīni In pīsīn əmə rīmīni nīpīḡ yame iriə tuksarə iran; mīne tanə mīnə kapəriə.

²⁷ Kughen a ror məknakīn mə kītawə m-fam tuksarha-kīn In mharkun In, rəmhen kīn yame yermamə kirik ramərav-ərav ye nəpīḡnapien mə tukrīvəh nar kirik. Məriḡ nəfrakisien mə Kughen a to rapəh narəyen isok tuk ətawə.

17:17: Wok 18:19 * **17:18:** Epikiurien mīnə khamə narīmnar yame ror yermamə kirik rīkin ragien, narīmnar e in nīmraghien rhuvə. Məriḡ Sitok mīnə khamə rhuvə tukmə yermamə kirik rīpəh nəriḡien nagienien uə nəmḡayen yerkin. **17:25:** 1 King 8:27; Wok 7:48 **17:25:** Sam 50:12 **17:27:** Sam 145:18; Jer 23:23

²⁸ Rəmhen kĭn nəgkiarĭen kĭrik yame ramni mĭmə, ‘Kĭtawə kasətigə əmə ye Kughen tuk nĭmraghĭen, mĭne nəriwəkĭen, mĭne narĭmnar fam.’ Kĭni rəmhen kĭn yame kĭmĭə kĭrik raməni nĭpe kĭrik mamni mĭmə, ‘Kĭtawə mĭn e kafan kwajĭkovə mĭnə.’

²⁹ Meinai kĭtawə kwajĭkovə mĭnə kape Kughen, to khapəh nhaniyen mə Kughen in rəmhen kĭn narĭmnar yamə mĭne narmamə kamhavhirəkĭn kĭn gol uə silva uə kapĭer. In pəh nĭen mə nanmi-nar kĭrik yame yarpəkao raməvhirəkĭn ye nĭrkunĭen kafan. !Nĭkam!

³⁰ In apa kupən, narmamə khapəh nharkunĭen Kughen. Kĭni Kughen rĭmə nətəwaoyen kapəriə in nar apnapĭg. Məriĭg taktəkun ai ramni-pə tuk ətawə fam ye tanĭmtanə mĭnə mĭmə, ‘Kĭmĭə fam taksarar ye nəriĭgĭen kapəmĭə tuk təvhagə hah.’

³¹ Ramni məknakĭn meinai In rĭnərəhu ta nĭpĭg yame In tukrəkĭr əmhen narmamə fam ye tanĭmtanə. In tukror əmə ye swatuk yame ratuatuk. Kughen rĭmĭrpen ta yermamə yame tukrəkĭr əmhen narmamə. Kĭni narmamə kharkun mə Kughen rĭmĭrpen In meinai Kughen rĭmnor ta yermamə a ramragh mĭn ye nĭmhəyen kafan.”

³² Iriə kĭsəriĭg nəgkiarĭen a mə Kughen rĭmnor yermamə kĭrik rĭmragh mĭn ye nĭmhəyen, kĭni tĭksĭn kasarh iran; məriĭg tĭksĭn khamə, “Kĭmawə yaksorkeikei mə tuk nĭpĭg kĭrik yaksəriĭg mĭn kafam nəgkiarĭen.”

³³ Kĭni ai, Pol rĭməpəh namehuə mĭnə a mamvən.

³⁴ Kĭni narmamə tĭksĭn khakwasĭg kĭn, mhani nəfrakisĭen ye Yesu. Iriə kĭrik, nhagĭn e Denis, in yermamə kĭrik kape kaonsel. Mĭne piraovĭn kĭrik nhagĭn e Damaris, mĭne narmamə mĭnə mĭn tĭksĭn.

18

Pol ramvən apa Korin

¹ Kwasĭg ikĭn, Pol rĭtərhav Atens, mĭvən yerkwanu kĭrik kamni kĭmə Korin.

² Muə məm yemə Isrel kĭrik nhagĭn e Akwila. Kwən a rĭmnarha apa Pontas, mĭtərhav, mĭvən mamarə apa yerkwanu a Rom, apa Itali. Kwasĭg, yermaru kĭrik kape nəmə Rom, nhagĭn e Klodias, rĭmnher-ərhav kĭn nəmə Isrel apa Rom. Kĭni Akwila mĭne kafan pĭahwaru Prisila, kraier ikĭn, mĭrauə mwarə Korin. Kĭrəpəh narəyen aikĭn a ror tu, Pol rĭtərhav-pən məm əriu,

³ mamarə irisĭr mĭn. Maməkər-pən irəriu ye wok kapəriu, meinai wok kafan rəmhen əmə kĭn wok kapəriu. Irisĭr yermamə kape nĭjĭriĭen nĭmə tapolen.

⁴ Kĭni ye Sabat mĭnə fam, Pol mĭne nəmə Isrel mĭne nəmə Gris kasəgkiar pĭk ye nəkwai nĭmə kape nofuginĭen kape nəmə Isrel. Meinai Pol rorkeikei mə tukrĭvi-pə əriə pəh khani nəfrakisĭen ye Yesu.

⁵ Nĭpĭg a, Saelas mĭne Timoti kratərhav Masedonia, mĭrauə mĭn Korin. Pol rapəh kafan wok ye nĭjĭriĭen nĭmə tapolen, kĭni maməkəikei əmə mamni-ərhav Nəgkiarĭen Huvə. Mamni huvə tuk nəmə Isrel mə Yesu in Kristo yame Kughen rĭmĭrpen.

⁶ Məriĭg iriə kĭmnhani hah in, masəgkiar has pən kĭmin. Kĭni Pol rarpita-arpita nəmkĭmik ye neipən kafan [mamor nĭmtətĭen mĭmə iriə kamhani hah nhag Kughen.] Mamni mĭmə, “Tukmə Kughen rĭvəhsi-pən narpĭniĭen kĭmĭ əmĭə, məriĭg kapəmĭə atuk. Yaknor infamĭen irəmĭə. Rĭrikakun ai taktəkun, jakamvən əmə tuk nəmə tanə pĭsĭn pĭsĭn mĭnə.”

⁷ Kĭni ai, Pol rəpəh əriə apa ye nĭmə kape nofuginĭen kape nəmə Isrel, muə imei yemə Gris kĭrik nhagĭn e Titias Jastas. In ramsiai Kughen. Nĭmə kafan ipəkə tuk nĭmə kape nofuginĭen kape nəmə Isrel.

⁸ Kĭni yamehuə kape nĭmə kape nofuginĭen kape nəmə Isrel, nhagĭn a Krispas, in mĭne kafan mĭnə kĭmnhauə mhani nəfrakisĭen ye Yesu Yermaru. Kĭni nəmə Korin khaphsaah mĭn kĭmĭsəriĭg nəgkiarĭen kape Pol kĭni khani nəfrakisĭen ye Yesu kĭni mĭsor baptaes.

⁹ Yenaiyu kirik, Pol rəmərəhav məm mə Yesu Yermaru raməgkiar kimin mamni mīmə, “Takpəh niginiēn kin narmamə. Takaməkeikei mamni-ərhav nəgkiariēn kafak, mīpəh napnapigien.

¹⁰ Meinai Yo yakaməmīr kīrau mik; to nar kirik rapəh noriahayen ik, meinai narmamə kafak minə khapsaah ye yerkwānu e.”

¹¹ Kini Pol rīmnarə aikin rapita newk kirikianə, mamhajoun narmamə kin nəgkiariēn kape Kughen.

Nəmə Isrel kharəhsi-pən Pol ye kot

¹² Ye nīpig a, yermamə kirik, nhagin e Galio, in gavman kirik kape nəmə Akaea*. Kini nəmə Isrel khauə kirikianə mharaptərəkin Pol mhakir mhavən ye kot.

¹³ Kini iriə mhamə, “Kwən e ramarkut mə tukrivi narmamə pəh tuksəhuak kimi Kughen ye norien kirik yame raməsik loa kapəmawə.”

¹⁴⁻¹⁵ Kini Pol natukrəgkiar, məriē Galio rīni-pən tuk əriə mīmə, “Nəmə Isrel. Nīkam, yakpəh norkeikeiyen mə jakəkīr nar kirik ror məkneikin. Tukmə nakhauə mhani-pə tuk yo mə yermamə kirik rakapir loa kirik, nar apnapig mə to loa ehua kirik uə loa kəskəh kirik, ratuatuk mə jakətəriēg kin əmiə. Məriē kimiə nakhauə mhani əmə mus mus kirik ye nahag minə mine narīmnar minə ye narəyēn kapəmiə. Raməmīr əmə irəmiə mə takhani misərəhu huvə.”

¹⁶ Galio rəgkiar ta, məkneikin mher-əhav kin əriə ye kot.

¹⁷ Məkneikin, nəmə aikin tīksin kisarar mharaptərəkin yemehua kape nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, nhagin e Sostenes, mamhauh in ye nīmri narmamə. Kini Galio rəm, rīpəh nīni-əhuyen əriə.

Pol rīmīreriēg mīn muə Antiok apa Siria

¹⁸ Kini Pol rīmnarə nīpig rīpsaah apa Korin iriə nəməhuak minə. Kwasig ikin, rīmīpəh əriə məsok pīrə, mīvən ye Kengkria. Aikin, məkis nīkwənen meinai in apa kupən rīmnatuakəm tuk nəkisien nīkwənen meriaji nīpig kape nəspirien, kini nīpig kape nəspirien ruauə ta muavən. Kini Pol rīvən ye rao kirik aikin a mīvirīə ipakə tuk Siria. Kini Akwila mine Prisila kirakwasig mīn kin in.

¹⁹ Krhivən mīrheriaji rukwanu a Efesas, mīrhivhiak. Kini Pol rəta irəriu mīvən ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, məm əriə, kisəgkiar pīk.

²⁰ Iriə kisaiyoh-pən in mə tukrarə mīn ror tu iriə mīn. Məriē rīmnəpəh.

²¹ Məriē nīpig rīnamvən, mīni-pən tuk əriə mīmə, “Tukmə Kughen rīmə jakreriēg-pə mīn, yo jakreriēg-pə mīn məm əmiə.” Mīvən mīn ye rao kirik, mītərhav Efesas.

²² Kini Pol rīmavən mīvhiak mīvən Sisaria. Məriwək mīvhiak mīvən məm nəməhuak minə apa Jerusalem. Kwasig ikin, rīreriēg mīn muə Antiok.

²³ Marə mīn Antiok ror tu. Kini mītərhav mīn məriwək mīvən mītərhav-pən Galesia mine Frija. Maməriēp tīm tīm narmamə kape Yesu minə apaikin.

Apolos ramarə Efesas mine Korin

²⁴ Ye nīpig a, yemə Isrel kirik, nhagin e Apolos, ruə Efesas. Rīmnarha apa Aleksandria. Nīrkunien kafan rehua; kini mīrkun mīn Nəkwəkwa kape Kughen.

²⁵ Kīnhajoun ta in kin Swatuk kape Yesu Yermaru. Nīpig m-fam nap ramuək yerkin tuk nīni-ərhavyen nəgkiariēn kape Kughen. Kini nəgkiariēn kafan ye nīkarin kape Yesu ratuatuk. (Məriē in rīmīrkun əmə baptaes yame Jon Baptaes rīmnor kupən).

²⁶ Kini in ramətgaḥ kin nəvhagien kimi narmamə ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Kini Prisila mine Akwila kīrauə mawətəriēg kin in. Kini ai, mīrakir in mīrhivən iməriə ikin. Kini Prisila mine Akwila kwhoprai-pən huvə mīn Swatuk kape Kughen kimin.

²⁷ Kwasig ikin, kwən a Apolos rīmā tukrivən apa Akaea. Kini nāməhuak minə kimisasitu iran, mharai nəkwəkwə kirik rivən kimi narmamə kape Yesu minə apa Akaea, misaiyoh əriə mhamə tuksarha huvə tuk Apolos. Rīmauə Akaea, mamasitu pik ye narmamə yamə mine Kughen rivəhsi-pən ta nihuvəyen kimi əriə khani nəfrakisien iran. Apolos ramasitu irəriə

²⁸ mamhoprai huvə Nəkwəkwə kape Kughen mīmə Yesu in Kristo yame Kughen rīmīrpen. Kasəgkiar ye nīmri narmamə, kini nəgkiarīen kafan rapita nəgkiarīen kape nāmə Isrel.

19

Pol rīrerig min muə Efesas

¹ Nīpig Apolos raməmīr hanə apa Korin, Pol rəri swatuk fiak, muə Efesas, məm narmamə tiksīn aikīn kape Yesu.

² Mamaiyoh-pən əriə mīmə, “? Rhawor? ? Nīpig nīmnhani nəfrakisien ye Yesu, mamhavəh min Nanmīn kape Kughen uə?”

Iriə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakhapəh hanə nisərigien mə nar kirik e, Nanmīn kape Kughen.”

³ Kini Pol raiyoh-pən əriə mīmə, “? Mərig kimiə nīmishawor pən iran mine misor baptaes?”

Kini khani-pən tukun mhamə, “Yīmisor baptaes rəmhen kin yame Jon Baptaes rīmnor.”

⁴ Kini Pol rīni-pən tuk əriə mīmə, “Baptaes yame Jon Baptaes rīmnor, in rīmnor ye narmamə yamə mine kwəsarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah kapəriə. Mərig Jon Baptaes rīnnamni-ərhav mīmə narmamə tukasəkeikei mhani nəfrakisien ye yermamə e tukruə kwasig. Kwən ai, In e Yesu.”

⁵ Kisərig nəgkiarīen a, kisarar misor baptaes ye nhag Yesu Yermaru.

⁶ Kisor baptaes, kini Pol rərəhu-pən kwermīn ye kapəriə kapə, kini Nanmīn Rhakə rīmneiwayiyu irəriə. Kini iriə kasəgkiar ye nəgkiarīen kape tanə pīsīn pīsīn minə, mamhani-ərhav nəgkiarīen yame Kughen rīmivəhsi-pən kimi əriə.

⁷ Iriə fam ipakə twelef.

⁸ Paul rarə aikīn meriaji makuə kisisər. In mivən ye nəkwai nīməhuak kape nāmə Isrel, mamətgah kin nīni-ərhavyen Nəgkiarīen Huvə. Iriə min kasəgkiar ye nīkarīn kape Narmaruyen kape Kughen; kini Pol rīvi əriə tiksīn.

⁹ Mərig narmamə tiksīn, kapəriə kapə riskai; khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. Kini mamhani hah Swatuk kape Yesu Yermaru ye nīmri narmamə. Ror pən, Pol rapəh əriə, mīkir narmamə kape Yesu minə, mamhavən. Kini ye nīpig fam kīmnhavən ye nəkwai nīmə ye skul ehuə kirik kamni kīmə, “Tīranas” masəgkiar kimi narmamə.

¹⁰ Kini Pol rīnnamarə aikīn mapita newk kiraru. Ror pən narmamə kasarə apa tanə a Tarki, yamə mine iriə kwənərəus kape Isrel mine yamə mine iriə kwənərəus kape Gris, iriə m-fam kisərig nəgkiarīen kape Yesu Yermaru.

Kwajikovə minə kape yermamə kirik nhagin e Skeva

¹¹ Kini Kughen rīmivəhsi-pən nəsanīnien kimi Pol tuk norien nīmətətien pīsīn pīsīn.

¹² Narmamə kisaiyoh-pən kin neipən akwas kape Pol, mhapik mhavən apa iməriə ikin, kini narmamə kamhamhə kharap, masəsanīn, kini nanmīn has minə kasəta irəriə.

¹³ Ikin aikīn a, nāmə Isrel tiksīn kīmisəriwək misarkurao misarkut tuk nəkotayen nanmīn has ye narmamə ye nhag Yesu Yermaru. Mamhani-pən tuk nanmīn has minə mhamə, “Yakamni skai pre tuk əmiə ye nhag Yesu, yame Pol ramni-ərhav, mə, ‘! Taksəta!’ ”

14 Kini jif pris, nhagin e Skeva, kafan kwajikovə minə iriə m-fam seven. Iriə kisarkut mə tuksəko-ta min nanmin has minə.

15 Mərig nipiḡ kirik, nanmin has kirik rarar mini-pən tuk əriə mimə, “Yakwirikun ta Yesu mine Pol. ?Mərig kimiə nipa minə e?”

16 Kini yermamə ai nanmin has raməmir iran rhekimter muh əriə. Mapita əriə, meikus-eikus neipən kapəriə. Kini mhoteih-hoteih iriə, kini kisap ye nəkwai nimə kafan, misaiyu kopiə kopiə əmə mamhavən.

17 Nipiḡ nəmə Isrel mine nəmə Gris yamə mine kisarə Efesas kimisərig nəvsaoyen kin, kimnhagin pik. Kini mhasiai nhag Yesu Yermaru.

18 Kini narmamə khapsaah yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu kisərer mhani-ərhav pən təvhagə hah kapəriə tuk narmamə.

19 Iriə khapsaah yamə mine kasəmtah kimnhapik nəkwəkwə minə kapəriə kape nahak, mamhauə, mhavaan əru ye nimri narmamə. (Narmamə kisəvheikin nimri nəkwəkwə minə a, mane iran rapita fifti milian vatu.*)

20 Ror məkneikin, nəgkiarien kape Yesu Yermaru rəsanin min markurao.

21 Kwasig ikin, Pol rimnərig yerkin mimə tukrirerig min mivən Jerusalem, mərig tukrukrao-pən ye provins mir a Masedonia mine Akaea. Rimə, “Tukmə yakvən ta Jerusalem, jakaməkeikei mivən min apa Rom.”

22 Mher-pən min kin kafan dikon mir kiraru nhagriu e Timoti mine Erastus kiravən apa Masedonia. Mərig Pol rimnarə hanə Tarki.

Notgohyen ehuə apa Efesas

23 Ye nipiḡ a in a, notgohyen ehuə kirik apa Efesas tuk Swatuk kape Yesu Yermaru.

24 Kini yermamə kirik ramarə aikin, nhagin e Demetrius. In yarpəkao kape nivhirəkinien narimnar kin silva†. Rimnor nanminar kape kughen piraovin eikuə e, nhagin e Atemis. Kini in mine kafan narmamə minə kisəvrai mamhavəh mane ehuə iran.

25 Kini rokrən kin kafan minə, mine yarpəkao minə min tiksın mə tukhauə kirikianə. Mamni-pən tuk əriə mimə, “Yo minə tiksın. Kimiə nakwənharkun ta mə kitawə kamhavəh mane ehuə ye wok kapətawə.

26-27 Ye tanə e Tarki, mine ye ikin minə fam ye tanimtanə, narmamə fam kasəhuak kimi kughen e kapətawə. Mərig kimiə nakwəsəm ta mə kwən a Pol, rimauə mivi narmamə khapsaah ye yerkwanu e Efesas markurao ye tanə e Tarki, mamni mə kughen yamə mine narmamə kasor wok irəriə, pəh nien mə iriə kughen əfrakis. Tukmə ror nəgkiarien kafan rirkun nivəhsi-tayen nehuəyen kape Atemis ruə mor nar apnəpig kin. Ipakə kwən e rivi narmamə khani hah swatuk kapətawə tuk nivəhyen mane, kini nəgkiarien kafan ramor min narmamə kasəm oror niməhuak kape Atemis, yame in yerpiriḡ pik.”

28 Kisərig nəgkiarien a, niehmaa ramhai əriə tuk Pol. Kisokrən apomh mhamə, “! Atemis, kughen kape nəmə Efesas, in yerpiriḡ pik!”

29 Taktəkun əmə narmamə fam ye yerkwanu a kisokrən okrən, misaiyu kwis kwis mhauə mharaptəraḡkin yemə Masedonia mir a yame kimiwəriwək irisir Pol, nhagriu Gaeas mine Aristakas. Mhaukəkin əriu mhavən ye kwənmhan kape nəukirien.

30 Pol rorkeikei mə tukrəgkiar kimi nəmə aikin, mərig narmamə kape Yesu minə khapəh niseighanien kin.

31 Kini gavman minə min kape nəmə Tarki, yamə mine kisorkeikei Pol, kisher-pən kin nəgkiarien misəkeikei kimin mhamə, “Takpəh nivənien yerki narmamə minə a.”

32 Narmamə kimnhauvrig-uvrig pik aikin. Masokrən pik, tiksın kimnhani nar kirik; tiksın kimnhani nar pisin kirik. Iriə khapsaah kiseinein mə kimishawor mhavən aikin.

19:17: Wok 5:11 * 19:19: Gris rīpəh niniyen 50,000,000 vatu. Mamni mə 50,000 drakma. “Drakma” kirikianə in nərək wok kape nipiḡ kirikianə. 19:21: Wok 23:11; Rom 1:13 19:23: 2 Kor 1:8 † 19:24: Silva in rəmhen kin aean. Nimrin rhaktə pik. 19:29: Wok 20:4; 27:2; Kol 4:10; Flm 24

³³ Kini nāmә Isrel tiksın kisәsuә-pән kın iriә kirik nhagin e Aleksandra mә tukrivән mәrer ye nımririә. Kini narmamә tiksın ye kwhen a kımnhani-pән tukun mә tukrәgkiar. Rarer, mını-әhu әriә mә tukhapım. Markut mә tukrini-әrhav nәmien kafan.

³⁴ Mәrig narmamә kisәm mә Aleksandra in yemә Isrel kirik, kisokrән apomh kwis kwis rivәh aoa kıraru, mhamә, “!Atemis, kughen kape nāmә Efesas, in yerpırig pik!”

³⁵ Kini yamehuә kirik ye yerkwanu a rhekınter mını-әhu әriә mımә, “Nāmә Efesas. Atemis e kughen kapәtawә, in ravәh nhag ehua. Kini narmamә fam ye tokrei tanә kharkun mә norien e kapәtawә tuk narha-huvәyen tuk nımәhuak kafan, mıne kapier imәrhakә kafan yame rımamır mısı-faktә ye neai meiwaiyu-pә.

³⁶ Yermamә kirik to rıpәh nıniyen mә yo yakameikuә. Pәh rikimiә tukrapnapıg. Rapәh nәmhenien mә naksar-mar mәkneikın.

³⁷ Nımisәrip kwәrә mir eikın e, mәrig iriu kımırapәh nıwәkrәhyen kın nar kirik ye nәkwai nımәhuak kapәtawә, mırıpәh nırәni-hahyen nhag pian e, in kughen kapәtawә.

³⁸ Tukmә Demetrius mıne kafan narmamә kisәm yermamә kirik ror nar kirik rıpәh nәmhenien, kharkun nhavәnien ye kot, mısәm kaonsel. Pәh khavән aikın mhani-әrhav nәrigien kapәriә.

³⁹ Tukmә nakasәrig mın nar kirik mә takhani-әrhav, takasәkeikei mhavән ye kot.

⁴⁰ Mәrig rımar әmә mә tikvәh mın әtawә kavән ye kot kıvәhsi-pә narpınien kımı әtawә tuk notgohyen yame kıtawә kımisor towei. Kini kıtawә to khapәh nhaniyen nar kirik mә kımnhauә eikın e ye nәkwәtәyen towei tuk naha, meinai nәkwәtәyen e, nıpran rırkәk.”

⁴¹ Rini ta nәgkiarın a, mәtapıg kın nәgkiarın, mher-pән kın әriә kamhavән.

20

Pol rivән apa Masedonia mıne Gris

¹ Kini nāmә Efesas kisotgoh ta mısәrәhu mın nәmәrinuyen. Aikın, Pol rokrән kın narmamә kape Yesu mınә khauә kırıkianә, kini rәvhag kımı әriә. Kini ai maowıә kın әriә, kini mıtәrhav aikın a, mıvән apa Masedonia.

² Mıtәrhav ye kwәнmhan a, kini mamәvhag apap kımı әriә mavәhsi-pән nәgkiarın rehuә kımı nāmә aikın, muә meriaji-pә Gris.

³ Mamarә apaikın meriaji makuә kısısәr. Kwasıg ikın, rımә natukrivән ye rao kirik mırerıg-pә mın Siria, mәrig әmә nāmә Isrel kamharai mhun mә tukhauh in mıshopni in, kini rarar mın ye nәrigien kafan kini mәriwәk әmә mamvән apa Masedonia.

⁴ Rımavән iriә yemә Berea kirik nhagin e Sopata, in kwajikovә kape Piras, mıne yemә Tesalonaeka mir kıraru nhagriu e Aristakas mıne Sekandas, mıne yemә Debe kirik nhagin e Gaeas, mıne Timoti, mıne yemә Tarki mir kıraru nhagriu e Tikikas mıne Trofımas.

⁵ Iriә kisәkupән mhavән apa Troas mıseito kın әmawә.

⁶ Mәrig kımawә yaksәmır mısor nәvıgınien ehua a yame kamni kımә “Bred yame yis rırkәk iran.” Kwasıg ikın, yakhavән apa Filipae mhavән ye rao kirik mhavırә mıseriaji nıpig kırkırıp, kini yakhauә mhavhiak apa yerkwanu ai Troas mısufugin kımawә miriә. Mısarә mıseriaji nәhuakien kırıkianә.

Pıkwarıen kirik rımamhә mımragh mın

⁷ Kini ye Sande, yakhauә mısufugin mhavәh Nәvıgınien Rhakә. Kini Pol ramәvhag kımı narmamә, mәgkiar meriaji yenpıg әru meinai rikın ruh mә tikәni rikwamır kın, in tukrәpәh әriә.

⁸ Kwәнmhan yame yımısәkwәtә ikın yerpırig pik. Kıruk laet rıpsaah aikın.

⁹ Kini pıkwarıen kirik nhagin e Yutikas* ramkwәtә ye windo. Pol ramәgkiar pik, napırien rivәh Yutikas. Kini rapır yeru, mımır mısı-faktә ye kwәнmhan yerpırig meiwaiyu mәwhan. Kısaiyu mhavән mısәm ruamhә ta.

* 20:9: Nhag e “Yutikas” nıpran rımә “laki.”

¹⁰ Məkneikin, Pol min reiwaiyu mivən makur, məmir-pən iran. † Məker-pən iran, mimə, “Rikimiə tukripəh nəpouyen. !Ramragh əmə!”

¹¹⁻¹² Kini iriə khakir pikwarien a mamhəvən. Rikiria ragien pik meinai in ramragh əmə. Kini kharerig min mishaktə mhəvən min apa yerpirig, mhəvəh Nəviginien Rhakə misəvigin kwis. Kini Pol rimməgkiar kimi əriə mivən meriaji reraan. Kini məta min irəriə.

Pol ramaowiə kin nəməhuak minə apa Efesas

¹³ Aikin, yakharəh rao kirik mhəvirə mhəvən apa Asos. Yakhamə ta mə kimawə Pol. Mərig Pol, rikin raməsik mə tukrəriwak əmə mikwasig mivən apaikin.

¹⁴ Ruə mitərhəv-pə Asos, kimawə min yakhavən ye rao mhəvirə mə jakhavən apa yerkwənu kirik nhəgin e Mitilen.

¹⁵ Kəni rikwamer kin, yakhatərhəv min aikin a, mhəvirə mhəvən məsəmir iruə ye tanə a Kios. Kəni rikwamer min kin, yakhavirə min mhəvən ye tanə a kamni kimə Samos. Kəni rikwamer min kin, yakhavən min mhatərhəv-pən Maelitas.

¹⁶ Pol rimiini-ta mə jakhapəh nisərerien apa Efesas meinai ripəh norkeikeiyen mə jaksarə pik apa ye kwənmhan a Tarki. In rimmərkut mə jakshai miren mhəuə Jerusalem kwasig ikin ror nipig kape nəviginien ehə e kamni kimə “Pentekos.”

¹⁷ Nipig yakhavhiak apa Maelitas, Pol rher-pən nəgkiarien apa Efesas mokrən kin elda minə kape niməhuak mə tukhəuə misəm.

¹⁸ Khatərhəv-pə, rini-pən tuk əriə mimə, “Kafak narmamə minə. Kimiə nakwəsəm ta norien kafak nipig kimnisarə kitawə-mkimia. Ririkakun ye nipig yiməuə Tarki,

¹⁹ yakamor yo mə yo yor atuə kin kape Yesu Yermaru. Mə rikik reiwaiyu nipig fam. Nipig m-fam yakamasək tuk əmia. Yakaməm rəutən pawk meinai nəmə Isrel kisarkut mə tukshopni yo,

²⁰ mərig yakpəh nipəhyen nasituyen irəmia. Maməwhəg ye nimmri narmamə, mine ye nəkwai nimə minə.

²¹ Mamni-ərhəv-pən tuk nəmə Isrel mine nəmə tanə pisin pisin minə mə tukasəkeiki misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhəgə has, mhəuə tuk Kughen, mishatətə ye Yesu Yermaru.

²² “Kini taktəkun ai, Nanmin kape Kughen ramarkut tuk yo mə jakvən apa Jerusalem. Yakpəh nirkunien mə naha nhəgin tukror yo aikin.

²³ Nar kirikianə əmə yakirkun. Yerkwənu yamə mine yakakrao ikin, Nanmin kape Kughen ramor kwirig kimi yo mə tukmə yakvən aikin a, jakarə ye nahəsien, kini tukpivəhsi-pən yo ye kalabus.

²⁴ Mərig yakmə nimmraghien kafak in nar apnapig əmə. Yakorkeikei mə jakor infamien ye narimnar yame Yesu Yermaru rimmivəhsi-pə mə jakor tuk nini-ərhəvyen Nəgkiarien Huvə ye nihuvəyen kape Kughen.

²⁵ “Səm-ru, yakwirkun ta mə kimiə m-fam yamə mine yakmaurə məm əmia məvsəo kin narmaruyen kape Kughen kimi əmia, to nakhapəh min nisəmien yo tuk nipig kirik.

²⁶ Ror pən, taktəkun, yakamni-ərhəv mə tukmə yermamə kirik rimhə mivən ye nap ehə, pəh nien mə yo yimneighan kin mə tukrivən‡.

²⁷ Meinai yo yakpəh nəpəhyen nini-ərhəv-preyen narimnar fam yame Kughen rorkeikei.

²⁸ “Takasərig əmia mine narmamə yamə mine Nanmin kape Kughen rimmərhəv-pən əriə ye kwermimə. Takasarha huvə tuk nəməhuak kape Kughen rəmhen kin yermamə kape narha-huvəyen tuk kafan sipsip, meinai Kughen rimmivəh əriə kin nitaw Yesu Yermaru.

† 20:10: Pol ramor rəmhen kin Profet Eləja kupən ye Fas King 17:17-22. 20:17: Wok 18:21 20:18: Wok 18:19–19:10 20:23: Wok 9:16; 21:11 20:24: Wok 21:13; 2 Tim 4:7 ‡ 20:26: Pol ramni min ye Wok 18:6 “Tukmə Kughen rivəhsi-pən narpinien kimi əmia, mərig kapəmia atuk.” 20:28: 1 Tim 4:16; 1 Pita 5:2-4

²⁹ Yakwĭrkun ta mĕ jakĕta irĕmiĕ, kini ai narmamĕ yamĕ mĭne kisĕmhen kin kuri aparu mĭnĕ tukhauĕ tuk ĕmiĕ misĕs ĕmiĕ - sipsip mĭnĕ kape Kughen.

³⁰ Kini kimiĕ tiksĭn tukhauĕ mhaukrekin nĕfrakisien mĕ tukhavi-ta narmamĕ kape Yesu mĭnĕ khakwasig kin ĕriĕ.

³¹ !Ror pĕn, takasĕkeikei masĕrig ĕmiĕ! Rĭkimiĕ tukramĕsik mĕ ye newk kisĭsĕr, yĭmĭpĕh nĕpĕhyen norien kwirig kimi ĕmiĕ yenpĭg-yenpĭg mĭne yenaiyu, kini mamasĕk tuk ĕmiĕ.

³² “Kini taktĕkun ai, yakamĕrĕhu-pĕn ĕmiĕ ye kwermĭ Kughen; rĭkimiĕ tukramĕsik nĕgkiarien kin nihuvĕyen kafan. Nĕgkiarien a ror ĕmiĕ nakhaskai mavĕhsi-pĕn nihuvĕyen kimi narmamĕ kape Kughen mĭnĕ fam.

³³ Rĭkĭk rĭpĕh nĕkrĕhyen kin nautĕ uĕ neipĕn kape yermamĕ pĭsĭn.

³⁴ Kimiĕ nakwĕnharkun ta mĕ yo pĭsĭn ĕmĕ yakamĕmnhawk tuk naha nhagin yame yo mĭne kafak narmamĕ mĭnĕ yaksĕkwakwĕ kin.

³⁵ Naha nhagin yame yakamor, yakamhajoun ĕmiĕ kin mĕ takasĕkeikei misor wok mhavĕh mane tuk nasituyen ye yavĕn has mĭnĕ. Rĭkitawĕ tukramĕsik nĕgkiarien yame Yesu Yermaru rĭmĭni mĭmĕ, ‘Nĭvĕhsi-pĕnien rapita nĭvĕhyen.’ ”

³⁶ Pol rĕgkiar fam, kasĕnimkur misĕhuak.

³⁷ Kini iriĕ misasĕk pĭk misĕker-pĕn ye Pol masĕkei kimĭn misaowĭĕ kin.

³⁸ Khakwasig kin misĕriwĕk mhavĕn miseriaji a rao ĭkin. Rĭkiriĕ rarkwĕpĭr mhawor Pol rĭmĭni mĕ iriĕ tukhapĕh mĭn nisĕmien in tuk nĭpĭg kĭrik.

21

Pol rĭmĕ tukrĭvĕn Jerusalem

¹ Yĭmĭsaowĭĕ-ta kin ĕriĕ, mhavĕn ye rao mhavirĕ mhavĕn atuatur apa ye tanĕ kĭrik kamni kimĕ Kos. Kĕni rĭkwamer kin, yakhavirĕ mhavĕn ye tanĕ kĭrik kamni kimĕ Roj. Mhatĕrhav mĭn aikĭn, mhauĕ mĭn mhavhiak ye tanĕ kĭrik kamni kimĕ Patara.

² Aikĭn misĕm rao kĭrik rĭmĕ tukrĭvĕn apa Fonisia. Yaksat-pĕn iran mhatĕrhav mĭn.

³ Mhavirĕ misĕm mĭn tanĕ ehua kĭrik kamni kimĕ Saepras, mhakurao pĭhiu. Mhavirĕ mamhavĕn Siria. Mhavhiak apa Taea mĕ tukpĭk-ta narĭmnar ye nĕkwai rao a.

⁴ Yaksarĕ aikĭn mhavĕn, misĕm narmamĕ tiksĭn kape Yesu, misarĕ kimawĕ miriĕ miseriaji nĕhuakien kĭrikianĕ. Kini Nanmĭn kape Kughen rĕgkiar kimi ĕriĕ mĕ tukhavĕn misor kwirig kimi Pol mĕ tukrĭpĕh nĭvĕnien apa Jerusalem.

⁵ Yaksarĕ miseriaji nĕhuakien kĭrikianĕ ror infamien, yakhatĕrhav mharpĭn mamhavĕn. Kini narmamĕ mĭnĕ aikĭn kape Yesu mĭne kapĕriĕ narmamĕ mĭnĕ kamhakwasig kin ĕmawĕ mhauĕ ye nĭkar-kar tahik. Aikĭn, yaksĕnimkur misĕhuak kwis.

⁶ Kini misaowĭĕ kin ĕmawĕ mĭnĕ. Yakhavĕn mĭn ye rao a; kini iriĕ kharerĭg-pĕ ĭmĕriĕ ĭkin.

⁷ Kini rao rĭtĕrhav Taea maiyu muĕ Toleme. Yakhavhiak, mhavĕn misĕm nĕmĕhuak mĭnĕ. Masĕmĭr kimawĕ miriĕ nĭpĭg kĭrikianĕ.

⁸ Kĕni rĭkwamer kin, yakhatĕrhav mĭn mhavirĕ mhavĕn, mhavhiak apa Sisaria. Mhavĕn imei kwĕn kĭrik nhagin e Filip. In yermamĕ kape narkuraoyen mĭni-ĕrhav Nĕgkiarien Huvĕ kape Kughen. Kupan, in kĭrik ye narmamĕ seven yamĕ mĭne kasasitu ye aposol mĭnĕ.*

⁹ Kafan nĭpiakwĕskĕh kuas, khapĕh hanĕ nisarkurĕkien. Iriĕ a profet mĭnĕ.

¹⁰ Yaksarĕ aikĭn nĭpĭg tiksĭn, profet kĭrik, nhagin e Agabus, rĭsĭ-pĕn apa Judia muĕ.

¹¹ Muĕ, mĕm ĕmawĕ kini mĭrĕh kĕtĕut kape Pol, mĕrkis atuk kwermĭn mĭne nihun kin, mĭmĕ, “Nanmĭn kape Kughen ramni mĭmĕ, ‘Kwĕn e, kafan e kĕtĕut, namehuĕ kape nĕmĕ

Isrel minə apa Jerusalem tuksərkis-ətərakin in məkneikin, misərahū-pən in ye kwermi nəmə Rom.’”†

12 Yaksərig nəgkiarien a, kimawə nəmə iku yaksəkeikei kimi Pol mə tukriyəh nīvənien apa Jerusalem.

13 Mərig Pol rīmə, “Kimiə naksasək, rikik rarkwəpīr. Mərig, səmru, yakpəh niginien tuk nīvənien ye kalabus tuk niniyen nhag Yesu Yermaru. Kini yakeighan kin mə jakmhə tukun apa Jerusalem.”

14 Yakhani-əhu pawk Pol, mərig in rapəh nīpəhyen. Kini yaksəpəh, mhamə, “Kimawə yaksəhuak mhamə tukror rəmhen kin yame Yesu Yermaru rorkeikei.”

15 Kini ai, yaksor apnəpenə tuk nītərhavyen məriwək mhauə Jerusalem.

16 Nəmə Sisaria tiksin kape Yesu minə khakwasig kin əmawə. Mhakir əmawə mhavən imei yemə Saepras kirik nhagin e Nason. In yermamə kirik yame rīmnəkupən mīkwasig kin Yesu. Yaksapīr ye nəkwai nimə kafan.

Pol rīvən Jerusalem

17 Yakhavən mhatərhav-pən Jerusalem, nəməhuak minə kisəm əmawə, rikiriə ragien.

18 Kəni rikwamer kin, kimawə Pol yakhavən misəm Jemes. Elda minə kape niməhuak kasəmīr min aikin.

19 Pol rərer mini vi vi əriə kini məvsao kin narimnar fam əgkəp a ye kafan nəriwəkien yame Kughen rīmnor kimi nəmə tanə pisin pisin minə.

20 Kisərig nəgkiarien a kape Pol, khavəh-si haktə nhag Kughen. Mhani-pən tuk Pol mhamə, “Piak. Əm-ru. Taktəkun ai nəmə Isrel kisəmhen kin taosen rīpsaah khani nəfrakisien ye Yesu, kini iriə fam min khaskai tuk nīraptərakin-tim-tim-ien loa kape Moses.

21 Kwəsərig ta nəvsaoyen kin ik mə ik nakamhajoun nəmə Isrel yamə mine kasarə ye tanə pisin pisin mə tuksəpəh loa kape Moses. Masərig min mə ik nakamni-pən tuk əriə mə tukhapəh nisəsīg-pənien nīpikwarien kapəriə minə. Kini mhapəh nharaptərakinien narəyen kape nəmə Isrel.

22 Iriə tuksərig mə nakuauə ta. ?Tukshawor-pən iran mine?

23 Rhuvə mə takor nəkwai-mawə. Əm-ru, narmamə kuas kasəmīre ikin e kwəharpen ta nətərigien kirik kapəriə kimi Kughen.‡

24 Tikianakwamer, takikwasig kin əriə mivəh nimri nar mīragh minə kape sakrefaes, kini naksor sakrefaes tuk nəspirien əmiə miriə, mə iriə tukharkun nisəkis-tayen nīkwəneriə, rəri-pən loa kapətawə. Pəh kəm kirkun mə ik nakaməri-pən fam loa kapətawə. Mə nəgkiarien yame kamni iram, neikwəyen fam.

25 Mərig ye nīkarin kape nəmə tanə pisin pisin minə e yamə mine kwənhani-ta nəfrakisien ye Yesu, kitawə kwəsher-pən ta nəkwəkwə kirik kimi əriə mhani-əhrav-pən nəgkiarien kapətawə. Mhani mhamə tukhapəh nisənien nəviginien yame kamoh kivaan əru tuk nəhuakien kimi nanmi kughen eikuə minə. Mhapəh nisənien nitə. Mhapəh nisənien nar mīragh yame kaməvit-əpni, meinai nitawin raməmīr hanə ye nīpran. Mhapəh nisor-haspən-ien kimi nīpiraovin.”§

26 Kəni rikwamer kin, Pol rikir nəmə minə a, mhavən mə tuksor apnəpenə tuk sakrefaes tuk nəspirien. Kini Pol rīvən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen mini-əsah-pən ye nīpig yame tuksor infamien ye nəspirien kapəriə, kini pris tukriyaan əru atuə kin kapəriə narmīragh minə.

Nəmə Isrel kharaptərakin Pol ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen

† 21:11: Profet e Agabus ramor rəmhen kin profet minə kupən, mor drama kirik yame ror nuhpikinien, kini ai, mhoprai-pən kimi narmamə. Əmru Fas King 11:29-39, Ezekiel 4:3, mine Aes 20:2-4. 21:13: Wok 20:24 21:19: Wok 15:12 21:20: Wok 15:1,5 ‡ 21:23: Promis e kimisor kamni kimə “Nasiraet promes” rəmhen kin yame Pol rīmnor ye Wok 18:18. 21:24: Nam 6:1-20; Wok 18:18 § 21:25: Nəkwəkwə kimnharai raməmīr ye Wok 15:23-29. 21:26: 1 Kor 9:20

²⁷ Ipakə nīpīg seven a kape nəspirien ror infamien, nəmə Isrel tīksin yamə mīne kīmnhatərhav Tarki mhauə ye Nimə Ehuə kape Kughen mīsəm Pol. Misor narmamə kīsasar mhani-hah Pol, khavən mharaptəəkīn in

²⁸ mīsokrən apomh mhamə, “!Ah! !Nəmə Isrel! Sasitu. Kwən e in e yame in ramarkurao ikīn mīnə mamhajoun narmamə mamor əriə kamhani hah ətawə. Mamor narmamə khapəh nhasiayen loa kape Moses mīne Nimə Ehuə kape Kughen. Kīni taktəkun ai rīkīr nəmə Gris tīksin mhauə ye nəkwai nimə e kapətawə kasor kwənghan rhakə e raməmkimik.”*

²⁹ (Kamhani məknakīn meinai kupən kīmīsəm yemə Efesas a, nhagin e Trofimas, rameriwək iriu Pol apa yerkwanu. Kīni khamə-ta mə Pol rīmīkīr in muə ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen).

³⁰ Nəgkiarien a ror nəmə Jerusalem kīsasar mīsaiyu mhauə mharaptəəkīn Pol, mhaukəkīn mhatərhav ye Nimə Ehuə kape Kughen. Taktəkun əmə pris mīnə kīsətapīg ye nəkwai nimə a.

³¹ Mhamə tukshopni Pol. Kīni əmə aikīn, yamehuə kape mobael mīnə kape nəmə Rom rərig nəvsaoyen mə kasor norien hah ehuə kīrik apa Jerusalem.

³² Taktəkun əmə yamehuə kape mobael mīnə a rīkīr mobael mīnə mīne namehuə mīnə kapəriə, mīsaiyu mhavən tuk narmamə mīnə a. Narmamə mīnə a kīsəm yamehuə kape mobael mīne kafan narmamə mīnə; kīni kīsəpəh nhauhyen Pol.

³³ Kīni yamehuə kape mobael mīnə a ruə ipakə tuk Pol mīni-pən tuk mobael mīnə mə tukharaptəəkīn in. Mharkwəji in kīn jen kīraru. Kīni in raiyoh-pən əriə mīmə, “?Naha e yermamə? ?Rimnor naha?”

³⁴ Kīni narmamə a kīsokrən apomh. Tīksin kamhani nar kīrik; kīni tīksin kamhani nar pīsīn. Kasokrən pīk, yamehuə kape mobael rīpəh nəmien nəfrakisien. Mīni-pən tuk mobael mīnə mə tukharəh Pol mhavən ye nəkwai nimə kape mobael.

³⁵ Khakīr Pol mīsəriwək, ipakə əmə kiseriaji kwəruə. Narmamə kamhasig-sig pīk əriə mīnə, ror pən mobael mīnə kīmnharəh-si haktə Pol mharəh mhavən.

³⁶ Narmamə mīnə kīmnhakwasig kīn əriə masokrən apomh mhamə, “!Shopni! !Shopni!”†

Pol ramni-ərhav nəmien kafan

³⁷ Ipakə əmə mobael mīnə kharəh Pol mīsauru-pən imə, in raiyoh-pən yamehuə kape mobael mīnə mīmə, “?To yakəgkiar kəskəh kīmīk uə?”

Kīni yamehuə ai rakur mīmə, “?Rhawor? ?Ik nakīrkun nīniyen nəgkiarien kape nəmə Gris?”

³⁸ Yakməta mə ik yemə Ijip a yame apa kupən rīmnərər mamni-hah gavman. Kwasig ikīn mamkīr narmamə fo taosen mamhauh narmamə, mamhavən mīsarə apa ye tipəvsik.”

³⁹ Mərig Pol rīni-pən tukun mīmə, “Nīkam. Yo, yemə Isrel. Yīmnharha apa yerkwanu ehuə a Tasas, ye provins a Silisia. Pəh yo, pəh yakəgkiar kīmī narmamə mīnə a.”

⁴⁰ Kīni yamehuə kape mobael mīnə a reighan kīn. Kīni Pol rərər aikīn, mīni-əhu əriə mə tukhapim. Kīni khapim, in rəgkiar kīmī əriə ye nəgkiarien kape nəmə Isrel mīmə,

22

¹ “Piak mīnə mīne tatə mīnə, takasəkeikei mīsətərig kīn yo. Pəh jakni kafak nərigien kīmī əmiə.”

² Kīni iriə kīsərig in raməgkiar ye nəgkiarien atuatur kapəriə, khapim apīs-apīs.

Kīni Pol rīmə,

* **21:28:** Kamni-əhu mə narmamə pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel tukhapəh nisauru-pənien ye nimə ehuə kape Kughen. **21:29:** Wok 20:4 † **21:36:** Narmamə kīmīsokrən ye Pol məknakīn rəmhen kīn in e kīmnokrən ye Yesu ye Luk 23:18. **21:38:** Wok 5:36-37

3 “Yo yemə Isrel kirik. Yimnarha apa yerkwanu a Tasas ye provins a Silisia. Mərig yimnehuə ye yerkwanu e Jerusalem. Kwən a Gamaliel rīmnhajoun yo ye Loa kape riptawə mīnə mə jakəri-pən atuatur. Kini ye nīpig ai yimnəsanin tuk norien narimnar yame Kughen rorkeikei rəmhen kin əmiə m-fam e taktəkun.

4 Apa kupən, yimnamuh narmamə yamə mine kasəri-pən Swatuk kape Yesu Yermaru, mamhopni əriə. Yimnamraptərəkīn narman mine nīpiraovin maməhi-pən əriə ye kalabus.

5 Nəgkiarīen e, hae pris mine narmamə kape kaonsel mīnə kharkun nhaniyen mə nəfrakisien; meinai nīpig kirik, kīmnhavəhsi-pə nəkwəkwə kirik mhamə jakvəh mivən apa Damaskes mivəhsi-pən kimi nəmə Isrel aikin mə yakuauə mə jakraptərəkīn narmamə kape Yesu mīnə mhakir əriə mhauə e Jerusalem mə tukuh əriə.

6 “Nīpig a, yimnaməri-pən swatuk a muə ipakə tuk Damaskes, kini ipakə tuk yerkwəi, taktəkun əmə, yimnəm nikhakien rīsi-pən ye napuə məsia-pen-pə yo.

7 Yakmīr meiwaiyu, kini mərig nəgkiarīen kirik rīmīni-pə tuk yo mīmə, ‘!Sol !Sol! ? Rhawor nakamor ahah pə məkneikīn kimi Yo?’

8 “Kini yaknaiyoh-pən In mīmə, ‘Yermaru. ?Ik pa en?’ Kini In rīni-pə tuk yo mīmə, ‘Yo Yesu e, yemə Nasaret, yame ik nakamor ahah pə kimi Yo.’

9 Kini narmamə yamə mine kīmnhakwasig kin yo ye swatuk kisəm əmə nikhakien a, mərig khapəh nisərigien nəgkiarīen kape yermamə ai yame raməgkiar kimi yo.

10 Kini yimnaiyoh-pən In mīmə, ‘Yermaru. ?Jakhawor pən iran mine?’ Kini Yesu Yermaru rīni-pə tuk yo mīmə, ‘Hekimter, mivən apa Damaskes. Ikin en, tukni-pre mə takhawor pən iran mine.’

11 “Nikhakien a rīmnəsia-pen pīk nīmrik, mor nīmrik rīpis. Kini narmamə yamə mine kamhakwasig kin yo khavəh kwermik mhakir yo mhavən Damaskes.*

12 “Aikin a, kwən kirik aikin nhagin e Ananaes. In raməri-pən huvə Loa kapəawə. Kini nəmə Isrel aikin kamhasiai pīk in.

13 In ruə marer ipakə tuk yo, mīmə, ‘Piak Sol, !Nīmrim tukrhuvə mīn!’ Ye nīpig əmə mīn ai, nīmrik rīmahuvə mīn. Kini yakəm in.

14 “Kini in rīmə, ‘Kughen kape kaha mīnə kapəawə In rīmīrpen-ta ik mə ik takirkun narimnar yamə mine In rorkeikei. Kini mə ik takəm Yermamə Atuatuk a kafan, kini mərig nəgkiarīen kafan.

15 Takaməkeikei mivən mīni-ərhav tuk narmamə m-fam narimnar yame ik nīmnam mamərig.

16 Takpəh nīwhinien. Hekimter, məhuak kimi Yesu, mor baptaes, mīpəh pəh rəspir təvhagə hah kafam.’

17 “Kini yakmərərig-pə mīn muə Jerusalem, mivən məhuak ye Nīmə Ehuə kape Kughen, kini məm nəmrərhavyen kirik.

18 Məm Yesu Yermaru rīni-pə tuk yo mīmə, ‘!Hai mīren! Məta aihuaa Jerusalem. Meinai nəmə iku tukhani neikuəyen ye nəgkiarīen kafam yame nakamni irak.’

19 “Kini yimīni-pən tukun mīmə, ‘Yermaru. Iriə kharkun huvə mə in apa kupən yo yimnamvən ye nəkwai nīmə kape nofuginien kapəriə mamraptərəkīn narmamə yamə mine kamhāni nəfrakisien iram, mamuh əriə.

20 Kini nīpig kīmnarkwhopni kwən a Steven, nītwān raiyu meinai in ramn-īərhav Ik, mərig yo mīn yimnamərəer kīmawə miriə, kini rīkik rīmnagian tukun. Kini yo yimnamarha huvə tuk sot kape narmamə kīmīsarkwhopni in.’

21 “Mərig Yesu Yermaru rīni-pə tuk yo mīmə, ‘Takvən. Yo yakamher-pən kin ik isok mə takvən tuk nəmə tanə pīsīn pīsīn mīnə.’ ”†

Nāmā Jerusalem kīmnhamā tukshopni Pol

²² Kīni narmamā aikin kisətərig huvə kin nəgkiarīen kape Pol mhavən miseriaji nəgkiarīen infamien kafan. Mərig kisərig nəgkiarīen a, kisokrən ehua mhamā, “!Shopni in! Kwən a rīpəh nəmhenien mə tukramragh.”

²³ Aikin, kisokrən apomh, misəpəkiək-ta kin sot kapəriā misərəsuun kin nīmokrur.

²⁴ Kīni yemehua kape mobael kape nāmā Rom rīmini-pən tuk mobael mīne mə tukharəh Pol mhavən imei mobael. Kīni mīni-pən tuk əriā mə tuksərkis-ərkis Pol mə in tukrīni-ərhav mīmā rhawor nāmā Isrel kamhani hah pīk məkneikin in.

²⁵ Kasarkis-ətərəkīn hanə in, mə tuksərkis-ərkis in, kīni Pol rīni-pən tuk yamehua kape mobael kīrik yame ramərer ipakə mīmā, “!Eh! Yo yemə Rom e. Rīpəh natuatukien mə tukərkis-ərkis yemə Rom kīrik yame kīpəh hanə nəmīen mə in rīmnor nar has kīrik.”

²⁶ Yamehua a kape mobael rərig nəgkiarīen a, mīvən mīni-əsaah-pən iran tuk yermaru kape mobael. Kīni mīmā, “!Eh! ?Naha e nakamor? Kwən a in yemə Rom atuatur.”

²⁷ Kīni yermaru a ruə məm Pol. Maiyoh-pən in mīmā, “!Eh! ?Takni huvə mə ik yemə Rom əfrakis uə?”

Kīni Pol reighan kin.

²⁸ Kīni yermaru a rīni-pən tukun mīmā, “?Rhawor? Yo yīmnərok mane ehua tuk neighanien kin yo mə jakuə yo yemə Rom.”

Mərig Pol rīni mīmā, “Rīmīk in yemə Rom. Ror məkneikin, yo yemə Rom.”

²⁹ Taktəkun əmə mobael yamə mīne kasərer matuk mə tukhauh Pol, kisakur kin, misəta iran. Kīni yermaru kape mobael a rīrkun mə Pol in yemə Rom, mīgīn pīk meinai in ruərkwəji-ta Pol kin jen.

Pol ramərer ye nīmri kaonsel

³⁰ Kəni rīkwamer kin, yermaru kape mobael rorkeikei mə tukrərig atuatur mə rhawor nāmā Isrel kamhani hah Pol məkna kin, kīni rher-pən nəgkiarīen kīmi jif pris mīnə mīne narmamā kape kaonsel mīnə mə tukhauə kīrīkianə. Kīrisin-ta jen yame kīmīrkwəji Pol kin, kīkīr, kavən kərip in ramərer ye nīmri kaonsel.

23

¹ Kīni Pol rarha tīm tīm ye narmamā kape kaonsel, kīni mīmā, “Yo mīnə tīksin. Yakaməm norien kafak mə ye nəkəskəhyen kafak muə meriaji-pə ai taktəkun, yo yorwok atuatur kape Kughen ye nīmri Kughen.”

² Pol rəgkiar məkna kin, kīni hae pris e Ananaeas rīni-pən tuk narmamā yamə mīne kasərer ipakə tuk Pol mə tuksəsik nəkwān.

³ Mərig Pol rīmini-pən tukun mīmā, “Nīkam. Ik yarpəkao kīrik;* Kughen tukrəsik ik. ?Rhawor? Nakamkwətə eikin e mə takəkīr yo ye Loa kapətawə, mərig nīmīni mə kīrik tukrəsik yo, naknakəpīr ta Loa en!”

⁴ Kīni narmamā yamə mīne kasərer ipakə tuk Pol khani-pən tukun mhamā, “!Eh! Takpəh nəgkiar-hah-yen kīmi hae pris e kape Kughen.”

⁵ Kīni Pol rīmā, “Yo mīnə tīksin. Yakīrkun mə Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmā, ‘Takhapəh nisəgkiar-has-pənien kīmi yermaru kapəmīā;’ (Eks 22:28) mərig yīmīpəh nīrkunien mə kwən a in hae pris.”

⁶ Kīni Pol rəm əriā mīrkun mə iriā tīksin Sadusi mīnə, kīni tīksin Farisi mīnə, rokrən ehua kin əriā mīmā, “Yo mīnə tīksin. Yo Farisi kīrik. Kīni rīmīk mīne rīpīk mīnə, iriā Farisi mīnə mīn. Mərig kamərip yo e ye nīmri mīrh meinai yakamni nəfrakisien mə Kughen tukror narmamā yamə mīne kwənhamhə, tukhamragh mīn.”

22:25: Wok 16:37 **22:29:** Wok 16:38 **23:2:** Jon 18:22-23 * **23:3:** Nəgkiarīen kape Gris ramni mə Pol rīmini-pən tuk hae pris a Ananaeas mīmā, “Ik nakəmhen kin kapier kīmnəspir-ta mərig rəm kīmīk hanə.” Mərig nīprai nəgkiarīen a rīmā, “Ik yarpəkao kīrik.” **23:3:** Mat 23:27 **23:6:** Wok 26:5

⁷ Pol rægkiar mæknakin, taktækun əmə Farisi mīnə mīne Sadusi mīnə kasotgoh kimi əriə mīnə. Kini narmamə kape kaonsel a kasowhai kiraru.

⁸ Meinai Sadusi mīnə khamə narmamə yamə mīne kwənhamhə ta to khapəh nhamragh-mīnien. Iriə mhamə agelo rirkək mīne nanmīn rirkək. Mərig Farisi mīnə kamhani mə nar misir a, irisir nəfrakisien.

⁹ Nægkiarien kapəriə ramhaktə. Kisokrən apomh. Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses yamə mīne iriə Farisi mīnə, kimishekimter mhani skai mhamə, “Kīmawə yakhapəh nisəmien mə kwən e rīmnor nar kirik yame rapəh nəmhenien. ?Tukmə ror nanmīn uə agelo kirik rīmauə mægkiar kim in uə?”

¹⁰ Kini kisotgoh pik, kini mhauh əriə mīnə. Yermaru a kape mobael rəm rikin rīmnəsik mə narmamə tuksəpik Pol, kini rīni-pən tuk mobael mīnə kafan mə tukhavən mharəh Pol mharerig mhauə mīn imei mobael mīnə.

¹¹ Yenpig, Yesu Yermaru rītərhav-pə tuk Pol mīni-pən tukun mīmə, “Pol. Takpəh nigīnien. Nakwəni-ərhav ta Yo eikin e Jerusalem, kini ik takaməkeikei mivən apa Rom mor mīn məknenkin.”

Nəmə Isrel kamharai mhun mə tukshopni Pol

¹² Kəni rīkwamer kin, nəmə Isrel tiksin kisəkwətə kirik mamharai mhun mə tukshopni Pol. Kini mhani kwis mə tuksəpəh nəvigīnien mīne nīnimien, miseriaji nīpig yame tukshopni Pol iran.

¹³ Narmamə yamə mīne kamharai mhun nəgkiarien a, rapita foti.

¹⁴ Kini mhavən tuk jif pris mīnə mīne nəmehuə mīne kape nəmə Isrel mhani-pən tuk əriə mhamə, “Yakwənhani kwis ta mə jaksəpəh nəvigīnien miseriaji nīpig yame jakshopni Pol iran.

¹⁵ Kimiə mīne narmamə kape kaonsel mīnə taksher-pən nəgkiarien kimi yermaru kape mobael mīnə misaiyoh pən in mə tukrikir Pol muə pəh rərer mīn ye nīmrimia. Meikuə ye yermaru a mə naksorkeikei mə taksəm əpu mīn Pol. Pəh kimawə jakasəmīr ye swatuk maseito kin in tukramuə ye swatuk, kini yakshopni in.”

¹⁶ Mərig nukwai Pol rīmnərig nəvsaoyen kin, rarar mivən imei mobael mīnə mīni-əsah-pən tuk Pol.

¹⁷ Kini Pol rokrən kin yamehuə kape mobael kirik mīni-pən tukun maməkeikei kimin mīmə, “Takikir pikwarien e mivən kimi yermaru kape mobael mīnə. In ravəh nəgkiarien kirik mə tukrini-ərhav-pən tukun.”

¹⁸ Məkneikin yamehuə a rikir pikwarien a mivən kimi yermaru kape mobael mīnə. Kini mīmə, “Kwən e Pol, yame raməmīr ye kalabus, rīmnaiyoh yo mə jakikir pikwarien e muə məm ik. Meinai in ravəh nəgkiarien kirik tukrini-pre tuk ik.”

¹⁹ Kini yermaru a kape mobael raturəm-pən kimi pikwarien a miravən iriu pisin əmə. Kini raiyoh-pən mīmə, “?Nakmə takni-pə naha tuk yo?”

²⁰ In rīmə, “Nəmə Isrel kwənnharai mhun ta nəgkiarien kirik mə tukianəkwamir, kisaiyoh-pre ik mə ik takikir Pol mivən ye kaonsel kapəriə. Mə tukseikuə iram mə iriə kisorkeikei mə taksəm əpu mīn Pol.

²¹ Mərig yakamaiyoh ik mə takpəh norien nəkwairiə, meinai iriə tiksin, rapita foti, kaserkwaig ye nīkar swatuk mamhawhin mə tukshopni in. Kwənhani kwis ta mə tuksəpəh nəvigīnien mīne nīnimien miseriaji nīpig yame tukshopni Pol iran. Kasərer matuk maseito kin əmə ik mə takor nəkwairiə.”

²² Kini yermaru kape mobael a rīmnor kwirig kimi pikwarien a mīni-pən tukun mīmə, “Takpəh nīni-ərhavyen tuk narmamə mə ik nīmīni-pə nəgkiarien a tuk yo.” Kini in mher-pən kin in ramvən.

Yermaru kape mobael rher-pən kin Pol apa Sisaria

²³ Kini yamehuə kape mobael minə a rokrən kin yamehuə kafan kiraru mini-pən tuk əriu mimə, “Kimiru takravən mwəfugin nukwao kirik kape mobael minə. Mobael yamə mine kaseriwək əmə, iriə fam 200; mine mobael kape kwenhao minə iriə fam 200, mine mobael yamə mine kasəkwətə ye hos, iriə fam seventi. Taksor apnəpenə tuk nivəniən apa Sisaria ye naen klok yenaiyu.

²⁴ Misor apnəpenə ye hos tiksın kape Pol mə in tukramvən huvə muə tuk gavman a Filiks.”

²⁵ Kini yermaru kape mobael a rirai nəkwəkwə kirik mivəhsi-pən kimi yamehuə mir a miravən kimi gavman a. Nəkwəkwə a ramni mimə,

²⁶ Filiks, yakamni “Rhuvə” tuk ik. Ik yamehuə əfrah.

Yo Klodias Lisias, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimik.

²⁷ Kwən e Pol, nəmə Isrel kwənharaptərəkın ta, ipakə əmə kishopni in. Mərig yo yimnərig nəvsaoyen kin mə in yemə Rom atuatur, kini yimnhavən kimawə kafak mobael minə mharəhsi-ta in tuk əriə mhavəh miragh in.

²⁸ Yakmimə jakəm-ru mə rhawor e kamhani hah in. Kini yo yimikir mivən ye kaonsel kapəriə.

²⁹ Məm mə in rimipəh norien nar hah kirik yame to rimhə tukun, uə yame tukvəhsi-pən in tukun ye kalabus. Kasəgkiar-əgkiar əmə tuk narəyen kapəriə.

³⁰ Mərig kwasig ikin, yimnərig nəvsaoyen kin mə nəmə Isrel kamharai mhun mə tukshopni in, məkneikin, yimnher-pre kin kimik. Kini mini-pən tuk tikmir minə kafan mə tukhauə mhani kapəriə nərigien tuk ik.

In əmə e nəgkiarien kafak.

³¹ Məkneikin, mobael minə kasor nəkwai yermaru kape mobael. Yenpig, khakir Pol mhavən miseriaji yerkwanu kirik kamni kimə Antipatris.

³² Kəni rikwamer kin, mobael minə yamə mine kisaiyu ye hos iriə pisin əmə khakir in mhavən. Mərig mobael minə tiksın kharerig mamhavən iməriə ikin.

³³ Kini iriə a khakir in mhavən apa Sisaria, kini mhavəhsi-pən nəkwəkwə a kimi gavman a Filiks, kini misərəhu-pən Pol ye kwermın.

³⁴ Gavman a rəvheikin nəkwəkwə a maiyoh-pən Pol mimə, “?Ik yemə hiə?” Nipig rərig mə Pol rimatərhav a Silisia,

³⁵ rini-pən mimə, “Pəh khawhin tikmir minə kafam tukhauə eikin e, kini en, jakərig kafam, məkir.” Kini mini-pən tuk kafan mobael minə mə tukhavəhsi-pən Pol ye nimə kape gavman kamni kimə, “Nimə ehua kape King Herod.” Mharaptərəkın in apaikin.

24

Pol rimmərer ye nimri Filiks

¹ Nipig kirkirip ruə mivən, kini hae pris a, Ananias, rəsok prah iriə namehuə minə tiksın kape nəmə Isrel, mine loea kirik nhagin e Tetalas, khauə Sisaria. Khauə, mhatərhav-pə, misərer ye nimri gavman a Filiks. Kini mamhani hah norien kape Pol.

² Misokrən kin Pol rivən imə, kini kwən ai Tetalas ramni hah pən Pol kimi Filiks, mamni mimə, “Filiks, ik yamehuə əfrah. Ik nakamkir tanə kapətawə ye nirkunien huvə kafam, ror pən kitawə kisarə ye nəmərinuyen ror tu. Ik nakamərəhu atuatur nimraghien eikin e.

³ Nipig fam, narmamə m-fam rikiriə ramagien tuk ik, masəgnəgin ik.

⁴ Yakpəh norkeikeiyen mə jakoriah pik ik, jakəgkiar kəskəh əmə, nakətərig kin.

⁵ Kimawə yakwəsəm ta mə kwən a Pol in yemə has kirik. In nuknei norien has ripsaah. Ramarkurao ye tanə minə, mamor nəmə Isrel minə kasotgoh kimi əriə minə. In yamehuə kirik kape nəhuakien eikuə e kape yemə Nasaret ai Yesu.

⁶ In mamarkut mə tukror Nimə Ehuə kape Kughen rəmkişik ye nimir Kughen. Məkneikin, kimawə yakharaptərəkin.

⁷ Mərig yamehuə kape mobael minə e Lusias, rimivəhsi-ta ye kwermimawə. Mher-pə kin nəgkiarien kimi tikmir minə kafan mə tukhauə masəm ik.*

⁸ Kini tukmə nakaiyoh-pən Pol kin norien kafan, takəm mə nəgkiarien kapəməwə rəfrakis.”

⁹ Məkneikin nəmə Isrel kamharpin nəgkiarien a, mamhani mhamə, “Nəgkiarien a in nəfrakisien.”

¹⁰ Kini ai, gavman a rəwhan kapən kapə kin Pol mə tukrəgkiar. Kini Pol rimə, “Yemehua. Yakirkun huvə mə newk ripsaah ruauə muavən ta, nakaməkir nəmə eikin e. Ror pən, rikik ragien pik tuk nini-preyen norien kafak.

¹¹ Rimar əmə tuk ik tuk nəmien mə nipig twelef e ruauə muavən ta, yimnhaktə fiak mivən Jerusalem mə jakəhuak.

¹² Nəmə Isrel a khapəh nisəmien mə yakamotgoh kimawə narmamə tiksın ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. Mhapəh nisəmien mə yo yakaməvi niehmaa kape narmamə ye nəkwai nim kape nofuginien minə kape nəmə Isrel mine yerkwanu minə.

¹³ Kini khapəh nishajoun-atuatukien kimik mə nəgkiarien yame kamni irak ai taktəkun in nəfrakisien, meinai in neikwəyen.

¹⁴ Mərig yo yakamni-pre tuk ik mə, yakikwasig kin Swatuk kape Yesu, yame nəmə Isrel kamhani mə in nəhuakien eikuə, mərig yakaməhuak əfrak kin Kughen kape kaha minə kapəməwə. Kini yakamni nəfrakisien min ye Loa kape Moses mine profet minə fam min.

¹⁵ Kini yakamərhə-pən nərigien kafak kimi Kughen rəmhen kin yame nəmə eikin e rikiriə raməşik, mə Kughen tukror narmamə yamə mine kwənhəhə-ta, tukhamragh min - iriə yamə mine kisatuatuk mine yamə mine khapəh nisatuatukien.

¹⁶ Ror pən, nipig m-fam yakamarkut tuk norien narimnar yame ratuatuk ye nimir Kughen mine narmamə.

¹⁷ “Newk ripsaah ruauə muavən ta, yakuauə e Jerusalem, mivəh mane mə jakvəhsi-pən kimi yavən has minə, mivəh min nimir nar miragh minə kape sakrefaes.

¹⁸ Nəmə Isrel e kimnhauə misəm yo yakaməmir hanə ye Nimə Ehuə kape Kughen, mamor sakrefaes tuk nəspirien. Narmamə khapəh nhapsaahyen kimawə miriə; notgo-hyen rirkək.

¹⁹ Ye nipig a, nəmə Isrel tiksın yame kimnhatərhav Tarki masəmir ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. Kini tukmə kimə tukni hah yo, iriə atuatuk əmə tukasəkeikei mhauə mhani-pre nəgkiarien irak tuk ik.

²⁰ Uə rhuvə mə narmamə minə e tukhani-ərhav-pre naha nhagin rahas yame kimisəm irak ye nipig yame yimnərer ye nimir kaonsel.

²¹ Nəgkiarien kirik rirkək irak, nar kirikianə əmə: Yimnərer yerkiria mokrapomh mimə, ‘Kamərip yo ye nimir mirh meinai yakamni nəfrakisien mə Kughen tukror narmamə yamə mine kwənhəhə ta, tukhamragh min.’ ”

²² Kini gavman a Filiks, in ruirkun huvə Swatuk kape Yesu, marar mətapig kin nəkwətəyen mimə, “Tukmə yermaru kape mobael a Lisias ruə, kini en, yo jakəkir.”

²³ Kini marar mini-pən tuk yamehuə kape mobael yame ramarha tuk Pol mimə, “Takaməm Pol, mərig takəta ye in minə tiksın pəh khauə mhavəhsi-pən narimnar yame raməkwəkwə kin.”

²⁴ Nipig tiksın ruə mivən, Filiks rikir piraovin kafan, Drusila, mirauə. Pian a in pian Isrel. Kini Filiks rini-pən tuk əriə mə tukharəh Pol mhauə. Pol raməvsao kin nhatətəyen ye Yesu Kristo, in ramətərig kin.

24:6: Wok 21:28-30 * **24:7:** Keinein mə Luk rimirai v. 7 uə yarmə rimirai, meinai ves 7 rirkək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. **24:15:** Jon 5:28-29 **24:18:** Wok 21:17-28 **24:21:** Wok 23:6 **24:22:** Wok 23:26

²⁵ Kini Pol raməvhag kin narəyen yame ratuatuk, mine norien kape yermamə ramar-maru ye nərigien kafan mine norien kafan, mine nipiɡ yame Kughen tukrəkir narmamə iran. Filiks rəriɡ, miɡin pik, kini mimə, “!Nəmhən! Tərhav. Tukmə yakorkeikei, jakokrən min kin ik.”

²⁶ Riɡin pawk kin nəɡkiarieren kape Pol, məriɡ riɡin raməsik mə Pol tukrivəhsi-pən mane kirik kimin, pəh tukririsin in, ror pən, rokrən kin Pol nipiɡ ripsaah. Ruə, mawəɡkiar iriu min.

²⁷ Newk kiraru ruə mivən, Filiks reiwaiyu ye gavman, kini yermamə kirik nhagin e Posias Festas rhaktə mivəh tamhekən. Məriɡ nipiɡ Filiks rəta ye gavman, in rirəh Pol raməmır ye kalabus meinai rorkeikei mə tukror nəmə Isrel rikiriə ragien tukun.

25

Pol rimini-pən tuk Festas mə tukrərer ye nimri Sisa

¹ Festas rimivəh tamhek Filiks, kini nipiɡ kisisər ruə mivən, kini Festas ritərhav Sisaria mivən Jerusalem.

² Ikin a, jif pris minə mine namehuə minə kape nəmə Isrel khauə mamhani-hah-pən Pol kimi Festas,

³ misaiyoh-pən in mə tukrasitu irəriə mher-pə kin Pol apa Jerusalem. Iriə kimnharai mhun ta nəɡkiarieren kirik mə tukasəmır ye swatuk maseito kin Pol ruə ye swatuk, kini kishopni.

⁴ Məriɡ Festas rimə, “Pol raməmır ye kalabus apa Sisaria. Kini pəh nien mə tuku, yakrerig mivən apaikin.

⁵ Hapəh kapəmiə namehuə minə khakwasig kin yo. Tukmə kwən a rimnor nar hah əfrakis kirik, pəh iriə tukhani-pə nəɡkiarieren iran tuk yo apaikin.”

⁶ Kini Festas rarə apaikin mipəh napitayen nipiɡ eit uə ten, marar, muə Sisaria. Kəni rikwamer kin, rivən mamkwətə apa ye nəkwai nimə kape kot. Mini-pən tuk əriə mə tukhakir Pol mhauə imə.

⁷ Nəmə Isrel yamə mine kimnhatərhav Jerusalem kasəmır min, misərer rao rao kin Pol. Mamhani-hah pik in. Məriɡ khapəh nishajoun-atuatukien mə nəɡkiarieren yame kimnhani iran in nəfrakisien, meinai in neikwəyen.

⁸ Kini Pol rini kafan norien mimə, “Yakpəh nakapirien loa kirik kape nəmə Isrel; uə kape yermaru kapətawə Sisa, kini mipəh noriahyen Nimə Ehuə kape Kughen.”

⁹ Məriɡ Festas rorkeikei mə nəmə Isrel tucksorkeikei in, kini raiyoh-pən Pol mimə, “? Tukmə rhawor, nakvən apa Jerusalem, pəh yakətəriɡ kin əriə kisəvsao kin norien kafam apaikin, kini yakəkir əmhən uə?”

¹⁰ Məriɡ Pol rimə, “Yakamərer ye kot kape nəmə Rom ai taktəkun. Ratuatuk mə kot e in e tukrəkir yo. Ik nakwirkun-ta mə yo yakpəh nor-has-pənien kimi nəmə Isrel.

¹¹ Tukmə kasəm mə yimnkakapir loa kirik ratuatuk mə to yakmhə tukun, nəmhən, pəh yakmhə tukun. Məriɡ tukmə nəɡkiarieren yame nəmə Isrel kamhani irak ror neikuəyen kin, rapəh natuatukien mə yermamə kirik tukrivəhsi-pən yo ye kwermiriə. Pəh yo yakərer ye nimri Sisa, yermaru kape nəmə Rom.”

¹² Kini Festas rarar məɡkiar kəskəh kimi namehuə tiksın kape kot. Kwasig ikin, rini-pən tuk Pol mimə, “Nakmə takvən mərer ye nimri Sisa, nəmhən. !Nakirkun nivənien məm Sisa!”

Festas raiyoh King Agripa mə tukshawor ye Pol

¹³ Nipiɡ tiksın ruə mivən, King Agripa mine kafan kakə Benis, iriu kirauə Sisaria mə tukwəm Festas, mirəni vi vi in.

¹⁴ Mīsarə nīpīg tiksīn, kīnī Festas raməvsao kīmī king kīn nəgkiarīen yame kīmnhani ye Pol. Mamni mīmə, “Kwən kīrik e ramarə eikīn e, yame yamehuə a Filīks rīmnəpəh in raməmīr ye kalabus.

¹⁵ Kīnī nīpīg yakvən apa Jerusalem, jif pris mīnə, mīne namehuə kape nəmə Isrel kīmnhani-hah-pə in kīmī yo. Mīsaiyoh yo mə jakni-ərhav narpīnien kafan.

¹⁶ Mərig yo yakamni-pən tuk əriə mīmə, ‘Pəh nīen mə norien en kapəmawə nəmə Rom mə kīmawə jakseighan-pən apnapīg əmə kīn yermamə ye kwermī tīkmīr kafan mīnə. Pəh kwən a tukrərer kupən irəriə, mīnī atuaturək nəgkiarīen yame kamhani iran.’

¹⁷ Kwasīg ikīn, iriə khauə mhatərhav-pə eikīn e, yakpəh nīwhīnien, mətərig kīn nəgkiarīen yame kamhani iran. Kəni rīkwamīr əmə kīn, yīmnəhitə ye kot, mīnī mīmə tukhakīr Pol mhauə.

¹⁸ Məkneikīn, tīkmīr kafan mīnə kīshekīmter, kīnī rīkīk raməsīk mə iriə tukhani mhamə in ramor norien hah kīrik. Mərig, nīkam. Khapəh nhaniyen.

¹⁹ Iriə kīmīsəgkiar-əgkiar əmə ye nəhuakīen kapəriə, mīne yermamə kīrik yame ruahmə ta, nhagin e Yesu. Pol rīmə yermamə ai in rīmamragh mīn.

²⁰ Yakeinein mə jakhawor məkīr narīmnar mīnə a. Ror pən, yīmnaiyoh-pən Pol mīmə, ‘?Tukmə rhawor, nakvən apa Jerusalem, pəh yakətərig kīn əriə kīsəvsao kīn norien kafam apaikīn, kīnī yakəkīr əmhen uə?’

²¹ Mərig Pol raiyoh-pə yo mə jakher-pən kīn in rīvən apa Rom kīmī Sisa, pəh in tukrəkīr. Ror pən yīmīpəh Pol raməmīr ye kalabus meriaji yakvəh nīpīg tuk nher-pənien kīn kīmī Sisa.”

²² Kīnī King Agripa rīnī-pən tuk Festas mīmə, “Yo mīn yakorkeikei mə jakərig nəgkiarīen kape kwən a.”

Kīnī Festas rīmə, “Nəmhen. Tikianakwamer, nakətərig kīn in.”

Pol rīmnərəer ye nīmri King Agripa

²³ Kəni rīkwamer kīn, Agripa mīne Benis kīrauə ye kwənmhan yame kasor kot ikīn. Kīnī namehuə yamə mīne kasarmaru ye mobael mīnə, mīne namehuə mīnə khapsaah kape yerkwānu a kīmnhakwasīg kīn, masor norien ehūə mīnə kape nīsaiyen Agripa mīne Benis. Kīnī Festas rīmə tukhakīr Pol mhauə imə.

²⁴ Kīnī mīmə, “King Agripa, mīne kīmīə fam yamə mīne naksəkwətə eikīn e. Nakasəm kwən e yame nəmə Isrel eikīn e mīne nəmə Isrel apa Jerusalem mīn kamhani-hah-pə pīk in tuk yo, mīsokrən mhamə, ‘Rīpəh natuatukīen mə kwən e tukramragh.’

²⁵ Mərig yakpəh nəmīen nar kīrik yame in rīmnor mə in tukraməkeikei mīmə tukun. Mərig in raiyoh-pə yo mə tukrīvən apa Rom mərəer ye nīmri Sisa, kīnī yīmnēighan kīn mə jakher-pən kīn apa Rom.

²⁶ Mərig nəgkiarīen iran rīrkək mə to yakni-pən tuk Sisa. Ror pən, King Agripa, yakamərip in ye nīmrim, mīne ye nīmri narmamə mīnə e, mə taksəm apu norien kafan, mə tukasəm nəgkiarīen kīrik yame jakwəhsi-pən kīmī Sisa.

²⁷ Yakamərig mə tukmə kīraptərəkīn yermamə kīrik, mərig kīpəh nīnī-atuatukīen nəgkiarīen iran, rīpəh natuatukīen mə tuksher-pən kīn in kīmī Sisa.”

26

Pol raməgkiar ye nīmri yermaru a King Agripa

¹ Kīnī Agripa rīnī-pən tuk Pol mīmə, “Taktəkun ai, nakīrkun nīnīyen nīkar nəgkiarīen yame kamni iram.”

Kīnī Pol rīnī-əhu əriə mə tukhapim, mamni-ərhav nīkar nəgkiarīen mīmə,

² “King Agripa. Rīkīk ragien pīk mə yakamərəer ye nīmrim ai taktəkun, mə jakni atuaturək nəgkiarīen yame kamhani irak,

³ meinai ik nakirkun huvə narəyen kapəməwə nəmə Isrel mine narimnar yame kamotgoh tukun. Ror pən, yakmə jakaiyoh mə nərigien kafam tukrapomh tuk nərigien nəgkiarien kafak.

⁴ “Nəmə Isrel kharkun huvə norien kafak, ririkakun ye nīpig yimnarkəskəh hanə, mamarə kimawə narimnə imak ikin, muə meriaji-pə nīpig yimnamarə Jerusalem.

⁵ Kwənharkun ta yo tu, kini tukmə rikiriə ragien, kharkun nhani-ərhavyen mhamə yo Farisi kirik, ririkakun ye nəkəskəhyen kafak muə meriaji-pə ai taktəkun. Kimawə Farisi minə, yaksəri-pən huvə loa kape nəhuakien kapəməwə, rapita narmamə minə tiksın.

⁶ Kini taktəkun ai yakamərer ye nimir mīrh meinai yo yakamərehu nərigien kafak ye nəgkiarien yame Kughen rimnor kupən kimi kaha minə kapəməwə.

⁷ Yenpig mine yeraan, kwənərəus twelef kapəməwə minə kasəhuak kimi Kughen miseito kin nəgkiarien a kape Kughen tukritərhav-pə. King Agripa, meinai yakamərehu məkneikin nərigien kafak, nəmə Isrel a kamhani hah yo.

⁸ !Kimiə! ?Rhawor rəutən pik tuk əmiə tuk niniyen nəfrakisien mə Kughen rirkun norien yermamə yame rimamhə rimragh min?

⁹ Apa kupən, yo min yimnəm mə ratuatuk tuk norien narimnar mətapig kin nhag yemə Nasaret a Yesu.

¹⁰ In e norien kafak yame yimnor apa Jerusalem. Jif pris minə kwənhavəhsi-pə nehuəyen kimi yo mə jakvən məhi-pən narmamə khapsaah kape Kughen khavən ye kalabus. Kini nīpig kisəkir əriə mə tukhamhə, yo min yakamni mə tukup əriə.

¹¹ Nīpig rehuə yimnarkurao ye niməhuak minə kape nəmə Isrel mivəhsi-pən narpinien kimi nəməhuak minə, mamarkut mə jakarar ye nərigien kapəriə, mə jakor əriə khani hah Yesu. Yimnaməməkin pik əriə, mivən min apa yerkwanu isok minə mə jakuh min əriə apaikin.”

*Pol raməvsao kin in mə rimauə mirkun Yesu Kristo
(Wok 9:1-19; 22:6-16)*

¹² Kini Pol rimə, “Mərig nīpig kirik, yimavən min apa Damaskes mə jakor min norien a. Jif pris minə kwənhawəhs-ipə nehuəyen kimi yo mə jakvən apaikin, mhani skai-pə min tuk yo mə jakaməkeiki mivən mor məkna.

¹³ King Agripa, ye nīpig a, yerkwaiha, yimnaməriwək ye swatuk, məm nikhakien kirik ye napuə rəsia-pen yo mine kafak narmamə minə. Nikhakien a raməsiə pik rapita mīrh.

¹⁴ Kini kimawə m-fam yakhamir ye swatuk. Kini yakərig nəgkiarien kirik ye nəgkiarien kape nəmə Isrel ramni mimə, ‘Sol. Sol. ?Rhawor nakamor rahas pə məkneikin kimi Yo? Norien a ramoriah əmə ik. Ik nəkəmhen kin kau yame tukmə khai kin nai esrə, kini ruh nai a rirerig-pən, mhai atuk əmə min in.’

¹⁵ “Kini yakaiyoh-pən in mimə, ‘Yermaru, Ik pa en?’ Kini Yesu Yermaru rimə, ‘Yo Yesu e, yame ik nakamor aha pə kimi Yo.

¹⁶ Mərig takhekimter mərer. Yakaurə tuk ik məkneikin mə jakvəh-si haktə ik mə ik takuə yor atuə kin kafak. Takaməkeiki mivən mini-ərhav nar e nimnəm ai taktəkun kimi narmamə, mine narimnar yame jakhajoun ik kin.

¹⁷ Yo jakvəhsi-ta ik ye kwermi nəmə Isrel, mine ye kwermi nəmə tanə pisin pisin minə. Jakher-pən kin ik takvən mini-ərhav-pən Yo tuk əriə.

¹⁸ Takaməkeiki məhitə ye nirkunien kapəriə, pəh kisarar ye nərigien kapəriə, misəta ye nəpignapien, mhauə ye nikhakien. Kini misəta ye kwermi Setan, mhauə tuk Kughen, pəh tukhani nəfrakisien irak, pəh Kughen tukrivəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəriə, kasarə iriə narmamə yamə mine Kughen rimirpen-ta əriə.’ ”

¹⁹ Kini Pol rirpın mimə, “King Agripa, yo yakamor narimnar yamə mine Kughen ramor kimi yo ye nəmrərhavyen a.

²⁰ Yimavən məkupən tuk nəmә Damaskes, kwasig ikin yimavən tuk nəmә Jerusalem, mine nəmә Judia, mine nəmә tanә pisin pisin minә, mamәvhag kimi әriә mә tukasәkeikei misarar ye nәrigien kapәriә tuk tәvhagә hah, mhauә tuk Kughen. Mә narmamә tuksәm norien kapәriә, kharkun mә kwәsarar әfrakis ye nәrigien kapәriә tuk tәvhagә hah.

²¹ Ror pән, nipiḡ yimnamәmir ye Nimә Ehuә kape Kughen, nәмә Isrel kisarar mhauә mharaptәrәkin yo, misarkut mә tukshopni yo.

²² Mәrig Kughen ramasitu irak ye nipiḡ fam meriaji-pә ai taktәkun, ror pән, yakamni-әrhav Yesu ye nimri narmamә kimi namehuә minә mine narmamә apnapig minә. Nәgkiarien yame yakamni in әmә min e profet minә mine Moses kimnhani-әrhav apa kupән mhamә tukruә. Kimnhani mhamә,

²³ ‘Kristo a tukramәkeikei mamәrig rahas ye nipran, mivән, mimhә. Kini meinai in tukrәkupән mamragh min ye nimhәyen, in tukrhajoun nikhakien kimi nәмә Isrel mine nәмә tanә pisin pisin minә min.’ ” *(Aesea 42:6; 49:6)*

²⁴ Pol ramәḡkiar hanә, kini Festas riraptәrәkin nәgkiarien kafan, marar mokrән apomh mimә, “!Pol! !Ik nakamenoeno en! Nimmnor pik skul en mor kapәm kapә ramenoeno.”

²⁵ Mәrig Pol rini-pән tukun mimә, “Yamehuә kafak. Yakpәh neno-enoyen. Nәgkiarien yame mine yakamni kisatuatuk әmә, kini misәfrakis.

²⁶ Yakamәtgah tuk nәgkiarien kimi King Agripa, meinai yakirkun mә in ruәrkun-ta narimnar minә a. In rimivәh fam nәgkiarien minә a. Pәh nien mә nar kirik yame kimmor kerkwaig kin.

²⁷ King, ?ik nakamni nәfrakisien ye nәgkiarien kape profet minә uә? Yakirkun mә ik nakamni nәfrakisien irәriә.”

²⁸ Mәrig King Agripa rarar mini-pән tuk Pol mimә, “!Ei! ?Ik nakamarkut kimi yo ye nipiḡ kwakwә e mә takvi yo yakuә Kristin uә?”

²⁹ Mәrig Pol rini-pән tukun mimә, “Nar apnapig mә nipiḡ kwakwә uә nipiḡ apomh, mәrig yo yakamәhuak kimi Kughen mә pәh nien mә ik pisin әmә, mәrig kimia m-fam yamә mine nakasәtәrig kin nәgkiarien kafak ai taktәkun, taksor rәmhen kin yo ye narimnar fam. Mәrig jen әmә, yakpәh norkeikeiyen mә tikarkwәji әmia kin jen rәmhen kin yame kimmor irak.”

³⁰ Pol rәḡkiar fam, kini King Agripa mine Festas mine Benis mine narmamә yamә mine kasәkwәtә iriә miriә, kisarar,

³¹ mhatәrhav mhani tuk әriә minә mhamә, “Kwән a ripәh norien nar has kirik mә to rimhә tukun, uә tukvәhsi-pән in ye kalabus tukun.”

³² Kini King Agripa rini-pән tuk Festas mimә, “Ripi mә kwән a ripipәh nipiini-yen mә tukrәrer ye nimri Sisa, kipiharisin in ai taktәkun.”

27

Pol ritәrhav Sisaria, mivән Rom

¹ Kini kimini ta mә jakhavән apa Rom,* kimikir Pol mine narmamә tiksın min yamә mine kwәraptәrәkin-ta әriә, kivәhsi-pән әriә ye kwermi yamehuә kape mobael minә kirik, nhagin e Julias. Kafan e mobael minә kamni kimә, “Mobael kape Sisa.”

² Rao kirik rimatәrhav apa Adramitiam, muә, mamor apnәpenә mә tukrivән mivhiak apa yerkwanu minә Tarki ipakә tuk nikar-kar tahik. Kini yimnhavән ye rao a mhavirә. Kini yemә Masedonia kirik rimikwasig kin әmawә. Nhagin e Aristakas. Iman apa Tesalonaeka.

³ Kәni rikwamer kin, yimnhavhiak min apa Saedon. Kini Julias a, rimnor huvә pән kimi Pol, kini meighaan kin mә tukrivhiak mәm in minә tiksın apaikin, mә iriә tuksasitu iran.

⁴ Kini ai yimisasar, mhatərhav minə mhavirə. Yimnharəhpikin nimətag, kini mhakurao-pən ye tanə a Saepras, mhavən ye tahik yame rəmərinu.

⁵ Yimnhakurao-pən iruə ye tanə mir a Silisia mine Pamflia, kini mhavhiak apa yerkwanu a Maera ye provins a Lisia.

⁶ İkin aikin a, yamehuə kape mobael minə rimnəm rao kirik yame rimatərhav apa yerkwanu a Aleksandria, mamvən apa Rom†. Kini rivəhsi-pən əmawə ye rao a.

⁷ Kini yakhavirə min, mərig nipig fam rao a ramaiyu mar, nipig rehuə ramarkut pik tuk nivhiakien ipakə tuk yerkwanu a Nidas. Aikin a, nimətag rehuə pik, mamətapig kin əmawə, yimiseinein nhavhiakien. Aikin, yimisasar, misaiyu mhavən ye tanə a Krit. Misaiyu, mhakurao ye kwənmhaan a Salmone, misaiyu pirə ye nikarin pən.

⁸ Yimvsaiyu ipakə tuk nikar-kar tahik; yimisarkut pik, mərig yakhavhiak İkin kirik kamni kimə “İkin rəmərinu İkin,” yame ipakə tuk yerkwanu a Lasea.

⁹ Kimawə yimisoriah nipig ripsaah, kini nipig kape tahik raməsəso iran ruauə ipakə.‡ Kini Pol ramor kwirig kimi narmamə minə mimə,

¹⁰ “Yo minə tiksın. Yakəm yakirkun mə tukmə kitawə khavirə pik, nimətag ehuə ravən, rao tukrəməteih, rao mine narmamə mine narimnar tuksəmnim.”

¹¹ Mərig yamehuə kape mobael minə ripəh nətərig-pikien kin Pol, mamətərig əmə kin kapten kape rao mine yermamə e kafan a rao.

¹² Kini nikar-kar tahik a, rahas tuk nivhiakien aikin ye nipig kape nimətag. Ror pən, iriə khapsaah khamə kimawə jakhavirə mamhavən misarkut tuk nivhiakien apa tanə a Krit. Kwənmhan kirik aikin rəmərinu İkin, kamni kimə Finiks. Nəpag nimri tanə a ramor nəkwən kiraru ye tahik rimivhiak İkin: Kirik rivaag-pən ye nikarin pihui İkin; kirik rivaag-pən ye nikarin prah İkin.

Nimətag ehuə ruh əriə

¹³ Kini nimətag kirik risi-pihui mamavən, ripəh nehuə-pikien. Kini kisəm, khamə tuksəri-pən nərigien kapəriə, mhavi haktə angka, mhavirə misaiyu ipakə tuk nikar-kar tahik apa Krit.

¹⁴ Kini ripəh norien tu, nimətag ehuə kirik ravən. Nimətag a kamni kimə, “Notis.” Nimətag a risi-fiak

¹⁵ mirəh əmawə, kini muh rao. Kini rao reinein naiyuyen mirəhpikin nimətag. Yaksəpəh, misəta ye nimətag rirəh əmawə mivən.

¹⁶ Kini yimnhakurao ye kwaji tanə a kamni kimə Kaoda, ye nikarin pihui. Aikin a yimiserkwaig kəskəh, misarkut pik tuk nhavi-tərakinien kwaji bot kape rao ehuə a,

¹⁷ mərig narmamə kape rao minə kisarkut pik, mharəh-si haktə kwaji bot a ye nəkwai rao ehuə, mharəh nəərəus, miseiwaiyu-pən ye nəkwai rao ehuə a apa ye tanə, mharkwəji kwaji bot. Mhagin pik, meinai iruə ye tanə a Sirtis, tahik ripəh nəmnimien. Khamə ta-mə rao tukrirəhpikin nipakir. Ror pən, kharəhsi-əhu sel kape rao, mhapəh nimətag ramrəh əmə rao mamvən.

¹⁸ Kəni rikwamer kin, nimətag rimoh pik əmawə, yimisarakikin-pən narimnar yamə mine rao rampik ye nəkwai tahik.

¹⁹ Kəni rikwamer min kin, kimisarakikin narimnar kape rao rəmhen kin nəərəus minə ye nəkwai tahik.

²⁰ Kini nimətag a rimnamavən nipig ripsaah, mipəh norien infamien. Yimnhapəh nisəmien mirh. Mine yenaiyu minə, yimnhapəh nisəmien kəmhau minə. Kini kimawə yaksərig yakhamə to yakhapəh nhamraghien.

† 27:6: Nəgkiarinen kape Girs ramni mə rao a ramvən apa ye provins Itali. Rom in yerkwanu kirik ye provins Itali.

‡ 27:9: Nəgkiarinen kape Gris ramni mə, “Yakvəsapita nipig kape nəviginien ehuə e kamni kimə, ‘Yom Kipir.’ ” (Nipran rimə, “Nipig kape niviyen nitə, pəh Kughen tukrivəhsita narpinien kape təvhagə hah.”) Kiraptərakin nəviginien ehuə a ye makuə e Oktoba. Kwasig İkin ye nəviginien a, nipig kape nimətag.

21 Ye nīpīg a, kīmawə fam yimnhapəh nisəviginien nīpīg rīpsaah, kini Pol rīmnərer ye nīmrīmawə mīmə, “Yo mīnə tīksin. To nakpīsərig nəgkiarien kafak mīsəkupən, kini mīpīhapəh nisəpəhyen tanə a Krit, to kīpīhapəh nisərayen ye nahasien e. Narīmnar ye nəkwai rao to rīpīamswin huvə əmə.

22 Mərig taktəkun ai yakamni-pre tuk əmiə mīmə rīkimiə tukrihuvə əmə. To kītawə kirik rīpəh nīmħəyen. Rao əmə e tukrahas.

23 Səm-ru. Yenaiyu e, kafak Kughen, yame yakaməhuak kīmin, rīmnher-pə kin agelo kirik kafan rīmauə məm yo

24 mamni-pə tuk yo mīmə, ‘Pol, takpəh nīgīnien. Takaməkeikei mīvən mərəer ye nīmri Sisa. Kughen, rīkin ragien mə tukrīvəh mīragh narmamə fam yamə mīnə kasarə kīmiə miriə ye nəkwai rao, meinai In rhuvə pīk.’ ”

25 Kini Pol rīmə, “Yo mīnə tīksin, takhapəh nhaginien. Yo yakamni nəfrakisien ye Kughen mīmə, narīmnar yamə mīne agelo a rīmīni tukror nəfrakisien kin.

26 Mərig kupən ikin, nīmətag tukraməkeikei mīrəh rao kapətawə mīvhiak ye tanə kirik, məwhan-pən ye nīkar-kar tahik.”

Kīmnhavhiak ye tanə kirik

27 Yīmīsəra ye nahasien a mīsəriaji nīpīg fotin, nīmətag ramrəh rao ye tahik a kamni kīmə “Meditərenian.”§ Kini yenpīg əru, narmamə kape rao mīnə khamə ta-mə rao ravhiak ipakə tuk nīkar-kar tahik.

28 Kīmnharuk-pən nar kirik yame rīpam ye nərəus mīsarkwəhu kin ye nəkwai tahik mə tuksəm-ru mə rəmnīm uə rətəpeikə. Kini mīsəm mə rəmnīm rəmhen kin toti seven meta. Mīsaiyu kəskəh, mīsəm mə rəmnīm rəmhen kin twenti eit meta.

29 Kini kīmnhagin pīk, mhamə rao a tukrīrəhpīkin kapiə. Kini kharəh angka iriə kuas, mīsarkwəhu kin apa ye kwasig ye rao. Kini masəhuak kīmi kapəriə kughen mīnə mə tukrīraan aihuaa əmə.

30 Kini narmamə kape rao mīnə kīsarkut mə tuksap ta kin rao ehua a. Knīmnhavi kwaji bot reiwaiyu, maseikuə mhamə tukhavən əmə mīsarkwəhu kin angka tīksin apa kupən ye rao ehua.

31 Mərig Pol rīni-pən tuk yamehuə kape mobael mīnə mīne mobael kafan mīnə mīmə, “Tukmə narmamə mīnə a khapəh nisəmīrien ye nəkwai rao ehua e, Kughen tukrīpəh nīvəh-mīraghien ətawə.”

32 Ror pən, mobael mīnə kīmnhavən mīsəru nərəus ye kwaji bot a, rīmavən mīrkək.

33 Ipakə əmə rīraan, kini Pol raməkeikei kīmi əriə mīmə tukasəkeikei mīsəvigin. Mamni mīmə, “Nīpīg fotin ruauə ta muavən, kīmiə nakamhagin pīk, mīsatuakəm, masəpəh nəviginien.

34 Ror pən yakaməkeikei kīmi əmiə m-fam mə taktəkun ai takasəkeikei mīsəvigin. Meinai in a nīmraghien kapəmiə. !Səvigin! To kīmiə kirik rīpəh nīmħəyen.”

35 Pol rīmnəgkiar ta, kini mīrəh nīpar bred ye nīmrīriə, mīni vi vi Kughen tukun. Makapīr, mən.

36 Kini nərigien kapəriə rhuvə mīn, khavən mīsəvigin.

37 Kīmawə m-fam tu hundred seventy sikis ye nəkwai rao a.

38 Kīmīsəvigin rəmhen, kini mhavən, mhapīk ye rhav bag flaoa* yamə mīnə e kamhaswin ye nəkwai rao, mīsarak-ərhav kin ye nəkwai tahik, mhamə rao tukrəruvəruvə mīn.

Rao rīnahas

27:24: Wok 23:11 27:26: Wok 28:1 § 27:27: Tahik a, nhag pīsīn e kīmə “Adriatik.” * 27:38: Nəgkiarien kape Gris ramni “grain,” in rəmhen kin flaoa, kon, mīne wit.

³⁹ Kini ruəraan, narmamə kape rao minə kisəm mə yakwənhavhiak ye tanə kirik. Mərig kiseinein mə hiə. Kini kisəm nikar-kar tahik kirik, nīpakir in əmə in əmə. Kini kisərig mhamə to kharəh rao mhavən mhavhiak aikin.

⁴⁰ Kini khavən misərəru nərəus ye angka minə a kisəmnim. Kini mharisin ta nərəus yamə mine kimnərkis ətərəkīn niveiyə ehuə kin. Kini mhavi haktə sel apa kupən, mə nimətag tukrīrəh rao mivən mivhiak.

⁴¹ Mərig in aikin a, tahik rīpəh nəmniimien ikin, kini kupən ye rao rimirəhpikin nīpakir, meinein nikiu-kiuyen. Peao-peao ramuh kwasig ye rao, moteih-oteih.

⁴² Kini mobael minə khapəh nisorkeikeiyen mə narmamə yamə mine kimipik-pən əriə ye kalabus tukseiai misap, kini masərer matuk mə tukshopni-hopni əriə.

⁴³ Mərig yamehuə kape mobael minə rorkeikei mə tukrīvəh miragh Pol, kini mini-əhu nərigien kape mobael minə. Kini mini-pən tuk narmamə yamə mine kharkun neaiyen mə tuksəkupən mhaviə-viə miseiai mhavhiak.

⁴⁴ Kini mini-pən tuk narmamə tiksīn aikin mīmə tukharəh nīpar-par nai yamə mine tahik rīmnakapir-ta ye rao, miseiai kin. Ror pən kimawə fam yimnhavhiak, misarə huvə.

28

Pol raməmir apa Molta

¹ Yimnavhiak, misarə huvə, misərig mə tanə a kamni kimə Molta.

² Kini narmamə aikin a kimisor rhuvə-pə pik kimi əmawə. Nəhig ramip hanə, nokieyen rehuə, mərig iriə kimisher nap kirik mə jaksərkəp kin, misarha huvə tuk əmawə.

³ Mərig Pol rərao-pən mampik nai misia mamərakə-pən kin ye nap, mərig snek kirik yame tukmə rəs yermamə, ramhə, raməmir yerki nai misia minə a. Nap rərag, snek ai ritərhav məs kwermi Pol.

⁴ Nəmə aikin kimisəm snek a raməker-pən ye kwermi Pol, khani-pən tuk əriə minə mhamə, “Tukmə ror yermamə kape nhopniyen yermamə. Rīnapita pawk tahik əsasəo, mərig kughen minə khapəh nisətayen iran mə tukramragh.”

⁵ Mərig əmə Pol rəwhan-əwhan kwermīn kini snek a rier ta mīmīr-pən apa ye nap, mīpəh noriahyen Pol.

⁶ Kini nəmə aikin khamə ta mə kwermi Pol tikrəsis, uə Pol tukreiwaiyu məwhan mīmhə. Khawhin ror tu, mərig kisəm mə nar kirik rīpəh norien Pol, kini kisərar ye nərigien kapəriə mhamə, “In kughen kirik.”

⁷ Yimisəmīr ipakə tuk imei yamehuə kape tanə a, nhagin e Publias. Kini yamehuə a ror rhuvə-pə kimi əmawə. Mikir əmawə mivən ye nəkwai nimə kafan. In məm vi vi əmawə nīpig kisīsər.

⁸ Mərig ye nīpig a, rīm yamehuə a ramhə, mamapir əmə ye kafan nikaokao. Ramokiei-okiei, mamaiyu kin nitə. Kini Pol rauru-pən ye kwənmhan kape kwən ai, mərəhu-pən kwermīn iran məhuak-pən iran, mor huvə in.

⁹ Kwasig ikin, narmamə tiksīn kamhamhə ye tanə a khauə tukun, kini Pol rəhuak-pən irəriə, kisəsanin.

¹⁰ Kini iriə khavəhsi-pə narimnar rīpsaah kimi əmawə. Nīpig yimisor apnəpenə tuk nitərhavyen aikin, iriə kimnhavəhsi-pə narimnar fam yame yaksorkeikei tuk nəriwəkien kapəməwə.

Pol ritərhav Molta mivən Rom

¹¹ Kimawə yimisarə makuə kisīsər ye tanə a. Kini rao kirik raməmir aikin. Kupan, rīmatərhav apa Aleksandria, muə, mamerkwaig aikin ye nīpig kape nimətag. Rao a, kamni kimə “Kwajikovə kīraru mir mir mir* kape kughen a Sus.” Kini yakhavən iran mhavirə.

28:2: 2 Kor 11:27 **28:5:** Mak 16:18 **28:6:** Wok 14:11 * **28:11:** Kwajikovə mir a mir mir kape kughen a Seus nhagri e Kastor mine Poliks.

¹² Yakhavhiak ye yerkwānu a kamni kimā Saerakus. Mīsarā apaikin nīpig kisisār.

¹³ Mhatārhav, mīsayu, mhavən, mhavhiak ye yerkwānu a kamni kimā Rejiam. Kəni rikwamer kin, nīmātag kirik rīsi-pīhiu, mīrəh rao yakhavhirə. Kəni rikwamer kin, yakhavhiak ye yerkwānu a kamni kimā Puteoli.

¹⁴ Aikin a, yaksəm nəməhuak tiksīn. Kīni iriə kisaiyoh-pə əmawə mə jaksarə kimawə miriə kape nəhuakien kirikianə. Kwasig ikin, yaksəriwak, mhavən Rom.

¹⁵ Kīni nəməhuak mīnə apa Rom kisərig nəvsaoyen kin əmawə, kīni khatārhav mhauə mə tuksəm əmawə. Khauə mīsəriaji yerkwānu mir a Apias Maket, mīne Tri Hotel. Pol rəm əriə aikin, mīni vi vi Kughen tukun. Kīni rikin ramərinu mīn.

¹⁶ Yakhavən, mhatārhav-pən Rom, gavman reighan kin Pol mə tukramarə pīsīn əmə ye nīmə kirik; mobael kirik ramarha tukun.

Pol raməvhag kimi narmamə apa Rom

¹⁷ Nīpig kisisār ruə mīvən, Pol rokrən kin namehuə kape nəmə Isrel, mə tukhauə mīsəkwətə. Khauə mīsəfugin, in rīni-pən tuk əriə mīmə, “Yo mīnə tiksīn. Yəkpəh noriahyen ətawə kirik, mīpəh noriahyen narəyen kapətawə yame kaha mīnə kapətawə kīmīsərəhu kupən. Mərig kiraptərəkīn yo apa Jerusalem, kīvəhsi-pən yo ye kwermi nəmə Rom.

¹⁸ Iriə kisəm əpu norien kafak, mhapəh nisəmien mə yimnor nar kirik yame ratuatuk mə jakmhə tukun. Mhamə natukharisīn yo,

¹⁹ mərig nəmə Isrel khapəh nisorkeikeiyen. Ror məknakin, rikik ramuh mə jakaməkeikei muə mərəer ye nīmri Sisa, pəh in rəkir yo. Mərig yo jakpəh nīni-hahyen ətawə kirik.

²⁰ Ror pən, yimnokrən kin əmiə mə takhauə mīsəm yo, mə jakəgkiar kəskəh kimi əmiə. Kīmirkwəji yo kin jen meinai yakamərəhu kafak nərigien ye Kristo e yame kitawə nəmə Isrel khamə tukrivəh mīragh ətawə.”

²¹ Kīni iriə khani-pən tukun mhamə, “Kīmawə yakhapəh nhavəhyen nəkwəkwə iran kirik, yame rīmasi-pən Judia. Mīne kimawə kirik rirkək yame rīmatārhav Judia mīvəh nəvsaoyen kin ik muə, uə yame ramni-hah ik.

²² Mərig yaksorkeikei mə jaksərig nərigien kafam. Meinai yakharkun mə ikin mīnə fam narmamə kamhāni hah nəhuakien kafam.”

²³ Aikin, narmamə mīnə a iriə Pol kisərəhu nīpig kirik. Ye nīpig a, narmamə khapsaah khauə mīsəm in apa iman ikin. Yenpig-enpig meriaji yenaiyu, Pol rīnməvhag kimi əriə, mamni-ərhav narmaruyen kape Kughen. In mamhoprai Loa kape Moses mīne nəkwəkwə kape profet mīnə mə tukhāni nəfrakisien ye Yesu.

²⁴ Iriə tiksīn kisərig nəgkiarīen kafan, mhāni nəfrakisien iran. Mərig tiksīn kisəpəh.

²⁵ Kīni mīsətgoh kimi əriə mīnə, mhamə tuksəta ye Pol. Mərig kwasig ikin kisəta iran, Pol rīni nəgkiarīen infāmien tuk əriə mīmə, “Nəgkiarīen yame Nanmīn kape Kughen rīmivəhsi-pən kimi profet a Aesea mə tukrīniīərhav kimi rīptawə mīnə kupən, in ratuatuk əmə. Kughen rīmīni-pən tukun mīmə,

²⁶ “Yuvən mīni-ərhav tuk narmamə mīnə a mə yo Kughen yakamni mīmə,
“To nakasarha-kin mīsarha-kin pawk, mərig to nakhapəh nisəmien nīpran.
Kimiə to naksərig pawk, mhapəh nharkunien.

²⁷ Tuksor məknakin meinai kapəriə kapə riskai pik,
Kamhāsīsīgin nīmətīrgiriə, mīsapir yeru.
Ror pən, to khapəh nisəmien Yo,
mhapəh nisərigien Yo
mhapəh nharkunien Yo
mhapəh nisararīen ye nərigien kapəriə mə jakor huvə əriə.” ’ ’ ”

(Aes 6:9-10)

²⁸ Kini Pol ramni mamrīrpīn mīmā, “Takasəkeikei mharkun mhamə nəgkiarien kape swatuk yame Kughen tukrīvəh mīragh narmamə iran, Kughen rīmīvəhsi-pən kimi narmamə pəh nien mə nəmə Isrel. !Iriə a tuksətərig kin!”

²⁹ Pol rəgkiar fam, kini nəmə Isrel khatərhav, nərigien kapəriə rəwhai. Kini kisotgoh pik kimi əriə mīnə tukun.†

³⁰ Pol ramarə ye nimə a yame kamərok, kape newk kīraru. Mərkeikei mīn narmamə yamə mīne khauə mīsəm in.

³¹ In rətgha tuk nīni-ərhavyen narmaruyen kape Kughen mīne nhajounien narmamə kin Yesu Kristo Yermaru, mīpəh nīpəhyen.

† **28:29:** Keinein mə Luk rīmīrai v. 29 uə nikam, meinai v. 29 rirkək ye kopi akwas tīksin kape Niutesteman.

Rom **Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi nəməhuak minə** **apa Rom**

Nəgkiarien kwəkwə kape Nəkwəkwə e Rom

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisarə apa taon ehuə e Rom.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimini mə in rorkeikei mə tukrivən məm nəməhuak minə apa Rom, kwasig ikin rīpivən apa ye kantri a Spen. Mərig kupan ikin, in tukraməkeikei mivən Jerusalem mivəhsi-pən mane tiksın yame niməhuak minə kimnhavəh-si-pən kimin kape yavən has minə. Ye niməhuak minə kape Rom, nəmə Gris khapsaah, kini nəmə Isrel khapsaah min.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Kwasig ikin Pol ramvən Rom, in rorkeikei mə iriə tuksəkupən mharkun in; kini ror pən rirai nəkwəkwə e. Nəmə Rom khapəh hanə nhavəhyen nhajounien kirik kape aposol kirik. Kini ror pən, in rorkeikei mə tukrini-ərhav swatuk atuatuk kape Kughen kape nivəh-miraghien narmamə. Kini ramni mimə nəmə tanə pisin pisin minə mine nəmə Isrel iriə m-fam tukhauə kirikianə əmə ye niməhuak kape Kughen.

Pol ramokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yo slef kirik kape Yesu Kristo. Kughen rimnokrən kin yo mə yo aposol kirik, kini mirpen yo mivəhsi-haktə yo mə jakni-ərhav nəvsaoyen huvə kafan.

² Nəvsaoyen Huvə e, in rimirpen ta kimi ətawə kupan mini-pən tuk kafan profet yamə mine kimnharai Nəkwəkwə kape Kughen.

³⁻⁴ Nəvsaoyen huvə e raməgkiar ye Ji Kughen e Yesu Kristo Yermaru kapətawə. In rimauə yermamə kirik ye kwənərəus kape King Deved. Kini Kughen rimnhajoun mə in Tini atuatuk nipig rimivəh miragh in ye nimhəyen kafan ye nəsaninien ye wok kape Nanmin Rhakə.

⁵ Kristo rimivəhsi-pə nihuvəyen mirpen yo mə yo aposol, mə jakokrən kin nəmə kantri pisin pisin minə mə tukhasiai Kristo, mhani nəfrakisien iran, kini masor nəkwan.

⁶ Kini kimiə min, Kughen rimnokrən kin əmiə mə kimiə kape Yesu Kristo.

⁷ Kini taktakun, yakamrai nəkwəkwə e kimi əmiə fam apa Rom yamə mine Kughen rorkeikei əmiə, kini mokrən kin əmiə mə kafan minə.

Pəh Kughen Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin kapəriu nihuvəyen mine nəmərinyen kimiə əmiə.

Pol rimnorkeikei mə tukrivən məm nəməhuak minə apa Rom

⁸ Nar yame yakmə jakəkupan mini-pre tuk əmiə, mə yakamni vi vi kafak Kughen ye Yesu Kristo tuk əmiə m-fam meinai narmamə m-fam ye tanimtanə kimisərig nəvsaoyen kin nhatəyən kapəmiə.

⁹ Yakamor pik wok yerik minə-fam tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Ji Kughen. Kini Kughen rirkun mə ye nipig m-fam yakaməhuak tuk əmiə.

¹⁰ Kini yakaməhuak mə tukmə Kughen rorkeikei əfrah, In tukrəhitə ye swatuk kirik mə jakurə məm əmiə.

¹¹ Yakorkeikei pik mə jakurə məm əmiə mivəhsi-pre nihuvəyen kirik kape Nanmin kape Kughen kimi əmiə mə taksərer tim tim.

¹² Niprai nægkiarrien e ramni mə nhatətəyən kapəmiə rirkun nasituyen irak, kini kafak nhatətəyən rirkun nasitu-min-ien irəmiə.

¹³ Piak minə mine nowinik minə, rhuvə mə takharkun mə nipig ripsaah, kafak nətərigien raməsik mə jakurə mivaag-pre kin əmiə. Mərig nipig m-fam narimnar tiksın kasətapig kin yo tuk nurəyən. Yakorkeikei mə kafak wok tukrikuə ye nımraghien kapəmiə, rəmhen kin yame rimnor kwənkwan ye nımraghien kape nəmə kantri pisin minə tiksın.

¹⁴ Nipig m-fam jakaməkeikei mini-ərhav-pən nəvsaoyen huvə kimi narmamə m-fam; iriə yamə mine iriə nəmə Gris mine nəmə kantri pisin pisin minə - iriə yamə mine kharkun nar mine yamə mine kisətəwao.

¹⁵ Tuk nar ai, yakorkeikei pik mə jakni-ərhav-pre nəvsaoyen huvə kimi əmiə minə en Rom.

¹⁶ Yakaməgkiar məkneikin meinai yo yakpəh naurisien kin nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo, meinai nəvsaoyen huvə in nəsaninien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə minə fam yamə mine kishatətə iran. Rinnəkupan muə ye nəmə Isrel, kwasig ikin, mipiuə tuk nəmə kantri minə tiksın.

¹⁷ Nəvsaoyen Huvə e ramhajoun narmamə kin swatuk mimə tukhauə misatuatuk ye nımri Kughen. Swatuk e in rəhitə pə, in əmə e nhatətəyən kapətawə ye Kughen. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Narmamə yamə mine kisatuatuk ye nımri Kughen,
tukhashatətə iran mamharpin.”

(Hab 2:4)

Kughen niemhaa ramhai tuk norien hah minə fam

¹⁸ Mərig Kughen apa ye rao ye neai ramhajoun kafan niemhaa mor narpinien kimi narmamə m-fam yamə mine kasəsik nəkwən masor norien yame rapəh natuatukien. Iriə kasətapig kin nəfrakisien kape Kughen ye norien has minə kapəriə.

¹⁹ Narmamə m-fam kharkun mə Kughen rhawor pən iran mine meinai Kughen rimnor əpu In kimi narmamə m-fam.

²⁰ To narmamə khapəh nisəm-atuatukien Kughen kin nımriəriə. Mərig rimirikakun ye nipig In rimnor neai mine nımoptanə mine narimnar m-fam, kini narmamə m-fam kwənharkun nisəmien narimnar fam yame In rimnor kin nımriəriə. Ror pən, kwənharkun nisəmien kafan nəsaninien yame ramvən naunin rikək, mharkun mə nəfrakisien mə In Kughen, kini mharkun mə Kughen In rhawor pən iran mine. Tuk nar a, yermamə kirik rikək yame rirkun niniyen mə in reinein mə Kughen rhawor pən iran mine.

²¹ Ror məkneikin meinai nar apnapig iriə kimnharkun Kughen kwənmopin, mərig kimnhapəh nhasiayen In, mhapəh nhani-vi-vi-yen In tuk narimnar yame In ramor kimi əriə. Nərigien kapəriə rimnamətəwao. Kimnhapəh nhavəhyen nətərigien huvə kirik, rəmhen kin yame kasəmır əmə ye nəpignapien.

²² Nar apnapig mə iriə kimnhani mhamə iriə kharkun nar, mərig iriə kimnhauə misətəwao,

²³ kini misəpəh nəhuakien kimi Kughen yame In yerpig; kini to ripəh nımhəyən; minharikakun minasəhuak kimi nanmi nar yamə mine kamhasigovin əmə narmamə yame tukasəkeikei mhamhə tuk nipig kirik, mine nanmi nar yamə mine kamhasigovin min man minə mine nar miragh yamə mine kasəriwək mine yamə mine kaserko.

²⁴ Tuk nar ai, Kughen rinnəpəh əriə meighaan kin əriə mə tukasəri-pən əmə norien has yame rikiriə rorkeikei mə tuksor ye niprairiə. Rinnəpəh əriə kini iriə kimisor norien has ye niprairiə yame ror naurisien.

²⁵ Kimisəpəh nəfrakisien kape Kughen mharaptərəkin neikuəyen kini misəpəh nəhuakien kimi Kughen mhasiai masəhuak əmə kimi narimnar yame In rimnor. Mərig pəh kitawə tukhani-vi vi Kughen ye nipiḡ m-fam kape rerin. Amen.

²⁶ Narmamə kimisəpəh Kughen, In rimnəpəh əriə, meighaan kin əriə mə tuksəri-pən əmə norien has yame rikiriə rorkeikei mə tuksor ye niprairiə yame ror əmə naurisien. Nar apnapig nipiraovin minə, mərig iriə kimisəpəh nəri-pəniən kapəriə narman minə, masapir atuk pən tuk əriə minə; kini norien e ror pisin ye yame Kughen rimnərəhu.

²⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, narman minə kimisəpəh nipiraovin kapəriə minə, misorkeikei pik narman pisin minə. Masapir-pən atuk tuk əriə minə yame ror naurisien. Kini Kughen rimivəhsi-pən narpinien kimi əriə tuk norien has minə kapəriə.

²⁸ Kini nar kirik min. Iriə kimnəpəh nisorkeikeiyen mə tukharkun Kughen, Kughen rimnəpəh əriə meighaan kin əriə tuk nərigien kapəriə mə tukamhavən, tukhapəh nharkunien nar kirik mə rhuvə uə rahas; meighaan kin əriə mə tuksor nar yame ripəh nəmhenien.

²⁹ Rikiriə rukwar kin norien has pisin pisin minə fam, mine norien yamə mine khapəh nisatuatukien. Kini iriə kasəptig kin nar, masarha-kin swatuk tuk noriahyen narmamə. Kini rikiriə rukwar kin norien has mine: iriə kasor jalus, iriə yhopni yermamə minə; iriə kasor narimnar yame ravi-pə niemhaa; iriə yeikuə minə; iriə kasor ahas-pən kimi narmamə; mamhani nikar narmamə;

³⁰ mamhani hah narmamə; masəməkin Kughen; masokrən ta ye narmamə; masəgkiar ausit; masarha-kin swatuk tuk norien təvhagə has yamə mine narmamə khapəh hanə nharkunien. Masəsik nəkwai tatə mine mamə.

³¹ Iriə, nirkunien rikək; kamhani mə tuksor nar kirik mhapəh nisorien. Norkeikeiyen kapəriə rikək. Rikiriə ripəh nehuəyen tuk narmamə.

³² Iriə kharkun pawk nəgkiarien atuatuk kape Kughen yame ramni mə narmamə yamə mine kasor norien has minə e tukasəkeikei mhamhə, mərig iriə kasəkeikei ye norien has minə a; kini masor norien has rapita. In e rikiriə ragien tuk narmamə minə tiksın yamə mine kasor min norien has minə a, kini masəkeikei kimi narmamə mə tukasor.

2

Kughen tukrərəhu narpinien tuk təvhagə hah

¹ Kimiə nakamhani mhamə Kughen tukraməkeikei mivəh-si-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien hah. Kini mərig kimiə min, nakasor norien hah; ror pən, narpinien yame kimiə nakamhani, Kughen tukraməkeikei mivəhsi-pre min kimi əmiə, kini ripəh nəmhenien mə kimiə taksəkir norien kape narmamə.

² Kitawə kharkun mə nipiḡ Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has yamə mine yimini ta, kafan nəkirien in ratuutuk əmə.

³ Ror məkneikin mə nipiḡ kimiə taksəkir narmamə tuk nahasien kapəriə, mərig kimiə min nakasor əmə norien hah rəmhen kin əriə, kini to nakhapəh nisapien nipiḡ Kughen tukrəkir narmamə iran mivəh-si-pən narpinien kimi əriə.

⁴ Rikimiə ripəh nəsik-pikien norien kape Kughen! In ramor rhuvə pik kimi əmiə, mipəh nəməkinien əmiə; kini kafan nətərigien in rapomh. Mərig kimiə naksor əmə nar apnapig ye nihuvəyen kafan. ?Nakharkun uə nikam mə In ramor norien huvə kimi əmiə mə taksarar ye nətərigien kapəmiə tuk norien has minə?

⁵ Mərig kapəmia kapə riskai, kini nakhapəh nisararien ye nətərigien kapəmiə tuk norien has minə kapəmiə. Kini tuk nar ai, nakasəvi niemhaa kape Kughen mə tukrivəhsi-pən narpinien ehuə kimi əmiə ye nipiḡ yame In tukrəkir narmamə iran ye norien atuatuk kape nəkirien kafan.

⁶ Kughen tukrivəh-si-pən kimi narmamə kirikianə kirikianə raməri-pən əmə narimnar yame kimisor.

⁷ Mivəh-si-pən nimiraghien rerin kimi narmamə yamə mine kasərer tim tim ye nipig mifam tuk norien nar yame ratuatuk. Narmamə minə a yame kisarkut pik tuk norien nar huvə, Kughen tukrəgnəgin əriə tukun, mivəh-si-pən nisaiyen mine nimiraghien rerin kimi əriə.

⁸ Mərig In tukrivəh-si-pən kafan niemhaa mine narpinien kimi narmamə minə tiksın yamə mine kisarkut atuk əmə tuk tipriə, kini mamhaukreikin-pən nimeitairiə tuk nəfrakisien, masəri-pən norien has minə.

⁹ Narmamə m-fam yamə mine kasor norien has, iriə tuksarə ye nəmhəyen mine nipig əutən minə. Kwənərəus kape nar Isrel tuksəkupən mharəh-pikin nipig əutən minə a, kwasig ikin nəmə tanə pisin pisin minə.

¹⁰ Mərig Kughen tukrəgnəgin narmamə minə fam yamə mine kasor norien huvə, mivəh-si-pən nisaiyen mine nəmərinuyen kimi əriə. Tukrəkupən mivəh-si-pən kimi kwənərəus kape nəmə Isrel, kwasig ikin, mamərəhu-pən kimi narmamə kape tanə pisin pisin minə.

¹¹ Ror məknakin meinai Kughen raməm əmhen kimi narmamə m-fam.

¹² Kughen tukror narpinien kimi nəmə kantri pisin pisin minə tuk norien has minə kapəriə, nar apnapig kimnhapəh nhavəhyen loa yame Kughen rimivəh-si-pən kimi Moses. Kini Kughen tukrəkir nəmə Isrel yamə mine kamhavəh loa, mivəh-si-pən narpinien kimi əriə tuk norien has minə kapəriə.

¹³ Ror məkneikin meinai pəh nien mə narmamə yame kasərig loa yame kisatuatuk ye nimir Kughen, mərig narmamə yamə mine kasor nar yame loa ramni, iriə e, Kughen tukrini mə iriə kisatuatuk ye nimirin.

¹⁴ Nəfrakisien, nəmə tanə pisin pisin minə khapəh nhavəhyen loa kape Moses. Mərig nipig kirik, kasəri-pən əmə kapəriə nətərigien masor nar yame ratuatuk, rəmhen əmə kin yame loa ramni. In e ramhajoun-pən mə loa kirik aikin yerkiria, kini iriə kharkun nar yame in ratuatuk, mine nar yame ripəh natuatukien, nar apnapig khapəh nhavəhyen loa kape Moses.

¹⁵ Iriə kharkun mə loa aikin kape Kughen in a raməmir yerkiria, meinai nipig kasor norien huvə, rikiriə raməsik mə, “Norien e rhuvə.” Kini nipig kasor norien has, rikiriə raməsik mimə, “Norien e raha.”

¹⁶ Kini nipig yakamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə, yakamni mimə nipig kirik tukripiuə əfrakis yame Kughen tukrini mə Yesu Kristo tukrəkir narmamə mifam tuk norien kapəriə yamə mine kaməm mine nətərigien kapəriə yame ramerkwaig.

Nəmə Isrel mine loa kape Moses

¹⁷ Mərig pəh yakəgkiar kimi əmiə nəmə Isrel. Nakamhani mhamə kimiə kwənərəus kape Isrel, kini masətigta ye loa mimə in swatuk kape Kughen tuk nivəh-miraghien əmiə, kini masəgkiar ausit mhamə kimiə əmə nakharkun Kughen, kini In rirkun pisin əmə əmiə.

¹⁸ Kini nakamhani mhamə nakwənharkun ta naha nhagin yame Kughen rorkeikei, mhamə kimiə nakharkun swatuk yame ratuatuk huvə meinai loa kape Moses ramhajoun əmiə kin.

¹⁹ Kimiə nakamhani pik mhamə nakamhakir nimirin pis minə, mhamə nakasəsia-pen swatuk kape narmamə yamə mine kasəriwək ikin rəpignəp ikin.

²⁰ Kini nakhamə nakshajoun yətəwao minə mine kwajikovə minə meinai kimiə e nakamhavəh loa yame nirkunien mine nəfrakisien raməmir iran.

²¹ Rhuvə əmə nakshajoun narmamə pisin pisin minə. ?Mərig rhawor e loa ripəh nhajounien əmiə? Kimiə nakshajoun mhamə narmamə tukhapəh nisəkrəhyen. ?Mərig rhawor e naksəkrəh?

²² Kimiə nakshajoun mhamə tukpəh nəkrəhyen kin piraovin. ?Mərig rhawor e naksəkrəh kin piraovin? Naksəməkin nanmi nar yame kamərai kin nai. ?Mərig rhawor e naksəkrəh kin narimnar ye nimə kape nəhuakien kimi nanmi nar minə a?

²³ Naksəgkiar ausit tuk loa kape Moses. ?Mərig rhawor e naksakapir loa masorah nhag Kughen?

²⁴ In e rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,
“!Nəmə Isrel! Nəmə kantri pisin pisin minə kamhani hah nhag Kughen tuk norien hah kapəmiə.” *(Aes 52:5)*

²⁵ Tukmə nakasor narimnar fam yame loa kape Moses ramni, norien kape nivəhyen nao kimi yermamə ramor nımtətien mə kimiə narmamə kape Kughen. Mərig tukmə naksakapir loa kape Moses, norien kape nivəhyen nao kimi yermamə nıpran rikək.

²⁶ Tukmə yemə kantri pisin kirik raməri-pən loa kape Moses, nar apnapig kipəh nivəhyen nao kimin, mərig Kughen tukrəm in mə ruauə yermamə kape Kughen rəmhen kin yame kimivəh nao kimi in.

²⁷ Nəmə kantri pisin pisin yamə mine kisəri-pən loa kape Moses, nar apnapig kipəh nivəhyen nao kimi əriə, mərig iriə tuksəkir əmiə nəmə Isrel atuatur meinai nar apnapig kimiə nımnhavəh loa kape Moses yame kimirai, kini nar apnapig kimivəh nao kimi əmiə, mərig naksakapir loa.

²⁸ Yakaməgkiar məkneikin meinai nivəhyen nao kimi yermamə, ripəh norien mə in ruauə yemə Isrel əfrakis. Nivəhyen nao kimi yermamə pəh nien mə nıprai nivəhyen nao.

²⁹ Mərig yermamə yame ravəh Kughen yerkin, yermamə e in e in yemə Isrel əfrah. Kini nıprai sakomsaes rəmhen kin mə Nanmin kape Kughen ruivəhsi-ta rikin hah kape yermamə, mərig pəh nien mə loa kape Moses ravəhsi-ta rikin hah kape yermamə. Narmamə minə e, nar apnapig narmamə tukhapəh nhavəhsi-haktəyen əriə, mərig Kughen tukrivəhsi-haktə əriə.

3

Nipig m-fam Kughen ramor kafan nəgkiarien

¹ Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “?Tukmə nivəhyen nao kimi yermamə pəh nien mə nıprai sakomsaes əfrah, kini rhawor e nəmə Isrel kamhani mhamə nivəhyen nao kimi yermamə in nar huvə kirik? ?Nəmə Isrel kamhavəh nehuəyen kirik rapita narmamə minə tiksın uə nıkam?”

² Kini yo jakhorpin nəgkiarien mimə tukmə ik yemə Isrel kirik, Kughen tukror rhuvə pre kimik ye swatuk pisin pisin. Nar yame raməkupan, Kughen rimnəru-pən nəgkiarien atuatur kafan ye kwermimiə.

³ In nəfrakisien mə nəmə Isrel minə tiksın khapəh nisorien nəgkiarien yame iriə kamhani mhamə tuksor. Mərig norien kapəriə ripəh norien mə Kughen tukrakapir kafan nəgkiarien.

⁴ !Nıkam! Nar apnapig narmamə m-fam ye tokrei tanə kaseikuə, mərig Kughen ripəh neikuəyen. Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
“Kughen, nipig Ik nəgkiar, nəgkiarien kafam ramhajoun mə Ik nakatuatur.

Nipig narmamə tuksəkir kafam norien minə, tukhani mhamə Ik nımnor norien has minə, mərig Ik takapita əriə.” *(Sam 51:4)*

Pol rərəhu atuatur nəgkiarien atəwao tiksın

⁵ Mərig tukmə ror yermamə kirik tukrini ye nətərigien əmə kape yermamə mimə,
“Kitawə m-fam kasor norien yame ripəh natuaturien. Mərig norien has kapətawə

ramhajoun-pən mə Kughen pisin əmə ramor ratuatuk nipiḡ m-fam. Kini tukmə norien has kapətawə ramor swatuk mə narmamə tukhavəh-si haktə Kughen meinai In pisin əmə In ratuatuk, rīpəh natuatukien mə In tukrivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk norien has yame kasor.”

⁶ Məriḡ nīkam. Nəḡkiarien e rətəwao. To rīpipəh natuatukien mə Kughen tukrivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk təvhagə has, to Kughen rīpipəh nivəhyen swatuk tuk nivəhsi-pəniēn narpinien kimi narmamə m-fam ye tanimtanə.

⁷ Kini tukmə ror yermamə kirik tukrini mīmə, “Tukmə yakeikuə, kini kafak norien kape neikuəyen ramor əpu mə Kughen pisin əmə raməfrakis, kini narmamə tukhani vi vi In, meinai kharkun mə In pisin əmə ratuatuk, kini tukmə kafak norien kape neikuəyen ramor swatuk mə narmamə tukhavəh-si haktə Kughen, rīpəh natuatukien mə Kughen tukrivəhsi-pə narpinien kimi yo.”

⁸ Məriḡ yo yakamni mə tukmə narmamə kisəri-pən nəḡkiariēn ətəwao məkneikin, tukhani mīn mhamə, “Rhuvə əmə - pəh kisor norien has mīnə mamharpin mə narmamə taksəm mə kitawə m-fam kasor təvhagə has, khavəh-si haktə Kughen meinai In pisin əmə in ratuatuk.” Məriḡ nəḡkiariēn e in rahas. Narmamə tiksīn kamhani hah nhagik maseikuə mhamə yo yakaməri-pən nəḡkiariēn ətəwao mīnə məknakin. Kughen tukrəkir əriə mivəhsi-pən narpinien kimi əriə tukun.

Yermamə kirik rīkək yame ratuatuk

⁹ ?Kini rhawor? ?Kitawə tukhani naha e taktakun? ?Nakhamə ta mə Kughen tukror nihuvəyen kimi nəmə Isrel rapita nəmə ye kantri pisin pisin mīnə uə? Nīkam. Yakwəni ta mə nəsaninien kape təvhagə hah ramarmaru ye narmamə m-fam - ye nəmə Isrel mīnə ye nəmə kantri pisin mīnə fam.

¹⁰ In e rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,
“Yermamə kirik rīkək yame ratuatuk, kirikianə əḡkap rīkək.

¹¹ Yermamə kirik rīkək yame ravəh nirkunien;

kini yermamə kirik rīkək yame ramarha-kin Kughen.

¹² Narmamə m-fam əḡkap kamhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Kughen,
iriə kwəsarpah fam kin norien nəkwai Kughen,

yermamə kirik rīkək yame in ramor nihuvəyen, kirikianə əḡkap rīkək.” (*Sam 14:1-3, 53:1-3; Pri 7:20*)

¹³ “Nəḡkiariēn kapəriə rapien rəmhen kin napienien kape nəkwai nimir kape yermamə mhə yame raməkwag,

Neramī narmamə m-fam rukwar kin neikuəyen.” (*Sam 5:9*)

“Kakonə kape snek ramsi-pən ye nheriə.”

(*Sam 140:3*)

¹⁴ “Nheramriə rukwar kin nher-pəniēn kin nar hah kimi narmamə;

kini nəḡkiariēn kapəriə rəukəh.”

(*Sam 10:7*)

¹⁵ “Kasaiyu aihuaa əmə tuk nhopniyen yermamə;

¹⁶ aikin mīnə fam yame kamhavən ikin, kasoriah narimnar, masor narmamə kasəriḡ rahas,

kini iriə kaseinein swatuk kape nəmərinuyen.”

(*Aes 59:7*)

¹⁸ “Mhapəh nhasaiyen Kughen nipiḡ kirik.”

(*Sam 36:1*)

¹⁹ Kitawə kharkun mīmə narimnar fam yame loa e ramni in kape narmamə yame Kughen rīmivəhsi-pən loa kimi əriə. Ror məknakin mīmə yermamə kirik rīkək yame rīrkun nhorpinien nəḡkiariēn yame Kughen ramni. Kini narmamə m-fam ye tokrei tanə tukasəkeikei masərer ye nimir Kughen mīmə In tukrəkir əriə.

²⁰ Ror məknakin, pəh nien mə Kughen raməm mə narmamə kisatuatuk ye nimir meinai kasəri-pən loa kape Moses. Nīkam. Loa ramhajoun-pən mə kitawə fam yor təvhagə hah mīnə.

Nhatətəyen əmə ramor yermamə ratuatuk ye nimir Kughen

²¹ Mərig taktakun mine, Kughen rimmor əpu ta kafan swatuk mə narmamə tukhauə misatuatuk ye nimirin. Swatuk e pəh nien mə nəri-pəniən loa kape Moses. Nəgkiariən minə ye loa, mine nəgkiariən kape profet minə kupan kamhani-ərhav swatuk pisin kirik.

²² In e mə Kughen ramor narmamə kisatuatuk ye nimirin nipig kishatətə ye Yesu Kristo. Kini Kughen ramor məkneikin kimi narmamə m-fam yamə mine kishatətə iran. Narmamə m-fam kisəm nəmhen əmə,

²³ meinai narmamə m-fam kasor təvhagə hah, kini masəvi-əkiə ye swatuk kape natuatukien kape Kughen yame rhuvə makhak.

²⁴ Kini ye nihuvəyen kafan, Kughen ramni mə iriə m-fam yamə mine kishatətə iran, iriə tuksatuatuk əmə ye nimirin, mhauə narmamə kafan, rəri-pən nərigien kafan. Iriə khapəh nisərokien nar kirik mimə tukhauə misatuatuk, mərig Kristo rimmərok swatuk kapəriə, in e rimmahə mirisin əriə tuk təvhagə hah minə kapəriə.

²⁵ Kughen rimmher-pə kin Kristo mə In sakrefaes; nitawin rimirəh narpiniən mine niemhaa kape Kughen tuk təvhagə hah. Kini Kughen raməspir təvhagə hah minə kape narmamə nipig kamhani nəfrakisien mə Kristo rimmahə tuk əriə. Kughen ramor swatuk a mə tukrhajoun mə kafan norien in ratuatuk huvə, meinai ye kafan nətərigien yame rapomh, in rirəh norien narpiniən tuk təvhagə hah yame narmamə kimisor kupan.

²⁶ Rimmor məknakin mə tukrhajoun ətawə taktakun mine mə norien kafan in ratuatuk. Kini Kughen atuk əmə ramni mə narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu Kristo, iriə kwəsatuatuk ta ye nimirin.

²⁷ Ror məknakin, yermamə kirik rikək yame rirkun nəgkiar-ausitien tuk nar kirik yame rimmor muə in matuatuk ye nimir Kughen. ?Kini rhawor e narmamə kisinein nisəgkiar-ausitien mhamə kimisor nar kirik mhauə misatuatuk ye nimir Kughen? Meinai yermamə kirik rikək yame rirkun nəri-pəniən loa muə matuatuk ye nimir Kughen. Mərig nhatətəyen əmə ramor narmamə kisatuatuk ye nimirin.

²⁸ Ror məknakin meinai kitawə kamharaptərəkin tim tim nhatətəyen ramor swatuk mə narmamə kasatuatuk ye nimir Kughen, pəh nien mə nəri-pəniən nəgkiariən kape loa.

²⁹ Kughen pəh nien mə in Kughen kape nəmə Isrel əmə. In Kughen min kape nəmə tanə pisin pisin minə,

³⁰ meinai Kughen kirikianə əmə, yame In ror narmamə kisatuatuk ye nimirin ye swatuk kirikianə əmə. In e nhatətəyen kapəriə. Nar apnapig mə iriə nəmə Isrel uə iriə nəmə kantri pisin pisin minə.

³¹ ?Mərig rhawor ye loa kape Moses e taktakun? ?Nakharkun mə nhatətəyen e ramor loa e in nar apnapig uə? Nikam. Mərig nipig kishatətə əmə ye Kughen, kini ye norien a, kasəri-pən atuatuk swatuk əfrakis kape loa.

4

Ebrahim rhatətə ye Kughen, ror pən Kughen rimmor in ratuatuk ye nimirin

¹ Ebrahim in nuknei kwənərəus kape nəmə Isrel. Taksərig ru naha nhagin swatuk yame Ebrahim rimməri-pən ror pən ruə matuatuk ye nimir Kughen.

² Kughen rimmor Ebrahim ratuatuk ye nimirin, mərig pəh nien mə ye norien huvə minə kape Ebrahim. Ripi mə norien huvə kafan in swatuk kape natuatukien, to Ebrahim rirkun nəgkiar-ausitien tukun. Mərig Ebrahim to rirəh nəgkiar ausitien tuk nar kirik

³ meinai Nəkwəkəwə kape Kughen ramni mə, “Ebrahim rimmhatətə ye Kughen, Kughen rimirin mə Ebrahim in ratuatuk ye nimirin.”

(Jen 15:6)

4 Nipig yermamə kirik ramor wok tuk nərokien, kafan yermaru tukripəh nini-pəniən tukun mə kafan nərokien in nar kirik yame ravəhsi-pən apnapig əmə. Mərig tukraməkeikei mivəh-si-pən nərokien tuk wok kafan.

5 Mərig pəh nien mə kitawə tuksor wok kape Kughen mə In tukrivəhsi-pə nərokien iran kimi ətawə muə misatuatuk ye nimirin. Kitawə tukshatətə əmə ye Kughen, kini In ramor mə kitawə kwənhauə misatuatuk. Kughen pisin əmə In tukror narmamə has minə kamhauə misatuatuk ye nimirin.

6 King Deved in rimnəgkiar kin nar e nipig in rimnamni-ərhav mimə nihuvəyen əfrakis tukrivən tuk narmamə yamə mine Kughen ramni mə iriə kisatuatuk ye nimirin, mərig pəh nien mə ye norien huvə yame iriə kasor. In mamni mimə,

7 “Nihuvəyen əfrakis ramvən tuk narmamə yamə mine Kughen raməspir əriə tuk norien has minə kapəriə,
maməru-kin norien has kapəriə.

8 Nihuvəyen əfrakis ramvən tuk narmamə yamə mine Kughen Yermaru ripəh niraptərəkiniən təvhagə has kapəriə yerkin.” *(Sam 32:1-2)*

9 ?Rikimiə raməsik mə nihuvəyen əfrakis raməmīr ye narmamə yamə mine kimivəh nao kimi əriə, in e nəmə Isrel, uə nihuvəyen əfrakis raməmīr ye narmamə yamə mine kipəh nivəhyen nao kimi əriə, in e nəmə kantri pisin pisin minə? !Ewəh! Raməmīr min ye nəmə kantri pisin pisin minə, meinai yakməni ta mə Ebrahim rimnhatətə ye Kughen, Kughen rimini mə in ratuatuk ye nimirin.

10 ?Kini naha nipig yame Kughen rimini mə Ebrahim ratuatuk iran? ?Ye nipig kivəh nao kimin, uə ye nipig kimipəh hanə nivəhyen nao kimin? Kughen rimini vi vi in, kwasig ikin kipivəh nao kimin.

11 Kini nipig kimivəh nao kimi Ebrahim, in rəmhen kin nimtətien yame ramhajoun əfrakis mə yermamə in ratuatuk ye nimir Kughen meinai rimnamhatətə ye Kughen nipig kipəh hanə nhavəhyen nao kimin. Kini ror məkneikin, pəh nien mə Ebrahim in tatə kape narmamə m-fam yamə kivəh nao kimi əriə, mərig in tatə kape narmamə m-fam yamə mine kishatətə ye Kughen. Kini Kughen ramni mə iriə kisatuatuk ye nimirin tuk nhatətəyen kapəriə.

12 Kini Ebrahim in tatə kape narmamə tiksın min, iriə yame kivəh nao kimi əriə. Mərig pəh nien mə In kapəriə tatə meinai kivəh nao kimi əriə, mərig In kapəriə tatə meinai iriə min kisəri-pən swatuk kape nhatətəyen yame kapəriə e tatə Ebrahim rimnəri-pən kupan ai kipivəh nao kimin.

13 Kughen rimirpen Ebrahim mine kafan kwənərəus min mə tokrei tanə tukruə kapəriə tuk nipig kirik. Mərig loa ripəh nien mə swatuk yame promes e tukruə mor nəfrakisien kin. Mərig tukruə mor nəfrakisien kin ye natuatukien yame ramsi-pən ye swatuk kape nhatətəyen.

14 Ror məknakin meinai ripi mə promes rīpiuə mīpior nəfrakisien kin nipig narmamə kisəri-pən loa, rikiriə rīpiəsik mə iriə kisatuatuk ye loa; kini swatuk kape nhatətəyen rīpior nar apnapig kin, kini promes a kape Kughen nipran rīpīrkək.

15 Mərig narmamə m-fam kisakapir loa, ror mə kamhavi-pə niemhaa kape Kughen. Mərig ripi mə loa rikək, to kipəh niniyen mə narmamə kisakapir loa.

16 Ror məkneikin, promes ramuə mor nəfrakisien kin ye nimiraghien kapətawə ye swatuk kape nhatətəyen mə promes tukruə ye nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə, kini kitawə kharkun əfrakis mə kafan promes in kape kwənərəus minə fam kape Ebrahim, pəh nien mə kape narmamə əmə yamə mine Kughen rimivəhsi-pən loa kape Moses kimi əriə, mərig kape narmamə mine kasəri-pən swatuk kape nhatətəyen rəmhen kin Ebrahim. In tatə kapətawə fam.

17-18 Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “Jakor ik mə takuə nuknei kwənərəus kape kantri minə khapsaah.” *(Jen 17:5)*
 Kughen rimini mə tukrivəhsi-pən mikupni minə tukhapsaah. Nar apnapig Ebrahim
 rimnəm mə promes a rəusik-əusik pik; mərig rimnhatətə tim tim iran, meinai ruirkun
 mə Kughen e in e ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə yamə mine kwənhamhə, mor
 nar kirik yame rikin raməsik mə tukror, kini nar ai ruə məfrakis. Kughen rimivəhsi-pən
 promes a kimi Ebrahim mimə,
 “Kwənərəus minə kafam tukhapsaah tukhapsaah, kini to kipəh nəvhuekin-famien əriə.”
(Jen 15:5)

Ebrahim rimini nəfrakisien ye nəgkiarien a, mə in tukruə rip kantri minə khapsaah.
 19 Nhatətəyen kafan ripəh neiwaiyuyen, nar apnapig in ruirkun mə rinəhuaru
 natukrimhə meinai kafan newk ipakə wan hundred, kini muirkun mə Sera
 rimnəpiəhuaru, nitip kape kwajikovə rinaukei.
 20 Ebrahim rimipəh nəta-ətəyen ye kafan nhatətəyen ye promes kape Kughen.
 Nəfrakisien, kafan nhatətəyen ramhaktə maməusik-əusik məmhen min, kini mivəh-si
 haktə nhag Kughen.
 21 In rimirkun huvə yerkin mə Kughen ravəh nəsaninien tuk norien kafan promes tukruə
 mor nəfrakisien kin.
 22 Ye norien a in a,
 “Kughen rimini mə Ebrahim in ratuatuk ye nimrin.” *(Jen 15:6)*
 23 Nəgkiarien e yame ramni mə “Kughen rimini mə Ebrahim in ratuatuk ye nimrin,”
 kipəh niraiyen kimə kape Ebrahim pisin əmə,
 24 mərig kimirai min kimə kapətawə e yamə mine Kughen tukrini mimə kitawə kisatuatuk
 ye nimrin, mishatətə ye Yermamə yame rimivəh miragh Yesu Yermaru kapətawə ye
 nimhəyen kafan.
 25 Kimneighan-pə kin Yesu ruə mimhə tuk təvhagə hah minə kapətawə, kini Kughen
 rimnor In rimimragh min ye nimhəyen mə In tukror swatuk mə kitawə tuksatuatuk ye
 nimrin.

5

Nəmərinuyen mine nagienien

1 Kitawə kishatətə ye Kristo, Kughen ramni mə kitawə kwəsatuatuk ye nimrin. Ror
 pən, Yesu Kristo Yermaru kapətawə rimnor swatuk kimi ətawə mə kitawə kamhavəh
 nəmərinuyen kitawə Kughen.

2 Ye nhatətəyen kapətawə, norien yame Kristo rimnor riməpik ətawə khauə ye nimri
 Kughen mə tukhavəh nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə. Kini
 nihuvəyen e in e kitawə kisarə iran ai taktakun. Kini kitawə kisagien ai taktakun meinai
 kitawə kwənarkun huvə mə tukhavəh nehuəyen kape Kughen.

3 Kini nar kirikianə min, tukasəkeikei misagien ye nipig tukmə kamharəh-pikin nipig
 əutən minə, meinai kharkun mə nipig əutən minə a kəsasitu irətawə mə tuksərer tim tim
 ye nipig kape nahasien.

4 Kini nipig kasərer tim tim, Kughen, rikin ramagien tuk ətawə. Kini nipig kharkun mə
 Kughen rikin ramagien tuk ətawə, kini kitawə kasərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə
 ye Kughen.

5 Kini narimnar yame kasərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə iran tukun, kharkun
 mə tukhauə misor nəfrakisien kin, meinai In rimivəhsi-pə Nanmin kafan kimi ətawə, kini
 Nanmin ravəhsi-pə norkeikeiyen kape Kughen rukwar yerkitawə.

⁶ Kini nīpig yame kitawə khapəh nhavəhyen nəsaninien tuk nivəh-miraghien ətawə, ye nīpig atuaturuk yame Kughen rimini, Kristo rimamhə tuk nivəh-miraghien ətawə nəmə has yamə mine khapəh nhasaiyen Kughen.

⁷ Tukmə yermamə kirik, nar apnapig mə in yemə atuaturuk kirik, kini [rirəh pikin nīpig əutən kirik natukrimhə], məriḡ narmamə kwatiksın əmə to kharkun niseighanien kin nimiraghien kapəriə tuk nivəh-miraghien in. Tukmə ror yermamə kirik tukraməkeikei mīmhə mīn tuk nivəh-miraghien yermamə kirik yame kafan norien rhuvə.

⁸ Məriḡ Kughen rimnhajoun kafan norkeikeiyen kimi ətawə ye norien e mīmə nīpig kitawə kasor hanə təvhagə hah, kini Kristo rimamhə tuk nivəh-miraghien ətawə.

⁹ Nitaw Kristo rimnaiyu ye nīpig rimamhə tuk ətawə, Kughen rimnor ətawə kisatuaturuk ye nimirin. Ror pən, kitawə kharkun huvə mə Kristo tukrivəh miragh ətawə tuk niemhaa kape Kughen yame tukritərhav-pə ye Nīpig Kwasig.

¹⁰ Nīpig kimnasor tikmir kitawə Kughen, nīmhayen kape Tini rimnor swaturuk kimi ətawə mə tukhauə mhavəh nəmərinyen kitawə Kughen. Kini nar e yame rhuvə rapita, in e mə kitawə kwənharkun huvə mə Kughen tukrivəh miragh ətawə ye niemhaa kafan meinai Yesu Kristo ramragh ai taktakun.

¹¹ Yesu Kristo Yermaru kapətawə yame rimnor ətawə khauə mhavəh nəmərinyen kitawə Kughen, In ramor mīn rikitawə ramagien tuk narimnar yame Kughen ramor ye nimiraghien kapətawə.

Adam rimivi-pə nīmhayen, kini Kristo ravəhsi-pə nimiraghien

¹² Apa kupan, kwən e Adam rimnor təvhagə has, kini ror pən, yermamə kirikianə əmə yame rimivi-pə təvhagə ruə ye tokrei tanə. Kini təvhagə has rimivəh nīmhayen muə eikin e. Kini ror məknakin, narmamə m-fam tukasəkeikei mhamə meinai iriə m-fam kasor təvhagə hah.

¹³ Meinai narmamə kasor təvhagə has kwasig ikin Kughen rīpivəhsi-pə Loa kape Moses. Məriḡ nīpig Loa kape Moses rimnamrirkək hanə, to kīpəh niniyen mə kasəkapir loa, kini Kughen rikin rīpəh nəsikien kapəriə təvhagə hah mīnə.

¹⁴ Məriḡ nar apnapig Kughen rikin rīpəh nəsikien kapəriə təvhagə hah mīnə, narmamə yamə mine kimnisarə ye nīpig kape Adam muə meriaji-pə Moses, iriə m-fam kwənhamhə. Nar apnapig narmamə kīpəh niniyen mə kimisakapir Loa rəmhen kin yame Adam rimnakapir Loa, məriḡ iriə mifam kwənhamhə.

Ye norien mīnə tiksın, Adam in rəmhen kin Kristo yame rimauə mikwasig, meinai naha nhagin yame Adam rimnor rimauə tuk narmamə mifam, rəmhen kin yame naha nhagin yame Kristo rimnor rimauə tuk narmamə mifam.

¹⁵ Məriḡ norien yame Kughen ramor kimi ətawə ror pīsın ye norien kape nakapirien loa. Yermamə kirikianə əmə e Adam rimnəsik nəkwai Kughen mivi-pə nīmhayen tuk narmamə khapsaah. Məriḡ nar yame rhuvə rapita, in e mə yermamə kirikianə əmə e Yesu Kristo rimnor swaturuk kimi ətawə mə Kughen tukrautə-pə kin kafan nihuvəyen ehua kimi narmamə khapsaah tuk nəspirien təvhagə has kapəriə.

¹⁶ Yakamni mīn mīmə nihuvəyen ehua kape Kughen yame In ramautə-pə kin kimi narmamə, in ror pīsın əgkap ye kwənkwai təvhagə hah kape Adam. Kwən a rimnor təvhagə hah mikirikianə əmə, Kughen rimnəkir mivəh-si-pən narpinien kimin. Məriḡ, nīpig kitawə narmamə khapsaah kasor təvhagə has rīpsaah, Kughen ravəhsi-pə əmə nar huvə kimi ətawə, kini rimnor mīmə kitawə kisatuaturuk ye nimirin.

¹⁷ Təvhagə hah kape yermamə kirikianə əmə e Adam rimnor nīmhayen ramarmaru ye narmamə m-fam. Məriḡ nar kirik mīn yame rehuə rapita in e nar yame yermamə kirikianə əmə e Yesu Kristo rimnor. Narmamə m-fam yamə mine kamhavəh nihuvəyen kape Kughen yame In ramautə-pən kin kimi əriə, kini mhani nəfrakisien mə Kughen

tukror əriə kəsatuatuk ye nımriın, iriə tukhavəh nımraghien rerin. Kini iriə Yesu Kristo tukasarmaru ye narmamə.

¹⁸ Nəfrah. Adam rımnor təvhagə hah kırık mor swatuk kırık kimi narmamə m-fam mə Kughen tukraməkeikei mivəh-si-pən narpinien kimi əriə. Kini ye norien kirikianə əmə mın, Kristo rımnor nar atuatuk kırık, kini mor swatuk kimi narmamə mə tukhauə misatuatuk ye nımri Kughen. Natuatukien a ramor mə narmamə m-fam kharkun nhavəhyen nımraghien rerin.

¹⁹ Narmamə khapsaah kwənhauə yor təvhagə hah mınə meinai kwən a Adam rımnəsik nəkwai Kughen. Mərig narmamə khapsaah tukhauə misatuatuk ye nımri Kughen meinai yermamə a Yesu Kristo rımnor nəkwai Kughen.

²⁰ Kughen rımivəh-si-pə Loa mə tukirkun niniyen mə narmamə kasəkapir pik loa. Mərig nıpig kimini kimə narmamə kasəkapir pik loa, nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə apnapig əmə kın rımauə mehuə mapita,

²¹ mə nihuvəyen tukrapita təvhagə hah. Təvhagə hah ramarmaru ye narmamə mfam mamor nımhəyen kimi əriə. Mərig taktakun ai nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kın kimi ətawə ramarmaru irətawə, kini mamor narmamə kəsatuatuk ye nımriın, mamhavəh nımraghien rerin ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

6

Nəsaninien kape təvhagə hah tukriyəh nəruk-ətərkın-ien ətawə

¹ ?Kini ror məknakin mımə kitawə tukshaw-ni? Tukmə ror yermamə kırık tukriini mımə, “Rhuvə mə tukasəkeikei masor təvhagə hah mamharpin mə nihuvəyen kape Kughen tukrehuə mın məmhen.”

² Nıkam, rıyəh natuatukien. Nıpig nıpraitawə raməkeikei kimi ətawə mə tuksor təvhagə has, kitawə tukhapəh nisorien nəkwən, rəmhen kın yame mə to yermamə kırık rəgkiar kimi yermamə yame ruamhə ta, kini to rıyəh norien nəkwən.

³ Nakharkun uə nıkam mə kimnor baptaes irətawə ye nhag Yesu Kristo, kini baptaes a ramhajoun mımə kitawə kwənhauə kirikianə kitawə Yesu Kristo. Kini kwəsəpəh nımraghien kupan kapətawə rəmhen kın yame kitawə kwənhamhə kitawə Yesu Kristo.

⁴ Ror məknekin, nıpig kamor baptaes irətawə, in rəmhen əmə kın yame kitawə kwənhamhə ta, kini kiminim ətawə kitawə Kristo. Kini ror məknakin mə kitawə tuksəri-pən swatuk kape nımraghien wi, rəmhen kın yame Kughen Tatə rımivəh mıragh Kristo ye nımhəyen, ye nəsaninien ehə kafan.

⁵ Kwəsəpəh nımraghien kupan kapətawə rəmhen kın yame kitawə kwənhamhə kitawə Yesu Kristo. Kini ye norien kirikianə əmə mın, tuksarə ye narəyen wi kırık, rəmhen kın yamai Kughen rımivəh mıragh Yesu Kristo ye nımhəyen kafan.

⁶ Kitawə kharkun mə nıpig kimnəsik-pən Yesu Kristo ye nai kamarkwao kın, kimnəsik-pən mın nımraghien akwas kapətawə iriə mın; ror məknakin mə taktakun ai kitawə khapəh nisorien norien has yame nıpraitawə rorkeikei mə tukror. Kini təvhagə has rapəh narmaruyen irətawə,

⁷ meinai Kughen rımirisin ətawə, təvhagə hah rıyəh narmaruyen irətawə rəmhen kın yame mə to yermamə kırık rəgkiar kimi yermamə yame ruamhə ta, kini to rıyəh norien nəkwən.

⁸ In rəmhen kın yame kitawə kimnhamhə kitawə Kristo, kini ror məkneikin kishatətə mə tukhamragh mın kitawə mın taktakun, mine ye nıpig yame tukripiuə.

⁹ Kashatətə məknakin meinai kharkun mhamə Kughen rımivəh mıragh Kristo ye nımhəyen kafan, to rıyəh nımhə-mın-ien. Nımhəyen rıyəh narmaruyen iran.

¹⁰ In rımamhə mıkırıkianə əmə, kını ye nımhəyen kafan rımıvəh-si ta nəsanınien fam kape təvhagə hah. Mərig ramragh ai taktakun, kını ye nımraghien kafan in ramragh mə tukrıvəh-si haktə nhag Kughen.

¹¹ Kını ye norien kırıkianə əmə mın, ye nəmien kapəmiə, təvhagə hah to rıpəh nıviyen nərigien kapəmiə rəmhen kın yame nar kırık rıkək yame to rıvi nərigien kape yermamə yame ruamhə ta. Nıpran ramni mə təvhagə hah, kafan nəsanınien rıkək tuk nıvi-pəniən əmiə. Mərig ye nımraghien kapəmiə ai taktakun, taksəm əmiə mınə mə naksofugın-pən ye Yesu Kristo mhamragh tuk nıvəhsi-haktəyen nhag Kughen.

¹² Ror məknakin mə takhapəh nıseighanien kın təvhagə hah mə tukrarmaru ye nıpraimiə yame tukrımhə tuk nıpig kırık. Takhapəh nıseighanien kın mə taksor nəkwai nətərigien has yame nıpraimiə rorkeikei.

¹³ Takhapəh nıseighan-mın-ien kın nor-nor nıpraimiə mınə mə təvhagə has tukrarmaru irəmiə naksor təvhagə has. Mərig seighaan kın nımraghien fam kapəmiə kimi Kughen, meinai kimiə e narmamə yame Kughen rımıvəh-si ta əmiə ye nımhəyen məhi-pən əmiə ye nımraghien. Kını seighaan kın nor-nor nıpraimiə mınə mə Kughen tukrarmaru irəmiə naksor nar yame ratuatuk ye nımri.

¹⁴ Ror məkneikin meinai təvhagə hah rıpəh narmaruyen irəmiə meinai taktakun ai, nakhapəh nısarə-ətginien Loa kape Moses, mərig nakasarə ətgin nıhuvəyen yame Kughen ramautə-pə kın kimi ətawə.

Yor wok mınə kape norien atuaturuk

¹⁵ ?Kını kıtawə tukshaw-ni e? Tukmə ror yermamə kırık tukrıni mımə, “Rhuvə. Pəh kisor norien mınə, nar apnapig mə in təvhagə hah meinai Loa rıpəh narmaruyen irətawə, mərig nıhuvəyen yame Kughen ramautə-pə kın kimi ətawə ramarmaru irətawə.” Nıkam, rıpəh natuatukien.

¹⁶ Nakharkun uə nıkam mə nıpig nakseighan-pən kın əmiə kimi yermamə kırık mə taksor nəkwai, kimiə nakhauə slef kafan. Kimiə slef kape naha yermamə yame naksor nəkwai. Swatuk kırıru mə to naksəri-pən: Ye swatuk kırık takhauə yorwok kape təvhagə hah; kını swatuk e ramvən tuk nımhəyen. Kını ye swatuk kırık mın, takhauə yorwok kape norien nəkwai Kughen, kını swatuk e ramkır-pən əmiə naksatuaturuk ye nımri Kughen.

¹⁷ Kıtawə kamhani vi vi Kughen meinai nar apnapig nımisor yorwok kape təvhagə hah apa kupan, mərig kwasig, nımisor norien yame kımnhajoun əmiə kın ye rıkimiə m-fam.

¹⁸ Kughen ruırısın əmiə ye təvhagə hah, kını təvhagə hah, kafan nəsanınien rıkək tuk narmaruyen irəmiə. Kını nakwənhauə slef kape norien yamə mınə kısıtuaturuk ye nımri Kughen.

¹⁹ Yakamni nuhpıkinien kın slef meinai narmamə ye tokrei tanə kharkun norien kape slef; kını nətərigien kapəmiə rıpəh nəmhenien tuk nırkunien narımnar kape Kughen. Apa kupan, nımiseighan kın nor-nor nıpraimiə mınə mə iriə slef kape norien yame ror naurısien, mınə slef kape nahasien yame ramhaktə mamehuə. Mərig taktakun ai, seighaan kın nor-nor nıpraimiə mə iriə slef kape norien yame ratuatuk, kını takhauə narmamə yame Kughen rımnrəhu karın əmiə mə kafan.

²⁰ Nıpig kimiə nımisor slef kape təvhagə hah, norien yame ratuatuk ye nımri Kughen rıpəh narmaruyen irəmiə.

²¹ In apa kupan nımisor norien has yamə mınə naksaurıs kın ai taktakun mınə. Kını norien has mınə a rıpəh nıvəhsi-preyen nıhuvəyen kırık; kwənkwan in əmə e nımhəyen.

²² Mərig taktakun ai, Kughen rımırısın əmiə ye təvhagə hah, kını nakwənhauə slef mınə kape norien nəkwai Kughen. Kını kwənkwai nıhuvəyen yame nakamharhi ramkır-pən əmiə naksatuaturuk ye nımri Kughen, mamhavəh nımraghien rerin.

²³ Ror məknakin meinai nərokien kape təvhagə hah in nımhəyen; mərig nar yame Kughen ravəhsi-pə apnapig əmə kimi ətawə, in e nımraghien rerin yame ramsi-pən tuk Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

7

Loa rıpəh narmaruyen irətawə

¹ Piak minə mine nowinik minə. Kimiə nakwənharkun norien kape loa. Loa kape Moses ramarmaru ye narmamə nıpig iriə kamhamragh əmə.

² Rəmhen kin nuhpikinien e yame ramni mə tukmə piraovin kirik tukrarkurək, loa ramni mə kafan a yerman ye nıpig karamragh; mərig tukmə yerman e ruamhə, loa ramni mə piraovin rirkun nəriwəkien.

³ Mərig tukmə kafan yerman ramragh hanə, kini rarar maməri-pən yerman pisin kirik, kamni kimə in yor təvhagə hah meinai rımnor pən kafan yerman. Mərig tukmə kafan yerman ruamhə, loa kape narkurəkien rıpəh nırapərəkin-minien piraovin a, kini nar apnapig raməri-pən yerman pisin, tukpəh niniyen mə ramor pən kafan yerman yame ruamhə ta.

⁴ Piak minə mine nowinik minə. Ye norien kirikianə əmə min, kimiə nımisor kirikianə kimiə Yesu Kristo, rəmhen kin yame kimiə nakwənhamhə kimiə min ye nai kamarkwao kin. Kini nıpig nakwənhamhə, loa kape Moses rıpəh nırapərəkin-minien əmiə ai taktakun. Kini kimiə naksəmhen kin piraovin kirik yame kafan yerman ruamhə, kini taktakun ai in rıpəh narkurəkien; kini in rirkun nəri-pənien yerman pisin kirik. Kapəmiə yerman kupan e in e Loa. Mərig taktakun ai, kimiə naksəri-pən yerman pisin kirik, In e Yesu Kristo, yame Kughen rımivəh mıragh In ye nımhəyen kafan. Kini nakamhakwasig kin mə nımraghien kapəmiə tukror kwənkwan huvə, kini Kughen rikin ramagien tukun.

⁵ Nıpig nətərig-atukien kape yermamə yame rahas ramarmaru irətawə, nətərigien has minə kapətawə ravi-pən ətawə mə tuksor norien has minə ye nıpraitawə. Kini nıpig loa ramhajoun nar has, kini rikitawə ramvən tukun. Ror məknakin, kasor təvhagə has rehuə. Kini kwənkwai təvhagə hah minə a, in nımhəyen əmə.

⁶ Mərig taktakun ai, kitawə khapəh nisərə-əginien loa kape Moses, meinai in rəmhen kin yame kitawə kwənhamhə ye loa; loa rıpəh narmaruyen irətawə e towei mine. Kini taktakun ai, kitawə slef minə kape Kughen; mərig khapəh nisəri-pənien swatuk akwas tuk nəri-pənien loa yame kimirai; mərig kasəri-pən swatuk wi kape Nanmin kape Kughen.

Yakamarkut mə jakor nar huvə kirik; kini mərig təvhagə hah ramarkut kimi yo mə jakəpəh norien nar huvə

⁷ ?Kini kitawə tukshaw ni? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mımə, “Loa in nar has meinai ramni-əhu norien yame rahas, kini ramor rikitawə ramvən əmə tukun.” Mərig nıkam - rıpəh natuatukien. Yo yakirkun əmə mə təvhagə hah rhawor pən iran mine meinai loa ramhajoun yo kin. Loa to rıpipəh nini-əhuyen yo mə rikik tukrıpəh nəkrəhyen kin nar kirik, kini to yo yakpipəh nirkunien norien kape nanipinien mə rhawor pən iran mine.

⁸ Loa ramni-əhu mə rikik tukrıpəh nəkrəhyen kin nar kirik kape yermamə kirik, kini nıpig yakərig loa e, nətərigien yerikik yame rahas ramarkut kimi yo mə rikik tukrəkrəh kin nar kirik kape yermamə kirik. Mərig to loa rıpipəh nini-əhuyen təvhagə has, nətərigien yerikik yame rahas to rıpipəh nıviyen yo mə jakanipin mamor təvhagə hah.*

⁹ Apa kupan, nıpig yımneinein hanə loa, rikik rıpəh nəsikien təvhagə hah, yımnamarə huvə əmə. Mərig nıpig yımauə mirkun loa, nəsaninien kape təvhagə hah rımauə mamragh min miskai, kini yımirkun mə jakaməkeikei mımhə tuk təvhagə hah kafak.

6:23: Rom 5:12,15 **7:4:** Rom 6:2,11 **7:6:** Rom 8:2; 6:4 **7:7:** Eks 20:17; Dut 5:21 * **7:8:** Gris ramni mımə, “To loa rıpirkək, in rəmhen kin yame nətərig-atukien kape yermamə yame rahas rımamhə mırkək.”

¹⁰ Kini yimnəm mə nəgkiarien e kape loa yame rimauə mə tukror narmamə tukhamragh, mərig nəfrakisien mə ravi-pə əmə nimhəyen

¹¹ meinai loa ramni-əhu təvhagə hah, kini nipig yakərig nəgkiarien kape loa, nətərigien yerik yame rahas ramarkut kimi yo mə jakor təvhagə has yame loa ramni-əhu. Kini nətərigien yerik yame rahas rimneikuə irak mimə tukmə yimnəri-pən huvə loa kape Moses, yakpivəh nimraghien rerin. Mərig yimneinein nəri-pən-famien, kini nəgkiarien kape loa rimini mə jakaməkeikei mimhə meinai yimnəsik loa mamor təvhagə hah.

¹² Mərig loa ramərhakə yame rimasi-pən tuk Kughen, kini nəgkiarien kape loa kimnhasi-pən ye Kughen kisəmırhakə, misatuatuk, mhahuvə misasitu ye narmamə.

¹³ Kini tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Loa in nar huvə əmə, mərig rimnəvheikin mivəhsi-pə əmə nimhəyen.” Mərig nikam, nəgkiarien e ripəh natuatukien. Nipig yimauə mirkun nəgkiarien kape loa, nar apnapig mə loa in rhuvə, mərig rikik rimavən tuk təvhagə hah yame ramni-əhu, kini yo yimnor təvhagə hah yame kwənkwan in nimhəyen. Ror məknakin mə pəh nien mə loa yame ravəhsi-pə nimhəyen, mərig norien hah. Loa ramhajoun mə jakaməkeikei mimhə tuk norien has mə jakirkun mə norien has kafak in təvhagə has əfrakis.

¹⁴ Kitawə kharkun mə loa rimasi-pən ye rao ye neai; mərig yo, yo kape tokrei tanə əmə. In rəmhen kin yame yimauə slef kape təvhagə has.

¹⁵ Nar yame yakamor ramuh tipir yerik ye nipig mifam, meinai nar huvə yame yakorkeikei mə jakor, yakpəh norien; kini yakamor əmə naha nhagin yame yakpəh norkeikei-pikien mə jakor.

¹⁶ Nipig jakərig rahah yerik tuk təvhagə hah yame yakamor, ramhajoun pən mə yakameighan kin loa mə in raməfrakis.

¹⁷ Ror məkneikin, pəh nien mə yo yermamə kape norien təvhagə hah minə, mərig norien kape təvhagə hah yame raməmır ye kafak nətərigien ramor mimə jakor norien hah minə.

¹⁸ Yakirkun mə nətərigien has kafak ripəh neighanien kin yo mə jakor nar huvə kirik. Yakirkun mə in nəfrakisien meinai yakorkeikei pawk nar yame rhuvə, mərig to yakpəh norien.

¹⁹ Naha nhagin yame yakamor pəh nien mə in nar huvə kirik yame yakorkeikei mə jakor; mərig yakamor əmə təvhagə hah yame yakpəh norkeikeiyen mə jakor.

²⁰ Kini tukmə yakamor naha nhagin yame yakpəh norkeikeiyen mə jakor, pəh nien mə yo əfrakis e yakamor; mərig norien kape təvhagə hah yame raməmır ye kafak nətərigien ramor mimə jakor norien hah minə a.

²¹ Ror pən, yakaməm mə norien kirik ramor wok ye nimraghien kafak ye nipig m-fam. Norien e ror məkneikin mə nipig yakorkeikei mə jakor nar huvə, mərig təvhagə hah in əmə kwusei ipakə tuk yo, ravi-pən yo tuk təvhagə hah.

²² Yerik m-fam yakorkeikei loa kape Kughen,

²³ mərig yakaməm min loa kirik min yame ramor wok ye nimraghien kafak yame ramor tikmır iriu kafak nirkunien, mamrəh yo, mamor mimə yo slef kape təvhagə hah yame ramor wok ye niprak.

²⁴ !Kəsi! Yakamərig rahah pik əgkap. ?Keinein mə pa tukrirəhsi-ta yo ye niprak e yame ramvən tuk nahasien?

²⁵ !Pəh khani vi vi Kughen meinai Yesu Kristo Yermaru kapətawə In tukror!

Kini ror məkneikin mə nimraghien kafak ror min məkneikin mimə yo slef kape loa kape Kughen ye rikik; mərig ye niprak, yo slef kape norien kape təvhagə hah.

8

Norien kape nəri-pəniien Nanmin kape Kughen

¹ Kini nuknei nəgkiarien minə fam e ror məkneikin mimə Kughen ramni mə kitawə kwəsatuatuk ta ye nimirin meinai kishatətə ye nar yame Kristo rimnor kimi ətawə. Ror məkneikin, Kughen to rıpəh nivəhsi-pəniien narpiniien kimi narmamə yamə mine kwənhauə kirikianə iriə Yesu Kristo

² meinai nəsaniniien kape Nanmin kape Kughen, yame ravəhsi-pən nımraghien wi kimi ətawə ye Yesu Kristo, in rimirisin ətawə ye nəsaniniien kape təvhagə hah mine nımhəyen.

³ Loa kape Moses reinein nirisiniien ətawə məknakin mə tukhauə misatuatuk ye nımri Kughen, meinai nətərigien hah kape narmamə ramapita norien yame loa rorkeikei. ! Məriğ nar yame loa reinein norien Kughen ramor! In e, rımner-pə kin Tini atuatuk rımauə yermamə məmhen kin ətawə. Kini Kughen rimnor narpiniien kape təvhagə hah yame kitawə narmamə m-fam kasor nıpiğ Tini rımauə nitawin rımnaiyu tuk təvhagə hah minə fam kapətawə.

⁴ Kughen rimnor məknakin mimə nəgkiarien atuatuk minə kape Loa tukhauə misor nəfrakisien kin ye nımraghien kapətawə yamə mine khapəh nisəri-pəniien swatuk kape nətərigien has kape yermamə, məriğ kisəri-pən swatuk yame Nanmin kape Kughen ramhajoun ətawə kin.

⁵ Narmamə yamə mine kasəri-pən nətərigien hah kape yermamə, nətərigien kapəriə ramvən əmə tuk nar yame nətərigien hah rorkeikei. Məriğ narmamə yamə mine kasəri-pən norien yame Nanmin kape Kughen rorkeikei, nətərigien kapəriə ramvən əmə tuk nar yame Nanmin kape Kughen rorkeikei.

⁶ Tukmə nətərigien hah kape yermamə in ramarmaru iran, in raməri-pən əmə swatuk kape nımhəyen. Məriğ tukmə Nanmin kape Kughen ramarmaru ye kafan nətərigien, in raməri-pən əmə swatuk kape nımraghien mine nəmərinuyen.

⁷ Ror məkneikin meinai nətərigien hah kape yermamə ramor tikmir iriu Kughen; meinai rıpəh nəri-pəniien loa minə kape Kughen, kini reinein əgkap nəri-pəniien.

⁸ Narmamə yamə mine kasəri-pən nətərigien hah kape yermamə to khapəh nisorien riki Kughen ragien.

⁹ Məriğ kimiə nakhapəh nisəri-pəniien nətərigien hah kape yermamə. Tukmə Nanmin kape Kughen raməmır əfrakis irəmiə, taksəri-pən əmə norien yame Nanmin kape Kughen rorkeikei. Yermamə yame Nanmin kape Kristo rıpəh nəmirien iran, pəh nien mə yermamə kape Kristo.

¹⁰ Məriğ Kristo raməmır irəmiə. Kini nar apnapıg nıpraimiə tukraməkeikei mımhə tuk təvhagə hah, məriğ nanmin kapəmiə tukramragh meinai rikimiə ratuatuk mıhuvə ye nımri Kughen.

¹¹ Nanmin kape Kughen ramarə irəmiə. In e Nanmin kape Kughen e yame rimnor Yesu Kristo rımıragh min ye nımhəyen kafan. Nəfrakisien, nıpraimiə tukrıpmhə tuk nıpiğ kirik. Məriğ ye Nanmin kafan, Kughen tukrıvəhsi-pən min nımraghien kimi nıpraimiə.

¹² Piak minə mine nowinik minə. Meini kitawə kharkun mə narımnar minə e kasəfrakis, kitawə tukasəkeikei misəri-pən norien yame Kughen rorkeikei. Məriğ tukhapəh nisəri-pən-ien nətərigien hah kape yermamə;

¹³ meinai tukmə nakasəri-pən norien yame nətərigien hah kape yermamə rorkeikei, takasəkeikei mhamhə. Məriğ tukmə ye nəsaniniien kape Nanmin Kape Kughen taksəwiə ta* kin norien yame nətərigien hah kape yermamə rorkeikei, kini takasəkeikei mhamragh,

8:3: Wok 13:37-39; Hib 2:14, 4:15, 7:18, 10:1-2; Fil 2:7 **8:4:** Gal 5:16,25 **8:9:** 1 Kor 3:16; 12:3 **8:10:** Gal 2:20

* **8:13:** Nəgkiarine kape Gris ramni mə, “shopni nətərigien hah kape yermamə.” **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5

¹⁴ meinai narmamə m-fam yamə mine Nanmin kape Kughen ramkir əriə, iriə ji Kughen minə.

¹⁵ Kimiə nakharkun mimə in e nəfrakisien meinai Kughen rimivəhsi-pre Nanmin Kafan kimi əmiə, kini Nanmin to rīpəh norien əmiə nakhagin kin Kughen rəmhen kin yame slef ramgin kin kafan yamehuə. Nīkam. Nanmin Kafan ramor mə Kughen rimirhi əmiə. Kini Nanmin rimnor mə kitawə kharkun nokrənien kin Kughen mhamə, “Tatə.”

¹⁶ Kini Nanmin atuk kape Kughen ramni-ərhav mimə kitawə ji Kughen minə.

¹⁷ Kini məriḡ in ai kitawə ji Kughen minə, kitawə kwənhavəh ta narimnar huvə yamə mine Kughen rimnərəhu karin mə kapətawə. Kini kitawə Kristo tukhavəh narimnar minə a. Kitawə kwənharkun mhamə in e nəfrakisien meinai kitawə kasəriḡ nimhəyen kitawə min, kini mharkun mhamə Kughen tukrivəhsi-pən nisaiyen kimi ətawə rəmhen kin yame tukror ye Kristo.

Nihuvəyen kape Kughen yame natukruə

¹⁸ Yakirkun mimə nəmhəyen yamə mine kitawə kisarə iran ai taktakun mine tukpisəm mimə iriə nar apnapig əmə tuk nipig yame Kughen tukror əpu nihuvəyen kafan ye nimraghien kapətawə.

¹⁹ Nəfrakisien, narimnar minə fam yame Kughen rimnor, in e nimoptanə mine naiminai, mine nar miragh minə, mine narimnar ye neai iriə fam kamhawhin masorkeikei pik mə tuksəm nipig yame Kughen tukror əpu ni pa e nhagin nipnətin minə.

²⁰ Kamhawhin məknakin meinai Kughen rimnor mə narimnar fam yame In rimnor, iriə tukasəmīr-pən ye kwermi nahasien, miseinein norien wok huvə yamə mine kimnasor kupan. Pəh nien mə kimisorkeikei mə tukasəmīr-pən ye nahasien, məriḡ Kughen rimnor məknakin əriə meinai In rimnorkeikei mə iriə tuksərəhu-pən timtim nətəriḡien kapəriə iran

²¹ mə narimnar fam yame In rimnor tukhamətīt pawk, məriḡ In tukririsin əriə khahuvə min, meinai In rirkun nivəhsi-pənien nihuvəyen kirikianə əmə kimi əriə yame ravəhsi-pən kimi tini minə.

²² Kitawə kharkun mimə apa kupan əgkap meriaji-pə ai taktakun mine, narimnar fam yame Kughen rimnor kasəriḡ nəmhəyen† rəmhen kin piraovin yame ramhə kin tini.

²³ Kini kitawə min kasəriḡ nəmhəyen kitawə narimnar fam yame Kughen rimnor, nar apnapig Kughen rimivəhsi-pə ta Nanmin Kafan kimi ətawə rəmhen kin nar huvə yame rimnəkupan mivəhsi-pə kimi ətawə. Kini taktakun ai kitawə kamhawhin nipig atuaturuk yame Kughen tukreighan-pə fam kin narimnar yame rimirhi ətawə tukun. Kini in tukririsin nipraitawə yame rakwas, mivəhsi-pə yame riwi.

²⁴ Rimirikakun ye nipig Kughen rimivəh miragh ətawə, kitawə kwəsərəhu-pən tim tim nətəriḡien kapətawə ye Kughen mə tukhavəh nar huvə minə a. Tukmə yermamə kirik rimivəh ta nar kirik, to kipəh niniyen mə ramərəhu-pən nətəriḡien kafan mə tukripirəh tuk nipig kirik, meinai ruirəh ta.

²⁵ Məriḡ kitawə kasərəhu-pən tim tim nətəriḡien kapətawə ye nar kirik yame kipəh nisəmien, kini masor kapətawə nətəriḡien rapomh, mamhawhin masərer tim tim.

²⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, Nanmin kape Kughen ramasitu irətawə ye nipig kitawə kasəpou. Kitawə kaseinein naha nhagin yame ratuaturuk mə tuksəhuak tukun, məriḡ Nanmin əmə kape Kughen raməhuak atuə kin kapətawə mamni nəriḡien kirik yame nəḡkiarien iran rikək.

²⁷ Kini Kughen yame In rirkun riki yermamə, in rirkun naha nhagin yame Nanmin kafan ramni, meinai Nanmin Kafan raməhuak tuk nəməhuak minə raməri-pən nətəriḡien kape Kughen.

8:15: Mak 14:36; 2 Tim 1:7 **8:16:** 2 Kor 1:22 **8:17:** Gal 4:5-7; Rev 21:7 **8:20:** Jen 3:17-19 † **8:22:** Nəḡkiarien kape Gris ramni “narimnar fam yame Kughen rimnor kaseihag əpir” məriḡ nipran ramni mə kisəriḡ nəmhəyen mamhawhin mə tuksəsanin min. **8:23:** 2 Kor 5:2-4 **8:27:** Sam 139:1

Kughen ravəhsi-pə nımraghien kimi atawə

²⁸ Kitawə kharkun mımə Kughen ramor mə narımınar fam yame ramuə, in e nar huvə mınə mine nar has mınə, iriə fam kamhauə tuk nasituyen irətawə yamə mine kasorkeikei Kughen, in e kitawə narmamə yamə mine In rımnokrən kın atawə ye nətərigien kafan.

²⁹ Ror məknakin meinai, in apa kupan əgkap, Kughen ruirkun ta mə kitawə tukshatətə iran. Kini ye nıpig a, In rımını mımə norien kapətawə tukruə məmhen kın tını mə narmamə khapsaah tukhauə piauni mınə mine nowini mınə, kini In yerpirig irətawə fam rəmhen kın nımırin nupan irətawə.

³⁰ Kini kitawə yamə mine In rımınəkupan mını mımə tukhauə kafan mınə, In rımnokrən kın atawə. Kini kitawə e yamə mine In rımnokrən kın atawə, In rımnor atawə kısıtuatuk ye nımırin. Kini kitawə e yamə mine rımnor atawə kısıtuatuk, In tukrırəh-si haktə mivəhsi-pə nısiayen mine nıhuvəyen kafan kimi atawə.

Norkeikeiyen ehua kape Kughen

³¹ ?Tukni mın naha ye narımınar mınə e? Kughen ramarə kitawə mın, mamor narımınar fam mə iriə narımınar huvə ye nımraghien kapətawə, kini nar apnapig yermamə kirik ramərer əswasig kın atawə.

³² In rımıpəh nıgınıen tuk Tını atuatuk mə tukrımhə tuk atawə fam, mərig In rımneighan əmə kın. Kini tukmə In rımivəhsi-pə Tını kimi atawə, ramhajoun-pən mə tukrautə-pə kın narımınar huvə mınə fam kimi atawə.

³³ ?Kini yermamə mın kirik aikin yame to rırük-pə nəgkiarien kirik irətawə yamə mine Kughen rımırpen atawə, mımə kitawə kımisor raha uə? Nıkam, rıkək, meinai Kughen atuk rımırısın atawə tuk narpınien kape təvhagə hah.

³⁴ ?Kini yermamə mın kirik to rırükun nıvəhsi-pəyen narpınien kimi atawə uə? Nıkam, rıkək, meinai Yesu Kristo rımamhə tuk atawə, kini nar kirik mın, Kughen rımivəh mıragh In ye nımhəyen kafan. Kini taktakun mine, In ramkwətə ye nıkar Kughen matuk, maməgkiar kimi Kughen tuk nasituyen irətawə.

³⁵ ?Kini yermamə mın kirik to rırükun nıvəhsi-tayen atawə tuk norkeikeiyen kape Kristo, uə? Nıkam, rıkək. ?Nakharkun mə nahasien, mine nıpig ətən mınə, mine nəmhəyen yame narmamə kasor kimi atawə, mine nıkumhə, mine nıpig kapətawə neipən rıkək, mine ikin resrə ikin, mine nau kape nuhyen yermamə to rıvəhsi-ta atawə tuk norkeikeiyen kape Kristo uə? Nıkam, reinein,

³⁶ meinai nəfrakisien mə nımraghien kapətawə rəmhen əmə kın yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mımə,

“Kughen, nıpig mıfam narmamə kasorkeikei mə tukshopni əmawə meinai kımawə yakamhavəh nhagım.

Kimawə yaksəmhen əmə kın sipsip yamə mine kamrukəji əriə mə tukpihopni əriə.”

(Sam 44:22)

³⁷ Mərig ye narımınar mınə fam e, Kristo yame rorkeikei atawə, In ramor mə kitawə kısıpita əgkap.

³⁸ Kini yakırkun mə nar kirik rıkək yame rırükun nıvəhsi-tayen atawə tuk norkeikeiyen kape Kristo. Nar apnapig nımhəyen, uə nımraghien, uə agelo mınə, uə yarmhə mınə, uə narımınar yame ramuə ai taktakun mine, uə narımınar yame tukrıpıuə, uə nəsanınien mınə fam,

³⁹ uə narımınar apa yerpirig, uə narımınar ye tokrei tanə, uə nar kirik ye narımınar fam yame Kughen rımnor, mərig to rıpəh nıvəhsi-tayen atawə tuk norkeikeiyen kape Kughen yame kitawə kamhavəh ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

9

Pol rorkeikei pik mā nāmā Isrel tukshatā ye Kristo

¹⁻² Mərig rikik ramarkwəpīr maməmhə [tuk nāmā Isrel nīpīg m-fam]. Yakamni nəfrakisien - kīmrū Kristo kirikianə əmə, ror pən to yakpəh neikuəyen. Kafak nətərigien mine Nanmīn kape Kughen karəni mā nar e yakamni in nəfrakisien,

³ meinai nāmā Isrel kisəmhən mā piak atuatur minə, kisəmhən əmə kin kafak atuatur kwənərəus. Kini rikik ragien əmə to Kughen rīvəhsi-ta yo tuk Kristo tuk norien swatur tuk nāmā Isrel minə tīksin tukhauə kirikianə iriə min.

⁴ Iriə kwənərəus kape Isrel, kini Kughen rimirhi əriə mā tini minə, kini mor əpu kafan nehuəyen kimi əriə, mivəh-si-pən min promes kape nasituyen kimi əriə, mine Loa, mine nəhuakien ye Nimə Ehuə kape Kughen, mine promes minə tīksin.

⁵ Kini rīpriə atuatur minə, iriə nəmasur yamə mine Kughen rimirpen əriə. Kini Kristo rīmasi-pən atuatur ye kwənərəus kapəriə. Kini Kristo in Kughen yerpīrig ye narimnar fam - pəh kisəgnəgin In kape rerin. Amen.

Swatur yame Kughen ramrīpen narmamə iran

⁶ Kughen rimirpen kwənərəus kape Ebrahim; mərig iriə khapsaah khapəh nishatəyəyen ye Kristo. Mərig pa rīmā nar e ramhajoun pən promes kape Kughen rīpəh nuəyen mor nəfrakisien kin, meinai nīsi-pənien ye kwənərəus kape Isrel rīpəh norien yermamə mā in yemə Isrel əfrah.

⁷ Kini ye norien a, iriə yamə mine kimnhasi-pən ye Ebrahim, pəh nien mā iriə m-fam nīpnət Ebrahim əfrakis. [Meinai nar apnāpīg Ebrahim rimirəh tini kiraru], mərig Kughen rīmīni-pən tukun mīmə, “Kwənərəus atuatur kafam tukrīsi-pən əmə ye nitaw kafam e kwajikovə Aesak.” *(Jen 21:12)*

⁸ Nīprai nəgkiarien e ramni mā narmamə yamə mine kimisarha ye kwənərəus kape Ebrahim, pəh nien mā iriə fam nīpnət Kughen minə. Mərig nīpnət Kughen əfrakis iriə e yamə mine kimisarha ye promes kape Kughen. Kini iriə e kwənərəus əfrakis kape Ebrahim.

⁹ Ror məkneikin meinai Kughen rīmīni-pən tuk Ebrahim mīmə, “Ye nīpīg atuatur, jakrerīg-pre tuk əmiru, Sera tukrīrəh kwaji yerman kirik.” *(Jen 18:10, 14)*

¹⁰ Mərig nəgkiarien a rīpəh norien infamien eikīn e. Ji Sera e Aesak rīmīkīr Rebeka, kini Rebeka rīrəh mir mir. Kapəriu tatə kirikianə əmə, in e kaha hah kape nāmā Isrel e Aesak.

¹¹ Mərig mir mir e kīrəpəh nīwarha-hanəyen, kini mīrəpəh nīworien nar kirik yame rhuvə, uə raha, mərig Kughen rīmīni-pən promes kirik kimi mamə kapəriu. Kini nəgkiarien e ramhajoun huvə mā Kughen rimirpen narmamə raməri-pən əmə nərigien kafan,

¹² mərig pəh nien mā ramirpen əriu meinai kimīwor nar huvə kirik, uə nar hah kirik. Kughen rīmīni-pən tuk Rebeka mā, “Nīmīn nupan tukror atuə kin kape yame raməker ye nīmeitaan.” *(Jen 25:23)*

¹³ Kini in e raməri-pən əmə nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, “Yakorkeikei Jakob, mərig yakəməkin Esao.” *(Mal 1:2-3)*

¹⁴ ?Tukshawni ai taktakun? ?Tukhani mā norien kape Kughen rīpəh natuaturkien? ! Nīkam! Kitawə kharkun mā In ramor atuatur

¹⁵ meinai in rīmīni-pən tuk Moses mīmə, “Yo atuk yīmīni mā narmamə hawor e rikik tukreihuə tuk əriə, kini narmamə hawor minə ai rikik tukrīpəh neihuəyen tuk əriə.

Kini Yo atuk yīmīni mā narmamə hawor e jakor huvə pən kimi əriə, kini narmamə hawor minə ai jakpəh nor-huvə-pənien kimi əriə.” *(Eks 33:19)*

16 Kini ror məknakin mə kitawə to khapəh nhavəhyen promes kape Kughen tuk nar kirik yame kitawə kasor, rəmhen kin yame kasorkeikei pik In, uə kasor pik wok kafan. Nikam. Kitawə kamhavəh əmə promes kape Kughen meinai rikin rehuə tuk ətawə.

17 Ye Nəkwəkwə kape Kughen rimini-pən tuk king kape Ijip* mīmə,
 “Yimivəh-si haktə ik tuk nar kirikianə əmə, in e mə narmamə tuksəm kafak nəsaninien ye nımraghien kafam, mə narmamə tukamhani-ərhav nhagik ye tanımtanə.” (Eks 9:16)

18 Kini nıprai nəgkiarien e ramni mə Kughen atuk ramni mə narmamə hawor mine rikin tukrehuə tuk əriə. Kini Kughen atuk rımnərip kəvsəsivə ye narmamə yamə mine kasəpəh hanə-əmə In.

19 Tukmə ror kirik tukraiyoğ yo mīmə, “Narmamə to khapəh nisətapıgien kin nırkunien kape Kughen. ?Kini tukmə Kughen atuk ramni narmamə hawor mine tuksəpəh kafan nəgkiarien, kini rhawor e Kughen ramni mə kapəriə atuk?”

20 Mərig jakhorpin naiyoğyen e mīmə ik yermamə əmə, ?rhawor e nakmə takhorpin əsanin nəgkiarien kape Kughen? Nıtıp† to rıpəh nini-pəniyen tuk yermamə yame rimikuh in mīmə, “?Rhawor e nımikuh məkneikin yo?”

21 Yermamə yame ramkuh nıtıp, in rirkun nırəhyen mənkiuvyuv ye nuknen kirikianə əmə mırkun nıkuhyen nıtıp kin kiraru - kirik kape nıvai-pəniyen nar əgkap iran; kirik kape nıvai-pəniyen nar apnapıg iran.

22 Ye norien kirikianə əmə mın, Kughen rirkun nor-minien ye narmamə. Tukmə rorkeikei, In rirkun norien mə tukroriah əriə. In rorkeikei mə tukror əpu mə niemhaa ramhai In tuk təvhagə hah, kini In tukror narpiniyen ehuə kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə hah. Mərig nar apnapıg In ramor məknakin, kafan nətərigien raməpomh; kini In rıpəh nor-ahuaayen narpiniyen kimi əriə yamə mine kasor mīmə rikin tukraməmhə.

23 Kafan nətərigien rapomh, mor mīmə In tukror əpu nihuvəyen ehuə kafan kimi narmamə yamə mine In ramni mə rikin tukrehuə tuk əriə. In apa kupan, In rımırpen ta əriə mə tukasarə ye nihuvəyen kafan apa ye rao ye neai.

24 In e kitawə m-fam yamə mine In rımırpen, kini pəh nien mə kwənərəus kape Isrel in əmə in əmə, mərig nəmə tanə pişin pişin minə mın.

25 Rəmhen əmə kin yame In ruini ta ye Nəkwəkwə kape Hosea mīmə,
 “Narmamə yamə mine pəh nien mə kafak narmamə,
 jakokrən kin əriə mə, ‘kafak narmamə minə.’

Kini narmamə yamə mine yimipəh norkeikeiyen əriə kupan,
 jakokrən kin əriə mīmə, ‘narmamə yamə mine yakorkeikei.’ ” (Hos 2:23)

26 “Kini ikin atuatur, yame yimini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə pəh nien mə kafak narmamə,’ narmamə tuksokrən kin əriə mhamə, ‘iriə nıpnət Kughen yame ramragh.’ ” (Hos 1:10)

27 Kini Profet Aesea rimini-ərhav ye nıkarin kape Isrel mīmə,
 “Nar apnapıg kwənərəus kape Isrel khapsaah rəmhen kin nıpakır ye tahik,
 mərig Kughen tukrivəh miragh kwatıksin əmə,

28 meinai Kughen Yermaru In tukrivəhsi-pən aihuaa əmə narpiniyen kimi narmamə fam ye tokrei tanə.” (Aes 10:22)

29 Kini rəmhen əmə kin nəgkiarien yame profet Aesea rimini kupan mīmə,
 “Ripi mə Kughen Yermaru yame Nagheen rehuə pik In rıpiəpəh neighanien kin kwənərəus tıksin kapətawə mə tukhamragh,
 to kitawə kipihauə misəmhen əmə kin nəmə Sodom mine Gomora yame In rımnoriah əgkap əriə.” (Aes 1:9)

* 9:17: English ramni Fero. † 9:20: Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni nuhpikinien ye graonpot. 9:20: Aes 29:16; 45:9 9:21: Jer 18:6

Namə Isrel kimnhapəh nishatəyən

³⁰ ?Niprai nəgkiarien minə e ramni naha? Ramni mə narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, nar apnapig kimnhapəh nisarkut-pikien mə tuksəm swatuk kape nhauəyən misatuatuk ye nimri Kughen, mərig Kughen tukror əriə kisatuatuk ye nimrin tuk nhatəyən kapəriə.

³¹ Mərig nəmə Isrel kimisarkut pik ye swatuk kape nəri-pənien loa mə iriə tuksatuatuk ye nimri Kughen. ?Mərig iriə khapəh nisatuatukien

³² tuk naha? Meinai iriə kisarkut pik mə tuksatuatuk ye nimri Kughen tuk norien huvə yamə mine kasor, mhapəh nisəri-pənien swatuk kape nhatəyən. Iriə kamharəh-pikin “Səpaag yame narmamə kamharəh pikin.” †

³³ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Səm-ru. Yimnəkir səpaag ye nimə apa Saeon.

Səpaag e tukror narmamə kamharəh-pikin, kini mamhamir.” (Aes 8:14)

“Mərig narmamə yamə mine kishatətə ye Kwən a,

to khapəh nisaurisien nipig tuksərer ye nimri Kughen.” (Aes 8:14, 28:16)

10

¹ Piak minə mine nowinik minə. Yakorkeikei pik mə Kughen tukrivəh miragh nəmə Isrel, kini nipig m-fam yakaməhuak tukun.

² Yo yakamni-ərhav tuk əmiə mə iriə kisarkut pik tuk norien narimnar yame tukror riki Kughen ragien tukun. Mərig norien kapəriə ripəh nisi-pənien ye nirkunien.

³ To khapəh nisəri-pənien swatuk kape Kughen mə iriə tukhauə misatuatuk ye nimrin, meinai iriə kaseinein swatuk kafan, kini masarkut mhamə tuksəri-pən atuk kapəriə swatuk, in e swatuk kape nəri-pənien loa kape Moses.

⁴ Kristo rimnor infamien ye swatuk kape nəri-pənien loa tuk nuəyən matuatuk ye nimri Kughen. In rimnor infamien ye swatuk a mə narmamə m-fam yamə mine kishatətə iran tuksatuatuk ye nimri Kughen.

Nimraghien yame Kughen ravəhsi-pə, in kape narmamə m-fam

⁵ Moses rimirai nəgkiarien kirik ye swatuk kape nəri-pənien loa mimə narmamə tuksatuatuk ye nimri Kughen. In rimini mimə, “Yermamə yame ramor narimnar fam əgkap yame loa e ramni, in tukrivəh nimraghien rerin.” (Lev 18:5)

⁶ Mərig nəgkiarien yame ramni swatuk kape nhatəyən yame narmamə khamhakwasig misatuatuk ye nimri Kughen ramni mə, “Rikimiə tukripəh nəsikien mə takasəkeikei mahavən apa ye rao ye neai” (Dut 30:13) (misarha-kin Kristo mharəh miseiwaiyu mhauə mə tukrasitu irəmiə);

⁷ kini rikimiə tukripəh nəsikien mimə, “Takasəkeikei mahavən apa peiwaiyu ikin narmamə kamhamhə ikin” (Dut 30:13) (mharəhsi-ərhav Kristo misor In ramragh min ye nimhəyən kafan).

⁸ Rikimiə tukripəh nəsikien məknakin meinai nəkwəkwə kape Kughen ramni mə “Nəgkiarien kafan in ipakə əmə tuk əmiə. In apa ye nhermiə, mine yerkimia.” (Dut 30:14) Nəgkiarien e in nəgkiarien kape nhatəyən yame yakamni-ərhav

⁹ mimə tukmə nakhani-ərhav ye nhermiə mhamə Yesu in Yermaru, kini tukmə nakshatətə əfrakis yerkimia mfam mə Kughen rimivəh miragh Yesu ye nimhəyən kafan, kini Kughen tukrivəh miragh əmiə.

¹⁰ Ror məkneikin meinai Kughen ramor narmamə kisatuatuk ye nimrin nipig kishatətə əfrakis iran yerkiria. Kini Kughen ravəh miragh narmamə nipig iriə kamhani-ərhav ye nheriə mhamə Yesu in Yermaru.

† 9:32: Nəgkiarien e ramamir ye Aes 8:14, mərig Nəgkiarien kape nəmə Gris ripəh niniyən səpaag, ramni kapier kape nivhirəkinien nimə. Translesen komiti ramni sapaag. Səpaag e Yesu Kristo. Əm-ru min nuhpikinien kape sapaag ye Luk 2:34, 20:18; Rom 10:11; 1 Pit 2:8, 3:14. 9:33: Luk 2:34, 20:18; Rom 10:11; 1 Pit 2:8, 3:14

- 11 Ramhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “Mərig narmamə yamə mine kishatətə ye Kwən a,
 to khapəh nisaurisien nipiḡ tuksərer ye nimri Kughen.” *(Aes 28:16)*
- 12 Nəgkiarinen e in kape narmamə m-fam, nar apnapig kwənərəus kape Isrel uə nəmə tanə
 piḡsin piḡsin minə, meinai Yermaru kirikianə əmə e ramarmaru mamautə-pə kin kafan
 nihuvəyen kimi narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh-pən kin.
- 13 Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “Narmamə m-fam yamə mine kasokrən kin Kughen Yermaru mə tukrivəh miragh əriə,
 In tukrivəh miragh əriə.” *(Joel 2:32)*
- 14 ?Mərig tukmə narmamə khapəh nishatətəyen ye Kughen Yermaru, tukshawor pən
 iran mine misokrən kin In mə tukrivəh miragh əriə? ?Kini tukmə khapəh nisərigien
 nəvsaoyen kin, tukshawor pən iran mine mishatətə iran? ?Kini tukmə yermamə kirik
 rikək tuk nini-ərhavyen tuk əriə, tukshawor pən iran mine misərig nəvsaoyen kin?
- 15 ?Kini tukmə Kughen rīpəh nher-pənien kin narmamə, tukshawor pən iran mine
 mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə? Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “!Ruvə pik əgkap mə kisəm yermamə kirik rīvəh nəvsaoyen huvə kape Kughen muə kimi
 ətawə!” *(Aes 52:7)*
- 16 Mərig pəh nien mə nəmə Isrel m-fam kimnhavəh nəvsaoyen huvə yerkiria. Rəmhen
 kin nəgkiarinen yame Aesea rimirai mimə,
 “!Yermaru! Narmamə kwatiksīn əmə kimnhani nəfrakisien ye nəgkiarinen kapəmawə.”
(Aes 53:1)
- 17 Kini ror məknakin, nhatətəyen ramsi-pən ye nar yame nakasərig; kini nəgkiarinen yame
 nakasərig ramsi-pən ye nəvsaoyen kin Kristo.
- 18 ?Mərig yakamaiyoh mimə [nəmə Isrel] kimisərig uə nikam? Əwəh, kwəsərig ta.
 Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “Nəgkiarinen kape Kughen rimavən ikin minə fam ye tokrei tanə,
 ruavən ikin minə fam əgkap.” *(Sam 19:4)*
- 19 ?Kini jakaiyoh əmə kin nar kirik min mimə, nəmə Isrel kwənharkun ta uə nikam? Əwəh,
 kwənharkun. Meinai Moses rimnəkupan mini mimə,
 “Jakor huvə pən kimi narmamə yame kapəriə kantri kirik rikək, kimiə taksor jalus tuk
 əriə;
 kini jakor huvə pən kimi narmamə ye kantri yamə mine kimiə nakamhani mhamə
 iriə kisar-mar, niemhaa tukrhai əmiə tukun.” *(Dut 32:21)*
- 20 Kini kwasig ikin Aesea rīpəh niginiyen tuk niniyen mimə,
 “Narmamə yamə mine khapəh nisarha-kinien Yo kwəsəm Yo;
 kini narmamə yamə mine khapəh nisaiyohyen Yo, yimnor əpu Yo kimi əriə.” *(Aes
 65:1)*
- 21 Mərig ye nikarin kape nəmə Isrel Aesea rimini mimə,
 “Ye nipiḡ m-fam, yakahuatuk kin kwermik mə jakasitu irəriə,
 iriə narmamə yamə mine kasəsik nəkwək, mamhaukreikin-pə nimetairiə kimi Yo.”
(Aes 65:2)

11

Kughen rikin rehua tuk nəmə Isrel

1 Pəh yakaiyoh tuk nəgkiarinen kirik ye nikarin kape nəmə Isrel. ?In e nəfrakisien mə
 Kughen rimukreikin-pə nimeitaan kimi kafan narmamə uə nikam? Nikam. Taksəm-ru
 yo. In rimipəh nukreikin-pəyen nimeitaan kimi yo e yemə Isrel kirik, kwənərəus kape
 Ebrahim, nitə kape Benjamin.

² In apa kupan, Kughen rimirpen kwənərəus kape Isrel mimə In tukrorkeikei əriə, kini iriə tukhauə kafan narmamə minə. Kini In rimipəh nukreikin-pəniən nimeitaan kimi əriə. ?Nakharkun uə nikam naha nhagin Nəkwəkwə kape Kughen ramni ye nikarin kape Elaeja? In ramni mə Elaeja rimnaiyoh skai Kughen mə tukrivəhsi-pən narpinien kimi nəmə Isrel tuk nahasien yame kimisor

³ mimə, “Yermaru. Nəmə Isrel kimishopni profet minə kafam masoriah-oriah kafam olta.* Kini yo pisin əmə yakaməmır; kini iriə kisarkut mə tukshopni min yo.” (*Fas King 19:10*)

⁴ ?Mərig Kughen rimini-pən naha nhagin tukun? In rimini mimə, “Nikam, yakaməm mə narmamə seven taosen iriə narmamə kafak minə, yamə mine khapəh nisəhuakien kimi kughen eikuə e Bal.” (*Fas King 19:18*)

⁵ Kini rəmhen əmə kin ai taktakun mine. Nəmə Isrel kwatiksın aikin yame Kughen ruirpen əriə ye kafan nihuvəyen.

⁶ Kini tukmə Kughen rimivəh miragh əriə ye nihuvəyen kafan, pa rimə rimivəh miragh əriə tuk nar huvə yamə mine kasor. Mərig to ripivəh miragh əriə meinai iriə kasor nar huvə minə, kini to nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi əriə, ripior pisin, kini pəh nien mə nar kirik yame ramautə-pə kin kimi əriə, mərig tukripior əmə rəmhen kin nərökien kirik tuk kapəriə wok.

⁷ ?Kini rhawor? Narmamə khapsaah kape Isrel kasarhakın pik swatuk kape nuəyen matuatuk ye nimri Kughen, mərig khapəh nhavəhyen. Mərig iriə yame Kughen rimirpen, kamhavəh. Mərig iriə m-fam e yame khapəh nhavəhyen, Kughen rimnərip kəvsəvivə kimi əriə mə tuksəpəh hanə-əmə In.

⁸ Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
“Ruə meriaji-pə ai taktakun, Kughen rimnor mə nətərigien kapəriə ramapır yeru,
kini mor mə nimririə ripis,
kini mor mimə nimətirgiriə tukrəru.” (*Dut 9:24; Aes 29:10*)

⁹ Kini King Deved rimini mimə,
“Nihuvəyen kape tokrei tanə yame kasarə iran, pəh tukruə rəmhen kin kwənməkuru
kirik, yame tukrhosiğin əriə, mor əriə kamhani mhamə, ‘Narimnar fam əgkap
rhuvə əmə.’
Pəh kapəriə narimnar huvə tukruə rəmhen kin kapier kirik yame kisapitətər iran,
ramor narpinien kimi əriə.

¹⁰ Pəh nimririə tukrəpignap mə tukhapəh nisəmien nar,
Pəh tukravi-əhu əriə kasəmrəmır ye nahasien kapəriə, infamien rikək.” (*Sam 69:22-23*)

Swatuk kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə ye tanə pisin pisin

¹¹ ?Kini yakamaiyoh min mimə nəmə Isrel kimnharəh-pikin kapier mhamır, mə to khapəh nisərer-minien uə? Nikam, tuksərer min. Ye kapəriə nəviəkiəyen, Kughen rimnor swatuk tuk nivəh-miraghien narmamə ye tanə pisin pisin minə, mə nihuvəyen yame nəmə tanə pisin pisin minə kisarə iran, nəmə Isrel tuksorkeikei mə iriə min tukhavəh.

¹² Ror məknakin, tukmə nəmə ye tanə pisin pisin minə kimnhavəh nihuvəyen kape Kughen meinai nəmə Isrel kimisəpəh swatuk yame Kughen ravəh-miragh narmamə iran, kini nəmə Isrel fam yame Kughen rimirpen ta əriə, nipig iriə tukshatətə ye Kristo, ! nihuvəyen kape Kughen tukruə mehuə!

¹³ Taktakun ai yakaməgkiar kimi əmiə nəmə kantri pisin pisin minə, meinai yo aposol e kamni kimə “aposol kape nəmə kantri pisin pisin minə.” Kini yo yakaməm wok kafak mə in rehuə.

* **11:3:** Olta in tebol rhakə ye Nimə Ehuə kape Kughen. **11:6:** Gal 3:18 **11:11:** Wok 13:46

14 Kini yakorkeikei mə wok yame yakamor yerki nəmə tanə pisin pisin minə tukror nəmə imak e nəmə Isrel kisor jalus tukun, misorkeikei mə iriə min tuksarə ye nihuvəyen a - kini ye norien a Kughen tukrivəh miragh tiksın.

15 Nipig Kughen rimukreikin-pən nimeitaan kimi nəmə Isrel, kini In rimipik yemə tanə pisin pisin minə kamhauə kirikianə iriə min. Mərig nipig In tukripik nəmə Isrel kamhauə min tukun, in rəmhen kin yame yermamə ramragh min ye nəməhəyen kafan.

16 Tukmə narmamə kamhavəh-si-pən nipər bred yame kipəh hanə nənien kimi Kughen, kini bred m-fam ruauə muahuvə tuk nənien.† Ye norien kirikianə əmə min, tukmə kivəhsi-pən nuknei nai kimi Kughen, kwəragrəgin minə fam əgkap kamhauə mhahuvə min.‡

17 Mərig nəmə Isrel kisəmhen kin nai e olif yame Kughen rimihu, mərig iriə tiksın kisəmhen kin kwermi yame Kughen rimnərai ta marakikin. Kini kimiə nəmə tanə pisin minə naksəmhen kin kwermi nai e olif yame ramhaktə atuk əmə. Kini Kughen rimirpin-pən əmiə ye nuknei nai yame rimihu mə takhavəh tamhek kwermi nai yame rimnərai ta. Kini taktakun ai nakwənhavəh nihuvəyen yame Kughen rimirpen-pən ta tuk Ebrahim mine nipnətin minə.

18 Mərig kimiə [nəmə tanə pisin pisin minə], takhapəh nisəgkiar-ausitien mhamə nakwənhavəh tamhek nəmə Isrel yame Kughen rimnərai-ta əriə. Takhapəh nisəru-kinien mimə nuknei nai raməvigin əmiə, mərig pəh nien mə kimiə kwermi nai nakasəvigin nuknei nai.

19 Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Kughen rimnərai ta kwermi nai minə tiksın mə tukripin-pən yo ye nuknen kini jakvəh tamhekriə.”

20 In e nəfrakisien, mərig rimnərai ta əriə meinai khapəh nishatətəyen iran. Kini kimiə nimisəpirpir ye nuknei nai meinai nakshatətə iran. Ror məkneikin, takhapəh nisəusitien tukun, mərig kimiə takasəkeikei mhagin,

21 meinai Kughen rimnərai ta kwermi nai atuaturə tiksın, kini tukmə nakhapəh nisəkeikeiyen tuk nhatətə-timtın-ien iran, kini In tukrərai ta min əmiə.

22 Rhuvə mə takharkun mə Kughen rirkun nəgkiar-huvə-pənien kimi narmamə, kini mirkun nəgkiar-skai-pənien kimi əriə. In rimnəgkiar skai kimi narmamə yamə mine kimisəsik nəkwan, mərig In ramor huvə pre kimi əmiə, tukmə nakasəkeikei tuk nhatətəyen iran tuk kafan nihuvəyen. Mərig tukmə naksəpəh nhatətəyen iran, In tukrərai ta əmiə.

23 Kini tukmə nəmə Isrel kharerig-pə min mishatətə ye Kristo, kini In tukripin-pən min əriə ye nuknei nai, meinai In ravəh nəsaninien tuk norien məknakin.

24 Kini niprai nəgkiarien e ramni mə kimiə nəmə tanə pisin pisin minə naksəmhen kin kwermi nai e olif yame ramhaktə atuk, yame Kughen rimnərai ta mirpin-pən ye nuknei nai ye nəsimien. Norien e kape nivəhyen nai pisin kirik mirpin-pən ye nai pisin kirik, pəh nien mə norien atuaturə kape nai. Mərig kwənərəus minə kape Isrel kisəmhen kin kwermi nai e kape olif apa ye nəsimien. Kini taktakun ai, in rimar əmə tuk Kughen tuk nirpin-pənien əriə ye nukneriə atuaturə.

Kughen rikin rehuə tuk narmamə m-fam

25 Mərig piak minə mine nowinik minə, rahas mə takhavəh-si haktə pik əmiə [mhamə nakhahuvə misapita nəmə Isrel]. Ror pən, yakorkeikei mə takharkun nar məniwən e in e mə Kughen rimnor mə nəmə Isrel tiksın kimisəpəh nərigien kafan nəgkiarien. Mərig norien a raməmır əmə meriaji-pən nəmə tanə pisin pisin minə fam yame Kughen rimirpen əriə tukshatətə iran.

† 11:16: Nam 15:20-21 ramni mə tukaməkeikei kivəhsi-pən nipər bred yame kipəh hanə nənien kimi Kughen, kini bred m-fam ruauə muahuvə tuk nənien. ‡ 11:16: Nuhpikinien e, nipran ramni mə Ebrahim mine mikupni minə kupan iriə narmamə kape Kughen. Kini kwənərəus min kapəriə, iriə min kape Kughen. 11:17: Efes 2:11-19 11:22: Jon 15:2,4

²⁶ Kini ye norien e, Kughen tukrivəh miragh fam nəmə Isrel. Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,
 “Yermamə yame tukrivəh miragh narmamə tukrisi-pən apa Saeon,

In tukrivəh-si ta norien has tuk nəmə Isrel. §

²⁷ Kini in e promes kape nasituyen kafak kimi narmamə mə jakvəh-si ta narpinien kape təvhagə has kapəriə.”
 (Aes 59:20, 21; 27:9; Jer 31:33, 34)

²⁸ Kwənərəus minə kape Isrel kimisəpəh nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo, kini ror məkneikin, iriə kimnhauə tikmir minə kape Kughen. Mərig nar e ramasitu irəmiə nəmə tanə pisin pisin minə, Kughen ravəhsi-pre kafan nihuvəyən kimi əmiə. Mərig Kughen rorkeikei hanə nəmə Isrel meinai In rimirpen əriə, kini iriə nitə kape Ebrahim, Aesak mine Jakob.

²⁹ Ror məkneikin meinai nipiğ Kughen rimirpen ta narmamə kini mor huvə pən kimi əriə, to rirəh nuheikin-minien kafan nəgkiarieren.

³⁰ In apa kupan, kimiə nəmə tanə pisin pisin minə nimisəsik nəkwai Kughen. Mərig taktakun ai, nəmə Isrel kimisəpəh In misəsik nəkwan, Kughen rivəhsi ta nivhuəyən tuk əriə mivəhsi-pre kimi əmiə.

³¹ Ye norien kirikianə əmə min, nəmə Isrel kasəsik nəkwai Kughen ai taktakun mine, ramor swatuk mə riki Kughen tukrehuə min tuk əriə. Ror məknakin meinai taktakun ai iriə kimnasəm mə Kughen rikin rehuə tuk əmiə, kini tukmə ror iriə kisorkeikei mə Kughen rikin tukrehuə min tuk əriə.

³² Narmamə m-fam kasəsik nəkwai Kughen, kini In ramor mə kapəriə norien hah ram-raptərəkin əriə m-fam əgkap, iriə atuk to khapəh nharisinien əriə. In ramor məkneikin mə [In pisin əmə tukrivəh miragh əriə] mamhajoun-pən mə rikin tukrehuə tuk əriə m-fam.

Pol raməni nipei mivəh-si haktə Kughen

³³ !Taksəm-ru! !Nihuvəyən yamə mine Kughen ramor kimi narmamə mine nirkunien kafan, iriə fam kishuə!

Kitawə kiseinein nirkunien norien kape nətərigien kafan, mine kafan swatuk minə.

³⁴ “Meinai yermamə kirik rikək yame rirkun narimnar yame raməmır ye nətərigien kape Kughen Yermaru.

Kini yermamə kirik rikək yame rirkun nivəhsi-pəniən nəgkiarieren kirik tukrasitu ye Kughen.”
 (Aes 40:13)

³⁵ “Yermamə kirik rikək yame rirkun nivəhsi-pən-atuk-ien kafan kirik nar kirik kimi Kughen meinai narimnar fam əgkəp kape Kughen in əmə in əmə.”
 (Job 41:11)

³⁶ Ror məkneikin meinai Kughen rimnor narimnar fam, kini narimnar fam apa ram-swiin meinai nəsaninien kafan ramraptərəkin əriə, kini narimnar fam In rimnor mə kafan.

!Pəh kamhavəh-si haktə In kape rerin! !Amen!

12

Sakrefaes yame nimraghien raməmır iran

¹ Piak minə mine nowinik minə. Meinai Kughen rikin rehuə tuk ətawə, yakamaiyoh skai əmiə mimə takhavəh-si-pən nıpraimiə fam kimi Kughen rəmhen kin sakrefaes kirik yame ramragh, kini misərəhu karin mə kafan, kini rikin ragien tukun. In e swatuk atuatuk yame taksəhuak kimi Kughen iran.

² Takhapəh nhavəhyen norien kape yermamə kape tokrei tanə, mərig seighaan kin Kughen mə tukrukreikin kapəmiə nətərigien ruə miwi mimə norien kapəmiə tukruə mihuvə. Kini ror məkneikin, kimiə takharkun nisəkirien norien minə, mharkun nisorien

§ 11:26: Nəgkiarieren Gris ramni Jakob, nhag pisin kirik e Isrel.

11:36: 1 Kor 8:6; 11:12; Kol 1:16

12:1: Rom

6:11,13; 1 Pita 2:5

norien huvə yamə mine Kughen rorkeikei. In e norien yamə mine khahuvə, mine yamə mine kasor rikin ramagien, mine yamə mine kisatuatuk.

³ Kini ye nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi yo, yakamni-pre tuk əmiə m-fam mə takhapəh nhavəh-si-haktə-atuk-ien əmiə. Mərig ye nətərigien atuatuk, taksəm nəsaninien yamə mine Kughen rimi vəhsi-pre kimi əmiə ye nhatətəyen kapəmiə ye Kristo. Kini nipiğ taksəm nəsaninien minə a, taksəm kapəmiə nimraghien minə, kini misəkir misəm mə ? kapəmiə nimraghien minə khahuvə misəmhen raməri-pən nhatətəyen kapəmiə uə nikam?

*Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin
(1 Kor 12:1-31)*

⁴ Yermamə kirikianə, nıpran kirikianə əmə. Mərig nıpran, nor-norin minə ripsaah. Kini nor-norin minə ye nıpran e, kapəriə wok pisin pisin.

⁵ Kini rəmhen əmə kin narmamə yamə mine kishatətə ye Kristo. Kitawə khapsaah, mərig kamhauə nıpraitawə kirikianə əmə ye Kristo, kini misətigtə atuk irətawə minə.

⁶ Kini Kughen rimi vəhsi-pə nirkunien tuk norien wok pisin pisin minə raməri-pən nihuvəyen kafan yame ramautə-pə kin kimi ətawə. Kughen ravəhsi-pən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nini-əravyen nar kirik kwasig ikin nar ai rıpiuə. Kini pəh yermamə a tukrini-ərhav nəgkiarien kafan raməri-pən nhatətəyen kafan.

⁷ Tukmə yermamə kirik ravəh nirkunien tuk nasituyen, pəh in tukrasitu; tukmə in ravəh nirkunien tuk nhajounien, pəh in tukrhajoun;

⁸ tukmə in ravəh nirkunien tuk nıvəhsi-haktəyen nətərigien kape narmamə, pəh in tukrıvəhsi-haktə; tukmə in ravəh nirkunien tuk nıvəhsi-pənien mane, pəh in tukrıvəhsi-pən rehuə; tukmə in ravəh nirkunien tuk nikirien niməhuak, pəh in ror yerkin m-fam; tukmə in ravəh nirkunien mə rikin tukrehuə tuk narmamə, kini pəh in tukror yerkin agien.

*Swatuk kape norkeikeiyen narmamə
(1 Kor 13:1-13)*

⁹ Norien kapəmiə tuk norkeikeiyen narmamə tukraməkeikei muə norkeikeiyen əfrakis. Taksəmakin norien has minə, kini mharaptərəkın tım tım norien huvə minə.

¹⁰ Sorkeikei əmiə minə rəmhen mımə kimiə piaumiə minə uə nowinmiə minə. Kimiə kirikianə kirikianə takasəkeikei misarkut mə takhasiai əmiə minə.

¹¹ Pəh rikimiə tukragien tuk norien wok kape Kughen Yermaru yerkimia m-fam mamharpın, mhapəh nisəpəuyen.

¹² Taksagien əmə meinai nımisərəhu-pən tım tım kapəmiə nətərigien ye Kughen. Kini nipiğ nəmhəyen tukruə, sor kapəmiə nətərigien rapomh. Kini masəhuak kimi Kughen ye nipiğ m-fam.

¹³ Tukmə narmamə kape Kughen kasəkwakwə kin nar kirik, sautə-pən kimiə əriə. Sor huvə pən kimi yepsipis yamə mine kamhauə iməmiə ikin.

¹⁴ Saiyoh Kughen mımə tukror nihuvəyen kimi narmamə yamə mine kasor nahasien kimi əmiə. Takhapəh nısherpənien nar hah rıvən kimi əriə, mərig saiyoh Kughen mə tukror nihuvəyen kimi əriə.

¹⁵ Sagien kimiə nəmə minə kisagien. Kini sasək kimiə yamə minə kisasək.

¹⁶ Sor kapəmiə nətərigien rəm nəmhen irəmiə minə fam. Rikimiə tukrıpəh nəsikien mə kimiə tiksın yerpirig, mərig rikimiə tukragien əmə mə taksəriwək kirikianə kimiə yavən has minə. Rikimiə tukrıpəh nəsikien mə nakharkun pik nar.

¹⁷ Tukmə yermamə kirik ror ahas-pre tuk əmiə, takhapəh nisarpınien tai norien kafan. Takasəkeikei misarkut mə taksor norien yame narmamə mifam tuksəm mımə ratuutuk.

¹⁸ Sor narimnar fam yame nakharkun norien mimə kimiə naksarə ye nəmərinyen kimiə narmamə mfam.

¹⁹ Piak minə mine nowinik minə. Takhapəh nisarpinien tai təvhagə hah kape narmamə. Apəh pəh Kughen pisin əmə tukripi-əruhu narpinien mine niemhaa kimi əriə, meinai ye Nəkwəkwə kape Kughen Yermaru ramni mimə, “Narpinien tai təvhagə hah, yakamərer tukun.

Kini Yo jakarpin tai norien has kape narmamə.” *(Dut 32:35)*

²⁰ Mərig kimiə taksəri-pən əmə nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə, “Tukmə kafam tikmir rəmkəv, vəhsi-pən nəviginien kimin; tukmə rəkwəkwə, vəhsi-pən nu kimin.

Nipig naksor narimnar minə a in tukrauris pik tukun.”

(Prov 25:21-22)

²¹ Takhapəh niseighanien kin norien has mə tukruə tuk əmiə mivəh-si-əhu əmiə. Mərig sor mə norien huvə minə kapəmiə pəh ravəhsi-əhu norien hah.

13

Pəh khasiai gavman

¹ Pəh kitawə fam kisarə ətgin gavman, meinai nehuəyen tuk narmaruyen m-fam ramsi-pən tuk Kughen, kini gavman m-fam yamə mine kasəkwətə, Kughen pisin əmə rimivəhsi-haktə əriə.

² Tukmə yermamə kirik raməsik nəkwai gavman, kini ror məkneikin mə in ripəh nisaiyen nehuəyen yame Kughen rimivəhsi-haktə mukrai. Kini narmamə yamə mine kasor məknakin kamhavi-pə əmə kapəriə narpinien.

³ Ror məkneikin meinai Kughen rimivəhsi-haktə gavman mukrai mə yamə mine kasor norien has tukhagin, pəh nien mə rimivəhsi-haktə gavman mukrai mə narmamə yamə mine kasor norien huvə minə tukhagin. Kini tukmə nakhapəh nisorkeikeiyen mə takhagin kin nəmasur minə kape gavman, takasəkeikei misor norien huvə minə, kini iriə tukhavəhsi-haktə əmiə tukun.

⁴ Takhapəh nisəru-kinien mimə nəmasur kape gavman iriə yor wok minə kape Kughen yame wok kapəriə mimə iriə tukasor ramhuvə-pre tuk əmiə. Mərig tukmə nakasor ramaha, takasəkeikei mamhagin, meinai Kughen rimipəh nivəhsi-pən-apnapigien əmə nehuəyen kimi əriə, mərig rimivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə mə tukhavəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has.

⁵ Ror məknakin mə kitawə mifam tukasəkeikei misarə ətgin gavman tuk nar kiraru. Kirik e mimə kitawə tukhapəh nhavəhyen narpinien, kini kirik min e in e kitawə tukharkun mə norien kapətawə in ratuatuk.

⁶ Kini nar kirikianə min əmə, sərok-pən takis kimi gavman, meinai nəmasur kape gavman, iriə yorwok minə kape Kughen, kini in e wok kapəriə mə tuksarmaru ye narmamə.

⁷ Tukmə kimə takasəkeikei misərok yermamə kirik, sərok. Tukmə takis pisin pisin minə, takasəkeikei misərok. Tukmə kimə takasəkeikei mhasiai yermamə kirik, hasiai. Tukmə yermamə kirik ravəh narmaruyen, kini takasəkeikei misarə ətgin.

Sorkeikei narmamə meinai Nipig Kwasig ruauə pakə

⁸ Takhapəh nisorien mə tukəm mə nar kirik yame nakhapəh hanə nisarpinien kimi yermamə kirik. Mərig nar kirikianə yame raməmər hanə tuk əmiə mə taksarpin, in ai norkeikeiyen, meinai yermamə yame rorkeikei in kirik in ramor narimnar fam yame loa ramni.

⁹ Loa ramni mīmā, “Takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin,” “Mhapəh nishopniyen yermamə,” “Mhapəh nisəkrəhyen,” “Rikimiə tukripəh nivəniyen tuk narimnar kape yermamə pisin kirik,”* kini loa minə min tiksın aikin. Mərig nəgkiariyen kirikianə əmə in nukneriə fam; in e ramni mīmā, “Orkeikei ik kirik rəmhen əmə kin yame nakorkeikei atuk ik.” (*Lev 19:18*)

¹⁰ Tukmə yermamə kirik rorkeikei in kirik, to ripəh norien nahasien kimin. Kini ror məknakin mə yermamə yame rorkeikei narmamə, in ramor mə nıprai Loa minə fam ruauə minor nəfrakisien kin.

¹¹ Takasəkeikei misor məknakin meinai kimiə nakwənharkun huvə nipig yame kisarə iran ai taktakun minə. Rinor ta nipig yame takasəkeikei misarha mhapəh nisapirien, meinai nipig kitawə kimishatətə pə pə əmə iran, kini nipig yame tukrivəh miragh ətawə iran raməmır pən pən, mərig taktakun ai ruauə pakə.

¹² Pəh nien mə tuk tu, napignapien tukrirkək; kini nikhakien, pəh nien mə tuk tu tukruə. Kini ror məknakin mīmā pəh kisəpəh norien kape nəpignapien, kini mharaptərəkin əmə norien huvə minə kape nikhakien rəmhen kin yame mobael ramraptərəkin huvə kafan kirik nau kape narowagienien.

¹³ Pəh kitawə tuksor norien huvə minə, rəmhen kin yame yermamə raməriwək ye nikakien kini narmamə kasəm. Tukhapəh nisorien lafet has minə, mhapəh nisapisien kin ninimien, mhapəh nhakir-apnapigien əmiə minə, kini mhapəh nisorien norien ətəwao minə, mhapəh nisotgohyen, mhapəh nisorien jalus kimi ətawə minə.

¹⁴ Mərig seighaan kin Yermaru Yesu Kristo mə tukrarmaru ye nimraghien kapəmiə, kini takhapəh nisətərigien mə takshawor pən iran minə misor narimnar yame nıpraimiə əmə rorkeikei.

14

Pəh khasiai nəməhuak yamə minə kasəri-pən Loa kape Moses (1 Kor 8:1-13; 10:14-33)

¹ Nəməhuak minə tiksın, kapəriə nhatətəyen ripəh nəusik-əusikien, meinai narmamə tiksın kamhavəh-si-pən natuakəmien kimi əriə, kini khapəh nharkunien mə Kughen rameighan kin əriə tuk natuakəmien minə a uə nikam. Mərig kimiə rikimiə tukramagien tuk nivəhyen nəməhuak minə a yame kapəriə nhatətəyen ripəh niskaiyen; takhapəh nisotgohyen kimiə əriə.

² Yermamə kirik, ye kafan nhatətəyen, rhuvə əmə mə in tukrən nəviginien m-fam. Mərig yermamə pisin kirik min, kafan nhatətəyen ripəh niskaiyen, kini rikin rəsik mə in rirkun nəniyen nəviginien ye nəsimien əmə, mipəh nəniyen nusai nar.

³ Ripəh nihuvəyen mə yermamə e yame rirkun nəniyen narimnar fam tukrəm-pən nar hah ye yermamə yame ripəh nəniyen nusai nar. Kini ripəh nəmhenien mə yermamə yame ripəh nəniyen nusai nar tukrini-pən tuk yermamə yame ramən fam nəviginien mə in ramor təvhagə has. Pəh tukripəh nəm-əhuyen in meinai Kughen rikin ragien əmə tuk yeməhuak a.

⁴ Ripəh nihuvəyen mə ik nakamni mīmā yorwok kape Yesu Yermaru kirik ramor norien has. Kafan atuk əmə Yesu Yermaru tukrəkir mīmā ramor nar huvə uə nar has. Kini in tukror huvə meinai Yesu Yermaru rirkun nivəhsi-pəniyen nəsaninien kimin tuk norien nar huvə minə.

⁵ Ye norien kirikianə əmə min, yermamə kirik ramni mə nipig kirikianə əmə kape Kughen in ramərhakə rapita nipig minə tiksın; mərig yermamə kirik min ramni mīmā nipig m-fam rəm nəmhen əmə. Mərig pəh narmamə tuksərer skai ye kapəriə nətərigien ye nikarin kape narimnar minə e.

* **13:9:** Loa minə e kasəmır ye Eks. 20:13-15,17; Dut 5:17-19,21. **13:10:** 1 Kor 13:4-7 **13:11:** Efes 5:14; 1 Tes 5:6-7
13:12: 1 Jon 2:8 **13:13:** Luk 21:34; Efes 5:18 **13:14:** Efes 5:11 **14:1:** Rom 15:7 **14:2:** Jen 9:3-4 **14:3:**
Kol 2:16 **14:4:** Mat 7:1; Jem 4:11-12 **14:5:** Gal 4:10-11

⁶ Yermamə yame ramni mə nīpīg kirikianə əmə in kape Kughen, in ramor tuk nīvəhsi-haktəyen Yermaru. Kini yermamə yame ramən nusai nar, ramən tuk nīvəhsi-haktəyen Kughen, meinai in ramni-pən tuk Kughen mə rīkin ramagien tuk nan nəvīgīnien. Kini yermamə yame raməpəh nənien nusai nar, in mīn raməpəh nənien tuk nīvəhsi-haktəyen Yermaru, kini in mīn ramni-pən tuk Kughen mīmə rīkin ragien tuk nan nəvīgīnien.

⁷ Kitawə kirik rīrkək yame nīmraghien kafan, kafan əmə, uə nīmḥəyen kafan, kafan əmə.

⁸ Məriḡ tukmə kitawə kamhamragh, kamhamragh tuk nīvəhsi-haktəyen Yermaru; kini tukmə kamhamhə, kamhamhə tuk nīvəhsi-haktəyen Yermaru. Kini ror məknakin, tukmə kamhamragh uə kimnhamhə, məriḡ kitawə kape Yermaru.

⁹ Kristo rīmamhə marə mamragh mīn, mə In Yermaru kape narmamə yamə mīne kamhamragh mīne yamə mīne kwənhamhə ta.

¹⁰ Kini rīpəh nīhuvəyen mə taksəkīr norien kape piaumiə mīnə mīne nowinmiə yamə mīne iriə yəhuak mīnə. Rīpəh nīhuvəyen mə taksəm-əhu piaumiə mīnə, meinai kitawə m-fam tuksərer əkupan ye jea yame Kughen ramkwətə iran maməkīr narmamə ikīn.

¹¹ Rəmhen kīn nəḡkiarīen yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,

“Kughen Yermaru ramni mīmə, ‘Yakavəh kwəsu ye nīmraghien kafak mīmə narmamə m-fam tuksənīmkur ye nīmrik

mhani-ərhav kīn nheriə mhamə Yo, Yo Kughen.’ ”

(Aes 45:23)

¹² Kini ror məknakin mə kitawə fam kirikianə kirikianə tuksərer ye nīmri Kughen tuk nīni-ərhavyen narīmnar fam yamə mīne kimisor.

¹³ Ror məknakin, pəh kīsəpəh nəkīriēn norien kape narmamə. Məriḡ takhaskai mə takhapəh nīsorien nar kirik yame tukror piaumiə kirik rətəriḡ pik tukun mīmīr ye kafan nhatətəyen.

¹⁴ Yīmauə mor kirikianə kimru Yesu Yermaru, kini tuk nar ai, yo yakīrkun huvə mə nəvīgīnien* kirik rīrkək yame ramor yermamə rəmkimik ye nīmri Kughen. Məriḡ tukmə yermamə kirik rīkin raməsik mīmə nar kirik rəmkimik ye nīmri Kughen, nar ai rəmkimik əfrakis tuk yermamə a.

¹⁵ Tukmə pīam raməm mə nəvīgīnien kirik rəmkimik, kini nakamən ye nīmri, rīkin tukrəpəu. Ramor məknakin mə kafam norien rīpəh nəri-pənien swatuk kape norkeikeiyen. Takhapəh nīsorien mə nar yame nakasən ramoriah piaumiə kirik yame Kristo rīmamhə tukun.

¹⁶⁻¹⁸ Nar apnapiḡ mə kimiə nakamhani mə norien kirik in rhuvə əmə, məriḡ səpəh, tamə piaumiə kirik raməm norien kapəmiə mamni mīmə naksor təvhagə has. Ror pən, taksətapiḡ kīn, meinai yermamə yame ramor nəkwai Kristo ye norien a, in ramor rīki Kughen ramagien. Kini narmamə kasəm in mhamə in yermamə huvə, kini rīkiriə ramagien əmə tukun. Ror məkneikīn meinai Narmaruyen kape Kughen pəh nien mə nar kape nəvīgīnien mīne nīnimien, məriḡ in nar kirik kape natuatukien ye nīmri Kughen, mīne nəmərīnuyen, mīne nagienien ye Nanmīn kafan.

¹⁹ Kini ror məknakin, pəh kitawə tuksarkut pik tuk norien nar yame ramkīr pən narmamə tuk nəmərīnuyen kini mhavəhsi-haktə nətəriḡien kapətawə m-fam.

²⁰ Takhapəh nīsoriahyen wok kape Kughen tuk nənien naha nəvīgīnien yame naksorkeikei. Nəfrakisien mə nəvīgīnien mīnə fam khahuvə mhəpəh nīsəmkəmīkīen ye nīmri Kughen. Məriḡ rahas tukmə nakvəh nəvīgīnien kirik yame pīam ramni mə rəmkimik mən ye nīmri, kini in rətəriḡ pik tukun, mīmīr ye kafan nhatətəyen.

14:8: Gal 2:20 **14:10:** 2 Kor 5:10 * **14:14:** Suatuk pīsin kirik tuk nukreikīnien nəḡkiarīen ye v. 14: Yakīrkun huvə mə nar kirik rīrkək yame ramor yermamə rəmkimik ye nīmri Kughen. **14:14:** Wok 10:15; Taet 1:15 **14:15:** 1 Kor 8:11-13 **14:19:** Rom 12:18; 15:2 **14:20:** 1 Kor 8:13

²¹ Kini ror məknakin rhuvə mə takhapəh nisənien nusai nar, mhapəh nhanimien waen, mhapəh nisorien nar kirik yame tukror piautawə minə kamhamir ye nhatətəyen kapəriə.

²² Kini tukmə kimiə nakhavəh nətərigien kirik ye nikarin kape narimnar minə e, takharaptərəkin məniwən əmə kimiə Kughen. Narmamə kisarə ye nihuvəyen əfrakis nipig kasor əmə narimnar yame kharkun mə in ratuatuk mə tuksor.

²³ Mərig yermamə yame kafan nətərigien ramor kiraru tuk nar yame ramən, meinein mə ratuatuk mə tukrən uə nikam, rhuvə mə tukripəh nənien. Mərig tukmə rən, Kughen tukrini mə rinor təvhagə hah, meinai in ramən, mərig rikin raməsik mə ripəh natuatukien - kafan norien ripəh nərə-r-timtimien ye nhatətəyen. Kini tukmə yermamə kirik ramor nar kirik yame rikin raməsik mə in ripəh natuatukien, in ramor təvhagə hah.

15

Pəh khavəhsi-haktə nətərigien kape yəhuak pisin pisin minə

¹ Kitawə yamə mine khaskai ye nhatətəyen ye Kristo tukasəkeikei misasitu huvə ye yamə mine nhatətəyen kapəriə ripəh nuəyen miskai. Ripəh natuatukien mə tuksəri-pən əmə norien yame kitawə atuk kisorkeikei.

² Kitawə tukasəkeikei masor norien yame tukror riki narmamə pisin kisagien tukun, mīmə tukrasitu irəriə mor nhatətəyen kapəriə ruə miskai.

³ Pəh kisor məknakin meinai Kristo min In rimipəh norien norien kirik yame In atuk rorkeikei, mərig In rimmor narimnar fam əgkap yame Kughen rorkeikei [nar apnapig narmamə kimnhani hah In tukun] rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,

“Nini-hasien yamə mine kamni-pre tuk Ik,
nəgkiarien a ramuə min tuk Yo.”

(Sam 69:9)

⁴ Narimnar e yame kimirai kupan ye Nəkwəkwə kape Kughen, kimirai mə tukrhajoun ətawə, mə tuksərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kughen. Kini kitawə kharkun norien a meinai kasərer tim tim ye nipig əutən minə, kini Nəkwəkwə kape Kughen ravəh-si haktə nətərigien kapətawə.

⁵ Kughen pisin əmə ramasitu irətawə mə tuksərer tim tim ye nipig əutən minə, kini In pisin əmə ravəh-si haktə nətərigien kapətawə. Kini taktakun ai, yakamaiyoh In mīmə tukrasitu irəmiə yamə mine nakhakwasig kin Yesu Kristo mor nətərigien kapəmiə mə tukruə mor kirikianə əmə

⁶ mə takhavəh nətərigien kirikianə əmə, mamhani nəgkiarien kirikianə əmə tuk nəgnəginien Kughen yame In Kughen mine Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

⁷ Havəh əmiə minə yerkin agien, rəmhen kin yame Kristo rimivəh əmiə yerkin agien. Taksor məknakin mə narmamə tukhani vi vi Kughen tukun.

⁸ Takhapəh nisəru-kinien nar e mīmə Kristo rimauə yorwok kape nəmə Isrel* mə tukrhajoun mə Kughen ramor kafan nəgkiarien, nəgkiarien e in e mīmə promes minə kafan yame rimini-pən tuk rip nəmə Isrel kupan, iriə kwənhauə misor nəfrakisien kin

⁹ mə nəmə tanə pisin pisin minə tukhani vi vi Kughen meinai rikin rehuə tuk narmamə, rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,

“Ror məkneikin, yo jakvəh-si haktə nhagim ye kwerkwai nəmə tanə pisin pisin minə,
maməni nipei mamni vi vi nhagim.”

(2 Saml 22:50; Sam 18:49)

¹⁰ Kini nəkwəkwə kape Kughen ramni min mīmə,

“Kimiə nəmə tanə pisin pisin minə mine narmamə kape Kughen minə takhauə kirikianə misagien.”

(Dut 32:43)

¹¹ Kini mamni min mīmə,

15:2: 1 Kor 10:24,33 **15:4:** 2 Tim 3:16 **15:7:** Rom 14:1 * **15:8:** Nəgkiarien Gris ramni mə “narmamə yame kimivəh nao kimi əriə” mərig nipran ramni mə “nəmə Isrel.”

“Kimiə nəmə tanə pisin pisin minə, taksəgnəgin Kughen Yermaru,
kini kimiə kwənərəus minə fam kape tokrei tanə taksokapə misəgnəgin In.” (Sam
117:1)

12 Kini Aesaea ramni min mimə,
“Kwənərəus kape Jese† kupan tukrhaktə min,
kini Kughen tukrivəh-si haktə in mə tukramarmaru ye kwənərəus minə kape
tanimtanə m-fam.
Kini nəmə tanə pisin pisin minə tuksərəhu-pən tim tim nətərigien kapəriə iran.” (Aes
11:10)

13 Kughen rimnasitu irətawə mə tuksərəhu-pən tim tim kapətawə nətərigien iran.
Pəh In tukror mə rikimiə tukrhaktə mukwar kin nagienien mine nəmərinuyen nipig
nhatətətəyen kapəmiə iran tukriskai min meinai Nanmin kape Kughen ravəhsi-pre
nəsaninien kimiə əmiə.

*Pol ramni mə Kughen rimivəh-si haktə in mə tukrivən ye kantri pisin pisin minə mini-
ərhav Nəvsaoyen Huvə*

14 Piak minə mine nowinik minə. Yakirkun huvə mə nimraghien kapəmiə ramhaktə
mukwar kin nihuvəyen, kini nakhavəh nirkunien m-fam, misəmhen tuk nhajounien
əmiə minə.

15 Kini ye nəkwəkwə e kafak, yimipəh nerkwaigien kin nar kirik, mərig yimini-ərhav
yerikik m-fam narimnar minə e tuk əmiə, kini morkeikei mə rikimiə tukraməkeikei
maməsik nəgkiarien minə a. Ratuatuk əmə mə yakəgkiar məknakin, meinai Kughen
ramasitu irak ye kafan əmə nihuvəyen

16 mə yo jakuə yorwok kape Kristo tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kimi nəmə
kantri pisin pisin minə. Yo yakəmhen kin pris kirik yame yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə
kape Kughen mə nəmə ye tanə pisin pisin yamə mine kishatətə ye Kristo tukhauə presen
huvə yamə mine Nanmin kape Kughen ramərəhu karin mə kape Kughen, kini Kughen
rikin ragien əmə tuk nivəhyen.

17 Kini yakavəhsi-haktə Yesu Kristo tuk wok minə fam kape Kughen yame yakamor.

18 Mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien tuk nar pisin kirik, yakaməgkiar ausit əmə tuk
narimnar huvə yamə mine Kristo ramor nipig yimnor kafan wok tuk nivəhyen nəmə
tanə pisin pisin minə khauə misor nəkwai Kughen. Kristo ramor wok ye kafak nəgkiarien
mine ye kafak norien minə,

19 kini mor wok ye nəsaninien kape nimtətien minə mine nar pis pis minə ye nəsaninien
kape Nanmin kape Kughen. Kini ror məkneikin, yakamni-ərhav fam nəvsaoyen huvə
kape Kristo, rimirikakun Jerusalem mivən meriaji-pən kantri e Ilirikam.

20 Nipig m-fam ye nirikakunien kape kafak wok muə meriaji-pə e taktakun,
yimnorkeikei mə jakvən mini-ərhav nəvsaoyen huvə ikin minə tiksın yamə mine kipəh
nərig-hanə-yen nhag Yesu Kristo ikin. Yakpəh norkeikeiyen mə jakor wok aikin kirik
yame yermamə kirik ruavən ta ikin mamni-ərhav nəvsaoyen huvə.

21 Mərig raməri-pən nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen [yame raməgkiar ye
Kristo] mimə,

“Narmamə yamə mine kipəh nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kimi əriə, iriə tuksəm In,
kini narmamə yamə mine khapəh nisərig-hanəyen nəvsaoyen huvə, iriə tukharkun.”
(Aes 52:15)

Pol rorkeikei mə tukrivən mivaag-pən kin nəməhuak minə Rom

22 Kini nipig ripsaah, wok e kafak tuk nivənyen aikin pisin pisin minə ramətapig kin yo
tuk nurəyen məm əmiə.

23 Mərig taktakun ai, yimnor infamien ye kafak wok ye provins minə e. Newk minə
tiksin ruauə muavən ta, yimnorkeikei pik mə jakurə məm əmiə.

† 15:12: Jese in rim King Deved. 15:16: Rom 1:5; 11:13 15:20: 2 Kor 10:15-16 15:22: Rom 1:13

²⁴ Kini ror məknakin, rikik raməsik mımə nıpig jakamvən Spen jakukurao-pre məm əmiə. Kini nıpig jakurə kisarə kape nıpig kwakwə əmə, kini yakorkeikei mə taksasitu irak tuk kafak nəriwəkien.

²⁵ Mərig taktakun, yakamvən Jerusalem tuk nasituyen ye nəməhuak mınə aikin,

²⁶ meinai nəməhuak mınə apa kantri mir e Masedonia mine Gris, rikiriə rimnagien tuk nıvəhsi-pənien kapəriə mane kimi yavən has mınə ye nıməhuak apa Jerusalem.

²⁷ Rikiriə ramagien əmə tuk nasituyen irəriə məkneikin, mərig rəmhen kin yame kasarpın tai nasituyen yame kwənərəus kape Isrel kımnhavəhsi-pən ta kimi əriə, in e mə nəmə tanə pısın pısın mınə kamhavəh nihuvəyen yame Kughen rımırpen mə kape nəmə Isrel, kini mısarpın tai nihuvəyen a kin nasituyen kin mane.

²⁸ Jakvəh mane yame iriə kımısəwhai kəji, mivən mivəh-si-pən kimi nəhuak mınə apa Jerusalem. Kini nıpig jakor infamien ye kafak wok apaikin, kini mıtərhav Jerusalem mivən apa Spen, mərig nıpig jakamvən Spen, jakukurao-pre məm əmiə.

²⁹ Nıpig yakaurə mamarə iməmiə ikın, yakırkun mə jakvəh narımınar huvə rıpsaah ye Kristo mə jakvəhsi-pre kimi əmiə, kini kimiə taksərig rhuvə kin.

³⁰ Piak mınə mine nowinik mınə, meinai kitawə kishatətə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə, kini Nanmın kape Kughen ramor mə kitawə tuksorkeikei ətawə mınə, yaka-maiyoh skai əmiə mə taksəhuak tuk yo mısasitu irak ye narowaginien kafak.

³¹ Səhuak mə Kughen tukrasitu irak mətapig kin nəmə Judia yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəvsaoyen huvə mə tukhapəh nisoriahyen yo. Kini səhuak mın mə nıpig jakvən Jerusalem mıtərhav mın, mə narmamə yamə mine kishatətə ye Kristo, rikiriə tukragien tuk wok kafak.

³² Kini ye norien a, tukmə Kughen rorkeikei, jakurə məm əmiə ye nagienien, kini kitawə mfam rikitawə tukragien.

³³ Pəh Kughen yame In nuknei nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə m-fam. Amen.

16

Pol ramaowiə kin in mınə tiksın

¹ Yo yakamni-pre tuk əmiə mımə nowintawə e Fibi yame ravəh wok kape dikon ye nıməhuak apa Kengkria, in piraovın huvə kirik.

² Yakamaiyoh əmiə mə nıpig in tukrurə, taksagien əmə tukun ye nhag Yesu Yermaru kapətawə, ye norien yame in ratuatuk mə narmamə kape Kughen tuksor. Tukmə kafan kirik nar kirik rikək, rhuvə mə taksasitu iran, meinai in rımnasitu irak mine narmamə khapsaah.

³ Saowiə kin Prisila mine Akwila, yame kimasır yımırhor wok kirikianə kape Yesu Kristo.

⁴ İpakə əmə kırhamhə tuk nasituyen irak. Pəh nien mə yo pısın əmə, mərig kimawə nəmə tanə pısın pısın yamə mine kasəhuak, yakamhani vi vi Kughen tuk əriu.

⁵ Kini saowiə kin nəməhuak yamə mine kasofugin ye kapəriu nimə.

Saowiə kin yo kirik e Epaenetas e yame rıməkupan mhatətə ye Kristo ye tanə a Tarki.

⁶ Saowiə kin Meri yame ramor pik wok irəmiə.

⁷ Saowiə kin Andronikas mine Junias, yemə imak mir yame kivəhsi-pən əmasır ye kalabus. Aposol mınə kamhasiai pik əriu, kini iriu kımwəkupən irak mwhatətə ye Kristo.

⁸ Saowiə kin Ampliatas yame yakorkeikei ye norkeikeiyen kape Yermaru.

⁹ Saowiə kin Obanas, yame kimawə min yakasor wok kirikianə ye Kristo, kini saowiə kin Stakis keikei.

¹⁰ Saowiə kin Apeles, yame ramərer tım tım ye Kristo ye nıpig əutən mınə. Saowiə kin narmamə ye nimə kape Aristobolas.

11 Saowia kin Herodion, kwənərəus atuatur kafak.

Saowia kin narmamə yamə mine kisofugin-pən ye Yesu Yermaru ye nimə kape Nasisas.

12 Saowia kin Trifaena mine Trifosa, piraovin mir yamə mir kawor pik wok kape Yermaru.

Saowia kin Persis keikei, piraovin min kirik yame ramənhawk tuk norien wok kape Yermaru.

13 Saowia kin Rufas, yeməhuak kirik kape Yermaru mine nisini yame rimnor huvə-pə kimi yo rəmhen kin nisnik atuatur.

14 Saowia kin Asingkritas mine Flegon mine Heremes, mine Patrobas mine Heremas, mine piaturawə yamə mine kisarə iriə miriə.

15 Saowia kin Filologas mine Julia mine Nereas mine nowini mine Olimpas mine nəməhuak minə fam yamə mine kisarə iriə miriə.

16 Saowia kin əmiə minə rəmhen kin yame kimiə kirikianə ye Kristo. Niməhuak minə fam kape Kristo kisaowia kin əmiə.

17 Piak minə mine nowinik minə. Yakamaiyoh skai əmiə mə taksərig əmiə tuk narmamə yamə mine kasor mimə takseikus kwhen kapəmiə, kini mishajoun narimnar yame kasor narmamə kasəviəkiə ye nhatəyən kapəriə, kini nhajounien a ror pisin əgkəp ye nhajounien yame nimnhavəh ta. Sərer isok tuk əriə

18 meinai narmamə kashajoun nəgkiarien eikuə khapəh nisorien wok kape Yesu Kristo Yermaru kapəturawə, mərig kasor wok əmə tuk nar yame niprairiə rorkeikei. Iriə kamhani huvə nəgkiarien, kini nəgkiarien kapəriə rheikən, mərig kaseikuə, masoriah nətərigien kape narmamə khapsaah yame nirkunien kapəriə ripəh nərip-timtimien.

19 Narmamə kwəsərig ta nəvsaoyen mimə kimiə naksor nəkwai Kughen. Ror məknakin rikik ragien pik tuk əmiə. Mərig yakorkeikei pik mimə takharkun naha nhagin yame ratuatur, kini mhapəh nhavənen tuk norien has minə.

20 Kughen yame In nuknei nəmərinyen, pəh nien mə tuk tu In tukrəvi-ətərekin Setan, kini in ramarə əmə ye təpaage nihumiə. Pəh nihuvəyən kape Yesu Yermaru kapəturawə tukraməmir irəmiə minə.

21 Timoti e yame kimru min yakawor wok kirikianə ramaowia kin əmiə. Kini Lusias mine Jeson mine Sosipata e kwənərəus kafak minə karhaowia min kin əmiə.

22 Yo Tosias, yame yakamrai nəgkiarien kape Pol ye nəkwəkwə e, yo yakamaowia kin əmiə, kitawə kirikianə ye Yesu Yermaru.

23 Gaeas ramaowia kin əmiə. Yo Pol, yakamarə ye nimə kafan, kini narmamə kape niməhuak kasofugin iman ikin.

Erastas e yame ramərer tuk mane kape taon e, mine piaturawə Kwotas, iriu min kwaowia kin əmiə.

24 Pəh Yesu Kristo Yermaru kapəturawə tukrautə-pre kin kafan nihuvəyən kimi əmiə mfam. Amen.*

25 Pəh khani vi vi Kughen. In rirkun norien mimə kimiə naksərer tim tim ye nhatəyən kapəmiə meinai yimini-ərhav-pre nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo tuk əmiə. Nəgkiarien e rimnerkwaig əmə apa kupan muə meriaji-pə,

26 mərig taktakun ai, ruətərhav-pə. Kini Kughen e yame ramragh rerin, In e rimini mə jakni-ərhav nəvsaoyen kape Kristo yame profet minə kupan kimnharai ye nəkwəkwə minə kapəriə, mə narmamə tukharkun. Yakamni-ərhav mimə kwənərəus minə fam ye tokrei tanə pəh tukshatətə əmə ye Kughen, misor nəkwən.

27 Kughen pisin əmə In Kughen, kini In pisin əmə rirkun nar. !Pəh kisəgnəgin Kughen nipig m-fam, infamien rirkək, tuk nar yame Yesu Kristo rimnor! Amen.

16:13: Mak 15:21 16:16: 1 Kor 16:20; 1 Pita 5:14 16:17: Mat 7:15; Taet 3:10 16:18: Fil 3:19; 2 Pita 2:3

16:19: Rom 1:8; 1 Kor 14:20 16:20: Jen 3:15 16:21: Wok 16:1-2; 19:22; 20:4 16:23: Wok 19:22; 1 Kor 1:14

* 16:24: Keinein mə Pol rimirai əfrakis nəgkiarien ye v. 24 meinai rikək ye kopi akwas tiksın kape Niu Testamen.

16:25: Rom 1:5; Efes 1:9; 3:5,9; Kol 1:26

1 Korin

Nəkwəkwə yame Pol rimməkupan mirai ramvən kimi yəhuak minə apa Korin

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 1 Korin

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol iriu kwən kirik Sostenes kimirirai nəkwəkwə e.

?Kimirirai ramvən kimi pa? Kimirirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Korin.

?Nimraghien rimmhawor pən iran mine ye nipig kimirirai? Korin in taon ehua kirik. Ikin aikin a, narmamə khapsaah khavəh kapəriə nautə mhauə mə narmamə tukhavəh nimmrin. Korin in taon kirik yame in rhuvə pik ye provins a Akaea, yame raməmır ye kantri a Gris. Mərig ye taon a, narmamə khapsaah kasəhuak kimi kughen eikuə minə; kini norien has minə kapəriə rehuə min ye taon a. Niməhuak a Korin, narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel khapsaah ikin. Pol rimavən ikin minə m-kisisər mirikakun niməhuak minə, kini mamrikakun niməhuak apa Korin ye nəriwəkien kafan yame ror kiraru kin, kimisəhuak pə pə əmə, kini taktakun ai norien has minə rimmamswin fam ye niməhuak. Narmamə tiksın kasor norien has minə; kini tiksın kamhavəh nətərigien yamə mine khapəh nisatuatukien. Kimisaiyoh Pol kin narimnar yamə mine iriə khapəh nharkun-huvəyen. Kini in rimirai nəkwəkwə e mhorpın naiyohyen kin kapəriə. Kini rimirai nəkwəkwə e mə tukrhajoun atuatur norien has yamə mine iriə tiksın kimnasor.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Niməhuak apa Korin in raməmır ye taon kirik yame norien has minə fam rimikuar aikin. Norien has minə a ramvən əmə ye niməhuak. Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrini-ərhav norien has yame niməhuak ramrəh-pikin, mine norien has pisin pisin. In rimini-pən tuk əriə mə tukshawor pən iran mine misəkeikei mharerig-pə tuk Kughen. Kini mhajoun əriə kin norien yame ratuatur mə narmamə tuksor mə iriə tukhauə narmamə kape Kughen minə.

Pol rimmokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yame Kughen rimmokrən kin yo mirpen yo ye nərigien kafan mimə yo aposol kirik kape Yesu Kristo, yakamrai nəkwəkwə e kimru piautawə Sostenes.

² Nəkwəkwə e ramvən kimi nəməhuak minə kape Kughen apa Korin, kimiə narmamə yame Kughen rimmətu karin əmiə mə kafan minə mə taksofugin-pən ye Yesu Kristo. Kini mokrən kin əmiə mə kafan minə, kimiə mine nəməhuak yamə mine kisərə ikin pisin pisin minə naksəhuak kimi Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yame in Yermaru kapətawə fam.

³ Pəh Rimtawə Kughen mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, tukwautə-pre kin nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

Pol rimini vi vi Kughen ye nəhuakien

⁴ Nipig minə fam yakamni-pən tuk Kughen mə rikik ramagien tuk əmiə meinai naksofugin-pən tuk Yesu Kristo, ror pən rautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə.

⁵ Rimməutə-pre kin kafan nihuvəyen mə tukrehuə tuk əmiə ye norien minə fam, mor əmiə mə takharkun huvə nar kini mhani-ərhav nəgkiarien kafan.

⁶ Rimmor məkneikin meinai nimisəm mə nəvsaoyen kin Kristo yame yimnhani-ərhav-pre tuk əmiə in nəfrakisien.

⁷ Ror məkneikin mə nipig nakasərer mamhawhin nuəyen kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə, nakhapəh nisəkwəkwəyen kin nəsaninien kirik kape Nanmin Kafan tuk norien wok kafan.

⁸ Kini In tukror əmiə naksərer tım tım misəriaji-pən nıpiğ yame tukror infamien, mə tukpəh nəm-pənien nar has kirik irəmiə ye nıpiğ yame Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrırerig-pə mın iran.

⁹ Kini Kughen tukror nar e kimi əmiə meinai nıpiğ m-fam In ramor kafan nəgkiarien. In Kughen yame rımnokrən kın əmiə nakhauə kirikianə kimiə Tini Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

Nəmahuak mınə kımısəwhai əriə mınə

¹⁰ Piak mınə mine nowinik mınə, yakamaiyoh skai əmiə ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə mə kimiə m-fam takasərig əmiə, mhapəh nisorien mə nətərigien kirik tukruə meikus kwəhən kapəmiə; kini mərig takhauə əfrakis misor kirikianə ye nərigien mine ye rikin kirikianə.

¹¹ Piak mınə mine nowinik mınə, yakamni-pre məkneikin meinai yorwok tiksın kape pian e Kloe kwənhani-əsah-pə ta iran mə kimiə nakasotgoh pik.

¹² Nıprai nəgkiarien yame yakamni ror məkneikin: Kimiə tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın Pol,” mərig tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın kwəhən a Apolos,” kini tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın Pita,” kini tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig əmə kın Kristo.”*

¹³ ?Rikimiə raməsik mə ta mə nakharkun niseikus-eikusien məkneikin kuwəhən kape Kristo, uə? ?Nakha mə ta mə yo e Pol yımınaker ye nai kamarkwao kın tuk əmiə uə? Nıkam, pa rımə kımınor baptaes irəmiə ye nhagik.

¹⁴ Yo yakamni vi vi Kughen meinai yımipəh norien baptaes irəmiə kirik; mərig yımınor baptaes əmə ye kwərə mir a Krispas mine Gaeas.

¹⁵ Rikik ragien məknakin meinai yermamə kirik to rıpəh niniyen mə kımınor baptaes iran ye nhagik.

¹⁶ ! Ah! Yımınəru-kın, yımınor baptaes mın ye Stefanas mine kafan mınə. Mərig yaknəru-kın ta mə yımınor baptaes ye kimiə kirik mın uə nıkam.

¹⁷ Nıprai nəgkiarien mınə e ramni mımə Kristo rımipəh nher-pəyen kın yo mə jakor əmə baptaes ye narmamə, mərig rımınher-pə kın yo mə jakni-ərhav nəvsaoyen huvə. Kini jakpəh nini-ərhav-əmə-yen nirkunien kape yermamə meinai yakpəh norkeikeiyen mə tukor əruvəruvə nəvsaoyen kın nımhəyen kape Yesu Kristo ye nai kamarkwao kın.

Kristo rımınor əpu nirkunien mine nəsaninien kape Kughen

¹⁸ Ror məkneikin meinai narmamə yamə mine kasəri-pən swatuk yame ramvən ye nap ehuə, rikiriə raməsik mə nəvsaoyen kın nımhəyen kape Yesu Kristo in nəgkiarien ətəwao. Mərig kitawə e yame Kughen rımivəh mıragh ətawə, rikitawə raməsik mə nəvsaoyen e ramhajoun-pən nəsaninien kape Kughen

¹⁹ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Yo jakoriah əgkap nirkunien kape narmamə yamə mine kharkun pik nar;

kini mətapig kın nirkunien kape narmamə yame nirkunien kapəriə rehuə.” (Aes

29:14)

²⁰ ?Narmamə yamə mine kharkun nar iriə hiə? ?Nəmhajoun kape loa iriə hiə? ?Narmamə yame kharkun huvə swatuk kape nəgkiarien iriə hiə? Kharkək, meinai Kughen rımınor nirkunien kape tokrei tanə rımauə ye nətəwaoyen.

²¹ Ror məkneikin meinai ye nirkunien kape Kughen, rımınor mə narmamə kape tokrei tanə e tukhapəh nharkunien In ye nərigien kapəriə. Mərig Kughen rımınor mə nəgkiarien

1:8: 1 Tes 3:13; 5:23 **1:9:** 1 Tes 5:24; 1 Jon 1:3 **1:10:** Fil 2:2 * **1:12:** Swatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarien ye v. 12 in e: Kimiə tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın Pol,” mərig tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın kwəhən a Apolos,” kini tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın Pita,”. Mərig səm-ru, yo, yakamkwasig əmə kın Kristo. **1:12:** Wok 18:24-28; 1 Kor 3:4 **1:14:** Wok 18:8; Rom 16:23
1:16: 1 Kor 16:15 **1:18:** Rom 1:16 **1:20:** Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25

kapətawə yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mhamə in nəgkiarien ətəwao, tukrivəh miragh narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iran.

²² Nəmə Isrel kamhani əmə nəfakisien tukmə kisəm nımtətien kirik kape Kughen; kini narmınə Gris kamhani əmə nəfrakisien ye nəgkiarien yame in raməri-pən kapəriə nirkunien.

²³ Kini nıpig kitawə kamhani-ərhav nımhəyen kape Yesu Kristo ye nai kamarkwao kin, nəgkiarien kapətawə in rəmhen kin kapier ye swatuk yame ramor nəmə Isrel kisapitətər iran, kini nəmə Gris khamə in nəgkiarien ətəwao.

²⁴ Mərig narmamə yame Kughen rımnokrən kin əriə, nar apnapig mə iriə nəmə Isrel uə nəmə Gris, kamhani mhamə Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo ramhajoun mə nirkunien mine nəsaninien kape Kughen rehuə, meinai In rımnher-pə kin Kristo.

²⁵ Ror məkneikin meinai norien kape Kughen yame narmamə kape tokrei tanə kisəm-pən mə in norien ətəwao əmə, nirkunien rarə iran rapita nirkunien kape narmamə. Mine norien kape Kughen yame narmamə kape tokrei tanə kisəm-pən mə nəsaninien kafan rikək, kafan nəsaninien rehuə pik rapita nəsaninien kape narmamə.

²⁶ Piak minə mine nowinik minə, rikimiə tukraməkeikei maməsik mə kimiə narmamə hawor minə nıpig Kughen rımnokrən kin əmiə. Kimiə khapsaah, narmamə kape tokrei tanə kimisəm əmiə khamə nakhapəh nharkun-huvəyen nar kirik; kini mhapəh nhavəhyen nəsaninien; kini pəh nien mə kimiə nıpnəti nəmasur minə tıksin.

²⁷ Mərig Kughen rımirpen narmamə yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mhamə kaseno-eno mə tukror auris əriə yamə mine khamə ta mə kharkun nar; kini mirpen narmamə yame kapəriə nəsaninien rikək ye tokrei tanə e mə tukror auris narmamə yamə mine kapəriə nəsaninien rehuə ye tokrei tanə.

²⁸ In rımirpen narmamə tıksin yame narmamə kape tokrei tanə kasəm-pən əriə mə iriə narmamə apnapig əmə, mirpen narmamə yamə mine narmamə kape tokrei tanə khapəh nisorkeikei-pikien əriə. Rımirpen narmamə tıksin yame narmamə kasəm-pən əriə mə iriə narmamə apnapig əmə tıksin, mə tukror narımnar tıksin yame narmamə kape tokrei tanə kasəm mə iriə nar huvə tıksin, tukhauə misor nar apnapig kin.

²⁹ Rımnor məknakin mə narmamə to khapəh nisəgkiar-ausitien ye nımrı Kughen.

³⁰ Kimiə nımnhauə kirikianə kimiə Yesu Kristo rəri-pən nərigien kape Kughen. Kini Kristo rımauə rəmhen kin nuknei nirkunien kapətawə. Ye norien yame Kristo rımnor, Kughen rımnor ətawə kisatuatuk ye nımrin, kini mətu karin ətawə mə kafan minə, kini mivəh miragh ətawə.

³¹ Ror məkneikin, tukrəmhen əmə kin nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen rımini mımə,

“Yermamə yame raməgkiar ausit, pəh tukrəgkiar ausit əmə tuk nar yame Kughen
Yermaru rımnor kimin.” *(Jer 9:24)*

2

¹ Piak minə mine nowinik minə. Nıpig yımauə tuk əmiə, yımini-ərhav nəgkiarien kape Kughen. * Mərig yımipəh nini-ərhavyen ye nəgkiarien ausit, uə ye norien yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mhamə ramor əpu nirkunien kape yermamə.

² Nıpig yımnamarə kitawə-m kimiə, rikik rımnəsik mımə jakpəh niniərhav-pre-yen nar kirik, mərig yımini-ərhav-pre əmə Yesu Kristo tuk əmiə, mine kafan nımhəyen ye nai kamarkwao kin.

³ Nıpig yımauə tuk əmiə, kafak nəsaninien rikək, kini yımigin, mamətəmnimin.

⁴ Kini nıpig yımini-ərhav kafak nəgkiarien ye nəvsaoyen huvə, yımipəh niniyen ye nirkunien kape yermamə, mine ye nivəhsi-pən-vəhsi-pənien kimi əmiə tuk nıvıyen

1:21: Mat 11:25 **1:23:** Rom 9:32; 1 Kor 2:14 **1:24:** Kol 2:3 **1:25:** 2 Kor 13:4 **1:26:** Mat 11:25; Jem 2:5
1:29: Efes 2:9 **1:30:** Jer 23:5-6 * **2:1:** Kopi akwas tıksin kape Niutestamen khamə, “Yımini-ərhav nəgkiarien kape Kughen yame in apa kupan rımnerkwaig.” **2:3:** Wok 18:9; 2 Kor 10:1

nərigien kapəmiə. Mərig nipiḡ yimnəḡkiar nimisəm nəsaninien kape Nanmīn kape Kughen.

⁵ Yimnor məknakin mə nhatətəyən kapəmiə tukripəh nərər-əməyən ye nirkunien kape narmamə, mərig tukrərer ye nəsaninien kape Kughen.

Nanmīn kape Kughen ramor əpu Nəvsəoyen Huvə kape Yesu Kristo kimi ətawə

⁶ Mərig in nəfrakisien mə kimawə yakamhani-ərhav nəḡkiarien kape nirkunien kimi narmamə yamə mine rikiriə ruəmruə, mərig pəh nien mə nirkunien kape narmamə taktakun mine, uə kape narmamə yamə mine kasarmaru irətawə e towei mine, yame tuk nipiḡ kirik, iriə tukhauə narmamə apnapig əmə.

⁷ Nīkam. Kimawə yaksəḡkiar ye nirkunien kape Kughen yame in apa kupan rīmnaməmīr məniwən, meinai narmamə kimnhapəh nharkunien; kini Kughen rīmīni apa kupan kupan əḡkəp mə nirkunien e In tukruə mivəhsi-pə nihuvəyən kimi ətawə.

⁸ Narmamə yamə mine kasarmaru ye tokrei tanə e taktakun mine kwəseinein nərigien e kape Kughen, mərig to iriə kīpiharkun, to kīpihapəh nisəsik-pəniən Yermaru kapətawə ye nai kamarkwao kīn, yame In nuknei nihuvəyən mīnə fam.

⁹ Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Narmamə khapəh hanə nisəmien,

kini mhapəh hanə nisərigien,

Kini mhapəh hanə nharkunien

naha nhagin yame Kughen rīmnor apnəpeinə iran kape narmamə yamə mine kasorkeikei In.”

(Aes 64:4)

¹⁰ Mərig Kughen rīmnor əpu nərigien a kafan kimi ətawə ye Nanmīn Kafan. Kini Nanmīn Kafan rīrkun narīmnar m-fam, kini mīrkun mīn narīmnar kape Kughen yame narmamə khapəh nharkunien.

¹¹ Ror məknakin meinai narīmnar yame yermamə ramətərig kīn, in əmə in rīrkun; yermamə kirik rīpəh mīn nirkunien. Kini ye norien kirikianə əmə mīn, narīmnar yame Kughen ramərig, Nanmīn Kafan pīsīn əmə In rīrkun.

¹² Pəh nien mə Kughen rīmivəhsi-pə nətərigien kape narmamə kape tokrei tanə kimi ətawə, mərig rīmivəh-si-pə Nanmīn yame ramsi-pən tukun, mə kitawə tukharkun naha nhagin yame Kughen rīmivəhsi-pə apnapig əmə kimi ətawə.

¹³ In e nəvsəoyen huvə yame kimawə yakamhani, kini nirkunien kape narmamə rīpəh nhajounien əmawə kīn nəḡkiarien e; mərig Nanmīn kape Kughen ramhajoun əmawə. Kini yakamhani-ərhav nəḡkiarien əfrakis kape Nanmīn kape Kughen ye nəḡkiarien yamə mine kamhasi-pən tukun.

¹⁴ Yermamə yame Nanmīn kape Kughen rikək iran, to rīpəh nivəhyen narīmnar yame Nanmīn kape Kughen ramhajoun ətawə kīn, meinai raməm məknakin mə narīmnar a nirkunien rikək tuk əriə. Kini to rīpəh nirkunien narīmnar yame Kughen ramhajoun ətawə kīn meinai Nanmīn kape Kughen əmə rīrkun nasituyen ye narmamə tuk nirkunien narīmnar kape Kughen.

¹⁵ Kitawə yamə mine kamhavəh Nanmīn kape Kughen kharkun nisəkirien norien mīnə; mərig narmamə apnapig mīnə kiseinein nəkir-əmhenien norien kapətawə

¹⁶ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Yermamə rikək yame ruirkun ta nətərigien kape Kughen Yermaru mīrkun nhajounien In kīn nar kirik.”

(Aes 40:13)

Mərig kitawə kwənhavəh ta nirkunien kape Yesu Kristo.

3

Pol rīmə tukhapəh niseikusien kuwhen kape niməhuak

¹ Piak minə mine nowinik minə. Nipig yimnamarə kitawə-m kimiə, yimipəh nəgkiarlen kimi əmiə rəmhen kin yame yakaməgkiar kimi narmamə yamə mine kharkun narimnar kape Kughen. Mərig yimnəgkiar kimi əmiə rəmhen kin yame yakaməgkiar kimi narmamə kape tokrei tanə, meinai kimiə nimnhavəh pə pə əmə Yesu Kristo ye nimraghien kapəmiə.

² Nipig yimnhajoun əmiə, rəmhen əmə mə yakhavəhsi-pre nah kimi əmiə, mipəh nivəhsi-preyen nəviginien skai kimi əmiə. Meinai kimiə nimnhapəh nisəmhenien tuk nənien nəviginien skai. Kini taktakun ai, nakhapəh hanə nisəmhenien tuk nənien,

³ meinai norien kapəmiə rəmhen əmə kin norien kape narmamə kape tokrei tanə. Meinai kimiə nakasor jalus, masotgoh kimi əmiə minə ramhajoun-pən mə norien kapəmiə rəmhen kin norien kape narmamə kape tokrei tanə. Naksəmhen kin narmamə apnapig əmə.

⁴ Kimiə kirik ramni mə, “Yo yermamə kape Pol,” kini kirik ramni mə, “Yo yermamə kape kwən a Apolos,” ramhajoun-pən mə norien kapəmiə in rəmhen əmə kin narmamə kape tokrei tanə.

⁵ Taksəm-ru. ?Apolos in pa? ?Kini yo pa? Kimru yakwəmhen əmə kin yorwok mir kape Kughen, yimiwasiu irəmiə tuk nhatətəyen ye Yesu Kristo. Kimru yimiwor əmə wok yame Yermaru kapətawə rimivəhsi-pə pisin pisin kimi əmru mə jakwor.

⁶ Rəmhen kin yame yo yimisuv kweru nai, kini Apolos in raməkwi-əkwi kin nu, mərig Kughen In ramor ramhaktə.

⁷ Ror məkneikin mə yermamə yame ramsuv kweru nai, uə yermamə yame raməkwi-əkwi, in nar apnapig əmə; mərig Kughen pisin əmə ramor narimnar kamhamragh mamhakuə.

⁸ Yermamə yame ramsuv, mine yame raməkwi, kiravən əmə tuk nar kirikianə əmə. Kini Kughen tukraməkeikei mərok əriu ye wok pisin pisin kapəriu.

⁹ Kimru yorwok mir kape Kughen. Kini kimiə naksəmhen əmə kin nəsimien kape Kughen, uə nimə kape Kughen.

¹⁰ Ye nihuvəyen yame Kughen rimnautə-pə kin kimi yo, yimivhirəkin huvə nihu nimə rəmhen kin yermamə yame rirkun huvə nivhirəkinien nimə. Kini narmamə tiksın khauə mharpin min nimə rhaktə. Mərig iriə m-fam tukasəkeikei misəm huvə wok kapəriə kape nivhirəkinien nimə,

¹¹ meinai to yermamə kirik ripəh nivhirəkinien nihu nimə kirik min yame ror pisin ye nihu nimə yame kwəvhirəkin ta, yame in e Yesu Kristo.

¹² Narmamə tiksın kamhahirəkin nimə mharpin-pən yame kwəvhirəkin ta, mhahirəkin kin narimnar yame tukraməmır rerin, rəmhen kin gol mine silva mine kapiar yame nimir rhaktə. Kini narmamə tiksın kamhahirəkin əmə narimnar yame raməmır kape nipig kwakwə əmə rəmhen kin nai mine nuwig mine nimar nikien.

¹³ Kini tuk nipig kirik narmamə tukpisəm wok kapəriə mipiharkun, meinai nipig Yesu tukripirerig-pə min iran, kapəriə wok tukhauə ye nikhakien. Kughen tukripiəkir əmhen wok minə kapəriə rəmhen kin yame kivəhsi-pən gol ye nap mə tukrhajoun mə rhuvə uə raha.

¹⁴ Narmamə yamə mine Kughen raməm mə wok kapəriə rhuvə, rəmhen kin yame nap ripəh nəsien nimə kapəriə, tukhavəh kapəriə nərok.

¹⁵ Mərig narmamə yamə mine Kughen raməm mə wok kapəriə rahas, rəmhen kin yame nap rimnəs kapəriə nimə, narimnar fam rimirkək. Kughen tukrivəh miragh əriə, mərig tuksəmhen əmə kin yermamə yame rəmap ta kin nimə yame nap raməs.

¹⁶ ?Nakharkun uə nikam, mə kimiə nimə kape Kughen, kini Nanmin kape Kughen ramarə irəmiə?

¹⁷ Tukmæ yermamæ kirik ramoriah nimæ kape Kughen, kini Kughen tukroriah min in, meinai nimæ kape Kughen, in ramærhakæ. Kini kimiæ nimæ e kape Kughen.

¹⁸ Yermamæ yame rikin ramæsik mæ in rirkun pik nar, tukramærig huvæ in tamæ reikuæ atuk iran. Tukmæ rimæ tukrirkun nar æfrakis, tukramækeikei mivæh nirkunien e yame narmamæ kape tokrei tanæ kamhani mæ nirkunien rikæk iran.

¹⁹ Ror mækneikin meinai nirkunien kape narmamæ kape tokrei tanæ, Kughen ramæmpæn mæ in nætawooyen æmæ. Ræmhen kin yame Nækwækwæ kape Kughen ramni mimæ, “Narmamæ yamæ mine kharkun pik nar, kasor norien yame riko iko, mærig Kughen tukrivæhsi-pæn narpinien kimi æriæ.” *(Job 5:13)*

²⁰ Kini mamni min mimæ, “Kughen Yermaru rirkun mæ næterigien kape narmamæ yamæ mine kharkun nar, in nar apnapig æmæ.” *(Sam 94:11)*

²¹ ! Kini takhapæh nhavæhsi-haktæ-min-ien næmehuæ minæ kape nimæhuak! Meinai Kughen rimivæhsi-pre narimnar fam kimi æmiæ mæ tukrasitu iræmiæ.

²² In rimivæhsi-pre næmehuæ minæ kapæmiæ ræmhen kin yo, Pol, mine Apolos, mine Pita, mæ jaksasitu iræmiæ. Mivæhsi-pre fam narimnar ye tokrei tanæ mæ tukrasitu iræmiæ. Nar apnapig mæ nakwænhamragh uæ nakwænhamhæ, uæ nar yame ruatærhav ai taktakun uæ yame tukripitærhav tuk nipig kirik, Kughen ravæhsi-pre fam narimnar mæ tukrasitu iræmiæ.

²³ Kini kimiæ kape Kristo, kini Kristo in kape Kughen.

4

Næmæhuak minæ Korin kamhavæh-si haktæ atuk æriæ minæ tuk norien kape Kughen yame kasor

¹ Ror mæknaikin mæ narmamæ tukasækeikei mhavæh æmawæ ræmhen kin yorwok minæ kape Kristo yame Kughen rimnærahu-pæ ye kwermimawæ mæ kimawæ jaksor æpu nærigien kape Kughen yame rimnerkwaig kupan.

² Kini narmamæ yame kasarha tuk narimnar kape yemehuæ kirik tukasækeikei masor huvæ wok kapæriæ mæ nipig yamehuæ kapæriæ tukruæ iran mæm kapæriæ wok, mirkun niniyen næfrakisien iræriæ.

³ Mærig tukmæ kimiæ uæ narmamæ pisin minæ khamæ tuksæm æmhen wok kafak, in nar apnapig æmæ. Kini yo atuk to yakpæh næm-æmhenien kafak wok.

⁴ Kafak wok, yakamæm mæ ratuatuk æmæ. Mærig nar a ripæh nhajoun-pæniën mæ yo yakatuatuk. Yermaru æmæ in rirkun næm-æmhenien kafak wok.

⁵ Ror mæknaikin, takhapæh nis-haimirenien nækirien narmamæ, mamhawhin æmæ nipig Yesu Yermaru tukruæ iran. In tukræhi-pæ narimnar yamæ mine kaserkwaig ye næpignæpiën tukruæ ye nikakien; kini mini-ærhav naha nhagin yame ramswiin yerki narmamæ. Ye nipig a Kughen tukrægnægin narmamæ kirikianæ kirikianæ tuk narimnar yame kimisor.

⁶ Piak minæ mine nowinik minæ. Yakamægkiar ye nikarin kapæmru Apolos mæ takhavæh nirkunien ikin mhawhai æmiæ iran. Kini tukmæ nakhavæh niprai nægkiarien minæ e, takasækeikei misor æmæ nægkiarien yamæ mine kwærai ta, mhapæh nhavæhsi-haktæyen narmamæ tiksîn mæ iriæ kishaktæ pik, mhapæh nhavæhsi-æhuyen tiksîn.

⁷ ?Rhawor e nakhamæ ta mæ kimiæ nakshaktæ rapita fam narmamæ? Nirkunien minæ fam yame nakhavæh misasitu kin ye narmamæ, Kughen pisin æmæ rimivæhsi-pre kimi æmiæ. ?Mærig rhawor e nakasægkiar ausit mhamæ kimiæ atuk naksor narimnar minæ e?

⁸ Kimiæ nakhamæ ta mæ nakwænhavæh fam ta nirkunien tuk Kughen. Nakhamæ ta mæ nakhapæh nisakwækwæyen kin nar kirik yame ramsi-pæn tuk Kughen. Nakhamæ ta mæ nakwænhavæh ta nehuæyen ye narmaruyen kape Kughen, mhamæ kimiæ naksehuæ

misapita əmawə. Ripi mə nakpihavəh ta nirkunien məknenkin, kini kitawə-m kimiə kipihevəh ta nehuəyen e, ripihuvə.

⁹ Mərig ripəh norien məknen. Kimawə aposol minə kimawə ye tanə əmə, rəmhen kin yermamə kirik yame ravəh narpinien məkneikin mə tukhopni in apa rusərhav ikin. Narmamə minə fam ye tokrei tanə mine agelo minə ye neai kasəm əmawə mə nımraghien kapəməwə tukrhawor pən iran mine.

¹⁰ Narmamə kisərig mə kimawə yamə mine yakasofugin-pən tuk Yesu Kristo, yaksətəwao. Mərig kimiə nakhamə ta mə nakharkun nar. Kapəməwə nəsaninien rikək, mərig kimiə nakhamə ta mə nəsaninien kapəmiə rarə. Narmamə khapəh nhasiayen əmawə, mərig kamhasiai əmiə.

¹¹ In e nəfrakisien muə meriaji-pə taktakun mine, nıkumhə raməs əmawə; kini yaksəkwakwə, kini yakamhavən ye neipən mətit, narmamə kamhauh əmawə, kini kapəməwə nımə rikək.

¹² Kimawə atuk əmə yakasor pik wok ye kwermimawə. Nipig kini-hah əmawə, mərig kimawə yakasəhuak kimi Kughen mə tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Nipig narmamə kasor ahas-pə kimi əmawə, mərig kimawə yaksapnapig əmə.

¹³ Nipig narmamə kamhani hah əmawə, mərig kimawə yaksəgkiar huvə əmə kimi əriə. Meriaji-pə taktakun mine, narmamə kasəm əmawə khamə kimawə yaksaha misəmhen əmə kin nəmkimikien kape tokrei tanə.

Tukasəkeikei misəri-pən norien kape Pol

¹⁴ Pəh nien mə yakamrai nəgkiarieren minə e mə jakor əmiə naksauris; mərig yakamrai nəgkiarieren minə e mə jaksig əmiə, meinai kimiə kafak kwajikovə yame minə yakorkeikei pik əmiə.

¹⁵ Kapəmiə nəmhajoun ripsaah yamə mine kashajoun əmiə kin Kristo. Kini ripimə kapəmiə tatə karin minə ten taosen kisasitu irəmiə ye nhatətəyen kapəmiə ye Kristo, mərig kapəmiə tatə atuatur kirikianə əmə, in e yo, meinai yimnhajoun swatur kape nımraghien rerin kimi əmiə nipig yımauə rəmhen kin aposol kirik kape Yesu Kristo minə ərhav-pre nəvsaoyen huvə tuk əmiə.

¹⁶ Ror pən, yakamaiyoh skai əmiə mə taksəri-pən kafak norien minə.

¹⁷ Ye norien e, yakamher-pre kin Timoti e yame yakorkeikei pik in rəmhen kin kafak kwajikovə atuatur. In ramhatətə tim tim ye Yesu Yermaru. In tukrhajoun min əmiə kin norien yame yo yimnəri-pən ye nımraghien vi yame rımasi-pən tuk Yesu Kristo. Norien a yame yakamhajoun narmamə kin ye nıməhuak minə fam, apa ikin minə fam.

¹⁸ Kimiə minə tiksın nakausit, mhamə ta mə to yakpəh nırerig-preyen tuk əmiə mətapig kin norien has kapəmiə.

¹⁹ Mərig pəh nien mə tuku, yakaməkeikei murə min məm əmiə, tukmə Yermaru rorkeikei. Mə jakərig-ru nəgkiar-ausit-ien yame kamhani, mə jakəm-ru mə kamhavəh əfrakis nəsaninien uə nıkam.

²⁰ Meinai narmamə yame Kughen ramarmaru irəriə, pəh nien mə iriə narmamə kape nəgkiarieren əmə; mərig iriə kamhavəh nəsaninien kape Kughen ye nımraghien kapəriə.

²¹ ?Kini naksorkeikei naha? ?Mə jakurə məm əmiə yakuh əmiə? ?Uə jakurə məm əmiə masitu irəmiə ye norien huvə, meinai yakorkeikei əmiə?

5

Tukmə yeməhuak kirik ramapir apnapəg pin tuk nipiraovin, tukaməkeikei kher yerhav kin

¹ Kimnəvsao kin kimi yo kimə yermamə kirik yerkimia rimməkrəh kin piraovin kirik, mamor ye norien hah kirik yame rapita norien kape narmamə yame khapəh nisəhuakien. In e rimməkrəh kin pian vi kape kafan tatə.

² !Mərig kimia naksausit mhamə niməhuak kapəmia in rhuvə rapita! Rhuvə pik mə taksərig raha tuk təvhagə has yame yermamə a ramor, misher ye rhav kin ye niməhuak kapəmia.

³ Nar apnapig yakpəh nəmirien kitawə-m kimia, mərig nətərigien kapətawə kirikianə əmə, rəmhen kin yame yakamarə kitawə-m kimia. Kini yaknəkir ta yermamə a tuk norien has yame in rimmor.

⁴ Nipig takhauə kirikianə ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, nərigien kafak mine kapəmia kirikianə əmə. Nipig a in a, nəsaninien kape Yesu Yermaru tukraməmır irəmia,

⁵ kini nipig a in a takseighan-pən kin kwən a ye kwermi Setan mə tukroriah nipran, kini rarar ye nərigien kafan, pəh Yesu Yermaru tukrivəh mīragh in nipig In tukruə min ye Nipig Kwasig.

⁶⁻⁷ Naksausit mhamə ta mə nakwəsəusik-əusik ye nhatətəyen kapəmia, mərig nakseighan kin kwən a ruvrə naksəhuak kwis. Nar e rīpəh nəmhenien. Yis rəkəskəh əmə ramher flaoa piəpiə raməsiis. Ye norien kirikianə əmə min, yermamə yame ramor təvhagə has tukroriah niməhuak piəpiə. Ye nipig kape Pasova kimawə nəmə Isrel yaksarakikin bred yame yis raməmır iran, masor lafet kin bred yame yis rikək iran. Ye norien kirikianə əmə min, taksher yerhav kin yor təvhagə has minə ye kuwhen kapəmia, mə təvhagə has tukrirkək ye kuwhen kapəmia. Taksor məknenkin pəh misatuatuk ye nimri Kughen, mərig yakirkun mə naksatuatuk meinai Kristo rimamhə rəmhen kin sakrefaes kape nivəh-mīraghien ətawə, rəmhen kin sipsip yame nəmə Isrel kimnhauh ye nipig kape Pasova.

⁸ Pəh kasor lafet misagien iran ye nipig m-fam meinai Kughen rimirisin ətawə, rəmhen kin yame nəmə Isrel kasor lafet misagien meinai Kughen rimikir ərhav əriə apa Ijip apa kupan. Mərig ye nipig a in a kimnasor lafet kin bred yame yis rikək iran. Ye norien kirikianə əmə min, pəh narmamə yamə mine kasor təvhagə has uə kasor ramahas-pən tuk narmamə, pəh tukhatərhav ye kwhen kapətawə. Kini pəh narmamə ye kwhen kapətawə, pəh iriə in əmə in əmə tukasor norien huvə misəfrakis.

⁹ Yakwərai ta nəkwəkwə kirik kimi əmia mīmə takhapəh nisor-kwisien nar kimia narmamə yamə mine kasapir apnapig tuk nipiraovin.

¹⁰ Pa rimə yakamni-əhu əmia mə takhapəh nisor-kwisien nar kimia narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien, nar apnapig mə norien kapəriə rahas rəmhen kin yame kasapir apnapig, masəptig kin nar, misəkrəh, maseikuə, masəhuak kimi nanmi nar. Narmamə khapsaah kisor məkneikin, tukmə nipig kitawə kisarə hanə ye tokrei tanə, to khapəh nisaptayen ye yor təvhagə has minə a.

¹¹ Mərig niprai nəkwəkwə yame yimirai kimi əmia mīmə takhapəh nisəriwək-kwis-ien kimia yermamə yame ramni mə in yeməhuak kirik, mərig raməkrəh kin piraovin, uə raməptig kin nar, uə raməhuak kimi nanmi nar, uə ramni hah narmamə, uə ramapıs kin ninimien ye nipig m-fam, uə rameikuə tuk nəkrəhyen. Takhapəh nisor-kwisien nar kimia miriə, kini mhapəh nisəvigin-kwisien kimia miriə.

¹² Pəh nien mə in kafak wok mə jakvəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien. Mərig in wok kapəmia mə takhavəhsi-pən narpinien kimi nəməhuak yamə mine kasor təvhagə has minə e.

¹³ Kughen tukrəm əmhen narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien, mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Sher yerhav kin yor təvhagə has minə ye kwhen kapəmiə.” (Dut 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7)

6

Nəməhuak minə to khapəh nisərip-ərhavyen əriə minə ye kot tuk notgohyen kapəriə

¹ Tukmə nīpig yermamə kiraru ye kwhen kapəmiə kawhek əriu minə, ror naurisien mə tukravəh nərigien kapəriu miravən ye kot, ikin narmamə yame khapəh nisəhuakien tuksəm əmhen timəht kape narmamə ikin. Mərig pəh niməhuak in tukraməkeikei məm əmhen nərigien kapəriu.

² !Nakharkun mə tuk Nīpig Kwasig, kimiə nəməhuak minə taksəm əmhen nimirghien kape narmamə yame khapəh nisəhuakien! Kini tukmə taksəm əmhen narmamə kape tokrei tanə, ?rhawor e rikimiə raməsik mə nakhapəh nisəmhenien tuk nisəm-əmhenien kapəmiə mus mus minə?

³ !Nakharkun mə ye Nīpig Kwasig taksəm əmhen norien kape agelo minə! Kini narimnar ye nimirghien kape tokrei tanə e, iriə rimar əmə tuk nəm-əmhenien.

⁴ Kini ror məkneikin mə tukmə nakasotgoh tuk nətərigien minə tiksın, ?rhawor e nakamhavən ye kot mə narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien tuksəm timəht kapəmiə? Nəməhuak minə khapəh nhasiai-pikien namehuə kape kot meinai khapəh nisəmhenien tuk nəm-əmhenien nərigien kape nəməhuak minə.

⁵ Yakamni məkneikin mə taksərig misauris tukun. ?Mə rhawor? ?Yermamə kirik yerkimia rirkək tuk nərəhu-huvəyen timəht kape nəməhuak minə, uə nīkam?

⁶ Mərig nakhapəh nisorien məkneikin. Kimiə nəməhuak minə nakamhavən ye kot mə narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien tuksəm əmhen notgohyen kapəmiə minə.

⁷ Kimiə nakhavən ye kot mə tukəm əmhen kapəmiə tigoh. Nar e in e ramhajoun-pən mə nimisəviəkiə ye swatuk kape Kughen ye nimirghien kapəmiə. ?Rhawor? Tukmə kwən kirik ramor-ahas-pre kimik, rhuvə mə takəru-kin əmə. Tukmə rameikuə iram mə tukrəkrəh, rhuvə mə takərukın məpəh.

⁸ Mərig nakhapəh nisorien məkneikin. Kimiə nəməhuak pawk minə, nakaseikuə irəmiə minə tuk nəkrəhyen, masor-ahas-pən tuk əmiə minə.

⁹ ?Nakharkun uə nīkam mə yor təvhagə has minə to khapəh nhavənien apa ikin Kughen ramarmaru ikin, yame rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi kafan kwajikovə minə? Takhapəh nhaniyen nəfrakisien ye neikuəyen. In e nəfrakisien mə narmamə yamə mine kasapir apnapig, mine yamə mine kasəhuak kimi nanmi nar minə, mine yamə mine kasəkrəh kin piraovın, mine narman yamə mine kamhakir atuk əriə minə,

¹⁰ mine yəkrəh minə, mine narmamə yamə mine kasəptig kin nar, mine yame mine kisapis kin ninimien, mine yamə mine kamhani hah nhag yermamə, mine yamə mine kaseikuə tuk nəkrəhyen kimi narmamə to khapəh nhavənien apa ye rao ye neai, yame rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi kafan kwajikovə minə.

¹¹ Kini kimiə minə tiksın nimisor məknakin apa kupan. Mərig Nanmın kape Kughen kapətawə rimnəspir əmiə, mətu-karın əmiə mə kafan minə, mə kimiə taksatuatuk ye nimirn meinai nakamhani nəfrakisien ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

Norien kape nəkrəhyen kin piraovın in təvhagə has

¹² Narmamə tiksın kamhani məkneikin mhamə, “Narimnar fam, rhuvə mə tukur.”* Mərig yo yakamni mə pəh nien mə narimnar fam kisasitu irətawə. Mərig narmamə tiksın kamhani mhamə, “Narimnar fam rhuvə mə tukur.” Mərig to yakpəh neighanien kin mə narimnar minə en tuksarmaru ye nimirghien kafak.

6:2: Rev 20:4 **6:10:** Gal 5:19-21; Efes 5:5; Rev 22:15 **6:11:** Taet 3:3-7 * **6:12:** Nəmhajoun eikuə minə tiksın a Korin kimnhani mhamə nīprai jir kape tokrei tanə əmə, Kughen rīpəh nəm-pənien nahasien ye nīprai jir, kini rhuvə əmə mə tukasor naha nhagin yame nīprairiə rorkeikei mə tukror, rəmhen kin piraovın uə ninimien. Mərig Pol ramni mə Kughen ramehuə yerkitawə mine ye nīpraitawə. **6:12:** 1 Kor 10:23

¹³ Narmamə tiksın kamhani nuhpikinien ye norien kape nıkirien nıpiraovın mhamə, “Nəviginién in rhuvə tuk tip jir, kını tip jir rorkeikei nəviginién.” Mərig sərig-ru, tuk Nıpig Kwasig, Kughen tukror infamien irəriu. Kını pəh nien mə Kughen ravəhsi-pə nıpraitawə mə tukamhakır apis-apis ətawə minə. Mərig Kughen Yermaru rımivəhsi-pə nıpraitawə mə tukhasiai In kın, kını pəh Kughen Yermaru In tukrarmaru irətawə tukun.

¹⁴ Ye kafan nəsaninien, Kughen rımivəh mıragh Yesu Yermaru ye nımhəyen kafan; kını In tukrivəh mıragh min ətawə.

¹⁵ ?Kını nakharkun uə nıkam mə nıpraitawə kape Kristo pısın əmə? ?Kını nakhamə ta mə rhuvə mə jakrəh nıprak yame in kırıkianə irıu Yesu Kristo, kını mivən mor kırıkianə kın kimi piraovın kape swatuk? !Nıkam! To yakpəh norien məkneikın tuk nıpig kırık.

¹⁶ ?Kını nakharkun uə nıkam mə yermamə yame ramvən irıu piraovın kape swatuk, irıu kırıauə kırıkianə əmə ye nıpran? Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Iriu tukrauə nıprairıu kırıkianə əmə.” *(Jen 2:24)*

¹⁷ Mərig yermamə yame ramofugin-pən ye Yesu Yermaru, rımauə kırıkianə irıu min ye nanmın.

¹⁸ Taksap ta mhavən isok tuk norien kape nıvən-apnapıgıen tuk yermamə. Norien has pısın minə tiksın yame yermamə ramor, khapəh nısorıahyen nıpran. Mərig tukmə yermamə ramor təvhagə has ye piraovın ramorıah nıpran.

¹⁹ ?Nakharkun uə nıkam mə nıpraimiə in nımə kırık kape Kughen yame Nanmın kape Kughen ramarə ikın; kını Kughen rımivəhsi-pre Nanmın kimi əmiə, mamarə irəmiə? Kını pəh nien mə kimiə kapəmiə atuk e kimiə

²⁰ meinai Kughen rıvəh ta nımrımıə ye nərokien yame nımrın rhaktə. Ror məkneikın, hasiai Kughen ye norien minə kape nıpraimiə.

7

Norien kape narkurəkien

¹ Taktakun ai, jakhorpın nəgkiarın kapəmiə yame nımısher-pə kın kimi yo ye nəkwəkwə. Nəfrakis, tukmə yerman kırık rımə tukrəpəh əgkəp əmə nıkirien piraovın, rhuvə əmə.

² Mərig narmamə khapsaah mıne nıpiraovın kamhavən apnapıgı tuk əriə minə; ror məkneikın mə rhuvə əmə mə yermamə tukraməkeikei mivəh atuk kafan piraovın, kını piraovın tukrivəh atuk mın kafan yerman.

³ Yerman tukraməkeikei mamapır-pən tuk kafan piraovın tukmə piraovın rorkeikei, kını piraovın tukraməkeikei mamapır-pən tuk kafan yerman tukmə yerman rorkeikei.

⁴ Pəh nien mə piraovın ramarmaru atuk ye nıpran; mərig kafan yerman in tukrarmaru iran. Norien kırıkianə rəmhen əmə ye yerman. In rapəh narmaru-atukien ye nıpran, mərig kafan piraovın ramarmaru iran.

⁵ Rıpəh nəmhenien mə yerman uə piraovın tukrıgın tuk nıpran, tukmə kırık rorkeikei. Mərig tukmə irıu kwis kweighan kın mırəmə tukrəpəh tuk nəhuakien, rhuvə əmə. Kwasig ikın, tukawəkeikei mırəuə kırıkianə, tamə Setan rıvəhsi-pən vəhsi-pən kimi əri. Yakamni məkneikın meinai kimiə fam nakhapəh nhaskaiyen.

⁶ Nəgkiarın e rıpəh norien mə takasəkeikei masor mared; mərig yakaməhitə əmə ye swatuk tuk norien kape mared.

⁷ Mərig ye nərıgıen kafak yakorkeikei mə narmamə tukhapəh nısorien mared rəmhen kın yo. Mərig Kughen rımivəhsi-pə swatuk pısın pısın kimi ətawə kırıkianə kırıkianə, mor tiksın mə tukasor mared, tiksın tuksəriwək əmə.

⁸ Kını yakamni-pre tuk narmamə yamə mıne kıpəh nısorien mared mıne nıpiraovın yame kımhə tan kın əriə, rhuvə mə tuksəriwək əmə rəmhen kın yo.

⁹ Mərig tukmə kaseinein nisarmaruyen ye nıprairiə, rhuvə mə tukasəkeiki misarkurək pəh rikiria tukripəh nəsik-pikien piraovın uə yerman.

¹⁰ Kimiə yamə mine nakwəsarkurək, yakamni-pre nəgkiarien e tuk əmiə. Mərig pəh nien mə kafak nəgkiarien, mərig kape Yesu Yermaru. Ramni mımə, “Piraovın tukripəh nəpəhyen kafan yerman.” *(Mat 5:32)*

¹¹ Mərig tukmə rəpəh in, pəh tukripəh nəri-pən-minien yerman pisin kirik; uə, tukmə rhawor, pəh tukrirerig-pən min tuk kafan yerman. Kini pəh yerman tukripəh nəpəhyen kafan piraovın.

¹² Kimiə yamə mine kapəmiə narman uə nıpiraovın khapəh nisəhuakien, in e kafak nəgkiarien, mərig pəh nien mə nəgkiarien kape Yesu Yermaru. Yakorkeiki mımə tukmə kimiə kirik, kafan piraovın rıpəh nəhuakien, mərig rorkeiki mə iriu tukwarə, yerman tukripəh nəpəhyen.

¹³ Kini tukmə kimiə kirik, kafan yerman rıpəh nəhuakien, mərig rorkeiki mə iriu tukwarə, piraovın tukripəh nəpəhyen.

¹⁴ Tukror məknakin meinai nıpig piraovın kirik raməhuak, kini Kughen ramərəhu karin min kafan yerman mə kape Kughen. Kini nıpig yerman kirik raməhuak, kini Kughen ramərəhu karin min kafan piraovın mə kape Kughen. To rıpipəh norien məkneikin, to kapəmiə kwajikovə minə, iriə kape tokrei tanə əmə. Ror məkneikin mə Kughen ramərəhu karin iriə mə kafan minə, meinai rınərəhu-karin ta tatə mine mamə.

¹⁵ Mərig tukmə yame rıpəh nəhuakien rorkeiki mə tukrəpəh kafan piraovın uə yerman yame raməhuak, seighaan əmə kin mə tukrəpəh. Yermamə yame raməhuak, yerman uə piraovın, Kughen rıpəh narkis-ofuginien əriə ye narkurəkien a. Kughen rımnokrən kin ətawə mə tuksarə mar ye nəmərınuyen.

¹⁶ !Piraovın! Tukmə ror nımrighien atuatur kafam tukror swatur Kughen tukrívəh mıragh kafam yerman. !Kini yerman! Tukmə ror nımrighien atuatur kafam tukror swatur Kughen tukrívəh mıragh kafam piraovın.

¹⁷ Mərig in əmə e nıpig Kughen rımnokrən kin əmiə, nımnasarə ye narəyen pisin pisin yamə mine Kughen Yermaru rımnərəhu, kini rhuvə mə takasarə əmə məknenkin. In e kafak nəgkiarien yakamərəhu kimi nıməhuak minə fam.

¹⁸ Tukmə yermamə kirik, kimnəsıg-pən ta in nıpig Kughen rımnokrən kin in, pəh in tukripəh nerkwaigien tukun. Kini tukmə yermamə kirik, kıpəh nəsigpənien in nıpig Kughen rımnokrən kin in, pəh tukripəh nətəyen mə kavəh nao kimin.

¹⁹ In nar apnapıg əmə tukmə kimivəh nao kimi yermamə kirik uə kıpəh nıvəhyen nao kimin. Nar keiki kapətawə yame tuksəri-pən nəgkiarien kape Kughen.

²⁰ Mərig nıpig Kughen rımnokrən kin əmiə, nımnasarə ye narəyen pisin pisin yamə mine Kughen Yermaru rımnərəhu, kini rhuvə mə takasarə əmə məknenkin.

²¹ ?Nıpig Kughen rımnokrən kin ik, ik slef əmə kirik uə? Rikim tukripəh nəsik-pikien; mərig tukmə nakirkun nəri-pənien swatur yame kamrısın slef minə iran, əri-pən.

²² Ror məkneikin meinai yermamə yame in slef əmə nıpig Kughen Yermaru rımnokrən kin in, in ruauə yermamə yame Kughen rımırısın ta in. Kini yermamə yame pəh nien mə slef nıpig Kughen Yermaru rımnokrən kin in, in ruauə slef kape Yesu Kristo.

²³ Kughen rıvəh ta nımrımıə ye nərokien yame nımrın rhaktə. Takhapəh min nisətəyen mə takhauə slef kape yermamə min kirik min.

²⁴ Piak minə mine nowinik minə. Nıpig Kughen rımnokrən kin əmiə, nımnisarə ye narəyen pisin pisin minə, kini rhuvə mə nakasarə əmə məknenkin kimiə Kughen.

²⁵ In e nəgkiarien kirik kapəmiə narmamə wi yamə mine khapəh hanə nisorien mared. Yakpəh nıvəh-atuaturkien natuakəmien kirik tuk Yesu Yermaru, mərig yakamni əmə ye

nətərigien kafak. Mərig kimiə nakwənharkun mə yakaməkir norien minə ye norien yame ratuatuk, meinai Yesu Yermaru rikin rehuə tuk yo mamasitu irak.

²⁶ Ye kafak nərigien yakorkeikei mə takasarə əmə məknenkin mamhavən, meinai nipiğ əutən minə kwənhauə.

²⁷ ?Rhawor? ?Naknarkurək ta? Takpəh narha-kinien swatuk tuk nəpəhyen kafam yermamə. ?Rhawor? ?Nakpəh norien mared? Takpəh narkutien tuk nikirien kafam kirik piraovin.

²⁸ Mərig tukmə nakvən markurək, pa rımə nakaməsik natuakəmien kirik. Kini tukmə piraovin wi kirik ramvən markurək, pa rımə raməsik natuakəmien kirik. Mərig narmamə yamə mine kwəsarkurək tukasarə ye nipiğ əutən ripsaah ye kapəriə narəyen. Kini yakorkeikei mə jakni-əhu əmiə mə takhapəh nisarkurəkien tamə naksarə ye nipiğ əutən minə a.

²⁹ Piak minə mine nowinik minə, in e nıprai nəgkiarien kafak. Nımraghien kapətawə ye tokrei tanə e ruəkwakwə. Ror məkneikin mə yermamə yame rınarkurək ta tukraməkeikei maməmnhawk tuk norien wok kape Yesu Yermaru rəmhen kin yame yermamə yame rıpəh hanə narkurəkien rirkun nəmnhawkien tuk norien wok kape Yesu Yermaru.

³⁰ Kini tukmə yermamə kirik rikin rəpou, rhuvə mə tukror əmə wok kape Kughen rəmhen kin yame rikin rıpəh nəpouyen. Kini tukmə yermamə kirik rikin ragien, rhuvə mə tukror wok kape Kughen rəmhen kin yame rikin tukrəukəh tukun. Kini tukmə yermamə kirik raməvrə, rikin tukrıpəh nivəniyen tuk narımnar yame ravəh, mamor əmə wok kape Kughen.

³¹ Kini tukmə yermamə yame ramor biznes ye tokrei tanə, tukraməkeikei mirkun mə kafan biznes in nar apnapiğ əmə, meinai ye tokrei tanə e mine nihuvəyen kafan tikripirkək.

³² Yakorkeikei mə rikimiə tukrıpəh nəsik-pikien nar kirik kape tokrei tanə e. Ror pən, tukmə kwən kirik rıpəh narkurəkien, rikin raməsik pik wok kape Yermaru mə tukrhawor-pən iran mine mor riki Yermaru ragien tuk wok yame in ramor.

³³ Mərig yermamə yame rımnarkurək, rikin raməsik pik əmə narımnar kape tokrei tanə mə tukrhawor pən iran mine mor piraovin kafan rikin ragien,

³⁴ kini kafan nərigien ramvən tuk nar kıraru: kafan piraovin mine wok kape Yesu Yermaru. Kini piraovin yame rıpəh narkurəkien, uə piraovin wi, rikin raməsik pik wok kape Yermaru, mə tukrhawor pən iran mine kin nıpran mine nərigien kafan rıpəh nəmkəmikiyen ye nımrı Kughen, mə in yermamə kape Kughen. Mərig piraovin yame rımnarkurək ta, in ramətəriğ pik tuk narımnar kape tokrei tanə mə tukrhawor mor kafan yerman rikin ragien.

³⁵ Yakamni-pre nəgkiarien minə e tuk nivəhsi-haktəyen nərigien kapəmiə. Mərig pa rımə yakamni-əhu əmiə. Mərig yakorkeikei mə taksəri-pən swatuk kape nımraghien yame ratuatuk, kini rikimiə tukraməsik pik wok kape Yesu Yermaru.

³⁶ Mərig tukmə kirpen yerman kirik mine piraovin wi kirik tuk narkurəkien, kini yerman rımə tukrıwhin pi pom piraovin, mərig taktakun ai rikin raməsik mə tukrıpəh niwhin-minien narkurəkien, meinai pian a rınaməpiəwharu, kini taktakun ai kwən a rikin rəsik mə rhuvə pəh karkurək-rə kapəriu. Rəmhen, kırarkun narkurəkien kapəriu, pa rımə kawəsik natuakəmien kirik.

³⁷ Kini tukmə kıraru min kaworkeikei mə tukwarkurək, mərig yerman rikin rımnəsik ta mə tukrəpəh narkurəkien, kini kıpəh hanə nırpenien əriu mə tukwarkurək, kini kwən a ramarmaru ye nıpran, kini rikin raməsik mə tukrıpəh nikirien pian a, in min a ramor norien atuaturək.

³⁸ Ror məkneikin mə yermamə yame ramarkurək iriu pian wi, in ramor nar atuaturuk; kini mərig yerman kirik rimə tukrəpəh əgkəp-əmə nikirien piraovin, in ramor nar huvə rapita.

³⁹ Piraovin tukraməkeikei marə iriu kafan yerman ye nipig mifam; mərig tukmə kafan yerman rimhə, in rirkun narkurək-pəniyen ye yerman pisin min kirik yame in rorkeikei. Mərig nar kirikianə əmə, in tukraməkeikei markurək-pən ye kwən kirik yame raməhuak kimi Yesu Yermaru.

⁴⁰ Mərig ye kafak nətərigien, tukmə piraovin yame kimhə tan kin rirəh narkurək-minien, nar a rhuvə rapita yame kimini kimə in tukrarkurək. Kini rikik raməsik mə Nanmin kape Kughen raməmır irak mivəhsi-pə nəgkiarieren e kimi yo mə jakni.

8

*Nəviginiyen yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi nar minə
(Rom 14:1-23; 1 Kor 10:14-33)*

¹ Kini taktakun ai jakəgkiar ye nəviginiyen yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi nar. Kitawə kharkun mhamə, “Kitawə m-fam kamhavəh nirkunien.” “Nirkunien” in nar kirik yame ramor narmamə kasausit tukun, mərig in e norien kape norkeikeiyen yame ravəhsi-haktə nımraghien kape narmamə.

² Tukmə yermamə kirik rikin raməsik mə rirkun pik nar, mərig in rirəh hanə nirkunien nar kirik yame in tukripirkun.

³ Mərig yermamə yame rorkeikei Kughen, Kughen rirkun in.

⁴ ?Kini rhawor ye nəviginiyen yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi nar minə? Kitawə kharkun mə nanmi nar in nar apnapig əmə kirik ye tokrei tanə; kini kughen kwəskwəh minə kharkək; mərig Kughen kirikianə əmə.

⁵ Kamni kimə, “kughen kwəskwəh minə” mine “yermaru kwəskwəh minə” khapsaah eikin e. In e neikuəyen əmə. Mərig nəfrakisien narmamə tiksın kasəhuak kimi əriə. Mərig nar apnapig kughen kwəskwəh minə aikin, apa ye rao ye neai uə in e ye tokrei tanə,

⁶ mərig tuk ətawə, Kughen kirikianə əmə, in e Tatə Kughen. Narimnar m-fam ramsipən iran. Kini In ravəhsi-pə nımraghien kimi ətawə mə kitawə tuksor nəkwən. Kini Yermaru kirikianə əmə, in e Yesu Kristo. Kini Kughen rimnor swatuk kimin mə tukror narimnar fam ye neai mine ye tokrei tanə. Kini Kristo rimnor swatuk kimi ətawə mə kitawə tukhamragh.

⁷ Mərig pəh nien mə narmamə m-fam kharkun nəgkiarieren e. In apa kupan, kimiə tiksın nımnasəhuak kimi nanmi nar minə ye nipig m-fam. Kini taktakun ai, nipig nakasən nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar, rikimiə raməsik mə nakhasiai əfrakis kughen kwəskwəh minə a. Nhatətəyen kapəmiə rirəh niskaiyen, kini nipig nakasən nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar, nakamhagin mhata mə nakasor təvhagə has.

⁸ Mərig nəviginiyen to rirəh norien ətawə khauə ipakə tuk Kughen. Tukmə khapəh nisəniyen nusai nar a, uə kisən nusan, nətərigien kape Kughen tuk ətawə rəmhen əmə.

⁹ Rhuvə əmə. Nakharkun nisəri-pəniyen naha swatuk yame naksorkeikei mə taksəri-pən. Mərig takhapəh nisorien nar kirik mə in tukror mə yeməhuak kirik yame nhatətəyen kafan rirəh niskaiyen tukrəm kini rətərig pik tukun kini mımır ye nhatətəyen kafan.

¹⁰ Yakamni məkneikin meinai tukmə kimiə yamə mine nakwənhavəh ta nirkunien e nakhavən ye nəkwai nimə kaməhuak kimi nanmi nar ikin minə a mə taksən nusai nar, kini yermamə kirik yame nhatətəyen kafan rirəh niskaiyen raməm, ?rikin tukrhaw-əsik? Tamə naksən nusai nar, mhavi-pən kafan nətərigien, kini in min ramvən imə mən nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar; kini kafan nərigien ror kiraru tukun.

¹¹ Ror məkneikin mə kimiə yamə mine nakwənharkun ta mə kughen kwəskwəh rirkək, naksor piaumiə yame Kristo rimamhə tukun, yame rikin rīpəh niskaiyen, rəpəh kafan nhatətəyen ye Kristo.

¹² Nīpig naksor norien has e ye kimiə kirik, kini masoriah rikin yame rīpəh niskaiyen, masor min norien has ye Yesu Kristo.

¹³ Ror məkneikin mə tukmə nar kirik yame yakamən ramor piak ramimīr ye kafan nhatətəyen, kini rhuvə mə jakpəh-nən-minien nəviginiēn a, mə in tukrīpəh min nimirien ye kafan nhatətəyen.

9

Pol ramni mə ratuatuk mə narmamə tukhasiai in mhavəhsi-pən nərok kimin rəmhen kin aposol

¹ ?Rikimiə raməsik mimə yakirkun norien naha nhagin yame yakorkeikei, uə nīkam? !Əwəh, yakirkun! ?Yo aposol kirik uə nīkam? !Əwəh, yo en! ?Yimnəm Yesu Yermaru kapətawə kin nimirik uə nīkam? !Əwəh, yimnəm! ?Kimiə e kwənkwai wok kafak yame yimnor ye nhag Yesu Yermaru, uə nīkam? !Əwəh!

² Tukmə ror narmamə tiksīn kamhani mhamə pəh nien mə yo aposol. Mərig nəfrakisien mə kimiə to nakhapəh nhaniyen məknakin, meinai nimiraghien kapəmiə ye Yesu Yermaru ramhajoun-pən mə yo aposol kirik.

³ Yakamhorpin nəgkiariēn kape narmamə tiksīn yamə mine kamhani mhamə pəh nien mə yo aposol kirik.

⁴ ?Ratuatuk mə kimawə aposol minə yaksaiyoh əmiə kin nəviginiēn mine nar yame tuknim, uə? Əwəh, ratuatuk əmə.

⁵ Aposol minə tiksīn, mine naorahi Yesu Yermaru minə, mine Pita, kapəriə nīpiraovīn yamə mine kasəhuak kimnamhakwasig kin əriə mhatərhav masəriwək nīpig kimnasor wok kape Yesu Yermaru. ?Kini ratuatuk mə kimawə jaksor min məknakin, uə nīkam?

⁶ ?Uə rikimiə raməsik mə yo mine Banabas, kimru pisin əmə jakawəkeikei mawor wok atuk tuk mane tuk nəviginiēn nəmru mine napirien mine nəriwəkien?

⁷ Sərig-ru. ?Nakharkun mə to mobael kirik ror wok kini rikin rīpəh norkeikeiyen mə tukərok in tukun uə? Nīkam, rorkeikei mə tukərok in. ?Uə nakharkun mə to yermamə kirik rəsim, kini mīpəh nīvəhyen kwənkwan mən uə? ?Uə nakharkun mə to yermamə kirik raməvigīn nar mīragh, to rīpəh nənien kirik uə?*

⁸ ?Rikimiə raməsik mə ta mə narimnar yamə mine yakamni ramsi-pən əmə ye nərigien kape narmamə uə? !Nīkam! Kini loa ramni min əmə nar kirikianə yame yakamni.

⁹ Kimirai ye loa kape Moses kimə, “Nīpig hos kirik ramor wok kirik kafam, kini tukmə rorkeikei mə tukrəvigīn, takpəh nini-əhuyen.”† (Dut 25:4).

?Rhawor? ?Riki Kughen raməsik əmə hos,

¹⁰ uə raməsik min ətawə? Əwəh, kimivəhsi-pə loa e tuk kapətawə nihuvəyen, meinai narmamə yamə mine kasəkupən mamhahu nar ye nəsimien, mine yamə mine khakwasig mamhavəh, iriə m-fam nərigien kapəriə kirikianə əmə mə tuksən nəviginiēn ye nəsimien a.

¹¹ Ye wok minə kapəmru irəmiə, rəmhen kin mə yakəwəsīm kirik, mə kimiə taksəvigīn ikin; in e mə kimiə takhavəh Nanmin kape Kughen. ?Kini rhawor? ?Riskai tuk əmiə mə taksarpin nasituyen mhavəhsi-pə mane rəmhen tuk nəviginiēn nəmru uə?

8:11: Rom 14:15,20 **8:13:** Rom 14:21 **9:1:** Wok 22:17-18; 26:16; 1 Kor 15:8-9 **9:2:** 2 Kor 3:2-3 **9:4:** Luk 10:8 * **9:7:** Nəgkiariēn kape Gris ramni, “?Nakharkun mə to yermamə kirik ramarha tuk sipsip, to rīpəh ninimien melek kape sipsip?” † **9:9:** Dut 25:4 ramni mə tukmə nar mīragh kirik kamni kimə ox ramor wok kirik kafam, takpəh niniəhuyen in mə tukrīpəh nəviginiēn. Əm-ru min 1 Tim 5:18. **9:10:** 2 Tim 2:6 **9:11:** Rom 15:27

12 Narmamə pisin minə kharkun nisaiyohyen əmiə kin nəviginien; kini ratuatuk əmə, meinai iriə kasor wok kape Kughen. ?Kini rhawor irəmru Banabas? Naiyohyen kapəmru in ratuatuk əgkap.

Nar apnapig yakrarkun niwəkeikeiyen kimi əmiə tuk nərokien kape wok kapəmru, mərig kimru yakrapəh niwaiyohyen. Kimru rikimru ragien əmə mə jakrapəh nərəhyen nərokien, nar apnapig mə narəyen kapəmru rəutən, tamə yakravəh nərok, narmamə khani hah əmru tuk wok kapəmru, misətapig kin nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo yame yakarəni-ərhav.

13 ?Nakharkun uə nikam mə narmamə yamə mine kasor wok ye Nimə Ehuə kape Kughen, kamhavəh nəriə aikin nəviginien rəmhen kin nərokien kapəriə? Kini narmamə yamə mine kasor wok ye tebol, ikin kamor sakrefaes ikin, kamhavəh nəriə aikin nəviginien rəmhen kin nərokien kapəriə.

14 Ye swatuk kirikianə əmə min, Yesu Yermaru rimni mə narmamə yamə mine kamhani-ərhav nəvsaoyen huvə, tukaməkeikei kivəhsi-pən nərokien kapəriə meinai kamhani-ərhav nəvsaoyen huvə.

15 Mərig yakrapəh niwaiyohyen əmiə kin narimnar yame ratuatuk mə to yakwaiyoh kin. Mərig pəh nien mə yakamrai nəkwəkwə e mamaiyoh kin nərokien. Rikik ramagien əmə mimə yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen, kini kipəh nərokien yo iran. Ror pən, yakpəh norkeikei-əgkəpien mimə kimiə taksərok yo iran.

16 Mərig pəh nien mə yakamausit mə yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə, meinai Kughen raməkeikei kimi yo mə jakni-ərhav. !Kini nəmhəyen ehuə tukruə tuk yo tukmə yakpəh nəvsaoyen kin nəgkiarien huvə!

17 Mərig tukmə yakamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen meinai yakorkeikei mamor məkneikin, ratuatuk əmə mə jakvəh nərokien iran. Mərig Kughen e in e rimirpen yo mə jakor wok e, kini ror məkneikin mə jakaməkeikei mamor.

18 ?Kini naha nhagin e kafak nərokien? In əmə e, mə nipig yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə, yakamni-ərhav apnapig əmə, mipəh nivəhyen nərokien iran. Kini ror məkneikin yakpəh naiyohyen kin nar kirik, nar apnapig in ratuatuk mə to yakaiyoh kin.

19 Yermamə kirik ripəh narmaruyen irak, mərig yimivəhsi-əhu atuk yo mə yo slef əmə kape narmamə mi-fam mə jakvi-pə narmamə khapsaah khauə tuk Yesu Kristo.

20 Nipig yimnaməriwək kimawə nəmə Isrel, yimauə rəmhen əmə kin nəmə Isrel, mə jakvi-pə əriə khauə tuk Kristo. Kini nar apnapig loa ripəh narmaruyen irak, nipig yimnəsəriwək kimawə miriə narmamə yamə mine kasəri-pən loa, yimauə məmhen kin əriə, mə jakvi-pə əriə khauə tuk Kristo.

21 Nipig yimnaməriwək kimawə narmamə yamə mine loa ripəh narmaruyen irəriə, yimauə məmhen kin əriə. Yimnor məkneikin mə jakvi-pə əriə khauə tuk Kristo. (Mərig yakpəh narakikinien loa kape Kughen. Nikam. Loa kape Kristo ramarmaru irak.)

22 Nipig yimnaməriwək kimawə narmamə kapəriə nhatətəyen ripəh niskai-pikien, yimauə məmhen kin əriə mə jakvi-pə əriə pəh khauə tuk Kristo.‡ Yimauə məmhen kin narmamə mifam, mə ye norien minə fam jakvi-pə tiksın khauə tuk Kristo.

23 Yakamor məknakin mə nəvsaoyen huvə tukrivən ikin minə fam mə yo min jakvəh nihuvəyen yamə mine iriə kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iran.

24 ?Nakharkun uə nikam mə, ye naiyuyen, narmamə m-fam taksaiyu, mərig kirikianə əmə tukrapita fam əriə? Kini rhuvə mimə kimiə taksaiyu ye norien kape naiyuyen yame taksarkut pik mə taksor win.

9:12: Wok 20:34; 2 Kor 11:9 9:13: Dut 18:1-3 9:14: Mat 10:10; Gal 6:6 9:16: Jer 20:9 9:20: Wok 21:20-26

‡ 9:22: Narmamə mine e kapəriə nhatətəyen ripəh niskai-pikien, iriə e yamə mine khamə ta mə rahas tuk nənien nusai nar yame kivəhsi-pən ta kimi kughen eikuə minə. Kini nipig Pol rimnamarə iriə miriə, in min rimipəh nənien nusai nar a. 9:22: 2 Kor 11:29

²⁵ Narmamə yamə mine kisorkeikei mə tuksaiyu ye naiyuyen tukhawhai əriə minə ye naiyuyen, mə tuksor win mhavəh nərokien kirik yame to ripəh nəmirien ror tu. Mərig kitawə kisaiyu mə tuksor win mhavəh nar kirik yame tukraməmır kape rerin.

²⁶ Ror pən yakpəh naiyu-apnapig-əməyen rəmhen kin yermamə yame ramaiyu tuk nəvkirien ramaiyu; kini yakpəh narukien kin kwermik rəmhen kin yermamə yame ramor boksing ramaruk kin kwermın maməsik nimago-ago.

²⁷ Nıkam. Yakawhai nıprak mimə tukror wok atuə kin kafak, mə nıpig yakwəni-ərhav ta nəvsaoyen huvə kimi narmamə khapsaah, iriə tukhauə ye naiyuyen a, kini yo jakpəh nuəyen rəmhen kin yermamə kirik yame rımnakapır loa kape naiyuyen, kini karakikin in ye naiyuyen.

10

Pol ramni-ərhav norien kape nəmə Isrel kupan

¹ Piak minə mine nowinik minə, yakorkeikei mə takharkun mə nıpig ripmawə minə kamnhaier Ijip, napuə rımuvrıg əpis əriə m-fam; kini iriə m-fam kimisəviəfugin ye tahik.

² Kini Kughen rımnor baptaes irəriə m-fam ye tahik mine napuə a, mə tukhauə narmamə kape Moses minə.

³ Kini iriə m-fam kimisən nəviginien kirikianə əmə yame rımasi-pən ye Nanmın kape Kughen.

⁴ Kini mhanım nu kirikianə əmə yame rımasi-pən ye Nanmın kape Kughen, meinai kimnhanım nu ye kapier kape Nanmın kape Kughen yame kimnasəriwək iriə min, yame in e Yesu Kristo.

⁵ Nar apnapig iriə kimisor məkneikin, mərig iriə khapssah, Kughen rikin ripəh nagienien tuk əriə, kini kwənhəmhə apa ikin pisin pisin apa ye tipəvsik.

⁶ Kini Kughen rımnəighan kin narımnar minə e mə tukror kwirig kimi ətawə e towei mine mə kitawə tukhapəh nhasıgovinien norien has kape kaha minə kupan, mhapəh nisərhə-pənien nərigien kapətawə ye norien has minə rəmhen kin yame kimnasor apa kupan.

⁷ Takhapəh nisəhuakien kimi nanmi nar rəmhen kin yame iriə tiksın kimnasəhuak kimi nanmi nar kupan. Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Narmamə kimisəkwətə mə tuksəvıgın mamhanım, kini masərer mə tuksor danis e yame ravi-pən əriə ikin rahas ikin.” *(Eks 32:6)*

⁸ Rahas mə kitawə tukhavən əpis əpis tuk ətawə minə rəmhen kin yame kimnasor kupan kini iriə m-fam twenti tri taosen kimnhamhə ye nıpig kirikianə əmə.

⁹ Rahas mə kitawə tuksor narımnar yame ravi-pə niemha kape Kughen Yermaru rəmhen kin yame iriə tiksın kimisor kupan, kini snek rəs əriə khamhə.

¹⁰ Rahas mə naksatmunmun ye Kughen rəmhen kin yame iriə kimnasor kupan, kini agelo kape nimhəyen rhopni əriə.

¹¹ Narımnar minə a kimnhauə ye nımrighien kape kaha tu minə apa ye tipəvsik, mamor kwirig kimi ətawə tukun. Kini kimırai-pən nəvsaoyen minə a ye nəkwəkwə mə tukramsıg ətawə e towei mine meinai Nıpig Kwasıg ruauə ipakə.

¹² Kini tukmə rikimiə raməsik mimə nakasərer tim tim, takasərig əmiə, meinai kimia mın nakharkun nımirien ye norien has minə e.

¹³ Nivəhsi-pən vəhsi-pənien yame ramuə ye nımrighien kapəmiə, in rəmhen əmə kin yame kimnor fam ye narmamə minə. Mərig nıpig m-fam, Kughen ramor kafan nəgkiarın. Kini In ripəh neighanien kin nivəhsi-pən vəhsi-pənien kirik tukruə ye nımrighien kapəmiə yame in riskai rapita nəsaninien kapəmiə. Mərig nıpig nivəhsi-pən

vəhsi-pənién ramuə ye nımraghien kapəmiə, Kughen tukror swatuk kirik mə takharkun nisərer-tımtımien, mə nar kirik tukripəh nıvi-pənién əmiə ye nahasien.

*Nanmi nar mine nəməhuak minə
(Rom 14:1-23; 1 Kor 8:1-13)*

¹⁴ Ror məkneikin, yo minə tiksın, sap ta ye norien kape nəhuakien kimi nanmi nar minə.

¹⁵ Kimiə nakharkun nar, kini misəkir atuk nəgkiarién kafak mə in rhuvə uə rahas.

¹⁶ Nakharkun mə nıpig kitawə kasən Nəviginién Rhakə, kamhani vi vi Kughen tuk niniimien, mamhanım, rəmhen mə kitawə kwənhauə ye nıprai Kristo misor kirikianə. Kini nakharkun mə nıpig kitawə kasən bred yame kaməkapır-pır kaməwhai, kitawə kwənhauə kirikianə kitawə Kristo.

¹⁷ Kitawə khapsaah, mərig kisəmhen əmə kin mə nıpraitawə kirikianə əmə, meinai bred kirikianə əmə, kini kitawə m-fam kasən bred a.

¹⁸ Nakharkun mə nıpig narmamə kasən nusai nar yame pris rıvəhsi-pən ta kimi kughen kirik, rəmhen kin mə kasəhuak kwis iriə pris kimi kughen a.

¹⁹ ?Nakharkun nıprai nəgkiarién kafak? ?Nakhamə ta mə yakamni mə nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar, nəsaninién aikin kafan uə? Nıkam, rikək. ?Mərig rhawor? ?Nakhamə ta mə yakamni mə nanmi nar iriə kughen əfrakis minə uə? Nıkam.

²⁰ Mərig yakamni mə nıpig narmamə kasor sakrefaes kimi nanmi nar, yarmhə en. Pa rımə sakrefaes a ramvən kimi Kughen. Kini yakpəh norkeikeiyen mə taksor kirikianə kimiə yarmhə.

²¹ Takhapəh nhavənién misən bred mine waen kape Nəviginién Rhakə, misarə mhavən min ye nımə kaməhuak kimi nanmi nar ikın misən nar yame kamor sakrefaes kin mine waen kape yarmhə minə.

²² Naksor məkneikin masor Yesu Yermaru ramor jalus tuk əmiə. ?Rikimiə raməsik mə ta mə nəsaninién kapəmiə rehuə rapita Kughen uə?

²³ Narmamə tiksın kamhani mhamə, “Rhuvə mə jakor naha nhagin yame nıprak rorkeikei.” Mərig yo yakamni mə pəh nien mə norien minə fam kisasitu irətawə. Mərig narmamə tiksın kamhani mhamə, “Rhuvə mə jakor naha nhagin yame nıprak rorkeikei.” Mərig yo yakamni mə pəh nien mə narımnar fam ravəhsi-haktə nımraghien kapətawə.

²⁴ Ripəh nihuvəyən mə kimiə kirik tukrərig pisin əmə in; mərig tukraməkeikei mamərig in minə tiksın.

²⁵ Sən nusai naha nar miragh yame kavəh nımrin ye maket, mərig takhapəh nisaiyohyen tukun mə kwəsor ta sakrefaes kin kimi nanmi nar uə nıkam, kini rikimiə tukripəh nətərig-pikién tukun.

²⁶ Norien e rhuvə əmə meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Tokrei tanə e, mine narımnar fam aikin, iriə kape Kughen Yermaru.” *(Sam 24:1)*

²⁷ Kini tukmə yermamə yame ripəh nəhuakien raiyoh ik mə takvən ye nəkwai nımə kafan mawəvigin kwis, kini rikim tukragien mə takvən. Ən naha nhagin yame ravəhsipre, mipəh naiyohyen tukun mə kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar uə nıkam. Rikim tukripəh nətərig-pikién tukun.

²⁸ Mərig tukmə ramni-pre tuk ik mimə, “Kimnor sakrefaes ye nusai nar miragh e kimi nanmi nar,” kini rhuvə mə takpəh nənién, tamə raməm ik nakamən, rikin raməsik mə nakamor təvhagə has.

²⁹ Pəh nien mə nar has tuk ik, mərig in nar has ye nətərigien əmə kafan. Narmamə tiksın khamə, “?Mərig rhawor e nətərigien kape yermamə kirik raməkir kafak norien yame yakorkeikei mə jakor, kini mamətapig kin yo mə jakpəh norien nar kirik?”

³⁰ ?Tukmæ yakamni vi vi Kughen tuk næviginiën, kini mamæn, rhawor e narmamæ kamhani mhamæ yakamor tævhagæ has ye nimri Kughen? !Yaknæhuak-pæn ta ye næviginiën a!”

³¹ Mærig yakamni mæ naha nhagin yame taksor, tukmæ nakasævigin, uæ nakamhanim, takasækeikei misor æriæ m-fam ye norien yame ravæhsi-haktæ nhag Kughen.

³² Takhapæh nisorien mæ yermamæ kirik tukrimir ye kafan nhatætøyen, nar apnapig mæ in yemæ Isrel, uæ yemæ Gris, uæ yermamæ kirik ye nimæhuak kape Kughen.

³³ Sor norien a ræmhen kin norien kafak yame yakamarkut mæ jakor riki narmamæ m-fam rikiriæ tukragien tukun ye norien minæ fam. Yakamor mækneikin meinai pæh nien mæ yakamærig pisin æmæ yo, mærig yakamærig nukwhao mæ Kughen tukrivæh miragh æriæ.

11

¹ Takhasigævin yo ræmhen kin yame yo yakamsigovin Yesu Kristo.

Norien kape næhuakien

² Yakamni vi vi æmiæ meinai nakhapæh nisæru-kinien yo ye narimnar fam yame yimnor kini mamhajoun, kini nakharaptæækin nhajounien yamæ mine yimnhajoun æmiæ kin.

³ Mærig yakorkeikei mæ kimiæ m-fam takharkun mæ kapæn kapæ narmamæ m-fam, Kristo, in ramarmaru iræriæ; kini kapæn kapæ piraovin, kafan yerman, in ramarmaru iran. Kini kapæn kapæ Kristo, in Kughen, ramarmaru iran.

⁴ Tukmæ yerman kirik ramævævhao nipig in ramæhuak uæ nipig ramni-æhrav nægkiarien yame Kughen rimivæhsi-pæn kimin, in ramor auris Kristo.

⁵ Mærig piraovin ramor auris kafan yerman tukmæ ripæh nævævhaoyen ye nipig yame ramæhuak uæ nipig ravæhsi-ærhav nægkiarien yame Kughen ravæhsi-pæn kimin. Norien a ror naurisien ræmhen kin yame kimnæki kapæn kapæ ripiæpiæ.

⁶ Rhuvæ mæ piraovin kirik yame ripæh norkeikeiyen mæ tukrævævhao mæknaikin, rhuvæ mæ tukæki kapæn kapæ pæh narmamæ tukhani mæ in yerman, pæh in tukrauris tukun. Tukmæ norien a ror auris tukun, rhuvæ mæ tukrævævhao.

⁷ Rhuvæ mæ narman tukhapæh nisævævhaoyen ye nipig kape næhuakien meinai Kughen rimnor yerman ravæh nanmin kafan, mæ tukæm-pæn nihuvæyæn iran kape Kughen; mærig tukæm-pæn nihuvæyæn kape yerman ye piraovin.

⁸ Ror mækneikin meinai in apa kupan, pæh nien mæ Kughen rimivæh piraovin mor yerman kin; mærig rimivæh yerman mor piraovin kin.

⁹ Kini pæh nien mæ Kughen rimnor yerman mæ tukrasitu ye kafan piraovin, mærig rimnor piraovin mæ tukrasitu ye kafan yerman.

¹⁰ Ror mæknaikin mæ piraovin tukramækeikei mævævhao ramor nimtætien mæ in ramsiai kafan yerman pæh agelo minæ tuksæm kharkun mæ ramsiai æfrakis kafan yerman.

¹¹ Mærig ye nimraghien kapætawæ yamæ mine kasofugin-pæn ye Yesu Yermaru, piraovin to ripæh naræ-pisiniën; kini yerman to ripæh naræ-pisiniën,

¹² meinai in apa kupan Kughen rimivæh yerman mor piraovin kin. Mærig taktakun ai, narman minæ fam, nipiraovin kaseimæk kin æriæ. Kini narimnar m-fam ramsi-pæn tuk Kughen.

¹³ Taksæm æmhen mæ ratuatuk mæ ?piraovin yame ramæhuak kimi Kughen tukrvævhao uæ nikam?

¹⁴ Narmamæ m-fam kharkun mæ yerman yame nimar nikwænen rapomh, tukror naurisien kimin, [tukamni kimæ in ræmhen kin piraovin].

¹⁵ Mærig tukmæ piraovin kirik nimar nikwænen rapomh, rikin tukragien tukun, kini narmamæ tuksægnægin in tukun, meinai Kughen rimivæhsi-pæn nimar nikwæne piraovin ræmhen mæ kafan kævævhao.

¹⁶ Mərig tukmə yermamə kirik rımə tukrəgkiar kimi yo tuk nar a, kini yakamni məkneikin mımə norien pısın mın kirik ye yama rikək; niməhuak pısın pısın mınə kasəripən swatuk kirikianə.

Norien kape Nəviginiyen Rhakə

¹⁷ Ye nəgkiarien yamə mine jakni-pre tuk əmiə ai taktakun, to yakpəh nini-vivi-yen əmiə, meinai nəkwətə-kwisien kapəmiə rıpəh nasituyen, mərig ramoriah əmə əmiə.

¹⁸ Nar kupan yame jakni in e mə yımınərig nəvsaoyen kirik mə nıpig nakasofugin əmiə mınə mə taksəhuak, kini misarə maseikus-eikus mın kapəmiə kwhen. Kini rikik raməsik mə nəvsaoyen a yımınərig in nəfrakisien.

¹⁹ Nakhamə ta mə takasəkeikei masəwhai kwhen kapəmiə mə tukror əpu mə kimiə nıpa mine Kughen rikin tukragien tuk əriə.

²⁰ Nıpig nakasofugin əmiə mınə, masən Nəviginiyen Rhakə, nakhamə ta mə naksəri-pən əfrakis norien kape nənien Nəviginiyen kape Yesu Yermaru. Mərig taksəm-ru norien e kapəmiə. Pəh nien mə naksəri-pən norien atuatuk kape nənien Nəviginiyen kape Yesu Yermaru,

²¹ meinai nıpig nakasəvigin, kimiə kirikianə kirikianə nakasəvigin, mhapəh nhawhinien əmiə mınə tiksın. Tiksın kisəmkərəv, tiksın kisapis kin waen.

²² Tukmə nakhamə taksəvigin kirikianə kirikianə mamhanım, taksor əmə apa iməmiə yerkwənu mınə, kwasig ikin nakpihavən ye niməhuak. Mərig norien kapəmiə rıpəh nisaiyen niməhuak kape Kughen; mamor auris yavən has mınə. ?Kini jakni-pre naha nhagin tuk əmiə? ?Jakni vi vi əmiə tuk norien a uə? !Nikam, to yakpəh nini-vivi-yen əmiə tukun!

²³ Meinai yaknhajoun ta əmiə nhajounien yame ramsi-pən tuk Yermaru. Yenpig a, kwasig ikin keighan-pən kin Yesu Yermaru ye kwermi tukmir mınə, in rımivəh bred

²⁴ mını vi vi Kughen tukun, kini mhapu, kini mımə, “In e nıprak yame tukrakapır tuk əmiə. Taksor məknakin, mə rikimiə tukraməsik Yo.”

²⁵ Ye norien kirikianə əmə mın, nıpig kwəsəvigin ta, In rımivəh pənkin waen mını mımə, “Kap waen e in nitawik yame ramhajoun promes vi yame Kughen ramor kimi narmamə. Nıpig takhanım rikimiə tukraməsik Yo.”

²⁶ Tuk nar e, nıpig tukmə nakasən bred a, uə nakhanım waen a, nakamhani-ərhav nımhəyen kape Yesu Yermaru miseriaji tukrırerig-pə mın.

²⁷ Ror məkneikin, yermamə yame ramən bred uə ramnım waen ye kap kape Yesu Yermaru ye norien yame rıpəh natuatukien, in ramor təvhagə has mamoriah nıprai Yesu Yermaru mine nitawın.

²⁸ Mərig kwasig ikin nakasən bred mamhanım kap waen, takasəkeikei misəm əmhen ta kapəmiə nımraghien.

²⁹ Meinai yermamə yame ramən bred mamnım kap waen, mərig rikin rıpəh nəsik-huvəyen nıprai Yesu Yermaru, nənien mine nınımien kafan ravi-pə atuk əmə narpinien kimin.

³⁰ Ror məkneikin mə kimiə khapsaah nıpraimiə raməpou kini nakhamhə, kini kimiə tiksın nakwənhəhə ta.

³¹ Mərig tukmə kitawə kirikianə kirikianə kisəm əmhen ta nımraghien kapətawə, kwasig ikin misən Nəviginiyen Rhakə, tamə Kughen tukravəhsi-pə narpinien kimi ətawə.

³² Nıpig Yesu Yermaru tukraməko atuatuk ətawə, ramor məkneikin mə nıpig In tukrəkir narmamə ye tokrei tanə mor narpinien kimi əriə, kini kitawə tukhapəh nhavəhyen narpinien kitawə miriə.

³³ Ror məkneikin piak mınə mine nowinik mınə, nıpig takhauə kirikianə mə taksən Nəviginiyen Rhakə, takaseito kin əmiə mınə tiksın.

³⁴Tukmə yermamə kirik rəmkarəv, rhuvə mə tukrəvigin ta apa iman yerkwanu ai muə, tamə ruə ye nofuginien, mən pisin nəviginien kin narmamə tiksın, kini Kughen rıvəhsi-pən narpinien kimin.

Kini nıpig jakurə tuk əmiə, jakvəhsi-pre swatuk ye narımnar pisin minə tiksın yame nakasaiyoh-pə kin.

12

Nanmın kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin (Rom 12:4-8)

¹ Piak minə mine nowinik minə, pəh yakəgkiar ye nirkunien pisin pisin yamə mine Nanmın kape Kughen ravəhsi-pə kimi ətawə, meinai yakorkeikei mə kimiə takasəkeikei mharkun.

² Kimiə nakharkun mə apa kupan, nıpig nımnhapəh nisəhuakien kimi Kughen, kivi-pən nətərigien kapəmiə kamkır-pən əmiə ye swatuk tuk nəhuakien kimi nanmı nar yamə mine khapəh nisəgkiarrien.

³ Ror məkneikin, yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə ramni hah Yesu Kristo, pəh nien mə Nanmın kape Kughen rıvəhsi-pən nəgkiarrien a kimin; kini Nanmın kape Kughen əmə ramor yermamə rirkun niniyen mə Yesu in Yermaru.

⁴ Nanmın kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin minə kimi ətawə; mərig Nanmın kirikianə əmə.

⁵ Kitawə kasor wok pisin pisin rıpsaah, mərig Yermaru kirikianə əmə yame kasor wok kafan.

⁶ Kitawə kasor wok ye norien pisin pisin rıpsaah, mərig in Kughen kirikianə əmə yame ramor wok ye nımrighien kape narmamə mifam mə iriə tuksor wok minə fam a.

⁷ Kini Nanmın kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin kimi ətawə kirikianə kirikianə mə kitawə tuksasitu irətawə minə fam.

⁸ Nanmın kape Kughen ravəhsi-pən nəgkiarrien kape nirkunien kimi yermamə kirik; kini Nanmın kirikianə əmə rıvəhsi-pən nirkunien nar kimi yermamə pisin kirik.

⁹ Kini Nanmın kirikianə əmə ravəhsi-pən nhatətəyen kimi yermamə pisin kirik min. Kini Nanmın kirikianə əmə ravəhsi-pən nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nor-huvəyen yermamə.

¹⁰ Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk norien nımtətien minə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai rıpiamuə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nəkirien nanmın pisin pisin minə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk niniyen nəgkiarrien kape tanə pisin pisin minə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nhopraiye nıprai nəgkiarrien minə a.

¹¹ Nirkunien minə a, iriə m-fam kamhasi-pən əmə tuk Nanmın kirikianə əmə, kini ravəhsi-pə kimi ətawə kirikianə kirikianə ye swatuk yame Kughen rorkeikei.

Nuhpikinien ye nıprai yermamə

¹² Narmamə kape Kristo kisəmhen əmə kin nıprai yermamə, yame in kirikianə əmə, mərig nor-norin minə rıpsaah. Kini nar apnapig mə nor-norin pisin pisin minə, kamharpın-pən ye nıpran kirikianə əmə.

¹³ Ye norien kirikianə əmə min, kitawə tiksın, kwənərəus kape Isrel; tiksın nəmə Gris; tiksın slef; tiksın pəh nien mə slef; mərig Nanmın kape Kughen kirikianə əmə rımnor baptaes irətawə fam mımə tukhauə kirikianə əmə ye Kristo. Kini kitawə kamhavəh* Nanmın kape Kughen yame in kirikianə əmə.

12:2: Hab 2:18-19 **12:3:** 1 Jon 4:2-3 **12:4:** Rom 12:6 **12:11:** 1 Kor 7:7 **12:12:** 1 Kor 10:17 * **12:13:** Gris ramni nuhpikinien mımə, "Kitawə kamhanım Nanmın kirikianə əmə." **12:13:** Kal 3:28

¹⁴ Sətərig-ru. Nıprai jir, pəh nien mə norin kırıkianə; mərig nor-norin rıpsaah.

¹⁵ Nar apnapıg nihun ramni mımə, “Mərig in ai pəh nien mə yo kwermın, pəh nien mə yo nori nıprai yermamə kırık,” mərig nəgkiarın kafan rıpəh norien nihun mə pəh nien mə in nor nıprai yermamə.

¹⁶ Nar apnapıg nımətırgın ramni mımə, “Mərig in ai pəh nien mə yo nımırın, pəh nien mə yo nori nıprai yermamə kırık,” mərig nəgkiarın kafan rıpəh norien nımətırgın mə pəh nien mə in nor nıprai yermamə.

¹⁷ ?Tukmə nıprai jir, nımırın in-əmə-in-əmə, kını tukrhawor pən iran mınə mamərig nar? ?Kını tukmə nıprai jir nımətırgın in-əmə-in-əmə, tukrhawor pən iran mınə mamərig nəmıəv nar?

¹⁸ Mərig nıkam. Kughen rımnərəhu nor-nor yermamə yame In rorkeikei mə tukhaswin aikın.

¹⁹ ?Tukmə iriə fam norin kırıkianə əmə, kını nıpran raməker-pən pukaa?

²⁰ Mərig nəfrakısien mə nor-norin rıpsaah, mərig nıpran kırıkianə əmə.

²¹ Nımırı jir to rıpəh nını-pənien tuk kwermı jir mımə, “Yo yakəpəh ik, yo yaknəmhen ta.” Kını kapən kapə to rıpəh nını-pənien tuk nihun mir mımə, “Ah. Yakəpəh əmiru. Yo yaknəmhen ta.”

²² To rıpəh norien məknakın. Nor-nori nıpraitawə yamə mınə rıkitawə raməsık mə iriə kasəpəu, mərig to khapəh nısəpəhyen.

²³ Nor-nortawə yame ror naurısien, tukhagın huvə tukun. Kını nor-nortawə yame rıpəh nəmhenien mə narmamə tuksəm, kıtawə tuksarkaoh-pən kımın.

²⁴ Mərig nor-nortawə yame rıpəh norien naurısien, kıtawə khapəh nısarkaoh-pənien kımın. Mərig Kughen ramofugın narmamə ye nıməhuak kapətawə mamor huvə pən kımı əriə yamə mınə kıtawə kasəm-əhu əriə, rəmhen kın yame In ravəhsi-pən nısıaiyen kımı nor-norin yame kıtawə khapəh nhasıaiyen.

²⁵ Kını ye norien a, nor-nor nıpraitawə to khapəh nıseikus-eikusien əriə mınə; mərig pəh tuksəm huvə fam əriə mınə.

²⁶ Tukmə nor-nori tıksın kasərig nəmhəyen, kını nor-nori mınə fam tuksərig nəmhəyen. Kını tukmə kaməgnəgın norin kırıkianə, kını nor-nori mınə fam rıkirıə ramagien.

²⁷ Nıprai nəgkiarın e rımə kımıə nıprai Kristo, kını kımıə m-fam kırıkianə kırıkianə, kımıə nor-norin mınə.

²⁸ Kını ye nıməhuak, Kughen rımnəkupan mırpen narmamə tıksın mə iriə aposol mınə; kını kwasıg ikın, mırpen tıksın mə iriə profet mınə, kını kwasıg ikın, mırpen nəmhajoun mınə. Kını mırpen tıksın mə tuksor nımtətien mınə, tıksın tuksor huvə narmamə, kını tıksın tuksasıtı ye narmamə, kını tıksın kharkun nısasıtıyen ye nınıyen kape nıməhuak, kını tıksın hamhani nəgkiarın kape tanə pısın pısın.

²⁹ ?Nakhamə ta mə narmamə mfam iriə aposol mınə? ?Uə narmamə m-fam iriə profet mınə? ?Uə narmamə m-fam iriə nəmhajoun mınə? ?Uə narmamə m-fam kasor nımtətien mınə?

³⁰ ?Uə narmamə m-fam kasor huvə narmamə? ?Uə narmamə m-fam kamhani nəgkiarın kape tanə pısın pısın mınə? ?Uə narmamə m-fam kharkun nıprai nəgkiarın pısın pısın mınə a? Nıkam, rıpəh norien məknakın.

Norkeikeiyen (Rom 12:9-21)

³¹ Mərig rhuvə mə taksərəhu-pən tım tım nətərigien kapəmıə tuk nhavəhyen nırkunien pısın pısın yamə mınə Nanmın kape Kughen ravəhsi-pə, yame iriə khahuvə rapıta. Kını taktakun ai, jakni-pre swatuk hanə yame in rhuvə pık.

13

¹ Tukmā yakəgkiar ye nəgkiarien kape narmamə ikin pisin pisin minə uə ye nəgkiarien kape agelo minə, mərig norkeikeiyeen rikək yerkiik, mərig yakaməgkiar pik əmə rəmhen kin yermamə kirik yame ramuh nəpag nai mamor tərigaru, uə ramuh apnapig bel.

² Tukmā yakvəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar, kwasig ikin nar a ripiuə, mərig norkeikeiyeen rikək yerkiik, yo nar apnapig əmə. Kini tukmā yakirkun nar erkwaig minə fam mine nirkunien minə fam, mərig norkeikeiyeen rikək yerkiik, yo nar apnapig əmə. Kini tukmā kafak nhatətəyen in riskai mə jakor tukwas kirik rəta mamvən, mərig norkeikeiyeen rikək yerkiik, yo nar apnapig əmə.

³ Tukmā yakpik-pən fam kafak narimnar kimi yavən hah minə, uə yakeighan-pən kin tikmir minə kafak mə tuksarko-pən kin yo nap, mərig norkeikeiyeen rikək yerkiik, to yakpəh norien win ye nar kirik.

⁴ Norkeikeiyeen ramor yermamə kafan nətərigien raməpomh; kini mor in ramor huvə pən kimi narmamə; mipəh norien jalus kimi narmamə, mipəh nivəhsi-haktə-atukien in, mipəh nausitien,

⁵ mipəh nor-pəniyen narmamə, mipəh nərig-atukien in, kini niemha ripəh nhai-pikien, kini ripəh niraptərək-in-tim-timien rikin tuk norien has yame kamor kimin.

⁶ Kini norkeikeiyeen ramor yermamə rikin ripəh nagienien tuk norien has minə, mərig rikin ramagien əmə tuk norien huvə minə kape nəfrakisien.

⁷ Norien kape norkeikeiyeen ramətapig kin yermamə mə kafan nərigien tukripəh nəpouyen; mamor in ramhatətə tim tim ye Kughen, mərəhu-pən tim tim kafan nərigien kimi Kughen. Nar apnapig tukmā nəmhəyen ehuə kirik ruə, mərig norien kape norkeikeiyeen ramətapig kin in mə tukripəh nimirien.

⁸ Norien kape norkeikeiyeen to ripəh norien infamien. Mərig nirkunien kape nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar a ripiuə, nirkunien nar a tukamhavən, tuk nipig kirik tikripirkək. Mine nirkunien kape nəgkiarien ye nəgkiarien pisin pisin, tukamhavən, tuk nipig kirik tukpiharkək. Kini nirkunien tikripirkək.

⁹ Ror məkneikin meinai nirkunien kapətawə rikəskəh əmə; kini nəgkiarien yame Kughen ravəhsi-pə, kitawə kamhani-ərhav əmə nipərin.

¹⁰ Mərig nipig Yesu Kristo tukruə min mor atuatur narimnar m-fam, kini nirkunien pisin pisin yamə mine Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə taktakun tukripirkək.

¹¹ Nipig yimnarkəskəh, kini yimnəgkiar rəmhen kin kwajikovə, kini nirkunien kafak rəmhen kin pikwarien kirik. Mərig nipig yimauə mehuə, yimnəru-kin norien kape kwajikovə.

¹² Taktakun ai, kitawə kasəm əmə nipərin rəmhen kin yermamə kirik yame ramarhanim ye glas yame rəmkimik. Mərig tuk Nipig Kwasig, kitawə tuksəm huvə Kughen. Taktakun ai, yakirkun nipərin əmə; mərig ye nipig a, jakirkun huvə narimnar fam, rəmhen kin yame Kughen rirkun huvə yo ai taktakun mine.

¹³ Kini taktakun ai, norien misir e kisisər karhəmır: norien kape nhatətəyen, norien kape nəəhu-pən-timtim-ien nətərigien ye Kughen, mine norien kape norkeikeiyeen. Mərig yame rhuvə pik əgkap, in ai norien kape norkeikeiyeen.

14

Nirkunien kape nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai ripitərhav-pə; mine nirkunien kape niniyen nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə

¹ Taksarkut pik mimə norkeikeiyeen tukrarmaru ye nimiragien kapəmiə, kini misarkut pik mə takhavəh nirkunien yamə mine Nanmin kape Kughen ravəhsi-pre, kini misarkut pik rapita mə takharkun nhani-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai ripitərhav-pə.

² Yakamni məkneikin meinai tukmə kimiä kirik yame raməgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə, pəh nien mə raməgkiar kimi narmamə, mərig raməgkiar kimi Kughen. Nəfrakisien, yermamə kirik rikək yame rirkun nəgkiarieren yame ramni, mərig in ramni-ərhav nəgkiarieren erkwaig yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pən kimin.

³ Mərig narmamə m-fam yamə mine kamhani-ərhav nar kwasig ikin nar ai rīpiamtərhav-pə, kamhani-pən tuk nivəhsi-haktəyen nımraghien kape narmamə, mine tuk nivəhsi-haktəyen nətərigien kapəriä, mine tuk nasituyen irəriä.

⁴ Yermamə yame raməgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə, ravəhsi-haktə əmə nımraghien kafan; mərig yermamə yame ramni-ərhav nar kwasig ikin nar ai rīpiamuä, in ravəhsi-haktə nımraghien kape nıməhuak.

⁵ Yakorkeikei mə kimiä m-fam taksəgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə, mərig rhuvə pik mə takhavəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar kwasig ikin nar ai rīpiuä. Yermamə yame ravəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar kwasig ikin nar ai rīpiuä, in ramasitu pik ye nıməhuak rapita yermamə yame raməgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə, meriaji in rhoprai nīprai nəgkiarieren mə tukrivəhsi-haktə nımraghien kape nıməhuak.

⁶ Piak minə mine nowinik minə. ?Tukmə yakaurə tuk əmiä maməgkiar kimi əmiä ye nəgkiarieren kape tanə pisin pisin, mīpəh nhopraiye nīprai nəgkiarieren, kini tukrhawor masitu irəmiä? Mərig jakaməkeikei mini-ərhav nar kirik yame Kughen rīmnor əpu kimi yo pəh nakharkun. Kini jakaməkeikei maməvhag kimi əmiä, mivəhsi-pre nirkunien kimi əmiä, mamni-ərhav nar kirik yame tukrīpiuä.

⁷ In rəmhen əmə kin tərhenao yame kamher, uə gita yame kamuh. Narimnar minə a khapəh nhamraghien, yermamə əmə ramor əriä kamərig rikiriä. Kini tukmə kher oror tərhenao, tukeinein nanmi nīpei yame tərhenao raməni.

⁸ Kini tukmə kamher oror naiyuk ye nīpig kape narowaginien, narmamə tukhapəh nisor-apnəpənəyen tukun.

⁹ Mərig rəmhen əmə kin əmiä. ?Tukmə naksəgkiar ye nəgkiarieren yame narmamə kaseinein, tukshawor mharkun nīprai nəgkiarieren yame nakamhani? Kimiä naksəgkiar əmə kimi nımago-ago; narmamə khapəh nhavəhyen nīpran.

¹⁰ Nəfrakisien mə nəgkiarieren minə ripsaah ye tokrei tanə, kini iriä kirikianə kirikianə nīprai nəgkiarieren aikin kapəriä.

¹¹ Kini tukmə yakpəh nirkunien nīprai nəgkiarieren yame yermamə kirik ramni-pə tuk yo, yo yakapsipis tukun, kini in yepsipis tuk yo.

¹² Rəmhen əmə kin əmiä. Kimiä naksorkeikei mə Nanmin kape Kughen tukrivəhsi-pre nirkunien pisin pisin minə, taksarkut pik mə takhavəh nirkunien yamə mine khavəhsi-haktə nımraghien kape nıməhuak.

¹³ Tuk nar ai, tukmə kimiä kirik raməgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin kirik, tukraməkeikei məhuak min mə Kughen tukrivəhsi-pən nīprai nəgkiarieren e pəh rhoprai-pən kimi nıməhuak.

¹⁴ Tukmə yakaməhuak ye nəgkiarieren kape tanə pisin kirik, rikik raməhuak mərig nətərigien kafak ramərer apnapig əmə.

¹⁵ ?Kini jakhawor? Jakəhuak yerikik, mərig jakəhuak min ye nətərigien kafak. Kini jakəni nīpei yerikik, mərig jakəni min nīpei ye nətərigien kafak.

¹⁶ ?Tukmə nakhani vi vi Kughen yerkim ye nəgkiarieren kape tanə pisin, yermamə yame reinein nəgkiarieren a tukrhawor pən iran mine mameighan kin nəhuakien kafam? To rīpəh neighanien kin, meinai in reinein nəgkiarieren yame nakamni.

¹⁷ Tukmə ror nakamni vi vi Kughen, mərig nəgkiarieren kafam rīpəh nivəhsi-haktəyen nımraghien kape yermamə yame reinein nəgkiarieren e nakamni.

¹⁸ Yakamni vi vi Kughen mə yakaməgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə rapita əmiä m-fam.

¹⁹ Mərig ye nəkwai niməhuak, tukmə yakamhajoun narmamə ye nəgkiarieren kwatıksın əmə yame narmamə kharkun nıpran, in rhuvə pı̄k rapita yame to yakni nəgkiarieren rıpsaah pı̄k ye nəgkiarieren yame iriə kaseinein.

²⁰ Piak mine nowinik minə. Takhapəh nisorien nərigien kapəmiə minə rəmhen kin kwajikovə. Ye norien kirikianə əmə e taksəmhen kin kwajikovə əmtəmtə yamə mine kiseinein norien təvhagə has. Mərig ye nərigien kapəmiə rhuvə mə rikimiə tukrimruə.

²¹ Meinai kimini ye loa kape Moses kimə,

“Kughen Yermaru ramni məkneikin mə,

‘Jakor mə narmamə yamə mine kasəgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin minə tukhani-ərhav nəgkiarieren kafak tuk narmamə.

Kini iriə tuksərig nəgkiarieren kape yepsipis minə,

mərig nar apnapig mə iriə tuksərig pawk nar vi kirik, mərig iriə to khapəh nisətərigien kin Yo.’” *(Aes 28:11)*

²² Ror məkneikin mə nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə, in nımtətien kirik yame tukrasitu ye narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien, pəh nien mə nımtətien kirik yame tukrasitu ye nəməhuak minə. Mərig nıpig yermamə ramni nar kwasig ikin nar ai rıpiamuə, nəgkiarieren e kape nəməhuak, pəh nien mə kape narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien.

²³ ?Ror məknakin tukmə niməhuak piəpiə ramhum, kini narmamə m-fam kasəgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə, kini iriə yamə mine khapəh nharkunien, uə narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien khauə imə, iriə tuksəm kini khamə ta mə kimiə nakaseno-eno.

²⁴ Mərig tukmə yermamə kirik yame rıpəh nəhuakien, uə yermamə yame rameinein nəhuakien ramuə imə nıpig narmamə kamhani-ərhav nar kwasig ikin rıpiamuə, kini nəgkiarieren kapəmiə tukrirap rikin, kini in tukrirkun mə in yor təvhagə has, kini nəgkiarieren minə a tukrəkir kafan norien,

²⁵ kini kafan təvhagə hah yame ramerkwaig tukruə ye nıkakien. Tuk nar e, in tukrimir mənim-pən nımrin ye nımoptanə maməhuak kimi Kughen, mamni-ərhav mımə, “Nanmin kape Kughen raməmir əfrakis irəmiə.”

Pol raməvhag kimi əriə tuk nıpig kape nəhuakien

²⁶ Piak minə mine nowinik minə. Pəh yakni nıprai kafak nəgkiarieren. Nıpig kimiə m-fam naksəkwətə kirikianə ye nofuginien tuk nəhuakien, kimiə m-fam kirikianə kirikianə kapəmiə aikin wok yame takasor. Tıksin kasəni nıpei, kini tıksin kashajoun, kini tıksin kasor əpu nəgkiarieren tıksin yame ramerkwaig, tıksin kasəgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə, kini tıksin kashoprai nıprai nəgkiarieren mine. Takasəkeikei misor narimnar minə e tuk nəriə-tımtimien niməhuak.

²⁷ Tukmə narmamə tıksin kasəgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin, kiraru uə kisisər əmə tukrhəgkiar, kirik tukrini kafan, kini kwasig ikin, kirik rini min kafan, kini yermamə kirik tukraməkeikei mhoprai nıprai nəgkiarieren minə a.

²⁸ Mərig tukmə yermamə rikək tuk nhopraiye nıprai nəgkiarieren yame kirhini, pəh kirhəgkiar pisin əmə kimi Kughen, mırhipəh nini-ərhavyen ye niməhuak.

²⁹ Rhuvə mə profet kiraru uə kisisər əmə tukrhəgkiar, kini narmamə tıksin tuksəkir huvə kapərisir nəgkiarieren.

³⁰ Kini tukmə yermamə kirik rərer maməgkiar, məkneikin Kughen ror əpu nəgkiarieren kirik yame rımnamerkwaig kupan ruə tuk yermamə kirik yame ramkwətə, rhuvə mə yermamə yame ramərer maməgkiar tukrəkwətə mapnapig, pəh yame Kughen rıvəhsi-pən nəgkiarieren kimin pəh in rərer məgkiar.

³¹ Ror məknakin mə kimiə yamə mine nakamhani-ərhav nəgkiarlen yame Kughen ravəhsi-pre, kirik tukrəkupən mægkiar; ai, kirik min, ai kwasig ikin, kirik min, mə takharkun nishajounien narmamə m-fam, mhavəhsi-haktə nətərigien kapəriə.

³² Narmamə yamə mine kamhavəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar, kwasig ikin nar ai rīpiuə, kharkun nīpig atuatur kape nəgkiarlen mine nīpig atuatur kape nīpimien,

³³ meinai pəh nien mə Kughen rorkeikei nuvrīg-uvrīgien, mərīg in rorkeikei nəmərinyen. Ror pən, ye niməhuak minə fam kape narmamə kape Kughen,

³⁴ ye nīpig kape nəhuakien, nīpiraovin tukhapəh nisəgkiarlen, meinai rīpəh natuatur kien mə tuksəgkiar. Mərīg tukasəkeikei masətərig kin nəmasur kape niməhuak, rəmhen kin yame loa ramni.

³⁵ Tukmə kisorkeikei mə tukharkun nar kirik, tukharerīg-pən apa yerkwanu, kini misaiyoh kapəriə narman minə kin. Meinai ror naurisien mə piraovin tukrəgkiar ye nəkwai niməhuak.

³⁶ ?Rhawor? Kimiə tiksın nakhamə ta mə Kughen rīmivəhsi-pre nəgkiarlen mə kapəriə pisin əmə. Nakhamə ta mə kimiə pisin əmə nakharkun nəkieren norien minə.

³⁷ Mərīg tukmə kimiə kirik rikin raməsik mə Kughen ravəhsi-pən nəgkiarlen kirik kimin, uə Nanmin Kape Kughen rīmivəhsi-pən nəsaninien kimin, kini in tukraməkeikei mīni nəfrakisien ye nəgkiarlen yame yakamrai kimi əmiə mīmə nəkwai Yermaru nəfrakis a.

³⁸ Tukmə yermamə kirik raməpəh nəgkiarlen minə e yakamni, pəh narmamə tuksəpəh nəgkiarlen yame in ramni.

³⁹ Ror məkneikin, piak minə mine nowinik minə, rhuvə mə taksarkut tuk nini-ərhavyen nəgkiarlen yame Kughen ravəhsi-pre, kini takhapəh nisətapigien kin narmamə yamə mine kasəgkiar ye nəgkiarlen kape tanə pisin pisin.

⁴⁰ Mərīg ye narimnar fam yame naksor ye nīpig kape nəhuakien, takasor tukramaturatur ye nīpig kape nəhuakien.

15

Pol ramni-ərhav mə Kristo rīmimragh min ye nimhəyen kafan

¹ Piak minə mine nowinik minə. Yakorkeikei mə jakni-ərhav min nəvsaoyen huvə kimi əmiə yame yakwəni-pre ta tuk əmiə, kini nimnhavəh yerkimia, kini misərer timentiran.

² Tukmə nakharaptərəkın timentiran nəvsaoyen huvə yame yimini-pre tuk əmiə, Kughen tukrivəh miragh əmiə iran. Mərīg tukmə naksəpəh, mishatətə ye nəgkiarlen pisin, kini nhatətəyen kapəriə in tukror nar apnapig əmə kin.

³ Narimnar yame yo yimnərig, in rhuvə pik, kini yakwəni-pre ta tuk əmiə mə Kristo rīmamhə tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has kapətawə rəri-pən nəgkiarlen yame Nəkwəkwə kape Kughen rīmini kupan kwasig ikin rīpiuə.

⁴ Kimnerwaig kin In, kini rivəh nīpig kisisə, ruimragh min ye nimhəyen kafan, rəri-pən nəgkiarlen yame Nəkwəkwə kape Kughen rīmini kupan kwasig ikin rīpiuə.

⁵ Kini rīmnekupan mītərhav-pən tuk Pita, kwasig ikin, mīpitərhav-pən tuk kafan narmamə twelef.

⁶ Kwasig ikin, mīpitərhav-pən min tuk nəməhuak minə rapita faef hundred ye nīpig kirikianə əmə. Kini tiksın kamhamragh hanə miseriaji-pə ai taktakun, kini tiksın kwənhamhə ta.

⁷ Kini kwasig ikin mīpitərhav-pən tuk Jemes, kini ai mīpitərhav-pən tuk aposol minə fam.

⁸ Rīmnekupan mītərhav-pən tuk narmamə minə a, kwasig ikin yo. Rītərhav-pə tuk yo nar apnapig yo yakəmhen kin kwajikovə kirik yame rīpəh narhayen ye nīpig atuatur kafan.

⁹ Yakamni məkenikin meinai yo ye tanə əgkəp; aposol minə tiksın kisapita yo. Kini yakpəh nəmhenien mə narmamə tuksokrən kin yo mə yo aposol kirik, meinai in apa kupan, yimnor nahasien kimi niməhuak minə kape Kughen.

¹⁰ Mərig ye nihuvəyen yame Kughen rimnautə-pə kin kimi yo, yakwauə minor məkneikin ai towel. Kini nihuvəyen a rıpəh nuə-apnapıgien, mərig ramuə mamor kwənkwan. Nəfrakisien yimnor wok rapita fam aposol minə, mərig pəh nien mə ye nəsaninien kafak, mərig ye nihuvəyen yame Kughen rimnautə-pə kin kimi Yo.

¹¹ Nar apnapıg mə yo uə iriə kamhani-ərhav-pre Nəvsaoyen Huvə tuk əmiə, mərig nəgkiarien in e yame yakamhani-ərhav pre tuk əmiə, nımnhani nəfrakisien iran.

Narmamə minə fam yamə mine kwənhamhə ta tukhamragh min

¹² ?Mərig tukmə kamhani-ərhav mə Kristo rimımragh min ye nımhəyen kafan, kini rhawor e kimiə tiksın nakamhani mhamə narmamə yamə mine kwənhamhə to khapəh nhamragh-minien?

¹³ Mərig rıpi mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta to khapəh nhamragh-minien, to Kristo rıpipəh nımragh-minien ye nımhəyen kafan.

¹⁴ Kini to Kristo rıpipəh nımragh-minien ye nımhəyen kafan, wok kapəmiə tuk nini-ərhavıyen nəvsaoyen huvə, mine nhatətəyen kapəmiə tukror əmə nar apnapıg kin.

¹⁵ Nar kirik min, to Kristo rıpipəh nımragh-minien ye nımhəyen kafan, kimawə yakpiseikuə ye Kughen meinai yakamhani-ərhav mə Kughen rimivəh mıragh Kristo ye nımhəyen. Mərig rıpi mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta kipihapəh nhamragh-minien ye nımhəyen kapəriə, to Kughen rıpipəh nivəh-mıragh-minien Kristo ye nımhəyen kafan.

¹⁶ Meinai rıpi mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta kipihapəh nhamragh-minien ye nımhəyen, to Kristo rıpipəh min nımraghien ye nımhəyen kafan.

¹⁷ Kini rıpi mə Kristo rıpipəh nımragh-minien ye nımhəyen, to nhatətəyen kapəmiə nıpran rırəkək, kini kimiə to naksarə hanə ye narpınien kape təvhagə has.

¹⁸ Kini to narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Kristo yamə mine kwənhamhə ta, to kipsisərwei.

¹⁹ Rıpi mə kitawə kipsisərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kristo tuk nımraghien əmə kape tokrei tanə e, sore asul tuk ətawə. Meinai kitawə kamharəh pikin nıpiğ əutən minə rapita narmamə minə ye tanımtanə.

²⁰ Mərig nəfrakisien mə Kristo rimımragh min ye nımhəyen. In rimnəkupan ye narmamə m-fam yamə mine kwənhamhə, kini mımragh min ye nımhəyen.

²¹ Yermamə kirikianə əmə rimnor swatuk tuk nımhəyen ruə ye tokrei tanə e; kini ye norien kirikianə əmə min, yermamə min kirik rimnor swatuk mə narmamə tukhamragh min ye nımhəyen kapəriə.

²² Ror məknakin mə narmamə m-fam tukhamhə meinai narmamə kamhasi-pən ye Adam. Kini ye norien kirikianə əmə min, narmamə m-fam yamə mine kamhauə kirikianə iriə Yesu Kristo tukhamragh min.

²³ Mərig iriə e tukhaamragh min ye nıpiğ atuatuk kapəriə. Kristo in rimnəkupan mımragh min, kini nıpiğ tukruə min iran, kafan narmamə yamə mine kwənhamhə ta tukhamragh min.

²⁴ Kini Nıpiğ Kwasig tukruə, In tukroriah narmaruyen minə fam, mine nehuəyen minə fam, mine nəsaninien minə fam. Kwasig ikın, tukrəta-pən ye narmaruyen kafan ye kwermi Tatə Kughen.

²⁵ Ror məknakin meinai In tukraməkeikei mamarmaru “meriaji tukrehuə ye tikmir minə kafan.”

(Sam 110:1)

²⁶ Tukroriah tikmir minə fam kafan mamvən infamien tukroriah min nimhəyen. Kini nimhəyen tukrirkək min

²⁷ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,
 “Rimnei-əhu fam narimnar mamehuə irəriä.” (Sam 8:6)
 (Mərig nəgkiarien yame ramni mə “rimnei-əhu fam narimnar mamehuə irəriä,” pəh nien mə ravəhsi-əhu min Kughen Yermaru, meinai in e Kughen yame tukrərəhu-pən fam narimnar ye kwermi Kristo.)

²⁸ Nipig Kughen tukror narimnar minə a, kini Tini atuatur tukruə mamarə ətgin ye narmaruyen kape Kughen, mə Kughen tukruə mamarmaru ye narimnar fam.

²⁹ Narmamə tiksın kamhani mhamə to narmamə khapəh nhamragh-minien ye nimhəyen kapəriä. Mərig norien kape norien baptaes atuə kın kape narmamə yamə mine kwənhamhə ta ramhajoun-pən mə narmamə kwənhamhə pawk mərig nanmiriä ramragh əmə.

³⁰ ? Kini rīpi mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta to kīpihapəh nhamragh-minien, rhawor irəməwə? !Kimawə yakamharəh pīkīn nīpīg əutən minə ye nīmraghien kapəməwə nīpīg minə fam!

³¹ Piak minə mine nowinik minə, narmamə kasarkut mə tukshopni yo ye nīpīg rīpsaah. Kini kīmiä nakharkun mə in e nəfrakisien rəmhen kın yame nakharkun mə in nəfrakisien mə rīkīk ragien pīk tuk əmiä meinai kīmiä nakashatətə tīm tīm ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

³² Yimnarkut pīk apa Efesas rəmhen kın in ai mə yakamarowagin kīməwə nar aparū minə yame kasarkwəpah. Kini rīpi mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta to kīpihapəh nhamragh-minien, to narkutien kafak kwənkwan rīpīrkək. Rīpi mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta to kīpihapəh nhamragh-minien, rīpihuvə mə to kīsəri-pən nəgkiarien e yame ramni mə,

“Pəh kisor əwhai nheikīnien kape tokrei tanə, masor lafet mīsəpīs kın waen mamharpīn, kwasīg ikin mīpihamhə.” (Aes 22:13)

³³ Takhapəh nīsorien mə narmamə tukseikuə irəmiä. Nəgkiarien e raməfrakis yame ramni mə, “Nīpīg narmamə yamə mine kapəriä norien rhuvə kasəriwək iriä narmamə hah minə, nəmə hah minə kasoriah norien huvə minə kapəriä.”

³⁴ Havəh min nətərigien kapəmiä rīrerīg, muə mə taksor nar huvə kīrik yame nakharkun mə taksor; mhapəh nīsor-minien təvhagə has. Yakaməgkiar məkneikīn meinai kīmiä tiksın nakseinein hanə Kughen. Kini nar e in e ror naurisien.

Nīprai yermamə rīmamhə marə mīmragh min

³⁵ Mərig tukmə ror narmamə tiksın kīsaiyoh mhamə, “? Rhawor e yermamə yame rīmhə marə mamragh min? ?Tukəm nīpran, tukrhawor pən iran minə?”

³⁶ Naiyohyen mine rətəwao. Tiknim-pən kweru nai ye nīmoptanə, ai tukraməkeikei mhaier kın nīpran yame rīvi.

³⁷ Nīpīg naksuv kweru nai, pa rīmə naksuv nīpran yame tukruə, mərig nakamsuv əmə kweru nai, tukmə ror kweru wit kīrik uə kweru nai pīsīn kīrik.

³⁸ Mərig Kughen ror raurə kın nuknen yame In rorkeikei; kini In əmə ravəhsi-pən nīpran kīmi nai minə fam.

³⁹ Nīprairiä rīpəh nəm-nəmhenien. Nīprai yermamə rīpəh nəmhenien kın nar mīragh yamə mine nīprairiä pīsīn pīsīn. Man minə nīprairiä pīsīn pīsīn. Kini kəməminə minə nīprairiä pīsīn pīsīn.

⁴⁰ Apa ye neai, narimnar aikin, kini in e tokrei tanə e, narimnar aikin ror pīsīn. Nīpīg taksəm narimnar apa yerpīrig ye neai mə in rhuvə, kafan nīhuvəyen in ror pīsīn ye nīhuvəyen kape narimnar kape tokrei tanə e.

41 Kini nikhakien kape mirh ror pisin ye nasiayen kape makuə mine nasiayen kape kəmhau minə. Kini nasiayen kape kəmhau minə kasor pisin pisin.

42 Kini rəmhen əmə kin nīprai narmamə kwənhəmhə yame kamhamragh min. Nīprai narmamə yame kimənim əriə tukrəmətīt, mərig nīpig tukramragh min iran, to rīpəh min nəmətītien.

43 Nīpig kamnim, in nar kirik yame narmamə khapəh nisorkeikeiyen, mərig nīpig tukramragh min, in nar kirik yame narmamə tuksəm kafan nihuvəyen. Nīpig kamhanim, nəsaninien kafan rirkək; mərig nīpig tukramragh min, nəsaninien kafan tukrehuə.

44 Nīpig kamhanim nīpraitawə, in nar kape tokrei tanə; mərig nīpig tukramragh min, in nar kape rao ye neai. Tukmə nīpran aikin kape tokrei tanə, kape rao ye neai min aikin.

45 Ror pən, Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Yermamə kupan, in e Adam, in rīmauə mamragh.”

(Jen 2:7)

Kini kwasig ikin en, Adam infamien*, in e Yesu Kristo, rīpiuə mivəhsi-pə nīmraghien kape rao ye neai.

46 Pəh nien mə nar kape nanmin rīmnəkupan muə. Mərig nar kape tokrei tanə rīmnəkupan muə, kwasig ikin nar kape nanmin rīpiuə.

47 Yame rīmnəkupan əgkap kimnor kin nīmokrur, mərig yame ror kiraru kin, in e Yesu Kristo, rīmasi-pən ye rao ye neai.

48 Narmamə m-fam kape tokrei tanə, nīprairiə rəmhen əmə kin nīprai Adam yame rīmasi-pən ye nīmoptanə; mərig narmamə yamə mine kamhavən ye rao ye neai, nīprairiə rəmhen əmə kin nīprai Kristo, yame rīmasi-pən ye rao ye neai.

49 Taktakun ai, kitawə kisəmhen kin Adam e kape tokrei tanə, kini ror məkneikin, tuk nīpig kirik tuksəmhen kin Kristo e kape rao ye neai.

50 Yakamni-ərhav pre tuk əmiə, piak minə mine nowinik minə, mə nīprai yermamə mine nitawin, to rīpəh nivənien ye narmaruyen kape Kughen. Kini ye norien kirikianə əmə min, nar yame tukrəmətīt to rīpəh nivəhyen nar yame ramarə rerin.

51 Taksərig-ru. Jakni nar erkwaig yame Kughen rīmnor əpu. Pəh nien mə kitawə fam tukhamhə. Mərig Kughen In tukror nīpraitawə fam tukriwi min.

52 In tukror aihuaa rəmhen kin naropigien† - nīpig naiyuk kape Kughen tukrasək infamien. Naiyuk tukrasək, kini narmamə yamə mine kwənhəmhə tukhamragh min mhapəh nhamhə-minien, kini Kughen tukror nīpraitawə tukriwi.

53 Ror məkneikin meinai nar yame tukrəmətīt, tukraməkeikei mivən ye nīpran yame to rīpəh nəmətītien tuk nīpig kirik; kini nar yame tukrimhə tukraməkeikei mivən ye nar yame tukramarə kape rerin.

54 Nīpig narimnar yame tukrəmətīt tukrivən ye nar yame to rīpəh nəmətītien mine nar yame tukrimhə tukrivən ye nar yame tukramarə kape rerin, kini nəgkiarien yame kimirai ta tukruə mor nəfrakisien kin yame ramni mə,

“Kughen rīmnarowagin ye nəsaninien kape nīmhayen mapita,

kini norien kape nīmhayen ruirkək.”

(Aes 25:8)

55 “!Ah, nīmhayen! ?Takhawor pən iran mine mapita əmawə?

!Ah, nīmhayen! ?Takhawor pən iran mine moriah əmawə?”

(Hos 13:14)

56 Təvhagə has in rəmhen əmə kin nar kirik yame raməkwhopni narmamə. Kini loa ramor mə təvhagə has, kafan nəsaninien rehuə.

57 !Mərig pəh khani vi vi Kughen meinai In rīmnor mə Yesu Kristo rīmnor swatuk kimi ətawə mə tuksapita ye nīmhayen!

15:43: Fil 3:20-21 * 15:45: Nəgkiarien Gris ramni, “Adam yame ror kiraru kin,” in e Yesu Kristo. 15:51: 1 Tes 4:15-17 † 15:52: Nəgkiarien Gris ramni min mimə, “tukror aihaa rəmhen kin yermamə ramapiriapir marha min.” 15:52: Mat 24:31 15:53: 2 Kor 5:4 15:56: Rom 7:13

⁵⁸ Ror məknakin, piak minə mine nowinik minə, sərər tım tım. Takhapəh niseighanien kin nar kirik mə tukrikiu-kiu irəmiə. Nipig mifam, taksor wok kape Yermaru yerkimia minə fam, meinai nakharkun mə wok kape Yesu Yermaru yame nakasor, pəh nien mə nar apnapig əmə.

16

Mane tuk nasituyen ye nəməhuak minə apa Jerusalem

¹ Taktakun jakni mane yame tukrasitu ye niməhuak apa Jerusalem. Taksor əmə nar kirikianə yame yimini-pən tuk niməhuak apa Galesia.

² Ye Sande minə fam, kimia fam kirikianə kirikianə takasəkeikei masərəhu karin mane kirik. Yermamə yame ravəh mane ehuə, tukrərəhu karin ripsaah; kini yame ravəh mane kəskəh, in tukrərəhu karin rikəskəh əmə. Ror məkneikin mə nipig jakurə tuk əmia, takhapəh min nisarkutien tuk narha-kinien mane.

³ Kini taksərip-ərhav narmamə yamə mine tukhapik mane mamhavən, kini nipig jakurə, jakrai nəkwəkwə yame ramni-ərhav əriə kimi niməhuak apa Jerusalem, kini mher-pən kin əriə khapik mane a mhavən apaikin.

⁴ Tukmə yakəm mə rhuvə mə yo min jakvən, iriə tuksəri-pə yo.

Nəriwəkien kape nəmehua minə tiksın

⁵ Kwasig ikin yakurə mivaag-pre kin əmia, jakvən Masedonia, meinai jakəkupən mivən mivaag-pən kin niməhuak minə aikin.

⁶ Tukmə ror jakarə kəskəh kitawə-m kimia. Tukmə rhawor tuksarə əmə miseriaji-pən nipig kape nokieiyen tukror infamien. Ror məkneikin mə takharkun nasituyen irak tuk nəriwəkien kafak ikin hiə yakamvən ikin.

⁷ Yakpəh norkeikeiyen mə nipig jakurə məm əmia, məkneikin jakaməkeikei marə mier min. Mərig yakorkeikei mə jakurə kisarə kəskəh əmə, tukmə Yermaru reighan kin.

⁸ Mərig kwasig ikin yakurə, yakmə jakamarə Efesas meriaji-pən nipig kape Pentekos,

⁹ meinai Kughen rımnəhitə ye swatuk ehuə tuk yo mə jakor wok huvə yame ramkuə kin kwənkwan ripsaah, nar apnapig narmamə ripsaah kisarkut mə tuksətapig kin yo tuk norien wok.

¹⁰ Tukmə Timoti rurə məm əmia, havəhsi-pən nisaiyen kimin, meinai in ramor wok kape Yermaru rəmhen kin yo.

¹¹ Takhapəh nisorien mə kimia kirik tukrəm-əhu in. Taksasitu iran misher-pə min kin pəh rirerig-pə min tuk yo. Yo yakawhin piautawə minə iriə Timoti mə tukhauə misəm yo.

¹² Kini ye nikarin kape piautawə e Apolos, yimnamaiyoh əusik-əusik mə in tukraməkeikei mikwasig kin piautawə minə mhaurə misəm əmia. In rıpəh norkeikei-pikien mə tukrurə ai taktakun, mərig tukruə ye nipig yame ratuatuk tukun.

¹³ Takasərig əmia. Taksərər tım tım ye nhatətəyen kapəmia. Takhapəh nhaginien. Misor nətərigien kapəmia riskai.

¹⁴ Narımnar fam yame kimia takasor, sor ye norkeikeiyen.

¹⁵ Kimia nakharkun mhamə kwən a Stefanas mine kafan minə iriə kimisəkupən mhani nəfrakisien ye Yesu apa tanə Akaea. Kini iriə kisarkut skai tuk nasituyen ye niməhuak minə. Yakamni skai pre tuk əmia piak minə mə,

¹⁶ takhasiai əriə masor nəkwairiə, mine narmamə m-fam yamə mine kasor pik wok ye niməhuak.

¹⁷ Rikik rımnagien nipig Stefanas mine Fotunatas mine Akaekas kimirhitərhav-pə, meinai nar apnapig kimia nimnharkək, mərig nipig yimnəm ərisir, rəmhen əmə kin yame yimnəm əmia.

¹⁸ Irisir kimirhirəhsi-haktə pik kafak nətərigien rəmhen əmə kin yame kimirhor irəmiə. Taksəkeikei mhasiai narmamə yamə minə kasor məkneikin.

Pol rimnor infamien ye kafan nəkwəkwə e Fas Korin

¹⁹ Niməhuak minə apa provins e Tarki* kasokrən huvə irəmiə. Akwila mine Prisila kworkeikei pik mə tukrəni-pre huvə tuk əmiə ye nhag Yermaru iriə nəməhuak yamə mine kasofugin ye nimə kapəriu.

²⁰ Piautawə minə fam eikin e kamhani rhuvə pre tuk əmiə. Taksokrən huvə irəmiə minə rəmhen mə kimiə kirikianə əmə ye Yesu Kristo.

²¹ Yo Pol, yakamrai nəgkiarien e kin kwermik.

²² Tukmə yermamə kirik rəpəh norkeikeiyen Yesu Yermaru, pəh tukrarə ye narpinien. !Yesu Yermaru kapətawə! !Yuə-ra!

²³ Pəh Yesu Yermaru tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə.

²⁴ Yakamher-pre kin kafak norkeikeiyen kimi əmiə fam ye Yesu Kristo. Amen.

* **16:19:** Nəgkiarien Gris ramni nhag kantri e Tarki mə "Esia." **22:20**

16:19: Wok 18:2,18,26

16:22: Gal 1:8-9; Rev

2 Korin

Nəkwəkwə yame ror kiraru kin yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Korin

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 2 Korin

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Korin, mine nəməhuak minə apa provins a Akaea.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol ruirai ta nəkwəkwə kisisər mher-pən kin kimi niməhuak apa Korin. In e nəkwəkwə yame ror kuas kin. Mərig nəkwəkwə yame ror kirikianə kin, mine nəkwəkwə yame ror kisisər kin, iriu kirarkək; keinein mə iriu pukaa. ?Kwəramətīt ta uə? Nəkwəkwə yame ror kiraru kin, kamni kimə 1 Korin. Kini nəkwəkwə a raməgkiar skai kimi əriə, mə tukrini-əhu norien has minə kapəriə, kini in ramhajoun min əriə kin narimnar pisin minə tiksın. Iriə khapsaah ye niməhuak kasəri-pən nərigien kape Pol yame rimirai ye nəkwəkwə e 1 Korin. Mərig iriə minə tiksın aikin, kamhani mə Pol, pəh nien mə in yemehuə kirik; kini ripəh nəmhenien mə in tukrəvhag kimi əriə. Kini iriə kamhani mə in ramor əmə wok kafan tuk nivəhyen mane.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mamhajoun mə in aposol kirik, kini Kughen rimiwəhsi-pən wok e kimin, kini ratuatuk əmə mə in tukrəwhaag məkneikin kimi əriə. Kini in morkeikei mə tukrini-əhu nəmhajoun eikuə yamə mine kasarə apa Korin. Kini mamaiyoh nəməhuak minə Korin mə tuksasitu mhavəhsi-pən mane kirik yame tukrasitu kin ye niməhuak apa Jerusalem məvigin narmamə meinai sweiwei ramuh əriə.

Pol ramokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yame Kughen rimirpen yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo, yakarərai nəkwəkwə e kimru piautawə Timoti. Nəkwəkwə e raurə kimi əmiə, niməhuak kape Kughen apa Korin mine narmamə minə fam kape Kughen apa Provins a Akaea.

² Pəh Kughen Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, tukwautə-pre kin nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

Kughen raməgkiar vivi kimi narmamə yamə mine kisarə ye nipig əutən

³ Pəh khani vi vi Kughen e in Rim Yermaru kapətawə Yesu Kristo. In Tatə yame rikin rehuə tuk narmamə, mine In Kughen yame in nuknei norien kape nəgkiar-vivi-yen kimi narmamə.

⁴ In raməgkiar vi vi kimi ətawə ye nipig əutən minə fam kapətawə, mə kitawə tukharkun nəgkiar-vivi-yen kimi narmamə ye nipig əutən pisin pisin minə yamə mine kamharəpikin. Kitawə tuksəgkiar vi vi kimi əriə rəmhen kin yame Kughen In ramor kimi ətawə.

⁵ Nəmhəyen yame Kristo rimnərig, nəmhəyen kirikianə yame kitawə kasərig ai taktəkun. Kini ye norien kirikianə əmə min, kitawə kasofugin-pən ye Kristo, Kughen raməgkiar vi vi kimi ətawə, kini norien a ramehuə mamvən min tuk narmamə.

⁶ Nipig kimawə yaksərig nəmhəyen ramuə tuk əmawə nipig yakamhani-ərhav nəvsaoyen huvə, kini nəvsaoyen huvə a rafəhsi-haktə nərigien kapəmiə mavəh miragh əmiə. Nipig Kughen raməgkiar vi vi kimi əmawə, ramor mə kimawə jakharkun nəgkiar vi viyen kimi əmiə. Kwənkwaı norien a ramkuə ye nimraghien kapətawə, kini nipig nakasarə ye nipig əutən rəmhen əmə kin yame kimawə yimnisarə iran, ramasitu irəmiə mə takamharpin əmə ye nərer-tim-timien.

⁷ Kimawə yaksərəhu-pən tim tim nərigien kapəməwə ye Kughen mə kimiə taksərər tim tim. Meinai kitawə fam kisərə əmə ye narəyen kirikianə, kimiə taksərə ye nəmhəyen rəmhen kin yame kimawə yakasərə iran. Kini Kughen raməgkiar vi vi kimi əmiə rəmhen kin yame raməgkiar vi vi kimi əməwə.

⁸ Piak minə mine nowinik minə, yaksorkeikei mə takharkun huvə nipiğ əutən yamə minə yimnisarə iran apa provins a Tarki. Nahasien ehua minə kimnhauə tuk əməwə, rapita nəsaninien kapəməwə, mamor rikimawə raməsik mə to yakhapəh nhamraghien.

⁹ Nəfrakisien, kimawə yimisərig mə kineighan-pən ta kin əməwə mə jakhamhə. Mərig nipiğ əutən minə a kimnhauə mə jakhapəh nisətəgtə-atukien irəməwə, mə jaksətəgtə əmə ye Kughen yame ramor narmamə yamə mine kimnhamhə khamragh min.

¹⁰ İpakə əmə yakhamhə, mərig Kughen rimi vəh miragh əməwə. In rirkun nivəhsitayen nipiğ əutən minə a tuk əməwə. Kini yakasərəhu-pən nərigien kapəməwə iran mə tukrivəhsi-ta nipiğ əutən minə a tuk əməwə.

¹¹ Kini In mamor əfrakis məknakin nipiğ naksəhuak tuk əməwə. Narmamə khapsaah tuksəgnəgin Kughen tuk narimnar huvə yamə mine In ramor kimi əməwə, meinai kimiə nakhapsaah nakasəhuak tuk əməwə.

Narmamə kimnhani hah Pol, mərig in ramni-ərhav mə kafan norien rhuvə

¹² Nar kirik yame rikimawə ramagien tukun. Ye norien yame yakasor kimi narmamə apnapig minə ye tokrei tanə, mine kimi əmiə, yakasor ye swatuk yame Kughen ramhajoun. Norien kapəməwə ratuatuk əmə, maməmır əmə ikin rakhak ikin. Kini taktəkun e, ye nərigien kapəməwə, yakasərig mə yakhapəh nisorien nar kirik yame rahas. Pəh nien mə norien kapəməwə ratuatuk məknakin meinai yakhavəh nirkunien kape narmamə, mərig mə Kughen ramasitu irəməwə yerkin agien.

¹³⁻¹⁴ Yakamhani məkneikin meinai yimnapəh nharai-pəniyen nəgkiarien kirik yame riskai tuk nəvhekiniyen uə tuk nirkunien nıpran. Taktəkun ai nakwənharkun kəskəh nərigien kapəməwə, mərig yakorkeikei mə takhauə mharkun fam. Kini ye norien a, ye nipiğ Yesu Yermaru tukruə min iran, kimiə taksagien tuk əməwə rəmhen kin yame kimawə jaksagien tuk əmiə.

Pol rimnarar ye nərigien kafan tuk nəriwəkien kafan

¹⁵⁻¹⁶ Yakharkun mə rikimiə ragien tuk əməwə, rikik rimnaməsik mə nipiğ yakmavən Masedonia, jakəkupən murə məm əmiə, kini nipiğ yakamtərhav Masedonia, rikik rimnaməsik mə jakrerig-pre min məm əmiə. Ror məkneikin mə takhavəh nihuvəyen mikiraru. Kini ai, rikik rimnaməsik mə taksasitu irak misher-pən kin yo apa ye provins a Judia.

¹⁷ Apa kupan, yakmə jakurə məm əmiə. Kini ai yimnarar ye nərigien kafak ye nikarin kape nəriwəkien kafak. ?Kini nakhamə ta mə yakaməgkiar apnapig əmə ye nəriwəkien kafak uə? Nikam. Nərigien kafak rıpəh nısi-pəniyen tuk norien kape tokrei tanə, rəmhen kin yame narmamə kaseighan kin nar kirik mamhani hah min ye nipiğ kirikianə.

¹⁸ Kughen raməfrakis nipiğ m-fam; kini yakamhakwasig kin norien kafan nipiğ yaksəgkiar kimi əmiə. Yakhapəh nisorpirh-pirh-ien nəgkiarien mir e “Əwəh” mine “Nikam” ye nipiğ kirikianə.

¹⁹ Kimasır Saelas* mine Timoti yimırhurə mirhini-ərhav-pre Ji Kughen e Yesu Kristo tuk əmiə, kini In to rıpəh nıniyen “Əwəh” mine “Nikam” ye nipiğ kirikianə. Nikam. Nipiğ mifam, nəgkiarien kafan kirikianə əmə.

²⁰ Ror məkneikin meinai nar apnapig Kughen rimiini promes kuvhuun, iriə kimnhauə misor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo. Kini kitawə kamhavəh-si haktə nhag Kughen mhani-pən tukun mhamə, “Amen. Əwəh.”

²¹ Kughen əmə ramor əmawə yaksərer tim tim ye Kristo kitawə-m kimiə. In rimirpen ətawə,

²² kini mivəh-si pə Nanmin kafan yerkitawə mamor nimtətien ye nimirghien kapətawə mə In, kafan e kitawə. Kini taktəkun ai, kitawə kwənharkun mə kafan promes minə tukhauə misor nəfrakisien kin tuk nipiğ kirik ye nimirghien kapətawə.

²³ Kini yakvəh kwəsu ye nhag Kughen mə yimnapəh nimerig-pre-min-ien Korin məm əmiə meinai to yakpiurə, mipiəgkiar skai pre kimi əmiə, kini moriah əmiə.

²⁴ Pəh nien mə yaksarkut tuk nehuəyen irəmiə mə jakhavəhsi-pre əmə nəgkiarrien kimiə əmiə mə taksəri-pən, mərig kimiə nakwəsərer timtim ta ye nhatətəyen kapəmiə. Kini kasor wok kwis kitawə-m kimiə mə rikimiə tukragien.

2

¹ Ror məkneikin mə yaknərig ta mə jakpəh nurə-minien məgkiar skai pre kimi əmiə, mor rikimiə rəmhə.

² Kini, tukmə yakor rikimiə rəmhə, ?pa irəmiə tukror rikik ragien? Kırkək, meinai yimnor rikimiə m-fam rəmhə.

³ Ror pən, yimirai nəkwəkwə kirik mher-pre kin, mə jakwəhsi-haktə nərigien kin kapəmiə. Yakpəh norkeikeiyen mə tukmə yakurə məm əmiə, rikik rarkwao tuk norien kapəmiə yamə mine khapəh nisəmhenien. Mərig norien kapəmiə tukraməkeiki mor rikik ragien. Kini tukmə rikik ragien, kitawə fam rikitawə tukragien.

⁴ Nipiğ yimirai nəkwəkwə a mher-pre kin kimi əmiə, rikik rəpou pik tuk əmiə, kini rikik rarkwopir, nehe nimirik rimnaiyu tuk əmiə. Mərig yimipəh niraiven nəkwəkwə a mə jakor rikimiə rəpou; mərig yimirai mə takharkun mə norkeikeiyen kafak rehuə tuk əmiə.

Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has

⁵ Yakpəh norkeikeiyen mə jakaməkeiki məgkiar skai pre kimi əmiə. Mərig yakorkeiki mə jakni mə yermamə yame rimnor nahasien,* pəh nien mə rimnor yo pisin əmə yakamərig rahas tukun, mərig rimnor ətawə fam kisərig rahas tukun.

⁶ Narpinien yame kimiə khapsaah nimirhavəhsi-pən ta kimin nəmhen.

⁷ Mərig taktəkun ai, takasəkeiki misərukun kafan norien has kini misəgkiar vi vi kimin tamə rikin rəpou pik kini rapəh nhatətəyen kafan.

⁸ Yakamni-pre skai tuk əmiə mə takhavən misor rhuvə pən kimin mə in tukrirkun mə kimiə naksorkeiki in.

⁹ Yimirai nəkwəkwə a mher-pre kin kimi əmiə mə jakəm-ru mə ?taksor nəkwə ye narimnar fam, uə nikam?†

¹⁰ Tukmə kimiə nakwəsərukun norien has kape yermamə kirik, yo min jakərukun kafan norien has. Kini tukmə kwən a rimnor rahas pə kimi yo rəmhən mə jakor mirhuvə tuk əmru minə, mərig Kristo rirkun mə yakwor rhuvə ta tuk əmru minə mə jakwasitu irəmiə

¹¹ mə Setan tukripəh nəwhaiyen kwhen kapətawə, meinai kitawə kwənharkun ta kafan nərigien tuk norien nahasien.

Narmamə yamə mine kamhani ərhav nəvsaoyen huvə

¹² Nipiğ yimavən apa Troas tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen kape Kristo, yimnapə mə Yesu Yermaru rimnəhitə ye kwəruə kirik kimi yo.

¹³ Mərig nəmərinyen rirkək irak meinai yimipəh nəmien piak Taetas aikin. Kini yimnaowia kin nəmə Troas mitərhav mivən Masedonia mamarhakın in.

1:22: 2 Kor 5:5; Efes 1:13-14 **1:24:** 1 Pita 5:3 **2:1:** 1 Kor 4:21 **2:4:** Wok 20:31 * **2:5:** Yeməhuak kirik irəria rimnor apnapig nar, mikir-ta piraovin vi kape rimni. Kini Pol rimini-pən tuk əria mə tukhawəsi-pən narpinien kimin in ye 1 Kor 5:1-5. † **2:9:** Pol rimə tukrirkun ru mə kwəsəri-pən nəgkiarrien kafan misher-ye rhav əfrakis kin kwən a yame rikir-ta piahuaru kape rimni, uə nikam. **2:11:** Luk 22:31 **2:12:** Wok 14:27; 1 Kor 16:9 **2:13:** Wok 20:1

¹⁴ Pəh khani vi vi Kughen yame ramofugxn ətawə kasərer ye nimir narmamə ikin min fam, rəmhen kin yame king ramapita tikmir minə kafan, mamərip əriə ye nimir namramə mifam. Mərig Kughen ramərip ətawə ye nimir narmamə mə tukhani-ərhav nəgkiarien kafan, rəmhen kin yame senta ramənaah ikin minə fam.

¹⁵⁻¹⁶ Ye nimir Kughen, kimawə yaksəmhen kin senta yame raməpnah narmamə, meinai kimawə yakamhavəh Yesu Kristo mamhavən kimi narmamə m-fam. Narmamə yamə mine kishatətə iran, kharkun mə senta e rapien huvə, kini Kughen ravəh miragh əriə. Mərig narmamə tiksın, kasərig nəmiəv senta a rapien kin nimhəyen, ramhajoun mə Kughen tukror narpinien kimi əriə.

Wok e rehuə pik, yermamə kirik ripəh nəmhenien mə to ror infamien iran.

¹⁷ Kimawə yakhapəh nisəmhenien kin narmamə tiksın yame iriə khapsaah kamhani ərhav nəgkiarien kape Kughen tuk nivəh-əməyen mane. Nikam. Kughen rimnher-pə kin əmawə, kini kimawə yakasofugin-pən ye Kristo, mhani-ərhav nəvsaoyen huvə. Kini ye nimir Kughen, nəgkiarien kapəməwə ramsi-pən yerkimawə m-fam.

3

Kughen rimirpen-pən nar vi kirik kimi narmamə

¹ Tukmə ror kimiə nakhamə kimawə yakamhavəhsi-haktə atuk əmawə ye nimirimə, mərig nikam. Tukmə yepsipis minə kamhauə iməmiə ikin, tukasəkeikei mhavəh leta yame kimirai tuk nini-ərhavyen norien kapəriə kimi əmiə. Uə nipig tukmə khatərhav, tukasəkeikei mhavəh leta yame kimiə takharai yame tukshen-hen narmamə kin, pəh tukirkun əriə. Mərig kimawə yakhapəh nhavəhyen leta kirik məknakin, meinai

² kimiə naksəmhen kin leta yame ramor əpu wok kapəməwə. Leta e kimirai-pən yerkimawə, yame narmamə m-fam kasəvhuekin mharkun nipran.

³ Nimirghien kapəmiə ramhajoun mə kimiə naksəmhen kin leta kirik yame Kristo rimirai kini narmamə kasəvheikin. Kimiə kwənkwai wok kapəməwə. Kimiə naksəmhen kin leta yame Nanmin kape Kughen rimirai. Mərig pəh nien mə rimirəh pen mirai-pən ye nəkwəkwə; mərig rimirai yerki yermamə.

⁴ Yaksəghaa kin nəgkiarien minə məknen meinai Kristo ramarə yerkimawə kini yakshatətə timtim ye Kughen.

⁵ Yakhapəh nisərigien mə kimawə əmə yaksəmhen tuk nisorien wok kirik. Mərig tukmə yaksəmhen tuk nisorien wok kirik, in e Kughen ravəhsi-pə nirkunien tukun.

⁶ In rimnor əmawə yaksəmhen mə jakhauə kafan yorwok minə mhani-ərhav nəgkiarien vi yame In rimirpen ta. Nəgkiarien vi e yame Kughen rimirpen, pəh nien mə ramsi-pən tuk loa yame kamrai-pən ye nəkwəkwə, mərig ramsi-pən tuk Nanmin kape Kughen. Meinai loa yame kimirai-pən ye nəkwəkwə ravəhsi-pən nimhəyen kimi narmamə; mərig Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nimirghien.

⁷ Nipig Kughen rimirai-pən loa ye kapien kini mivəhsi-pən kimi Moses,* nikhakien aikin kape Kughen; kini nimir Moses rhakak min. Kini nəmə Isrel to khapəh nisarhapənien misəm nimirin, nar apnapig mə nikhakien natukreiwaiyu mirkək. Kini loa e ravəhsi-pə pawk nimhəyen, mərig rakhak,

⁸ kini wok kape Nanmin kape Kughen rakhak pik rapita.

⁹ Loa a yame rakhak, kafan e wok, Kughen raməkir narmamə mivəhsi-pən narpinien kimi əriə. Mərig wok yame Nanmin kape Kughen ramor, in e narmamə khauə misatuatuk ye nimir Kughen. !Wok e rakhak pik rapita!

¹⁰ Nəfrakisien, nar yame rimnakhak məkupən, taktəkun ai, ripəh nikhakien. Meinai nar yame rakhak pik rinapita yame rimnakhak məkupən.

2:15-16: Luk 2:34; 2 Kor 3:5-6 **3:1:** Wok 18:27; 2 Kor 5:12 **3:2:** 1 Kor 9:2 **3:3:** Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27 **3:4:** Wok 20:31 **3:6:** Jer 31:31; Jon 6:63; 1 Kor 11:25 * **3:7:** Əm-ru Dut 5:22. **3:7:** Eks 34:29
3:9: Dut 27:26; Rom 1:17

11 Loa yame tikripirkæk tuk nipig kirik rimauæ ye nikhakien, mærig wok kape Nanmîn kape Kughen yame tukramaræ rerin, in rhakak pik ægkæp.

12 Ror mækneikin mæ yakasæræhu-pæn tim tim kapæmawæ nærigien ye wok a kape Nanmîn kape Kughen, masætghaa kin nini-ærhavyen kafan nægkiarieren.

13 Kimawæ yakhapæh nisæmhenien kin Moses yame, nipig nimrîn rhakak kape nipig kwakwæ æmæ, in rimnatsuopis in kin neipæn mæ næmæ Isrel tukhapæh nisæmien nikhakien ye nimrîn.

14 Mærig Kughen rimnor kapæria kapæ riskai. Kini ye nipig a, muæ meriaji-pæ taktækun, nipig iriæ kasævheikin Ol Testamen, khapæh nharkunien nipran, ræmhen kin yame neipæn kirik ramæker æswasig kin nirkunien kapæria. Kughen ripæh nivæhsi-tayen neipæn a tuk æria; ramræhsi-ta æmæ tuk narmamæ yamæ mine kasofugin kwhen kapæria iriæ Kristo.

15 Næfrakisien, meriaji-pæ taktækun mine, nipig kasævheikin nækwækwæ yamæ mine Moses rimirai, ræmhen kin neipæn kirik yame ramæker æswasig kin nirkunien kapæria.

16 Mærig narmamæ m-fam yamæ mine kasarar ye nærigien kapæria mhauæ tuk Kughen, Kughen tukræhsi-ta neipæn a.

17 Yesu Yermaru In ror Nanmîn. Kini ikin Nanmîn kape Yermaru ramæmir ikin, In ramrisin narmamæ.

18 Kini kitawæ fam kasor æpu nikhakien kape Kughen, narmamæ kasæm; pæh nien mæ kitawæ kisatsuopis ætawæ. Nipig m-fam In ramarar irætawæ mæ tukhauæ misæmhen kin In. Nikhakien kafan rarkurao irætawæ mameihuæ. Nikhakien e ramsi-pæn tuk Yermaru kapætawæ yame In Nanmîn Rhakæ.

4

1 Kughen, rikin rehuæ tuk æmawæ, ror pæn rikimawæ ripæh næpouyen tuk norien wok e kape nini-ærhavyen Nævsaoyen Huvæ kafan.

2 To yakhapæh nisorien norien yame kamor apis-apis mine norien yame ror naurisien. To yakhapæh niseikuøyen mhapæh nhaukreikinien niprai nægkiarieren kape Kughen. ! Nikam! Kimawæ yakamhani-ærhav æmæ næfrakisien, kini ye norien minæ a, ye nimri Kughen, yakasor æpu æmawæ ye nimri narmamæ, mæ ye nærigien kapæria, tukharkun mæ wok kapæmawæ ratuatuk.

3 Tukmæ ror nævsaoyen huvæ yame yakamhani-ærhav, nipran ramerkwaig tuk narmamæ tiksîn; mærig ramerkwaig æmæ tuk narmamæ yamæ mine kasæri-pæn swatuk yame ramvæn apa ye nap ehua.

4 Narmamæ yamæ mine khapæh nhaniyen næfrakisien ye Kughen kasæri-pæn swatuk ai, meinai Setan e yarmhæ in ramarmaru ye tokrei tanæ, rimnatsuopis æria mæ tukhapæh nisæmien nikhakien kape nævsaoyen huvæ yame nikhakien risia-pen æria. Nikhakien a ramsi-pæn tuk Kristo yame In ravæh æfrakis Nanmîn kape Kughen.

5 Ror mækneikin meinai kimawæ yakhapæh nhani-ærhav-atuk-ien æmawæ; mærig yakhani-ærhav Yesu Kristo mæ In Yermaru. Kini In rimnher-pæ kin æmawæ mæ kimawæ yor atuæ kin minæ kapæmiæ.

6 Meinai Kughen e yame rimini kupæn mimæ, “Pæh nikhakien tukrivæn mæsiæ-pæn ikin ræpignap ikin,” (Jen 1:3) in Kughen kirikianæ æmæ yame ramæsiæ-pæn yerkitawæ mæ kitawæ tukharkun næsaninien mine nihuvøyen kafan yame kitawæ kasæm ye Kristo.

Kitawæ kisæmhen æmæ kin nitip yame ramætiti aihuaa æmæ

7 Kitawæ kisæmhen kin nitip* yame Kughen ravai-pæn narimnar huvæ ikin kafan; mærig nitip ramæmætiti aihuaa æmæ. Ramhajoun-pæn mæ næsaninien æfrakis ramsi-pæn tuk Kughen, ripæh nisi-pøyen tuk ætawæ.

3:11: Luk 22:31 3:12: Wok 14:27; 1 Kor 16:9 3:13: Eks 34:33 3:16: Eks 34:34 3:17: Jon 8:36; Rom 8:2
4:2: 2 Kor 2:17; 1 Tes 2:5 4:4: Efes 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 4:6: Jen 1:3; Aes 9:2; 2 Kor 3:18 * 4:7: Gris ramni
“jag” yame kimnor kin nimoptanæ skai. 4:7: 2 Kor 5:1

⁸ Nipig autan minə khapsaah kamharəh-pikin əmawə, mərig khapəh nisoriahyen əmawə. Nipig tiksın, yakhapəh nisəmien swatuk, mərig yakhapəh nisəpəhyen.

⁹ Kamoh əmawə, mərig Kughen rıpəh nəpəhyen əmawə. Kaməsik əmawə, mərig kipəh narkwhopniyen əmawə.

¹⁰⁻¹¹ İkin pukaa yakamhavən ikin, rikimawə raməsik mə kimnhopni Yesu, kini kimə tukhopni min əmawə tuk nini-ərhavyen nhagin. Mərig kimawə yakasəkeikei tuk nini-ərhavyen nhagin mə tukirkun mə Yesu rimamragh. Kughen rimneighan kin əmawə mə jəksərig nəmhəyen mə tukəm kirkun mə Yesu e in e rimamragh mivəhsi-pən nəsaninien ye nıpraimawə yame tuk nipig kirik tukrəmətıt.

¹² Ror pən, nipig mifam ipakə əmə yakamhamhə mə kimiə takhavəh nımraghien rerin.

¹³ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Nar yame yakamni nəfrakisien iran, yakamni-ərhav.” *(Sam 116:10)* Kini ye norien kirikianə əmə kape nhatətəyen, kimawə min yakamhani nəfrakisien iran, ror pən yakamhani ərhav,

¹⁴ meinai kimawə yakharkun mə Yermamə yame rımnor Yesu ramragh min ye nımhəyen kafan, In tukror min ətawə-m kimiə tukamhamragh min ye nımhəyen kitawə Yesu, tuksarə kitawə min.

¹⁵ Yimnarəh pikin nəmhəyen minə e mə kimiə taksarə huvə iran. Kini nipig m-fam nihuvəyen kape Kughen ravi-pə narmamə khapsaah min kamhauə tuk Kristo. Tukhani vi vi Kughen nipig m-fam, mhavəhsi-haktə nhagin mə In yerpirig pik.

¹⁶ Ror pən rikimawə rıpəh nəpouyen. Nar apnapig mə nıpraimawə rameiwaiyu ai taktəkun mine, mərig nipig mifam Kughen ramor rikimawə ramhuvə min.

¹⁷ Meinai nipig autan yame mine yaksarə irəriə, iriə nar apnapig əmə. Tukhapəh nisəmırien ror tu. Mərig kwənkwairiə in nıkhakien yame raməmır rerin; kini in rehuə mihuvə mapita narımnar m-fam.

¹⁸ Ror pən, kitawə khapəh nisərig-pikien tuk nar yame kasəm kin nımritawə, mərig kisərig pik nar yame kitawə khapəh nisəmien. Meinai narımnar yame kasəm kin nımritawə, kasəmır kape nipig kwəkwə əmə. Mərig narımnar yame khapəh nisəmien kasəmır kape rerin.

5

Nıprai narmamə tukror pisin apa ye rao ye neai

¹ Kitawə kharkun mə nıpraitawə in rəmhen kin nimə tapolen yame kisarə iran ye tokrei tanə e. Kini tuk nipig kirik tukrəmətıt mahas. Kini nipig nimə tapolen a tukrirkək ye tokrei tanə, mərig apa ye rao ye neai, kapətawə kirik aikin nimə vi yame pəh nien mə yermamə ramor, mərig Kughen əmə ramor. In e nıpraitawə yame rivi, tukramarə rerin ikin.

² Mərig taktəkun ai, kitawə kisarə ye nıpraitawə kape tokrei tanə, misasək, misorkeikei pik mə nipig tukruə yame kitawə tukpihavəh nıpraitawə vi kape rao ye neai, rəmhen kin yame kamhavən ye neipən vi.

³ Meinai pəh nien mə kitawə tukhavəh nanmitawə əmə, yame nıpraitawə rirkək. Mərig tukhavəh nıpraitawə vi, kape rao ye neai.

⁴ Nipig kisarə ye tokrei tanə ye nıpraitawə yame tukripimətıt, rikitawə rəpou, kisorkeikei mə tuksəpəh nəmhəyen. Mərig pəh nien mə kisorkeikei mə nipig tukhamhə, tuksəta əgkəp ye nıpraitawə. Nıkam. Mərig kisorkeikei mə nıpraitawə tukro ta kin yame rakwas kape tokrei tanə, mıpəh yame rivi kape rao ye neai.

⁵ Kini Kughen rımnor ətawə mə tuksarə ye nımraghien vi, mivəhsi-pə Nanmin Kafan mə tukrhajoun huvə ətawə mə kafan narımnar minə e tukhauə misor nəfrakisien kin.

⁶ Ror pən, nərigien kapətawə riskai, kini kharkun huvə mə nīpig kisarə əmə ye nīpraitawə kape tokrei tanə, kitawə khapəh nisəmīrien imei Yesu Yermaru.

⁷ Nhatətəyen kapətawə ramkir ətawə; pəh nien mə narimnar yame kasəm ramhajoun swatuk.

⁸ Yakamni mə nərigien kapətawə riskai, kini kisorkeikei mə tuksəpəh nīpraitawə mhavən ye nimə vi kapətawə kitawə Yesu.

⁹ Nar apnapig tukmə kisarə ye nīpraitawə kape tokrei tanə e, uə kisəpəh nīpraitawə kape tokrei tanə misarə ye rao ye neai, mərig narimnar yame kasor, kasor əmə mə Yesu, rikin tukragien tuk ətawə.

¹⁰ Kasor məkneikin meinai kitawə m-fam tukasəkeikei masərer əkupən ye Kristo mə In tukrəkir norien minə kapətawə. Kini kitawə kirikianə kirikianə tukhavəh nərokien rəri-pən narimnar yamə mine kimisor ye tokrei tanə; nar has uə nar huvə.

Wok e kapətawə, mə tukhavi tikmīr minə kape Kughen khauə kirikianə iriə min

¹¹ Kini taktəkun ai, yakamhasiai Yesu Yermaru yame tukrəkir narmamə m-fam, ror pən, yaksarkut mə jakhavi-pə narmamə pəh khani nəfrakisien ye Kughen. Kughen ruirkun ta əmawə mine wok kapəməwə; kini yaksorkeikei mə kimiə min takharkun huvə əməwə.

¹² Yakhapəh nisorkeikeiyen mə jakhavəh-si haktə atuk əməwə ye nīmrimia, mərig yakamhavəh-si-pre kapəməwə nərigien mə rikimia tukragien tuk əməwə. Kini taktəkun ai, nakharkun nishorpinien nəgkiarien kape narmamə yamə mine kisausit meinai narmamə kamhavəh-si haktə əmə əriə tuk nhagriə, mhapəh nisəkirien nīmraghien kapəriə.

¹³ Tukmə nakhamə kimawə yaksarmar, pəh Kughen tukrəm əmhen əməwə. Mərig tukmə nakhamə nirkunien kapəməwə rəmhen, havəh nəgkiarien kapəməwə pəh tukr-asitu irəmia.

¹⁴ Ror məkneikin meinai norkeikeiyen kape Kristo ramarmaru irəməwə, meinai yakharkun huvə mə yermamə kirikianə rimamhə tuk narmamə m-fam. Ror məkneikin mə kitawə m-fam tukasəkeikei misəpəh təvhagə has, rəmhen kin yame yermamə mhə reinein norien təvhagə has.

¹⁵ Kini yakharkun mə Yesu rimamhə tuk narmamə m-fam mə iriə yamə mine kamhamragh, tukhapəh nisorien narimnar yamə iriə atuk əmə kisorkeikei; mərig iriə tukasəkeikei misor norien yamə mine Yesu rorkeikei - in e yermamə yame rimamhə tuk əriə kini mīmragh min ye nīmhayen.

¹⁶ Ror məkneikin, mə taktəkun ai, yakhapəh nisəkirien narmamə ye norien yame narmamə kape tokrei tanə kasəkir narmamə iran. Kupan, yimisəkir Kristo ye norien a, mərig taktəkun ai, yakhapəh nisorien.

¹⁷ Ror məkneikin, narmamə yamə mine kamhauə masor kirikianə ye Kristo, Kughen ramor vi əriə. !Nar akwas raməta iran! Nar vi ramuə iran.

¹⁸ Narimnar minə fam a kamhasi-pən tuk Kughen. Kupan, kitawə kimisor tikmīr kitawə Kughen; mərig ye Kristo, In rimnəpkəfugin ətawə kwənhauə ipakə tukun, minor ətawə kwənhauə In minə tiksīn. Kini mivəhsi-pə wok e kimi əməwə, in e mə tukhavi tikmīr minə kafan khauə In minə tiksīn.

¹⁹ Nəgkiarien e yakamni, nīpran ramni mə Kughen rimivi-pə tikmīr minə kafan ye tokrei tanə khauə misor kirikianə ye Kristo, mipəh nəvheikinien kapəriə norien has minə. Kini mivəhsi-pə nəgkiarien e kimi əməwə kape nivi-pəyen tikmīr minə kafan khauə misor kirikianə iriə min.

²⁰ Ror məkneikin, kimawə yəgkiar minə tiksīn kape Kughen. Rəmhen kin Kughen ramokrən kin narmamə nīpig kimawə yaksəgkiar. Kini yaksaiyoh skai əmia ye nhag Yesu Kristo mə taksəpəh norien kape tikmīr minə, mhauə misor kirikianə kimiə Kughen.

²¹ Kughen rimnor Kristo yame norien has rirkək iran, In sakrefaes kape norien has minə kapətawə, mə tukshatətə misatuatuk ye nimri Kughen.

6

¹ Meinai kimawə yakasor wok kirikianə kimawə Kughen, yakasaiyoh-pre skai əmiə mə nipig Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə, takhapəh nhavəhyen mə in nar apnapig əmə.

² Meinai Kughen ramni mimə,
“Yimnərig ik ye nipig atuatuk,

mamasitu iram ye nipig kape nivəh-miraghien.”

(Aes 49:8)

Yakamni-pre tuk əmiə mə taktəkun ai, rinor nipig atuatuk kape Kughen tukrivəh miragh əmiə.

Pol raməvsao kin nipig autən minə ye nimraghien kafan

³ Yakhapəh nisorien nar kirik mə yermamə tukrimir ye nhatətəyen kafan tukun, tamə narmamə kamhani hah wok kapəməwə tukun.

⁴ Mərig norien minə fam ye nimraghien kapəməwə kashajoun mə kimawə yorwok minə əfrakis kape Kughen: Kimawə yaksərer tim tim ye nipig kape nəmhəyen, mine ye nipig autən minə, mine ye nipig yakasərig rahas.

⁵ Narmamə kamhauh əməwə, misəhi-pən əməwə ye kalabus. Mharpəhu əməwə mə tukhauh əməwə. Yimisor wok ehua, mhapəh nisapirien yenpig, kini nikumhə raməs əməwə.

⁶ Yakhapəh nisorien nar kirik yame rəmkimik yerkimawə. Nanmin kape Kughen rukwar yerkimawə, kini yaksorkeikei narmamə ye norkeikeiyen əfrakis.

⁷ Yakamhani əmə nəfrakisien. Kini nəsaninien kape Kughen ramarə irəməwə. Nimraghien kapəməwə yame ratuatuk ramor əməwə yaksapita tikmir minə kapəməwə, rəmhen kin yame mobael ravəh nau mine kwətavhə mə tukrapita kafan tikmir.

⁸ Narmamə tiksın kamhasiai əməwə; tiksın kasəm-əhu əməwə. Tiksın kamhani hah əməwə; tiksın kamhani huvə əməwə. Kini nipig kimawə yakamhani mə kimawə aposol kape Kughen minə, tiksın kamhani neikuəyen irəməwə. Mərig kimawə yorwok əfrakis minə tiksın kape Kughen.

⁹ Narmamə tiksın khapəh niseighanien kin mə kimawə aposol minə əfrakis. Nipig mifam nimhəyen ramuə ipakə tuk əməwə, mərig yakamhamragh əmə. Kamuh əməwə, mərig khapəh nhopniyen əməwə.

¹⁰ Rikimawə rəpou, mərig nipig mifam yaksagien əmə. Kapəməwə nar kirik rirkək, mərig kimawə yaksor narmamə khapsaah kapəriə nautə ripsaah ye rao ye neai. Kapəməwə nar rirkək, mərig yakamhavəh narimnar fam.

¹¹ Nəmə Korin, yimnhani-pre nəgkiarien minə fam mhapəh nisəpəhyen kirik; kini yaksorkeikei əmiə yerkimawə m-fam.

¹² Kimawə yakhapəh nisərer-əswasigien kin norkeikeiyen tuk əmiə, mərig kimiə naksərer əswasig kin norkeikeiyen tuk əməwə.

¹³ Taktəkun ai, yakaməgkiar kimi əmiə rəmhen kin kwajikovə minə əgkəp kafak mamni mə ratuatuk əmə mə kimiə min taksorkeikei əməwə yerkimia m-fam.

Yəhuak minə tukhapəh nisəriwək-pəniyen tuk yamə mine khapəh nisəhuakien

¹⁴ Takhapəh niseighanien kin narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien mə taksor kwis wok* meinai, ?norien atuatuk mine norien has kirarkun nwor-kwisien nar kirik uə? ?Uə nikhakien mine nəpignapien to kwofugin kirikianə uə? Nikam.

5:21: Hib 4:15 6:5: 2 Kor 11:23-27 6:6: 1 Tim 4:12 6:9: 2 Kor 4:10 6:13: 1 Kor 4:14 * 6:14: Gris ramni nuhpikinien ye kau kiraru, kirik yame rehua, kirik rirkəskəh. Kirkwəji əriu mə tukwor wok, mərig wok rapəh naiyu-huvəyen meinai nehuəyen kapəriu riphəh nəm nəmhenien. 6:14: Efes 5:11

15 Kini ye norien kirikianə əmə mɪn, Kristo mine Setan†, to kirəpəh nɪrəni-kwisien nəgkiarieren kirikianə. ?Yeməhuak mine yermamə yame rɪpəh nəhuakien, iriu kirarkun nɪworien nar kirik ye nərigien kirikianə uə? !Nikam!

16 Ye Nimə Ehuə kape Kughen, ikin kirik rɪrkək aikin kape kughen eikuə minə, meinai kitawə e Nimə kape Kughen yame ramragh. Kini Kughen ramni mə,

“Yo jakamarə kimawə miriə,
mameriwək kimawə miriə.”

Kini mimə,
“Jakor Yo mə Yo Kughen kapəriə,
kini iriə tukhauə kafak narmamə minə.”

(Lev 26:12; Jer 32:38; Esik 37:27)

17 Kini Yermaru ramni mɪn mə,
“Ror məkneikin, sətə irəriə, mhavən isok tuk əriə.
Mhapəh nharapien nar yame rəmkimik ye nimirik,
kini rikik tukragien mə jakvəh əmiə.”

(Aes 52:11; Esik 20:34, 41)

18 Kini Kughen Yermaru yame In Yerpɪrig Pɪk ramni mɪn mimə,
“Kini jakor Yo mə Rimimiə,
kini kimiə takhauə kwajikovə minə kafak.”

(2 Saml 7:8, 14)

7

1 Yo minə tiksɪn. Nəgkiarieren minə e yame Kughen rimirpen, kapətawə. Ror pən, pəh kisəspir rikitawə, mhavəhsi-ta narimnar fam yamə mine kasor nɪpraitawə mine nərigien kapətawə kasəmkimik. Kini pəh kisərəhu karin ətawə mə kitawə kape Kughen minə əmə, meinai kitawə kamhasiai Kughen.

Pol, rikin ramagien mə nəmə Korin kwənhauə tuk Kughen

2 Səhitə yerkimia tuk əmawə meinai yakhapəh nisorien rahas-pən kimi yermamə kirik, mhapəh nhavi-pəyen yermamə kirik ikin rahas ikin, mhapəh nisarkutien mə jakhavəh nar kirik kapəmiə ye norien kirik yame rɪpəh natuatukien.

3 Pəh nien mə kimiə nimir nar kirik rɪpəh nəmhenien, yakaməgkiar məkneikin kimi əmiə. Yəkwəni-pre ta tuk əmiə mə yaksorkeikei pɪk əmiə, nar apnapig nahasien uə nɪhuvəyen ramuə tuk ətawə-m kimiə, mərig yakhajir əmiə misəkwan əmiə.

4 Yo yakamni nəfrakisien irəmiə. Rikik ragien tuk əmiə. Kimiə nakhavəh-si haktə pɪk kafak nətərigien. Yimnarə ye nəmhəyen rehuə pɪk, mərig rikik ragien pɪk tuk əmiə.

5 Meinai nɪpig yimnhauə Masedonia, mhapəh nisapisien, mərig nɪpig m-fam, yakamharəh pikin nəmhəyen pisin pisin minə. Ye nimiragien kapəməwə, narmamə kasotgoh, masor nahasien kimi əmawə, kini kimawə yakamhagin.

6 Mərig Kughen yame raməgkiar vi vi kimi narmamə yame nərigien kapəriə rəpou, In rimivəhsi-haktə nərigien kapəməwə, mor swatuk kape Taetas ruə məm əmawə.

7 Kini pəh nien mə nuəyen əmə kafan yame rimnor rikimawə ramagien, mərig nɪpig nimirhawəh-sihaktə nərigien kafan, rikimawə ramagien mɪn tukun. In rimini-əsah pə tuk yo mə naksorkeikei pɪk mə takhauə misəm yo. Kini mamni mə rikimiə reihuə tuk yo, mamni mə kimiə naksorkeikei pɪk yo, masərer matuk tuk nisərer-əswasigien kin narmamə yamə mine kamhahi hah yo. In ramni məknakin, rikik ragien mapita.

8 Kupən, yimnəm mə nəkwəkwə yame yimnher-pre kin məkupən rimnor rikimiə rəpou, kini yimnərig rahas tukun. Mərig, nar apnapig mə nəkwəkwə a rimnor rikimiə rəpou, yakpəh nərig-rahəs-pik-ien tukun, meinai rikimiə rəpou kape nɪpig kwəkwə əmə.

9 Mərig taktəkun ai, rikik ragien, mərig pəh nien mə rikik ragien meinai rikimiə rimnəpou. Nikam. Rikik ragien mə nɪpig rikimiə rəpou, nimirar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has kapəmiə. Nəfrakisien, Kughen rorkeikei mə rikitawə tukrəpəu tuk norien has minə. Kini kimiə nimirar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has, kini

† 6:15: Gris ramni “Beliar.” Nhag pisin kape Setan. 7:5: 2 Kor 2:13

nægkiarien skai yame yimnhani-pre tuk əmiə rīpəh norien əmiə naksəpəh nhatətəyen kapəmiə.

¹⁰ Tukmə rikimiə rəpou tuk norien has minə kapəmiə, rəmhen kin yame Kughen rorkeikei mə rikimiə tukrəpəu tukun, kini misarar ye nərigien kapəmiə, pəh Kughen tukrivəh miragh əmiə. Nərig-rahasion a rīpəh nīkir-pəniēn narmamə ikin rīki narmamə rərhakis ikin. Mərig tukmə narmamə rikiriə rəpou əmə tuk narimnar kape tokrei tanə, nərig-rahasion a ramkir-pən əriə tuk nimhəyen.

¹¹ Tukmə naksərig rahas ye norien has minə kapəmiə, rəmhen kin yame Kughen rorkeikei mə taksərig rahas tukun, nakharkun nisəmien kwənkwan ye nimraghien kapəmiə: in e naksarkut pik mə taksor norien yame ratuatuk, kini misarkut pik mə takhahuatukin norien has minə kapəmiə, kini masəməkin norien has minə, kini misakur mhagin kin norien has minə. Nīmisorkeikei mə taksəm min yo, misərer əswasig kin narmamə yamə mine khani hah yo, kini masərer matuk tuk niwəhsi-pəniēn narpiniēn kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə has. Ye norien minə fam kapəmiə, nimishajoun mə nimnhapəh nisorien nar kirik rahas ye narimnar minə e.

¹² Kini yakamher-pre kin nəkwəkwə e kimi əmiə, mərig pəh nien mə yakamrai nəkwəkwə e mə jakəgkiar ye norien hah kape yermamə kirik*, kini pəh nien mə yakamrai mə jakəgkiar ye yermamə yame kimnoriah in. Nīkam. Yimirai nəkwəkwə minə kimi əmiə mə Kughen tukrasitu irəmiə mə takharkun mə nakhasiai əfrakis Yo.

¹³ Narimnar m-fam a khavəh-si haktə nərigien kapəmiə.

Pəh nien mə kimiə əmə nakhavəh-si haktə nərigien kapəməwə, mərig rikimawə ragien pik min tuk kwən a Taetas, meinai rikin ragien mə kimiə nakhavəh-si haktə min nərigien kafan.

¹⁴ Yakməni-pən tukun mə rikik ragien pik tuk əmiə. Narimnar fam yame yimnhani-pre tuk əmiə, iriə nəfrakisien. Kini ye norien kirikianə əmə min, nīpig yimni-pən tuk Taetas mə norien kapəmiə rhuvə, kini nīpig in rīmaurə məm əmiə, norien kapəmiə rīmnhajoun-pən mə nəgkiarien a yimni irəmiə mamni-pən tuk Taetas in nəfrakisien. Ror pən, nimnhapə nisorien naurisien kimi yo tuk nəgkiarien yame yimni-pən tukun maməgnəgin əmiə.

¹⁵ Taetas, rikin raməsik mə kimiə m-fam əgkəp en nīmisor nəkwən, mhagin kin in mhasiai in nīpig in rīmauə məm əmiə. Kini nīpig rikin raməsik narimnar minə a, norkeikeiyen kafan rehuə tuk əmiə mapita.

¹⁶ Rikik ragien pik meinai yakirkun nīniyen nəfrakisien irəmiə ye narimnar fam.

8

Niməhuak apa Jerusalem, nəriə nəviginien rikək, Pol ramni mə nəmə Korin tuksasitu irəriə

¹ Piak minə mine nowinik minə, yaksorkeikei mə takharkun mə niməhuak minə apa Masedonia kwəshajoun mə Kughen ramautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi əriə.

² Iriə kīmisarə pawk ye nəmhəyen ehuə kirik, kapəriə nautə rirkək, mərig nimraghien kapəriə rukwar huvə kin nagienien, ror pən kamhavəh-si-pən mane ehuə kimi nəməhuak minə tiksīn.

³ Yakamni-ərhav pre tuk əmiə mə iriə kimnhavəhsi-pən mane ehuə, rapita yame rikiriə rəsik mə tukpihavəh-si pən. Kamhavəhsi-əhrav rəmhen kin yame nərigien kapəriə ramuh,

⁴ misaiyoh əməwə m-ripsaah mə kimawə jakseighan kin əriə pəh iriə tuksasitu ye wok kape niwəh-sipəniēn mane kimi narmamə kape Kughen minə apa Jerusalem.

7:10: Mat 27:3-5; Hib 12:16-17 * **7:12:** Pol ramni hanə yermamə yame rīmnor apnāpig nar. Amru 2 Kor 2:5. **8:1:** Rom 15:26; 2 Kor 9:1-2

⁵ Yakhapəh nharkunien mə iriə tuksasitu rehuə məknakin, mərig iriə kisasitu. Kimisəkupən mhavəhsi-pən nimiraghien kapəriə kimi Yermaru. Kwasig ikin, khavəhsi-pən nimiraghien kapəriə kimi əmawə rəri-pən əmə nərigien kape Kughen.

⁶ Kini kupən, Taetas a in rımnamkir əmiə tuk narukien kin mane kape niməhuak minə; ror pən, yaksəkeikei kimin mə in tukraməkeikei maməmır kimiə min meriaji taksaruk fam kin mane yame takhavəhsi-ərhav.

⁷ Ye narımnar mifam e, kimiə nakasor rhuvə pik mapita, in e, nhatətəyen kapəmiə, mine nəgkiarien kapəmiə, mine nirkunien kapəmiə, mine nərer-tımtimien kapəmiə, mine norkeikeiyen kapəmiə tuk əmawə. Kini ye norien kirikianə əmə min, yakorkeikei mə taksarukin mane məknakin ye norien yame rhuvə rapita.

⁸ Pa rımə yakaməkeikei kimi əmiə mə taksor. Mərig yımnhajoun əmiə mə nəmə tanə pisin pisin minə rikiriə ragien tuk nasituyen ye wok a. Kini taktəkun ai, yakmə jakəm-ru mə norkeikeiyen kapəmiə in nəfrakisien rəmhen kin əriə, uə nıkam.

⁹ Kimiə nakharkun huvə mə Yesu Kristo Yermaru kapətawə ramautə-pre kin nihuvəyen kafan kimi əmiə. Kafan nəsaninien rehuə pawk, mərig rımauə mə tukrasitu irəmiə, mor In mə kafan nəsaninien rirkək. In rımauə mor In mə kafan nar kirik rirkək ye tokrei tanə mə kimiə takhauə narmamə kape Kughen minə, kapəmiə narımnar tukripsaah ye rao ye neai.

¹⁰ Jakəvhaag kimi əmiə ye norien yame ratuatuk mə taksor. Ye newk yame ruauə muavən, kimiə nimisokupən misorkeikei mə taksarukin mane kape niməhuak minə, kini kimiə min nimisokupən misarukin mane.

¹¹ Taktəkun ai, taksarukin mane mə takseriəji nıprai mane yame nimisorkeikei mə takhavəhsi-ərhav.

¹² In nar apnapig mə kapəmiə narımnar rıpsaah uə rikəskəh. Kughen, rikin tukragien tuk əmiə tukmə nakhavəh-si pən yerkimie mifam.

¹³ Yakpəh norkeikeiyen mə nıpig takhavəhsi-pən mane ehuə kimi niməhuak minə, kwasig ikin, naksəkwəkwə kin mane. Mərig ratuatuk əmə

¹⁴ mə taksasitu ye niməhuak yamə mine kasəkwəkwə kin narımnar, meinai kapəmiə narımnar rıpsaah. Kini nıpig kirik, tukmə naksəkwəkwə kin nar kirik, iriə tukharkun nisasituyen irəmiə. Norien a takasor, tukasəm nəmhen.

¹⁵ Rəri-pən əmə Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə, “Narmamə yamə mine kamhavəh pawk nəviginien rehuə, tukrəmhen kin əriə; to rıpəh napitayen.

Mine narmamə yamə mine kamhavəh pawk nəviginien rəkəskəh, tukhapəh nisakwəkwəyen kin nəviginien.” *(Eks 16:18)*

Taetas ramvən apa Korin

¹⁶ Yakamni vi vi Kughen mə ramor riki Taetas ramagien mə tukrasitu irəmiə, rəmhen kin kafak nərigien.

¹⁷ Yımnhani-pən tuk Taetas mə tukrurə məm əmiə; kini rikin ragien tuk norien nəgkiarien kapəməwə. Mərig in min, rikin ragien min tuk nurəyen masitu irəmiə. Ye nərigien əmə kafan rımnorkeikei mə tukrurə məm əmiə.

¹⁸ Kini kimawə yaksher-pre min kin piautawə kirik raurə iriu min. Kwən a, nəməhuak minə kamhasiai in tuk kafan wok tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə.

¹⁹ Kini niməhuak minə kimnharpen in mə tukraməriwək kimawə min nıpig yakhavəhsi-ərhav mane yame nimisarukin. Yakhavəhsi-pən mane kimi niməhuak minə mə jakshajoun mə rikimawə ragien pik tuk nasituyen, mine tuk nivəhsi-haktəyen Kughen.

²⁰ Yaksarkut mə yermamə kirik rirkək yame to rini hah əmawə tuk norien kapəməwə tuk nəwhaiyen mane.

²¹ Ror məkneikin meinai, yaksarkut mə jaksor narimnar yame ratuatuk ye nimri Kughen mine ye nimri narmamə.

²² Kini yaksher-pre min kin piautawə kirik in tukrikwasig kin Taetas mine in kirik. Yimnharkun mə kwən a rorkeikei pik mə tukrasitu ye norien ripsaah mine ye wok ripsaah. Kini taktəkun ai in rorkeikei pik mə tukrasitu irəmiə meinai in ramni nəfrakisien irəmiə.

²³ Kini Taetas, kimru min yakawor wok kirikianə. Kini kwən a rikwasig kin Taetas in min ramor wok ye kwerkwan irəmiə, masitu irəmiə. Mine piautawə mir kiraru e, yame niməhuak minə kisher-pə kin əriu, karəhsi-haktə nhag Kristo.

²⁴ Sor norkeikeiyen kapəmiə rivən tuk ərisir, pəh niməhuak minə tuksəm, mharkun-ru mə rhawor e rikimawə ramagien tuk əmiə.

9

¹ Yakpi-pəh nher-preyen kin nəkwəkwə e kimi əmiə, riphuvə əmə, meinai, nəkwənharkun ta wok e kape nasituyen ye narmamə kape Kughen minə apa Jerusalem.

² Yakamni məkneikin meinai yakirkun mə naksorkeikei mə taksasitu, kini yimnəgnəgin ta əmiə ye nimri nəmə Masedonia tukun, mamni mimə newk yame ruauə muavən, kimiə apa Akaea nimisərer matuk tuk nivəhsi-pəniən mane. Kini nipig nəməhuak apa Masedonia kimisəm mə rikimiə ragien pik tuk nasituyen, ramor min əriə khapsaah kasorkeikei mə tuksasitu min.

³ Mərig taktəkun ai, yakamher-pre kin piautawə misir e mə irisir tukrhəm əmiə mə kimiə taksor nar yame nimnhani, rəmhen kin yame yakwəni ta. Kini ror məkneikin, kapəməwə nəgkiarien tuk nivəhsi-haktəyen norien huvə kapəmiə, pəh nien mə nar apnapig əmə.

⁴ Mərig tukmə nakhapəh nisorien, nipig jakurə kimawə nəmə Masedonia tiksın, kini tukəm mə kimiə nakhapəh nisor-əgkəpien, kini taksauris tukun, meinai kimawə yakwənhavəh-si haktə ta nhagmiə. Tukror auris əmiə rapita.

⁵ Ror məkneikin, rikik raməsik mə jakaməkeikei maiyoh piautawə misir mə tukrhokupən irak mirhurə mirhəm əmiə pəh kisəm mə takhavəh-si-pən mane yame nəkwənhani ta mə taksarukin. Mərig yakorkeikei mə takhavəh-si-pən yerkimie m-fam. Pəh nien mə kaməkeikei kimi əmiə mə taksasitu.

Norien kape nəwhaiyen narimnar

⁶ Rikimiə tukraməsik nəgkiarien e: Yermamə yame raməsım kəskəh, tukrivəh nəviginiən iran rikəskəh əmə. Yermamə yame raməsım ripsaah, tukrivəh nəsimien iran ripsaah.

⁷ Kimiə kirikianə kirikianə takasəkeikei mhavəh-si-pən naha nhagin yame ramsi-pən yerkimie mə takhavəh-si pən. Mərig tukmə naksaruk kin mane meinai yermamə kirik raməkeikei kimiə əmiə tukun, ripəh natuatukien. Yakamni məkneikin meinai Kughen rorkeikei yermamə yame ravəhsi-pən yerkin m-fam.

⁸ Kini Kughen rirkun nautə-preyen kin nihuvəyen m-fam kafan kimi əmiə mə tuk narimnar fam ye nipig m-fam, takhavəh narimnar fam yame naksəkwəkwə kin, mhavəh min rəmhen məkwəkwə mə taksəwhai.

⁹ Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,
 “In rəwhai kafan narimnar ripsaah kimi yavən has minə,
 kini norien atuatur kafan to ripəh nirkəkien.”

(Sam 112:9)

¹⁰ Kini Kughen yame ravəhsi-pən kweru nai kimi yeməsım, mivəhsi-pən min nəviginiən nan, ye norien kirikianə əmə min, In tukrivəh-si pən narimnar ripsaah kimi əmiə mor min ripsaah-ipsaah min, mə kimiə takharkun nisəsıtuyen ye narmamə tiksın min. Kini tukror kwənkwan ripsaah yame ramsi-pən ye norien atuatur kapəmiə.

¹¹ Ye narimnar fam ye nimraghien kapəmiə, Kughen tukrivəh-si pre kafan nivhuəyen kimi əmiə mə kimiə takharkun nəwhaiyen nipig mifam. Kini nipig taksasitu, narmamə tukhani vi vi Kughen tukun.

¹² Wok e yame nakasor, nakhavəhsi-pən mane tuk nəviginien ne narmamə kape Kughen yamə mine nikumhə raməs əriə, mərig naksor nar huvə kirik rapita, in e narmamə khapsaah tuksərig rhuvə, mhani vi vi Kughen tukun.

¹³ Nipig naksor wok minə a, narmamə kasəm norien kapəmiə. Kini iriə tukhavəh-si haktə nhag Kughen tukun, meinai kimiə nakasor əfrakis norien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo. Kini iriə tukhavəh-si haktə nhag Kughen meinai kimiə nakhavəhsi-pən kapəmiə mane ehua kimi əriə mine narmamə mifam.

¹⁴ Kini nipig iriə tuksəhuak tuk əmiə, rikiriə tukraməsik əmiə meinai Kughen rimnautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi əmiə rapita, mə taksasitu pik irəriə.

¹⁵ !Pəh khani vi vi Kughen tuk Tini yame In rimivəhsi-pə kimi ətawə! Nar e in e rhuvə rapita.

10

Pol ramhorpin nəgkiarien kape narmamə yamə mine kamhani hah in mhamə kafan norien ror kiraru

¹ Narmamə tiksın kamhani nikarık mhamə kafak norien kiraru. Mə nipig kitawə-m kimiə, kafak nərigien reiwaiyu əmə, mərig nipig yimatərhav məpəh əmiə, kafak norien riskai pik. Mərig yo Pol, yakaməkeikei kimi əmiə tuk nar kirik, mimə Kristo, kafan nərigien reiwaiyu, kini In yemə mar. Kini ye norien kirikianə əmə,

² yakamaiyoh əmiə mə, taksor norien kapəmiə ratuatuk mə nipig jakurə, mipəh nəmien nar kirik mə to yakəgkiar skai pre kimi əmiə tukun. Mərig yakirkun mə jakhek narmamə tiksın e yamə mine kamhani mə yakaməri-pən norien kape tokrei tanə,

³ meinai nar apnapig yaksarə ye tokrei tanə e, yakhapəh nisarowaginien ye norien yame narmamə kape tokrei tanə kasarowagin kin.

⁴ Ror məkneikin meinai narimnar kape narowaginien yame kimawə yakasarowagin kin, pəh nien mə narimnar yame narmamə kape tokrei tanə kasarowagin kin. Nikam. Narimnar kapəməwə yame yakasarowagkəp kin, kamhavəh nəsaninien kape Kughen tuk noriahyen kwənmhan yame Setan ramerkwaig ikin.

⁵ Kimawə yaksoriah nəgkiarien eikuə minə mine nərigien ausit minə, iriə m-fam yame kasərer əswasig kin narmamə tuk nirkunien Kughen. Yakhani-əhu nətərig-hasien minə fam kape narmamə, misor əriə kasarar ye nərigien kapəriə masor nəkwai Kristo.

⁶ Kini nipig naksəri-pən nərigien kape Kristo, kimiə taksərer matuk tuk nivəhsi-pəniən narpinien kimi narmamə m-fam yamə mine kasəsik nəkwan.

⁷ !Ah! Kimiə nakasəm nar kamor ərhav, mərig nakseinein nipran. Tukmə yermamə kirik rirkun mə in yermamə kirik kape Kristo, tukraməkeikei mirkun huvə mə kimawə min, narmamə kape Kristo rəmhen kin in.

⁸ Tukmə ror nipig yakaməgkiar ye nehuəyen yame Yesu Yermaru rimivəhsi-pə kimi yo, yakaməgkiar ausit; mərig to yakpəh naurisien tuk nəgkiar ausitien tukun, meinai Yesu rimivəhsi-pə nehuəyen kimi yo tuk nivəhsi-haktəyen əmiə, pəh nien mə tuk nivəhsi-əhuyen əmiə.

⁹ Yakpəh norkeikeiyen mə rikimiə tukraməsik mə yakher-pre kin nəkwəkwə minə e kimi əmiə mə tukror əmiə nakhagin.

¹⁰ Mərig narmamə tiksın kamhani nikarık mhamə, “In, kafan nəkwəkwə minə khapam misesrə, mərig nipig in ramarə kitawə min, pəh nien mə in yermamə skai kirik, mərig kafan nəgkiarien in nar apnapig əmə.”

11 Narmamə minə a tukasəkeikei mharkun mə nipiḡ jakurə kisarə kitawə-mirə, norien kafak tukrəutən rəmhen əmə kin yame kafak nəḡkiarieren in rəutən ye nəkwəkwə yame yakamher-pre kin kimi əmiə.

Pol ramhorpin nəḡkiarieren kape narmamə yame kamhani mhamə in pəh nien mə yemehuə kape niməhuak apa Korin

12 Narmamə tiksın kamhavəhsi-haktə atuk əriə. Tukmə iriə yerpiriḡ əfrakis rapita yo, to yakpəh nəḡkiar-ausitien mə yo yerpiriḡ rəmhen kin əriə. Məriḡ, pəh nien mə iriə yerpiriḡ əfrakis. Kasəkir əmhen narmamə ye nəriḡien əmə kapəriə, mə tuksəm mə norien kapəriə rhuvə uə rahas. Norien e yame kasor, rətəwao.

13 Məriḡ kimawə yakhapəh nisəḡkiar-ausitien rapita nehuəyen kapəməwə, məriḡ yaksəḡkiar ausit ye wok yame Kughen rimmərəhu-pə mə kapəməwə, kini wok e, kimiə min apaikin.

14 Pəh nien mə yakwərəhsi-haktə atuk yo mamni mə yakamehuə ye narmamə yame Kughen rīpəh nəərəhu-pəyen ye kwermik. To yakpihapəh nḡaurəyen iməmiə ikin, to yakpihapəh nisehuəyen irəmiə. Məriḡ yimisəkupən ta mhauə iməmiə ikin mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo.

15 Narmamə tiksın kasəḡkiar ausit tuk wok yame yermamə pişin rimmor. Məriḡ kimawə yaksəḡkiar ausit əmə tuk wok yame Kughen rimmərəhu-pə mə kapəməwə. Kimawə yaksərəhu-pən nəriḡien kapəməwə mə nhatətəyen kapəmiə tukrhaktə haktə min, ror pən, kapəməwə wok ye kwerkwan irəmiə tukreihuə min,

16 mə jakharkun nhavəniēn ikin minə ipakə tuk iməmiə, mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə, mhavən-vən min, tamə yakhavən ikin kirik yermamə pişin kirik ruavən ta ikin mamor wok, misəḡkiar ausit tuk wok kape yermamə pişin kirik.

17 Məriḡ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,
 “Tukmə yermamə kirik rəḡkiar ausit, pəh tukrəḡkiar ausit əmə mə in rirkun Kughen
 Yermaru.” *(Jer 9:24)*

18 Yakaməḡkiar məkneikin meinai kīpəh nisaiyen yermamə yame ravəhsi-haktə atuk in, məriḡ kamsiai əmə yermamə yame Kughen Yermaru ravəhsi-haktə.

11

Pol mine aposol eikuə minə

1 Seighaan kin yo pəh yakəḡnəḡin kəskəh yo tuk wok kafak; tukni pakw mə nəḡkiarieren ror məknakin rahas. Məriḡ kimiə nakwəseighan ta kin yhajoun eikuə minə mə tuksəḡnəḡin atuk əriə.

2 Yakamarha huvə tuk əmiə, mīpəh neighanien kin yermamə kirik mə tukriḡi-ta əmiə tuk yo, mə takhauə narmamə kape Kughen əmə, rəri-pən nəriḡien kape Kughen. Yo rīmimiə, kini kimiə naksəmhen kin piakəskəh kirik yame rirkun əmə kafan hanə yerman, yame in e Yesu Kristo. Kini yakamarha huvə tuk kafak piakəskəh yame yimneighan kin mə tukriḡvən məri-pən yerman a.

3 Məriḡ yakamḡin mə naksəmhen kin pian a Iv yame Setan rimmneikuə iran ye nəḡkiarieren heikən.* Yakamḡin mə yermamə kirik tukriḡi-pən nəriḡien kapəmiə rīvən ikin pişin, kini naksəpəh kapəmiə norkeikeiyen yame ramvən tuk Kristo, yame ratuatuk huvə.

4 Yakaməḡkiar məkneikin meinai nipiḡ yermamə kirik ramuə tuk əmiə mamni-ərhav Yesu kirik yame ror pişin ye Yesu yame yakwəni-ərhav ta, uə nipiḡ kimiə nakhavəh nanmin kirik yame ror pişin ye Nanmin yame nakwənhavəh ta, uə naksəriḡ nəvsaoyen kirik yame ror pişin ye Nəvsaoyen Huvə yame nakwəsəriḡ ta, məriḡ kimiə nakamhak-wasig əmə kin.

10:13: Rom 12:3 10:18: 1 Kor 4:4 11:2: Efes 5:26-27 * 11:3: Əm-ru stori kape Iv ye Jen 3. 11:3: Jen 3:4,13
 11:4: Gal 1:8-9

⁵ Aposol minə a kimiə nakamhani mhamə iriə “aposol huvə minə tiksın,” məriḡ ye kafak nəriḡien, yakpəh nəmien mə iriə khahuvə rapita yo.

⁶ Kipəh nhajoun-pakwien yo kin norien kape nivəhsi-ərhavyen nəḡkiarien, məriḡ yakirkun huvə niprai Nəvsaoyen Huvə. Yimishajoun əmiə kin nəvsaoyen huvə ye norien minə fam, nipig ripsaah.

⁷ ?Rhawor e narmamə a kamhani hah yo ye nikarin kape nivəhyen mane? Nipig yimini-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Kughen tuk əmiə, yimipəh norien mə taksərok yo kin nar kirik. Yo atuk əmə yimivəhsi-əhu yo tuk nivəhsi-haktəyen əmiə.

⁸ Nipig yimnor wok kitawə-m kimiə, niməhuak minə ikin pisin pisin minə kimisərok yo, rəmhen əmə kin yame yimnawə kin nar kirik tuk əriə, mə jakasitu irəmiə kin.

⁹ Kini nipig kitawə kimnamhavən, kini kafak nar kirik rirkək. Yimipəh naiyohyen nasituyen tuk yermamə kirik, meinai piautawə yamə mine kimnhasi-pən Masedonia kimnhavəhsi-pə narimnar yame yimnəkwəkwə kin. Ror pən, yimipəh naiyohyen əmiə kin nar kirik, mipəh narkutien kimi əmiə tuk narha-huvəyen tuk yo. Norien minə a yakamor ye nipig m-fam.

¹⁰ Tukmə ror yakamausit tuk norien kafak, məriḡ yermamə kirik apa Akaea to rīpəh niniyen mə yakameikuə. Nəḡkiarien yame yakamni raməfrakis rəmhen əmə kin nəḡkiarien yame Yesu Kristo ramni.

¹¹ ?Məriḡ rhawor e yimipəh naiyohyen əmiə kin nar kirik? Pəh nien mə yakəməkin əmiə məpəh naiyohyen kin nasituyen tuk əmiə. Nikam. Kughen rirkun mə yakorkeikei pik əmiə.

¹² Narmamə tiksın kimnasəmīr kimiə miriə misorkeikei mə tukhauə misəmhen kin əmawə, mə tukharkun nisəgnəḡin-atukien əriə tuk wok kapəriə. Məriḡ kimawə yakhapəh hanə nisaiyohyen kin nasituyen kirik mə iriə tukseinein niniyen mə iriə kisəmhen kin əmawə.

¹³ Narmamə yamə mine kasor məknakin, iriə aposol eikuə minə, kini kaseikuə ye narmamə ye wok kapəriə, mamhasigovin əmə wok kape aposol əfrakis minə kape Kristo.

¹⁴ Məriḡ kitawə to khapəh nisakurien tukun, meinai Setan min, in ramsigovin əmə agelo kape Kughen.†

¹⁵ Kini kitawə to khapəh nisakurien nipig yorwok minə kape Setan kasor norien yamə mine ratuatuk mə narmamə rikiriə tukrəsik mə iriə yorwok minə kape Kughen. Məriḡ tuk Nipig Kwasig, iriə tukhavəh nərokien rəri-pən norien minə kapəriə.

Pol raməvsao kin nipig autən yamə mine kimnhauə ye nimraghien kafan

¹⁶ Yakamsim atuk min. Məriḡ takhapəh nhaniyen mhata mə yakamsim atuk meinai yakamarmər. Məriḡ tukmə rikimiə raməsik məknakin, seighaan kin yo pəh yakor norien minə tiksın kape yarmər, maməgnəḡin kəskəh atuk yo.

¹⁷ Nəḡkiarien e kafak pəh nien mə nəḡkiarien kirik yame Yesu Yermaru rimivəhsi-pə kimi yo mə jakni. Ye nəḡkiarien kafak yakaməḡkiar rəmhen kin yətəwao kirik.

¹⁸ Narmamə khapsaah kasəḡkiar ausit tuk norien kape tokrei tanə, ror pən, yo min, jakəḡkiar ausit kəskəh.

¹⁹ [Kini yakirkun mə rikmiə ragien tuk nivəhyen kafak nəḡkiarien] meinai kimiə yamə mine nakhamə ta mə nakwənharkun nar rikmiə ragien tuk nivəhyen nəḡkiarien kape narmamə yamə mine kasətəwao.

²⁰ ?Rhawor e nakseighan kin narmamə apnapig kamhavəhsi-haktə atuk əriə, masərik mitə əmiə, masəriḡ nikatərgimiə, maseikuə irəmiə, mamhapik kapəmiə narimnar?

11:5: 1 Kor 15:10; 2 Kor 12:11 11:6: 1 Kor 2:1,13 11:7: 1 Kor 9:18 11:9: 2 Kor 12:13; Fil 4:15-16 † 11:14: Gris ramni mə Setan ramsigovin agelo kape nikhakien. Nipran ramni mə in rameikuə mamni mə in ravəh nəḡkiarien kirik kape Kughen.

²¹ Mərig norien kafak rīpəh nəutəniən mə to yakor əutən-pre kimi əmiə məkneikin. ?Mərig kimiə nakhamə ta mə yaknauris meinai yimnapəh nor-əutən-preyen məknakin kimi əmiə uə? Nīkam, yakpəh naurisien tukun.

Naha nhagin yame narmamə tuksəgkiar ausit tukun, yo mīn jakəgkiar ausit tukun, nar apnapig rikimiə tukraməsik mə nəgkiarien e kafak rətəwao.

²² ?Rhawor? ?Iriə kasəgkiar ausit mhamə iriə kharkun nisəgkiarien ye nəgkiarien Hibru uə? Yo mīn. ?Iriə kasəgkiar ausit mhani mhamə iriə nəmə Isrel uə? Yo mīn. ? Iriə kasəgkiar ausit mhani mhamə iriə kwənərəus kape Ebrahim uə? Yo mīn.

²³ ?Iriə kasəgkiar ausit mhamə iriə yorwok mīnə kape Kristo uə? Yo mīn, mərig yakapita əriə. !Kəsi! Yakaməgkiar ausit rəmhen kīn yame yemətəwao ramausit. Yimnor pik wok rapita əriə, kini kīvəhsi-pən yo ye kalabus nīpig rīpsaah rapita əriə. Kimnərkis-ərkis yo rapita əriə. Nīpig rīpsaah, ipakə yakmhə.

²⁴ Nīpig mīnə fam iriə fam faef, nəmehuə kape Isrel kimisərkis-ərkis yo m-toti naen ye nīpig kirikianə.

²⁵ Kimnərkis-ərkis yo kīn kwənkirkir m-kisisə. Nīpig kirik, kisəsik yo kīn kapiar apig. Yimavən ye rao m-kisisə, kini rao rəmnim, kini nīpig kirik, yimneai ye ikəmnim ye tame tahik kape nīpig piəpiə kirik, yenpig-enpig mīne yenpig.

²⁶ Nīpig m-fam yakaməwhan nihuk tuk norien wok kafak. Kini ipakə yapiwən ehua ramrəh yo yakamhə. Kini yakamarə imei yəkrəh mīnə, ikin resrə ikin. Mamarə imei nəmə imak ikin, ikin resrə ikin. Mamarə imei nəmə tanə pisin pisin mīnə, ikin resrə ikin. Mamarə ye taon ehua mīnə, ikin resrə ikin, mamarə ikin ruhiko ikin, ikin resrə ikin, mamarə apa ye tahik, ikin resrə ikin, mamarə kimawə piautawə eikuə mīnə, ikin resrə ikin.

²⁷ Yimnor pik wok, kini nīpig rīpsaah yakpəh napirien yenpig. Nīpig tiksīn, nīkumhə raməs yo; kini yakaməkwakwə; nīpig rīpsaah, nak nəviginien ramrirkək. Nīpig rīpsaah yakamokiei-okiei, kini kafak neipən kape nokieiyen rirkək.

²⁸ Mīne narimnar tiksīn yame yakamətərig pik tukun, in e yakamətərig pik tuk niməhuak mīnə fam.

²⁹ Tukmə yermamə kirik, kafan nhatətəyen rīpəh nīskaiyen, rikik raməpou. Kini tukmə kamor yermamə kirik ror təvhagə has, rikik rəmhə tukun.

³⁰ Tukmə yakaməgkiar ausit, yakaməgkiar ausit əmə tuk narimnar yame ramhajoun mə kafak nəsaninien rirkək.

³¹ Kini Kughen e in e rīm Yesu Yermaru, yame kaməgnəgin In ye nīpig mīfam, In rirkun mə yo yakpəh neikuəyen.

³² Apa Damaskes, gavman kirik kape King Aretas rīmnhher-pən kīn kafan mobael mīnə mə tuksarha tuk kwəruə kape taon mə tuksarha kīn yo, mīsəm yo, mhavəh-si pən yo ye kalabus.

³³ Mərig kīvai-pən yo ye nītip ehua kirik, kiruk-pən nəərəus iran, kivi reiwaiyu ye nīkar kəupə yerkwanu a, kini yimnap ta kīn gavman a.

12

Pol raməmrərhav

¹ Jakaməkeikei maməgkiar ausit, nar apnapig mə nəgkiar-ausitien rīpəh nasituyen ye nar kirik; mərig jakaməkeikei mamni nəmrərhavyen tiksīn mīne nəgkiarien vi yamə mīne yakaməm Yesu Yermaru ravəhsi-pə kimi yo.

² Yo yermamə kirik* yame yakamhatətə ye Kristo. Kughen rīvəh-ta yo muavən ye rao ye neai†, newk fotin ruauə ta muavən. Yakeinein mə nīprak ruavən uə nanmik əmə.

11:22: Fil 3:5 **11:23:** Wok 16:23 **11:24:** Dut 25:3 **11:25:** Wok 16:22; 14:19 **11:26:** Wok 9:23; 14:5 **11:33:** Wok 9:23-25 * **12:2:** Pol rīpəh nīniyen mə in atuk rīmnam nəmrərhavyen e. Ramni isok, mamni yermamə pisin. Mərig nīpig kasəvhuekin pəpiə chapter 12, kitawə kharkun mə in raməgkiar mamni atuk in. † **12:2:** Gris ramni, “heven namba tri” rəmhen kīn heven yame yerpīrig pik. Nīpran ramni mə imei Kughen.

Kughen əmə rirkun.

³ Kını mamni mın mə yakeinein mə nıprak ruavən uə nanmik əmə, mərig yakirkun mə

⁴ Kughen rıvəh yo muavən apa iman. Kını yo yımnərig nəgkiarinen erkwaig tiksın, yame narmamə kape tokrei tanə kiseinein nıniyen.

⁵ Yakirkun nəgkiar-ausitien tuk naha nhagin yame Kughen ramor əpu kimi yo, mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien tuk nar yame yo atuk yakamor. Yakaməgkiar ausit əmə tuk naha nhagin yame ramhajoun mə yo, kafak nəsaninien rəkəskəh.

⁶ Mərig tukmə yakmə jakaməgkiar ausit, rıpəh norien mə yo yarmər, meinai nəgkiarinen yame jakəgkiar ausit tukun in raməfrakis. Mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien məkneikin, tamə narmamə khavəhsi-haktə pik yo rapita ikın tukvəhsi-haktə yo ikın. Yakorkeikei mə narmamə tuksəkir əmhen yo ye nəgkiarinen kafak mıne norien mınə kafak.

Nəsaninien kape Kughen rirkun nıvəh-mıraghien ətawə

⁷ Kughen rıpəh norkeikeiyen mə jakausit tuk nəgkiarinen vi yamə mıne In rımnor əpu kimi yo, kını nəgkiarinen mınə a khahuvə misapita. Ror pən, In rımnher-pə kın nəmhəyen ye nımrighien kafak rəmhen kın nırhi nımırh ramhai yo kape nıpig mıfam. Nəmhəyen a in rəmhen kın yəgkiar kırık kape Setan yame ramor nəmhəyen ye nıprak, ramor yo yakpəh nausitien.

⁸ Yımnəkeikei kimi Yesu Yermaru m-kısisər mə tukrıvəhsi-ta nəmhəyen a tuk yo.

⁹ Mərig In ramni-pə tuk yo mımə, “Nıkam. Kafak nıhuvəyen ehuə rirkun nıvəh-mıraghien ik; meinai nıpig e in a kafam nəsaninien rımırkək, in en swatuk kape nəsaninien kafak raurə iram nakamskai.” Ror pən, rıkık ramagien pik yakaməgkiar ausit mamni mə kafak nəsaninien rıkək; mərig nəsaninien kape Kristo ramarə ye nımrighien kafak.

¹⁰ Tuk nar a, rıkık ragien nıpig kafak nəsaninien rırkək, kını rıkık ramagien nıpig kamni hah yo, kını rıkık ramagien tuk nıpig əutən mınə, kını rıkık ragien nıpig kamor nahasien kimi yo, kını rıkık ragien nıpig yakamərig nəmhəyen. Rıkık ragien tuk narımnar mınə a meinai yakamor nəkwai Kristo. Kını tukmə kafak nəsaninien rırkək, nıpig a in a, kafak nəsaninien rımauə.

Pol raməgkiar skai kimi nəməhuak mınə apa Korin

¹¹ Yakaməgkiar ausit tuk kafak norien, raməri-pən norien kape yarmər. Mərig kımıə nımnhapəh nhavəh-si haktəyen yo aikın ratuatuk mə tukvəh-si haktə yo ikın. Ror pən, jakaməkeikei mamor. Mərig pəh nien mə nəmə mıne nakamhani mə irıə “apostol huvə mınə tiksın” kısıpita yo, nar apnapıg mə yo yermamə apnapıg əmə.

¹² Nıpig yımnamarə kıtawə-m kımıə, mamor narımnar mamrıpin yame ramhajoun mə yo apostol əfrakis kırık. Yımnor nımtətien mınə, mıne nar ehuə yamə mıne ramor nakurien kimi narmamə, mıne nar apsipis mınə ye nımrımıə.

¹³ ?Rhawor? ?Kımıə nakhamə ta mə norien yame yakamor ye nıməhuak mınə tiksın rapita nar yame yımnor irəmıə uə? Nıkam. Nar kırıkianə əmə yakpəh norien irəmıə - in e yakpəh nıyohyen nasıtuyen kın mane. ?Nakhamə ta mə nar e ratuatuk uə rapəh natuatukien?

¹⁴ Taktəkun ai, nıpig yame ror kısısər kın, najakurə mıvaag-pre kın əmıə. Kını jakpəh nıyoh-preyen kın mane kırık kimi əmıə, meinai pəh nien mə yakorkeikei kapəmıə nautə; mərig yakorkeikei əmə əmıə. Rəmhen kın yame pəh nien mə wok kape kwajıkovə mınə tuk narha-huvəyen tuk tatə mıne mamə, mərig wok kape tatə mıne mamə kwarha huvə tuk kwajıkovə.

¹⁵ Ror pən, tukmə yakoriah fam narımnar kafak tuk nasıtuyen irəmıə, rıkık ragien əmə. Kını nar apnapıg tukmə yakoriah kafak nımrighien tuk nasıtuyen irəmıə, rıkık

tukragien. Kafak norkeikeiyen tuk əmiə in rehuə, mərig kapəmiə tuk yo rikəskəh əmə. ! In e rīpəh natuatukien!

¹⁶ Pəh khani mhamə yimīpəh naiyoh-preyen kin mane kirik kimi əmiə. Mərig kimiə tiksīn nakamhani mhamə yaknor nar iko mivəh kapəmiə tiksīn narimnar.

¹⁷ ?Rhawor? ?Nakhamə ta mə yimnher-pre kin narmamə tiksīn kafak mə tuksor nar iko tuk nivəhyen kapəmiə narimnar uə? Nīkam.

¹⁸ Yimnəkeikei kimi Taetas mə tukrurə tuk əmiə, mher-pre kin piautawə kirik iriu min. ?Mərig Taetas rimnor nar iko mivəh kapəmiə narimnar uə? Nīkam. Nakharkun mə kapəmru nətərigien kirikianə əmə, kini yakawor norien kirikianə əmə.

¹⁹ Pəh nien mə yakamni nəgkiarien minə e tuk nətəpigien kin nəgkiarien kape narmamə yamə mine kamhani hah əmawə. Mərig ye nīmri Kughen, yakamni əmə nəgkiarien yame Kristo rorkeikei. Kini yo minə tiksīn, norien m-fam yame yakasor, yakasor mə kimiə takhaskai.

²⁰ Yakamher-pre kin nəkwəkwə e meinai yakpəh norkeikeiyen mə tamə yakurə məm əmiə mə nakasor narimnar yame rīpəh nəmhenien, kini jakaməkeikei məgkiar skai-pre tuk əmiə mor rikimiə rəpəu tukun. Kini kimiə takhapəh nisorkeikeiyen. Yakpəh norkeikeiyen mə jakəm nakasotgoh kimi əmiə minə, masetet əmiə minə, niemhaa ramhai əmiə, mamhani nīkar narmamə, misausit, masor apnapig nar.

²¹ Yakpəh norkeikeiyen mə nīpig jakurə, kafak Kughen tukror yauris yo, rikik rəmhə, yakasək, meinai kimiə tiksīn nakwəsor təvhagə has, masor apnapig nar, mamhakir apis-apis əmiə minə, mhapəh hanə nisararien ye nətərigien kapəmiə.

13

Pol ramor kwirig kimi əriə

¹ In e nīpig yame ror kisisər kin yame jakurə məm əmiə. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Tukmə yermamə kiraru uə kisisər kirhini nəgkiarien kirikianə, pəh narmamə tukharkun mə nəgkiarien kapərisir raməfrakis.” *(Dut 19:15)**

² Nīpig yimnaurə tuk əmiə, ye nīpig yame ror kiraru kin, yimīni-ərhav pre ta nəgkiarien kape nisigien narmamə yamə mine kasor təvhagə has mine əmiə m-fam, mə taksəpəh təvhagə hah. Kini yakaməmīr isok mamni-pre min. Nīpig jakurə min, jakvəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nisəpəhyen norien has minə.

³ Kimiə nakhamə təksəkīr əmhen mə nəgkiarien kafak in nəgkiarien kape Kristo uə nīkam. Kini yo jakəgkiar rəmhen kin aposol kirik kafan. Norien kafan rīpəh nīmarien tuk əmiə, mərig norien kafan riskai tuk əmiə.

⁴ Nəfrakisien, nīpig kimiruk haktə In ye nai kamarkwao kin, kafan nəsaninien rirkək. Mərig taktəkun ai In ramragh ye nəsaninien kape Kughen. Kini kimawə min yamə mine yakasofugin-pən iran, nəsaninien kapəməwə rirkək. Mərig kimawə yaksor wok kitawə-m kimiə ye nəsaninien kape Kughen.

⁵ Kimiə atuk, taksəkīr nīmraghien kapəmiə mə nhatətəyen kapəmiə in raməfrakis uə nīkam. Kimiə atuk, taksəm huvə kapəmiə norien. ?Nakharkun uə nīkam mə Yesu Kristo ramarə ye nīmraghien kapəmiə? !Mərig tukmə kapəmiə nīmraghien rīpəh nəri-pəniēn norien kape nhatətəyen, ramhajoun mə Kristo rirkək ye nīmraghien kapəmiə!

⁶ Kini yakirkun mə kimiə takpisəm mə kimawə narmamə əfrakis minə kape Kughen.

⁷ Kini taktəkun ai, yaksəhuak tuk əmiə mə takhapəh nisorien nar has minə. Mərig rīpəh norien mə yakasəhuak məknakin mə tukramhajoun mə kapəməwə wok in rhuə

12:18: 2 Kor 8:6,16-18 **12:21:** 2 Kor 13:2 * **13:1:** Nəgkiarien e raməmīr ye Dut 19:15. Nīpran e ramni mə nəkwəkwə kiraru uə kisisər yamə mine Pol rīmīrai ramvən kimi nīməhuak apa Korin, kapəriə nəgkiarien kirikianə əmə, ror pən, kasəfrakis. **13:1:** Mat 18:16; 1 Tim 5:19 **13:4:** Fil 2:7-8 **13:5:** 1 Kor 11:28

matuatuk. Mərig yakasəhuak məknakin meinai yaksorkeikei mə taksor norien yame ratuatuk, nar apnapig mə narmamə kamhani mə wok kapəməwə rəpəh nəmhenien.

⁸ Tukmə nakhapəh nisorien təvhagə hah, to yakhapəh nisəgkiar-skai-preyen kimi əmiə, meinai yakseinein nisorien nar kirik yame ramətapig kin nəgkiarien əfrakis kape Kughen, mərig yakharkun nisor-əməyen nar yame ravəhsi-haktə nəgkiarien əfrakis kape Kughen.

⁹ Kini tukmə nakasor əmə narimnar yame ratuatuk, kini nar kirik rirkək yame jaksəgkiar-skai-pre tukun kimi əmiə, kini rikimawə tukramagien əmə. Kini yakasəhuak tuk əmiə mə norien kapəmiə tukratuatuk huvə.

¹⁰ Ror pən, yakamarə isok pakw tuk əmiə, mərig yakamher-pre kin nəgkiarien minə e mivəhsi-haktə nərigien kapəmiə, mərig yakpəh norkeikeiyen mə nipig jakurə jakaməkeikei maməgkiar-skai-pre kimi əmiə. Neihuəyen yame Kughen rimivəh-si pə kimi yo, kape nivəh-sihaktəyen əmiə; pəh nien mə kape nivəhsi-əhuyen əmiə.

Pol rimmor infamien ye nəkwəkwə kafan

¹¹ Piak minə mine nowinik minə. Nəgkiarien kafak ror infamien ikin e. Sarkut tuk norien yamə mine kisatuatuk. Sətərig kin nəgkiarien kafak. Kapəmiə nətərigien tukror əmə kirikianə. Sarə ye nəmərinuyen. Kini Kughen e yame rorkeikei pik narmamə, mivəhsi-pre nəmərinuyen, In tukraməmır yerkimia.

¹² Sokrən huvə irəmiə minə† rəmhen kin yame kimia kirikianə ye Yesu Kristo.

¹³ Narmamə m-fam kape Kughen kamhani rhuvə pre tuk əmiə.

¹⁴ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapəwəwə tukrautə-pre kin kafan nivhuəyen kimi əmiə m-fam. Kini pəh Kughen tukrivəh-si pre kafan norkeikeiyen kimi əmiə m-fam. Kini pəh Nanmin kape Kughen tukror rikimia fam tukror kirikianə.

13:10: 2 Kor 10:8 † **13:12:** “Nipig naksofugin əmiə minə, taksor ‘holy kiss’ irəmiə minə.” ‘Holy Kiss’ ror nımtatien mə kasofugin pən ye Yesu masorkeikei əriə minə.

Galesia

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Galesia

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Galesia

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisarə apa yerkwanu minə apa Galesia. Pol rimirikakun niməhuak a ye nirikakunien nəriwəkien kafan.

?Nimraghien rhawor pən iran minə ye nipig rimirai? Nəməhuak minə kimisarə ye nipig ətən ye nipig Pol rimirai. Nəmə Gris khapsaah kimnhani nəfrakisien ye Yesu Kristo. Kini nəmə Isrel min khapsaah kimnhani nəfrakisien iran. Mərig nəmə Isrel tiksın kimnhani mə nəmə Gris yamə mine kamhanti nəfrakisien ye Yesu tukasəkeikei misəri-pən loa minə kape Moses, rəmhen kin yame tukaməkeikei kivəh nao kimi əriə. Nəmə Isrel, rikiriə ramuh mətə mə nəmə Gris kamhanti pawk nəfrakisien ye Yesu, mərig kipeh hanə nivəhyen nao kimi əriə, to khapəh nisatuatukien ye nimri Kughen.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nəmə Isrel kimishajoun mə nəmə Gris min tukasəkeikei misəri-pən loa kape Moses pəh Kughen tukrivəh miragh əriə iran. Mərig Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrini-əhu nhajounien kapəriə. Pol rorkeikei mə nəməhuak minə tukharkun mə nhatətəyen in swatuk yame Kughen ramor mə narmamə kisatuatuk ye nimrin, kini In ravəh miragh əriə yerkin agien. Mərig nivəhyen nao kimi narmamə, uə nəripənien loa, pəh nien mə swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran. Ye nipig a, nəməhuə minə kape niməhuak kimisəkwətə apa Jerusalem masəgkiar kin nətərigien e, mhamə rhuvə əmə mə nəməhuak minə Gris tukhapəh nisəri-pənien loa kape Moses. Əvhuekin nəvsaoyen kin ye Wok Minə 15:1-35.

Pol ramokrən huvə irəriə

¹⁻² Piak mine nowinik yamə mine naksəhuak yerkwanu pisin pisin minə apa provins Galesia. Yo Pol, yo aposol kirik kape Kughen, yakamrai nəkwəkwə e mamher-pre kin kimi əmiə. Yo mine piautawə minə tiksın yamə mine kasəhuak eikin e yaksorkeikei mə jakhanti rhuvə pre tuk əmiə. Yo e yermamə yame Yesu Kristo mine Tata Kughen kimirəvəhsi-haktə yo mə yo aposol kapəriu. Kughen e in e yame rimirəvəh miragh Yesu ye nimhəyen kafan. Pəh nien mə yermamə apnapig əmə kirik yame rimirəvəhsi-haktə yo, mərig Kughen.

³ Pəh Kughen e Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə iriu tukwautə-pre kin nihuvəyen kapəriu kimi əmiə kini mwərəhu-pre nəmərinuyen raməmır tuk əmiə.

⁴⁻⁵ Yesu Kristo rimneighan atuk kin nimraghien kafan mə tukrimhə tuk norien has kapətawə, kini mivəhsi-ta ətawə ye norien has minə mine nətərigien has minə kape tokrei tanə. In rimamhə meinai Tata Kughen rimnorkeikei mə tukror məkneikin. Ror pən, rhuvə mə kitawə tuksəgnəgin Kughen kapətawə mamhavən, mhapəh nisorien infamien. Amen.

Nəvsaoyen Huvə, kirikianə əmə

⁶ Yakakur pik tuk əmiə meinai Kughen ripookrən pə pə əmə kin əmiə kwuse, mivəhsi-pre apnapig əmə nihuvəyen kape Yesu kimi əmiə, mərig taktakun ai nimisəpəh Kughen, misap, mhakwasig kin nəgkiarien eikuə

⁷ yamə mine pəh nien mə Nəvsaoyen Huvə kape Kughen. Narmamə tiksın kamhaukreikin Nəvsaoyen Huvə kape Kughen mamhanti nar pisin, mhanti mhamə in e nəvsaoyen huvə, mamhavi karin nətərigien kapəmiə tukun, masor əmiə naksətəwao.

⁸ Məriḡ nar apnapig tukmə kimawə, uə agelo kirik kape rao ye neai ramni-ərhav nəgkiarien pişin kirik min, yame riḡpəh nəmhenien kin yame yimini-ərhav-pre ta tuk əmiə kupan, pəh Kughen tukriḡvəh-sipən in ye nap ehua.

⁹ Yakwənhani-pre ta, məriḡ yakmə jaksim atuk min mamni mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nəgkiarien pişin yame riḡpəh nəmhenien kin Nəvsaoyen Huvə yame nakwənharkun ta, pəh Kughen tukriḡvəh-si pən in ye nap ehua.

¹⁰ Kafak nəgkiarien e in riskai, kini nar apnapig əmə tukmə narmamə tiksın rikiriə riḡpəh nagienien tuk yo, meinai yakorkeikei əmə mə Kughen rikin tukragien tuk nəgkiarien kafak. Tukmə yakaməgkiar əmə mə narmamə tiksın rikiriə tukragien tuk yo, to riḡpəh norien mə yo yorwək əfrakis kirik kape Kristo.

Kughen rimnokran kin Pol

¹¹ Piak minə mine nowinik minə, yakorkeikei mə jakni-pre atuatur kimi əmiə mə Nəvsaoyen Huvə yame yakavəhsi-ərhav niḡig mifam pəh nien mə nar kirik yame ramsipən ye nətəriḡien kape narmamə əmə.

¹² Kini Nəvsaoyen Huvə e, pəh nien mə yermamə kirik rimivəhsi-pə kimi yo, mamhajoun yo kin, məriḡ Yesu Kristo əmə In rimnor əpu kin kimi yo.

¹³ Kimiə nakwənharkun ta norien yamə mine yimnor kupan ye niḡig yimikwasig kin nhatətəyen kape nəmə Isrel mimə jakhopni fam narmamə kape Yesu, moriah fam niməhuak minə, kini mor narḡinien əusik-əusik kimi əriə.

¹⁴ Ye niḡig a yo yimnamərer tim tim tuk nuknei norien kape nəmə Isrel, yame kafak kaha minə kimishajoun yo kin kupan. Yakirkun min rapita min yo minə tiksın yame yimisarha kwis kwis.

¹⁵ Yimnoriah pawk kafan narmamə minə, məriḡ Kughen rikin rehua tuk yo. Kupan, niḡig yimnaməmir hanə ye tip nisinik, Kughen ruirpen ta yo. Kini rimauə ye niḡig atuatur kafan, kini In rimnokran kin yo mə jakuə kafan atuatur yermamə.

¹⁶ Kini məhitə ye nirkunien kafak mhajoun yo kin Tini Yesu, mə jakirkun huvə In, kini mivən mipiəvsao-ərhav kin Nəvsaoyen Huvə kafan kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Ye niḡig a, yimipəh nivənen məm yermamə kirik mə tukrhajoun yo kin Nəvsaoyen Huvə e.

¹⁷ Kini yimipəh nivənen apa Jerusalem mə jakəm narmamə yamə mine kimivəhsihaktə əriə kupan mə iriə aposol minə. Yimipəh nivənen mə iriə tukshajoun yo kin Nəvsaoyen Huvə kape Yesu. Ye niḡig a, yo yimnəsok pihuu mivən ikin kirik kamni kimə Arebia, kini mamarə, mirerig-pə min mivən apa yerkwanu a Damaskes.

¹⁸ Mamvən, mamvən meriaji newk kisisər kimirhuə mirhivən ta, kini yo yimnarə mirerig-pən min Jerusalem mə jakəm Pita*. Kini yimipəh narəyen aikin ror tu. Yimiwarə mirəvəh əmə niḡig fiftin.

¹⁹ Kini ye niḡig a, yimnəm əmə Jemes, naorahi Yesu Yermaru, məriḡ yimipəh nəmien aposol min kirik.

²⁰ Yakavəh kwəsə ye Kughen mə nəgkiarien yame yakamni in nəfrakisien.

²¹⁻²² Yimipəh narəyen rapomh pik apa faktə Jerusalem. Kini kwasig ikin, yimivən apa tanə Siria mine Silisia. Kini ye niḡig a, narmamə yamə mine kasəhuak kimi Kristo yerkwanu pişin pişin minə apa provins a Judia, kimnhapəh nisəmien yo, miseinein nimrik.

²³ Məriḡ kimnasərig əmə nəvsaoyen kirik mə, “Yermamə kirik e rimauə, in kapətawə tikmir. In rimoh ətawə tuk nəhuakien, mamoriah nimraghien kapətawə, kini mamarkut mə tukroriah min kapətawə nhatətəyen. Məriḡ taktakun ai, in min ramni-ərhav nhatətəyen e.”

²⁴ Kîmisêrig mhani vi vi Kughen tuk narîmnar yamê mine In rimnor ye kafak nîmrighien.

2

Aposol minê tiksîn kîmisêr Pol khamê Pol in aposol kirik

¹⁻² Ramvên mamvên meriaji newk fotin kwênhauê minhavên ta, kîni Kughen rimini-pê tuk yo mê jakamêkeikei mirerig faktê min apa Jerusalem. Kîni kimru Banabas, yîmiravên mirakîr Taetas kîmasîr min mirhuvên Jerusalem. Yîmisofugin kîmawê nêmehuê minê kape nîmêhuak. Nîpig yîmisofugin tuk nêkwêtêyen a, yîmnamni-pên huvê nêgkiarien yamê mine yakamni-êrhav-pên tuk nêmə Gris. Yîmnamni-pên huvê narîmnar fam yame yakamni-êrhav, tamê yakni-êrhav nar kirik yame rikiriê rêsik mê ripêh natuatukien, mhani hah wok kafak tukun, mîsor êmê nar apnapîg iran, kwênkwan rikêk.

³ Kîni ye nîpig a, rikik rimnêsik pik mê tukshek yo mê jakamêkeikei minî-pên tuk nêmə Gris mê tukamêkeikei kîvêh nao kîmi êriê. Mêrig kîmnhapêh nhaniyen. Kîni yo kirik e Taetas, in yemê Gris, kîpêh nivêh-pakwien nao kîmin, mêrig iriê kîmnhapêh nhaniyen mê tukamêkeikei kîvêh nao kîmin.

⁴ Nêgkiarien ye nîkarîn kape nivêhyen nao kîmi narmamê ramsi-pên ye narmamê tiksîn yamê mine kaseikuê êmê mê iriê piautawê minê. Kîni iriê kasem huvê êmawê mê tuksêr-ru mê jaksêri-pên loa a uê nîkam. Mêrig kîmawê yîmisap ta kîn loa mhavên tuk Yesu Kristo, kîni mîsor kirikianê kîmawê min. Kîni kîmawê pêh nien mê slef kape loa. Mêrig narmamê minê a, rikiriê ripêh nagienien tuk kapêmawê nêgkiarien minê, kîni mîsorkeikei mê tuksêko-pên êmawê fam ye loa mine kastom kape nhatêtêyen kape nêmə Isrel. [Mamhani mê tukamêkeikei kîvêh nao kîmi nêmə Gris rêmhen kîn Taetas.]

⁵ Mêrig yîmnhani-êhu êriê mhapêh nîsorien mê kapêriê nêgkiarien tukrhaktê mapita kapêmawê. Kîni kîmawê yîmnharaptêrêkin tîm tîm Nêvsaoyen Huvê e ramêfrakis, mê kîmiê min takharkun huvê.

⁶ Kîni narmamê tiksîn aikin kamni kîmê iriê nêmehuê kape nîmêhuak. (Mêrig ye nêmien kafak, yermamê yame ravêh nhag êhuê, mine yame ripêh nivêhyen nhag êhuê, iriu kwêam nêmhen êmê. Kîni ye nîmri Kughen, In ripêh nêvheikîniyen nhag minê a.) Kîni narmamê minê a kîmnhapêh nîshajounien yo kîn nêgkiarien vi kirik mê jakvên minî-êrhav.

⁷ Nîkam. Kîmnhapêh nîsorien. Mêrig iriê kîmisêr mê Kughen, In rimîrpen yo mê jakvên minî-êrhav Nêvsaoyen Huvê kîmi nêmə Gris rêmhen kîn yame rimîrpen Pita mê tukrîni-êrhav Nêvsaoyen Huvê kîmi nêmə Isrel.*

⁸ Kîtawê kwênharkun mê Kughen rimnher-pên mênkên yo meinai kîmisêr mê nêsanîniyen kape Kughen rimauê irak ye wok yakamor rêmhen kîn aposol kape Yesu yame yakamni-êrhav nêgkiarien kîmi nêmə kantri pîsin pîsin minê, rêmhen kîn yame nêsanîniyen kafan ramuê ye Pita ye wok yame in ramor rêmhen kîn aposol kape Yesu yame ramni-êrhav nêgkiarien kîmi nêmə Isrel.

⁹ Kîni Jemes mine Pita mine Jon kamni êrisîr kîmê nuknei nîmêhuak misîr. Nîpig kîmirhêm mirhîrkun mê ye nihuvêyen kape Kughen, In rimîvêhsi-pê wok e ye kwermîk, kîni kîmirhuê mirhîni-pê tuk êmru Banabas mê jakhavêh kwermîmawê minê tuk wok, mamhani mê tuksêwhai wok minê. Kîmru yakrêni-êrhav Nêvsaoyen Huvê kîmi nêmə Gris, kîni irisîr karhîvên mirhîni-êrhav kîmi nêmə Isrel†.

¹⁰ Mêrig kîmisaiyoh êmê mê tukmê yakravên, mêrig rikimru tukramêkeikei mamêsik yavên has minê kwuse Jerusalem mê jakwasitu irêriê. Kîni rikik rimnagiên êmê tuk wok a.

2:1-2: Wok 15:2 **2:4:** Gal 1:7; 5:1,13 * **2:7:** Ye nêgkiarien Gris ripêh nîniyen “Nêmə Isrel” uê “nêmə Gris” mêrig ramni “narmamê kîvêh nao kîmi êriê” mine “narmamê yame kîpêh nivêhyen nao kîmi êriê.” **2:7:** Wok 22:21 † **2:9:** Gris ramni mê iriê tukhavên misêr “Nêmə kîvêh nao kîmi êriê.” **2:10:** Wok 11:29-30

Pol rimmhek Pita

¹¹⁻¹⁴ Kini kwasig ikin, yimiererig-pən apa yerkwanu kirik e Antiok. Nipig yimnamarə apaikin, kini Pita rikwasig min muə. Kini maməvigin iriə in minə tiksın yamə mine kasəhuak. Mərig iriə pəh nien mə nəmə Isrel.‡ Kini nipig narmamə kape Jemes, yamə mine kimnhasi-pən Jerusalem khatərhav-pə, iriə kimishek Pita, mhamə, “Ah. Narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel, tukaməkeikei kəsıg-pən əriə, tamə Kughen ripəh nasituyen irəriə.” Kini nəgkiarın e kimnhani rimmnorıah Pita, mor raurıs, kini miğın kin nivənien məvigin iriə nəmə pəh nien mə nəmə Isrel. Pita riğın kin əriə məknakin, mivi nəməhuak minə tiksın apa Antiok, yamə mine iriə nəməhuak minə e ye kwənərəus kape nəmə Isrel, iriə min kimnhauə tuk Pita masor norien kape yermamə yame kafan nəgkiarın ror kiraru, kini mhagin kin nəməhuak yamə mine kipəh nivəhyen nao kimi əriə. Mhavi-pə min Banabas, kini ramğın min kin əriə. Mərig ye nipig yimnamə mə iriə khapəh nisəri-pən-atuatukien swatuk yame Nəvsəoyen Huvə ramni, yimnərip Pita ye nimri mirh, mamni-pən əusik-əusik mimə, “Nar apnapig ik yemə Isrel, mərig nakpəh nəri-pənien natuakəmien kapərao. ?Kini rhawor e nakaməkeikei kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel mə tuksəri-pən natuakəmien kapərao?

¹⁵ “Nəfrakisien mə kirao kimirasi-pən atuatuk ye kwənərəus kape nəmə Isrel. Pəh nien mə kirao yemə Gris mir yame nəmə Isrel rikiriə raməsik mə iriə m-fam yakapir loa minə.

¹⁶ Mərig taktakun ai kirao krarkun mə pəh nien mə Kughen raməm mə narmamə yamə mine kisəri-pən loa kape nəmə Isrel kisatuatuk ye nimrin tukun. Nikam. Yermamə yame ramhatətə əfrakis ye Yesu Kristo, in əmə en ratuatuk ye nimri Kughen. Nətərigien e in e ror ətawə tukasəkeikei mishatətə əmə ye Yesu Kristo mə tuksatuatuk ye nimri Kughen. Pəh nien mə Kughen raməm əmhen ətawə mə kisatuatuk meinai kasəri-pən loa, mərig raməvheikin əmə ətawə meinai kashatətə ye Yesu Kristo. Pəh nien mə nəri-pənien loa in swatuk kape yermamə mə in tukratuatuk ye nimri Kughen.

¹⁷ “Kitawə e kasətigtə ye Yesu Kristo mə tukhauə misatuatuk ye nimri Kughen. Mərig nəmə Isrel tiksın, rikiriə raməsik mə kitawə nəmə hah minə mərig in ai kitawə khapəh nisətigtəyen ye loa. ?Ror məkneikin mə Yesu Kristo rimivi-pən ətawə mə tuksakapir loa uə? Nikam. Ripəh norien məkneikin.

¹⁸ Mərig, tukmə yakarar mamrerig-pən tuk loa mamətigtə iran, ramhajoun-pən mə yakpəh natuatuken ye nimri Kughen.

¹⁹⁻²⁰ Ror məkneikin meinai nipig yakamarkut pik tuk nəri-pənien loa, kini yakaməm mə norien e ripəh nəmhenien mə tukror yo yakatuatuk ye nimri Kughen. Ror məkneikin, yimnapəh nəri-pənien loa tuk nuəyen yemə atuatuk. Rəmhen kin yame yimamhə, kini taktakun ai loa ripəh narmaruyen ye nimraghien vi kafak. Yimnor məknakin mə jakamor əmə nətərigien kape Kughen. Rəmhen kin yame kimisəsik-pən əmru Kristo ye nai kamarkwao kin. Nimraghien akwas kafak rimamhə. Mərig yimnarha-pə min kimru Kristo. Kini taktakun ai, pəh nien mə yo yakamragh, mərig Kristo ramragh yerikik. Kini ye nimraghien fam kafak, yakamhatətə əmə ye Ji Kughen, yame ramorkeikei pik yo, kini muə mimhə mivəh miragh yo.

²¹ Nihuvəyen e, Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə, in rehuə pik. Kini to yakpəh norıahyen norkeikeiyen e yame Kughen ramautə-pə apnapig əmə kin. Mərig yakaməm mə kimiə tiksın, nakasəri-pən loa mə tukror əmiə naksatuatuk ye nimri Kughen. Mərig ripimə nəri-pənien loa ripior narmamə kisatuatuk ye nimri Kughen, to nimhəyen kape Kristo ripior nar apnapig əmə kin.

3*Nəmə Galesia kwəsəpəh swatuk*

‡ **2:11-14:** In ikin e, Pita rimməsik loa kape Moses, yame ramni mə nəmə Isrel tukhapəh nisəvigin-kwisien nəmə Gris.
2:11-14: Wok 11:3 **2:16:** Wok 15:10-11; Rom 3:20-28; Gal 3:11 **2:19-20:** Gal 1:4

¹ Nəmә Galesia, kimiә nakseno-eno pik. ?Pa rimmәko-pән mәknenkin әmiә nakhavән ye swatuk iko iko? Yimnhani huvә-pre pawk tuk әmiә mә Yesu rimmivәh narpinien tuk әmiә ye nai kamarkwao kin, ?mәrig rhawor? ?Tukmә ror yermamә kirik rimmivәhsi-pән vәhsi-pән kimi әmiә kini mivi-ta әmiә mor әmiә nakseno-eno uә?

² Hani-ru tuk yo mhamә, ?Kughen rimmivәh-si-pre Nanmın Kafan kimi әmiә meinai kimiә nakasәri-pән loa, uә nikam? Nikam. In rimmivәh-si pre Nanmın kafan kimi әmiә meinai kimiә nakashatәtә ye Nәvsaoyen Huvә kape Yesu Kristo.

³ ?Mәrig rhawor nakaseno-eno pik mәknenkin? Apa kupan ikin, kimiә nimisәtigә әmә ye Nanmın kape Kughen, mәrig taktakun ai nakwәsәpәh misәtigә әmә ye nәsaninien kapәmiә.

⁴ Nimisәrig nәmhәyen rehuә meinai nakshatәtә ye Nәvsaoyen Huvә. ?Mәrig nimisәrig apnapig әmә nәmhәyen e uә? Nikam. Pәh nien mә kape nar apnapig әmә.

⁵ Mәrig pәh nien mә Nanmın kape Kughen ramor nimtәtien tiksın kimi әmiә meinai naksәri-pән loa. Mәrig ramor nimtәtien tiksın kimi әmiә meinai nimisәrig Nәvsaoyen Huvә kape Yesu Kristo kini mishatәtә iran.

Nәri-pәnien loa mine nhatәtәyen ye Yesu

⁶ Yermamә kirik, Ebrahim, yame Nәkwәkwә kape Kughen rimmәvsao-әrhav ta kin rimmıni mәkneikin mımә, “Ebrahim in rimmhatәtә timtim ye Kughen, Kughen rimmıni mә in ratuatuk ye nımrın.” *(Gen 15:6)* Ye swatuk kirikianә әmә,

⁷ narmamә yamә mine kishatәtә ye Kughen, In ramәm әmhen әriә mә kisәmhen kin kwәnәrәus atuatur kape Ebrahim.

⁸ Nәkwәkwә kape Kughen ruini ta kupan mә Kughen tukrivәh narmamә yamә minә pәh nien mә kwәnәrәus kape Isrel, yamә mine kishatәtә iran, khauә tukun, mor әriә kisatuatur ye nımrın. Kupan, Nәkwәkwә kape Kughen rimmıni-әrhav nәgkiarın huvә kirik kin Ebrahim mımә,

“Yo jakor kwәnәrәus kafam mә iriә tuksor swatuk yame jakvәhsi-pән nihuvәyen kimi tanımtanә iran.” *(Jen 12:3)*

⁹ Ror pән Kughen rimmәnәtә-pән kin kafan nihuvәyen kimi Ebrahim, meinai in rimmhatәtә tim tim iran. Ye swatuk kirikianә әmә mın, Kughen rirkun nәtә-pәnien kin nihuvәyen kimi narmamә yamә mine kishatәtә әfrakis iran.

¹⁰ Mәrig narmamә minә a, yamә mine rikiriә ramәsik mә iriә tukhavәh nımrighien mәrig in ai kasәri-pән fam naha nhagin yame loa ramni, narmamә minә a, iriә kwәsarә ta ye nahasien. Rәmhen әmә kin yame Nәkwәkwә kape Kughen ramni mımә,

“Narmamә yamә mine khapәh nisor-atuaturien narımnar minә fam yamә mine kimırai-pән ye Nәkwәkwә kape Loa mamharpın, iriә tukhavәh narpinien kirik.” *(Dut 27:26)*

¹¹ Kini ror mәkneikin, ratuatuk әmә tuk әtawә mә yermamә kirik rikәk yame rimmәri-pән loa kape Kughen muә mә in yemә atuatur ye nımrı Kughen. Mәrig Nәkwәkwә kape Kughen ramni mәkneikin mә,

“Narmamә yamә mine kisatuatur ye nımrı Kughen, tukhashatәtә iran mamharpın.” *(Hab 2:4)*

¹² Mәrig nәgkiarın e ramәgkiar kin nhatәtәyen kapәtawә ye Kughen. Nәri-pәnien loa in ripәh nәmhenien kin yame nakamhatәtә ye Kughen meinai nәri-pәnien loa in rәmhen kin yame Nәkwәkwә kape Kughen ramni mımә,

“Yermamә yame ramni mә nәri-pәnien loa in swatuk kape nivәhyen nımrighien rerın, yermamә e tukramәkeikei mor fam әgkap narımnar yame loa ramni.” *(Lev 18:5)*

¹³ Narmamә m-fam әgkap khapәh nisәri-pәnien naha nhagin yame loa ramni. Ror mәkneikin, loa in ramәrәhu-pә narpinien kimi әtawә, kini kitawә fam kasarә ye nahasien. Mәrig Yesu Kristo rımmahә ye nai kamarkwao kin, kini mivi-ta әtawә ye

nahasien a. Yesu In rimivəh narpinien tuk təvhagə has kapətawə rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Tukmə kəsik-pən yermamə kirik ye nai kamarkwao-kin, ramhajoun-pən mə kimmor narpinien kimin.” (Dut 21:23)

¹⁴ Yesu Kristo rimamhə məkneikin mə narmamə minə fam tukasarə ye nihuvəyen yame Kughen rimivəhsi-pən kupan kimi Ebrahim mimə tukrivəhsi-pən kimi kwənərəus kafan. Kini nar a ror məkneikin mə in e taktakun mine kitawə narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu, kitawə kharkun nhavəhyen Nanmin kape Kughen yame Kughen rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi narmamə.

Kughen rimnəkupan mini promes kafan, mərig loa rimikwasig mipəh nəspirien ətawə

¹⁵⁻¹⁶ Piak minə mine nowinik minə. Ye nimraghien kapətawə, kitawə kharkun norien kape niniyen promes minə. Tukmə yermamə rimə tukrini promes kirik, to kipəh nivəhsitayen, to kipəh nəsik-əpnisien. Ye norien kirikianə əmə min, Kughen rimirpen pən kafan nərigien kimi Ebrahim ye nikarin kape kafan kwənərəus. Kini ye nəgkiarien a, ripəh nien mə rimirpen pən kwənərəus minə fam kape Ebrahim, mərig rimirpen pən əmə yermamə kirikianə əmə yame tukrisi-pən ye kafan kwənərəus. Yermamə e in e Yesu Kristo.

¹⁷ Kini kafak nəgkiarien, nipran ror məkneikin mə apa kupan, Kughen rimini-ta mə tukharaptərəkin nəgkiarien kapəriu Ebrahim, kini ai newk fo handred toti ruauə muavən ta, kini loa ripiuə. Mərig pəh nien mə loa a in ravəhsi-ta nəgkiarien yame In rimini-pən tuk Ebrahim. Loa a to ripəh noriahyen promes kupan kape Kughen.

¹⁸ Yakaməgkiar məkneikin meinai ripi mə nəri-pəniyen loa in swatuk kapətawə mə tukasarə ye nihuvəyen kape Kughen, riphajoun mə promes yame Kughen rimini kupan in nar apnərig. Mərig ripəh norien məknakin: Promes yame Kughen rimini-pən tuk Ebrahim in swatuk yame in tukramarə iran ye nihuvəyen kafan.

Loa, kafan aikin norien

¹⁹ Yermamə kirik tukripiayoh mimə, “?Tukmə ror məkneikin, rimnhawor e Kughen rimnərəhu-pə loa?” Promes yame Kughen rimini-pən tuk Ebrahim in rimnəkupan marə, mərig loa in rimikwasig. Rimauə mə tukrhajoun ətawə mə kitawə yor təvhagə hah minə. Mərig Kughen rimnərəhu loa a mə tukramarə mamvən mamvən meriaji yermamə a ye kwənərəus kape Ebrahim tukrarha-pə tuk ətawə. Kitawə kwənharkun mə loa a, kafan wok rhuvə, mərig rikimiə tukraməkeikei maməsik mə loa a, Kughen rimnəkupan mivəhsi-pən kimi agelo minə. Kwasig ikin kipihavəhsi-pən kimi kwən a Moses. Moses, in swatuk kape nivəhsipəyen loa kimi ətawə. Mərig nipig Kughen rimini promes tuk Ebrahim, ripəh norien məkneikin.

²⁰ Kughen In rimipəh nirpenien yermamə kirik mə tukrəgkiar kimi Ebrahim. Mərig In atuaturə əmə rimnəgkiar-pən atuaturə ye nimri Ebrahim mamripen-pən promes kafan kimin.

²¹ Kini pəh nien mə loa e rimauə mə tukrivəh-si ta promes kape Kughen. Nikam. To loa ripirkun nivəhsipəyen nimraghien vi kimi ətawə, kitawə kipiharkun nhauəyen misatuaturə ye nimri Kughen. Mərig ripəh norien məkneikin.

²² Loa kirik ror məkneikin rikək, meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə norien has rimnərkis fam ətawə. Kini kitawə m-fam kasəkapir loa minə. Ror məkneikin mə swatuk kirikianə əmə mə kitawə tukhavəh nihuvəyen kape Kughen yame rimirpen-pə ta kin kimi ətawə. Kini swatuk e, mə tukshatətə ye Yesu Kristo.

Nipig e taktakun, nipig kape nhatəyən ye Yesu Kristo

²³ Kupan, loa yame Kughen rīmivəhsi-pən kimi Moses, in rīmīraptərəkīn tīm tīm ətawə, rəmhen əmə kīn yame kitawə kīmnisarə ye kalabus, mīseriaji-pə nīpīg e taktakun mīne, Kughen rīmnhītə ye nīmritawə kasəm swatuk kape nhatətəyen.

²⁴ Ror pən loa e in rəmhen əmə kīn yemehuə kīrik yame ramarmaru irətawə, mamuə meriaji-pən nīpīg Kristo rīmauə. Mə ye nīpīg a, kitawə kwənhauə mīsatuatuk ye nīmri Kughen, meinai kīmishatətə iran.

²⁵ Mərig taktakun ai, loa tukrīpəh narmaru-mīnien irətawə, meinai kwəshatətə ta ye Yesu Kristo.

Kimiə fam kīrikianə meinai naksofugin-pən ye Yesu

²⁶ Meinai kīmiə nīmishatətə ye Yesu Kristo, kīmiə fam jī Kughen mīnə.

²⁷ Kīnor ta baptaes irəmīə khapsaah, mə kīmiə nakwənhauə masor kīrikianə kīmiə mīn. Ror məkneikīn, kīmiə nīmnhavəh norien huvə mīnə kape Yesu rəmhen əmə kīn yame nīmīsarəkoah kīn neipən vī kīrik.

²⁸ Kīni kīmiə m-fam əgkap nīmīsofugin-pən ye Yesu Kristo, kīni kīmiə mfam naksəm nəmhen. Rhuvə mə kitawə tukhapəh nīsəwhai-mīnien narmamə, nar apnapīg tukmə iriə nəmə Isrel, uə nəmə kantri pīsīn pīsīn mīnə, uə slef, uə pəh nien mə slef, uə yerman, uə piraovīn.

²⁹ Kīmiə fam narmamə kape Kristo. Ror məkneikīn mə kīmiə kwənərəus mīnə əfrakis kape Ebrahim. Kīni ye swatuk kīrikianə əmə mīn, nīhuvəyən yame Kughen rīmīrpen-pən kimi Ebrahim, kīmiə takhavəh mīsarə iran.

4

Pəh nien mə kitawə slef kape loa, mərig kitawə jī Kughen mīnə

¹ Taktakun ai, jakəgkiar kwakwə mīn ye norien kapətawə, mamni nuhpikīnien kīrik. Tukmə yermamə kīrik rīmha, tīni tukrīvəh kafan nautə mīnə fam. Mərig tukmə tīni ramarkəskəh hanə, to rīpəh nehuəyən ye kafan nautə, rəmhen kīn yame slef kīrik to rīpəh nehuəyən ye nautə kīrik.

² Mərig tīni a tukraməkeikei mamarə iriə piauni karīn mīnə tīksīn mamvən meriaji-pən nīpīg kafan tatə rīmīni mə in rīrkun nīvəhyen nautə yame rīmnrəhu-pən kīmin.

³ Kīni kitawə mīn tuksor məknakīn. Apa kupan, kitawə kīmīsəmhen kīn kwajikovə - kitawə slef mīnə kape loa yamə mīne kasarmaru irətawə.

⁴ Mərig ruauə ye nīpīg atuatur yame Kughen rīmīni, kīni Kughen rīmnhher-pə kīn Tīni ruə. Piraovīn kīrik rīmīrəh, rarha-pə ye tokrei tanə. Kīni in maməri-pən atuatur narīmnar fam yame loa ramni.

⁵ Rīmnr məknakīn mə tukrīrisīn ətawə yamə mīne loa rīmnrkīs ətərəkīn ətawə, pəh Kughen tukrīrhi ətawə, mīrisīn ətawə khauə rəmhen kīn nīpnətīn atuatur mīnə.

⁶ Kīni taktakun ai, Kughen rorkeikei mə tukror əpu mə kitawə nīpnətīn mīnə, mher-pə kīn Nanmīn kape Tīni rīmauə irətawə mīnə fam, kīni mor ətawə kasokrən kīn Kughen mə "Tatə."

⁷ Tuk nar ai, pəh nien mə kitawə slef mīnə, mərig kitawə nīpnət Kughen əfrakis mīnə. In rīmivəhsi-pə narīmnar huvə mīnə kīmi ətawə yame In ruīni ta mə tukrīvəhsi-pən kīmi nīpnətīn mīnə.

Pol rīkīn raməmhə tuk nəmə Galesia

⁸ Apa kupan, kīmiə nīmīseinein Kughen. Kīmiə masəhuak kīmi yarmhə mīnə mhamə ta mə kapəmīə kughen mīnə. Iriə kīmīsarəkīs ətərəkīn əmīə, mərig pəh nien mə iriə kughen əfrakis mīnə.

⁹ Mərig taktakun ai, nakwənharkun Kughen. Uə, rhuvə mə jakni məkneikīn mə Kughen ruīrkun ta əmīə. ?Mərig rhawor e nakwənharerīg-pən mīn tuk natuakəmīen mīnə a?

Kapəriä nəsaniñien ríkək. Kini to kamhavən, tukhapəh nisorien nar huvə kirik kimi əmiə. ?Rhawor nakhamə iriə tuksərkis ətərekən mīn əmiə?

¹⁰ ?Rhawor nakasəri-pən natuakəmien kapəriä ye nīpig mīnə kapəriä, mīne makuə mīnə kapəriä, mīne nīpig rhakə mīnə, mīne newk mīnə kapəriä?

¹¹ !Kəsi narman! !Yo yakamgīn pik tuk əmiə! !Yakaməm mə yimnor pik wok irəmiə tuk nar apnapig əmə!

¹²⁻¹³ Piak mīnə mīne nowinik mīnə, yo yakaməgkiar skai kimi əmiə mīmə apa kupan, kimiə nīmnhapəh nisarayen ye loa kape Moses, kini yo yimauə məm əmiə kisarə, yīmivəh norien kapəmiə, məpəh nəripəniñien loa. Kini taktakun ai, yakorkeikei mə kimiə mīn takhavəh norien kafak, mhapəh nisorien mə loa tukrīraptərekən tim tim əmiə. Kimiə rīkimiə tukrəsik mə in apa kupan, nīpig yimnamni-ərhav Nəvsəoyen Huvə kimi əmiə meinai yimnamhə, mamarə kitawə-m kimiə. Mərig nar apnapig mə yo yimnamhə ye nīpig a, mərig kimiə nīmnhapəh nisorien yo yakərig rahas.

¹⁴ Nəmhəyən kafak rīmnrīk mītə əmiə, mərig rīkimiə rīmipəh nəsikahyən yo, kini nīmnhapəh nīshekien yo. Kimiə nīmnhavəh huvə yo mamhavən ye nəkwai nīmə kapəmiə mīnə, rəmhen əmə kin yame nakhakir agelo kirik kape Kughen raurə ye nəkwai nīmə mīnə kapəmiə mīnə, uə nakhakir Yesu Kristo raurə ye nəkwai nīmə kapəmiə mīnə.

¹⁵ Kupan, kimiə nīmisorkeikei pik yo, mīsasitu irak ye narimnar fam ye nirkunien kapəmiə. ?Mərig rhawor e taktakun mīne?

¹⁶ Rīkik raməsik mīmə tukmə ror nəgkiariñien əfrakis mīnə kafak ramor əmiə nakwəsəməkən yo.

¹⁷ Yhajoun eikuə mīnə e kasəmnhawk pik mə tukhaukreikən kapəmiə nətərigien kini kimiə nakhakwasig kin əriə. Mərig iriə khapəh nisorien məknakən mə tuksasitu irəmiə. Kisorkeikei əmə mə tukhavəhsi-ta əmiə tuk yo mə kimiə taksəmnhawk pik tuk nīkwasigien kin əriə.

¹⁸ Nəmnhawkien in rhuvə, mərig taksəmnhawk tuk nar yame rhuvə nīpig mīfam, pəh niñen mə ye nīpig əmə yame yakamarə kitawə-m kimiə.

¹⁹ Kafak kwajikovə mīnə. Yakamərig raha tuk əmiə rəmhen kin yame mama ramhə mə tukreimək kin kwajikovə. Yakamasək pik tuk əmiə meriaji takhauə mīsəmhen kin Yesu Kristo.

²⁰ Yakorkeikei pik mə jakamarə kitawə-m kimiə ai taktakun mīne meinai tukmə yakamarə kitawə-m kimiə, jakpəh nəgkiar-pikiñien kimi əmiə. Mərig taktakun ai, yakamarə isok tuk əmiə, kini meinein mə jakhawor pən iran mīne masitu irəmiə.

Nivusien ris ye Hega mine Sera

²¹ Kimiə narmamə yame naksorkeikei pik nəri-pəniñien loa, takshorpīn-ru kafak nəgkiariñien. ?Nīmīsərig ta naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni, uə nakhapəh hanə nisərigien?

²² In ramni Ebrahim yame rīmīrəh tini yerman kiraru. Kirik, slef kafan rīmīrəh. Kini kirik, piraovīn atuaturə kafan rīmīrəh.

²³ Kwajikovə yame slef piraovīn rīmīrəh, in rīmnrarha ye nətərigien əmə kape yermamə. Mərig kwajikovə yame piraovīn atuaturə kafan rīmīrəh, in rīmnrarha meinai Kughen In rīmīrpen ta mə piraovīn a tukrīrəh.

²⁴⁻²⁵ Kini kitawə kharkun nhavusien ris kin piraovīn mir a, mhaukreikən-pə nīpran irətawə. Piraovīn mir a kwajoun promes mir yame Kughen rīmnor kimi narmamə. Pian e Hega, in mīne kwənərəus kafan, iriə kīsəmhen kin slef yamə mīne tukhapəh nhavəhyen narimnar kape tatə. Pian e in rəmhen əmə kin promes yame Kughen rīmnor ye tukwas apa Sinae apa ye tanə ehuə e Arebia - ikin aikin a Kughen rīmivəhsi-pən loa ikin kimi Moses ikin. Kini in rəmhen kin taon ehuə kirik e Jerusalem yame narmamə ikin

kamharaptərəkın tım tım loa ikin. Kini iriə kasəmhen kin slef yamə mine loa ramehuə irəriə.

²⁶ Mərig Jerusalem kirik mın apa ye rao ye neai, in rəmhen kin piraovın yame pəh nien mə slef, yame loa rıpəh nehuəyen iran. Kini in mamə kapətawə,

²⁷ meinai Nəgkiarrien kape Kughen ramni mımə,

“Ik e nımnor siə kin ik. !Agien!

Ik e nımıpəh nərigien nəmhəyen kirik tuk neiməkien.

Okrən apomh, mamagien,

Meinai nar apnapıg nımıpəh nırəhyen kwajikovə kirik meriaji mınəpıahuaru,

mərig taktakun ai, kafam kwənərəus mınə kwənhapsaah rapita piraovın yame iriu kafan yerman kwarə.” *(Aes 54:1)*

²⁸ Mərig piak mınə mine nowinik mınə. Kimiə naksəmhen kin ji Sera e Aesak meinai Kughen rımırpen mın əmiə.

²⁹ Kupan, kwajikovə e Ismael, ji Hega, yame rımınarha ye nətərigien əmə kape yermamə, in rımnorıah pik kwajikovə e Aesak yame rımınarha ye nəsanınien kape Nanmın kape Kughen. Kini norien a rəmhen əmə kin e towei mine: In e, narmamə yamə mine iriə slef kape loa kasorıah ətawə yamə mine kwəshatətə ye Kughen mısarha vi ye Nanmın kape Kughen.

³⁰ ?Mərig Nəkwəkwə kape Kughen rımını mə naha? In ramni mə,

“Ik takaməkeikei mher-ye rhav kin piraovın e slef mine tını. Iriu tukwəta ikin e, meinai ji pian a, in tukrıpəh nıvəhyen nautə kirik kape rımni.

Nautə mıfam kape tata ramvən kimi ji pian yame pəh nien mə in slef.” *(Jen 21:10)*

³¹ Mərig kıtawə e, kıtawə pəh nien mə nıpnət pian e slef; kıtawə nıpnət pian e yame rımıvəh promes mınə kape Kughen.

5

Yesu rımırısın kafan narmamə mınə

¹ Nıpig Yesu Kristo rımırısın ətawə, rımnor ətawə mə loa kape Moses tukrıpəh narmaruyen irətawə. Ror pən, kimiə takasəkeikei mısərer tım tım ye nhatətəyen kapəmıə, mhapəh nıseıghanien kin loa mə tukrarmaru mın irəmıə. Apa kupan, loa e, rımınarık mıtə əmiə mamor əmiə mə kimiə slef mınə kafan.

² Taksərig-ru nar e yakamni. Yo Pol, yakamni-pre nəgkiarrien e tuk əmiə mımə tukmə kimiə nakseıghan kin əriə mə tukhavəh nao kimi əmiə, ramhajoun pən mə naksor təkun wok yame Kristo rımnor.

³ Kini yo yakaməgkiar skai pre mın kimi əmiə mımə yermamə yamə rameıghan kin mə tukvəh nao kımın, in ravəhsi-pən atuk in ye kwermı loa kape Moses. Kini yermamə yame loa ramarmaru iran, in tukraməkeikei məri-pən fam əgkəp narımınar fam yame loa ramni.

⁴ Kimiə e yame nasarkut-arkut tuk nəri-pənien loa mə tukror əmiə naksatuatuk ye nımri Kughen, ramhajoun pən mə nakwəsəpəh ta Yesu Kristo. Nakwənhavəhsi-pən nımətəımıə kimi nıhuvəyen kape Kughen.

⁵ Kini mərig kıtawə e Nanmın kape Kughen ramor ətawə kasərəhu-pən əmə kapətawə nətərigien ye Kughen, pəh In tukror ətawə kısatuatuk ye nımın, meinai kıtawə kışhatətə əmə ye Yesu Kristo.

⁶ Kasərəhu-pən məkna nətərigien kapətawə ye Kughen meinai narmamə yamə mine kasofugın-pən ye Yesu Kristo, in nar apnapıg mə kımıvəh nao kimi əriə, uə kıpəh nıvəhyen nao kimi əriə. Mərig nar ehua e, in əmə e nhatətəyen ye Yesu Kristo. Nhatətəyen e ror ətawə kasorkeikei Kughen, masor mın norkeikeıyen kimi narmamə.

⁷⁻⁸ Apa kupan, yimnəm əmiə mīrkun mə kimiə nakasaiyu əsanin ye swatuk atuaturuk ye nīmraghien kapəmiə mə takseriaji mak. Mərig taktakun, nakwənharerig. Kughen rīmnokrən ta kin əmiə. ?Mərig nīpa mīnə kasərer əswasig kin kapəmiə swatuk, masəko karin əmiə mə taksəri-pən mīn loa kape Moses? Yakirkun mə Kughen to rīpəh norien məkneikin irəmiə.

⁹ Mərig nhajounien eikuə en yame kamhani tukrīpioriah fam əgkap əmiə rəmhen kin yis yame kīvəhsi-pən ye bred ramher fam əgkap bred.

¹⁰ Mərig yakirkun mə nəfrakisien, Yermaru tukror nətərigien kapəmiə tukruə mīn mor kīrikianə kitawə-m kimiə. Kini yo yakirkun huvə mə yermamə e yame ramoriah kapəmiə nətərigien məknakin, nar apnapig mə in yemehuə kīrik uə in yemə hawor pən iran mīne, mərig Kughen tukror narpinien kīrik kīmin.

¹¹ Piak mīnə mīne nowinik mīnə. Narmamə tīksin kamhani mə yo yakamni-ərhav mə narmamə yame kashatətə ye Kughen, tukaməkeikei kīvəh nao kimi əriə. Mərig nəgkiarien e rīpəh norien nəfrakisien kin. To yakpini-ərhav məkneikin, kini narmamə mīne e yame kasəriwək kimiə miriə, rīkiriə rīpiagien əmə tuk yo. !Mərig, səmru! Nəmə Isrel tīksin kasoriah yo mamharpəhu yo, mamhauh yo, meinai yo yakamni-ərhav mə nīmhayen kape Yesu ye nai kamarkwao kin, in əmə e, in tukrīvəh mīragh narmamə.

¹² Ye nətərigien kafak, narmamə mīne e yame kashajoun oror əmiə, mhamə tukaməkeikei kīvəh nao kimi narmamə, rhuvə mə iriə tuksərai ta əgkap əmə matuk kapəriə.

¹³ Mərig piak mīnə mīne nowinik mīnə, Kughen rīmnokrən kin əmiə, kini mīrisin əmiə mə loa kape Moses tukrīpəh narmaruyen irəmiə. !Mərig takasərig huvə əmiə! Pəh rīkimiə tukrīpəh nəsikien mīmə, “Rhuvə, yo yaknap ta ye loa. Taktakun ai yakirkun norien naha nhagin yame nīprak rorkeikei.” Kimiə takhapəh nhandiyen məknakin. Mərig norkeikeiyen kapəmiə tukraməkeikei mor əmiə rīkimiə ragien əmə mə taksasitu irəmiə mīnə.

¹⁴ Meinai norkeikeiyen in raməpkəfugin nəgkiarien fam yame loa ramni. In e ramni mə, “Takaməkeikei morkeikei piam rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.” (*Lev. 19:18*)

¹⁵ Takasərig huvə əmiə. Tukmə kimiə nakasor tīməht kimi əmiə mīnə, naksəmhen əmə kin kīrəvin* yamə mīne kasəs atuk əriə mīnə, kini mus mus kapəmiə tukroriah əmiə.

Norien kape Nanmīn kape Kughen mīne norien kape narmamə

¹⁶ Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə kimiə, Nanmīn kape Kughen tukraməkeikei mīkir əmiə kini nakhakwasig kin. Kini kimiə takhapəh nīsorien nar has yame nīpraimiə əmə rorkeikei.

¹⁷ Təvhagə has mīnə a, in e, nīmisor narimnar has yame nīpraimiə atuk rorkeikei. Mərig norien e, in ravəhsi-əhu norien kape Nanmīn kape Kughen. Kini Nanmīn kape Kughen in rīpəh norkeikei-mīnien norien has yame nīmnsor hanə kupan. Norien mīr e kawor tīməht kimi əriu mīnə, ror pən nakaseinein nīsorien norien huvə yamə mīne rīkimiə raməsik mə taksor.

¹⁸ Mərig tukmə Nanmīn kape Kughen ramkīr əmiə, to loa rīpəh mīn narmaruyen irəmiə.

¹⁹ Kitawə kwənharkun norien hah kupan kape narmamə yame kīmnasor hanə kupan: Nīpiraovin mīne narman kamhakīr apīsapīs əriə mīnə, kini iriə kasor norien has m-fam yame ror naurisien tuk nīniyen; kapəriə nətərigien ramvən pīk tuk norien has mīnə a.

²⁰ Masəhuak kimi nanmī nar mīnə, masəmtah, masəməkīn narmamə, masor tīməht, masəhhowk, masor niemhaa, mhavəhsi-haktə atuk əriə, masəwhai əriə mīnə, mīsərə pīsīn pīsīn.

5:9: 1 Kor 5:6 **5:10:** 2 Kor 11:15; Gal 1:7 **5:13:** 1 Pita 2:16 * **5:15:** Nəgkiarien Gris rīpəh nīniyen kīrəvin, ramni əmə nuhpīkinien ye tīməht, rəmhen kin yame narmamə kasəs əriə mīnə. **5:17:** Rom 7:15-23

²¹ Masanipin ye narimnar kape narmamə, misapis kin ninimien, masor lafet mamharpəhu nətəwaoyen, masor narimnar ehua min yame ror məknakin. Yakamor kwirig kimi əmiə rəmhen əmə kin yame yimnor kwirig kimi əmiə apa kupan: Narmamə yamə mine kasor norien minə a, iriə tukhapəh nhavəniən misarə ye rao ye neiai yame rimnor apnəpeinə iran kape kafan kwajikovə minə.

²² Mərig tukmə Nanmin kape Kughen ramarə ye narmamə, nimraghien kapəriə tukrikuə kin kwənkwan e in e: Kisorkeikei narmamə, rikiriə ragien, nəmərinyen ramarə yerkiəriə, kapəriə nətərigien rapomh, rikiriə rehuə tuk narmamə, kini kapəriə norien in rhuvə. Kini narmamə kamhani nəfrakisien irəriə.

²³ Kini iriə nəmə mar. Kini kasarmaru ye nıprairiə. Norien minə e, iriə khahuvə pik, kini nəgkiarien kirik rikək ye loa yame ramni-əhu narimnar minə e.

²⁴ Kitawə narmamə kape Yesu Kristo, kitawə kwəsəpəh ta norien has minə kapətawə, mhapəh nisorien narimnar yamə mine nıpraitawə əmə rorkeikei. Rəmhen əmə kin yame kimisəsik-pən nətərigien has minə kapətawə ye nai kamarkwao kin.

²⁵ Nanmin kape Kughen In rimivəhsi-pə ta nimraghien kirik kimi ətawə, kini rhuvə mə kitawə tuksəriwək ye norien huvə minə kafan.

²⁶ Rahas mə kitawə tuksausit mhavəhsi-haktə pik ətawə, masəməkin ətawə minə.

6

Rhuvə mə tuksasitu irətawə tuk kajipə pam minə

¹ Piak minə mine nowinik minə. Tukmə kaməm mə yermamə kirik rimnor təvhagə has, rhuvə mə kimiə e yame Nanmin kape Kughen ramkir əmiə, takhavən misasitu iran misəriş atuatuk in. Mərig takhapəh nisəgkiar-pikien kimin, taksəgkiar mar əmə kimin, misor mə rikimiə raməmhə tukun. Mərig takasəriş əmiə, tamə nar kirik yame nakasətapig kin tuk narmamə ror min əmiə nakhamir.

² Kimiə taksasitu irəmiə minə. Taksasitu irəmiə minə ye nıpig nakasarə ye nıpig əutən minə. Tukmə naksor məkneikin, naksəri-pən atuatuk naha nhagin yame loa kape Kristo ramni.

³ Meinai yermamə yame rikin raməsik mə in yerpırig, yermamə e, rikin rameikuə, meinai reinein nəmien mə in yermamə apnapig əmə.

⁴⁻⁵ Mərig kimiə takasəkeikei misəm huvə narimnar yame nakasor. Takhapəh nisəm-əmhenien norien kape narmamə pisin mə takharkun mə kapəmiə norien rhuvə rapita. Takasəkeikei misəm huvə pisin əmə kapəmiə wok, meinai narmamə kapəriə wok ror pisin pisin. Kini iriə kamhavəh kajipə pam pisin pisin ye nimraghien kapəriə kirikianə kirikianə. Mərig rhuvə mə rikimiə tukragien tuk wok pisin kirik kapəmiə, kini tukəm mə kapəmiə wok in rhuvə əmə.

⁶ Kimiə takasəkeikei misəwhai narimnar minə tiksın kimi kapəmiə yhajoun yamə mine kashajoun əmiə ye nəgkiarien kape Kughen.

⁷ Takasəriş əmiə, mhapəh niseikuəyen irəmiə minə mhamə nakharkun nisorien naha nhagin yame nıpraimiə rorkeikei. Narpinien yame Kughen ravəhsi-pə, pəh nien in nar apnapig. Nımisuv naha nhagin kwənkwai nai ye nəsimien kafam, ik min takrhi atuk min kwənkwan, mən.

⁸ Yermamə yame raməsım kin norien has yame rimnasor hanə kupan, in rəmhen kin kwənkwai nai hah kirik ye kafan nimraghien. In tukraməkeikei mikuə kin kwənkwai nai yame rahas. Kwənkwai nai e, nıpran e, in e nimhəyen. Mərig yermamə yame ramsuv kwənkwai nai yame rhuvə, yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pən, Nanmin kape Kughen tukror in tukrikuə kin kwənkwan yame rhuvə, kini tukrihi. Nhag kwənkwai nai en, in e nimraghien rerin.

⁹ Ror pən, takhapəh nisəpəuyen kin norien yame rhuvə, meinai kitawə tukharhi kwənkwan yame rhuvə ye nīpīg atuatur kafan, tukmə khapəh nisəpəhyen wok.

¹⁰ Kini nīpīg mīnə fam, tukmə kitawə kasəm kwənmhaan kirik, pəh kisor huvə pən kimi narmamə m-fam, kini rhuvə pīk mə tuksor huvə pən kimi piautawə mīnə mīne nowintawə yamə mīne kamhani nəfrakisien ye Yesu Kristo.

Nəgkiarien infamien

¹¹ Jakrai nəgkiarien infamien kafak ye nəkwəkwə e kin kwermik. Kimiə taksəm mhamə kafak nīraiye, rehuə pīk.

¹² Nəmhajoun eikuə mīnə a kisorkeikei mə narmamə tuksəgnəgin əriə, ror pən, kasəkeikei kimi əmiə mə tukvəh nao kimi əmiə. Mərig kasəkeikei əmə kimi əmiə məknakin mə nəmə Isrel tīksin tukhapəh nisorien nahasien kimiə əriə.

¹³ Mərig kasəkeikei kimi əmiə mə tukvəh nao kimi əmiə meinai kisorkeikei mə narmamə tuksəgnəgin əriə tuk nīviyen əmiə nakharerig-pən mīn tuk loa kape Moses. Mərig səm-ru, iriə mīn, khapəh nisəri-pən huvəyen narimnar yame loa ramni.

¹⁴ Mərig yo, pəh jakpəh nəgnəginien yo tuk nar kirik yame yimnor. Mərig jakaməkeikei maməgnəgin əmə Yesu Kristo Yermaru kapəawə tuk naha nhagin yame rimnor ye nīpīg In rimamhə ye nai kamarkwao kin. Rimamhə ye nai kamarkwao kin, mor yo yakpəh norkeikei-pikien narimnar kape tokrei tanə. Rimirisin yo ye narimnar mīnə a.

¹⁵ Nīpīg Kughen ravəhsi-pən nīmraghien vi kimi yermamə, mamor in ratuatur ye nīmrin, nar apnāpīg tukmə kimivəh nao kimin uə kimipəh nīvəhyen nao kimin.

¹⁶ Kini taktakun ai, yakaməhuak tuk narmamə yamə mīne kasəri-pən huvə nəgkiarien e, iriə kwənərəus atuatur mīnə kape Kughen. Yakaməhuak mə nəmərinuyen kape Kughen tukramarə tuk əriə, kini pəh riki Kughen tukrehuə tuk əriə.

¹⁷ Kafak e nəgkiarien infamien. Yo yakpəh norkeikeiyen mə yermamə kirik tukrini hah yo, meinai tamhek nīmap mīnə e yame kimnəsik yo kin kapier apīg kini kuh yo kərkis-ərkis yo kashajoun pən mə yo slef kape Yesu.

¹⁸ Piak mīnə mīne nowinik mīnə. Yakaməhuak mə Yesu Kristo Yermaru kapəawə tukrautə-pre kin kafan nīhuvəyen kimi əmiə. Amen.

Efesas

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Efesas

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Efesas

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəməhuak minə apa Efesas, kini morkeikei mə iriə tuksher-pən kin pəh rīvən kimi niməhuak pisin pisin minə ipakə tukun.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimirikakun niməhuak apa Efesas, kini mamarə iriə min kape newk kisisər. Kini in morkeikei pik əriə, kini iriə kisorkeikei pik in. Efesas in taon ehuə kirik ye tanə ehuə e Tarki, kini in kwənmhaan huvə kirik mə Pol tukrini-ərhav nəgkiarien ikin kape Kughen.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pəh nien mə nəmə Efesas kimisor nar kirik ripəh nəmhenien, kini Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrhek əriə tukun. In rimirai əmə nəkwəkwə e mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapəriə. Kini morkeikei mə tukrini-ərhav norien atuatak, mine wok kape niməhuak. Kini nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak ikin minə fam.

Pol rimnokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yo aposol kirik kape Yesu Kristo, yame Kughen rimirpen ta yo mə kafan. Yakamni rhuvə pre tuk əmiə m-fam narmamə kape Kughen minə apa Efesas yamə mine nakamharaptərəkən tim tim nhatətəyen kapətawə ye Yesu Kristo.

² Pəh Kughen e Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin nəmərinuyen kimi əmiə.

Kughen ravəhsi-pə nihuvəyen kimi ətawə ye Yesu Kristo

³ Pəh khani vi vi Kughen e Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yame ravəhsi-pə nihuvəyen kimi ətawə yamə mine kasofugin-pən ye Kristo. Nihuvəyen minə a kamhasi-pən ye rao ye neai mə tuksasitu ye nanmitawə.

⁴⁻⁵ Ror məkneikin meinai nipig Kughen rimnəpəh nor-hanəyen neai mine nimoptanə, mərig ruirpen ta ətawə mə tukhauə kirikianə kitawə Kristo, kini mə kitawə tuksatuatak ye nimrin, pəh kipəh nəm-pənien nar has kirik irətawə. Meinai Kughen rorkeikei pik ətawə, kwasig ikin ror narimnar, mərig In ruirpen ta ətawə mə tuksofugin-pən ye Kristo, pəh In rirhi ətawə rəmhen kin kafan kwajikovə minə. Nar a raməri-pən əmə nətərigien kafan mine naha nhagin yame In rorkeikei.

⁶ Rimnor məknakin mə kitawə tukhani vi vi In tuk kafan nihuvəyen yame in rhuvə mapita. Nihuvəyen a In rimnautə-pə apnapig əmə kin kimi ətawə ye Tini yame In rorkeikei pik.

⁷ Nitaw Kristo rimnaiyu mor swatak kimi ətawə khauə kirikianə kitawə Kughen, kini Kughen ruirisin ətawə ye narpinien kape norien has minə kapətawə. In a rimnəspir norien has minə kapətawə. !Rimnor məknakin meinai nihuvəyen kafan in rehuə mapita!

⁸ Kini rimirəhsi-pə nihuvəyen a rehuə pik mapita, mivəhsi-pə nirkunien kimi ətawə tuk nirkunien narimnar fam.

⁹ Kughen, kafan nətərigien rimnerkwaig kupan. Kini rimirpen mə nətərigien kafan tukruə mor nəfrakisien kin ye nimraghien kape Kristo. Kini rikin ragien mə tukror əpu nətərigien kafan kimi ətawə.

¹⁰ In e mə tuk nı̄pı̄g kırı̄k, ye nı̄pı̄g atuatuk kafan, In tukrofugin narım̄nar m-fam ye neai mı̄ne ye tokrei tanə tukasəm̄ir ye kwerm̄i yermamə kırı̄kianə. In e, Yesu Kristo.

¹¹ Apa kupa, Kughen rım̄ırpen ətawə mə tukhauə kafan mınə, ye nı̄pı̄g yame rım̄nofugin ətawə khauə mısor kırı̄kianə kıtawə Kristo. In e nətərigien kafan, kini In ramor mə narım̄nar m-fam tukasəkeikei masəri-pən əmə nətərigien kafan.

¹² Rım̄nor məknakin mə kimawə [kwənərəus kape Isrel] yamə mı̄ne yım̄isəkupən mı̄shatətə ye Kristo, jakhani vi vi Kughen yame In yerpı̄rig pı̄k rapita.

¹³ Kini kimiə mın, [yamə mı̄ne pəh nien mə kimiə kwənərəus kape Isrel], nakwənhauə kırı̄kianə kimiə Kristo nı̄pı̄g kimiə nım̄isərig nəgkiarın əfrakis, yame ramhajoun swatuk yame Kughen tukrı̄vəh mıragh narmamə iran. Nım̄nhani nəfrakisien iran, kini Kughen rım̄ı̄vəh-si pre Nanmın Kafan kimi əmiə ramor nım̄tətien mə kimiə narmamə kafan mınə.

¹⁴ Meinai kıtawə kwənhavəh Nanmın kape Kughen, kıtawə kharkun huvə mə Kughen tukrı̄vəh-si pə narım̄nar huvə mınə kimi ətawə yamə mı̄ne ruini ta mə tukror. Tukhavəh narım̄nar mınə a nı̄pı̄g Kughen tukrı̄risin ətawə e kafan narmamə mınə ye narpınien kape norien has kapətawə, mə narmamə tukhani vi vi Kughen yame In yerpı̄rig pı̄k rapita.

Pol raməhuak mamni vi vi Kughen

¹⁵ Ror pən, rırıkakun ye nı̄pı̄g yame yım̄nərig nəvsaoyen kın nhatətəyen kapəmiə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə mı̄ne norkeikeiyen yame nakasor kimi narmamə kape Kughen mınə,

¹⁶ yakaməhuak tuk əmiə nı̄pı̄g m-fam meriaji-pə e taktakun, mamni vi vi Kughen tuk əmiə, mı̄pəh nəpəhyen.

¹⁷ Yakamaiyoh Kughen yame In Kughen kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mı̄ne In Rı̄mtawə yame In rhuvə pı̄k, mə tukrı̄vəh-si pre Nanmın kafan kimi əmiə. Kini Nanmın kafan tukror əmiə takharkun nar, mor əpu Kughen kimi əmiə, mə takharkun huvə In.

¹⁸ Kini yakaməhuak mın mə tukrəhitə ye nətərigien kapəmiə mə takharkun nar huvə yamə mı̄ne tukrı̄vəh-si pre kimi əmiə. Nakharkun mə takpı̄havəh narım̄nar mınə a meinai In ruırpen ta əmiə. Kini yakaməhuak mə takharkun mə nı̄huvəyen yame ravəhsi-pən kimi narmamə kafan mınə in rhuvə pı̄k,

¹⁹ kini nəsanınien kafan in rehuə pı̄k, mamehuə ye nım̄raghien kapətawə yamə mı̄ne kamhani nəfrakisien ye Yesu. Nəsanınien yame ramehuə irətawə in rehuə rəmhen kın nəsanınien ehuə kafan

²⁰ yame rım̄nor Yesu rım̄ım̄ragh mın ye nım̄həyen kafan, kini mor In rım̄avən məkwətə ye nı̄kar Kughen matuk apa ye rao ye neai.

²¹ In yerpı̄rig rapita agelo mınə fam, mı̄ne yarmhə mınə fam, mı̄ne nəsanınien mınə fam, mı̄ne nehuəyen mınə fam yame kavəhsi-pən kimi yermamə. In ramehuə ye nı̄pı̄g ai taktakun mı̄ne ye nı̄pı̄g yame tukrı̄piuə.

²² Kini Kughen rım̄nərəhu-pən narım̄nar m-fam ye kwerm̄ın, mor In ruauə mı̄nehuə ye narım̄nar fam, mə tukrasıtu ye nım̄əhuak.

²³ Kini nım̄əhuak in nı̄prai Kristo; Kristo raməm̄ir fam irəriə, maməm̄ir aikın mınə fam mı̄ne ye narım̄nar fam.

2

Apa kupa, ror məkneikin mə kım̄nhamhə; mərig taktakun ai, kwənhamragh

¹ Kimiə e, apa kupa, nım̄nhamhə meinai nım̄isəsik nəkwai Kughen, masor təvhagə hah,

² masor norien has kape tokrei tanə, mhavən masor nəkwai Setan yame in ramarmaru ye yarmhə yamə mine kasəmır rarkurao irətawə.* In e nanmın has yame ramor wok ai taktakun ye nımraghien kape narmamə yamə mine kasəsik nəkwai Kughen.

³ Apa kupan, kitawə mın kimisarə məknenkin kitawə miriə. Rikitawə rımnorkeikei norien has mınə, kini kimisor təvhagə has yame ramor rikitawə ramagien. Kitawə kimnhakwasig əmə kin naha nhagin yame ramsi-pən yerkitawə mine ye nətərigien has kapətawə. Nıpig kitawə kimisarha, təvhagə has rınarə ta yerkitawə, rəmhen kin yame ramarə yerki narmamə mınə fam. Kini riki Kughen raməmhə tuk təvhagə has kapətawə; In tukraməkeikei mivəhsi-pə narpinien kimi ətawə.

⁴ Mərig Kughen, kafan norkeikeiyen rehuə tuk ətawə, kini rikin rehuə rehuə pik tuk ətawə,

⁵ nar apnapig mə kimnhamhə meinai kimisəsik nəkwai Kughen, mərig In rımnor ətawə kamhamragh mın kitawə Kristo. Kini nihuvəyen əmə kafan ramor swatuk kimi əmiə mə Kughen tukrivəh mıragh əmiə.

⁶ Kini Kughen rivəh-si haktə ətawə kitawə Kristo, mor mə kitawə tuksəkwətə kitawə Kristo ye rao ye neai.

⁷ Kughen rımnor məkneikin mə nıpig yame ramuə, In tukror əpu kafan nihuvəyen yame in rehuə pik rapita. In ramofugin-pən ətawə ye Yesu Kristo, mamasitu irətawə, mamhajoun mə nihuvəyen kafan in rehuə pik.

⁸ Meinai nihuvəyen kape Kughen in swatuk yame Kughen ravəh mıragh əmiə iran, meinai nakashatətə iran. Pəh nien mə kimiə atuk nımisor swatuk mə Kughen tukrivəh mıragh əmiə - Kughen pisin əmə ravəh mıragh narmamə, nərokien rikək iran.

⁹ Pəh nien mə wok kirik yame narmamə kasor, tamə kisausit tukun.

¹⁰ Ror məkneikin mə Kughen rımivəhsi-pə nımraghien wi kimi ətawə, mofugin-pən ətawə ye Yesu Kristo mə kitawə tuksor wok yamə mine khahuvə. Wok mınə e, Kughen ruirpen ta mə tukasor.

Kitawə kimnhauə kirikianə ye Yesu

¹¹ Ror məkneikin, takhapəh nisəru-kinien mə nıpig nımisarha, pəh nien mə kimiə kwənərəus kape Isrel. Kini nəmə Isrel yame kavəh nao kimi əriə, iriə kimnhani mhamə kimiə nəmə iruə mınə, meinai kipəh nivəhyen nao kimi əmiə. (Mərig nivəhyen nao kimi yermamə, in nar apnapig - kamor əmə ye nıprai yermamə).

¹² Kini takhapəh nisəru-kinien mə ye nıpig a, kimiə nımisərer isok tuk Kristo, pəh nien mə kimiə nəmə Isrel atuaturuk, mərig kimiə nəmə iruə mınə əmə. Kini promes yamə mine Kughen rımını-pən tuk əriə, pəh nien mə rımını-pre tuk əmiə. Kimiə nımiseinein əfrakis Kughen, misarə ye tokrei tanə, nar kirik rikək yame to naksərəhu-pən tim tim nətərigien kapəmiə iran mə taksarə kimiə mın.

¹³ Mərig kimiə, nımnisarə pawk isok tuk Kughen, mınhauə kirikianə kimiə Yesu Kristo. Kini taktakun ai, nitaw Kristo rımnor swatuk kimi əmiə mə takhauə əfrakis tuk Kughen.

¹⁴ Ror məkneikin mə Kristo pisin əmə ramərəhu nəmərinuyen, mamarkis narəyen kape nəmə Isrel mine nəmə iruə, mə tukhauə kirikianə. Apa kupan, loa kape kwənərəus kape nəmə Isrel in rəmhen əmə kin kəupə yame rımnarkoparın nəmə iruə kasor tikmir iriə miriə. Mərig Kristo rımnəhipu kəupə a.

¹⁵ Nıpig rımamhə ye nai kamarkwao kin, In mor loa kupan ruauə mor nar apnapig kin, mə tukrofugin nəmə Isrel mine nəmə tanə pisin pisin mınə, khauə kirikianə misor kwhen wi kirik. Rımnor məknakin mivəhsi-pə nəmərinuyen kimi ətawə.

* **2:2:** Nəgkiarın Gris ramni mə “Nımisor nəkwai yermamə yame ramarmaru ye rao ye nımago-ago.” Nıpran ramni Setan. **2:2:** Kol 3:7; Taet 3:3 **2:3:** Kol 3:6 **2:5:** Kol 1:21; 2:13 **2:6:** Kol 2:12 **2:9:** 1 Kor 1:29-31; 2 Tim 1:9 **2:10:** Rom 9:23; Taet 2:14 **2:12:** Rom 9:4; Kol 1:21 **2:13:** Kol 1:20 **2:14:** 1 Kor 12:13 **2:15:** Kol 2:14

¹⁶ Kini ye nimhøyen kafan ye nai kamarkwao kin, Kughen rimnofugin æriæ kirikianæ, kini mikir-pæn æriæ kharerig-pæn tuk Kughen, kini mor kapæriæ timæt reiwaiyu mirkæk.

¹⁷ In rimauæ mini-ærhav næmærinuyen kimi æmiæ næmæ tanæ pisin pisin yamæ mine kamni kimæ nakasaræ isok tukun, kini mini-ærhav næmærinuyen kimi æmawæ næmæ Isrel yamæ mine kamni kimæ yakasaræ ipakæ tukun.

¹⁸ Kini Kristo rimnor swatuk kimi ætawæ mifam kwænæræus kape Isrel mine næmæ tanæ pisin pisin minæ mæ tukhauæ tuk Rimtawæ Kughen ye Nanmin Rhakæ kafan yame In kirikianæ æmæ.

¹⁹ Kini ror mækneikin, pæh nien mæ kimiæ yepsipis minæ uæ næmæ iruæ minæ, mærig taktakun ai naksaræ ye rao ye neai kimiæ narmamæ yamæ mine kishatætæ ye Yesu, kimiæ Ji Kughen minæ.

²⁰ Kitawæ kisæmhen kin nimæ kirik kape Kughen yame sæpaag ye nimæ in e Yesu Kristo, kini aposol minæ mine profet minæ, iriæ nihu nimæ,

²¹⁻²² kini kimiæ næmæ tanæ pisin pisin minæ, naksæmhen kin kwenai yame Kristo ramæræhu haktæ ye nimæ. Kini ravhirækin kwermi nimæ minæ fam mæ iriæ tukhauæ nimæ atuatak kape næhuakien kimi Yermaru, yame Kughen ramaræ ikin meinai Nanmin kafan ramæmir ikin.

3

Kughen rimnor æpu nætærigien kafan

¹ Ror pæn, yo, Pol, yimini-ærhav nævsaoyen huvæ kape Yesu Kristo tuk æmiæ yamæ mine pæh nien mæ kwænæræus kape Isrel, kini taktakun ai kivæh-si-pæn yo ye kalabus tukun.

² Kimiæ nakwænharkun ta mæ Kughen rimivæh-si pæ wok e kimi yo mæ jakni-ærhav nihevøyen kafan kimi æmiæ.

³ Ræmhen kin yame yaknægkiar kwakwæ ta kimi æmiæ, yakmæ Kughen pisin æmæ rimnor æpu nætærigien erkwaig kafan kimi yo.

⁴ Nipig taksævheikin nægkiarien e, mharkun nhavæhyen kafak nirkunien ye nikarin kape nætærigien erkwaig kape Kughen ye nikarin kape Kristo.

⁵ Pæh nien mæ Kughen rimnor æpu narimnar e kimi næmæ kupan, mærig taktakun ai Nanmin kafan rinor æpu kimi kafan aposol minæ mine profet yamæ mine rimirpen ta æriæ.

⁶ Nætærigien erkwaig e in e mæ Nævsaoyen Huvæ kape Kughen in ramor swatuk kimi næmæ pæh nien mæ kwænæræus kape Isrel, mæ iriæ min tukhauæ ræmhen kin næmæ Isrel, mhavæh nihevøyen kape Kughen. Kini iriæ mhauæ kirikianæ, mhavæh kwis nihevøyen kape promes yame Kughen rimini ta tuk narmamæ yamæ mine kasofugin-pæn tuk Yesu Kristo.

⁷ Kughen ramor wok ye næsaninien ehuæ kafan, masitu irak ye nihevøyen kafan, mivæhsi-pæ wok e kimi yo mæ jakni-ærhav Nævsaoyen Huvæ kafan.*

⁸ Nar apnapig mæ yo ye tanæ ye narmamæ mifam kape Kughen, mærig ye nihevøyen kafan, Kughen rimivæhsi-pæ wok e, mæ jakni-ærhav-pre tuk æmiæ yame pæh nien mæ kwænæræus kape Isrel nihevøyen minæ kape Yesu Kristo yame to kitawæ khapæh nharkun-famien, meinai iriæ khapsaah, to kipæh nini-famien.

⁹ Kini Kughen rivæhsi-haktæ min yo mæ jakor æpu kimi narmamæ m-fam norien yame In rimnor nætærigien erkwaig kafan ruæ mitærhav-pæ. In apa kupan, Kughen e yame rimnor narimnar fam ripæh nor-æpu-yen nætærigien e kafan.

¹⁰ In rimnor mækna mæ taktakun ai nimæhuak in tukror æpu kimi agelo minæ mine nanmin yamæ mine kasehuæ ye tapæn mæ Kughen, kafan nirkunien ripsaah.

2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 **2:17:** Aes 57:19 **2:19:** Efes 3:6 **2:20:** 1 Kor 3:11 **2:21-22:** 1 Kor 3:16; 1 Pita 2:5 **3:1:** Fil 1:7,13 **3:2:** Kol 1:25 **3:3:** Efes 1:9-10; Kol 1:26 **3:6:** Efes 2:13,16-19 * **3:7:** Gris ramni "Yo slef kape Nævsaoyen Huvæ." Nipran ramni mæ kafan wok kirikianæ æmæ: in e mæ tukrini-ærhav Nævsaoyen Huvæ kape Kughen. **3:7:** Kol 1:25 **3:8:** 1 Kor 15:9-10

¹¹ In e nətərigien kafan yame ramarə rerin, kini rimauə mor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

¹² Kitawə kashatətə ye Kristo, ror pən, to naha nipig, kharkun nhavəniyen misərer ye nimri Kughen mhapəh nhaginien.

¹³ Ror pən, yakamərig pawk nəmhəyen tuk əmiə, mərig yakamaiyoh əmiə mə takhapəh nisorien nətərigien kapəmiə reiwaiyu tuk nipig əutən yame yakamarə iran ai taktakun, meinai in tukrasitu irəmiə ye kapəmiə nimraghien.

Pol raməhuak tuk nəmə Efesas

¹⁴ Ror pən, yakənimkur maməhuak kimi Kughen Rimtawə

¹⁵ yame In pisin əmə In nukne nimraghien kape narmamə mi-fam ye rao ye neai mine ye tokrei tanə.

¹⁶ Kughen, kafan nəsaninien mine nihuvəyen rehuə. Kini yakamaiyoh In mə Nanmın kafan tukror rikimiə rəsanin, mə kimiə taksərer tim tim nipig mifam,

¹⁷ pəh mışhatətə ye Kristo, kini In tukramarə yerkimie. Kini yakaməhuak min mə nimraghien kapəmiə tukreiwaiyu məmnim huvə ye norkeikeiyen kape Kughen

¹⁸ mə kimiə narmamə kape Kughen minə fam takharkun huvə mə norkeikeiyen kape Kristo, rəmnim pik, məpomh pik, mehuə pik mhaktə.

¹⁹ Norkeikeiyen a kape Kristo to kipəh nirkun-famien meinai in yerpərig pik. Mərig yakaməhuak mə takharkun huvə norkeikeiyen a mə Kughen tukrikuar ye nimraghien kapəmiə ye norien huvə minə fam kafan.

²⁰ !Kini pəh khavəh-si haktə nhag Kughen! Ye nəsaninien kafan yame ramor wok ye nimraghien kapətawə, In rirkun norien narimnar rapita narimnar fam yame rikitawə raməsik uə yamə mine kisaiyoh In kin.

²¹ Pəh kitawə nəməhuak minə kisor kirikianə kitawə Yesu Kristo, mhani vi vi Kughen nipig mifam mamhavən mamhavən, infamien rirkək. !Amen!

4

Kitawə kasofugin-pən ye Kristo, mamhavəh nipamien

¹ Ror pən, yo yame kivəhsi-pən yo ye kalabus tuk nhag Yermaru, yakaməkeikei kimi əmiə mə takasarə ye nimraghien kirik yame ratuatuk, meinai Kughen rimnokrən kin əmiə mə takasarə məkneikin.

² Havəhsi-əhu atuk əmiə ye narimnar fam, kini mhauə kimiə nəmə mar minə, kini nətərigien kapəmiə tukrapomh, kini nipig yermamə kirik tukror nar kirik ripəh nəmhenien ye nimrimie, kini rikimiə tukripəh nəmhə-aihuaayen tukun, meinai naksorkeikei əmiə minə.

³ Nanmın kape Kughen rimnofugin əmiə; ror məkneikin mə taksarkut skai mə taksarə kirikianə ye nəmərinuyen.

⁴ Kitawə nipraitawə kirikianə əmə. Kini Nanmın kape Kughen kirikianə əmə. Kini nipig Kughen rimnokrən kin əmiə, nimisərəhu-pən tim tim kapəmiə nərigien ye nar kirikianə əmə.

⁵ Kini Yermaru kirikianə əmə. Nhajounien kirikianə əmə. Baptaes kirikianə əmə.

⁶ Kini kitawə kasəhuak kimi Kughen kirikianə əmə In e Rimtawə m-fam. In ramarmaru fam irətawə, kini mamor kafan wok ye nimraghien fam kapətawə, kini mamarə yerkitawə m-fam.

⁷ Mərig Kristo rimnəwhai kafan nəsaninien tuk wok pisin pisin minə kimi ətawə kirikianə kirikianə.

⁸ Ror pən, Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Nipig In rimnhaktə mivən ye rao ye neai,

kini mikir-yerhav kafan tikmir yamə mine rimnapita əriə.

Kini mivəh-si-pən nar huvə kimi narmamə.”

(Sam 68:18)

⁹ (Nakharkun mə nəgkiarjen e yame ramni mə, “In rimnhaktə,” nıpran rimə Kristo rimnəkupan meiwaiyu-pə ye tokrei tanə.

¹⁰ Kwən yame rameiwaiyu-pə, In yemə kirikianə əmə yame rimnhaktə mın yerpırig mapita neai, mə In tukrarə ikın mınə fam).

¹¹ In yemə kirikianə əmə yame In rimivəhsi-pən nəsanınjen kafan kimi narmamə pısın pısın mınə mə tiksın tukhauə aposol mınə, tiksın tukhauə profet mınə, tiksın tukhauə narmamə kape ni-ni-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə, tiksın tukhauə pasta mınə mine yhajoun mınə.

¹² Kristo rimnor məkna mə iriə tuksasitu misor apnəpeinə ye narmamə kape niməhuak. Kini narmamə kape niməhuak tuksor wok kape Kughen mə nəməhuak, yame iriə kisəmhen kın nıprai Kristo, iriə tukhaskai

¹³ mamhəvən miseriaji kitawə m-fam khauə misor kirikianə ye nhatətəyen kapətawə, mine nirkunien Ji Kughen, kini misəhuə mhauə misəmhen kın Kristo yame In ratuatuk pik.

¹⁴ Kini mə kitawə tuksəpəh norien mınə kape nitamaruə yame nıpig mifam kamhaukreikın kapəriə nətərigien ye nar yame kwənhanı ta nəfrakisien iran. Pəh nəgkiarjen kape yhajoun eikuə mınə tukripəh nıkir-oror-ien ətawə rəmhen kın yame peao-peao kape tahik ramuh rao mamsai-sai.

¹⁵ Nıkam, pəh kisor əmə norkeikeiyen, mamhani əmə nəfrakisien. Kini ye norien a, ye narimnar fam yame kasor, tukseihuə mhauə misəmhen kın Kristo yame In kapən kapə niməhuak.

¹⁶ Kini Kristo ramor mə kafan narmamə mınə tukhauə kirikianə, rəmhen kın yame kwənərəus mınə kape yermamə kamharpın-pən ye nıprai yermamə. Nıpig nori-norin mınə ye nıpran kasor wok atuatuk kapəriə ye norkeikeiyen, misor nıpran ramehuə mamskai.

Norien huvə kape nəməhuak mınə

¹⁷ Ye nhag Yermaru yakamni skai pre tuk əmiə mə takhapəh nisəri-pən-mınien norien kape kimiə mınə tiksın yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen.* Nətərigien kapəriə ror nar apnəpig kın.

¹⁸ Nirkunien kapəriə ramvən əmə apa rəpıgnəp ikın, kini mhəvən isok tuk nımraghien yame Kughen ravəhsi-pə, meinai kapəriə kapə riskai, mhəpəh nisorkeikeiyen mə tukharkun Kughen, maseinein nar.

¹⁹ Mhəpəh nisaurisien tuk kapəriə təvhəgə has mınə, maseighan kın norien has mınə mə tuksarmaru ye nımraghien kapəriə, rəmhen kın nırpəhuyen nıpiraovın, mine norien mınə ror məkna. Kini nıpig m-fam kasorkeikei mə tukasor norien a.

²⁰ !Mərig kınhajoun Kristo kın əmiə, nhajounien e ror pısın əgkap ye yame en!

²¹ Kınhajoun norien kape Kristo kın əmiə, kimə kafan e kimiə. Kini khajoun əmiə kın nəfrakisien yame ramsi-pən ye Yesu.

²² Kini kınhajoun əmiə məkneikın mə ye nıkarın kape norien mınə kupan kapəmiə, kimə taksəpəkiək ta kın norien akwas kapəmiə, meinai nətərigien has mınə a kamhakır oror əmiə, masoriah əmiə.

²³ Kınhajoun əmiə mə takseighan kın Kughen mə tukrukreikın nətərigien kapəmiə.

²⁴ Kughen ruıkreikın ta nımraghien kapəmiə, kini kınhajoun ta əmiə mə taksəri-pən nərigien kafan. Kughen rimnor əmiə mə kimiə naksatuatuk, misəmərhakə rəmhen kın In.

4:9: Jon 3:13 **4:11:** 1 Kor 12:28 **4:13:** Kol 1:28 **4:16:** Kol 1:18; 2:19 * **4:17:** Gris ramni “Takhapəh nisəri-pən mınien norien kape nəmə Gris” uə “Takhapəh nisəri-pən mınien norien kape narmamə yame pəh nien mə nəmə Isrel.” Nıpran ramni “Takhapəh nisəri-pən mınien norien kape ‘hithen man.’” **4:17:** Rom 1:21; 1 Pita 1:14
4:22: Rom 8:13; Kol 3:9 **4:23:** Rom 12:2 **4:24:** Jen 1:26; Kol 3:10

²⁵ Ror məkneikin mə kimiə m-fam taksəkeikei misəpəkiək ta kin norien kape neikuəyen, mamhani nəfrakisien tuk əmiə minə, meinai kitawə kasofugin kirikianə rəmhen kin yame nor-nori nıprai yermamə kimnharpın-pən irəriə minə.

²⁶ Tukmə niemhaa rhai əmiə, takhapəh nisorien norien hah; kini sərü-kin aihuaa əmə mhapəh nisorien niemhaa rarə irəmiə meriaji mırh rivə.

²⁷ Mhapəh nhavəh-sipənien kwənmhaan kimi Setan.

²⁸ Yeməkrəh tukraməkeikei məpəh norien a, marar mor wok kin kwermın tuk nivəhyen narımnar məwhai kimi yavən has minə.

²⁹ Hapəh nhaniyen nar has ye nhermiə, mərig hani əmə nar huvə yame tukrasitu ye narmamə tukmə kisərə ye naha nhagin narəyen, mə nəgkiarien kapəmiə tukrautə-pən kin nihuvəyen kape Kughen kimi əriə.

³⁰ Takhapəh nisorien Nanmın kape Kughen rikin rəmhə tuk norien kapəmiə, meinai In rımnor nımtətien mə tuk Nıpig Kwasig, Kughen tukririsin əmiə.

³¹ Takhapəh nharaptəəkinien norien has yame kamor irəmiə ror tu; mhapəh nisorien timət, mhapəh nhaniyen nıkar jir, mhapəh nisotgohyen, mhapəh nisorien niemhaa, mhapəh nisor-has-pənien kimi narmamə.

³² Mərig hahuvə tuk əmiə minə, masor rikimiə rımar tuk əmiə minə, kini misərükın norien has yame nakasor irəmiə minə, rəmhen kin yame Kughen ramərükın norien has kapəmiə minə meinai naksofugin-pən ye Kristo.

5

Sor norien kape nıkhakien

¹ Ror pən, sarkut skai tuk nisıgovınien norien kape Kughen meinai kimiə ji Kughen keikei minə.

² Kini mharaptəəkın tımtım norien kape norkeikeiyen, rəmhen kin yame Kristo rımnorkeikei məknakin ətawə, kini meighan-pə kin nımraghien kafan tuk nivəh-mıraghien ətawə; nımhəyen kafan rəmhen kin sakrefaes kirik yame nəmiovin rapien huvə mamvən tuk Kughen.

³ Takhapəh nisorien norien has kirik mə tukni hah əmiə tukun, meinai kimiə narmamə kape Kughen yamə mine naksatuatuk. Yakamni norien has minə rəmhen kin nıpiraovin mine narman minə kamhakır apsapıs əriə minə, mine norien has m-fam yame ror naurısien tuk nıniyen, mine nəptigien kin nar.

⁴ Kini rıpəh nihuvəyen mə takhani nəgkiarien yame ror naurısien, uə nəgkiarien ətəwao minə, uə narpakwəyen. Nəgkiarien has minə e khapəh nisəmhenien, mərig rhuvə mə taksəgnəgin əmə Kughen.

⁵ Kini takasəkeikei mharkun nar e mə narmamə yamə mine kamharpəhu nıpiraovin, uə narmamə yamə mine kasor norien has yame ror naurısien tuk nıniyen, uə yamə mine kasəptig kin nar, iriə e to khapəh nhavənien ye narmaruyen kape Kristo mine Kughen. (Narmamə yamə mine kasəptig kin nar kisəmhen kin narmamə yamə mine kasəhuak kimi nanmi nar minə. Kapəriə kughen e nautə kapəriə).

⁶ Hapəh nhapəhyen yermamə kirik mə tukrivi-pən əmiə ye nəgkiarien eikuə minə kafan yame nəfrakisien rikək iran, meinai Kughen rikin rahas tuk norien has minə a, kini tukror narpınien kimi narmamə yamə minə kisəsik nəkwan.

⁷ Ror pən, takhapəh nhavənien misəriwək kwis kimiə miriə misor norien has yame kasor.

4:25: Sek 8:16; Kol 3:8-9 **4:26:** Sam 4:4; Jem 1:19-20 **4:29:** Kol 4:6 **4:30:** Aes 63:10; Efes 1:13-14; 1 Tes 5:19
4:31: Kol 3:8 **4:32:** Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 **5:1:** Mat 5:48 **5:2:** Eks 29:18; Hib 10:10 **5:5:** 1 Kor 6:9-10; Kol 3:5 **5:6:** Rom 1:18; Kol 2:4,8

⁸ Meinai kupan, nəpignəpien rimmarmaru irəmiə. Mərig taktakun ai nakwənhauə tuk Kristo, nikhakien ramarmaru irəmiə. Ror pən, səriwək rəmhen kin narmamə kape nikhakien

⁹ meinai nikhakien ye nimraghien kapəmiə tukrikuə kin nihuvəyen mine natuatukien mine nəfrakisien.

¹⁰ Kini sarkut mə taksəm naha norien yame ramor Kughen rikin ramagien tukun.

¹¹⁻¹³ Takhapəh nhakwasigien kin narmamə kape nəpignəpien masor norien has minə kimiə miriə. Norien minə a, kwənkwan rikək yame rhuvə. Kini kitawə kisauris kin niniyen norien apisapis kape narmamə yamə mine kisəsik nəkwai Kughen. Mərig hapik-pə norien minə a ye nikakien, pəh narmamə tuksəm mharkun mə norien minə a kisahas. Meinai narimnar fam yame tukhauə ye nikhakien, narmamə tukasəm huvə mharkun mə iriə kisor məknakin,

¹⁴ meinai tukmə nikhakien rəsia-pen nar kirik, in min ruə ye nikhakien. Ror pən kamni kimə,

“!Eh! Kimiə yamə mine nakasapir. !Sarha!

Hamragh min ye nimhəyen,

Pəh Kristo tukrisia-pen əmiə.”*

¹⁵ Ror məkneikin, takasərig əmiə, mhapəh nisorien norien kape yemətəwao, mərig sor norien kape yermamə yame kafan nirkunien rhuvə.

¹⁶ Kini nipig mifam tukmə naksəm swatuk tuk norien nihuvəyen, sor, meinai taktakun ai kitawə kisarə ye nipig kape nahasien rehuə.

¹⁷ Ror pən, takhapəh nisətəwaoyen, mərig takasəkeikei misarkut mə takharkun naha nhagin yame Yermaru rorkeikei.

¹⁸ Hapəh nisapisien kin ninimien, meinai in ramkir-pən əmiə ye nətəwaoyen. Mərig rhuvə mə nimraghien kapəmiə tukrikuar əmə kin Nanmin kape Kughen.

¹⁹ Kini səni nipe kimi əmiə minə ye Nəkwəkwə e kamni kimə “Ol Sam,” mine nipe əhuak minə, mine nipe yamə mine kamhasi-pən tuk Nanmin kape Kughen. Səni nipe mhavəhsi-pən rikimiə kimi Yermaru,

²⁰ kini ye nipig m-fam takasəkeikei masəhuak ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mhani-vi vi Tata Kughen tuk narimnar m-fam.

Nəgkiarien ramvən kimi narman mine nipiraovin yamə mine kwəsarkurək ta

²¹ Seiwaiyu misor nəkwaimiə minə meinai nakhasiai Kristo.

²² Kimiə nipiraovin yamə mine nakwəsarkurək ta, seiwaiyu misor nəkwai narman minə kapəmiə, rəmhen kin yame nakasor nəkwai Yesu Yermaru.

²³ Meinai yerman in ramarmaru ye kafan piraovin rəmhen kin yame Kristo In ramarmaru ye niməhuak rəmhen mə kafan piraovin, kini mavəh miragh narmamə.

²⁴ Niməhuak reiwaiyu mamor nəkwai Kristo, kini ye norien kirikianə əmə min, nipiraovin yamə mine kwəsarkurək ta tukasəkeikei miseiwaiyu misor nəkwai narman kapəriə ye narimnar fam.

²⁵ Kini kimiə narman yamə mine nakwəsarkurək ta, sorkeikei kapəmiə nipiraovin rəmhen kin yame Kristo rorkeikei niməhuak, meighan-pən kin kafan nimraghien kimin

²⁶ mor mə niməhuak in ratuatuk ye nimirin, maikwas iran kin nu mine nəgkiarien kafan,

²⁷ mivəhsi-pə ipakə tukun, mimə ratuatuk huvə. Niməhuak ai rhakak mihuvə, rəmhen kin piraovin kirik yame kimnor-pən marə marə kimin mə tukrarkurək, kini nar kirik rikək ye nipran yame ripəh natuatukien.

5:8: Jon 12:36; Efes 2:13; Kol 1:13; 1 Pita 2:9 **5:11-13:** Jon 3:20-21 **5:14:** Aes 60:1 * **5:14:** Tukməror nəgkiarien e in nipe əhuak kirik, yame raməgkiar kimi narmamə yamə mine kiseinein Kughen. **5:16:** Kol 4:5 **5:18:** Luk 21:34 **5:19:** Kol 3:16 **5:20:** Kol 3:17 **5:21:** 1 Pita 5:5 **5:22:** Kol 3:18; 1 Pita 3:1 **5:23:** 1 Kor 11:3; Efes 1:22 **5:25:** Kol 3:19; 1 Pita 3:7 **5:26:** Taet 3:5 **5:27:** 2 Kor 11:2; Kol 1:22

²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, narman tukasəkeikei misorkeikei kapəriə nīpiraovin, rəmhen kin yame kasorkeikei atuk nīprairiə. Yermamə yame rorkeikei kafan piraovin, rorkeikei atuk in.

²⁹ Səm-ru. Yermamə kirik rikək yame raməmakin atuk nīpran, mərīg in raməvigin huvə mamarha huvə tukun, rəmhen kin yame Kristo ramarha huvə tuk niməhuak.

³⁰ Mərīg niməhuak in rəmhen kin nīprai Kristo, kini kitawə kasofugin-pən iran.

³¹ Ror məkneikin meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Yerman tukrəta ye rimni mine nisini, mivən mor kirikianə iriu kafan piraovin.

Kini iriu tukwarə rəmhen kin nīprairiu kirikianə əmə.” *(Jen 2:24)*

³² Nəgkiarien a in nəgkiarien huvə kirik yame rīpam, kini nīpran ramerkwaig. Mərīg yakamni mə in nuhpikinien kirik mə Kristo mine niməhuak, iriu kirikianə.

³³ Mərīg nəgkiarien a raurə min tuk əmiə. Kini kimiə narman kirikianə kirikianə takasorkeikei kapəmiə nīpiraovin rəmhen kin yame naksorkeikei atuk əmiə. Kini kimiə nīpiraovin, takasəkeikei mhasiai kapəmiə narman minə.

6

Nəgkiarien ramvən kimi kwajikovə minə mine tatə mine mamə

¹ Kimiə kwajikovə minə. Sor nəkwai tatə mine mamə kapəmiə, meinai kimiə narmamə kape Yermaru, kini norien a in ratuatuk mə kimiə taksor.

² Nəgkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Hasiai kapəmiə tatə mine mamə.” In e loa yame Kughen rimnərəhu məkupan yame ramni mə tukmə nakhakwasig kin, taksarə ye nihuvəyen mimə,

³ “Tukmə naksor nar a, narimnar ye narəyen kapəmiə tukraiye huvə, kini narəyen kapəmiə ye tokrei tanə tukrapomh.” *(Dut 5:16)*

⁴ Kini tata minə. Takhapəh nisorien narpinien yame rapita nərigien yame kwajikovə minə kasor mə rikiriə tukrəmhə tukun, mərīg sarha huvə tuk əriə, misərip atuatur norien minə kapəriə, kini mishajoun əriə kin swatuk kape Yermaru.

Nəgkiarien ramvən kimi slef minə mine nəmehuə kapəriə

⁵ Slef minə. Kapəmiə aikin yemehuə minə ye tokrei tanə e. Sor nəkwairiə yerkimia m-fam, mhasiai əriə, mhagin tuk əriə, rəmhen kin yame nakasor nəkwai Kristo.

⁶ Kini sor nəkwairiə, mərīg pəh nien mə nīpig əmə iriə kasarha tuk əmiə mə rikiriə tukragien tuk əmiə. Mərīg sor nəkwairiə rəmhen kin yame kimiə slef minə kape Kristo, kini masor norien yamə mine Kughen rorkeikei yerkimia m-fam.

⁷ Sor kapəmiə wok yerkimia m-fam rəmhen kin yame nasituyen kapəmiə ramvən atuatur tuk Yermaru - pəh nien mə ramvən əmə tuk yermamə.

⁸ Meinai nakharkun mə Yermaru tukrivəhsi-pən nərokien kimi narmamə m-fam tuk nar huvə yamə mine kimisor, nar apnapig yermamə in slef kirik uə pəh nien mə in slef.

⁹ Kini kimiə nəmehuə minə. Sor rhuvə pən kimi slef minə kapəmiə rəm nəmhen, meinai nakharkun mə kimiə miriə, kapəmiə Yermaru kirikianə əmə, kini In ramor rəm nəmhen əmə kimi narmamə m-fam. Mərīg takhapəh nisəgkiar-skai-yen kimi slef minə kapəmiə mə tuksor nəkwaimiə.

Nuhpikinien kape neipən kape narowaginien

¹⁰ Nəgkiarien infamien e kafak. Sərer timtim ye Yermaru mine kafan nəsaninien ehua.

¹¹ Kimiə taksəkeikei mhavəh narimnar fam yame Kughen rimivəhsi-pre tuk nərer-timtim-ien ye nīpig yame Setan ramarkut mə tukruh əmiə iran, rəmhen kin yame mobael ravəhsi-pən neipən mamor apnəpeinə tuk nərer-tim-timien ye nīpig kape narowaginien.

¹² Yakamni məkneikin meinai pəh nien mə kitawə kasarowagin kimi narmamə kape tokrei tanə, mərig kisarowagin kimi narimnar yame kipəh nəmien: In e yarmhə minə, mine nəmehuə minə ye tapən, mine narimnar yamə mine kasəsanin ye nahasien kape nəpignapien ai taktakun ye tokrei tanə, mine nanmin has minə e rarkurao irətawə.

¹³ Ror pən, takasəkeikei mhavəh narimnar fam yame Kughen rimivəhsi-pre tuk nərər-timtim-ien ye nipig yame nahasien yame Setan ramor tukruə, rəmhen kin yame mobael ravəhsi-pən neipən mamor apnəpeinə tuk nərər-tim-tim-ien ye nipig kape narowaginien. Kini tukmə naksarkut skai, to nakhapəh nhamirien.

¹⁴ !Sərer matuk!

Haraptərəkin nəgkiarien əfrakis. In e rəmhen kin kətəut yame nakamhavitərəkin kwerkwaimiə kin.

Sor norien kapəmiə ratuatuk ye nimri Kughen. In rəmhen kin aean yame ramətapig kin nimagemiə.

¹⁵ Sor kapəmiə nərigien riskai ye nəvsaoyen huvə kape nəmərinyen. In rəmhen kin but skai yame ramasitu irəmiə tuk nərər-tim-timien.

¹⁶ Nar kirik min e, shatətə tim tim ye Kughen. In rəmhen kin sil e in timba ehua kirik yame rirkun nor-əswasigien kini mher-əpis nap yame ramuək-pən ye kwenhao yame Setan ramarpə-pre kin.

¹⁷ Hani nəfrakisien mə Kughen ravəh miragh narmamə. In rəmhen kin kəvəvhao yame kinnor kin aean yame ramətapig kin kapən kapə jir.

Harkun huvə Nəkwəkwə kape Kughen. In rəmhen kin nao nisə kape narowagkinien yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pre kimi əmiə.

¹⁸ Kini seighaan kin Nanmin kape Kughen mə tukrikir əmiə tuk nəhuakien kapəmiə ye nipig mifam; misarha huvə, masəhuak nipig mifam tuk nəməhuak minə fam.

¹⁹ Kini səhuak min tuk yo mə nipig m-fam, tukmə yakaməgkiar, pəh Kughen tukrivəhsi-pə nəgkiarien kimi yo, mə jakpəh niginien tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə yame nipran ramerkwaig, mərig Kughen rimnor əpu kimi ətawə.

²⁰ Kini taktakun ai, rimnher-pə kin yo rəmhen kin yəgkiar kafan, mərig kivəhsi-pən yo ye kalabus, kimirkwəji yo kin jen, meinai yakamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə. Səhuak tuk yo mə jakətigah tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə, meinai in e wok kafak.

Nəgkiarien infamien

²¹⁻²² Yo yakorkeikei mə kimiə taksərig nəvsaoyen kafak, ror pən, yakamnher-pre kin Tikikas rurə. In piatawə keikei kirik yame ramaiyu skai tuk wok kape Yermaru eikin e. In tukrəvsao kin nimraghien kafak kimi əmiə, mə yakamhaw-arə. Pəh nəvsaoyen a tukrivəh-si haktə nətərigien kapəmiə.

²³ Pəh Kughen Tata mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukravəh-si pre nəmərinyen mine norkeikeiyen mine nhatətəyen.

²⁴ Pəh Kughen tukrautə-pən kin nihuvəyen kafan kimi narmamə m-fam yamə mine kasorkeikei Yesu Kristo Yermaru kapətawə, ye norkeikeiyen yame infamien rirkək.

Filipae

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Filipae

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Filipae

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak apa Filipae.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimnərip niməhuak apa Filipae ye kafan nəriwəkien yame ror kiraru kin kape nivəhsi-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə. Ye niməhuak apa Filipae, nəmə Isrel mine nəmə tanə pisin pisin kasəhuak kwis. Kaməsīg-pən nəmə Isrel, mərig kipəh nəsig-pənien nəmə tanə pisin minə. Kini ye nipig a, nəmhajoun eikuə minə tiksın kimnhauə mhani mə narmamə, tukmə kipəh nəsig-pənien əriə, Kughen to ripəh nivəh-miraghien əriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nipig Pol rimnamarə ye kalabus apa Rom, nəməhuak minə apa Filipae kimisher-pən kin kwən e Epafrodaetas mə tukripik mane tiksın muə nivəhsi-pən kimin. Tukmə ror niməhuak apa Filipae in rimnəkupan mher-pən kin mane kimi Pol. Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrini vi vi niməhuak apa Filipae tuk narimnar yame kimisher-pən kin kimin. Kini ye nəkwəkwə e, Pol ramni-əhu nhajounien eikuə yame ramni mə tukaməkeikei kəsīg pən narmamə, tamə Kughen ripəh nivəh-miraghien əriə. Kini Pol rorkeikei min mə tukrhajoun nəmə Filipae mə swatuk kirikianə əmə yame tukror rikitawə ragien. In e Yesu Kristo.

Pol rimnokrən huvə kimi əriə

¹ Yo Pol, kimru Timoti, yorwok mir kape Yesu Kristo, yakwokrən huvə kimi əmiə m-fam, narmamə kape Yesu Kristo minə apa Filipae, mine nəmehuə kape niməhuak minə, mine dikon minə.

² Pəh Rimtawə Kughen mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

Pol raməhuak tuk nəmə Filipae

³ Yakorkeikei mə jakni-pre tuk əmiə mə nipig minə fam, nipig rikik raməsik əmiə, yakamni-pən tuk kafak Kughen mə rikik ragien tuk əmiə.

⁴ Kini nipig m-fam ye kafak nəhuakien minə fam tuk əmiə m-fam, yakaməhuak əmə ye nagienien

⁵ tuk nasituyen kapəmiə ye nivəhsi-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə ye nirikakunien muə meriaji-pə ai taktəkun.

⁶ Kini yakirkun huvə mə Kughen yame rimirikakun wok huvə kirik ye nimraghien kapəmiə tukramor mamripin meriaji mipiərkin ye nipig yame Yesu Kristo tukrirerig-pə min iran.

⁷ Kini ratuatuk əmə mə rikik ragien tuk əmiə, meinai yakorkeikei əmiə; meinai tukmə yakaməmir ye kalabus uə tukmə yaktərhav mamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo mamhajoun mə nəvsaoyen e in rəfrakis, kimiə fam nimisasitu irak ye wok e Kughen rimivəhsi-pə ye nihuvəyen kafan mə jakor.

⁸ Kughen rirkun mə yakamni əfrah mə yakorkeikei mə jakurə məm əmiə fam, meinai yakorkeikei pik əmiə, rəmhen kin yame Yesu Kristo rorkeikei min əmiə.

⁹ Kini in e nəhuakien kafak: mə Kughen tukror swatuk kimi əmiə mə takharkun huvə mə takshawor pən iran mine misor norkeikeiyen kimi əmiə minə mamharpin,

¹⁰ mə kimiə takharkun nəmien naha nhagin yame in rhuvə pik, kini mə taksatuatuk huvə, pəh tukpəh nəm-pəniən nar has kirik irəmiə ye nipiğ yame Yesu Kristo tukruə mīn iran.

¹¹ Pəh nīmraghien kapəmiə tukrikuə kin kwənkwan ripsaah; in e nihuvəyen mine natuatuatukien yame Yesu Kristo ramor ye nīmraghien kapəmiə, pəh narmamə tuksəm kwənkwan e mhani vi vi Kughen tukun, mhavəhsi-haktə nhagin.

Nivəhsi-pəniən Pol ye kalabus rīmnor swatuk mə narmamə tuksəriğ Nəvsaoyen Huvə

¹² Yo mīnə tiksīn. Yakorkeikei mə takharkun mə nar apnapīg kimisor naha nəmhəyen kimi yo, məriğ rīmnor swatuk tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə kimi narmamə khapsaah,

¹³ meinai mobael mīn fam yamə mine kasarha tuk taon e, * mine narmamə pisin pisin mīnə khapsaah kwənharkun ta mə kivəhsi-pən yo ye kalabus meinai yo yorwok kape Kristo.

¹⁴ Kini kafak nivəniən ye kalabus ipakə ror mə nəməhuak m-fam kasətghaa mīn tuk nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen mhapəh nhaginien.

¹⁵⁻¹⁶ Tiksīn kamhani-ərhav əmə nəvsaoyen huvə kape Kristo ye nətəriğien yame ratuatuatuk. Kamhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə meinai kasorkeikei yo, kini mharkun mə Kughen rīmnəighan kin mə tukvəhsi-pən yo ye kalabus mə jakərer-ərhav tuk nəvsaoyen huvə mə in nəfrakisien. Məriğ nəfrakisien mə tiksīn kamhani-ərhav əmə Nəvsaoyen Huvə kape Kristo meinai kasor jalus kimi yo misorkeikei mə tuksapita yo.

¹⁷ Mhapəh nhani-ərhavyen Kristo yerkiəriə fam, məriğ kasor əmə meinai kasorkeikei mə tukhavəh-si haktə atuk əriə, kini rikiriə rəsik mə tuksəsik əpnis pən mīn nipiğ əutən yame yakamarə iran ye kalabus.

¹⁸ Məriğ in nar apnapīg əmə. Tukmə kini-ərhav Nəvsaoyen Huvə yerkiəriə fam uə kwənpər rikiriə, məriğ nar ehua e in e kamni-ərhav Kristo. Nar e in e rikik ragien tukun. Nəfrah. Kini rikik tukragien mīn

¹⁹ meinai yakirkun mə kwənkwai nəhuakien kapəmiə, mine nasituyen kape Nanmīn kape Yesu Kristo, in tukrivəh mīragh yo ye nipiğ əutən e.

²⁰ Yakorkeikei pik kini mamərəhu-pən nəriğien kafak mə jakpəh norien nar kirik yame tukror yauris yo ye nīmri Kughen, məriğ jakətghaa tuk nini-ərhavyen Kristo, mə jakvəh-si haktə Kristo ye nīmraghien kafak rəmhen kin yame yakamor hanə, nar apnapīg mə jakmhə tukun uə jakamragh pi pom.

²¹ Ye nəriğien kafak, yakmə nīmraghien kafak, in kape nivəhsi-haktə-əməyen Kristo; məriğ tukmə yakmhə, rhuvə rapita.

²² Məriğ tukmə yakamragh, in e rhuvə tuk norien wok mīnə mīn tiksīn kape Kughen ye tokrei tanə. Ror pən, yakeinein mə naha nhagin in rhuvə rapita: nīmhəyen uə nīmragh-pi-pomien.

²³ Taktəkun ai swatuk kiraru kawəmīr kupən kin yo: məriğ yakorkeikei kwis əriu. Yakorkeikei mə jakəpəh narəyen ye tokrei tanə e mivən məm Kristo yame in rhuvə pik rapita narəyen eikin e.

²⁴ Məriğ yakmə jakaməkeikei mamragh pi pom ye tokrei tanə e tuk nasituyen irəmiə.

²⁵ Meinai yakirkun mə nar e in ror nəfrakisien kin, yakirkun mə jakamragh pi pom ye tokrei tanə tuk nasituyen irəmiə mə nhatətəyen kapəmiə tukramskai mamripiin kini mə rikimiə tukragien tuk nhatətəyen kapəmiə.

²⁶ Kini ye norien a, nipiğ jakurə məm əmiə, rikimiə tukragien rapita, kini takhani vi vi Yesu Kristo, meinai yimīrerīg-pre mīn tuk əmiə.

Pol ramni mə tuksərərer tim tim

²⁷ Kini ye narimnar m-fam, norien kapəmiə tukraməkeikei məmhen atuatur kin narmamə yame mine kashatətə ye Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo. Kini nar apnapig mə jakurə uə jakpəh nurəyen, pəh jakərig mə nakasərer tim tim ye nətərigien kirikianə əmə, masarkut kirikianə tuk nıraptəəkini nhatətəyen kapətawə ye Nəvsaoyen Huvə.

²⁸ Kini mhapəh nhagin-əgkəp-ien kin narmamə yamə mine kasərer əswasig kin əmiə. In e ramor nımtətien tuk əriə mə Kughen tukrapita əriə mivəh miragh əmiə. Kughen a in a tukror narimnar minə a.

²⁹ Ror məknakin meinai In rimneighan kin mə takshatətə ye Kristo, meighaan min kin mə taksərig min nəmhəyen tuk nhagin.

³⁰ Kitawə kisərə ye narowaginien kirikianə əmə, yame nımisəm ye kafak nımraghien kupan, kini taktəkun ai, nakasərig mə yakamarə hanə iran.

2

Tukasəkeikei misəri-pən swatuk kape Yesu Kristo

¹ Nakasor kirikianə kimiə Kristo, ramor əmiə nakamhaskai ye nhatətəyen kapəmiə. Norkeikeiyen kafan ramor əmiə nakasərig huvə. Nofuginien ye Nanmin kape Kughen, ramor əmiə naksor huvə pən kimi əmiə minə kini rikimiə rehuə tuk əmiə minə.

² Ror pən, yakamaiyoh əmiə mə nərigien kapəmiə tukruə kirikianə; kini misorkeikei əmiə minə; kini mhauə kirikianə ye nanmin mine nətərigien tuk narimnar yame nakamhavən tukun. Kini tukmə naksor narimnar minə a, in tukror rikik ragien pik.

³ Ye norien kirikianə əmə, takhapəh nisorien nar kirik mə kimiə nakhahuvə pik misapita kimiə minə tiksın, mhapəh nisorien nar kirik mə takhavəhsi-haktə atuk əmiə kin. Mərig takhavəhsi-əhu atuk əmiə, kini misəm kimiə minə tiksın mə kisapita əmiə.

⁴ Kini sasitu irəmiə minə ye nımraghien kapəmiə. Ripəh nəmhenien mə yermamə kirik tukrəm atuk əmə kafan nımraghien.

⁵ Kapəmiə nərigien tukraməkeikei məmhen kin nətərigien kape Yesu yame ror məkneikin:

⁶ Kristo, in Kughen,

Mərig rimipəh narkutien tuk nıraptəəkini nehuəyen kape Kughen,

⁷ mərig rimnəpəh kafan nehuəyen, muə məmhen kin yorwok əmə kirik,

kini marha-pə ye tokrei tanə muə rəmhen kin yermamə əmə kirik.

⁸ Kini nipig in yermamə kirik, nipran rəmhen əmə kin ətawə, In mivəhsi-əhu atuk In, mamor nəkwai Tatə Kughen ye narimnar m-fam muə meriaji-pə mımhə, yame kimnor auris In ye nımhəyen ye nai kamarkwao kin.

⁹ Ror pən, Kughen rimivəh-si haktə In,

mhen-pən nhag kimin yame rapita nhag minə fam,

¹⁰ mımə ye nhag Yesu, narimnar fam yamə mine kasəmır ikin minə fam ye neai, mine ye tokrei tanə, mine ye kwənmhaan kape nımhəyen, tuksənimkur mhavəhsi-pən nisaiyen kimin,

¹¹ kini iriə m-fam tukhani-ərhav mə Yesu Kristo in Yermaru.

Tuksor məknekin mhavəh-si haktə nhag Tatə Kughen.

Kimiə naksəmhen kin laet yame raməsi-pən ye tanımtanə

¹² Kafak narmamə yamə mine yakorkeikei pik əmiə. Nipig yımnamarə kitawə-m kimiə, kimiə nımnasor nəkwak ye nipig m-fam. Kini taktəkun ai, yakamarə isok tuk əmiə, mərig kimiə takasəkeikei misarkut min mə norien kapəmiə tukrəmhen atuatur kin narmamə yamə mine Kughen rimivəh miragh əriə. Səri-pən swatuk a ye nımri Kughen misakur mamhagin.

¹³ Kini səri-pən swatuk a meinai Kughen ramor wok ye nımraghien kapəmiə mə taksorkeikei norien nəkwən, kini mə tukrivəhsi-pre nəsaninien kimi əmiə mə taksor əfrakis nərigien kafan.

¹⁴ Ye narımnar m-fam yame nakasor, takhapəh nisəgkiar-əgkiar-pikien tukun mhapəh nisotgohyen tukun

¹⁵ mə nımraghien kapəmiə tukratuatuk huvə, kini tukpəh nəm-pənien nar has kirik irəmiə, kini kimiə ji Kughen yamə mine norien iko-iko rikək irəmiə, yame nakasarə yerki nəmə iko-iko minə, yəpignap minə. Kini kimi naksəsiə rəmhen kin kəmhau yame raməsiə-pə ye tokrei tanə

¹⁶ yame nakamharaptərəkın huvə nəgkiarien kape nımraghien. Kini sor narımnar minə fam a mə nıpig Kristo tukruə min, kini jakəgkiar ausit tuk əmiə, kini jakirkun mə yımipəh naiyu-apnapigien, nagheek ripəh nirkəkien tuk nar apnapig əmə.

¹⁷ Norien kapəmiə kape nhatətəyen ye Kughen, in rəmhen kin sakrefaes kirik yame ramvən kimi Kughen. Tukmə ror tukhophni yo, jakəmhen kin sakrefaes ye waen* yame kamətəg-pən iriu sakrefaes kapəmiə. Mərig nar apnapig əmə - rikik ragien nıpig rikimiə ramagien.

¹⁸ Kini ye norien kirikianə əmə, rikimiə tukraməkeikei mamagien nıpig rikik ramagien.

Pol tukrher-pən kin Timoti mine Epafrodaetas kiravən apa Filipae

¹⁹ Tukmə ye nərigien kape Yesu Yermaru, yakorkeikei mə pəh nien mə tuktu, jakher-pre kin Timoti rurə məm əmiə mırerig-pa məvsao kin əmiə kimi yo, rikik tukragien.

²⁰ Kwən kirik rikək min eikin e yame kafan nərigien rəmhen kin Timoti, yame rikin raməsik pik əmiə.

²¹ Narmamə khapsaah kasərig əmə wok minə kapəriə, mhapəh nisərigien wok kape Yesu Kristo.

²² Mərig kimiə nakwənharkun mə Timoti ramhawor pən iran mine nıpig mifam mamor wok kape Kughen. Kini kafan wok in rhuvə, məmhen kin yame kwajikovə ramor wok iriu rimni, in ramasitu irak ye wok kape nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə.

²³ Ror pən, tukmə nıpig yakuə mə jakirkun mə kafak nımraghien tukrhawor pən iran mine, ye nıpig a in a jakher-pre kin Timoti tukrurə tuk əmiə.

²⁴ Kini yakamhatətə ye Yesu Yermaru mə pəh nien mə tuktu, jakurə tuk əmiə.

²⁵ Mərig rikik raməsik mə jakaməkeikei mher-pre kin Epafrodaetas rirerig-pre məm əmiə. In piak yame yakrauə kirikianə mawor wok kirikianə, mawarowagin kirikianə. Kupən nımisher-pə kin in tukruə mini-əsaah-pə nəvsaoyen kin əmiə, masitu min irak.

²⁶ Mərig taktəkun ai, in rorkeikei pik mə tukrəm fam əmiə, kini rikin rəpəu meinai ruirkun mə kimiə nımisərig mə in ramhə.

²⁷ Nəfrakisien, in rimamhə pik, ipakə əmə rimhə. Mərig Kughen rikin rehuə tukun. Mərig pəh nien mə Kughen rikin rehuə tuk in pisin əmə, mərig yo min, rikin rehuə tuk yo, mor əswasig kin narımnar yame tukror rikik rərhakis pik.

²⁸ Ror pən, rikik ragien pik tuk nher-pre-min-ien kin mə taksəm in, rikimiə tukragien. Kini mə jakpəh nivəh-pik-minien yerikik.

²⁹ Nıpig taksəm in, sokrən huvə iran ye nagienien, meinai kimiə min naksor kirikianə kimiə Yesu Yermaru. Havəhsi-pən nisaiyen kimi narmamə yamə mine kisəmhen kin in,

³⁰ meinai ipakə əmə rimhə tuk norien wok kape Kristo, mipəh niginien tuk kafan nımraghien ye nıpig əutən minə, mimə in tukrasitu irak ye nıpig kimiə nımiseinein nisasituyen irak.

2:16: Dan 12:3; Fil 1:10; 1 Tes 2:19 * **2:17:** Nıpig kirik nəmə Isrel kimisətəg-pən waen ye sakrefaes, rəmhen kin nar kirik yame kamhavəh-si-pən kimi Kughen. Əm-ru Nam 15:1-12. **2:18:** Fil 3:1; 4:4 **2:21:** 2 Tim 4:10 **2:25:** Fil 4:18

3

Kristo əmə ramor ətawə kisatuatuk ye nimir Kughen

¹ Kafak narmamə yamə mine yakorkeikei pik əmiə. In e nəgkiarien infamien kafak. ! Sagien tuk Yermaru! Kini yakrai min əmə nəgkiarien yame yimirai ta kupan raurə kimi əmiə, mərig pəh nien mə nar əutən tuk yo, kini in tukrasitu irəmiə mərer əswasig kin nəgkiarien eikuə minə tuk əmiə.

² Taktəkun, yakamni-pre tuk əmiə mə, !Takasərig əmiə tuk narmamə yamə mine kasor norien has minə! Iriə kisəmhen kin kuri aparu yamə mine kasor nahasien.* !Takasərig əmiə tuk narmamə yamə mine kamhavəh nao kimi narman! [Iriə kisəmhen kin yermamə yame ravəh oror nao kimi narman, meinai iriə khamə ta mə tukaməkeikei kivəh nao kimi yerman mə Kughen tukrivəh miragh in.]

³ Mərig kitawə e ji Kughen əfrakis, yamə mine In rimnərai ta norien has minə yerkitawə. Kini Nanmin kape Kughen ramor ətawə kharkun nəhuakien kimi Kughen ye kapətawə nimirghien. Kini kitawə kisausit pik tuk nar yame Yesu Kristo rimnor ye nimirghien kapətawə, masətigtə əmə iran. Mərig pəh nien mə nar kirik yame kitawə atuk kasor ye nipraitawə mə tukrivəh miragh ətawə.

⁴ Mərig kupan, yimnamətigtə ye sakomsaes mine narimnar minə tiksın ye loa mə tukrivəh miragh yo. Kini tukmə kwən kirik rikin ramuh mə rirkun nətigtə-əməyen ye narimnar minə a, mərig narimnar minə a yimnor min ye nimirghien kafak rapita.

⁵ Yimnarha əmə mivəh nipig eit, kivəh nao kimi yo†. Kini yo yemə Isrel. Yimasi-pən ye kwənərəus kape Benjamin. Ripik minə, iriə min nəmə Isrel atuatuk. Apa kupan, yo Farisi kirik, kini yimnəri-pən huvə Loa.

⁶ Yimnorkeikei pik mə jakor nəkwai Kughen ye narimnar fam, meriaji-pən mamvən mor nəmhəyen kimi narmamə kape Yesu minə‡. Kimipəh nəm-pə-yen nar has kirik irak meinai yimnaməri-pən fam loa kape nəmə Isrel.

⁷ Mərig narimnar minə fam yame yimnətigtə irəriə kupan, kini rikik rimnaməsik mə iriə khahuvə pik, mərig taktəkun ai yakaməm mə in nar apnapig əmə meinai yakirkun nar yame Kristo rimnor.

⁸ Mərig ripəh norien infamien aikin a. Taktəkun ai, yakaməkir mə narimnar fam əgkap, in nar apnapig əmə meinai yakaməm nar kirik yame in rhuvə pik əgkap: in e mə jakirkun Yesu Kristo Yermaru kafak. Yimnəpəh fam narimnar minə a tuk Kristo, marakikin əriə rəmhen kin nərəsig, mə jakvəh əmə Kristo

⁹ mor kirikianə kimru min. Pəh nien mə Kughen raməm mə yakatuatuk meinai yakaməri-pən atuatuk loa, mərig Kughen ramor yo mə yakatuatuk meinai yakamhatətə əmə ye Kristo.

¹⁰ Yakorkeikei mə jakirkun huvə Kristo, mine nəsaninien yame Kughen rimnor In rimragh min ye nimhəyen, kini yakorkeikei mə jakuə ipakə tukun nipig yakamərig nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen yame In rimnərig. Kini yakorkeikei mə jakərer tukun nar apnapig kamhopni yo rəmhen kin yame kimnhopni In

¹¹ meinai yakirkun nərəhu-pən-timtim-ien kafak nətərigien əmə iran mə Kughen tukror min yo yakamragh min.

Pol ramarkut pik min mə tukirkun huvə Kristo

* **3:2:** Pol ramni hah nəmhajoun kape Isrel minə iriə kuri minə. Nəmə Isrel kamhani mhamə narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel iriə kuri minə. Əm-ru Mat 15:26. **3:3:** Rom 2:29 **3:4:** Wok 22:3 † **3:5:** Loa kape nəmə Isrel ramni mə tukəsıg-pən nipikwarien ye nipig kamhavəh əmə nipig eit. Takəm-ru Jen 17:10. **3:5:** Luk 1:59; Wok 23:6; 2 Kor 11:22 ‡ **3:6:** In apa kupan, Pol, rikin rimnəsik mə ta mə Yesu Kristo in yekuə, kini Pol rimuh nəməhuak minə tukun. Əm-ru Wok 8:3, 22:4, 26:9-11. **3:7:** Mat 13:44-46 **3:10:** Rom 6:3-5; 8:17

¹² Pəh nien mə yimivəh ta narimnar minə a, uə taktəkun ai kafak nimraghien in rinatuatuk ta. Nikam. Mərig Kristo rimirpen yo mə yo yermamə kafan, ror pən, yakamarkut mə norien kafak tukratuatuatuk məmhen kin in.

¹³ Yo minə tiksın. Yakpəh niniyen mə yakwauə ta rəmhen kin Kristo. Nikam. Mərig nar kirikianə əmə yame yakamarkut tukun, mə jakəru-kin narimnar yame ramswiin kwasig, maməmnhawk tuk narimnar yame raməmır kupan irak.

¹⁴ Rəmhen kin yermamə kape naiyuyen yame ramarkut mə tukrapita mivəh nərok iran, yo yakamarkut tuk nivəhyen kwənkwai wok kafak. Kini kwənkwai wok e in e Kughen ramokrən kin ətawə mə tukhavən misofugin kitawə Yesu Kristo ye rao ye neai.

¹⁵ Kini kitawə m-fam yamə mine kwəsehuə ye nhatətəyen kapətawə tukasəkeikei mharaptərəkin nətərigien minə a. Mərig tukmə kimiə tiksın, nətərigien kapəmiə ror pisin ye nar a, Kughen tukrəsiə-pre kin nətərigien yame ratuatuatuk.

¹⁶ Mərig nar keikei, pəh kisəri-pən swatuk yame kwənharkun ta.

¹⁷ Yo minə tiksın. Hauə kirikianə misəri-pən tamhek nihuk, yame kimawə yakwəsor ta nakwəsəm, kini səm huvə narmamə yamə mine kasəri-pən tamhek nihumawə.

¹⁸ Səri-pən tamhek nihuk meinai yakwəni-pre ta tuk əmiə nipig ripsaah, kini taktəkun ai nehe nimir ramaiyu tukun, mə narmamə khapsaah kapəriə nəriwəkien ramhajoun mə iriə kasəməkin Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame ramni nimhəyen kafan ye nai kamarkwao kin.

¹⁹ Kasərig pik tiriə, mə in kughen kapəriə, kini misausit tuk norien narimnar yame ror naurisien. Kini nətərigien kapəriə ramvən pik tuk narimnar kape tokrei tanə. Iriə kasəri-pən swatuk yame ramvən apa ye nap ehua.

²⁰ Mərig kitawə, imətawə apa ye rao ye neai, kini kaseito kin Yermamə yame tukrivəh miragh ətawə yame tukrisi-pən aikin muə. In e Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

²¹ Kini In tukrukreikin nipraitawə kape tokrei tanə e, yame in e nəviginien ne sirət minə, mor wi nipraitawə ruə rəmhen kin niprai Kristo nipig rimamragh ye nimhəyen. In tukror məkneikin ye nəsaninien kafan yame rirkun nərəhu-pənien narimnar fam ye kafan narmaruyen.

4

¹ Ror pən, yo minə tiksın, taksərer tim tim məknenkin ye Yermaru. Yakorkeikei əmiə kini morkeikei pik mə jakəm min əmiə. Kafak narmamə minə, nimraghien kapəmiə yame ratuatuatuk ramor rikik ramagien. Kimiə e kwənkwai wok kafak yame rhuvə pik əgkap.

Pol ravəhsi-haktə nərigien kapəriə

² Yuodia mine Sintike. !Aweh! Takwəpəh kapəmiru nətgohyen mirauə miwor kirikianə meinai kimiru kape Yesu Yermaru.

³ Kini ik min, yame kirau mik kimiwor wok ta tu^{*}, yakorkeikei mə takasitu ye pia mir e meinai yimnor pik wok kimasir miriu, kini kimiwasitu irak mirəni-ərhav Nəvsaoyen Huvə, iriə Klemen mine piak minə tiksın min yamə mine kimisasitu ye wok. Kughen rimnərəhu-pən nhagriə ye nəkwəkwə yame ramni narmamə yamə mine kamhavəh nimraghien rerin.

⁴ Sagien tuk Yermaru nipig m-fam. !Kini jakni min, sagien!

⁵ Sor pən kimi narmamə mə tuksəm mə kimiə nəmə mar minə. Kini mhapəh nisəru-kinien mə pəh nien mə tuktu Yermaru tukrirerig-pə min.

⁶ Takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar, mərig ye narimnar minə fam, taksəhuak pən əmə kimi Kughen tuk naha nhagin yame naksorkeikei. Kini nipig naksəhuak misaiyoh pən, takhani vi vi In tuk kafan nasituyen.

3:12: 1 Tim 6:12,19 **3:14:** 1 Kor 9:24 **3:15:** 1 Kor 2:6 **3:17:** 1 Kor 4:16 **3:19:** Rom 16:18 **3:20:** Efes 2:6,19 **3:21:** 1 Kor 15:28,42-53 **4:1:** 1 Tes 2:19-20 * **4:3:** Tukmə ror raməgkiar kimi kwən kirik nhagin e Syzygus. **4:3:** Luk 10:20; Rev 3:5, 13:8, 17:8, 20:12 **4:5:** Hib 10:25; Jem 5:8-9 **4:6:** Mat 6:25-34; Kol 4:2

⁷ Kini Kughen tukrivəhsi-pre nəmərinyen kimi əmiə yame yerpırig pik rapita nirkunien fam kape narmamə. Kini nəmərinyen a tukrətapıg kin rikimiə mə takhapəh nisərig-pikien narımnar, meinai nakashatətə ye Yesu Kristo.

⁸ Kini taktəkun ai yo minə tiksın, sərig əmə narımnar yame ror nəfrakisien, mine yame ramraptərəkin nisaiyen, mine yame ratuatuk, mine yame norien has rikək iran, mine yame kitawə kisorkeikei, mine yame nhagriə rhuvə, mine yame rhuvə pik, mine yame narmamə kamhani vi vi.

⁹ Sor naha nhagin yame yımnhajoun ta əmiə kin, yame nımnhavəh ye nımraghien kapəmiə, kini misor naha nhagin yame yakamni, kini misor naha nhagin yame nakasəm-pə irak, pəh Kughen yame ravəhsi-pre nəmərinyen kimi əmiə tukurarə kimiə min nıpig mıfam.

Pol rikin ragien tuk nasituyen kapəriə

¹⁰ Rikik ragien tuk Yermaru meinai nımnhapəh nısasitu-pawkəyen irak ror tu kwənmopin mərig taktəkun ai rikimiə raməsik min yo. Nəfrakisien, nımisərig pik yo, mərig swatuk rikək mə taksasitu irak.

¹¹ Pəh nien mə yakamni nar e meinai nar rikək tu yo. Nıkam. Mərig taktəkun ai yakırkun swatuk tuk nagienien tuk naha nhagin yame yakavəh.

¹² Yakırkun swatuk tuk nagienien, nar apnapıg mə kafak nar kirik rikək uə kafak narımnar rıpsaah. Yakwırkun mə jakhawor pən iran mine mor rikik ragien nar apnapıg mə nak nəvıginien rikək uə rehuə; nar apnapıg mə kafak nautə rehuə uə rikəskəh.

¹³ Kristo ravəhsi-pə nəsaninien kimi yo, yakırkun narəyen ye nıhuvəyen minə fam mine nahasien minə fam.

¹⁴ Mərig kimiə nımisor norien rhuvə nıpig nımisasitu irak ye nıpig yımnarə ye nıpig əutən.

¹⁵ Nəfrakisien. Kimiə nəmə Filipae nakwənharkun ta mə nıpig yame nımnhauə misərig Nəvsaoyen Huvə, nıpig yımitərhav Masedonia [tuk norien wok kafak], kimiə pısın əmə nımisasitu irak kin mane. Nıməhuak kirik min rikək yame rımıvəhsi-pə narımnar tiksın kimi yo.

¹⁶ Kini nıpig yımvəvən pakə tuk Masedonia, ye taon e Tesalonaeka, mamarə apaikin, nımişer-pə min kin mane. Pəh nien mə m-kirikianə əmə.

¹⁷ Pəh nien mə yakamarha kin mane mə takhavəhsi-pə kimi yo. Mərig yakorkeikei mə Kughen tukrəm norien kapəmiə, mərok əmiə iran.

¹⁸ Yakavəh fam mane yame nımişer-pə kin kimi yo, kini rəmhen rapita, meinai nıpig Epafrodaetas rımıpik narımnar minə e muə kimi yo, taktəkun ai narımnar kafak rıpsaah. Kimiə nımnhavəhsi-pən nar kirik kimi Kughen rəmhen kin sakrefaes yame nəmıovın rhuvə. In ravəh əmə, rikin ragien tukun.

¹⁹ Kini kafak Kughen tukrivəhsi-pre narımnar minə fam kimi əmiə yame ratuatuk tuk nımraghien kapəmiə. Kini narımnar yame ravəhsi-pə kimi ətawə ramsi-pən tuk nautə ehuə kafan yame rhuvə, mamuə tuk ətawə ye Yesu Kristo.

²⁰ Pəh narmamə m-fam tukhavəh-si haktə nhag Kughen Rımtawə mamvən mamvən mıpəh norien infamien. Amen.

Nəgkiarien infamien

²¹ Yakamni rhuvə pre tuk əmiə mfam yamə mine nakashatətə ye Yesu Kristo. Nəməhuak minə e kımawə miriə kamhani rhuvə pre tuk əmiə.

²² Narmamə m-fam yamə mine kışatətə ye Yesu Kristo kamhani rhuvə pre tuk əmiə, kini iriə min yamə mine kisarə apa imei Sisa kamhani rhuvə pik tuk əmiə.

²³ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin nıhuvəyen kafan kimi əmiə m-fam. Amen.

Kolosi

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Kolosi

Nəgkiarien kwəkwə kape Nəkwəkwə e Kolosi

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak apa Kolosi, taon ehuə kirik apa tanə ehuə e Tarki.

?Nimraghien rimnhawor pən iran minə ye nipig rimirai? Pol rapəh nivənhanəyen ye niməhuak apa Kolosi; in rimnərig əmə nəvsaoyen kin. Ye nipig a, nəmhajoun eikuə tiksın kimnhavən apa niməhuak, mamhani mhamə kwənhavəh nirkunien kirik yame ramerkwaig tuk yermamə. Mamhani mhamə tukaməkeikei kəri-pən swatuk kape nəviginien minə ninimien, kini tukaməkeikei kəhuak kimi agelo minə, meinai pəh nien mə Yesu in yerpərig pik. Mhamə nirkunien kape yermamə in nar ehuə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukruh nhajounien eikuə yamə minə kasarə iran ye niməhuak apa Kolosi. Morkeikei mə tukrini-ərhav mə Kristo In yerpərig rapita narimnar mifam, kini pəh nəməhuak minə tukhapəh nisəterigien kin nhajounien eikuə minə a, meinai kaseikuə.

Pol rimirikakun kafan nəgkiarien

¹ Yo Pol, Kughen rimirpen-ta yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo. Kimru piautawə Timoti

² kimru yakarərai mwher-pre kin kimi əmiə narmamə kape Kughen apa Kolosi. Kimiə e piak minə mine nowinik minə ye Kristo yame nakshatətə timtim iran. Kimru yakawəhuak mə nihuvəyen mine nəmərinuyen kape Rimtawə Kughen In tukraməkeikei marə yerkimia.

Pol ramni vi vi Kughen tuk nəmə Kolosi

³ Nipig yakasəhuak tuk əmiə kimi Kughen e rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə, nipig mifam yakamhani vi vi In tuk kafan wok ye nimraghien kapəmiə,

⁴ meinai yiməsərig mə kapəmiə nhatətəyen ramskai tuk Yesu Kristo, mine norkeikeiyen kapəmiə ramvən tuk narmamə kape Kughen minə.

⁵ Nhatətəyen mine norkeikeiyen kapəmiə ror məkneikin meinai nakharkun huvə mə Kughen tukrivəhsi-pre naha nhagin kimi əmiə yame In rimnor apnəpeinə-ta iran apa ye rao ye neai. Nakwəsərig ta narimnar minə e ye nəgkiarien əfrakis, in e nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo.

⁶ Ikin minə ye tanimtanə mi-fam, nəvsaoyen huvə e ramuə mamor kwənkwan mamor vi nimraghien kape narmamə. Kini nəvsaoyen huvə e rinor məknakin ye nimraghien kapəmiə ririkakun ye nipig yame kimiə nimisərig nəgkiarien əfrakis kape nihuvəyen kape Kughen mharkun.

⁷ In e kwən e Epafras ruini ta nəgkiarien e tuk əmiə. In yermamə huvə kirik yame ravəh nəgkiarien kapəmru, məmərer timtim tuk norien wok kape Kristo kini mamasitu min irəmiə.

⁸ In məvsao-pə kimi əmru kin norkeikeiyen kapəmiə yame Nanmin kape Kughen rivəhsi-pre kimi əmiə.

⁹ Ror məkneikin mə ririkakun ye nipig kimawə yimisərig nəvsaoyen kin əmiə, yaksəhuak ye nipig mifam tuk əmiə. Misaiyoh Kughen mə Nanmin kafan tukrikwar irəmiə, nakharkun rikin, mivəhsi-pre min nirkunien ehuə kimi əmiə.

¹⁰ Yakasəhuak məkneikin mə kimiə takharkun nisaiyen Yermaru kapətawə ye nımraghien kapəmiə, pəh rikin tukragien tukun. Mə nımraghien kapəmiə tukraurə mamor kwənkwan rhuvə tuk wok m-fam kape Kughen yamə mine nakasor. Kini pəh Kughen tukrasitu irəmiə mə takharkun huvə mın In.

¹¹ Yakasəhuak mə nəsaninien ehuə kape Kughen tukror əmiə naksəusik-əusik ye nıpiğ nahasien ramuə tuk əmiə. Pəh taksərer tım tım, kini nəriğien kapəmiə tukrəpomh, kini pəh rikimiə tukramagien əmə,

¹² kini pəh takamhani vi vi Kughen Rımtawə meinai In rımnor əmiə naksatuatuk mə takharkun nisarəyen ye rao ye neai, aikin ramraan ghan əmə ikin, kimiə mine kwajikovə mınə fam kape Kughen, iriə e narmamə kape Kughen mınə.

¹³ Kughen rımnor məknakin ye nıpiğ rimirəhsi-ta ətawə ye narmaruyen kape Setan yame ramarə ye nəpiğnapien mivəhsi-pə ətawə ye narmaruyen kape Tini keikei

¹⁴ yame rımnarpın nımraghien kapətawə, kini mirisin ətawə ye narpinien kape təvhagə hah.

Yesu Kristo In yerpıriğ rapita narımnar m-fam

¹⁵ Ji Kughen yame narmamə kimisəm, In rəmhen əmə kin Rımnı yame kitawə khapəh nisəmien.

Kupən kupən əgkəp, nıpiğ nımoptanə mine neai mine narımnar fam kimnamharkək hanə, məriğ Tini, In rınarə rerin ta. Ror məkneikin mə In nırmın nupan ye narımnar mınə fam.

¹⁶ In yerpıriğ meinai In rımnor narımnar m-fam ye tanımtanə, mine neai, narımnar yame kaməm əriə mine yamə mine kipəh nəmien əriə, iriə e agelo mınə, mine yarmhə mınə, mine nanmın has mınə, mine yermaru mınə fam.

In rımnor narımnar fam; kini narımnar fam, kafan əmə.

¹⁷ Kwasığ ikin narımnar m-fam ramswın, kini In rınarə rerin ta.

Narımnar mıfam ramswın meinai In raməpkəfugin əriə.

¹⁸ Kini In əmə ramərer əkupən ye nıməhuak. In kapən kapə nıməhuak. Kini nəməhuak mınə, iriə nıpran.

In nuknei nıməhuak. In e, In yermamə yame rımnəkupən mımragh mın ye nımhəyen kafan mamarə rerin.

Ror məkneikin mə In yerpıriğ ye narımnar m-fam.

¹⁹ Meinai Kughen rikin ragien pik mə nımraghien mine nəsaninien m-fam kafan ramswın mın ye Kristo,

²⁰ mə tukrərəhu-pə nəmərinuyen ye nıpiğ nıtaw Kristo rımnaiyu ye nai kamarkwao kin. Kini narmamə, mine nar miragh mınə, mine agelo mınə, mine narımnar fam kwənharerıg-pə fam mın ye kwermın.

²¹ In apa kupən, kimiə nımisərer isok tuk Kughen. Nəriğien mine norien kapəmiə rahas pik, naksor tikmir kimiə Kughen.

²² Məriğ taktəkun ai, Kughen rımnor əmiə nakwənhauə misor kirikianə kimiə mın ye nımhəyen kape Kristo yame nıpran rımnəkər ye nai kamarkwao kin. Kughen rımnor məkneikin mə tukrivəh əmiə nakhauə ipakə tukun, naksatuatuk ye nırmın, norien has kapəmiə rirkək, kini nar has kirik rirkək irəmiə yame to Kughen rini-hah əmiə tukun.

²³ Narımnar mınə e tukror məkneikin tukmə naksarər tım tım ye kapəmiə nhatəyəyen ye Yesu. Nımisəriğ nəvsaoyen huvə yame ramhajoun narımnar yame Kughen tukror kimi əmiə apa ye rao ye neai, kini kapəmiə nətəriğien tukraməkeikei marer tımtım ye narımnar mınə e. Nəvsaoyen huvə e, yame nakwəsəriğ ta, kamhani-ərhav ikin mınə ye tanımtanə. Kini Kughen rımnokrən kin yo, Pol, mə jakni-ərhav mın.

Pol in ramasitu ye niməhuak

²⁴ Rikik ragien mə yakərig nəmhəyen ye nīprak tuk nasituyen irəmiə. Kristo rimmərig nəmhəyen ye nīpran mə niməhuak tukrurə. Kini ye swatuk kirikianə əmə min, yo min yakərig nəmhəyen ye nīprak tuk Kristo, in e niməhuak, mə tukrurə mīskai.

²⁵ Kughen əmə rīvəhsi-haktə yo mə jakor wok ye niməhuak kafan. Kini taktəkun ai, yakirkun nasituyen irəmiə tuk wok yame Kughen rimmərahū-pə ye kwermik. Kafak e wok mə jakamni-ərhav nəgkiarien m-fam kape Kughen pəh nakharkun huvə

²⁶ nərig-məniwən-ien kape Kughen yame rīnamerkwaig tuk kaha minə mine rao minə kupən. Mərig taktəkun ai In rimmhoprai nīpran kimi kafan narmamə minə.

²⁷ Kughen rīmə tukrhajoun narmamə mifam mə nəgkiarien kafan ramni mə In tukrivəhsi-pən nihuvəyen rīpsaah kimi əmiə narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. Nəgkiarien kafan ramni mə Kristo ramarə yerkimia, in e nakharkun niniyen nəfrakisien mə takhavəh nīmraghien rerin.

²⁸ Kini kitawə kamhāni-ərhav Kristo kimi narmamə m-fam. Masəvhag kimi əriə, mamhasig ihaktə rikiriə ye nirkunien fam kapətawə, mə narmamə minə fam tukhauə ye nīmri Kughen, masofugin-pən ye Kristo, mhaurə misəhuə ye nhatətəyen kapəriə.

²⁹ Yakamarkut pik tuk nar e, kini nīpig m-fam yakamor wok ye nəsaninien ehūə kape Kristo yame ravəhsi-pə kimi yo.

2

Tukasəkeikei mīshatətə tim tim ye Yesu

¹ Yakorkeikei mə takharkun mə yakaməmmhāwk pik tuk əmiə nəmə Kolosi, mine nəmə Laodisia, minə nəməhuak minə tiksīn yamə mine yakpəh hanə nəmien əriə.

² Yakor məkneikin wok tuk nivəhsi-haktəyen nərigien kapəmiə m-fam, nīpig kimiə nakamharpin huvə rikimiə mə rikimiə tukror kirikianə əmə, kini narimnar minə e in ramuə nīpig naksorkeikei əmiə minə. Kini yakamarkut mə kimiə m-fam takhavəh nirkunien huvə yame tukror rikimiə rəsanin, kini mor min mə nakharkun huvə nəgkiarien əfrakis kape Kughen yame rimmnerkwaig kupən, mərig taktəkun ai, ruatərhav. Kini nətərig-məniwən-ien e, in e Kristo

³ yame Kughen rimməwhai kəji nirkunien m-fam kasəmīr iran.

⁴ Yakaməgkiar məkneikin mə yermamə kirik rirkək mə to ri-vita nərigien kapəmiə kin nəgkiarien heikən kafan.

⁵ Ror mə yakamarə pawk isok tuk əmiə, mərig rikik raməsik pik əmiə. Kini rikik ragien pik meinai yimmərig mə kapəmiə nətərigien kirikianə əmə, kini kimiə nakashatətə tim tim əmə ye Kristo.

Kapətawə nīmraghien tukraməkeikei maməmīr tim tim əmə ye Yesu Kristo

⁶ Mərig in ai kimiə nakwənhavəh Yesu Kristo mə In Yermaru kapəmiə, takasəkeikei masofugin-pən iran nīpig mifam.

⁷ Takharəh tim tim Kristo rəmhen kin nuai nai yame rameiwaiyu mamrəh kapier. Kini pəh nīmraghien kapəmiə rurə məusik-əusik pən iran ramhen əmə kin yame kinhajoun ta əmiə kin. Kini pəh nagienien tukrikwar yerkimia marh-yerhav tuk naha nhagin yame Kughen rimmnor irəmiə.

⁸ Taksərig əmiə mə narmamə tukhapəh nhavi-ta-yen əmiə kin nhajoun-ətəwaoyen kapəriə, yame nīpran rirkək. Nhajoun eikuəyen e kamhasi-pən əmə tuk nərigien kape kaha minə, mine kape tokrei tanə əmə, mhapəh nisəri-pənien nərigien kape Kristo.

⁹ Kughen raməmīr piəpiə ye nīprai kwən e Yesu Kristo.

¹⁰ Kini Kughen In rivəhsi-pre nihuvəyen kape Kristo rukwar ye nimraghien kapəmiə. Kristo e In e ramarmaru ye agelo minə, mine yarmhə minə, mine nanmin has minə, mine yermaru minə fam. *

¹¹ In rimnəsığ-pən əmiə. Mərig pəh nien mə rimivəh nao kimi əmiə, mərig rimivəhsi-ta rikimiə yame ramor təvhagə hah, məspir-pən yame rhuvə.

¹² Kini ye nipig yame kimnakatənim kin əmiə ye nu, ramor nimtətien mə nimraghien akwas kape təvhagə hah kapəmiə rimamhə, kini kiminim əmiə rəmhen kin in ai kiminim Yesu, kini Kughen rimnor əmiə nakhamragh min ye nimraghien wi. In e nhatətəyen kapəmiə ye nəsaninien ehuə kape Kughen yame rimnor Yesu rimimragh min ye nimhəyen kafan.

¹³ Apa kupən, nipig Kughen ripəh hanə nivəhsi-tayen norien hah minə yerkimia, rəmhen kin nakwənhamhə ta tuk norien has minə kapəmiə. Mərig nipig nimnhauə kisor kirikianə kitawə Yesu, kini Kughen rimivəh miragh ətawə. Mirisin ətawə tuk narpinien kape norien has minə fam kapətawə.

¹⁴ In rimnor loa kupən kafan ruə mə in nar apnapig, mine natuakəmien minə iran, yamə mine kamhauh ətawə mamharuk-pən nəgkiarien has irətawə tuk nəsikien natuakəmien minə kafan. Loa kupən kafan nəsaninien rirkək rəmhen kin in ai rimnəsik pən ye nai kamarkwao kin iriu Yesu.

¹⁵ Kimnəsik-pən Yesu ye nai kamarkwao kin, In rinapita nəsaninien kape yarmhə minə, mine nanmin has minə, mine yermaru minə fam. Kristo rinapita ta əriə, mamor-pən kimi əriə rəmhen kin yame king ramor-pən kimi tikmir minə kafan yame rinapita əriə, mofugin əriə ye nimri jir, markis-arkis əriə.

Yesu ramarmaru irəmiə

¹⁶ Ror məkneikin mə takhapəh nisətərigien kin narmamə yamə mine kasərəhu natuakəmien minə mamhani-əhu əmiə mə takhasiai nəviginien kirik, uə ninimien kirik, uə nipig rhakə kirik, uə makuə rhakə kirik, uə Sabat.

¹⁷ Natuakəmien minə a kashajoun pən nar kirik yame tukripiuə, mərig nipran e Yesu Kristo.

¹⁸ Narmamə tiksın kasausit pik mhamə kasəmrərhav masəm niprai nar. Mərig nərigien kapəriə in kape yermamə əmə, nipran rirkək. Iriə kamhasigəvin əmə mə nərigien kapəriə rameiwaiyu atuk əmə tuk əriə. Mərig nəfrakisien mə kasausit pik. Kini mishajoun mə tukaməkeikei kəhuak kimi agelo minə. Mərig takhapəh nisəri-pəniyen norien kapəriə, tamə naksəpkərhav ye nimraghien kapəmiə.

¹⁹ Narmamə minə a khapəh nharaptərakin-tim-timien Yesu. Mərig Yesu ramhen əmə kin kapən kapə niməhuak, kini niməhuak in niprai Yesu. Rəmhen kin niprai yermamə yame rirpin ikin ye kwənərəus minə ramvən ye nikəkrin, kini Yesu tukror məkneikin ye niməhuak kafan mə niməhuak tukriskai, kini murə mamehuə ye nimraghien huvə yame Kughen ramor raurə.

Kitawə kimnhavəh nimraghien vi meinai kimisor kirikianə ye Yesu

²⁰ Nipig nimishatətə ye Yesu, rəmhen mə kimiə min nimnhamhə. Kini natuakəmien to ripəh nivəniyen tuk narmamə yamə minə kwənhamhə. Kini nuknei loa yamə mine kasəgkiar kin narimnar kape tokrei tanə əmə, nəsaninien kapəriə rirkək, to khapəh nisarmaruyen irəmiə. Ror məkneikin yakamaiyoh əmiə mə, ?Rhawor e nakasəri-pən hanə natuakəmien mine kape tokrei tanə? In e nəgkiarien yamə mine kamhani mhamə,

2:10: Efes 1:21-22 * **2:10:** Əmru Kol 1:16. Ye nəgkiarien kape nəmə Gris, rapəh niniyen nhagriə, mamni əmə "Kristo ramarmaru ye narimnar fam yamə mine kamhawəh neihuəyen," mərig nipran e agelo minə, mine yarmhə minə, minə nanmin has minə, mine yermaru minə fam. **2:11:** Rom 2:29 **2:12:** Rom 6:4 **2:13:** Efes 2:1,4-5 **2:14:** Efes 2:14-16; 1 Pita 2:24 **2:15:** 2 Cor 2:14 **2:16:** Rom 14:1-13 **2:17:** Hib 8:5 **2:19:** Efes 2:21; 4:16

²¹ “Takhapəh ni-rapien nar e,” uə, “Takhapəh nisəniēn nar e,” uə, “Takhapəh nharəhyen nar e.”

²² Məriḡ natuakəmien minə e kamhasi-pən əmə tuk nəḡkiariēn kape yermamə. Kasəḡkiar əmə kīn narimnar kape tokrei tanə. Məriḡ narimnar yamə mine kasatuakəm tukun to khapəh nisoriahyen rikimiə, meinai tukmə nakvəh, mən, kini rirkək min.

²³ Yakirkun mə nipiḡ nakwəsəriḡ nhajounien kapəriə, nakhamə-ta mə nəḡkiariēn ehua e; mhamə ta mə taksor nəkwairiə. Məriḡ kamhasiḡəvin mə kasorkeikei pik Kughen, mamhasiḡovin min mə nəriḡien kapəriə rameiwaiyu atuk əmə tuk əriə, mhamə kasarha huvə tuk nimraghien kapəriə. Məriḡ nəfrakisien mə natuakəmien minə kapəriə khapəh nisasitu-əḡḡap-ien irətawə mə nimraghien kapətawə tukratuatuk.

3

Narəyen atuatuk

¹ Məriḡ in ai Kughen rimivəh miragh əmiə min Kristo, kini ror məkneikin mə taktəkun ai, kimiə takasəkeikei misor rikimiə tukrivən əmə tuk narimnar kape rao ye neai, ikin Yesu ramkwətə ikin ye nikar Kughen matuk.

² Takasəkeikei misor rikimiə tukraməsik əmə narimnar kape rao ye neai, pəh rikimiə tukripəh nəsikien narimnar kape tokrei tanə.

³ Meinai kimiə Kristo nakwənhamhə, kini nimraghien əfrakis kapəmiə ramerkwaig-pən tuk Kristo yame ramarə ye rao ye neai iriu Kughen.

⁴ Nimraghien əfrakis kapəmiə, in əmə e Kristo əmə. Kini nipiḡ Kristo tukripirerig-pə min, kini Kughen tukrhajoun ətawə Kristo kimi narmamə m-fam. Iriə tuksəm nikhakien kafan.

⁵ Ror məkneikin mə takasəkeikei misəpəh əḡḡəp norien has minə kape tokrei tanə rəmhen kīn: nipiḡəvin mine narman minə kamhakir apis apis əriə minə; uə kasor norien rahas ror naurisien tuk niniyen; uə kasorkeikei pik əriə minə tuk norien has; uə təvhəḡə has rehuə pik ye nətəriḡien kapəriə; uə kasəptig kīn nar. Narmamə yamə mine kasəptig kīn nar kisəmhen kīn narmamə yamə mine kasəhuak kimi nanmi nar minə. Kapəriə kughen e nautə kapəriə.

⁶ Kasor norien has minə e, niemhaa rhai Kughen tukun, In tukror narpinien ehua kimi narmamə yamə mine kasor narimnar minə a.

⁷ In apa kupən, ye nimraghien kapəmiə, nimseriwək əmə ye narimnar minə a.

⁸ Məriḡ taktəkun ai, takasəkeikei mhavəhsi-ta narimnar mine ye nimraghien kapəmiə, mhapəh nisorien narimnar minə e: takhapəh nisorien niemhaa, tikinhermiə tukripəh nhopsir-hopsirien rəmhen kīn karuəruə ramahirəḡ-rəḡ; mhapəh nhaniyen nikar jir; mhapəh nisarpakwaiyen; mhapəh nisor-has-pən-ien kimi narmamə.

⁹ Taksəpəh niseikuəyen irəmiə minə, məriḡ in ai kimiə nimisəpəkiək-ta kīn nəriḡien əkwəs kapəmiə, misəpəh kafan norien minə,

¹⁰ misasar miseriwək ye nətəriḡien vi. Kughen rimivəh-sipre nimraghien wi kimi əmiə, mor əmiə mə takhauə masor əmə rəmhen kīn In, mor əmiə nakharkun huvə In.

¹¹ Kughen rimivəh-si-pre nimraghien vi kimi əmiə, in nar apnapig mə ik yemə Isrel kirik, uə pəh nien mə ik yemə Isrel, uə kīnəsḡ-pən ta ik, uə kipəh nəsiḡ-pəniēn ik, uə nimnor skul, uə nakpəh nor-huvəyen skul, uə ik yorwok əmə kirik, uə ik yermaru kirik. Məriḡ nar ehua e in e Kristo, kini In ramarə min ye nimraghien kapətawə m-fam.

¹² Kimiə narmamə kape Kughen minə, In rorkeikei əmiə, mərəhu karin əmiə mə kafan. Kini ror məkneikin, taksarkaoh kīn neipən huvə kape Kughen, in e: rikimiə

tukraməkeikei mehuə tuk narmamə; masor huvə pən kimi narmamə; nətərigien kapəmiə tukreiwaiyu yetanə; kimiə nəmə mar minə; kini nətərigien kapəmiə tukrapomh.

¹³ Nipig yermamə kirik ramor nar kirik rapəh nəmhenien ye nimirimə, kini rikimə tukripəh nəmha-aihuua-yen tukun. Kini tukmə yermamə kirik ramor ahas pən kimi kimiə kirik, pəh in tukrivəh əmə rimhə pən yerkin. Mərig in tukraməkeikei məru-kin, kini in mor huvə pən kimi yermamə a. Takhapəh nharaptəkin-tim-tim-ien norien hah yame yermamə ramor kimi əmiə yerkimə, mərig sor huvə-pən kimin, rəmhen əmə kin yame Yermaru kapətawə rapəh nharaptəkin-tim-timien norien has kapətawə yerkin, kini mor huvə-pə əmə kimi ətawə.

¹⁴ Nar keikei yame takasəkeikei masor, taksarkaoh kin neipən huvə e kape Kughen, in e norkeikeiyen. Naksorkeikei əmiə minə mamhavən, ror əmiə nakamhauə kirikianə.

¹⁵ Havəh nəmərinuyen kape Kristo pəh In tukramarmaru yerkimə, meinai Kughen rimnokrən kin əmiə mə takhauə misor kirikianə, naksarə əmə ye nəmərinuyen. Kini nipig m-fam, takamhani vi vi Kughen tuk narimnar yame In ramor kimi əmiə.

¹⁶ Shajoun əmiə minə kin nəgkiarien kape Kristo, kini takhavəh-si haktə nərigien minə kapəmiə. Takasəkeikei misəni nipe minə ye Nəkwəkwə e kamni kimə “Ol Sam,” mine nipe əhuak minə, mine nipe yamə mine kamhasi-pən tuk Nanmin kape Kughen. Taksəni fam əgkəp əriə mamhani vi vi Kughen yerkimə. Kini ye norien kirikianə əmə min, pəh nəgkiarien kape Kristo tukraməmir mamragh maurə huvə yerkimə ye nipig mifam.

¹⁷ Narimnar yame nakasor, mine nəgkiarien m-fam yamə mine nakamhani, taksor əmə ye nhag Yermaru Yesu. Kini nipig mifam taksəhuak kimi Yesu mhani vi vi Kughen Rimtawə.

Norien vi kape tatə, mine mamə, mine kwajikovə minə, mine slef minə

¹⁸ Nipiraovin, taksor nəkwai narman minə kapəmiə. Norien e ratuatuk tuk nipian əhuak minə mə taksor.

¹⁹ Narman, takasorkeikei nipiraovin minə kapəmiə, mhapəh nisərik-mitə-yen əriə.

²⁰ Kwajikovə minə, taksor nəkwai rimimə mine nisimə, meinai Yermaru kapətawə, rikin tukragien tukun.

²¹ Kimə tatə minə, takhapəh nisorien narpinien yame rapita nərigien yame kwajikovə minə kasor mə rikiriə tukrəmhə tukun. Tamə naksor-pən məknakin kimi əriə, nərigien kapəriə rimir.

²² Slef minə, kapəmiə aikin namehuə minə kape tokrei tanə e, kini ye nipig minə fam, takasəkeikei misor nəkwairiə. Pəh nien mə nipig əmə kasarha tuk əmiə mə rikiriə tukragien tuk əmiə. Mərig in ai kimə nakhasiai Yermaru kapətawə, takasəkeikei misor wok əfrakis yerkimə.

²³ Naha nhagin wok yame nakasor, taksor yerkimə m-fam. Pəh nien mə yermamə əmə yame ramehuə irəmiə mərig Yermaru kapətawə In ramehuə irəmiə.

²⁴ Mərig takasəkeikei mharkun mə Yermaru kapətawə In tukrarpin tai wok kapəmiə. In ai nərokien yame Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimi tini minə.

Nakharkun mə yermamə e yame naksor atuə kin kafan, in e Kristo Yermaru.

²⁵ Kini mərig narmamə yamə mine kasor norien hah, Kughen tukrarpin tai norien hah kapəriə. In ramor raməm nəmhen kimi narmamə mifam.

4

¹ Nəmehuə yamə mine kapəmiə aikin slef minə, takasəkeikei misor rhuvə matuatuk pən tuk əriə. Taksor rəm-nəmhen pən tuk əriə. Takasəkeikei mharkun min mə kapəmiə min kirik aikin Yemasur, In ramarə apa ye rao ye neai.

3:12: 1 Pita 2:9 **3:13:** Efes 4:2,32 **3:14:** Rom 13:8-10 **3:15:** 1 Kor 12:27; Efes 4:4; Fil 4:7 **3:16:** Efes 5:19
3:17: 1 Kor 10:31; Efes 5:20 **3:18:** Efes 5:22 **3:19:** Efes 5:25 **3:20:** Efes 6:1 **3:21:** Efes 6:4 **3:22:** Efes 6:5-8
3:25: Rom 2:11 **4:1:** Efes 6:9

Pol ramāvhang kimi əriā

² Pəh takhapəh nisəpəhyen nəhuakien kimi Kughen, misərig əmiā, mhani vi vi In.

³ Kini yakorkeikei mə kimiā taksəhuak mīn tuk əmawə, mə Kughen tukrəhitə ye swatuk mə jakhani-ərhav nərig-məniwəniēn kape Kughen. In e Kristo. Yakamni-ərhav nəgkiariēn e, kimivəhsi-pən yo ye kalabus, kirkwəji yo kin jen tukun.

⁴ Taksəhuak mə jakamni-ərhav nəgkiariēn e tukratuatuk mihuvə rəmhen əmə kin yame jakaməkeikei mamor.

⁵ Kimiā nəməhuak mīnə, pəh narmamə yamə mīne khapəh nisəhuakien kisəm-pən Yesu ye norien mīnə kapəmiā. Kini ye nīpig mīfam, takasəkeikei masərig əmiā mə nīmraghien kapəmiā tukrivi narmamə iruə khauə tuk Yesu.

⁶ Kimiā takasəkeikei masəgkiar huvə kimi əriā ye nəgkiariēn e yame rhuvə mheikin, pəh iriā tuksərig nəgkiariēn mīnə e mə khahuvə. Kini tukmə narmamə kasaiyoh əmiā kin nhatətəyen kapəmiā, rhuvə mə takharkun nhoprai-pəniēn kimi əriā m-fam.

Pol rher-pən kin yermamə mir kīraru kīravən apa Kolosi

⁷⁻⁸ Yakamher-pən kin piautawə keikei Tikikas. Nīpig mīfam in ramərer matuk tuk nasituyen irak tuk wok kape Yermaru. In raurə tuk əmiā tuk nərigien kīraru əmə. Mə in tukrəvsao kimi əmiā kin norien yame yakasarə iran ai taktəkun. Kini mə tukror rikimiā ramragh.

⁹ In raurə iriu piautawə keikei Onesimas. Nīpig mīfam in ramhatətə tim tim ye Yesu. In kimiā kīrik. Iriu tukwəvsao kin narimnar fam ye narəyen eikin e.

Nəgkiariēn infamien

¹⁰ Kivəhsi-pən kwən e Aristakas ye kalabus kimru min. In ramni-pre huvə tuk əmiā. Kini Mak, naorahi Banabas, in mīn ramher-pre kin nəgkiariēn huvə kafan kimi əmiā. Kini kimiā nakwənhavəh ta nəgkiariēn tukun. Tukmə rurə en kimiā ikin, nakhakir mhavən misarha huvə tukun.

¹¹ Kini Josua Jastas, in mīn ramher-pre kin nəgkiariēn huvə kafan kimi əmiā. Ye kwənərəus kape nəmə Isrel, yamə mīne kashatətə ye Yesu, kwərə misir a, irisir kīrhasitu irak tuk wok kape rao ye neai. Kini kwərə misir a, irisir kīrhasitu pik irak ye nīpig əutən yame ramuə ye nīmraghien kafak.

¹² Kwən e Epafras in kimiā mīn kīrik. In rher-pre mīn kin nəgkiariēn huvə kimi əmiā. In yermamə kīrik yame nīpig m-fam ramor wok kape Yesu Kristo, kini ye nīpig mīfam, in raməhuak tim tim tuk əmiā. Kini in raiyoh Kughen mə kimiā taksərer timtim kini mhauə mharkun huvə narimnar fam yame Kughen rorkeikei.

¹³ Yakirkun nini-pre-yen kimi əmiā mə kwən e in ramarkut pik tuk nasituyen irəmiā, mīne ye narmamə yamə mīne kisarə apa taon mir e Laodisia mīne Hierapolis.

¹⁴ Kwən e Demas, mīne Dokta Luk, yame in kitawə keikei kīrik, iriu mīn kawher-pre kin nəgkiariēn huvə kimi əmiā.

¹⁵ Yakamher-pre mīn kin kafak nəgkiariēn huvə kimi piautawə mīne nowintawə apa kwənmhaan e Laodisia, mīne pian a Nimfa, mīne nəməhuak mīfam yamə mīne kasofugin aikin.

¹⁶ Taksəvheikin ta nəkwəkwə e yakamrai-pən mher-pre kin kimi əmiā, mīsher-pən kin kimi nīməhuak apa Laodisia mə iriā mīn tuksəvheikin. Kini ye norien kīrikianə mīn, kimiā takasəkeikei misəvheikin nəkwəkwə kape nəmə Laodisia.

¹⁷ Kini takasəkeikei mhani-pən tuk Akipas mə in tukraməkeikei mor fam wok a yame Yermaru kapətawə rīmivəhsi-pən kimin mə tukror.

¹⁸Yo Pol, yakvəh pen mamrai nəgkiarien e kin kwermik, mamni-pre rhuvə kimi əmiə. Pəh rikimiə tukraməsik mə kivəhsi-pən yo ye kalabus, kirkwəji yo kin jen. Pəh Kughen tukrasitu irəmiə kini mautə-pre kin kafan nihuvəyen raməmır tuk əmiə.

1 Tesalonaeka

Nəkwəkwə yame Pol rimməkupən mirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Tesalonaeka

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 1 Tesalonaeka

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nīməhuak apa Tesalonaeka.

?Nimraghien rimmhəwor pən iran minə ye nipiḡ rinamrai nəkwəkwə e? Nīməhuak apa Tesalonaeka, in nīməhuak vi kirik. Pol rirkun ta nīməhuak apa Tesalonaeka ye newk kiraru uə kisisar. Nəməhuak minə aikin tukasəkeikei mhaurə ye nimraghien kapəriə. Kashatətə ye Yesu Kristo, kamuh əriə tiksın, kasərig nəməhəyen. Kini tiksın khapəh nharkun-huvəyen nipiḡ kape Yesu Kristo yame tukrirerig-pə min iran ye tokrei tanə. Tiksın rikiriə raməsik mə Yesu tukrirerig-pə aihuaa əmə. Kini miseinein mə narmamə yamə mine kwnəhamhə ta kwasig ikın Yesu rirerig-pə min, tukhawor əriə. ? Tukasarer min uə?

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapəriə, kini mor nhatətəyen kapəriə rəusik-əusik. Kini morkeikei mə tukrivəh-sipən nhajounien yame ratuatuk ye nikarin kape nirerig-pə-minien kape Yesu Kristo.

Pol rimmokrən huvə ye nəməhuak minə apa Tesalonaeka

¹ Yo Pol, mine Saelas, mine Timoti, yakarhini rhuvə tuk əmiə ye nīməhuak apa Tesalonaeka. Kimiə nimmhauə kirikianə tuk Rimtawə Kughen mine Yermaru Yesu Kristo.

Pəh Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

² Nipiḡ m-fam, yakarhini-pən tuk Kughen mirhmə rikimasir ramagien tuk əmiə m-fam, kini marhəhuak tuk əmiə ye nəhuakien kapəmasir.

³ Nipiḡ yakarhəhuak kimi Rimtawə Kughen, rikimasir ramagien meinai nipiḡ mifam rikimasir raməsik kapəmiə wok yame ramsi-pən ye nhatətəyen kapəmiə. Kini rikimasir raməsik mə norkeikeiyen kapəmiə rehua, naksasitu ye narmamə. Kini rikimasir raməsik min narer-tim-timien kapəmiə ye nipiḡ əutən yamə mine kamhauə ye nimraghien kapəmiə. Kini naksor məknakin meinai nımışərəhu-pən tim tim nərigien kapəmiə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

⁴ Piak minə, mine nowinik yamə mine Kughen rorkeikei əmiə: Rikimasir ramagien min tuk əmiə meinai yakrhirkun mə Kughen rimirpen əmiə.

⁵ Kini yakrhirkun mə Kughen rimirpen əmiə meinai nəvsaoyen huvə yame yakarhini tuk əmiə, pəh nien mə ramuə ye nəgkiarien əmə, mərig Nanmin kape Kughen rimmor nar apsipis tiksın irəmiə, ramor nımtətien mə nəgkiarien kafan ror nanmin, kini kitawə kharkun huvə mə in nəfrakisien. Kini nipiḡ kimnisarə kitawə-m kimiə, nakharkun mə norien kapəmasir in rhuvə əmə mə tukrasitu irəmiə.

⁶ Kini kimiə nimmhasigovin norien kapəmasir mine Yermaru kapətawə. In e ye nipiḡ yame nimmhavəh pawk nəməhəyen ehuə, mərig nimmhavəh nəvsaoyen huvə kape Kughen yerkin agien yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə.

⁷ Ror məkneikin, ye norien kapəmiə, nımışəjoun swatuk huvə kirik kimi nəməhuak minə ye provins e Masedonia mine apa Provins Akaea, mə tukhasigovin əmiə.

⁸ Nimmhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen rəmhen kin yame naiyuk ramasək kamərig ikın minə fam. Kini pəh nien mə nəmə Masedonia mine Akaea əmə, mərig narmamə

ikin minə fam kharkun kapəmiə nhatətəyən ye Kughen, kini rīpəh nəmhenien mə to yakarhīni min nhatətəyən kapəmiə, meinai narmamə minə fam kwəsərig ta nəvsaoyen kin.

⁹ Meinai nəmə Masedonia mine Akaea, iriə atuk kamhani-ərhav mə nīpig yimīrhua mīrhəm əmiə, rikimiə ragien tuk niwəhyen nəgkiarien kapəmasir. Iriə kamhani-ərhav mə kimiə nimnhaukreikin-pən nimetaimiə kimi nanmi kughen eikuə minə, mhauə mhakwasig kin Kughen yame ramragh, kini in Kughen əfrakis.

¹⁰ Mamhawhin min Ji Kughen yame tukrisi-faktə ye rao ye neai, yame Kughen rīmivəh mīragh In ye nimhəyən kafan. Kini In tukrīrəhsita ətawə tuk narpīnien mine niemhaa kape Kughen yame tukrīpiuə.

2

Wok yame Pol rīmnor apa Tesalonaeka

¹ Piak minə mine nowinik minə: Nakharkun mə nīpig kimasir yimīrhurə mīrhəm əmiə, nuəyən kapəmasir, pəh nien mə ror əmə nar apnapig kin, mərig in rīmnor nəkuə.

² Kini kimiə nakharkun mə in apa Filipai, narmamə kimisor rahah pawk pə kimi əmasir, kini mashek iah əmasir, mərig Kughen kapətawə rīmnasitu irəmasir, kimasir yakarhəghaa kin nīrhīni-ərhavyen kafan nəvsaoyen huvə kimi əmiə, nar apnapig narmamə kasarkut mə tukhani-əhu əmasir.

³ Ror məkneikin meinai kapəmasir nəgkiarien tuk nīviyən nərigien kapəmiə rīpəh nīsi-pənien ye nərigien hah kīrik, uə tuk rikin yame rīpəh natuatukien. Kini yimīrhīpəh nīrharkutien tuk neikuəyən irəmiə.

⁴ Nīkam. Yimīrhīpəh nīrhorien məknakin. Mərig nīpig yimīrhəgkiar, yimīrhīrkun mə Kughen rīvaag-pə yerkimasir, məm mə kimasir yakrhəmhen mə jakrhīni-ərhav nəvsaoyen huvə, kini mamərhū-pə ye kwermimasir. Kini pəh nien mə yimīrhəgkiar mə narmamə rikiriə tukragien tuk əmasir. Mərig yimīrhəgkiar mə Kughen rikin tukragien tuk əmasir. In Kughen yame rīwaag-pə yerkimasir.

⁵ Nakharkun mə kimasir yimīrhīpəh nīrhuəyən tuk əmiə mə jakrhīvi nərigien kapəmiə ye nəgkiarien heikən minə. Pəh nien mə yimīrhīni-ərhav nəvsaoyen huvə kimi əmiə mə jakarhīvəh mane kapəmiə. Kini Kughen, In rīrkun rikimasir mə yakarhəfrakis.

⁶ Kimasir yimīrhīpəh nīrhuəyən mə kimiə kīrik uə yermamə apnapig kīrik tukrīvəhsihaktə əmasir.

⁷ Kimasir e aposol misir kape Kristo, yakrhīrkun nīrharkutien kimi əmiə mīrhīmə taksəkeikei mhasiai əmasir rəmhen kin yamehuə misir mərig yakrhīpəh nīrhorien. Nīpig yimīrharə kītawə-m kimiə, norien kapəmasir rīmar, rəmhen kin yame mamə ramarha huvə tuk tīni minə.

⁸ Rikimasir ramagien mə yakarhīni-ərhav nəvsaoyen huvə, mərig pəh nien mə yakarhīni-ərhav əmə, mərig yakarhor narīmnar fam yame yakrhīrkun nīrhorien mə tukrasitu irəmiə. Rəmhen kin yīmnarhīvəh-si-pre nīmraghien kapəmasir kimi əmiə, meinai kimiə nimnhauə mə kapəmasir narmamə keikei minə.

⁹ Piak minə mine nowinik minə, ?Rikimiə raməsik nəmnhawkien kapəmasir uə nīkam? Nīpig yimīrharə kītawə-m kimiə mīrhəvsao-ərhav kin nəvsaoyen huvə kape Kughen kimi əmiə, kimasir yimīrhor wok yenpig mine yeraan mə jakhavəh mane kīrik mīrhīpəh nīrhāiyoh-preyen kin nasituyen kimi əmiə.

¹⁰ Kimiə nīmīsəm mharkun nhani-ərhavyen mə nīpig yimīrharə kītawə-m kimiə nəməhuak minə, norien kapəmasir in ratuatuk; kini Kughen raməm əmə mə norien kapəmasir in ratuatuk, kin rikin ramagien tukun. Kini nar kīrik rīrkək mə to kini-hah əmasir iran.

¹¹ Kini nakharkun mə kimasir yimīrhor rhuvə pən kimi əmiə m-fam ramhen kin yame tatə ramor rhuvə-pən kimi tīni minə.

¹² Kini ye norien kirikianə əmə min, yimihərip timent əmiə, kini marharəhsi-haktə kapəmiə nərigien, marhəkeikei kimi əmiə mə nımraghien kapəmiə tukratuatuk ye nımri Kughen, pəh rikin tukragien tukun. Kughen e rımnoqrən kin əmiə mımə takhauə pəh In ramarmaru irəmiə, mıpik əmiə naksarə ye rao ye neai.

¹³ Kini nıpig m-fam, kimasir yakarhini vi vi Kughen meinai nıpig nımnhavəh nəgkiarien kape Kughen yame nımisərig tuk əmasir, kini mhavəh rarə yerkimia, kini rikimia rıpəh nəsikien mə in nəgkiarien kape narmamə əmə, mərig rikimia rımnesik mə in nəgkiarien kape Kughen. Kini nəfrakisien mə in nəgkiarien kafan. Kini nəgkiarien e ramor wok ye nımraghien kapəmiə, kimia en narmamə yamə mine nakamhani nəfrakisien iran.

¹⁴ Piak minə mine nowinik minə, yakrhirkun mə nakwənhavəh nəgkiarien kape Kughen yerkimia meinai nımisor rəmhen əmə kin nəməhuak minə kape Kughen apa Judia kımisor. In e, iriə kwənhauə kirikianə ye Yesu Kristo, məkneikin nəmə iməriə ikin, nəmə Isrel, kımisarar mamhauh əriə. Kini nəmə iməmiə ikin kımnhauh məknakin əmiə.

¹⁵ Nəmə Isrel a kımishopni Yesu Yermaru, mine profet kape Kughen minə, misher-yerhav min kin əmawə yakhaier. Iriə a tikmir minə kape narmamə mıfam. Norien kapəriə ramor riki Kughen rapəh nagienien,

¹⁶ meinai kimawə yakhamə jakhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen kimi narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, mə Kughen tukrivəh miragh əriə, mərig nəmə Isrel tiksın kasərer əswasig kin əmasir. Ye norien e, nıpig mıfam, iriə kasəwhai kəji norien has kapəriə rehuə mapita. Taktəkun ai, niemhaa mine narpinien kape Kughen ruauə tuk əriə.

Pol rimə tukruə məm nəmə Tesalonaeka

¹⁷ Piak minə mine nowinik minə: nar apnapig mə yakahrarə isok tuk əmiə tuk kwənpər nıpig, mərig yakrhorkeikei pik mə jakrhurə mirhəm əmiə. Nəfrakisien, nıpraitawə isok tuk ətawə minə. Mərig nətərigien kapətawə kirikianə. Kini yakrharkut pik mə jakrharerig-pre mirəm əmə.

¹⁸ Yimihorkeikei pik mə jakrhurə mirhəm əmiə. Yo Pol, yımınarkut nıpig rıpsaah, mərig Setan rımnerer əswasig kin əmasir.

¹⁹⁻²⁰ Yakrhorkeikei pik mə jakrhurə mirhəm əmiə meinai rikimasir ragien tuk əmiə. Kini yakrhərəhu-pən əusik-əusik nərigien kapəmasir mə nıpig Yesu Yermaru tukrirerig-pə min, jakrhagien pik mirhini-pən tukun mə kimia e kwənkwei wok huvə kapəmasir. Nəfrakisien, rikimasir ramagien pik tuk əmiə.

3

¹ Yakrhıpəh nırhəmien əmiə ror tu, rikimasir rəpou; ipakə rikimasir rımnrəkwopir. Kimasir yakrheinein mə kimia naksarə huvə uə nıkam. Kini kimasir yimihini mə kimru [Saelas] jakawarə əmə e Atens,

² mwher-pre Timoti mə tukrurə məm əmiə. In piatawə kirik yame ramor wok kape Kughen kimasir min tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Kristo. In rımaurə tuk əmiə mə tukrasitu irəmiə miwəhsi-haktə kapəmiə nərigien, kini mor əmiə naksərer tim tim ye nhatətəyen kapəmiə,

³ mə nahasien yame ramuə taktəkun tukripəh norien rikimia rətərig pik. Nakwənharkun ta mə nətərigien kape Kughen e mə narmamə tuksor ahas pə kimi ətawə.

⁴ Nəfrakisien, nıpig yimihramir kitawə-m kimia, yimihini mirhimə tukor ahas pə kimi ətawə. Kini kimia nakharkun huvə mə ruauə minor nəfrakisien kin rəmhen əmə kin yame kimasir yimihini ta.

⁵ Tuk nar a, nîpîg rîkîkrîmnəpou pîk meinai yîmneinein mə kîmiə nîmîs-haw-arə, kîni yîmnher-pre Timoti mə tukrurə məm-ru nhatətəyən kapəmiə, mə ramskai uə nîkam. Yîmîgîn mə, Setan yame in yermamə kape nîvəh-sîpən-vəh-sîpənien, in tukrəm swatuk kîrik tuk nîvəhsi-pən-vəhsi-pənien kîmi əmiə, mor wok kapəmasîr tukror əmə nar apnapîg kîn.

Timoti raməvsao kîn nəmə Tesalonaeka

⁶ Məriğ taktəkun ai, Timoti ruirerîg-pə tuk əmru, kîni mîvəh nəvsaoyen huvə ye kapəmiə nhatətəyən mîne norkeikeiyen. Mamni-pə tuk əmru mîmə rîkîmiə raməsîk əmasîr ye nagienien, kîni mîsorkeikei mə taksəm əmasîr, rəmhen kîn yame kîmasîr yakrhorkeikei mə jakarhəm əmiə.

⁷ Ror məkneikîn, piak mînə mîne nowinîk mînə, nar apnapîg mə yîmîrharə ye nahasien kîni mîrhəriğ nəmhəyən, məriğ nəvsaoyen kape nhatətəyən kapəmiə rîmîvəhsi-haktə nətəriğien kapəmasîr tuk əmiə.

⁸ Yîmîrhîvəh nəvsaoyen mə naksarer tîm tîm tuk Yesu Yermaru, yakarhəriğ mə yakrhəvəh mîn nîmraghien.

⁹ Nîpîg yakarhərer ye nîmri Kughen, nagienien kapəmasîr tuk əmiə in rehuə, kîni yakarhîni vi vi Kughen tuk əmiə.

¹⁰ Yenpîg mîne yeraan, ye nîpîg m-fam, yakarhəhuak əusîk-əusîk mə jakarhəm mîn əmiə, kîni mîrhajoun əmiə kîn nar yame nakseinein hanə, mə kapəmiə nhatətəyən tukrurə mîskai.

¹¹ Kîni pəh Kughen kapətawə e Rîmtawə mîne Yesu Kristo Yermaru kapətawə iriu atuatuk kawor swatuk kîmi əmasîr kîni yakarhurə mîrhəm əmiə.

¹² Pəh Yermaru kapətawə tukror norkeikeiyen kapəmiə tuk əmiə mîne narmamə m-fam tukrhaktə mokriğ marh-yerhav, rəmhen kîn yame norkeikeiyen kapəmasîr rehuə tuk əmiə.

¹³ Pəh In tukror rîkîmiə rəsanîn mə nîpîg Yesu Yermaru tukrîrerîg-pə mîn iriə kafan narmamə mînə, kîni taksərer ye nîmri Kughen kapətawə e Rîmtawə, kîni mîsatuatuk, kîni nar kîrik rîrkək irəmiə mə to kîni-hah əmiə iran.

4

Nîmraghien kapəmiə tukraməkeikei mor Kughen rîkin ragien

¹ Piak mînə mîne nowinîk mînə, taktəkun ai jakaməkeikei maməgkiar ye narîm nar tiksîn. Yakwərhajoun ta əmiə ye naha norien yame taksor mə Kughen rîkin tukragien tukun. Kîni nəfrakisien naknasor. Kîni taktəkun ai yakarhaiyoh əmiə marhuh rîkîmiə ye nhag Yesu Yermaru mə taksor əmə məknakîn mamharpîn pəh norien a tukreihuə.

² Sor məknakîn meinai nakwənharkun ta nəgkiarien yame Yesu Yermaru rîmîvəhsi-pə nehuəyən kîmi əmasîr mə jakrhîni-ərhav.

³ In e nəriğien kape Kughen mə tukrərəhu karîn əmiə mə kafan mînə mə taksor nar yame rhuvə matuatuk: Takhapəh nisəri-pənien swatuk kape nîpiraovîn mîne narman yamə mîne kamhakîr apis apis əriə mînə.

⁴ Kîmiə kîrikianə kîrikianə takasəkeikei mîseihuə ye nîpraimiə ye norien yame rhuvə matuatuk, pəh narmamə tukhasiai əmiə tukun.

⁵ Rîkîmiə tukrîpəh nîvən-pîkien tuk nîkîr-məniwəniyen yerman uə piraovîn, rəmhen kîn yame narmamə yamə mîne khapəh nisəhuakien mîseinein Kughen kasor.

⁶ Takhapəh nisəkrəhyen kîn piraovîn kape yerman pîsîn, tamə naksor ahas pən tuk piaumiə mînə. Yermaru kapətawə tukrîpior narpînien kîmi narmamə yamə mîne kasor təvhagə has mînə a. Yakwərhîni-pre ta nəgkiarien a marhor kwirîg kîn kîmi əmiə.

⁷ Ror məkneikîn meinai pəh nien mə Kughen rîmnokrən kîn ətawə mə tuksəmkişik ye nîmrin, məriğ mə tukasarə ye nîmraghien yame in rîmnərəhu karîn mə kafan.

⁸ Ror məkneikin, yermamə yame rukreikin-pən nimeitaan kimi nəgkiarien e, pəh nien mə raukreikin-pən nimeitaan kimi narmamə, mərig raukreikin-pən nimeitaan kimi Kughen yame rimivəhsi-pə Nanmin Kafan kimi əmiə.

⁹ Nakwənharkun ta norien kape norkeikeiyen əmiə minə nəməhuak minə, kini in e pəh nien mə nar kirik yame jakaməkeikei mirai ye nəkwəkwə, meinai Kughen rimnhajoun ta əmiə kin mə taksorkeikei əmiə minə.

¹⁰ Kini nəfrakisien, naksorkeikei piatawə minə fam ye provins e Masedonia ikin nakasarə ikin. Mərig, piak minə mine nowinik minə, yakarhuh rikimiə mə taksor məkneikin mamharpin pəh norkeikeiyen kapəmiə tukreihua.

¹¹ Taksəkeikei misarkut tuk nəri-pənien swatuk kape nimraghien yame ramərinu, misor atuk kapəmiə wok mə takhavəh mane kape nəviginien*, rəmhen əmə kin yame yimihini-pre ta tuk əmiə

¹² pəh takhapəh nisətgəyən ye yermamə kirik, kini kapəmiə nimraghien tukrivi-pə narmamə iruə minə mə tukhasiai əmiə.

Nirerig-pə-minien kape Yesu Yermaru

¹³ Piak minə mine nowinik minə, yakrhipəh nırhorkeikeiyen mə kimiə takseinein mə tukrhawor pən iran mine ye narmamə yamə mine kwənhamhə ta. Nipig kimiə kirik rimamhə, takhapəh nisəsək-pikien rəmhen kin yame narmamə yamə mine khapəh nisərəhu-pənien nərigien kapəriə kimi Kughen kisəsək pik rikiriə rərhakis.

¹⁴ Kitawə kamhani nəfrakisien mə Yesu rimamhə mimragh min, ror pən rikitawə rirkun mə nipig Yesu tukramuə min, kini Kughen tukror mə narmamə yamə minə kimishatətə ta ye Yesu kimnhamə, tukharerig-pə min iriə Yesu.

¹⁵ Kini yakarhini-pre nəgkiarien atuatur kape Yesu Yermaru kimi əmiə, mə kitawə e yamə mine kamhamragh misarə miseriaji nireririg-pə-minien kape Yesu, nəfrakisien, kitawə tukhapəh nisokupənien ye narmamə yamə mine kimisəkupən mhamhə.

¹⁶ Mərig Yesu Yermaru atuatur əmə In tukrisi-pən ye rao ye neai meiwaiyu-pə, kini mokrən apomh, kini yemasur min kape agelo minə in tukrokrən apomh, kini naiyuk tukrasək, məkneikin narmamə yamə mine kwəshatətə ta ye Yesu, kimnhamhə, tukhamragh misəkupən misərer.

¹⁷ Kwasig ikin, kitawə e yamə mine kamhamragh misarə, tukshaktə kitawə miriə ye napuə mə tuksəm Yesu Yermaru ye nimagogo. Tuksarə kitawə min kape rerin.

¹⁸ Takhavəh nəgkiarien e mhavəh-si haktə nərigien kin kapəmiə.

5

¹ Piak minə mine nowinik minə, to yakrhipəh nırhini-atuaturkin nipig narimnar mine tukruə iran,

² meinai kimiə nakwənharkun ta mə Nipig Yame Yermaru* tukruə iran, in rəmhen kin yame yəkrəh ramuə yenpig.

³ Narmamə tukamhani mhamə, “Narimnar fam ramərinu, kini nahasien rirkək,” məkneikin nahasien tukruə aihuaa əmə tuk əriə, rəmhen kin nəmhəyən yame ramuə aihuaa əmə tuk piraovin yame ror tipin. Nahasien tukruə tuk narmamə, tukseinein napien tukun.

⁴ Mərig piak minə mine nowinik minə, kimiə nakhapəh nisərerien ye nəpignapien mə to Nipig Kwasig ramuə, to nakhapəh nisakurien rəmhen kin yame yəkrəh kirik ramuə tuk yermamə, in rakur.

4:8: Luk 10:16; 2 Kor 1:22 **4:9:** Jon 13:34 * **4:11:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə “Taksor wok kin kwermimiə.”
4:11: Efes 4:28 **4:14:** Rom 14:9; 1 Kor 15:3-4,12 **4:16:** 1 Kor 15:51-52 * **5:2:** Ol Testamen raməvsao kin “Nipig kape Yermaru” ye Joel 2:31, Amos 5:18 mine Malakae 4:5. **5:2:** Mat 24:42-43; 2 Pita 3:10; Rev 3:3 **5:3:** Mat 24:39; Luk 21:34-35

⁵ Kìmià mífam jì nìkhakien mìne nìraanien. Kìtawə pəh nien mə narmamə kape nìpìgìen uə nəpìgnapien.

⁶ Ror məkneikin, pəh tukhapəh nìsorien rəmhen kìn narmamə yamə mìne kìsapìr. Mərig pəh kìsarha, masəm huvə kapətawə nərigien mìne norien mìnə,

⁷ meinai narmamə yamə mìne kasapìr, iriə kasapìr yenpìg, kìnì narmamə yamə mìne kasapìs, iriə kìsapìs yenpìg.

⁸ Mərig pəh kítawə tukseihuə ye norien mìnə kapətawə, meinai kítawə narmamə kape nìraanien. Pəh kharaptəəkìn norien kape nhatətəyen mìne norkeikeiyen, rəmhen kìn yame mobael kìrik yame ravəhsi-pən aean kìrik yame ramətapìg kìn nìmagen, kìnì pəh kìsərhə-pən tìm-tìm kapətawə nərigien kìmì Kughen, rəmhen kìn mobael kìrik yame raukrai pən kəvəvhao skai yame ramətapìg kìn kapən kapə.

⁹ Pəh kìsor məknaikin meinai pəh nien mə Kughen rìmìrpen ətawə mə tukror niemhaa mìne narpìnien kìmì ətawə, mərig rìmìrpen ətawə mə tukrivəh mìragh ətawə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

¹⁰ Rìmamhə tuk ətawə, yamə mìne kamhamragh mìne yamə mìne kwənhamhə ta, mə kítawə m-fam tukharkun narəyen kìrikianə kítawə mìn.

¹¹ Ror məkneikin, takhavəh-sihaktə nərigien kapəmìə mìnə, kìnì mìsasitu irəmìə mìnə mə taksor nhatətəyen kapəmìə rəusik-əusik. Nəfrakìsien, in ai nakasor ai taktəkun mìne.

Nəgkiarien infamien

¹² Piak mìnə mìne nowinik mìnə. Taktəkun ai yakarhaiyoh əmìə mə takhasiai narmamə irəmìə yamə mìne kasor wok rìpsaah. In e yamə mìne Yermaru kapətawə rìmìrpen əriə mə tukhakìr əmìə masəvhag kìmì əmìə.

¹³ Takhasiai huvə əriə, mìsorkeikei əriə tuk wok yame kasor, kìnì mìsarə ye nəmərìnuyen kìmìə mìriə.

¹⁴ Kìnì piak mìnə mìne nowinik mìnə, yakarhuh rìkìmìə mə taksor kwirìg kìmì narmamə yamə mìne kasarpah. Havəh-si haktə nətərigien kape narmamə yamə mìne rìkiriə rəpou. Mìsasitu ye narmamə yamə mìne kapəriə nəsanìnien rìrkək. Mìsor nərigien kapəmìə rəpomh tuk narmamə mífam.

¹⁵ Tukmə yermamə kìrik ror nar kìrik rìpəh nəmhenien ye nìmrìmìə, kìnì kìmìə takhapəh nìsorien tai norien yame rìmnor, mərig nìpìg mífam, takasəkeikei mìsarkut mə taksor wok huvə kìmì əmìə mìnə mìne narmamə mìnə fam.

¹⁶ Nìpìg mífam rìkìmìə tukramagien;

¹⁷ nìpìg m-fam taksəhuak kìmì Kughen;

¹⁸ nìpìg m-fam takhani vi vi Kughen, nar apnapìg mə naksarə ye nìhuvəyen uə nahasien. Taksor nəgkiarien mìsir a meinai in a nəkwai Kughen tuk əmìə yamə mìne nakasofugin-pən ye Yesu Kristo.

¹⁹ Takhapəh nìsarər-əswasìgien kìn nherien nap kape Nanmìn kape Kughen.

²⁰ In ravəhsi-pən nəgkiarien kìmì profet mìnə, kìnì takhapəh nhaniyen nar apnapìg iran;

²¹ mərig taksəm huvə mìsəkir huvə narìmnar fam, mharaptəəkìn tìm tìm nar huvə mìnə,

²² mìsəpəh narìmnar fam yame raha.

²³ Pəh Kughen atuatur, In Kughen kape nəmərìnuyen, In tukrərəhu karìn əmìə mə kafan mìnə. Pəh tukror mə rìkìmìə m-fam, mìne nìmraghien fam kapəmìə, mìne nìpraimìə mífam tukratuatur mə nìpìg Yesu Kristo Yermaru tukrìrerìg-pə mìn iran, nar kìrik rìrkək irəmìə mə to kìnì hah əmìə iran.

²⁴ Yermamə yame ramokrən kìn əmìə, nìpìg m-fam tukror kafan nəgkiarien, kìnì In tukror narìmnar mìnə a.

²⁵ Piak minə mine nowinik minə, səhuak tuk əmiə minə.

²⁶ Sokrən huvə irəmiə minə†, rəmhen kin yame kimiə kirikianə ye Yesu Kristo.

²⁷ Ye nhag Yesu Yermaru, yakamarkut mamni-pre tim tim kimi əmiə mə taksəvheikin nəkwəkwə e kimi piak minə mine nowinik minə fam.

²⁸ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə.

5:25: Kol 4:3; 2 Tes 3:1 † **5:26:** “Nipig naksofugin əmiə minə, taksor ‘holy kiss’ irəmiə minə.” ‘Holy Kiss’ ror nimtətien mə kasofugin pən ye Yesu masorkeikei əriə minə.

2 Tesalonaeka

**Nəkwəkwə yame ror kiraru kin yame Pol rimirai ramvən
kimi niməhuak apa Tesalonaeka**

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 2 Tesalonaeka

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak apa Tesalonaeka.

?Nimraghien rimnhawor pən iran minə ye nipig rimirai nəkwəkwə? Ye nipig a, nirerig-pə-minien kape Yesu Kristo rimnor neineinien tuk nəməhuak khapsaah. Kimnisarə ye nipig ətən. Kasarə ye nipig ətən, kini iriə tiksın, rikiriə raməsik mə in e nımtətien yame ramhajoun mə pəh nien mə tuktı, Yesu tukrirerig-pə min; tiksın kimnhani mə Yesu ruirerig-pə ta. Kimnhapəh nharkun-huvəyen nıprai nəgkiarien kupən yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Tesalonaeka (1 Tes). Kini tiksın kimnhani mhamə, “Yesu tukrirerig-pə aihuaa əmə, pəh kisəpəh wok, misarə əmə miseito kin in.” Mərig pa rimə kimiseitokun əfrakis Yesu mə tukruə, kimisarpah əmə. Kini Pol rimnəvhag kimi əriə mə tuksor wok mamhavən, mamhawhin Yesu mə tukruə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrərəhu atu-atuk nərigien kapəriə ye nirerig-pə-minien kape Yesu. Kini maməvhag kimi əriə ye nimraghien atuaturuk.

Pol ramokrən huvə kimi əriə

¹ Yo Pol, mine Saelas, mine Timoti, yakarhıni-pre rhuvə tuk əmiə ye niməhuak en Tesalonaeka. Kimiə nimnhauə kirikianə tuk Rımtawə Kughen mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

² Pəh Rımtawə Kughen mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin kapəriu nihuvəyen mine nəmərınuyen kimi əmiə.

Pol raməhuak kimi Kughen mamni vi vi In

³ Piak minə mine nowinik minə, nipig m-fam kimasir yakarhəriğ mə jakarhəkeikei mirhıni vi vi Kughen tuk əmiə. Kini ratuaturuk əmə mə yakrhor məkneikin, meinai nipig mifam nhatətəyen kapəmiə raurə maməusik-əusik, kini nipig mifam kimiə m-fam naksorkeikei əmiə minə, kini norkeikeiyen mine nhatətəyen e raurə mamhaktə mameihuə.

⁴ Ror məkneikin, kimasir yakarhıni-ərhav kimi nəməhuak minə fam ikın minə fam mə rikimasir ramagien pik tuk əmiə, meinai nipig mifam nakasərer tim tim ye nimraghien kapəmiə ye Yesu Kristo, kini nakharaptərəkın tim tim nhatətəyen kapəmiə, nar apnapig narmamə kasor ahas-pre kimi əmiə, kini masor əmiə naksəriğ nəmhayen ehua.

⁵ Narımnar minə e ramhajoun mə norien kape Kughen tuk nəkirien narmamə, in ratuaturuk əmə. Narmamə kasor ahas-pre tuk əmiə, meinai Kughen In Yermaru kapəmiə. Kini nipig naksarer tim tim ye nipig ətən kapəmiə, tukəm-pən əmiə mə naksəmhen tuk nivənien ye narmaruyen kafan.

⁶ Ror məknakin meinai norien kape Kughen In ratuaturuk, kini In tukror narpinien kimi narmamə yamə mine kasor ahas-pre kimi əmiə,

⁷ kini tuk nipig kirik In tukrivəh-si-pre napısien kimi əmiə yamə mine nakamhavəh nəmhayen, kitawə-m kimiə. Nəgkiarien e tukruə mor nəfrakisien kin ye nipig yame Kughen tukror əpu Yesu Yermaru yame tukrisi-pən ye rao ye neai. Tukruə iriə kafan agelo əsanın minə, nap tukrarkurao iran;

⁸ kini In tukror narpinien kimi narmamə yamə mine kaseinein In, kini mhapəh nisəri-pənien nəgkiarien kape nəvsaoyen huvə kape Yesu Yermaru kapətawə.

⁹ Kughen tukror narpinien kimi ariä ye nahasien kape rerin. Kini In tukrerer əswasig kin ariä kape rerin ye nimir Yesu Yermaru mine nikhakien ehua kape nəsaninien ehua kafan.

¹⁰ Nəgkiarien e tukror nəfrakisien kin ye nipig yame Yesu tukrererig-pə min iran. In tukrivəh nini-vivi-yen tuk narimnar yame rimnor kimi nəməhuak minə kafan, rikiriä tukragien pik, kimiä miriä, meinai nakshatətə ye kapəməwə nəgkiarien yame yakamhani-pre tuk əmiä.

¹¹ Tuk narimnar minə e, ye nipig mifam yakarhəhuak tuk əmiä mə Kughen tukrəvheikin-pən əmiä mīmə nimiraghien kapəmiä in ratuatuk rəmhen kin yame In rimirpen əmiä tukun. Kini yakarhəhuak mə Kughen tukror wok ye nəsaninien kafan mə nətərigien huvə yame naksorkeikei mə taksəri-pən, mine wok huvə yamə mine ramsi-pən ye nhatətəyen kapəmiä, tukror kwənkwan.

¹² Kimasir yakarhəhuak məkneikin mə jakrhəwəhsi-haktə nhag Yesu Yermaru tuk narimnar yame ramor ye nimiraghien kapəmiä, kini In tukrivəhsi-haktə əmiä. Narimnar minə e tukruə ye nihuvəyen kape Kughen kapətawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

2

Yermamə yame ramor təvhagə hah nipig m-fam

¹ Piak minə mine nowinik minə. Pəh yakəgkiar ye nipig yame Yesu Kristo Yermaru* kapətawə tukrererig-pə min iran, kini Kughen tukrofugin ətawə min Yesu Kristo.

² Narmamə kamhani mhamə kimasir yimirhini profesi kirik uə yimirhirai nəkwəkwə kirik, mirhimə Nipig kape Yermaru ruauə ta. Mərig, takhapəh nisətərig-pikien kin nəgkiarien a, mhapəh nisakur-akurien tukun. Neikuəyen en.

³⁻⁴ Takhapəh niseighanien kin yermamə kirik mə tukreikuə irəmiä kin nəgkiarien kirik, meinai nipig a tukripəh nitərhav-pəyen meriaji nipig yame narmamə tukhauə misor tikmir minə kape Kughen misarowagin kimi ariä minə, kini Kughen tukror əpu yermamə e kamni kimə ‘Yermamə yame Ramor Təvhagə Hah Nipig Mifam.’† Ye nipig a narmamə tuksəhuak kimi kughen pisin pisin minə, mərig in tukror tikmir kimi ariä, mivəhsi-haktə atuk in rapita kughen minə a. Mivən məkwətə ye Nimə Ehuə kape Kughen, mamni mīmə in kughen. Mərig Kughen tukroriah əfrakis in rəri-pən əmə kafan nəgkiarien kupən.

⁵ ?Rhawor? ?Nimisəruk in mə nipig yimnamarə kitawə-m kimiä yimnhajoun əmiä kin narimnar minə e uə?

⁶ Kini nakwənharkun ta naha nhagin yame rətapig kin kwən a mə Kughen tukror əpu in ye nipig atuatur kafan.

⁷ Nəsaninien məniwən kape Təvhagə Hah Yame Rimawor rinameriwək-ərhav; mərig yermamə yame rətapig kin nəsaninien a, in tukror məknakin meriaji Kughen tukrivəhsi-ta in.

⁸ Məkneikin Yesu Yermaru tukrererig-pə ye nikhakien kafan, mor əpu kwən e kamni kimə ‘Yermamə yame Ramor Təvhagə Hah Nipig Mifam,’ məkneikin məgkiar əmə, mhopni, moriah əkgəp in.

⁹ Mərig ‘Yermamə yame Ramor Təvhagə Hah Nipig Mifam’ tukruə mor wok ye nəsaninien kape Setan, kini in tukror nar apsipis eikuə minə tiks in, mine nimitətien eikuə minə tiks in, mine nar eikuə yamə mine ramor narmamə nanmiriä ramivə,

¹⁰ mine nahasien pisin pisin minə fam yame kaseikuə ye narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk yame ramvən tuk narpinien. Iriä tukserwei əgkəp meinai khapəh nisorkeikeiyen nəfrakisien; mərig nəfrakisien e in e swatuk yame Kughen ravəh miragh ariä iran.

¹¹ Khapəh nisorkeikeiyen nəfrakisien, Kughen tukror nərigien kapəriä rameno-eno pik, tukamhani nəfrakisien ye neikuəyen.

* **2:1:** Əmru footnote ye 1 Tes 5:2. † **2:3-4:** Pəh nien mə kwən e in Setan, mərig kwerm in kirik. Kamokrən kin in kimə ‘tikmir kape Kristo’ ye 1 Jon 2:18.

¹² Məriḡ Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə yamə mine khapəh nisorkeikeiyen nəfrakisien, misagien əmə tuk təvhagə has.

Nəməhuak minə tukasəkeikei masərer timtim

¹³ Piak minə mine nowinik yamə mine Yesu Yermaru rorkeikei əmiə, nipiḡ mifam yakarhəkeikei mirhini vi vi Kughen tuk əmiə, meinai ye nirikakunien, Kughen rimirpen əmiə mə tukrivəh miragh əmiə. In tukror məknakin ye wok kape Nanmin Kafan yame ramərəhu karin əmiə mə kafan minə, kini tukrivəh miragh əmiə ye nhatətəyen kapəmiə ye nəfrakisien.

¹⁴ Kughen rimivəh nəvsaoyen huvə yame yimirhini-ərhav-pre ta tuk əmiə mə tukrokrən kin əmiə, mivəh miragh əmiə, mə kitawə tukhauə kirikianə kitawə Yesu Kristo Yermaru kapətawə ye nikhakien kafan.

¹⁵ Ror məkneikin, piak minə mine nowinik minə, taksərer tim tim kini mharaptərəkin tim tim nəgkiarien yame yimirhivəhsi-pre kimi əmiə ye nəgkiarien yame rimnamtərhav ye nhermasir, uə nəgkiarien yame nimnasəvheikin ye nəkwəkwə yame yimirher-pre kin.

¹⁶ Kughen Rimtawə rorkeikei ətawə, kini nihuvəyen kafan ravəhsi-haktə rikitawə kape rerin, kini mor mə kitawə tuksərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə iran. Kini pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə mine Rimtawə Kughen, iriu atuk

¹⁷ tukrəvəhsi-haktə rikimiə kini miwor əmiə naksəsanin tuk norien norien huvə minə fam mine niniyen nəgkiarien huvə minə fam.

3

Pol ramaiyoh mə narmamə tuksəhuak tukun

¹ Piak minə mine nowinik minə, kafak nəgkiarien ror infamien ikin e. Taksəhuak tuk əmasir mə nəgkiarien kape Yesu Yermaru tukrivən aihuaa əmə ikin minə fam, pəh narmamə tukhasiai In misəri-pən, rəmhen əmə kin əmiə yamə mine nakamhasiai In mamhakwasig kin.

² Kini səhuak tuk əmasir mə Kughen tukrivəh-sita əmasir tuk nəmə has minə, meinai pəh nien mə narmamə mifam kashatətə ye Yesu Yermaru.

³ Məriḡ Yesu Yermaru, nipiḡ mifam ramor kafan nəgkiarien, kini In tukror əmiə naksəsanin, kini marha huvə tuk əmiə mə Setan tukripəh noriahyen əmiə.

⁴ Kini taktəkun ai Yesu Yermaru rimnhajoun əmasir mə kimiə nimisor naha nhagin yame yimirhini ta, kini takasor əmə mamhavən.

⁵ Pəh Yermaru kapətawə tukrikir rikimiə ye swatuk kape norkeikeiyen kape Kughen mine norien kape Kristo tuk nərer-tim-timien ye nipiḡ nahasien tukruə iran.

Takhapəh nisarpahyen

⁶ Piak minə mine nowinik minə. Ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yakarhini skai tuk əmiə mə taksərer isok tuk piutawə yamə mine kasarpah, kini mhapəh nhakwasigien kin nhajounien yame nimnhavəh tuk əmasir.

⁷ Kimiə atuk nakwənharkun ta mə takasəkeikei misəri-pən norien yame yimirhor. Nipiḡ yimnirharə kitawə-m kimiə, yimirhipəh nirharpahyen,

⁸ kini marhivəh nimri nəviginien tuk narmamə, mirhipəh nivəh-apnapig-ien. Məriḡ yimirhor pik wok, yenpig mine yeraan. Yimirhor wok marhivəh mane kape nəviginien mə jakrhipəh nirhorien narkutien kimi əmiə.

⁹ Ratuatuk əmə tuk əmasir mə jakrhayoh əmiə mə taksarha huvə tuk əmasir, məriḡ yimirhipəh nirhorien məknaikin meinai kimasir yimirhorkeikei mə jakrhajoun əmiə ye norien yame ratuatuk mə taksəri-pən.

¹⁰ Kini nipiḡ yimnirharə kitawə-m kimiə, yakarhərəhu-pən loa e mirhimə, “Tukmə nakəpəh wok, takəpəh nəviginien.”

¹¹ Yakarhini məkneikin meinai yimırhəriḡ mə narmamə tiksın e kimiə miriə kəsarpah, mhapəh nisorien wok kirik. Iriə yəḡkiar pik minə, mhapəh nisor-wok-ien.

¹² Ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yakarhini-pre marhuh riki narmamə yamə mine kasor məknakin mə tukasəkeikei masarə mar əmə misor wok tuk nivəhyen nəviginien nəriə.

¹³ Kini kimiə piak minə mine nowinik minə, takhapəh nisəpouyen tuk norien nar yame ratuatuk.

¹⁴ Takasəkeikei mharkun huvə nhag narmamə yame mine khapəh nisəri-pəniən kapəmasir nəḡkiariən ye nəkwəkwə e. Takhapəh nhauəyen kirikianə kimiə miriə, pəh misor əriə pəh kisauris tuk kapəriə narpahyen.

¹⁵ Məriḡ takhapəh nisəmien əriə mə iriə tikmir minə kapəmiə. Nikam. Iriə piaumiə minə, kini rhuvə mə takhasiḡ əriə.

Nəḡkiariən infamien

¹⁶ Kini pəh Yermaru kape nəmərinuyen In pişin əmə tukrivəhsi-pre nəmərinuyen niḡiḡ mifam ye norien minə fam. Pəh Yesu Yermaru tukramarə tuk əmiə mifam.

¹⁷ Yo Pol, yakvəh pen mamrai nəḡkiariən e kin kwermik, mamni-pre rhuvə tuk əmiə. Kini ye nəkwəkwə minə fam yakamrai məkneikin mə takharkun mə in e in nəḡkiariən kafak. In e in norien kape niraïyen kafak.

¹⁸ Pəh kapətawə Yermaru Yesu Kristo tukrautə-pre kin kafan niḡuvəyen kimi əmiə mifam.

1 Timoti

Nəkwəkwə yame Pol rimirai məkupən kimi Timoti Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Fas Timoti

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Timoti. Timoti in tamaruə kirik yame rimnarha apa taon a Listra. Nisini in kwənərəus kirik kape Isrel, kini rimni in yemə Gris kirik. Timoti, in fren kirik kape Pol, kini nipig mifam kiravən apa ikin minə mirəni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo. Pol rorkeikei pik Timoti, ror məkneikin in rokrən kin mə tini atuaturuk.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimnərig mə nəmhajoun eikuə tiksın ye niməhuak apa Efesas, məkneikin rher-pən kin Timoti mə tukrivən mhajoun atuaturuk mə narmamə minə a kaseikuə. Timoti rimauə rəmhen kin pasta kape niməhuak apa Efesas, nar apnapig mə in tamaruə əmə. Nhajoun-eikuəyen minə a kashajoun mə narmamə tuksəpəh nəviginiyen tiksın, mə tukasən əmə nəviginiyen yame ratuaturuk mə tuksən, kini mhapəh nisorien mared.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mini-ərhav nətərigien tiksın kafan kimi Timoti mivəhsi-haktə kafan nərigien, kini mimə tukrasitu ye niməhuak apa Efesas. Pol raməgkiar ye norien huvə minə kape nəhuakien, mine narha-huvəyen nəməhuak minə. Kini mini-ərhav norien huvə yamə mine nəməhuə minə kape niməhuak mine nəməhuak minə tuksəri-pən. Kini nəgkiarien infamien yame Pol rimini kimi Timoti ramni mimə Timoti tukraməkeikei muə yemə huvə kirik kape norien wok kape Yesu Kristo. Kini kafan norien tukraməkeikei matuaturuk huvə.

Pol rimə nəkwəkwə e ramvən kimi Timoti

¹ Timoti, yo Pol. Kughen yame rimivəh miragh ətawə, mine Yesu Kristo yame kitawə kasərəhu-pən nərigien kapətawə iran, iriu kimiravəhsi-pə nehuəyen kimi yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo.

² Yakamrai nəkwəkwə e kimik, Timoti.

Timoti, ik pikwarien əgkəp kafak meinai nhatətəyen kapərau rəm nəmhen. Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukravəhsi-pre nihuvəyen, mine norkeikeiyen mine nəmərinuyen kimik.

Pol rimə Timoti tukramətapig kin narmamə yamə mine kamhaukrekin nəgkiarien kape Kughen

³ Timoti, kwasig ikin yimitərhav Efesas, mivən apa Masedonia, mamarkut tuk ik mə takarə rəpomh kəskəh eikin e. Kini yakamuh rikim mə takamarə pi pom pəh takamni-əhu narmamə mə tukhapəh nishajoun-min-ien nəgkiarien eikuə minə.

⁴ Nipig m-fam, iriə kisarkut pik tuk nhaniyen kwanage minə, mine nivusien ris kin nəgkiarien kupən kape kaha minə. Mərig takətapig kin əriə, meinai nəgkiarien minə a kamhavi-pə əmə timət; mhapəh nisasituyen ye narmamə mə tuksor wok kape Kughen, in e mə narmamə tukshatətə iran.

⁵ Yakmə takətapig kin nəmhajoun eikuə minə mə narmamə tukharkun huvə nəkirien norien minə, misarkut tuk norien yame rhuvə, mishatətə ye Kughen. Kwənkwai norien minə e, in e norkeikeiyen.

⁶ Mərig iriə tiksın kimisəpəh norien atuaturuk e, kini mhavən əmə tuk nəgkiarien ətəwao.

⁷ Mhamə tukhauə nəmhajoun minə kape loa kape Kughen, mərig kiseinein niprai loa e yame kamhani-ərhav. Kiseinein pawk niprai loa, mhavəhsi-haktə atuk əriə, mishajoun.

⁸ Mərig, loa kape Kughen rhuvə uə? Kitawə kharkun mə tukmə khajoun Loa rəri-pən nərigien kape Kughen, rhuvə əmə.

⁹ Kini kharkun mə Kughen rıpəh nərəhu-pən-ien Loa tuk narmamə atuaturuk minə; mərig tuk narmamə yamə mine kasakapir loa, mine tuk yamə mine kasəsik nəkwai namehuə, mine tuk yamə mine khapəh nishatətəyen ye Kughen masor nahasien, mine tuk yamə mine khapəh nisorien nəkwai Kughen, mine tuk yamə mine khapəh nisəhuakien, mine tuk yamə mine kashopni nisiriə mine rimriə minə, mine tuk yamə mine kashopni narmamə apnapig minə,

¹⁰ mine tuk narman mine nıpiraovın yamə mine kwəsarkurək ta, mərig kamhavən apnapig tuk əriə minə; mine tuk narman kamhakir əriə minə, mine tuk nıpiraovın kamhakir əriə minə, mine tuk yamə mine kasəkrəh kin yermamə mharəhsi-pən ramor slef kape yarmə, mine tuk yamə mine kaseikuə, mine tuk yamə mine kaseikuə ye nıpig kasəgkiar ye kot, mine tuk yamə mine kasor norien pisin pisin yame ramakapir nəgkiarien atuaturuk.

¹¹ Nəgkiarien atuaturuk minə e, kamhasi-pən ye Nəgkiarien Huvə kape Kughen, yame In Rhuvə mikwai pən. Kini in mərəhu-pən Nəgkiarien Huvə a ye kwermik mə jakni-ərhav.

Pol rikin ragien tuk nihuvəyen kape Kughen

¹² Yo yakamni vi vi Yesu Kristo, Yermaru kapətawə, yame rimivəhsi-pə nəsaninien kimi yo. Yakamni vi vi In meinai In rimnəm mə yo yakamrəpərəkin huvə wok kafan, ror pən rərəhu-pən yo aikin.

¹³ In apa kupən, yo yermamə kape nuhyen, yimnor ahas pən tuk nəməhuak minə. Yimnamni has pawk In, mərig nərigien kape Kughen rəpomh tuk yo, meinai nıpig yimnamor narimnar minə a, yimipəh hanə niniyen nəfrakisien ye Yesu, meinein mə narimnar a yimnor kisahah.

¹⁴ Mərig nihuvəyen kape Yesu Yermaru rehuə rehuə pik tuk yo. Kini ramətəmrin rikik kin nhatətəyen mine norkeikeiyen yame ramsi-pən ye Yesu Kristo.

¹⁵ Tukasəkeikei mishatətə nıpig m-fam ye nəgkiarien əfrakis e yame ramni mə, “Yesu Kristo rimauə ye tokrei tanə tuk nivəh-miragh-ien narmamə has minə.” Kini yo yemə has əgkəp rapita narmamə minə tiksın.

¹⁶ Yo yemə has rapita narmamə minə tiksın, ror pən Kughen rırpen yo mivəhsi-pə norkeikeiyen kimi yo, ramhajoun mə Kughen, kafan nərigien rəpomh əfrakis. Pəh narmamə tiksın kisəm kini khakwasig kin ye swaturuk kirikianə əmə, mə tukshatətə ye Yesu kini mhavəh nımraghien rerin.

¹⁷ !Səgnəgin Kughen! !Mhasiai In! Kughen In Yermaru. In ramarə kape rerin. Narmaruyen kafan, infamien rirkək. Kitawə khapəh nisəmien In, mərig In pisin əmə In Kughen. Kughen kirik min rirkək. Pəh khavəhsi-haktə In ye newk mine newk kape rerin. Amen.

¹⁸ Timoti, narik. Yakvəhsi-pre nəgkiarien e kimik rəmhen kin nəgkiarien yame profet minə kape niməhuak kimnhani-ta iram. Takaməri-pən nəgkiarien e, mə nakirkun naiyuyen əmə tuk nhatətəyen ye Kughen.

¹⁹ Rəpərəkin nhatətəyen kafam, kini mor norien yame nakirkun mə in ratuaturuk ye nımri Kughen. Mərig narmamə tiksın kwəsəpəh narimnar mine, kini masoriah fam kapəriə nhatətəyen, rəmhen kin yermamə kirik yamə ramrəh rao, mırəhpikin nımas rəmətəih-əmətəih mahas.

²⁰ Iriə mir kiraru e Haemeneus mine Aleksanda. Mərig yo yakwərəhu-pən ta əriu ye kwermi Setan mə tukhajoun əriu mə tukripəh nırani-hahyen Kughen.

2

Norien kape nəhuakien

¹ Ror məkneikin mə nar kupən yame yakamarkut kimi əmiə mīmə takasəkeikei misəhuak kimi Kughen tuk narmamə, kini misaiyoh In pəh rasitu irəriə, mivəhsi-pən narimnar yamə mine kasəkwakwə kin. Masəkeikei mhani vi vi In tuk əriə m-fam:

² Tuk king minə mine nəmehuə minə, mə kitawə m-fam tuksarə ye nəmərinyen kini misarə mar, pəh kitawə tuksor nəkwai Kughen kini kapətawə nəriwəkien tukratuutuk.

³ Norien kape nəhuakien minə a, in rhuvə pik, matuutuk ye nimir Kughen e yame rimivəh-miragh ətawə.

⁴ Kughen a In rorkeikei mə tukrivəh miragh narmamə m-fam, morkeikei mə narmamə tukhani nəfrakisien ye Nəgkiarien əfrakis kafan:

⁵ Meinai Kughen kirikianə əmə.

Mine yermamə kirikianə əmə ramərer, In swatuk tuk nivəhyen narmamə mhavən kasor kirikianə iriə Kughen; yermamə e Yesu Kristo.

⁶ Yesu e In e, ye nipig atuutuk, rimnoriah kafan nimirghien marpin nimirghien kin kape narmamə m-fam.

Kini in e ramhajoun mə Kughen rorkeikei mə tukrivəh miragh narmamə m-fam.

⁷ Ror pən Kughen rimirpen yo mə yo aposol kirik, mə jakamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen mamhajoun nhatətəyen əfrakis kin nəmə tanə pisin pisin minə. !Yakamni əfra, mipəh neikuəyen!

⁸ Yakorkeikei mə narman minə fam ikin minə, tuksəhuak kimi Kughen. Kini nipig kamhavəhsi-haktə kwermiriə, yakorkeikei mə kapəriə norien tukratuutuk əmə. Niehmaa tukrirəkək mine nətgohyen.

⁹ Kini yakorkeikei min mə niraovin tuksarkaoh kin neipən yame ratuutuk əmə, mhapəh nhaviyen nimir narman, mhapəh nhavəhsi-pənien neipən yame ror nausitien. Kini mhapəh nisor-ausitien nikwəneriə. Mhapəh nhavəhsi-pənien narimnar minə tuk niviyen nərigien kape narman. Yakamni narimnar minə rəmhen kin neipən yamə mine nimirin rhaktə, uə nar kirik kamor kin nar kirik nimirin rhaktə, rəmhen kin gol uə perel.

¹⁰ Mərig mə tuksarkaoh kin norien huvə minə. Norien a ratuutuk tuk niraovin yamə mine kamhani mə iriə nipianəhuak minə.

¹¹ Kini nipig khajoun, niraovin tukhapim, misətərig kin, rikiriə m-fam reiwaiyu.

¹² Yakamni-əhu niraovin tuk nhajounien, mə tukhapəh nisehuəyen ye narman. Tukhapim əmə.

¹³ Meinai in apa kupən, Kughen rimnor Adam məkupən, kwasig ikin, ror Iv.

¹⁴ Kini pəh nien mə Adam e Setan rimukrao iran apa kupən; mərig Iv a in a Setan rimukrao iran, ruə mor təvhagə has.

¹⁵ Mərig pəh niraovin tuksor atuutuk wok kapəriə: In e neiməkien kin kwajikovə, mine niraətəək-in-tim-tim-ien nhatətəyen, mine norkeikeiyen, mine norien nar yame ratuutuk. Iriə yamə mine kasor məknakin, Kughen tukrivəh miragh əriə.

3

Norien atuutuk kape namehuə minə kape niməhuak

¹ Nəgkiarien kirik ramni mə, “Tukmə yermamə kirik rimə tukrivəh elda, rimnorkeikei nar huvə en.” Kini nəgkiarien e raməfrakis.

² Mərig elda, to kipəh nəm-pənien nar has kirik iran. In, kafan piraovin kirikianə əmə. In yermamə kirik yame ramarha huvə tuk nimirghien kafan nipig m-fam. Mamor

narimnar ye nirkunien. Kamsiai in. Ramarha huvə tuk narmamə yamə mine kamhauə iman ikin. Mamhajoun huvə.

³ In, pəh nien mə yermamə kape napisien kin ninimien mine nəmhokien, mərig in yermamə kape nərahuyen əmə nəmərinuyen. Mipəh norkeikei-pik-ien mane.

⁴ In ramarha huvə tuk kafan minə, mirkun norien mə kafan kwajikovə minə tuksor nəkwən mhasiai in.

⁵ ?Mərig, tukmə reinein narha-huvəyen tuk kafan minə, mərig in tukrirkun narha-huvəyen tuk niməhuak kape Kughen uə? Nīkam.

⁶ Kini yermamə yame rimauə pə-pə əmə Kristin, to rīpəh nīvəhyen elda; tamə, ramausit pik, Kughen tukror narpinien kimin rəmhen kin yame rimnor ta ye Setan.

⁷ Kini elda, in yermamə kirik yame narmamə yamə mine kasarə iruə ye nəhuakien, kamhani huvə in. Tukmə rīpəh norien məkna, mirəhpik kin kwənməkuru kape Setan, kini nhagin tukrahas.

⁸ Ye norien kirikianə əmə, nīmraghien kape dikon minə tukraməkeikei matuatuk, pəh narmamə tukhasiai əriə. Nəgkiarien kapəriə tukrīpəh norien kiraru. Kini tukhapəh nisapisien kin ninimien. Mhapəh nisəptigien kin nautə, mhapəh nisarpəkaoyen tuk nīwəhyen mane.

⁹ Iriə narmamə yamə mine kharkun mə norien has kirik rirkək irəriə; kini mharaptəək kin tīmtim nəgkiarien əfrakis minə kape Kughen yamə mine kitawə kamhani nəfrakisien irəriə.

¹⁰ Tukaməkeikei kəkir huvə nīmraghien kape dikon minə kəkupən, kini tukmə kīpəh nəm-pən-ien nar has kirik irəriə, kini en, kīvəh-si haktə əriə.

¹¹ Ye norien kirikianə əmə, nīmraghien kape piraovin kape dikon minə* tukraməkeikei matuatuk. Tukhapəh nhaniyen nīkar jir. Iriə nīpiraovin yamə mine kasarha huvə tuk nīmraghien kapəriə nīpig m-fam. Masor narimnar ye nirkunien. Iriə nīpiraovin yamə mine narmamə kamhani nəfrakisien irəriə nīpig m-fam.

¹² Dikon, kafan piraovin kirikianə əmə. In tukraməkeikei mamarha huvə tuk kafan kwajikovə minə mine kafan minə.

¹³ Narmamə yamə mine kasor huvə wok e, nhagriə tukrīhuvə tukun; kini mīshatətə ye Yesu Kristo mīsətgah.

¹⁴ Timoti, yakamrai nəgkiarien minə e kim ik, mīmə pəh nien mə tuktu, yakurə məm ik.

¹⁵ Mərig tukmə yakpəh nurə-aihuua-yen, kini nəkwəkwə e in tukrini narimnar m-fam yame kitawə, narmamə kape Kughen minə, tuksəri-pən. Kughen ramarə kape rerin, mīvəhsi-pə nəgkiarien əfrakis kimi ətawə e kafan narmamə minə. Niməhuak rəmhen kin səpag ye nimə yame ramraptəək kin nəgkiarien kafan.

¹⁶ Nəfrakisien, nuknei nhatətəyen kapətawə, in nar ehuə kirik. Taktəkun ai, Kughen rimnor əpu nhatətəyen kapətawə kimi ətawə, mīmə:
Kughen rimauə yermamə; kimnəm In,

Nanmin Rhakə rimnhajoun huvə mə In ratuatuk.

Agelo minə kimisəm In.

Narmamə ye tanimtanə kimnhani-ərhav In kimi narmamə ikin pisin pisin minə.
Narmamə ye tanimtanə kishatətə iran.

Nikhakien rarkurao iran, Kughen rimiwəh In mhaktə ye neai.

4

Nəmhajoun eikuə minə

3:6: Taet 1:6-9 **3:7:** 2 Kor 8:21 * **3:11:** Tukmə ror Pol raməgkiar ye “dikones,” piraovin yame ramehuə ye niməhuak. **3:11:** Taet 2:3 **3:16:** Mak 16:19; Kol 1:23; 1 Jon 2:18

¹ Nanm̄in Rhakə ramni-ərhav huvə mə ye Nip̄ig Kwasig, narmamə tiks̄in tuksəpəh nəfrakisien kape Kughen, mamhakwasig əmə kin nanm̄in has yamə mine kaseikuə irə jir, mine nəgkiarien kape yarmhə minə.

² Nəgkiarien minə e khasi-pən ye nəmarpəkao yamə mine kaseikuə iriə jir. Nərigien kapəriə riko iko əgkəp; kini kaseinein nəkirien mə nəgkiarien əfrakis hiə, kini nəgkiarien eikuə hiə.

³ Kamhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisarkurəkien, kini mhani-əhu əriə mə tukhapəh nisənien nəviginiēn minə tiks̄in. Mərig Kughen rimnor nəviginiēn minə m-fam mə tukamən. Kini kitawə e kasəhuak kharkun nəfrakisien, kharkun nisənien. Kasəhuak, kini mhani-vi vi Kughen tukun, kini misən.

⁴ Meinai narimnar yame Kughen rimnor, rhuvə əmə. Tukmə khani-vi vi Kughen tukun, to khapəh nhani-əhu-yen.

⁵ Meinai Nəgkiarien kape Kughen ramni mə iriə khahuvə, kini kitawə kasəhuak tukun. Kini taktəkun ai, nəviginiēn minə e khahuvə.

Norien kape yor atuaturuk kape Yesu

⁶ Narimnar yamə mine yakamhajoun ik kin, takamhajoun narmamə kin, ai, ik takuə ik yor atuaturuk kape Yesu Kristo. Kini ramhajoun mə ik yermamə kirik yame nakən nəgkiarien əfrakis minə kape nhatətəyen mine nəgkiarien atuaturuk mamragh iran, kini nimraghien kafam rəri-pən fam nəgkiarien minə a.

⁷ Takpəh nətərigien kin kwanage eikuə minə. Nərigien kape Kughen rirkək irəriə. Mipəh nətərigien kin nəvsaoyen apnapig yamə mine nipran rirkək. Mərig, takwhai atuk kafam nimraghien mə takamor nəkwai Kughen.

⁸ Meinai niwhaiyen ik tuk nəukirien, rhuvə əmə tuk nipram. Mərig norien nəkwai Kughen, rhuvə mə tukrasitu ye narimnar fam ye nimraghien kape tokrei tanə, mine kape nimraghien rerin.

⁹ Tukasəkeikei mishatətə nipig m-fam ye nəgkiarien əfrakis e yame ramni mə,

¹⁰ “Kwəsərhəhu-pən nərigien kapətawə ye Kughen Miragh, yame ravəh miragh narmamə m-fam.” Mərig In ravəh miragh əfrakis narmamə yamə mine kishatətə iran. Ror məknek̄in mə kitawə kasarkut pik tuk niwhai-atuk-ien kapətawə nimraghien.

¹¹ Narimnar yame yakamrai kimik, takaməkeikei mhajoun narmamə kin, mimə tukasəkeikei misəri-pən.

¹² Ik tamaruə əmə kirik, mərig rahas mə narmamə tuksəm əhu ik tukun. Mərig takəgkiar huvə kimi narmamə, mamor əmə norien atuaturuk, mamorkeikei narmamə, mamhatətə ye Kughen, pəh nəməhuak minə tuksəm nimraghien kafam mə rhuvə, khakwasig kin ik.

¹³ Rikim tukriskai mə takaməkeikei maməvheikin Nəkwəkwə kape Kughen ye nimri nəməhuak minə, maməvhag kimi əriə, mamni-ərhav Nəgkiarien kape Kughen, mamvən meriaji jakurə məm ik.

¹⁴ Timoti, nipig elda minə kimnharəhu-pən kwermiriə ye kapəm kapə, kini mhani-ərhav nəgkiarien kirik kape Kughen ye nikarin kafam, Kughen rimivəhsi-pre nirkunien kimik mə takor wok kafan. Takpəh nəpəhyen mə tukraməm̄ir apnapig.

¹⁵ Takor wok a yerkim m-fam, mə narmamə tukharkun nisəmien mə kafam nimraghien mine kafam wok ramaiyu huvə.

¹⁶ Takamarha huvə tuk nimraghien kafam, mine nəgkiarien yame ik nakamhajoun narmamə kin. Mamarkut skai mə takor narimnar minə e, meinai tukmə nakor, kini takvəh miragh əmiə narmamə yamə mine kasətərig kin ik.

5

Nisaiyen nəməhuak minə

¹ Takpəh nəgkiar-skaiyen kimi nəhuaru minə; məriḡ takəgkiar huvə əmə kimi əriə rəmhen kın yame nakaməgkiar kimi rımim atuaturuk. Maməgkiar kimi nitamaruə minə rəmhen kın yame nakaməgkiar kimi piam minə atuaturuk.

² Maməgkiar kimi nipiəhuaru minə rəmhen kın yame nakaməgkiar kimi nisinim atuaturuk. Kafam nəgkiarien mine norien minə kimi nipiəraovin minə tiksın tukraməkeikei matuaturuk əgkəp, rəmhen kın yame nakamor-pən kimi nowinim.

Nasituyen ye nipiəraovin yamə mine kamhə tan kın əriə

³ Nipiəraovin yamə mine kamhə tan kın əriə, tukmə kapəriə nasituyen rirkək, tukamarha huvə tuk əriə.

⁴ Məriḡ piraovin yame kamhə tan kın, tukmə kafan aikın tını uə mikipni, iriə tukasəkeikei mharkun mə wok e kape nəməhuak minə, in e tuksəkupən misarha huvə tuk kapəriə minə. Kughen, rikin ragien mə tuksor tai nasituyen minə kimi nisinriə minə mine rımriə minə mine ripriə minə.

⁵ Məriḡ nipiəraovin yamə mine kamhə tan kın əriə, tukmə kapəriə minə kharkək, iriə kasətiḡtə əmə ye Kughen. Yeran mine yenpiḡ, masəhuak kimi Kughen mə In tukrasitu irəriə.

⁶ Məriḡ piraovin yame kamhə tan kın, tukmə ramragh əmə tuk nəriḡ-huvəyen ye nipiəraovin, Kughen rıvəhsi-pən ta narpinien kimin.

⁷ Takni-ərhav nəgkiarien minə e kimi narmamə, mə tukpəh nəm-pən-ien nar has kirik irəriə.

⁸ Nəməhuak minə tukasəkeikei misarha huvə tuk kapəriə minə, kini misəkupən misarha huvə tuk kapəriə atuaturuk minə. Məriḡ tukmə kisəpəh, ramhajoun mə kwənhaukrekin-pən nimetairiə kimi nhatətəyen kapətawə. Iriə misahas rapita nəmə khapəh nisəhuakien.

⁹ Tukmə nakrai-pən nhag piraovin yame kamhə tan kın ye nəkwəkwə kape nasituyen, mə niməhuak tukrasitu iran, kafan newk tukraməkeikei mapita 60. Kini kafan yerman kirikianə əmə apa kupən.

¹⁰ In piahwaru kirik yame kamsiai in tuk kafan norien huvə, mine nasituyen yamə mine in ramor, rəmhen kın yame in ramarha huvə tuk kafan kwajikovə minə; kini nipiḡ yepsipis minə khauə iman ikin, in ramor huvə əriə; kini mivəhsi-əhu atuk in masitu ye nəməhuak minə*; kini masitu ye yavən has minə; kini kafan nəriḡgien riskai mə tukror wok yamə mine khahuvə.

¹¹ Məriḡ takpəh nırai-pən-ien nhag nipiəraovin kamhə tan kın yamə mine khapəh nisəpihuaru-yen ye nəkwəkwə a. Tamə, kapəriə nəriḡgien ramskai tuk narman rapita nəriḡgien kapəriə tuk Yesu Kristo. Kini mhamə tuksarkurək min.

¹² Masəkapir promes en yame kimnhani-ta, kini Kughen tukrıvəhsi-pən narpinien kimi əriə.†

¹³ Kini takpəh nırai-pən-ien nhagriə meinai, nipiḡ kirik, kisarpah, mhavən, misarkurao yerkwənu minə, mamhani əmə nəgkiarien has. Mamhani nıkar jir, mamhani narimnar yame kapəriə nar kirik rirkək iran.

¹⁴ Məriḡ yakmə rhuvə mə nipiəraovin kamhə tan kın yamə mine khapəh nisəpihuaru-yen tuksarkurək min. Mhapik kwajikovə minə. Misarha huvə tuk kapəriə minə. Kasor məknekin, mhapəh nhavəhsi-pənien kwənmhan kimi tikmir minə tuk nhani-hasien ətawə.

* **5:10:** Nəgkiarien Gris ramni mə, “Kini raməkwi-ta nəmkimik ye niḡu nəməhuak minə.” Ye norien e ramhajoun mə in piraovin kirik yame rawəhsi-əhu atuk in; kini rikin ragien tuk nasituyen ye narmamə. † **5:12:** Nipiḡ kirai-pən nhag piraovin kamhə tan kın ye nəkwəkwə e, in ramor promes kirik kimi Kughen mə tukrıvəhsi-pən narkurəkien.

15 Mərig nipiraovın tiksın yamə mine kinamhə tan kin əriə kwəsəpəh-ta Yesu Kristo mhakwasig əmə kin Setan.

16 Nipianəhuak minə tukasəkeikei misarha huvə kaha kapəriə yamə mine kamhə tan kin əriə, mhəpəh nisərəhu-pənien əriə mə niməhuak tukrarha tuk əriə. Mərig tukmə piraovın yame kamhə tan kin, tukmə kafan nasituyen rirkək, niməhuak tukrarha huvə tukun.

Nisiaiyen elda minə

17 Nərokien mine nisaiyen yame kiwəhsi-pən kimi elda yamə mine kasarha huvə tuk wok kape niməhuak, tukreihuə. Kini tukreihuə pik tuk yamə mine kashajoun mamhani-ərhav Nəgkiarien kape Kughen.

18 Nərok kapəriə tukreihuə rəri-pən Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə, “Nipig hos kirik ramor wok kirik kafam, kini tukmə rorkeikei mə tukrəvigin, takpəh nini-əhuyen.”‡ *(Dut 25:4)* Kini ramni min mə, “Nipig yermamə kirik ramor wok, tukaməkeikei kərok in iran.”§

19 Tukmə yermamə kirikianə əmə ramni mə elda kirik rimnor nar kirik rapəh nəmhenien, takpəh nətərigien kin. Mərig tukmə yermamə kiraru uə kisisər kirhini, takətərig kin.*

20 Kini tukmə elda kirik ramor nar has kirik mamripin, kini takəgkiar skai kimin ye nimri nəməhuak minə, mə narmamə tuksəm, khagin kin norien nar has minə.

21 Timoti, ye nimri Kughen, mine Yesu, mine agelo yamə mine Kughen rimirpen-ta əriə, yakamor kwirig kimik mə takaməkeikei məri-pən nəgkiarien minə e. Takpəh norien ror pisin pən kimi yermamə kirik, marə, mor pisin-pən min kimi yermamə kirik. Mərig takamor rəmhen-əmhen əmə kimi narmamə m-fam.

22 Takpəh nhai-miren-ien tuk nəərəhu-pənien kwermim ye kapən kapə narmamə tuk nivəhsi-haktəyen əriə kamhavəh elda.

Mərig takaməmir isok tuk narmamə yamə mine kasor təvhagə hah, tamə, nakmir min. Mərig or əmə nimraghien kafam ratuatuk ye nipig m-fam.

23 Mərig in ai nipig tiksın tipim raməmhə, rapəh nəmhenien mə takamnim əmə nu. Mərig rhuvə mə takamnim kəskəh waen pəh raməsik-əhu nəmhəyen.

24 Narmamə tiksın, kitawə kharkun mə iriə kasor təvhagə hah, kini mharkun mə Kughen tukror narpinien kimi əriə. Mərig tiksın, kapəriə təvhagə hah ramerkwaig ai taktəkun, mərig tuk nipig kirik, tukpisəm kharkun.

25 Rəmhen kin norien huvə minə. Tiksın, kitawə kasəm mharkun. Mərig tiksın aikin yame kaserkwaig ai taktəkun, mərig tuk nipig kirik, tukpisəm əriə.

6

Nəgkiarien ramvən kimi slef minə

1 Nəməhuak yamə mine iriə slef minə tukasəkeikei mhasiai namehuə kapəriə, tamə narmamə khani hah nhajounien kapətawə mine nhag Kughen.

2 Nəfra. Slef minə, mine masta kapəriə yamə mine kasəhuak, kwənhauə piauriə minə. Mərig slef minə tukasəkeikei mhasiai masta kapəriə minə. Mərig tukasəkeikei misor wok yerkiria m-fam, meinai nəmə minə a iriə kasor wok atuə kin kapəriə, iriə nəməhuak minə; kasorkeikei əriə minə.

Nəgkiarien eikuə minə, mine narimnar huvə minə

Takamhajoun narimnar minə e mor kwirig kin kimi narmamə.

‡ 5:18: Dut 25:4 ramni mə tukmə nar miragh kirik kamni kimə ox ramor wok kirik kafam, takpəh niniəhuyen in mə tukripəh nəviginien. § 5:18: Nəgkiarien e raməmir ye Luk 10:7. * 5:19: Əmru Dutronome 19:15, Matiu 18:16 mine 2 Kor 13:1. 5:19: 2 Kor 13:1 5:20: Efes 5:11 6:1: Efes 6:5 6:2: Flm 16

³ Mərig narmamə tiksın kishajoun nəgkiarjen pisin kirik, mamhani neikuəyen ye nəgkiarjen atuatur kape Yesu Kristo Yermaru kapəawə mine norien yame Kughen rorkeikei.

⁴ Narmamə yamə mine kasəgkiar məkna kasausit, misətəwao pik. Maseno-eno tuk nhavəniən misəgkiar pik tuk nəgkiarjen yamə mine kasəvi niemhaa, mine nəgkiarjen yamə mine narmamə kasotgoh kimi əriə minə tukun. Kasor narmamə kasor jalus, miseikus kwhen kapəriə, mamhani hah nhagriə minə, misərig has əriə minə.

⁵ Kini nipiğ m-fam, iriə kasor timət. In e norien kape narmamə yamə mine kapəriə nərigien rahas, iriə kwəserwei ye nəgkiarjen əfrakis. Iriə kamhani mə norien nəkwai Kughen in swatuk kirik tuk niwəhyen mane mine nautə.

⁶ Nəfra. Norien nəkwai Kughen in rhuvə pik. Tuksagien əmə, nar apnapig kapəawə nautə rikəskəh uə rehuə,

⁷ meinai nipiğ kitawə kimisarha-pə ye tokrei tanə e, kini kimnhapəh nhawəhyen nar kirik mhauə. Kini nipiğ tukhamhə iran, tukhapəh nhavəh-min-ien nar kirik mharerig.

⁸ Mərig tukmə nəviginiən netawə mine neipən kapəawə rəmhen, kitawə kisagien.

⁹ Narmamə yamə mine kasorkeikei pik mə kapəriə nautə tukreihuə, rimar əmə tuk əriə mə tukhamir. Rəmhen kin kwənməkuru yame rhotəəkən əriə ye nəkwai nimir kape nahasien. Ye nətəwaoyen kapəriə, kisorkeikei narimnar yame rahas tuk əriə. Kisorkeikei nar has ehua minə, nahasien rakətanim kin əriə tuksəmnim.

¹⁰ Meinai norkeikei-pik-ien mane, in nuknei nar has minə. Kini narmamə tiksın, kisorkeikei pik nautə, mamhavən isok tuk nhatətəyen kapəawə, kini masor narimnar minə tiksın yame ramoriah rikiriə, kini misərig rahas kin.

Arer timtim

¹¹ Mərig, Timoti, ik yermamə kape Kughen, takap tuk nar has minə a. Mamarkut tuk natuaturkien, mine norien nəkwai Kughen. Nhatətəyen kafam tukriskai. Takamorkeikei narmamə, mamərer tim tim nipiğ m-fam. Muə ik yermamə kape nəmərinuyen kirik.

¹² Narmamə kamharpəhu əriə minə tuk nar has minə. Mərig ik, takamaiyu əmə tuk nhatətəyen ye Kughen, mivəh nimraghien rerin iran. Kughen rimnokrən kin ik mə takvəh nimraghien rerin nipiğ nimini-ərhav nhatətəyen kafam ye nimri narmamə.

¹³ Ye nimri Kughen, yame ravəhsi-pə nimraghien kimi narimnar m-fam, mine ye nimri Yesu Kristo yame rimini-ərhav nəgkiarjen əfrakis ye nimri Ponjes Paelat, yakamni skai kimik məkneikin mə:

¹⁴ Takamor nəkwai nəgkiarjen minə e, mipəh nipəhyen kirik, mivən meriaji nipiğ Yesu Kristo Yermaru kapəawə tukruə iran. Pəh kipəh nəm-pəniən nar has kirik iram.

¹⁵ Yesu tukrirerig-pə min ye nipiğ yame Kughen rimirpen.

Kughen pisin əmə In ramarmaru ye narmamə m-fam. Kamni vi vi In. In pisin əmə in king kape king minə fam. In Yermaru kape yermaru minə fam.

¹⁶ In ramarə kape rerin. Mamarə ikin rhakak ikin; keinein nivən-pakə-yen tukun.

Kipəh nəmien In. Keinein nəmien In.

Pəh khawəh-sihaktə nhagin. Pəh In tukrarmaru ye nipiğ m-fam. Amen.

Nəgkiarjen ramvən kimi nəməhuak yamə mine kapəriə nautə rehuə

¹⁷ Timoti, əgkiar skai kimi nəməhuak yamə mine kapəriə nautə rehuə ye tokrei ptanə, mimə tukhapəh nisausit-pik-ien tukun. Mhapəh nisərəhu-pən-ien nərigien kapəriə ye nautə, meinai nipiğ kirik nautə ramirkək. Mərig pəh kisərəhu-pən əmə nərigien kapəriə ye Kughen, meinai In ravəhsi-pə narimnar kimi ətawə, mə rikitawə tukragien.

¹⁸ Nautə kapəriə rehuə, mərig takəgkiar skai kimi əriə mə nasituyen kapəriə, mine norien huvə minə kapəriə tukreihuə min. Kini mə tuksəwhai; mhapəh nisəptigien kin.

¹⁹Ye norien a, rəmhen kɪn yame iriə kasəwhai kəji narɪmnar huvə mɪnə rehuə. Rəmhen kɪn kasor apnəpenə huvə tuk nɪmraghien yame tukrɪpiuə. Kɪpihavəh nɪmraghien yame in nɪmraghien əfrakis.

Nəgkiarien infamien

²⁰Timoti, takamarha huvə tuk narɪmnar yame Kughen rɪmnərəhu-pre ye kwermɪm. Ap kɪni marer isok tuk nəgkiarien yamə mɪne nɪpran rɪrkək, mɪne yamə mɪne khapəh nhasiaiye Kughen, mɪne yamə mɪne kamhani neikuəyen ye Nəgkiarien kape Kughen. Nəgkiarien mɪnə a khamə kamhawəh-sipə nɪrkunien. Mərig, nɪkam. Kaseikuə.

²¹Mərig narmamə tɪksɪn kamhakwasig kɪn nəgkiarien eikuə mɪnə a, kɪni mamhavən isok tuk nhatətəyen kapətawə.

Pəh nɪhuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmiə.

2 Timoti

Nəkwəkwə yame ror kiraru kin, yame Pol rimirai kimi Timoti Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e 2 Timoti

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Timoti. Kini in morkeikei mə nəməhuak minə apa Efesas tuksəvhekin min.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Japta infamien kape Ol Wok ramni mə nipig gavman kape Rom rimiraptərəkin Pol apa Rom, kipəh nivəhsi-pəni in ye kalabus; kivəhsi-pən əmə in ye kafan nimə, kini mobael minə kimisarha tukun apaikin, masarə iriə min, mə in tukripəh napien. Kini ai, gavman rimnher-yerhav kin, in rəriwək əmə kape newk kiraru. Mərig nipig rimirai nəkwəkwə e 2 Timoti, gavman kape Rom rimivəhsi-pən min in ye kalabus. Kalabus a ikin rahas pik ikin. Mərig Ol Wok rəpəh nəvsaoyen kin narimnar minə a. Nipig nəkwəkwə a rimnor ta infamien, narimnar a ripior. Kalabus a in rəutən ikin, kini riskai tuk narmamə tuk nivəni mivaag pən kin. Luk əmə iriu min. Mərig Pol rorkeikei mə Timoti tukruə məm in meinai in kafan fren atuaturuk. Kini morkeikei mə Timoti tukripik nəkwəkwə minə kafan muə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rirkun mə pəh nien mə tuktu gavman tukrhopni in. Ror məkneikin in rimirai nəkwəkwə e tuk nərəhu-pəni in niməhuak ye kwermi nəməhuə pisin minə tiksın rəmhen kin Timoti. Nipig əutən minə kamhauə tuk niməhuak, kini Pol rorkeikei mə Timoti tukramraptərəkin Nəvsaoyen Huvə, kini mərer timtim ye nhatətəyen kafan, kini mipəh nigini kin nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə, mərer matuk tuk nərigien nəmhəyen ye nipran tukmə nahasien ruə.

Pol rimə nəkwəkwə e, ramvən kimi Timoti

¹ Timoti. Yo Pol. Kughen rimirpen-ta yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo. Kini mher-pə kin yo mə jakni-ərhav promes kafan kape nimraghien rerin ye Yesu Kristo.

² Yakamrai nəkwəkwə e kimik, Timoti. Timoti, ik narik yame yakorkeikei pik. Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukravəhsi-pre nihuvəyen, mine norkeikeiyen mine nəmərinuyen kimik.

Pol ravəhsi-haktə nətərigien kape Timoti

³ Nipig m-fam, yenpig mine yeraan, yakaməhuak tuk ik, kini mamni vi vi Kughen tuk ik. Kini yo, yakor wok kafan rəmhen kin yame ripik minə kimisor, kini yakirkun mə norien has kirik rirkək irak.

⁴ Rikik raməsik nehe nimrim, kini yakorkeikei pik mə jakəm min ik, pəh rikik tukragien.

⁵ Rikik raməsik nhatətəyen əfrakis kafam, rəmhen kin yame kafam kaha e Loes mine nisinim e Yunis kimirivəh. Kini yakirkun mə taktəkun ai, ik min nakavəh nhatətəyen a.

⁶ Kughen rimivəhsi-pre nirkunien kimik tuk norien wok kafan nipig yimnərəhu-pre kwermik iram. Kini, yakamuh rikim mə takher nap yerkim tuk norien wok a.

⁷ Meinai Kughen rimipəh norien rikitawə rigin, mərig rimnor rikitawə mə tukramətəgah, mamorkeikei, mamor norien yamə mine in rirkun mə kisatuaturuk.

⁸ Kini mərig ik, takpəh naurisien tuk nini-ərhavyen Yesu Yermaru, kini mipəh naurisien kin yo yame kivəhsi-pən yo ye kalabus tuk nhagin. Yakamərig nəmhəyen tuk Nəgkiarien Huvə kape Kughen. Kini Kughen tukrivəhsi-pre nəsaninien kimik, takaməkeikei mor rəmhen kin yame yo yakamor.

- ⁹ Kughen rimivəh miragh ətawə mokrən kin ətawə tuk nımraghien yame ratuatuk, kini nar a, pəh nien mə nar kirik yame kitawə kasor.
Mərig In ramor ye kafan atuk nətərigien, mine nihuvəyen kafan.
Nipig rimipəh nor-hanəyen tokrei tanə,
mərig In rimirpen-ta Yesu Kristo mə tukrivəhsi-pə nihuvəyen a.
- ¹⁰ Mərig taktəkun ai, In rimnor əpu nihuvəyen a kimi ətawə ye nuəyen kape Yesu Kristo, yame rimivəh miragh ətawə.
In rimnor təkun nımhəyen ye nəsaninien kafan, mivəhsi-pə Nəgkiarieren Huvə kape Kughen, yame ramhajoun ətawə kin nımraghien rerin.
- ¹¹ Kini Kughen rimirpen yo mə yo yəgkiar kirik, mine aposol, mine yhajoun, mə jakni-ərhav Nəgkiarieren Huvə a.
- ¹² Ror pən, yakamərig pik nəmhəyen ye niprak tukun. Mərig yakpəh naurisien, meinai yakwırkun-ta mə Pa e yakamhatətə iran. Mirkun huvə mə In rirkun narha-huvəyen tuk naha nhagin yame In rimnərəhu-pə ye kwermik mamvən meriaji Nipig Kwasig.*
- ¹³ Timoti, takətərig kin nhajounien atuatur kafak, mikwasig kin swatuk kirikianə əmə, mamraptərəkin nhatətəyen mine norkeikeiyen yame ramsi-pən tuk Yesu Kristo.
- ¹⁴ Nanmin kape Kughen yame ramarə yerkitawə tukramasitu iram, mə takarha-huvə tuk nar huvə yame Kughen rimnərəhu-pre ye kwermim.

Pol ramni vi vi Onesiforas

- ¹⁵ Timoti, ik nakirkun mə yo minə tiksın apa kwənmhan a Tarki, iriə kwərə mir e Fugelas mine Hemogenes, iriə m-fam kwəsapitan kin yo.
- ¹⁶ Mərig pəh Yesu Yermaru tukrivəh-sipən norkeikeiyen kimi Onesiforas mine kafan minə. Meinai nipig ripsaah, rinamasitu irak mivəhsi-haktə nətərigien kafak. Kini mipəh naurisien mə kimivəhsi-pən yo ye kalabus.
- ¹⁷ Nəfra, nipig in rimauə Rom, mamarhakın yo, marhakın muə meriaji-pə məm yo.
- ¹⁸ Kini nakirkun min mə in rimnasitu pik ye narimnar ripsaah apa Efesas. !Pəh Yesu Yermaru tukrivəh-sipən norkeikeiyen kimin ye Nipig Kwasig!

2

Norien kape mobael huvə kape Yesu Kristo

- ¹ Timoti, narik, pəh Kughen tukror rikim rəsanin ye nihuvəyen yame ramsi-pən ye Yesu Kristo.
- ² Naknərig-ta nhajounien kafak yamə yakavəhsi-ərhav ye nımri narmamə khapsaah. Vəh nhajounien en, mərəhu-pən ye kwermi narmamə tiksın yamə mine narmamə kashatətə irəriə, mə iriə tukharkun nishajounien narmamə minə min tiksın kin.
- ³ Nipig nahasien ramuə tuk ətawə, takaməkeikei mərəer tim tim rəmhen kin mobael huvə kirik kape Yesu Kristo.
- ⁴ Rəmhen kin mobael kirik to rapəh norien narimnar yame narmamə apnapig kasor, mərig in ramor əmə nəkwai kapten kafan.
- ⁵ Rəmhen kin yermamə yame ramaiyu mə tukrapita mivəh nərok iran, tukraməkeikei məri-pən fam loa minə kape naiyuyen, tamə rıpəh nivəhyen nərok iran.
- ⁶ Ratuatuk əmə məkneikin, mə yermamə yame ramor pik wok ye nəsimien, in tukrəkupən mivəh kwənkwan.
- ⁷ Rhuvə mə rikim tukraməsik nəgkiarieren kafak, meinai Yesu Yermaru tukrasitu iram tuk nirkunien niprai nəgkiarieren minə e.

1:9: Efes 2:8-9; Taet 3:5 **1:10:** Hib 2:14 **1:11:** 1 Tim 2:7 * **1:12:** Swatuk pisin kirik tuk nukrekin-ien v. 12: "Mirkun huvə mə In rirkun narha-huvəyen naha nhagin yame yo yakamərəhu-pən ye kwermim mivən meriaji Nipig Kwasig." **1:14:** 1 Tim 6:20 **2:3:** 2 Tim 1:8 **2:5:** 2 Tim 4:8 **2:6:** 1 Kor 9:7

⁸ Rikim tukraməsik kwənərəus kirik kape King Deved, Yesu Kristo, In a Kughen rimivəh miragh In ye nimhəyen kafan. Kini in e Nəgkiarieren Huvə yame yakamni-ərhav.

⁹ Mərig kamor yo yakamərig nəmhəyen tuk Nəgkiarieren Huvə a, kamarkis-ətərikin yo kin jen rəmhen kin yemə has kirik. Mərig keinein narkis-ətərikin-ien Nəgkiarieren kape Kughen.

¹⁰ Ror məkneikin mə yakamərer tim tim ye nəmhəyen minə fam tuk narmamə yamə minə Kughen rimirpen əriə, mə Yesu Kristo tukrivəh miragh əriə, tuksarə iriə Kughen ye nikhakien kafan kape rerin.

¹¹ Nəgkiarieren e raməfrakis mə,
Tukmə kitawə khauə kirikianə ye Yesu Kristo ye nimhəyen kafan,
kini In tukrivəh miragh min ətawə.

¹² Tukmə kasərer timtim,
kini kitawə tuksarmaru kitawə min.
Tukmə kitawə khaukrekin-pən nimetaitawə kimin,
Kini In tukrukrekkin-pən nimeitaan kimi ətawə.

¹³ Tukmə kitawə kasəkapir pawk nəgkiarieren kafan,
mərig In tukraməkeikei mor, meinai In to rapəh nakapirien kafan nəgkiarieren.

Norien atuaturuk kape nhajounien Nəgkiarieren kape Kughen

¹⁴ Takuh riki narmamə kin nəgkiarieren minə e. Kini mamor kwirig kimi əriə ye nimri Kughen mə iriə tukhapəh nisotgohyen tuk nəgkiarieren apnapig. Kisotgoh, ripəh nasituyen ye yermamə kirik; mərig ramoriah əmə narmamə yamə mine kasətərig kin.

¹⁵ Arkut skai mə norien kafam tukrhuvə, rəmhen kin yermamə yame ravhirəkin nar, yamə to rapəh naurisien tuk kafan norien. Tukmə nipig Kughen rəm kafam wok, In rirkun neighanien kin, meinai nakamhajoun atuaturuk nəgkiarieren kape nəfrakisien.

¹⁶ Apəh kini marer isok tuk nəgkiarieren yamə mine nipairiə rirkək, mine yamə mine khapəh nhasiayen Kughen, meinai narmamə yamə mine kasəgkiar məkna, kamhavən isok pik tuk Kughen.

¹⁷ Kini nhajounien kapəriə rəmhen kin nimap pien kirik yame raməmhir, mamehua pik. Kwərə mir kiraru irəriə: Haemeneus mine Faelitas.

¹⁸ Iriu kimiravən isok tuk nəfrakisien, marəni mirəmə, “Kughen rimnor ta narmamə kamhamragh min ye nimhəyen, kini to ripəh nor-min-ien irətawə tuk nipig kirik.” Kwərə mir ai kworiah nhatətəyen kape narmamə tiksın.

¹⁹ Mərig nar apnapig əmə, səpaag ye nimə yame Kughen rimnərip ramərer tim tim. Kini rimirai-pən nəgkiarieren kirik iran mimə, “Kughen Yermaru rirkun narmamə kafan minə,” (Nam 16:5) mine, “Narmamə yamə mine kamhani mhamə iriə narmamə kape Yermaru, tukasəkeikei misapəh norien has minə.”

²⁰ Ətərig-ru. Ye nimə kape yermamə yame kafan nautə ripsaah, plet mine besin pisin pisin minə khapsaah. Kamor tiksın kin gol, tiksın kin silva, tiksın kin nai, tiksın kin kapier. Kampik tiksın, kamətu-pən nar huvə əmə iran. Kampik tiksın, kamətu-pən nərəsig iran.

²¹ Rəmhen kin narmamə. Tukmə kihvi-ta nərəsig yerkiəriə, khauə misəmhen kin plet uə besin yame kamətu-pən nar huvə iran. Kisatuaturuk, mharkun nisorien wok ehua kape Kughen. Masarer matuk tuk norien nar huvə minə.

²² Aiyu mivən isok tuk norien has yamə mine kamhaurə yerki nitamarua. Kini maməri-pən huvə swatuk kape norien yame ratuaturuk, mine nhatətəyen, mine norkeikeiyen, mine nəmərinuyen. Əri-pən swatuk a kimiə narmamə yamə mine nakasaiyoh Yesu Yermaru kin nasituyen, yerkimia yame rhuvə.

²³ Ap mivən isok tuk nægkiarieren ətəwao yamə mine nīprairiə rirkək. Nægkiarieren minə e kamhavi-pə əmə timət tuk notgohyen.

²⁴ Mərig yorwok kirik kape Yesu Yermaru tukripəh notgohyen, mərig tukraməkeikei mor huvə pən kimi narmamə m-fam, kini tukraməkeikei muə rəmhen kin yermamə kape nhajounien, kafan nətərigien tukrapomh.

²⁵ Kini tukmə narmamə tiksın kamhani hah kafan nhajounien, in tukraməkeikei meiwaiyu, maməvhag kimi əriə. Tukmə ror Kughen tukreighaan kin əriə mə iriə tuksarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah, mə iriə tukharkun nəfrakisien.

²⁶ Pəh iriə tukhauə min ye nətərigien huvə, kini misəta ye kwənməkuru kape Setan, yame ramraptərəkın əriə, kasor nəkwān.

3

Kwasig ikin Yesu tukruə məkir narmamə, nahasien tukruə

¹ Kini takaməkeikei mirkun min narimnar e: Nīpig Kwasig tukruə ipakə, nīpig əutən minə tukhauə.

² Meinai, narmamə tukasərig əmə əriə, misorkeikei pik mane. Misausit, mhavəhsihaktə atuk əriə. Mamhani hah narmamə, misəsik nəkwai nisınriə minə mine rimriə minə, mhapəh nhani-vivi-yen narmamə tuk nasituyen, mhapəh nhasiaiyen Kughen.

³ Norkeikeiyen kapəriə tukrirkək. Tukhapəh nisəru-kinien təvhagə hah yamə kamor irəriə. Tuksoriah nhag narmamə. Mhapəh nisarha-huvəyen tuk nımraghien kapəriə. Rikirriə tukragien tuk noriahyen yermamə. Tuksəməkin nar huvə minə.

⁴ Iriə kəut kəsua minə. Tuksor narimnar ye nətəwaoyen. Mhavəhsihaktə atuk əriə. Misorkeikei narimnar tuk nərig-huvə-yen ye nīprairiə, mərig tukhapəh nisorkeikeiyen Kughen.

⁵ Tukhasigəvin əmə nəhuakien, mhapəh niseighanien mə Kughen tukrivən yerkirriə.

Yuvən isok tuk narmamə kasor məkna

⁶ meinai kamhavən yerkwānu minə, masor nar iko tuk nhavi-ta-yen nərigien kape nīpiraovin yamə mine kapəriə nərigien rapəh niskaiyen. Təvhagə hah kape nīpiraovin minə a rəmhen kin kajipə pam. Rikirriə rivən tuk norien hah, kini ravi-əhu əriə.

⁷ Iriə kasətərig kin nhajounien pisin pisin, mərig tukhapəh nhaniyen nəfrakisien ye Nægkiarieren Əfrakis kape Kughen tuk nīpig kirik.

⁸ Apa kupən, kwərə mir a Janes mine Jambres* kimawəsik nægkiarieren kape Moses, kini ye norien kirikianə əmə min, narmamə minə tiksın kisəsik nægkiarieren əfrakis kape Kughen. Narmamə minə a, nərigien kapəriə rinahas. Nhatətəyen kapəriə rapəh nəmhenien.

⁹ Mərig nhajounien eikuə kapəriə to rapəh nərərien ror tu, meinai tukpiəm əpu nətəwaoyen kapəriə, rəmhen kin kwərə mir a Janes mine Jambres.

Mə Timoti tukrəri-pən norien kape Pol

¹⁰ Mərig ik, Timoti, nakaməri-pən kafak nhajounien, mine norien kape nımraghien kafak, mine naha nhagin yame yakmə jakor, mine kafak nhatətəyen, mine nətərigien apomh kafak, mine kafak norkeikeiyen, mine nərə-tim-timien kafak.

¹¹ Ik nakwirkun-ta nīpig əutən yamə mine kimnhauə ye nımraghien kafak, mine norien has yamə mine kimnor irak. Nakirkun norien əutən yamə mine kimnor irak apa Antiok mine Ikoniam mine Listra. Mərig Yesu Yermaru rimirəhsi-ta yo ye narimnar m-fam a.

¹² Mərig, nəfrakisien: Tukah narmamə m-fam yamə mine khamə tuksor kirikianə iriə Yesu Kristo, masor nəkwai Kughen.

¹³ Kini mærig nāmə has minə, mine narmamə kape neikuəyen, iriə tuksor norien has, mhavən, masor yame rahas əgkəp. Tukameikuə irəriə, kamhavən maseikuə ye narmamə.

¹⁴ Mærig ik, Timoti, ik nakwɪrkun huvə ta əmawə yamə mine yakshajoun ik. Ror pən takaməkeikei mæri-pən əmə narimnar yamə mine yakshajoun ik kin, yamə mine nakamni nəfrakisien irəriə.

¹⁵ Ye nəkəskəhyen kafam muə meriaji-pə taktəkun, nakwɪrkun-ta Nəkwəkwə kape Kughen e yame rɪrkun nivəhsi-preyen nɪrkunien kimik mə takhatətə ye Yesu Kristo mə Kughen tukrivəh miragh ik.

¹⁶ Nəgkiarien m-fam ye Nəkwəkwə kape Kughen kamhasi-pən ye nəkwai Kughen əmə, kini misasitu irətawə. Mishajoun ətawə, mamhani-ərhav norien has minə kapətawə, masərəhu atuaturəkəwə, kini mishajoun ətawə kin norien yamə mine kisatuaturəkəwə.

¹⁷ Kisasitu irətawə məkneikin: Kitawə narmamə kape Kughen minə, tukhavəh nasituyen minə fam a, kini mhauə narmamə yamə mine kharkun nisorien wok huvə minə m-fam.

4

¹ Timoti, jakvəhsi-pre nəgkiarien keikei kirik kimik ye nimri Kughen mine Yesu Kristo yame tukruə məkir narmamə m-fam, iriə yamə mine kamhamragh, mine yamə mine kwənhəhə-ta. Yesu e natukruə mamarmaru; ror pən, yakavəhsi-pre nəgkiarien keikei e mimə:

² Ni-ərhav nəgkiarien kape Kughen, kini arer matuk tuk nini-ərhavyen, nar apnapig mə rimar əmə uə rəutən. Ərəhu atuaturəkəwə norien kape narmamə, kini ni-ərhav norien has minə, kini mivəhsi-haktə nətərigien kape narmamə. Takamor wok minə e, kafam nətərigien tukrapomh, kini kafam nhajounien tukratuaturəkəwə mihuvə.

³ Takaməkeikei mor məkneikin meinai, nipig yame ramuə, narmamə tuksəpəh nəgkiarien atuaturəkəwə, misəri-pən əmə nərigien kapəriə, mamhavəh namhajoun pisin pisin yamə mine kamhani-ərhav əmə nəgkiarien yame narmamə rikiriə ragien tukun.

⁴ Tukhaukreikin-pən nimətirgiriə tuk nəgkiarien əfrakis, mhavən misətərig kin kwan-age eikuə minə.

⁵ Mærig ik, arha huvə tuk kafam nərigien nipig m-fam, nar apnapig mə narimnar pisin pisin minə kamhauə ye nimraghien kafam. Nipig nahasien tukramuə tuk ik, takamərer tim tim. Kini yuvən, markuraə, mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə. Kini takaməkeikei mamor fam wok yame Kughen ravəhsi-pre kimik mə takor.

⁶ Mærig yo, pəh nien mə tuku, yakmhə. Nimraghien kafak ruauə rəmhen kin nar miragh kirik yame kivaan əru tuk nini-vi-vi-yen Kughen.

⁷ Yo, yimnamaiyu əmə tuk nhatətəyen ye Kughen, mamaiyu huvə meriaji naiyuyen infamien; yakwərapətəkin nhatətəyen kafak.

⁸ Yermamə yame ramaiyu mapita, kəvhəvhəo-pən kimin rəmhen kin nərok kafan. Kini Yesu Yermaru, In raməkir huvə narmamə, məkir nimraghien kafak, mə ratuaturəkəwə. Mor apnəpeinə tuk nərok kafak. Kini pəh nien mə yo pisin əmə, mærig tukrivəhsi-pən kimi narmamə m-fam yamə mine kisorkeikei mamhawhin mə In tukruə min.

Pol raməvsao kin kafan minə tiksın

⁹ Timoti, arkut skai mhai miren muə məm yo,

¹⁰ meinai kwən a Demas rorkeikei pik nimraghien kape tokrei tanə e, marar, mapta kin yo, mivən apa Tesalonaeka. Kini kwən a Kresens ruavən ta apa Galesia*, kini Taetas ruavən ta apa Dalmesia. ¹¹ Kini taktəkun ai, Luk pisin əmə ramarə kimru min. Rhuvə mə takrauə kimiru Mak, meinai in tukrasitu irak tuk wok kafak.

¹² Mærig yimnher-pən ta kin kwən a Tikikas apa Efesas.

¹³ Tukmə nīpig nakamuə, takaməkeikei mīrəh neipən a yame yimnərəhu raməmīr apa imei Kapas, apa Traos. Rhuvə mə takpik mīn kafak nəkwəkwə mīnə muə. Mīpəh nərūkinien nəkwəkwə yamə mīne kīmnor kīn tiki nəni, mīpik, muə.

¹⁴ Mərig kwən a Aleksanda, in yermamə kape norien wok ye aean, in rīmnor rahas-pə kīmi yo. Yesu Yermaru tukrīvəh-sipən tai norien kafan.

¹⁵ Mərig ik mīn takamərig ik tuk kwən a, meinai in rīmnaməsik pīk nəgkiarīen kapətawə.

¹⁶ Kīni nīpig kīmisəkupən mīsərip yo ye kot, yīmīni-ərhav nərigien kafak, kīni yermamə rīrkək tuk neighanien kīn kafak nəgkiarīen. Mərig kafak narmamə mīnə kīmisap, mīsəpəh yo. (Pəh Kughen tukrīvəh norien tai norien kapəriə).

¹⁷ Mərig nīpig a, Yesu Yermaru, In raməmīr kīmru mīn, mīvəhsi-pə nīrkunien kīmi yo mə jakni-ərhav huvə Nəgkiarīen Kafan, mə nəmə tanə pīsīn pīsīn mīnə tuksərig. Yemehuə kape kot ipakə əmə rīmə tukrīvəhsi-pə narpīnien kīmi yo mə jakaməkeikei mīmħə, mərig Yesu Yermaru rīmīvəh mīragh yo.†

¹⁸ Kīni In tukrīvəhsi-ta yo tuk nahasien fam yamə mīne kīmə tukor irak. Mam-raptərəkīn huvə yo, mīvəh yo mīvən ye rao ye neai. Pəh khavəh-sihaktə In ye newk mīne newk kape rerin. Amen.

Nəgkiarīen infamien

¹⁹ Yakamni rhuvə tuk Akwila mīne piraovīn kafan Prisila, mīne Onesiforas mīne kafan mīnə.

²⁰ Kwən a rīmnaməmīr apa Korin. Nīpig yīmītərhav apa Maelitas, mīpəh Trofimas raməmīr, meinai in ramħə.

²¹ Timoti, arkut skai mħai mīren muə eikīn e kwasig ikīn nīpig kape nokieiyen.

Yubulas mīne Pudens mīne Linus mīne Klodia, mīne nəməhuak mīnə fam kamhani rhuvə pre tuk ik.

²² Pəh Yesu Yermaru tukramarə kīmiru mīn. Pəh nīhuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmīə.

4:13: Wok 20:6 **4:14:** Aes 59:18; Rom 2:6 † **4:17:** Pol rīmə, “Yesu rīmīvəhsi-ta yo ye nəkwai laeon.” **4:19:** Wok 18:2; 2 Tim 1:16-17 **4:20:** Wok 19:22; 20:4; Rom 16:23

Taetas Nəkwəkwə yame Pol rimirai kimi Taetas Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Taetas

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Pol rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi Taetas. Taetas in yemə Gris kirik yame rhatətə ye Kristo. Pol rimivi-pə in ramni nəfrakisien ye Yesu. Kini Taetas rimnor wok ripsaah iriu Pol rəmhen kin Timoti. Kamni nhagin rehuə ye Niutesteman.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine nipig rimirai? Pol mine Taetas kimiravən ye kwaji tanə e Krit, kini iriu kimirərikakun niməhuak kirik aikin. Kimirərikakun niməhuak, Pol rier min, mipəh Taetas raməmır mə tukror infamien ye wok a. Krit in kwaji tanə kirik yame rukwar kin norien has minə, rəmhen kin in e narmamə kaseikuə pik nipig mifam, masəvigin pik, misarpah pik. Tiksin khauə ye niməhuak mamhani nəgkiarien eikuə ripsaah, mishajoun əmə tuk mane.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rorkeikei mə tukrasitu ye Taetas tuk kafan wok apa niməhuak apa Krit. Taetas tukraməkeikei mivəhsi-haktə narmamə mə tukhauə elda minə ye niməhuak. Kini Pol raməvhag kimi Taetas mə tukrhawor pən iran mine kimi narmamə yamə mine khapəh nisəri-pəniən nərigien kafan. Kini mivəhsi-pən nəgkiarien tiksın kape nhatətəyen mine nəriwək-atuatuk-ien. Kini mimə Taetas tukrətapig huvə kin nəmhajoun eikuə minə. Nəgkiarien infamien ramni mə Pol tukrher-pə yermamə kirik yame tukrivəh tamhek Taetas, pəh Taetes tukruə tuk Pol mamasitu iran.

Pol rimə nəkwəkwə e ramvən kimi Taetas

¹ Taetas, yo Pol. Yakamrai nəkwəkwə e kimik. Yo, yorwok kirik kape Kughen, kini yo aposol kirik kape Yesu Kristo. In rimirpen yo mə jakasitu ye narmamə yamə mine Kughen ruirpen-ta əriə mə kafan minə, mivəhsi-haktə nhatətəyen kapəriə, masitu irəriə mə tukharkun nəgkiarien əfrakis, mhauə misor nəkwai Kughen.

² Kitawə kharkun nəfrakisien a, kini mishatətə iran. Kini misərəhu-pən nərigien kapətawə mə tukhavəh nımraghien rerin, meinai in apa kupən kupən, nipig Kughen rimipəh nor-hanəyen nar kirik, mərig In ruirpen-ta nımraghien rerin a. Kini Kughen, In to rapəh neikuəyen.

³ Kini ye nipig atuatuk kafan, nəgkiarien kafan ruauə ye nikhakien, meinai Kughen yame rimivəh miragh ətawə rimnərəhu-pə wok e ye kwermik, mivəhsi-pə nəgkiarien kirik mə jakni-ərhav Nəgkiarien Huvə kafan kimi narmamə.

⁴ Taetas, ik pikwarien əgkəp kafak meinai nhatətəyen kapərau rəm nəmhen. Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukravəhsi-pre nihuvəyen mine nəmərinyen kimik.

Norien yame Taetas rimnor apa Krit

⁵ Nipig yimatərhav ye tanə a Krit, mamapəh ik nakaməmır, mə takaməkeikei mor infamien ye wok yame ramswin hanə, mivəhsi-haktə elda minə kape niməhuak yerkwanu minə fam ye tanə Krit, rəmhen kin yame yimini-pre ta tuk ik.

⁶ Mərig elda, to kipəh nəm-pəniən nar hah kirik iran. In, kafan piraovin kirikianə əmə. Kafan kwajikovə minə tukasəkeikei mishatətə ye Kughen, mhapəh nisor-apnapigien nar, mhapəh nisəsikien nəkwai rimriə mine nisiriə, tamə kini hah əriə tukun.

⁷ Elda* to kipəh nəm-pəniən nar hah kirik iran meinai Kughen rimnərəhu-pən wok ehua ye kwermın. Pəh nien mə in yermamə yame kapən kapə riskai pik. To niemha rıpəh

nhai-aihuayen. Pəh nien mə in yermamə kape narisien kin ninimien mine nəmhokien mine neikuəyen tuk nivəhyen mane.

⁸ Mərig kafan nımraghien tukraməkeikei mor məkneikin: In ramarha huvə tuk narmamə yamə mine kamhauə iman ikin, morkeikei mə tukramor norien yame rhuvə, mamor narimnar ye nirkunien. Norien kafan ratuatuk. Ramarha huvə tuk kafan nımraghien.

⁹ Tukraməkeikei mamraptərəkın tim tim Nəgkiarien Huvə kape Kughen, yame kimnhajoun in kin, pəh in tukrəvhag kimi narmamə kin nəgkiarien atuaturuk, kini mapita narmamə yamə mine kamhahi hah nhajounien kafan.

¹⁰ Vəh-si haktə elda tiksın meinai ikin aikin a, narmamə khapsaah kimishaktə mashorukun Nəgkiarien Huvə kape Kughen. Masəgkiar pik, nıpran rirkək, miseikuə, masəvi kimi narmamə. Iriə khapsaah kwənərəus kape nəmə Isrel.†

¹¹ Tukaməkeikei kətapig kin nəgkiarien kapəriə, meinai nhajounien kapəriə ramoriah narmamə tiksın kamhamir iriə kapəriə narmamə minə. Nhajounien kapəriə rapəh nəmhenien. Kashajoun məkna miseikuə tuk niwəhyen mane.

¹² Rəmhen kin kwən Krit kirik kupən, in profet kirik kapəriə, rimini mə, “Nəmə Krit, iriə narmamə kape neikuəyen nıpig m-fam. Kisəmhen kin kuri aparı minə. Kini iriə kasarpah, nıpig m-fam misorkeikei əmə mə tuksəvigın.”

¹³ Mərig nəgkiarien kape profet e, in ror nəfrakisien kin. Kini ror məkneikin, mə takniəhu nəməhuak minə mə tukhapəh nisətərigien kin nhajounien kapəriə, pəh nhatətəyen kape nəməhuak minə tukriskai.

¹⁴ Ətapig kin əriə mə tukhapəh nhavəhyen kwanage eikuə minə kape nəmə Isrel kupən, mhapəh min nhakwasigien kin narmamə yamə mine kwəsəta ta ye nəgkiarien əfrakis.

¹⁵ Meinai, narmamə yamə mine kisatuaturuk ye nımri Kughen, nar rirkək yame tukror əriə kasəmkimik. Mərig narmamə yamə mine kasəmkimik ye nımri Kughen, meinai iriə khapəh nishatətəyen ye Yesu, kini norien kirik rirkək yame tukror əriə kisatuaturuk. Ror məkneikin mə nərigien kapəriə ramvən əmə tuk nahasien, kaseinein nəkirien norien minə.

¹⁶ Iriə kamhahi mə kharkun Kughen, mərig norien kapəriə ramhajoun mə kaseikuə, kwənhaukreikin-pən nımetairiə kimi Kughen. Iriə nəpnaihyen kapəriə rahas. Kasəsik nəkwai Kughen, kini mhapəh nisəmhenien mə to kisor nar huvə kirik.

2

Nəvhagien ramvən kimi nəməhuak minə

¹ Mərig ik, Taetas, takaməkeikei mhapajoun narmamə ye nhajounien yame raməri-pən huvə nəgkiarien atuaturuk.

² Əvhag kimi nəwharu minə mə tuksarha huvə tuk nımraghien kapəriə nıpig m-fam, masor narimnar ye nirkunien. Nımraghien kapəriə tukraməkeikei matuatuk, pəh narmamə tukhasiai əriə. Takəvhag kimi əriə mə tukasəkeikei mishatətə ye Kughen, misorkeikei narmamə, misərer tim tim ye nıpig mifam.

³ Kini ye norien kirikianə əmə min, takaməkeikei məvhag kimi nıpiəwharu minə mə ye narəyen kapəriə tukhasiai Kughen. Mə tukhapəh nisoriahyen nhag narmamə, mhapəh nisapisien kin ninimien. Mərig tukasəkeikei mishajoun narmamə kin nımraghien atuaturuk.

⁴ Tuksarə huvə məknenkin, mharkun nhajounien nıpiraovın min tiksın kin swaturuk yame iriə tuksorkeikei kapəriə narman mine kwajikovə kapəriə minə.

⁵ Nıpiahuaru tukshajoun min nıpiraovın tiksın mə tuksarha huvə tuk nımraghien kapəriə, kini kapəriə nımaksuə kirikianə əmə. Mə tuksarha huvə tuk rukwanu kapəriə,

1:9: 1 Tim 3:2-7; 2 Tim 2:24-26 † **1:10:** Uə, iriə khapsaah kape kwəhən e kamni kimə “Sakomsaes” yame ramni mə tukaməkeikei kasig pən Kristin minə. **1:10:** 1 Tim 4:7 **1:13:** 2 Tim 4:2 **1:14:** 1 Tim 4:7 **1:16:** 1 Jon 1:6; 2:4 **2:3:** 1 Tim 3:11

misor rhuvə pən tuk narmamə, mhasiai narman kapəriə, tamə kini hah nəgkiarien kape Kughen.

⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, takaməkeikei məwhag kimi nitamaruə mə tukasarha huvə tuk nımraghien kapəriə.

⁷ Pəh tuksəm nımraghien kafam mə rhuvə, khakwasig kin ik. Nıpig nakamhajoun, nımraghien kafam tukraməkeikei matuatuk, mor nəgkiarien kafam rıfam.

⁸ Ik takaməkeikei mini əmə nəgkiarien əfrakis yame narmamə tukhapəh nisəmien nımeitam tuk nəgkiarien kafam, mhani hah ik. Pəh tukror kafam tikmir minə kisauris, meinai khapəh nisəmien norien has kirik iram, kini mhapəh nhaniyen nar has kirik irətawə.

⁹ Əvhag kimi slef minə mə tuksor nəkwai kapəriə namehuə minə, ye narımnar m-fam, mhasiai əriə, mhapəh nhaniyen tai nəgkiarien kape namehuə minə kapəriə,

¹⁰ mhapəh nisəkrəhyen kimi əriə. Mərig nıpig mıfam, tukasəkeikei masor nar yame ratuatuk ye nımri namasur kapəriə, mə tukhani nəfrakisien ye kapəriə wok. Ye norien yame tuksor narımnar fam, tukshajoun mə nəgkiarien kape Kughen yame rımivəh mıragh ətawə, in ratuatuk mihuvə.

¹¹ Hajoun narımnar mıfam a, meinai Kughen rımnautə-pə kin kafan nihuvəyen kimi narmamə mıfam, məhitə ye swatuk yame tukrivəh mıragh əriə iran.

¹² Nihuvəyen a kape Kughen ramhajoun mə nıpig kitawə kasarə ye tokrei tanə, tukasəkeikei misəpəh nəri-pənien norien has minə mine narımnar has minə kape tokrei tanə yamə mine kashaktə yerkitawə. Masəkeikei misarha huvə tuk nımraghien kapətawə, misor nəkwai Kughen. Nımraghien kapətawə tukraməkeikei matuatuk.

¹³ Nımraghien kapətawə tukraməkeikei mor məknekin, kitawə tukaseito kin nıpig yame Yesu Kristo tukruə iran. Yesu e, In Kughen kapətawə yame rımivəh mıragh ətawə.

¹⁴ Moriah kafan nımraghien marpın nımraghien kin kapətawə, mırəhsita ətawə tuk nahasien mıfam. Məspir ətawə mə kitawə tukhauə kafan narmamə yamə mine kasorkeikei əmə nar yame rhuvə.

¹⁵ Narımnar yame yakamrai kimik, takaməkeikei mhajoun narmamə kin. Ik nakvəh nehuəyen tuk nəvhagien mine norien kwirig kimi narmamə. Rahas mə narmamə tuksəm əhu ik.

3

Norien kapə nəməhuak minə

¹ Taetas, takəvhag kimi nəməhuak minə mə tukhasiai namehuə minə, mine gavman kapəriə. Masəkeikei masor nəkwairiə, kini masərer matuk ye nıpig mıfam tuk norien nar huvə minə.

² Mhapəh nisoriahyen nhag narmamə, mərig pəh misəərəhu nəmərinuyen, masor huvə pən kimi narmamə, mhavəh-si-əhu nərigien kapəriə, mhasiai narmamə m-fam.

³ Meinai in apa kupən, kitawə min kımisətəwao, miseinein nəfrakisien, mhapəh nisorien nəkwai Kughen. Təvhagə hah rımnarmaru irətawə mor ətawə kisorkeikei nahasien, misorkeikei əmə narımnar tuk nərig-huvə-yen ye nıpraitawə. Rikitawə rımnəkrəh kin nautə kape narmamə, kini kitawə misor hah pən kimi narmamə. Narmamə kımisəməkin ətawə, kini kitawə kisəməkin ətawə minə.

⁴ Mərig Kughen yame rımivəh mıragh ətawə,

nihuvəyen mine norkeikeiyen kafan kratərhav-pə.

⁵ Mərig pəh nien mə In rımivəh mıragh ətawə tuk norien atuatur minə kapətawə. !Nikam!
In rımivəh mıragh ətawə ye norkeikeiyen kafan.

Rimnaikwas irətawə tuk norien has kapətawə, kisarha huvə min, Nanmin Rhakə rimnow kin rikitawə.

⁶ Yesu Kristo yame rimivəh miragh ətawə,

In e swatuk kape Kughen ramətəmrin rikitawə kin Nanmin Rhakə ye rikin agien.

⁷ In mor ətawə kisatuatuk ye nimirin kin nihuvəyen kafan mə kitawə tukhauə kafan kwajikovə minə,

kini mharkun huvə mə tukpihavəh nimiraghien rerin.

⁸ Tuk nipig m-fam, tukasəkeikei mishatətə ye narimnar minə e yakamrai, meinai kasəfrakis. Kini yakorkeikei mə takhajoun narmamə kin, pəh narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Kughen, kapəriə nərigien tukramərer tim tim əmə tuk norien narimnar yame rhuvə. Nəgkiarien a rhuvə, kini ramasitu huvə ye narmamə.

⁹ Apəh marer isok tuk nəgkiarien ətəwə, mine nəgkiarien yame ravus ris, mine nətgohyen tuk niprai nəgkiarien kape loa minə. Apəh əmə nəgkiarien minə a meinai khapəh nisasisituyen ye yermamə kirik, kini kapəriə nihuvəyen rirkək.

¹⁰ Kini tukmə yermamə kirik ramor narmamə kasəwhai əriə minə, takvən məkkiar skai kimin, mini-əhu. Mərig tukmə ramor min, kini takvən mini-əhu min. Mərig tukmə nakni-əhu mikiraru, mərig in raməkeikei ye kafan norien, kini takərer isok tukun.

¹¹ Meinai nakirkun huvə mə yermamə yame ror məknakin, kafan nətərigien rahas, kini ramor kiko-iko. Kafan əmə norien ramhajoun mə in rapəh nəmhenien.

Nəgkiarien infamien

¹² Jakher-pre kin yermamə kirik, Atemas uə Tikikas, tukruə məm ik. Nipig tukrurə, takaməkeikei mhai miren marha-kin swatuk kirik takuə məm yo apa yerkwanu a Nikopolis, meinai nipig kape nokieiyen, yakmə jakvən aikin mamarə.

¹³ Kini yermamə mir kiraru, Apolos, mine loea e, nhagin e Sinas, kwəriwək ye nəriwəkien kapəriu, mərig ik takasitu irəriu ye narimnar yame kawəkwakwə kin.

¹⁴ Nəməhuak kapətawə minə tukasəkeikei mhauə mə kapəriə nərigien ramərer tim tim əmə tuk norien narimnar yame rhuvə, mə iriə tukharkun nisasisituyen ye narmamə tiksın yame kapəriə narimnar rapəh nəmhenien. Rapəh nihuvəyen mə iriə tuksarə apnapig əmə.

¹⁵ Taetas, narmamə yamə mine yakamarə kimawə miriə, iriə kamhani vi vi ik. Takni-pən rhuvə tuk nəməhuak yamə mine kasorkeikei ətawə.

Pəh nihuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmiə m-fam.

Filimon

Nəkwəkwə yame Pol rimirai kimi Filimon

Nəgkiarrien kupən ye nəkwəkwə e Filimon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Filimon ye niməhuak apa Kolosi. Iriu fren huvə. Filimon, kafan aikin slef minə.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, narmamə khapsaah, kapəriə aikin slef minə. Kini nəməhuak minə min tiksın, kapəriə aikin slef minə. Filimon, kafan kirik aikin slef, nhagin e Onesimas. Mərig Onesimas rimnəkrəh kin mane tiksın kape Filimon, map. Tukmə Filimon rəm Onesimas, loa kape Rom ramni mə Filimon rirkun nhopniyen in tukun. Mərig Onesimas rap, mivən, məm Pol ye kalabus apa Rom, kini Pol ramni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimin, in ramni nəfrakisien ye Yesu Kristo. Kini mamasitu min ye Pol. Kini Pol rher-pən kin in rirerig pən tuk Filimon. Pol ramni pən tuk Filimon mə nar apnapig mə Onesimas in slef kafan, mərig taktəkun ai, in ruauə rəmhen kin piauni, meinai iriu kwis kirəni nəfrakisien ye Yesu Kristo.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e maiyoh Filimon mə tukrəru-kin norien has kape Onesimas, kini mivəh in ramrerig-pə min. Nar apnapig mə in slef kafan, mərig Pol rərkeikei mə Filimon tukrəm huvə Onesimas rəmhen kin piauni kirik.

Pol rimə nəkwəkwə e, ramvən kimi Filimon

¹ Filimon. Yo Pol, yame kimivəhsi-pən yo ye kalabus tuk nini-əravyen Yesu Kristo, kimru piautawə Timoti, yakarərai nəkwəkwə e kimik.

Filimon, ik kimru kirik, kini kitasir karhor wok kirikianə əmə kape Kughen.

² Kini yakarərai min nəkwəkwə e kimi nowintawə e Apia, mine kwən e Akipas, yame kitawə min, kisəmhen kin mobael minə kape kwhen kirikianə. Kini yakarəni rhuvə kimi nəmhuak yamə mine khauə misəhuak ye kafam nimə.

³ Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukrawəhsi-pre nihuvəyen, mine norkeikeiyen kimi əmiə.

Norien huvə kape Filimon

⁴ Filimon. Nipig yakaməhuak, nipig fam, rikik raməsik ik, mamni vi vi Kughen

⁵ meinai yakamərig nəvsaoyen kin nhatətəyen kafam ye Yesu Yermaru, mine norkeikeiyen kafam tuk nəməhuak minə.

⁶ Yakamaiyoh Kughen mə kimiə narmamə tiksın yamə mine naksarə masəhuak kwis, takhauə mharkun nihuvəyen yamə mine kamhasi-pən tuk Yesu Kristo.

⁷ Piak, yakamni vi vi Kughen meinai kafam norkeikeiyen ramor nəməhuak minə kasərig rhuvə. Norien kafam ravəhsi haktə kafak nərigien, rikik ragien.

Pol ramarkut kimi Filimon mə tukripəh nivəhsi-pəniyen narpiniyen kimi Onesimas, meighaan kin in rirerig-pə min

⁸ Ye nhag Yesu Kristo, yakirkun narkutien kimik mə takor nar kirik yame takaməkeikei mamor. Mərig, to yakpəh narkutien kimik. Yakaməm norkeikeiyen kafam

⁹ mamaiyoh ik mə takor nar kirik ye nikarin kape norkeikeiyen. Ror məkneikin mə yo Pol, yo huaru kirik, kimivəhsi-pən yo ye kalabus tuk niniyen nhag Yesu Kristo,

¹⁰ yakamaiyoh ik ye nikarin kape slef kafam, nhagin e Onesimas*. Kwən en rimauə rəmhen kin narik nipig yimnamarə ye kalabus.

1:2: Kol 4:17; 2 Tim 2:3 **1:7:** 2 Kor 7:4 * **1:10:** Nhag e Onesimas, nipran rimə, “Yermamə yame rirkun huvə norien wok.” **1:10:** 1 Kor 4:15; Kol 4:9

¹¹ Apa kupən, in rımıpəh nor-huvəyen wok kafam, mərig taktəkun ai, in rımauə mırkun nor-huvəyen wok kapərao.

¹² Kini taktəkun ai, yakamher-pre kın kwən e, yame yakorkeikei pık in.

¹³ Yakmə jakor in ramarə əmə kımru mın, pəh tukrıvəh tamhekım, mamasıtu irak ye nıpig yakamarə ye kalabus tuk nıniyen Nəgkiarın Huvə kape Kughen.

¹⁴ Mərig, to yakpəh norın nar kırık məkupən kık tukmə nakpəh neıghanın kın.

¹⁵ Yakeının, tukmə ror Onesımas rımnap ta iram tuk nıpig kwakwə e mə takvəh mın in rırırıg-pre mın nakawarə apomh.

¹⁶ Mərig pəh nın mə in tukror əmə slef kafam, nıkam. Mərig taktəkun ai, in slef, mərig ruauə kwən kırık rhuvə pık rapıta slef kırık, in ruauə pıaurao yame kworkeikei pık in. Yakorkeikei in, mərig ik nakorkeikei pık in rapıta, meınai in kafam slef, kını ye nhag Yesu Yermaru, pıam.

¹⁷ Filımın, yakaməm mə kırıu kırıuə kırıkıanə, kını ror məkneıkın, yakamaiyoh ik mə tukmə Onesımas rurə, takamor əmə ramhuvə pən kımın rəmhen kın yame nakamor huvə-pə kımı yo.

¹⁸ Mərig tukmə rımnor nar kırık rahah iram, uə rımıvəh kafam kırık nar kırık mıpəh nərokın, takərəhu-pən raməmır ye kaon kafak.

¹⁹ Kını ai taktəkun, yo Pol, yakamrı nəkəkəkə e kın kwermık, pəh yo jakpıərok ik. ?Mərig nakmə jakərok ik uə? Takpəh nəru-kının mə yo yımnasıtu iram kını nımıvəh kafam nımraghın rırın. Rapəh nəmhenın mə takuh rıkık mə jakərok ik tuk nar kırık.

²⁰ Pıak, yakmə takor nar e yame yakamaiyoh ik kın ye nhag Yesu Yermaru, in e takor rıkık tukramrıg rhuvə ye Yesu Krısto.

²¹ Yakamrı nəkəkəkə e kımık meınai yakırkun mə takor nəkəkəkə, kını takamor tukrapıta naha nhagın yame yakamaiyoh kın.

²² Kını nar kırık mın, takamor apnəpenə ye kwənmhan kırık kafak, meınai yakamərəhu-pən kafak nətərıgın ye Kughen mə in tukror swatuk kımı yo jakrırıg-pre mın tuk əmıə rəmhen kın yame kımıə nımısəhuak tukun.

Nəgkiarın infamın

²³ Kwən e Epafras, kımıvəhsi-pən əmru ye kalabus tuk nını-ərhavın nhag Yesu Krısto, kını in ramnı-pre rhuvə tuk ik.

²⁴ Kını Mak, mın Aristakas, mın Demas, mın Luk, yamə mın kımawə yaksor wok kırıkıanə, ırıə mın kamhını-pre rhuvə tuk ik.

²⁵ Pəh nıhuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmıə m-fam.

Hibrus

Nəkwəkwə yame ramvən kimi nəmə Isrel

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Hibrus

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Kitawə kiseinein mə pa rimirai nəkwəkwə e, meinai yermamə yame rimirai nəkwəkwə e, in ripəh niniyen nhagin. Yermamə yame rimirai rimipəh nəmien Yesu Kristo, məriḡ narmamə tiksın yamə mine kimisəm Yesu kimisəvsao kin kimi yermamə yame rimirai nəkwəkwə e. Kini in rirkun nəgkiarien kape Ol Testamen, mine norien kape nəmə Isrel kupan. Tukmə ror Banabas uə Apolos kimirirai nəkwəkwə e, meinai iriu kirkarkun Nəvsaoyen Huvə kape Yesu, kini iriu mawehuə ye niməhuak. Narmamə tiksın, rikiriə raməsik mə Pol rimirai nəkwəkwə e, məriḡ rikitawə ripəh nəsikien məknakin meinai ye leta yamə mine Pol rimirai, rimnərəhu-pən nhagin. Məriḡ nhagin rirkək ye nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel yamə mine kishatətə ye Yesu Kristo, məriḡ iriə tiksın kimnharerig-pən tuk norien kape nəri-pəniən Loa kape Moses. Tukmə ror iriə khapəh nharkun-huvəyen niprai Nəvsaoyen Huvə.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, nəmə Isrel tiksın kimisoriah nəmə Isrel yamə mine kashatətə ye Yesu Kristo, misor rikiriə rəpou. Rhuvə mə iriə tukharkun mə nhatətəyen kapəriə in nəfrakisien, kini Yesu in Kristo yame Kughen rimə tukrher-pə kin.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Ye nipig a, narmamə tiksın ye niməhuak, rikiriə rəsik mə norien kape nəri-pəniən Loa kape Moses ye Ol Testamen, in yerpriḡ rapita norien kape nhatətəyen ye Yesu Kristo. Məriḡ narimnar ye Ol Testamen in nuhpikinien əmə kape norien yame Yesu rimnor. Rəmhen kin temple in ramor nuhpikinien ye Nanmin kape Kughen yame ramarə yerkitawə; kini Sabat in ramor nuhpikinien ye napisien yame Kughen tukrivəhsi-pə kimi ətawə ye rao ye neai; kini norien kape niviyen nitə in ramor nuhpikinien ye nitaw Yesu Kristo yame rimnaiyu ye nai kamarkwao kin. Kimirai nəkwəkwə e mə narmamə tuksəm mharkun mə Yesu Kristo In yerpriḡ rapita narimnar fam, rapita profet minə, mine agelo minə, mine Moses, mine Eron, mine pris minə kupan. Nhatətəyen ye Yesu Kristo in rhuvə pik rapita nəripəniən Loa kape Moses. Ror məkneikin meinai narimnar fam ye Ol Testamen rimauə mor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo. Kini nimhəyen kafan in rəmhen tuk nirisinien norien has kape narmamə.

Kristo rimnor əpu Kughen kimi ətawə

¹ Apa kupan, Kughen rimivəhsi-pən nəgkiarien kafan kimi profet minə ye nipig pisin pisin minə, mine swatuk pisin pisin minə, kimnhani-pən tuk riptawə minə.

² Məriḡ taktakun ai kitawə kwəsəviə-pən tuk Nipig Kwasig, kini Kughen raməgkiar atuaturə əmə kimi ətawə kin Tini. Tini a Kughen rimirpen in mə tukror neiai mine tokrei tanə, mirpen In mə tukmə ror infamien, narimnar fam, rəmir tukun.

³ Tini e In nikhakien kape nihuvəyen mine nəsaninien kape Kughen. In rhai atuaturə rimni ye narimnar fam. In mampik ətərəkin narimnar fam ye nəsaninien kape nəgkiarien kafan. Nipig In rimamhə tuk nəspir-tayen norien has kapətawə, In rimavən ye rao ye neai məkwətə-pən ye nikar Kughen Yermaru matuk.

Ji Kughen e In yerpriḡ rapita agelo minə

⁴ Kughen rimivəh-si haktə Tini e, kini In yerpriḡ rapita agelo minə rəmhen kin mə nhag e yame Kughen rivəhsi-pən kimin in yerpriḡ rapita nhag agelo minə fam.

⁵ Kughen rīpəh nīni-pənien tuk agelo kirik kafan mīmə,
“Ik narik.

Taktakun ai yakwauə rīmim atuatur.”

(Sam 2:7)

Mərig in rīmnəgkiar məknakin kimi Yesu. Kini Kughen rīpəh nīni-pənien tuk agelo kirik mīmə,

“Yo rīmim atuatur,

kini ik nakuauə narik.”

(Sam 2:7)

Mərig In raməgkiar məknakin kimi Yesu.

⁶ Meinai nīpīg Kughen rīmher-pən kin Nīmrin Nupan kafan ruə ye tokrei tanə, kini In mamni mīmə,

“Pəh agelo m-fam kafan tuksəgnəgin In.”

(Dut 32:43)

⁷ Nīpīg Kughen raməgkiar ye nīkarin kape agelo minə mamni mīmə,

“Yo yakamor kafak agelo minə kisəmhen kin nīmətag yame ramavən ikin minə fam, mamor kafak wok.

Iriə kisəmhen kin nap.”

(Sam 104:4)

⁸ Mərig In raməgkiar kimi Tini mīmə,

“Kughen, kafam narmaruyen tukraməmīr rerin, infamien rikək.

Nakamehuə ye narmamə ye norien yame ratuatur.

⁹ Ik nakorkeikei əmə natuaturkien maməmakin norien iko iko minə.

Ror pən, Yo e, kafam atuatur Kughen,

Yo yakamərəhu kupan ik, kini ik yerpīrig rapita ik minə tiksīn.”

(Sam 45:6-7)

¹⁰ Kini Kughen ramni-pən min tukun mīmə,

“Yermaru. Ye nīrikakunien, Ik nīmnor tanīmtanə,

Kini Ik nīmnor narīmnar fam yamə mine kasəmīr-pən ye neai kin kwermim.

¹¹ Narīmnar fam minə e tukharkək,

kisəmhen kin neipən yame tukrəmətīt,

mərig Ik takamarə kape rerin.

¹² Takarakikin narīmnar fam ye tokrei tanə mine ye neai rəmhen kin yame yermamə ramarakikin neipən mətīt.

Takukreikin narīmnar fam rəmhen kin yame yermamə raməviruə kin neipən.

Mərig Ik nakpəh nəviruəkinien,

Kini Ik nakamarə kape rerin.”

(Sam 102:25-27)

¹³ Kini pəh nien mə agelo e yame Kughen rīmīni-pən nəgkiarīen tukun e mīmə,

“Ik əkwətə-pə ye kwermik matuk,

Meriaji nīpīg jakor ik takehuə ye tikmīr kafam minə.”

(Sam 110:1)

¹⁴ Mərig agelo minə, iriə yorwok minə əmə. Iriə nanmin yamə mine Kughen ramher-pə kin mə tuksarha huvə tuk narmamə yamə mine In ravəh mīragh əriə.

2

Narpinien aikin kape narmamə yamə mine kasor təvhagə has

¹ Yesu In yerpīrig pīk, ror pən, rhuvə mə kitawə tuksətərig huvə kin naha nhagin yame kwəsərig ta, tamə kitawə kisəpəh nəgkiarīen minə a mhavən isok.

² Nəgkiarīen yame agelo minə kīmnhani-ərav-pən tuk rīptawə minə, in nəfrakisien, kini narmamə tukhavəh narpinien tuk nəsikien Loa mine nəpəhyen narīmnar yame Loa ramni.

³ Ror pən, tukmə kitawə kasor nar apnapīg əmə ye nəgkiarīen huvə yame ramni swatur yame Kughen ravəh mīragh ətawə iran, to khapəh nisaptayen kin narpinien. Nivəh-mīraghien e, Yesu Yermaru rīmnəkupan mīni-ərhav, kini narmamə minə tiksīn kīmīsərig, mīshajoun ətawə kin, mə in nəfrakisien.

⁴ Kini Kughen ramripin nægkiarien a mamor nımtätien minə, mine nar apsipis minə, mine norien pisin pisin yamə mine kasor narmamə kisəm kisakur, mivəh-si-pən nəsaninien kimi naha yermamə yame rorkeikei ye Nanmin Kafan tuk norien wok, mamhajoun mə nægkiarien a in nəfrakisien.

Yesu rimauə mivəh-si-əhu In rəmhen kin yermamə apnapig əmə

⁵ Pa rimə agelo minə tuksarmaru ye tanə vi yame tukripiuə, yame yakamni e tak-takun,*

⁶ meinai ye Nəkwəkwə kape Kughen yermamə kirik rimini-pən tuk Kughen mimə, “Narmamə iriə nar apnapig əmə,

mərig Ik, nakipəh nərukinien əriə, rikim raməsik əriə,

kini Ik nakamarha huvə tuk narmamə mifam.†

⁷ Nımivəhsi-əhu ji yermamə, agelo minə yerpipig rapita, mərig kape nipig kwakwə əmə.

Mivəhsi-pə narmaruyen mine nehuəyen mine nisaiyen kimin.

⁸ Kini Ik mivəh-si-pən nehuəyen kimin mə tukrarmaru ye narimnar fam.” (Sam 8:4-6)

Nægkiarien e yame ramni mə tukrarmaru ye narimnar fam, nipran e mə nar kirik rikək yame in ripəh narmaruyen iran. Mərig taktakun ai khapəh nisəmien mə ramarmaru ye narimnar fam,

⁹ mərig nar kirikianə əmə kitawə kasəm. In e, Yesu, yame “Kughen rimivəhsi-əhu In, agelo minə yerpipig rapita, kape nipig kwakwə,” mərig taktakun ai, Kughen “rivəhsi-pən narmaruyen mine nehuəyen mine nisaiyen kimi Yesu” meinai In rimivəh nəmheyen mimhə tuk ətawə. Əwəh, ye nihuvəyen kape Kughen, Yesu rimamhə tuk narmamə m-fam ye tokrei tanə.

¹⁰ Kughen rimnor narimnar fam; kini narimnar fam, kafan əmə. Kini rhuvə əgkap mə In rimnor Yesu, yame rimnəkupan mhotei swatuk tuk nivəh-miraghien narmamə, mamərig nəmheyen ye nimheyen, mə tukruə yemə atuatur kape nipik-ofuginien ji Kughen minə khapsaah tukhavəh nimraghien rerin.

¹¹ Yesu e yame ramərəhu karin narmamə mə iriə nəmə atuatur kape Kughen, mine narmamə yame In ramərəhu karin əriə, iriə min, rimriə kirikianə. Ror pən, In ripəh naurisien tuk nokranien kin əriə mə piauni minə mine nowini minə.

¹² Mamni-pən tuk Kughen mimə, “Yo jakni-ərhav-pən nhagim tuk piak minə mine nowinik minə.

Jakəni nipei mivəhsi-haktə Ik ye nimri mirh.”

(Sam 22:22)

¹³ Mamni min mimə, “Jakni nəfrakisien iram.”

(Aes 8:17)

Kini mamni min mimə,

“Yo e, kimawə kwajikovə yamə mine Kughen rimivəhsi-pə əriə kimi Yo.”

(Aes 8:18)

¹⁴ Kwajikovə minə e yame Yesu ramni əriə, iriə narmamə əgkap - niprairiə mine nitawriə aikin. Ror pən, Yesu tukraməkeikei muə ye tokrei tanə, nipran mine nitawin rəmhen kin yermamə, meinai yermamə əgkap rikun nimheyen. Kini nimheyen kafan rimnoriah Setan yame in ramehuə ye kwənmhan kape nimheyen.

¹⁵ Narmamə kamhagin kin nimheyen, kini niginien kapəriə ramarkis ətərəkın əriə ye nipig m-fam, rəmhen kin yame iriə slef minə kape niginien. Mərig Yesu In rimamhə mə tukririsin əriə.

¹⁶ Kitawə kharkun huvə mə pəh nien mə In rimauə mə tukrasitu ye agelo minə, mərig, “In rimauə mə tukrasitu irətawə e kwənərəus kape Ebrahim.”

(Aes 41:8-9)

2:4: Mak 16:20 * 2:5: Nəmə Isrel rikiriə rimnəsik mə agelo minə kasarmaru ai taktakun ye tanımtana. Emru Dut 32:8. † 2:6: Gris ramni mə “Ik nakamarha huvə tuk ji yermamə.” 2:8: Jen 1:26; Rev 20:4,6; 22:5 2:9: Fil 2:8-9 2:10: Rom 11:36 2:10: Hib 2:17; 4:15; 5:8-9 2:10: Luk 24:26; Rom 8:17; 2 Tes 2:14; 1 Pita 5:1; Hib 2:7 2:11: Hib 13:12; Efes 5:26 2:11: Mat 28:10 2:14: Jon 1:14 2:14: Jen 3:15; 1 Kor 15:54-57; 2 Tim 1:10; 1 Jon 3:8 2:15: 2 Tim 1:7 2:16: Aes 41:8-9; Luk 3:8

¹⁷ Yesu tukrækeikei muə nīpran mīne nītawīn rəmhen kīn yermamə, mə tukruə rəmhen kīn piauni mīnə mīne nowīni mīnə ye narīmnar fam, mə In rīrkun nuəyen hae pris kapətawə mamor wok kape Kughen, mīmha, nītawīn raiyu mamor swatuk kimi Kughen tuk nīvəhsi-tayen narpīnien kape təvhagə has kape narmamə. Ror pən, rīkin rehuə tuk ətawə, kīni kītawə kharkun nīsətəgtəyen iran.

¹⁸ Meinai In mīn, In rīmīrəhpīkīn nīpīg ətən ye nīpīg yame Setan rīmīvəhsi-pən vəhsi-pən kīmin, kīni ye norien kīrīkianə əmə mīn, nīpīg Setan ravəhsi-pən vəhsi-pən kimi narmamə ai taktakun, kīni Yesu rīrkun nasituyen irəriə.

3

Yesu In yerpīrīg rapita Moses

¹ Piak mīnə mīne nowīnik mīnə. Kughen rīmnochrən kwis kīn ətawə-m kīmīə mə tukhavən ye rao ye neai, mərəhu karīn ətawə mə kafan narmamə mīnə. Meinai Yesu ramasitu məknakīn irətawə, rīkīmīə tukraməsīk pīk Yesu a, In aposol mīne hae pris kape nhatətəyen kapətawə.

² Kughen rīmīvəh-si haktə Yesu mə In tukror wok e, kīni In rīmnor nəkwai Kughen ye narīmnar m-fam, rəmhen kīn yame Moses kupan rīmnor nəkwai Kughen ye kafan wok mīnə fam,

“In mamarha huvə tuk nīmə kape Kughen, in e narmamə kape Kughen.” *(Nam 12:7)*

³ Iriu kwis kīmīwor nəkwai Kughen, mərīg ratuatuk mə tukəgnəgin Yesu rapita Moses, rəmhen kīn yame kaməgnəgin yermamə yame ravhīrəkīn nīmə rapita nīmə yame ravhīrəkīn.

⁴ Kīni nīmə mīnə fam, narmamə kamhavīrəkīn. Mərīg Kughen rīmnrəhu-pə narīmnar m-fam.

⁵ Moses in yorwok kīrik ye nəkwai nīmə kape Kughen, yame ramor nəkwan, mamarha huvə tuk nīmə kafan- in e narmamə kape Kughen mīnə. Kīni narəyen kape Moses in ramor nuhpīkīnien kīn narīmnar yame Kughen tukrīpīhajoun kwasīg.

⁶ Kristo, In mīn rīmnor nəkwai Kughen. Mərīg pəh nien mə In yor wok əmə kīrik rəmhen kīn Moses. In Tīni, kīni In ravəh nehuəyen tuk narmaruyen ye kafan nīmə. Kīni tukmə kītawə kasətgah, mīsarkut mə tuksərer tīmīm tuk nar yame kītawə kwəsərəhu-pən nətərigien kapətawə iran, kīni mīsagien tukun, kīni nəfrakīsien mə kītawə e, narmamə kafan, kītawə kīsəmhen kīn kafan nīmə.

Taksərīp tīm tīm əmīə mīnə ye nhatətəyen kapəmīə

⁷ Ror pən, pəh kīsəri-pən nəgkiarīen yame Nanmīn kape Kughen ramni mīmə, “Taktakun əmə, takasəkeikei mīsətərig kīn kafan nəgkiarīen,

⁸ mhapəh nīsorien kapəmīə kapə rīskai pīk, rəmhen kīn rīpmīə mīnə kīmīsor məknakīn kupan, mīsəsīk nəkwai Kughen nīpīg kīmnharap əsīgəvīn Kughen ye tīpəvsīk.

⁹ Kughen ramni mə,

‘Ikin aikīn a, rīpmīə mīnə kīmīsəkeikei kimi Yo mhamə tuksəm-ru kafak nəsanīnien, nar apnāpīg irīə kīmīsəm nīmītətīen yamə mīne yīmnor

¹⁰ mīvəh newk foti.

Kīni Yo jakor niemhaa kimi əriə, mamni mīmə,

“Rīkīriə ramvən isok tuk Yo nīpīg m-fam, mīsəpəh swatuk kafak.”

¹¹ Niemhaa rīmnhai Yo, yīmīvəh kwəsū mīmə,

“Iriä e to khapäh nhavänien a ikin yame jakvähsi-pän kimi narmamä mä tukhavän misapis ikin.” ’ ’* (Sam 95:7-11)

¹² Piak minä mine nowinik minä, takasërig ämiä tuk nar e. Sor mä rikimia tukripäh nahasien mor ämiä nakamir ye kapämiä nhatätäyen mhaukreikin-pän ämiä tuk Kughen yame Ramragh.

¹³ Mërig nipig m-fam, tukmä nakhaväh kwänmhaan tukun, takasëkeikei mhavähsi-haktä nërigien kapämiä minä päh tövhagä has tukripäh neikuäyen irämiä, mamor kapämiä kapä riskai, mamor min nakhapäh nisërigien nëgkiarien kape Kughen.

¹⁴ Meinai tukmä kitawä kisärer tim tim miseriaji-pän infamien, mishatätä ye Kughen rämhen ämä kin yame nipig kimishatätä pä pä ämä iran, in e ramhajoun-pän mä kitawä kisor wok kwis kitawä Kristo.

¹⁵ Rämhen kin yame kwäni ta kimä,
“Taktakun ämä, takasëkeikei misätërig kin kafan nëgkiarien, mhapäh nisorien kapämiä kapä riskai pik rämhen kin ripmiä minä kimisor, mhavähsi-pän nimetairiä kimi Yo.”† (Sam 95:7-8)

¹⁶ ?Kini ni-pa mine kimisërig pawk nëgkiarien kape Kughen mhapäh nisorien? Iriä e Moses rimikir erhav äriä apa Ijip.

¹⁷ ?Ni-pa minä e kimisor Kughen niemhaa rhai miväh newk foti? Iriä e nämä kimisor norien has, kini mhamir mhamä apap ye tipävsik.

¹⁸ ?Kini ni-pa minä e Kughen rimnëgkiar iräriä, miväh kwäsu mä iriä to khapäh nhavänien ikin Kughen ravähsi-pän napisien kimi narmamä ikin? In rimnëgkiar ye narmamä yamä mine kimisäsik näkwan.

¹⁹ Kini kitawä kisäm mhamä iriä kimiseinein nivänien ikin kamapis ikin meinai kimnhapäh nishatätäyen iran.

4

Ikin kaväh nimraghien tuk Kughen ikin

¹ Mërig kitawä e, Kughen rimirpen mä kitawä tukharkun nhavänien ikin kaväh nimraghien tuk Kughen ikin. Kini promes e, ramämir hanä, mamähitä tuk ätawä. Ror pä, päh kitawä tukasërig ätawä, kini mhagin, tamä kitawä kirik ripäh nivähyen nimraghien a.

² Meinai kitawä kwäsërig ta Nävsaoyen Huvä mä Kughen rimnor apnäpeinä ye ikin kirik tuk nimraghien kapätawä, rämhen kin yame kaha kapätawä minä kwäsërig ta.* Mërig nëgkiarien a ripäh nasituyen iräriä meinai iriä kimisërig ämä, mhapäh nishatätäyen iran.

³ Meinai kitawä yamä mine kishatätä iran mharkun nhavänien imä, ikin kaväh nimraghien tuk Kughen ikin. Mërig ye nikarin kape narmamä yamä mine khapäh nishatätäyen iran, Kughen ramni mimä,
“Niemha rimnhai Yo, yimiväh kwäsu mimä,

‘Iriä e to khapäh nhavänien a ikin jakvähsi-pän napisien kimi narmamä ikin.’ ”(Sam 95:7-11)

Kughen rimnor tokrei tanä, ai minor apnäpeinä pawk ta ye kwänmhaan kaväh nimraghien tukun ikin, mërig rimini-ähu kaha tu minä mä tukhapäh nhavänien aikin.

⁴ Kitawä kharkun mä rimnor apnäpeinä ta ye kwänmhan kape napisien, meinai Näkwäkwä kape Kughen ramëgkiar ye Sabat mimä,

* **3:11:** Ol Sam 95 ramävsao kin kaha tu yamä mine Moses rimikir-yerhav äriä apa Ijip. Kimnisarä ye tipäusik, mhamä ta mä Kughen rimnäpäh äriä, misarar, mhani hah Kughen. Kini Kughen rimiväh-si-pän narpinien kimi äriä tukun, mimä iriä to khapäh nhavänien misarä apa tanä huvä yame In rimirpen ta mä kape nämä Isrel. Nakäm stori iran ye Eks 17:1-7, Nam 14:1-30, mine Nam 20:1-13. † **3:15:** Ramävsao min kin kaha tu yamä mine Moses rimikir-yerhav äriä apa Ijip. **3:16:** Nam 14:1-35 **3:17:** Nam 14:29; 1 Kor 10:1-13 * **4:2:** In ikin e, ramävsao kin kaha minä iriä Moses kimiseriwäk apa ye tipäusik.

“Kughen rimmor ta narimnar ai, kini ye nipig yame ror seven kin, In rapis mipah norien narimnar.” (Jen 2:2)

⁵ Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni min nəgkiarien pisin kirik mimə, “Iriə e to khapəh nhavəniēn a ikin yame jakvəhsi-pən kimi narmamə mə tukhavən misapis ikin.” (Sam 95:11)

⁶ Ror pən, ikin kavəh nimraghien tuk Kughen ikin a, in raməmīr hanə mə narmamə tukhavən ikin. Mərig narmamə kupan tiksīn yamə mine kimisərig Nəvsaoyen Huvə, kimisəpkərhav ye kwənmhaan kavəh nimraghien ikin, meinai kimisəsik nəkwai Kughen.

⁷ Kini ror tu kwənmopin, Kughen rimmərəhu-pən nipig kirik min tuk nivəniēn ikin kavəh nimraghien tukun ikin. Nipig ai, in e taktəkun. Kughen rimini ta ye nəkwəkwə kape King Deved nəgkiarien e yamə yakwərai ta mimə,

“Taktakun əmə, takasəkeikei misətərig kin kafan nəgkiarien, mhapəh nisorien kapəmia kapə riskai pik.” (Sam 95:7-8)

⁸ Rikimiə tukrəsik-ru kwən e Josua kupan. To Josua ripivəhsi-pən napisien kimi əriə ye nipig in rimikir əriə mhavən Kenan, Kughen to ripipəh nini-pən-minien mə tukrərəhu nipig kirik kape nivəniēn ikin kavəh nimraghien tukun ikin.†

⁹ Kini ror məkneikin, In rimini nipig pisin kirik min, nipig a raməmīr hanə tuk kafan narmamə minə mə tukhavən mhavəh nimraghien. Ye norien kirikianə əmə min, Kughen rimməpis ye kafan wok minə kupan, ye Sabat.

¹⁰ Meinai yermamə yame ramvən imə mə tukrivəh nimraghien e, in tukrapis ye kafan wok rəmhen kin yame Kughen rimməpis ye kafan wok kupan.

¹¹ Tuk nar ai, kitawə tuksarkut pik mhamə tukhavən imə mhavəh nimraghien e. Ripəh nihuvəyen mə kitawə kirik tukrəri-pən norien kape nəmə kupan yamə mine kimisəsik nəkwai Kughen mamhamir.

¹² Meinai nəgkiarien kape Kughen, in ramragh mamor wok. In rəmhen kin nao yame resrə ye nikarin mir. In rirkun nəripraiyen mor əpu nətərigien minə mine rikin pisin pisin ye narmamə, rəmhen kin yame nao ramhoprai nikəkri jir mamor əpu ikin rirpin ikin mine nunu. In rirkun nəkirien nətərigien minə mine riki yermamə minə.

¹³ Kughen raməm narimnar fam ye tokrei tanə rəmhen kin yame kimnərai kwəskwəh kəpəkir kin, kaməm fam. Kini kitawə tukasəkeikei mhani-ərhav fam əgkap narimnar yamə mine kimisor kimi Kughen.

Yesu In rimauə hae pris yame rhuvə rapita, meinai nar apnapig mə In Kughen, mərig rimauə ye tokrei tanə

¹⁴ Ror pən, pəh kitawə tukharaptəəkīn tim tim nhatətəyen kapətawə yame kitawə kamhani-ərhav, meinai kitawə kharkun mə kapətawə aikin hae pris yame In rhuvə pik. In e, Yesu, Ji Kughen, yame ruavən ta apa ye rao ye neai.

¹⁵ Meinai kapətawə hae pris, In pris kirik yame rirkun huvə rikitawə, mirkun mə kitawə khapəh nisəmhenien. In rirkun məkne meinai narimnar fam yame kamharap əsigəvin ətawə ye nimraghien kapətawə kwənharap əsigəvin ta In ye kafan nimraghien. Mərig nar kirikianə əmə e, In rimipəh norien təvhagə has.

¹⁶ Tuk nar ai, pəh kitawə tuksətgah tuk nivəniēn ipakə tuk jea kape King e yame ramautə-pə kin kafan nihuvəyen kimi ətawə. Kini ikin aikin a, In rikin tukrehuə tuk ətawə, kini mivəhsi-pə nihuvəyen kimi ətawə yerkin agien, ye nipig əutən minə.

5

¹ Kitawə kharkun mə nipig m-fam Kughen ramripen yermamə kirik ye narmamə mivəhsi-haktə in mə tukruə hae pris, mə in swatuk kape narmamə tuk nivəniēn tuk

† 4:8: Stori e raməmīr ye Dut 31:7; Jos 22:4. 4:10: Jen 2:2; Hib 4:4 4:12: 1 Pita 1:23; Aes 49:2; Rev 19:13-15; Jon 12:48 4:12: Aes 55:11; Jer 23:29 4:12: Efes 6:17 4:12: 1 Kor 4:5 4:13: Rev 2:23 4:14: Hib 7:25 4:16: Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hib 9:5

Kughen. In ravəhsi-pən atuə kın narımınar kapətawə kimi Kughen, kını in mavi nitə tuk kapətawə norien has minə.

² Kını hae pris in min in yermamə rəmhen kın ətawə, in ramor rımar əmə tuk narmamə, nar apnapıg iriə kiseinein əgkap nar yame ratuatuk, misapta kın swatuk. In ramor rımar tuk əriə meinai in min rıpəh nəmhenien,

³ mamor təvhagə has. Kını maməkeikei mivi nitə tuk təvhagə has kafan mine kape narmamə.

⁴ Kını kwən kirik to rıpəh nivəhsi-haktə-atukien in mə in hae pris. Nıkam. Kughen tukraməkeikei mokrən kın kafan kirik yermamə mə tukror wok e, rəmhen əmə kın yame rımnokrən kın Eron kupan mə in pris kirik.

⁵ Ror pən, Kristo rımıpəh nivəhsi-haktə-atukien In mə In hae pris. Məriğ Kughen rımırpen In, kını mını-pən tukun mımə,

“Ik narık.

Taktakun ai yakwauə rımım atuatuk.”

(Sam 2:7)

⁶ Kını Nəkwəkwə kape Kughen rımni min mımə,

“Ik pris kirik nakəmhen kın Melkisedek kupan,

Kını Ik takamor wok kape pris kape rerin.”

(Sam 110:4)

⁷ Ye nımraghien kape Yesu ye tokrei tanə e, In rımnaməhuak kimi Kughen, mamasək apomh, nehe nımırin rımnaiyu kını mamaiyoh kın nasituyen kimi Kughen yame rırkun nivəh-mıraghien In ye nımhəyen. Kını ramsiai Kughen, marar mamor nəkwan. Tuk nar ai, Kughen rımınəriğ In.

⁸ Nar apnapıg mə Kristo in Ji Kughen, məriğ rımınəriğ nəmhəyen. Nəmhəyen yame In rımınəriğ rımnhajoun in kın norien nəkwai Kughen,

⁹ kını rımauə yemə atuatuk, kını mor swatuk kape nivəh-mıraghien kafan narmamə yamə mine kasor nəkwan. Mampık huvə əriə kape rerin.

¹⁰ Kını Kughen rımıvəhsi-pən nhag e kımın mımə In hae pris rəmhen kın kwən a Melkisedek kupan.

Takhapəh nhamirien

¹¹ Kımawə yakhavəh nəgkiarieren rehuə mə jakhani-pre tuk əmiə, mhamə Yesu In hae pris rəmhen kın Melkisedek kupan. Məriğ rəutən pik tuk nhopraiyein nəgkiarieren m-fam tuk əmiə, meinai kımıə naksarpah pik tuk nəriğien nar kirik mharkun.

¹² Kımıə nımışatətə tu pik, kını rhuvə mə kımıə takpıhauə ta nəmhajoun minə kape nəgkiarieren kape Kughen. Məriğ nıkam, kımıə naksəpəh. Kını taktakun ai, tukaməkeikei kamhajoun min əmiə, rırıkakun min ye nuknei nəgkiarieren minə kape Kughen. Nəfrakisien e, kımıə nakwəsehuə ta mə taksən nəvıgıniyen skai, məriğ naksəmhen əmə tuk nəmahyen.

¹³ Məriğ narmamə yamə mine kasəmaah hanə, iriə kwajikovə əmtəmtə minə - khapəh nhavəs-huvəyen nırkunien tuk swatuk yame ratuatuk.

¹⁴ Məriğ nəvıgıniyen skai ne narmamə yamə mine kapəriə nırkunien ruəmruə ta, mamhawhai-pən nətəriğien kapəriə mə tukharkun yame rahas mine yame rhuvə kını masor yame rhuvə in əmə in əmə.

6

¹ Ror məknei, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei misarkut pəh rıkitawə rımruə; pəh khapəh nhareriğ-pəniyen tuk nuknei nhajounien kape Nəgkiarieren Huvə kape Yesu Kristo yame kwəsəriğ ta. To khapəh nhavırəkin-əməyen nuknei nımə nıpiğ m-fam. In e, tukhapəh

nhani-əməyen mə narmamə tukasəkeikei misəpəh swatuk yame ramkir-pən əriə ye nımhəyen, mamhani nəfrakisien ye Kughen.

² Kini pəh khapəh nishajounien nar kirikianə əmə rəmhen kin baptaes, uə norien kape nərəhu-pənien kwermi jir ye kapən kapə yermamə məhuak tukun, uə nıpiğ yame narmamə tukhamragh min ye nımhəyen kapəriə, uə nıpiğ yame Kughen tukrivəhsi-pən narpinien rerin kimi narmamə.

³ Nikam. Pəh Kughen tukrasitu irətawə mor ətawə kharkun fam.

⁴⁻⁶ Məriğ narmamə tiksın kwənhauə ta ye nıkhakien, mwəsən əsigəvin ta nəviginien yame ramsi-pən ye rao ye neai, minhavəh ta Nanmin kape Kughen yerkiəriə mine nıhuvəyen ye Nəgkiarien kape Kughen, mwəsəm ta nəsaninien kape narmaruyen kape Kughen yame tukripiuə, məkneikin, mhamir misəpəh. Kini swatuk rirkək tuk əriə tuk nararien ye nəriğien kapəriə tuk nırerig-pəyen tuk Kughen. Meinai iriə kwəsəri-pən swatuk kirikianə kape narmamə yamə mine kimisəsik-pən Ji Kughen ye nai kamarkwao kin, misarh iakei iran ye nımrı mirh.

⁷ Nimoptanə yame ravəhs-huvə nəhig yame ramip nıpiğ m-fam, mamor nəviginien ramor kwənkwan, nimoptanə a ravəh miragh narmamə yamə mine kasəsım aikin a. Kini Kughen ravəhsi-pən nıvhuəyen iran.

⁸ Məriğ nimoptanə yame nar huvə kirik rikək iran, mamor əmə kapir-iapir mine mənvhirik has minə, nimoptanə a rıpəh nıhuvəyen tuk nar kirik. Kughen ravəhsi-pən nahasien iran, kini tuk Nıpiğ Kwasig, tukriwaan əru.

⁹ Eh, kimiə yame yaksorkeikei pik əmiə. Nar apnapig mə yaksəgkiar məknakin kimi əmiə, məriğ yakharkun huvə mə kimiə nakhapəh nisəmhenien kin nimoptanə has a. Yakharkun huvə mə kimiə nakamhavəh narimnar minə e yame rhuvə rapita, yame Kughen ravəhsi-pre kimi əmiə meinai In rımivəh miragh əmiə.

¹⁰ Kughen tukripəh nərükinien wok yamə mine nımnasor, meinai Kughen, kafan norien ratuatuk əmə nıpiğ m-fam. Kini In tukripəh norien nar apnapig ye norien huvə kape norkeikeiyen yame nımisor kimin, masor ai taktakun, nıpiğ naksasitu ye kafan narmamə minə.

¹¹ Yaksorkeikei mə kimiə m-fam takharpın ye norkeikeiyen yame nakasor mamhavən infamien rikək, mə takhavəh nar yame naksərəhu-pən tim tim nətəriğien kapəmiə iran.

¹² Yakhapəh nisorkeikeiyen mə kimiə taksarpah, məriğ yaksorkeikei mə takhavəh norien kape narmamə yamə mine kimisaiyu kupan. Iriə kimishatətə tim tim ye Kughen kini masor nətəriğien kapəriə rapomh. Masor məknakin, taktakun ai, iriə kwənhavəh ta narimnar yamə mine Kughen rımırpen ta mə kapəriə.

Promes yame Kughen ramni raməmır rerin

¹³ Nıpiğ Kughen rımını-pən promes tuk Ebrahim, nhag kirik min rikək yame tukrivəh kwəsu iran, meinai nhagin Kughen In yerpirig pik rapita nhag minə fam. Ror pən rımivəh atuk əmə kwəsu ye nhagin mimə,

¹⁴ “Yo jakvəhsi-pre kafak nıvhuəyen kimik, rehuə.

Yo jakor kafam kwənərəus tukripsaah.”

(Jen 22:17)

¹⁵ Meinai Ebrahim, kafan nətəriğien rapomh, in rımıwhin mivən meriaji nıpiğ rımivəh narimnar yamə mine Kughen rımırpen ta mə tukrivəhsi-pən kimin.

¹⁶ Nıpiğ yermamə ravəh kwəsu ye nhag yemehuə kirik kafan, kini kwəsu a ramərkis kafan nəgkiarien rıpam. Kini narmamə tukasəkeikei mamhani nəfrakisien ye kafan nəgkiarien. To khapəh nisotgoh-minien tukun.

¹⁷ Ye swatuk kirikianə əmə mɪn, Kughen rɪmivəh atuk kwəsu ye nhagin meinai In rorkeikei mə tukror narmamə yamə mine tukhavəh narɪmnar yame In rɪmɪrpen əriə mə tukharkun huvə mə kafan nətərigien tukripəh nukreikinien tuk nɪpɪg kirik.

¹⁸ Kughen ravəh kwəsu məkna mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapətawə, yamə mine kimisaiyu ətgin In. Kini pəh kitawə tukharaptərəkɪn tim tim norien a yame Kughen rɪmivəhsi-pə ta kimi ətawə, mə kitawə tuksətigətə ye promes mɪnə kafan. Nɪpɪg tukmə Kughen rɪmɪrpen nar kirik mə tukror, mivəh kwəsu tukun, to ripəh mɪn nukreikinien tuk nɪpɪg kirik, meinai,

“Kughen to ripəh neikuəyen nɪpɪg kirik.”

(Nam 23:19)

¹⁹ Kitawə kwəsərəhu-pən tim tim kapətawə nətərigien mə tukhavəh narɪmnar mɪnə a, ror məkneikin mə in rəmhen kɪn angka kirik yame ravi tim tim kapətawə nɪmraghien, mə nar kirik tukripəh nəsuə-əsuəyen kɪn mivi ta ətawə. Rəmhan əmə mə angka e raməmɪr hanə apa Ikin Ramərhakə Ikin, apa ye rao ye neai, ikin neipən ramaker əswasig ikin.

²⁰ Ikin a, Yesu rɪmavən atuə kɪn kapətawə ikin, mə tukrəhitə ye swatuk kapətawə. In ruauə ta rəmhen kɪn hae pris, rəmhen əmə kɪn pris e Melkisedek kupan. Kini In ravəh wok e kape rerin.

7

Melkisedek, king kape natuatukien, mine nəmərɪnuyen, mine hae pris yame ramor wok kape Kughen

¹ Kwən e, Melkisedek, in king kape Salem, kini in pris kupan kape Kughen yame in Yerpɪrig pɪk.* Kupan, Ebrahim rɪmavən mamarowagin iriə king mɪnə, kini mapita əriə, kini mɪrɪrig muə. Melkisedek in rɪmavən məm Ebrahim ye swatuk, kini in maməhuak mamaiyoh Kughen mə tukrivəhsi-pən nɪhuvəyen kimi Ebrahim.

² Kini Ebrahim rɪmivəhsi-ta taet ye kafan narɪmnar mivəh-si-pən kimi Melkisedek. Melkisedek e, nhagin, nɪpran e “King kape Natuatukien.” Kini nhag kirik mɪn e, kamokrən kɪn kimə, King kape Salem, nɪpran e ramni mɪmə, “King kape nəmərɪnuyen.”

³ Nəkwəkwə kape Kughen ripəh nəvsaoyen kɪn rɪmni mine nisini mine kwənərəus kafan. Kini mɪpəh nɪniyen nɪpɪg yame rɪmnarha iran, mine nɪpɪg yame rɪmamhə iran. Rəmhen əmə kɪn yame in rɪmipəh nɪmhəyen, in mamor hanə wok kape pris. Ror pən, in rəmhen kɪn Ji Kughen yame in pris kape rerin.

⁴ Rikim tukramuh-ru Melkisedek in yemehuə kirik. Nar apnapig mə rɪptawə e Ebrahim in yemehuə, mərig in ramsiai pɪk Melkisedek mivəh-si-pən kafan nar huvə mɪnə kimin rəmhen kɪn taet.

⁵ Kitawə kharkun mə ye newk mɪnə fam, nəmə Isrel iriə kasəkeikei mhavəhsi-pən kapəriə taet kimi kwənərəus kape Livae, iriə e pris mɪnə, rəri-pən əmə yame loa ramni. Nar apnapig mə pris mɪnə, iriə mɪn kwənərəus mɪnə kape Ebrahim, mərig nəmə iməriə ikin iriə kasəkeikei mamhavəhsi-pən taet kimi əriə.

⁶ Mərig Melkisedek e, pəh nien mə in kwənərəus kirik kape Livae. Mərig in ravəh taet mɪnə kape Ebrahim. Kini in mivəh-si-pən nɪhuvəyen kimi Ebrahim e yame Kughen rɪmɪrpen.

⁷ Ratuatuk əgkəp mə yermamə əmə yame in yerpɪrig tukrivəhsi-pən nɪhuvəyen kimi yermamə yame in ye tanə. Melkisedek ravəhsi-pən nɪhuvəyen kimi Ebrahim, ramhə-joun pən mə in yerpɪrig, kini Ebrahim in ye tanə.

⁸ Kini pris yamə mine kamhavəh taet, iriə narmamə əmə yamə mine tukpihamhə. Mərig Melkisedek e, in ravəh taet, kamni kimə in ramragh rerin.

6:17: Rom 4:16 **6:17:** Nam 23:19; Taet 1:2 **6:19:** Fil 3:12 **6:19:** Lev 16:2; Hib 9:2,3,7 **6:20:** Hib 4:14 **6:20:** Hib 2:17 **6:20:** Hib 5:16 * **7:1:** Stori kape Melkisedek raməmɪr ye Jen 14:17-20. **7:3:** Sam 110:4 **7:4:** Jen 14:20 **7:6:** Jen 14:19,20 **7:8:** Hib 5:6

⁹ Livae mine kafan kwənərəus, iriə e kamhavəh taet kape nəmə Isrel, mərīg kirkun niniyen mə nīpig rīpriə Ebrahim rīmivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kafan min kwənərəus, iriə min kimnhavəhsi-pən taet a iriə min,

¹⁰ meinai ye nīpig Ebrahim rīmivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kini ai Livae rīsi-pən ye kwənərəus kape rīpni Ebrahim.

Kristo in rəmhen kin Melkisedek

¹¹ Nar apnapig Loa kape Moses ramni mə pris minə tukhasi-pən ye kwənərəus kape Livae, mərīg pris minə a kiseinein norien mə narmamə kisatuatuk ye nīmri Kughen. Ror pən, pris min kirik tukraməkeikei muə, yame pəh nien mə in kwənərəus kape Eron mine Livae, mərīg in pris rəmhen kin pris a Melkisedek.

¹² Tukmə nīpig kimə tukukreikin norien kape nīrpenien pris, tukaməkeikei kukreikin min loa.

¹³ Tukaməkeikei kor məknaikin meinai kitawə kasəgkiar ye Yermaru kapətawə yame rīsi-pən ye kwənərəus yame rīpəh norien wok kape pris yamə mine khavaan əru nar mīragh minə ye tebol ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen.

¹⁴ Kitawə kwənharkun ta mə Yesu Yermaru kapətawə in rīmasi-pən ye kwənərəus kape Juda, kini nīpig Loa kape Moses raməgkiar kin wok kape pris minə, pa rīmə raməgkiar ye kwənərəus kape Juda.

¹⁵ Mərīg rhuvə əmə, meinai kitawə kharkun mə pris kirik ruauə ta, yame in rəmhen kin pris a Melkisedek.

¹⁶ In rīmauə pris, mərīg pəh nien mə Loa ramni mə kwənərəus kafan iriə pris minə. In ramor wok kape pris ye nar kirik yame rəsanin rapita Loa, in e, nəsaninien kape nīmraghien kafan yame infamien rikək.

¹⁷ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,
“Ik takamor wok kape pris kape rerin.

Ik pris kirik rəmhen kin Melkisedek kupan.”

(Sam 110:4)

¹⁸ Kimnəpəh loa kupan, meinai kafan nəsaninien rikək, in rīpəh nasituyen ye nar kirik.

¹⁹ Meinai loa a reinein norien yermamə kirik mə in ratuatuk ye nīmri Kughen. Kini taktakun ai, norien pīsin min kirik yame rhuvə rapita, in ravəh tamhekin, mə kitawə taksərəhu-pən kapətawə nətərigien iran. Kini in swatuk kapətawə tuk nivənyen ipakə tuk Kughen.

²⁰ Kughen rīmīrpen mə Kristo tukror wok kape pris kape rerin, kini mivəh kwəsu mə kafan nəgkiarieren tukrīpam. Mərīg nīpig rīmīrpen pris minə tiksīn, in rīpəh nivəhyen kwəsu.

²¹ Mərīg Kughen rīmivəh əmə kwəsu nīpig In rīmīrpen Yesu mə In pris. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,

“Yermaru ravəh kwəsu kirik,

kini to kīpəh nukreikinien nərigien kafan. Kini mīmə,

‘Ik takamor wok kape pris kape rerin.’ ”

(Sam 110:4)

²² Nəgkiarieren e ramhajoun pən mə promes yame Kughen rīmnor irətawə, yame Yesu rīmnor ruə mor nəfrakisien kin, in rhuvə pik mapita promes akwas yame Kughen rīmīni.

²³ Kupan, pris minə iriə khapsaah. Mərīg kīrikianə tukramor wok mor wok mīpimhə. Kīrik ravəh tamhekin, mor wok mamvən, mīmhə. Iriə khapəh nisorien wok kape rerin.

²⁴ Mərīg Yesu, In tukror wok kape pris kape rerin, meinai In ramarə rerin.

²⁵ Ror pən, In rīrkun nivəh-mīraghien ətawə yamə mine kamharpīn kitawə min mhamə tukhavən tuk Kughen, meinai In ramragh rerin, maməgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen.

²⁶ Ror pən, In ruauə hae pris yame In rəmhen tuk nasituyen irətawə. In ramərhakə, matuatuk huvə. In rīpəh norien norien has. In ror pīsīn əgkap ye narmamə, meinai iriə kasor norien hah. Kini In rapita əriə yamə mine kisarə apa ye rao ye neai.

²⁷ In ror pīsīn ye hae pris mīnə tiksīn. Nīpīg m-fam, iriə tukasəkeikei misəkupan mhavi nītə tuk təvhagə has yame iriə atuk kīmisor, kwasig ikīn, kīpīhavi nītə tuk təvhagə has kape narmamə mīnə tiksīn. Məriḡ nīpīg Yesu rīmneighan kīn mə tukor sakrefaes ye kafan nīmraghien, mīkīrīkianə əmə, in rəmhen məkwakw.

²⁸ Loa in ravəhsi-haktə pris yamə mine khapəh nisəmhenien. Məriḡ kwəsū kape Kughen, yame rīmīkwasiḡ kīn loa, in mīvəhsi-haktə Tīni e yame rhuvə məmhen tuk norien wok e kape rerin.

8

Yesu in hae pris in rhuvə rapita narmamə yamə mine kīmisor wok kape hae pris kupan

¹ Nuknei nəḡkiariēn yame yakamhani in e: Kapətawə kīrik aikīn hae pris yame ror məkna. In rīnəkwətə ta ye kwermī Kughen Yermaru matuk apa ye rao ye neai.

² In mamor wok apa Ikīn ramərhakə Ikīn ye rao ye neai. In e Nīmə Tapolen əfrah yame Kughen rīmīvi, pəh nien mə yame yermamə rīmīvi.

³ Kīmīvəhsi-haktə fam hae pris mīnə kupan kīmə tukhavəhsi-pən narīmnar kīmī Kughen mhavi nītə. Ye swatuk kīrīkianə əmə mīn, kapətawə e hae pris, In mīn tukraməkeikei mīvəh-si-pən sakrefaes kīmī Kughen.

⁴ Nīpīg rīmnamarə ye tokrei tanə, to khapəh nhaniyēn mə In pris, meinai loa ramrīpen kwənərəus pīsīn kīrik mə iriə pris mīnə, kini iriə kasor wok kape pris.

⁵ Nīmə Tapolen yamə mine pris mīnə kasor wok ikīn ye tokrei tanə in nanmī nar yame ramsīgovīn nīmə apa ye rao ye neai. Ror pən, nīpīg Kughen rīmīni-pən tuk Moses mə tukrīvi Nīmə Tapolen, in rīmnor kwirīḡ kīmīn mīmə,

“Takaməkeikei maməm huvə mə takor narīmnar mīnə e ratuatuk məmhen ye kafak mak yame yīmnor mamhajoun ik kīn apa faktə ye tukwas.”

(Eks 25:40)

⁶ Məriḡ taktəkun ai, Yesu In hae pris kapətawə, In rīvəh kafan wok yame rhuvə rapita wok kape pris kupan mīnə. Kini ye norien kīrīkianə əmə mīn, Yesu In swatuk kape promes vi e, In rhuvə mapita promes akwas mīnə. Meinai promes vi e, in ramərəer haktə ye nəḡkiariēn yamə mine khahuvə pīk.

⁷ Meinai to kīpīpəh nəm-pənien nar has kīrik ye promes akwas, to promes vi rīpīpəh nīvəhyen tamhekīn.

⁸ Məriḡ Kughen rīmnamə nahasiēn kape narmamə kini mīni mīmə,
“Nīpīg aikīn tukrīpiuə,

yame Yo jakor promes vi kape kwənərəus kape Isrel mine kwənərəus kape Juda.

⁹ Promes e tukror pīsīn ye promes akwas yame Yo yīmnor kīmī rīpīriə mīnə kupan, ye nīpīg e yame Yo yīmivəh kwermīriə mīkīr-yerhav əriə khatərhav apa Ijīp.

Yo jakor promes vi, meinai iriə kīmnhapəh nharaptəkinien promes yame yīmnor kīmī əriə kupan, kini ror pən yīmukreikīn-pən nīmēitak kīmī əriə.

¹⁰ Kini Yo, Yermaru, yakamni-ərhav mīmə, ye nīpīg yame tukrīpiuə,

Yo jakor promes vi kīrik kīmī kwənərəus kape Isrel.

Jakvəh-sipən kafak loa mīnə ye kapəria kapa,

kini mīrai-pən yerkirīə,

Kini Yo jakuə rəmhen kīn Kughen atuatur kapəriə,

kini iriə tukhauə kafak atuatur narmamə.

7:26: Hib 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 **7:27:** Lev 9:8; 16:6, **7:27:** Lev 9:15; 16:15; Hib 5:1,3 **7:27:** Efes 5:2 **7:27:** Rom 6:10; Hib 9:12, 26,28; 10:10; 1 Pita 3:18 **7:28:** Hib 5:1-2 **7:28:** Hib 1:2 **7:28:** Hib 2:10 **8:1:** Hib 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 **8:2:** Hib 3:6; 10:21; 1 Pita 2:5; Rev 13:6 **8:2:** Hib 9:11, 24 **8:3:** Hib 9:14
8:5: Kol 2:17; Hib 9:23 **8:6:** Hib 8:8,13; Luk 22:20; Hib 7:22; 9:15; 12:24 **8:7:** Hib 7:11, 18; 10:1

11 Kini to khapəh nishajounien əriə minə,
mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, 'Kughen ror məknei,'
meinai iriə m-fam tukharkun Yo,
ririkakun ye narmamə apnapig minə mivən meriaji-pən narmamə yamə mine
kamhavəh nhag ehuə minə.

12 Meinai rikik rehuə tuk əriə tuk kapəriə norien yamə mine ripəh natuatukien.
Yo jakvəhsi-ta norien has minə kapəriə,

Kini rikik tukripəh nəsik-minien norien has minə kapəriə.” *(Jer 31:31-34)*

13 Nipig Kughen ramni promes e, mə in promes vi, nipran e mə promes kupan,
rinəkwəs minaha. Kini nar yame ruauə minəkwəs, ripəh nəmhenien, pəh nien mə tuk
tu rikək.

9

Ikin ramərhakə ikin ye tokrei tanə mine ikin ramərhakə ikin ye rao ye neai

1 Kini nipig promes yame Kughen rimnəkupan mor rimnamarə, narmamə
tukasəkeikei misəri-pən swatuk atuatur kape nəhuakien. Kini Nimə Tapolen, in kape
tokrei tanə e.

2 Nəmə kupan kimnhavi Nimə Tapolen a, misor nəkwən kirik apa imə atuatur,
kimnhapir nəkwən kiraru. Kwənmhaan kupan, kamni kimə Ikin Ramərhakə ikin. Ye
kwənmhaan a, kimisərəhu-pən nar kamhaukrai haktə laet iran, mine tebol kirik yame
kamətu-haktə-pən min bred rhakə iran.

3 Kimivi-əswasig neipən ye kwənmhaan yame ramkwəs. Kini kwənmhaan a kamni
kimə Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin.

4 Ikin a, nar kirik aikin kimnor kin gol, yame kamətu-pən nimar nai pien-pien iran,
kivaan. Kini ikin a, Bokis kape Promes ramkwətə ikin. Bokis a, kimnor apa imə kin
nai; kini iruə kimnor kin gol. Kini ye nəkwai Bokis a, botel kirik aikin kimnor kin gol,
kimnhargin-pən kwənmop bred nhagin e “manə” iran, mine kaskin kape Eron, yame
kupan Kughen kimnor rəpirpir min. Kini kapiet mir kiraru aikin, yamə mir kwəutəutə,
yame kimirai-pən natuakəmien ten irəriu.

5 Kini yerpirig ye kapən kəvhao Bokis a, nanmi jerubim* kiraru aikin yamə mir kawor
nimtətien ye nikhakien kape Kughen. Təmərmeriu rhorukin kapən kəvhao bokis a, ikin
hae pris ramətəg-pən nitə mə tukririsin təvhagə has yamə mine narmamə kimisor. Mərig
to yakpəh nhopraiyeen niprai narimnar minə a.

6 Nipig pris minə kimisətu huvə fam narimnar minə a, kharkun nivənen imə ye
kwənmhaan yame raməkupan, masor wok kape nəhuakien;

7 mərig hae pris, in əmə rirkun nivənen ime Ikin Ramərhakə Əgkap ikin. Ye newk
kirikianə, in rirkun nivənen ye nipig kirikianə əmə. Kini nipig tukmə ramvən, in
tukraməkeikei mivəh nitə, mirisin kafan təvhagə has mine təvhagə has yame narmamə
minə tiksın kimisor mhapəh nharkunien mə kimisor təvhagə hah.

8 Ramor narimnar minə a, Nanmin kape Kughen ramhajoun mə nipig Nimə Tapolen
kupan rimnamərer, swatuk rikək tuk ətawə tuk nivənen Aikin Ramərhakə Ikin.

9 In rəmhen əmə kin nimtətien kirik yame ramhajoun-pə nipig yame kisarə iran
ai taktəkun mine. Narimnar yamə mine pris minə kamhavəh-si-pən kimi Kughen,
masor sakrefaes kin kimin, khapəh nisəmhenien tuk nərəhu-atuaturkien nərigien kape
narmamə yamə mine kamhauə ye nəhuakien.

9:2: Eks 25:8,9 9:2: Eks 26:33,34 9:2: Eks 25:31-40; Jon 8:12; Rev 1:20 9:2: Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 9:3:
Eks 26:31-33 9:4: Nam 17:1-10 9:4: Eks 31:18 * 9:5: Jerubim in agelo kirik kape Kughen ramhen kin nar
miragh yame ramivə. Əm-ru Eks 25:18-22 mine Esek 10:1-20. 9:5: Eks 25:17-22; Hib 4:16 9:6: Nam 28:2-4 9:7:
Lev 16:2 9:7: Lev 16:34 9:7: Lev 16:3,11,14; Hib 5:3 9:7: Lev 16:15 9:8: Luk 23:45; Jon 14:6; Hib 10:19-20
9:9: Hib 10:1-2 9:9: Hib 5:1; 8:3

10 Meinai nāhuakien akwas kupan, in ramhajoun əmə norien ye nīkarin kape nāviginien, mine nīnimien, mine nāvayen. Narimnar minə a, iriə kape nīprai jir əmə. Kini Kughen rimnərəhu-pən natuakəmien minə a rarə meriaji-pən əmə nīpig yame In rimini promes vi kirik yame rhuvə rapita.

Nitaw Yesu in sakrefaes kirik yame rhuvə mapita

11 Mərig taktakun ai, Kristo ruauə ta. Kini in hae pris yame rimipik narimnar huvə minə, muauə. Kini In ruavən ime Nimə kirik yame rhuvə məmhen min, mapita yamə apa kupan. Nimə a, pəh nien mə nar kirik yame narmamə kasor, kini pəh nien mə nar kirik kape tokrei tanə yame Kughen rimnor.

12 Nīpig Kristo rimavən ime Ikin Ramərhakə Ikin, pa rimə rimavən ye newk minə fam, rəmhen kin yame hae pris kupan minə kimisor. Mərig rimavən mikirikianə əmə, nəmhen. Meinai In ripəh nivəhyen nitaw nəni mine nitaw kwaji kau mivən imə mə tukrivəhsita narpinien kape təvhagə has. Nīkam. In rimivəh atuk əmə nitawin, mivən imə, kini In əmə rimivəh nimritawə, mivəh nimri nimraghien rerin kapətawə.

13 Ye norien kape promes kupan, kimisətag-pən nitaw nəni mine kao, uə nimrawk ye kau yame kimivaan əru ye tebol, kamətag-pən ye kwən kirik yame rəmkimik ye nimri Kughen mə tukror nīmtətien mə nimraghien kafan ruauə minhawən, nəmkimikien rikək iran.

14 Mərig nitaw Yesu in ravəh nəsaninien ehua rapita narimnar minə e meinai Kristo In rimnor atuk sakrefaes iran, ye nəsaninien kape Nanmin Rhakə† yame ramarə rerin. In sakrefaes kirik yame ratuatuk əgkap, nahasien kirik rikək iran. Ror pən, nitawin rivəh nəsaninien rəmhen tuk nəspir-tayen rikitawə tuk norien yamə mine khakir-pən narmamə tuk nimhəyen. Rimnor məknakin mə kitawə‡ tuksətgah əmə tuk nāhuakien kimi Kughen yame ramragh.

15 Tuk narimnar yame Yesu rimnor, In swatuk tuk narmamə tuk nivəhyen promes vi. Kughen ramokrən kin narmamə kafan, kini mirpen-pən tuk əriə mə narimnar huvə minə e, kapəriə. Kini narimnar minə e, to khapəh nharkəkien tuk nīpig kirik. Tuksarə rerin. Iriə tukhavəh narimnar minə a meinai nimhəyen kape Kristo in rimnarpin ta təvhagə has kape narmamə yamə mine kisəsik loa kape promes kupan.

16 To Yesu ripipəh nimhəyen məkna, to kafan narmamə minə kipihapəh nhavəhyen narimnar huvə yamə mine In rimirpen mə kapəriə. Meinai tukmə tatə kirik rirpen mə tukmə rimhə, kafan nautə tukrivən tuk tini, tatə tukraməkeikei mimhə məkupan, kini ai promes kafan tukruə mor nəfrakisien kin.

17 Mərig tukmə tatə ramragh hanə, tini to ripəh nivəhyen nautə kafan. Tukror əmə nəfrakisien kin ye nīpig yame tukrimhə iran.

18 Tuk narimnar minə e, ye nīkarin kape promes kupan yame Kughen rimini, nitaw nar miragh kirik tukraməkeikei maiyu rhajoun mə nar miragh kirik rimamhə, ror nīmtətien mə promes ramarə.

19 Ror məkneikin mə, nīpig Moses in rimini-ərhav ta nəgkiarien minə fam kape loa kimi narmamə, kini kwasig ikin, in rimivəh tiki sipsip kimnor rəwhao, mine kwermi nai e kamni kimə “hisop” meires-pən ye nitaw kwaji kao mine nitaw nəni mine nu, kini mətəg-pən nitə ye nəkwəkwə kape Loa mine narmamə minə.

20 Kini mini-pən tuk əriə mimə,
 “In e nitaw nar miragh kirik yame rimamhə tuk norien promes kape Kughen ruauə minor nəfrakisien kin. Kini kimiə takasəkeikei mhasiai In, masor nəkwan.” (Eks 24:8)

9:10: Lev 11:2-23 9:10: Nam 6:3; Kol 2:16 9:10: Lev 11:25,28,40 9:11: Hib 10:1 9:11: Hib 8:2; 9:24 9:12: Rom 3:25 9:14: 1 Pita 1:2,18-19 9:14: Hib 10:4 † 9:14: Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman, nəgkiarien e “Rhakə” rikək iran. ‡ 9:14: Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman, ramni “kimia.” 9:14: Taet 2:14 9:15: Luk 22:20 9:15: Hib 10:34 9:19: Eks 24:6-8

21 Ye norien kirikianə əmə min, Moses rimnətəg-pən nitə ye Nimə Tapolen mine narimnar fam yame kavəh tuk nəhuakien.

22 Loa ramni mə pris tukraməkeikei mamor-pən nitə ye narimnar khapsaah, ipakə narimnar fam, ror nimtətien mə iriə kwənhauə mishawən. Kini tukmə nitə rīpəh naiyuyen iran, Kughen to rīpəh nəspirien təvhagə has.

Nitaw Yesu ramarpin təvhagə has

23 Ror pən, nīpig kimnor sakrefaes, nitə rimnaiyu mor narimnar minə a kishawən. Mərig Nimə Tapolen mine narimnar kafan aikin, iriə nanmi nar əmə yame ramor əmə nimtətien ye narimnar yame raməmīr ye rao ye neai. Mərig nīprai nar, in apa ye rao ye neai, kini nitaw nar kirik yame rhuvə rapita tukraməkeikei maiyu mor rhawən.

24 Yesu rīpəh nīvənien ime Ikin Ramrhakə Əgkap Ikin kape tokrei tanə e, yame narmamə əmə kimisor. Nimə a, in nanmi nar əmə kape Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin əfrakis apa ye rao ye neai. Mərig Yesu rimavən ye rao ye neai, kini taktakun ai, In maməgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen ye nīmrin.

25 Kini nīpig Yesu rimnor atuk sakrefaes ye kafan nīmraghien, kafan norien ror pisin ye hae pris minə kupan. Ye promes kupan, hae pris tukraməkeikei mīvən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin, mīvi nitaw nar mīragh. Pəh nien mə ramor atuk sakrefaes kin nitawin. Kini tukraməkeikei mor məknakin ye newk minə fam. Mərig Kristo rimavən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin ye rao ye neai, mīvəh atuk nitawin mor sakrefaes kin mikirikianə əmə, rəmhen.

26 To Kristo rīpior sakrefaes məknakin ye newk minə fam, rəmhen kin yame pris minə kupan kimisor, to rīpiərig nəmhəyen nīpig rīpsaah rīrikakun ye nīpig Kughen rimnor tokrei tanə mamvən mamvən. Mərig taktakun ai, kitawə kwəsarə ye Nīpig Kwasig, Yesu rimatərhav-pə mikirikianə əmə, mə tukror atuk sakrefaes kin kafan nīmraghien tuk nīvəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah. Kini kafan sakrefaes, in infamien.

27 Kitawə narmamə, Kughen rimnərəhu nīpig yame narmamə kirikianə kirikianə tukhamhə iran, kini tukhamhə mikirikianə əmə. Kini kwasig ikin, In tukrəkir kapətawə norien minə.

28 Ye norien kirikianə əmə min, Kristo rimnor atuk sakrefaes kin mikirikianə əmə, mə In tukrarpin təvhagə hah kape narmamə khapsaah. Mərig kwasig, ye nīpig tukrirerig-pə min iran, In to rīpəh min narpinien təvhagə has, mərig tukruə mīvəh mīragh əmə narmamə yamə mine kasərer matuk mamhawhin In.

10

Yesu rimneighan-pən kin nīmraghien kafan rəmhen kin sakrefaes, mikirikianə əmə nəmhen

1 Narimnar kape loa, kisəmhen kin nanmi narimnar yamə mine kamhauə kwasig. Mərig nanmi nar e rīpəh nəmtir-huvəyen. Pəh nien mə nīprai nar. Ye newk minə fam, pris minə kasor sakrefaes. Mərig nar apnapig iriə kasor sakrefaes, loa in reinein norien nəməhuak yamə mine kamhauə tuk Kughen mə tuksatuatuk ye nīmrin, meinai sakrefaes minə a, iriə nanmi nar əmə.

2 To sakrefaes rīpiəmhen rīpior nəməhuak minə kīpisatuatuk, mīpihapəh nor-minien sakrefaes, meinai kwəshawən ta. Kini to sakrefaes rīpiəspir-ta rīkiriə, to kīpihapəh nīsərig-rahasion tuk təvhagə has. Mərig, nīkam. Kasərig rahas hanə.

3 Mərig taktakun ai, ye newk minə fam, pris minə kasor pawk sakrefaes, mərig nar a ramor əmə mə narmamə rīkiriə raməsik hanə təvhagə has kapəriə,

⁴ meinai nitaw nani mine kao kirapəh niwəmhienien tuk ni vəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has.

⁵ Ror pən, nipiḡ Kristo rimauə ye tokrei tanə, mini-pən tuk Kughen mimə,
“Kughen, Ik nakpəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kivəhsi-pre kim ik.

Məriḡ Ik nimnor nīprak kirik mə jakvən iran.

⁶ Kamhavaan əru narimnar ye tebol rəmhen kin nəhuakien kapəriə raurə tuk Ik, kini masor sakrefaes tuk nəspirien təvhagə has.

Nar apnapig kasor məknakin, məriḡ khapəh nisorien rikim ragien tuk əriə.

⁷ Məriḡ Yo yakamni mimə,

‘Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməḡkiar irak mimə,

“Kughen, Yo e, yimauə mə jakor nəkwam.” ’ ’

(Sam 40:6-8)

⁸ Kristo ruini ta mə Kughen ripəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kivəhsi-pən kim in, mine narimnar yame kavaan ye tebol, mine sakrefaes kape nəspir-tayen təvhagə has. Nar apnapig narmamə kasor narimnar minə e rəri-pən loa, Kughen rikin rapəh nagienien tukun.

⁹ Kini nipiḡ Kristo ramni min mimə, “Yo e, yimauə mə jakor nəkwam” kini meighaan-pən kin nimraghien kafan, In rimnoriah swatuk kupan kape ni vəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah, mor swatuk vi kirik tuk ni vəhsi-tayen.

¹⁰ Kini Yesu Kristo rimnor nəkwai Kughen ror məkneikin: In rimnor atuk sakrefaes kin nīpran, mikirikianə əmə, mə tukror ətawə kisatuatuk.

¹¹ Kini pris minə fam kasərer masor wok kape nəhuakien, masor sakrefaes, masor nar kirikianə əmə nipiḡ mifam tuk nəspir-tayen təvhagə has. Məriḡ sakrefaes minə a, iriə khapəh nisəmhienien tuk ni vəhsi-tayen təvhagə has kirik.

¹² Məriḡ pris e kapətawə rimnor kafan sakrefaes mikirikianə əmə, kini sakrefaes e in rəmhen məkwak tuk nəspir-tayen norien has kape narmamə kape rerin. Kini nipiḡ rimnor məknakin kafan sakrefaes, in mivən “məkwətə ye kwermi Kughen matuk.”

¹³ Kini ikin a, In rawhin əmə mə “Kughen tukror In ramehuə ye kafan tikmir minə.”*

¹⁴ Meinai Kristo rimnor sakrefaes mikirikianə əmə, mor kafan narmamə kisatuatuk ye nimrin kape rerin. Narmamə minə a, iriə en, yamə mine In rimnor əriə khauə misatuatuk.

¹⁵ Kini Nanmin kape Kughen, In min raməvsao kin narimnar minə a kimi ətawə, mamni mimə,

¹⁶ “Kughen Yermaru ramni mimə,

‘Nipiḡ tukripiuə,

jakor promes vi kimi kafak narmamə minə.

Yo jakvəhsi-pən loa minə kafak yerkiria,

kini Yo jakrai-pən loa kafak ye nirkunien kapəriə.’ ”

(Jer 31:33)

¹⁷ Kini In mamni min mimə,

“Yo jakəru-kin kapəriə norien has minə,

kini rikik tukripəh nəsik-minien norien minə kapəriə yame kasəkapir loa.”

(Jer 31:34)

¹⁸ Nipiḡ tukmə Kughen rimnəspir ta norien has kape narmamə, to khapəh nisor-minien sakrefaes kirik.

Pəh kisərer timtim ye nhatəyən kapətawə

¹⁹ Yo minə tiksın. Ror məkneikin mə nitaw Yesu rimnor ətawə kharkun nhavənen imə Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin, mhapəh nhaginien.

²⁰ Rəmhen kin yame In rimməhipu neipən yame raməker əswasig kin Ikin Ramərhakə Ikin. Mərig pəh nien mə rimməhipu neipən kirik, mərig nipran rimmərkwopir ror swatuk vi kirik yame ramragh tuk ətawə tuk nivəniyen tuk Kughen.

²¹ Kini hae pris kapətawə, in yemehuə yame ramarmaru ye nimə kape Kughen, in e kafan narmamə minə.

²² Ror məknakin, pəh khavən ipakə tuk nimri Kughen, yerkitawə yame rukwar kin nhatətəyen əfrakis. Meinai Kristo rimmətag-pə nitawin yerkitawə məspir ətawə. Kini rimmənokwi-ta nipraitawə ye nu yame rəmtir in əmə in əmə.

²³ Kitawə khamə kwəsərhə-pən nətərigien kapətawə ye Kristo. Ror məknakin, pəh kisərer tim tim iran, mhəpəh nhaviə-viəyen, meinai kitawə kharkun nisətigəyen ye kafan nəgkiariyen yame rimirpen-pə ta kimi ətawə.

²⁴ Pəh khasig ətawə minə mə kitawə taksorkeikei ətawə minə, kini masor huvə pən kimi ətawə minə.

²⁵ Narmamə tiksin kwəsəpəh nofuginien əriə minə. Mərig ripəh nəmhenien. Pəh kasofugin ətawə minə, məsərip tim tim ətawə minə ye nipig mifam. Kini nipig kasəm mə Nipig Kwasig rinamuə pakə, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei misərip tim tim ətawə minə mamharpin.

²⁶ Rhuvə mə taksərip tim tim ətawə minə məknakin, meinai tukmə kitawə kwənharkun ta nəfrakisien, mərig khəpəh nisərigien, masor norien has mamharpin, kini sakrefaes kirik min rikək yame to rəspir ətawə.

²⁷ Kini tukmə sakrefaes kirik min rikək mə to rivəhsi-ta təvhagə has kapətawə, kini nar kirikianə əmə aikin. In e, tukasəkeikei mhəgin, misətmnimin, meinai kitawə kwənharkun huvə mə kitawə kamhawhin narpinien skai, mine nap ehua kape niemhaa kape Kughen yame tukraməkeikei məkwəru kafan tikmir minə.

²⁸ Loa kupan kape Moses ramni mə tukmə yermamə kirik rəkapir loa, kini “yermamə kiraru uə kisəsər kirhini-ərhav in;” (Dut 17:6,7) kini kwən a tukraməkeikei mīmha. Narmamə, rikiriə to ripəh nehuəyen tukun.

²⁹ ?Mərig rhawor ye yermamə yamə ripəh nisaiyen Ji Kughen? Kughen rimini-pə promes kirik tuk ətawə, kini nitaw Kristo rimmor promes e ruauə minor nəfrakisien kin. Nitə əmə a in a rirkun norien narmamə kisatuatuk. ?Mərig rhawor ye yermamə yame ramor nar apnapig ye nitə e? ?Rhawor ye yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen yame raməwhai nihuvəyen kimi narmamə? Ratuatuk mə yermamə yame ror məknei tukrarə ye narpinien skai yame rapita narpinien yame yermamə yame ramakapir loa kape Moses tukrarə iran.

³⁰ Meinai kitawə kharkun ta Kughen yame ramni mīmə,

“Narpinien tai təvhagə hah, yakamərer tukun.

Kini Yo jakarpin tai norien kapəriə rəmhen əmhen.”

(Dut 32:35)

Kini In ramni min mīmə,

“Kughen Yermaru tukrəkir norien kape narmamə kafan.”

(Dut 32:36)

³¹ Səm-ru. !Tukmə Kughen yame Ramragh rəpkətərakin ik, nar a ror niginien!

³² Rhuvə mə rikimiə tukramuh nipig kupan, nipig nikhakien rinaməsia-pen əmiə kupan. Ye nipig a, kimiə nimisarə ye nipig ətən kirik, yame rəsəso pik, nimisərig nəmhəyen ehua, mərig nimisərer tim tim.

³³ Nipig tiksin, narmamə kamhəni hah əmiə ye nimri mirh, masor min narimnar has minə tiksin irəmiə. Nipig tiksin, nimisərer-pən tuk narmamə yamə mine kamor has pən kimi əriə.

10:20: Lev 16:2; Mat 27:51; Efes 2:18; Hib 9:8 10:21: Sek 6:13 10:21: Hib 3:6 10:22: Hib 7:19; Efes 3:12
 10:22: Esik 36:25; Hib 9:14; 12:24 10:22: 1 Pita 3:21 10:25: Hib 3:13 10:26: Hib 6:4-8; 2 Pita 2:20-21 10:27:
 2 Tes 1:7-9; Hib 12:29 10:29: Hib 6:6 10:29: Mat 26:28 10:29: Rev 1:5 10:30: Rom 12:19 10:32: Fil
 1:29,30 10:33: 1 Pita 4:14

³⁴ Mîsasitu irəriä nîpîg kimnâhi-pân äriä ye kalabus, kini mîsarä ye nîpîg äutän kapäriä. Kini nîpîg narmamä kimisäkrah kin narîmnar minä kapämîä, nakwänharkun ta mä kapämîä aikin narîmnar ramämîr yame in rhuvä mapita, rikimîä ramagien ämä. Kini narîmnar minä a to rîpäh nîrkäkien tuk nîpîg kirik. Kini rikimîä ramagien ämä tukun.

³⁵ Ror pân, nîpîg naksarä ye nîpîg äutän minä, päh rikimîä tukrîpäh nöpouyen, meinai tukmä nakshatätä ye Kughen, In tukrîvâhsi-pre nêrok kimi ämîä.

³⁶ Kimîä takasäkeikei misor nêtärîgien kapämîä rapomh, mä taksor naha nhagin yame Kughen rorkeikei. Kini takpîhaväh narîmnar yame Kughen rîmîrpen mä tukrîvâhsi-pre kimi ämîä.

³⁷ Meinai Kughen ramni mîmâ päh nien mä tuktu

“Kwän kirik tukruä,
in tukrîtêrhav-pä, mîpäh norien kämär.

³⁸ Meinai kafak narmamä yamä minä kisatuatuk ye nîmrîk,
iriä tukhashatätä irak mamharpîn.

(Hab 2:3-4)

Märîg tukmä yakäm mä kwäsêpäh Yo, masêrer rerîg rerîg,
to rîkîk rîpäh nagienien tuk äriä.”

³⁹ Märîg kitawä e to khapäh nisêrer rerîg-rerîgien, mîserwei. Nîkam. Kitawä narmamä kape nhatätäyen ye Kughen, Kughen tukrîvâh mîragh ätawä.

11

Kaha yamä minä kimîshatätä ye Kughen

¹ Kitawä kasêrâhu-pân kapätawä nêrîgien ye narîmnar yamä minä tukrîpiuä, kini nhatätäyen kapätawä in ramor ätawä kharkun huvä mä narîmnar minä e, iriä nêfrakîsien. Nar apnapîg mä kitawä khapäh nisämien narîmnar minä a, märîg kharkun huvä mä tukpîhaväh, meinai nhatätäyen ramhajoun ätawä mä tukpîhaväh.

² Rîptawä minä kimîshatätä ye Kughen, Kughen rîmnêgnêgin äriä tukun.

³ Nhatätäyen ramor ätawä kharkun mä Kughen rîmnêgkiar ämä, narîmnar kape tokrei tanä kasämîr. In rîmîvâh narîmnar yame kîpäh nämien, mor narîmnar kin yame kämäm.

⁴ Ebel in rîmnhatätä tim tim ye Kughen, mîvâh-si-pân narîmnar kimi Kughen yame rhuvä rapita yame Ken rîmîvâhsi-pân kimin. In rîmnhatätä tim tim mäkna kin ye Kughen, Kughen rîmîni mîmâ in yermamä atuatuk kirik, rîkin ragien tuk naha nhagin yame rîmîvâhsi-pân kimin. Kini nar apnapîg mä kwän a ruamhâ ta, märîg nhatätäyen kafan ramhajoun ätawä kin nar kirik ai taktäkun.

⁵ Minä Inok rîmnhatätä timtim ye Kughen, kini mîpäh nîmhäyen. Kughen rîmîvâhsi-ta ämä in ye tokrei tanä e, mä tukrhaktä mîvân ye rao ye neai. Narmamä to khapäh nisämînien in, meinai Kughen rîmîrâhsi-ta. Meinai nîpîg Kughen rîpäh hanä nîrâhsi-tayen in, mînhajoun ta in mä rîkin rîmnagien tukun.

⁶ Märîg yermamä to rîpäh nhatätäyen ye Kughen, Kughen to rîkin rîpäh nagienien tukun. Meinai nîpîg yermamä kirik rorkeikei mä tukruä tuk Kughen, in tukramäkeikei mamni nêfrakîsien mä Kughen ramarä mamêrok narmamä yamä minä kisarkut mä tukharkun In.

⁷ Minä Noa in mîn rîmnhatätä tim tim ye Kughen. In e, nîpîg Kughen rîmîni-äsah pân narîmnar kupan tukun, yame narmamä kîpäh hanä nisämien, Noa rîmîsiai In mamor nêkwän. Mîvhirêkin rao ehüä kirik mä tukrîvâh mîragh kafan narmamä minä. Rîmîvhirêkin mäkna rao, mor äpu mä Kughen tukrîvâhsi-pân narpînien kimi narmamä. Nhatätäyen kafan rîmnor swatuk kimi Kughen ror In ratuatuk ye nîmrîn.

⁸ Mine Ebrahim in rimnhatatə timtim ye Kughen. Nipig Kughen rimnokran kin mə tukrivən ye tanə pisin kirik, in rimnor nəkwan. Tanə a, Kughen rimirpen ta kimin mimə tukrivəh-si pən kimin. Kini Ebrahim rimitərhav, meinein mə ramvən hiə.

⁹ Mamhatatə timtim ye Kughen məkna, kini mamarə ye tanə a yame Kughen rimirpen ta kupan mə tukrivəhsi-pən kimin. Mərig rimnamarə aikin a, mipəh nivhirəkinien nimə huvə kirik, mivəh-si haktə nikar nimə kirik, mamarə rəmhen kin yepsipis kirik. Kini kwənərəus kafan Aesak mine Jakob yame Kughen rimivəhsi-pən promes a kimi ərisir Ebrahim, iriu min kimiwarə əmə ye nimə has rəmhen kin yepsipis mir.

¹⁰ Ebrahim rimnamarə ye nimə tapolen məkna meinai in rimiwihin mə tukrivən ye taon kirik yame nuknen riskai, tukraməmir ror tu. Taon e, Kughen əmə rimnəriwək iran mivhirəkin.

¹¹ Mine Sera min rimnhatatə tim tim ye Kughen. Nar apnapig mə rimnəriəhuaru əgkap, mərig Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimin mə tukreimək. In rimirəh tini e, meinai in rimnhatatə ye Kughen mə In tukror promes kafan ruə mor nəfrakisien kin.

¹² Ebrahim rimnəhuaru ta, ipakə əmə rimhə, mərig kwənərəus minə khapsaah kimnhasi-pən iran. Nar apnapig mə in yermamə kirikianə əmə, mərig kwənərəus mine e kafan, iriə khapsaah rəmhen əmə kin kəmhau minə ye neiai mine nipakir ye tahik yame to kipəh nəvhuekin-famien əriə.

¹³ Narmamə minə a, iriə kimishatətə tim tim ye Kughen, mərig nipig kimnhamhə, iriə kimnhapəh nhavəhyen narimnar yamə mine Kughen rimini ta mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Iriə kimisəm narimnar minə e mə iriə kasəmir isok tuk əriə, mərig rikiriə ragien pik mə tuksəm. Mhani-ərhav mhamə kisarə ye tokrei tanə e mərig kisəmhen əmə kin yepsipis əmə. Tokrei tanə e pəh nien mə iməriə əfrakis ikin.

¹⁴ Nipig narmamə kasəgkiar məknai, in ramhajoun pən mə kasarha-kin iməriə atuatur ikin.

¹⁵ Kapəriə nətərigien ripəh nireg-pənien ye tanə kapəriə kupan, yame kwəsəpəh ta. Rikiriə to ripiuh məkna, kipiarkun nireg-pənien mamhavən. Mərig kimnhapəh nisorien məknakin.

¹⁶ Iriə kimsorkeikei iməriə ikin pisin kirik yame rhuvə rapita. In e rao ye neai. Ror pən, Kughen ripəh naurisien mə kamokran kin In kimə kapəriə e Kughen. Kini Kughen rimnor apnəpeinə ta ye taon kirik iməriə ikin.

¹⁷⁻¹⁸ Mine Ebrahim rimivəh promes yame Kughen rimini-pən tukun mimə, “Kwajikovə kafam Aesak tukror kwənərəus kafam tukripsaah min, iriə tukhavəh nhagim.”

(Jen 21:12)

Nipig Kughen rimə tukrəm nhatətəyən kape Ebrahim, kini Ebrahim rimnhatatə ye Kughen mamərer matuk tuk nhopniyen tini kwənkwan kirikianə əmə e Aesak mə tukror sakrefaes kin kimi Kughen.

¹⁹ Meinai Ebrahim rikin rimnaməsik mə Kughen rirkun norien yermamə ramragh min ye nimhəyən. Kini Ebrahim rimivəh min tini e Aesak ipakə rəmhen kin yame rimivəh miragh in ye nimhəyən.

²⁰ Mine Aesak rimnhatatə tim tim ye Kughen, maməhuak mə Kughen tukrivəh-sipən nihuvəyən kafan ramvən kimi tini mir e Jakob mine Esao, mamni-ərhav narimnar yame tukripiuə tuk nipig kirik.

²¹ Mine Jakob rimnhatatə tim tim ye Kughen. Minəhuaru, ipakə rimhə, minim tim tim kaskin kafan, maməhuak mə Kughen tukrivəhsi-pən nihuvəyən kimi ji Josef mir, maməgnəgin Kughen.

11:9: Wok 7:5 **11:9:** Jen 12:1-8 **11:10:** Hib 12:22; 13:14 **11:10:** Rev 21:2, 14 **11:10:** Hib 11:16 **11:11:** Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 **11:12:** Rom 4:19 **11:12:** Jen 22:17 **11:13:** Hib 11:39 **11:13:** Mat 13:17 **11:13:** Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1 Pita 1:17; 2:11 **11:15:** Jen 24:6-8 **11:16:** 2 Tim 4:18 **11:16:** Mak 8:38 **11:16:** Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6, 15 **11:16:** Hib 11:10; 13:14 **11:17-18:** Jen 22:1-10; Jem 2:21 **11:19:** Rom 4:21; Jon 5:21
11:20: Jen 27:27-29,39,40 **11:21:** Jen 48:1,8-22

22 Mine Josef rimnhatətə tim tim ye Kughen. Minəhuaru, ipakə rimhə, kini maməgkiar kin nīpig kwənərəus minə kape Isrel tuksap ta Ijip. Kini in rimini ta tuk əriə mə iriə tukhatərhav Ijip, mīshawor mhanim in.*

23 Mine tatə mine mamə kape Moses kimīwhatətə tim tim ye Kughen. Nīpig in rimnarha-pə, iriu kimīwəm mə in ramor yemə huvə kin, kini kwerkwaig kin in rīvəh makuə kisisər. Kini iriu kirəpəh nīraginien kin nəsikien nəkwai king.†

24 Kini Moses rimnehuə mamhatətə tim tim ye Kughen. Kamni pawk kimə in mīkip king kape Ijip,‡ kafan nautə rīpsaah, məriḡ nīpig rimnehuə, rimnəm mə rīpəh nəmhenien mə tukramarə əmə ye narəyen yame rimar ye tokrei tanə.

25 Mīmə tukrəpəh nagienien kape narimnar kape tokrei tanə, yame iriə kape nīpig kwakwə əmə, mīvən, mamərer-pən tuk narmamə kape Kughen yamə mine kamərik mitə əriə.

26 Rikin rimnamuh mə tukmə narmamə kisarh iakei iran tuk Kristo yame tukripiuə, məriḡ in to rīpəh naurisien tukun. Rikin tukragien tuk nar e, rapita yame to rīpiamarə ye nīmrəghien yame rimar apa Ijip. Məriḡ rikin rimavən əmə tuk nərok yame Kughen tukriṽəhsi-pən kimin.

27 Moses rimnhatətə tim tim məkneikin ye Kughen, map ta ye kantri Ijip, mīpəh nīginien kin king e yame niemha ramhai pik in. Mīpəh narha-kwasigien, maməkeikei mamvən, rəmhen kin yame in rimnəm Kughen e yame keinein nəmien kin nīmri jir.

28 Rimnhatətə tim tim ye Kughen məkna, kini mirikakun norien kape lafet e Pasova. Mini-ərhav tuk kwənərəus minə kape Isrel mə tukasəkeikei mhauh-pən nitaw sipsip ye kwəruə ye nimə minə kapəriə. Tuksor məknaikin mə agelo yame Kughen tukrher-pə kin tuk nhopniyen nīmrin nupan yerman minə, tukriṽəhsi-pən nīmrin nupan yerman minə kapəriə.

29 Mine kwənərəus minə kape Isrel kimīshatətə tim tim ye Kughen, mharkun nisəviofuginien ye tahik ehua yame rimnəwhai kiraru. Kini misəriwək iran rəmhen kin tipəvsik. Məriḡ nīpig nəmə Ijip kimisarkut tuk nīkwasiḡien kin əriə, tahik rimipik əriə, kimisəmnim.

30 Mine kwənərəus minə kape Isrel yame ramkwasiḡ, iriə min kimīshatətə tim tim ye Kughen. Kimisəriwək misarkurao ye kəupə kape Jeriko, yame kimnor kin kapiet. Kimisarkurao misarkurao ye kəupə a, mhavəh nīpig seven, kini ai, kəupə ehua a rarkwəpir məsaah.

31 Mine Rehab e in piraovin kape swatuk, in min rimnhatətə ye Kughen. Nīpig kimnher-pən kin yemə Isrel mir kiraru mə tukwəm-əsaah apis-apis ye Jeriko, Rehab rimnəhitə ye kafan nimə tuk əriu. Ror pən kin, nīpig nəmə Isrel kimisarowagin kimi nəmə Jeriko, mīshopni nəmə aikin yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, kimnəhapəh nīshopniyen Rehab.

32 Məriḡ to yakpəh nini-minien mīvən. To yakpəh nini-minien rapomh maməvsao kin Gideon mine Barak mine Samson mine Jeftaha mine Deved mine Samuel mine profet minə tiksın.

33 Iriə kimīshatətə tim tim ye Kughen, masor narimnar rīpsaah. Iriə kimnhakir kwənərəus minə kape Isrel mhavən misarowagin iriə nəmə iku pisin minə, misapita əriə. Masor norien atuatur minə, kini mhavəh narimnar huvə yamə mine Kughen rimirpen

* 11:22: Gris ramni mə, “tukshawor nīkəkrin.” 11:22: Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 11:23: Eks 2:2

† 11:23: King Fero rimini mə tukhopni ji nəmə Isrel minə fam yamə mine kapəriə newk rīpəh napitayen kiraru.

11:23: Eks 1:16, 22 ‡ 11:24: Nəḡkiarien Gris ramni mə, “in ji piakəskəh kape Fero.” 11:24: Eks 2:10 11:26:

Hib 13:13 11:26: Luk 14:33 11:26: Hib 10:35 11:27: Eks 12:50, 51 11:28: 1 Kor 10:10 11:28: Eks 12:21-23

11:29: Eks 14:21-31 11:30: Josua 6:12-20 11:31: Jos 2:1-16 11:31: Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemes 2:25 11:32:

Jaj 6-8 11:32: Jaj 4-5 11:32: Jaj 13-16 11:32: Jaj 11-12 11:32: 1 Saml 16:1,13 11:32: 1 Saml 1:20; 3:19-4:1

11:33: 2 Saml 8:1-3

mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Kimisəpkətərək kin nəkwai laeon minə mə tukhapəh nisəniən əriə.

³⁴ Misher-əpis nap ehuə yamə mine kamhauək. Misapitan kin narmamə yamə mine khamə tukshapni əriə kin nau nisə. Kapəriə nəsaninien rikək pawk, mərig Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə. Kini iriə kimisapita mobael minə kape tanə pisin pisin minə.

³⁵ Nipiraovin tiksın aikin yamə mine kimishatətə tim tim ye Kughen, Kughen ror jiriə minə kamhamragh min ye nimhəyen.

Mərig narmamə tiksın aikin, kivəhsi-pən pawk nəmhəyen kimi əriə, mərig kwəshatətə tim tim ye Kughen. Nar apnapig kimə tukrisin əriə mə to kisəpəh nhatətəyen kapəriə, mərig kimnhapəh nisəpəhyen, mhamə tukhavəh nimraghien kirik yame rhuvə rapita.

³⁶ Iriə tiksın, narmamə kisarh iakei irəriə, kini misərkis-ərkis əriə. Kini iriə tiksın, narmamə karkwəji ətərək kin jen, mhəpik-pən əriə ye kalabus.

³⁷ Iriə tiksın, kimnarkwhopni əriə kin kapier apig, kini iriə tiksın, kimivi əru əriə kin so. Tiksın, kimnhapni əriə kin nao nisə. Kini iriə tiksın kimisarkaoh əmə kin tiki nəni mine sipsip. Nar kirik kapəriə rikək. Kimnor ahas pən kimi əriə. Narmamə kimisoriah pik əriə.

³⁸ Mərig iriə nəmə huvə minə, tokrei tanə e ripəh nəmhəniən mə to iriə kisarə ikin. Kimisarə apnapig əmə, apa ye tipəvsik, mine ye tukwas minə, mine ye nəpag kapier minə, mine ye nəkwai nimir.

³⁹ Nəmə minə a, iriə m-fam kimishatətə tim tim ye Kughen, In rivəhsi-pən nhag huvə kimi əriə. Mərig kimnhapəh nhavəhyen nar e yame Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimi əriə,

⁴⁰ meinai In ruini ta nətərigien kirik kafan, mə In tukror huvə-pə rapita kimi ətawə e towei mine. Kini ye nətərigien kafan, In rorkeikei mə tukrirpin ətawə miriə kupan, mə kitawə miriə əmə tuksaiyu əm nəmhən əmə.

12

¹ Kini narmamə yamə minə, kimisərer-ərhav tuk Kughen, mishatətə tim tim iran, iriə khapsaah pik, kini kapəriə nimraghien in ravəh-si haktə nhatətəyen kapətawə. Ror pən, pəh kisəpəh nar pam yame ramraptərək in ətawə mine təvhagə has yame raməpit-pə irətawə. Kini pəh kisaiyu mhəpəh nisəpəuyen kin naiyuyen yame Kughen rimnərahupə kupan irətawə.

² Misarha-pən əmə tuk Yesu, yame In nuknei nhatətəyen kapətawə, kini in e yame tukror mə kitawə tukseriaji mak ye nhatətəyen kapətawə. Pəh rikitawə tukruh norien kape Yesu e in e kafan nərigien rapomh. Nipig rimamhə ye nai kamarkwao kin, In mor nar apnapig əmə ye nəmhəyen yame rimivəh. Meighan-pən kin naurisien kape nimhəyen ye nai kamarkwao kin, meinai In rimnor kafan nərigien skai tuk nagienien yame In tukripivəh. Kini taktakun ai, In ramkwətə ye nikar Kughen matuk e In King.

³ Rhuvə mə rikimiə tukraməsik Yesu mine kafan nərer-timtimien nipig yor təvhagə hah minə kimisarakikin-pən nəgkiarien has minə kimin, pəh rikimiə tukripəh nəpouyen kini mhəpəh nisəpəhyen nhatətəyen kapəmiə.

Kughen ramərip atuatur kwajikovə kafan minə

⁴ Yakirkun mə kimiə naksarowagin tuk nətapigien kin təvhagə has ye nimraghien kapəmiə, mərig kimiə kirik rikək yame nitawin rimnaiyu tuk narowaginien e.

11:33: Dan 6:22 **11:34:** Dan 3:19-27 **11:34:** Eks 18:4 **11:34:** 2 King 20:7; Jaj 16:28 **11:34:** Jaj 15:8 **11:35:** 1 King 17:22, 23; 2 King 4:36, 37 **11:36:** Jer 20:2; 37:15 **11:36:** Jen 39:20 **11:37:** 2 Kron 24:21 **11:37:** 1 King 19:10; Jer 26:23 **11:37:** 2 King 1:8 **11:38:** 1 King 18:4; 19:9 **11:39:** Hib 11:2, 4 **11:39:** Hib 11:13; 10:36
11:40: Rev 6:11; Hib 2:10 **12:1:** 1 Kor 9:24 **12:1:** Hib 10:36 **12:2:** Sam 25:15 **12:2:** Hib 2:15 **12:2:** Fil 2:8,9; Hib 2:9 **12:2:** Mak 16:19 **12:3:** Gal 6:9; Rev 2:3 **12:4:** Hib 10:32-34

⁵ Kimiä nakwəsəru-kin ta nəgkiarieren yame ravəhsi-haktə nətərigien kapəmiä. Ye nəgkiarieren e, Kughen ramni-pre tuk əmiä, rəmhen mə kimiä tini atuaturuk minə, mamni mīmə,

“Narık, nıpiğ Kughen Yermaru ramərip atuaturuk ik, takpəh norien nar apnapig iran.

Pəh rikim tukripəh nəpouyen nıpiğ In ravəhsi-pre narpınien kirik kimik.

⁶ Mərig in ai Kughen Yermaru ramərip atuaturuk narmamə yamə mine In rorkeikei əriä, mamarkis-arkis narmamə m-fam yame In rirhi əriä rəmhen kin kafan kwajikovə minə.” (Prov 3:11-12)

⁷ Ror pən, taksərer tim tim ye nıpiğ əutən minə. Kughen ravəhsi-pre nıpiğ əutən minə e tuk nəko-atuaturukien əmiä. Kimiä ji Kughen minə, ror mə In ramərip atuaturuk məkneikin əmiä. ?Mərig kwajikovə kirik aikin yame kafan tatə ripəh nərip-atuaturukien in uə? Nıkam, rikək.

⁸ Ye norien kirikianə əmə min, Kughen ramərip atuaturuk tini minə. To Kughen ripipəh norien məknakin irəmiä, ripihajoun-pən mə kimiä pəh nien mə kwajikovə atuaturuk minə kafan - kimiä kwajikovə kape swaturuk minə.

⁹ Rımtawə minə ye tokrei tanə e, kasərip atuaturuk ətawə, kitawə kamhasiai əriä. ?Kini tukshawor pən iran mine ye Rımtawə In Nanmin, ye rao ye neai? Rhuvə mə tukseiwaiyu tukun, mhavəh nımraghien.

¹⁰ Rımtawə minə min kasərip atuaturuk ətawə kape nıpiğ kwakwə əmə, rəri-pən kapəriä nətərigien. Mərig Kughen ramərip atuaturuk ətawə mə tukrasitu irətawə, kini mor ətawə kisatuaturuk rəmhen kin In.

¹¹ Tukmə kərip atuaturuk ətawə, nar a ripəh nımarien tuk ətawə, mərig rəutən tuk ətawə. Mərig tukmə kitawə kiseighaan kin mə tukrikir-pə ətawə ye swaturuk yame ratuaturuk, in tukrikuə kin kwənkwan e natuaturukien mine nəmərınuyen.

Takasərig əmiä

¹² Ror pən, nar apnapig mə kimiä nakasarə ye nıpiğ əutən, mərig harəh-si haktə kwermimiä yame rəpəu mə tukrəsanin. Mine nihumia yame ramətəmnimin, taksor mə ramskai tuk naiyuyen.

¹³ “Naha yermamə nakseriwək kwis kimiä min, nihun rimhə,

Sor swaturuk kapəmiä ratuaturuk huvə, mə nihun tukripəh nahas-əgkəpien mier ta, Mərig pəh nihun tukrhuvə min.” (Prov 4:26)

¹⁴ Sarkut mə kimiä m-fam taksarə kwis ye nəmərınuyen. Kini misarkut mə taksor mə nımraghien kapəmiä in ratuaturuk, meinai yermamə yame ripəh natuaturukien, to ripəh nivəniən məm Kughen tuk nıpiğ kirik.

¹⁵ Takasərig əmiä tamə nakasaiyu misəpəu ye kwerkwai swaturuk, kini mhapəh nhavəhyen nihuvəyen kape Kughen. Takasərig əmiä tamə nuai nai akonə kirik rurə yerkimia, mikuə, mor kwənkwan rıpsaah ye nımraghien kapəmiä, kini nehen roriah narmamə khapsaah.

¹⁶ Takasərig əmiä mə takhapəh nhakir-apnapigien narman uə nıpiraovin. Takhapəh nisəmhenien kin kwən e Esao, yame kafan nımraghien ripəh natuaturukien. In ror nar apnapig ye Kughen. In nımri nupan, mərig in rımnor salem kin nehuəyen kape nımri nupan kimi naorahini, kini məvigin kin mane kape nıpiğ kirikianə əmə.

¹⁷ Kini kimiä nakharkun mə kwasig ikin, rikin ripivən min ye nehuəyen kape nımri nupan. Kini markut pik mə kafan tatə tukrəhuak mivəh-si-pən min nihuvəyen kimin. Rımnasək pik pawk tukun, mərig rimipəh nararien ye nərigien kape rımnı, kini rımnı ripəh nəhuakien tuk nivəhsi-pəniən nihuvəyen kimin.

12:7: Dut 8:5; 2 Saml 7:14; Prov 13:24 **12:8:** 1 Pita 5:9 **12:9:** Nam 16:22; 27:16 **12:9:** Aes 38:16 **12:10:** 2 Pita 1:4 **12:11:** Aes 32:17; Jem 3:17,18 **12:12:** Aes 35:3 **12:14:** Rom 14:19 **12:14:** Rom 6:22 **12:14:** Mat 5:8 **12:15:** Hib 3:12; 4:1 **12:15:** Dut 29:18; Hib 3:12 **12:16:** 1 Kor 6:18 **12:16:** Jen 25:29-34 **12:17:** Jen 27:30-40

Rhawor e loa ror pisin ye Navsaoyen Huvə

18-20 Apa kupan, kwənərəus minə kape Isrel kimnhavən ye tukwas ehuə e Sinae. Kini ikin a, kimisəm nap yame ramuək, mine napignapien ehuə rameiwaiyu mhorukin nar. Kini kimisərig nımətag ehuə, mine naiyuk ramasək apomh. Masərig riki yermamə kirik raməgkiar kimi əriə. Masətərig kin kafan nəgkiarien, kini misaiyoh-skai-pən mə tukhapəh nisərig-minien riki yermamə a. Misakur mhagin tuk nəgkiarien a, kini In rimə, “Naha nhagin yame ramuə tuk tukwas e, nar apnapig mə in nar miragh kirik, kimiə takasəkeikei misarkwhopni kin kapier apig.” (Eks 19:12-13)

21 Nipig Moses rimməm narimmər minə a, in min rimmərig rahas mimə, “!Yo yakwagin pik, makur!” (Dut 9:19)

Mərig pəh nien mə kimiə nakwənhauə ye tukwas e.

22 Kimiə nakwənhauə ye tukwas e Saeon, mine taon ehuə e, ime Kughen Miragh. In e Jerusalem vi apa ye rao ye neai, ikin agelo minə khapsaah khapsaah kasofugin əriə ikin tuk nagienien ehuə.

23 Kini kimiə nakwənhauə ye nofuginien ehuə kape narmamə kape Kughen, yame kisəmhen kin nımri nupan minə kafan. Kimirai-pən nhagmiə ye rao ye neai. Kini nakwənhauə tuk Kughen yame tukripiəkir narmamə m-fam. Nakwənhauə masor kirikianə kimiə nanmi narmamə atuatur yamə mine kwənhamhə ta. Kini Kughen rimmor əriə kwəsəriəji mak.

24 Nakwənhauə tuk Yesu e in e swatuk kape promes vi yame Kughen rimmor kimi ətawə. Kini nakwənhauə tuk nitaw Yesu, yame in rimmətəg-pə irəmiə ror əmiə naksat-uatur. Nitə a in ramni-ərhav narimmər yamə mine khahuvə misapita narimmər yamə mine nitaw Ebel rimiini-ərhav.*

Yermamə yame ripəh nhatətəyen ye Kughen, in tukrivəh narpinien

25 Ror pən, takasərig əmiə tamə nakhaukreikin-pən nimeitaimiə kimi Kughen yame raməgkiar kimi əmiə. Meinai Moses, in yermamə əmə. Kini kitawə kharkun mə nəmə kupan kimnhapəh nisərigien in nipig In rimmor kwirig kimi əriə. Kini iriə kimiseinein nisaptayen kin narpinien kapəriə. Kini tukmə ror məkneikin, ?Rhawor irətawə tukmə khapəh nisətərigien kin nəgkiarien kape Kughen yame ramsi-pən ye rao ye neai mamor kwirig kimi ətawə? ?Tukshawor misapta kin narpinien?

26 Apa Sinae, riki Kughen rimikiu-kiu ye nimoptanə. Mərig taktakun ai in rimirpen-pə kimi ətawə mimə,

“Nipig min kirik aikin, Yo jakikiu-kiu ye nimoptanə. Ye nipig a, pəh nien mə ye tokrei tanə əmə jakikiu-kiu iran, mərig nimago-ago min tukrikiu-kiu məsaah.” (Hag 2:6)

27 Nipig Kughen ramni mimə, “Nipig kirik min aikin,” nıpran e ramni mə tukrikiu-kiu ye narimmər kape tokrei tanə əmə yame In rimmor, mə tukrivəh-si ta əriə. Tukrivəh-si ta narimmər, mə narimmər yame tukripiəh nikiu-kiuyen irəriə, iriə tukasəmır - in e narimmər yame tukramarə rerin.

28 Kini ai, rhuvə mə tukhani vi vi Kughen, meinai kitawə kwənhavəh rao kape Kughen e yame keinein nikiu-kiuyen iran. To ripəh niertayen tuk nipig kirik. Rhuvə mə kitawə tuksəhuak kimin, yerkin agien. Pəh kitawə tukamhasiai In, mamhagin kin

29 meinai

12:18-20: Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 12:18-20: Dut 4:12 12:18-20: Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 12:21: Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 12:22: Aes 24:23; 60:14; Rev 14:1 12:22: Hib 11:10; 13:14; Mat 16:16 12:22: Gal 4:26 12:23: Eks 4:22 12:23: Rev 20:12 12:23: Jen 18:25; Sam 94:2 12:23: Fil 3:12 12:24: Hib 9:19; 10:22; 1 Pita 1:2 * 12:24: Ken rhopni Ebel, Baebol ramni mə nitawin ramokrən kin Kughen maiyoh kin tain. Mərig kimnhopni Yesu, in ripəh naiyohyen kin tai nımraghien. Ror pən, Nəkwəkwə e Hibru ramni mə nitaw Yesu in rhuvə rapita nitaw Ebel. Əmru Jen 4:10 12:25: Hib 3:12 12:25: Hib 1:1 12:25: Hib 2:2,3; 10:29 12:26: Eks 19:18 12:28: Sam 15:5; Dan 2:44 12:28: Mal 2:5; 4:2

“Kughen kapətawə In rəmhen kin nap ehua kirik yame raməkwəru narimnar m-fam.”
(Dut 4:24)

13

Nəgkiarien infamien

¹ Rhuvə mə taksəkeikei misor norkeikeiyen kimi əmiə minə rəmhen kin mə kimiə piaumiə minə.

² Takhapəh nisəru-kinien nəmien yepsipis yamə mine kamhauə iməmiə ikin. !Tukmə ror iriə agelo minə! Narmamə tiksın kimisəhitə ye nimə kapəriə tuk narmamə, mhapəh nharkunien mə iriə agelo minə.

³ Kini rikimiə tukraməsik narmamə yamə mine kisərə ye kalabus. Rikimiə tukrəmhə tuk əriə rəmhen kin mə kimiə minə naksərə ye kalabus. Taksərer-pən tuk yamə mine kīvəhsi-pən nəmhəyən kimi əriə rəmhen kin mə kimiə minə naksəriğ atuk nəmhəyən a ye nıpraimiə.

⁴ Pəh narmamə m-fam tukhasiai norien kape narkurəkien, mə in ramərhakə nıpiğ m-fam. Pəh narmamə m-fam tukhasiai nımhakuə kape narmamə. Kughen tukrəkır mivəh-si-pən narpinien kimi tamaruə mine piakəskəh yamə mir kawəkrəh kin əriu minə, mine narman mine nıpiraovın yamə mine kasəkrəh kin əriə minə, yerman yame ramapır-pən tuk piraovın yame pəh nien mə kafan, mine piraovın yame pəh nien mə kafan atuətuk yerman.

⁵ Sərer isok tuk norkeikei-pikien mane. Rikimiə tukraməkeikei mamagien əmə tuk kapəmiə narimnar yame nakamhavəh, meinai Kughen rimini mimə,

“!To yakpəh nəpəhyen ik,

mıpəh nətəyən iram tuk nıpiğ kirik!”

(Dut 31:6)

⁶ Ror pən kitawə kharkun nhaniyen mhamə,

“Kughen Yermaru In yasitu kapətawə,

to tukhapəh nhaginien.

Narmamə kaseinein nisoriahyen ətawə.”

(Sam 118:6-7)

⁷ Rikimiə tukraməkeikei mamuh nəmasur minə kapəmiə yamə mine kimisəkupən mishajoun əmiə ye nəgkiarien kape Kughen. Sətəriğ-ru kin narimnar huvə yamə mine rimatərhav ye nımraghien kapəriə, kini mishatətə ye Yermaru rəmhen kin əriə.

⁸ Yesu Kristo to rıpəh nukreikinien. Norien kafan raməmır əmə məkna apa kupan, muə meriaji-pə ai taktakun mamvən to rıpəh norien infamien.

⁹ Takhapəh nisorien mə nhajounien vi pisin pisin minə tukhavi ta əmiə ye swatuk atuətuk. Kimiə havaag-pən əmə tuk Kughen, yame ramasitu irəmiə yerkin agien mə tukror kapəmiə nəriğien riskai. Rıpəh nihuvəyən mə kitawə tuksəri-pən natuakəmien kape nəviğinien, mə in tukror ətawə khaskai, meinai nəfrakisien mə natuakəmien minə a to khapəh nisasituyen ye narmamə.

¹⁰ Narmamə yamə mine kasor hanə sakrefaes rəri-pən norien kape nəmə Isrel kupan, nar kirik kapəriə rikək ye nihuvəyən yame Yesu rimivəh-si-pə kimi ətawə ye sakrefaes kafan.

¹¹ Meinai pris ramhopni nar mıragh kini mivəh nitawın mivaan apa imə Ikin Ramərhakə Ikin, kini mivəh-si-pən kimi Kughen tuk nəspir-tayen təvhagə has kape narmamə. Kini ai, kharəhsi-ərhav nar mıragh a apa iruə ye nimə tapolen kapəriə, mhavaan əru.

12:29: Eks 24:17; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2 Tes 1:7 13:1: Rom 12:10 13:2: Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13
13:2: Jen 18:1-33 13:3: Mat 25:36; Hib 10:34 13:4: Mal 2:15 13:4: Dut 22:22 13:7: Hib 13:17, 24; 1 Kor 16:16
13:7: Hib 6:12 13:8: Sam 102:27; Hib 1:12 13:9: Efes 4:14 13:9: Kol 2:7 13:9: 1 Kor 8:8; Hib 9:10
13:11: Lev 16:15 13:11: Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27

¹² Ye norien kirikianə əmə min, kikir ye rhav Yesu ye Jerusalem, in rimmərig nəmħəyen ye nıpran kini mimhə mə nitawın rirkun nəspir-tayen təvhagə has kape narmamə, mor əriə kisatuatuk.

¹³ Ror pən, pəh kitawə tuksor məkna, mhatərhav iruə imətawə ikin, masor kirikianə kitawə min, masərer matuk, nar apnapig narmamə kasor naurisien kimi ətawə rəmhen kin yame kimisor iran.

¹⁴ Imətawə atuatuk rikək ye tokrei tanə e, mine taon yame raməmır rerin. Mərig kitawə kamhawhin taon yame tukripiuə.

¹⁵ Ror pən, pəh Yesu tukrasitu irətawə mə tukhavəhsi-pən sakrefaes kapətawə kimi Kughen nıpig m-fam. Sakrefaes e kapətawə, in e, pəh khavəhsi-haktə nhag Kughen nıpig m-fam, mhani-ərhav nhagin.

¹⁶ Hapəh nisəru-kinien norien huvə mine nəvraiyeen narımnar kapəmiə mivəh-si-pən kimi narmamə yamə mine kapəriə rikək, meinai norien e in rəmhen kin sakrefaes yame riki Kughen ragien tukun.

¹⁷ Sor nəkwai nəmasur minə ye niməhuak, miseiwaiyu tuk əriə. Iriə e kasarha tuk nimraghien kapəmiə mhapəh nisapisien, meinai iriə kharkun mə tuk nıpig kirik, takasəkeiki mhani-ərhav wok kapəriə tuk Kughen. Pəh kimiə taksor mə rikiriə tukragien tuk wok e. Mərig tukmə nakasor rikiriə rıpəh nagienien tuk wok kapəriə, to khapəh nisasituyen irəmiə.

¹⁸ Səhuak tuk əmawə, meinai yakharkun mə kapəməwə norien in ratuatuk əmə, kini yaksorkeiki mə nıpig mi-fam kimawə jaksor əmə norien huvə.

¹⁹ Yakorkeiki pik mə kimiə takasəkeiki misaiyoh Kughen mə jakrerig-pre aihuaa əmə məm əmiə.

²⁰ Yakaməhuak min tuk əmiə, mə Kughen tukrasitu irəmiə. Kughen e in e nukne nəmərinuyen. Kini In rımnor Yesu Kristo Yermaru kapətawə rimmərig nəmħəyen, mə nitawın tukraiye mor promes rerin ruə mor nəfrakisien kin. Yesu e, In yemə huvə mapita tuk nəm-huvəyen sipsip minə kafan. Yakaməhuak mə Kughen

²¹ tukriəvəhsi-pre narımnar huvə minə fam kimi əmiə yame tukror əmiə naksəmhen tuk norien nar yame In rorkeiki. Kini yakaməhuak mə Kughen tukror wok ye nimraghien kapəmiə kirikianə kirikianə. Kini ye nasituyen kape Yesu Kristo, Kughen tukror kapəmiə norien rhuvə, kini rikin tukragien pik tukun. Kini pəh kivəhsi-haktə nhag Kristo nıpig mifam, mamvən, infamien rikək. Amen.

²² Piak minə mine nowinik minə. Nəkwəkwə e kafak rıpəh napomh-pikien. Mərig yakamaiyoh skai əmiə mə taksor-ru kapəmiə nərigien rapomh min mə taksətərig kin kafak nəgkiarien yame ravəh-si haktə nətərigien kapəmiə.

²³ Yakorkeiki mə takharkun mə kimirisin piatawə e Timoti ye kalabus. Tukmə in ruə aihuaa, kimru min jakraurə.

²⁴ Sokrən huvə kimi nəməhuə minə kapəmiə mine nəməhuak minə iməmiə ikin. Nəmə Itali kasokrən huvə irəmiə.

²⁵ Pəh Kughen tukrautə-pre kin nihuvəyen kafan kimiə əmiə minə fam. Amen.

Jemes

Nəkwəkwə yame Jemes rimirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Jemes

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Jemes e, in naurahi Yesu, in rimirai nəkwəkwə e. In elda kape niməhuak apa Jerusalem.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Jemes rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel yamə mine kashatətə ye Yesu Kristo misarə ye kantri pisin pisin minə.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai nəkwəkwə e? Ye nipig a, nəmehuə minə kape nəmə Isrel kimisarkwhopni Steven; kwasig ikin, masor rahaspən kimi nəməhuak minə apa Jerusalem. Ror pən, nəməhuak minə khapsaah kimisap Jerusalem misarə kantri pisin pisin minə. Mərig kimnharəh-pikən nipig əutən minə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Jemes rimirai nəkwəkwə e mə tukrivəhsi-haktə nərigien kapəriə meinai kisarə ye nipig əutən minə. Kini morkeikei mə tukrhajoun əriə ye nuknei nhatətəyen yame ratuatuk. Nipig yermamə kirik rhatətə əfrakis ye Yesu Kristo, kini kafan norien ruə mihuvə, kini maməpəh norien has minə.

Jemes ramokrən huvə ye nəmə Isrel minə

¹ Yo Jemes, yo yorwok kirik kape Kughen mine Yesu Kristo, Yermaru kapətawə.

Yakamher-pre kin nəkwəkwə e raurə tuk əmiə, kwənərəus twelef kape nəmə Isrel yamə mine nimnhavən misarə kirikianə kirikianə ye tanimtanə. Yakamni-pre rhuvə tuk əmiə.

Nhatətəyen mine nirkunien

² Piak minə mine nowinik minə, narimnar pisin pisin tukhauə masor nəmheyen kimi əmiə. Nipig takasəm, rikimiə tukraməkeikei mamagien

³ meinai nakwənharkun ta mə nipig əutən minə tukhauə, mə tukəm-ru nhatətəyen kapəmiə. Nipig əutən minə a tuksor əmiə nakhaskai huvə ye nhatətəyen kapəmiə.

⁴ Kini takasəkeikei masərer timtim ye nhatətəyen kapəmiə miseriaji-pən nipig yame takhauə rikimiə rimruə, nar has kirik rikək irəmiə.

⁵ Mərig tukmə kimiə kirik, kafan nirkunien ripəh nəmhenien, rhuvə mə in tukraiyo Kughen, pəh In tukrasitu iran mor nirkunien kafan ruə mehuə məpomh min, meinai In ravəhsi-pən apnapig əmə narimnar kimi narmamə minə fam, mipəh nhekien narmamə tuk nar yame kisaiyo kin.

⁶ Mərig tukmə yermamə a raiyo kin, pəh tukramhatətə əmə ye Kughen, kini pəh kafan nərigien tukripəh norien kiraru; meinai yermamə yame kafan nərigien ramor kiraru, in rəmhen kin peao peao ye tame tahik, yame nimətag ramher-əpu, ravi apnapig.

⁷ Tukmə ror rikin raməsik mə Kughen Yermaru tukrifəhsi-pən narimnar kimin, mərig, nikam, to ripəh nivəhsi-pəniən,

⁸ meinai nərigien kafan ramor kiraru. To ripəh narer-skaiyen tuk nar kirik yame rikin raməsik mə tukror.

Yavən has mine yermamə yame nautə kafan ripsaah

⁹ Tukmə yavən has kirik irəmiə, pəh rikin tukragien meinai Kughen ravəhsi-haktə in.

¹⁰ ?Mərig yermamə yame nautə kafan rehuə, tukragien tuk nar kirik uə? Rirkək, meinai Kughen tukrivəh-si-əhu in.* Yakamni məkneikin meinai nəmə nautə kapəriə ripsaah tukharkək rəmhen kin jiji nai yamə mine kisaukei misəsaah.

1:1: Mat 13:55; Wok 15:13; Gal 1:19; 1 Pita 1:1 **1:2:** Rom 5:3-5 **1:3:** 1 Pita 1:7 **1:5:** Prov 2:3-6 * **1:10:** Swatuk pisin kape nukreikinien nəgkiarien ye v. 10: “Mərig yermamə irəmiə yame kafan nautə rehuə, pəh in tukragien min, meinai Kughen tukrivəh-si-əhu in.”

11 Nipig mirh rhaktə, məpan-əpan pik, mhen mənvhirik tukrimsiə. Jihi nai minə tukasəkeikei misaukei tuk nipig kirik, misəsaah-əsaah. Nihuvəyen kapəriə tukrirkək. Rəmhen əmə kin nəmə kapəriə nautə ripsaah. Kasor wok ripsaah mhavəh mane iran, mərig tukpiasəkeikei mhamhə tuk nipig kirik.

Kughen to riphəh norien yermamə kirik rimir ye nahasien

12 Yermamə yame ramərer skai ye nipig əutən ramuə tukun mə tukəm-ru nhatətəyen kafan, in tukrarə ye nihuvəyen əfrakis, meinai nipig rimikurao ye nipig əutən minə a, kini Kughen tukrivəh-sipən kafan nərək, in e nımraghien rerin. Kughen ruirpen ta mə nımraghien rerin e, in kape narmamə yamə mine kasorkeikei In.

13 Mərig tukmə təvhagə hah ravi nərigien kape yermamə kirik, pəh tukripəh niniyen mə, “Kughen e ravəh-sipə-vəhsi-pə kimi yo.” Pəh tukripəh niniyen nəgkiarien məknakin meinai to nar kirik riphəh niviye nətərigien kape Kughen mə tukror təvhagə has; kini Kughen to riphəh nivəhsi-pən-vəhsi-pəniyen kimi narmamə.

14 Mərig nətərigien has kape yermamə in ravəh-si-pən-vəhsi-pən atuk kimin, kini mavi-pən in mə tukrətərig kin təvhagə has.

15 Nətərigien has ramkuə kin təvhagə has. Kini nipig təvhagə has rurə mehuə, kini ramuə kin nımhəyen.

16 Piak minə mine nowinik minə, takhapəh niseighanien kin yermamə kirik mə tukreikuə irəmiə ye nikarin kape narimnar minə e.

17 Narimnar huvə minə fam mine narimnar m-fam yamə mine kisatuatuk, kamhasi-pən əmə tuk Kughen apa yerpərig, yame In rimnor mirh mine makuə mine kəmhau minə. Norien kafan to riphəh nukreikinien rəmhen kin yame mirh rhaktə mhen narimnar kini nanmiriə raukreikin-kreikin. Mərig In raməmır rerin, kini to riphəh nukreikinien.

18 Kini ye kafan əmə nərigien, Kughen rimnor ətawə kwənhauə kwajikovə əfrakis minə kafan ye nipig yame nəgkiarien əfrakis kafan ruauə tuk ətawə kini kimishatətə iran. Kughen ramni mə kitawə khahuvə pik ye nımrin mipik ətawə, rəmhen kin yame yermamə yame ravəh nəsimien vi ye nəsimien kafan.

Sətərig kin nəgkiarien kape Kughen masor

19 Piak minə mine nowinik minə yamə mine yakorkeikei pik əmiə. Rikimiə tukraməsik nəgkiarien e: kimiə m-fam takasəkeikei misərer matuk tuk nətərigien kin nəgkiarien, mhapəh nishai-mrenien nar tuk nəgkiarien, pəh niemhaa tukripəh nhai-aihuayen əmiə,

20 meinai niemhaa kape yermamə to riphəh nikuəyen kin kwənkwan yame ratuatuk yame Kughen rorkeikei.

21 Ror pən, takasəkeikei misəpəkiək-ta kin norien əmkimik minə, mine norien has pisin pisin yamə mine khapsaah ye tokrei tanə. Misiwaiyu, mhavəh nəgkiarien yame Kughen rivəhsi-pre yerkimiə, meinai nəgkiarien e rirkun nivəh-miraghien əmiə.

22 Mərig takasəkeikei misor naha nhagin yame nəgkiarien a ramni. Tukmə nakasətərig əmə kin mhapəh nisorien, ramhajoun mə nakseikuə atuk əmə irəmiə,

23 meinai yermamə yame ramərig nəgkiarien kape Kughen mipəh norien naha nhagin yame ramni, in rəmhen əmə kin yermamə yame raməm nımrin ye glas,

24 tukmə rəm ta nımrin, marar, mivən isok tukun, taktəkun əmə reinein mə nımrin rhawor pən iran mine.

25 Mərig yermamə yame raməm huvə loa yame ratuatuk yame ramrisin narmamə, mamor nipig mifam, mipəh nərū-kinien nar yame ramərig, kini in mamor, in tukrarə ye nihuvəyen əfrakis ye narimnar fam yame in ramor.

²⁶ Mərig yermamə yame rımətamə in yeməhuak kirik, mərig rıpəh narha-huvəyen tuk naha nhagin yame neramin ramni, ramhajoun mə in rameikuə atuk əmə iran, kafan norien kape nəhuakien in nar apnəpig əmə.

²⁷ Norien minə kape nəhuakien yame Rımtawə Kughen raməm mə in ratuatuk məmtir, iriə e: Nəməhuak minə tukasəkeikei misasitu ye nıpiraovın mine kwajikovə yamə mine kimhə tan kin əriə tukmə kisərə ye nıpig əutən. Kini masəkeikei masəm huvə nımraghien kapəriə mə norien has minə kape tokrei tanə tukhapəh nisorien mə iriə kasəmkimik.

2

Tuksor rəm nəmhen əmə ye kitawə minə tiksın

¹ Piak minə mine nowinik minə, nakwəshatətə ta ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə yame In yerpirig pik. Ror pən, takhapəh nisəmien mə narmamə tiksın yerpirig, tiksın ye tanə; mərig taksəm əmə əriə mə kisəm nəmhen.

² Kini tukmə nakasofugin əmiə, kini yermamə kiraru kirauə ye nəkwai nimə kape nofuginien, kirik kafan neipən rhuvə, rıvəhsi-pən ring kimnor kin gol, kini kirik kafan nautə rirkək, kafan neipən reikus-eikus,

³ rıpəh nəmhenien mə takhasiai əmə yermamə yame kafan neipən rhuvə, mhani-pən tukun mhamə, “Yuə, məkwətə-pə ye kwənmhaan yame rhuvə,” misarar mhani-pən tuk kwən a yame kafan nautə rirkək mhamə, “Ərer-pən isok,” uə, “Əkwətə-əhu ye nımoptanə.”

⁴ Nıpig tukmə nakasor norien minə məknakin, ramhajoun mə nakasəm mə kimia tiksın nakhahuvə misapita kimia tiksın, kini masəkir əmhen narmamə ye nətərigien has kapəmiə.

⁵ Ror məkneikin, piak minə mine nowinik minə yame yakorkeikei əmiə, yakmə jakaiyoh əmiə mə, ?Nakwənharkun ta uə nıkam mə Kughen ruirpen ta narmamə nautə kapəriə rirkək ye tokrei tanə e, mə nhatətəyen kapəriə tukrıskaı, kini muirpen ta əriə mə iriə tukhauə kwajikovə minə kafan, misərə ye narmaruyen kafan? Kwənmhaan e, In ruini-pən ta mə kape narmamə m-fam yamə mine kisorkeikei In.

⁶ Mərig kimia nakasəm oror narmamə yamə mine kapəriə nautə rirkək. ?Mərig ni-pa mine kasor nəmhəyen kimi əmiə? ?Ni-pa mine kasərip-ərhav əmiə ye nımri mirh? Mə narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə kasor məknakin.

⁷ Kini iriə kamhani hah nhag Yesu, yame nhagin rehuə. Yame kafan e kimia.

⁸ Ye natuakəmien ehua kape Yermaru kapətawə ramni ye Nəkwəkwə kape Kughen mə, “Takaməkeikei morkeikei pıam rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.” (Lev 19:18) Tukmə nakasəri-pən əfrakis nəgkiarien minə a, kimia nakasor norien huvə minə en.

⁹ Mərig tukmə kimia nakamhasiai narmamə tiksın, mhapəh nhasiaiyen tiksın, in e kimia nakasor təvhagə has. Kini natuakəmien a tukror əpu əmiə, mini mimə kimia narmamə kape nakapirien Loa.

¹⁰ Ror məkneikin meinai yermamə kirik yame ramakapir nəgkiarien kirikianə əmə ye Loa, ye nəmien kape Kughen, in yor təvhagə has rəmhen əmə kin yame in ramakapir nəgkiarien minə fam ye Loa.

¹¹ Ror məkneikin meinai Kughen e yame ramni mə, “Takhapəh nisəkrəhyen kin pıraovın” (Eks 20:14) in Kughen kirikianə əmə min yame ramni mə, “Takhapəh nıshopniyen yermamə.” (Eks 20:13) Kini tukmə nımnapəh nəkrəh-pawk-əyen kin pıraovın, mərig nımnhopni yermamə, ik yermamə kape nakəpir-əməyen Loa.

¹² Mərig Kughen rımını loa kirik yame ramrısın narmamə*, kini In tukrəkir əmhen narmamə məmru mə kimisəri-pən loa e uə nıkam. Ror məkneikin, ye nəgkiarien minə mine norien minə fam kapəmiə, taksəri-pən loa e.

1:27: Sam 68:5, 146:9 **2:1:** Wok 10:34-35; Jem 2:9 **2:5:** 1 Kor 1:26-28 **2:8:** Mat 19:19; Gal 5:14 **2:11:** Eks 20:13-14; Rom 13:9 * **2:12:** Əm-ru nəgkiarien ye nıkarın kape “loa yame ramrısın narmamə” ye Jem 1:25. **2:12:** 1 Pita 2:16

13 Meinai tukmә yermamә kirik, rikin rapәh nehuәyen tuk narmamә, Kughen, rikin tukripәh neihuәyen tukun, mivәhsi-pәn narpinien kimin. Norkeikeiyen narmamә in rhuvә rapita nivәhsi-pәnien tai tәvhagә has kape narmamә.

Nhatәtәyen in nuknen, kini norien huvә kwәnkwan

14 Piak minә mine nowinik minә. ?Rhawor? ?Tukmә yermamә kirik ramni mә in ramhatәtә ye Yesu Kristo, mәrig ripәh norien norien huvә minә, to nhatәtәyen mәknakin riwәh miragh in uә nikam? Nikam, in ror nar apnapig әmә kin.

15 Kini tukmә piautawә kirik uә nowintawә kirik, kafan neipәn rәmәtit, uә nәviginien nan ripәh nәmhenien,

16 kini tukmә kimia kirik ripәh nivәhsi-pәnien neipәn uә nәviginien kimin, marar mini-pәn әmә tukun mimә, “Amvәn. Pәh nәmәrinuyen tukramәmir tuk ik. Arkaoh, mamvәn mәvigin huvә.” ?Mәrig rikimia ramәsik mә in rimnasitu iran uә? Nikam, nәgkiarien kafan ror nar apnapig әmә kin.

17 Ye norien kirikianә әmә min, tukmә nhatәtәyen kape yermamә ramәmir pisin әmә tuk in, norien huvә minә kharkәk iran, ramhajoun mә nhatәtәyen kafan nagheen rirkәk, rәmhen kin yame rimamhә.

18 Mәrig narmamә tiksın tukhani mhamә, “Nikam. Narmamә tiksın kamhawәh nhatәtәyen, kini tiksın kasor wok huvә minә.” Mәrig yakamni-pre tuk ik mә, “Tukmә yakpәh nәmien norien huvә minә kafam, yakeinein mә nhatәtәyen kafam in nәfrakisien uә nikam. Mәrig nipig tukmә nakamәm norien huvә minә kafak, ramhajoun pәn mә nhatәtәyen kafak in nәfrakisien.”

19 Ik nakamni mimә, “Yakamni nәfrakisien ye Kughen yame kirikianә әmә.” !Rhuvә әmә tuk ik! Mәrig yarmhә minә min kamhani pakw mә Kughen kirikianә әmә, mәrig kisakur mhagin pik kin.

20 Ah. Ik nakәtәwao. ?Rhawor? ?Nakirkun uә nikam mә yermamә yame ramhatәtә, mәrig ripәh norien norien huvә minә, kafan nhatәtәyen, nipran rirkәk? Tukmә nakeinein, yakhajoun ik.

21 Rikim tukramәsik riprau e Ebrahim. Kughen rimini mә in ratuatuk ye nimirin tuk norien yame rimnor, meinai rimikir tini a Aesak, mivәn, mәrәhu haktә ye kapiер yame rimirig rhaktә.

22 Ramhajoun-pәn mә kafan nhatәtәyen mine norien kawor nar kirikianә. Kafan nhatәtәyen rimikuә kin kwәnkwan, in e norien yame rimnor.

23 Ror pәn, nәgkiarien e kape Nәkwәkwә kape Kughen rimauә mor nәfrakisien kin, yame rimini mә, “Ebrahim rimnhatәtә ye Kughen, Kughen rimini mә Ebrahim in ratuatuk ye nimirin.” *(Jen 15:6)* Kini kamni kimә Kughen, in kirik e Ebrahim.

24 Kini taktәkun ai, nakirkun nәmien mә pәh nien mә nhatәtәyen әmә ramor Kughen tukrini mә narmamә kisatuatuk ye nimirin, mәrig nhatәtәyen mine norien huvә minә ramor Kughen tukrini mә narmamә kisatuatuk ye nimirin.

25 Ye norien kirikianә әmә, in apa kupan, piraovin kirik aikin, nhagin e Rehab. In piraovin kape swatuk, mәrig Kughen rimini mә in pian atuatuk tuk norien huvә yame in rimnor. Kini wok e in e yame rimnor: nipig kimnher-pәn kin yemә Isrel mir kiraru mә tukwәm-әsaah apis-apis ye Jeriko, Rehab rimnәhitә ye kafan nimә tuk әriu, mher-pәn kin әriu kwaiyu karin mirarerig.†

26 Niprai yermamә, tukmә nanmin rәta iran, rimamhә. Kini ye norien kirikianә әmә min, nhatәtәyen yame ripәh nikuәyen kin norien huvә minә, nagheen rirkәk rәmhen kin yame rimamhә.

3

Nəgkiarien kape yermamə mine kafan norien

¹ Piak minə mine nowinik minə. Ripəh nihuvəyen mə kimia khapsaah takhauə nəmhajoun minə kape niməhuak, meinai nakharkun mə Kughen In tukrəm huvə məkir nimraghien mine nəgkiarien kape nəmhajoun minə rapita yame tukrəkir nimraghien mine nəgkiarien kape narmamə apnapig,

² meinai kitawə mifam tukhamir ye nimraghien kapətawə nipig ripsaah. Mərig tukmə yermamə kirik ramehuə ye neramin, ramhajoun pən mə in yermamə atuatur kirik, kini rirkun nehuəyen ye nipran minə fam əgkəp.

³ Ye norien kirikianə əmə min, kamruk-pən braedel ye nəkwai hos mə in tukror nərigien kape yermamə. Kaməkəkin kapən kapə hos, kini raukreikin nipran minə fam.

⁴ Kini bot, in nar ehuə kirik. Kini nimətag ehuə ramrəh, mərig stia in nar kəskəh kirik yame nipig kapten ramarar-arar iran, kini niprai bot minə fam ramiko-pən a kapten rorkeikei mə tukrivən pən ikin.

⁵ Ye norien kirikianə əmə min, nerami jir in nar kəskəh kirik, mərig rirkun nivi-pəniyen nar ehuə minə. Rikimia tukrəsik min ru kwənəmtarh ye nap in nar kəskəh kirik mərig rirkun nuək-pəniyen məs nai ripsaah.

⁶ Kini nəfrakisien, nerami jir in rəmhen kin nap yame Setan ramhitgin-pən nap iran. Nerami jir in nori yermamə yame ramor norien has minə fam kape tokrei tanə. Kini nahasien minə fam kafan kasoriah narmamə, masoriah swatuk minə fam ye nimraghien fam kape narmamə.

⁷⁻⁸ Nehuəyen ye nerami jir in rəmhen kin norien yepou ye nar aparu pisin pisin minə mə tuksəpou. In e nar miragh minə, mine man minə, mine nar miragh yamə mine kaserko, mine yamə mine kisarə ye tahik. Kimirkwəji əria kasəpou. Mərig keinein norien yepou ye nerami jir. In nar aparu. In rukwar kin nahasien mine kakonə kape nimhəyen.

⁹ !Awəh! Neramtawə, nipig kirik kitawə kamhani vi vi Kughen Rimtawə kin, misarar, mamhani hah narmamə yame Kughen rimnor əria kamhavəh nanmin.

¹⁰ Nheri yermamə kirikianə əmə ramni kwis nini-vivi-yen mine nahasien. Piak minə mine nowinik minə, nar e ripəh nəmhenien.

¹¹ ?Nakirkun mə nu heikən mine nu oukəh to krəsi-pən ye nimri nu kirikianə uə? Nikam.

¹² Piak minə mine nowinik minə. ?Nai e figtri to rikua kin kwənwai nai e olif uə? Nikam. ?Kini grep to rikua kin kwənkwai nai e fig uə? Nikam. Kini nimri nu oukəh ripəh nikwar-kwarien kin nu heikən.

Nirkunien yame ramsi-pən tuk Kughen

¹³ ?Kwən kirik ye kwerkwan irəmia yame rikin raməsik mə rirkun pik nar uə? Rhuvə. Pəh nimraghien huvə kafan tukramhajoun mə rirkun əfrakis nar. Pəh in tukror narimnar ye nirkunien, kini pəh nərigien kafan tukreiwaiyu.

¹⁴ Mərig tukmə rikimia ramor pik jalus, uə naksərig atuk əmə əmia, to nakhapəh nisausitien mhamə nakharkun pik nar, tamə nakaseikuə atuk əmə irəmia.

¹⁵ Nərigien has minə a khapəh nhasi-pəniyen ye rao ye neai; mərig kape tokrei tanə əmə, mine nərigien kape yermamə, mine kape Setan.

¹⁶ Meinai nipig narmamə kasor jalus, masorkeikei mə tukamhavəhsi-haktə atuk əria, məkneikin masəri-pən əmə kapəriə atuk nərigien, masor nahasien, kini norien has minə fam kamhatərhav-pə.

¹⁷ Mərig yermamə yame ravəh nirkunien yame ramsi-pən ye rao ye neai, kafan norien tukror məkneikin: Nar yame raməkupən, kafan nimraghien tukratuatur. Kini morkeikei pik nəmərinuyen. In yemə mar kirik. In ramsiai narmamə. Kini in norkeikeiyen kafan tukreihuə. Kini nimraghien kafan tukrikuə kin kwənkwan ripsaah.

In tukrəm narmamə mə kəsəm nəmhen əmə. Tukripəh niniyen nar kirik mipəh mamor nar pisin.

¹⁸ Narmamə kape nərəhuyen nəmərinyen kəsəmhen kin narmamə yame kamhasuv kweru nai ye nəsimien, kini rhaktə mamor kwənkwan. Tukmə kisasitu ye narmamə misərəhu nəmərinyen, norien kapəriə tukrikuə kin nımraghien yame in ratuatuk.

4

Yermamə yame rorkeikei pik norien kape tokrei tanə

¹ ?Naha e nhagin nuknei tigoh mine nəmhokien ye nımraghien kapəriə? Narımnar minə e kamhauə meinai kimiə naksorkeikei mə taksəriğ huvə ye nıpraimiə. Kini nətəriğien minə a kape nəriğien huvə ye nıpraimiə, iriə kasoriah rikimiə kirikianə kirikianə.

² Rikimiə ramvən tuk narımnar kape nəmə pisin minə, məriğ nakhapəh nhavəhyen, kini masotgoh mamhauh əmiə minə tuk nhavəhyen narımnar. Naksorkeikei narımnar tiksın, məriğ nakhapəh nhavəhyen, mashopni narmamə tukun. Məriğ nakhapəh nhavəhyen narımnar meinai nakhapəh nisaiyohyen Kughen tukun.

³ Kini nıpiğ tukmə naksaiyoh kin, mhapəh nhavəhyen, meinai nımisaiyoh kin ye nəriğien yame rahas, mhamə takhavəh əmə narımnar kape nəriğ-huvəyen ye nıpraimiə.

⁴ !Aweh! Nımisəpəh Kughen mhavən masəri-pən norien kape tokrei tanə rəmhen kin yame piraovin rıpəh nisaiyen kafan yerman, məpəh, maməri-pən yerman pisin. ?Nakharkun uə nıkam, mə, yermamə yame rorkeikei narımnar kape tokrei tanə in raməmakin Kughen? Yermamə a tukramorkeikei narımnar kape tokrei tanə, in tikmır kape Kughen.

⁵ Naksor məknakin, masor təkun nəgkiarien kape Kughen* yame ramni mə Nanmin kape Kughen yame ramarə yerkitawə rorkeikei mə kitawə kafan minə əmə.

⁶ Məriğ Kughen ramautə-pə kin kafan nihuvəyen rehuə pik. Ror pən Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Kughen tukrətapığ kin narmamə yamə mine kisausit,

məriğ tukrautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi narmamə yamə mine kamhawəh-si-əhu kapəriə nəriğien.” *(Prov 3:34)*

⁷ Ror məkneikin, mə takasəkeikei mhavəh-si-əhu əmiə misor nəkwai Kughen. Nıpiğ Setan tukramuə mivəhsi-pre vəhsi-pre kimi əmiə, taksərer tim tim, pəh in tukrap mivən isok tuk əmiə.

⁸ Havən ipakə tuk Kughen kini In tukruə ipakə tuk əmiə. Kimiə yor təvhagə has minə, səraov. Kini kimiə yamə mine nətəriğien kapəriə ramor kiraru, sor nəriğien kapəriə ratuatuk.

⁹ Rhuvə mə rikimiə tukrəmhə kini məpou, misasək apomh tuk kapəriə təvhagə has. Hapəh nisarihien, misasək əmə. Pəh kapəriə nagienien tukrirkək, rikimiə tukrəpəu.

¹⁰ Havəhsi-əhu əmiə mhauə tuk Kughen Yermaru, kini In tukrivəh-si haktə əmiə.

¹¹ Piak minə mine nowinik minə. Takhapəh nhani-oror-ien nhagmiə minə. Tukmə yermamə kirik ramni-has nhag piauni, uə mamruk-pən nəgkiarien has kirik iran, kwən a in ramni hah loa kape Kughen,† mamni mə loa e in nar apnapığ, rıpəh nəmhenien. Məriğ yermamə yame ramni mə loa e rıpəh nəmhenien, to rıpəh norien nəkwən, mamor əmə mə in ramehuə ye loa.

¹² Məriğ Kughen pisin əmə In rımnərəhu loa e. In pisin əmə tukrəkir narmamə. In pisin əmə rirkun nivəh-mıraghien narmamə, mine noriahyen. ?Məriğ ik pa? ?Rhawor e nakmə takəkir norien kape piam minə?

3:18: Mat 5:9 **4:1:** Rom 7:23 **4:4:** Rom 8:7; 1 Jon 2:15 * **4:5:** Jemes raməgkiar ye Ol Testamen, məriğ keinein mə raməgkiar atuatur ye naha japta uə ves. **4:6:** 1 Pita 5:5 **4:7:** Efes 6:12 **4:8:** Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7
4:10: Job 5:11; 1 Pita 5:6 † **4:11:** Əmru loa e ye Jem 1:15. **4:12:** Rom 2:1; 14:4

Taksatigtə ye Kughen

¹³ Sətərig-ru. Kimiə nakamhani mhamə, “Towei uə tianəkwamer, khavən apa ye taon kirik, misarə aikin kape newk kirikianə, misor bisnes aikin, mhavəh mane aikin.”

¹⁴ Naksəgkiar məknakin, mərig nakseinein naha nhagin yame tukritərhav tianəkwamer. ?Kini nimiraghien kapəmiə in rəmhen kin naha nhagin? In rəmhen əmə kin nehenap yame ramənah, mirkək min.

¹⁵ Mərig rhuvə mə tukmə naksəgkiar, takhani məkneikin mhamə, “Tukmə ye nərigien əfrakis kape Kughen, kitawə tuksor narimnar minə a.”

¹⁶ Mərig taktəkun ai, naksəgkiar ausit mhavəhsi-haktə atuk əmiə. Nəgkiar-ausitien minə məknakin kisahas pik.

¹⁷ Ror məkneikin mə yermamə yame rirkun norien nar yame ratuatuk, mipəh norien, ramor təvhagə has en.

5

Nəgkiarien ramvən kimi narmamə kapəriə nautə rehuə

¹ Kimiə narmamə kapəmiə nautə rehuə. Sətərig huvə kin nəgkiarien e. Rhuvə mə taksərig rahas misasək apomh tuk nahasien yame tukruə tuk əmiə.

² Kapəmiə nautə ruəmətīt ta, kini ivn minə kwəsəkwəteih-əkwəteih kapəmiə neipən.

³ Nəmtəyen rimməs narimnar kapəmiə yame kimnor kin gol mine silva. Nəmtəyen e tukrhajoun-pən mə kimiə nimisor təvhagə has, kini tukrəs min nipraimie rəmhen kin yame nap raməkwəru nar kirik. Nar apnapig mə Nipig Kwasig ruauə ipakə, mərig kimiə naksəptig kin nautə ripsaah kapəmiə.

⁴ !Səm-ru! Yorwok minə kapəmiə kimisor pawk wok ye nəsimien kapəmiə mərig nimnharəh nisərokien əriə rəmhen. Iriə kimisasək ətgin Kughen Yermaru tuk nərokien yame nimnharəh nhavəhsi-pəniən kimi əriə, kini Kughen yame Rəsanin Pik rimmərig nasəkien kapəriə.

⁵ Naksəmhen kin nar miragh yamə mine kaməvigin əriə kisəsis-əsis, tuk nhopniyen əriə kamən, meinai kimiə nimnisarə ye tokrei tanə e ye nimiraghien yame rimar. Masor rikimiə ragien tuk kapəmiə nautə, mərig pəh nien mə tuk tu Kughen rəkir norien kape narmamə mivəhsi-pre narpinien kimi əmiə.

⁶ Nimisərip-ərhav narmamə atuatur minə ye nimri mirh, mharuk-pən nəgkiarien əutən irəriə, mishopni əriə, nar apnapig mə iriə kimnharəh nhani-hahyen əmiə.

Nərigien kapətawə tukrapomh ye nipig kape nəmhayen

⁷⁻⁸ Ror pən, piak minə mine nowinik minə, yakamni-pre tuk əmiə mə taksor nərigien kapəmiə rəpomh kini mamhawhin nipig yame Yesu Yermaru tukrirerig-pə min iran. Pəh nien mə tuktu Yesu Yermaru tukrirerig-pə min, ror pən takasəkeikei misor nətərigien kapəmiə rəpomh, masərer tim tim, rəmhen kin yame yəsim kirik rawhin nipig kape nəviginiən meriaji tukrimruə kini rivəh nan nəviginiən.

⁹ Piak minə mine nowinik minə. Takharəh nhani-hahyen əmiə minə, tamə Yermaru rarpin tai norien has minə kapəmiə. !Taktəkun ai Yermaru ramərer matuk mə tukrəkir norien kape narmamə!

¹⁰ Piak minə mine nowinik minə. Rikimiə tukrəsik-ru profet kupən yamə mine kimnhani-ərhav nəgkiarien ye nhag Kughen Yermaru. Kapəriə nimiraghien ramhajoun ətawə mə nətərigien kapətawə tukraməkeikei məpomh ye nipig nəmhayen ramuə tuk ətawə.

¹¹ Kini nakharkun məkneikin mə kamni kimə narmamə yamə mine kasərer tim tim məknakin ye nipig nəmhayen ramuə, iriə kasarə ye nihuvəyen əfrakis. Nimesərig nəvsaoyen kape kwən a Job kupən, yame rimmərer tim tim ye nipig əutən minə, kini

mharkun mə Kughen Yermaru rımmamarha huvə tuk Job. Narımnar ahas mınə rıpsaah rımvən tukun; kını ai, Kughen rımnor huvə pik pən kımın. Kını ror məkneikin, takhapəh nısəru-kınıen mə rıki Kughen rehuə rehuə pik tuk ətawə, kını In rorkeikei ətawə.

Takamni əmə nəfrakısien ye nıpig m-fam

¹² Piak mınə mınə nowınık mınə. Nar rhuvə pik mə rıkimıə tukraməsık, mə takhapəh nhavəhyen kwəsü ye nhag rao ye neai uə ye nhag tokrei tanə uə ye nhag nar kırık mın. Nıpig mıfam takhani əmə nəfrakısien. Nıpig tukmə nakhani mhamə, “Əwəh,” kını pəh kapəmıə nəgkıarıen tukruə mor nəfrakısien kın. Kını nıpig tukmə nakhani mhamə, “Nıkam,” kını pəh kapəmıə nəgkıarıen tukruə mor nəfrakısien kın. Tamə Kughen rıvəhsi-pre narpınıen kımı əmıə.

Nəhuakien yame ramor nıpran

¹³ Tukmə kımıə kırık ramarə ye nıpig ətən, rhuvə mə tukrəhuak kımı Kughen. Tukmə kımıə kırık rıkin ragien, rhuvə mə tukrəni nıpei kape nəgnəgınıen.

¹⁴ Tukmə kımıə kırık ramhə, rhuvə mə tukrokrən kın elda mınə kape nıməhuak pəh khauə mısəhuak-pən iran, mısətəg-pən oel ye kapən kapə ye nhag Yesu Yermaru.

¹⁵ Kını ırıə kashatətə mə Yermaru tukror huvə kwən a, masəhuak-pən iran, tukrəsənın. Kını Yermaru rıvəhsi-haktə in. Kını tukmə rımnor təvhagə has, Yermaru tukrıvəh-si ta.

¹⁶ Ror məkneikin, mə takhani-ərav-pre norien has mınə kapəmıə tuk əmıə mınə, masəhuak-pən ırəmıə mınə mə taksəsənın. Nəhuakien kape yemə atuatur nagheen rehuə, kını mor nıpran,

¹⁷ rəmhen kın kwən a Elaeja kupən. In nıprai yermamə rəmhen kın ətawə. Mərig in rımmaməhuak maməhuak mə nəhıg tukrıpəh nıpien, kını nəhıg rıpəh nıpien merıaji newk kısısər mınə makuə sikis.*

¹⁸ Kını maməhuak mın mə nəhıg tukrıp, kını Kughen rher-pə kın nəhıg, kını nəsimien mınə fam kımısor kwənkıwairıə.

Vi-pə mın narmamə yamə mınə kapəriə nərigien rımamır

¹⁹⁻²⁰ Piak mınə mınə nowınık mınə. Takasəkeikei mharkun mə tukmə kımıə kırık ramıko maməpəh swatuk kape nəfrakısien, kını kımıə kırık rıvi-pə mın, yermamə yame rıvi-pə yor təvhagə has ramrıg-pə mın ye swatuk kape nəfrakısien, in ravəh-mıragh kwən a ye nımhəyen kafan, kını mamor swatuk kımın mə Kughen tukrəspir ta təvhagə has ehıə mınə kafan.

5:11: Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8
Əm-ru stori kape Elaeja ye 1 King 17:1; 18:1.

5:12: Mat 5:34-37

5:14: Mak 6:13

5:15: Mat 17:18-20

* 5:17:

5:18: 1 King 18:42-45

5:19-20: Gal 6:1

1 Pita

Nəkwəkwə yame Pita rimməkupən mirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 1 Pita

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Pita rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisarə ye tanə minə e Pontas mine Galesia mine Kapadosia mine Tarki mine Bitinia. Taktəkun ai, kamni kwənmhaan piəpiə a kimə Tarki.

?Nimraghien rimməhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, yamehuə kape Rom, nhagin e Nero, ramoriah pik niməhuak minə. Mivəhsi-pən narpinien kimi nəməhuak minə tiksın, mhopni tiksın. Mərig riphəh nuhyen Pita.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pita rorkeikei mə tukrivəh-si haktə nərigien kape nəməhuak yamə mine kasərig nəməhəyen. Morkeikei mə tuksərer tim tim ye kapəriə nhatətəyen kini misor norien yame rhuvə, nar apnapig tukmə nahasien ramvən tuk əriə.

Pita ramokrən huvə irəriə

¹ Yo Pita, yo aposol kirik kape Yesu Kristo. Yakamni-pre rhuvə tuk əmiə yamə mine nakasarə ikin minə fam apa ye provins minə e Pontas mine Galesia mine Kapadosia mine Tarki mine Bitinia. Kughen rimirpen ta əmiə; iməmiə ikin pəh nien mə ye tokrei tanə e, mərig kimia yepsipis əmə eikin e.

² Kughen Rimtawə rimirpen əmiə meinai, apa kupən, in rimiini kafan nərigien mərəhu, kini muirkun ta swatuk minə fam kape nimraghien kapətawə. Kini Nanmin Kafan rimmərəhu karin əmiə mə kafan narmamə minə, mə taksor nəkwai Yesu Kristo, kini nitawin rəspir əmiə ye norien has minə kapəmiə.

Pəh Kughen tukrautə ehuə pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

Pəh khani vi vi Kughen meinai tuksarə rerin ye rao ye neai

³ !Pəh khani vi vi Kughen yame In Kughen mine Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə! Kughen rikin rehuə rehuə tuk ətawə, In rimmor ətawə kwəsarha min ye nimraghien vi, kini kitawə kasərəhu-pən tim tim kapətawə nərigien iran. Ror məkneikin meinai Yesu Kristo rimiragh min ye nimhəyen kafan.

⁴ Kini ye nimraghien vi e, kitawə kamhawəh narimnar huvə minə apa ye rao ye neai yame Kughen rimmərəhu karin mə kapətawə. Kini nar a to riphəh nahasien, mipəh nimətiten, kini mipəh nirkəkien.

⁵ Ye nhatətəyen kapətawə, nəsaninien kape Kughen rhotkimkimin ətawə meriaji Kughen tukrivəh miragh ətawə. Kini ye Nipig Kwasig, Kughen tukrhajoun narmamə mə In ruəvəh miragh ta ətawə.

⁶ Rikimie tukragien pik tuk nar e, nar apnapig tukmə nipig əutən pisin pisin minə kamhauə pawk ye kapəmiə nimraghien. Mərig kamhauə tuk nipig kwəkwə əmə.

⁷ Nipig əutən minə a kwənhauə mə narmamə tuksəm nhatətəyen kapəmiə mə ? nakasərer tim tim uə? Aean e gol ramser-ser, in nar kirik yame nap raməs-ta nəmtəyen iran. Kini ye norien kirikianə əmə min, nipig əutən minə kisəmhen kin nap yame raməs-ta nəmkimikien ye kapəmiə nhatətəyen. Nhatətəyen in rapita aean e gol. Kini Kughen tukrini vi vi əmiə tuk nhatətəyen kapəmiə, mivəhsi-haktə nhagmia, mivəh-si-pre nisaiyen ehuə kimi əmiə ye nipig yame Yesu Kristo tukruə iran.

⁸ Nimmhapəh nisəm-pakw-əyen Yesu Kristo mərig naksorkeikei In. Kini nakhapəh nisəm-pakw-əyen In ai taktəkun, mərig nakashatətə iran. Kini rikimie rukwar kin

nagienien yame in rhuvə pik mapita. To nakhani nəgkiarinen kirik, mərig to rapəh neriajien nagienien kapəmiə.

⁹ Rikimiə ramagien məkneikin meinai kimiə nakwənhawəh nar e yame nimisərəhu-pən nərigien kapəmiə iran, in e mə Kughen tukrivəh miragh kapəmiə nimraghien.

¹⁰ Profet kupən minə kimnhani-ərhav mə Kughen tukrivəhsi-pre nihuvəyen kimi əmiə, kini misarkut pik mə tukharkun-ru swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran.

¹¹ Nanmin kape Kristo raməmır irəriə mamhajoun əriə kin nəmhəyen yame Kristo tukrərig ye nıpran, kini ai, Kughen tukripi-vəhsi-haktə In. Mərig profet kupən minə kimisarkut mə tukharkun swatuk yame narımnar minə a tukhauə iran, mine nipig atuatuk yame tukhatərhav-pə iran.

¹² Mərig Kughen rimnhajoun profet kupən minə mə narımnar minə a kimnhani-ərhav ye nikarin kape Kristo tukhapəh nhatərhav-pəyen ye nipig kapəriə, mərig tukhatərhav-pə ye rao e kasarə iran ai taktəkun mine. Kini taktəkun ai, narmamə kamhani-ərhav nəgkiarinen kape Nəvsaoyen Huvə kimi əmiə ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen yame ramsi-pən ye rao ye neai. Kini narımnar minə a khahuvə pik, ror məkneikin mə agelo minə min kwəsorkeikei mə tuksəm mharkun narımnar yamə mine kimnhatərhav-pə.

Nimraghien yame ratuutuk

¹³ Ror pən, nətərigien kapəmiə tukriskai tuk norien wok. Takasarha huvə tuk nimraghien kapəmiə. Misərəhu-pən tim tim nərigien kapəmiə ye nihuvəyen yame Kughen tukrautə-pre kin kimi əmiə ye nipig yame Yesu tukrirerig-pə min iran.

¹⁴ Sor nəkwai Kughen ramhen kin yame kwajikovə huvə minə kasor nəkwai rimriə minə mine nisiriə minə. Kupan, nimnapəh nharkunien nəfrakisien kape Kughen, masor norien has yamə mine rikimiə atuk əmə rorkeikei. Mərig taktəkun ai, takhapəh niseighanien kin norien minə a mə tukhavi-ta min nətərigien kapəmiə.

¹⁵ Kughen e yame rimnokrən kin əmiə, In ramərhakə matuutuk. Kini ye norien kirikianə, norien minə fam yamə mine nakasor, tukasəkeikei misatuutuk

¹⁶ meinai Nəkwəkwə Kape Kughen ramni mimə,
 “Takasəkeikei misəmərhakə misatuutuk meinai Yo, yakamərhakə matuutuk.” *(Lev 11:44, 45; 19:2; 20:7)*

¹⁷ Kughen tukmə raməkir narmamə In rapəh norien ror pisin kimi narmamə tiksın. Ror məkneikin, tukmə naksokrən pawk kin In mə Rimimiə, mərig ye nimraghien kapəmiə ye tokrei tanə e, takasəkeikei mhasiai huvə In, misarə ye tokrei tanə e rəmhen kin yepsipis minə əmə tiksın

¹⁸⁻¹⁹ meinai nakwənharkun mə pəh nien mə Kughen rimnarpın nimraghien kapəmiə kin narımnar yamə mine tukharkək tuk nipig kirik rəmhen kin gol uə silva; mərig rimnarpın nimraghien kapəmiə kin nitaw Tini Keikei Yesu Kristo, yame In rəmhen kin kwaji sipsip huvə kirik yame nəmkimikien rirkək əfrakis iran. In rimirisin əmiə ye nimraghien yame rahas yame kapəmiə kaha minə kimishajoun əmiə kin kupən.

²⁰ Kughen rimirpen ta Kristo apa kupən, ye nipig yame ripəh nor-hanəyen tanımtanə; mərig taktəkun ai, kwənhauə ipakə tuk Nipig Kwasig, kini Kughen rimnor əpu In, mə tukruə miwəhsi-pre nihuvəyen kimi əmiə.

²¹ Nakwənharkun Yesu Kristo, ror məkneikin mə nakshatətə ye Kughen yame rimivəh miragh In ye nimhəyen kafan, kini miwəhsi-haktə In miwəhsi-pən nehuəyen kimin. Ror məkneikin, takshatətə ye Kughen misərəhu-pən tim tim kapəmiə nətərigien iran.

²² Nakwəsəri-pən nægkiarien əfrakis, kini miwəsəspir kapəmiə nımraghien ruauə mivi. Kimiə nakwənhauə mwəsorkeikei kimiə minə tiksın. Kini takasəkeikei misorkeikei əmiə minə yerkimia minə fam.

²³ Meinai nægkiarien a rımnor əmiə nakwəsarha vi ta; nımraghien vi a, infamien rırkək. Meinai nægkiarien kape Kughen tukraməmır kape rerin, to rıpəh nırkəkien tuk nıpig kirik.

²⁴ Kini Nəkwəkwə kape Kughen ramni mımə,
 “Narmamə m-fam kisəmhen əmə kın mənvhirik,
 Kini nihuvəyen fam kapəriə kisəmhen əmə kın jihi nai.
 Mənvhirik tukrimsiə, kini jihi nai tukrəsaah,

²⁵ mərig nægkiarien kape Yermaru ramarə kape rerin.” *(Aes 40:6-8)*

Kini in e nægkiarien kape Nəvsaoyen Huvə yame narmamə kwənhani-ərhav-pre ta kimi əmiə.

2

¹ Ror pən mə takasəkeikei misəpəh norien minə e ye nımraghien kapəmiə, rəmhen kın: norien m-fam kape nor-ahas-pəniən kimi narmamə, mine norien minə fam kape neikuəyen, mine nini-pikien əmə nar, mine jalus, mine norien m-fam kape nini-hahyen narmamə.

² Takasəkeikei misorkeikei pik nægkiarien kape Kughen yame rəmtır huvə, rəmhen kın yame kwajikovə əmtəmtə ramasək tuk nəmahyen. Meinai Kughen rımivəh mıragh əmiə, takasəkeikei misən nægkiarien kafan miseihuə kın.

³ Kimiə nakwəsəm əpu norien kape Kughen Yermaru mharkun mə In rhuvə pik; rəmhen kın yame nakwəsən əsigəvin nəviginiən kirik, mharkun mə in rhekin pik.

Səpaag yame ramraptərəkın nimə kape Kughen, ramragh

⁴ Kughen rorkeikei mə tukrivhirəkın kafan kirik nimə kın ətawə narmamə minə, kini mırpen Səpaag ye nimə kirik yame narmamə kimisarakikın ta, mərig in Səpaag huvə kirik yame Kughen tukrəkır məkupən. Kini tukmə nakhauə ye nhatətəyen kapəmiə tuk Səpaag e Kristo,

⁵ kimiə minə naksəmhen kın səpaag yame ramragh, yame Nanmın kape Kughen rımnəkır mavhirəkın kafan kın nimə. Kini Nanmın kape Kughen raməmır irəmiə, nakasofugin ye Yesu Kristo masor narımnar yame Kughen rıkin ragien tukun, rəmhen kın yame pris yame rəmrahəkə rawəhsi-pən sakrefaes kimi Kughen, rıkin ramagien tukun.

⁶ Rəmhen kın yame Nəkwəkwə kape Kughen rımını kupən mımə,

“Səmru. Yımnəkır Səpaag ye nimə kirik apa Saeon* ,

In səpaag huvə kirik yame yımırpen.

Səpaag e kape nıraptərəkiniən nimə,

kini narmamə yamə mine kishatətə iran, to nıpig kirik khapəh nisaurisien tukun.”

(Aes 28:16)

⁷ Səpaag e rhuvə tuk əmiə yamə mine nakashatətə iran. Mərig narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen iran, Səpaag e tukror-pən əriə rəmhen kın yame Nəkwəkwə Kape Kughen rımını kupən mımə,

“ Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkiniən nimə kimisarakikın,

mərig Kughen rımnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkır məkupən. *(Sam 118:22)*

⁸ Kini Nəkwəkwə kape Kughen rımını kupən mımə,

“Səpaag e tukror narmamə kamharəh-pikın, kini In Səpaag yame tukror narmamə kamhamır.” *(Aes 8:14)*

1:22: Jon 13:34; Rom 12:10

2:1: Efes 4:22; Jem 1:21

2:3: Sam 34:8

2:5: Rom 12:1; Efes 2:21-22; Rev 1:6

* 2:6: Saeon, nhag pisin e Jerusalem.

Iriə kamharəh-pikin səpaag e meinai kimisəpəh nəgkiarien kape Kughen. Kini in e nərigien kirik kape Kughen yame rimini mə iriə tukhamir məknakin.

⁹ Mərig Kughen rimirpen ta əmiə mə kafan minə, kini kimia pris minə kape King, kini kimia nəmə rhakə yamə mine Kughen ramarmaru irəmiə. Kini kimia kwənərəus minə tiksın kape Kughen. In rimnor əmiə məkna mə takharkun nini-əravyen nəgkiarien yame ravəhsi-haktə In tuk kafan nihuvəyen mine narimnar yame In rimnor. In rimisəkirən əmiə mə taksəta ye nəpignapien, mhauə ye nikakien huvə kafan.

¹⁰ Apa kupən, kimia narmamə apnapig əmə; mərig taktəkun ai, kimia kwənərəus minə kape Kughen.† Apa kupən, nimnhapəh nharkunien nihuvəyen kape Kughen; mərig taktəkun ai, nakwənharkun nihuvəyen kape Kughen.

¹¹ Yo minə tiksın yame yakorkeikei pik əmiə, pəh rikimia tukraməsik mə tokrei tanə e pəh nien mə rukwanu atuatur kapəmiə. Kitawə kisəmhen əmə kin yepsipis minə, mine nəmə iruə minə ikin e. Ror məkneikin, yakamni-pre skai tuk əmiə mə taksərer isok tuk norien has yamə mine nətərigien atuk əmə kapəmiə rorkeikei. Nətərigien minə e kasoriah rikimia rəmhen kin yame tikmir minə kasarowagin kimi əmiə.

¹² Nipig m-fam kitawə kisarə yerki narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen. Kini nimraghien kapəmiə tukraməkeikei matuatuk huvə mə tukmə kamharuk-pən pawk nəgkiarien has irəmiə, mərig tuksəm norien huvə minə kapəmiə, kini mhasiai Kughen ye nipig yame In tukruə məkir narmamə iran.

Nisiaiyen nəmehuə minə

¹³ Kitawə narmamə kape Yermaru, kini kisorkeikei mə tukhasiai nhagin. Ror məkneikin, takasor nəkwai nəmehuə minə fam yamə mine narmamə kamhavəh-sihaktə əriə mə tuksarmaru. Takasor nəkwai yamehuə kape gavman‡ yame in yamehuə əgkəp,

¹⁴ mine kafan nəmehuə yamə mine ramher yərhav kin əriə mə tukasor wok kafan. Iriə tukhavən misor narpinien kimi narmamə yamə mine kasəkapir natuakəmien kapəriə, kini mhani vi vi narmamə yamə mine kasor norien huvə.

¹⁵ Takasor məkneikin meinai Kughen rorkeikei mə kapəmiə norien huvə minə tukhani-əhu nəgkiarien ətəwao minə kape narmamə yamə mine kapəriə nirkunien rirkək.

¹⁶ Kimia, pəh nien mə təvhagə hah ramarmaru irəmiə rəmhen kin yame yemehuə kirik ramarmaru ye slef kafan, meinai Kughen ruirisin ta əmiə tukun. Mərig rikimia tukripəh nəsikien mimə, “Kughen ruirisin ta yo, kini ror məkneikin mə yakirkun norien naha nhagin yame yakorkeikei, nar apnapig mə in təvhagə hah.” Nikam. Kimia slef minə kape Kughen, kini ror məkneikin, taksəri-pən norien yamə mine kisatuatur.

¹⁷ Takhavəhsi-pən nisaiyen yame ratuatur kimi narmamə m-fam. Taksorkeikei nəməhuak minə, in e narmamə kape Kughen minə, kini takhagin mhasiai Kughen, kini mhasiai min nəmehuə§ minə.

¹⁸ Kimia slef minə, takasəkeikei misor nəkwai kapəmiə nəmehuə minə, kini mhavəhsi-pən nisaiyen kimi əriə. Taksor-pən məknakin kimi əriə m-fam, yamə mine kasor rimar-pre tuk əmiə, mine yamə mine kasərik mitə pik əmiə.

¹⁹ Tukmə ror kimia naksor əmə nar atuatur, mərig kapəmiə nəmehuə minə kasor ahas-pre kimi əmiə, kini nakasərig rahas kin. Mərig riki Kughen tukragien tuk əmiə tukmə nakharəhpikin nipig ətən minə a masərer tim tim əmə meinai nakasarha-pən əmə tuk Kughen.

²⁰ ?Nakmə ta mə to nakor nar has kirik, kini nəmehuə minə khauh ik tukun, kini narmamə to khani-vi-vi ik tukun uə? Nikam, tukhani mə nimivəh narpinien yame ratuatur.

2:9: Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Wok 26:18; Efes 5:8 † **2:10:** Əmru stori ye Hos 1:6, 9-10; 2-23. **2:11:** Gal 5:17,24
2:12: Mat 5:16 ‡ **2:13:** Gris ramni “Sor nəkwai king.” **2:13:** Taet 3:1 **2:15:** 1 Pita 3:16 § **2:17:** Gris ramni
“Hasiai king.” **2:17:** Rom 12:10 **2:18:** Efes 6:5

Mərig tukmə nakamor əmə norien huvə minə, nar apnapig narmamə kamhauh ik tukun, Kughen, rikin tukragien əmə tuk ik.

²¹ Kughen rimnokrən kin əmiə mə taksərig nəmhəyen meinai Kristo rimnərig nəmhəyen tuk əmiə. In rimnəkupən mhajoun norien atuatur a mə kimiə taksəri-pən əmə tamhek nihun.

²² Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən mimə, “In rimipəh norien təvhagə has kirik,

kini In rimipəh niniyen nəgkiarien eikuə kirik.” *(Aes 53:9)*

²³ Narmamə kimnhani hah pawk In, mərig In rimipəh nhorpinien tai nəgkiarien has kapəriə. Rimnərig pawk nəmhəyen ye nıpran, mərig rimipəh niniyen mə tukrarpın tai norien has kapəriə. Mərig In rimnərehu-pən narimnar fam ye kwermi Kughen yame nipig m-fam kafan norien kape nəkirien narmamə in ratuatur əmə.

²⁴ Ye nipig a, Yesu rimnəker ye nai kamarkwao kin, mivəh narpinien kape təvhagə has minə fam kapətawə ye nıpran. In rimamhə mə təvhagə has minə kapətawə tukror infamien kini mə kitawə tukhamragh, misəri-pən swatur kape natuaturien.

“Kimoh In, rimnərig nəmhəyen ye nıpran tuk nivəh-miraghien ətawə.” *(Aes 53:5-6)*

²⁵ “Apa kupən, kimiə nimisəmhen kin sipsip yamə mine kaserwei.

Mərig taktəkun ai, nakwəsəsar minhauə tuk Yermamə Yame Ramarha Huvə tuk Sipsip minə, in e, Yermamə Yame Ramarha Huvə tuk nimraghien kapəriə.” *(Esik 34:5-6)*

3

Norien atuatur kape yerman mine piraovin yame kwəwarkurək ta

¹⁻² Kini ye norien kirikianə əmə kape nisaiyen Yermaru, kimiə nipiraovin yamə mine nakwəsarkurək ta, takasəkeikei misor nəkwai narman kapəriə. Kini tukmə narman kapəriə khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kape Kughen, norien huvə əmə kapəriə tukriwi əriə khauə mhani nəfrakisien iran. Narman kapəriə tuksəm mə norien kapəriə ratuatur, kini mine narmamə kamhasiai əmiə, norien e rəmhen tuk niviyen əriə. Nəgkiarien kirik rirkək mə to naksəsik əpnis pən mhavi əriə kin.

³⁻⁴ Pəh narman tuksəm əmiə kharkun mə nakhahuvə. Mərig pəh nien mə nakahuvə meinai nakhavəhsi-pən neipən huvə, uə naksərər huvə nikwənemiə, uə naksəkwan jen uə nakharuk-pən narimnar kimnor kin gol ye nimətirgimiə. Mərig pəh tuksəm əmiə kharkun mə nakhahuvə tuk narimnar yame to ripəh nahasien tuk nipig kirik. In e ye nimraghien kapəriə, mə nakasərə mar, kini misərə apis-apis. Norien minə e khahuvə ye nimri Kughen.

⁵ In e norien kape nipianəhuak kupən yamə mine kimisərəhu-pən tim tim nətərigien kapəriə ye Kughen. Iriə kimnasor nəkwai narman minə kapəriə, kini ye norien a, kimisor rikiriə rhuvə.

⁶ Rəmhen kin Sera kupən, in ramor nəkwai Ebrahim, kini mamokrən kin in mə kafan yemehuə. Kini kimiə e kwənərəus kape Sera tukmə naksor norien yamə mine kisatuatur, mhapəh nhaginien kin nar kirik.

⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə narman yamə mine nakwəsarkurək ta, misərə kimiə nipiraovin kapəriə, takasəkeikei masarha huvə tuk nimraghien kapəriə. Takasəkeikei mhasiai əriə meinai iriə khapəh nhaskaiyen rəmhen kin əmiə, kini mine kimiə miriə min takhavəh nar huvə e yame Kughen Rimtawə tukrivəsi-pre, in e nimraghien rerin. Tukror məkneikin mə nar kirik rirkək yame to rərər əswasig kin nəhuakien kapəriə.

Nəməhuak minə fam

⁸ Nəgkiarien infamien e. Kimiə mifam takasəkeikei misor məkneikin: Takhavəh nətərigien kirikianə; rikimiə tukreihuə tuk əmiə minə; taksorkeikei əmiə minə; taksor rikimiə rimar tuk əmiə minə; taksor nərigien kapəmiə reiwaiyu.

⁹ Kini tukmə narmamə kasor ahas-pre tuk əmiə, mərig takhapəh nisarpinien tai norien has kapəriə. Tukmə narmamə kasəgkiar has-pre kimi əmiə, mərig takhapəh nisarpinien. Mərig taksəhuak, misaiyoh Kughen mə tukror huvə pən kimi əriə. Taksor məkneikin meinai Kughen rimnokrən kin əmiə mə taksor məkneikin, mipihavəh nihuvəyen kafan.

¹⁰ Meinai Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən mimə,
“Yermamə yame rorkeikei nimraghien huvə,

kini morkeikei mə tukramərig huvə ye nipig mifam,
in to ripəh niniyen nəgkiarien has minə,
kini in to ripəh neikuəyen.

¹¹ In tukraməkeikei marar ye norien has minə,
kini mor əmə narimnar yame rhuvə.

In tukraməkeikei mamarkut pik mə tukramarə iriə narmamə m-fam ye nəmərinuyen.

¹² In tukraməkeikei mamor məkneikin meinai Kughen Yermaru ramarha huvə tuk narmamə yamə mine kisatuatuk,
kini mamətərig huvə kin nəhuakien kapəriə,
mərig In mamor tikmir kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə hah.” *(Sam 34:12-16)*

¹³ Kini tukmə naksarkut pik tuk norien narimnar yamə mine khahuvə, yermamə kirik rirkək yame to roriah əfrakis əmiə.

¹⁴ Mərig tukmə narmamə kamhauh əmiə tuk norien atuatuk kapəmiə, mərig Kughen tukrivəhsi-pre nihuvəyen.

“Takhapəh nhaginien kin nəməhəyen yame narmamə tukasor,
kini pəh rikimiə tukripəh nəsik-pikien.”

(Aes 8:12-13)

¹⁵ Takasəkeikei mhavəh Yesu Kristo rəmhen kin Yermaru kapəmiə maməkupən ye nimraghien kapəmiə. Kini tukmə narmamə kisaiyoh əmiə mhamə, “Rhawor e nakasərəhu-pən məknakin nətərigien kapəmiə ye Yesu,” kini nipig mifam takasəkeikei misərer matuk tuk nhorpinien nəgkiarien kapəriə. Mərig tukmə naksəgkiar, səgkiar mar kimi əriə, mhasiai əriə.

¹⁶ Kini ye nipig mifam takasəkeikei mharkun mə norien kapəmiə in ratuatuk əmə. Kini tukmə narmamə khani has norien huvə minə kapəmiə meinai kimiə narmamə kape Kristo, mərig iriə tukpisaurs tuk nini-hahyen əmiə.

¹⁷ Tukmə ye nərigien kape Kughen mə narmamə tukhauh əmiə tuk norien huvə minə kapəmiə, nar e in rhuvə rapita yame naksor norien has, narmamə kamhauh əmiə tukun.

¹⁸ Ror məkneikin meinai Kristo rimamhə tuk təvhagə has minə, rimamhə mikirikianə əmə, nəmhen. In yemə atuatuk əgkəp, mərig rimamhə tuk narmamə yamə mine khapəh nisatuatukien mə In tukripik əriə mhavən tuk Kughen. Kimishopni In, nipran rimhə, mərig Nanmin kape Kughen rimnor In ramragh min ye nimhəyen kafan.

¹⁹ Məkneikin Nanmin kape Kughen rikir In rivən mini-ərhav nəgkiarien kape Kughen kimi nanmi narmamə yamə mine kwənhamhə misəmir ye kalabus,

²⁰ iriə a yamə mine kimisəsik pawk nəkwai Kughen, mərig In rimneito kin əriə, nərigien kafan rəpomh. In a ye nipig yame Noa rimnəvhirəkin rao iran, narmamə eit əmə kimisarə ye nəkwai rao, kini Kughen rimivəh miragh əriə ye nipig rao a rimnaiyu mameiai-pən ye nu ehua.

²¹ Kini nu ehua a in rimnor nimtətien ye baptaes yame ramhajoun mə Kughen ravəh miragh ətawə ye norien e yame In rimnor Yesu Kristo rimamragh min ye nimhəyen

kafan. Mərig norien baptaes e, nīpran, pəh nien mə kaməkwi-ta nəmkimik ye nīprai jir, mərig nīpran e kitawə kwəsarar ye norien has kapətawə, mhauə tuk Kughen, masərig yerkitawə mə təvhagə has ruirkək.

²² Kini Yesu Kristo ruavən ta apa ye rao ye neai, kini mamkwətə ye nīkar Kughen matuk, mamehuə ye agelo minə fam, mine yarmhə minə fam, mine nanmin minə fam, mine yermaru minə fam.

4

Swatuk kape norien nəkwai Kughen

¹ Meinai nīpig Yesu Kristo rimnamarə ye tokrei tanə, In mamərig rahas ye nīpran, kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə takasəkeikei mhawəh min nərigien a, mə taksərer tim tim. Meinai yermamə yame ramərig rahas ye nīpran, ramhajoun mə rinəpəh ta norien kape təvhagə has.

² Ror məkneikin, kimiə yamə mine nakasarə hanə ye tokrei tanə e, takhapəh nisəri-pənien narimnar has yamə mine kamhaurə atuk ye nərigien kapəmiə. Mərig taksor nəkwai Kughen.

³ Mərig kimiə nakwəsoriah ta nīpig rehuə tuk nīkwasigien kin norien minə kape narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen. Kupan kimiə nakamhakir apnapig nīpiraovin; kini nətərigien kapəmiə ramvən əmə tuk nar has minə; kini misapis pik kin ninimien; kini masor lafet kape nīrpəhuyen nīpiraovin; kini mamhanim alikol kini misapis misarmar; kini masəhuak kimi nanminar minə, in e nəpnaihyen kafan rahas pik.

⁴ Mərig taktəkun ai, rukreikin kapəriə kapə meinai kimiə nakwəsəpəh nhakwasigien kin əriə mamhavən kimiə miriə mhavi-ərhav ye kwənharəruə kape təvhagə has kapəriə. Kini iriə masoriah pik nhagmiə tukun.

⁵ Mərig iriə tukasəkeikei mhani-ərhav narimnar fam ye nīmrighien kapəriə kimi Kughen yame In ramərer matuk mə tukrəkir əmhen narmamə yamə mine kwənhamhə mine yamə mine kamhamragh.

⁶ Ror pən kwənhani-ərhav-pən ta Nəvsaoyen Huvə kimi narmamə yamə mine kwənhamhə ta*; mə nar apnapig mə narmamə kimnhauh əriə ye tokrei tanə, mərig Nanmin kape Kughen rirkun norien əriə mə tuksarə iriə min ye rao ye neai.

⁷ Kitawə kwənhauə ipakə tuk nīpig yame narimnar minə fam tukharkək iran. Ror məkneikin, rikimiə tukramarə, kini takasəkeikei misarha huvə tuk nīmrighien kapəmiə, mə takharkun nəgkiarien kimi Kughen ye nəhuakien yame ror nanmin.

⁸ Mərig nar yame rhuvə pik mə takasor - taksorkeikei əmiə minə yerkimiə m-fam, meinai tukmə nakasor məknakin, takhapəh nisərigien norien has yamə mine nakasor irəmiə minə.

⁹ Nəkwai nimə kapəmiə, kape narmamə m-fam. Tukmə khaurə ye nəkwai nimə, takhapəh nhani-pikien əriə.

¹⁰ Kughen rimiwəh-sipre nirkunien pisin pisin kimi əmiə kirikianə kirikianə. Rhuvə mə taksor narimnar ye nirkunien minə a misasitu irəmiə minə. Kini taksor narimnar a ye norien kape yorwok yamə mine kasor wok atuatur kape Kughen nīpig mifam. Taksəwhai nihuvəyen kafan ye swatuk pisin pisin yamə mine In rimiwəh-si-pre.

¹¹ Tukmə Kughen rimiwəh-sipən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nini-ərhavyen nəgkiarien, pəh tukrəgkiar rəmhen kin yame Kughen atuk In raməgkiar. Kini tukmə Kughen rimiwəh-si-pən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nasituyen ye narmamə, pəh tukrasitu irəriə ye nəsaninien yame Kughen riwəhsi-pən kimin. Ye norien minə fam,

4:1: Rom 6:2,7 4:3: Efes 2:2-3 4:5: Wok 10:42 * 4:6: Emru 1 Pita 3:19-20 mine 1 Tes 4:13-18. 4:7: Rom 13:11-12 4:8: 1 Pita 1:22

narmamə tuksəgnəgin Kughen tuk nar yame Yesu Kristo rimmor. Pəh kitawə tukhani-ərhav kafan nihuvəyen mine nəsaniñien mhavən mhavən mhapəh nisorien infamien. Amen.

Nəməhuak minə tuksərig rahas ye nīprairiə

¹² Yo minə tiksin, yame yakorkeikei pik əmiə, takhapəh nisakurien tuk nəmhayen yamə mine kamhaurə tuk əmiə mə tuksəm-ru nhatətəyen kapəmiə.

¹³ Mərig tukmə nakasərig nəmhayen rəmhen kīn yame Kristo rimmərig, pəh rikimiə tukramagien əmə, mə nīpig yame Kristo tukrirerig-pə min iran, nikhakien tukrarkurao iran, rikimiə tukragien pik.

¹⁴ Tukmə narmamə kamhani hah əmiə tuk nhag Kristo, mərig Kughen tukriwəhsi-pre nihuvəyen, meinai Nanmin kape Kughen yame rəsanin makak, raməmīr irəmiə.

¹⁵ Rhuvə mə, tukmə narmamə khamə tukhauh ik, pəh nien mə kamhauh ik meinai nimmakapir loa kirik, uə nimmhopni yermamə, uə nimməkrəh kīn nar kirik, uə nimməgkiar ye nar kirik yame pa rimə kafam.

¹⁶ Mərig tukmə khamə tukhauh ik, pəh tukhauh əmə ik meinai ik yeməhuak kirik. Kini takpəh naurisien tukun. Mərig takəgnəgin Kughen meinai nakvəh nhag e Kristen.

¹⁷ Ror məkneikin meinai nīpig kape nəkirien narmamə ruərikakun ta. Kini Kughen tukrəkupən məkir narmamə minə kafan. !Kini rahas pik tuk narmamə yamə mine khapəh nisətərigien kīn Nəvsaoyen Huvə kape Kughen!

¹⁸ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,
 “Tukmə narmamə yamə mine kisatuatuk, yamə mine Kughen rimivəh miragh əriə kamharəh-pikin nīpig əutən,
 kini mərig, narmamə yamə mine kaseinein Kughen masor təvhagə hah, tukamharəh-pikin pik nīpig əutən.” *(Prov 11:31)*

¹⁹ Kini ror məkneikin, narmamə yamə mine Kughen rameighan kīn əriə kisərig rahas ye nīprairiə, tukasəkeikei misərhə-pən nimmraghien kapəriə ye kwermīn, yame rimmor narimnar fam, yame In to rapəh nor-təkunien kafan nəgkiarien. Kini rhuvə mə iriə tukasəkeikei masor norien yame rhuvə mamharpin.

5

Nəgkiarien ramvən kimi elda minə mine nitamaruə

¹ Kini taktəkun ai, yakorkeikei mə jakəgkiar kəskəh kimi əmiə elda minə kape niməhuak. Yo elda kirik rəmhen kīn əmiə, kini yo min yimməm kīn nimmrik nəmhayen kape Kristo, kini yo jakvəh nimmraghien rerin yame Kristo tukriwəhsi-pə.

² Kafak e nəgkiarien yakamni-pre tuk əmiə mīmə, taksarha huvə tuk narmamə minə kape Kughen yamə mine kasəmīr ye kwermimiə, rəmhen kīn yermamə yame ramarha huvə tuk sipsip minə. Pəh nien mə naksarha huvə tuk narmamə minə kape Kughen meinai kaməkeikei kimi əmiə tukun, mərig meinai rikimiə ramagien tukun. In e nərigien yame Kughen rorkeikei. Kini takhapəh nisor-əməyen tuk mane; mərig taksor meinai rikimiə ramagien əmə mə taksasitu ye narmamə.

³ Mərig rapəh nəmhenien mə kimiə takhauə misəmhen kīn nəmasur yamə mine kasərik mitə yorwok kapəriə minə, mərig kimiə taksor norien yame in ratuatuk mihuvə mə nəməhuak minə tuksəm norien kapəmiə khakwasig kīn.

⁴ Yaməhuə kape narmamə yamə mine kasarha huvə tuk sipsip minə natukrirerig-pə min, kini ye nīpig a, In tukriwəh-si-pre kapəmiə nərokien, rəmhen kīn yame kəvəvhəo-pən kīn nar kirik ye kapən kapə yermamə yame rimməpita ye naiyuyen. Mərig nərokien e, nimmraghien rerin, to rapəh nahasien tuk nīpig kirik.

⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə nitamaruə, hasiai masor nəkwai elda minə kape niməhuak. Kini kimiə mifam əgkəp takhavəhsi-əhu kapəmiə nərigien, mhasiai əmiə minə fam. Taksor məknakin meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, “Kughen rikin rapəh nagienien tuk narmamə yamə mine kisausit, mamərer əswasig kin əriə, mərig In ramautə-pən kin kafan nihuvəyən kimi narmamə yamə mine kamhavəhsi-əhu atuk əriə.” *(Prov. 3:34)*

⁶ Kini ror məkneikin, takhavəh-si əhu atuk əmiə masəmīr ye kwermi Kughen əsanin mə In tukrivəh-si haktə əmiə ye nīpig atuatuk kafan.

⁷ Narimnar fam yamə mine nakasərig pik mhəpam kin, havəhsi-pən kimi Kughen meinai In ramarha huvə tuk əmiə.

⁸ Sarha, masərig əmiə, meinai, kapəmiə tikmīr Setan in rəmhen kin laeon yame ramaiyu apis apis, mamokworuə, nehe nəkwān ramaiyu, mamarha-kin yermamə mə tukrəs mətgai.

⁹ Sərer tim tim ye nhatətəyən kapəmiə nīpig Setan ramuə tuk əmiə, meinai nəməhuak minə tiksīn ikīn minə fam ye tanimtanə, kimiə miriə nakasərig nəmhəyən kirikianə əmə.

¹⁰ Mərig takasərig nəmhəyən kape nīpig kwəkwə əmə, kwasig ikīn, Kughen tukror əmiə naksərig rhuvə min ye kapəmiə nīmraghien, kini mor naksəsanin ye kapəmiə nhatətəyən, masərer tim tim, kini nar kirik rirkək mə to rivi-ta əmiə. Nihuvəyən minə fam kamhasi-pən əmə tuk Kughen, kini In rīmnokrən kin əmiə mə takhauə tuk Kristo misarə ye rao ye neai kape rerin.

¹¹ Pəh kitawə tukhani-ərhav nəsaninien kape narmaruyən kafan, mamhavən, mhavən, mhəpəh nisorien infamien. Amen.

Pita rini nəgkiarien infamien kafan ye nəkwəkwə e

¹² Kwən e Saelas* rīmnasitu irak, kimru min, yakrərai nəkwəkwə e, kini yakaməm in rəmhen kin piak kirik, in yemə huvə kirik, kini kafak nəfrakisien raməmīr iran. Yakmərərai nəgkiarien kwəkwə ye nəkwəkwə e kimi əmiə mə jakrəvəh-si haktə kapəmiə nətərigien. Kini yakamni-ərhav nərigien yame yimīrai ta, yamə mine kasəgkiar ye nihuvəyən əfrakis kape Kughen. Sərer timtim irəriə.

¹³ Piaumiə minə mine nowinmiə minə kape niməhuak eikin e Rom kasokrən huvə irəmiə. Kughen rīmīrpen əmiə miriə. Kini kwən e Mak yame yakokrən kin in mə ‘narik,’ in min ramokrən huvə irəmiə.†

¹⁴ Sokrən huvə irəmiə minə rəmhen kin mə kimiə kirikianə əmə ye Kristo.

Pəh Kughen tukrautə-pre kin kafan nəmərinuyən kimi əmiə m-fam e narmamə kape Kristo minə.

5:5: Efes 5:21; Jem 4:6 **5:6:** Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 **5:7:** Mat 6:25-30 **5:8:** 1 Tes 5:6 **5:9:** Efes 6:10-18; Jem 4:7 **5:9:** Efes 6:11-13; Jem 4:7 * **5:12:** Gris ramni Silvanus, mərig tukmə ror nhag pişin e Saelas. **5:12:** Wok 12:2,25; 13:13; 15:22,30 † **5:13:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “Nīpig naksəfugin əmiə minə, taksor ‘holy kiss’ irəmiə minə.” ‘Holy Kiss’ ror nīmətien mə kasəfugin pən ye Yesu masorkeikei əriə minə.

2 Pita

Nəkwəkwə yame ror kiraru kin yame Pita rimirai Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 2 Pita

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Pita rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak minə fam.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, nəmhajoun eikuə minə tiksın kimnhavən iməriə mamhani mhamə Yesu to ripəh nirerig-pə-minien.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pita rimirkun mə pəh nien mə tuktu rimhə, kini rorkeikei mə tukrivəhsi-pən nəgkiarien infamien kafan kimi niməhuak. Morkeikei mə tukrisig nəməhuak minə, mor əpu nhajounien eikuə minə. Mərig niməhuak tukraməkeikei mərer tim tim məri-pən əmə nhajounien yame ratuatuk. Kini morkeikei mə nhatətəyen kapəriə ye Yesu tukraməkeikei muə miskai, kini nirkunien kapəriə ye nikarin kape Yesu tukraməkeikei mhaktə.

*Pita ramokrən huvə irəriə
(Jud 4-13)*

¹ Yo Saemon Pita, yo yor atuə kin mine aposol kape Yesu Kristo. Yakamni rhuvə-pre tuk əmiə yamə mine nakhavəh nhatətəyen yame in rhuvə rəmhen kin kapəməwə nhatətəyen. Norien atuətuk kape Kughen kapətawə mine Yesu Kristo yame ravəh miragh ətawə in swatuk yame nimnhavəh nhatətəyen a iran.

² Pəh Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə rapita, meinai nakwənharkun In mine Yesu Yermaru kapətawə.

Kughen rimnokrən kin əriə mə narmamə kafan minə

³ Kughen rimnokrən kin ətawə mə tuksarə ye nihuvəyen mine nikhakien kafan ye nipig yame kitawə kimnhauə mharkun In. Kini ye nəsaninien kafan, In rimivəhsi-pə narimnar fam kimi ətawə yamə mine tukasəkeikei mhavəh ye nimraghien kapətawə mə rikin tukragien tuk ətawə.

⁴ Kini ye nəsaninien mine nikhakien kafan in rimivəhsi-pə kafan promes yamə mine kishuə mhahuvə pik. Kughen rimivəhsi-pə məknakin promes minə e mə norien kapətawə tukrəmhen kin norien kafan, kini mə kitawə tuksap ta ye nahasien kape tokrei tanə yame ramsi-pən tuk nərigien has minə yerki narmamə.

⁵ Kini ror məkneikin, takasəkeikei misarkut mə norien kapəmiə tukrhuvə pik. Taksəsik əpnis norien minə e ye nhatətəyen kapəmiə: Taksor huvə pən kimi narmamə; kini takhavəh nirkunien;

⁶ kini masarha huvə tuk nimraghien kapəmiə; kini masərer tim tim ye Kughen ye nipig ətən minə; kini mhavəhsi-pən kapəmiə nimraghien fam kimi Kughen kini masor nəkwan;

⁷ kini masorkeikei nəməhuak minə; masorkeikei min narmamə minə fam.

⁸ Rhuvə mə taksor norien minə e mamharpin, mə nirkunien kapəmiə ye nikarin kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukror kwənkwan.

⁹ Mərig tukmə nakhapəh nisorien narimnar minə a, naksəmhen kin yermamə yame nimrin ripsis, uə yame raməm nar ipakə əmə, məpəh nəmien nar ehua e mə Yesu rimnəspir-ta təvhagə has kapətawə yamə mine kimisor kupən.

¹⁰ Ror pən, piak minə, mine nowinik minə, takasəkeikei misarkut tuk nisorien norien minə a, pəh ramhajoun-pən mə nəfrakisien mə Kughen ruirpen ta əmiə, kini minokrən kin əmiə mə kafan narmamə minə. Meinai tukmə naksor narimnar minə a, kini to nakhapəh nhamirien tuk nipig kirik;

¹¹ kini Kughen rikin tukragien tuk năhităyen ye kwăruă mă takhavən ikin Yesu Kristo Yermaru Kapətawə yame rimivəh miragh ətawə ramarmaru ikin kape rerin.

¹² Ror məkneikin mə, nipiġ mifam jakaməkeikei mamni-pre narimnar minə e kimi əmiə mə rikimiə tukraməsik əriə, nar apnapig mə kimiə nakwənharkun ta narimnar minə e, kini masərer tim tim ye nəfrakisien yame nakvənhawəh ta.

¹³ Yakamragh mamarə ye tokrei tanə e, rikik raməsik hanə mə ratuatuk mə jakni-ərhav min narimnar minə a mə rikimiə tukraməsik min,

¹⁴ meinai yakirkun mə pəh nien mə tuktu yakmhə. Yesu Kristo Yermaru kapətawə rimnhajoun ta məknaġin yo.

¹⁵ Kini taktəkun ai yakamarkut pik mə nipiġ tukmə yakmhə, kini takhapəh nisəru-kinien narimnar minə a.

¹⁶ Nipiġ kimawə yimnamhani-ərhav pre tuk əmiə mə Yesu Kristo tukruə min ye nəsaninien, pəh nien mə yimnhasim atuk tuk nəniyen kwanage yame yermamə kirik ramətərig atuk kin. Nikam. Kimasir yimirhəm kin nimrimasir mə nəsaninien mine nikhakien kafan kawehuə pik.

¹⁷⁻¹⁸ Kimasir Yesu apa ye takwar yame rəmərhakə nipiġ Kughen Rimtawə rimivəhsi-pən nisaiyen kimin, kini mor nipran rakhak kini məsiə, kini rimnərig riki Kughen e yame In Rakhak Pik rimini-pən tukun mimə, “In e narik yame yakorkeikei, rikik ragien pik tukun.” Kimasir yimirhərig rikin ramsi-pən ye rao ye neai.

¹⁹ Mərig kitawə kharkun huvə mə nəġkiarien kape profet kupən minə in nəfrakisien, rəmhen kin laet kirik yame raməsiə ye nəpignapien. Kini rhuvə mə kimiə min taksərig huvə nəġkiarien a mamhavən miseriaji naksəm huvə nipran rəmhen kin laet yame raməsiə yenpig, mine nəġkiarien kafan raməmir yerkimie rəmhen kin fetukai ramhaktə maməsiə.

²⁰ Mərig nar yame rhuvə pik mə takharkun, in e nəġkiarien minə kape profet minə ye Nəkwəkwə kape Kughen, pəh nien mə kamhani əmə nəmien kapəriə, ²¹ meinai profesi kirik rirkək ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramtərhav əmə ye nərigien kape narmamə; mərig profet minə kimhnani-ərhav nəġkiarien yamə mine kimnhasi-pən tuk Kughen nipiġ Nanmin Kafan rimnamvən yerkirie.

2

Nəmhajoun eikuə minə

¹ Mərig profet eikuə minə apaikin yerki nəmə Isrel kupən, kini ye norien kirikianə əmə min, nəmhajoun eikuə minə tukhauə min yerkimie. Tukshajoun oror əmiə, misoriah apis-apis nhatətəyen kapəmiə. Mamhaukreikin-pən nimətairie kimi Yesu Yermaru, nar apnapig mə In rimivəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kapəriə. Kini pəh nien mə tuktu, Kughen tukroriah əriə ye narpinien yame irie atuk əmə kamhavi-pə.

² Kini narmamə khapsaah tukhakwasig kin norien has minə kapəriə yame minə kasor naurisien. Kini ror məkneikin, narmamə khapsaah tukhani hah swatuk kape nəfrakisien.

³ Irie kasəptig kin mane. Kasəptig kin mane, mishajoun eikuə əmiə, mhavəhsi-ta nautə kapəmiə, masəni kwanage yame ramsi-pən əmə ye nərigien kapəriə. Apa kupən, Kughen ruini-ərhav ta narpinien kapəriə, kini pəh nien mə tuktu, tukroriah əriə.

⁴ Kimie nimisəm norien kafan kupən, kini mharkun mə In tukror məknaġin narpinien. Nipiġ agelo kupən minə kimisor təvhagə has, Kughen ripəh niraptərəkinien əmə narpinien kapəriə, mərig rimnarak-əhu kin əriə apa ye nəkwai nimir yame reiwaiyu pik, mirkwəji əriə kin jen, apa ikin rəpignap ikin. Kini irie tuksarə ye nəmhəyen miseriaji-pən In tukrini-ərhav narpinien kapəriə.

⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, ye nīpīg kape Noa, Kughen rīpəh nīraptərəkiniən əmə narpīniən kape narmamə yamə mine kimisəsik nəkwān, mərīg rīmnhopni əriə ye nu ehua yame rīmətīm mhaktə. Mərīg Noa, yame rīmīni-ərhav nəgkiariən kape norien yame ratuatuk, Kughen rīmivəh mīragh in mine kafan narmamə seven.

⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, Kughen rīmnor narpīniən tuk nahasiən kape nəmə Sodom mine Gomora, kini mīvaan əru taon mir a kin nap; kimīwor nīmrawk kin əriu. Nar a ramhajoun-pən naha nhagin yame Kughen tukror min kimi narmamə yamə mine kasəsik nəkwān.

⁷⁻⁸ Mərīg kwən a Lot rīmnamarə iriə miriə, kini nīpīg m-fam in rīmnəm norien has minə kapəriə, kini mamərīg nəgkiariən has minə kapəriə. Mərīg nīpīg m-fam, in ratuatuk əmə; kini rīkin rərhakis pīk tuk norien has minə kapəriə, yamə mine kimisəsik nəkwai Kughen. Kughen rīmivəh mīragh kwən a Lot

⁹ ramhajoun-pən mə Kughen Yermaru rīrkun nīvəh-mīragh-ien narmamə yamə mine kashatətə iran, kini rīrkun nī-rəhsita-yen əriə ye naha nəmhayen yame kasarə iran. Mərīg narmamə yamə mine khapəh nisatuatukien, Kughen rīrkun nīraptərəkiniən əriə mor narpīniən kimi əriə taktəkun mīvən meriaji nīpīg yame In tukrəkīr narmamə iran.

¹⁰ Kughen tukror narpīniən kimi nəmə has minə fam, mərīg In tukror narpīniən ehua kimi narmamə yamə mine kasor narīmnar kape naurisīen yame nīprairiə əmə rorkeikei mə tuksor, kini narīmnar e kasor əriə kasəmkimik. Narmamə minə a khapəh nisorkeikeiyen mə Kughen tukreihuə irəriə.

Narmamə minə a kīsausit mhapəh nhasiaiyen nar kirik, kini mhapəh nhaginiən kin nhani-hahyen nhag agelo mine ye neai.

¹¹ Mərīg agelo minə tiksīn iriə yerpīrig misapita; mərīg iriə to khapəh nhani-hahyen agelo apnapīg minə ye nīmri Kughen Yermaru.

¹² Mərīg narmamə minə a kamhani hah narīmnar yame khapəh nharkun-huvəyen. Iriə kīsəmhen kin nar aparū minə, yame kapəriə nīrkunien rīrkək. Kasor əmə nar yame nīprairiə əmə rorkeikei. Mərīg, nar aparū minə kasarha-pə ye tokrei tanə mə narmamə tuksarhakin əriə mīshopni əriə. Kini ye norien kirikianə əmə min, Kughen tukroriah nəmə has minə a rəmhen kin yame kamhopni nar aparū minə.

¹³ Kughen tukrarpīn tai norien has kapəriə meinai iriə kasor ahas pən kimi narmamə. Rīkiriə ragien əmə tuk nəvīginiən mine nīnim-pīkien; pəh nien mə yenpīg əmə, mərīg yenpīg mine yeraan. Iriə kīsəmhen kin nəmkimikien ye neipən, mine nīmap pien. Masoriah nhag nīməhuak. Mhauə masəvīgin kimīə miriə, mərīg kaseikuə irəmiə, masor norien has.

¹⁴ Nīpīg m-fam kapəriə nərigien ramvən tuk nəkrəhyen kin nīpiraovin yamə mine kapəriə nərigien rīmar. Kini nīpīg m-fam kasor təvhagə has mhapəh nisəpəhyen. Mamhavi ta narmamə yamə mine kapəriə nərigien rapəh nīskaiyen; kamhakwasig kin norien has kapəriə. Mīshajoun əriə kin norien kape nəptigien kin nautə. Mərīg Kughen rīmīni ta narpīniən kapəriə.

¹⁵ Kimisəpəh swatuk yame ratuatuk, mamhaiko masəri-pən swatuk kape kwajikovə kape Beor e kupən, nhagin e Balam, yame rorkeikei pīk nīvəhyen mane ye norien yame rahas.

¹⁶ Mamarə, dongki kafan rīmnhek in tuk norien has kafan. Kitawə kharkun mə dongki to rapəh nəgkiariən, mərīg Kughen rīmnor mə dongki tukrəgkiar rəmhen kin yermamə raməgkiar mə tukrīni-əhu norien ətəwao kape profet a.*

¹⁷ Nəmhajoun eikuə minə, nhajounien kapəriə nīpran rīrkək, rəmhen kin nīmri nu yame rīnəmit, mine napuə yame nīmətag ehua ramahiə ta kin, kini nəhig rīrkək iran. Mərīg Kughen rīmnərəhu karīn iməriə ikin mə nəpīgnapien.

2:5: Jen 6-8; 2 Pita 3:6 **2:6:** Jen 19:24; Jud 7 **2:7-8:** Jen 19:1-16 **2:10:** Jud 7-8,16 **2:11:** Jud 9 **2:12:** Jud 10 **2:15:** Jud 11; Rev 2:14 * **2:16:** Takəm stori kape Balam mine dongki ye Nam 22:28-35.

¹⁸ Iriä kasægkiar ausit mamhani nægkiarien yame nïpran rirkäk. Iriä kasægkiar ye narimnar yamə mine nïprai narmamə kisorkeikei, kini mhavi-pə narmamə khauə ye nahasien yame kwəsəta pə pə əmə iran.

¹⁹ Kamhani ətən mə narmamə kharkun nisəri-pənien naha nhagin yame iriä atuk kisorkeikei, natuakəmien kirik rirkäk iran. Mərig nərigien has kapəriə ravi pik nərigien kapəriə mamor yamehuə kin kapəriə. “Tukmə nar kirik ramarmaru iram, ik nakuaue slef kafan.”

²⁰ Mərig tukmə iriä kisap ta ye nahasien kape tokrei tanə nïpig kwənhauə mharkun Yesu Yermaru yame Ravəh Mīragh ətawə, məkneikin, misarar, mamharerig-pən tuk norien kape təvhagə has, məkneikin norien has ramarmaru irəriä. Iriä kasəmīr ye nahasien yame rahas rapita yame kimisarə iran kupən.

²¹ Meinai, tukmə yermamə rapəh nirkunien swatuk kape natuatukien, rahas kwənmopin. Mərig tukmə yermamə rirkun, kini marar, mīpəh nəri-pən-huvəyen Nægkiarien kape Kughen yame kīvəhsi-pən kimin, norien a in rahas rapita.

²² Kini iriä kasor mə nuhpikinien mir e kawəfrakis yamə karəni mīrəmə, “Kuri tukriruə, marə, mīrerig-pən min, mamən nīruəyen kafan,” (*Prov 26:11*) mine, “Pukəh, tukmə rar, mhawən, marə, mīrerig-pən min məsok-əsok ye nīmtəgei.”

3

Nïpig yame Yesu tukrirerig-pə min iran

¹ Yo minə tiksın, in e kafak nəkwəkwə yame ror kiraru kin yame raurə kimi əmiä. Yakamher-pre kin əriu mə tukrisig əmiä, mə rikimiä tukraməsik narimnar minə e, mawor nərigien kapəmiä mə tukratuatuk.

² Yakorkeikei mə taksətərig min kin nægkiarien yamə mine profet minə kape Kughen kimisəvsao kin misəkupən, mine nægkiarien kape Yesu Yermaru yame Rīmivəh Mīragh ətawə, yame aposol minə kapəmiä kimnhani-ərhav-pre ta tuk əmiä.

³ Nar kirik yame taksokupən mharkun, in e Nïpig Kwasig ruauə ipakə, kini narmamə tiksın tukasor narimnar yame nïprairiə əmə rorkeikei, kini tuksarh iakei irəmiä mhamə,

⁴ “?Rhawor? ?Ruini ta mə tukruə, mərig, tuk nagheen? Nəmehuə kapətawə minə kimnisarə, minahmə ta, mərig rīpəh hanə nuəyen. Kupan, ririkakun ye narimnar yame Kughen rīmnor, muə meriaji-pə nïpig e towei mine, narimnar fam kisəm nəmhen əmə.”

⁵ Mərig iriä kwəsəru-kin mə apa kupən əgkəp, Kughen rīmnægkiar əmə, neai rəmīr, kini nīmoptanə rhaktə ye tame tahik; kini tahik mine nīmoptanə kwəwhai əriu minə.

⁶ Kini ye nïpig a, rarar, mor min tahik rakarokin nīmoptanə, moriah fam.

⁷ Kini rægkiar əmə, neai mine tokrei tanə kawəmīr, mawəmīr huvə əmə maweriaji-pə e towei mine, mīravən mweriaji nïpig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, mīvəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kisəsik nəkwən, mhopni əriä, mīvaan əru neai mine tokrei tanə.

⁸ Mərig yo minə tiksın, takhapəh nisəru-kinien nar kirik e mə ye nərigien kape Kughen Yermaru, tukmə nïpig kirikianə in rəmhen əmə kin newk wan taosen; kini tukmə newk wan taosen, in rəmhen əmə kin nïpig kirikianə.

⁹ Mərig narmamə tiksın, rikiriä raməsik mə Kughen ramor tan pən tuk norien promes minə kafan; mərig, nīkam. Kafan nətərigien rəpomh tuk ətawə. Kini rikin rapəh nagenien mə tukraməkeikei mor narpinien kimi yermamə kirik; mərig rorkeikei mə narmamə m-fam tuksarar ye nərigien kapriä tuk norien has minə kapəriə mharerig-pə tukun.

¹⁰ Mərig Nïpig yame Yesu Yermaru tukrirerig-pə iran, rəmhen kin yeməkrəh raurə - nakseinein nïpig yame tukrurə iran. Ye nïpig a, tuksərig narkarəkien ehuə, məkneikin

neai tukrirkæk. Kini nap tukrarkwæru mirh, mine kæmhau minæ, mine makuæ. Kini nap tukrarkwæru tokrei tanæ, mine narimnar fam yame ramæmir-pæn iran. Tukharkæk fam.

¹¹ Kini meinai Kughen tukroriah narimnar m-fam mæknaï, kimiæ takasækeikei misærig nimraghien kapæmiæ. Nimraghien kapæmiæ tukramækeikei matuatuk ye nimri Kughen. Pæh Kughen rææhu karin nimraghien kapæmiæ mæ kafan.

¹² Rikimiæ tukramæsik pik nipig yame Yesu tukruæ iran; misorkeikei mæ tukruæ aihuaa æmæ. Ye nipig a, nap tukrækwæru neai, kini næpan-æpanien tukror mirh, mine makuæ, mine kæmhau minæ kisaiyu mharkæk.

¹³ Mærig Kughen ruini ta mæ tukror neai vi, mine tanæ vi - imei narmamæ yamæ mine kisatuatuk ye nimrin. Kini rikitawæ ramæsik promes a.

¹⁴ Yo minæ tiksïn, ror mækneikin mæ tukmæ nakhawhin mæ Nipig a tukramuæ, takasækeikei misarkut hanæ æmæ mæ Kughen tukripæh næm-pæn-ien nar has kirik iræmiæ; næmkimik tukrirkæk iræmiæ; kini taksaræ ye næmærinuyen kimiæ min.

¹⁵ Rikimiæ tukramæsik mæ Yesu Yermaru, nærigien kafan ræpomh pik tuk ætawæ, mamor mæ tukrimar tuk nivæh-miraghien narmamæ. Kini nækwækwæ yame Pol rimirai kimi æmiæ ye nirkunien yame Kughen rimivæh-sipæn kimin ramni mækna.

¹⁶ In ramævsao kin narimnar minæ a ye nækwækwæ minæ fam kafan. Ye nækwækwæ minæ a, narimnar tiksïn aikin yame riskai tuk nirkunien. Kini narmamæ yamæ mine nærigien kapæriæ reno-eno, mhapæh nharkunien nar, kini nærigien kapæriæ rapæh næmirien kirikianæ, iriæ kamhaukreikin nægkiarien minæ kape Pol, kini mhaukreikin nægkiarien minæ tiksïn min ye Nækwækwæ kape Kughen. Mærig Kughen tukrivæhsi-pæn narpinien kimi æriæ.

Pita rini nægkiarien infamien kafan ye nækwækwæ e

¹⁷ Yo minæ tiksïn, ror mækneikin meinai nakwænharkun ta narimnar minæ e, sarha, mæ nægkiarien ætawao kape narmamæ yamæ mine kasæsik nækwai Kughen tukripæh nivitayen æmiæ eikin nhatætøyen kapæmiæ ramærer tim tim ikin, tamæ nakhamir ye nhatætøyen kapæmiæ.

¹⁸ Mærig takasor nhatætøyen kapæmiæ ramehuæ miskai ye nirkunien ye nikarin kape Yesu Kristo Yermaru Kapætawæ yame Ravæh miragh ætawæ, mine ye nihuvøyen yame rimnautæ-pre kin kimi æmiæ.

!Pæh tukamhani vi vi In nipig m-fam - taktækun, mamhavæn infamien rirkæk! Amen.

1 Jon

Nəkwəkwə yame Jon rimirai məkupən Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Fas Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e. In piau Jemes, kini iriu ji Sebedi mir. In aposol kirik kape aposol 12 kape Yesu. Kini in yermamə e yame Yesu rorkeikei pik. In rimirai nəkwəkwə minə e: Nəvsaoyen Huvə yame Jon Rimirai, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəməhuak minə ikin minə fam. In rorkeikei mə narmamə kirikianə kirikianə tuksəvhəkin, misher-pən kin nəkwəkwə e riven ye nəməhuak pisin pisin aikin minə fam.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine nipig rimirai? Ye nipig a, narmamə tiksın khamə Yesu in yermamə arnapig əmə, kini Nanmin kape Kughen rimauə əmə ye nipran nipig Jon Baptaes rimnor baptaes iran, kini mətə iran nipig rimamhə ye nai kamarkwao kin. Mərig nhajounien a in neikuəyen. Yesu in Kughen, In rimauə mor niprai yermamə kin. Kini iriə mishajoun min mə norien has in rirkək. Mhamə rhuvə əmə mə narmamə tuksor arnapig əmə norien has mərig in ai ye kapəriə nhajounien, niprai yermamə in nar arnapig əmə. Nhag nhajounien minə a, ye nəgkiarien kape nəmə Gris, kamni kimə, “Nosticism.”

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Jon rimirai nəkwəkwə e mə tukrhajoun min nəgkiarien yame ratuatuk, kini mə tukrini-ərhav neikuəyen minə e kape nəmhajoun eikuə minə. Kini ramhajoun mə norkeikeiyen in nar ehua. Kini morkeikei mə tukrasitu, mor nhatətəyen kape nəməhuak minə ruə miskai kini mharkun huvə min mə Kughen rimivəh miragh əfrakis əriə, iriə mhavəh nimraghien rerin.

Nəgkiarien Mragh

¹ Yakamhani-ərhav Nəgkiarien kape Nimraghien. Kwasig ikin Kughen rimnor narimnar fam, Nəgkiarien e rimnəkupən marə. Kimawə yimisərig, kini misəm kin nimrimawə, kini mharap kin kwermimawə.

² Kini Nəgkiarien ai ritərhav-pə; yimisəm, masarer-ərhav mamhani-ərhav, kini mamhani-pre min tuk əmiə mə In e In nimraghien rerin. Iriu Rimtawə Kughen, kimwəkupən mwarə, kini rimnajierhav-pə tuk əmawə.

³ Yakamhani-ərhav-pre tuk əmiə narimnar yamə mine yakməsəm kini mwəsərig-ta, mə kimia min takhauə kisor kirikianə kitawə-m kimia. Kitawə Rimtawə Kughen mine Tini Yesu Kristo tukhauə kirikianə.

⁴ Yakamharai narimnar minə e mə tukror rikitawə ramagien pik əmə.

Nəriwəkien ye nikhakien

⁵ Nəgkiarien e in e yimisərig tukun kini mhani-ərhav-pre tuk əmiə, mə Kughen, In nikhakien, kini nəpignapien rirkək əfrakis iran.

⁶ Tukmə kitawə kamhani mə kwənhauə kirikianə kitawə min, mərig kitawə kaseriwək əmə ye nəpignapien, kitawə kaseikuə, kini mhapəh nisarəyen ye nəfrakisien.

⁷ Mərig tukmə kaseriwək ye nikhakien, rəmhen kin yame Kughen ramarə ye nikhakien, kitawə kwəsor kirikianə kitawə min; kini nitaw Yesu, Ji Kughen, rimnəspir rikitawə tuk nahasien m-fam, mor kitawə kisatuatuk ye nimri Kughen.

⁸ Mərig tukmə kitawə khamə khapəh nisorien təvhagə hah, kini miseikuə atuk əmə irətawə, kini nəfrakisien rirkək irətawə.

⁹ Kughen In ratuatuk, to rapəh nakapirien nəgkiarieren kafan. Kini tukmə kitawə khani-ərhav təvhagə hah kapətawə, In tukrəspir ətawə, məru-kin norien has mifam kapətawə, mə tuksatuatuk ye nimirin.

¹⁰ Mərig tukmə kitawə khamə khapəh nisorien təvhagə hah, kitawə kasor mə Kughen In yeikuə, kini nəgkiarieren kafan rapəh nəmirien ye nimiraghien kapətawə.

2

Yesu Kristo in yermamə kape nasituyen irətawə

¹ Kwajikovə minə kafak, yakamrai nəgkiarieren e kimi əmiə mamni-əhu əmiə mə takhapəh nisorien təvhagə has. Mərig tukmə kasor təvhagə hah, yermamə kirik kapətawə tukrəgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen. Yermamə e In e Yesu Kristo, yemə atuatuk.

² Yesu e, Kughen rimivəhsi-pən narpinien kape təvhagə has kapətawə kimin, nitawin rimnaiyu. Nitawin rimnaiyu, pəh nien mə kapətawə pisin əmə, mərig kape narmamə m-fam ye tokrei tanə.

³ Mərig tukmə kitawə kasəri-pən nəgkiarieren kape Kughen, ramhajoun mə kitawə kharkun huvə mə kwənhauə minharkun Kughen.

⁴ Tukmə yermamə rimə rirkun Kughen mərig rapəh nəri-pən-huvəyen nəgkiarieren kafan, in rameikuə əmə; nəfrakisien rirkək iran.

⁵⁻⁶ Mərig yermamə yame rəri-pən huvə nəgkiarieren kafan, norkeikeiyen kape Kughen ramkuə əfrakis kin norkeikeiyen yerkin.* Yermamə yame ramni mə in ravəh Yesu yerkin, tukraməkeikei məri-pən swatuk kirikianə əmə yame Yesu rimnəri-pən. Norien a tukramhajoun mə kitawə kamhavəh Yesu yerkitawə.

Kitawə tukasəkeikei masorkeikei ətawə minə

⁷ Yo minə tiksın, pəh nien nəgkiarieren vi kirik yame yakamrai kimi əmiə mə taksəri-pən; mərig nəgkiarieren akwas kirik yame nakwəsərig-ta kupən. Nəgkiarieren akwas e nəgkiarieren yame nakwənharkun-ta.

⁸ Mərig, nəfrakis, ramor mə nəgkiarieren vi kirik tuk əmiə. Kini, nimiraghien kape Yesu mine kapəmiə kawor əpu kaməm mə nəgkiarieren e rəfrakis, meinai taktəkun ai, nəpignapien rinamrikək, kini nikhakien əfrakis rinakhak-pə.

⁹ Kini yeməhuak kirik yame ramni mə in ramərer ye nikhakien, mərig raməməkin nəməhuak minə tiksın, yermamə en ramarə hanə ye nəpignapien.

¹⁰ Mərig yeməhuak yame rorkeikei nəməhuak minə, in ramarə ye nikhakien. Kini nar kirik to rapəh norien rimir.

¹¹ Mərig tukmə raməməkin in kirik, ramarə hanə ye nəpignapien, rimuvrig əpis in, raməriwək əmə ye nəpignapien.

¹² Kwajikovə minə kafak, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

Meinai Kughen rinəspir-ta təvhagə has kapəmiə kin norien yame Yesu rimnor.

¹³ Tatə minə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai kimiə nakwənharkun-ta In yame rimnəkupən mamarə kwasig ikin Kughen ror narimnar.

1:8: Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 **1:8:** 1 Jon 2:4 **1:9:** Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13 **1:9:** Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hib 10:22 **1:10:** Jon 5:38 **2:1:** 1 Tes 2:11 **2:1:** Rom 8:34; 1 Tim 2:5; Hib 7:25 **2:2:** Rom 3:25; 1 Jon 4:10 **2:2:** Jon 3:17 **2:3:** 1 Jon 4:13; 5:2 **2:3:** Jon 14:15 **2:4:** Taet 1:16; 1 Jon 3:6; 4:7,8 **2:4:** 1 Jon 1:6,8 **2:5-6:** Jon 14:15 * **2:5-6:** Swatuk pisin kirik kape nukreikinien v 5: "Mərig yermamə yame rəri-pən huvə nəgkiarieren kafan, in rorkeikei pik Kughen." **2:5-6:** 1 Jon 4:12 **2:5-6:** Mat 11:29 **2:5-6:** 1 Jon 2:3 **2:5-6:** Jon 15 **2:7:** Dut 6:5; Lev 19:18 **2:7:** 1 Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2 Jon 5,6 **2:8:** Jon 13:34 **2:8:** Rom 13:12 **2:8:** Jon 1:9 **2:8:** Efes 5:8; 1 Tes 5:5 **2:9:** 1 Jon 3:10,15,16; 4:20,21 **2:9:** 1 Jon 1:5 **2:10:** 1 Jon 3:14 **2:10:** Sam 119:165 **2:11:** 1 Jon 1:6 **2:11:** Jon 11:9; 12:35 **2:13:** Jon 1:1

Nitamaruə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,
meinai nakwəsəpita yemə has ai Setan.

14 Kwajikovə minə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,
meinai nakwənharkun-ta Rımtawə Kughen.

Tatə minə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,
meinai kimiə nakwənharkun-ta In yame rımnəkupən mamarə kwasig ikin Kughen
ror narımnar.

Nitamaruə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,
meinai nakwənhaskai, nəgkiarieren kape Kughen raməmır irəmiə, kini nakwəsəpita
yemə has ai Setan.

15 Takhapəh nisorkeikei-pik-ien norien kape tokrei tanə mine narımnar fam kape
tokrei tanə. Yermamə yame rorkeikei pik narımnar kape tokrei tanə, norkeikeiyen kape
Rımtawə Kughen rirkək yerkin.

16 Meinai norien m-fam kape tokrei tanə khapəh nhasi-pəniyen ye Rımtawə Kughen,
mərig kape tokrei tanə əmə. Norien m-fam kape tokrei tanə, irisir e: Riki jir raməkrəh,
kamanipin tuk narımnar kape nıprai jir əmə, kivəhsi-haktə jir tuk nautə mine norien
kafan.

17 Mərig tokrei tanə e tikripirkək, mine narımnar m-fam yame ramswin iran mavi
nərigien. Mərig narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen, tuksarə kape rerin.

Tikmir minə kape Kristo kwənhauə ta

18 Kwajikovə minə kafak, kitawə kwənhauə ye Nıpig Kwasig. Nakwəsərig mə tikmir
kirik kape Kristo tukruə. Kini taktəkun ai, tikmir minə khapsaah kape Kristo kwənhauə
ta. Kwənhauə, kitawə kharkun mə kwənhauə ta ye Nıpig Kwasig.

19 Iriə kwəsəpəh kapətawə niməhuak minə, meinai iriə, pəh nien mə kitawə əgkəp minə
tiksin əfrakis a. Ripi mə kitawə əfrakis əgkəp minə tiksin a, to kipiəpəh nisəpəhyen ətawə.
Mərig iriə kimisap-ta irətawə, ramhajoun mə iriə pəh nien mə kitawə minə tiksin.

20 Mərig kimiə, Kristo, Yemə Imərhakə, rınəvrai-pre-ta Nanmin Rhakə kimi əmiə mor
kimiə nakharkun nəfrakisien.

21 Yakamrai nəkwəkwə e kimiə əmiə, pəh nien mə nakseinein nəfrakisien, mərig
kimiə nakwənharkun ta nəfrakisien, kini minharkun mə nəfrakisien rıpəh nikuəyen kin
neikuəyen.

22 ?Pa e in yeikuə kirik? Yermamə yame ramni mə Yesu pəh nien mə Kristo yame
Kughen rımirpen. Yermamə e in e, in tikmir kape Kristo. In rukreikin-pən nimeitaan
kimi Rımtawə Kughen mine Tini, Yesu.

23 Yermamə yame rukreikin-pən nimeitaan kimi Tini, Yesu, reinein nofuginien ye
Rımtawə Kughen. Mərig yermamə yame ramni nəfrakisien ye Tini Yesu, rofugin ye
Rımtawə Kughen.

24 Rikimiə tukraməsik mıpəh nisəru-kinien nəgkiarieren yame nakwəsərig-ta kupən.
Nəgkiarieren a raməmır hanə irəmiə, mor əmiə naksofugin ye Rımtawə Kughen mine Tini,
Yesu.

25 Kini nar a in a, nımraghien rerin, Kughen ruini-ta mə tukrivəhsi-pə kimi ətawə.

26 Yakamrai nəgkiarieren minə e kimi əmiə mamni-ərhav narmamə yamə mine kasarkut
tuk nıvi-tayen əmiə.

27 Mərig kimiə, Kristo rınəvrai-pre-ta Nanmin Rhakə kimi əmiə, raməmır təvir hanə
irəmiə. ?Ror pən, pa min rirkun nhajounien nar vi kirik kimi əmiə? Yermamə rirkək.

2:13: Jon 16:33 2:14: Jon 1:1 2:14: Efes 6:10 2:14: 1 Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hib 4:12; 1 Jon 1:10
2:15: Rom 12:2 2:15: Jem 4:4 2:16: Jen 3:6; Rom 13:14; Efes 2:3 2:16: Prov 27:20 2:17: Hib 12:27 2:17:
Mat 12:50 2:18: Rom 13:11 2:18: 1 Jon 2:22; 4:3; 2 Jon 1:7 2:18: 1 Jon 4:1 2:19: Wok 20:30 2:20: 1 Jon
2:27; 2 Kor 1:21-22 2:21: 2 Pita 1:12 2:22: 1 Jon 4:3; 2 Jon 1:7 2:23: Jon 8:19; 14:7; 1 Jon 4:15; 5:1; 2 Jon 1:9
2:24: Jon 14:23; 15:4; 1 Jon 1:3; 2 Jon 9 2:26: 1 Jon 3:7 2:27: 1 Jon 2:20

Nanm̄in Rhakə, yame Kristo r̄inəvrai-pre-ta kimi əmiə ramhajoun nar̄imnar fam kimi əmiə. Nhajounien a raməfrakis, m̄ipəh neikuəyen n̄ip̄ig kirik. Nanm̄in Rhakə ramhajoun əmiə mə takasofugin ye Kristo mamhar̄p̄in.

²⁸ Kini taktəkun ai, kwajikovə minə kafak, takasofugin-pən ye Kristo pəh n̄ip̄ig tukruə, məm kitawə khapəh nhaginien, mhapəh nisaurisien tuk nisərerien ye n̄imr̄in.

²⁹ Tukmə nakharkun mə Yesu In ratuatuk, takharkun mə narmamə m-fam yamə mine kasor norien atuatur, iriə a kwajikovə minə kape Kughen.

3

Kimiə e kwajikovə minə kape Kughen

¹ !Səmru! Norkeikeiyen yame R̄im̄tawə Kughen raməvrai-pə kimi ətawə rehuə mapita, in e Kughen ramhen ətawə mə kafan kwajikovə minə. Kini nəfrakisien mə kitawə e. Narmamə ye tokrei tanə kaseinein ətawə meinai iriə kimiseinein Kughen.

² Yo minə tiks̄in. Kitawə kwajikovə kape Kughen minə ai taktəkun. Kitawə khapəh nharkunien mə n̄ipraitawə tukrhawor pən iran mine n̄ip̄ig Kristo tukr̄irerig-pə min. Mərig kitawə kharkun mə n̄ip̄ig tukr̄irerig-pə min, kitawə tuksəmhen kin In, meinai ye n̄ip̄ig a, tuksəm əfra mə In ror məkna.

³ Narmamə m-fam yamə mine kasərhū-pən n̄ar̄igien kapəriə ye Kristo məkna, kasəspir-ta norien kapəriə, meinai Kristo min In ratuatuk.

⁴ Narmamə yamə mine kasor təvhagə has, masakapir min loa kape Kughen, meinai n̄iprai nəgkiar̄ien e “təvhagə has” n̄ipran r̄imə “nakap̄irien loa kape Kughen.”

⁵ Kini kimiə nakharkun mə Kristo r̄imauə mə tukr̄iris̄in ətawə ye təvhagə has. Təvhagə has r̄irkək iran.

⁶ Yermamə yame ramofugin-pən ye Kristo to rapəh min n̄ir̄pinien ye təvhagə has. Yermamə yame ram̄ir̄p̄in-pən ye təvhagə has, ramhajoun mə in r̄ipəh nəm̄ien Kristo, m̄ipəh n̄irkunien In.

⁷ Kafak kwajikovə minə, takhapəh n̄iseighanien kin yermamə kirik mə tukr̄ivi n̄ar̄igien kapəmiə naksətəwao. Yermamə yame ramor norien yame ratuatuk, in en yemə atuatur, rəmhen kin Kristo in ratuatuk.

⁸ Mərig yermamə yame ram̄ir̄p̄in əmə ye təvhagə has, ramhajoun mə in kape Setan, meinai Setan a in a r̄imnəkupən mor təvhagə has, kini mamor təvhagə has mam̄ir̄p̄in. Mərig Ji Kughen r̄imauə mə tukr̄əs̄ur-əs̄ur wok a kape Setan.

⁹ Mərig yermamə yame r̄imnarha vi min muə kwajikovə kape Kughen, to r̄ipəh n̄ir̄pinien ye təvhagə has, meinai In ramofugin-pən ye Kughen. Meinein norien təvhagə has mam̄ir̄p̄in, meinai r̄imnarha vi min muə kwajikovə kape Kughen.

¹⁰ In e swatur tuk n̄irkunien mə pa nhagin in kwajikovə kape Kughen, mine pa nhagin in kwajikovə kape Setan: Narmamə yamə mine khapəh nisorien nar atuatur, kini mhapəh nisorkeikeiyen nəməhuak minə tiks̄in, iriə a pəh nien mə kwajikovə kape Kughen minə.

Tukasəkeikei m̄isorkeikei ətawə minə

¹¹ Nəgkiar̄ien e in e, nakwəsərig-ta kupən, mə kitawə tukasəkeikei m̄isorkeikei ətawə minə.

¹² Rahas mə taksəri-pən norien kape kwən e Ken kupən, yame in yermamə kape Setan, in r̄imnhopni naorahini. ?Kini r̄imnhopni naorahini tuk naha? Meinai naorahini, kafan norien in ratuatuk, mərig Ken, kafan norien rahas.

2:27: 1 Kor 2:12 **2:27:** Jon 15:4 **2:28:** 1 Jon 3:2; Kol 3:4 **2:28:** Efes 3:12 **2:29:** 1 Jon 3:7 **2:29:** Jon 1:13
3:1: Jon 3:16 **3:1:** Jon 1:12 **3:1:** Jon 15:21; 16:2,3 **3:2:** Kol 3:4; 1 Jon 2:28 **3:2:** Rom 8:29; 2 Pita 1:4 **3:2:**
Jon 17:24; 2 Kor 3:18 **3:3:** 2 Kor 7:1; 1 Jon 1:7; 2 Pita 3:13,14 **3:5:** 1 Jon 3:8 **3:5:** 2 Kor 5:21 **3:6:** 1 Jon 3:9;
2:4; 5:18; 3 Jon 1:11 **3:8:** Jon 8:44 **3:8:** Hib 2:14 **3:9:** Jon 1:13 **3:9:** 1 Jon 5:18 **3:10:** 1 Jon 3:1,2; Jon 1:12
3:10: 1 Jon 3:8 **3:10:** 1 Jon 2:9; 4:8 **3:11:** 1 Jon 2:7 **3:11:** Jon 13:34-35; 15:12; 1 Jon 4:7,11,21; 2 Jon 1:5 **3:12:**
Jen 4:8 **3:12:** Prov 29:10

¹³ Ror pən kin, yo minə tiksın, takhapəh nisakurien nıpig narmamə ye tokrei tanə kasəməkin əmiə.

¹⁴ Mərig kitawə kasorkeikei nəməhuak minə tiksın, ramhajoun mə kwənhətərhav ta ye kwənmhan kape nımhəyen, mhauə imei nımraghien. Mərig yermamə yame raməmək əmə, ramarə hanə ye kwənmhan kape nımhəyen.

¹⁵ Kini yermamə yame raməməkin narmamə, in rəmhen kin yermamə yame ramhopni yermamə. Nakharkun mə yermamə yame ramhopni yermamə, rıpəh nıvəhyen nımraghien rerin.

¹⁶ Yesu rımnarakikin nımraghien kafan tuk ətawə, mhajoun ətawə kin norien kape norkeikeiyen narmamə. Kini ye norien kirikianə əmə min, rhuvə mə kitawə tuksarakikin nımraghien kapətawə tuk nəməhuak minə tiksın.

¹⁷ Tukmə yermamə kirik, kafan nautə rıpsaah, kini məm mə nəməhuak minə tiksın kasəkwəkwə kin nar kirik, mərig raməptig kin nautə kafan, ?norkeikeiyen kape Kughen raməmır iran uə? !Nıkam, rırəkək!

¹⁸ Kwajikovə minə, pəh kitawə tukhapəh nhani-əməyen norkeikeiyen ye nhertawə, mərig pəh kisorkeikei əfrakis narmamə ye norien minə kapətawə.

¹⁹⁻²⁰ Kasor norien minə a, mamharkun mə kasarə ye nəfrakisien. Nar apnapig mə kasərig yerkitawə mə khapəh nisəmhenien, mərig khauə ye nımri Kughen, rıkitawə ramərinu əmə. Meinai Kughen rırkun rıkitawə rapita ətawə. In rırkun narımnar fam.

²¹ Yo minə tiksın, pəh khapəh nisərigien yerkitawə mə khapəh nisəmhenien, mhauə ye nımri Kughen, rıkitawə ramərinu əmə,

²² mıpihavəh naha nhagin yame kımısayoh In kin, meinai kasor nəkwan, mine norien yame In rorkeikei.

²³ Nəgkiarien yame Kughen rımıvəhsi-pə ramni mə tukasəkeikei mhani nəfrakisien ye Tini, Yesu Kristo, misorkeikei ətawə minə rəmhen kin yame in rımını ta.

²⁴ Yermamə yame raməri-pən nəgkiarien e yame Kughen rımıwəhsi-pə, ramofugin iriu Kughen, kini Kughen ramofugin iriu min. Kini kharkun mə Kughen ramofugin kitawə min, meinai rınəvrai-pə ta Nanmın Kafan kımı ətawə.

4

Pəh kisəkir huvə nanmın minə

¹ Yo minə tiksın, profet rıpsaah kamhani mhamə Nanmın kape Kughen raməmır irəriə, mərig takhapəh nhani-nəfakisien irəriə m-fam. Taksokupən misəkir əmhen əriə, mə nanmın a raməmır irəriə, kape Kughen əfrakis, uə nıkam. Meinai profet eikuə khapsaah kwənhauə-ta ye tokrei tanə.

² In e swatuk tuk nırkunien mə Nanmın əfrakis kape Kughen raməmır irəriə uə nıkam: Tukmə yermamə rımə Yesu Kristo rımauə nıpran ror nıprai yermamə kin, yermamə a, Nanmın kape Kughen raməmır əfrakis iran.

³ Mərig yermamə yame rapəh nini-ərhavyen Yesu, pəh nien mə Nanmın kape Kughen raməmır iran. In e in tikmır kape Kristo. Kımıə nımnharkun mə tikmır e tukruə ye tokrei tanə; kini ruauə ta.

⁴ Kwajikovə minə kafak, kımıə narmamə kape Kughen minə, nakwənhakurao-ta ye profet eikuə minə, meinai Nanmın yame raməmır yerkimıə in rapita nanmın yame raməmır ye tokrei tanə.

3:13: Jon 15:18,19; 17:14 **3:14:** Jon 5:24 **3:14:** 1 Jon 2:9 **3:15:** 1 Jon 2:9 **3:15:** Mat 5:21,22; Jon 8:44 **3:15:** Gal 5:20,21 **3:16:** Jon 10:11 **3:16:** Jon 15:13; 1 Tes 2:8 **3:17:** Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 **3:17:** 1 Jon 4:20 **3:18:** Esik 33:31; Rom 12:9 **3:21:** Efes 3:12; 1 Jon 5:14 **3:22:** Mat 7:7 **3:22:** Jon 14:15 **3:22:** Hib 13:21 **3:23:** Jon 6:29 **3:23:** Jon 1:12; 3:18; 20:31 **3:23:** Jon 13:34 **3:24:** 1 Jon 2:3 **3:24:** 1 Jon 2:6; 4:15 **3:24:** 1 Jon 4:13
4:1: Jer 29:8 **4:1:** Mat 7:15; 1 Jon 2:18 **4:2:** Jon 1:14; 1 Jon 2:23 **4:2:** 1 Kor 12:3 **4:3:** 1 Jon 2:22; 2 Jon 1:7
4:3: 1 Jon 2:18 **4:4:** Jon 16:33 **4:4:** 2 King 6:16; Rom 8:31

⁵ Iriä, narmamə kape tokrei tanə, ror məkneikin mə nəgkiarien kapəriä, kape tokrei tanə əmə; kini narmamə yamə mine kasətərig kin əriä, iriä min narmamə kape tokrei tanə.

⁶ Mərig kitawə narmamə kape Kughen minə. Ror məkneikin, narmamə yamə mine kharkun Kughen, iriä kasətərig kin ətawə. Mərig narmamə yamə mine kaseinein Kughen, iriä khapəh nisətərigien kin ətawə. In e swatuk tuk nirkunien Nanmin əfrakis kape Kughen mine nanmin eikuə.

Norkeikeiyen kape Kughen

⁷ Yo minə tiksın, pəh kitawə kisorkeikei ətawə minə, mhawor norkeikeiyen ramsi-pən tuk Kughen. Kini narmamə yamə mine kwəsarha vi min mhauə kwajikovə kape Kughen minə, kini minharkun-ta Kughen, iriä kasor norkeikeiyen.

⁸ Kughen, In nuknei norkeikeiyen. Ror məkneikin mə narmamə yamə mine kaseinein Kughen, kapəriä norkeikeiyen rirkək.

⁹ Kughen rimnor əpu kafan norkeikeiyen kimi ətawə məkneikin: In mher-pə kin Tini kwənkwan kirikianə əmə, ruə ye tokrei tanə, mə kitawə tukhavəh nımraghien tukun.

¹⁰ Norkeikeiyen əfrakis ramni məknekin mə, “Pəh nien mə kitawə kimisorkeikei Kughen, mərig In rimnorkeikei ətawə mher-pə kin Tini ruə, kini mivəhsi-pən narpınien kape təvhagə has kapətawə kimin, nitawın rimnaiyu.”

¹¹ Yo minə tiksın, Kughen rorkeikei ətawə ror məkneikin, kitawə min tukasəkeikei misorkeikei ətawə minə.

¹² Kipəh nəmien Kughen nipig kirik. Mərig tukmə kitawə kasorkeikei ətawə minə, ramhajoun mə Kughen ramarə yerkitawə, norkeikeiyen kafan ramkuə kin norkeikeiyen yerkitawə.

¹³ Kughen rimnəvrai-pə Nanmin kafan kimi ətawə kini kwənharkun mə kasofugin-pən tuk Kughen, kini In ramofugin-pə tuk ətawə.

¹⁴ Kini kimawə yakwəsəm ta kini mamhani-ərhav mə Rimtawə Kughen rimnherpə-kin Tini mə tukrivəh miragh narmamə m-fam.

¹⁵ Narmamə yamə mine kamhani-ərhav mə Yesu in Ji Kughen, ramhajoun mə Kughen ramarə irəriä, kini iriä kasarə min iran.

¹⁶ Ror məkneikin mə kitawə kwənharkun-ta mə Kughen rorkeikei ətawə, kini kitawə kasətəgtə min ye norkeikeiyen kafan.

Kughen in norkeikeiyen. Narmamə yamə mine kasor norkeikeiyen, ramhajoun mə kasofugin-pən tuk Kughen, kini Kughen ramofugin-pən tuk əriä.

¹⁷ Kitawə tuksarə məknekin, norkeikeiyen tukrikuə kin norkeikeiyen yerkitawə, mə kitawə tukhapəh nhaginien ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, meinai tukəm mə kapətawə norien ye tokrei tanə rəmhen əmə kin norien kape Yesu.

¹⁸ Mərig norkeikeiyen mine niginien to krapəh niwəmır-kwis-ien. Norkeikeiyen əfrakis ramsig-yerhav niginien. Tukmə rikitawə raməsik mə tukhavəh narpınien kirik, ramhajoun mə norkeikeiyen ripəh hanə nikuəyen kin norkeikeiyen yerkitawə.

¹⁹ Kitawə kasorkeikei ətawə minə meinai Kughen rimnorkeikei ətawə məkupən.

²⁰ Mərig yermamə yame ramni mə rorkeikei Kughen, marar maməməkin in minə tiksın, rameikuə. Meinai tukmə yermamə kirik raməməkin in minə tiksın yamə mine raməm əriä, ?tukrhawor morkeikei Kughen yame rapəh nəmien In nipig kirik? To rapəh norien.

4:5: Jon 15:19; 17:14,16 4:6: Jon 8:47 4:6: Jon 14:17 4:6: Mak 13:5 4:7: 1 Jon 3:11 4:7: Jon 1:15 4:7: 1 Jon 2:4 4:9: Jon 1:18 4:9: Jon 3:16,17; 1 Jon 5:11 4:10: Rom 5:8,10 4:10: Rom 3:25 4:11: Jon 3:16 4:11: Jon 15:12; 1 Jon 3:11 4:12: Jon 1:18 4:12: 1 Jon 4:17; 2:5 4:13: 1 Jon 2:3 4:13: 1 Jon 3:24 4:14: Jon 15:27 4:14: Luk 2:11; Jon 3:17 4:15: 1 Jon 3:24 4:16: 1 Jon 4:8 4:16: 1 Jon 3:24 4:17: 1 Jon 4:12; 2:5 4:17: Efes 3:12 4:18: Rom 8:15 4:20: 1 Jon 2:9 4:20: 1 Jon 1:6; 2:4 4:20: 1 Jon 3:17 4:20: 1 Jon 4:12; Jon 1:18

²¹ Kini Yesu rīmivəhsi-pə nəgkiarjen kirik mə tuksor: Tukmə nakorkeikei Kughen, takaməkeikei morkeikei mīn ik mīnə tīksin.

5

Kwəsapita norien kape tokrei tanə

¹ Narmamə yamə mīne kamhani nəfrakisien mə Yesu in Kristo yame Kughen rīmīrpen, iriə en kwəsarha vi mhauə kwajikovə mīnə kape Kughen. Kini narmamə m-fam yamə mīne kasorkeikei Rīmtawə Kughen, iriə kasorkeikei mīn kwajikovə kape Kughen mīnə.

² Kitawə kwənharkun ta mə tukmə kitawə kisorkeikei Kughen, masor nəkwan, tukasəkeikei misorkeikei mīn kwajikovə kape Kughen mīnə.

³ Tukmə kasor nəkwai Kughen, ramhajoun mə kasorkeikei Kughen. Kini kafan loa rəmhen kīn kajipə yame rəruvəruvə əmə,

⁴ meinai narmamə yamə mīne kīmīsarha vi mhauə kwajikovə mīnə kape Kughen, iriə kwəsapita norien mīnə kape tokrei tanə. Kini nhatətəyen kapətawə ravəhsi-pə nəsaninien tuk napitayen norien kape tokrei tanə.

⁵ ? Ni-pa mīnə e kwəsapita norien kape tokrei tanə? Iriə e yamə mīne kamhani nəfrakisien mə Yesu in Ji Kughen.

Kīnor əpu Yesu

⁶ Yesu Kristo rītərhav-pə ye nu mīne nītə. Pəh nien mə ye nu əmə, mərig rīmauə ye nu mīne nītə. Kini Nanmīn kape kughen ramni-ərhav mə nəfrakisien, meinai Nanmīn kape Kughen in nuknei nəfrakisien.

⁷ Nar misir e in e kīsīsər karhor əpu Yesu:

⁸ Irisir e: Nanmīn Imərhakə, mīne nu, mīne nītə*. Nar misir e kīsīsər karhajoun Yesu.

⁹ Nīpig kirik, kitawə kīsərig nəgkiarjen yamə mīne narmamə kamhani-ərhav, kini kitawə kamhani nəfrakisien irəriə. Mərig nəgkiarjen yame Kughen ramni-ərhav ye nīkarin kape kafan Kwajikovə, in rehuə pik mapita, meinai Kughen a in a ramni-ərhav.

¹⁰ Narmamə yamə mīne kamhani nəfrakisien ye Ji Kughen, ramhajoun mə nəgkiarjen yame Kughen ramni-ərhav rīnəmīr ta yerkiria. Mərig narmamə yamə mīne khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, rəmhen kīn iriə khamə Kughen In yeikuə kirik. Meinai khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarjen yame Kughen ramni-ərhav ye nīkarin kape kafan Kwajikovə.

¹¹ In e nəgkiarjen yame Kughen ramni-ərhav, mə Kughen rīvəhsi-pə nīmraghien rerin kīmi ətawə, kini nīmraghien e, kīvəh tuk Tīni.

¹² Narmamə yamə mīne kamhavəh Ji Kughen yerkiria, iriə kamhavəh nīmraghien. Mərig narmamə yamə mīne khapəh nhavəhyen Ji Kughen yerkiria, khapəh nhavəhyen nīmraghien.

Nəgkiarjen infamien

¹³ Yakamrai nəgkiarjen mīnə e kīmi əmiə yamə mīne nakshatətə ye nhag Ji Kughen, mə kīmiə takharkun huvə mə nakwənhavəh ta nīmraghien rerin.

¹⁴ Kini tukmə kitawə khauə ye nīmri Kughen, rīkitawə ramərinu, meinai kitawə kharkun mə tukmə kīsaiyoh kīn naha nhagin ratuatuk ye nərigien kape Kughen, In tukrərig nəhuakien kapətawə.

4:21: 1 Jon 2:7,9 **5:1:** Jon 3:15 **5:1:** Jon 1:13; 1 Jon 2:22; 1 Jon 2:23 **5:1:** 1 Jon 2:23 **5:2:** 1 Jon 2:3 **5:2:** 1 Jon 3:14 **5:3:** Jon 14:15 **5:3:** Mat 11:30 **5:4:** Jon 1:13 **5:6:** Jon 19:34,35 **5:7:** Jon 14:17 * **5:8:** Nīpig Jon ramni “nu” nīpran ramni “baptaes,” kini nīprai “nītə” nīpran ramni “nīmhayen kape Yesu.” Nar misir e baptaes, mīne nīmhayen kape Yesu, mīne Nanmīn Rhakə, karhaor əpu Yesu. **5:9:** Jon 5:33,34 **5:9:** Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 **5:10:** Jon 3:33; 1 Jon 1:10 **5:11:** Mat 25:46 **5:11:** Jon 1:4 **5:12:** Jon 3:15,16,36 **5:13:** 1 Jon 5:11 **5:14:** Efes 3:12; 1 Jon 3:21 **5:14:** Mat 7:7

¹⁵ Kharkun mə In ramərig ətawə, mharkun mən mə tukpihavəh naha nhagin yamə mine kitawə kisaiyoh In kin.

¹⁶ Tukmə kitawə kasəm yeməhuak kirik ramor təvhagə has, mərig pəh nien mə təvhagə has yame rirkun nikir-pənien ye nımhəyen, pəh kisəhuak tukun, kini Kughen tukrivəhsi-pən nımraghien kimin. Mərig təvhagə hah kirik aikin yame ramkir-pən narmamə ye nımhəyen, kini yakpəh niniyen mə tuksəhuak tuk narmamə yamə mine kasor təvhagə hah ai yame ramkir-pən narmamə ye nımhəyen.†

¹⁷ Norien has minə fam e, in təvhagə has, kini mərig təvhagə has minə tiksın aikin khapəh nhakir-pənien narmamə ye nımhəyen.

¹⁸ Kitawə kharkun mə narmamə yamə mine kwəsarha vi mhauə kwajikovə minə kape Kughen khapəh nharpinien ye təvhagə hah, meinai Ji Kughen rampik ətərakin əriə, kini yemə has e Setan reinein nırap-rapien əriə.

¹⁹ Kini kharkun mə kitawə e kwajikovə kape Kughen minə, mərig narmamə m-fam kape tokrei tanə, iriə kasəmır ye kwermi Setan.

²⁰ Kitawə kharkun mən mə Ji Kughen rımauə kini mivəhsi-pə nirkunien kimi ətawə, mə tukharkun Yermamə e yame In nəfrakisien. Kini kitawə kasofugin-pən tuk Kughen yame In nəfrakisien, misofugin-pən mən tuk Tini, Yesu Kristo, yame In Kughen əfrakis, mine nuknei nımraghien rerin.

²¹ Kwajikovə minə kafak, səmır isok tuk nanmi nar yamə mine kamhavəh tamhek Kughen yerkimia.

5:15: 1 King 3:12 **5:16:** Jem 5:15 **5:16:** Hib 6:4-6; 10:26 † **5:16:** Tukmə ror “təvhagə hah yame ramkir-pən narmamə ye nımhəyen” nıpran ramni “kamni hah Nanmın Rhaka.” Yesu rımını ye Mak 3:28-29 mə, “Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rirkun niwəhsi-tayen nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran. Mərig tukmə nakhani has Nanmın Imərhakə, to Kughen rıpəh niwəhsi-tayen nıpig kirik. Təvhagə hah a tukraməmır kape rerin.” **5:17:** 1 Jon 3:4 **5:17:** 1 Jon 5:16; 1 Jon 2:1 **5:18:** Jon 1:13 **5:18:** Jon 14:30 **5:19:** 1 Jon 4:6 **5:19:** Jon 12:31; 14:30; 17:15 **5:20:** Luk 24:45 **5:20:** Jon 17:3 **5:20:** 1 Jon 5:11 **5:21:** 1 Kor 10:14; 1 Tes 1:9

2 Jon

Nəkwəkwə yame Jon rimirai yame ramor kiraru kin Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e 2 Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak kirik, mərig Jon ramerkwaig kin nhagin, meinai ye nipig a gavman rimə tukruh narmamə kape Kughen. Ror pən in ramni nəgkiarien kureikin mimə, nəkwəkwə ramvən kimi piraovin kirik. Kini kwajikovə minə kape piroavin, iriə e nəmhuak minə.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine nipig rimirai? Ye nipig a, nəmhajoun minə khapsaah kimnaseriwək ikin pisin pisin minə. Narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarien kapəriə kimnhavəhsi-pən nəviginien kimi əriə, mhavəhsi-pən min napirien kimi əriə, misasitu irəriə. Mərig nəmhajoun eikuə minə kamhavən apnapig min tuk nivi-tayen nəməhuak minə, mə tuksəpəh nəgkiarien əfrakis.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nipig nəmhajoun eikuə minə kimnhauə, Jon rimə narmamə yamə mine kashatətə ye nəgkiarien əfrakis kape Kughen, tukasəkeikei misəpəh nəmhajoun eikuə minə a, kini misəpəh norien mine nəgkiarien kapəriə, kini mhapəh nisasituyen irəriə. Mərig Jon rorkeikei mə nəməhuak minə tukasəkeikei misorkeikei əriə minə. In e nərigien kape Kughen.

Jon ramni mə nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak kirik

¹ Yo elda kirik, yakamrai nəkwəkwə e, ramvən kimi piraovin* yame Kughen rimirpen, mine kafan kwajikovə minə. Nəfrakisien mə yakorkeikei pik əmiə. Mərig pəh nien mə yo pisin əmə yakorkeikei əmiə, mərig narmamə minə fam e yamə mine kharkun min nəfrakisien, iriə min kasorkeikei əmiə.

² Kini yaksorkeikei əmiə, meinai nəfrakisien raməmır yerkitawə, kini tukraməmır rerin yerkitawə.

³ Pəh kisarə ye nokieiyen mine nəfrakisien. Kini pəh Rimtawə Kughen mine Tini, Yesu Kristo, tukaravəhsi-pə nihuvəyen mine norkeikeiyen mine nəmərinuyen kimi ətawə.

Pəh kitawə tuksəri-pən nəgkiarien əfrakis minə

⁴ Rikik ramagien ehuə nipig yimnəm narmamə minə tiksın kaseriwək ye swatuk kape nəfrakisien, rəmhen kin yame Rimtawə Kughen ruini-ta kimi ətawə mə tukasəkeikei misor.

⁵ Kini taktəkun ai, nowinik, pəh nien mə yakamrai nəgkiarien vi kirik kimi əmiə, mərig nəgkiarien əmə in e yame nakwəsərig-ta apa kupən. Yakamni mamaiyoh mə kitawə tuksor əmə norkeikeiyen kimi ətawə minə.

⁶ Kini norkeikeiyen e, nipran e norien nəkwai Kughen. Kini in ramni-pə tuk ətawə mə tukasəkeikei misəri-pən swatuk kape norkeikeiyen, rəmhen əmə kin yame nakwəsərig-ta kupən.

⁷ Meinai nəmhajoun eikuə minə khapsaah kwənhauə-ta ye tokrei tanə. Iriə khapəh nhaniyen nəfrakisien mə Yesu Kristo rimnor niprai yermamə kin. Iriə a nəmeikuə minə, mine tikmır minə kape Kristo.

⁸ Ror məkneikin mə takasərig əmiə pəh kwənkwai wok kapəmiə tukrikuə pik mapita. Tamə, naksəpkərhav ye kwənkwai nəmnhawkien kapəmiə.

* **1:1:** Niprai nəgkiarien e “piraovin” ramni “niməhuak.” **1:1:** 1 Pita 5:13 **1:1:** Jon 8:32 **1:2:** Jon 14:17 **1:4:** 3 Jon 1: 3,4 **1:5:** 1 Jon 2:7 **1:7:** 1 Jon 4:1 **1:7:** 1 Jon 2:22; 4:2,3 **1:7:** 1 Jon 2:18 **1:8:** 1 Kor 3:8; Hib 10:35,36; 11:26

⁹ Yermamə yame raməsik əpnis nhajounien kape Kristo ye nərigien əmə kafan, ramhajoun mə Kughen rirkək yerkin. Mərig yermamə yame ramraptərəkin tim tim nhajounien kape Kristo, Rımtawə Kughen mine Tini, Yesu, kawəmır yerkin.

¹⁰ Tukmə yermamə kirik ruə tuk ik, mərig mıpəh niniyen nhajoun-atuatuk-ien kape Kristo, takpəh nini-vivi-yen in, mıpəh neighanien kin in ruə imam yerkwanu.

¹¹ Meinai yermamə yame ramni vi vi in, ramasitu iran mamor swatuk tuk kafan nhajounien has.

Nəgkiarien infamien

¹² Yəkmə jakni-pre nəgkiarien minə tiksın min tuk ik, mərig to yakpəh nivəhyen pen mirai-pən kin ye pepa. Yəkmə jakurə məm əmiə, kisəgkiar atuatuk kimi ətawə minə, pəh tukror rikitawə ramagien pık əmə.

¹³ Kwajikovə minə kape piam,† yamə mine Kughen rımırpen əriə, iriə kamhani vivi ik.

3 Jon

Nəkwəkwə yame Jon rimirai yame ramor kisisər kin Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e 3 Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Gaeas e in yamehuə kirik kape niməhuak, kini in rirkun Jon.

?Narəyen rimmhawor pən iran mine nipig rimirai? Ye nipig a, nəmhajoun minə kape niməhuak kamhavən ikin pisin pisin minə, mishajoun. Narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarien kapəriə kimmhavəhsi-pən nəviginien kimi əriə, mhavəhsi-pən napirien kimi əriə, misasitu irəriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Gaeas, in yermamə kirik yame ramasitu ye nəmhajoun yamə mine kaseriwək ikin pisin pisin minə. Jon rimmərig nəvsaoyen kirik ye norien huvə kape Gaeas, kini rimirai nəkwəkwə e mə tukrivəh-si haktə nərigien kafan.

Jon rimə nəkwəkwə e ramvən kimi Gaeas

¹ Gaeas, ik piak keikei kirik. Yo, elda kape niməhuak, yakamrai nəkwəkwə e kimik. Yakorkeikei əfrakis ik.

² Piak keikei, yakwirkun mə kafam nimmraghien ye nimmri Kughen in rhuvə əmə, kini yakaməhuak mə takəsanin mamərig huvə əmə yerkim, kini narəyen m-fam kafam tukrhuvə.

³ Rikik rimmagien nipig yimmərig nəməhuak minə tiksın kimmhauə masəsaov kin kafam narer-tim-tim-ien tuk nəfrakisien, mhani mə nakamripin ye nəriwəkien ye nəfrakisien.

⁴ Yakərig mə kwajikovə minə kafak kaseriwək ye nəfrakisien, rikik ragien mapita narimnar m-fam.

Gaeas ramor wok huvə kirik

⁵ Piak keikei, ik nakərer ətən tuk naha nhagin yame nakamor kimi nəməhuak yamə mine kamhaurə tuk ik, nar apnapig mə iriə yepsipis minə.

⁶ Iriə khauə ye niməhuak e, masəvsao kin kafam norkeikeiyen. Kini nipig iriə tukamhavən ye kapəriə swatuk, rhuvə mə takasitu irəriə ye norien yame Kughen rorkeikei.

⁷ Meinai iriə kaseriwək tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien kape Yesu Kristo. Masarkura, mərig nəmə khapəh nisəhuakien khapəh nisasituyen irəriə.

⁸ Ror məkneikin mə kitawə tukasəkeikei misasitu irəriə, mə kitawə tukhavəh kwermıtawə minə kirikianə tuk nini-ərhavyen nəfrakisien.

Diotrefes mine Demetrius

⁹ Yakwərai-ta nəkwəkwə kirik kimi niməhuak kafam, mərig kwən e Diotrefes, in rorkeikei pik mə tukrivəhsi-haktə atuk in mə in yeməhuə kirik, kini mipəh nətərigien kin ətawə.

¹⁰ Tukmə yakurə, kini jakəvsao atuutuk kin norien kafan, yame in raməsiwən-apsapis kin niniyen nikartawə. Kini marə mor min nar has kirik min, mipəh neighanien kin nəməhuak minə khavən iman ikin. Mamni-əhu min narmamə yamə mine kisorkeikei mə tukseighan kin nəməhuak minə khavən iməriə ikin mə tukhapəh niseighanien kin, kini mher-yerhav kin əriə ye niməhuak.

¹¹ Piak keikei, takpəh nisigovinien norien has kape narmamə; mərig taksigovin norien huvə kape narmamə. Meinai narmamə yamə mine kasor norien huvə, iriə e kwajikovə

minə kape Kughen. Mərig narmamə yamə mine kasor norien has, iriə kiseinein əgkəp Kughen.

¹² Mərig kwən a Demetrius, narmamə m-fam kasəgnəgin in. Kini kafan norien ramhajoun mə iriə kasəfrakis. Kini kimawə min yaksəgnəgin in, kini nakirkun mə yakamhani əfrakis.

Nəgkiarien infamien

¹³ Yakmə jakni-pre nəgkiarien minə tiksın min tuk ik, mərig to yakpəh nivəhyen pen mirai-pən kin ye pepa.

¹⁴ Yakmə jakurə məm ik, kawəgkiar atuatur kimi ərau minə.

¹⁵ Pəh takamarə ye nəmərinuyen.

Ik minə tiksın ikin e kamhani-pre rhuvə kimik. Kini takni-pən rhuvə tuk kitawə minə tiksın aikin a kirikianə kirikianə.

Jud

Nəkwəkwə yame Jud rimirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Jud

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Jud rimirai nəkwəkwə e. Piauni e Jemes mine Yesu.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Keinein mə Jud rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi pa. Tukmə ror rimirai ramvən kimi nəmə Isrel yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu Kristo.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, nəmhajoun eikuə minə tiksın kaseriwək ikin pisin pisin minə, mishajoun narmamə. Mərig kimishajoun oror əriə, mamhani mə rhuvə əmə mə narmamə kape niməhuak tuktur norien has apnapig minə. Kamhani mə rhuvə əmə tuk norien nahasien, meinai nihuvəyen kape Kughen in rehuə, to ripəh norien narpinien kimi əriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Jud rorkeikei mə nəməhuak minə ikin minə fam tukharkun mə nəgkiarien kape nəmhajoun eikuə minə in rahas, kini in neikuəyen əmə. Kini nəmhajoun eikuə minə tukhavəh narpinien ehuə kirik. Jud rorkeikei mə niməhuak tukrərer skai ye nəgkiarien yame in nəfrakisien.

Nəgkiarien kupən

¹ Yo Jud, yo yor atuəkin kape Yesu Kristo. Yo, piak e Jemes. Yakamni “rhuvə” tuk əmiə yamə mine Kughen rimirpen-ta əmiə. Kughen, Rimtawə rorkeikei əmiə, kini Yesu Kristo ramarha huvə tuk əmiə.

² Pəh nihuvəyen, mine norkeikeiyen, mine nəmərinuyen kape Kughen tukrurə mehuə mamarə yerkimia.

Norien kape nəmhajoun eikuə minə

³ Yo minə tiksın, apa kupən yimnorkeikei pik mə jakrai nəkwəkwə kirik rurə kimi əmiə yame raməvsao kin swatuk yame Kughen rimivəh miragh ətawə iran. Mərig taktəkun ai, yakmə jakaməkeikei mirai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə tuk nivəhsi-haktəyen nərigien kapəmiə mimə taksərer tim tim tuk niraptəəkiniyen nəgkiarien əfrakis kape nhatətəyen kapətawə. Kughen ruərəhu-pən ta nəgkiarien kafan ye kwermi nəməhuak minə mikirikianə, kini to nipig kirik rapəh min nəərəhu-pəniyen.

⁴ Yakmə jakrai nəkwəkwə e meinai narmamə tiksın kimnhaurə apis apis yerkimia. Iriə misəsik nəkwai Kughen, mhaukrekin nihuvəyen kape Kughen mhamə In rameighan kin nəkrəhyen kin piraovın mine təvhagə hah pisin pisin minə. Mhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Yesu Kristo yame In Kughen mine Yermaru kapətawə. Nəkwəkwə kape Kughen ruini ta kupən mə iriə tukasəkeikei misarə ye narpinien kirik.

⁵ Yakmə jakni-pre tuk əmiə narimnar e yame nakwənharkun fam ta, mimə in apa kupən, nipig Kughen rimivəh miragh nəmə Isrel, mikir-yerhav əriə apa Ijip, iriə tiksın kimsarar mhapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, Kughen rimnhopni əriə.*

⁶ Kini rikimia tukraməsik mə apa kupən, agelo tiksın kimisəpəh neihuəyen kapəriə misap-ta kin kwənmhaan atuətuk kapəriə. Kughen rimirkwəji əriə kin jen yame to rapəh nivi-əruyen, mətapig kin əriə apa ikin rapignap ikin meriaji Nipig Ehuə yame tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə iran.

⁷ Rəmhen əmə kin Sodom mine Gomora mine taon yamə mine rarkurao irəriu. Narmamə aikin a kimisəpəh norien atuətuk mhavən ye norien kape nəkrəhyen kin piraovın, mine norien kape narman kamhakir atuk əriə minə, mine nipiraovın kamhakir

atuk əriə minə. Kini Kughen rimmnor narpinien kimi əriə ye nap, mimə narmamə tuksəm kwənkwaï norien has minə a in e nap yame ramuək rerin.

⁸ Nar apnapig əmə narmamə minə a kwənharkun narimnar minə a, mərig ye norien kirikianə əmə min, iriə kamhani mhamə kimisəmrərhav misəm mə kameighan kin norien has minə a, mhavən, masor ye nıprairiə. Khapəh nisorkeikeiyen mə Kughen tukreihuə irəriə, kini mamhani hah nhag agelo minə ye neai.

⁹ Mərig kupən, Mikael, in yamehuə pawk kape agelo minə, in rıpəh nivəh-sihaktə-atukien in mə to rini hah nhag Setan nıpig kimiwotgoh iriu min tuk nıprai Moses. Mamni əmə tukun mə, “Pəh Kughen əmə tukror narpinien kimik.”

¹⁰ Mərig narmamə minə a kamhani hah narimnar yamə mine kaseinein. Kisəmhen əmə kin nar miragh aparı yamə mine kasor əmə narimnar yame nıprairiə rorkeikei. Kasor norien a masoriah atuk əriə kin.

¹¹ !Kasi! Tuksarə ye narpinien ehuə. Iriə kasəri-pən swatuk yame ji Adam e Ken rimmnəri-pən kupən. Mhavəhsi-pən min rikiriə m-fam ye norien yame profet e Balam rimmnor kupən, meinai in rimmnorkeikei pik mane. Kini masor norien kape kwən e Kora, masəsik nəkwai nəmasur minə. Kini ye norien kirikianə əmə yame Kughen rimmnoriah Kora mine kafan minə, Kughen tukroriah əriə.†

¹² Nıpig nakharaptərəkın nəviginien e kape norkeikeiyen, kasəvigın əmə mhapəh nisaurisien kin. Kasərig əmə əriə, rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip maməvigın atuk əmə in. Iriə kisəmhen kin nimaas ye tame tahik yame ramerkwaig, rao rırəhpikin məməteih. Kisəmhen min kin napuə yame nimətag ramrəh mamuə, mərig nəhig rapəh nıpien. Kisəmhen əmə min kin nai yame ruauə ye nıpig kape norien kwənkwan, mərig rıpəh nıkuəyen. Rimhə əmə. Narmamə kimisəvi-əvi, rimhə fam.

¹³ Norien kapəriə ror naurisien məsəsao rəmhen kin peao peao ye tame tahik. Kisəmhen kin kəmhau yamə mine kimisəta ye kwənmhaan atuatur kapəriə, miserwei. Kughen rimmnor apnəpeinə ye kwənmhaan kapəriə ye nəpignapien, yame tuksarə rerin ikin.

¹⁴ Apa kupən, kwən e Inok, in kwənkwan yame ror seven kin ye kwənərəus kape Adam, rımını-ərhav nəgkiarien kape Kughen yame rımıwəh-sipən kimin mimə, “!Səmru! Yermaru ramuə iriə kafan agelo minə khapsaah, khapsaah pik.

¹⁵ Ramuə mə tukrəkır narmamə m-fam miwəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nıshatətəyen ye Kughen tuk norien has pisin pisin m-fam yamə mine kimisor. Mivəhsi-pən narpinien kimi yor təvhagə has minə tuk nini-hahyen In.”

¹⁶ Nıpig m-fam, narmamə minə a kamhani pik mus mus, kini mamhani hah narimnar fam. Iriə kasəri-pən əmə nərigien has kapəriə, kini masəgkiar ausit kimi əriə minə, kini mamhani nəgkiarien heikən mə narmamə tuksəri-pən nərigien kapəriə.

Jud ramor kwirig kimi əriə

¹⁷ Mərig kafak narmamə minə, rikimiə tukraməsik nəgkiarien yame aposol minə kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə kimnhani mə tukruə.

¹⁸ Iriə kimnhani-pre tuk əmiə mhamə, “Nıpig Kwasig tukruə ipakə, narmamə tiksın tuksarh iakei irəmiə. Iriə tuksəri-pən əmə nərigien has kapəriə.”

¹⁹ Narmamə minə a iriə a kasəwhai əmiə. Kasəri-pən əmə nərigien kape tokrei tanə. Nanmin kape Kughen rırəkək irəriə.

²⁰ Mərig kimiə, kafak narmamə minə, taksor əmiə mə takhaskai tuk nhatətəyen yame ratuatur huvə, yame ramsi-pən tuk Kughen. Misəgkiar kimi Kughen ye Nanmin kafan.

1:7: Jen 19:1-25; 2 Pita 2:6,10 **1:9:** Dan 10:13,21; 12:1; Sek 3:2; 2 Pita 2:11; Rev 12:7 **1:10:** 2 Pita 2:12 † **1:11:** Stori kape Ken raməmır ye Jen 4:7-8; Stori kape Balam raməmır ye Dut 23:3-6; Stori kape Korah raməmır ye Nam 16:1-35. Əmru min 2 Pita 2:15; 1 Jon 3:12 **1:12:** 2 Pita 2:13,17 **1:14:** Jen 5:18, 21-24 **1:18:** 2 Pita 3:3 **1:20:** Kol 2:7

²¹ Mhavəh norkeikeiyen kape Kughen ramarə yerkimia mamhawhin Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mə rikin tukreihuə tuk əmia, mivəhsi-pre nımraghien rerin kimi əmia.

²² Sasitu ye narmamə yamə mine nhatətəyen kapəria rıpəh nıskaiyen; kapəria nərigien kiraru.

²³ İpakə narmamə tiksın khavən ye nap. Hapık-ta əria, mhavəh mıragh əria. Rikimia tukreiwaiyu pawk tuk narmamə tiksın, mərig takhagin kin norien has kapəria yame ramor əria kasəmkimik, mivən meriaji neipən kapəria.

Nəgkarien infamien kape Jud

²⁴⁻²⁵ Pəh khani vi vi Kughen yame In rirkun nırapərəkinien əmia mə tukror əmia nakhapəh nhamirien, mirkun norien əmia mə tamhek təvhagə hah tukrirkək əgkəp ye nımraghien kapəmia, mivəh əmia naksarer ye nımrin mine nıkhakien kafan, rikimia ragien pık aikin. Kughen kirikianə əmə; In ravəh mıragh ətawə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə. Neihuəyen, mine nəsaninien, mine nıkhakien, mine narmaruyen, kape Kughen əmə apa kupən əgkəp, muə meriaji-pə taktəkun, mamvən, mıpəh norien infamien. !Amen!

Revelesen

Yesu ramhajoun Jon kin narimnar yamə mine tukripiuə Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Revelesen

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e. In piau Jemes, kini iriu ji Sepedi mir. Jon, in yermamə twelef kirik kape Yesu, kini Yesu rorkeikei pik in. Nəkwəkwə yamə minə e Jon rimirai, nhagriə e: Nəvsaoyen Huvə yame Jon rimirai, mine 1 Jon, mine 2 Jon, mine 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi nipa? In rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak seven yamə mine kasərer ye provins a Tarki, mamvən min kimi niməhuak minə fam.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Nipig a yame rimirai nəkwəkwə iran, gavman kape Rom ramni mimə narmamə tukasəkeikei masəhuak kimi yemehuə kape gavman ramhen kin kughen kapəriə. Mərig nəməhuak minə khamə yermamə kirikianə əmə in yerpirig əgkəp. Yermamə e in Yesu Kristo. In pisin əmə in Yermaru. Ror məkneikin, gavman kape Rom ramor ahas pən kimi nəməhuak minə. Jon in yamehuə kirik ye niməhuak, kher-yerhav kin ruvən isok, apa kwaji tanə e kamni kimə Patmos mə tukramarə in pisin əmə. Aikin, Kughen rivəhsi-pən nəmrərhavyen kimin, mə tukram Yesu Kristo apa ye rao ye neai. Kini məm min narimnar yamə mine tukripiuə. Iriə e: Kughen tukrapita ye narowaginien yame narmamə mine Setan tuksor iriə min. Kini Kughen tukrakir narmamə m-fam ye Nipig Kwasig.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? In rimirai nəkwəkwə e mə tukror əpu mə Yesu Kristo in Yermaru, kini mhajoun kafan nəsaninien. Kini in rorkeikei mə tukripi-pən tuk nəməhuak minə mə tuksərer tim tim tukmə nipig ətən ruə tuk əriə, kini pəh tukhapəh nisəhuakien kimi yemehuə kape gavman kape Rom ramhen kin kughen kapəriə. Pəh nien mə tuktu, Setan tukror ahas pən kimi nəməhuak minə, mərig iriə tukasəkeikei masərer timtim. Kini Jon rorkeikei mə tukrivəh-si haktə nərigien kape nəməhuak minə mine narmamə e kasarə ye nipig ətən ai taktəkun. Nipig Yesu Kristo tukrirerig-pə min iran, kini In tukri-vəhsihaktə əriə.

Jon rimirikakun nəkwəkwə kafan

¹ Nəkwəkwə e, in ramhajoun narimnar yamə mine Yesu Kristo rimnor əpu. Narimnar minə e, Kughen rivəh-sipən kimi Yesu, mimə In tukrhajoun kin kafan yorwok minə e narimnar yame pəh nien mə tuktu ruə. Kristo rimnher-pə kin kafan kirik agelo ruə, kini mhajoun narimnar minə e kin kafan yorwok Jon.

² Jon ramərer-ərhav tuk narimnar m-fam yame rimnəm, kini mirai əriə ye nəkwəkwə e. Narimnar minə a yame in rimnəm, in nəgkiarien kape Kughen mine nini-ərhavyen kape Yesu Kristo.

³ Nipig kape narimnar minə e ye nəkwəkwə e ramni-ərhav ruauə ipakə əgkəp. Ruauə ipakə, kini narmamə yamə mine kasəvhekin-ərhav nəgkiarien mine e, yame Kughen ravəhsi-pə, tuksarə əfrakis ye nihuvəyen. Kini narmamə yamə mine kisərig mamhavəh yerkiria, masor, tuksarə əfrakis ye nihuvəyen.

Jon rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak seven

⁴ Yo Jon, yakamher-pən kin nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak minə iriə m-fam seven apa provins a Tarki.

Pəh Kughen e yame rinamarə rerin, mamarə ai taktəkun, kini tukripiarə rerin min, In tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmia. Kini pəh nanmin minə e iriə seven* yamə mine kasəmir kupən ye jea kape King, iriə min tuksor məkneikin irəmia.

⁵ Kini Yesu Kristo min, in tukrautə-pre min məknakin kimi əmia. Kristo in ramərer-ərhav tuk nəfrakisien, kini In ai In rimnarə rerin mokupən ye nimhəyen, kini In ramarmaru ye king minə kape tanımtanə.

Pəh kisəgnəgin Yesu Kristo e, In rimnorkeikei ətawə, kini nitawin rimnaiyu mirisin-ta narpinien kape təvhagə hah kapətawə.

⁶ In King kapətawə, kini rimnor ətawə kwənhauə ye narmaruyen kafan, kini mor ətawə kwənhauə pris minə kape Rimni Kughen, kasor wok kafan. !Pəh kisəgnəgin Kughen meinai kafan neihuəyen mine nəsaninien ramvən tuk Yesu Kristo infamien rirkək! !Pəh Kughen tukramarmaru rerin! Amen.

⁷ !Səmru! In ramrerig-pə min ye napuə. Kini narmamə m-fam tuksarha-pən misəm atuatur ye nimiria. Kini narmamə minə e kimishai nıkao iran tuksəm min, kini narmamə minə e ye kwənərəus minə fam ye tanımtanə, rikiriə tukrəmhə, misasək apomh pik tuk nar yame kimisəm. Tukraməkeikei mor məknakin. Amen.

⁸ Yermaru Kughen rimini mimə, “Yo e leta ‘a’ mine ‘zed.’ Yo e yarə rerin, yakamarə ai taktəkun, kini jakpiarə rerin min. Kini Yo e, Nagheek Rehuə Pik.”

Jon rimnəm Yesu ye rao ye neai

⁹ Yo Jon, yo piaumia kirik meinai kitawə m-fam kwənhauə kirikianə kitawə Yesu. Kini nipig nəmhəyen ramuə tuk ətawə meinai Yesu ramarmaru irətawə, kitawə kamhavəh kwermıtawə kirikianə, nərigien kapətawə rəpomh, kasərer skai.

Kimnərəhu-pən yo ye kwaji tanə e Patmos, meinai yakamni-ərhav nəgkiarien yame Kughen ravəhsi-pə, kini mamərer-ərhav tuk Yesu.

¹⁰ Nipig kirik, ye nipig kape Yermaru kapətawə†, Nanmin kape Kughen rimikuar irak, kini yimnərig yermamə kirik rokrən ehuə ye nimətak, rikin rəmhen kin naiyuk,

¹¹ mamni mimə, “Rai-pən narimnar yamə mine nakaməm ye nəkwəkwə kini mher-pən kin ye niməhuak minə e iriə m-fam seven. Pəh rivən apa Efesas, mine Smana, mine Pegamam, mine Tuatira, mine Sadis, mine Filadelfia, mine Laodisia.”

¹² Kini, yimnarar mə jakəm-ru mə pa e raməgkiar kimi yo. Marar, məm nar kirik kərəhu-pən laet iran, iriə fam seven. Kimnor kin gol. ¹³ Kini ye kwerkwan ye nar minə a kərəhu-pən laet iran, yimnəm yermamə kirik ramərer, rəmhen kin Ji Yermamə. Ramarkaoh kin neipən kirik rəpomh meriaji təpaage nihun. Rimivitərəkin niməgen kin kətət yame kimnor kin gol.

¹⁴ Kapən kapə mine nikwənen, kwhawən, rəmhen kin nimri sipsip. Kini nimirin mir kwəmhen kin nap raməwhao.

¹⁵ Nihun mir kwəmhen kin bras yame kivaan ye nap mə nəmtəyen tukrəta, kini kwasig ikin, kəspir mə tukrərir mihuvə. Rikin rehuə rəmhen kin tahik ehuə kirik yame ramuh nəpəəg kwənharuəruə.

¹⁶ In ravəh kəmhau seven ye kwermın matuk. Kini nau yame resrə ye nikarin mir ramsi-pən ye nəkwən. Yermamə a rakhak maməsiə, rəmhen kin mirh yerkwaiha.

¹⁷ Nipig yimnəm kwən a, yimneiwaiyu mowhan yo ye nihun ikin rəmhen kin mə yimamhə. Mərig In rərao-pə mirap yo kin kwermın matuk, mimə, “Pəh niginien. Yo e, nirikakunien mine infamien.

* **1:4:** Sek japta 4 raməvsao kin nanmin kape Kughen iriə seven. Tukmə ror nanmin iriə seven, nipran e “Kughen e nanmin kafan rhuvə rhuvə pik.” **1:5:** Kol 1:18; Sam 89:27 **1:5:** Sam 89:27; Rev 17:14; 19:16 **1:7:** Dan 7:13 **1:7:** Sek 12:10 † **1:10:** “Nipig kape Yermaru” e Sande, nipig Yesu rimimragh min ye nəmhəyen kafan. **1:13:** Dan 7:13 **1:14:** Dan 7:9 **1:14:** Esik 1:28 **1:16:** Hib 4:12; Jon 12:48 **1:17:** Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6

¹⁸ Yo e yemə mragh. !Yimamhə mokupən mərīg, əm-ru, yakamragh rerin! Kini yo yakamehuə ye nimhəyen; yakirkun nəhitəyen ye kwənmhaan kape nimhəyen.

¹⁹ Ror məkneikin mə takaməkeikei mirai naha nhagin yame naknəm ruətərhav-pə e taktəkun, mine yamə mine tukripitərhav.

²⁰ Mərīg jakhoprai-pre niprai kəmhau minə iriə seven yame naknəm yakavəh ye kwermik matuk, mine nar kərəhu-pən laet iran, iriə seven, yame kimnor kin gol. Kəmhau minə e iriə seven, nipran e, agelo minə kape niməhuak seven. Kini nar kərəhu-pən laet iran, iriə seven, yame kimnor kin gol, nipran e, niməhuak minə iriə seven.”

2

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak minə apa Efesas

¹ Kini rimini-pə tuk yo mimə “Rai nəkwəkwə kirik rivən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Efesas, mini-pən mimə,

Yermamə yame ravəh kəmhau seven ye kwermi matuk, mameriwək ye kwerkwan ye nar kamərəhu-pən laet iran, iriə seven, yame kimnor kin gol, kafan e nəgkiarien ramni mimə,

² “Nəmə Efesas, yakirkun kapəmiə norien minə. Yakirkun mə naksəmnhakw pik, nərigien kapəmiə rəpomh, naksarer tim tim. Yakirkun mə kimiə nakhani-əhu nəmə has minə. Kini narmamə tiksın aikin kamhani mə iriə aposol minə, mərīg iriə khapəh nisəfrakisien, kini naksəkir əmhen əriə, masəm mə iriə nəmeikuə minə.

³ Yakirkun mə nərigien kapəmiə rəpomh. Nahasion ravəh pawk əmiə, mərīg nakasərer tim tim tuk nhagik, mhapəh nisəpouyen.

⁴ Mərīg nakasor nar kirik yame rapəh nəmhenien ye nimrik: Nakwəsəpəh norkeikeiyen kupən kapəmiə.

⁵ Rikimiə tukraməsik norkeikeiyen yame nimisarə iran kupən. Sarar, masor nar yame nimnasor kupən. Tukmə nakhapəh nisararien, jakurə, mirəhsi-ta nar e kamərəhu-pən laet iran kapəmiə ye kwənmhaan yame ramərer ikin.

⁶ Mərīg nar kirikianə əmə e nakasor rhuvə: Naksəməkin norien has minə kape nukwao kape Nikolas*, rəmhen əmə kin yame yo yakəməkin əriə.

⁷ Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərīg huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə. Yermamə yame rapita ye narowaginien e, Yo jakeighaan kin in mə tukrən kwənkwai nai yame ravəhsi-pən nimraghien, yame rauruə ye nəsimien kape Kughen.”

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak minə apa Smana

⁸ Kini In rimnəgkiar mamni-pə mimə, “Rai nəkwəkwə kirik rivən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Smana, mini-pən mimə,

Yermamə yame in nirikakunien mine nərkinien, yame rimamhə mimragh min, kafan e nəgkiarien ramni mimə,

⁹ “Nəmə Smana, yakirkun mə naksarə ye nipig əutən, kapəmiə nautə rirkək. Mərīg pəh nien mə kapəmiə nautə rirkək əfrakis. !Kimiə, kapəmiə nautə rehuə pik əgkəp! Yakirkun mə narmamə tiksın kamhani hah əmiə, mamhani min mə iriə e narmamə yamə mine Kughen rimirpen-ta əriə†. Mərīg nikam. Kapəriə nimə kape nofuginien, kape Setan əmə.

1:18: Sam 42:2 **2:1:** Rev 1:16 **2:1:** Rev 1:12-13 **2:4:** Jon 13:35; Jer 2:2-5 * **2:6:** Nikolas in yhajoun eikuə kirik. Tukmə ror in ramhajoun mə narpinien rirkək tuk təvhagə has; mimə “Pəh kisor əmə təvhagə has mamharpin.”

2:7: Jen 2:9; 3:22-24; Rom 5:12,18; 6:23; Rev 22:2 **2:8:** Rev 1:17-18 † **2:9:** Gris ramni mə, “Iriə kamhani mə iriə kwənəgəus kape Isrel, mərīg nofuginien kapəriə kape Setan əmə.” **2:9:** Jon 8:33-47

¹⁰ Takhapəh nhaginien kin nəmhəyen yame pəh nien mə tuktu tukrurə irəmiə. Yakamni-pre tuk əmiə, mə Setan tukrəhi-pən əmiə tıksin ye kalabus mə tukəm əpu-ru nhatətəyen kapəmiə. Kimiə taksarə ye nəmhəyen kape nıpig ten. Taksərer timtim miseriaji nımhəyen kapəmiə. Kini jakvəhsi-pre kapəmiə nərokien, rəmhen kin yame kəvəvhao-pən kin nar kirik ye kapən kapə yermamə yame rinapita ye naiyuyen. Nərokien e in e nımraghien rerin.

¹¹ Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarieren yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak minə. Yermamə yame rapita ye narowaginien e, tukripəh nıvənen marə ye nəkwai nap ehuə.”

Nəgkiarieren ramvən kimi nıməhuak minə apa Pegamam

¹² Kini In rımnəgkiar mamni-pə tuk yo mımə, “Rai nəkwəkwə kirik rıvən kimi agelo kape nıməhuak apa taon e Pegamam, mını-pən mımə,

Yermamə yame ramrəh nau yame resrə ye nıkarin mir, kafan e nəgkiarieren ramni mımə,

¹³ “Nəmə Pegamam, yakirkun ikin nakasarə ikin. Taon a, Setan ramkwətə mamar-maru ikin.‡ Mərig kimiə naksarə tim tim tuk yo. Apa taon a, Setan ramarmaru ikin, kımnhopni pawk kwən a Antipas, yame rımnərer tim tim tuk nini-əravyen nhagik; mərig, kimiə nakhapəh nisəpəhyen nhatətəyen irak.

¹⁴ Mərig nakasor narımnar tıksin yamə mine rapəh nəmhenien ye nımrik: Kimiə tıksin aikin a, nakamhakwasig kin nhajounien kape Balam kupən. Balam e, in rımnor swatuk kimi King Balak mə in tukrivəhsi-pən vəh-sipən kimi nəmə Isrel, pəh iriə tuksor norien has, masən nəviginien yame kamor sakrefaes kin ramvən kimi nanmi kughen pisin minə, kini masor apnapig nar.§

¹⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə tıksin naksəri-pən nhajounien kape nukwao kape Nikolas.*

¹⁶ !Ror pən takasəkeikei misarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has kapəmiə! Tukmə nakhapəh nisararieren, pəh nien mə tuktu, jakurə tuk əmiə, muh narmamə minə e, kini mərai əriə kin nau yame resrə ye nıkarin mir.

¹⁷ Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarieren yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak minə. Yermamə yame rapita ye narowaginien e, yo jakwəhsi-pən nəviginien erkwaig e kamni kimə ‘mana’ kimin. Kini jakwəhsi-pən min kapiar hawən kirik kimin, yame kirai pən nhag vi iran, kini yermamə yame rawəh, in pisin əmə tikirkun nhagin.”

Nəgkiarieren ramvən kimi nıməhuak minə apa Tuatira

¹⁸ Kini In rımnəgkiarmamni-pə tuk yo mımə, “Rai nəkwəkwə kirik rıvən kimi agelo kape nıməhuak apa taon e Tuatira, mını-pən mımə,

Ji Kughen, nımrin mir kwəmhen kin nap raməwhao. Kini nihun mir kwərir mirahuvə rəmhen kin aean e bras yame kaməspir rərir. Kini kafan e nəgkiarieren ramni mımə,

¹⁹ “Nəmə Tuatira, yakirkun-ta norien kapəmiə. Yakirkun kapəmiə norkeikeiyen mine nhatətəyen, mine nasituyen ye narmamə. Kini yakirkun min mə nərigien kapəmiə rəpomh tuk narer-tim-timien. Yakirkun mə norien kapəmiə yamə mine nakasor taktəkun khahuvə rapita norien yamə mine nımnasor kupən.

²⁰ Mərig nakasor nar kirik yamə rapəh nəmhenien ye nımrik: Kimiə nakhapəh nhani-əhuyen norien kape piraovin a yame ramhen kin piraovin kupən e Jesebel.† In ramni mə in profet kirik, mərig kafan nhajounien ramkir oror kafak yorwok

2:11: Rev 20:11-15; 21:8 **2:12:** Rev 1:16 ‡ **2:13:** Mə taon e Pegamam, kasəhuak pik kimi kughen eikuə minə aikin. § **2:14:** Stori kape Balam mine Balak raməmir ye Nam 22-24; 25:1-2; 31:16. * **2:15:** Əm-ru footnote ye Rev 2:6. † **2:17:** Jon 6:31-33,35,48,51 **2:18:** Dan 10: 6; Rev 1:14-15 † **2:20:** Nakəm pian a Jesebel ye 1 King 16:31 mine 2 King 9:22.

minə, kasor apnapig nar. Kini in mamhajoun əriə mə tuksən nəviginien yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi kughen pisin minə.

²¹ Yiməwhin pian a mə tukrarar ye kafan norien kape nikwasig-apnapigien kin narman, mərig in ramapəh.

²² Ror məkneikin mə taktəkun ai, jakvəhsi-pən nəmhəyen kimin ye bed kafan. Kini narmamə yamə mine kasor apnapig nar iriə min, tukmə khapəh nisararien ye norien kapəriə, jakvəhsi-pən nəmhəyen ehua kimi əriə,

²³ mhopni min ji pian a minə. Ror pən niməhuak minə fam tukharkun mə Yo pisin əmə yakirkun nərigien minə kape narmamə, mine rikiriə. Kini jakərok əmiə rəri-pən əmə norien kapəriə yame mine nakasor.

²⁴ Mərig taktəkun ai, jakəgkiar kimi əmiə nəmə Tuatira yamə mine nakhapəh nisəri-pənien nhajounien kape Jesebel, mhapəh nisərigien nəgkiarien e kamni kimə ‘Nəgkiarien pam kape Setan.’ To yakpəh nəəhu-pre-min-ien nar pam kirik irəmiə, mərig nar kirikianə yakmə jakni-pre tuk əmiə:

²⁵ Havəh tim tim nar yame nakwənhavəh ta, miseriaji nipig jakrerig-pre iran.

²⁶⁻²⁷ Yermamə yame rapita ye narowaginien e, kini mamərer tim tim tuk norien nəkwak, mamvən meriaji infamien, yo jakwəhsi-pən nehuəyen e kimin yame Rimik rimivəhsi-pə kimi Yo, mamni mīmə,

‘In tukramarmaru ye tanə pisin pisin minə,

mamrəh kwətavhə yame kimnor kin aean, [ramhajoun mə nagheen rehuə].

Kini in tukrakapir-pir narmamə ye tanimtanə, rəhmen əmə kin yame aean ramakapir-pir tikikwipir kimnor kin kwənəjipik.’

(Sam

2:9)

²⁸ Kini Yo jakvəhsi-pən min kəmhau e fetukai kim in.

²⁹ Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə.”

3

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak minə apa Sadis

¹ Kini In rimnəgkiar mamni-pə mīmə, “Rai nəkwəkəwə kirik rivən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Sadis, mini-pən mīmə,

Yermamə yame ravəh nanmin kape Kughen, iriə seven, kini mivəh min kəmhau iriə seven, kafan e nəgkiarien ramni mīmə,

“Nəmə Sadis, yakirkun norien minə kapəriə. Yakirkun mə kamni kimə kimiə nakamhamragh, mərig nikam, kimiə nakwənhamhə-ta.

² !Sarha-ra! Norien huvə yamə mine kimiə nimisor kupən, pəh nien mə tuku, kharkək fam. Mərig kimiə takasəkeikei misarkut mə takhavəh-si haktə min norien kapəriə misor pəh ruə miskai, meinai yakpəh nəmien norien huvə kirik yame nimisor mhavən misor infamien iran, yame ratuatuk ye nimri Kughen kafak.

³ Ror məkneikin mə rikimiə tukraməsik nəgkiarien yame nimnhawəh misərig apa kupən, misor nəkwan. Kini misarar ye nərigien kapəriə. Mərig, tukmə nakhapəh nisarahayen, jakurə tuk əmiə rəmhen kin yame yəkrəh kirik raurə, nakseinein nipig yame jakurə tuk əmiə.

⁴ Mərig narmamə tiksın kimiə miriə apa Sadis khapəh nisorien neipən kapəriə rəmkimik. Kisəmhen tuk nisəriwəkien kimawə miriə, neipən kapəriə rhawən əmə.

⁵ Yermamə yame rapita ye narowaginien e, tukrivəhsi-pən neipən hawən. Kini Yo to yakpəh noriah-oriahyen nhagin ye Nəkwəkəwə kape Nimraghien. Kini yo jakni-ərhav nhagin ye nimri Rimik mine kafan agelo minə, mə in e in kafak atuatur yermamə.

⁶ Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarrien yame Nanmın kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak mınə.”

Nəgkiarrien ramvən kimi nəməhuak mınə apa Filadelfia

⁷ Kini In rımınəgkiar mamni-pə mımə, “Rai nəkwəkwə kirik rıvən kimi agelo kape nıməhuak apa taon e Filadelfia, mını-pən mımə,

Yermamə yame In nəfrakisien mamərhakə, kafan e nəgkiarrien. In ramrəh ki kape King Deved kupən.* Tukmə rəhitə ye kwəruə, yermamə to rapəh nətapıgien. Kini tukmə rətapıg ye kwəruə kirik, yermamə to rapəh nəhitəyen. In mamni mımə,

⁸ “Nəmə Filadelfia, yakirkun norien mınə kapəmiə. !Səmru! Yımınəhitə ye tapıg kirik tuk əmiə, to yermamə kirik rapəh nətapıgien. Yakirkun mə nəsanınien kapəmiə in rəkəskəh pawk, mərig kimiə nakasor nəkwak, mhapəh nisəpəhyen Yo.

⁹ !Səmru! Narmamə tiksın ye nofuginien kape Setan, iriə kamhani mhamə iriə narmamə yamə mınə Kughen rımırpen-ta əriə.† Mərig, nıkam. Iriə nəmeikuə mınə. ! Səmru! Jakor əriə kisənimkur ye nımrimıə, mhani-ərhav mhamə Yo yakorkeikei əfrah əmiə.

¹⁰ Kimiə nımınharap-tərəkın tım tım nəgkiarrien yame yakwəni-pre ta tuk əmiə mə nərigien kapəmiə tukrapomh tuk narer-tım-timien. Tuk nar e, jakamarha huvə tuk əmiə ye nıpig kape nəmhəyen yame pəh nien mə tuktu tukrurə ye tanımtanə, mə tukəkır nhatətəyen kape narmamə yamə mınə kisarə ye tanımtanə.

¹¹ Pəh nien mə tuktu, yakurə. Haraptərəkın tım tım narımınar yamə mınə nakwənhavəh ta, mə yermamə kirik tukrıpəh nıvəhsita-yen kapəmiə nərokien yame nakwənhavəh ta.‡

¹² Yermamə yame rapita ye narowaginien e, yo jakor in rəmhen kin nai ehuə kirik yame ramhapəs Nimə Ehuə kape Kughen kafak. To rıpəh nıtəravyen ye nımə a tuk nıpig kirik. Kini jakrai-pən nhagık vi iran, mınə nhag kafak Kughen, mınə nhag taon kape kafak Kughen. Taon e, kamni kimə Jerusalem Vi, Kughen ramher-pə kin ramsi-pən apa ye neai, mameiwaiyu-pə.

¹³ Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarrien yame Nanmın kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak mınə.”

Nəgkiarrien ramvən kimi nəməhuak mınə apa Laodisia

¹⁴ Kini In rımınəgkiar mamni-pə mımə, “Rai nəkwəkwə kirik rıvən kimi agelo kape nıməhuak apa taon e Laodisia, mını-pən mımə,

Yermamə yame kamni kimə ‘Amen,’ yame kirkun nətıgtəyen iran mə tukrärer matuk tuk nını-əravyen əmə nəfrakisien, yame in nuknei narımınar m-fam yame Kughen rımınor, kafan e nəgkiarrien ramni mımə,

¹⁵ “Nəmə Laodisia, yakirkun norien mınə kapəmiə. Yakirkun mə nımraghien kapəmiə rəmhen kin nu yame rəpiwən əmə. Rhuvə mə nhatətəyen kapəmiə tukrıpəh norien kırıru. ?Mə taksəpan, uə, taksokiei?

¹⁶ Mərig kimiə nakasərer əmə ye kwerkwan. Naksəpiwən əmə. Nakhapəh nisapan-pıkien, mhapəh nisokiei-pıkien. Ror pən, jakətəg əmiə ai taktəkun,

¹⁷ mərig in ai kimiə nakamhani mhamə, ‘Eh, kapətawə nautə rehuə; yakhavəh mane ehuə; kapətawə nımraghien rhuvə pik, narımınar m-fam rarə, kini nar kirik rapəh nirkəkien tuk ətawə.’ Mərig kimiə nakseinein mə nakwəsarə ta ye nahasien. Riki narmamə raməpou tuk əmiə. Kapəmiə nautə rırkək əgkəp. Nımrimıə rıpis. Nakasaiyu kopiə kopiə.

* **3:7:** Nakəm-ru stori kape ki kape King Deved ye Aes 22:22. Ki kape King rəmhen kin nehuəyen kafan. **3:7:** Aes 22:22 † **3:9:** Əm-ru footnote ye Rev. 2:9 **3:9:** Jon 8:44; Rev 2:9 **3:10:** Hib 12:1-3 **3:10:** Jon 17:15 ‡ **3:11:** Gris ramni mə “Haraptərəkın tım tım narımınar yamə mınə nakwənhavəh ta, mə yermamə kirik tukrıpəh nıvəhyen kapəmiə kəvəvhao.” Kəvəvhao e nərokien. **3:14:** Jon 1:1-3; Kol 1:16; Rev 1:17

¹⁸ Ror pən, yakaməvhag kimi əmiə mīmə takhauə tuk Yo mhavəh gol e yame rərir mihuvə, pəh kapəmiə nautə tukripsaah ye rao ye neai. Kini takhauə tuk Yo mhavəh neipən hawən tuk narkaohyen kin, mə takhapəh nisaurisien kin naiyu-kopiə-kopiə-yen. Kini takhauə mīn tuk Yo mhawəh meresin misəvit-pən ye nīmrimia, mə nīmrimia tukrəmtir, pəh naksəm huvə nar.

¹⁹ Narmamə mīnə m-fam yamə mīne yakorkeikei pik əriə, yakəgkiar skai kimi əriə, kini mərip atuatuk əriə. Ror məkneikin mə taksarkut pik misarar ye norien has kapəmiə.

²⁰ !Sərig-ru! Yo yakamərer ye kwəruə, maməsik-əsik tapig. Tukmə yermamə kirik rərig rikik kini rəhitə ye tapig, jakvən imə, kin məvigin kimru min.

²¹ Yo yaknapita ta ye narowaginien, mivən kimru Rimik, maməkwətə ye jea kafan, mamarmaru. Kini ye norien kirikianə əmə, yermamə yame rapita ye narowaginien e, Yo jakeighaan kin in mə tukrəkwətə kimru min ye jea kafak, mamarmaru kimru min.

²² Yermamə yame nīmətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarien yame Nanmīn kape Kughen ramni-pən tuk nīməhuak mīnə.”

4

Kasagnəgin Kughen ye rao ye neai

¹ Kwasig ikin, yiməwaag haktə məm kwəruə kirik raməkwag apa ye neai. Kini yimnərig mīn yermamə yame rinaməgkiar kimi yo kupən. Raməgkiar mīn kimi yo, rikin rehuə rəmhen kin naiyuk, mīmə “Hekimter, muə. Yakhajoun ik kin narimnar yamə mīne tukripiuə.”

² Məkneikin, nəsaninien kape Nanmīn Rhakə rimnor kimi yo. Yakwaag kupən, məm King ramkwətə ye jea kafan, mamarmaru ye rao ye neai.

³ Kini yermamə yame ramkwətə aikin a, yakəm in rhuvə mərir, rəmhen kin kapier huvə mir kiraru nhagriu e jaspera mīne kanilian. Kini mərai-mərai kirik rarkurao ye jea kafan, maməsia pik rəmhen kin kapier huvə e emeral.

⁴ Kini jea tiksın aikin, iriə m-fam 24, kasarkurao ye jea ehuə a kape King. Kini namehuə tiksın, iriə m-fam 24, kasəkwətə-pən ye jea mīnə a; mhavəhsi-pən neipən hawən, misəvəvhao kin kəvəvhao kape nisaiyen, kimnor kin gol.

⁵ Kini ikin a, jea kape king ramərer ikin, ramaroapig, nuvrig-uvrigien ramavən, kini karuəruə ramərkwəmətei mamtərhav. Kini kupən ye jea laet iriə seven kamhauək. In a Nanmīn kape Kughen, iriə seven.

⁶ In a kupən ye jea kape king, nar kirik aikin rəmhen kin tahik, mərig rəmhen kin glas yame rərir maməsia.

Kini in a ye kwerkwən, nar mīragh mīnə, kamni kimə “jerubim,” iriə kuas, kasarkurao ye jea ehuə kape King. Nīmriə ripsaah pik, mamswin-pən apnapig əmə ye nīprairiə mīne nimeitairiə.

⁷ Yame kupən ikin, rəmhen kin laeon. Yame ror kiraru kin, rəmhen kin kau. Yame ror kisiser kin, kapən kapə rəmhen kin yermamə. Kini yame ror kuas kin, rəmhen kin kwəriə yame raviə.

⁸ Nar mīragh mīnə a kuas, təmə-əməriə sikis. Kini nīmriə ramswin-pən apnapig əmə irəriə, mivən ye tikirkəviria. Nīpig m-fam kasəni nīpei, yenpig mīne yeraan, mhapəh nhapəhyen, mamhani mhamə,

“Kughen Yermaru, Nagheen Rehuə Pik.

In ramərhakə, mamərhakə, mamərhakə pik.

In rinamarə rerin, mamarə ai taktəkun, tukripiarə rerin mīn.”

⁹ Kini nar miragh minə a, kamhani nəfrakisien ye nehuəyen kape Kughen, mamhavəhsi-pən nisaiyen kimin, mamhani vi vi King yame ramkwətə-pən ye jea, mamarmaru mamərə rerin, infamien rirkək.

¹⁰ Iriə kamhani vi vi In, nəmehuə minə, iriə m-fam 24, kasənimkur ye nihu yermamə a yame ramkwətə-pən ye jea, mamarmaru, mamərə rerin, infamien rirkək, masəgnəgin In. Kwəsəvəvhao kin kəvəvhao kape king, məkneikin, mharəhsi-ta, misərəhu kupən ye jea yame King ramkwətə ikin mamarmaru, mamhani mhamə,

¹¹ “Kapəməwə Yermaru Kughen,

Ik nakatuatuk məmhen əgkəp mə narmamə m-fam tukəsəgnəgin əmə Ik, mhasiai əmə Ik, meinai Ik nimnor narimnar m-fam. Nagheem rehuə pik.

Nimnəgkiar əmə mini mə narimnar m-fam tukhaswin, məkneikin kamhaswin əfrakis mamhamragh.”

5

Kwaji sipsip raməvi nəkwəkwə yame kimnarpəvin

¹ Məkneikin, yimnəm King ramkwətə-pən ye kafan jea, mivəh nəkwəkwə yame kimnarpəvin-arpəvin ye kwermi matuk. Kimirai-pən nəgkiarrien ye nikarin mir. Kivaan kandel raiyu, kivaan ətərəkin ye nəpəəg nimrin m-seven. ² Məkneikin yimnəm agelo əsanin kirik raməgkiar pik mamaiyoh mimə, “?Pa e in rəmhen matuatuk mə to rəvit-əpir-pir nehe kandel, məvi nəkwəkwə e?”

³ Mərig yermamə kirik rirkək ye rao ye neai, uə tokrei tanə, uə ye kwənmhaan kape nimhəyen, yame in ratuatuk mə to rəvi nəkwəkwə e məvheikin.

⁴ Yermamə rirkək yame ratuatuk mə to rəvi nəkwəkwə məhuekin, yakasək pik tukun.

⁵ Kini ai, yemehuə kirik rimini-pə tuk yo mimə, “Pəh nasəkien. Əm-ru, Kwən e kamni kimə, ‘Laeon kape kwənərəus kape Judah,’ in Nukne Deved, in rinapita ta ye narowaginien kafan. Kini in ratuatuk mə to rakapir nehe kandel seven, məvi nəkwəkwə a.”

⁶ Məkneikin, yimnəm kwaji sipsip kirik ramərer ye kwerkwan ye jea kape King mine nar miragh kuas e, kamni kimə ‘jerubim,’ mine namasur minə iriə 24. Nakəm Kwaji Sipsip a nakməta mə kinhopni-ta. Kapan əpat seven, kini nimrin, iriə seven min, iriə a kasərer tuk nanmin kape Kughen iriə seven, yamə mine rimnher-pə kin əriə kamhavən ye tanimtanə.

⁷ Kwaji Sipsip e, rivən a ikin King ramkwətə-pən ye kafan jea ikin, mərao-pən mirəhsi-ta nəkwəkwə ye kwermi King matuk.

⁸ Mirəhsi-ta ta nəkwəkwə e, məkneikin, nar miragh minə, iriə kuas, kamni kimə ‘jerubim,’ mine namasur, iriə m-fam 24, kasənimkur ye nihu Kwaji Sipsip. Kimnhavəh gita* kapəriə, mine besin kimnor kin gol, rukwar kin nar kirik yame ramənah, mapien huvə. Kini nar a ramənah mapien huvə in rəmhen kin nəhuakien kape narmamə kape Kughen minə.

⁹ Kini nar miragh minə kuas e, kamni kimə ‘jerubim,’ mine namasur minə iriə 24, kasəni nipei vi kirik mhamə,

“Ik nakatuatuk məmhen mə to nakvəh nəkwəkwə e,
məvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətərəkin kin.

Meinai kimishopni Ik, nitawim rimnaiyu,

Nakarpin nimraghien kin kape narmamə ye tanə m-fam, mine kwənərəus m-fam, mine kantri m-fam, mine yamə mine kamhani nəgkiarrien m-fam.

¹⁰ Kini nimnor əriə kwənhauə ye narmaruyen kafam, kini iriə kafam pris minə, kasor wok kape Kughen kapəməwə.

5:5: Jen 49:9-10 5:5: Aes 11:1 * 5:8: Nəgkiarrien kape nəmə Gris rapəh niniyen ‘gita,’ mamni əmə ‘hap.’ In nar kirik kamuh tuk nəniyen nipe, rəmhen kin gita. 5:8: Sam 141:2

Iriə tuksarmaru ye tanımtanə.”

¹¹ Kini yimıwaag-pən mın məm, mərig riki agelo mınə khapsaah khapsaah khapsaah, to kıpəh nəhueikin-famien əriə. Kasərer misarkurao ye jea kape King mine nar miragh mınə e, kamni kimə, ‘jerubim,’ mine nəmasur mınə.

¹² Kasəni pik nıpei kirik mamhani mhamə,
“Kwaji Sipsip yame kimnhopni, In ratuatuk məmhen mə tukhavəh-si haktə In, meinai In ravəh fam nəsaninien, mine nirkunien, mine nautə, mine nagheen. !Pəh khasiai In, misəgnəgin In!”

¹³ Məkneikin, yimnərig narımnar fam yame Kughen rimnor ye rao ye neai, mine ye tanımtanə, mine ye tame tahik, mine ye kwənmhaan kape nimhəyen, mine narımnar fam yame kamhaswin irəriə, iriə m-fam kamhani mhamə,

“Pəh nini-vi-vi-yen mine nisaiyen ramvən tuk King yame ramkwətə-pən ye jea, mine tuk Kwaji Sipsip, meinai In ravəh nıkhakien mine narmaruyen.

!Pəh nini-vi-vi-yen mine nəsaninien ramvən tuk əriu, mivən, mivən, mivən, mipəh norien infamien!”

¹⁴ Məkneikin, nar miragh e, kamni kimə, ‘jerubim,’ iriə kuas, kamhani mhamə, “!Amen!” Kini nəmehuə mınə kisənimkur ye nihun, misəgnəgin In.

6

Kwaji sipsip rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimıvaan-ətərəkın nəkwəkwə kın

¹ Kini yakəm Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame rəkupən, yame kimıvaan-ətərəkın nəkwəkwə yame kimnarpəvin-arpəvin kın. Məkneikin, nar miragh e kamni kimə, ‘jerubim,’ kirikianə irəriə rarar mokrən ehuə rəmhen kın karuəruə, mımə, “!Yuə-ru!”

² Yakwaag haktə məm hos kirik khawən. Yermamə yame ramkwətə ye hos ramrəh nəvhagə. Məkneikin kəvəvhao-pən kın kəvəvhao kirik kape king iran. In ramaiyu mamavən rəmhen kın yermamə yame rapita ye narowaginien, kini mamvən mın mə tukrapita mın.

³ Kini ai, Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimıvaan-ətərəkın nəkwəkwə kın, yame ror kiraru kın, kini nar miragh e kamni kimə ‘jerubim,’ yame ror kiraru kın, rarar, mamni mımə, “!Yuə-ru!”

⁴ Məkneikin, hos kirik kəwhao raiyu muə. Yermamə yame ramkwətə ye hos, kivəhsi-pən nao kape narowaginien kimin. Kini Kughen rameighan-pən kın neihuəyen kimin mə tukrirəhsita nəmərınuyen ye tanımtanə. Nuhyen əjir ramavən ikın mınə fam.

⁵ Kini ai, Kwaji Sipsip a rakapir nehe kandel yame kimıvaan-ətərəkın nəkwəkwə kın, yame ror kisisər kın, kini nar miragh e kamni kimə ‘jerubim,’ yame ror kisisər kın, rarar, mamni mımə, “!Yuə-ru!” Məkneikin, yimıwaag-pən məm hos kirik kapig. Yermamə yame ramkwətə iran ramrəh skel kirik kape nəkirien nəviginien.

⁶ Kini yimnərig riki yermamə kirik risi-pən ye kwerkwan ye nar miragh kuas e kamni kimə ‘jerubim.’ Mamni-pən tukun mımə, “!Yuvən! Kameighan kın ik kimə takor nıkumhə kimi tanımtanə. Tukmə kisarakikin mane ehuə mhavəh nəviginien rikəskəh əmə.* Mərig takpəh noriahıyen nuknei nai mir e kamni kimə ‘olif,’ mine ‘grep.’”

⁷ Kini ai, Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimıvaan-ətərəkın nəkwəkwə kın, yame ror kuas kın, kini nar miragh e kamni kimə ‘jerubim,’ yame ror kuas kın, rarar, mamni mımə, “!Yuə-ru!”

⁸ Yakwaag-pən məm hos kirik kərato. Yermamə yame ramkwətə iran, nhagin e Nimhəyen. Iriu kwən kirik, nhagin e Kwənmhaan kape Nimhəyen rikwasig kın in

* **6:6:** Gris ramni mımə, “Nimri wit yame tukur bred kın kape nipig kirikianə əmə, nimrin rhaktə rəmhen kın mane yame kamərok tuk wok kape nipig kirikianə, kini raes yame tukən ye nipig kirikianə, nipig rhaktə rəmhen kın mane yame kamərok tuk wok kape nipig kirikianə.” Mərig nıpran e, tuksarakikin mane ehuə mhavəh nəviginien rikəskəh əmə.

mīravən. Kīrəvəh neiħuəyen mə tukwəhapni narmamə kīn nao, mwhopni əriə kīn nīkumhə, uə kīn nar aparū minə, uə kīn nəmhəyen. Kīrəvəh neħuəyen məknakin rəmhen kīn nīpar nīmoptanə kīrikianə, mīrəpəh əmə nīpərin kīsəsər.

⁹ Kīni ai, Kwaji Sipsip a rəvīt-əpīr-pīr nehe kandel yame kīmivaaan-ətərəkīn nəkwəkwə kīn, yame ror kīrkīrīp kīn, məkneikīn yakwaag-pən ye nəpəəg tebol apa ye Nīmə Eħuə kape Kughen, məm narmamə yamə mīne kīmnhopni əriə tuk narer-tīmīnien tuk nīnī-ərħavyen nəgkiarīen kape Kughen.

¹⁰ Iriə kasokrən apomh mamhani-pən tuk Kughen mhamə, “Ik nakamarmaru ye narīmīnar m-fam. Ik nakəmərħakə; kīni Ik nəfrakīsīen. ?Məriġ, tuk nagheen mīne kīni Ik nakəkīr narmamə ye tanīmītanə, marpīn tai nītawmawə?”

¹¹ Kamhani məknakin, Kughen rīvəhsi-pən neipən hawən kīmī əriə m-fam, mīnī-pən tuk əriə mīmə, “Takhawhīn pī pom. Piaumīə mīnə mīne kakə kapəmīə mīnə tīksīn kasor hanə kafak wok. Pəh kīseriaġi tukhopni pīəpīə mīn narmamə yamə mīne kīmivəh nīhupīn irəriə.”

¹² Kīni ai, Kwaji Sipsip a rəvīt-əpīr-pīr nehe kandel yame kīmivaaan-ətərəkīn nəkwəkwə kīn, yame ror sīkis kīn, yakəm mīġ eħuə ramkīu. Mīrh rīpīs rəpīġnap. Makuə rəwhao rəmhen kīn nītə.

¹³ Kəmħau mīnə kīsəsaah-əsaah mīseiwaiyu-pə ye nīmoptanə, rəmhen kīn nī† yame nīmətāg eħuə rameitətəg kīn, kwənkwan yame rapkəh rəsaah.

¹⁴ Kīni neai rīrkək, rəmhen kīn yame kīmarpəvīn-arpəvīn fam təvheitə. Kīni tukwas mīnə mīne tanə mīnə kīsətə ye kwənmħaan kapəriə mīnə.

¹⁵ Kīni kīġ mīnə kape tanīmītanə, mīne narmaru mīnə, mīne namasur mīnə kape mobael mīnə, mīne narmamə yamə mīne kapəriə nautə reħuə, mīne narmamə yamə mīne kamħavəh neħuəyen, mīne slef mīnə, mīne narmamə apnapīġ mīnə, iriə m-fam khavən mīserkwaīġ ye nəpəəg kapīer eħuə, uə kasərəer ətġīn kapīer mīnə ye nīkar tukwas mīnə.

¹⁶ Kīni kīsəsək apomh-pən tuk tukwas mīnə mīne kapīer eħuə mīnə mhamə, “!Əsaah! Məkwətə-tərəkīn əmawə merkwaīġ kīn əmawə ye nīmri Kīġ e yame ramkwətə ye kafan ġea, mīne tuk nīemħaa kape Kwaji Sipsip.

¹⁷ Meīnai nīpīġ a ruauə yame Kughen mīne Kwaji Sipsip tukravəhsi-ərħav-pə nīemħaa kapəriu. ?Kīni pa nhāġīn rīrkun narer-huvəyen?”

7

Kīmīrpen narmamə wan hundred foti fo taosen mə kape Kughen

¹ Kīni ai yakəm əġelo kuas kasərəer-pən ye nīkarīn kuas kape tanīmītanə, mamħaraptərəkīn nīmətāg kuas ye nīkarīn kuas kape tanīmītanə, mə nīmətāg kīrik tukrīpəh nher-herīen nīmoptanə mīne tahīk mīne nīmīnai.

² Kīmivəh-sīpən nəsanīnīen kīmī əriə tuk norīahyēn nīmoptanə mīne tahīk. Məkneikīn yīmīnəm əġelo kīrik rīsī-pīrə. In ravəh nar kīrik yame Kughen Mīraġh ravəh mə tukror-pən nətətəo kīn ye kafan narmamə. Mokrən apomh kīn əġelo mīnə e kuas yamə mīne kīvəhsi-pən nəsanīnīen kīmī əriə mə tuksorīah nīmoptanə mīne tahīk, mīmə,

³ “Hapəh pī pom. Kwasīġ ikīn taksorīah tahīk mīne nīmīnai mīne tanīmītanə, tuksərəhu-pən nətətəo kape Kughen ye nupānai narmamə kafan mīnə.”

⁴ Kīni yīmivəh nīhupīn ye narmamə yamə mīne kərəhu-pən nətətəo kape Kughen irəriə: Iriə m-fam wan hundred foti fo taosen. Iriə kwənərəus mīnə kape Isrel.

⁵ Ye kwənərəus kape Judā, kərəhu-pən nətətəo kape Kughen ye narmamə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Ruben, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Gad, iriə twelef taosen.

- ⁶ Ye kwənərəus kape Asere, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Naftali, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Manase, iriə twelef taosen.
- ⁷ Ye kwənərəus kape Simeon, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Livae, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Isakara, iriə twelef taosen.
- ⁸ Ye kwənərəus kape Sebulun, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Josef, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Benjamin, iriə twelef taosen.

Kwwhen yame kasarkaoh kin neipən hawən

⁹ Kini ai, yakwaag əkupən irak, məm kwwhen ehuə kirik, to kipəh nəvheikin-famien. Khasi-pən ye kantri minə fam, mine ye kwənərəus minə fam, mine ye nəgkiarieren minə fam. Tikiriə ror pisin pisin. Kasərer kupən ye jea kape King, mine Kwaji Sipsip. Misarkaoh min kin neipən hawən. Kamhavəh kwermi nəmir.

¹⁰ Misokrapomh mhani mhamə,
“Kughen kapətawə yame ramkwətə ye kafan jea mamarmaru, mine Kwaji Sipsip, iriu pisin əmə kravəh miragh ətawə.”

¹¹ Agelo minə fam kasərer rao rao kin jea kape King mine nəmehuə minə, mine nar miragh e kamni kimə ‘jerubim’ iriə kuas. Misənimkur kupən ye jea kape King, masəhuak kimi Kughen

¹² mhamə,
“!Amen! Kapətawə Kughen In rhuvə pik, makhak pik.
Nirkunien kafan rehuə. Nagheen rehuə. Nəsaninien kafan rehuə.
Pəh kisəgnəgin In, mhasiai In, mhani vi vi In kape rerin.
Amen.”

¹³ Məkneikin yamehuə kirik irəriə raiyoh-pə mimə, “?Narmamə minə e kasarkaoh kin neipən hawən, iriə ni-pa minə e? ?Khasi-pən hiə?”

¹⁴ Mərig əmə yakmə, “Yemasur. Ik əmə nakirkun.”
Kini ramripin mini-pə mimə, “Narmamə minə e, kwəsəta ye nəmhəyen ehuə; misaikwas ye kapəriə neipən kin nitaw Kwaji Sipsip, ror neipən ramhawən.

¹⁵ Ror pən,
Iriə kasərer ye nimri Kughen, yame ramkwətə mamarmaru.
Masəhuak kimin ye nəkwai Nimə Kafan yenpig mine yeraan.
Kini King e yame ramkwətə-pən ye jea mamarmaru, In tukrhotikəm-kəmin əriə ye nipig m-fam.

¹⁶ Iriə, sweiwei tukripəh nuh-minien əriə.

Tukhapəh nisakwəkwə-minien.
Rukweiha tukripəh min nhenien əriə.
Nəpan-əpanien kape mirh tukripəh min nəsien əriə.

¹⁷ Meinai Kwaji Sipsip yame ramkwətə ye kwerkwan ye jea kape King, In tukrarha tuk əriə rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip.
In tukramkir əriə mamvən ye nimri nu miragh, kini Kughen tukrirai-ta fam nehe nimriria.”

8

Nəhuakien in rəmhen kin sakrefaes yame kivaan əru, nehenap ramənah, mapien huvə, mamvən tuk Kughen

¹ Mərig nipig Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətərəkin nəkwəkwə kin, yame ror seven kin, nəgkiarieren rirkək ye rao ye neai kape nipig kwəkwə, rəmhen kin haf aoa.

² Kini yakwaag-pən kin agelo yamə mine kasərer ye nimri Kughen, iriə seven, məm iriə kamharəh naiyuk.

³ Kini agelo min kirik ramrah besin kirik yame kimnor kin gol. Besin a, rukwar kin nar kirik yame ramannah, mapien huvə. Rirah mivən marer kupən ye tebol ye nimə ehua kape Kughen. Kivəhsi-pən narimnar ripsaah yame ror nəmiovin kimin mə tukrivəhsi-pən kimi Kughen, iriə nəhuakien kape narmamə kape Kughen minə, mivaan apa ye tebol yame kimnor kin gol, yame ramərer kupən ye jea kape King.

⁴ Nəuwəh kape nəmiov nar a, mine nəhuakien kape narmamə minə kape Kughen, yame agelo a rampik ye kwermın, kashaktə mamhavən tuk Kughen.

⁵ Kini agelo a ramrah besin a, mivəh nap ye tebol misiai-pən ye besin, mətəgatəg-pən ye tanımtanə. Məkneikin raroapig, karuəruə rarkwomətei, nuvrig-uvrigien rehuə, kini nimnimien ravən.

Naiyuk minə

⁶ Məkneikin agelo seven kwəsərer matuk tuk nherien naiyuk.

⁷ Kini yame rəkupən rimnher naiyuk. Məkneikin kamətəg-pən aes mine nap mine nitə ye tokrei tanə. Rimuək məs nıpar tanə kirik, mipəh min nıparın kiraru, kini muək məs naimınai nıparın kirikianə, mipəh min nıparın kiraru. Kini muək məs mənvhirik nıparın kirikianə, mipəh min nıparın kiraru.

⁸ Kini agelo yame ror kiraru kin rimnher naiyuk, kini kərəhu-pən ye tame tahik nar kirik rəmhen kin tukwas ehua yame ramuək. Nıpar tahik kirikianə rimnor nitə kin, mipəh min nıparın kiraru.

⁹ Rimnoriah nar miragh yamə mine kasarə ye tahik, nıparın kirikianə, mipəh min nıparın kiraru. Moriah min rao minə ye tahik, nıparın kirikianə, mipəh min nıparın kiraru.

¹⁰ Kini agelo yame ror kisisər kin rimnher naiyuk, məkneikin kəmhau ehua kirik rier ta, mamuək rəmhen kin kwensiə. Risi-faktə ye neai meiwaiyu məwhan muək-pən ye nu minə mine nimri nu minə nıparın kirikianə, mipəh min nıparın kiraru.

¹¹ Kəmhau a kamni kimə 'Rəukəh Pik.' Rimnor nıpar nu rəukəh, mipəh min nıparın kiraru. Kini narmamə khapsaah yamə mine kimnhanım nu yame rəukəh, kimnhamhə.

¹² Kini agelo yame ror kuas kin rimnher naiyuk, nar kirik ruh mirh mine makuə mine kəmhau minə, mor nıpar mirh rıpis, mipəh min nıparın kiraru kaoəsiə. Nıpar makuə rıpis, mipəh min nıparın kiraru kaoəsiə. Nıpar kəmhau rıpis, mipəh min nıparın kiraru kaoəsiə. Yeraan, rukweiha ramavən nıparın kiraru, mipəh min nıparın kirikianə. Yenpıg, neai raməsiə nıparın kiraru, mipəh min nıparın kirikianə.

¹³ Məkneikin yimnarha-pən maməm kweriə ramivə ye napuə, mokrapomh mımə, "¡Awəh! ¡Awəh! ¡Awəh! Agelo kisisər min tukrher naiyuk, mirhor nahasien ramvən tuk narmamə ye tokrei tanə."

9

¹ Kini agelo yame ror kirkirip kin rher naiyuk, məkneikin yakəm kəmhau risi-faktə ye neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Kimivəhsi-pən ki kirik kimin tuk nəhitəyen ye nəkwai nimir ehua yame reiwaiyu pik.

² Nıpig rimnəhitə ye nəpəəg a, nehenap ramannah rəmhen kin nehenap kape nap ehua. Nehenap yame ramsi-pən tuk nəkwai nimir ruvrig əpis mirh mine napuə.

³ Kini nar miragh khapsaah kisəmhen kin kəviraiyuk khasi-pən ye nehenap a, miseiwaiyu-pə. Kivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə mə tukshai narmamə kin nıpikovriə, raməmhə pik.

⁴ Kini-pən tuk əriə kimə tukhapəh nisoriahyen mənvhirik mine naimınai mine nəsimien. Mərig taksoriah əmə narmamə yamə mine nətətao kape Kughen rirkək ye nupanairiə.

⁵ Kini kivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə mə tuksəs narmamə masor nəmhəyən kimi əriə tuk makuə kirkirip. Mərig tukhapəh nishopniyen narmamə. Kini nəmhəyən yame iriə tuksərig rahah kin, in rapita pik yame wərawk* ramhai əjir.

⁶ Ye nipiğ minə a, narmamə tuksarkut mə tukhamhə miseinein. Misorkeikei pik mə tukhamhə, mərig to khapəh nhamhəyən.

⁷ Yimnəm kəvrəiyuk eihuə minə a kisəmhen kin hos yamə mine kimisərer matuk tuk narowaginien. Iriə kimisəvəvhao kin nar kirik rəmhen kin kəvəvhao kape king yame kamor kin gol. Kini nimiririə rəmhen kin nimir yermamə.

⁸ Nıkwəneriə rəpomh rəmhen kin nıkwəne piraovın, kini kweruriə resrə rəmhen kin kweru laeon.

⁹ Kimivitərkın nımagiriə kin aean. Nipiğ khaivə, təməməriə rarkərik rəmhen kin hos khapsaah yamə mine kamhavi kat mamhavən ye narowaginien.

¹⁰ Nipikovriə raməs əjir raməmhə rapita pik yame wərawk ramhai əjir. Iriə kamhavəh nəsaninien ye nipikovriə kape makuə kirkirip tuk norien nəmhəyən kimi narmamə.

¹¹ Kapəriə yamehuə in yermaru kape nəkwai nimir ehuə yame rewaiyu pik. Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel ramni mə nhagin e Abadon. Ye nəgkiarien kape nəmə Gris ramni mə nhagin e Apolion.†

¹² !Aweh! Nahasien kupən rınor infamien. Mərig, nahasien kiraru apaikin tukpirauə.

¹³ Məkneikin agelo yame ror sikis kin ramher naiyuk. Kini yakərig riki yermamə risi-pən apa yerki kapən apət tebol yame kimnor kin gol, yame ramərer kupən ye nimir Kughen.

¹⁴ Rini-pən tuk agelo a yame ramor sikis kin, yame ramrəh naiyuk, mımə, “Risın-ta agelo kuas yamə mine kimirkwəji əriə apa ye nu eihuə a Yufretes.”

¹⁵ Ror məkneikin ririsin-ta agelo kuas a yamə mine kərəhu əriə apaikin mə tuksərer matuk tuk aoa atuatuk e, mine nipiğ atuatuk e, mine makuə atuatuk e, mine newk atuatuk e yame tukirisin əriə kamhavən mishopni narmamə ye tokrei tanə, nıpərin kirikianə, mhapəh min nıpərin kiraru.

¹⁶ Kini yimivəh nihupın ye mobael minə kapəriə, yamə mine kisaiyu ye hos, kini iriə fam tu hundred milian.

¹⁷ Kini yakəmrərhav min maməm min narmamə kasaiyu ye hos məkneikin: Kimivitərkın nımagiriə kin aean yame rəwhao rəmhen kin nap, kini ror blu rəmhen kin napuə apig, kini rəokrə rəmhen kin nımar nai yame rimhiak-ımhiak. Kini kapən kapə hos minə a rəmhen kin kapən kapə laeon. Nap, mine nehenap, mine təpis krhisi-pən ye nəkwairiə.

¹⁸ Nahasien misir e - nap, mine nehenap mine təpis - krhisi-pən ye nəkwairiə nrhopni nıpər narmamə ye tanımtanə, mıpəh min nıpərin kiraru.

¹⁹ Kini nəsaninien kape hos minə e, ramsi-pən ye nəkwairiə mine nipikovriə. Nipikovriə rəmhen kin kapən kapə snek yame raməkwpah.

²⁰ Mərig narmamə yamə mine nahasien misir e kirhipəh nrhopniyen əriə, khapəh nisararien ye nərigien kapəriə. Mhapəh nisəpəhyen nəhuakien kimi yarmhə minə mine nanmi kughen eikuə yamə mine kamivhirəkin kin gol, uə silva uə bras, uə kapier, uə nai. Narımnar minə a kisəru, nimiririə rıpis, nıprairiə rəpou.

²¹ Kini narmamə minə a khapəh nisararien ye nərigien kapəriə tuk nhopniyen narmamə mine norien nahawk, mine norien kleva, mine nor-apnapıgien nar, mine nəkrəhyen.

10

Agelo yame ravəh nəkwəkwə kəskəh

* 9:5: Gris rapəh niniyen “wərawk” mərig ramni “skopion.” Nipikoın raməs əjir, raməmhə pik. † 9:11: Apolion, nıpran e ramni mə, “Yakamoriah.”

¹ Kini ai yakəm agelo mīn kīrik, nagheen rehuə, ramsi-pən ye neai. Ramvən ye napuə rəmhen kīn mə kafan neipən. Kini mərai-mərai rarkurao ye kapən kapə. Kini in rəkhak maməsiə rəmhen kīn mīrh. Kini nihun mir kwəmhen kīn səpaag ehuə mir yamə mir kīrauək.

² Kini in ravəh nəkwəkwə kəskəh ye kwermīn matuk yame kīmnəvi. In rəriṗ nihun matuk ye tahik, məriṗ nihun mawor ye nīmoptanə.

³ Kini mokrən apomh. Rīkin rəmhen kīn rīki laeon. In rokrən apomh, karuəruə rhorṗin m-seven.

⁴ Karuəruə rhorṗin m-seven, yakmə jakrai-pən ye nəkwəkwə a, məriḡ yakəriḡ rīki yermamə kīrik rīsi-faktə ye neai mīmə, “Erkwaig kīn nəḡkiarīen e yame karuəruə ramni, mīpəh nīrai-pən-ien ye nəkwəkwə.”

⁵ Kini ai agelo a yame yīmnam kupən ramərer-pən ye tahik mīne nīmoptanə mīvəhsi-haktə kwermīn matuk ye neai,

⁶ mīvəh kwəsū ye nhag yarə rerin, yame rīmnor neai mīne nīmoptanə mīne tahik mīne narīmnar fam. Kini mīmə, “Kughen tukriṗəh nīwhin-mīnien.

⁷ Məriḡ nīṗiḡ agelo yame ror seven kīn tukrher naiyuk, kini nəriḡ-məniwəniēn kape Kughen tukruə mor nəfrakīsiēn kīn ai taktəkun. In tukritərhav rəmhen əmə kīn yame rīmīni ta kupən kīmi kafan yorwok mīnə, iriə a kafan profet mīnə.”

⁸ Kini ai yakəriḡ rīki yermamə kīrik ramsi-pən ye neai mīmə, “Yuvən, mīrəh nəkwəkwə yame kīmnəvi ye kwermī agelo matuk yame ramərer-pən ye tahik mīne nīmoptanə.”

⁹ Məkneikīn, yīmavən maiyoh agelo mə tukriṗəhsi-pə nəkwəkwə kəskəh a kīmi yo. Kini rīmə, “Vəh mən. Nar a tukroriah tīṗim. Məriḡ tukmə nakən, məriḡ rheikən rəmhen kīn sukapak.”

¹⁰ Məkneikīn yīmavən mīvəh nəkwəkwə kəskəh ai ye kwermī agelo, mən, məriḡ rheikən rəmhen kīn sukapak. Yīmnan, mətḡai, rorīah tīṗik.

¹¹ Kini kīni-pə tuk yo kīmə, “Ik takaməkeikei mīni-ərhav narīmnar mīnə e yamə tukritərhav-pə tuk nəmə tanə ṗisīn ṗisīn mīnə, mīne yermaru mīnə, mīne narmamə yamə mīne tīkiriə ror ṗisīn ṗisīn, mīne narmamə yamə mīne nəḡkiarīen kapəriə ror ṗisīn ṗisīn.”

11

Yemə mir yame kīmawarer tuk Yesu

¹ Kini ai kīvəhsi-pə nīṗər nuwig kīrik kīmi yo, kīni kīmə, “Yuvən, mīvəh napomhien kape Nīmə kape Kughen mīne tebol. Məvheikīn mīn narmamə yamə mīne kasəhuak aikīn.

² Məriḡ takṗəh nīvəhyen napomhien kape kwənmhaan e iruə, meinai kwənmhaan a kīvəhsi-pən kīmi nəmə iruə. Iriə tuksəviəsis-əviəsis Taon Rhakə mhavən mhavəh makuə foti tu.

³ Kini yakvəhsi-pən nəsanīniēn kīmi kafak yermamə mir yamə mir e kawarer-ərhav tuk yo. Tukravəhsi-pən neipən has yame ror nīmtət mə iriu kwəriḡ rahah, mawərer-ərhav tuk nīni-ərhavyen kafak nəḡkiarīen kape makuə foti tu.”*

⁴ Iriu e, nuknei nai mir e olif, mīne nar mir e kamərəhu-pən laet irəriu yame kawarer kupən kīn Yermaru kape tanīmtanə.†

⁵ Kini tukmə yermamə kīrik rīmə tukrorīah əriu, nap tukriṗi-pən ye nəkwairiu, məs in məkwəru. Tukwhopni-hopni fam narmamə yamə mīne khamə tuksorīah əriu.

⁶ Kini kwərə mir e, tukmə kīrani-ərhav nəḡkiarīen kape Kughen, mārīvəh nəsanīniēn tuk nəṗiḡiēn kīn napuə mə nəhiḡ tukriṗəh nīṗiēn. Mīrarkun nukreikīniēn nīmri nu ruə nītə, kini mīrarkun nuhyen narmamə ye tanīmtanə kīn naha nhagīn nahasiēn yame kaworkeikei mə tukawor.

* **11:3:** uə tuk nīṗiḡ wan taosen tu handred sikisti. † **11:4:** Əmru narmamə mir e “olif” mīne “nar kamərəhu-pən laet iran” ye Sek 4:3, 11-14.

⁷ Kini tukrani-ərhav fam nəgkiarien kapəriu, məkneikin, nar mīragh yame ramarə ye nəkwai nimir ehuə yame reiwaiyu pik tukrhaktə muh əriu, mapita əriu mhopni əriu.

⁸ Niprairiu tukraməmīr ye swatuk ye taon ehuə e kimnəsik-pən Yermaru kapəriu ye nai kamarkwao kin. Ikin aikin a, kamni nəgkiarien ukreikin kirik kimə nhagin e Sodom, uə Ijip.

⁹ Kini narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine kwənərəus pisin pisin minə, mine narmamə yamə mine kamhani nəgkiarien pisin pisin, mine narmamə ye kantri minə fam tukhauə misarha əterik ye niprairiu, mhapəh niseighanien kin mə tuknim əriu mhavəh nipig piəpiə kisisər mine nipərin.

¹⁰ Narmamə ye tanimtanə tuksagien, masor lafet, mhavəhsi-pən narimnar kimi əriə minə, misagien meinai profet mir e yame kimīwor pik nahasien kimi əriə kwəramhə.

¹¹ Kini nipig piəpiə kisisər mine nipərin ruə mivən, Kughen rivəhsi-pən min neihagien kimi əriu, kawarer. Narmamə m-fam yamə mine kasəm əriu, kisakur pik.

¹² Məkneikin iriu kawərig riki yermamə kirik risi-pən ye neai mamni mimə, “Warer mīrauə.” Napuə rivəh əriu mivən ye rao ye neai. Kini tikmir minə kapəriu kisərer əmə misarha əterik irəriu.

¹³ Kini ye nipig atuatur a, nimnimien ehuə kirik ramavən moriah nipər kwənmhaan kirikianə ye taon a, mipəh min nipərin naen. Nimnimien rimnhopni narmamə m-fam seven taosen. Kini narmamə m-fam yamə mine khapəh nhamhəyen kimnhagin pik, mhani nəfrakisien mə Kughen ye rao ye neai, In ravəh neihuəyen.

¹⁴ !Awəh! Nahasien ehuə yame ror kiraru kin nor infamien ai. Mərig nahasien yame ror kisisər kin, pəh nien mə tuktu, ruə.

Agelo yame ror seven kin ramher naiyuk

¹⁵ Kini ai, agelo yame ror seven ken rher naiyuk, məkneikin riki narmamə risi-pən ye neai, misokrapomh mhamə,

“Kapətawə Yermaru, mine kafan Kristo, iriu kawarmaru ye tanimtanə.

Narmaruyen kapəriu tukramarə rerin.”

¹⁶ Kini namehuə minə, iriə m-fam twenti fo, kasəkwətə ye jea kapəriə ye nimri Kughen. Mīseiwaiyu misənimkur, masəhuak kimi Kughen,

¹⁷ mhamə,

“Yakhani vi vi ik, Yermaru Kughen,

meinai Ik nimivəh kafam nəsaninien ehuə mirikakun mamarmaru.

Nagheem rehuə pik.

Ik nimnarə rerin, mamarə min ai taktəkun.

¹⁸ Niemhaa rhai narmamə ye kantri minə; mərig niemhaa ehuə kape Kughen tukruə.

Nipig a ruauə yame Ik takəkir narmamə yamə mine kwənhamhə, mivəhsi-pən nərok kimi kafam yorwok minə, iriə e kafam profet minə, mine narmamə kafam minə, mine narmamə apnapig minə mine namehuə yamə mine kamhasiai nhagin.

Kini nipig a ruauə yame Ik takoriah narmamə yamə mine kasoriah tanimtanə.”

¹⁹ Məkneikin kimnəhitə ye Nimə kape Kughen apa ye neai, kini kəm Bokis yame ramor nīmətətien ye Nirpenien kape Kughen ramkwətə imə. Məkneikin ramaroapig, nuvrig-uvrigien ramavən, kini karuəruə ramərkwəmətəi, kini nimnimien ramavən, kini aes raməsaah-pə.

12

Piraovin mine nar mīragh rəmhen kin algita

¹ Kini nīmətətien ehuə kirik rimasi-pən ye neai, mor nar vi kirik irak yakakur. Piraovin kirik ramvən ye mīrh rəmhen mə kafan neipən. Mamkwətə mərip-pən nihun ye makuə. Məvhəvhao kin kəmhou twelef.

² Mamasək pik mamərig nəmhəyen meinai rinor tipin, kini natukreimək.

³ Kini yimnəm nīmtətien pisin kirik rīmasi-pən mīn ye neai. In e nar mīragh ramhen kīn algita ehua. In rəwhao; kapən kapə risip iriə seven. Kapən apət ten. Məvhəvhao kīn kəvəvhao kape King, seven.

⁴ Nīpikovin ramuh-ita kəmhou mīnə ye neai. Mīpiki-əhu nīpərin kirikianə kisəsaah miseiwaiyu-pə ye tokrei tanə, mīpəh mīn nīpərin kiraru.* Məkneikīn, algita a ruə marer ye nīmri pian a yame natukreimək. Tukmə tīni rarha, rətgai.†

⁵ Pian a rirəh tīni yerman, yame In tukrarmaru ye kantri mīnə fam. In rirəh kwətavhə yame kīmnor kīn aean, [ramhajoun mə nagheen rehua]. Mərig Kughen rīmivi-ta kwajikovə en tuk algita, mīwəhsi-haktə In ruvən ye neai məkwətə ye jea kafan mamarmaru.

⁶ Mərig pian a rīmnap mivən apa ye tīpəvsik. Kughen rīmnapnəpeinə ta ye kwənmhaan a mə tukramarə ikīn. Tukamarha tukun keriaji nīpig wan taosen tu handred sikisti.‡

⁷ Kini narowaginien kirik apa ye rao ye neai. Mikael mīne kafan agelo mīnə kīmnhauh algita mīne kafan agelo mīnə. Kini algita mīnə kafan agelo mīnə kīmnhauh mīn əriə.

⁸ Mərig algita, nagheen rapəh nəmhenien. Mikael mīne kafan mīnə kisəpita əriə, mīsher yerhav kīn əriə ye rao ye neai.

⁹ Kīmnharəh algita ehua a, mīsarakikīn-əhu ye tokrei tanə. In a in snek kupən, kamni kīmə Setan uə Yarhmə. In ramkīr oror narmamə m-fam ye tanīmtanə. Kīmnarakikīn-əhu in, iriə kafan agelo mīnə fam.

¹⁰ Kini yakərig riki yermamə kirik risi-pən ye neai mokrapomh mīmə, “Taktəkun ai, Kughen kapətawə rīmivəh mīragh ətawə.

Taktəkun ai Kughen ramhajoun mə in Yermaru, nagheen rehua.

Kini taktəkun ai, Kristo kafan ramhajoun mə in ravəh mīn nəsanīnien mīne nehuəyen ye narīmnar m-fam.

Ror məkneikīn mə taktəkun ai, kīnarakikīn-əhu Setan ye nīmri Kughen.

Setan e in e raməkər-əkər pən piautawə mīnə kīmi Kughen yenpig mīne yeraan.

¹¹ Mərig piautawə mīnə kīmnhauh in mīsapita ye nəsanīnien kape nītaw Kwaji Sipsip mīne nīni-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen.

Mīsapita mīn in meinai tukhopni pawk əriə, rīkirīə rapəh nəsikien nīmraghien kapəriə.

¹² Kīmīə yamə mīne nakasarə ye rao ye neai, sagien meinai kīmnarakikīn-ərhav algita.

Mərig, !Awəh! Nahasien tukruə ye nīmoptanə mīne tahik, meinai Setan rīmneiwayu-pən tuk ərii.

Niemhaa ramhai pik in, meinai in rīrkun mə ipakə əmə rīneriaji kafan nīpig.”

¹³ Algita rəm mə kīmnarakikīn-əhu ye tokrei tanə, rarar, mīrpəhu piraovin yame rīmīrəh tīni yerman.

¹⁴ Mərig kīwəhsi-pən kwermi kwəriə kīmi pian a, tukrīrəh, mivə mivən apa ye kwənmhan Kughen rīmnapnəpeinə iran apa ye tīpəvsik.§ Ikīn aikīn a, tukrap tuk snek, tukamarha huvə tukun kape nīpig wan taosen tu handred sikisti.*

¹⁵ Mərig snek a rīmīruə kīn nu rəmhen kīn yapiwən ehua kirik mə narh tukrīrəh pian a mamvən.

¹⁶ Mərig nīmoptanə rīmnasitu ye pian a məkwaag mətgai nu ehua yame algita rīmīruə kīn.

* **12:4:** Tukmə ror nīpran e ramni mə Setan rivi-ta agelo tiksīn ye rao ye neai, kisəsaah, miseiwaiyu pən ye tokrei tanə. Əmru nəgkiarien kirik ramvən kīmi Setan ye Ezik 28:11-19 mīne Aes 14:12-15. † **12:4:** Tukmə ror pian a Meri, mamə kape Yesu; kini Setan in algita. Tukmə Yesu rarha, kini Setan tukroriah. **12:4:** Mat 2:13-14 ‡ **12:6:** uə makuə 42, uə newk kīsīsər mīne makuə sikis. **12:7:** Dan 10:13,21; 12:1 **12:9:** Jen 3:1 **12:9:** Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15 § **12:14:** Meri rīkīr Yesu kīravən apa Ijip kape newk kīsīsər. Əmru Mat 2:13-18

* **12:14:** Gris ramni mə “kamarh tukun tuk nīpig kirikianə, mīne nīpig kīraru, mīne nīpərin,” mərig nīpran e ramni mə, “newk kīsīsər mīne makuə sikis” uə “nīpig wan taosen tu handred sikisti.”

¹⁷ Kini niemha rhai pik algita tuk pian a. Marar mivən mə tukhauh min kafan minə kwənərəus. In e narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen masərer timtim tuk nini-əravyen Yesu.

¹⁸ Algita a rimavən marer apa ye nipakir apa ye tahik.

13

Nar miragh yame rimnateih haktə tahik

¹ Kini yimnəm nar miragh ehuə kirik rimnateih haktə tahik. Kapan əpat ten. Kini rimnukrai-pən kəvəvhao kape king ye kapan əpat minə. Kapan kapə risip iriə seven, kini kirai-pən nəgkiarien kirikianə kirikianə irəriə yame ramni hah Kughen.

² Nar miragh a yimnəm rəmhen kin pusi ehuə kamni kimə leped. Mərig nihun minə kisəmhen kin nar miragh kirik kamni kimə bea. Kini nəpəəg nəkwən rəmhen kin laeon. Algita rivəhsi-pən nəsaninien mine narmaruyen mine nehuəyen kafan kimi nar miragh a.

³ Kimnhoteih kapən kapə nar miragh e kirik, kimə tikrimhə; mərig ripəh, mimragh min. Kimnhoteih pawk kapən kapə, ripəh nimhəyen, narmamə m-fam ye tanimtanə kisakur, mhakwasig kin.

⁴ Masarar masəgnəgin min algita meinai in rimivəhsi-pən neihuəyen kimi nar miragh a. Masəgnəgin nar miragh a misaiyoh mhamə, “?Pa rəmhen kin nar miragh a? Rirkək. ? Kini pa rirkun nuhyen? Rirkək.”

⁵ Kimneighan kin nar miragh a mə in tukrəgkiar ausit mini-hah Kughen. Kimneighan kin neihuəyen kimin mə in rirkun norien naha nhagin yame in rorkeikei kape makuə foti tu.*

⁶ Kini in rimini nəgkiarien hah ripsaah ye Kughen, mine nhagin, mine imei Kughen, in e, narmamə yamə mine kasarə ye rao ye neai.

⁷ Kimivəhsi-pən min nəsaninien kimin mə tukrarowagin iriə narmamə kape Kughen minə, mapita əriə. Kini kivəhsi-pən nehuəyen kimin tuk narmaruyen ye narmamə ye kwənərəus minə fam, mine narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine yamə mine kamhani nəgkiarien pisin pisin, mine kantri minə fam.

⁸ Narmamə minə fam ye tokrei tanə tuksəhuak kimi narmiragh a. Mərig narmamə tiksın tukhapəh nisəhuakien kimin, iriə e yamə mine kwərai-pən ta nhagriə ye Nəkwəkwə kape Nimraghien kwasig ikin Kughen ripior narimnar fam. Nəkwəkwə a kape Kwaji Sipsip yame kimnhopni.

⁹ Yermamə yame nimətirgin rarə in tukraməkeikei mətərig huvə kin.

¹⁰ Tukmə kimə tukvəhsi-pən yermamə kirik ye kalabus, pəh ruvən.

Tukmə kimə tukhapni yermamə kirik kin nau, pəh khapni kin nau.

Nəgkiarien e nipran ramni mə narmamə kape Kughen minə tukasəkeikei misərer tim tim tuk nhatətəyen iran.

Nar miragh yame rimnateih haktə nimoptanə

¹¹ Kini yimnəm min nar miragh kirik rimnateih haktə nimoptanə mhaktə. Kapan əpat kiraru rəmhen kin kwaji sipsip kirik. Mərig rəgkiar, rikin rəmhen kin algita kirik.

¹² In ramor atuə kin kape nar miragh kupən e yame kapən kapə seven, mivəh fam nehuəyen kafan. Kini maməkeikei kimi narmamə m-fam ye tanimtanə mə iriə tuksəhuak kimi nar miragh kupən yame kimnhoteih kapən kapə kini ruahuvə min.

¹³ Kini nar miragh e kapan əpat kiraru rimnor nimtətien ehuə pisin pisin. Marə mor min nap risi-pən ye neai mamuə ye tokrei tanə ye nimri narmamə.

¹⁴ Kughen rimneighan-pən kin nəsaninien kimi nar miragh e yame kapan əpat kiraru mimə in rirkun norien nimtətien ye nipig ramərer iriu nar miragh yame kapan kapə

* **13:5:** Makuə 42 rəmhen kin nipig wan taosen tu hundred sikisti, uə newk kisisir, makuə sikis. Emru Rev 11:2, 3, mine 12:6. **13:6:** Dan 8:10-11 **13:6:** Efes 2:6

seven. In rameikuə ye narmamə ye tokrei tanə kin nīmtətien yamə mine in ramor. Kini mīni-pən tuk əriə mə tukasəkeikei mīsərai kapier mhasigəvin nanmi nar mīragh a kimnhoteih kapan kapə kini ruahuvə mīn, mhasiai in.

¹⁵ Kini Kughen rīmneighan-pən kin nāsānīnien kimi nar mīragh yame kapan əpat kīraru, mə tukreihagh-pən ye kapier yame rīsīgovīn nanmi nar mīragh e kapan kapə seven, mə tukrəgkiar, mamni mə tukhopni narmamə yamə mine khapəh nhasiaiyen in.

¹⁶ Kini in raməkeikei kimi narmamə m-fam əgkəp - nəmehuə mīnə, mine narmamə apnāpig mīnə, mine narmamə kapəriə nautə rehuə, mine narmamə yamə mine kapəriə nar kīrik rīrkək, mine slef mīnə, mine narmamə pəh nien mə slef mīnə, mə tukhavəh nətətao kafan ye kwermīriə matuk uə nupanairiə.

¹⁷ Mərig narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nətətao a, kaseinein nīvəhyen nīmri nar kīrik, mine norien salem kin nar kīrik. Nətətao e, in nhag narmīragh e yame kapan kapə seven, uə namba yame ramor nīmtətien ye nhagin.

¹⁸ Ror məkneikin mə kimiə takasəkeikei mhavəh nīrkunien. Tukmə nīrkunien kafam rəmhen, nakīrkun nīniyen nīpran. Namba e in 666. In ramor nīmtət ye yermamə.

14

Kwaji sipsip mine narmamə wan hundred foti fo taosen

¹ Kini ai, yakarha-pən məm Kwaji Sipsip ramərer apa ye tokrei tukwas a Saeon. Kini narmamə wan hundred foti fo taosen kasərer iriə mīn. Kini kimīrai-pən nhag Kwaji Sipsip mine Rīmni ye nupanairiə.

² Kini yakərig nəgkiarien kīrik rīsī-pən ye neai. Rīkin rehuə rəmhen kin tahik ehuə kīrik yame ramuh nəpəəg kwənharuəruə uə məmhen mīn ye karuəruə yame ramarkwəmətei. Kini mamhen mīn kin narmamə khapsaah kamhauh gita.*

³ Kini iriə kasəni nīpe vi kīrik apa kupən ye jea kape King mine nar mīragh kuas a kamni kimə 'jerubim' mine namehuə mīnə. Narmamə apnāpig kaseinein nīpe a. Narmamə wan hundred foti fo taosen əmə yamə mīnə e Kughen rīmnrək nīmraghien kapəriə muəpik-ta əriə ye tanīmtanə, iriə kharkun nənien nīpe e.

⁴ Narmamə mīnə e iriə e, yamə mine kimīsarha huvə tuk kapəriə nīmraghien, mə nəmkīmīk rīrkək irəriə. Iriə khapəh nhakīrien piraovīn. Iriə nəmə vi mīnə. Mamhakwasīg kin Kwaji Sipsip e, mhavən ikīn pukaa ramvən ikīn. Kughen rīnrək-ta nīmraghien kape narmamə mīnə a. Iriə kape Kughen əmə mine Kwaji Sipsip e. Iriə kīsəmhen kin nəvīgīnien yame kimnəhuak vi əmə kin nəsimien, yame kīvəhsi-pən kimi Kughen mine Kwaji Sipsip.

⁵ Iriə khapəh niseikuəyen nīpig kīrik. Kini nar kəskəh kīrik rīrkək mə tukror əriə kasəmkīmīk ye nīmri Kughen.

Agelo misir kīsīsər

⁶ Kini ai yakəm mīn agelo kīrik ramivə yerpīrig ye nīmago-ago. In ramni-ərhav nəvsaoyen huvə yame rīmnrə rerīn, infamien rīrkək kimi narmamə ye tokrei tanə, ye kantri mīnə fam, mīnə kwənərəus mīnə fam, mīnə narmamə yamə mine kamhani nəgkiarien pīsīn pīsīn, mine narmamə yamə mine tikiriə ror pīsīn pīsīn.

⁷ In rokrapomh mamni mīmə, "Hagin kin Kughen mhasiai In. Kini mhani nəfrakisien ye kafan neihuəyen. Meinai in a nīpig atuatur kafan ruauə tuk nəkīrien nīmraghien kape narmamə. Səgnəgin In. In rīmnrək rāo ye neai, mine nīmoptanə, mine tahik, mine nīmri nu mīnə."

⁸ Kini agelo mīn kīrik yame ror kīraru kin raməri-pən mamni mīmə, "Babilon rīmamīr! Babilon rīmamīr! Babilon Ehuə Nagheen Rehuə rīmamīr, meiwaiyu! In rəmhen kin piraovīn kape swatur yame ravi-pə narmamə ye kantri mīnə fam khaue

* **14:2:** Nəgkiarien kape nəmə Gris rapəh nīniyen 'gita,' mamni əmə 'hap.' In nar kīrik kamuh tuk nənien nīpe, rəmhen kin gita. **14:3:** 1 Pīta 1:19 **14:4:** 2 Kor 11:2; Rev 21:9

mamhanim waen iriä min. Mærig waen nin, in a nîrpähuyen nätəwaoyen. Maməkeikei kimi narmamə mə tuksor norien has iriä min. Kini nîpîg kamhanim waen a, iriä kamhavi-pə niemhaa kape Kughen tuk əriä.”

⁹ Kini agelo min kirik yame ror kisisər kin ramkwasig kin əriu. Mokrən apomh mamni mimə, “Narmamə yamə mine kasəhuak kimi nar mîragh yame kapən kapə iriä seven, mine nanmi nar yame kimnor kisigovin kin, kini mhawəh nətətao kafan ye nupanairiä uə kwermiriä,

¹⁰ iriä tukasəkeikei mhanim waen ni piraovin e, in e niemhaa kape Kughen. Waen e kipəh nəkwər-əkwərien kin nu. Tuksərig nəmhayen ye nap mine kwənkwiwə yamə mir kawəkwəru əriä ye nîmri agelo rhakə minə mine Kwaji Sipsip.

¹¹ Kini nəuwəh kape nap yame raməs əriä mor nəmhayen kimi əriä, in ramənah nîpîg minə fam, infamien rîrkək. Narmamə yamə mine kasəhuak kimi nar mîragh yame kapən kapə seven mine nanmi nar yame kimnor kisigovin in kin, mhavəh nətətao kafan, iriä tukhapəh nisapisien yenpîg mine yeraan.”

¹² Nəgkiarien e nîpran ramni mə narmamə kape Kughen yamə mine kasor nəkwən tukasəkeikei misərer tim tim əmə tuk nhatətəyen iran.

¹³ Kini yîmnərig min riki yermamə kirik risi-pən apa ye neai mimə, “Takrai-pən nəgkiarien e ye nəkwəkwə, ‘Taktəkun ai, mamvən, narmamə kape Yermaru, to khamhə pawk, mærig tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.’ ”

Kini Nanmin kape Kughen rimə, “!Nəfrah! Iriä tuksapis ye nəmnhawkien kapəriä, meinai tukhavəh kwənkwai wok kapəriä.”

Agelo rampik ta narmamə ye tanimtanə

¹⁴ Kini ai yîmnarha-pən məm napuə hawən kirik, məm yermamə kirik ramkwətə-pən ye napuə. Kwən a in rəmhen kin Ji Yermamə. In rəvəvhao kin kəvəvhao kape King, yame kimnor kin gol. Mamrəh nau iko kirik.

¹⁵ Kini yîmnəm min agelo kirik risi-pən apa ye Nimə kape Kughen muə, kini mokrən apomh kin yermamə a ramkwətə-pən ye nîmar-mar napuə, mimə, “Rəh kafam nau iko mivən marpai. Meinai nîpîg kape narhakinien nəviginien ruauə, kini nəsimien ye tanimtanə ruəmruə.”

¹⁶ Kini yîmnəm yermamə yame ramkwətə-pən ye nîmar-mar napuə rimowhan nao iko kafan muə ye tokrei tanə, mîpik narmamə m-fam rəmhen kin yame nəsimien yame ruəmruə tuk nivəhyen.

¹⁷ Kini agelo kirik min rimatərhav-pə ye Nimə kape Kughen apa ye rao ye neai, mamrəh min nao iko.

¹⁸ Agelo min kirik yame ramarha tuk nap ye tebol, risi-pən ye tebol muə, kini mokrən kin agelo yame ravəh nao iko mimə, “Narmamə ye tanimtanə kisəmhen kin kwənkwai grep yame ruəmhiak. Vəh kafam nao iko mîpik əriä.”

¹⁹⁻²⁰ Məkneikin, agelo e rimowhan kafan nao iko, mivən ye tanimtanə, kini mîpik-ta narmamə yamə mine kisəmhen kin kwənkwai grep yame rimhiak. Kini marakikin əriä apa iruə ye taon, apa ye kwənmhaan ehuə yame kaməviəsis kwənkwai grep ikin, mə nehen tukraiyyu. Ikin aikin a, Kughen ramor niemhaa kimi narmamə mivəhsi-pən narpinien kimi əriä. Tukəviəsis əriä, nitawriä tukraiyyu aikin, rəmhen kin nu ehuə kirik yame napomhien kafan rəmhen kin tri hundred kilometa, kini rəmnim pik. Tukmə hos kirik rəviəfugin, reriəji nîpəghigin.

15

Narmamə kape Kughen kasəgnəgin In

¹ Kini yakarha-pən ye rao ye neai məm nîmtətien kirik, yakakur. Agelo seven kamhavəh narpinien, iriä seven, mamhauə. Narpinien minə e, iriä kasor niemhaa kape Kughen tukror piəpiə, infamien iran.

² Mækneikin, yimnəm nar kirik rəmhen kin tahik, mærig kinnor kin glas, nap ramuək iran. Narmamə tiksın kasərer ye nıkar-kar tahik a. Iriə e yamə mine kimisarowagin misapita nar miragh a kapən kapə seven mine nanmi nar yame kinnor kisigovin kin, mine namba yame ramor nımtət ye nhagin. Kughen rıvəhsi-pən gita* minə kimi əriə,

³ kamhauh, masəni nıpe kape Kwaji Sipsip mine Moses kupən, yorwok kape Kughen, mamhani mhamə,

“Yermaru Kughen Nagheem Rehuə Pık Ęgkap.

Yaksəm kafam norien ehuə minə, yaksakur.

!Ik King kape rerin! !Norien kafam ratuatuk əfrakis!

⁴ Yermamə kirik to rıpəh nıpəhyen nisaiyen Ik, Yermaru.

Kini yermamə kirik to rıpəh nıpəhyen nıvəh-sihaktəyen nhagin.

Meinai Ik pısın əmə nakəmərhakə.

Narmamə ye kantri minə fam tuksəm mə norien minə fam kafam kisatuatuk, mhaue masərer ye nımrım mamhani vi vi Ik.”

⁵ Kwəsəni-ta nıpe a, yakwaag faktə ye rao ye neai, məm kımnhıtə-pən İkin Kughen Ramarə İkin. In e, Nimə Tapolen kape Kughen†.

⁶ Agelo seven khasi-pən apa İkin Kughen Ramarə İkin, mamhavəh narpinien minə, iriə seven. Iriə kamhavən ye neipən vi e yame raməsiə, kamni kimə ‘linen.’ Kimıvıtərəkin nımagiriə kin kətəut yame kinnor kin gol.

⁷ Mækneikin, nar miragh e kamni kimə ‘jerubim’ iriə kuas, kini kirik irəriə rıvəhsi-pən besin kinnor kin gol seven kimi agelo minə a iriə seven. Besin minə a khakwar kin niemhaa kape Kughen yame ramarə rerin.

⁸ Mækneikin, nətokien yame ramor nımtətien ye neihuəyen mine nıkhakien kape Kughen rıvıg əpıs İkin Kughen Ramarə İkin, kini narmamə kiseinein nisauru-pənien İkin Kughen Ramarə İkin miseriaji agelo seven khavəh-sıərhav fam narpinien minə seven.

16

Besin seven yamə mine khakwar kin niemhaa kape Kughen

¹ Mækneikin yakərig riki yermamə kirik rokrən apa İkin Kughen Ramarə İkin, mamni-pən tuk agelo minə seven mımə, “Havən. Misətəg-pən besin seven yamə mine khakwar kin niemhaa kape Kughen ye tanımtanə.”

² Agelo yame raməkupən rıvən mətəg-pən besin kafan ye tanımtanə. Mækneikin, narmamə yamə minə kımnhavəh nətətao kape nar miragh a kapən kapə seven, mine nanmi nar yame kinnor kisigovin kin, nımap pien rıpsaah ye nıprairiə.

³ Kini agelo yame ror kiraru kin rətəg-pən besin kafan ye tahik. Tahik ror nitə kin. Rərıp rəmhen kin nitaw yermamə yame ruamhə ta. Kini nar miragh ye tahik minə fam kımnhamhə.

⁴ Kini agelo yame ror kısısər kin rətəg-pən besin kafan ye nımrı nu minə, mine ye kwerkwai nu minə, ror nitə kin.

⁵ Kini yakərig riki agelo yame ramehuə ye nu minə ramni mımə,

“Kughen, Ik pısın əmə Ik Kughen, nakatuatuk.

Ik e yame nımnamarə rerin, mamarə min taktəkun.

Kini ratuatuk mə takor mækneikin narpinien kimi narmamə.

⁶ Kapəriə atuk əmə. Meinai iriə kımnhavi nitaw narmamə kafam minə, mine profet minə kafam.

Kini Ik takvəhsi-pən nitə kimi əriə mə tukhanım.”

* 15:2: Nəgkiarrien kape nəmə Gris rapəh nıniyen ‘gita,’ mamni əmə ‘hap.’ In nar kirik kamuh tuk nəniyen nıpe, rəmhen kin gita. 15:4: Jer 10:7; Sam 86:9-10 † 15:5: Ye nəkwai Nimə Tapolen, bokis kirik aikin yame kiwəhsi-pən Natuakəmien 10. Əmru Eks 38:21, Nam 1:15.

⁷ Kini yakərig min tebol* rəgkiar mīmā,
 “!Nəfrah! Yermaru Kughen, Nagheem Rehuə pik, nəgkiarien yame nakaməkir narmamə kin in rəfrakis matuatuk.”

⁸ Kini agelo yame ror kuas kin rətəg-pən besin kafan ye mīrh. Kini mīrh ravəh nəsaninien tuk nivaanien narmamə rəmhen kin yame nap raməs əjir.

⁹ Nəpan-əpanien kape mīrh raməs əriə, kamhani hah Kughen yame In ramor narpinien minə e, mərig khapəh nisararien ye nərigien kapəriə mhauə mhavəh-si haktə In.

¹⁰ Kini agelo yame ror kirkirip kin rətəg-pən besin kafan apa ikin nar miragh kapən kapə seven ramkwətə mamarmaru ikin. Məkneikin, ikin minə fam yame in ramarmaru ikin kisapignap. Kini narmamə kasərig nəmheyen misəkwəsis nheramriə

¹¹ mamhani hah Kughen apa ye rao ye neai tuk nəmheyen mine nimap kapəriə. Mərig khapəh nisararien ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has kapəriə.

¹² Kini agelo yame ror sikis kin rətəg-pən besin kafan ye nu ehuə e kamni kimə Yufretes. Məkneikin nu rəmit mor swatuk kape king minə tukseriwək iran mhasi-fiak.

¹³ Məkneikin yakəm nanmin has kisisər kirhəmhen kin frog. Kirik rimitərhav ye nəpəəg nəkwai algita; kirik rimitərhav ye nəpəəg nəkwai nar miragh kapən kapə seven; kirik rimitərhav ye nəpəəg nəkwai profet eikuə.†

¹⁴ Yarhmə misir e kirhor nimtətien minə. Kirhitərhav-pən tuk king minə ye tanimtanə m-fam, mīrhokrən kin əriə mə tuksofugin masərer matuk tuk narowaginien ye nipig yame Kughen Nagheen Rehuə Pik tukrəkir narmamə iran.

¹⁵⁻¹⁶ Kini yarmhə misir e kirhofugin king minə apa ikin kirik, ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, kamni kimə, Amagedon.‡

Kini Yesu rimini mīmā, “!Arha-pə ru! !Yakaurə rəmhen kin yame yəkrəh kirik raurə! Rhuvə mə narmamə tukhapəh nisapirien, masarha, mhapəh nhavəhsi-tayen kapəriə neipən tuk napirien mə tukhapəh nisaiyu-kopiə-kopiə-yen misauris kin.”

¹⁷ Kini agelo yame ror seven kin rətəg-pən besin kafan ye nimago-ago. Məkneikin yakərig riki yermamə kirik risi-pən apa Ikin Kughen Ramarə Ikin, misi-pən atuaturuk ye jea kafan mīmā, “Ror infamien.”

¹⁸ Məkneikin raroapig, karuəruə rarkwomətei, nuvrig-uvrigien rehuə, kini nimnimien ravən. Nimnimien ehuə kirik ripəh hanə norien rəmhen kin yama.

¹⁹ Kini taon ehuə e§ rarkwopir nipərin kisisər. Kini taon fam ye kantri minə fam kisəsaah mharkək. Kughen, rikin ramuh norien has minə kape taon a Babilon, mivəhsipən kap yame rukwar kin waen e in e niemhaa kafan, maməkeikei kimin mə tukrinim fam.

²⁰ Məkneikin kimnahiə ta kin kwaji tanə minə fam, kharkək. Kini kipəh nəm-minien tukwas minə.

²¹ Kini aes rəmhen kin kapiet ehuə risi-pən ye napuə məsaah markwhopni-arkwhopni narmamə. Aes kirikianə əmə rəmhen kin fifti kilo. Kini narmamə kamhani hah Kughen tuk nahasien kape aes, meinai nahasien a in rahas pik.

17

Piraovin kape swatuk yame rahas pik

¹ Məkneikin agelo kirik ye agelo seven yamə mine kamharəh besin seven ruə mini-pə tuk yo mīmā, “Yuə-ru. Pəh yakhajoun ik kin narpinien yame piraovin kape swatuk yame rahas pik tukrarə iran. Piraovin a in a taon* yame ramərer ipakə tuk nu minə tiksın.

* **16:7:** Tebol rəgkiar, tukmə ror nipran ramni narmamə kape Kughen yamə mine kimnhopni əriə, kasəmir ye nəpəəg tebol apa ye rao ye neai. † **16:13:** Rev. 13:11-18 raməvsao kin profet eikuə e yame rətəi haktə ye nimoptanə. Kapan apət kiraru. ‡ **16:15-16:** ‘Amagedon’ nipran ramni ‘tukwas apa Megido.’ Nakəm kwənmhaan e Megido ye Judges 5:19; 2 King 23:29-30; 2 Kron 35:22. § **16:19:** Tukmə ror taon ehuə e Jerusalem uə Babilon.

* **17:1:** Tukmə ror taon a Babilon uə?

² King minə ye tanımtanə kımnhavən tukun. Kini narmamə kape tanımtanə kımnhanım nin waen, misapis iriə min, kini mamhavən tukun.”

³ Kini Nanmın kape Kughen raməmır irak, kini agelo a rikir yo mivən apa ye tipəvsik. Aikin, yakəm piraovın ramkwətə-pən ye nar miragh kirik rəwhao. Kirai-pən nəgkiarieren yame ramni-hah Kughen ye nıpran. Nar miragh a, kapən kapə risip-sip iriə seven, kapən apət iriə ten.

⁴ Kini piraovın a ramavən ye neipən pepol rəmhen kin neipən kape king, mine neipən əwhao. Ramor marə-marə ye nıpran mokwan kwenar miruk-pən ye nımətirgin yame kımnor kin gol mine kapiet yame nımırin rhaktə pik, mine perel. Kini in ravəh kap kirik kımnor kin gol, yame rukwar kin nahasien kafan yame rəmkimik pik ye nımırin Kughen mine nor-apnapıgien nar kafan.

⁵ Kini kirai-pən nəgkiarieren kirik ye nupanan, nıpran rerkwaig, yame ramni mımə,
 TAON EHUƏ IN E BABILON, NAGHEEN REHUƏ.
 IN NİSİN NİPIRAOVİN MİNƏ M-FAM KAPE SWATUK.
 KİNİ IN NUKNE NORIEN HAS YAMƏ MİNE KASƏMKİMİK.

⁶ Kini yakəm mə piraovın a rınapis kin nitaw narmamə kape Kughen minə. Iriə e narmamə yamə mine kımisarer-ərhav tuk nini-ərhavyen Yesu. Yakəm in, nanmik rivə.

⁷ Məkneikin agelo a rini-pə tuk yo mımə, “?Nakamakur tuk naha? Yo jakpihoprai-pre nəgkiarieren erkwaig ye piraovın mine nar miragh yame in ramkwətə-pən iran, yame kapən kapə risip iriə seven, kini kapan apət iriə ten.

⁸ Nar miragh yame nımınəm, rınamragh, mərig rıpəh nımraghien e towei, mərig pəh nien mə tuktu tukrhekınter, mhaktə-pə ye nəkwai nımır yame reiwaiyu pik, maiyu mamvən, Kughen tukroriah. Kini narmamə ye tanımtanə yamə mine nhagriə rirkək ye Nəkwəkwə kape Nımraghien tuksəm nar miragh a yame rınamragh, mırkək, mırerig-pə min, tuksakur.

⁹ Takaməkeikei mivəh nirkunien tuk nirkunien nıprai nəgkiarieren e. Kapən kapə nar miragh e, iriə seven, kasor nımtətien ye tukwas minə seven yame piraovın a ramkwətə-pən irəriə.†

¹⁰ Kasor min nımtətien ye King, iriə seven. King kirkirip kwənhauə ta mwənhavən. King kirikianə e ramarə ai taktəkun. Kini king kirik min tukrıpiuə. Mərig tukruə mamarə kape nıpig kwakwə əmə.

¹¹ Kini nar miragh e yame rınnamarə, mırkək ai taktəkun, in king kirik yame ror eit kin. In tukrikwasig kin king minə iriə seven mamhavən, Kughen tukroriah in.

¹² Kapən apət iriə ten yamə mine nımınəm əriə, kasor nımtətien ye king iriə ten, yamə mine khapəh hanə nisarmaruyen. Mərig iriə tukhavəh neihuəyen mə iriə king minə, misarmaru iriə nar miragh a, mərig kape nıpig kwakwə əmə.

¹³ Nətərigien kapəriə kirikianə əmə tuk nivəh-sipənien kapəriə nehuəyen mine nəsaninien kimi nar miragh a.

¹⁴ Mərig Kwaji Sipsip tukruə iriə narmamə yamə mine rımırpen-ta əriə, mokrən kin əriə, khakwasig kin. Kini In tukrapita narmamə yamə mine kasarowagin-pən kımın, meinai In Yermaru kape yermaru minə, mine King kape king minə.”

¹⁵ Kini ai agelo e rini-pə tuk yo mımə, “Nu yamə mine nımınəm əriə, ikin piroavın kape swatuk ramkwətə ikin, kasor nımtətien ye kwhen minə. In e narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine kantri minə, mine narmamə yamə mine kamhani nəgkiarieren pisin pisin.

¹⁶ Kapan apət ten yame nımınəm, mine nar miragh a, iriə tuksəməkin piraovın kape swatuk e, mhawəhsi-ta neipən kafan mə tukramaiyu kopiə kopiə, masoriah in, mhavaan ye nap, masən nusan.

† 17:9: Narmamə khapsaah rikiriə ruh mımə nar miragh e kapan kapə 7, uə tukwas 7, nıpran e Taon Rom. Kımivhirəkin haktə ye tukwas iriə 7.

¹⁷ Tuksor mækneikin meinai Kughen rimmærəhu-pən yerkiria mə tuksor nærigien kafan kini mor rikiria kirikianə əmə tuk nhavəh-sipəniēn kapəriə nəsaniniēn mine nehuəyen kimi nar miragh e, mə in tukrarmaru, meriaji nægkiariēn kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin.

¹⁸ Kini piraovin a nimməm, in taon ehuə yame ramarmaru ye king minə kape tanimtanə.”

18

Babilon rimamir

¹ Kwasig ye narimmnar minə e, yimməm agelo kirik ramsi-pən ye neai. In ravəh nehuəyen, kini in risia-pen tanimtanə kin nikhakien kafan.

² Rokrapomh ye rikin ehuə mimə,

“!Rimamir! !Babilon Taon Ehuə Nagheen Rehuə rimamir! Yarhmə minə kamhavən misarə ikin.

Nanmin has minə kasaiyu ətgin in. In ruauə rəmhen kin nəpəəg nai yame man has yamə mine kamgin kin əriə kasapir ikin.

³ Meinai kantri minə fam kisapis kin nin waen, mamharpəhu nətəwaoyen, mamhavən tukun mhakir in.

Kini king minə kape tanimtanə kamhavən tukun mamhakir. Kini sto kipa ye tanimtanə, nautə kapəriə rehuə meinai rikin ramvən pik tuk nautə.”

⁴ Mækneikin yakərig riki yermamə kirik ramsi-pən ye neai mamni mimə,

“Kafak narmamə minə, sətə ye pian a mə in tukripəh nirəh-pikinien əmiə.

Mə kimiə takhapəh nhavəhyen narpiniēn yame in tukrivəh.

⁵ Meinai in rimərig kafan təvhagə has rhaktə meriaji kapuapig. Kughen rikin raməsik kafan təvhagə hah.

⁶ Sarpin tai norien kafan yame in rimmor irəmiə.

Sarpin mikiraru.

Waen yame in rimivəhsi-pre kimi əmiə in riskai. Havi-pən tai nin waen ye kap kafan yame in riskai min, rapita.

⁷ Havəh-sipən nahasien mine nəmhəyen kimin rəmhen kin nagienien yame in rimmavəh kupən tuk nautə ehuə kafan.

Maməgkiar ausit yerkin mamni mimə, ‘Yo kwın kirik. Yo e yakamkwətə mamarmaru.

To yakpəh nasəkien tuk nipig kirik meinai kafak yerman rirkək mə to rimhə.’

⁸ Ror mækneikin, Kughen, Nagheen Rehuə, tukrivəhsi-pən narpiniēn kimin. Nikumhə tukrəs in; tukrasək; nap tukrəs; tukrimhə. Narpiniēn minə a tukrivəh in ye nipig kirikianə əmə.

⁹ “Kini nipig king kape tanimtanə yamə mine kimnhavən tukun mamhakir, kini mamhavəh kwis nautə kafan, kisəm nəuwəh kape nap yame ramarkwəru in, kisasək, rikiria rəpou tukun.

¹⁰ Kafan nəmhəyen tukror əriə khagin, masərer isok tukun mhamə,

“!Kəsi! !Kəsi tuk taon ehuə! !Awəh, Babilon, taon yame ramərer əusik əusik, mərig taktəkun ai, in rivəh kafan narpiniēn ye nipig kirikianə əmə!”

¹¹ “Kini sto kipa minə min ye tanimtanə tuksasək tukun, meinai yermamə min kirik rirkək aikin mə to rivəh nimri narimmnar kapəriə.

¹² Yermamə min kirik rirkək mə to rivəh nimri kapəriə gol, mine silva, mine kapier huvə minə, minə perel, mine neipən huvə yamə mine kamor kin linen mine silik mine pepol mine skalet. Yermamə min kirik rirkək mə to rivəh nimri narimmnar kamor kin kapan əpat elefan uə bras, uə aean, uə kapier huvə e kamni kimə ‘mabel’, mine nai kapəriə yame rapien huvə,

¹³ mine narimmnar yame nəmiovin rapien huvə rəmhen kin sinamon, mine senta, mine mir, mine frangkinsens. Yermamə min kirik rirkək mə to rivəh nimri kapəriə oel mine

waen, mine flaoa, mine kau, mine sipsip, mine hos mine kat, mine slef (in e kamor salem kin yermamə).

¹⁴ “Ror pən sto kipa minə tuksasək pik, mhamə, “Babilon, nakorkeikei pik nautə, mərig nimməpkərhav iran. Nautə mine marə-marə kafam ruirkək, to nakpəh nəm-minien tuk nīpig kirik.”

¹⁵ Sto kipa yamə mine kimisor salem kin narimnar minə e apa taon a tuksərer isok tukun, masəm nəmheyen kafan, khagin kin. Misasək, rikiriə rəpou

¹⁶ mhamə,

“!Aweh, kəsi! Taon ehuə e rimavən ye neipən huvə kimnor kin linen mine pepol mine skalet,

mokwan-pən gol mine kapiet huvə mine perel.

¹⁷ Mərig taktəkun ai kimnoriah fam nautə ehuə kafan ye nīpig kirikianə əmə.’

“Kini kapten minə kape rao minə fam, mine narmamə yamə mine kasor wok ye nəkwai rao, mine narmamə m-fam yamə mine kamhavən ye rao, mine narmamə m-fam yamə mine kamhavəh mane ye narimnar kape tame tahik tuksərer isok tuk Babilon.

¹⁸ Tuksəm nap rəs in, mine nehenap, misasək mhamə, “!Kəsi! Taon ehuə e rinor pisin ye taon minə tiksın.”

¹⁹ Tuksərəsuun kapəriə kapə kin nimokkur [misor nīmtətien mə rikiriə rərhakis], misasək, mhamə,

“!Aweh! Narmamə yamə mine kamhavəh rao ye tahik, kapəriə nautə rimnehuə tuk mane kape taon əsanin a.

Mərig kimnoriah in ye nīpig kirikianə əmə.

²⁰ Mərig kimiə ye rao ye neai, kimiə narmamə kape Kughen, mine aposol minə, mine profet minə, rikimiə tukraməkeikei magien, meinai Kughen rimivəhsi-pən narpinien kimin tuk nor-hah-preyen kimi əmiə.’ ”

²¹ Məkneikin, agelo əsanin kirik rimirəh kapiet ehuə kirik, marko-pən kin apa ye tahik ye nagheen fam, mīmə,

“Kinarkwəsis məkneikin Babilon Ehuə Nagheen Rehuə. To rapəh nərer-minien.

²² Kini tukhapəh nisərig-minien riki gita* mine tərhenao, mine naiyuk ramasək ye taon a.

Kini tukhapəh nisərig-minien narkarəkien kape kapiet minə yame ramaiyu-əsis wit yame kamor flaoa kin. Kini yermamə kape narpəkao-huvəyen ye narimnar rirkək min aikin.

²³ Nīkhakien kape laet minə tukripəh min nəsiəyen aikin.

Tukhapəh nisərig-minien riki piraovin mine yerman yamə mir kararpen əriu minə ye narkurəkien.

Mərig in apa kupən, sto kipa minə aikin, iriə nəmehuə əfrakis minə. Taon a rimnəvigin rhakə kantri minə fam, mikir oror əriə.

²⁴ Taon ehuə e Babilon in rimivəh narpinien meinai rimivi nitaw profet minə mine narmamə kape Kughen minə ikin minə fam ye tanimtanə.

Nəfrakisien. Nitaw narmamə m-fam yamə mine kimnhopni əriə rimnaiyu ye taon a.”

19

Narmamə ye rao ye neai kamhani vi vi Kughen

¹ Kini ai, yakərig nuvrīg-uvrigien kirik rəmhen kin kwhen ehuə kasokr-apomh ye rao ye neai, mhani mhamə,

“!Pəh khani vi vi Yermaru!

In Kughen. In ravəh miragh ətawə. Nīpran rakhak maməsiə. Nəsaninien, in kafan pisin əmə.

* **18:22:** Nəgkiarinen kape nəmə Gris rapəh niniyen ‘gita,’ mamni əmə ‘hap.’

² Meinai In ramækir atuatur narmamə ye nəfrakisien.

Kafan nəgkiarien ruoh-ta piraovin kape swatuk e yame rimnapir-pən apnapig tuk narmamə.

In rinarpin ta tai nitaw kafan yorwok minə.”

³ Kini kasokrən apomh min mhamə,

“!Pəh khani vi vi Yermaru Kughen! Nehenap kape nap yame raməs pian e, ramənah mamvən mipəh norien infamien.”

⁴ Kini nəmehua minə iriə twenti fo, mine nar miragh minə, iriə kuas, kamni kimə ‘jerubim’, kisənimkur-pən ye jea Kughen ramkwətə mamarmaru ikin, masəgnəgin In, mhamə,

“!Nəfrah! !Pəh khani vi vi Yermaru!”

Narkurækien kape Kwaji sipsip

⁵ Kini ai, riki yermamə kirik ramsi-pən ye jea kape King, mimə,

“!Yorwok minə kape Kughen, səgnəgin In!

Kimia yamə mine nakamhasiai Kughen, nar apnapig mə kimia nəmehua minə uə kimia narmamə apnapig minə, səgnəgin In.”

⁶ Kini ai, yakərig nuvrig-uvrigien kirik rəmhen kin kwhen ehua kasokr-apomh, mamhen min kin tahik yame ramuh kwənharəruə, mine karuəruə yame ramarkwəmətei, mamni mimə,

“Pəh khani vi vi Yermaru, Kughen kapətawə, Nagheen Rehua Pík. In ramarmaru.

⁷ Pəh kisagien, mhani nəfrakisien ye nehuəyen kafan.

Meinai ruauə ye nipig atuatur kape narkurækien kape Kwaji Sipsip.

Kini kafan piraovin ramərer matuk mawhin.

⁸ Kini Kughen rivəhsi-pən neipən huvə kimin mə tukrarkaoh kin.

Neipən e kamni kimə linen. Rhawən maməsia.”

(Neipən hawən e linen ramor nimtətien ye norien atuatur kape narmamə kape Kughen).

⁹ Kini agelo rini-pə tuk yo mimə, “Rai-pən nəgkiarien e ye nəkwəkwə, ‘Narmamə yamə mine kimirpen-ta əriə mə tukhavən ye nəviginiien kape narkurækien kape Kwaji Sipsip, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.’” Kini marar mini-pə min tuk yo mimə, “Nəgkiarien minə e in nəgkiarien əfrakis kape Kughen.”

¹⁰ Məkneikin, yakənimkur ye nihun mə jakəhuak kimin, mərig in rini-əhu mimə, “Apəh. Kitawə yorwok minə mine piam yamə mine kasərer skai tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Yesu. !Thuak əmə kimi Kughen! Meinai narer-ərhavyen kape Yesu in nuknei nəgkiarien kape profet minə.”

Yermamə yame ramkwətə-pən ye hos khawən

¹¹ Kini yimnəm rao ye neai rəhitə. Məkneikin yakəm hos khawən kirik. Yermamə yame ramkwətə-pən iran, nhagin mir e, “Yermamə Yame Kirikun Nhatətə-skaiyen Iran,” mine “Nəfrakisien.” Tukmə rimə tukrəkir narmamə uə tukruh narmamə, in tukror əmə ye natuaturkien.

¹² Nimrin mir kwəmhən kin nap raməwhao. In rəvəvhao kin kəvəvhao khapsaah kape king. Kini kirai-pən nhag kirik iran yame yermamə kirik rirkək yame rirkun; In pisin əmə rirkun.

¹³ Ramarkaoh kin neipən kirik yame keires-pən ye nitə. Nhagin min e, “Nəgkiarien kape Kughen.”

¹⁴ Kini mobael minə ye rao ye neai kamhakwasig kin. Iriə m-fam kasəkwətə-pən ye hos khawən minə, misarkaoh kin neipən e ‘linen’ yame rhawən mihuvə.

¹⁵ Kwən a, kafan kirik aikin nao yame ramtərhav ye nəkwən yame in tukrhapni narmamə ye kantri minə kin. “In mamrəh kwətavhə yame kimnor kin aean, [ramhajoun

mə nagheen rehuə].”

(*Sam 2:9*) In tukrhajoun niemhaa kape Kughen e Nagheen Rehuə kimi narmamə ye kantri minə, rəmhen kin yame kaməviəsis kwənkwai grep mə nehen tukraiye kor waen kin.

¹⁶ Kirai-pən nhagin ye neipən kafan mine nuvan kimə,

KING KAPE KING MINƏ mine YERMARU KAPE YERMARU MINƏ

¹⁷ Kini ai yakəm agelo kirik rərer-pən ye mirh, mamasək apomh mamni-pən tuk man yamə mine kamhəivə apa ye nimago-ago mimə, “Pəh khauə misofugin tuk nəviginien ehuə a kape Kughen

¹⁸ mə tuksən nusai king minə, mine namehuə kape mobael minə, mine nəmə əsanin minə, mine hos minə, mine narmamə kasəkwətə-pən irəriə, mine nusai narmamə minə fam: slef minə, mine narmamə pəh nien mə slef minə, mine namehuə minə, mine narmamə apnapig minə.”

¹⁹ Məkneikin yakəm nar miragh aperə kapən kapə seven, mine king minə kape tanimtanə, mine kapəriə mobael minə kasofugin iriə min, mə tuksarowagin iriə yer-mamə yame ramkwətə-pən ye hos khawən mine kafan mobael minə.

²⁰ Mərig kimnharaptərəkkin nar miragh a, mine profet eikuə yame ramor nimitətien pisin pisin minə nipig raməmir iriu nar miragh a. Ramor nimitətien minə a tuk neikuəyen ye narmamə yamə mine kamhəvəh nətətao kape nar miragh masəhuak kimi nanmi nar yame kimnor kisigovin kin. Kirəh əriu, karamragh, karko-pən kin əriu apa ye nəkwai neram nap yame raməwhao məpan-əpan, mamapien.

²¹ Kini yermamə yame ramkwətə-pən ye hos khawən, rimnhapni fam mobael minə kapəriə kin nao yame rimatərhav ye nəkwan. Kini man minə m-fam kimnhəvən, misən niprairiə, tipriə rəsiis.

20

Yesu Kristo tukruə mamarmaru kape newk wan taosen

¹ Kini ai, yakəm agelo kirik risi-faktə ye rao ye neai, mamrəh ki kape nəpəəg ehuə yame rewaiye pik, mine jen ehuə kirik.

² Rarar mivən miraptərəkkin algita ehuə a in a snek kupən kamni kimə yarmhə uə Setan, mirkwəji ətərəkkin kape newk wan taosen.

³ Marko-pən kin in ye nəpəəg ehuə yame rameiwaiye pik, mətapig əsigin in mə tukripəh nikir-oror-ien narmamə ye kantri minə meriaji-pən newk wan taosen ruə mivən. Ai tukpiaməkeikei kirisin min kape nipig kwəkwə əmə.

⁴ Kini ai yakəm jea minə tiksın kape king, narmamə kasəkwətə-pən irəriə. Kughen rimiwəhsi-pən neihuəyen kimi əriə mə tuksəkir əmhen narmamə. Kini yakəm min narmamə yamə mine kimnərəru nipətək nuairiə meinai kimisarer-ərhav tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Yesu mine nəgkiarien kape Kughen. Iriə kimnhapəh nisəhuakien kimi nar miragh a kapan kapə seven mine nanmi nar yame kimnor kisigovin kin. Kini mhapəh nhawəhyen nətətao kafan ye nupanairiə mine kwermiriə. Kini taktəkun ai iriə kamhamragh min, masarmaru iriə Yesu Kristo kape newk wan taosen.

⁵⁻⁶ Narmamə minə a, iriə kimisəkupən mamhamragh min ye nimhəyen kapəriə. Iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis, kini iriə nəmə atuatur minə kape Kughen. Tukhapəh nhəvənien ye nəkwai nap ehuə; mərig tukhauə rəmhen kin pris minə kape Kughen mine Yesu Kristo, masarmaru iriə min kape newk wan taosen. Mərig narmamə minə tiksın tukhapəh nhamragh-minien ye nimhəyen kapəriə miseriaji newk wan taosen ror infamien.

Kughen tukror narpinien kimi Setan

⁷ Nipig newk wan taosen rinor infamien, tukrisin min Setan ye kalabus.

⁸ In tukrivən ye tanimtanə mameikuə ye kwənərəus kape Gog mine Magog, in e,

narmamə ye kantri minə fam ye tanimtanə. Setan tukrofugin narmamə ye tanimtanə mə tukhauə misofugin misərer matuk tuk narowaginien. Narmamə kafan khapsaah pik misəmhen kin nipakir ye nikar-kar tahik.

⁹ Tuksaiyu rik rik mhavən ye kantri minə fam ye tanimtanə. Misərer misarkurao ikin narmamə kape Kughen minə kasarə ikin. Ikin aikin a taon ehuə e yame Kughen rorkeikei pik.* Mərig nap kirik risi-faktə ye neai meiwaiyu məkwəru əriə.

¹⁰ Məkneikin kirəh Setan yame ravəhsi-pən-vəhsi-pən kimi əriə, karko-pən kin ye nəkwai nap ehuə yame ramapien. Ikin a, kimnarko-pən ta kin nar miragh a kapan kapə seven mine profet eikuə a. Irisir tukrhərig nəmhayen rerin yeraan mine yenpig.

Nəkirien infamien

¹¹ Kini ai yakəm min jea hawən ehuə a, mine Yermamə yame ramkwətə-pən iran. Məkneikin, tokrei tanə mine neai kimiwap tuk nimirin, miravən mirarkək.

¹² Kini ai yakəm narmamə yamə mine kwənhamhə ta, nəmehuə minə mine narmamə apnapig minə. Iriə kasərer kupən ye jea kape King. Məkneikin kəvi nəkwəkwə minə tiksın. Kini kəvi min nəkwəkwə kirik, in e Nəkwəkwə kape Nimiraghien. Tukəm nəkirien kape narmamə yamə mine kwənhamhə ta ye nəkwəkwə a. Kaməkir əmhen əriə kirikianə kirikianə tuk nar yame kimisor.

¹³ Tahik rameighan-pən kin narmamə yamə mine kimisəmnim aikin, mine kwənmhaan kape nımhayen rameighan-pən kin narmamə yame kwənim ta əriə aikin. Kəkir narmamə kirikianə kirikianə tuk nar yame kimisor.

¹⁴ Məkneikin karko-pən kin nar mir e Nımhayen mine Kwənmhaan kape Nımhayen† ye nap ehuə. Nəkwai nap ehuə e, in nımhayen yame ror kiraru kin.

¹⁵ Narmamə yamə mine kipəh nəmien nhagriə ye Nəkwəkwə kape Nimiraghien, tukarko-pən kin əriə ye nəkwai nap ehuə a.

21

Jerusalem vi

¹ Kini ai yakəm neai vi mine tokrei tanə vi meinai neai akwas mine tokrei tanə akwas kwərarkək. Kini tahik ruirkək min.

² Kini yakəm taon imorhakə kape Kughen, in e Jerusalem Vi, ramsi-pən tuk Kughen ye rao ye neai, meiwaiyu-pə. Kimnor-pən marə-marə kafan rəmhen kin piroavin yame kamor-pən kafan marə-marə kimin mə tukarkurək kapəriu.

³ Kini ai yakərig riki yermamə kirik rokrən apomh misi-pən tuk jea kape king mamni mimə, “!Səmru! Taktəkun ai, Kughen rinor rukwanu kafan yerki narmamə. In tukrarə iriə miriə. Kini iriə tukhauə kafan narmamə minə. Kughen In atuatur tukrarə iriə min. In kapəriə Kughen.

⁴ In tukrirai ta nehe nimiririə fam. Nımhayen rirkək aikin a; mine nasəkien tuk nımhayen. Nar kupən minə e, iriə kwənharkək ta, tukhapəh nhauə-minien.”

⁵ Kini King yame ramkwətə-pən ye jea kafan rini mimə, “Yakukreikin narimnar fam khauə mhavi min.” Kini mimə, “Rai-pən fam narimnar minə e ye nəkwəkwə, meinai narmamə kharkun nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien minə e, mishatətə irəriə.”

⁶ Kini marə, mini-pə min tuk yo mimə, “Taktəkun ai, rinor infamien. Yo e nuknen mine nəukrəukrin. Yo nirikakunien, mine nərkinien. Yo, jakvəhsi-pən nu kimi narmamə yamə mine kasəkwəkwə. Tukhanim, mhapəh nhawəhyen nimirin. In e nimir nu yame rukwar mamarh-iərhav mivəhsi-ərhav Nimiraghien Rerin.

⁷ Jakvəhsi-pən nihuvəyen minə e kimi narmamə yamə mine kasapita ye narowaginien minə e. Yo jakaməkeikei mamor rəmhen kin kapəriə Kughen, iriə kafak kwajikovə minə.

* **20:9:** Taon a, in Jerusalem. † **20:14:** Əmru yermamə mir e Nımhayen mine Kwənmhaan kape Nımhayen ye Rev 6:8 mine 1:18. **21:6:** Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

⁸ Mərığ narmamə yamə mine kamhagin kin nhaniyen nhagik, mine yamə mine kasəmkimik, mine yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien irak, mine yamə mine kashopni əjir, mine yamə mine kasor apnapig nar, mine yamə mine kasor kleva, mine yamə mine kasəhuak kimi kughen eikuə minə, mine nəmeikuə minə, iməriə atuatur e ye nəkwai nap ehuə. İkin rapien ikin. In e nimhəyen yame ror kiraru kin.”

⁹ Kini ai, agelo kupən kirik raməgkiar kimi yo. In kirik ye agelo minə e seven yamə mine kamharəh besin minə seven yamə mine khakwar kin narpinien infamien seven yame Kughen tukror kimi narmamə. In rimauə mini-pə tuk yo mimə, “Yuə-ru, pəh yakhajoun ik kin piraovin kape Kwaji Sipsip, yame tukarkurək iriu min.”

¹⁰ Məkneikin nəsaninien kape Nanmin kape Kughen ruə irak, yakəm agelo rikir-ta yo yakravən ye tukwas ehuə kirik, tokren apa yerpig əgkəp. Kini in rhajoun yo kin Taon Rhakə kape Kughen e, Jerusalem vi, yame ramsi-pən tuk Kughen ye rao ye neai.

¹¹ Taon a raməsiə kin nikhakien kape Kughen. Raməsiə rəmhen kin kapiar huvə kirik e yame rəmtir huvə rəmhen kin glas, kamni kimə ‘jaspa.’

¹² Kəupə kafan rəpomh yerpig markurao ye taon. Kwəruə kafan twelef. Agelo twelef kasərer tuk kwəruə minə. Kirai-pən nhag kwənərəus minə kape kwajikovə twelef kape Isrel ye kwəruə minə a.

¹³ Kirai-pən nhag kisisər ye nikarin fiak ikin, kisisər ye nikarin pirə ikin, kisisər ye nikarin prah ikin, kisisər ye nikarin pihui ikin.

¹⁴ Kəupə kape taon e ramərer haktə ye kapiar twelef. Kini kirai-pən nhag aposol twelef kape Kwaji Sipsip ye kapiar minə a.

¹⁵ Kini agelo yame raməgkiar kimi yo mavəh nar kirik kimnor kin gol tuk nivəhyen mak ye nehuəyen kape taon a, mine kwəruə minə, mine kəupə kafan.

¹⁶ Taon a, kona iran kuas. Nehuəyen kape nikarin minə fam kisəm nəmhen. Taon a rəpomh, agelo a rivəh neihuəyen kape nikarin minə fam mine napomhien kafan məm mə iriə m-fam rəmhen kin tu taosen tu hundred twenty kilometra.*

¹⁷ Kəupə kape taon a rikimkim rəmhen kin sikisti faef meta.† Agelo a ravəh napomhien kape taon rəmhen kin narmamə kamhavəh mak ye napomhien kape narimnar.

¹⁸ Kəupə kimivhirəkin əmə kin kapiar huvə e jasper. Kini kimivhirəkin taon a kin gol in əmə in əmə. Gol e rhuvə, məməsiə rəmhen kin glas.

¹⁹ Kimnor huvə nuknei kəupə a kin kapiar huvə pisin pisin, iriə twelef. Kərəhu-pən jasper ye kapiar yame rəkupən. Kərəhu-pən safaea ye kapiar yame ror kiraru kin. Kərəhu-pən agat ye kapiar yame ror kisisər kin. Kərəhu-pən emeral ye kapiar yame ror kuas kin.

²⁰ Kərəhu-pən onikis ye kapiar yame ror kirkirip kin. Kərəhu-pən kanilian ye kapiar yame ror sikis kin. Kərəhu-pən yalakwoj ye kapiar yame ror seven kin. Kərəhu-pən malakaet ye kapiar yame ror eit kin. Kərəhu-pən topas ye kapiar yame ror naen kin. Kərəhu-pən kalsedoni ye kapiar yame ror ten kin. Kərəhu-pən takwoes ye kapiar yame ror leven kin. Kərəhu-pən ametis ye kapiar yame ror twelef kin.

²¹ Kwəruə twelef a, kimnor kin perel ehuə twelef. Iriə fam a, kimnor kin perel ehuə kirikianə əmə. Kini swatur ehuə ye nəkwai taon a kimnor fam əmə kin gol, rəmtir huvə rəmhen kin glas.

²² İkin a, yakpəh nəmien niməhuak kirik, meinai Kughen əmə, yame Nagheen Rehuə Pık Əgkap, mine Kwaji Sipsip, iriu pisin əmə a niməhuak.

²³ Kini taon a rapəh nətəgtəyen ye mirh mine makuə, meinai nikhakien kape Kughen raməsiə fam aikin, kini Kwaji Sipsip in laet kafan.

* **21:16:** Gris ramni mə neihuəyen kafan 12,000 stadia. Tukmə ror namba e 12,000 nipran ramni mə rəpomh rəpomh rəpomh. † **21:17:** Gris ramni mə rikimkim rəmhen kin 144 kubit. Tukmə ror namba 144 nipran ramni mə kəupə a riskai riskai riskai. **21:23:** Aes 60:19

²⁴ Kini narmamə ye kantri minə fam tuksəriwək ye nikhakien kafan. Kini namehua minə kape tanimtanə tukhapik nautə huvə kapəriə mhavən misətu-pən aikin a.

²⁵ Kipəh nətəpigien kin kwəruə minə nipig kirik, meinai nipigien rirkək aikin a.

²⁶ Narmamə ye kantri pisin pisin minə ye tanimtanə tukhapik nautə huvə minə kapəriə mhauə misərəhu-pən aikin a.

²⁷ Mərig narimnar yamə mine kasəmkimik ye nimri Kughen, mine narmamə yamə mine kasor nar yame ror naurisien, mine nəmə eikuə minə, iriə e to khapəh nisauru-pənien ye taon a. Narmamə əmə yamə mine kimirai-pən ta nhagriə ye Nəkwəkwə kape Nimraghien yame Kwaji Sipsip ramrəh, iriə əmə e kharkun nisauru-pənien aikin.

22

Nu miragh

¹ Agelo rimnhajoun ta taon vi kimi yo, kini mamhajoun min nu miragh kin yo yame ramaiyu. Rəmtir rəmtir rəmhen kin glas. Mamsi-pən tuk jea kape Kughen mine Kwaji Sipsip.

² Mamaiyu mamvən ye kwerkwan ye swatuk ehuə ye taon a. Kini nai yame ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə ramərer ye nikar nu mir. Ye newk kirikianə, rakuə m-twelef - ye makuə minə fam. Kini narmamə ye kantri minə fam kasor nimarın tuk nor-huvəyen nəmheyen.

³ Kini Kughen to ripəh min norien narpinien.* Kughen mine Kwaji Sipsip kaokwətə ye jea kape King mawarmaru aikin a. Kini kafan yorwok minə kasəhuak kimin.

⁴ Tuksəm nimirin. Kini kirai-pən nhagin ye nupanairiə.

⁵ Nipigien tukrirkək. To khapəh nisətgəyən ye mirh mine laet, meinai Kughen raməsia-pen əriə. Tuksarmaru kape rerin, infamien rirkək.

⁶ Kini agelo rini-pə tuk yo mimə, “Nəgkiarrien e, kirkun nətəgtəyən iran, kimə in nəfrakisien. Kughen e yame rimini-ta kupən kimi kafan profet minə narimnar yamə mine tukripiuə, rher-pə kin kafan agelo mə tukrhajoun kafan yorwok minə kin narimnar yamə mine pəh nien mə tuktu, tukasəkeikei mhauə.”

Yesu tukripiuə

⁷ Kini ai Yesu rini mimə, “!Sarha! Pəh nien mə tuktu yakrerig-pre min. Narmamə yamə mine kamharaptəəkən nəgkiarrien yame Kughen rimini-ərhav kupən ye nəkwəkwə e, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.”

⁸ Yo Jon, yimnəm narimnar minə e kin nimirik kini mərig. Kini nipig yimnərig məm, yakənimkur ye nihu agelo yame rimikir yo mivən mhajoun narimnar minə e kin yo mə jakəhuak kimin.

⁹ Mərig rarar mini-pə tuk yo mimə, “Apəh. Kitawə yorwok minə mine piām minə mine profet kupən minə, mine narmamə m-fam yamə mine kamharaptəəkən nəgkiarrien ye nəkwəkwə e. Əhuak əmə kimi Kughen.”†

¹⁰ Kini mini-pə tuk yo mimə, “Takpəh nivitəəkən-timtim-ien nəkwəkwə e, meinai nəgkiarrien yame ramni-ərhav, pəh nien mə tuktu, ritərhav-pə.

¹¹ Narmamə yamə mine kasor nahasien, pəh iriə tukasor əmə nahasien mamharpin. Narmamə yamə mine kapəriə nətərigien rəmkimik, pəh nətərigien kapəriə tukraməmkimik əmə mamripin. Mərig narmamə yamə mine kasor nar atuaturuk, pəh iriə tukasor əmə nar atuaturuk mamharpin. Narmamə yamə minə khahuvə pik, pəh tukamhahuvə əmə mamharpin.”

¹² Kini Yesu rarar mini mimə, “!Sarha! Pəh nien mə tuktu, yakrerig-pre min. Yakvəh nərokien mivəhsi-pən marpin norien minə kin yamə mine narmamə kimisor.

* **22:3:** Ye Jen 3:14-19, Kughen rini hah narmamə, miwəhsi-pən narpinien kimi əriə; mərig ikin e ramrəh-si ta narpinien a. **22:4:** Mat 5:8; 2 Kor 4:6 † **22:9:** Əmru Rev. 19:10.

¹³ Yo e leta ‘a’ mine ‘zed.’ Yo nirikakunien mine nərhkinien. Yo nuknen mine nəukrəukrin.

¹⁴ Narmamə yamə mine kasaikwas ye neipən kapəriə mə tukrhawən, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis, meinai jakeighaan kin əriə mə tuksən kwənkwai nai yame ravəhsi-pən nımraghien kimi narmamə, mhavən, misauru-pən ye kwəruə minə kape taon e.

¹⁵ Mərig narmamə minə tiksın tukhapəh nisauru-pənien ye taon a. In e narmamə yamə mine kisəmkimik mine yamə mine kasor kleva masəmtah, mine yamə mine kasor apnapig nar, mine yamə mine kasəhuak kimi kughen eikuə minə, mine yamə mine kashopni əjir, mine yamə mine kasorkeikei mə tukseikuə.

¹⁶ Yo e Yesu, yimnher-pre kin kafak agelo mə tukrini-ərhav narimnar minə e kimi niməhuak minə. Yo e, nuknei King Deved, mine kwənərəus min kafan. Yo e yakəmhen kin kəmhau e fetukai yame raməsiə huvə.”

¹⁷ Nanmin kape Kughen, iriu piraovin kape Kwaji Sipsip kirəni mirəmə, “!Hauə!” Kini pəh narmamə yamə mine kasərig nəgkiarien e khamə, “!Hauə!” Tukmə yermamə rəkwəkwə, pəh ruə. Tukmə yermamə rorkeikei, pəh ruə minim Nu Miragh mipəh nivəhyen nimirin.

¹⁸ Yo Jon, yakamor kwirig kimi narmamə minə fam yamə mine kasərig nəgkiarien yame raməmir ye nəkwəkwə e mimə tukmə yermamə kirik raməsik əpnis nəgkiarien ye nəgkiarien yame nəkwəkwə e ramni-ərhav, Kughen tukrəsik əpnis nahasien yamə mine nəkwəkwə e raməvsao kin ye narəyen kafan.

¹⁹ Kini tukmə yermamə kirik rīvəhsi-ta nəgkiarien tiksın ye nəgkiarien yame nəkwəkwə e ramni-ərhav, Kughen tukrīvəhsi-ta nihuvəyen mir yamə mir nəkwəkwə e raməvsao kin ye narəyen kafan. Iriu e: kwənkwai nai yame ravəhsi-pən nımraghien kimi narmamə, mine kwənəmhaan kafan ye taon rhakə kape Kughen.

²⁰ Kwən e yame ruini-ərhav narimnar minə e mimə, “Nəfrah. Pəh nien mə tuk tu yakrerig-pre min.”

!Amen! !Yuə-ra Yesu Yermaru!

²¹ Pəh Kughen tukrautə-pə kin nihuvəyen kape Yesu Yermaru kimi narmamə kafan minə.

Amen.

Diksonari

Agelo in nanmin yame ramarha tuk yermamə. Wok kapəriə in e kamhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen tuk narmamə kape Kughen minə. Agelo khapsaah, yame rhuvə kirik, yame raha kirik. Yame raha kamni kimə yarmhə, kasoriah nımraghien kape narmamə.

Aposol in yermamə kirik rəmhen kin kamher-pən kin. Yesu rimirpen narmamə twelef kafan minə mə tukhauə iriə aposol tuk norien merekel mine nini-ərhavyen nəgkiarien kafan (Mat 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16). In apa kupan, kimini aposol rəmhen kin narmamə yamə mine kimisəm Yesu misəriwək iriə min misəm nımhəyen kafan ye kros. Yesu rımivəhsi-pən nehuəyen kimi Pol mə Pol rımnəm In ye nəmərəhavyen kini Yesu rokrən kin in mə in aposol min kirik kafan.

Farisi kisəmhen kin pati kirik. Iriə kisəmhen kin nəmehuə kape nəmə Isrel. Iriə narmamə tiksın yamə mine kharkun huvə loa, masəri-pən, mamharpın. Yesu rıpəh norkeikeiyen əriə meinai iriə kasəsik əpnis loa kape Kughen, kini mhavəhsi-haktə atuk əriə mə iriə kisəri-pən huvə loa. Pati mir a Farisi mine Sadusi, kamhani mə iriə nəmhajoun minə kape loa.

Fig in nai kirik yame kamən kwənkwan. Nımarın rəmhen kin malberi, məriğ kwənkwan rəmhen kin kwənimh, məriğ in rheikən.

Gol in kapiə okrə kirik yame ramser-ser pik, mərir. Kamor narımnar rıpsaah kin yame nımrın rhaktə, rəmhen kin ring mine earring uə kwenar yame kaməkwan.

Grep, plantesen kape grep Grep in kwənkwai nai kirik, tiksın rəmərəmrə, tiksın rəwhao. Kamor waen kin. Kwənkwan rəmhen kin pi. Ramerko rəmhen kin nərəus.

Hae pris in yermamə kirik yame ramərhakə. In ravəh nar mıragh mavi nitə mamor sakrefaes kin mə Kughen tukrivəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kape narmamə. Newk minə fam kasarukun daes tukun mə pa nhagin e ye pris minə a in tukruə mamor wok kape hae pris kape newk kirikianə.

Herod Niutestamen ramvsao kin narmamə kuas nhagriə e Herod.

1. *Herod Ehuə* in king kape provins e Judia nıpig Yesu rımnarha-pə. In e rımə tukhopni Yesu ye nıpig yame rımnarha iran (Mat 2:1-22; Luk 1:5).

2. *Herod Antipas* in ji Herod Ehuə yame rımnamaru ye nıpig Yesu rımnarha. In rımnamaru ye tanə e Galili ye nıpig a Yesu rınamor wok mamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen iran. In e in rımikir ta piraovin kape piauni Filip, nhagin e Herodias. Kini nıpig Jon Baptaes rımını-əhu in mə tukripəh nıkirien Herodias, rımnərəru ta kapan kapə Jon Baptaes (Mak 6:14-29). Nıpig nəmə Isrel kimisəriş Yesu ye kot, Herod Antipas e in e rımını mə Yesu tukraməkeikei mımhə.

3. *Herod Agripa Kirikianə* in ji Aristopolas e in piau Herod Antipas. In rımnor ahas pən kimi aposol minə nıpig Yesu rımamhə mamragh min mamvən ye rao ye neai. Mhopni Jemes e piau Jon. In a rımnasıt pik, Kughen rımnor narpinien kimin, ramamhə mım minə kimisən tipeuə iran (Wok 12:1-23).

4. *Herod Agripa Kiraru* in ji Herod Agripa Kirikianə. Herod a in a rımnamarə ye nıpig kape Pol, mamətəriğ kin nəgkiarien kafan nıpig rımnərərer ye kot kape Festas (Wok 25:13-26:2; 29:19, 27-32).

Hosana In nəgkiarien akwas kirik kape nəmə Isrel. Nıpran ramni mə “Havəh si haktə” uə “Vəh mıragh.”

Ji yermamə Nıpran rımə in yermamə əmə kirik. Məriğ profet Esikel rımivəh nahag a maməgkiar atuk iran. Yesu rıvəh nahag a mamor mə in yemehuə kirik rəmhen kin Profet Esikel kupan.

Kaonsel kasəkir nəgkiarien apa kot.

Kot In nar kirik yame ramækir nægkiarien kape narmamə mə rameikuə uə raməfrah. Mivəh-si-pən narpinien kimi narmamə tuk nakapirien loa.

Kristo in nahag. Ye nægkiarien kape nəmə Gris, nīpran e ramni mīmə “yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin mə tukrivəh miragh narmamə.” Nəmə Isrel kimnhawhin kwən a Kristo mə tukruə, kisəm mə pa e nhagin in Kristo. Nəmə Isrel khapsaah khamə pəh nien mə Yesu in Kristo, meinai kisəm mə Yesu in yermamə apnapig əmə, kafan nar kirik rikək. Mərig narəyen kape Yesu rimnor nægkiarien minə kape profet tu minə rimauə minor nəfrakisien kin, ramhajoun pən mə Yesu in Kristo.

Leprosi in nəmhayen kirik yame ror yermamə rəmhir-əmhir, tikin raməta. Tukmə yermamə ravəh nəmhayen a leprosi mərer ipakə tuk yermamə kirik, rirkun nivəhsi-pənien kimi yermamə ai. Ror pən kin narmamə kamhagin pik kin nəmhayen a leprosi mə in nəmhayen əutən.

Lifaet in kirik ye kwənərəus twelef kape nəmə Isrel. Laen əmə kape Lifaet in pisin əmə rirkun nuəyen mə pris.

Loa kape Moses ramni ye nəkwəkwə kirkirip e Moses rimirai kupan ye Oltestamen: Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba mine Dutronome.

Lugun apa Galili in nu əgkap, mərig raməmīr ye kwerkwān ye tanə apa Isrel, kini rehuə pik, mavi rəmhen kin tahik. Peao peao aikin kafan. Nahag pisin kirik e Lugun Taebirias (Jon 6:1) uə Lugun Genesaret (Luk 5:1). Nehuəyen kafan rəmhen kin twenti tu kilometa.

Mesaea in nægkiarien kape nəmə Isrel nīpran rəmhen əmə kin Kristo, uə “yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin mə tukrivəh miragh narmamə.”

Nanmin kape Kughen in rəmhen kin nanmin kirik yame ramor wok yerki yermamə. Kughen Yermaru, mine Yesu Kristo, mine Nanmin Rhakə, irisir kirikianə.

Narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel in translesen kape Inglis yame ramni mə “Gentile.” Kupan, nəmə Isrel iriə khamə Kughen rimirpen əmə əriə mə iriə narmamə kafan minə. Khamə iriə pisin əmə kharkun naha nhagin yame ratuatuk, mhamə iriə pisin əmə kharkun Kughen. Nəmə Isrel kəsīg pən narman mhamə Kughen rimirpen əriə pisin əmə.

Narmaruyen kape Kughen in translesen kape Inglis yame ramni mə “Kingdom of God.” Nīpran kirik e narmamə tukhavən misarə iriə Kughen ye rao ye neai. Kirik min e Kughen tukrarə mehuə ye nimraghien kafam mhajoun ik kin swatuk.

Nəviginien Rhakə in Lodsapa. Bred mine waen yame nəməhuak minə kamhavəh, rikiriə raməsik nimhayen kape Yesu.

Nikakien kape Kughen In translesen kape Inglis yame ramni mə “Glori.” Ramhajoun pən nehuəyen kape Kughen kini mamor mə yermamə tukrivəhsi-pən nisaiyen mivəh-si haktə In.

Nimə Ehuə kape Kughen in translesen kape Inglis yame ramni mə “Temple.” Kini in kirikianə əmə, ye taon kape nəmə Isrel ye kapitol city Jerusalem. Hae pris minə kape nəmə Isrel kimisor sakrefaes ye newk minə fam aikin a. Mərig ye newk A.D. 70 mobael kape nəmə Rom kimisarkwəsis nimə a.

Nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel ror pisin ye nimə ehuə kape Kughen apa Jerusalem, meinai nimə kape nofuginien khapsaah ye taon pisin pisin. Nəmhajoun kape loa minə kimnhavəh-si ərhav nægkiarien aikin, mərig khapəh nisorien sakrefaes aikin. Mərig nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel ripəh nəmhenien kin niməhuak minə ai taktakun, meinai nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu Kristo.

Nipig Kwasig nīpran rimə nipig Kughen tukruə iran. Tukroriah tokrei tanə, mamækir narmamə, mipik ta nəməhuak minə iriə tuksap mhavən misarə ye rao ye neai. Kini Kughen tukrivəhsi-pən narmamə yamə mine khapəh nhakwasigien kin in iriə Setan ye nap yame ramuək rerin.

Nirpenien wi Apa kupan, swatuk kape nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has in e niviyen nitaw nar miragh. Kughen rimnor əpu norien a ye nəkwəkwə mine kamni kimə Oltestamen. Kini In mor promes wi mimə norien kape niviyen nitaw nar miragh tukror infamien. Nirpenien wi e ramni tukmə nimini nəfrakisien ye Yesu Kristo, in rirkun nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has kafam. Kimnəsəvheikin nirpenien wi e ye nəkwəkwə mine kamni kimə Niutestamen.

Pasova Nipig Moses rimnamkir ye rhav narmamə kafan minə ye kwermi Fero, agelo kirik kape Kughen rimivəh miragh kwənərəus kape Moses. Ror pən nahasien ruə, mivi-ərokin əriə. Mhopni fam nimri nupan minə narman kape nəmə Ijip. Mərig nəmə Isrel kimisərəhu-pən nitaw sipsip ye kwəruə, agelo rəm rirkun mə iriə kimisor nəgkiarien yame Moses rimini, kini in mivi-əro kin əriə. Ror pən kin nəmə Isrel kasor nipig e Pasova ye newk minə fam, masor nəviginien ramuh pən nipig a. (Əm-ru stori kape Pasova ye Eks12:21-30).

Perel in kapiet huvə kirik yame raməmir apa ye nəkwai nar kirik ye tahik rəmhen kin kokias. Nimrin rhaktə, kamor kwenar kin, mine earring.

Profet in yermamə kirik yame Kughen ravəhsi-pən nəgkiarien kimin mə nar kirik tukritərhav-pə mor nəfrakisien kin. Profet iriə m-fam twenti yamə mine kimnharai nəkwəkwə minə ye Oltestamen, ririkakun ye Aesaea, mor infamien ye Malakae. Mhani mhami tukmə narmamə khapəh nisəri-pənien nəgkiarien kape Kughen, Kughen tukro-riah narəyen kapəriə. Mərig profet min tiksın aikin yamə mine kimnhaph nharaiyen nəkwəkwə.

Promes nipran e nirpenien.

Sabat Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, nipran ramni mə “seven.” In nipig infamien kape wik, yame yermamə ramapis iran meinai Kughen rimnor narimnar fam mivəh nipig sikis mamapis ye nipig yame ror seven kin. Sabat in nipig kirik kape nəmə Isrel kasəhuak iran. Ririkakun ye Fraede sikis klok yenaiyu, mor infamien ye Sarure, sikis klok yenaiyu. Nipig aposol minə kimnhavən apa kantri pisin pisin minə, nəmə ikin minə a kimnhapəh nharkunien narəyen kape nəmə Isrel, mhapəh nisəhuakien ye Sabat, kini nipig kimnhauə mharkun Yesu, misəhuak ye Sande meinai Yesu rimimragh min ye nimhəyen kafan ye Sande.

Sadusi iriə kisəmhen kin pati kirik. Iriə kisəmhen kin nəmehuə kape nəmə Isrel. Iriə min kimishajoun loa kape Moses. Iriə khamə tamə tukmə yermamə rimamhə, rinor infamien; nanmin to ripəh nivənien ikin kirik. Mhani min mə agelo rikək mine yarmhə.

Saeon in tukwas kirik yame kimivhirəkin-pən Jerusalem ikin (Dut 4:48). Nhagin min kirik e Heron. Ye nəkwəkwə e Hibrus, Saeon in ramuh pən rao ye neai.

Sakrefaes Yame kimnamor kupan narmamə kimnhavəhsi-pən nar miragh pisin pisin rəmhen kin mak, kau, uə sipsip kimi hae pris minə mə tukhavaan əru mhavəh tamhek təvhagə has kapəriə. Sakrefaes min kirik in e tuk niniyen tenkiu. Mərig tukmə nar miragh yame ramhə uə yame rahas, to kipəh norien sakrefaes kin.

Sakomsaes Kughen rimini-pən tuk Ebrahim ye Jen 17 mə tukvəh nao kimi narman kətu karin əriə pəh kafan. Tukmə nipig yerman rarha mivəh nipig eit, kivəh nao kimin ramuh pən mə ravəh nihuvəyen yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Ebrahim. Mərig Aposol Pol rimnhajoun mə norien kape sakomsaes riukreikin ai taktakun. Sakomsaes to ripəh nivəhyen ik nakvən ye rao ye neai, mərig takni nəfrakisien ye Yesu Kristo, pəh Yesu ror sakomsaes kimik mərai ta nahasien yerkim.

Setan ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, nipran ramni mə “tikmir.” Setan in agelo kirik kape Kughen kupan yame rimnamor norien has mipəh nikwasigien kin nərigien kape Kughen, Kughen rher-yerhav kin ye rao ye neai iriə kafan kwhen, kiseiwaiyu-pə ye tokrei tanə (Aes 14:12-15; Esik 28:1-19; Mat 13:38-40; Luk 1:15; Jud 6, Rev 12).

Sinae in tukwas kirik ye kantri apa Ijip. Kwənmhan a in a Kughen rimivəh-si pən Natuakəmien Ten kimi Moses ikin (Hib 12:18-24).

Sisa pa rımə nhag yermamə məriğ in nehuəyen rəmhen kın presiden. In yamehuə kape nəmə Rom. Nəmə Rom kamhani mhamə in əmə rəmhen kın ji Kughen.

Slef in yermamə kirik yame ramor wok əmə mıpəh nivəhyen nərək iran. Ramor wok əmə maməri-pən əmə nəriğien kape yemehuə kafan, məriğ rıpəh nəri-pənien nəriğien kafan.

Wit in nai kirik rəmhen kın raes, kaməkawai-əkawai, kwənkwan raməsaah, maməpəh tikin. Kamarkin kwənkwan kamor flaoa kın.

Yalgita in nar mıragh ehuə kirik rahas pik yame raməmır ye nəkwəkəwə kape Revelesen. Raməs yermamə.

Nuknei Nəgkiarien Mınə Ye Niutestamen

Baptaes

Mat 28:18-20	Wok 10:44-48	Gal 3:26-27
Jon 3:22	Wok 16:14-15, 31-33	Kol 2:12
Jon 4:1-2	Wok 19:1-7	1 Pita 3:20-22
Wok 2:37-42	Wok 22:12-16	
Wok 8:12, 36-38	Rom 6:1-4	

Famle

Kwajikovə mınə

Mat 15:3-6	Efes 6:1-3	1 Tim 5:4, 8
Luk 2:51	Kolos 3:20	Hib 12:7-11

Mama mine tatə

Efes 6:4
Kolos 3:21
1 Tim 3:4-5

Piraovın kimhə tan kın

Wok 6:1	1Kor 7:39-40	Jem 1:27
Rom 7:2-3	1 Tim 5:3-16	

Narkurəkien

Mat 19:4-6	Kolos 3:18-19	Hib 13:4
1 Kor 7:1-16	Taet 2:3-5	1 Pita 3:1-7
Efes 5:21-33		

Gavman

Mat 22:15-22	Rom 13:1-7	Taet 3:1
Wok 5:27-29	1 Tim 2:1-4	1 Pita 2:13-17

Kamor ahas pən kimi nəməhuak mınə

Mat 5:10-12	1 Kor 4:11-13	1 Pita 3:13-17
Mak 13:9-13	2 Kor 4:8-11	1 Pita 4:12-19
Luk 12:4-9	Fil 1:28-29	1 Jon 4:7-12, 16
Jon 15:18-21	2 Tes 1:4-8	Rev 2:10
Wok 5:41	2 Tim 3:10-13	
Rom 8:35-37	Hib 10:32-39	
Rom 12:12-14, 17-21	Hib 12:3-4	

Kughen

Mak 10:27	Rom 11:33-36	1 Pita 1:14-17
Mak 12:29-30	1 Kor 8:4-6	1 Jon 1:5
Luk 1:37	2 Kor 1:3	1 Jon 4:7-12, 16
Luk 6:35-36	1 Tim 1:17	Jud 24-25
Jon 4:24	1 Tim 6:15-16	Rev 4:8-11
Wok 14:14-17	Hib 4:13	Rev 15:3-4
Wok 17:22-31	Hib 10:30-31	
Rom 1:18-23	Jem 1:17	

Kughen ramasitu irətawə

Mat 6:25-34	Rom 8:28	Hib 1:3
Mat 10:29-31	Rom 11:36	Jem 4:13-16
Wok 14:15-17	Kol 1:17	

Kughen rımnor tokrei tanə

Mat 19:4	Wok 17:24-26	Hib 1:2
Jon 1:3	1 Kor 8:6	Hib 11:3
Wok 14:15	Kol 1:15-16	Rev 4

Kughen tukrəkir narmamə

Mat 7:21-23	Rom 2:1-11	Hib 9:27-28
Mat 16:24-27	Rom 14:10-12	Hib 10:26-31
Mat 25:31-46	1 Kor 3:10-15	1 Pita 1:17
Jon 3:18-21	1 Kor 4:5	1 Pita 4:3-5
Jon 5:24-29	2 Kor 5:9-10	Rev 20:11-15
Wok 17:30-31	2 Tes 1:5-10	

Kughen ramor narmamə khauə misatuatuk ye nımrın

Wok 13:38-39	Rom 5:1, 9-10, 18-19	Gal 3:6-9
Rom 1:16-17	Gal 2:16	Taet 3:7
Rom 3:21-26		

Kughen ravəh mıragh narmamə

Jon 3:16-17	Rom 5:1-11	1 Tim 1:15-16
Wok 2:37-39	Rom 10:9-13	1 Tim 2:3-7
Wok 4:11-12	Efes 2:1-10	1 Pita 1:3-5

Kughen eikuə minə, mine norien kape kleva minə

Mat 4:10	1 Kor 6:9-11	1 Tes 1:9-10
Wok 13:4-12	1 Kor 8:1-13	1 Jon 5:21
Wok 17:22-31	1 Kor 10:1-22	Rev 21:8
Wok 19:11-20	2 Kor 6:14-18	Rev 22:15
1Kor 5:11	Gal 5:19-21	

Mane

Mat 6:19-21, 24-34	1 Tim 6:6-10, 17-19	Jem 2:1-9
Luk 12:13-21, 32-34	Hib 13:5-6	Jem 5:1-6
Wok 20:35		

Nanmin kape Kughen

Mat 28:19	Wok 8:14-17	Efes 1:13-14, 17
Mak 1:9-11	Wok 10:44-48	Efes 3:16
Mak 3:28-30	Wok 13:2-4	Efes 4:3-4, 30
Luk 1:35	Wok 15:28	Efes 5:18-20
Luk 3:16	Wok 16:7-10	Efes 6:17-18
Luk 4:1	Wok 19:1-7	1 Tes 1:5-6
Luk 11:13	Rom 5:5	1 Tes 5:19
Luk 12:12	Rom 7:6	2 Tes 2:13
Jon 1:32-34	Rom 8:9-16, 26-27	Taet 3:5-6
Jon 3:5-8	1 Kor 2:4, 9-16	Hib 2:4
Jon 7:37-39	1 Kor 3:16	Hib 9:14
Jon 14:15-17, 26	1 Kor 6:11, 19	1 Pita 1:2, 11
Jon 15:26	1 Kor 12:1-13	2 Pita 1:20-21
Jon 16:7-15	2 Kor 1:21-22	1 Jon 2:20
Jon 20:19-23	2 Kor 5:5	1 Jon 3:24
Wok 1:4-5, 8	2 Kor 13:14	1 Jon 4:13
Wok 2:1-18, 38-39	Gal 3:2-5	1 Jon 5:6-8
Wok 4:31	Gal 4:6	
Wok 5:3-5	Gal 5:16-18, 22-25	

Napir-pənien tuk piraovin pisin

Mat 5:27-30	1Kor 6:9-20	1 Tes 4:1-8
Jon 8:2-11	Gal 5:19	Hib 13:4
Rom 13:8-10	Efes 5:3	Jud 7
1Kor 5:9-11	Kol 3:5-6	

Nap ehuə

Mat 10:28	Luk 16:23-26	Rev 20:10-15
Mat 13:41-42, 47-50	2 Tes 1:9	Rev 21:8
Mat 25:41		

Nəkwəkwə kape Kughen

Mat 4:1-4	Rom 15:4	Hib 4:12
Mat 5:17-20	Rom 16:26	1 Pita 1:22-25
Mat 22:29	Kol 3:16	2 Pita 1:19-21
Jon 8:31-32	1 Tes 2:13	2 Jon 9-10
Jon 20:31	1 Tim 4:13	Rev 1:3
Wok 20:32	2 Tim 3:14-17	

Nəviginien rhakə

Mat 26:26-30	Luk 22:14-20	1 Kor 11:17-34
Mak 14:22-26	1 Kor 10:14-22	

Nəvsaoyen huvə

Wok 20:24	Gal 1:6-12	1 Tes 1:5
Rom 1:2-4, 16-17	Efes 1:13	2 Tes 2:14
1 Kor 1:17-25	Fil 1:27	2 Tim 1:8-11
1 Kor 15:1-7	Kol 1:5-6	2 Tim 2:8-10

*Nhatətəyen***Yermamə ramhatətə ye Kughen, Kughen ravəh mīrgah in**

Jon 1:12	Jon 20:31	Rom 10:9-10
Jon 3:15-18, 36	Wok 4:12	Gal 2:16
Jon 6:47	Wok 16:30-31	Efes 2:8-9
Jon 14:6	Rom 3:20-22	

Kisərer tim tim ye nhatətəyen

Mak 11:22-25	Rom 14:22-23	Hib 11:1-40
Luk 17:5-6	1 Kor 13:13	Jem 1:2-8
Jon 14:1	2 Kor 5:6-7	Jem 2:14-26
Rom 5:1-2	Gal 5:6	1 Pita 1:3-9

Nimhəyen

Jon 6:39-40	1 Kor 15:12-58	Rev 14:13
Jon 11:17-27	2 Kor 5:1-10	Rev 21:1-4
Jon 14:1-4	Fil 1:20-24	Rev 22:1-5
Rom 8:10-11, 38-39	1 Tes 4:13-18	
Rom 14:7-9	Hib 2:14-15	

Ninivivi-yen Kughen

Luk 17:11-19	Fil 4:4-7	1 Tes 5:18
Jon 6:11	Kol 2:7	1 Tim 2:1
Rom 1:21	Kol 3:17	1 Tim 4:4-5
Efes 5:20	Kol 4:2	

Nəmehuə ye niməhuak

Norien kape nəmehuə ye niməhuak

Wok 6:1-6	1 Tim 3:1-13	Taet 1:5-9
Wok 14:23		

Nəgkiarinen ramvən kimi nəmehuə minə

Mat 28:18-20	1 Tes 2:1-12	2 Tim 3:10-4:5
Luk 22:24-27	1 Tim 4:1-16	Taet 2:7-8
Wok 20:17-35	2 Tim 2:1-26	1 Pita 5:1-4

Nisiayen nəmehuə minə kape niməhuak

1 Kor 9:14	1 Tes 5:12-13	Hib 13:7,17
Gal 6:6	1 Tim 5:17-22	

Nəpəyen piraovin

Mat 5:31-32	Luk 16:18	1 Kor 7:10-16
Mat 19:3-9	Rom 7:2-3	

Nəpəyen nəviginien tuk nəhuakien

Mat 6:16-18	Wok 13:1-3	Wok 14:23
Mak 2:18-20		

Nasituyen

Mat 6:1-4	1 Kor 10:24	Hib 13:1-3, 16
Mat 7:12	2 Kor 8:1-15	Jem 1:27
Mat 25:31-46	2 Kor 9:1-15	Jem 2:15-16
Luk 3:10-11	Gal 6:9-10	1 Jon 3:16-18
Luk 6:38	Fil 4:14-19	
Wok 11:27-30	Hib 10:24	

Napısien kin ninimien

Rom 13:13	Gal 5:19-21	Taet 1:7
1Kor 5:11	Efes 5:18	1 Pita 4:3-5
1Kor 6:9-11	1 Tim 3:1-3	

Nəhuakien kimi Kughen

Norien kape nəhuakien

Mat 6:5-13	Jon 16:23-26	1 Tim 4:4-5
Mat 7:7-11	Rom 8:26-27	Hib 4:16
Mat 18:19-20	Rom 12:12	Hib 10:19-22
Mak 11:24-25	Efes 2:18	Jem 1:5-8
Luk 11:1-13	Efes 6:18	Jem 4:2-3
Luk 18:1-8	Fil 4:6-7	Jem 5:13-18
Luk 21:36	Kol 4:2	1 Pita 4:7
Jon 14:13-14	1 Tes 5:17	1 Jon 3:21-22
Jon 15:7	1 Tim 2:1-4, 8	1 Jon 5:14-15

Nəhuakien tıksın ye Nırpenien Vi

Mat 11:25-26	Wok 16:25	Fil 1:3-5, 9-11
Mat 14:23	Wok 20:36	Kol 1:9-12
Mat 19:13-15	Wok 21:5	Kol 4:3-4
Mak 1:35	Rom 1:9-10	1 Tes 3:9-13
Luk 5:16	Rom 10:1-2	2 Tes 1:11-12
Luk 6:12	Rom 15:30-33	2 Tes 3:1-5
Luk 22:32, 39-46	2 Kor 12:7-10	Hib 5:7
Jon 11:41-42	Efes 1:15-20	Hib 7:25
Jon 17:1-26	Efes 3:14-21	
Wok 4:24-31	Efes 6:19-20	

Nərigien kapətawə tukreiwaiyu

Mat 5:3-12	Luk 18:9-14	Kol 3:12-13
Mat 18:1-5	Efes 4:2	Jem 4:5-10
Luk 14:7-11	Fil 2:3-11	1 Pita 5:5-7

Norien kape nəhuak mınə

Mat 16:13-20	1Kor 12:12-30	Kolos 3:12-17
Jon 13:34-35	Gal 5:22-26	1 Tes 5:16-17
Jon 14:27	Efes 1:22-23	Hib 10:24-25
Wok 2:41-42	Efes 2:19-22	1 Pita 2:4-10
Rom 12:4-8	Efes 4:1-16	Rev 19:5-10
Rom 12:9-13	Kol 1:18	

Narmamə kape kughen kasofugin kırikianə

Mat 18:19-20	Efes 1:22-23	1 Tim 4:13
Wok 2:41-47	Efes 4:11-16	Hib 10:24-25
Rom 12:4-8	Kolos 3:15-17	

Nipig autən mınə

Rom 8:18-25, 28	Jem 1:2-4	1 Pita 2:19-21
2 Kor 1:4	1 Pita 1:6-9	1 Pita 5:8-10
2 Kor 4:16-18		

Nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has
Kughen ravəhsita narpinien kape təvhagə has

Mat 26:28	Wok 26:18	Hib 10:17-18
Mak 11:25-26	Efes 1:7	1 Jon 1:8-2:2
Wok 5:31	Kol 1:13-14	
Wok 10:43	Kol 2:13-14	

Tukhapəh nisarpinien tai təvhagə has

Mat 6:12-15	Luk 6:37	Efes 4:31-32
Mat 18:21-35	Luk 17:3-4	Kol 3:13
Mak 11:25	2 Kor 2:5-11	

Nor-huvəyen yermamə

Mat 4:23-25	Wok 8:4-8	2 Kor 12:7-10
Mat 9:35	Wok 19:11-16	1 Tim 5:23
Mat 11:2-5	Wok 28:8-9	2 Tim 4:20
Wok 3:1-6	1 Kor 12:9, 29-30	Jem 5:14-15

Norkeikeiyen

Kughen rorkeikei narmamə m-fam

Jon 3:16	Efes 2:4-5	1 Jon 4:9
Rom 5:8		

Tukasəkeikei masorkeikei Kughen

Mat 22:37-38	Jon 14:21	1 Jon 5:3
Mak 12:28-30	1 Pita 1:8	

Tukasəkeikei misorkeikei narmamə

Mat 5:43-48	1 Jon 2:9-11	1 Jon 4:7-21
Mat 22:39	Jon 15:12-17	1 Kor 13:1-13
Jon 13:34-35	Rom 12:9-10	1 Kor 16:14
1 Tes 4:9-10	Rom 13:8-10	Gal 5:13-14
1 Pita 4:8	1 Jon 3:11-18	

Norien nəkwai Kughen

Jon 14:15, 21, 23-24	1 Pita 1:14-16	1 Jon 3:22-24
Jon 15:10-17	1 Jon 2:3-8	2 Jon 5-6
Rom 13:8-10		

Norien has

?Naha e norien has?

Rom 1:18-32	Efes 2:1-3	Jem 4:17
Rom 8:5-8	Efes 5:3-5	1 Pita 4:3
Gal 5:19-21	Kol 3:5-10	1 Jon 3:4-5

Narmamə m-fam kasor təvhagə has

Jon 8:7-9	Rom 5:12	1 Jon 1:8-10
Rom 3:9-20, 23	Gal 3:22	

Kughen tukror narpinien tuk norien has

Mat 10:28	Rom 6:23	Hib 10:26-31
Mat 13:41-42	Gal 6:7-8	1 Pita 1:17
Jon 3:18-20, 36	Kol 3:5-6	1 Pita 4:3-5
Wok 17:30-31	2 Tes 1:7-9	Jud 7
Rom 1:18-19	Hib 9:27	Rev 20:11-15

Nararien ye narigien tuk norien has

Mat 4:17	Wok 2:37-40	2 Kor 7:8-11
Mak 6:12	Wok 3:19-20	2 Pita 3:9
Luk 13:1-5	Wok 17:29-31	Rev 9:20-21
Luk 15:1-31	Wok 20:21	
Luk 24:45-47	Wok 26:19-20	

Rao ye neai

Swatuk kape niṽənien ye rao ye neai

Mat 19:16-30	Jon 17:2-3	Efes 2:1-6
Luk 10:25-28	Jon 20:31	Kolos 2:13
Jon 3:1-16	Rom 5:21	Kolos 3:1-4
Jon 5:19-29	Rom 6:5-14	2 Tim 1:10
Jon 10:10	Rom 8:10-17	Taet 3:4-7
Jon 11:25-26	2 Kor 5:17	1 Pita 1:23
Jon 14:6	Gal 2:20	1 Jon 5:11

?Rao ye Neai rəmhen kin naha?

Luk 12:32-34	Kol 3:1	Rev 21:22-22:5
Jon 14:1-3	1 Pita 1:4-5	Rev 22:14-15
2 Kor 5:1-8	Rev 4:1-11	
Fil 1:23	Rev 21:1-4	

Sakrefaes

Mat 9:13	Rom 12:1	Hib 9:6-10:18
Mak 12:33		

Setan

Mat 13:19	2 Kor 2:10-11	2 Tes 2:9-12
Mat 25:41	2 Kor 4:4	1 Pita 5:8-9
Luk 4:1-13	2 Kor 11:13-15	1 Jon 3:8-10
Luk 22:3-4	Efes 2:2	Rev 12:7-12
Jon 8:42-44	1 Tes 2:18	Rev 20:1-3

Nukuraoyen ye ni^vəhsipən-vəhsipənien kape Setan

Mat 4:1-11	2 Kor 12:7-10	Hib 12:1-2
Mat 6:13	Efes 3:20-21	Jem 4:7
Luk 22:31-32	Efes 6:10-18	1 Pita 1:5
Jon 17:14-19	Fil 4:13	1 Pita 5:8-11
Rom 8:31-39	1 Tes 3:5-8	1 Jon 4:4
Rom 12:12	2 Tes 3:3	1 Jon 5:3-5
Rom 16:19-20	2 Tim 1:7-8	Rev 12:7-12
1 Kor 10:12-13	Hib 2:18	
1 Kor 16:13	Hib 4:14-16	

Swatuk tuk nuəyen kwajikovə kape Kughen

Jon 1:12-13	Gal 4:6-7	1 Jon 3:1-3
Rom 8:14-17	Hib 12:5-11	

Swatuk yame Kughen ravəhsi-ta narpinien kape təvhagə hah

Mat 26:26-29	Efes 1:7	1 Jon 1:6-7
Rom 3:25	Hib 9:11-14	Rev 7:14-17
Rom 5:9-10		

Yesu Kristo **Yesu in ji Kughen**

Mat 11:27-30	Jon 20:26-31	Kol 2:9-10
Mat 16:13-17	Wok 3:13-16	Hib 1:1-14
Luk 1:35	Wok 4:10-12	Hib 7:26-28
Jon 1:1-18	1 Kor 3:11	1 Jon 2:1-2
Jon 5:19-29	2 Kor 4:4-6	1 Jon 5:20
Jon 6:35-40	2 Kor 5:21	Rev 1:12-18
Jon 8:58	Gal 4:4-5	Rev 19:11-16
Jon 11:25-27	Fil 2:5-11	
Jon 17:1-5	Kol 1:15-20	

Yesu rimaue ye tokrei tanə rəmhen kin ətawə narmamə

Jon 1:14	Luk 2:1-20	Fil 2:6-7
Luk 1:26-38	Mat 2:1-23	Hib 2:14-18
Mat 1:18-25	Gal 4:4-5	

Nhajounien kape Yesu

Mat 4:23-25	Mat 11:1-6	Wok 10:36-38
Mat 7:28-29	Luk 4:14-44	Jon 20:30-31
Mat 9:35-36		

Yesu rimmor nimtätien minə

Mat 8:1-15, 23-33	Mak 1:21-28	Luk 22:50-51
Mat 9:1-7, 18-33	Mak 7:32-37	Jon 2:1-11
Mat 12:9-14, 22	Mak 8:22-25	Jon 4:46-54
Mat 14:15-32	Luk 5:4-8	Jon 5:5-9
Mat 15:22-28, 32-38	Luk 7:11-15	Jon 9:1-7
Mat 17:14-18	Luk 13:10-13	Jon 11:11-44
Mat 20:29-34	Luk 14:1-4	Jon 21:4-6
Mat 21:18-22	Luk 17:12-14	Wok 2:22

Kimharaptərəkın Yesu misor narpınien kımın

Mat 26:47-68	Mak 15:1-20	Jon 18:1-14, 19-24
Mat 27:1-2, 11-31	Luk 22:47-53	Jon 18:28-19:16
Mak 14:43-65	Luk 22:63-23:25	

Kimisarkwətərəkın pən Yesu ye nai kamarkwao kın

Mat 27:32-56	Luk 23:26-49	Jon 19:17-37
Mak 15:21-41		

Kimnerkwaig kın nıprai Yesu

Mat 27:57-66	Luk 23:50-56	Jon 19:38-42
Mak 15:42-47		

Yesu rımımrəgh mın

Mat 28: 1-20	Wok 2:24-32	Wok 17:2-3, 30-31
Mak 16:1-8	Wok 3:15	Rom 1:4
Luk 24:1-49	Wok 4:10, 33	Rom 4:24-25
Jon 20:1-21:14	Wok 10:39-43	1 Kor 15:3-8, 12-21
Wok 1:3-8	Wok 13:29-39	Rev 1:18

Yesu rımırerıg-pən ye rao ye neai

Luk 24:50-51	Efes 1:20-23	Hib 7:25-26
Wok 1:9-11	Fil 2:9-11	Hib 10:12-14
Wok 2:32-36	Hib 1:3-11	1 Pita 3:22
Wok 5:30-31	Hib 2:9	
Rom 8:34	Hib 4:14-16	

Yesu tukrırerıg pə ye tokrei tanə

Mat 24:29-44	1 Tes 1:9-10	2 Tim 4:8
Jon 14:1-3	1 Tes 3:13	Hib 9:28
Wok 1:10-11	1 Tes 4:13-5:11	2 Pita 3:1-18
Wok 3:19-21	2 Tes 1:6-10	1 Jon 3:1-3
Fil 3:20-21	2 Tes 2:1-4	Rev 1:7
Kol 3:4	1 Tim 6:13-15	Rev 22:12-13